ԻՆՉՊԵՍ ՊԱՅՔԱՐԵԼ ԿՈՌՈՒՊՑԻԱՅԻ ԴԵՄ

ԵԱՀԿ

Տնտեսական և բնապահպանական գործունեության համակարգողի գրասենյակ
Ավստրիա▪Վիեննա Ա-1010▪Կերտներ-ռինգ 5-7
Հեռ. (+43-1) 514-36-151▪ Ֆաքս (+43-1) 514-36-96▪ Էլփոստ psu-oceea-at@osce.org

Գրքի թարգմանությունն ու խմբագրությունն իրականացվել է ՀՀ Գլխավոր դատախազության գիտաուսումնական կենտրոնի կողմից՝ ԵԱՀԿ երևանյան գրասենյակի աջակցությամբ:

Թարգմանիչներ՝ **Գ.Սաֆարյան**
Գ.Սմբատյան
Ն.Հակոբյան
Գ.Կուտոյան
Ա. Հարությունյան

Մասնագետ խմբագիր՝ իրավաբանական գիտությունների դոկտոր **Գառնիկ Սաֆարյան**
Խմբագիր՝ **Գուրգեն Սմբատյան**

Îáéáõåóç³Ý ³ñ·»É³ÏáõÙ ¿ Ð³û³ëï³ÝÇ ù³Õ³ù³Ï³Ý, ïÝï»ë³Ï³Ý ¨ëáóÇ³É³Ï³Ý½³ñ·³-óáõÙÁ: ²ûÝ ï³ñ³Íí³Í ¿ Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý ÏÛ³ÝùÇ ·ñ»Ã» µáÉáñ áÉáñïÝ»ñáõÙ` ³éáÕç³å³ÑáõÃû³Ý, ÏñÃáõÃû³Ý, ¹³ï³Ï³Ý, ûñ»Ýë¹Çñ ¨ ³ûÉ Ñ³Ù³Ï³ñ·»ñáõÙ: Ð»ï¨³µ³ñ, Ïáéáõåóç³ûÇ ¹»Ù å³ûù³ñÁ Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ ¿ áã ÙÇ³ûÝ Ï³é³í³ñáõÃû³Ý, ³ûÉ ûáõñ³ù³Ýãûáõñ ³ÝÑ³ï ù³Õ³ù³óáõ å³ñï³Ï³-ÝáõÃûáõÝÁ: ø³Õ³ù³Ï³Ý ³Ùáõñ Ï³ÙùÁ ¨ Ï³é³í³ñáõÃû³Ý áõ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃû³Ý Ñ³Ù³ËÙµí³Í ç³Ýù»ñÁ Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ »Ý ³ûº å³ûù³ñÇ ßáß³÷»ÉÇ ³é³çË³Õ³óÙ³Ý Ý³-Ë³¹ñû³ÉÝ»ñ:

ì»ñçÇÝ ÑÇÝ· ï³ñÇÝ»ñÇ ÁÝÃ³óùáõÙ` ëÏë³Í ³ûÝ å³ÑÇó, »ñµ Ïáõéáõåóç³ûÇ ¹»Ù å³ûù³ñÁ ÐÐ Ï³é³í³ñáõÃû³Ý ÏáÕÙÇó Ñ³ûï³ñ³ñí»ó áñå»ë ·»ñ³Ï³ áõÕÕáõÃûáõÝÝ»ñÇó Ù»ÏÁ, Ð³û³ëï³ÝÁ Ó»éÝ³ñÏ»É ¿ ÙÇ ß³ñù ÙÇçáó³éáõÙÝ»ñ: ²½·³ûÇÝ Ñ³Ï³Ïáéáõåóçáý é³½Ù³í³ñáõÃû³Ý ÁÝ¹áõÝáõÙÁ, ÐÐ í³ñã³å»ïÇ ÏáÕÙÇó Õ»Ï³í³ñíáÕ ÐÐ Ïáéáõåóç³ûÇ ¹»Ù å³ûù³ñÇ ËáñÑñ¹Ç ¨ Ð³Ï³Ïá-éáõåóçáý é³½Ù³í³ñáõÃû³Ý Çñ³Ï³Ý³óÙ³Ý ÙáÝÇïáñÇÝ·Ç Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÇ ëï»ÕÍáõÙÁ, Ñ³ë³-ñ³Ï³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃûáõÝÝ»ñÇ Ïá³ÉÇóÇ³ûÇ ëï»ÕÍáõÙÁ ³ûº áõÕÕáõÃû³Ùµ Çñ³Ï³Ý³ói³Í ³ßË³ï³ÝùÝ»ñÇ å³ñ½³å»ë ÷áùñ³ÃÇí ûñÇÝ³ÏÝ»ñ »Ý: Ð³û³ëï³ÝÁ ³ûë áõÕÕáõÃû³Ùµ ³Ïï Çí ³ßË³ï³Ýù ¿ ï³ÝáõÙ Ý³¨ ÙÇç³½·³ûÇÝ ³ëå³ñ»½áõÙ` ³Ý¹³Ù³Ïó»Éáí ºíñáå³ûÇ ÊáñÑñ¹Ç Ïáéáõåóç³ûÇ ¹»Ù å³ûù³ñáÕ »ñÏñÝ»ñÇ ËÙµÇÝ` GRECO-ÇÝ, ³Ïï Çíáñ»Ý Ù³ëÝ³Ïó»Éáí îÝï»-ë³Ï³Ý ½³ñ·³óÙ³Ý ¨ Ñ³Ù³·áñÍ³ÏóáõÃû³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃû³Ý ³ÝóáõÙ³ûÇÝ ïÝï»ëáõÃû³Ùµ »ñÏñÝ»ñÇ Ïáéáõåóç³ûÇ ¹»Ù å³ûù³ñÇ ó³ÝóÇ ³ßË³ï³ÝùÝ»ñÇÝ:

ØÇ¨ÝáõûÝ Å³Ù³Ý³Ï Ïáéáõåóç³Ý ³ñÙ³ï³íáñí³Í ã³ñÇù ¿ ¨ãÇ Ï³ñ»ÉÇ ³ÏÝÏ³É»É, áñ ³ñ³·Ï»ñåáí ÏÑ³ÕÃ³Ñ³ñíÇ: ²ûëå»ë` §Transparency International¦ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃû³Ý §2005Ã. Ïá-éáõåóç³ûÇ ÁÝÏ³ÉÙ³Ý Ñ³Ù³ÃÇíÁ¦ íÇ×³Ï³·ñáõÃû³Ý Ñ³Ù³Ó³ûÝ Ð³û³ëï³ÝÁ 159 å»ïáõÃûáõÝ-Ý»ñÇ ÃíáõÙ ·ñ³íáõÙ ¿ 88-ñ¹ ï»ÕÁ (É³í³·áõûÝ óáõó³ÝÇßÁ ²äÐ å»ïáõÃûáõÝÝ»ñÇ ß³ñùáõÙ), áñÝ ¿É Ýß³Ý³ÏáõÙ ¿, áñ ¹»é¨ë ½·³ÉÇ ³ßË³ï³Ýù å»ïù ¿ ï³ñíÇ ³ûë áõÕÕáõÃû³Ùµ: Îáéáõåóç³ûÇ ¹»Ù å³ûù³ñÁ »ñÏ³ñ³ï¨ ·áñÍÁÝÃ³ó ¿ ¨ Ð³û³ëï³ÝÁ ¹»é¨ë ³é³çÇÝ ù³ûÉ»ñÝ ¿ Ï³ï³ñáõÙ ³ûº ¹Åí³ñ³Ýó³Ý»ÉÇ áõÕÇÝ Ñ³ÕÃ³Ñ³ñ»Éáõ áõÕÕáõÃû³Ùµ:

Æñ ÑÇÙÝ³¹ñÙ³Ý å³ÑÇó ¨»Ã º²ÐÎ »ñ¨³Ýû³Ý ·ñ³ë»Ýû³ÏÁ ³ç³Ïó»É ¿ ÐÐ ÇßË³ÝáõÃûáõÝÝ»-ñÇÝ` Ïáéáõåóç³ûÇ ¹»Ù å³ûù³ñáõÙ: 2000Ã. ¶ñ³ë»Ýû³ÏÁ ëï»ÕÍ»É ¨ Ñ³Ù³Ï³ñ·áõÙ ¿ ÙÇç³½·³ûÇÝ Ñ³Ï³Ïáéáõåóçáý ³ßË³ï³Ýù³ûÇÝ ËÙµÇ ·áñÍáõÝ»áõÃûáõÝÁ, áñÇ ÑÇÙÝ³Ï³Ý Ýå³ï³ÏÁ Ð³û³ë-ï³ÝÇÝ ³ûë ¹Åí³ñ Ñ³ÝÓÝ³éáõÃû³Ý Ñ³ÕÃ³Ñ³ñÙ³Ý ·áñÍáõÙ ³ç³Ïó»ÉÝ ¿: º²ÐÎ »ñ¨³Ýû³Ý ·ñ³-ë»Ýû³ÏÁ Ù»Í áõß³¹ñáõÃûáõÝ ¿ ¹³ñÓÝáõÙ Ïáéáõåóç³ûÇ ¹»Ù å³ûù³ñÇ Ñ³ñó»ñÇ í»ñ³µ»ñû³É Ñ³ë³-ñ³ÏáõÃû³Ý Çñ³½»ÏÙ³Ý µ³ñÓñ³óÙ³ÝÁ ¨ ³ûº ·áñÍÁÝÃ³óáõÙ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃû³Ý ³Ïï Çí Ù³ëÝ³ÏóáõÃû³ÝÁ:

Ðáõëáí »Ù, áñ Ïáéáõåóç³ûÇ ¹»Ù å³ûù³ñ»Éáõ É³í³·áõûÝ ÷áñÓÇ Ñ³û»ñ»Ý Ã³ñ·Ù³ÝáõÃûáõÝÁ û·ï³Ï³ñ ÏÉÇÝÇ ³ûº å³ûù³ñáõÙ Ý»ñ·ñ³íí³Í µáÉáñ ÏáÕÙ»ñÇ` ûñ»Ýë¹Çñ Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ, å»ï³Ï³Ý å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓ³Ýó, Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃûáõÝÝ»ñÇ, ·áñÍ³ñ³ñ Ñ³Ù³ûÝùÇ ¨ É³ûÝ Ñ³ë³ñ³ÏáõÃû³Ý Ñ³Ù³ñ:

Ü²Ê²´²Ü
Ambassador VLADIMIR PRYAKHIN
Head of the OSCE Office in Yerevan

Corruption is hindering political, economic and social development of Armenia. It is spread in almost all spheres of public life: health, education, judiciary, law enforcement, etc. Therefore, the fight against corruption is not only the Government's responsibility, but a duty of every one. The strong political will and united efforts of the Government and civil society are the pre-conditions for significant progress in this fight.

Within the last five years since the Government announced fight against corruption as one of its priorities, Armenia has taken up a number of measures. Adoption of the National Anti-Corruption Strategy, creation of a high-level Council to Fight Corruption led by the Prime Minister and adjacent Monitoring Commission to monitor implementation of the strategy, creation of NGO coalition are just few examples in this direction. Armenia also intensified its international efforts in this area by joining the Council of Europe GRECO group of states, as well as, actively participating in the Organization for Economic Co-operation and Development Anti-Corruption Network for Transition Economies.

At the same time, corruption is a malicious evil and one cannot expect immediate results. Thus, according to 2005 Transparency International's Corruption Perception Index Armenia occupies 88th place among 159 countries (the best index among CIS states), which means that there is still a lot to do in this respect. The fight against corruption is a long-lasting process and Armenia is in the beginning of that challenging path.

The OSCE Office in Yerevan has been assisting the Armenian authorities in combating corruption from the day of its establishment. An international anti-corruption working group has been established and co-ordinated by the Office from 2000 with the main objective to assist Armenia in this difficult task. Raising public awareness on the fight against corruption and active participation of civil society in this process are in the focus of activities of the OSCE Office in Yerevan.

I hope that the Armenian translation of the best practices in combating corruption will be important for all those involved in the fight—legislators, public officials, NGOs, business community and society at large.

«Իշխանությունը այլասերում է, իսկ բացարձակ իշխանությունը բացարձակապես է այլասերում»
Լորդ Էքթոն, անգլիացի պատմաբան (1887թ.)

àã ÙÇ »ñÏÇñ, áñù³Ý ¿É ³ÛÝ ÅáÕáíñ¹³í³-ñ³Ï³Ý ÉÇÝÇ, ½»ñÍ ã¿ Ïáéáõåóç³ÛÇó: ²Ù¹ëáóç³É³Ï³Ý ã³ñÇùÁ í³ñ³ÏáõÙ ¿ å»ï³Ï³Ý å³ßïáÝÛ³Ý»ñÇÝ, ù³Õ³ù³Ï³Ý ·áñÍÇãÝ»ñÇÝ, ·áñÍ³ñ³ñÝ»ñÇÝ ¨ Éñ³·ñáÕÝ»ñÇÝ, ù³Ûù³ÛáõÙ ¿ ³½·³ÛÇÝ ïÝï»ëáõÃÛáõÝÁ, ÃáõÉ³óÝáõÙ ¿ ëáóç³É³Ï³Ý Ï³ÛáõÝáõÃÛáõÝÁ ¨ Ýí³½»óÝáõÙ å»ïáõÃÛ³Ý ÝÏ³ïÙ³Ùµ Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý íëï³ÑáõÃÛáõÝÁ:

Îáéáõåóç³ÛÇ Ñ»ï¨³Ýùáí Ïñ×³ïáõÙ »Ý Ñ³ñÏ³ÛÇÝ Ùáõïù»ñÁ, ³×áõÙ ¿ å»ïáõÃÛ³Ý ÏáÕÙÇó Ù³ïáõóíáÕ Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³ñÅ»ùÁ ¨ Ë»Õ³ÃÛáõñíáõÙ ¿ Ù³ëÝ³íáñ ë»ÏïáñáõÙ ÙÇçáóÝ»ñÇ µ³ßËáõÙÁ: Ð³ëï³ïí³Í¿, áñ ³ñ¹Ûáõ-Ý³í»ï Ï³é³í³ñÙ³Ý ¨ ïÝï»ë³Ï³Ý ½³ñ·³óÙ³Ý ÙÇç¨ ³éÏ³ ¿ Ñëï³Ï ÷áËÏ³Ëí³ÍáõÃÛáõÝ ³ÛÝ ¹»åùáõÙ, »ñµ Ïáéáõåóç³Ý ëïáñ³óÝáõÙ ¿ ëáíáñ³Ï³Ý ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÇÝ ¨ ÃáõÉ³óÝáõÙ ¿ å»ïáõÃÛáõÝÁ:

Ì»ñçÇÝ Å³Ù³Ý³ÏÝ»ñë Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÁ ¹³ñÓ»É ¿ º²ÐÎ ³Ý¹³Ù-å»ïáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³é³çÝ³Ñ»ñÃ ËÝ¹ÇñÝ»ñÇó Ù»ÏÁ: Ø³ëÝ³íáñ³å»ë Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÝ áõÅ»Õ³óÝ»Éáõ Ïáã ¿ µáí³Ý¹³ÏáõÙ 1999Ã. ÁÝ¹áõÝí³Í ºíñáå³Ï³Ý ³Ýí ï³Ý·áõÃÛ³Ý ëï³ÙµáõÉÛ³Ý Ë³ñïÇ³Ý: ä»ï³Ï³Ý Ï³é³í³ñÙ³Ý ³ñ¹ÛáõÝ³í»ïáõÃÛ³Ý Ñ³ñó»ñÁ ùÝÝ³ñÏí»É »Ý º²ÐÎ-áõÙ èáõÙÇÝÇ³ÛÇ Ý³Ë³ ·³ÑáõÃÛ³Ý ßñç³-ÝáõÙ 2001Ã. äñ³Ñ³ÛáõÙ Ï³Ù³ó³Í ïÝï»ë³-Ï³Ý Ñ³Ù³ÅáÕáíáõÙ ¨ 2002Ã. ´áõË³ñ»ëïáõÙ Ï³Ù³ó³Í ë»ÙÇÝ³ñáõÙ: ²Ù¹ áÉáñïáõÙ áõëáõó-Ù³Ý Íñ³·ñ»ñÁ ¨ µ³Ý³í»××ñÝ ³ÝóÏ³óí»É »Ý º²ÐÎ-Ç ÅáÕáíñ¹³í³ñ³Ï³Ý Ñ³ëï³ïáõÃÛáõÝ-Ý»ñÇ ¨ Ù³ñ¹áõ Çñ³íáõÝùÝ»ñÇ ·ñ³ë»ÝÛ³ÏÇ áõ ï»Õ»ñáõÙ º²ÐÎ-Ç ÙÇ ß³ñù Ý»ñÏ³Ù³óáõóãáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó: ²é³ÝÓÇÝ ¹»åù»ñáõÙ º²ÐÎ-Á Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñáõÙ ÙÇ³íáñ»É ¿ Çñ áõÅ»ñÁ ÙÇ ß³ñù ÙÇç³½·³ÛÇÝ ¨ ³½·³ÛÇÝ Ï³½-Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ»ï:

2003Ã. ¹»Ïï»Ùµ»ñÇÝ º²ÐÎ-Ý ÁÝ¹áõÝ»É ¿ §îÝï»ë³Ï³Ý ¨ µÝ³å³Ñå³Ý³Ï³Ý áÉáñïÝ»-ñáõÙ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý Ýáñ ëïñ³ï»·Ç³Ý¦, áñáõÙ Ñ³ëï³ï»É ¿ Çñ ÝíÇñí³ÍáõÃÛáõÝÁ ³ñ¹-ÛáõÝ³í»ï å»ï³Ï³Ý Ï³é³í³ñáõÙ ³å³Ñáí»-Éáõ Ýå³ï³ÏÝ»ñÇÝ: Ü³Ë³ï»ëíáõÙ ¿ å³ñµ»-ñ³µ³ñ ùÝÝ³ñÏ»É Ã³÷³ÝóÇÏáõÃÛ³Ý ³å³Ñáí-Ù³Ý ¨ º²ÐÎ µáÉáñ 55 ³Ý¹³Ù-å»ïáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ í»ñ³µ»ñ-Û³É å³ñï³íáñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ï³ï³ñáõÙÁ: ´³óÇ³Û¹, º²ÐÎ-Ç ÇÝëïÇïáõïÝ»ñÁ û·ÝáõÃÛáõÝ »Ý óáõó³µ»ñáõÙ ³Ý¹³Ù-å»ïáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ` ûñ»Ýë¹ñáõÃÛ³Ý ½³ñ·³óÙ³Ý, ÇÝëïÇïáõóÇá-Ý³É Ï³éáõÛóÝ»ñÇ Ó¨³íáñÙ³Ý ¨ Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ ³½·³ÛÇÝ Íñ³·ñ»ñÇ Ùß³ÏÙ³Ý ·áñÍáõÙ: ì»ñáÑÇßÛ³É Ýå³ï³ÏÝ»ñÇÝ ³Û¹åÇëÇ ÝíÇñí³ÍáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ ¿ íÏ³ÛáõÙ Ý³¨ ëáõÛÝ ·ñùáõÛÏÁ:

àã å³Ï³ë³Ïï Çí Ñ³Ï³Ïáéáõåóçáý ·áñ-ÍáõáõÃÛáõÝÝ»ñ »Ý Ó»éÝ³ñÏáõÙ Ý³¨ ÙÛáõë ÙÇç³½·³ÛÇÝ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, ³Û¹ ÃíáõÙ` Ø²Î-Á, ºíñáå³ÛÇ ÊáñÑáõñ¹Á, îÝï»-ë³Ï³Ý Ñ³Ù³·áñÍ³ÏóáõÃÛ³Ý ¨ ½³ñ·³óÙ³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÁ, ÇÝãå»ë Ý³¨ Ð³Ù³ß-Ë³ñÑ³ÛÇÝ µ³ÝÏÁ ¨ ì»ñ³Ï³éáõóÙ³Ý ¨ ½³ñ·³óÙ³Ý ºíñáå³Ï³Ý µ³ÝÏÁ:

´³½Ù³ÃÇí »ñÏñÝ»ñÇ ù³Õ³ù³Ï³Ý Õ»Ï³-í³ñÝ»ñÁ Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÝ ³ñ¹»Ý Ñéã³Ï»É »Ý áñå»ë Çñ»Ýó ³é³çÝ³Ñ»ñÃ ËÝ¹ÇñÝ»ñÇó Ù»ÏÁ: ²é³ÝÓÇÝ å»ïáõÃÛáõÝÝ»-ñáõÙ Ùß³ÏíáõÙ »Ý Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ ³½·³ÛÇÝ Íñ³·ñ»ñ ¨ ëï»ÕÍíáõÙ ¹ñ³Ýó Çñ³-Ï³Ý³óÙ³Ý Ñ³Ù³ñ Ñ³ïáõÏ Ù³ëÝ³·Çï³óí³Í Ù³ñÙÇÝÝ»ñ: ØÇç³½·³ÛÇÝ ¨ ³½·³ÛÇÝ áã Ï³é³-í³ñ³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÝ ³é³í»É Ñ³×³Ë »Ý Çñ»Ýó áõÅ»ñÝ áõÕÕáõÙ Ïáéáõåóçáý ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý µ³ó³Ñ³ÛïÙ³ÝÁ: Êáëùç ³½³ïáõÃÛ³Ý å³ÛÙ³ÝÝ»ñáõÙ ·áñÍáõ ½³Ý·í³-Í³ÛÇÝ Éñ³ïáõÃÛ³Ý ÙÇçáóÝ»ñÁ Ù»ñÏ³óÝáõÙ »Ý Ïáéáõåóçáý »ñ¨áõÛÃÝ»ñÁ ù³Õ³ù³Ï³Ýáõ-ÃÛ³Ý ¨ ·áñÍ³ñ³ñáõÃÛ³Ý µÝ³·³í³éÝ»ñáõÙ:

ê³Ï³ÛÝ Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ ·áñÍÝ³Ï³Ý ÷áñÓÁ ¹»é¨ë ë³ÑÙ³Ý³÷³Ï ¿: º²ÐÎ ³Ý¹³Ù-å»ïáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ ³ç³Ïó»Éáõ Ýå³ï³Ïáí ëáõÛÝ ·ÇñùÁ Ý»ñÏ³Û³óÝáõÙ ¿ º²ÐÎ-Ç ï³ñ³Í³ßñç³ÝáõÙ, ÇÝãå»ë Ý³¨ ¹ñ³ë³ÑÙ³ÝÝ»ñÇó ¹áõñë³Û¹ áõÕÕáõÃÛ³Ùµ ³é³í»É ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý ûñÇÝ³ÏÝ»ñ: ´»ñí³Í ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý ÏáÝÏñ»ï Ù»Ãá¹Ý»ñÁ ã»Ý Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ å³ïñ³ëïÇ ÉáõÍáõÙÝ»ñ, µ³Ûó Ï³ñáÕ »Ý ¹Çï-í»É áñå»ë ·áñÍÝ³Ï³Ý ûñÇÝ³ÏÝ»ñ, áñáÝóÇó µËáÕ »½ñ³Ï³óáõÃÛáõÝÝ»ñÁ` Ï³Ëí³Í ÏáÝÏ-

ñ» ï Ñ ³ Ý · ³ Ù ³ ÝùÝ»ñÇó, Ï ³ ñáÕ »Ý ÏÇñ ³ é í »É ³ é ³ ÝÓÇÝ »ñÏñÝ»ñáõÙ:

¶ÇñùÁ Ý ³ Ë ³ ï »ë í ³ Í ¿ ûñ»Ýë¹ÇñÝ»ñÇ, å» ï ³ Ï ³ Ý Í ³ é ³ ÛáÕÝ»ñÇ, ¼ÈØ-Ý»ñÇ, Ñ ³ ë ³ ñ ³ - Ï ³ Ï ³ Ý ÙÇ ³ íáñáõÙÝ»ñÇ ¨ ·áñÍ ³ ñ ³ ñ ßñç ³ Ý- Ý»ñÇ ¨ ÁÝ¹Ñ ³ Ýáõñ ù ³ Õ ³ ù ³ óÇ ³ Ï ³ Ý Ñ ³ ë ³ ñ ³ - ÏáõÃÛ ³ Ý Ñ ³ Ù ³ ñ: øÝÝ ³ ñÏ íáÕ Ñ ³ ñó»ñÇ í »ñ ³ - µ»ñÛ ³ É ³ é ³ í »É Ù ³ Ýñ ³ Ù ³ ëÝ ï »Õ»Ï ³ ï íáõ- ÃÛáõÝ ë ï ³ Ý ³ Éáõ ó ³ ÝÏáõÃÛáõÝ áõÝ»óáÕ ÁÝÃ»ñ- óáÕÝ»ñÇ Ñ ³ Ù ³ ñ Ññ ³ ï ³ ñ ³ ÏáõÃÛ ³ Ý í »ñçáõÙ µ»ñí ³ Í ¿ í »µ-Ï ³ Ûù»ñÇ ¨ ³ ÛÉ ³ ÕµÛáõñÝ»ñÇ ÁÝ- ¹ ³ ñÓ ³ Ï ó ³ ÝÏ:

îÝ ï »ë ³ Ï ³ Ý ¨ µÝ ³ å ³ Ñå ³ Ý ³ Ï ³ Ý ·áñÍáõÝ»áõÃÛ ³ Ý Ñ ³ Ù ³ Ï ³ ñ ·áÕÇ ·ñ ³ ë»ÝÛ ³ ÏÁ Çñ ËáñÇÝ »ñ ³ Ë- ï ³ ·Ç ï áõÃÛáõÝÝ¿ Ñ ³ Û ï ÝáõÙ ²ØÜ-Ç, Ø» Í ´ñÇ ï ³ ÝÇ ³ ÛÇ ¨ Üáñí » ·Ç ³ ÛÇ å ³ ï íÇñ ³ ÏáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ`ëáõÛÝ ·ñùÇ Ññ ³ ï ³ ñ ³ ÏáõÃÛáõÝÁ ýÇÝ ³ Ýë ³ íáñ»Éáõ Ñ ³ Ù ³ ñ: ÊáñÑáõñ¹ Ý»ñÇ ¨ Ù ³ ëÝ ³ ·Ç ï ³ Ï ³ Ý ËáñÑñ¹ ³ ï íáõÃÛ ³ Ý Ñ ³ Ù ³ ñ Ù»Ýù »ñ ³ Ë ï ³ å ³ ñ ï »Ýù Ý ³ ¨ TIRI-Ç Ï ³ é ³ í ³ ñÙ ³ Ý ÑÇÙÝ ³ ËÝ¹ÇñÝ»ñÇ ï »Õ»Ï ³ ï íáõÃÛ ³ Ý ó ³ ÝóÇ Ñ ³ Ù ³ ï ÝûÑ»Ý æ»ñ»ÙÇ öááõ÷ÇÝ ¨ ÅáÕáíñ¹ ³ í ³ ñáõÃÛ ³ Ý Ñ ³ ñó»ñÇ áõëáõÙÝ ³ ëÇñáõÃÛ ³ Ý Ï»Ý ï ñáÝÇ ³ í ³ · ·Ç ï ³ Ï ³ Ý ³ ßË ³ ï áÕ ¿ÙÇÉ ò»ÝÏáíÇÝ, (êáýÇ ³ , ´áõÉÕ ³ ñÇ ³):

´àì²Ü¸²ÎàôÂÚàôÜ

¶ÈàôÊ 1. ø²Ô²ø²Î²Ü Ø²îâºÈÆàôÂÚàôÜ 7

¶ÈàôÊ 2. ÀÜîðàôÂÚàôÜÜºðÀ ºì ø²Ô²ø²Î²Ü Îàôê²ÎòàôÂÚàôÜÜºðÆ üÆÜ²Üê²ìàðàôØÀ 21

¶ÈàôÊ 3. Þ²ÐºðÆ ´²ÊàôØ ºì üÆÜ²Üê²Î²Ü ØÆæàòÜºðÆ ÜÎ²îØ²Ø´ ÐêÎàÔàôÂÚàôÜ 35

¶ÈàôÊ 4. Èà´´ÆÜ¶Æ Î²ð¶²ìàðàôØÀ 53

¶ÈàôÊ 5. ø²Ô²ø²Î²Ü ºì ¸²î²Î²Ü ÆØàôÜÆîºî 59

¶ÈàôÊ 6. äºî²Î²Ü ´²ðàÚ²Î²Ü ì²ðâ²Î²¼ØÆ Òºì²ìàðàôØÜ àô ä²Ðä²ÜàôØÀ 69

¶ÈàôÊ 7. ´àÔàøÜºð ÜºðÎ²Ú²òÜºÈàô ØºÊ²ÜÆ¼ØÜºðÀ ºì úØ´àô¸êØºÜÆ ¸ºðÀ 89

¶ÈàôÊ 8. äºî²Î²Ü ºÎ²ØàôîÜºðÆ êî²òØ²Ü Â²ö²ÜòÆÎàôÂÚàôÜÀ 105

¶ÈàôÊ 9. äºî²Î²Ü ¶ÜàôØÜºð 123

¶ÈàôÊ 10. ²ðîàÜ²¶ðºð ºì ²ðîàÜàôÂÚàôÜÜºð 139

¶ÈàôÊ 11. êºö²Î²Ü²ÞÜàðÐàôØÀ ºì Îàèàôäòæ²ÚÆ ¸ºØ àôÔÔì²Ì ÀÜÂ²ò²Î²ð¶ºðÀ 149

¶ÈàôÊ 12. øðº²Î²Ü Æð²ìàôÜøÀ ºì ¸ð² ÎÆð²èàôØÀ 157

¶ÈàôÊ 13. Îàèàôäòæ²ÚÆ ¸ºØ ä²Úø²ðÆ ²¼¶²ÚÆÜ è²¼Ø²ì²ðàôÂÚàôÜÜºð 179

¶ÈàôÊ 14. Ð²Î²Îàèàôäòæàè Ð²ÜÒÜ²ÄàÔàìÜºð 189

¶ÈàôÊ 15. ¼²Ü¶ì²Ì²ÚÆÜ Èð²îìàôÂÚ²Ü ØÆæàòÜºðÀ ºì ø²Ô²ø²òÆ²Î²Ü Ð²ê²ð²ÎàôÂÚàôÜÀ 205

¶ÈàôÊ 16. ¸²î²Î²Ü Ð²Ø²Î²ð¶. ¸²î²ìàðÜºð ºì ö²êî²´²ÜÜºð 219

¶ÈàôÊ 17. ìºðæ²´²Ü 229

WEB-Î²ÚøºðÆ Ð²êòºÜºðÀ 240

OPENNESS
LEADERSHIP
HONESTY
ΠΕΡΙΚΛΗΣ
OBJECTIVITY
INTEGRITY
SELFLESSNESS

Æ±Ýã µ³Ý ¿ §µ³ó Ñ³ë³ñ³ ÏáõÃÛáõÝÁ¦: ´³ó Ñ³ë³ñ³ ÏáõÃÛáõÝÁ »ÉÝáõÙ ¿ ³ÛÝ µ³ÝÇó, áñ áã áù ×ßÙ³ñ ï áõÃÛ³Ý Ù»Ý³ßÝáñÑ ãáõÝÇ: ø³Õ³ù³óÇÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý ³Ï ï Çíáñ»Ý ùÝÝ³ñÏ»É Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ ¨ »ñÏñÇ ³å³·³ ÏáõñëÁ: ²½³ ï áõÃÛáõÝÁ Ó»éù ¿ µ»ñáõÙ ³é³í»É ÉÇ³ñÅ»ù ¹ñë¨áñáõÙÝ»ñ, ë³Ï³ÛÝ ÃáõÛÉ»ñÝ áõ ³Õù³ ï Ý»ñÁ · ï ÝíáõÙ »Ý å³ßï å³Ýí³Í íÇ×³ÏáõÙ: ²å³Ñáí-í³Í »Ý ËáëùÇ ³½³ ï áõÃÛ³Ý ¨ Ñ³í³ùÝ»ñÇ ³½³-ï áõÃÛ³Ý Çñ³í³µ³Ý³Ï³Ý»ñ³ßËÇùÝ»ñÁ:

ÜÙ³Ý Ñ³ë³ñ³ ÏáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ³Ù»Ý¨ÇÝ ¿É ëáëÏ Ñ³ëáõÝ ÅáÕáíñ¹³í³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ µ³Ë ï³µ³ÅÇ-ÝÁ ã»Ý: ¸ñ³Ýù Ï³ñáÕ »Ý ÉÇÝ»É ó³ÝÏ³ó³Í »ñÏñÇ ÅáÕáíñ¹³í³ñ³Ï³Ý½³ñ·³óÙ³Ý Ù³ë: ²½³ ï Ñ³-ë³ñ³ ÏáõÃÛáõÝÁ Ï³å í³Í ã¿ ÙßÙ³ ÏáõÛÃÇ Ï³Ù å³ ï-ÙáõÃÛ³Ý Ñ»ï, ¨ üñ³ÝëÇ³ÛÇó ÙÇã¨ Þí»¹Ç³ Ï³Ý ¹ñ³ ÙÇ ß³ñù ³å³óáõÛóÝ»ñ áõ ûñÇÝ³ÏÝ»ñ, ³ÛÉ ³í»ÉÇ ß³ï Ï³åí³Í ¿ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Çñ³-íáõÝùÝ»ñÇÝ ¨ å»ï³Ï³Ý Ï³é³í³ñÙ³Ý Ù³ñÙÇÝ-Ý»ñÇ Ã³÷³ÝóÇÏáõÃÛ³ÝÁ ³ÝÏ»ÕÍ Ñ³í³ï³ñÙáõ-ÃÛ³Ý Ñ»ï:

²½³ ï Ñ³ë³ñ³ ÏáõÃÛ³Ý Ñ³Û»ó³Ï»ï Å Å³Ù³-Ý³Ï³ ÏÇó ù³Õ³ù³Ï³Ý µ³é³å³ß³ñáõÙ ³é³çÇÝ ³Ý·³Ù Ñ³ÛïÝí»ó 20-ñ¹ ¹³ñÇ ³Ù»Ý³ ³½¹»óÇÏ ·ñù»ñÇó Ù»ÏÇ Ññ³ï³ñ³ÏáõÙÇó Ñ»ïá: 1945 Ã. ÉáõÛë ï»ë³Í §²½³ï Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛáõÝÁ ¨ Ýñ³ ÃßÝ³ÙÇÝ»ñÁ¦ ·ñùáõÙ Î³ñÉ äáå»ñÁ Ï³ÝË³ï»ë»ó ÏáÙáõÝÇ½ÙÇ ÷ÉáõÃáõÙÁ ¨ µ³ó³Ñ³Ûï»ó ëáóÇ³É³-Ï³Ý Ñ³Ù³ï»ùë ïáõÙ ëï»ÕÍí³Í ù³Õ³ù³Ï³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·»ñÇ Ã»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ: ¶ñùÇ Ñ»ÕÇÝ³ÏÁ å³ßï å³ÝáõÙ ¿ ³½³ ï áõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÑÝ³ñ³íáñÇÝë É³ÛÝ ßñç³Ý³ÏÝ»ñ, ë³Ï³ÛÝ ¹ñ³ Ñ»ï Ù»Ï ï»Õ Ý³-Ë³½·áõß³óÝáõÙ ¿. §Ø»Ýù å»ï ù ¿ ëï»ÕÍ»ÝÙ Ý³¨ ëáóÇ³É³Ï³Ý ÇÝë ï Ç ï áõ ï Ý»ñ, áñáÝù å»ï áõÃÛ³Ý áõÅáí ÏÇñ³·áñÍí»Ý ï Ý ï»ë³å»ë ÃáõÛÉ»ñÇÝ å³ßï å³Ý»ÉáõÑ³Ù³ñ...¦:

²ÛÝáõ³Ù»Ý³ÛÝÇí, ³½³ ï Ñ³ë³ñ³ ÏáõÃÛáõÝÝ»-ñÇ å³ï ÙáõÃÛáõÝÁ ß³ï ³í»ÉÇ í³Õ»ÙÇ ¿. ³ÛÝ Ï³-ñ»ÉÇ ¿ ¹Çï³ñÏ»É ¹»é ÐÇÝ ÐáõÝ³ë ï³ÝÇ Å³Ù³Ý³-ÏÝ»ñÇó: Ø.Ã.³. 462-429 ÃÃ. ²Ã»ÝùÇ ³é³ëå»É³Ï³Ý ¹³ñÓ³Í Õ»Ï³í³ñ ä»ñÇÏÉ»ëÁ »ÉÝáõÙ ¿ñ Ñ³ë³ñ³-ÏáõÃÛ³Ý áñáß³ÏÇ ÙÇ Ñ»é³ÝÏ³ñÇó, áñÝ Çñ ÝßÝ³-ÏáõÃÛáõÝÁ ãÇ Ïáñóñ»É Ý³¨ ³ñ¹Ç ³ßË³ñÑáõÙ:

«Մեր քաղաքական համակարգը չի մրցակցում այն ինստիտուտների հետ, որոնք մյուս բոլոր երկրներում պահպանում են իրենց ուժը: Մենք չենք կրկնօրինակում մեր հարևաններին, սակայն փորձում ենք նրանց համար օրինակ ծառայել: Մեր վարչակազմը գործում է ի շահ շատերի, այլ ոչ թե առաջնորդվում է էլիտի շահերով, և ահա թե ինչու այն անվտանգ են ժողովրդավարություն: Նրանց մասնավոր վեճերում օրենքներն հավասարապես պաշտպանում են բոլորին, սակայն մենք չենք անտեսում նաև կասարելագործման, ֆգտումը: Եթե քաղաքացին աչքի է ընկնում որևէ ասպարեզում, նրան հրավիրում են ծառայելու պետությանը՝ նախապատվություն տալով այդ մարդուն ոչ թե որպես արտոնություն, այլ որպես վարձա-տրություն նրա արժանիքների, և աղքատությունը դրա համար խոչընդոտ չէ:

Ազատությունը, որից մենք օգտվում ենք, տարածվում է նաև առօրեական կյանքի վրա, մենք մեկը մյուսին կասկածանքով չենք վերաբերվում, մենք հարևանի հոգին չենք հանում մեղադրանքներով, եթե նա որոշում է ինքնուրույն կյանք վարել... Սակայն այդ ազատությունը մեզ չի զցում անօրինության գիրկը: Մենք սոսկ ենք հարգել և դասալքներին, և օրենքները և երբեք չենք մոռանում այն մասին, որ պետք է պաշտպանենք տա-ռապյալներին: Մենք սոսկ ենք նաև պաշտպանել չգրված այն օրենքները, որոնք իրենց մեղադրող ուժը քաղում են արդարի ունիվերսալ կարծիքից...

Մեր քաղաքը բաց է աշխարհի համար, մենք երբեք չենք վտարում օտարականներին... Մենք ազատ ենք ամբողջապես ապրել ըստ մեր հայեցողության, բայց, այնուամենայնիվ, մենք միշտ պատրաստ ենք դեմհանդիման դիմավորելու ցանկացած վտանգ ու ապառնալիք... Մեզ համար ամոթ չէ խոստովանել մեր աղքատությունը, սակայն մենք ամոթալի ենք համարում ոչ մի ջանք չգեռնարկել աղքատությունից խուսափել փորձելու համար: Մարդուն, որը չի հետաքրքրվում պետության գործերով, մենք համարում ենք ոչ այնքան անվնաս, որքան անօգուտ, ու թեև էլերն են ընդունակ սկիզբ դնելու կոնկրետ քաղաքականության, մենք բոլորս էլ միանգամայն ընդունակ ենք դատողություններ անել դրա մասին: Մենք բանավեճը դիտարկում ենք ոչ թե որպես քաղաքական միջոցների ֆեռնարկման արգելք, այլ, ավելի շուտ, որպես նախնական քայլ խելամիտ գործելու համար...»:

Ü»ñÏ³ÛáõÙë ³½³ ï Ñ³ë³ñ³ ÏáõÃÛ³Ý Ùá¹»ÉÁ ÁÝ¹Ñ³ñíáõÙ ¿ Ýáñ Ù³ñï³ÑÑ³í»ñÝ»ñÇ: ²Û¹ Ù³ñ-ï³ÑÑ³í»ñÝ»ñÇó ³Ù»Ý³íï³Ý·³íáñÁ, Ã»ñ¨ë, Ïáéáõåóç³Ý ¿: ÆÝãå»ë ´³ÉÏ³ÝÝ»ñáõÙ, ³ÛÝå»ë ¿É Ý³ËÏÇÝ ÊáñÑñ¹³ÛÇÝ ØÇáõÃÛáõÝáõÙ ù³Õ³ù³óÇ-Ý»ñÁ ¨ ÁÝïñí³Í Õ»Ï³í³ñÝ»ñÁ í³Õ»ÙÇ å³Ûù³ñ »Ý ÙÕáõÙ ³ÛÝ µ³ÝÇ ¹»Ù, ÇÝãÁ Ð³Ù³ßË³ñÑ³ÛÇÝ µ³ÝÏÁ µÝáñáßáõÙ ¿ áñå»ë§å» ï áõÃÛ³Ý½³ íÃáõÙ¦: ¸³ ï»ÕÇ ¿ áõÝ»ÝáõÙ, »ñµ Ñ³Ýó³íáñ ï³ññ»ñÁ, Ýñ³Ýó ËÙµ»ñÁ Ï³Ù ûÉÇ·³ñËÝ»ñÁ ëáÕáëÏáõÙ »Ý å»ï³Ï³Ý ·áñÍ»ñÇ áÉáñï, Ï³Ù »ñµ Ïáéáõùå³ó-í³Í å»ï³Ï³Ý å³ßïáÝÛ³Ý»ñÁ û·ï³·áñÍáõÙ »Ý Çñ»Ýó ¹ÇñùÁ ß³Ñ³ÙáÉ³Ï³Ý ·áñÍ³ñùÝ»ñ ýÇÝ³Ý-ë³íáñ»Éáõ Ýå³ï³Ïáí: ²Û¹»ñ¨áõÛÃÇ »ñÏ³ñ³Å³Ù-Ï»ï Ñ»ï¨³ÝùÝ»ñÝ áõÕÕ³ÏÇ ÏáñÍ³Ý³ñ³ñ »Ý: ²Û¹áõÑ³Ý¹»ñÓ, ¹ñ³ÝÇó ÑÝ³ñ³íáñ¿ Ëáõë³÷»É:

ì»ñçÇÝ ï³ñÇÝ»ñÇÝ µ³½Ù³ÃÇí áã Ï³é³í³-ñ³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñ ³ÝóÏ³óñ»É »Ý ÙÇçáó³éáõÙÝ»ñ, áñáÝó Ýå³ï³ÏÝ¿û·Ý»É»ñÏñÝ»-ñÇÝ Çñ³óÝ»Éáõ É³í Ï³é³í³ñÙ³Ý »Õ³Ý³ÏÝ»ñÁ: ÜÙ³Ý ÷áñÓ»ñÇó ³Ù»Ý³ÝÏ³ï»ÉÇÝ §´³ó Ñ³ë³-

ñ³ÏáõÃÛ³Ý¦ ÇÝëïÇïáõïÇ ëï»ÕÍáõÙÝ ¿: ²ÛÝ Õ»Ï³í³ñáõÙ¿Ñ³Ûïÿ Çµ³ñ»·áõÍ, ÍÝáõÝ¹áí ÑáõÝ·³ñ³óÇ æáõñç êáõñáëëÁ: ´³ó Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ëï»ÕÍÙ³Ùµ½µ³ÕíáÕÝÙ³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇó ÑÇß³ï³ÏÙ³Ý »Ý³ñÅ³ÝÇ §îñ³Ýëå³ñ»ÝëÇ ÆÝÃ»ñÝ»ßÝÁÉ¦, §ÈÈñ³·ñáÕÝ»ñÝ³é³Ýóë³ÑÙ³ÝÇ¦, §ÆÝïñÝÛáõë¦ ¨§²ñïÇÏÉ19¦ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÁ:

Ð³Ù³ßË³ñÑ³ÛÇÝ µ³ÝÏÇ í»ñç»ñë Ññ³å³ñ³Ï³Í ½»ÏáõÛóáõÙ »½ñ³Ï³óáõÃÛáõÝ ¿³ñíáõÙ, áñ³é³í»É Ã³÷³ÝóÇÏáõÃÛ³Ùµ µÝáñáßíáÕ Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, Áëï ¿áõÃÛ³Ý, §³í»ÉÇ É³í¦¹ »Ý Ï³é³í³ñáõÙ: àÕç¹Åí³ñáõÃÛáõÝÝ ³ÛÝ¿, Ã» ÇÝãå»ë ³ç³Ïó»É ³Û¹ó³ÝÏáõÃÛ³ÝÁ¨ Ï»Ýë³·áñÍ»É ³ÛÝ:

Üàð Ð²ê²ð²Î àôÂÚ²Ü Î²èàôàôØÀ

´³ó Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý Ñ³çáÕ ßÇÝ³ñ³ñáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ ³é³Ýóù³ÛÇÝ ï³ññ¿Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ ÇÝýáñÙ³óÇ³ÛÇ»ñ³ßË³íáñí³ÍÙ³ïã»ÉÇáõÃÛáõÝÁ: Î³ñ¨áñ ¹»ñ »Ý Ë³ÕáõÙ Ý³¨ ËáëùÇ ³½³ïáõÃÛáõÝÁ¨ Ñ³í³ùÝ»ñÇ ³½³ïáõÃÛáõÝÁ: ø³Õ³ù³óÇÝ»ñÁ å»ïù¿Ï³ñáÕ³Ý³ùÝÝ³ñÏ»É Å³Ù³Ý³Ï³ÏÇó Ñ³ñó»ñÁ, Ù³ñïÿ³Ññ³í»ñÝ»ï»Ý½³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïí³ÙÇçáóÝ»ñÇÝ¨ Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ, ¨ »Ã» ¹³ Ýå³ï³Ï³Ñ³ñÙ³ñ »Ý Ñ³Ù³ñáõÙ` ¹áõñë·³Ý ÷áÕáó¨ ³ñïÿ³Ñ³Ûïÿ»Ý Çñ»Ýó µáÕáùÁ Ë³Õ³Õ óáõÛó»ñÇ ÙÇçáóáí: Æñ»Ýó Ñ»ñÃÇÝ Ýñ³Ýù, áõÙ Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛáõÝÁ íëï³Ñ»É¿¨ ûÅï»É ÇßË³ÝáõÃÛ³Ùµ, å»ïù¿áõÝÏÇÝ¹Çñ ÉÇÝ»Ý ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÇ µáÕáùÝ»ñÇÝ: ²é³ç³¹ñíáÕ ûñ»Ýë¹ñáõÃÛ³Ý Ï³å³ÏóáõÃÛ³Ùµ ³ÝÑñ³Å»ßï¿ ËáñÑñ¹³Ï-ó»É ÁÝïñáÕÝ»ñÇ Ñ»ï: ´³ó³éáõÃÛ³Ùµ Í³ÛÑ³Ñ»Õ Ñ³Ý·³Ù³ÝùÝ»ñÇ, ûñ»Ýë¹Çñ ÅáÕáíÁ å»ïù¿ ³ßË³ïÇ µ³ó ÝÇëï»ñÇ é»ÅÇÙáí, ÇëÏ ÉëáõÙÝ»ñÁ Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÝ»ñáõÙ¨ ÏáÙÇï»Ý»ñáõÙ å»ïù¿ µ³óÉÇÝ»Ý µáÉáñÇÑ³Ù³ñ:

²Ûë·áñÍÁÝÃ³óÝ»ñÁ å»ïù¿ ÁÝÃ³Ý³Ý ³Ý-Ï³Ë¨ ³Ïïçíáñ»Ý ³ñÓ³·³ÝùáÕ ½³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïí³ÙÇçáóÝ»ñÇ ³ç³ÏóáõÃÛ³Ùµ` Éñ³ïí³ÙÇçáóÝ»ñÇ, áñáÝù ó³ÝÏáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý¨ Ï³ñáÕ »Ý ëïÇå»É Ýñ³Ýó, áíù»ñ Í³é³ÛáõÙ »Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³ÝÁ, ·áñÍ»É Áëï ³½³ï Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ýã³÷áñáßÇãÝ»ñÇ: Î³é³í³ñáõÃÛáõÝÁ å»ïù¿ ×³Ý³ãÇ ½³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïí³ÙÇçáóÝ»ñÇ É»·Çïçùáõ ÃÛáõÝÁ Çñù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛ³Ý íÇ×³ñÏÙ³Ý ·áñÍáõÙ¨ ÁÝ¹áõÝÇ Ýñ³ùÝÝ³¹³ï³Ï³Ý »ÉáõÛÃÝ»ñÇ Ñ³Ý¹»å Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ³çÏóáõÃÛáõÝÁ:

ø³Õ³ù³Ï³Ý ·áñÍÇãÝ»ñÁ å»ïù¿ ³ÙµáÕç³å»ë Ù³ïã»ÉÇ ÉÇÝ»Ý ½³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïí³ÙÇçáóÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ: ²Ûë¹åÇëÇ Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý Ù»ç ½³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïí³ÙÇçáóÝ»ñÝ Çñ»Ýó íñ³ »Ý í»ñóÝáõÙ ³ñ¹³ñ³óÇáõÃÛ³Ý¨ ûµÛ»Ï ïÇíáõÃÛ³Ý ÑÇÙù»ñÇ íñ³ ÇÝýáñÙ³óÇ³ÛÇ½ïÙ³Ý å³ï³ëË³-Ý³ïíáõÃÛáõÝÁ, áñå»ë½Ç ÝáñáõÃÛáõÝÝ»ñÇëå³éáÕ-Ý»ñÁ Ùßï³å»ëÉ³íÇñ³½»Ïí³ÍÉÇÝ»Ý:

ÆÝýáñÙ³óÇ³ÛÇ ÝÙ³Ý Ù³ïã»ÉÇáõÃÛ³Ý Ýå³-ï³ÏÁå³ñ½¿.»ñ³ßË³íáñí³ÍÉÇÝ»É Ïáéáõåóç³-ÛÇó: Ð³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ë¨»éáõÝ¨ ÙßÏ³Ï³Ý áõß³-¹ñáõÃÛ³Ý Ï»Ýïñáõáõ·ïÝíáÕù³Õ³ù³Ï³Ý·áñ-ÍÇãÝ»ñÝ³í»ÉÇß³ï»Ý Ñ³Ïí³Í·áñÍ»Éáõ ³½ÝÇí, µ³ñáÛ³Ï³Ýáñ»Ý áõ Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ß³Ñ»ñÇó »É-Ý»Éáí¨ ³í»ÉÇ ùÇã»Ý Ñ³Ïí³Í ë»÷³Ï³Ý ß³Ñ»ñÁ Ý»ñÏ³Û³óÝ»É áñå»ë å»ï³Ï³Ý Ï³Ù Ñ³ë³ñ³Ï³-Ï³Ý ß³Ñ:

Ð³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý Í³é³Ý»ñÇÝ ³Ûë ã³÷áñá-ßÇãÝ»ñÇÝ Ñ»ï¨»ÉáõÝ¹ñ¹»ÉáõÝå³ï³Ïáí ØÇ³óÛ³É Â³·³íáñáõÃÛáõÝáõÙ 1949Ã. ·áñÍáÕáõÃÛ³Ý Ù»ç¿ ¹ñí»É Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³ÝÁ Í³é³ÛáÕÝ»ñÇ Í³í³ÉáõÝ Ïá¹»ùëÁ: Èáñ¹ ÜáÉ³ÝÇ·ÉË³íáñáõÃÛ³Ùµ ÙßÙ³Ïí³Í §Ð³ë³ñ³Ï³Ï³Ý ÏÛ³ÝùÇ ÛáÃ ëÏ½µáõÝùÝ»ñÁ¦² Ï³-ñáÕ »Ý áõÝÇí»ñë³É ÏÇñ³éáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý³É` ³ÝÏ³Ë ù³Õ³ù³Ï³Ý, å³ïÙ³Ï³Ý¨ ÙßÏáõÃ³ÛÇÝ µÝáõÛ-ÃÇ ï³ñµ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇó:

Անձնվիրություն. *Նրանք, ովքեր հասարակությանը ծառայում են ընտրովի պաշտոններում, պետք է որոշումներ ընդունեն միայն ողջ հասարակության շահերից ելնելով, նրանք չպետք է անեն դա իրենց, իրենց ընտանիքների կամ ընկերների համար ֆինանսական կամ այլ նյութական բարիքներ ստանալու համար:*

Անկախություն. *Պետական ծառայողները չպետք է իրենց դնեն այնպիսի վիճակի մեջ, երբ արտաքին անձանց կամ կազմակերպությունների առջև ֆինանսական կամ այլ այնպիսի պարտականություններ են վերցնում իրենց վրա որոնք կարող են ազդել նրանց կողմից իրենց պաշտոնեական պարտականությունների կատարմանը:*

Օբյեկտիվություն. *Պետական գործառույթներ կատարելիս, ներառյալ պետական պաշտոնների նշանակումը, պայմանագրերի տրամադրումները, պարգևատրումների կամ այլ բարիքների ներկայացնելը, պետական պաշտոններ զբաղեցնողները պետք է ընտրությունը կատարեն հավակնորդների իրական արժանիքների հիման վրա:*

Հաշվետվություն. *Պետական ծառայողներն իրենց որոշումների և գործողությունների համար հաշվետու են հասարակության առջև և պետք է համաչափ լինեն ցանկացած ստուգման, որը համապատասխանում է նրանց զբաղեցրած պաշտոնին:*

Մաքրելիություն. *Պետական ծառայողները պետք է առավելագույնս մաքրելի լինեն իրենց բոլոր որոշումների ու գործողությունների առումով: Նրանք պետք է հիմնավորեն իրենց բոլոր որոշումները և լրատվությունը սահմանափակեն միայն այն դեպքերում, երբ դա պահանջում են ավելի լայն հասարակական շահերը:*

Ազնվություն. *Պետական ծառայողները պարտավոր են մերժել իրենց պաշտոնեական պետական պարտակա-*

նությունների առնչվող ցանկացած մասնավոր շահերը և քայլեր ձեռնարկեն ծագող կոնֆլիկտների այնպիսի լուծման համար, որոնք կպաշտպանեն պետական շահերը:

Ղեկավարում. *Պետական ծառայողները ղեկավարման և անձնական օրինակի միջոցով պետք է աջակցեն այս սկզբունքների զարգացմանը և սատարմանը:*

Վարքի կոդեքսները նախարարների, օրենսդիրների, պետական ծառայության և արտաքին հարաբերությունների պաշտոնյաների համար, դատական մարմինների և տեղական կառավարման մարմինների ծառայողների համար[3] *կարող են օգնել երկրներին օգտագործելու այս սկզբունքները:*

Նույն կերպ քաղաքացիների խարտիաները պետական հաստատություններին դրդում են քաղաքացիների համար ապահովել ծառայությունների հայտնի մակարդակ, և եթե ծառայությունների այդ մակարդակը չի ապահովվում՝ հետաքրքրվել քաղաքացիների բողոքների էությամբ:

Պետական պաշտոնների նշանակումը պետք է կատարվի բաց, թափանցիկ կերպով և հենվի իրական արժանիքների վրա[4]: Նմանապես նաև պետական կազմակերպությունները և նրանց խորհուրդները պետք է հետևեն պատշաճ գործելակերպի բարձր չափորոշիչներին, որոնք ներառում են անաչառություն, անկաշառելիություն և օբյեկտիվություն նրանց կողմից կառավարվող հասարակական ֆոնդերի վերաբերյալ: Նրանք կձգտեն ավելի շատ ծառայություններ մատուցել, ապահովելով մի դրություն, երբ այդ ծառայությունները կտրամադրվեն բյուջեից ամենաարդյունավետ և ամենատնտեսվար եղանակով՝ դրանց արդյունքների անկախ գնահատմամբ այն բոլոր դեպքերում, երբ դա նպատակահարմար է: Նրանք պետք է հաշվետու լինեն օրենսդիր իշխանությանը և հասարակության լայն խավերին ինչպես գործունեության և ֆինանսական կառավարման տեսակետից, այնպես էլ առաջադրված նպատակներին հասնելու առումով:

Պետական կապալները պետք է տրվեն բաց աճուրդների արդյունքների հիման վրա, որպեսզի քաղաքացիները ամբողջական տեղեկատվություն ունենան կառավարման մարմինների կոմերցիոն կապերի մասին: Դա թույլ կտա կրճատել հասարակության հաշվին ֆինանսավորվող հովանավորչության և քաղաքական պատրոնաժի մասշտաբները: Բացլսումների շնորհիվ վերահսկվող ֆինանսական մարմինը պետք է, օրենսդիր իշխանությանը տեղյակ պահի կառավարության կողմից այդ բնագավառում ձեռք բերված արդյունքների մասին և այդ կարգի հաշվետվությունները պետք է հրապարակվեն անմիջապես: Բողոքներ ունեցող քաղաքացիները պետք է ազատ մուտք ունենան օմբուդսմենի մոտ, որի զեկույցները պետք է հրապարակվեն բաց կերպով և որը պետք է ձգտի երաշխավորել դրությունը շտկելու նպատակով ժամանակին համապատասխան միջոցների ձեռնարկումը:

Ահաբեկչության աճող վտանգի պատճառով ողջ ժողովրդավարական աշխարհում ավելի ու ավելի հաճախ է հնչում այն փաստարկը, որ ազգային անվտանգության շահերից ելնելով, անհրաժեշտ է սահմանափակել խոսքի և հավաքների առկա ազատությունը, ինչպես նաև իրազեկված լինելու հասարակության իրավունքը: Ու թեև ահաբեկչության ռեալ վտանգը չի կարելի բացառել, իրականում այս փաստարկը նպաստում է հենց այն նպատակին, որը հետապնդում են ահաբեկիչները՝ ոչնչացնել քաղաքացիական հասարակությունը: Այս հարցում անհրաժեշտ է հասնել որոշակի հավասարակշռության:

Կոռուպցիան, ինչպես և ահաբեկչությունը, սնվում է հավաստի տեղեկատվության պակասի հաշվին: 1987 թ. Նոբելյան մրցանակի դափնեկիր Օսկար Առիաս Սանչեսը այս առիթով նկատել է.

«Մենք չպետք է հանդուրժենք կոռուպցիայի, խաղկեղային ուռուցքը կանգնեցնելու անկարողությունից: Թեև մենք շատ ենք խոսում կոռուպցիայի գլոբալացման մասին, մենք պետք է ողջունենք նաև լավ կառավարման վերաբերյալ հասարակական պահանջների աճը: Այսօր ազգային առաջնորդները սկսում են ընդունել, որ կոռուպցիայի հարցը անհրաժեշտ է քննարկել ներքին և միջազգային ատյաններում:

Այդուհանդերձ, կոռուպցիայի դեմ պայքարում մեր ամենակարևոր զենքն է դառնալու ժողովրդավարությունների և, հետևապես, նաև ազատ մամուլի աճող քանակը ամբողջ աշխարհում: Առանց հարցեր տալու և փոփոխություններ կատարելու ազատության՝ մարդիկ լիազորություններ չեն ունենա, այլ ընդհակառակը՝ ավելի շուտ կհայտնվեն մակերեսային ժողովրդավարության ինչ-որ համակարգում: Ժողովրդավարության ամենակարևոր ազատություններից մեկը հենց մամուլի ազատությունն է: Եթե գոնե մի տղամարդու կամ մի կնոջ ձայն ճնշվում է, ապա վտանգ է առաջանում, որ մյուս բոլոր ձայները ևս ստիպված կլինեն լռել: Երբ թաքցվում է ճշմարտության էությունը կամ գոնե նրա չնչին մասը, ապա կարող է ծնվել հսկա սուտը»[5]*:*

ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ՄԱՏՉԵԼԻՈՒԹՅՈՒՆԸ

Որքան շատ տեղեկատվություն է տարածվում ազատորեն և որքան մեծ է այդ տեղեկատվության ճշտությունը, այնքան ավելի մեծ հնարավորություններ են ստեղծվում կառավարման թափանցիկ և իսկապես ենթահաշվետու մարմինների ստեղծման համար: Առանց այդպիսի մատչելիության՝ հավատը պետական ինստիտուտների հանդեպ կտրվի կասկածի տակ:

êïûÝ ÝáõÛÝÇëÏ ûÝ ¹»åùáõÙ, »ñµ Ñëñ ÏáõÃÛáõÝÝ ÁÝ¹áõÝáõÙ áõ ×ÝãáõÙ ¿ ï»Õ»Ïï ÍáõÃÛÝ ½ï áõÃÛáõÝÁ, é Ýó ï»Õ»Ïï ÍáõÃÛÝ Çñí áõÝùÇ Çñí µÝïÝ å ßï å ÝáõÃÛÝ ùÕù ùóÇÝ»ñÁ Ñ×ë Ë Ïñáõ »Ý ÏëÛé íÇ× ÏáõÙ Ñû ïÝí»É å» ï ïÝ å ßï áÝÛÝ»ñÇ ¨ ùÕù ùïÝ ·áñÍÇáÝ»ñÇ ùÙÑ×áõÛùÇó, ùÝÇáñ í»ñçÇÝÝ»ñë ïñáõ »Ý áóÝïÝÝé µÅÝí»É áñ¨¿ ÇÝÿáñÙóÇûÇó: ÜÙÝ åñïÇïÝ áõÕÕ»É áõ Ýå ï ïáí ºíñáå ûÇ ËáñÑáõñ¹Á Ñëï ÏáñÝ ñï ÑûïÝí»ó Ñû·áõï Ó¨ïÝ »ñßÇùÇ.

«Անդամ պետությունները, խնդրանքի հիման վրա, պետք է երաշխավորեն յուրաքանչյուր մարդու մուտքը դեպի պետական իշխանությունների տրամադրության տակ գտնվող պաշտոնական փաստաթղթերը: Այս սկզբունքը պետք է կիրառվի առանց ցանկացած պատճառաբանության իսրականության՝ ներառյալ ազգային ծագումը[6]:

Հետևաբար, ինֆորմացիայի ազատության մասին խելամիտ օրենքը կարող է դիտարկվել որպես հասատանն ժողովրդավարություն ապահովող հիմք»:

îºÔºÎ²îàôÂÚ²Ü Ø²îâºÈÆàôÚ²Ü Ø²êÆÜ úðºÜê¸ðàôÂÚàôÜÀ

Ø³ñ¹áõ Çñí áõÝùÝ»ñÇ Ñí ÙÁÝ¹Ñí ÝáõñÑéãï ñ·Ç 19 Ñá¹í ÍÁ å Ñáíáõù¿ û¹ ·áñÍÁÝÃóÇ ëÏÇ½µÁ, ëï ûÝ Ýñ ÏÇñí éÙÝ áÉáñ ïÝ»ñÁ ëÑÙÝ ÷ïÝ»Ý[7]: ²ûë Ñá¹í ÍÝ í»ÉÇßï ÙÇïí Íï¿ Ïé í ñïÝ ·ñí ùÝÝáõÃÛÝ ëÑÙÝ ÷ïÙÝÁ, ùÝ å»ïÝÙñÙÇÝÝ»ñÇ Ã÷ÝóÇÏáõÃÛÝ ½ñ·óÙÝÁ[8]: ²ûëåÇëáí, µñ»÷áËáõÇ ËÝ¹ÇñÁ 19 Ñá¹í ÍÇ ¹ñáõÛÃÝ»ñÁ ÑÝñí áñÇÝë ½ñ·óÝ»Éáõ Ù»ç¿:

Îñ»ÉÇ¿ëÏë»É ûÝ »ÝÃ¹ñáõÃÛáõÝÇó, áñ áÕç ï»Õ»Ïï ÍáõÃÛáõÝÁ åï ïÏÝáõÙ¿ Ñëñí ÏáõÃÛáõÝÁ: ºí »Ã» ãÏÝ ÇÙåñí ïÇí å ï×éÝ»ñ, Áëï áñáÝó ûÝ¹ ï»Õ»Ïï ÍáõÃÛáõÝÁ ãåï ù¿ïñí ÙÝ¹ñíÇ Ñëñí ÏáõÃÛáõÝÁ, åï å áÕç ï»Õ»Ïï ÍáõÃÛáõÝÁ · ïÝíáõÙ¿Ïé í ñáõÃÛÝ ïÝûñÇÝáõÃÛÝ ïï ïÏ`Ñëñí ÏáõÃÛÝßÑ»ñÇÝ Íé ûóÝ»Éáõ Ýå ïï ïáí[9]:

Øáï»óáõÙÁ, áñÁ áñ¹»·ñ»É »Ý ´ñ½ÇÉÇÝ ¨ Üáñ¼»É Ý¹ÇÝïûÝáõÙ¿Ýñ ÝáõÙ, áñëï»ÕÍí»É »Ý Çñí íµÝïï ÝÁ å ÑÝÇý»ñ, Ñ ÙÓûÝ áñáÝó` å ßï áÝïï Ý ÙµáÕç ï»Õ»Ïï ÍáõÃÛáõÝÁ ïñÙ¹ñíáõÙ¿ûáõñûùÝáõñÇÝ, áõÙ ûÝ å»ïù¿`»Ã» ãÏÝûï ï»Õ»Ïï ÍáõÃÛáõÝÁ ãÑñ å ñï»Éáõ ÑáõÛÅ ïñ¨áñ å ï×éÝ»ñ[10]: ºÃ» »É ï»ïûÇÝ¿ûÝ¹ñáõÛÃÁ, áñ ï»Õ»Ïï ÍáõÃÛáõÝÁ å ïïÝáõÙ¿ïé íñáõÃÛÝ ¨ å»ïù¿ûï·ï ·áñÍíÇßÑïé íñáõÃÛÝ, å ¹ñíáõÙÇó íï·áõ óÝïï-óÍ Çñíáõ ÙÇç íûñÇë ï»ÕÍÙÝïÙÑÇÙ-Ý ñóÇ ¿áõÃÛÝßáõñç µÝÇÙó ¹Çñù»ñÇó íñíáõ óÝïïó Íµ Ý íï»×»ñÇ Ñ Ù ñ: §î»Õ»Ïï ÍáõÃÛÝ Ù ëÇÝ¦ Üáñ¼»É Ý¹Çûñ 1982 Ã. ûñ»ÝùÇ 5-ñ¹ µÅÝáí Ý Ë ï»ëí Í¿.

5. Մասչելիության սկզբունքը: *Պաշտոնական ցանկացած տեղեկատվության տրամադրման մասին հարցը... բացառությամբ այն դեպքերի, երբ դա անհրկբայորեն պահանջվում է սույն օրենքով, լուծվում է համաձայն այն սկզբունքի, որ տեղեկատվությունը տրամադրվում է՝ բացառությամբ այն դեպքերի, երբ արդարացված պատճառներ կան այն չհրապարակելու համար»[11]:*

ò ÝÏ ó Í µó ¨ ÅáÕáíñ¹ í ñ ïÝ Ñëñ ÏáõÃÛáõÝáõÙ ÑÇÙù»ñ ãÏÝ å»ï ïÝ ïÙáõ ï Áù Õù ùóÇÝ»ñÇó Ã ùóÝ»ÉáõÑ Ù ñ: ÆÝãá±õ åÇïÇ ñï µÛáõç» ï ûÇÝ ýáÝ¹»ñÁ ÅáÕáíñ¹ í ñ Ï Ý Ñ ë ñ ÏáõÃÛÝ Ù»ç ÙÝ Ý å ßï áÝ Ï Ý Ñ ßí éÙÝ ¨ Ï é í ñáõÃÛÝ ½»ÏáõÓ ·ñ»ñÇ ë ÑÙ ÝÝ»ñÇó ¹áõñë:

Â ÷ ÓóÇÏáõÃÛÝ ¨ Ñ ßí»ï ïáõÃÛÝ ß Ñ»ñÇó »ÉÝ»Éáí` å»ï Ï Ý »Ï ÙáõïÝ»ñÁ å»ïù¿ ÙµáÕç å»ë ñï óáÉí»Ý Ýñ å ßï áÝ Ï Ý µÛáõç»áõÙ: ´ûáõç»Ý å»ïù¿ ¹ éÝ ýÇÝ Ýë Ï Ý Ý Ï Ë í»ñ ÑëÏÇã Ù ñÙÝÇ áõ¹Çï Ç ûµÛ»Ï ï, áñÇ µáÉáñ »½ñ Ï óáõÃÛáõÝÝ»ñÁ »ÝÃ Ï » Ý Ññ å ñ Ù Ý: ¶áÛáõÃÛáõÝ áõÝÇ Ý ¨ ×áÕ ·Éáµ É ÏáÝë»Ýëáõë, áñÁ × Ý ãáõÙ¿ù Õù ùóáõ Çñí áõÝùÁ ·Çï»Ý É, Ã» áñù Ý í ñÓ¿ëï ÝáõÙ å»ïáõÃÛáõÝÁ µÝ Ï Ý å ß ñÝ»ñÇ ß Ñ ·áñÍÙ Ý Ñ Ù ñ: ²ûë éáõÙáí ·áñÍ ñùÝ»ñÁ ÙÇç ½· ûÇÝ ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝ»ñÇ Ñ»ï ãå»ïù¿ · Õï ÝÇ å Ñí»Ý:

àðàÞ úðÆÜ²ÎÜºð ÎºÜîðàÜ²Î²Ü º ì ²ðºì ºÈÚ²Ü º ìðàä²ÚÆò

î ñ Í ßñç ÝÇ ÙÛáõë »ñÏñÝ»ñÇ å»ë, È ï-íÇ Ý áõÝÇ ê ÑÙ Ý ¹ñáõÃÛáõÝ, áñÁ ÏáÝÏñ»ï Ý Ë ï»ëáõÙ¿ ï»Õ»Ïï ÍáõÃÛÝ Ù ïã»ÉÇáõÃÛáõÝ: ê ÑÙ Ý ¹ñáõÃÛáõÝÁ Ñéã ÏáõÙ¿.

Հոդված 100: *Յուրաքանչյուրն ունի խոսքի ազատության իրավունք հնչը ներառում է տեղեկատվություն ազատորեն ստանալու, պահելու և տարածելու և իր հայացքները շարադրելու իրավունքը: Գրաքննությունն արվելված է:*

Հոդված 104: *Յուրաքանչյուրն իրավունքի ունի հարցումներով դիմելու պետությանը և տեղական կառավարման մարմինների հնգհիսուներին և պատասխան ստանալ ըստ էության:*

Հոդված 115: *Պետությունը պաշտպանում է յուրաքանչյուր մարդու իրավունքը ապրել հարմար միջավայրում՝ շրջակա միջավայրի պայմանների մասին տեղեկատվու-*

թյուն տրամադրելու ճանապարհով և շրջակա միջավայրի պահպանմանն ու զարգացմանը նպաստելու ճանապարհով:

ÜÙ³Ý Ï»ñåáí ï»Õ»Ï³ï íáõÃÛ³Ý ³½³ïáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ È³ïíÇ³ÛÇ 1998 Ã. ûñ»ÝùáõÙ »ñ³ß-Ë³íáñíáõÙ ¿ áÕç Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ ï»Õ»-Ï³ïíáõÃÛ³ÝÙ³ïã»ÉÇáõÃÛáõÝÁ§ï»ËÝÇÏ³å»ëÑ³-ë³Ý»ÉÇ ó³ÝÏ³ó³Í ï»ëùáí¦, »Ã» ¹³ë³ÑÙ³Ý³-÷³Ï í³Íã¿ ÏáÝÏñ»ï ûñ»Ýùáí:

Î³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛ³Ý ïñ³Ù³¹ñÙ³Ý Ù³ëÇÝ Ñ³ñóáõÙÝ»ñ ëï³Ý³Éáí, å³ñï³íáñ »Ý å³ï³ëË³Ý»É 15 ûñÇó áã áõß: î»Õ»Ï³ïíáõÃÛáõÝÁ Ï³ñáÕ ¿ ë³ÑÙ³Ý³÷³Ïí»É ÙÇ³ÛÝ ûñ»ÝùáíÝ³Ë³ï»ëí³Í¹»åù»ñáõÙ,

³.»Ã» ³ÛÝ Ý»ñùÇÝ û·ï³·áñÍÙ³Ý Ñ³Ù³ñ¿,

µ.»Ã» Ëáëùá Ù³ëÝ³·Çï³Ï³Ý ·Õïí ÝÇùÇ Ù³ëÇÝ ¿`ãÏ³åí³Í å»ï³Ï³Ý ·ÝáõÙÝ»ñÇ ¨ ³ÝÓÇ Ù³ëÝ³íáñ ÏÛ³ÝùÇ Ñ»ï.

·.»Ã» ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛáõÝÁ í»ñ³µ»ñáõÙ ¿ ·Ý³Ñ³ïÙ³Ý ¨ ë»ñïÇýÇÏ³óÙ³Ý ÁÝÃ³ó³Ï³ñ-·»ñÇÝ:

ºñÏñÇ Ý»ñëáõÙ Ñ³ñóáõÙÝ»ñáí Ï³ñ»ÉÇ¿ ¹ÇÙ»É Ï³é³í³ñ³Ï³Ý ³í»ÉÇµ³ñÓñ³ïÛ³ÝÝ»ñ Ï³Ù³Ý-ÙÇç³Ï³Ýáñ»Ý ¹³ï³ñ³Ý: ²ÛëÅ»ë, 1999Ã. È³ï-íÇ³ÛÇ ê³ÑÙ³Ý³¹ñ³Ï³Ý ¹³ï³ñ³ÝÁ áñáß»ó, áñ Ü³Ë³ñ³ñÝ»ñÇ Ï³µÇÝ»ïÇÑñ³å³ñ³Ï³Í ÝáñÙ³-ïÇíÁ, áñÁë³ÑÙ³Ý³÷³ÏáõÙ ¿ñ µÛáõç»ï³ÛÇÝ ï»-Õ»Ï³ïíáõÃÛ³Ý Ù³ïã»ÉÇáõÃÛáõÝÁ, ³Ýí³í»ñ ¿, ù³ÝÇ áñ Ë³Ëïáõ Ù¿ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛ³Ý ³½³ïáõ-ÃÛ³ÝÙ³ëÇÝ ûñ»ÝùÇ å³Ñ³ÝçÝ»ñÁ:

ÜÙ³Ý å³ÛÙ³ÝÝ»ñ»Ý ·»ñÇßËáõÙÝ³¨ ´áõÉÕ³-ñÇ³ÛáõÙ: ²ÛëÅ»ë. ´áõÉÕ³ñ³ÛÇ 1991Ã. ê³ÑÙ³Ý³-¹ñáõÃÛáõÝÝ ³Ùñ³·ñáõÙ ¿.

1. *Յուրաքանչյուրն իրավունք ունի որևէ, սակայն և սարածել տեղեկատվություն: Այս իրավունքը չի կիրառվում ի վնաս ուրիշների շահերի և վարկի կամ ի վնաս ազգային անվտանգության, հասարակական կանոնակարգի, հասարակական առողջության և բարոյականության:*

2. *Քաղաքացիներն իրավունք ունեն տեղեկատվություն սակայն պետական մարմիններից և գործակալություններից իրենց հետաքրքրող գանկացած օրինական հարցերով, եթե դա պետական կամ օրենքով որոշված որևէ այլ գաղտնիք չէ և չի խախտում այլոց իրավունքները:*

1996 Ãí³Ï³ÝçÝ ´áõÉÕ³ñÇ³ÛÇ ê³ÑÙ³Ý³¹ñ³-Ï³Ý ¹³ï³ñ³ÝÁ áñáß»ó, áñ Ã»¨ ê³ÑÙ³Ý³¹ñáõ-ÃÛáõÝÁ ÛáõñÙ³ù³ÝãÛáõñ Ù³ñ¹áõ ûÅïáõÙ ¿ ï»Õ»-Ï³ïíáõÃÛáõÝ ³½³ï ëï³Ý³Éáõ Çñ³íáõÝùáí, ³ÛÝáõ³Ù»Ý³ÛÝÇí, ³ÝÑñ³Å»ßï ¿Éñ³óáõóÇã ûñ»Ýë-¹ñáõÃÛáõÝ` áñáß»Éáõ Ñ³Ù³ñ ³ÛÝ å³ÛÙ³ÝÝ»ñÁ, áñáÝó ¹»åùáõÙ ÝßÍ³Í Çñ³íáõÝùÁ áñáß³ÏÇáñ»Ý ë³ÑÙ³Ý³÷³ÏíáõÙ ¿: ²ÛÝ µ³ÝÇó Ñ»ïá, »ñµ ³é³-çÇÝ ³ïÛ³ÝÇ ÙÇ ³ÙµáÕç ß³ñù ¹³ï³ñ³ÝÝ»ñ Ù»ñ-Å»óÇÝ ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÇ ¨ áã Ï³é³í³ñ³Ï³Ý Ï³½-Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ËÝ¹ñ³ÝùÝ»ñÁ ï»Õ»Ï³ïíáõ-ÃÛáõÝ ïñ³Ù³¹ñ»Éáõ í»ñ³µ»ñÛ³É: 2000 Ãí³Ï³ÝÇÝ ÁÝ¹áõÝí»ó ûñ»Ýù å»ï³Ï³Ý ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛáõÝ Ù³ïã»ÉÇáõÃÛ³ÝÙ³ëÇÝ: ²ÛÝ ÃáõÛÉ ïí»óóó³ÝÏ³ó³Í ýÇ½ÇÏ³Ï³Ý Ï³Ù Çñ³í³µ³Ý³Ï³Ý ³ÝÓÇ ³½³-ïáñ»Ý ëï³Ý³É ó³ÝÏ³ó³Í ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛáõÝ, áñÝáõÝ»Ý å»ï³Ï³ÝÇÝëïÇïáõïÝ»ñÁ:

2002 Ã. áõÅÇ Ù»ç Ùï³Í §²ÝÓÝ³Ï³Ý µÝáõÛÃÇ ïíÛ³ÉÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ¦ ûñ»ÝùÝ Çñ³íáõÙ ¿ ï³ÉÇë Ù³ñ¹Ï³Ýó ëï³Ý³É, ëïáõ·»É, ×ßï»É ¨ áõÕÕ»É Çñ»Ýó Ù³ëÇÝ ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»óáÕ ï»Õ»Ï³ïíáõ-ÃÛáõÝÁ, áñÁ å³ÑíáõÙ¿ÇÝãå»ë å»ï³Ï³Ý, ³ÛÝå»ë ¿ÉÙ³ëÝ³íáñ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ùáï: 2002Ã. ëï»ÕÍí»ó ïíÛ³ÉÝ»ñÇ å³ßïå³ÝÙ³Ý Ñ³ÝÓÝ³-ÅáÕáí ³Û¹ ûñ»ÝùÇ Ï»Ýë³·áñÍáõÙÁ í»ñ³ÑëÏ»ÉáõÝå³ï³Ïáí: 2002 Ã. Ý»ñÏ³Û³óí»ó ûñ»ÝùÇÝ³Ë³-·ÇÍ ³½·³ÛÇÝ ³ñËÇíÝ»ñÇÙ³ëÇÝ: Ü»ñÏ³ÛáõÙë, »Ã» ³Û¹ ³ñËÇíÝ»ñÇ ÝÛáõÃ»ñÁÙ³ïã»ÉÇã»Ý, µáõÉÕ³ñ³-óÇÝ»ñÁ ãáõÝ»Ý í×é³µ»ÏáõÃÛ³ÝÇñ³íáõÝù:

ÆÝãå»ë ï³ñ³Í³ßñç³ÝÇ ÙÛáõë »ñÏñÝ»ñÁ, ´áõÉÕ³ñÇ³Ý 2002 Ã. ³åñÇÉÇÝ ÁÝ¹áõÝ»ó §¶³ÕïÝÇ ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛ³Ý å³ßïå³ÝáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ¦ ûñ»Ýù, ÇÝãÁ å»ïù¿ û·Ý»ñ Ýñ³ÝÙÇ³Ý³Éáõ ÐÛáõ-ëÇë³ïÉ³Ýïû³Ý ¹³ßÇÝùÇ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛ³ÝÁ (Ü²îú-ÇÝ): Ð³Ù³Ó³ÛÝ ûñ»ÝùÇ` ëï»ÕÍíáõÙ ¿ñ ·³ÕïÝÇ ÇÝýáñÙ³óÇ³ÛÇÑ³ñó»ñáíÑ³ÝÓÝ³ÅáÕáí, áñÇ ³Ý¹³ÙÝ»ñÇÝ ÝÃ³Ý³ÏáõÙ ¿ñ í³ñã³å»ïÁ, ÇÝãå»ë Ý³¨ ÙÃ³Ïí»óÇÝ ·³ÕïÝÇ ï»Õ»Ï³ïíáõ-ÃÛ³Ý å³ßïå³ÝáõÃÛ³Ý ãáñë Ù³Ï³ñ¹³Ï: úñ»ÝùÁ Ý³Ë³ï»ëáõÙ ¿ñ¹³ë³Ï³ñ·Ù³Ý ã³÷³½³Ýó É³ÛÝ ßñç³Ý³ÏÝ»ñ: ²ÛëÅ»ë, ÷³ëï³ÃáõÕÃÁëïáñ³·ñ»-Éáõ ÉÇ³½áñí³Í³ÝÓÁ Ï³ñáÕ ¿ñÝ³¨ßÝáñÑ»É Ýñ³Ý ·³ÕïÝÇáõÃÛ³Ý ëïÇ×³Ý: âÏ³ÝÑ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý ·»ñÇßËáÕß³ÑÇ áñ¨¿ã³÷³ÝÇßÝ»ñ, áñáÝù ÏÏ³ñá-Õ³Ý³Ý ã»ÕÛ³É Ñ³ÛïÏ³ñ³ñ»É ÷³ëï³ÃáõÕÃÁ ·³ÕïÝÇ Ñ³ÛïÏ³ñ³ñ»Éáõ áñáßáõÙÁ: è»³É Å³Ù³-Ý³ÏÇ é»ÅÇÙáí Ññ³å³ñ³Ïí³Í Ñ³Ù³éáï §ø³Õ-³ù³óáõ Ó»éÝ³ñÏÁ¦ µ³ó³ïñáõÙ ¿, Ã» ÇÝãå»ë ¿ ³ßË³ïáõÙ µáõÉÕ³ñ³Ï³Ý ûñ»Ýë¹ñáõÃÛáõÝÁ[12]:

Ð³Ù³Ó³ÛÝ ³é³ÝÓÇÝ §ì³ñã³Ï³½ÙÇ Ù³ëÇÝ¦ ûñ»ÝùÇ, ´áõÉÕ³ñÇ³ÛÇ Ü³Ë³ñ³ñÝ»ñÇ ËáñÑáõñ¹Á å³ñï³íáñ¿ Ññ³å³ñ³Ï»É í³ñã³Ï³Ý Ï³éáõÛó-Ý»ñÇ ¨ §³ÝÑ³ï³Ï³Ý ¨ ÁÝ¹Ñ³Ýáõñ í³ñã³Ï³Ý µáÉáñ ÝáñÙ³ïÇí ³Ïï»ñÇ¦ ó³ÝÏÁ: ²Û¹ ó³ÝÏÇ å³ï×»ÝÁ å»ïù¿ Ý»ñÏ³Û³óí³Í ÉÇÝÇ Ý³¨ ÆÝïñÝ»ïáõÙ:

º²ÐÎ-Çï³ñ³ÍùáõÙ ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛ³ÝÙ³ï-ã»ÉÇáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ ûñ»ÝùÝ»ñÇ ¨ë Ù»Ï ûñÇÝ³Ï¿ ï³ÉÇë ØáÉ¹áí³Ý, áñÇ ê³ÑÙ³Ý³¹ñáõÃÛ³Ý 34 ÑáÕí³ÍÁÝ³Ë³ï»ëáõÙ¿, áñ.

1. *Հասարակական հեռարձակման ներկայացնող ցանկացած տեղեկատվության մատչելիություն հանդիսանում է յուրաքանչյուր մարդու իրավունքը և այդ պատճառով սահմանափակման ենթակա չէ:*

2. *Բացի իրավասությունների սահմաններում պետական մարմինները հաղորդագիների համար ազատ մուտք են ապահովում դեպի հավասար տեղեկատվությունը՝ ինչպես պետական գործերի մասին, այնպես էլ անձնական հեռարձակում ներկայացնող հարցերով:*

3. *Տեղեկատվության մատչելիության իրավունքը չպետք է վնասի հաղորդագիների պաշտպանության ու ազգային անվտանգության պաշտպանությանն ուղղված միջոցառումներին:*

4. *Պետությունը և մասնավոր զանգվածային լրատվամիջոցները պարտավոր են հասարակությանն ապահովել հավասար տեղեկատվությամբ:*

Æ Ñ³í»ÉáõÙÝ ëñ³`37 Ñá¹í³ÍÁÝ³Ë³ï»ëáõÙ ¿ ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÇ Çñ³íáõÝùÁ` ëï³Ý³É ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛáõÝ ßñç³Ï³ ÙÇç³í³ÛñÇ, ³éáÕç³å³ÑáõÃÛ³Ý ¨ëå³éáÕ³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³ñó»ñáí.

2. Պետությունը երաշխավորում է շրջակա միջավայրի վիճակի, աշխատանքի ու կյանքի պայմանների, սանդամքերքի և կենցաղային տեխնիկայի վերաբերյալ հավասար տեղեկատվություն ստանալու յուրաքանչյուր քաղաքացու իրավունքը:

Ð³Ù³Ó³ÛÝ §î»Õ»Ï³ïíáõÃÛ³Ý Ù³ïã»ÉÇáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ¦ ûñ»ÝùÇ, áñÝ áõÅÇ Ù»ç ¿ Ù ï»É 2000 Ã. û·áëïáëÇÝ, §ØáÉ¹áí³ÛÇ ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÁ ¨ é»½Ç¹»Ý ïÝ»ñÁ Ï³ñáÕ»Ý ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛáõÝ å³Ñ³Ýç»É å»ï³Ï³Ý ÑÇÙÝ³ñÏÝ»ñÇó, å»ïáõÃÛ³Ý ÏáÕÙÇó ýÇÝ³Ýë³íáñíáÕ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇó, Çñ³í³µ³Ý³Ï³Ý ³ÝÓ³ÝóÇó, å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñ ïñ³Ù³¹ñáÕ ¨ å³ßïáÝ³Ï³Ý ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛáõÝÁ ïÇñ³å»ïáÕ ³ÝÓ³ÝóÇó: ÐÇÙÝ³ñÏÝ»ñÁ å»ïù¿ å³ï³ëË³Ý»Ý 15 ³ßË³ï³Ýù³ÛÇÝ ûñÇó áã áõß:

ê³ÑÙ³Ý³÷³ÏáõÙÝ»ñ Ï³ñáÕ »Ý ÏÇñ³éí»É ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛáõÝ Ñ»ï¨Û³É ï»ë³ÏÝ»ñÇ å³ßïå³ÝáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ. å»ï³Ï³Ý ·³Õïç ÇÝçÙÝ»ñÇ Ï³å-í³Í é³½Ù³Ï³Ý, ïÝï»ë³Ï³Ý, ·Çï³ï»ËÝÇ-Ï³Ï³Ý ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý, Ñ»ï³Ëáõ½áõÃÛ³Ý, ³ñï³-ùÇÝ ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛ³Ý, Ñ³Ï³Ñ»ï³Ëáõ½áõÃÛ³Ý, ùÝÝã³Ï³Ý ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý »Ã» Ññ³å³ñ³ÏáõÙÁ Ï³ñáÕ ¿ ëå³éÝ³É å»ï³Ï³Ý ·³Õï ÝÇùÇ µ³ó³-Ñ³ÛïÙ³Ùµ, ·áñÍ³ñ³ñ³Ï³Ý ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛáõÝ, áñÁ ïñ³Ù³¹ñí»É ¿ å»ï³Ï³Ý ÇÝëïÇïáõïÇ ËáñÑñ¹³å³Ñ³Ï³Ý Ï³ñ·áí, ³ÝÓÝ³Ï³Ý ïíÛ³É-Ý»ñ, áñáÝó Ññ³å³ñ³ÏáõÙÁ Ï³ñáÕ ¿ ¹Çï³ñÏí»É áñå»ë Ù³ëÝ³íáñ ïÛ³ÝùÇ ³ÝÓ»éÝÙË»ÉÇáõÃÛ³Ý Ë³Ëïáõù, Ñ³Ù³å³ï³ëË³ÝÙ³ñÙÇÝÝ»ñÇùÝÝã³-Ï³Ý ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³ÝÁ í»ñ³µ»ñáÕ ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛáõÝ, ÇÝãå»ë Ý³¨ ·Çï³Ï³Ý¨ ï»ËÝÇÏ³Ï³Ý Ñ»ï³½áïáõÃÛáõÝÝ»ñÇ í»ñçÝ³Ï³Ý Ï³Ù ÙÇç³ÝÏÛ³É ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÁÝ»ñÏ³Û³óÝáÕ ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛáõÝÁ:

î»Õ»Ï³ïíáõÃÛ³ÝÙ³ï³Ï³ñ³ñÝ»ñÁå»ïù¿ å³óáõó»Ý, áñ ³ÑÙ³Ý³÷³ÏáõÙÝ ³ñíáõÙ¿ Áëï ûñ»ÝùÇ ¨ Ññ³å³ñ³ÏÙ³Ý Ñ»ï¨³Ýùáí Ñ³ëóí³Í íÝ³ëÁ ·»ñ³ÏßéáõÙ¿ Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý ß³ÑÁ, áñÝ ³ñï³Ñ³ÛïíáõÙ¿ ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛ³Ý Ññ³å³ñ³Ï-Ù³ÝÙÇçáóáí:

ØáÉ¹áí³ÛáõÙÙ»ñÅáõÙÝ»ñÇ, Ó·Ó·áõÙÝ»ñÇ, Ñ³ëó-í³Í íÝ³ëÇ ¨ ³ÛÉÝÇ Ï³å³ÏóáõÃÛ³Ùµ ¹ÇÙáõÙÝ»ñÁ Ï³ñáÕ»ÝáõÕÕí»É ïÛ³É ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛáõÝÁ å³ÑáÕ ¹»å³ñï³Ù»ÝïÇå»ïÇÝ Ï³Ù³í»ÉÇµ³ñÓñ³ïÛ³Ý: Ð³ñóáõÙÝ»ñÇ µ³í³ñ³ñÙ³Ý Ù»ñÅÙ³Ý í»ñ³µ»ñÛ³É Ï³ñ»ÉÇ¿¹ÇÙ»ÉáõÕÕ³ÏÇáñ»Ý¹³ï³ñ³Ý: ¸³ï³ñ³Ý Ï³ñ»ÉÇ¿¹ÇÙ»É Ý³¨ µáÕáù³ñÏáõÙÝ»ñáí: ÐÝ³ñ³íáñ¿ Ý³¨ ³ÝÙÇç³Ï³Ýáñ»Ý ¹ÇÙ»É ûÙµáõ¹ëÙ»ÝÇÝ: 2001 Ã. ì³ñã³Ï³Ý¨ øñ»³Ï³Ý ûñ»Ýë·ñù»ñÁ í»ñ³Ý³Ûí»É »Ý` Ý³Ë³ï»ëí³Í »Ý ïáõ·³ÝùÝ»ñ¨ ³ÛÉ å³ïÇÅÝ»ñ §î»Õ»Ï³ïíáõÃÛ³Ý Ù³ïã»ÉÇáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ¦ ûñ»ÝùÇ Ë³Ëïù³Ý Ñ³Ù³ñ:

´áëÝÇ³-Ð»ñó»·áíÇÝ³ÛÇ ¸³ßÝáõÃÛáõÝÁ Ý»ñ-Ï³Û³óÝáõÙ¿ ãáññá¹ ûñÇÝ³ÏÁ: î»Õ»Ï³ïíáõÃÛ³Ý ³½³ïáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ ûñ»ÝùÁ` ´áëÝÇ³-Ð»ñó»·áíÇÝ³Ý Áý¹áõÝ»É¿ 2000 Ã. ÑáÏï»Ùµ»ñÇÝ, Çëï ê»ñµÇ³ÛÇ Ð³Ýñ³å»ïáõÃÛáõÝÁ 2001 Ã. Ù³ÛÇëÇÝ: úñ»ÝùÝ áõÅÇ Ù»ç¿Ù ï»É 2002 Ã. ÷»ïñí³ñÇÝ:

²Û¹ ûñ»ÝùÇ Ý³Ë³Ó»éÝáÕÁ ¹³ñÓ³í´áëÝÇ³-Ð»ñó»·áíÇÝ³ÛÇ Ñ³ñóáí ¶»ñ³·áõÙÝ Ý»ñÏ³Û³óáõóãÇ µÛáõñáÝ, áñÁ Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ¿ »ñÏñáõÙ Ë³Õ³-ÕáõÃÛáõÝ Ñ³ëï³ïáÕ ·ÉË³íáñ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝÁ: Ð»Ýó Ý³¿É áñáß»ó, áñ ³ÝÑñ³-Å»ßï¿ Ùß³Ï»É ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛ³Ý ³½³ïáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ ûñÇÝ³·ÇÍ: ´³ñÓñ Ù³Ï³ñ¹³ÏÇ ÙÇç³½·³-ÛÇÝ¨ ³½·³ÛÇÝ ÷áñÓ³·»ïÝ»ñÇ ËáõÙµÁ 2000 Ã. ÑáõÝÇëÇÝ Ý»ñÏ³Û³óñ»ó Çñ ÏáÕÙÇó Ùß³Ïí³Í ÙÇ Ý³Ë³·ÇÍ, áñÁ Ñ»ÝíáõÙ¿ Ñ³Ù³ßË³ñÑ³ÛÇÝÉ³í³-·áõÛÝ ûñÇÝ³ÏÝ»ñÇ íñ³:

úñ»ÝùÁ ÏÇñ³éíáõÙ¿ ó³ÝÏ³ó³Í ï»ë³ÏÇ¨ Ó¨Ç ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛ³Ý Ñ³Ý¹»å, áñÁ å³ÑíáõÙ¿ ó³ÝÏ³ó³Í å»ï³Ï³Ý Ù³ñÙÝáõÙ, Ý»ñ³éÛ³É å»-ï³Ï³Ý·áñÍ³éáõÛÃÝ»ñ Çñ³Ï³Ý³óÝáÕ Çñ³í³µ³-Ý³Ï³Ý ³ÝÓ³Ýó: ²ÛÝ Ý³Ë³ï»ëáõÙ¿ ï»Õ»Ï³-ïíáõÃÛ³Ý É³ÛÝ Ù³ïã»ÉÇáõÃÛáõÝ µáÉáñ ýÇ½ÇÏ³Ï³Ý áõ Çñ³í³µ³Ý³Ï³Ý ³ÝÓ³Ýó Ñ³Ù³ñ ÇÝãå»ë µáõÝ ´áëÝÇ³ÛáõÙ, ³ÛÝå»ë¿É Ýñ³ë³ÑÙ³ÝÝ»ñÇó ¹áõñë: Ð³ÛïÁ å»ïù¿ Ý»ñÏ³Û³óíÇ ·ñ³íáñ: ä»ï³Ï³Ý ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝÝ»ñÁ å»ïù¿ å³ï³ëË³Ý»Ý 15 ûñÇó áã áõß:

î»Õ»Ï³ïíáõÃÛáõÝÁ Ï³ñáÕ¿ Ý³¨ ãÑñ³å³-ñ³Ïí»É, »Ã» ¹³ Ï³ñáÕ¿ §¿³Ï³Ý íÝ³ë¦ Ñ³ëóÝ»É »ñÏñÇ å³ßïå³ÝáõÃÛ³Ý¨ ³Ýí ï³Ý·áõÃÛ³Ýß³Ñ»-ñÇÝ, Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ³Ýí ï³Ý·áõÃÛ³ÝÁ, Ñ³Ýó³-

·áñÍáõÃÛ³Ý Ë³÷³ÝÙ³ÝÁ Ï³Ù µ³ó³Ñ³ÛïÙ³ÝÁ: Ðñ³å³ñ³ÏÙ³Ýë³ÑÙ³Ý³÷³ÏáõÙ¿å³Ñ³ÝçíáõÙ Ý³¨ Ñ³Ýñ³ÛÇÝ ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý ËáñÑñ¹³Ïó³Ï³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÇ, Ïáñåáñ³ïÇí ·³ÕïÝÇùÝ»ñÇ ¨ Ù³ë-Ý³íáñ ÏÛ³ÝùÇ ³ÝÓ»éÝÙË»ÉÇáõÃÛ³Ý å³ßïå³Ýáõ-ÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ: ò³ÝÏ³ó³Í ë³ÑÙ³Ý³÷³ÏÙ³Ý Ñ³-Ù³ñ ÏÇñ³éíáõÙ¿ Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý Ñ»ï³ùñùñáõ-ÃÛ³Ý ã³÷³ÝÇßÁ:

úÙµáõ¹ëÙ»ÝÁ ùÝÝáõÙ¿·³Ý·³ïÝ»ñÁ: Üñ³Ýù, áíù»ñ ½ñÏí³Í »Ý ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛáõÝÇó Ï³ñáÕ »Ý Ý³¨ µáÕáù Ý»ñÏ³Û³óÝ»É¹³ï³ñ³Ý¨ ¹³ï³ñ³-ÝáõÙ µáÕáù³ñÏ»É áñáßáõÙÝ»ñÁ: ¸³ßÝáõÃÛ³Ý ûÙ-µáõ¹ëÙ»ÝÁß³ñ³¹ñ»É¿»ñÏáõ »½ñ³Ï³óáõÃÛáõÝ§î»-Õ»Ï³ïíáõÃÛ³Ý ³½³ïáõÃÛ³Ý Ù³ëçÝ¦ ûñ»ÝùÇ Çñ³·áñÍÙ³Ý í»ñ³µ»ñÛ³É: ¸ñ³ÝóÇó ³é³çÇÝÁ, áñÁ Ññ³å³ñ³Ï í»ó ÙÇÝã¨ ûñ»ÝùÇ áõÅÇ Ù»ç Ù ï Ý»-ÉÁ, Ïáã¿ ³ÝáõÙ Ý³Ë³ñ³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ ï³ñ³Í»É Ó»éÝ³ñÏÝ»ñ, Ï³½Ù»É ó³ÝÏ»ñ ¨ ÝßÝ³Ï»É ï»Õ»-Ï³ïíáõÃÛ³Ý Ñ³ñó»ñáí å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓ³Ýó: Æñ»ñÏñáñ¹ áñáßÙ³Ý Ù»ç ûÙµáõ¹ëÙ»ÝÁ ËáñÑáõñ¹¿ï³ÉÇë ãÑñ³å³ñ³Ï»É Ñ»ï³Ëáõ½³Ï³Ý ·áñÍ»ñ, áñáÝù í»ñ³µ»ñáõÙ »Ý ³é³çÇÏ³ ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»-ñÇÝ ³é³ç³¹ñí³Í Ã»ÏÝ³ÍáõÝ»ñÇÝ:

º²ÐÎ-Ç ï³ñ³Í³ßñç³ÝÇ, ÇÝãå»ë Ý³¨ ³ÛÉ ï³ñ³Í³ßñç³ÝÝ»ñÇ ·áñÍÝ³Ï³Ý ÷áñÓÇó Ñ»-ï¨áõÙ¿, áñ µ³ñ»÷áËáõÙÝ»ñÇ Çñ³·áñÍÙ³Ý Ñ³-Ù³ñ Å³Ù³Ý³Ï¿Ñ³ñÏ³íáñ: Ä³Ù³Ý³Ï¿Ñ³ñÏ³-íáñ Ý³¨, áñ Ýáñ Ùáï»óáõÙÝ»ñÁ ³ñÙ³ï³íáñí»Ý µÛáõñáÏñ³ï³Ï³Ý ÏáõÉïáõñ³Ý»ñáõÙ:

ØÇ ù³ÝÇ »ñÏñÝ»ñ »Ï»É »Ý ³ÛÝ »½ñ³Ï³óáõ-ÃÛ³Ý, áñ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Çñ³íáõÝùÝ»ñÇ Ù³ëçÝ Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý Çñ³½»ÏáõÃÛ³Ý ³Ýµ³í³ñ³ñáõ-ÃÛáõÝÁ, ·áõÙ³ñ³Í ·ñ³éáõÙÝ»ñÇ Ï³é³í³ñÙ³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·»ñÇ ³ÝÑáõë³ÉÇáõÃÛáõÝÁ ¨ áñáß å»ï³-Ï³Ý å³ßïáÝÛ³Ý»ñÇ ãÏ³ÙáõÃÛáõÝÁ` ÷á÷áË»Éáõ Çñ»ÝóÏ³ñÍñ³ó³Í Ùáï»óáõÙÝ»ñÁ Ñ³Ý·»óÝáõÙ »Ý ³ÛÝ µ³ÝÇÝ, áñ ³Ûë ûñ»Ýë¹ñáõÃÛ³Ý û·ÝáõÃÛ³ÝÝ »Ý ¹ÇÙáõÙß³ï³í»ÉÇ å³Ï³ë ã³÷áí, ù³Ý»ÝÃ³¹ñáõÙ ¿ÇÝ Ýñ³ç³ï³·áíÝ»ñÁ: Þ³ïÑÝ³ñ³íáñ¿, áñÑ»Ýó ³Û¹å»ë¿É å»ïù¿ÉÇÝ»ñ: ¸ñ³Ï³Ý»Ý ³ÛÝç³Ýù»ñÁ, áñáÝù ·áñÍ³¹ñ»É»Ý ÙÇß³ñù Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝÝ»ñ ¨ áã Ï³é³í³ñ³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñ Ñ³-ë³ñ³ÏáõÃÛ³ÝÁ ¨ å»ï³Ï³Ý å³ßïáÝÛ³Ý»ñÇÝ Ù³ïã»ÉÇáõÃÛ³Ý Ýáñ å³Ñ³ÝçÝ»ñÇÝ Ýñ³Ýó Çñ³½»-Ï»Éáõ áõÕÕáõÃÛ³Ùµ: àñå»ë½Ç Ýáñ ûñ»ÝùÝ»ñÁ Ñ³Ý-»óÝ»Ý ó³ÝÏ³ÉÇ ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÇ, ³ÝÑñ³Å»ßï¿ ¹ñ³Ýù ³é³í»É»é³Ý¹áõÝ ³é³çÙÕ»É[13]:

êºÐØºÜº ö º ÎàôØÜºð

ÆÝãå»ë å³ñ½¿ ¹³éÝáõÙ ï³ñ³Í³ßñç³Ý³-ÛÇÝ ûñÇÝ³ÏÝ»ñÇó, ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛ³Ý ³½³ïáõ-ÃÛ³Ý Ù³ëçÝ ó³ÝÏ³ó³Í ûñ»Ýù áõÕ»ÏóíáõÙ¿ áñá-ß³ÏÇë³ÑÙ³Ý³÷³ÏáõÙÝ»ñáí: Èáõñç ËÝ¹Çñ¿Ý»ñ-Ï³Û³óÝáõÙ ³ÛÝ Ñ³ñóÁ, Ã» ÇÝã ã³÷³ÝÇßÝ»ñáí »Ý áñáßíáõÙ ³Û¹ë³ÑÙ³Ý³÷³ÏáõÙÝ»ñÇ ßñç³Ý³ÏÝ»-ñÁ: ²ÝËáõë³÷»ÉÇ µ³ó³éáõÃÛáõÝ å»ïù¿Ï³½Ù»Ý å»ï³Ï³Ý ³Ýíï³Ý·áõÃÛáõÝÁ, Çñ³í³å³Ñ ·áñ-ÍáõÝ»áõÃÛáõÝÁ, ³ÛÉáó Ù³ëçÝ ³ÝÓÝ³Ï³Ý ïíÛ³É-Ý»ñÁ¨ ³é¨ïñ³ÛÇÝ ³éáõÙáí Ýñµ³ÝÏ³ï ï»Õ»Ï³-ïíáõÃÛáõÝÁ:

¶Éáµ³É áã Ï³é³í³ñ³Ï³Ý §²ñïÇÏÉ 19¦ (Ðá¹í³Í 19) Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÁ ³ÛÉáó ÏáÕÙÇó ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛáõÝ ³½³ïáõÃÛ³Ý Ù³ëçÝ ûñ»Ýë-¹ñáõÃÛ³Ý ÙßÏÙ³ÝÝ ³çÏó»Éáõ Ýå³ï³Ïáí ëï»Õí»É¿Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý ûñ»ÝùÇ ûñÇÝ³Ï»ÉÇ Ë³Ë³·ÇÍ[14]: ²Û¹ûñÇÝ³·ÇÍÁ Ý»ñ³éáõÙ¿Ñ»ï¨Û³É ë³ÑÙ³Ý³÷³ÏáõÙÝ»ñÁ.

- *անշեղակաև բնույթի տեղեկատվության ոչ խելամիտ հրապարակում,*
- *տեղեկատվություն, որը դասակարգված գործընթացում չի կարող օգտագործվել որպես ապացույց և այլն,*
- *առևտրային կամ խորհրդապահական տեղեկատվություն, որն առնչվում է վստահության խախտման, մասնագիտական գաղտնիքների հետ և որի հրապարակումը ըստ ամենայնի լուրջ վնաս կհասցնի երրորդ կողմի առևտրային կամ ֆինանսական շահերին,*
- *մեկ այլ պետությունից կամ միջազգային կազմակերպությունից ստացված խորհրդապահական տեղեկատվություն, որի հրապարակումը չի կարող լուրջ վնաս հասցնել այդ պետության կամ կազմակերպության հետ հարաբերություններին,*
- *տեղեկատվության հրապարակում, ինչը, ամենայն հավանականությամբ, վտանգի տակ կդնի ցանկացած անձի կյանքը, առողջությունը կամ անվտանգությունը,*
- *իրավապահ գործունեության մասին զրառումներ, որոնք հրապարակման պարագայում, ամենայն հավանականությամբ, լուրջ վնաս կհասցնեն իրավապահ գործունեությանը,*
- *տեղեկատվություն, որը կարող է ապառնալիքի տակ դնել ազգային անվտանգությունը կամ պաշտպանությունը,*
- *ֆինանսական բնույթի տեղեկատվություն, որի հրապարակումը կարող է նվազեցնել կառավարության կողմից ֆինանսության կառավարման ունակությունը կամ լուրջ վնաս պատճառել հասարակական կազմակերպության առևտրային կամ ֆինանսական օրինական շահերին,*
- *տեղեկատվություն, որի հրապարակումը, ամենայն հավանականությամբ, լուրջ վնաս կհասցնի կառավարության հաղորդակցության արդյունավետ ղեկավարմանը կամ մշակմանը[15]:*

2002 Ã. ºíñáå³ÛÇ ËáñÑáõñ¹Á Ï³ï³ñ»É³·áñÍ»ó ³ÛëÙáï»óáõÙÁ, Ñ³Ûï³ñ³ñ»Éáí, áñ §³Ý¹³Ù

å»ïáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý ë³ÑÙ³Ý³÷³Ï»É³-½³ï Ùáõïù Ù»åÇ å³ßïáÝ³Ï³Ý÷³ëï³ÃÕÃ»-ñÁ¦: ê³Ï³ÛÝ ÊáñÑáõñ¹Á ÙÇ³Å³Ù³Ý³Ï³ñÓ³-Ý³·ñ»ó, áñ ó³ÝÏ³ó³Í ë³ÑÙ³Ý³íÏ³ÛáõÙ å»ïù ¿, Ý³Ë³ï»ëí³Í ÉÇÝÇ ûñ»Ýùáí, áñ ³ÛÝ å»ïù ¾ ³ÝÑñ³Å»ßï ÉÇÝÇ ÅáÕáíñ¹³í³ñ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³-ÏáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ¨áñ ³ÛÝ å»ïù ¾ Ñ³Ù³Ù³ë-Ý³Ï³Ý ÉÇÝÇ å³ßïå³ÝáõÃÛ³Ý ï³Ï·ïÝíáÕ ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛ³ÝÁ:

ºíñáå³ÛÇ ËáñÑáõñ¹Á Ñ³Ù³Ó³ÛÝ¿, áñ Ñ³-ë³ñ³Ï³Ï³Ý ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛ³ÝÑ³Ù³ñïÝÇ ë³ÑÙ³ÝÝ»ñ ¹ñí»É Ñ»ï¨Û³É µÝ³·³-í³éÝ»ñáõÙ.

- *ազգային անվտանգություն, պաշտպանություն և միջազգային հարաբերություններ,*
- *հասարակական անվտանգություն,*
- *հանցավոր գործունեության խափանում, հետաքննում և դատական հետապնդում,*
- *մասնավոր կյանքի և օրինական անձնական այլ շահերի անձեռնմխելիություն,*
- *հանրային ու մասնավոր առևտրային և այլ տնտեսական շահեր,*
- *կողմերի հավասարություն դատաքննության ընթացքում,*
- *շրջակա միջավայր,*
- *պետական մարմինների կողմից իրականացվող հսկողություն, ստուգում և վերահսկում,*
- *պետական տնտեսական, դրամավարկային բաղաքականություն և բաղաքականություն փոխարժեքի և տոկոսադրույքների բնագավառում,*
- *հարցի ներքին նախապատրաստման ընթացքում կառավարման պետական մարմինների ներսում և նրանց միջև խորհրդակցություններ ու բանավեճերի խորհրդապահություն[16]:*

¸ñ³Ñ»ïÙ»Ï ï»Õ, ³ÛëëÑÙ³Ý³÷³ÏáõÙÝ»-ñÇÝÑ»ï¨»ÉÇë ³ÝÑñ³Å»ßï¿ óáõó³µ»ñ»É½·áõßáõ-ÃÛáõÝ: ²ÛëÅ»ë, ³½·³ÛÇÝ ³Ýíï³Ý·áõÃÛ³Ý Ë³Õ³-ù³ñïÁ ß³ï Ñ»ßï¿ ã³ñ³ß³Ñ»É: ä»ï³Ï³Ý ³Ýíï³Ý·áõÃÛ³Ý¨ù³Õ³ù³Ï³Ý í»ñÝ³Ë³íÇ ß³Ñ»ñÁ ³Ýã³÷¹ÛáõñÇÝ Ù»ñÓ»ÝáõÙ »Ý Çñ³ñ, Ñ»Ýó áñ íï³Ý·¿ ³é³ç³ÝáõÙ, áñ ³Û¹ í»ñÝ³Ë³íÁ ÏÑ³Ûïý íÇ ³ÝÑ³ñÙ³ñ íÇ×³ÏáõÙ: ´³óÇ ³Û¹, µ³ÝÝ ³ÛÝ¿, áñ §ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛ³Ý Ù³ïã»ÉÇáõÃÛ³Ý Ù³-ëÇÝ¦ ³é³ç³¹ÇÙ³Ï³Ý ûñ»ÝùÇÝ Ï³ñáÕ¿ ³ÝÙÇç³-å»ë Ñ³çáñ¹»É §ä³ßïáÝ³Ï³Ý ·³Õïý ÇùÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ¦ ûñ»ÝùÁ, áñÁ ÷³ëïáñ»Ý ÏËÉÇ Ý³ËÏÇÝáõÙ ×³Ý³ãí³Í Çñ³íáõÝùÝ»ñÇ Ù»Í Ù³ëÁ Ï³Ù ³ÙµáÕ-çáõÃÛ³Ùµ[17]: êÇÝ·³åáõñÁ ¹³ï³Ï³Ý ·áñÍ Ñ³ñáõ-ó»ó §´Ç½Ý»ë Â³ÛÙëÇ¦ ¹»Ù` »ñÏñÇ ïÝï»ë³Ï³Ý ³×Çí»ñ³µ»ñÛ³É å³ßïáÝ³Ï³Ý Ï³ÝË³ï»ëÙ³Ý Ññ³å³ñ³ÏÙ³Ý Ñ³Ù³ñ (ÇëÏ ³Û¹ ÝÛáõÃ»ñÁ µ³ó»Ý¨Ù³ïã»ÉÇ ïÝï»ë³å»ë ½³ñ·³ó³Í ³ÛÉ »ñÏñÝ»-ñáõÙ), ÇëÏ ³ÛÝáõÑ»ï¨Ïñ×³ï»ó §¾ÏáÝáÙÇëï¦ ÙÇç³½·³ÛÇÝ ß³µ³Ã³Ã»ñÃÇ ïå³ù³Ý³ÏÁ` ³Û¹ù³ÛÉÇ ùÝÝ³¹³ïÙ³Ý ÷áñÓÇÑ³Ù³ñ¹⁸: ²é³çÇÝÑ³-Û³óùÇó Ãíáõù ¿, áñ Ù³ëÝ³íáñ ÏÛ³ÝùÇ ³ÝÓ»éÝ-ÙË»ÉÇáõÃÛáõÝÁ µ³í³Ï³Ý å³ñ½Ñ³ñó¿, áñÁ Ï³-ñ»ÉÇ¿ Ñ»ßïáõÃÛ³Ùµ ÉáõÍ»É: øã»ñÁ Ñ³Ý¹»ë Ï·³Ý ÑÇí³Ý¹Ç Ù³ëÇÝ ïíÛ³ÉÝ»ñÇ ËáñÑñ¹³å³ÑáõÃÛ³Ý ¹»Ù: ´³Ûóã¿±áñ Ï³ñáÕ¿ÉÇÝ»É Ý³¨µ³ó³éáõÃÛáõÝ, ûñÇÝ³Ï, »Ã» ËáëùÁ ËÇëï í³ñ³ÏÇã¨Í³Ýñ ÑÇí³Ý¹áõÃÛ³ÝÙ³ëÇÝ¿, áñÁ Ï³ñáÕëå³éÝ³É ÙÛáõë Ù³ñ¹Ï³Ýó: ²Û¹áõÑ³Ý¹»ñÓ, ³ÛÝ ·ÇÝÁ, áñÁ Ñ³ë³-ñ³ÏáõÃÛáõÝÁ í×³ñáõÙ¿ Ù³ëÝ³íáñ ÏÛ³ÝùÇ ³Ý-Ó»éÝÙË»ÉÇáõÃÛ³ÝÑ³Ù³ñ, ã³÷³½³Ýó ï³ñµ»ñ¿¨Ñ³×³Ë å³ÛÙ³Ý³íáñí³Í¿ ³½·³ÛÇÝ Ï³Ù ÙßÏ³-ÏáõÃ³ÛÇÝ ³í³Ý¹áõÛÃÝ»ñáí: ²Ûëå»ë, ³ÛÝ ÷³ëïÁ, áñÞí»¹Ç³ÛÇ ù³Õ³ù³óÇÝß³ï Ñ³Ý·Çëï Ï³ñáÕ¿ Í³ÝáÃ³Ý³É Çñ Ñ³ñ¨³ÝÇ Ñ³ñÏ³Ã»ñÃÇÏÇÝ, ¹»é µ³í³Ï³Ý ã¿ ³ÛÉ »ñÏñÝ»ñÇÝ ÝÙ³Ý Ã³÷³ÝóÇ-ÏáõÃÛ³Ý ó³ÝÏ³ÉÇáõÃÛ³Ý¨³ÝÑñ³Å»ßïáõÃÛ³Ý Ù»ç Ñ³Ùá½»Éáõ Ñ³Ù³ñ:

ä»ï³Ï³Ý ·áñÍÇãÝ»ñÁ Ñ³×³Ë å³Ñ³ÝçáõÙ »Ý, áñ Çñ»Ýó ³ÓÓÝ³Ï³Ý ÏÛ³ÝùÁ ãùÝÝ³ñÏíÇ½³Ý·-í³Í³ÛÇÝ Éñ³ï í³ÙÇçáóÝ»ñáõÙ: àñå»ë Ï³ÝáÝ, ¹³-ï³ñ³ÝÝ»ñÁ ³ÙµáÕç ³ßË³ñÑáõÙ å³ßïå³ÝáõÙ »Ý ³ÛÝ ÷³ëï³ñÏÁ, áñ å»ï³Ï³Ý·áñÍÇãÝ»ñÁ ³Ý-å³ÛÙ³Ý å»ïù¿ ·ïÝí»Ý ³ÛÝ íÇ×³ÏáõÙ, »ñµ Ýñ³Ýó Ù³ëÝ³íáñ ÏÛ³ÝùÁ ¹³éÝáõÙ¿ ³ÛÉ ³ÓÓ³Ýó ¨½³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ï í³ÙÇçáóÝ»ñÇ ³é³í»É ë¨»-éáõÝ áõß³¹ñáõÃÛ³Ý ³é³ñÏ³¹⁹: ¸³ ÝßÓ³Ý³ÏáõÙ¿, áñ ³í»ÉÇáõ ³í»ÉÇß³ï å»ïáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ å»ï³-Ï³Ý ·áñÍÇãÝ»ñÁ ëïÇåí³Í »Ý Ñ³Ù³Ï»ñåí»É Çñ»Ýó ³ÓÓÝ³Ï³Ý¨Ù³ëÝ³íáñ ÏÛ³ÝùÇ Ñ³Ý¹»å ³í»ÉÇ Ù»Í áõß³¹ñáõÃÛ³Ý Ñ»ï, ù³Ý¹ñ³Ý ³ñÅ³-Ý³ÝáõÙ »Ý Ñ³ë³ñ³Ï ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÁ: ø³Õ³ù³-Ï³Ý ·áñÍÇãÝ»ñÁ, Ù³ëÝ³íáñ³å»ë, ·áñÍáõÙ »Ý ß³ï ³í»ÉÇ ³·ñ»ëÇí`¹³ï³ñ³ÝÝ»ñ ¹ÇÙ»ÉáÍ³Ý-í³Ý³ñÏÙ³Ý (¹Çýý³Ù³óÇ³) Ù»Õ³¹ñ³ÝùÝ»ñáí, ¨, Ñ»ï¨³µ³ñ, Ýñ³Ýó Ñ³Ù³ñ å»ïù¿ ³å³ÑáííÇ ³í»ÉÇ å³Ï³ë å³ßïå³ÝáõÃÛáõÝ Ý³¨ ³Ûë µÝ³-·³í³éáõÙ:

Ð³×³Ë »Ý ÑÝãáõÙ Ý³¨ åÝ¹áõÙÝ»ñ, áñ ó³Ý-Ï³ÉÇ ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛáõÝÁ ËÇëï ÝñµÇÝ¿ ³é¨ïñ³-ÛÇÝ ³éáõÙáí¨ã³ñÅ» ³ÛÝ Ññ³å³ñ³Ï»É: ²ÛÝáõ³-Ù»Ý³ÛÝÇí, ëÏ½µáõÝù³ÛÇÝ ³éáõÙáí ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÁ Çñ³íáõÝù áõÝ»Ý ·Çï»Ý³É Çñ»Ýó Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý¨ Ýñ³ Ù³ï³Ï³ñ³ñÝ»ñÇ ÙÇç¨ ÏÝùí³Í å³Û-Ù³Ý³·ñ»ñÇ Ù³Ýñ³Ù³ëÝ»ñÁ, Ñ³ï Ï³å»ë, »ñµ Ëáëù Á å»ï³Ï³Ý ³ÏïÇíÝ»ñÇ Ù³ëÝ³íáñ»óÙ³Ý Ù³ëÇÝ¿: ºÃ» å³ßïáÝÛ³Ý»ñÇ ËáñÑñ¹³å³ÑáõÃÛáõ-ÝÁ µÝ³Ï³Ý ¾ ûñÇÝ³Ï³Ý Ù³ëÝ³íáñ ·áñÍ³ñùÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ, ³å³ ³ÛÝ áã ÙÇ ùÝÝ³¹³ïáõÃÛ³Ý ãÇ Ï³ñáÕ ¾ ¹ÇÙ³Ý³É ³ÛÝ ¹»å ù»ñáõÙ, »ñµ Ë³Õ³ù³ñïÇÝ »Ý ¹ñí³Í å»ïáõÃÛ³Ý ÙÇçáóÝ»ñÁ[20]: ä»ï³Ï³Ý å³ß-ïáÝÛ³Ý»ñÇ Ñ³Ù³ñ ß³ï ¹ÛáõñÇÝ ¾ ·áñÍ³ñùÝ»ñ

ÏÝù»É Ù³ëÝ³ íáñ Ñ³ ï í³ÍÇ Ñ»ï ¨ ³ÛÝáõÑ»ï ¨ Ñ³Ûï ³ñ³ñ»É, áñ ¹ñ³Ýù ÏñáõÙ »Ý ³ñ ï áÝÛ³É µÝáõÛÃ ¨ ã»Ý Ï³ñáÕ å»ï ³Ï³Ý í»ñ³ÑëÏáÕáõÃÛ³Ý ûµÛ»Ï ï ÉÇÝ»É[21]:

Ð³í³Ý³µ³ñ, ³Ù»Ý³µ³ñ¹ ËÝ¹ÇñÝ»ñÇó ¾ áñáß»É, Ã» ÇÝã ã³÷áí å»ïù ¿ ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÝ Çñ»Ýó Ù³ëÝ³ ÏóáõÃÛáõÝÝ áõÝ»Ý³Ý ³ÛÝ ËáñÑñ¹³- ï íáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ, áñáÝù ï ³ÉÇë»Ý³Ë³ñ³ñÝ»ñÇÝ ¨ ³ÛÉ Õ»Ï³í³ñÝ»ñÇÝ Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý ËáñÑñ¹³- ï áõÝ»ñÁ: Üñ³Ýù, áíù»ñ ÏáÕÙ »Ý ÝÙ³Ý ï»Õ»Ï³- ï íáõÃÛ³Ý ë³ÑÙ³Ý³ ÷³ÏÙ³Ý, åÝ¹áõÙ »Ý, áñ å»- ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó Çñ»Ýó Ý³Ë³ñ³ñÝ»- ñÇÝ ï ñíáÕ ù³Õ³ù³Ï³Ý ËáñÑñ¹³ï íáõÃÛáõÝÝ»ñÁ å»ïù ¿ Ý»ñÏ³Û³óí»Ý ³½³ï, Ñ³Ù³ñÓ³Ï ¨ ³Ý- í³ñ³Ý: ÆëÏ Ï³ñÍÇùÝ»ñÇ ÝÙ³Ý ÷áË³Ý³ÏáõÙÁ Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ³ãùÇ ³é³ç Ï³ñáÕ ¿ Ë³Ë ï»É íë ï ³ÑáõÃÛ³Ý ÙÃÝáÉáñ ï Á ¨, í»ñçÇÝ Ñ³ßíáí, Ë³Ý- ·³ñ»É ³ñ¹ÛáõÝ³ í»ï áñáßáõÙÝ»ñ Ï³Û³óÝ»ÉáõÝ: ²Ûë ÷³ë ï³ñÏÝ»ñÇ ÑÇÙ³Ý íñ³ Ý»ñùÇÝ å³ßïáÝ³Ï³Ý ÷³ë ï³ÃÕÃ»ñÁ Ñ³×³Ë ³½³ïíáõÙ »Ý ï»Õ»Ï³- ï íáõÃÛ³Ý ³½³ïáõÃÛ³Ý å³Ñ³ÝçÝ»ñÇó: Â»¨ ³Ûë ÷³ë ï³ñÏÁ Ï³ñáÕ ¿ ·ñ³íÇã Ãí³É, ³ÛÝáõ³Ù»- Ý³ÛÝÇí, ³Û¹åÇëÇ ï»Õ»Ï³ ï íáõÃÛáõÝ ï ñ³Ù³¹ñáÕ »ñÏñÝ»ñÁ, áñå»ë Ï³ÝáÝ, ¹ñ³ Ñ»ï ¨ ³Ýùáí áõÝ»- ÝáõÙ »Ý áã ³ÛÝù³Ý ß³ï ËÝ¹ÇñÝ»ñ, ÇÝãå»ë Ý³ ¨ ÙßÏ³å»ë É³í ÙÇ³íáñÝ»ñ »Ý ë ï³ÝáõÙ ÙÇç³½- ·³ÛÇÝ Ïáéáõåóç³ÛÇÝ ÝíÇñí³Í ï»ëáõÃÛáõÝ- Ý»ñáõÙ[22]:

ì ºÖºõÆ Ì²¶Ø²Ü ¸ºäøàôØ

ÆÝãå»±ë å»ïù ¿ ÉáõÍí»Ý í»×»ñÇ ¹»åùáõÙ ÏáÝýÉÇÏ ï³ÛÇÝ ß³Ñ»ñÁ, »Ã» ï»Õ»Ï³ ï íáõÃÛáõÝ ë ï³Ý³Éáõ ù³Õ³ù³óáõ Çñ³íáõÝùÁ ³ñ¹»Ý ë³Ñ- Ù³Ýí³Í¿Çñ³í³µ³Ýáñ»Ý, ³ÛÝ¿É µ³í³Ï³Ý³ã³÷ ÁÝ¹·ñÏáõÝ ï»ëùáí: àñù³±Ý ¿ Ñ³í³Ý³Ï³Ý, áñ ù³Õ³ù³óáõ Ï³Ù Éñ³·ñáÕÇ` ï»Õ»Ï³ ï íáõÃÛáõÝ ë ï³Ý³Éáõ å³Ñ³ÝçÇ ¹»åùáõÙ ù³Õ³ù³Ï³Ý ß³- Ñ»ñÁ Ï·»ñÇßË»Ý Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý ß³Ñ»ñÇ íñ³:

àñáß »ñÏñÝ»ñáõÙ Ý³Ë³ñ³ñÝ»ñÇÝ ¹ÇëÏñ»- óÇáÝ É Ç³½áñáõÃÛáõÝ¿ ï ñí³Í Ù»ñÅ»É ï»Õ»Ï³ ï íáõ- ÃÛáõÝ ï ñ³Ù³¹ñ»Éáõ ËÝ¹ñ³ÝùÝ»ñÁ: ä³ñ½¿, áñ áã ÙÇ Ý³Ë³ñ³ñ åå»ïù ¿ áõÝ»Ý³ ÝÙ³Ý ÉÇ³½áñáõ- ÃÛáõÝÝ»ñ, »Ã» ¹ñ³Ýù ÑÝ³ñ³ íáñã¿ í»ñ³Ý³Û»É Ï³Ù µáÕáù³ñÏ»É, ù³Ý½Ç ï íÛ³É É Ç³½áñáõÃÛáõÝÁ Ï³ñ»É Ç ã³ñ³ß³Ñ»É ÝáõÛÝÇëÏ ³é³Ýó áñ¨¿ ×Ç· ·áñÍ³- ¹ñ»Éáõ: Ðñ³Ñ³Ý·Ý»ñáõÙ ³ÝÑñ³Å»ßï ¿ Ñ³ÙÁÝ¹- ·ñÏáõÝ Ýß»É ³ÛÝ ¹»åù»ñÁ, »ñµ ï»Õ»Ï³ ï íáõÃÛáõÝÁ Ï³ñáÕ¿ë³ÑÙ³Ý³ ÷³Ï í»É: î»Õ»Ï³ ï íáõÃÛáõÝÁ »ñ- µ»ù åå»ïù ¿ Ã³ùóíÇ, ÝáõÛÝÇëÏ ³ÛÝ ¹»åù»ñáõÙ, »ñµ ¹ñ³ Ññ³å³ñ³ ÏáõÙÁ Ï³ñáÕ¿ ³é³ç³óÝ»É Ý³- Ë³ñ³ñÇ Ï³ÙÑÇÙÝ³ñÏÇ íñ¹áíÙáõÝùÁ Ï³Ù³ÝÑ³ñ- Ù³ñ íÇ×³ÏÇ Ù»ç ¹Ý»É Ýñ³Ý: Ü³Ë³ñ³ñÝ»ñÁ åå»ïù ¿ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý³Ý ë³ÑÙ³Ý³- ÷³Ï»É ï»Õ»Ï³ ï íáõÃÛáõÝÁ Ý³¨ ³ÛÝ å³ ï ñí³Ïáí, áñ ³ÛÝ ãÇ í»ñ³µ»ñáõÙ ¹ÇÙáÕÇÝ Ï³Ù áñ ³ÛÝ §Ï³ñáÕ ¿ ëË³É ÁÝÏ³Éí»É ¹ÇÙáÕÇ Ï³Ù ½³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ ï í³ÙÇçáóÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó¦[23]:

àñáß »ñÏñÝ»ñáõÙ ÃáõÉ³ ï ñíáõÙ¿ ¹ÇÙ»É ï»Õ»- Ï³ ï íáõÃÛ³Ý Ñ³ñó»ñáí Ñ³ ïáõÏ Ñ³ÝÓÝ³Ï³ï³- ñÇÝ (ÏáÙÇë³ñÇÝ), ûÙµáõ¹ëÙ»ÝÇÝ Ï³Ù í×é³µ»Ï ³ïÛ³ÝÇÝ: î»Õ»Ï³ ï íáõÃÛ³Ý ï³ñ³ÍÙ³Ý í»ñ³- µ»ñÛ³É Ñ³ÝÓÝ³ñ³ñ³Ï³ÝÝ»ñÁ ïñíáõÙ »Ý Ï³±Ù Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý Ý³Ë³ñ³ñÇÝ, Ï³±Ù ¿É ÷á- Ë³ÝóíáõÙ »Ý í×é³µ»Ï ³ïÛ³ÝÇ áñáßÙ³ÝÁ: ²ÛÉ ¹»åù»ñáõÙ í×é³µ»Ï Ù³ñÙÇÝÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý ÙÇ³ÛÝ ³é³ç³ñÏ»É, áñå»ë½Ç Ý³Ë³ñ³ñÁ í»ñ³Ý³ÛÇ Çñ Ù»ñÅáÕ³Ï³Ý áñáßáõÙÁ: ÀÝ¹ áñáõÙ, »Ã» Ý³Ë³ñ³ñÁ Ññ³Å³ñíÇ, ³å³ ¹³ï³Ï³Ý ³ïÛ³ÝÇÝ µáÕáùáí ¹ÇÙ»Éáõ Çñ³íáõÝù ³ñ¹»Ý ãÏ³: Î³é³í³ñÙ³Ý Ñ³- Ù³Ï³ñ·»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý ï³ñµ»ñ ÉÇÝ»É, ë³Ï³ÛÝ »Ã» å³ßïáÝÛ³Ý Ñ³Ý¹»ë¿ ·³ÉÇë áñå»ë Çñ ÇëÏ ·áñ- Í»ñÇ¹³ï³íáñ, ³å³ ÙßÏ³å»ë Í³·áõÙ¿ß³Ñ»ñÇ ³ÝÁÝ¹áõÝ»ÉÇµ³ËáõÙ:

î ºÔºÎ²î ì²Î²Ü ²ðÞ²ìÜºð º ì Ð²Þì º îàô ÜÚàôÂºðÆ Î²è²ì²ðàôØ

²ñ¹Ûáù Ù³ñ¹ÇÏ ³Ù»Ý ³Ý·³Ù å»±ïù¿ å³- Ñ³Ýç»Ý ³ÛÝ ï»Õ»Ï³ ï íáõÃÛáõÝÁ, áñÇ Çñ³íáõÝùÝ áõÝ»Ý: Î³ñíÇùÝ»ñÇó Ù»ÏÝ ³ÛÝ¿, áñ Ï³é³í³ñÙ³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÁ ãå»ïù¿ÙÇ³ÛÝ ëå³ë»Ý, ÙÇÝã¨ Çñ»Ýó Ï¹ÇÙ»Ý ï»Õ»Ï³ ï íáõÃÛ³Ý Ñ³ñóáí: Üñ³Ýù å»ïù¿ ÙßÏ»Ý ³ÛÝåÇëÇ ÙÇ ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛáõÝ, Ñ³Ù³- Ó³ÛÝ áñÇ Ï³ñ¨áñ ï»Õ»Ï³ ï íáõÃÛáõÝÁ Ù³ñ¹Ï³Ýó Ù³ïáõóíáõÙ »Ý Ý³Ëù³Ý ³Û¹ Ù³ëÇÝ Ýñ³Ýó ¹ÇÙáõÙÁ: ÜÙ³Ý¹ñ³Ï³Ý·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý ß³ï ³í»ÉÇ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï ÉÇÝ»É¨ ·áñÍÝ³Ï³Ý ³í»ÉÇ Ù»Í ³ñÅ»ù áõÝ»Ý³É, ù³Ý ³ÛÝ ¹»åù»ñáõÙ, »ñµ ·»ñ³ï»ëáõÃÛáõÝÝ»ñÁ å³ëÇí Ï»ñåáí ëå³- ëáõÙ »Ý Çñ»Ýó áõÕÕí³Í Ñ³ñó»ñÇ[24]: ¸³ÝÞ³Ý³Ïáõ Ù ¿Ý³¨, áñ ï»Õ»Ï³ ï íáõÃÛáõÝÁ Ï³ñáÕ¿ÙßÏ³Ï í»É ¨ Ý»ñÏ³Û³óí»É å³ñ½¨ µáí³Ý¹³Ï³ÉÇó Ñ³Õáñ¹³- ·ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ï»ëùáí, áñáÝù ³í»ÉÇ Ñ³ëÏ³Ý³ÉÇ áõ û·ï³Ï³ñ »Ý ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ, ù³Ý ÷³ë ï³ÃÕÃ»ñÇ ³ÛÝ ïñó³ÏÝ»ñÁ, áñáÝù Ý»ï íáõÙ »Ý í»µ-Ï³Ûù ÇÝãå»ë ³Õµ³Ýáó: ´áí³Ý¹³Ï³ÉÇó Ñ³Õáñ¹³·ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ý³Ë³å³ïñ³ë ïáõÙÁ åå»ïù ¿ Ó»éÝ³ÍáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¨ ÏÇë³×ßÙ³ñïáõ- ÃÛ³Ý Ñ³Õáñ¹Ù³Ý ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ ï³: ²Ûë é³½- Ù³í³ñáõÃÛáõÝÁ ³í»ÉÇ ß³Ñ»Ï³Ý Ï³ñáÕ ¿ ÉÇÝ»É ë³ÑÙ³Ý³÷³Ï é»ëáõñëÝ»ñ áõÝ»óáÕ Ï³é³í³ñáõ- ÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ: ¶ñ³ë»ÝÛ³ÏÝ»ñáõÙ ¨ å³ßïáÝ³- Ï³Ý ³ÛÉ ³ïÛ³ÝÝ»ñáõÙ ï»Õ»Ï³ ï íáõÃÛ³Ý ÙßÏ³- Ï³Ý ³éÏ³ÛáõÃÛáõÝÁ ½·³ÉÇ Ï»ñåáí Ïñ×³ïáõÙ¿ ³ÛÝ Å³Ù³Ý³ÏÁ, áñÇ ÁÝÃ³óùáõÙ ³ßË³ï³ÏÇó- Ý»ñÁ ÝÛáõÃ»Ý å³ïñ³ëïáõÙù³Õ³ù³óÇÝ»ñÇ Ñ³ñ- ó»ñÇÝ å³ï³ëË³Ý»Éáõ Ñ³Ù³ñ, ÇëÏ ù³Õ³ù³-

óÇÝ»ñÝ û· ï íáõÙ »Ý Çñ»Ýó Çñ³ íáõÝùÇó` ÝáõÛÝÇëÏ ã·Ç ï³ Ïó»Éáí, áñ áõÝ»Ý ·Ç ï»Ý³Éáõ ³Û¹ Çñ³ íáõÝùÁ[25]:

ä³Ûù³ñ»Éáí ï»Õ»Ï³ ï íáõÃÛ³Ý ³í»ÉÇ É³ÛÝ Ù³ ïã»ÉÇáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ, Ù»Ýù ÙÇ¨ÝáõÛÝ Å³Ù³Ý³Ï å»ïù ¿ å³Ûù³ñ»Ýù Ý³¨ Ñ³ßí»ï íáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ï³é³í³ñÙ³Ý µ³ñ»É³íÙ³Ý Ñ³Ù³ñ: Î³ñÍáõÙ »Ýù` ù³áë³ÛÇÝ, ³ÝÙß³Ï ¨ áã Ñ³í³ëï Ç ï»Õ»-Ï³ ï íáõÃÛ³Ý ³í»ÉÇ É³ÛÝ Ù³ ïã»ÉÇáõÃÛáõÝÁ ÇÝùÝÇÝ áã ÙÇ ³ñÅ»ù ãÇ Ý»ñÏ³Û³óÝáõÙ: Ð³ßí» ï áõ ÝÛáõÃ»ñÇ Ñ³Ù³Ï³ñ·í³Í, ³ÙµáÕç³Ï³Ý ¨ Ñáõë³ÉÇ å³Ñ-å³ÝáõÙÁ å³ñï³¹Çñ å³ÛÙ³Ý¾: ä»ï³Ï³ÝÑ³ï-í³ÍÇ Ñ³ßí»ï áõ ÝÛáõÃ»ñÇ Ï³é³í³ñÙ³Ý Ñáõë³ÉÇ Ñ³Ù³Ï³ñ·»ñÝ ³Ýã³÷ Ï³ñ¨áñ »Ý: Ð³Ï³é³Ï ¹»åùáõÙ, »ñµ ãÏ³Ý ·ñ³íáñ ÷³ëï³ÃÕÃ»ñáí ÃáÕ³Í §Ñ»ïù¦, Ù»Ýù ÏáõÝ»Ý³Ýù ³Ýã³÷ ÃáõÛÉÏ³Ù ÁÝ¹Ñ³Ýñ³å»ë áã ÙÇ Ñ³ßí»ï íáõÃÛáõÝ, ¨ ³Û¹ í³ ÏáõáõÙáõÙ Ï³ñáÕ¾ Í³ÕÏ»É ÏáéáõåóÇ³Ý: ¶ÉËÉ³-íáñ ³ñËÇí³ñÇáõëÇ ¹»ñÁ Ó»éù ¾ µ»ñáõÙ ³ í»ÉÇ áõ ³ í»ÉÇ Ï³ñ¨áñ ÝßÝ³Ý³ ÏáõÃÛáõÝ: âÇÝáíÝÇÏÁ, áñÇÝ »ñÏ³ñ Å³Ù³Ý³Ï ³ÝÝß³Ý Ù³ñ¹ ¿ÇÝ Ñ³Ù³ñáõÙ, ³Ûëûñ ëÏëáõÙ ¿ ÁÝÏ³Éí»É áñå»ë Ñ³ßí»ßíáõÃÛ³Ý µ³Ý³Éáõ å³Ñ³å³Ý: ²ñËÇí³ñÇáõëÇ ³ñÓ³Ý³-·ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ÃáõÛÉ»Ý ï³ÉÇë áõÝ»Ý³É³ÛÝ §ÃÕÃ³-ÛÇÝ Ñ»ïùÁ¦, áñÁ ÃáõÛÉ¿ ï³ÉÇë µ³ó³Ñ³Ûï»É í³ï Ï³é³í³ñáõÙÁ ¨ ÏáéáõåóÇ³Ý: ò³íáù, Ýñ³Ýó ½µ³Õ»óñ³Í å³ßïáÝÝ»ñÁ, áñå»ë Ï³ÝáÝ, ó³Íñ Ï³ñ·Ç»Ý, ÇëÏ ³ßË³ï³ÝùÇ å³Ù³ÝÝ»ñÁ ëáõÕ áõ ³Ýµ³í³ñ³ñ: ¶ÉËÉ³íáñ ³ñËÇí³ñÇáõëÇ å³ßïáÝÁ å»ïù¿ ·ïÝíÇë³ÑÙ³Ý³¹ñáõÃÛ³Ý å³ßïå³Ýáõ-ÃÛ³Ý Ý»ñùá` ÙÇ·áõó» ·»ñ³·áõÛÝ¹³ï³ñ³ÝÇ ³Ý-¹³ÙÇÝ Ï³Ù ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý ³ÝÏ³Ë Ù³ñÙÝÇ Õ»Ï³-í³ñÇÝÑ³í³ë³ñ:

²Û¹áõÑ³Ý¹»ñÓ, ³í»ÉÇµ³ó¹Çñùáñáßáõ ÙÝ»ñáñ-¹»·ñ»ÉáõÝ½áõ·³Ñ»é, Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ å»ïù¿ å³ïñ³ë ï ÉÇÝ»Ý ÁÝÏ³É»É ³ßË³ñÑÝ ³ÛÝå»ë, ÇÝãå»ë ³ÛÝ Ï³.ÑÇÝ³ñÓ³Ý³·ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý ·ïÝí»É ³ÛÝåÇëÇ ù³áë³ÛÇÝ íÇ×³ÏáõÙ, áñ ï»Õ»Ï³ ï íáõÃÛ³Ý Ù³ïã»ÉÇáõÃÛ³Ý Çñ³íáõÝùÁ Ï¹³éÝ³ »Ã» áã ³ÝÇñ³Ï³Ý³ÉÇ Ï³Ù ³ÝÇù³ëï, ³å³ã³÷³½³Ýó Í³Ýñ¨Å³Ù³Ý³ÏÇÙ»Í Í³Ëë»ñ å³Ñ³ÝçáÕ ÙÇ µ³Ý: ºí ÇëÏ³å»ë, Ø»ùëÇÏ³ÛáõÙ, ûñÇÝ³Ï, áñï»Õ ï»Õ»Ï³ ï íáõÃÛ³Ý ³½³ ïáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ ûñ»ÝùÝ ÁÝ¹áõÝí»É ¿ 2002 Ã. ³åñÇÉÇÝ, ½»ÏáõÛóÝ»ñÇó Ù»ÏáõÙ ÝßíáõÙ ¿, áñ §Î³ñ¨áñ Ñ³Ý-¹Çåáõ ÙÝ»ñÇ Ñ³Ýñ³ÛÇÝ ·ñ³éáõÙÝ»ñÁ, ³ñÓ³Ý³-·ñáõÃÛáõÝÝ»ñÝ áõ í»ñÍ³ÝáõÙÝ»ñÁ ¹Çï³íáñÛ³É Ã³ùóíáõÙ ¿ÇÝ Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛáõÝÇó, ³Û¹ å³ï×³-éáí ¿É ã»ÝÙÝ³ó»É áñ¨¿ å³ßïáÝ³Ï³ÝÑ³ßí»ï íáõ-ÃÛáõÝÝ»ñ ³ÛÝ Ù³ëÇÝ, Ã» ÇÝãå»ë ¿ÇÝ ÁÝ¹áõÝíáõÙ Ï³ñ¨áñáñáßáõÙÝ»ñÁ: Þ³ï¹»åù»ñáõÙ å³ßïáÝ³-Ï³Ý ·ñ³éáõÙÝ»ñÁ áãÝã³ói»É »Ý Ï³Ù ¿É ãÇÝáíÝÇÏ-Ý»ñÇ ÏáÕÙÇó ïáõÝ »Ý ï³ñí»É ³Û¹ å³ßïáÝÝ»ñÇó Ñ»é³Ý³Éáõ Å³Ù³Ý³Ï¦[26]:

àñå»ë½Ç ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÁ ãÏáñóÝ»Ý íëï³-ÑáõÃÛáõÝÝ Çñ»Ýó Ýáñ Çñ³íáõÝùÝ»ñÇ Ñ³Ý¹»å` Ï³-ñ¨áñ Ýß³Ý³ÏáõÃÛáõÝ »Ý ëï³ÝáõÙ ³ÝóáõÙ³ÛÇÝ ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·»ñÁ: öáË³Ý³Ï ÃáõÛÉ³ïñ»É Ñ³ßí»-ïíáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Õ»Ï³í³ñÙ³Ýí³ï Ñ³Ù³Ï³ñ·»ñÇ û·ï³·áñÍáõÙÁ, ÇÝãÁ Ï³ñáÕ¾µ»ñ»É µ³ñ»÷áËáõÙ-Ý»ñÇ íÇÅ»óÙ³Ý, ³í»ÉÇ É³í¾³Ù»Ý ÇÝãÝ ëÏë»É Ýáñ Ó¨áí: î»Õ»Ï³ ï íáõÃÛ³Ý Ù³ïã»ÉÇáõÃÛ³Ý Çñ³íáõÝ-ùÁ ãå»ïù¾Ñ»ï³¹³ñÓ áõÅ áõÝ»Ý³ ³ÛÝ µÝ³·³-í³éÝ»ñáõÙ, áñï»Õ ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»óáÕ ï»Õ»Ï³-ï íáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·»ñÁ Ç íÇ×³ÏÇ ã»Ý ÷³ë-ï³ÃÕÃ»ñÁ Ù³ï³Ï³ñ³ñ»É å³ïß³×Ó¨áí:

ÆÝãåÇëÇ ¹Çñùáñáßáõ Ù ¿É ÁÝïñíÇ ³Ûë Ï³-å³ïóáõÃÛ³Ùµ, ³ÝÑñ³Å»ßï ¿ Ùïóý»É Ñëï³Ï ¨ å³ñï³¹Çñ ÙÇ å³ÛÙ³Ý, Ý»ñÏ³Û³óíáÕ ï»Õ»Ï³-ï íáõÃÛáõÝÁ å»ïù¿ ÉÇÝÇ ³ÙµáÕç³Ï³Ý, Ï³å³Ï-ó³Í áõ Ñ³ëÏ³Ý³ÉÇ: àñå»ë ³Ûë áÉáñïáõÙ µ³-ñ»÷áËáõÙÝ»ñÇ ¹»Ù ÷³ëï³ñÏÙßï³å»ë ¹ñíáõÙ¾ Í³Ëë»ñÇ ·áñÍáÝÇ Ñ³ñóÁ: ²ñ¹Ûá±ù ï»Õ»Ï³ï íáõ-ÃÛáõÝÑ³ÛóáÕÝ»ñÁ å»ïù¾Çñ»Ýó íñ³ í»ñóÝ»Ý Ýñ³ áñáÝÙ³Ý ¨ Ý³Ë³å³ïñ³ëïÙ³Ý Í³Ëë»ñÁ: ºÃ» ³Ûá, ³å³ ³ñ¹Ûá±ù å»ïù¿ ¹ñ³ áñáß³ÏÇ ã³÷»ñë³ÑÙ³Ý»É: ²ÏÝÑ³Ûï¿, áñ µ³ñÓñ ·Ý³óáõó³ÏÁ ÏËáãÁÝ¹áïÇ Ñ³Ûï»ñÇ Ý»ñÏ³Û³óÙ³ÝÁ ¨ ¹ñ³Ýáí ÇëÏ ÏË³ñËÉí»Ý µáõÝ ³Û¹ Çñ³íáõÝùÇ ÑÇÙù»ñÁ: ´³ñ»µ³Ëï³µ³ñ, Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ñ»ï½Ñ»-ï» ·Çï³Ïóáõù »Ý, áñ Ù³ïã»ÉÇáõÃÛ³Ý û·áõïÝ»ñÁ ·»ñ³ÏßéáõÙ »Ý ¹ñ³ Ñ»ï Ï³åí³Í ó³ÝÏ³ó³Í Í³Ëë»ñÁ: ²í»ÉÇÝ, ³ÛÝï»Õ, áñï»Õ ÁÝ¹áõÝí³Í ¿ Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý ûñ»Ýë¹ñáõÃÛáõÝ, áñå»ë Ï³ÝáÝ, ï»Õ»Ï³ï íáõÃÛ³Ý áñáÝÙ³Ý ¨ ÙÛß³ÏÙ³Ý Ñ³Ù³ñ å³Ñ³ÝçíáõÙ »Ý Ýí³½³ ·áõÛÝ ÝáÙÇÝ³É Í³Ëë»ñ:

îºÔºÎ²îìàôÂÚàôÜÀºì Ø²êÜ²ìàð êºÎîàðÀ

Ø³ëÝ³íáñë»Ï ïáñÁ ÝáõÛÝå»ë Çñë»÷³Ï³Ý å³Ñ³ÝçÝ»ñÝáõÝÇ å»ï³Ï³Ý³ÙµáÕç³Ï³Ý¨Ñ³-í³ëïÇ ï»Õ»Ï³ï íáõÃÛ³Ý Ñ³Ý¹»å, Ñ³ïÏ³å»ë ³ÛÝ ï»Õ»Ï³ï íáõÃÛ³Ý áñÁ í»ñ³µ»ñáõÙ¿ å»ï³-Ï³Ý ·ÝáõÙÝ»ñÇ áÉáñïáõÙ Ï³ÝáÝÝ»ñÇÝ¨ ·áñÍáÕáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇÝ (áñáß »ñÏñÝ»ñ ¹ñ³Ýó í»ñ³µ»ñÛ³É ïíÛ³ÉÝ»ñÝ ³ñ¹»Ý Ñ³Õáñ¹áõÙ »Ý ÇÝïí»ñÝ»ïÇ ÙÇ-çáóáí)[27]:

Â»¨ Ù³ëÝ³íáñë»Ï ïáñáõÙ ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»-óáÕ ï»Õ»Ï³ï íáõÃÛáõÝÁ Ï³é³í³ñíáõÙ¿ ³ÛÉÏ³ñ-·Ç ÝÏ³ï³éáõÙÝ»ñÇó »ÉÝ»Éáí, ù³Ý å»ï³Ï³Ý áÉáñïáõÙ, ³Ûë ï»Õ»Ï³ï íáõÃÛ³Ý áñáß ï»ë³ÏÝ»ñ ÝáõÛÝå»ë å»ïù¾ïñ³Ù³¹ñí»Ý ëå³éáõÝ»ñÇÝ, Ù³ï³Ï³ñ³ñÝ»ñÇÝ, ³ßË³ï³ÏÇóÝ»ñÇÝ: ²Û¹åÇëÇ ûñÇÝ³ÏÝ»ñÇ ÁÝ¹·ñÏáõÙÝ µ³í³Ï³ÝÇÝ É³ÛÝ¿. Ñëï³Ï åÇï³ÏÝ»ñáí ëÝÝ¹³ÙÃ»ñùÇó ÙÇÝã¨ ï³-ñ»Ï³Ý Ñ³ßí»ï íáõÃÛáõÝÝ»ñ ¨ Ù³ëÝ³·Çï³Ï³Ý ³áõ¹Çï Çó áõ ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇó ÙÇÝã¨ ³ßË³ïáÕÝ»ñÇ ³ÝÓÝ³Ï³Ý·áñÍ»ñÁ:

Ð³ë³ñ³ÏáõÃÛáõÝÝ Çñ³í³Ùµ ³í»ÉÇ Ù»Í Ñ³ß-í»ï íáõÃÛáõÝ ¿ ³ÏÝÏ³ÉáõÙ ³ÛÝ µáÉáñ ¹»åù»ñáõÙ, »ñµ Ù³ëÝ³íáñ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÝ Çñ³Ï³-Ý³óÝáõÙ »Ý å»ï³Ï³Ý·áñÍ³éáõÛÃÝ»ñ Ï³Ù³í³Ý-¹³Ï³Ýáñ»Ý å»ï³Ï³Ý·áñÍ³éáõÛÃÝ ³ÝóÝáõÙ ¿ Ù³ëÝ³íáñÇÝ: âÇ Ï³ñ»ÉÇ ÃáõÛÉ ï³É, áñ Ù³ëÝ³íáñ ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝÝ»ñÁ §ëùáÕ»Ý¦ Çñ»Ýó Ñ³Ýñ³ÛÇ Ñ³ßí»ï íáõÃÛáõÝÝ»ñÁ: ÀÝ¹Ñ³Ï³é³ÏÁ. ù³Õ³ù³-óÇÝ»ñÝ Çñ³íáõÝù áõÝ»Ý ³í»ÉÇß³ï ·Çï»Ý³ÉË³-éÁ å»ï³Ï³Ý` Ù³ëÝ³íáñ Ó»éÝ³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ, ù³Ý ³ÛÝ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý, áñÁ ë³ÑÙ³Ý³-÷³ÏíáõÙ¾µáõÝ Ù³ëÝ³íáñë»Ï ïáñáí:

â¿± áñ, Ç í»ñçá, å»ïáõÃÛ³Ý ÏáÕÙÇó ýÇÝ³Ý-ë³íáñíáÕ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý ¹»åùáõÙ ËáëùÁ Ñ³ñ-Ï³ïáõÝ»ñÇ ÷áÕ»ñÇÙ³ëÇÝ¿:

ø³Õ³ù³óÇÝ»ñÁ, Ï»Ýë³Ãáß³Ï³ÛÇÝ ÑÇÙÝ³-¹ñ³ÙÝ»ñÁ ¨ ³å³Ñáí³·ñ³Ï³ÝÁÝÏ»ñáõÛáõÝÝ»ñÁ ÝáõÛÝå»ë Çñ³íáõÝù áõÝ»Ý ë ï³Ý³Éáõ ³½ÝÇí ýÇ-Ý³Ýë³Ï³Ý ï»Õ»Ï³ïáõÃÛáõÝ Ñ³Ýñ³ÛÇÝ ÉÇë ï ÇÝ·áõÝ»óáÕ ÏáñåáñÙ³óÇ³Ý»ñÇó: Ø³ëÝ³íáñë»Ï ïáñÇ ³áõ¹Çï áñÝ»ñÁ å»ïù¿ Ï³ï³ñ»Ý Çñ»Ýó ·áñÍ³-éáõÛÃÝ»ñÁ ³áõ¹Çï Çûµ»Ï ï Ñ³Ý¹Çë³óáÕ ÁÝÏ»ñáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇó ³ÝÏ³Ë, Ñ³ßíÇ ³éÝ»Éáí Ñ»Ýó å»ï³-Ï³Ýß³Ñ»ñÁ, ³ÛÉáã ³ÛÝß³ÑÁ, áñÁ»ÝÃ³¹ñáõÙ¿ ³Û¹ ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³í³· Ï³é³í³ñÇãÝ»ñÇ Ý»Õ Ýå³ï³ÏÝ»ñÇ µ³í³ñ³ñáõÙÁ` Ñ³í»É Ù³É í³ñÓ³-ïñáõÙáí: üÇÝ³Ýë³Ï³Ý Ñ³ßí»ï íáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, áñáÝù Ï³½ÙáõÙ»Ý ³ÝÏ³Ë ³áõ¹Çï áñÝ»ñÁ, Ï»Ýë³-Ï³Ýáñ»Ý Ï³ñ¨áñ ÝÃ³Ý³ÏáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý ù³Õ³ù³-óÇÝ»ñÇ µ³ñ»Ï»óáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ: ²Û¹ Ù³ëÝ³·»ï-Ý»ñÁ Ï³ï³ñáõÙ »Ý Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý·áñÍ³éáõÛÃ Ýñ³Ýáí, áñ ³å³ÑáíáõÙ»Ý ³áõ¹Çï Çûµ»Ï ï Ñ³Ý-¹Çë³óáÕ Ó»éÝ³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý ³éáÕçáõÃÛ³Ý Çñ³Ï³Ý å³ï Ï»ñÁ Ý»ñÏ³Û³óÝáõ ï»Õ»Ï³ïáõÃÛáõÝ[28]:

²é³ç³ï³ñÏáñåáñ³óÇ³Ý»ñÇÝ å³ïÇí¿µ»-ñáõÙ ³ÛÝ Ñ³Ý·³Ù³ÝùÁ, áñ Ýñ³Ýù ëÏëáõÙ »Ý Ñ³-Ù³Ó³ÛÝí»É Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ûñÇÝ³Ï³Ý Ùï³Ñá-·áõÃÛ³Ý Ñ»ï¨³é³ÝÓÇÝ¹»åù»ñáõÙ ³ç³ÏóáõÙ »Ý ï»Õ»Ï³ïáõÃÛ³Ý ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛ³Ý Ù³ïã»ÉáõÃÛáõÝÁ: ºí ÇëÏ³å»ë, Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ³éç¨ Ù³ë-Ý³íáñ ë»Ï ïáñÇ »ÝÃ³Ñ³ßí»ï íáõÃÛáõÝÁ, ÁÝ¹Ñ³-Ýáõñ ³éÙ³Ùµ, ÁÝÏ³Í¿ Ïáñåáñ³óÇ³Ý»ñÇ ëáóÇ³-É³Ï³Ý å³ï³ëË³Ý³ïáõÃÛ³Ý ½³ñ·³óÙ³ÝÝ áõÕÕí³Í ß³ñÅÙ³Ý µáõÝ ÑÇÙùáõÙ:

öàöàÊàôÂÚàôÜÜºð êä²ê²ðÎØ²Ü ÎàôÈîàôð²ÚàôØ

ÜáõÛÝÇëÏ Ù³ïã»ÉáõÃÛ³Ý µáÉáñ ³é³í»ÉáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ·Çï³ÏóÙ³Ý å³ñ³·³ÛáõÙ ï»Õ»ÏáõÃÛáõÝÝ»ñ å³Ñ³ÝçáÕ ù³Õ³ù³óÇÝ Ï³ñáÕ¿ áñå»ë ëå³éÝ³ÉÇù ÁÝÏ³Éí»É ³ÛÝ å³ßïáÝÛ³ÛÇ ÏáÕÙÇó, áñÁ ëáíáñ¿Çñ ÷³ëï³ÃÕÃ³ÛÇÝ ·áñÍ»ñÇ ³ÙµáÕ-çáõÃÛáõÝÁ ¹Çï»É áñå»ë ËáñÑñ¹³å³Ñ³Ï³Ý ¨ Ñ»ï³ùñùñ³ë»ñ Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ³ãù»ñÇ Ñ³Ù³ñ ãÝ³Ë³ï»ëí³Í: ²ÝÑñ³Å»ßï¿ ÷á÷áËáõÃÛáõÝÝ»ñ Ùï óÝ»É ï»Õ»Ï³ïí³Ï³Ý ëå³ë³ñÏÙ³Ý µáõÝ ÏáõÉïáõñ³ÛáõÙ` ëÏëÏ³Í Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³-Ï³ñ·Ç ³Ù»Ý³ó³Íñ ³ëïÇ×³Ý ãÇÝáíÝÇÏÇó` í»ñ-ç³óñ³Í µ³ñÓñ å³ï³ëË³Ý³ïáõÃÛ³Ùµ ûÅï-í³Í Ý³Ë³ñ³ñáí: Ð³Ù³å³ï³ëË³Ý å³ïñ³ë-ïáõÃÛ³Ý ¨ ³Ù»Ý³µ³ñÓñ Ù³Ï³ñ¹³Ïáí ³ÝÓÝ³-Ï³Ý ûñÇÝ³Ï óáõó³µ»ñ»Éáõ ßÝáñÑÇí å³ßïáÝ³-ï³ñ ³ÝÓÇÝù Ï·³Ý ³ÛÝ Ñ³Ùá½Ù³Ý, áñ ï»Õ»Ï³-ïí³Ï³Ý ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛ³Ý Ù³ïã»ÉÇáõÃÛ³Ý åñ³Ïï ÇÏ³ÛÇ Ý»ñ¹ñáõÙÁ Ï³ñáÕ¿ ½·³ÉÇáñ»Ý µ³ñÓñ³óÝ»É í³ñã³ñ³ñáõÃÛ³Ý áñ³ÏÁ: ²Û¹åÇëÇ ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ Ó¨³íáñáõÙ ¿ å»ï³Ï³Ý ë»Ï ïáñÇ ¿ÃÇÏ³Ý, µ³ñÓñ³óÝáõÙ ¿ ³ßË³ï³ÝùÇ ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñáí µ³í³ñ³ñí³ÍáõÃÛ³Ý ½·³óáõÙÁ¨ Ù»Í³óÝáõÙ ¿ ³ëïÇ×³ÝÁ ³ÛÝ íëï³ÑáõÃÛ³Ý, áñÁ å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÝ»ñÇ Ñ³Ý¹»å ï³ÍáõÙ »Ý Ù³ñ¹Ï³Ýó ³ÛÝ Ñ³Ù³Ï»óáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, áñáÝó Ýñ³Ýù Í³é³ÛáõÙ »Ý¨ áñáÝóáõÙ ³åñáõÙ »Ý:

ÐÔàôØÜºð

1 The World Bank Governance Policy Research Working Papers: http://econ.worldbank.org/resource.php?topic=13&type=5 See also Governance Indicators: http://www.worldbank.org/wbi/governance/govdata2002/.

2 UK Public Standards: http://www.public-standards.gov.uk/about%20us/seven_principles.htm.

3 ØÇ³óÛ³É Â³·³íáñáõÃÛáõÝÝ áõÝÇ Ñ³ÝÓÝ³Ï³-ï³ñ (ÏáÙÇë³ñ), áñÁ í»ñ³ÑëÏáõÙ ¿ å»ï³Ï³Ý ÝßÝ³Ï³ÏáõÙÝ»ñÇ ·áñÍÁÝÃ³óÇ µ³ó ¨ å³ï³ß³× µÝáõÛÃÁ (http://www.ocpa.gov.uk/index2.htm): ÆßË³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ï»Õ³Ï³Ý Ù³Ï³ñ¹³Ïáí Ññ³-å³ñ³Ï³ÛÝáõÃÛ³Ý ¨ë Ù»Ï ûñÇÝ³Ï ¿ Í³é³ÛáõÙ Modern Local Government in Touch with the People (Ø³ñ¹Ï³Ýó Ñ»ï ³éÝãíáÕ ï»Õ³Ï³Ý Ï³é³í³ñÙ³Ý Å³Ù³Ý³Ï³ÏÇó Ù³ñÙÇÝÝ»ñ) ØÇ³óÛ³É Â³·³íáñáõÃÛ³Ý í»ñçÇÝ Å³Ù³-Ý³ÏÝ»ñÇ Ý³Ë³·ÇÍÁ (http://www.odpm.gov.uk/stellent/groups/odpm_localgov/documents/page/odpm_locgov_605468.hcsp): ¿ÃÇÏ³Ï³Ý Ýáñ ßñç³Ý³ÏÝ»ñÇ ë³ÑÙ³ÝÝ»ñáõÙ ï»Õ³Ï³Ý Ëáñ-ÑáõñÝ»ñÁ å»ïù ¾ ½ÇÝí»Ý ù³Õ³ù³Ï³Ý Ù³ï-ã»ÉÇáõÃÛ³Ý Ýáñ ÏáõÉïáõñ³Ûáí ¨ Ñ³ßí»ïí³ÛÝáõ-ÃÛ³Ý å³ïñ³ëï³Ï³ÙáõÃÛ³Ùµ ³Û¹ Ýå³ï³Ïáí ÙßÏáõÙ ¿ ÊáñÑñ¹Ç ³Ý¹³ÙÝ»ñÇ í³ñùÇ Øá¹»-É³ÛÇÝ Ïá¹»ùë: ²ÛÝ å³Ñ³ÝçáõÙ ¿, áñå»ë½Ç ï»-Õ³Ï³Ý ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý ËáñÑñ¹³Ï³ÝÝ»ñÁ ²Ý·-ÉÇ³ÛáõÙ Çñ»Ýó å³ñï³Ï³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ï³ï³ñ-Ù³Ý Å³Ù³Ý³Ï Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý»Ý ³ÝÓÝ³-Ï³Ý í³ñùÇ ³Ù»Ý³µ³ñÓñ ã³÷³ÝÇßÝ»ñÇÝ:

4 î»ë, ûñÇÝ³Ï, ¾ëïáÝÇ³ÛÇ §ä»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ¦ ûñ»ÝùÁ (http://www.unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/NISPAAcee/UNPAN007216.pdf).

5 Transparency International Source Book 2000: http://www.transparency.org/sourcebook/00-foreward.html

6 ºíñáå³ÛÇ ËáñÑñ¹Ç Ü³Ë³ñ³ñÝ»ñÇ ÏáÙÇï»Ç Ñ³ÝÓÝ³ñ³ñ³Ï³ÝÝ»ñÁ ³Ý¹³Ù »ñÏñÝ»ñÇÝ å³ßïáÝ³Ï³Ý ÷³ëï³ÃÕÃ»ñÇ Ù³ïã»ÉÇáõÃÛ³Ý í»ñ³µ»ñÛ³É ï»ë (http://cm.coe.int/stat/E/Public/2002/adopted_texts/recommendations/2002r2.htm). Ð³Ù³·áñÍ³ÏóáõÃÛ³Ý »ñÏñÝ»ñÇ ¹ÇñùáñáßáõÙÝ»ñÇ ï»ëáõÃÛáõÝÁ ï»ë. Open Sesame:looking for the Right to Infornation in the Commonwealth, the Commonwealth Human Rights Initiative (2003) ³Ýí³Ùµ ÙÇ ËáõÙµ áã Ï³-é³í³ñ³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó Ý³Ë³å³ïñ³ëïí³Í ½»ÏáõÛó (http://www.humanrightsinitiative.org/publications/chogm/chogm_2003/default.htm).

7 19 Ñá¹í³ÍáõÙ ³é³ç³ñÏíáõÙ ¿ ï»Õ»Ï³ïíáõ-ÃÛ³Ý ³½³ïáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ ûñ»ÝùÇ Ý³Ë³·ÇÍ (http://www.article19.by/publications/freedominfolaw). §î»Õ»Ï³ïíáõÃÛ³Ý ³½³ïáõ-ÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ¦ ûñ»ÝùÁ Ý»ñÏ³Û³óÝáõÙ ¿ ³Û¹ ï»-ë³ÏÇ ûñ»Ýë¹ñáõÃÛ³Ý ³é³í»É Ù³ïã»ÉÇ ûñÇ-Ý³ÏÁ (http://www.epic.org/open_gov/foia/us_foia_act.html): î»ë Ý³¨. ²íëïñ³ÉÇ³ÛÇ ï»Õ»Ï³-ïíáõÃÛ³Ý ³½³ïáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ ûñ»ÝùÁ (http://www.comb.gov.au/publications-information/feedom_information.htm) ¨ ÆéÉ³Ý¹Ç³ÛÇ ï»Õ»-Ï³ïíáõÃÛ³Ý ³½³ïáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ ûñ»ÝùÁ (http://www.finance.gov.ie/viewdoc.asp?DocID=837): ²Û¹ Ñ³ñóáí ×³åáÝÇ³ÛÇ ³é³çÇÝ ûñ»Ýë¹ñáõÃÛ³Ý í»ñÉáõÍáõÃÛáõÝÁ ï»ë http://www.freedominfo.org/analysis/japan1.

8 î»ë ²ÝÝ³-Ø³ñÇ³ ¶á»ó ¨ èáµ æ»ÝÏÇÝë, §Ð³ß-í»ïíáõÃÛ³Ý ÑÇµñÇ¹³ÛÇÝ Ó¨»ñÁ: ù³Õ³ù³óÇ-Ý»ñÇ Ù³ëÝ³ÏóáõÃÛáõÝÁ å»ï³Ï³Ý ë»Ïëáñ-ñ»ñ³ÑëÏÙ³Ý ÇÝëïÇïáõïÝ»ñáõÙ ÐÝ¹Ï³ëï³-ÝáõÙ¦ (Public Management Review Vol.3 Issue 3 2001 pp363-383), ÇÝãå»ë Ý³¨ ÝáõÛÝ Ñ»ÕÇÝ³Ï-Ý»ñÇ §Ð³ßí»ïíáõÃÛáõÝÝ»ñ ¨ Ñ³ßí»ïí³ÛÝáõ-ÃÛáõÝ. ÐÝ¹Ï³ëï³ÝáõÙ Ñ³ÝáõÝ ï»Õ»Ï³ïíáõ-ÃÛ³Ý Çñ³íáõÝùÇ ß³ñÅÙ³Ý ï»ë³Ï³Ý Ñ»-ï¨³ÝùÝ»ñÁ¦ (Third World Quarterly. Vol. 20, No 3 pp603-622)

9 Þí»¹Ç³ÛÇ Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝÁ í»ñç»ñë áñå»ë §A Government in The Service of Democracy¦ Çñ Íñ³·ñÇ ÙÇ Ù³ë ·áñÍ³ñÏ»ó §Open Sweden¦ Íñ³·ÇñÁ, áõÕÕí³Í ³ÛÝ µ³ÝÇÝ, áñå»ë½Ç Åá-Õáíñ¹³í³ñáõÃÛ³Ý, ûñ»ÝùÇ ·»ñ³Ï³ÛáõÃÛ³Ý ¨ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ïáõÃÛ³Ý ÑÇÙÝ³Ï³Ý ëÏ½µáõÝùÝ»ñÁ Çñ»Ýó áõÅÁ å³Ñå³Ý»Ý Ý³¨ ³½·³ÛÇÝ Ï³-é³í³ñáõÃÛáõÝáõÙ ¨ Þí»¹Ç³ÛÇ Ï³é³í³ñÙ³Ý 150 Ù³ñÙÇÝÝ»ñáõÙ: ²é³í»É³·áõÛÝë Ù³ïã»ÉÇ ÉÇÝ»Éáõ ³ÝÑñ³Å»ßïáõÃÛáõÝÁ Ñ³í³ë³ñ³å»ë ³é³çÝ³ÛÇÝ ÝßÝ³Ï³ïáõÃÛáõÝ áõÝÇ »ñÏñÇ 21 ÏáÙ-ëáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ËáñÑáõñ¹Ý»ñÇ ¨ 289 ÙáõÝÇóÇ-å³ÉÇïÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ: ²ñ¹ÛáõÝùáõÙ §´³ó Þí»-¹Ç³Ý¦ Ý»ñÏ³Û³óÝáõÙ ¿ Ñ³Ù³ï»Õ ³ÏóÇ³ ³½-·³ÛÇÝ ÏáÙëáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ËáñÑáõñ¹Ý»ñÇ ¨ ÙáõÝÇóÇå³É Ù³Ï³ñ¹³Ïáí Ý»ñÏ³Û³óáõóÇãÝ»ñÇ Ù³Ï³ñ¹³Ïáí:

10 Brazilian Constitution, Article 5, Item 33. ÜáõÛÝ Ï»ñå ¨ Üáñ ¼»É³Ý¹Ç³ÛÇ 1982Ã. §ä³ßïáÝ³Ï³Ý ï»Õ»-Ï³ïíáõÃÛ³Ý ³Ïïáõ¦: ²Û¹ ³Ïïáõ í»ñ³Ý³Ûí»É¿ ·³ÕïÝÇáõÃÛ³Ý ëÏ½µáõÝùÁ ß³ñ³¹ñí³Í ÝßÍ³Í ³Ïïáí í»ñ³óí³Í 1951Ã. §ä³ßïáÝ³ÏõëÝ ·³ÕïÝÇùÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ¦ ûñ»ÝùáõÙ:

11 1982 New Zealand Official Information Act (http://www.legislation.govt.nz/browse_vw.asp?content-set=pal_statutes).

12 ÆÝýáñÙ³óÇáÝ Íñ³·ñÇ Ñ³ëó»Ý ¿ http://www.aip-bg.org/library/laws/apia.htm. î»ë Ý³¨ "How to Get Access to Information: Citizen's Guide" Ó»éÝ³ñÏÁ (http://www.aip-bg.org/handy.htm):

13 ²Ûë Ñ³ñó»ñáõÙ û·ÝáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ »ñ³Ë ï³-·ÇïáõÃÛ³Ùµ ÑÇß³ï³ÏáõÙ »ÝÙ ¸¨Ç¹ ´³ÝÇë³-ñÇÝ` §öñ³Ûí»ëÇ ÆÝï»ñÝ»ßÝÉ¦-Çó: §öñ³Ûí»ëÇ ÆÝï»ñÝ»ßÝÉ¦-Ç ¨ ²ñïÇÏÉ 19-Ç í»ñ³µ»ñÛ³É ï»ë Ý³¨ http://www.privacyinternational.org ¨ http://www.article19.org.

14 ²ñïÇÏÉ 19-Á ³é³ç³ñÏáõÙ ¿ ï»Õ»Ï³ïáõÃÛ³Ý ³½³ïáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ Ùá¹»É³ÛÇÝ ûñ»Ýù (http://www.article19.by/publications/freedominfolaw)

15 25-35-ñ¹ µ³ÅÇÝÝ»ñ:

16 ºíñáå³ÛÇ ËáñÑñ¹Ç Ü³Ë³ñ³ñÝ»ñÇ ÏáÙÇï»Ç (2002) ÷³ëï³ÃáõÕÃÁ ³Ý¹³Ù-»ñÏñÝ»ñÇÝ å³ßïáÝ³Ï³Ý ÷³ëï³ÃÕÃ»ñÇ Ù³ïã»ÉÇáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ (http://cm.coe.int/stat/E/Public/2002/adopted_texts/recommendations/2002r2.htm):

17 ¼ÇÙµ³µí» å»ïáõÃÛáõÝÁ Ù»Ï ûñ»ÝùáõÙ ÙÇ³íáñ»É ¿ »ñÏáõ Ùáï»óáõÙÝ»ñÁ, ³ÏÝÑ³Ûïáñ»Ý §³½³ï³Ï³Ý¦ í»ñÝ³·ñÇ ï³Ï ï³Éáí í»ñÇÝ ³ëïÇ×³ÝÇ é»åñ»ëÇí ¹ñáõÛÃÝ»ñÇ ÙÇ ³ÙµáÕç ß³ñù: 2002 Ã. ÑáõÝÇëÇ 17-ÇÝ µñÇï³Ý³Ï³Ý §¸»ÛÉÇ ï»É»·ñ³ý¦ Ã»ñÃáõÙ Ññ³å³ñ³Ïí³Í Ñá¹í³ÍáõÙ ³Û¹ ûñ»Ýùáí ë³ÑÙ³Ýí³Í ³ñïáÝ³·ñ³ÛÇÝ ïáõñù»ñÁ áñ³Ï³íáñíáõÙ »Ý áñå»ë §µ³ó³ñÓ³Ï Ë³Ûï³é³Ï¦ ¨, Áëï ³Ù»Ý³ÛÝÇ, Ï³ñáÕ »Ý ¹ñ¹»É ÙÇ ³ÙµáÕç ß³ñù ÝáñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÙÇç³½·³ÛÇÝ ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÷³Ï»É Çñ»Ýó Ý»ñÏ³Û³óáõóãáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ¼ÇÙµ³µí»áõÙ: àñáß ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝÝ»ñ, Ù³ëÝ³íáñ³å»ë ´Ç´ÇêÇ-Ý, ³ñ¹»Ý ëïÇåí³Í »Ý Éù»É ¼ÇÙµ³µí»Ý:

18 §ä³ßïáÝ³Ï³Ý ·³ÕïÝÇùÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ¦ ³½·³ÛÇÝ ûñ»ÝùÇ ÑÇÙ³Ý íñ³ ëÇÝ·³åáõñÛ³Ý §´Ç½Ý»ë Ã³ÛÙëÇ¦ ËÙµ³·ÇñÁ »ÝÃ³ñÏí»ó Ý³¨ ¹³ï³Ï³Ý Ñ»ï³åÝ¹Ù³Ý ³ÛÝ µ³ÝÇ Ñ³Ù³ñ, áñ Ý³Ëù³Ý å³ßïáÝ³Ï³Ý Ññ³å³ñ³ÏáõÙÁ ï å³·ñ»ó ÐÜäÇ ³Ûëå»ë ÏáãÍ³Í §³ÏÝÃ³ñÃ³ÛÇÝ¦ ·Ý³Ñ³ï³Ï³ÝÝ»ñ` ïÝï»ë³Ï³Ý ³×Ç ³Ù»Ý³í»ñçÇÝ ïíÛ³ÉÝ»ñÇ Ý³ËÝ³Ï³Ý Ñ³ßí³ñÏÝ»ñÁ: ºñµ ÈáÝ¹áÝáõÙ ï»Õ³Ï³Ûí³Í §¿ÏáÝáÙÇëïÁ¦ Ù»ÏÝ³µ³Ý»ó ³Û¹ ¹³ï³í³ñáõÃÛáõÝÁ, Ýñ³ ¨ êÇÝ·³åáõñÇ Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý ÙÇç¨ Ñ³Ï³Ù³ñïáõÃÛáõÝ Í³·»ó, áñÇ ³ñ¹ÛáõÝùÁ ¹³ñÓ³í §¾ÏáÝáÙÇëïÇ¦ ïå³ù³Ý³ÏÇ Ïñ×³ïáõÙÁ êÇÝ·³åáõñáõÙ: î»ë "Newpapers: a ban is not a ban unless restricted" by Frances T. Seow (former Solicitor General of Singapore), presented at an April 1998 conference on "The Limits of Control: Media and Technology in China, Hong Kong and Singapore" at University of California at Barkeley's Graduate School of Journalism (http://www.sfdonline.org/Link%20Pages/Link%20Folders/Press%20Freedom/seow.html).

19 §öáõã Ñ³ÕÃ³Ý³Ï ³ñï³Ñ³Ûï³Í ãÝãÇÝ íÝ³ëáí¦ 2002Ã. Ù³ñïÇ 29-Ç Çñ Ñá¹í³ÍáõÙ §Â³ÛÙë ûý ÈáÝ¹áÝÁ¦ ÝßáõÙ ¿, áñ §ØÇññáñ¦ Ã»ñÃÝ Çñ³íáõÝù áõÝ»ñ óáõÛó ï³Éáõ, áñ ëáõå»ñÙá¹»É Ü³áÙÇ ø»ÙµÉÁ ëïáõÙ ¿ñ åÝ¹»Éáí, áñ ÃÙñ³ÙáÉ ãÇ »Õ»É ¨ ãÇ µáõÅí»É: ê³Ï³ÛÝ Ã»ñÃÁ ß³ï ³í»ÉÇ ³é³ç ·Ý³ó, Ññ³å³ñ³Ï»Éáí ³ÓÝ³Ï³Ý µÝáõÛÃÇ Ýñµ³ÝÏ³ï ïíÛ³ÉÝ»ñ... §ÆÝãå»ë óáõÛó »Ý ï³ÉÇë ¼ÇÙµ³µí»Ç ûñ»ÝùÝ»ñÁ, áñáÝù ³ñ·»ÉáõÙ »Ý ùÝÝ³½³ï»É Ý³Ë³·³ÑÇÝ, ³é³çÁÝÃ³óÝ ³Ù»Ý¨ÇÝ ¿É áõÝÇí»ñë³É ã¿¦:

20 §êáõï Ñ³ßí³å³Ñ³Ï³Ý Ñ³ßí»ïáõÃÛáõÝáõÙ Ù³ëÝ³íáñ Ï³ÝËÇÏÁ Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý Ï³ñÍÇù-Ý»ñÇ Ñ³Ù³ñ áõÝÇ Ñ³ñÏ³ïáõÝ»ñÇó ·áÕ³óí³Í ÙÇçáóÝ»ñÇ ï»ëù¦,– ÝßáõÙ ¿ µñÇï³Ý³Ï³Ý §¶³ñ¹Ç³ÝÁ¦ (ÑáõÝÇëÇ 18, 2002 Ã.):

21 êÏ³Ý¹ÇÝ³íÛ³Ý »ñÏñÝ»ñÁ ¨ Üáñ ¼»É³Ý¹Ç³Ý ÏáéáõåóÇ³ÛÇ í»ñ³µ»ñÛ³É ÙÇç³½·³ÛÇÝ ï»éáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ Ùßï³å»ë Ñ³Ý¹»ë »Ý ·³ÉÇë áñå»ë ³é³í»É µ³ñ»Ñ³çáÕ »ñÏñÝ»ñ:

22 New Zealand State Services Commission,1995.

23 ÜÙ³Ý å³Ñ³Ýç ¿ ³Ûëûñ ¹ñíáõÙ ØÇ³óÛ³É Â³·³íáñáõÃÛ³Ý ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý ï»Õ³Ï³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ íñ³: î»ë the Standards Board for England (http://www.standardsboard.co.uk/guidance/guidance_index.htm)

24 ÆÝ¹áÝ»½Ç³ÛáõÙ, ûñÇÝ³Ï, Ð³Ù³ßË³ñÑ³ÛÇÝ µ³ÝÏÁ Ëñ³Ëáõë»ó ßÇÝÑñ³å³ñ³ïáõÙ ·áí³½-¹³ÛÇÝ Ù»Í í³Ñ³Ý³ÏÝ»ñÇ ï»Õ³¹ñáõÙÁ, áñáÝù å³ïÙáõÙ ¿ÇÝ Ý³Ë³·ÍÇ µáÉáñ Ù³Ýñ³Ù³ëÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ, ³ÛÝå»ë áñ, ï»ÕÇ Ñ³ë³ñ³ïáõÃÛáõÝÁ Ï³ñáÕ ¿ñ Ñ»ï¨»É Ï³éáõóÙ³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÇÝ ¨ í»ñ³ÑëÏ»É ³ÛÝ: î»ë, ²ÝÝ³-Ø³ñÇ³ ¶á»óÇ ¨ èáµ æ»ÝÏÇÝëÇ ÝßÍ³Í ³ßË³ïáõÃÛáõÝÝ»ñÁ:

25 The Washington Post (USA), 1 May 2002.

26 È³í ûñÇÝ³Ï ¿ Í³é³ÛáõÙ Ñ³ñ³íÏáñ»³Ï³Ý ê»áõÉ ù³Õ³ùÇ ´²ò Ñ³Ù³Ï³ñ·Á (http://www.transparency.org/building_coalitions/public/local_goverment/projects_topic/procurement.html), ÇÝãå»ë Ý³¨ ÎáÉáõÙµÇ³ÛÇ Ý³Ë³·³ÑÇ Ññ³-Ñ³Ý·Á, áñå»ë½Ç Ï³é³í³ñ³Ï³Ý µáÉáñ ·áñÍ³-Ï³ÉáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ëï»ÕÍ»Ý í»µ-Ï³Ûù»ñ, áñï»Õ å»ïù ¿ ï»Õ³¹ñ»Ý ÏáÝÏñ»ï ï»Õ»Ï³ïáõÃÛáõÝ ¨ ·áñÍ³ñ³ñ³Ï³Ý ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñ Çñ³Ï³Ý³óÝ»Ý é»³É Å³Ù³Ý³ÏÇ é»ÅÇÙáí (Columbia's Government Portal (http://www1.worldbank.org/publicsector/egov/colombiaportal_cs.htm):

27 §ÂíáõÙ ¿, áñ ¿ÃÇÏ³Ï³Ý ã³÷áõÙ, Ñ³ïÏ³å»ë Ù³ñ¹Ï³Ýó, ³ÛÉ áã ÙÇ³ÛÝ Çñ»Ýó ÏÉÇ»Ý ïÝ»ñÇ Ñ³Ý¹»å å³ñï³Ï³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³éáõÙáí, ³Û¹å»ë ¿É ã·áÛ³ó³í...¦ – åÝ¹áõÙ ¿ äÇï»ñØ³ñïÇÝÝ Çñ §Ð³ßí³å³ÑÝ»ñ, µ³ñáÛ³Ï³Ý å³ñïù¦ Ñá¹í³ÍáõÙ (§ü³ÛÝ»ÝßÝÉ Ã³ÛÙë¦, ÑáõÝí³ñÇ 17, 2002 Ã.), ÇÝãå»ë Ý³¨ ÝáõÛÝ Ã»ñÃÇ 2002 Ã. Ù³ñïÇ 5-Ç Ñ³Ù³ñÁ:

28 ÜÙ³Ý ÙÇ Ý³Ë³Ó»éÝáõÃÛáõÝ Ó»éÝ³ñÏ»ó NIREX Ïáñåáñ³óÇ³Ý, (http://www.nirex.co.uk/publicn/guide.htm), áñÁ ÷áñÓáõÙ ¿ ÙßÏ»É é³¹Çá³Ï ïÇí Ã³÷áÝÝ»ñÇ Õ»Ï³í³ñÙ³Ý ³Ýíï³Ý· ¨ ¿ÏáÉá-·Ç³å»ë ³Ýíï³Ý· áñáßáõÙÝ»ñ: ÆÝï»ñÝ»ïÇ íñ³ ÑÇÙÝí³Í §Ã³÷³ÝóÇÏáõÃÛ³Ý ù³Õ³ù³Ï³-ÝáõÃÛáõÝÁ å³Ñ³ÝçáõÙ ¿, áñå»ë½Ç ÏáñåáñÃ³-óÇ³Ý í³ñÇ §µ³ó ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛáõÝ¦: ²ÛÝ ³ñÓ·³ÝùáõÙ ¿ Ý³¨ ³ÝÑ³ï³Ï³Ý Ñ³ñóáõÙ-Ý»ñÇÝ ¨ Ý³Ë³ï»ëáõÙ ¿ ¹ÇÙáõÙ ÷áñÓ³·»ï-Ý»ñÇ ³ÝÏ³Ë í»ñ³ÑëÏÇã ËÙµÇ:

vote!!
VOTE BOX
YOU HAVE THE POWER!!

àã ÙÇ µ³ó Ñ³ë³ñ³ ÏáõÃÛáõÝ ãÇ Ï³ñáÕ ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý³É ³é³Ýó ³ÝÏ³Ë ¨ ³½³ ï ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ¹: Ð³ñóÁ, ë³Ï³ÛÝ ³ÛÝ ¿, Ã» ÇÝãå»ë»ñ³ßË³íáñ»É ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ù³å³ï³ëË³ÝáõÃÛáõÝÁ ÙÇç³½·³ÛÇÝ ã³÷³ÝÇßÝ»ñÇÝ: ²Ûë Ï³å³Ï-óáõÃÛ³Ùµ §ÀÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ï³½Ù³Ï»ñåÙ³Ý ¨ ³ÝóÏ³óÙ³Ý ÙÇç³½·³ÛÇÝ ¨ ÅáÕáíñ¹³í³ñ³Ï³Ý û·ÝáõÃÛ³Ý ÇÝëïÇïáõï¦ (IDEA)² µñÇï³Ý³Ï³Ý áã Ï³é³í³ñ³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÁ, áñÝ³ç³Ï-óáõÙ¿ ³ßË³ñÑáõÙ Ñ³ë³ï³ïáõÝ ÅáÕáíñ¹³í³-ñáõÃÛ³Ý ³å³ÑáíÙ³ÝÁ, ³é³ç³ñÏáõÙ¿ ÙÇ ù³ÝÇ ÁÝ¹Ñ³Ýáõñ Õ»Ï³í³ñÑ³ÝÓÝ³ñ³ñ³Ï³ÝÝ»ñ.

- *Աշխատեմ, որ հնարավորինս լավագույն արդյունավետ ներկայացնեն բնակչության կազմի և շահերի բազմազանությունը (ներառյալ սեռերի հավասարության ապահովումը):*
- *Տեղական հնարավորություններին փոխանցեմ հնարավորինս լայն լիազորություններ:*
- *Ընդդիմադիր կուսակցությունները ճանաչեմ որպես քաղաքական համակարգի անհրաժեշտ բաղադրիչներ և ստեղծեմ մեխանիզմներ, որոնք կապահովեն միմյանց հաջորդ կառավարող և ընդդիմադիր կուսակցությունների համագոյակցությունը:*
- *Խրախուսեմ կուսակցական կայուն համակարգի զարգացումը:*
- *Ճանաչեմ քաղաքացիական հասարակության դերը յուրաքանչյուր երկրի քաղաքական և ընդհանուր զարգացման գործում և այդ գործընթացում ընդգրկեմ այն: Այդ հասարակության կազմում ճանաչեմ գործընկերային դերը այնպիսի կարևորագույն լոբբիստական խմբերի, ինչպիսիք են մարդու իրավունքները, փոքրամասնությունների իրավունքները պաշտպանող խմբերը, կանանց շարժումը ներկայացնող խմբերը, կանանց քաղաքական միությունները:*
- *Ստեղծեմ օրենքներ և ընթացակարգեր, որոնք կաջակցեն ժողովրդավարական պայմանների ամրապնդմանը, որոնցում կարող են ազատորեն գործել քաղաքական կուսակցությունները, տեղական հնարավորությունները, ոչ կառավարական կազմակերպությունները և զանգվածային լրատվամիջոցները:*

ÀÜî ðàôÂÚàôÜÜºð

Î³é³í³ñáõÃÛáõÝÝ ûñÇÝ³Ï³ÝáõÃÛáõÝ ¿ Ó»éù µ»ñáõÙ ÅáÕáíñ¹Çó ÉÇ³½áñáõÃÛáõÝÝ»ñ ëï³Ý³Éáí: úñÇÝ³Ï³Ý µÝáõÛÃÇó ½áõñÏ ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ï³-ñáõ »Ý ³½³ïáñ»Ý Ñ³Ý·»óÝ»É ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý ³ÝÑÝ³½³Ý¹áõÃÛ³Ý ¨ ³ÝÏ³ÛáõÝáõÃÛ³Ý: ì»ñçÇÝ-Ý»ñë Çñ»ÝóÇó Ý»ñÏ³Û³óÝáõÙ »Ý ³ÛÝ å³ÛÙ³ÝÝ»ñÁ, áñáÝóáõÙ ß³ï ßáõïáí »ñ¨³Ý »Ý ·³ÉÇë ³ÛÝåÇëÇ »ñ¨áõÛÃÝ»ñ, ÇÝãåÇëÇù »Ý ÏáéáõåóÇ³Ý, Ù³ñ¹áõ Çñ³íáõÝùÝ»ñÇ Ë³Ë ïáõÙÝ»ñÁ: ²Û¹ ÇëÏ å³ï×³-éáí, ³ÛÝ Ñ³ñóÁ, Ã» ÇÝã ×³Ý³å³ñÑáí¿ Ï³ï³ñ-íáõÙ ÉÇ³½áñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÝßÍ³Í ëï³óáõÙÁ, ÑëÏ³-Û³Ï³Ý ÝßÝ³Ï³ÏáõÃÛáõÝ áõÝÇ: ÀÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ å»ïù¿ ÉÇÝ»Ý ³ñ¹³ñ: ê³Ï³ÛÝ ÙÇ³ÛÝ ³ñ¹³ñáõ-ÃÛáõÝÁ ¹»é µ³í³ñ³ñ ã¿: ²ÝÑñ³Å»ßï¿, áñ ³Û¹ ³ñ¹³ñáõÃÛáõÝÁ óáõó³¹ñíÇ Ññ³å³ñ³Ï³ÛÝáñ»Ý ¨ ¹³éÝ³ ³ÏÝ»ñ¨:

²ÜÎ²Ê ÀÜî ð²Î²Ü Ð²ÜÒÜ²ÄàÔàÌ

ÜáñÁÝïÇñ Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý µ³ñáÛ³Ï³Ý Ñ»-ÕÇÝ³ÏáõÃÛáõÝÁ ÝÏ³ï»ÉÇáñ»Ý ³×áõÙ¿, »Ã» ÁÝï-ñ³Ï³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÇÝ Ë»É³ÙÇï ¨ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï Ñ»ï¨áõÙ¿ÁÝïñ³Ï³ÝÑ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÁ, áñÝ ÁÝÏ³É-íáõÙ¿áñå»ë³ÝÏ³Ë:

Þ³ï »ñÏñÝ»ñÇ ë³ÑÙ³Ý³¹ñáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ å³ñáõÝ³Ïíáõ Ù»Ý¹ñáõÛÃÝ»ñ ÁÝïñ³Ï³ÝÑ³ÝÓÝ³-ÅáÕáíÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ: Î³Ý Ý³¨ »ñÏñÝ»ñ, áñáÝóáõÙ ÝÙ³Ý Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÝ»ñÁ Ý³Ë³ï»ëíáõÙ »Ý ûñ»Ýë¹ñáõÃÛ³ÝÙ»ç³:

²Û¹åÇëÇÑ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÁëáíáñ³µ³ñµ³ÕÏ³-ó³Í¿ù³Õ³ù³Ï³Ý ÏáõË³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ, ù³Õ³-ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý, ³ñ³Ï³Ý¨Ç·³Ï³Ý µÝ³ÏãáõÃÛ³Ý³ÙµáÕç³Ï³Ýëå»Ï ïñÁÝ»ñÏ³Û³óÝáÕ ³ÝÓ³Ýó ËÙµÇó: ÜÙ³Ý³ÛëÏ³Ù³ÛÝÑ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÇ Ñ³Ý¹»å Ñ³ñ·³ÝùÇ ³ëïÇ×³ÝÁß³ï µ³Ýáí Ï³Ë-í³Í¿Ýñ³ÝÇó, Ã» ÇÝã Ï³ñ·áí »Ý Ýß³Ý³Ï íáõÙ Ýñ³ ³Ý¹³ÙÝ»ñÁ: ºÃ» í»ñçÇÝÝ»ñë áõÕÕ³ÏÇáñ»Ý Ýß³-Ý³Ïíáõ»Ý ÇßË³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó` ³é³ÝóÑ³-Ù³å³ï³ëË³Ý ËáñÑñ¹³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ, ³å³Ýß³Ý³Ï í³Í Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÇ ³Ý¹³ÙÝ»ñÁ Ï³ñáÕ»Ý ÁÝÏ³Éí»É áñå»ë §Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý Ë³Ù³×ÇÏÝ»ñ¦ó³ÝÏ³ó³Í ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÇ ×³-Ý³ãÙ³Ý í»ñ³µ»ñÛ³É Ï³ëï³ÍÝ»ñáí¨¹ñ³ÝÇóµËáõ µáÉáñ Ñ»ï¨³ÝùÝ»ñáí: ²Û¹ ÇëÏ å³ï×³éáí, áñå»ë Ï³ÝáÝ, ³Ù»Ý³ûå ïÇÙ³ÉÝ¿Ñ³Ù³ñíáõÙ ù³Õ³ù³-Ï³Ýµáõáñ ÏáõË³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÙÇç¨ ËáñÑñ¹³Ïóáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇ ³ÝóÏ³óáõÙÁ¨, »Ã»¹³ÑÝ³ñ³íáñ¿, ÁÝ¹-Ñ³ÝáõñÑ³Ù³Ó³ÛÝáõÃÛáõÝÁÑ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÇ ³Ý¹³Ù-Ý»ñÇ í»ñ³µ»ñÛ³É` ¹»é ÙÇÝã¨ Ýñ³Ýó ÝßÝ³Ý³ÏáõÙÁ: ºÃ» ù³Õ³ù³Ï³Ý ÏáõË³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÁ å Ý¹áõÙ ¨ å³Ñ³ÝçáõÙ »Ý, áñ Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÇ Ï³½ÙáõÙ ÁÝ¹-·ñÏí»Ý Çñ»Ýó³Ï ïÇí ÏáÕÙÝ³ÏÇóÝ»ñÁ, ³å³ÝÙ³Ý Ñ³Ý·³Ù³ÝùÁ, µÝ³Ï³Ý³µ³ñ, Ï³ñáÕ¿ ÙÇ³ÛÝ Ë³ñËÉ»É Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³ÝÑ³í³ïÁ³é³ÛÝ, áñ³Û¹ Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÝ Çñ·áñÍÁ Ï³ÝÇ ³Ù»Ý³ÛÝ ³Ý³ã³-éáõÃÛ³Ùµ:

IDEA-Ý ³é³çÝ³ÛÇÝ ÝßÝ³Ï³ÏáõÃÛáõÝ¿ ï³ÉÇë ³Ûë Ï³Ù³ÛÝÇñ³í³ëáõÑ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÇ ³ÝÏ³ËáõÃÛ³ÝÁ: Üñ³ Ý»ñÏ³Û³óáõóÇãÝ»ñÁ ÝßáõÙ »Ý, áñ ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñ ³ÝóÏ³óÝáÕ í³ñã³Ï³½ÙÁ Ï³ñáÕ¿ÉÇ-Ý»É ã³÷³½³Ýóù³Õ³ù³Ï³Ý³ói³Í ¨½·³óÙáõÝ-ù³ÛÇÝ, ÇÝãå»ë Ý³¨ ÁÝ¹·ÍáõÙ »Ý, áñ ÁÝïñ³Ï³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÇ Ï³é³í³ñÙ³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ í»ñ³-ÑëÏáõÙÁ¨ ï³ñ³ï»ë³Ï Ó»éÝ³ÍáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ï³Ý

¨ ÙÝáõÙ »Ý ÑÇÙÝ³Ï³Ý ·áñÍÇùÁ ³ÛÝ áã ÅáÕáíñ¹³-í³ñ³Ï³Ý Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ, áñáÝù Ó·ïáõÙ »Ý ÙÝ³ÉÇßË³ÝáõÃÛ³Ý ·ÉáõË: ÀÝïñáõÃÛáõÝ-Ý»ñÁ Ï³½Ù³Ï»ñåáÕ Í³é³ÛáÕ³Ï³Ý³ÝÓÝ³Ï³½ÙÇ ³Ý¹³ÙÝ»ñÁ ÝáõÛÝå»ë Ï³ñáÕ »Ý ¹Çïí»É áñå»ë Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý, áñ¨¿ ÏáÝÏñ»ï ÏáõË³ÏóáõÃÛ³Ý Ï³ÙÑ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý áñáß³ÏÇÑ³ï í³ÍÇ íëï³Ñ-í³Í ³ÝÓÇÝù:

²ÝóáõÙ³ÛÇÝ Å³Ù³Ý³Ï³ßñç³ÝáõÙ Ï³Ù¿É Ýáñ ÅáÕáíñ¹³í³ñáõÃÛ³Ý å³ÛÙ³ÝÝ»ñáõÙ ÁÝ¹¹ÇÙ³¹Çñ ÏáõË³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ñ³×³Ë Ùï³í³ËáõÃÛáõÝ »Ý áõÝ»ÝáõÙ, áñ ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý Õ»ÏÇÝ · ïÝíáÕ ÏáõË³Ï-óáõÃÛáõÝÝ»ñÁ`ë»÷³Ï³Ýß³Ñ»ñÇó»ÉÝ»Éáí, Ñû·áõï Çñ»Ýó Ïû·ï³·áñÍ»Ý Çñ»Ýó Ó»éùÇ ï³Ï »Õ³Í ÁÝïñ³Ï³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÇ Ï³é³í³ñÙ³Ý µáÉáñ ÑÝ³ñ³íáñÉÍ³ÏÝ»ñÁ:

Î³ëÏ³Í Ï³ñáõ »Ý Ñ³ñáõó»É Ý³¨ ÷áñÓ ãáõ-Ý»óáõÑ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÝ»ñÁ: ä³ï³ÑáõÙ¿, áñ Ñ³ÝÓ-Ý³ÅáÕáíÇ³Ý¹³ÙÝ»ñ»ÝÉÇÝáõÙ ³ÝÑ³ÛïÏ¨ãëïáõ·-í³Í ³ÝÓÇÝù: öáñÓ³éáõù³Õ³ù³Ï³Ý·áñÍÇãÝ»ñÁ ¨ §Ù³ñï»ñáõÙ ÃñÍí³Í¦ ÏáõË³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ï³-ñáÕ»Ý û·ïí»É³Ù¹Ñ³Ý·³Ù³ÝùÇó: àñå»ë ûñÇÝ³Ï Ï³ñ»ÉÇ ¿ µ»ñ»É 1998 Ã. Î³Ùµáç³ÛáõÙ Ï³Ù³ó³Í ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ: Â»¨ ûñ»ÝùÁ å³Ñ³ÝçáõÙ ¿ñ, áñ ÁÝïñ³Ï³Ý·áñÍÁÝÃ³óÁ Ï³é³í³ñáõÙ³ñÙÇÝÝ»ñÁ ÉÇÝ»Ý³ÝÏ³Ë, ÇßËáõÕ ÏáõË³ÏóáõÃÛ³ÝÁ, ³ÛÝáõ³Ù»-Ý³ÛÝçí, Ñ³çáÕí»ó ï³ñµ»ñÙ³Ï³ñ¹³ÏÝ»ñáí Ý»ñ-ÙáõÍ»É Çñ Ñ³Ù³ËáÑÝ»ñÇÝ` Ý»ñ³éÛ³É å»ï³Ï³Ý å³ßïáÝÛ³Ý»ñÇ:

Ð³Ù³ßË³ñÑ³ÛÇÝ Ù³ëßï³µáí ³Ýíëï³ÑáõÃÛáõÝÁ ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ý¹»å Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ ¿ ³ÛÝ å³ï×³éÝ»ñÇó Ù»ÏÁ, áñÝëïÇåáõÙ¿ ÇÝãå»ë ù³Õ³ù³Ï³ÝÏáõË³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ, ³ÛÝå»ë¿É áõÇ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³ÝÁ Ó»éÝ³ñÏ»É Ý³Ë³½·áõß³Ï³Ý Ñ³í»É³É ÙÇçáóÝ»ñ ¨ Çñ³Ï³-Ý³óÝ»É ÑÝ³ñ³íáñÇÝë Ù³Ýñ³½ÝÇÝ í»ñ³ÑëÏáÕáõ-ÃÛáõÝ: ºÃ» ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ù³ëÝ³ÏÇóÝ»ñÁ Ï³Ù ÁÝïñáõÕÝ»ñÁ Ñ³Ù³ñáõÙ »Ý, áñ ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ï³½Ù³Ï»ñåÙ³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ Õ»Ï³í³ñáõÙÝ Çñ³-Ï³Ý³óÝáõÙ¿ áñ¨¿ Ù»Ï ÏáõË³ÏóáõÃÛ³Ý ³ç³ÏóáÕ Ù³ñ¹Ï³Ýó ËáõÙµ, Ï³Ù áñ ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÝ ÁÝ-Ã³ÝáõÙ »Ý ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ ù³Õ³ù³Ï³Ý ß³Ñ»ñ Ñ»-ï³åÝ¹áÕ Ù»ù»Ý³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñáí, ³å³, Ýñ³Ýù Ï³Ù ÏÑñ³Å³ñí»Ý Ù³ëÝ³Ïó»ÉáõÃ³Ù¹ ÁÝïñáõÃÛáõÝ-Ý»ñÇÝ, Ï³Ù ¿É Ïå³Ñ³Ýç»Ý ¹ñ³Ýó ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÁ ×³Ý³ã»É³Ýí³í»ñ:

àñå»ë½Ç ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÝ ÁÝÏ³Éí»Ý áñå»ë ³½³ï¨³ñ¹³ñ, ³ÝÑñ³Å»ßï¿É³í Ï³½Ù³Ï»ñå-í³Í, íëï³ÑáõÃÛáõÝ í³Ù»ÉáÕ¨ ã»½áù Ñ³ÝÓÝ³-ÅáÕáí: ²Ù¹åÇëÇ Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÝ Ç ½áñáõ¿ ÁÝï-ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ ¹»Ù ïñ³Ù³¹ñí³Í áõÅ»ñÇÝ ·ñÏ»É Ë³ñ¹³Ë»ÉáõßïÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÝ»ñÇó: ¸³, Çñ Ñ»ñÃÇÝ, µ³ñÓñ³óÝáõÙ¿ íëï³ÑáõÃÛ³Ý ³ëïÇ-×³ÝÁ ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ¨ ¹ñ³Ýó Ñ»ï Ï³åí³Í ÇÝëïÇïáõïÝ»ñÇÑ³Ý¹»å:

ÀÜÎð²Î²Ü Ð²ÜÒÜ²ÄàÔàÌÆ ä²ðî²Î²ÜàôÂÚàôÜÜºðÀ

Ì»ñáÑÇßÛ³É Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÁ å³ñï³íáñ¿ å³ï³ëË³Ý³ïíáõÃÛáõÝ Ïñ»É³ÛÝ³Ù»ÝÇ Ñ³Ù³ñ, ÇÝãÁ Ï³ñáÕ¿ ³½¹»É ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ íñ³:¸³ñ-íáõÙ¿ ÇßË³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó ÑÝ³ñ³íáñ Ó»é-Ý³íáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ë³ÑÙ³Ý³÷³Ï»Éáõ Ýå³ï³Ïáí: ÀÝïñ³Ï³Ý Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÇ å³ñï³Ï³ÝáõÃÛáõÝ-Ý»ñÇ Ù»ç¿ Ùïáõ.

- *նույն կարծիքին համամիտ խաղաղասիրական հասարակության կազմակերպությունների հետ համատեղ խաղաղասիրական դաստիարակության և լուսավորության ծրագրերի իրագործումը, որոնք կապահովեն ընտրողների կողմից՝ անցկացվող ընտրությունների էության ըմբռնումը, որպես քվեարկության մասնակիցների իրենց դերի և բուն քվեարկության կարգի ընկալում:*
- *Քաղաքական կուսակցությունների և թեկնածուների կողմից ընտրությունների անցկացման կանոնների պահպանման վերահսկումը:*
- *Ընտրողների գրանցումը և նրանց ցուցակների նախապատրաստումը: Այս գործընթացը պետք է ընթանա բաց, որպեսզի խաղաղական կուսակցությունները և հասարակայնությունը կարողանան հետևել դրան: Ընտրողների ցուցակները կազմելուց հետո դրանք պետք է մատչելի լինեն հասարակության համար: Անհրաժեշտության դեպքում խաղաղական կուսակցություններին պետք է հնարավորություն ընձեռել առարկություններ ներկայացնել ցուցակների վերաբերյալ:*
- *Թեկնածուների առաջադրման գրանցումը և առաջադրման նրանց իրավունքի ստուգումը: Այս գործընթացը ևս պետք է հրապարակային բնույթ կրի, իսկ թեկնածուները, որոնք գրանցման մերժում են ստացել, պետք է հնարավորություն ունենան դիմելու դատարան՝ նրանց դեմ ընդունված ցանկացած որոշման վերանայման նպատակով:*
- *Ընտրաթերթիկների կազմման, տպագրման և տարածման վերահսկումը: Ընտրաթերթիկները պետք է համարակալված լինեն, որպեսզի կուսակցությունների վստահված անձինք կարողանան գրանցել դրանք և վերահսկել դրանց օգտագործումը, ինչպես նաև ձայներ հաշվելու նպատակով քվեատուփերը բացելիս ստուգել ընտրաթերթիկների համապատասխանությունը քվեաթերթիկներին:*
- *Ընտրությունների ապահովման համար նախատեսված նյութատեխնիկական միջոցների վերահսկումը՝ ներառյալ ընտրական տեղամասերը, քվեարկության նյութերը, քվեատուփերը, դրանց տեղափոխումը, ընտրությունները ապաստարկող անձնակազմի և այլ աշխատողների հավաքագրումը և ուսուցումը: Ընտրական տեղամասերը պետք է ապահովեն քվեարկողների*

խորհրդապահությունը, երբ նրանք նշումներ են անում իրենց քվեաթերթիկներում: Ընտրողները պետք է միանգամայն համոզված լինեն, որ նրանց քվեարկությունն իսկապես գաղտնի է:

- *Ընտրության օրը քվեարկության վարչական կողմի վերահսկումը: Սրա մեջ է մտնում կուսակցական ֆունկցիոներների ազատ մուտքի ապահովումը ընտրական տեղամաս, յուրաքանչյուր ընտրական տեղամասում ձայների առանձին հաշվառման կազմակերպում, կուսակցությունների ներկայացուցիչների կողմից քվեարկության արդյունքների հավաստման ապահովում, ընտրական տեղամասերում ներկա գտնվող կուսակցությունների ներկայացուցիչներից յուրաքանչյուրին քվեարկության արդյունքների մասին փաստաթղթի պատճենների բաժանում:*

ÀÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÇ Ï³½ÙáõÙ ¨ Ññ³å³ñ³ÏáõÙ.

- *Ընտրությունների մասին լրիվ հաշվետվության հրապարակում: Քվեարկության արդյունքները ըստ յուրաքանչյուր ընտրական տեղամասի պետք է ներկայացվեն առանձին աղյուսակի տեսքով: Անհրաժեշտության դեպքում պետք է կոնկրետ հանձնարարականներ ներկայացնել՝ մինչև նոր ընտրությունների սկիզբը անհրաժեշտ փոփոխություններ մտցնելու համար:*

Â²ö²ÜòÆÎàôÂÚàôÜÀ ÀÜîð²Î²Ü ¶àðÌÀÜÂ²òàôØ

ÀÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ý¹»å ³é³í»É³·áõÛÝ íëï³ÑáõÃÛáõÝ ³å³Ñáí»Éáõ Ýå³ï³Ïáí »ñ³ßË³íáñíáõÙ ¿ Ýñ³Ýó Ã³÷³ÝóÇÏáõÃÛáõÝÁ: ²Ûë Ï³Ù ³ÛÝ ÁÝïñ³ñß³íÝ»ñÇ ³ÝóÏ³óÙ³Ý Å³Ù³Ý³Ï ÙÇßï ¿É ³éÏ³ ¿ ÉÇÝáõÙ ¹Å·áÑáõÃÛáõÝ ¹ñ³Ýó ³ÝóÏ³óÙ³Ý µÝáõÛÃÇ í»ñ³µ»ñÛ³É: àñå»ë Ï³ÝáÝ` ÝÙ³Ý ¹Å·áÑáõÃÛáõÝÁ Ñ³Ý·áõÙ ¿ Ýñ³Ý, áñ ÇßËáÕ Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÁ û·ïíáõÙ ¿ Çñ ³Û¹ ³é³í»ÉáõÃÛáõÝÇó ¨, Ñ»ï¨³å»ë, áõÝÇ Ñ³í»ÉÛ³É å»ï³Ï³Ý é»ëáõñëÝ»ñ: ²Û¹ Ù»Õ³¹ñ³ÝùÝ»ñÇÝ ÇßËáÕ Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÁ ëáíáñ³µ³ñ å³ï³ëË³ÝáõÙ ¿, áñ ³Û¹ ³Ù»ÝÇó ½³ï, ÇÝùÁ Ý³¨ Çñ áõë»ñÇÝ ¿ ÏñáõÙ »ñÏñáõÙ ·áñÍ»ñÇ íÇ×³ÏÇ Ñ³Ù³ñ å³ï³ëË³Ý³ïíáõÃÛ³Ý µ»éÁ:

È³ÛÝ ï³ñ³ÍáõÙ ¾ ëï³ó»É ³ÛÝ åÝ¹áõÙÁ, áñ [illegible]

- *ընտրողների ցուցակները կարող են լինել ոչ ճիշտ, ընդ որում երբեմն դրանցում բացակայում են իշխանության հակառակորդների անունները և առկա են «մեռյալ հոգիներ»:*
- *Ընտրողներին կարող են արգելակել քվեարկելու կամ էլ ահաբեկել ընտրական տեղամաս ուղևորվելիս:*
- *Քվեատուփերը մինչև ձայների հաշվառումը կարող են փոխվել այլ քվեատուփերով, որոնց մեջ արդեն լցված են քվեաթերթիկներ հօգուտ որևէ կոնկրետ կուսակցության կամ թեկնածուի:*
- *Քվեարկության ժամանակ ընտրությունները սպասարկող պաշտոնատար անձինք հաշմանդամ կամ զառամյալ ընտրողներին օգնելու պատրվակով կարող են նրանց քվեաթերթիկներում նշել ոչ այն թեկնածուներին, որոնց օգտին ցանկանում էին քվեարկել այդ ընտրողները:*
- *Կարող է տեղի ունենալ ձայների գաղտնի հաշվառում:*
- *Ընտրությունների արդյունքների մասին տվյալների հավաքագրումը և մշակումը կարող են կրել խարդախ բնույթ:*
- *Տանուլ տված իշխող կուսակցությունը կարող օգտագործել աննշան խախտումները՝ որպես փաստարկ նոր ընտրություններ անցկացնելու համար:*

²Ûë µáÉáñ ËÝ¹ÇñÝ»ñÇó Ó»ñµ³½³ï í»Éáõ Ñ³Ù³ñ ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝÇ ß³ï å³ñ½ ÙÇçáó. ³å³Ñáí»É ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ã³÷³ÝóÇÏáõÃÛáõÝÁ: ÜáõÛÝÇëÏ ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ·³ÕïÝÇáõÃÛ³Ý å³ÛÙ³ÝÝ»ñáõÙ Ï³Ý ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¨ ¹ñ³Ýó Ï³½Ù³Ï»ñåÙ³Ý µ³½áõÙ ³éáõÙÝ»ñ, áñáÝù Ï³ñáÕ »Ý ¨ å»ïù ¿ µ³ó ÉÇÝ»Ý ëïáõ·Ù³Ý Ñ³Ù³ñ, Ñ³ïÏ³å»ë Ùñó³ÏóáÕ Ã»ÏÝ³ÍáõÝ»ñÇ áõ ù³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ, ÇÝãå»ë Ý³¨ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ï»Õ³Ï³Ý ¨ ÙÇç³½·³ÛÇÝ ¹Çïáñ¹Ý»ñÇ Ñ³Ù³ñ:

²ÛÝ áÉáñïÝ»ñÁ, áñáÝó íñ³ ï³ñ³ÍíáõÙ ¿ §Ã³÷³ÝóÇÏáõÃÛáõÝÁ¦ Ý»ñ³éáõÙ »Ý Ý³¨ ³ÝÏ³Ë ÁÝïñ³Ï³Ý Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÇ ³Ý¹³ÙÝ»ñÇ ¨ ùí»³ñÏáõÃÛ³Ý ³ÝóÏ³óÙ³Ý Ñ³Ù³ñ å³ï³ëË³Ý³ïáõ ³ÝÓ³Ýó Ýß³Ý³ÏáõÙÁ: ²Ù»Ý Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝ å»ïù ¿ Ý³Ëûñáù ÇÙ³Ý³ ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ å³ßïáÝÇ [illegible]

ï»É ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³ñ¹³ñ ¨ Ã³÷³ÝóÇÏ µÝáõÛ-ÃÇÝ:

ÀÝïñ³Ï³Ý ÝÛáõÃ»ñÇ µ³ßËÙ³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÁ ¨ë å»ïù ¿ ÙÇ³Ý·³Ù³ÛÝ Ã³÷³ÝóÇÏ µÝáõÛÃ ÏñÇ: Îáõë³ÏóáõÃÛõáÝÝ»ñÁ å»ïù ¿ ÇÙ³Ý³Ý, Ã», í»ñç-Ý³Ï³ÝÑ³ßíáí, áõñ»ÝáõÕÕíáõÙ ùí»³Ã»ñÃÇÏÝ»ñÁ, ÇÝã ù³Ý³ÏáõÃÛ³Ùµ, ÇÝãå»ë Ý³¨ Ýñ³Ýó Ñ³Ù³ñ-Ý»ñÁ: øí»³ñÏáõÃÛ³Ý ÁÝÃ³óùáõÙ ³é³ÝÓÇÝ ÁÝï-ñ³Ï³Ý ï»Õ³Ù³ë»ñÇ ³ßË³ï³ÝùÇ Ñ³Ù³ñ å³-ï³ëË³Ý³ïáõ å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓÇÝù å»ïù ¿ Çñ³½»Ï»Ý ³Ûëå»ë ÏáãÍ³Í §ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¹Ç-ïáñ¹Ý»ñÇÝ¦, ³ÛëÇÝùÝ Ùñó³ÏóáÕ Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝ-Ý»ñÇ ÏáÕÙÇó ÝÃ³Ý³Ïí³Í Ý»ñÏ³Ù³óáõóÇãÝ»ñÇÝ, áñå»ë½Ç Ýñ³Ýù Ý»ñÏ³ ÉÇÝ»Ý ùí»³ñÏáõÃÛ³ÝÁ Ûáõ-ñ³ù³ÝãÛáõñ ï»Õ³Ù³ëáõÙ: ²Ûª Ý»ñÏ³Ù³óáõóÇãÝ»-ñÁ å»ïù ¿ ·Çï»Ý³Ý, Ã» áñ ùí»³Ã³ñÃÇÏÝ»ñÝ »Ý û·ï³·áñÍíáõÙ (Ï³Ù ã»Ý û·ï³·áñÍíáõÙ) ¨ ÇÝã Ï³ñ·áí: Üñ³Ýó å»ïù ¿ ïñ³Ù³¹ñí»Ý Ý³¨ ÁÝï-ñáÕÝ»ñÇ óáõó³ÏÝ»ñÁ: Îáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¨ Ã»Ï-Ý³ÍáõÝ»ñÇ Ý»ñÏ³Ù³óáõóÇãÝ»ñÁ å»ïù ¿ ÑÝ³ñ³-íáñáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý³Ý í³ñ»Éáõ Çñ»Ýó ë»÷³Ï³Ý ëïáõ·Çã óáõó³ÏÝ»ñÁ, áñáÝóáí Ï³ñ»ÉÇ ¿ å³ñ½»É, Ã» áí ¿Ù³ëÝ³Ïó»É Ï³Ùãç Ù³ëÝ³Ïó»É ùí»³ñÏáõ-ÃÛ³ÝÁ: ²ÛÝ ¹»åù»ñáõÙ, »ñµ áã µáÉáñ ù³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÝ »Ý Ñ³Ù³Ó³ÛÝ ³ÛÝ µ³ÝÇÝ, áñ ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ëå³ë³ñÏáõ ³ÝÓÇÝù û·ÝáõÃÛáõÝ óáõÛó ï³Ý ùí»³ñÏáõÝ»ñÇ ÃÇíÁ, áñáÝó Ï³ñáõ¿ û·ÝáõÃÛáõÝ óáõÛó ï³É å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓÇó Ûáõ-ñ³ù³ÝãÛáõñÁ: Î³ñáõ¿ å³ï³Ñ»É Ý³¨, áñ ³ÝÑñ³-Å»ßïáõÃÛáõÝ ³é³ç³Ý³ ÙÇÝã¨ í»ñçÇÝ ñáå»Ý ·³ÕïÝÇ å³Ñ»É ùí»³Ã»ñÃÇÏÇ ÷³ëï³Ï³Ý Ó¨Á, áñå»ë½Ç Ýí³½³·áõÛÝÇ Ñ³ëóíÇ ³ÛÝ Ï»ÕÍ»ÉáõÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÁ:

øí»³ñÏáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ Ý³Ë³ï»ëí³Í Å³Ù-Ï»ïÇ ³í³ñïÇó Ñ»ïá, Ïáõë³ÏóáõÃÛ³Ý Ý»ñÏ³Ù³-óáõóÇãÝ»ñÝ Çñ»Ýó ¹Çïáñ¹áõÃÛ³Ý ïíÛ³ÉÝ»ñÇ ÑÇ-Ù³Ý íñ³ å»ïù ¿ ÇÙ³Ý³Ý, Ã» ù³ÝÇ Ñ³ï ¨ áñ Ñ³Ù³ñÇ ùí»³Ã»ñÃÇÏÝ»ñÁ å»ïù ¿ ÉÇÝ»Ý ùí»³-ïáõ÷Ç Ù»ç (Ñ³ßíÇ ³éÝ»Éáí Ý³¨, áñ áñáß ÁÝï-ñáÕÝ»ñ Ï³ñáÕ »Ý ãùí»³ñÏ»É ¨ Çñ»Ýó Ñ»ï ï³Ý»É ùí»³Ã»ñÃÇÏÝ»ñÁ): ê³ ¹Åí³ñ»óÝáõÙ ¿ ùí»³ïáõ-÷»ñÇ ÷á÷áËÙ³Ý ÷áñÓ»ñÁ: ´³óÇ ³Ûª, Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ý»ñÏ³Ù³óáõóÇãÝ»ñÁ å»ïù ¿ Çñ³íáõÝù áõÝ»Ý³Ý ·ïÝí»Éáõ ùí»³ïáõ÷Ç ÏáÕùÇÝ ùí»³ñÏáõ-ÃÛ³Ý³í³ñïÙ³Ý å³ÑÇó ÙÇÝã¨ Ó³ÛÝ»ñÇ Ñ³ßí³é-Ù³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÁ: Ò³ÛÝ»ñÇ Ñ³ßí³éáõÙÝ³í³ñï»-Éáõó Ñ»ïá, Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ý»ñÏ³Ù³óáõóÇã-Ý»ñÇó ³ÝÑñ³Å»ßï ¿ å³Ñ³Ýç»É ¹ñ³ ×ßïáõÃÛ³Ý Ñ³í³ëïáõÙ: Úáõñ³ù³ÝãÛáõñ Ïáõë³ÏóáõÃÛ³Ý Ý»ñ-Ï³Ù³óáõóáÇÝ å»ïù ¿ ïñíÇ ùí»³ñÏáõÃÛ³Ý ³ñ-¹áõÝùÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ ³ñÓ³Ý³·ñáõÃÛ³Ý å³ï×»ÝÁ` í³í»ñ³óí³Í ùí»³ñÏáõÃÛ³Ý ³ÝóÏ³óÙ³ÝÑ³Ù³ñ å³ï³ëË³Ý³ïáõ å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓ³Ýó ÏáõÙÇó ¨ Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ý»ñÏ³Ù³óáõóÇãÝ»ñÇ ëïáñ³·ñáõÃÛáõÝÝ»ñáí: ²ÛëåÇëáí, Ûáõñ³ù³ÝãÛáõñ Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝ ÏáõÝ»Ý³ ÙÇ ÷³ëï³ÃáõÕÃ, áñÁ Ýñ³Ýó ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ Ïï³ Ï³½Ù»Éáõ ùí»³ñ-ÏáõÃÛ³Ý í»ñçÝ³Ï³Ý ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ Çñë»÷³Ï³Ý³ÝÏ³Ë¨ ×ß·ñÇï ·Ý³Ñ³ï³Ï³ÝÁ: ºÃ» ÝáõÛÝÇëÏ ³Û¹ ÷³ëï³ÃÕÃ»ñÁ ÉÇÝ»Ý áã ÉñÇí, ¹ñ³Ýù, ³ÛÝáõ³Ù»Ý³ÛÝÇí, Ï³å³Ñáí»Ý ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ å³ßïáÝ³Ï³Ý ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÇ ÁÝïñáíÇ ëïáõ·áõÙ, ÇÝãÁ Ï³ñáÕ ¿ã³÷³½³Ýó Ï³ñ¨áñ ÉÇÝ»É ³ÛÝ ¹»å-ù»ñáõÙ, »Ã» ³Û¹ ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÁ Éñçáñ»Ý Ë»Õ³-ÃÛáõñí»É»Ý:

ÀÝïñ³Ï³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÇ Ù»Ë³ÝÇÏ³ÛÇ Ñ»ï Ï³åí³Í Ù³ñ¹Ï³Ýó ÃÇíÁ Ï³Ëí³Í¿ ³Û¹ ·áñÍÁÝ-Ã³óÇ Ã³÷³ÝóÇÏáõÃÛ³Ý ¨ »ÝÃ³Ñ³ßí»ïí³ÛÝáõ-ÃÛ³Ý ³ëïÇ×³ÝÇó: àñù³Ý ³í»ÉÇ ß³ï Ù³ñ¹ ¿ ³éÝãíáõÙ ³Û¹ ·áñÍÁÝÃ³óÇÝ, ³ÛÝù³Ý ³í»ÉÇ ¹Åí³ñ ¿ Ã³ùóÝ»É ×ÇßÏ ï»Õ»Ï³ïáõÃÛáõÝÁ ¨ Ë³ñ¹³Ë»É ù³Ý³Ï³Ï³Ý ïíÛ³ÉÝ»ñÁ: Ð³ë³ñ³-ÏáõÃÛ³Ý É³ÛÝ ß»ñï»ñÁ Ý»ñÏ³Ù³óÝáõ å»ï³Ï³Ý ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Í³é³ÛáõÝ»ñÇ Ý»ñ·ñ³íáõÙÁ ÁÝïñ³Ï³Ý·áñÍÁÝÃ³óÇÝ¿É³í»ÉÇ ÏÝå³ëïÇÁÝï-ñáÕÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó ³Û¹ ·áñÍÁÝÃ³óÇ í»ñ³µ»ñÛ³É íëï³ÑáõÃÛ³Ý ³×ÇÝ:

ÀÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³ÝóÏ³óÙ³Ý ¨ ÁÝïñ³ñß³í-Ý»ñÇ ýÇÝ³Ýë³íáñÙ³ÝáÉáñïáõÙ Í³·áÕ ËÝ¹ÇñÝ»ñÇ ÉáõÍÙ³Ýûå ïÇÙ³Éåñ³Ï ïÇÏ³ÛÇ í»ñ³µ»ñÛ³É³é³-ç³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ý»ñ³éáõÙ »Ý ÙÇ ù³ÝÇ ëï½µáõÝ-ù³ÛÇÝ ¹ñáõÛÃÝ»ñ: êïáñ¨ Ý»ñÏ³Ù³óí³Í ûñÇÝ³Ï-Ý»ñÁ í»ñóí³Í »Ý ³ßË³ñÑÇ ï³ñµ»ñ »ñÏñÝ»ñáõÙ ³ÝóÏ³óí³Í ÁÝïñáõÃÛáõÝ»ñÇÝ Ý»ñÏ³ ¹Çïáñ¹Ý»ñÇ ½»ÏáõÙóÝ»ñÇó ¨ Ñ³Õáñ¹³·ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇó:

- *Քաղաքական կուսակցությունների շրջանում պետք է գործի վարքի փոխընդունելի կոդեքս առ այն, թե ինչպես պետք է նրանք իրենց պահեն ընտրարշավների ընթացքում: Դա ապահովում է մի իրավիճակ, երբ գործընթացը համարվում է ազատ և արդար:*
- *Ընտրական հանձնաժողովը պետք է ըստ հնարավորության կազմակերպի հանդիպումներ բոլոր քաղաքական կուսակցությունների միջև ճնարկումներ և խորհրդատվություններ անցկացնելու նպատակով: Այն պետք է ապահովի այնպիսի մթնոլորտ, որում քաղաքական բոլոր կուսակցությունները կցուցաբերեն իրենց իրավունքների և պարտականությունների իմացություն ընտրական գործընթացի բոլոր առումների վերաբերյալ:*
- *Մասնավոր անձանց և կորպորացիաների կողմից նվիրատվությունները (ինչպես դրամային, այնպես էլ նյութական) պետք է սահմանափակել փաստարկված չափով, որնոք չեն ընկալվի որպես կաշառք: Այդ սահմանափակումները չպետք է տարածվեն այն մարդկանց վրա, որոնք իրենց աշխատանքը կատարում են անհատույց:*

- *Այն թեկնածուները, որոնք կների կայացնեն ոչ ճիշտ հայտարարագրեր իրենց ընտրարշավի համար ստացված գումարների մասին կամ դրա վրա կծախսեն ավելի շատ միջոցներ, քան նախատեսված է սահմանված կանոններով, պետք է կորցնեն այն պաշտոնը զբաղեցնելու իրավունքը՝ որում ընտրվել են:*
- *Բոլոր կուսակցությունների և թեկնածուների պետք է պահանջ ներկայացվի հայտարարագրել իրենց ունեցվածքը և ունեցվածքային քնույթի պարտավորությունները՝ նախքան ընտրարշավի սկիզբը և ընտրություններից անմիջապես հետո: Որոշ երկրներում փաստական գործչին ընտրությունների որպես թեկնածու գրանցելու պահին պահանջում են հայտարարագիր ներկայացնել իր եկամտահարկի և ունեցվածքի մասին:*
- *Անհրաժեշտ է պաշտպան և ընդունելի մակարդակի վրա պահել կամ ընդհանրապես արգելել վճարովի հայտարարությունները և գովազդը հեռուստատեսությամբ և ռադիոյով: Բացի այդ, ընտրական հանձնաժողովը պետք է որոշի, թե որքան անվճար ժամանակ է տրամադրվելու յուրաքանչյուր կուսակցությանը կամ թեկնածուին հանրային հեռուստատեսության և ռադիոյի եթերում ընտրարշավի ընթացքում:*
- *Անհրաժեշտ է արգելել նախընտրական փողը իրենց ձեռք փաստական շահերը հետապնդող խմբերի կողմից, ինչպես նաև այն խմբերի, որոնք դրա համար փազորված չեն առանձին թեկնածությունների կամ կուսակցությունների կողմից: Նման արգելքը վերջ կդնի խաբեության ճանապարհով միջոցների ծախսման սահմանափակումը շրջանցելու փորձերին: Ընտրական հանձնաժողովի բոլոր պաշտոնատար անձինք պետք է հայտարարագրեր ներկայացնեն իրենց կապերի, ունեցվածքի և ունեցվածքային բնույթի այլ պարտավորությունների մասին, ընդ որում ինչպես համընդհանուր ընտրություններից առաջ, այնպես էլ հետո:*
- *Ընտրարշավի ժամկետները չպետք է չափից ավելի երկարաձգված լինեն: Դրանց սահմանափակման ճանապարհով կարելի է կրճատել ընտրարշավների ծախսերը: Սակայն դրանք չափազանց սեղմ ժամկետներում անցկացնելու պարագայում իշխող կուսակցությունն առավելություն է ստանում ընդդիմադիր կուսակցությունների հանդեպ:*

ÀÝïñ³ñß³ íÝ»ñÇ Å³Ù³Ý³Ï Ñ³ñÏ¿ ë³ÑÙ³Ý³÷³Ï»É ù³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¨ Ã»ÏÝ³ÍáõÝ»ñÇ Í³Ëë»ñÁ (ÇÝã å»ë ¹ñ³Ù³Ï³Ý, ³ÛÝå»ë ¿É ÝÛáõÃ³Ï³Ý ³ÛÉ Ó¨»ñáí): ²Û¹ Í³Ëë»ñÁ ÝßáÕ Ñ³Ûï³ñ³ñ³·ñ»ñÁ å»ïù ¿ Ïñ»Ý Ññ³å³ñ³Ï³ÛÇÝ µÝáõÛÃ ¨ Ñ³ÝÓÝí»Ý ÁÝïñ³Ï³Ý Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÇÝ` ÁÝïñáõÃÛ³Ý ûñÇó »ñÏáõ ³ÙÇë ³é³ç: ²Û¹ åÇëÇ Ûáõñ³ù³ÝãÛáõñ Ñ³Ûï³ñ³ñ³·ñÇÝ å»ïù ¿ ÏóíÇ ³áõ¹Çï áñ³Ï³Ý íÏ³Û³Ï³Ý, ïñí³Í áñ³ÏÛ³É ³áõ¹Ç-

ïáñÇ ÏáÕÙÇó: ´³óÇ ³Û¹, ù³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõë³Ï-óáõÃÛáõÝÝ»ñÁ å³ñï³íáñ »Ý ³Ù»Ý ï³ñÇ Ý»ñÏ³-Û³óÝ»É ³õ¹Çïáñ³Ï³Ý íÏ³Û³Ï³Ý, áñáõÙ Ù³Ýñ³-Ù³ëÝÃí³ñÏíáõÙ »Ý Ïáõë³ÏóáõÃÛ³Ý»Ï³ÙáõïÝ»ñÁ` ï»Õ³Ï³Ý, ï³ñ³Í³ßñç³Ý³ÛÇÝ ¨ ³½·³ÛÇÝ Ù³-Ï³ñ¹³ÏÝ»ñáí:

- *Անհրաժեշտ է արգելել անանուն նվիրատվությունները, ինչպես նաև շինծու կազմակերպությունների միջոցով տրվող նվիրատվությունները:*
- *Պետական հիմնադրամներից տրվող դրամաշնորհները պետք է տրամադրվեն համամասնական այն բանի, թե ինչպիսի վարք է դրսևորել այս կամ այն կուսակցությունը նախորդ ընտրությունների ժամանակ, կամ էլ ըստ որևէ անկախ ընտրական հանձնաժողովի կողմից կիրառվող համաձայնեցված բանաձևի: Այդ դրամաշնորհները կարող են առնչվել ոչ միայն ընտրարշավի հետ կապված անհետաձգելի գործերին, այլև օժանդակություն հանդիսանալ կուսակցությանն՝ առաջիկա խորհրդարանական ժամկետի համար:*

øÌº²ðÎàôÂÚ²Ü Ð²Ü¸ºä Æð²Î²Ü²òÌàÔ ÌºðºÐêÎàÔàôÂÚàôÜÀ

²Ïï Çí í»ñ³ÑëÏáÕáõÃÛ³Ý Çñ³Ï³Ý³óáõÙÁ ³ñ¹³ñáõÃÛ³Ý ³å³ÑáíÙ³Ý Ï³ñ¨áñ³·áõÛÝ å³Û-Ù³Ý ¿ ¨ ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝÇ Çñ³ å»ë ÅáÕáíñ¹³í³ñ³-Ï³Ý µáÉáñ »ñÏñÝ»ñáõÙ: ÀÝ¹¹ÇÙ³¹Çñ ù³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÝ Çñ»Ýù ¿É å»ïù ¿ ³Ï ïÇíáñ»Ý í»ñ³ÑëÏ»Ý ùí»³ñÏáõÃÛ³Ý ³ÝóÏ³óÙ³Ý µáÉáñ ³éáõÙÝ»ñÁ, ÇÝãå»ë Ý³¨÷³ëï ³ÃÃ»ñáí Ñ³í³ë-ï»Ý ó³ÝÏ³ó³Í Ñ³Ûï Ý³µ»ñí³Í Ë³Ëïáõ٠¨ Ññ³å³ñ³Ï³í Ñ³Õáñ¹»Ý ¹ñ³Ýó Ù³ëÇÝ Ç ·Çïáõ-ÃÛáõÝ Ñ³ÝñáõÃÛ³Ý: ÆÝãå»ë ³ñ¹»Ý Ýßí»É ¿, ³Û¹ Ïáõ-ë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³Ï ïÇí ·áñÍáõÝ»áõÃÛáõÝÁ å»ïù ¿ Ñ»Ýó ëÏ½µÇó ¹³éÝ³ ÁÝïñ³Ï³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÇ ³Ýù³Ï ï»ÉÇ Ù³ëÁ:

´³óÇ ³Û¹, ³Û¹ ·áñÍÁÝÃ³óáõÙ Ù»Í ¹»ñ å»ïù ¿ Ë³Õ³ µáõÝ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³Ïáõ-ÃÛáõÝÁ. ³ÛÝ å»ïù ¿ í»ñ³ÑëÏÇ ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ï³½Ù³Ï»ñåÙ³Ý ¨ ³ÝóÏ³óÙ³Ý ÁÝÃ³óùÁ` ãóáõó³-µ»ñ»Éáí, ë³Ï³ÛÝ, ù³Õ³ù³Ï³Ý áñ¨¿ ÏáÕÙÝ³å³-ÑáõÃÛáõÝ: ÜÙ³Ý ù³Õ³ù³ÝáõÃÛáõÝ í³ñ»Éáõ ÁÝ-Ã³óùáõÙ ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÇ ËÙµ»ñÇÝ ³ÝÑñ³Å»ßï ¿ Çñ³í³Ï³Ý ¨ ýÇ½ÇÏ³Ï³Ý ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÝ»ñ ëï»ÕÍ»É ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÁÝÃ³óùÁ ¹Çï³ñÏ»Éáõ Ñ³Ù³ñ: ²Û¹ ¹»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý ëï³ÝÓÝ»É ³ñï³ë³Ñ-Ù³ÝÛ³Ý ¹Çï áñ¹Ý»ñÁ, áñáÝó ûñÇÝ³Ï³Ý Ï³ñ·³í ÏÙÇ³Ý³Ý »ñÏñÇ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³Ïáõ-ÃÛáõÝÁ Ý»ñÏ³Û³óÝáÕ ËÙµ»ñÁ:

Þ³ï »ñÏñÝ»ñáõÙ, áñï»Õ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ÝÙ³Ý

å³ñï³Ï³ÝáõÃÛáõÝ »Ý í»ñóÝáõÙ Çñ»Ýó íñ³, ³ÝÑñ³Å»ßï ÏÉÇÝÇ áñáß³ÏÇ ÷á÷áËáõÃÛáõÝÝ»ñ Ùï óÝ»É ÁÝïñ³Ï³Ý ûñ»Ýë¹ñáõÃÛ³Ý Ù»ç` áñå»ë½Ç ï»ÕÇ Ñ³í³ï³ñÙ³·ñí³Í ¹Çïáñ¹Ý»ñÁ ÑÝ³ñ³-íáñáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý³Ý Ý»ñÏ³ ·ïÝí»Éáõ ÁÝïñ³Ï³Ý ï»Õ³Ù³ë»ñáõÙ ¨ Ñ»ï¨»Ý Ó³ÛÝ»ñ Ñ³ßí»Éáõ ·áñÍ-ÁÝÃ³óÇÝ: ²ÛÝ ¹»åù»ñáõÙ, »ñµ ³Û¹åÇëÇ ËÙµ»ñÇÝ ûñ»ÝùÝ ³ñ·»ÉáõÙ ¿ å³ßïáÝ³å»ë Ù³ëÝ³Ïó»É ÁÝïñ³Ï³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÇÝ, ³ÛÝáõ³Ù»Ý³ÛÝÇí, Ýñ³Ýù Ï³ñáÕ »Ý³ÛÝå»ë³Ý»É, áñ¹ñ³ÝáõÙ½·³ó-íÇ Çñ»Ýó Ý»ñÏ³ÛáõÃÛáõÝÁ: Î³ñ»ÉÇ¿ï»Õ»Ï³ï íáõ-ÃÛáõÝ Ñ³í³ù»É` Ý³ËÁÝïñ³Ï³Ý ³ñß³íÁ í»ñ³-ÑëÏ»Éáõ ¨ ÁÝïñáÕÝ»ñÇ Ñ³ñóÙ³Ý ×³Ý³å³ñÑáí: ÜÙ³ÝÑ³ñóáõÙÝ»ñÁ, »Ã» ¹ñ³ÝùÇñ³Ï³Ý³óíáõÙ»Ý å³ïß³× Ó¨áí, Ï³ñáÕ »Ý Ñ³í»ÉÛ³É ëïáõ·áõÙ ¹³éÝ³É ùí»³ñÏáõÃÛ³Ý ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÇ Ë³ñ¹³-ËáõÙÝ»ñÇ ¹»Ù: ìÏ³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñ Ï³Ý, áñ ùí»³ñÏ-í³ÍÝ»ñÇ Ñ³ñóáõÙÝ»ñÇ ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÇ Ññ³å³ñ³-ÏáõÙÁ Ñ»éáõëï³ï»ëáõÃÛ³Ùµ Ï³Ùé³¹ÇáÛáí ³ñ¹-ÛáõÝ³í»ï ÙÇçáó »Ý ÇßË³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó ùí»³ñÏáõÃÛ³Ý ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÇ Ë»Õ³ÃÛáõñÙ³Ý ÷áñ-Ó»ñÇ ¹»Ù:

ØÇç³½·³ÛÇÝ ¹Çïáñ¹Ý»ñÇ ËÙµ»ñÁ µ³ó³éÇÏ Ï³ñ¨áñ ¹»ñ »Ý Ë³ÕáõÙ Ý³¨ Ýáñ ÅáÕáíñ¹³í³-ñ³Ï³Ý »ñÏñÝ»ñáõÙ: Üñ³Ýù Ï³ñáÕ »Ý û·ÝáõÃÛáõÝ óáõÛó ï³É ¨ Õ»Ï³í³ñ óáõóáõÙÝ»ñ ï³É, ÇÝãå»ë Ý³¨ µ³ñÓñ³óÝ»É íëï³ÑáõÃÛáõÝÁ ÁÝïñ³Ï³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ` Ñ³ïÏ³å»ë ¹ñ³Ýó ³ñ¹³ñ µÝáõÛÃÇ Ñ³í³ëïÙ³Ùµ: ´³óÇ ³Û¹, ÝÙ³Ý ËÙµ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý Ñ³ÝñáõÃÛ³Ý áõß³¹ñáõÃÛáõÝÁ µ¨»é»É ·ñ³Ýóí³Í Ë³Ëïáõ ÙÝ»ñÇ íñ³ ³ÛÝ µáÉáñ ¹»åù»ñáõÙ, »ñµùí»³ñÏáõÃÛáõÝÁãÇÑ³Ù³å³ï³ë-Ë³ÝáõÙ ÙÇç³½·³ÛÇÝã³÷áñáßÇãÝ»ñÇÝ: ²Û¹áõÑ³Ý-¹»ñÓ, ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ í»ñ³ÑëÏÙ³Ý ·áñÍÇÝ å»ïù¿Ù³ëÝ³Ïó»Ý Ý³¨ ï»ÕÇ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³Ïáõ-ÃÛ³Ý Ý»ñÏ³Û³óáõóÇãÝ»ñÇó Ï³½Ùí³Í ËÙµ»ñÁ: ºñÏ³ñ³Å³ÙÏ»ï Ñ»é³ÝÏ³ñÇ ³éáõÙáí ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ »ñÏñÇ ùí»³ñÏáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç ³ÙµáÕç³Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ Ï³Ëí³Í ¿ Ýñ³ ë»÷³Ï³Ý ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÇ Ï³ñÍÇùÇó:

úî²ðºðÎðÚ² ¸àÜàð²Î²Ü ú¶ÜàôÂÚàôÜÀ

úï³ñ»ñÏñÛ³ ¹áÝáñÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý áã ÙÇ³ÛÝ Ñá·³É ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³ÝóÏ³óÙ³Ý Í³Ëë»ñÁ, ³ÛÉ¨ í»×»ñÇ Í³·Ù³Ý¹»åùáõÙ Ñ³Ý¹»ë·³É áñå»ë ÙÇçÝáñ¹Ý»ñ: Î³Ùµáç³ÛáõÙ ³ñï³ë³ÑÙ³ÝÛ³Ý ¹á-ÝáñÝ»ñÝ û·ÝáõÃÛáõÝ ïñ³Ù³¹ñ»óÇÝ ê³ÑÙ³Ý³-¹ñ³Ï³Ý ËáñÑñ¹Ç ë ï»ÕÍÙ³Ý å³ÛÙ³Ýáí: ²Û¹ ËáñÑáõñ¹Á ¹³ñÓ³í ÛáõñÙ³ï»ë³Ï ·»ñ³·áõÙÝ ¹³-ï³ñ³Ý, áñÝ û·Ý»óÉáõÍ»ÉáõÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³Ýó-Ï³óÙ³ÝÑ»ïÏ³å í³Í í»×»ñÁ:

ê³Ï³ÛÝ »Ã» ËáëùÁ Í³Ë»ñÁ Ñá·³ÉáõÙ³ëÇÝ ¿, Ï³ñ¨áñ ¿ Ý³¨ âÙáé³Ý³É ÁÝïñ³Ï³Ý ·áñÍÁÝ-Ã³óÇ Ï³ÛáõÝáõÃÛ³Ý å³Ñå³ÝÙ³Ý Ù³ëÇÝ: ²ÝÑñ³-Å»ßï ¿` Ñ³ßíÇ ³éÝ»Éáí Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý Í³Ë-ë»ñÁ, Ý»ñÙáõÍ»ÉÙ»Ë³ÝÇ½ÙÝ»ñ, áñáÝù Ï³å³Ñáí»Ý ùí»³ñÏáõÃÛ³Ý Ã³÷³ÝóÇÏáõÃÛáõÝÁ: ÀÝïñáõÃÛáõÝ-Ý»ñÇ Ã³÷³ÝóÇÏáõÃÛáõÝÁ ãå»ïù¿ Ñ³Ý·»óÝÇ ¹ñ³Ýó³ÝóÏ³óÙ³Ý Í³Ëë»ñÇ ³í»É³óÙ³ÝÁ⁴: ²ñ¹-ÛáõÝ³í»ï åÉ³Ý³íáñáõÙÁ ¨ Ñ³ñÙ³ñ Ñ³Ù³Ï³ñ-·»ñÇ ëï»ÕÍáõÙÁ ³é³çÇÝ Ñ»ñÃÇÝ Ï³Ëí³Í »Ý ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ í»ñ³ÑëÏáõÙ³ëÝ³·»ïÝ»ñÇÙáï Å³Ù³Ý³ÏÇ ¨ Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý ·Çï»ÉÇùÝ»ñÇ ³éÏ³ÛáõÃÛáõÝÇó:

¼²Ü¶ì²Ì²ÚÆÜ Èð²îìàôÂÚ²Ü äºî²Î²Ü ØÆæàÜºðÀ

ÀÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³ÝóÏ³óÙ³Ý Å³Ù³Ý³Ï ½³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïíáõÃÛ³Ý å»ï³Ï³Ý ÙÇçáóÝ»-ñÁ Ñ³Ù³ñû³ ÙÇßï ¹³éÝáõÙ »Ý Ù³ñï³¹³ßï: ä»ïù¿·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý³Ý ÁÝ¹¹ÇÙ³¹Çñ ÏáõË³Ï-óáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ å»ï³Ï³ÝÉñ³ïí³ÙÇçáóÝ»-ñÇ Ù³ïã»ÉÇáõÃÛ³Ý Ñëï³Ï Ï³ÝáÝÝ»ñ: ²ÝÑñ³Å»ß-ïáõÃÛ³Ý ¹»åùáõÙ »Ã»ñ³Å³Ù³Ý³ÏÇ, Ã»ñÃÇ ¿ç»ñÇ ïñ³Ù³¹ñáõÙÁ Ï³ÙÉá¨Ñ»éáõëï³ï»ëáõÃÛ³Ý »Ã»ñÇ Ï³ñ·Á Ï³ñáÕ »Ý áñáßí»É íÇ×³Ï³Ñ³ÝáõÃÛ³Ùµ: ÜÙ³Ý³å»ë³ÝÑñ³Å»ßï »Ý Ñëï³Ï Ï³ÝáÝ-Ý»ñ` Éñ³ïí³Ï³ÝÑ³Õáñ¹áõÙÝ»ñÇ ¨ ÝáñáõÃÛáõÝÝ»-ñÇ ÃáÕ³ñÏáõÙÝ»ñÇ µáí³Ý¹³ÏáõÃÛ³Ý í»ñ³µ»ñÛ³É: ²Û¹åÇëÇ Ñ³Õáñ¹áõÙÝ»ñÁ å»ïù¿ÉÇÝ»Ý ûµÛ»Ï ïÇí` ÑÇÙÝí³Í ëÛáõÅ»Ç Ï³ÙÝÛáõÃÇ Ñ³í³ëïÇ ÷³ëï»ñÇ íñ³ ¨ ½»ñÍ ÉÇÝ»Ý Éñ³·ñáÕÇ ³ÝÓÝ³Ï³Ý Ï³ñÍÇ-ùÇó:

ø²Ô²ø²Î²Ü ÎàôÊ²ÎòàôÂÚàôÜÜºðÆ üÆÜ²ÜÊ²ìàðàôØÀ

Ð³ë³ñ³ÏáõÃÛáõÝÁ ß³Ñ³·ñ·éí³Í ¿, áñ-å»ë½Ç ù³Õ³ù³Ï³Ý ÏáõË³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ýÇÝ³Ý-ë³íáñí»Ý µ³í³ñ³ñ ã³÷áí ¨ Çñ»Ý Ñ³ßí»ïáõ ÉÇÝ»Ý, ¨ Çñ ³Û¹ß³Ñ³·ñ·éí³ÍáõÃÛáõÝÁ ¹ñë¨áñáõÙ ¿ áã ÙÇ³ÛÝ µáõÝ ÁÝïñ³Ï³Ý ï»Õ³Ù³ëáõÙ ùí»³ñ-Ï»ÉÇë, ³Ù£¨ ÁÝ¹Ñ³Ýñ³å»ë ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³Ýó-Ï³óÙ³Ý ÁÝÃ³óùáõÙ Ýñ³ ·áñÍÝ³Ï³Ý` ·áñÍáÕáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ù³ï»ùëïáõÙ:

â³÷³½³ÝóÙ»Í Ãíáí ù³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõë³Ï-óáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³éÏ³ÛáõÃÛáõÝÁ, ÇÝãÁ Ñ³ï³å»ë ÝÏ³ï»ÉÇ¿ÝáñÅáÕáíñ¹³í³ñ³Ï³Ý »ñÏñÝ»ñáõÙ, Ï³ñáÕ¿ß÷áÃáõÃÛáõÝ ³é³ç³óÝ»É Ñ³ë³ñ³Ïáõ-ÃÛ³Ý Ù»ç¨ ³í»ÉÇ ß³ï å³é³Ï»É, ù³Ý Ñ³-Ù³ËÙµ»É ³ÛÝ: ´³½Ù³ÃÇí ÷áùñ Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝ-Ý»ñ áõÝ»óáÕ »ñÏñÝ»ñáõÙß³ï Ù»Í¿³ÛÝ Ñ³í³-Ý³Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ, áñ ÷³ëïáñ»Ý³é³ÝÓÇÝ³ÝÓ³Ýó Ï³Ù Ï³é³í³ñ³Ï³Ý ³½¹»óÇÏ ßñç³Ý³ÏÝ»ñÇÝ å³ïÏ³ÝáÕ ù³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÁ

·»ñÇßËáõ ¹Çñù»ñ Ï·ñ³í»Ý ù³Õ³ù³Ï³Ý Ñ³ñó»ñÇ ùÝÝ³ñÏÙ³Ý Å³Ù³Ý³Ï ¨ »ñÏñÇ ù³Õ³ù³Ï³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·áõÙ: ¶ñ³ÝóÙ³Ý Ñ³Ù³ñ ù³Ý³Ï³Ï³Ý ³ñ·»É³÷³ÏáóÝ»ñÇ Ï³Ù ûñÇÝ³Ï³Ý Ñ³Ù³ñí»Éáõ Ñ³Ù³ñ Ó³ÛÝ»ñÇ ³ÝÑñ³Å»ßï ÃíÇ í»ñ³µ»ñÛ³É §ß»Ù»ñÇ¦ ë³ÑÙ³ÝáõÙÁ Ï³ñáÕ¿ ÇßËáõ Ïáõë³ÏóáõÃÛ³ÝÁ µ³ñ»Ýå³ëï å³ÛÙ³ÝÝ»ñ ÁÝÓ»é»É ù³Õ³ù³Ï³Ý Ùñó³ÏóÝ»ñÇÝ å³Ûù³ñÇó Ñ»ßï áõÑ³Ý·Çëï ¹áõñë ÙÕ»Éáõ Ñ³Ù³ñ: ²Ûë å»ë, å³Ñ³ÝçÁ, áñ Ñ³ÕÃ³Ý³ÏÇ Ñ³Ù³ñ Ã»ÏÝ³ÍáõÝ ÙÇ³Ù³Ý¹³ï ûÏñáõ·áõÙ å»ïù ¿ Ñ³í³ùÇ Ó³ÛÝ»ñÇ 50%-Çó áã å³Ï³ë, ÏÑ³Ý·»óÝÇ Ýñ³Ý, áñ ÁÝïñáÕÝ»ñÇ Ó³Û-Ý»ñÁ Ïµ³ßËí»Ý ÑÇÙÝ³Ï³Ý Ã»ÏÝ³ÍáõÝ»ñÇ ÙÇç¨: ÖÇßï ³Û¹ å»ë, Çñ Ã»ÏÝ³ÍáõÝ ³é³ç³¹ñ»Éáõ Ñ³Ù³ñ ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý ÙáõÍáõÙ Ï³ï³ñ»Éáõ Ù³ëÇÝ å³Ñ³ÝçÁ ¹Åí³ñ Ñ³ÕÃ³Ñ³ñ»ÉÇ ³ñ·»Éù ¿ ëï»Õ-ÍáõÙ ë³Ï³í áõÝ¨áñ Ï³Ù ãù³íáñ Ù³ñ¹Ï³Ýó Ý»ñ-Ï³Û³óÝáõÕ Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ⁴: ÜÙ³Ý ëó»Ý³ñÝ»ñÇó Ëáõë³÷»Éáõ Ñ³Ù³ñ µ³í³Ï³Ý ¿ Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ í»ñ³µ»ñÛ³É ë³ÑÙ³Ý»É 4-5 ïáÏáë³Ýáó §ß»Ù¦, ÇÝãÁ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ Ïï³ Ýñ³Ýó ï»Õ»ñ áõÝ»Ý³É Ý»ñÏ³Û³óáõóã³Ï³Ý Ù³ñÙ-ÝáõÙ` Ñ³Ù³Ù³ëÝ³Ï³Ý ÁÝïñ³Ï³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç ¹»å-ùáõÙ, Ï³Ù ¿É å»ï³Ï³Ý ýÇÝ³Ýë³íáñáõÙ ëï³Ý³É Çñ ÁÝïñ³ñß³íÇ Ï³½Ù³Ï»ñåÙ³Ý Ñ³Ù³ñ:

Ð³Ù³å³ï³ëË³Ý½ëåáõÙ»ñÇ ¨ Ñ³Ï³ÏßéÇ-Ý»ñÇ µ³ó³Ï³ÛáõÃÛ³Ý ¹»åùáõÙ ÇßËáõ Ïáõë³Ï-óáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý »ñÏñÇ Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý ÏÛ³ÝùÇ íñ³ Ñ³ëï³ï»É ½·³ÉÇ ¨, Áëï ¿áõÃÛ³Ý, áã ÅáÕáí ñ¹³í³ñ³Ï³Ý ·»ñÇßËáõÙ ¨ ïÇñ³Ý³É ù³Õ³ù³Ï³Ý Ù»Í ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý: ÜÙ³Ý Çñ³íÇ×³ÏÝ»ñÁ Ï³ÝË»Éáõ Ýå³ï³Ïáí áñáß»ñÏñÝ»ñáõÙ ÁÝïñ³Ï³Ý Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÝ»ñÝ ûÅï íáõÙ »Ý Ñ³í»ÉÛ³ÉÇÇ³½áñáõ-ÃÛáõÝÝ»ñáí, áñáÝù ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ »Ý ï³ÉÇë Ýñ³Ýó í»ñ³ÑëÏ»É Ïáõë³Ïó³Ï³Ý Ñ³Ù³·áõÙ³ñÝ»-ñáõÙ ³ÝóÏ³óíáÕ ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³½³ï ¨ ³ñ¹³ñ µÝáõÛÃÁ: ¸³ ³ñíáõÙ ¾ ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ ù³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõë³ÏóáõÃÛ³Ý ·áñÍ³éáõÛÃÝ»ñÁ å»ï³Ï³Ý ·áñÍ³-éáõÛÃÝ»ñÇó ï³ñ³Ýç³ï»Éáõ ¨ å»ïáõÃÛ³Ý Ñ»ï Ïáõ-ë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÷³ëï³óÇ Í³ñã³Ï³Ý ë»ñï³-×áõÙÁ Ï³ÝË»Éáõ Ýå³ï³Ïáí: ÜáõÛÝ ¹»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý Ï³ï³ñ»É ¨ Ñ³ïáõÏ ³Û¹ Ýå³ï³Ïáí ÁÝïñí³Í Ïáõë³Ïó³Ï³Ý Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáí»ñÁ:

ÆÜâäºê äºîø¾ ÎàôÊ²ÎòàôÂÚàôÜÜºðÀ üÆÜ²Üê²ÌàðºÜ ÆðºÜò ÀÜÎð²ÐÆð²ÌÜºðÀ

ÐéáÙÇ Ï³Ûëñ Ì»ëå³ëÇ³ÝáëÁ (Ù.Ã.³. 9-79 ÃÃ.) ÙÇ ³éÇÃáí ÝÏ³ï»É ¿, áñ §÷áÕÁ Ñáï ãáõÝÇ¦: ê³Ï³ÛÝ, »ñµ ËáëùÁ ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ ¿ ÷áÕÇó, ³Ýßáõß ï, Ï³ñáÕ ¿ ·³ñß³Ñáí ÷ã»É: ø³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝ å³Ñ»ÉÁ µ³í³Ï³Ý Ã³ÝÏ µ³Ý ¿: Üñ³Ýó ýÇÝ³Ýë³íáñáõÙ ¿ ³ÝÑñ³Å»ßï Çñ»Ýó µ³Å³ÝáõÙÝ»ñÇ, Í³é³ÛáÕÝ»ñÇ ¨ ÁÝïñáÕÝ»ñÇ Ñ»ï ßÇ÷áõÙÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ:

ø³Õ³ù³Ï³Ý ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ùµ ½µ³ÕíáÕÝ»-ñÇ Ñ³Ù³ñ ûñÇÝ³Ï³Ý ¿ Ñ³Ù³ñíáõÙ ÙÇçáóÝ»ñ ëï³Ý³É Çñ ÏáÕÙÝ³ÏÇóÝ»ñÇó` Ñ³Ù»Ý³ÛÝ ¹»åë, áñß³ÏÇ ë³ÑÙ³ÝÝ»ñáõÙ: ØÇ¨ÝáõÛÝ Å³Ù³Ý³Ï, Ù»Í Ãíáí ³ÝÓ³ÝóÇó ÝíÇñ³ïíáõÃÛáõÝÝ»ñ ëï³Ý³ÉÁ Ï³ñáÕ ¿ µ³í³Ï³Ý Ã³ÝÏ ·áñÍ Ñ³Ý¹Çë³Ý³É: ²Û¹ ÇëÏ å³ïÏ»ñ³óÝ»Éáõ Ñ³Ù³ñ, »Ã» ÝíÇñ³ïíáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ù»Í Ù³ëÁ ëï³óíáõÙ ¿ Ñ³Ý¹Çë³Ý³É ÙÇ ù³ÝÇ Ëáßáñ ÝíÇñ³ïáõÝ»ñÇó: ´³ Ñ³ï-Ï³å»ë Ù»Í Ýß³Ý³ÏáõÃÛáõÝ áõÝÇ, »Ã» Ñ³Ûï ³ñ³ñ-ÍáõÙ ¿ Ñ³ÙÁÝ¹Ñ³Ýáõñ ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³Ýó-ÏáõÙ: ²é³ÝÓÇÝ ³ÝÓÇÝù Ï³Ù ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñ Ñ³-×³Ë Ñ³Ù³Ó³ÛÝíáõÙ »Ý ýÇÝ³Ýë³íáñ»É ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ Ïáõë³ÏóáõÃÛ³ÝÁ ³ÏÝÏ³É»Éáí áñáß³ÏÇ ÏáÝÏ-ñ»ï ß³Ñ, »ñµ ³Û¹ Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝ ÁÝïñíÇ ÇßË³-Ý³Ï³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñáõÙ: ²Û¹ ß³ÑÁ Ï³ñáÕ ¿ ³ñ-ï³Ñ³Ûï í»É å»ï³Ï³Ý áñ¨¿ å³ßïáÝÇ Ýß³Ý³Ï-í»Éáõ Ï³Ù å»ïáõÃÛ³Ý ÏáõÙÇó ýÇÝ³Ýë³íáñíáÕ áñ¨¿ ß³Ñ³µ»ñ å³ÛÙ³Ý³·Çñ ÏÝù»Éáõ ï»ëùáí:

Þ³ï Ñ³×³Ë ù³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝ-Ý»ñÇ ãÑñ³Ï³å³ÏíáÕ å³Ñ³ÝçÝ»ñáõÙ Ñ³Ûï ÝíáõÙ ÙÇ-çáóÝ»ñÁ ëï³óíáõÙ »Ý ³ÝûñÇÝ³Ï³Ý ×³Ý³å³ñ-Ñáí Ï³Ù ãå»Ý Ñ³Ûï ³ñ³ñ³·ñíáõÙ Ñ³ñÏ³ÛÇÝ Ù³ñ-ÙÇÝÝ»ñáõÙ: àñáß »ñÏñÝ»ñáõÙ ùñ»³Ï³Ý ï³ññ»ñÁ ·»ñ³¹³ëáõÙ »Ý Çñ»Ýó Ã»ÏÝ³ÍáõÃÛáõÝÝ»ñÝ ³é³-ç³¹ñ»É å»ï³Ï³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Å³Ù³Ý³Ï, Ñ³ïÏ³å»ë »Ã» ³Û¹ å³ßïáÝÁ »ñ³ß-Ë³íáñíáõÙ ¿ ³Ýó»éÝÙË»ÉÇáõÃÛáõÝ ¹³ï³Ï³Ý Ñ»-ï³¹áõÙ:

¶áÛáõÃÛáõÝ áõÝÇ ù³Õ³ù³Ï³Ý ýÇÝ³Ýë³íáñ-Ù³Ý »ñÏáõ Ùá¹»É, å»ï³Ï³Ý (ûñÇÝ³Ï Æëå³ÝÇ³-ÛáõÙ, ×³åáÝÇ³ÛáõÙ) ¨ ùñ³ÝëÇ³ÛáõÙ) ¨ Ù³ëÝ³íáñ (ûñÇÝ³Ï ØÇ³óÛ³É Ü³Ñ³Ý·Ý»ñáõÙ ¨ ØÇ³óÛ³É Â³·³íáñáõÃÛáõÝáõÙ): ê³Ï³ÛÝ áã µáÉáñ Ñ³Ù³Ï³ñ-·»ñÝ »Ý Çñ»ÝóÇó Ý»ñÏ³Û³óÝáõÙ ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ Ùá-¹»ÉÝ ³ÙµáÕçáõÃÛ³Ùµ: Üßí³Í Ùá¹»ÉÝ»ñÇ Ñ³Ù³Ï³ñ-·»ñÇ ¹³ë³Ï³ñ·áõÙÁ Ïñáõ٠¿ Ñ³ñ³µ»ñ³Ï³Ý µÝáõÛÃ: ä»ï³Ï³Ý Ùá¹»ÉÝ ÙÇÝã¨ ³ÛÅÙ ¿É ÏÇñ³é-íáõÙ ¿ Ù³ëÝ³íáñ ýÇÝ³Ýë³íáñáõÙ, ÇëÏ Ù³ëÝ³íáñ Ùá¹»ÉÝ Ñ³×³Ë¾³ÏÇ ¿ å»ï³Ï³Ý û·ÝáõÃÛ³ÝÁ Ý³Ë³ÁÝïñ³Ï³Ý ³ñß³íÝ»ñ Ï³½Ù³Ï»ñå»Éáõ Ñ³-Ù³ñ: ê³Ï³ÛÝ ¿³Ï³Ý Ñ³Ï³ëáõÃÛáõÝ ãÏ³ ³ÛÝ µ³-ÝáõÙ, áñ ýÇÝ³Ýë³íáñÙ³Ý å»ï³Ï³Ý Ùá¹»Éáõ ë³ÑÙ³Ý÷³Ï³íáõÙ ¿ Í³Ëë»ñÇ ù³Ý³ÏÁ ÇÝã-å»ë, ûñÇÝ³Ï Æëå³ÝÇ³ÛáõÙ:

²Û¹áõÑ³Ý¹»ñÓ, å»ï³Ï³Ý åÉ³Ý³íáñáõÙÁ Ï³ñáÕ ¿ Ý³¨ Ñ³Ý·»óÝ»É å³ñï³Ï³ÝÇ ³ÝÑ³ÙáõÙ»ñáõÙ, »Ã» Ñ³Ý·»óÝ»É ¿ Ù³Ýñ áõ ÃáõÛÉ Ïáõë³ÏóáõÃÛ-Ý»ñÇ ÃÇí, ÇÝãÁ Ï³ñáÕ ¿ ÙÇ ÛÝ ËáñÑáõñ¹³ï»É å»-ï³Ï³Ý ÇÝëïÇïáõïÝ»ñÇ½³ñ·³óÙ³ÝÁ: ²Ýßáõß ï, §ÁÝïñ³Ï³Ý ³ñ·»É³÷³ÏáóÁ¦ ãå»ïù ¿ ÉÇÝÇ ³Ý-

ù³Ý µ³ñÓñ, áñ ¹³éÝ³ ³Ý³Ýó³Ý»ÉÇ: ê³Ï³ÛÝ ÑÝ³ñ³íáñ ¿ Ý³¨, áñ ³Û¹åÇëÇ §³ñ·»É³÷³Ïáó-Ý»ñÇ¦ ë³ÑÙ³ÝÙ³Ý ³ñ¹ÛáõÝùáõÙ ÏÍ³·Ç ÁÝïñ³-Ï³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÇ ë³ÑÙ³Ý³¹ñ³Ï³ÝáõÃÛ³Ý Ñ³ñ-óÁ: ²Ûëå»ë, Ð³ñ³í³ýñÇÏÛ³Ý Ð³Ýñ³å»ïáõÃÛáõ-ÝáõÙëÏë»óÇÝ åÝ¹»É, áñ 1998 Ã. »ñÏñáõÙ ÁÝ¹áõÝí³Í §ÊáñÑñ¹³ñ³ÝáõÙ Ý»ñÏ³Û³óí³Í ù³Õ³ù³Ï³Ý ÏáõÏ³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ å»ï³Ï³Ý ýÇÝ³Ýë³íáñáõÙ¦ Íñ³·ÇñÁ Ëïñ³Ï³Ý µÝáõÛÃ ¿ ÏñáõÙ ³ÛÝ ÏáõÏ³Ï-óáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ý¹»å, áñáÝù ã»Ý Ï³ñáÕ³ó»É Ñ³Õ-Ã³Ñ³ñ»É ë³ÑÙ³Ýí³Í §ß»ÙÁ¦:

ÆÝãåÇëÇÝ ¿É ÉÇÝÇ ÙÇçáóÝ»ñÇ Ñ³í³ù³·ñÙ³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÁ, ³ÝÑñ³Å»ßï ¿ Ñá· ï³Ý»É ³ÛÝ Ù³-ëÇÝ, áñå»ë½Ç ³ÛÝ ãÑ³Ý·»óÝÇ ß»ÕáõÙÝ»ñÇ »ñÏñÇ ù³Õ³ù³Ï³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·áõÙ, áñáÝó Ñ»ï¨³Ýùáí µáõÝ ÅáÕáíñ¹³í³ñõëÏ³Ý Ï³éáõÛóÝ»ñÇ Ý»ñëáõÙ Ïß»éùÇ ÝÅ³ñÁ ÏÃ»ùíÇ Ýñ³Ýó ÏáÕÙÁ, áõÙ Ñ³Ù³ñ Ñ³ëáõ »Ý Ëáßáñ ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý ÙÇçáóÝ»ñÁ: Þ³ï »ñÏñÝ»ñ åñ³Ïï ÇÏ³ÛáõÙ ÏÇñ³éáõÙ »Ý ³Û¹ Çñ³-íÇ×³ÏÇ í»ñ³ÑëÏÙ³Ý Ù»Ë³ÝÇ½ÙÝ»ñ, ë³Ï³ÛÝ ¹ñ³Ýù Ñ³×³Ë ³Ý³ñ¹ÛáõÝ³í»ï »Ý: ÆÝãå»ë ³ñ-¹»Ý ÝßÍ»É ¿, ÝáõÛÝÇëÏ ÑÇÝ ¨ ³ÙáõñÅáÕáíñ¹³í³-ñ³Ï³Ý ³í³Ý¹áõÛÃÝ»ñ áõÝ»óáÕ »ñÏñÝ»ñÁ, áñáÝù ³é³ï³Ó»éÝáñ»Ý ýÇÝ³Ýë³íáñáõÙ »Ý ù³Õ³ù³-Ï³Ý ÏáõÏ³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ, Çñ»Ýó íñ³ ½·áõÙ »Ý ÷áÕ»ñÇ ³ÝûñÇÝ³Ï³Ý ëï³óÙ³Ý Ñ»ï Ï³å í³Í ëÏ³Ý¹³ÉÝ»ñÇ ù³Ûù³ÛÇã ³½¹»óáõÃÛáõÝÁ: ºñÏñÝ»-ñÇó Ù»ÏáõÙ Ññ³Å³ñ³Ï³Ý ïí³Í í³ñã³å»ïÁ Ñ³Ù³éáñ»Ý Ññ³Å³ñíáõÙ ¿ñÙ³ï³Ý³ÝßÉ Ýñ³Ýó, áõÙÇó ÙÇçáóÝ»ñ ¿ñëï³ÝáõÙ, å³ï×³é³µ³Ý»Éáí, áñ Ëáëù ¿ ïí»É ãµ³ó³Ñ³Ûï»É ³Û¹ §µ³ñ»ñ³ñ-Ý»ñÇ¦ ³ÝáõÝÝ»ñÁ:

ÆÝã Ëáëù, ÝíÇñ³ïíáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³ÕµÛáõñÇµ³-ó³Ñ³ÛïÙ³Ý å³Ñ³ÝçÁ Ï³ñáÕ¿ ³é³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñ ³é³ç³óÝ»É ³é ³ÛÝ, áñ ¹³ Ë³Ëïáõù ¿ ·³Õï-Ý³å³ÑáõÃÛ³Ý Çñ³íáõÝùÁ: àñáß³ÏÇ ã³÷ ÷áùñ ÝíÇñ³ïíáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ËáñÑñ¹³å³ÑáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ ¹ñáõÛÃÁ ëáíáñ³µ³ñ ÙÇ³Ý·³Ù³ÛÝ áõÝ³Ï¿µ³í³-ñ³ñ»É Ýñ³Ýó, áíù»ñ ï³·Ý³åáõÙ »Ý í»ñáÑÇßÛ³É å³Ñ³ÝçÇå³ï×³éáí: î»Õ»Ï³ïíáõÃÛ³Ý å³ñïï³-¹Çñ Ññ³å³ñ³Ï³ÛÝáõÃÛ³Ý å³ñ³·³ÛáõÙ Ï³ñáÕ¿ ³ÝÑñ³Å»ßïáõÃÛáõÝ ³é³ç³Ý³É Ñ³ëï³ï»Éáõ ÙÇ³-íáñáõÙÝ»ñÇ ³½³ïáõÃÛ³Ý Çñ³íáõÝùÁ: ²Ûëå»ë, å»±ïù¿³ñ¹Ûáù å³Ñ³Ýç»É å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÇó, áñÝ³ Ëáëïáí³ÝÇ, áñ ÇÝùÁ ÝíÇñ³ïíáõÃÛáõÝ¿³ñ»É ÁÝ¹¹ÇÙ³¹Çñ Ïáõë³ÏóáõÃÛ³ÝÁ: Î³ÙÃ»ÏÝ³ÍáõÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó¹ñ³Ù³Ï³ÝÙÇçáóÝ»ñÇ Í³Ëë»ñÇë³ÑÙ³Ý³-÷³ÏáõÙÁ ãÇ± Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ ³ñ¹Ûáù Ëáëù Ç ³½³-ïáõÃÛ³Ý Ýñ³Ýó Çñ³íáõÝùÝ»ñÇ Ë³Ëïáõù:

ºÃ» ýÇÝ³Ýë³íáñÙ³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÁ Ã³÷³Ý-óÇÏã¿, ÇëÏù³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇó ã»Ý å³Ñ³ÝçáõÙ µ³ó³Ñ³Ûï»É ¹ñ³Ù³Ï³Ý ¨ ÝÛáõÃ³-Ï³Ý ½·³ÉÇ ÙÇçáóÝ»ñÇ ³ÕµÛáõñÁ, ³å³ Ñ³ë³ñ³-Ï³ÛÝáõÃÛ³ÝÁ ÙÝáõÙ ¿ ÙÇ³ÛÝ ³Ý»É Çñ ë»÷³Ï³Ý »½ñ³Ñ³Ý·áõÙÝ»ñÁ, Ñ³ïÏ³å»ë, »ñµÝ³ï»ëÝáõÙ ¿, Ã» ÇÝãå»ëÙ³ñ¹ÇÏ, áñáÝó Ï³ëï³ÍáõÙ »Ý ù³Õ³-ù³Ï³Ý ÏáõË³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ýÇÝ³Ýë³íáñÙ³Ý Ù»ç, µ³ó³Ñ³Ûï û·áõï »Ý ù³ÕáõÙ ß³ÑáõÃ³µ»ñ å»ï³Ï³Ý Ï³å³ÉÝ»ñÇó Ï³Ù Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý ïÝï»ë³Ï³Ý ·áñÍáõÝ»áõÃÛáõÝÇó:

ÀÝïñ³Ï³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÁÏ³ñáÕ¿ ³ÛÉ³ë»ñí»É ¨ ³ñ³·áñ»Ý í»ñ³Íí»É ù³Õ³ù³Ï³Ý ÇßË³Ýáõ-ÃÛ³Ý ³×áõñ¹Ç: Ð³çáÕáõÃÛáõÝ ³ÏÝÏ³ÉáÕ Ïáõë³Ï-óáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ¹ñ³Ù³Ï³Ý ÙÇçáóÝ»ñ »Ý ëï³ÝáõÙ Çñ»Ýó ÏáÕÙÝ³ÏÇóÝ»ñÇó, áñáÝù Ñ³í³ïáõÙ »Ý ³Û¹ Ïáõë³ÏóáõÃÛ³Ý Ñ³ÕÃ³Ý³ÏÇÝ:²é³ÝÓÇÝ ³ÝÓÇÝù ÝáõÛÝ µ³ÝÝ ³ÝáõÙ »Ý Ý³¨ ³ÛÝ ¹»åùáõÙ, »ñµ Ï³-å³ÉÝ»ñÇ ïñ³Ù³¹ñÙ³Ý ³éáõÙáí ûñ»Ýë¹ÇñÝ»ñÁ ïÇñ³å»ïáõÙ »Ý §·áñÍ³¹Çñ¦ ÉÇ³½áñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ: ö³ëïáñ»Ý` µáÉáñ ÅáÕáíñ¹³í³ñ³Ï³Ý »ñÏñÝ»-ñáõÙ ù³Õ³ù³Ï³Ý Ýå³ï³Ïáí ÝíÇñ³ïíáõÃÛáõÝ-Ý»ñÇ Ã³÷³ÓóÇÏáõÃÛ³Ý Ñ³ñóÁ ¹³ñÓ»É ¿ Ù»Ý³-íÇ×³Ñ³ñáõÛó ÑÇÙÝ³ËÝ¹ÇñÝ»ñÇó Ù»ÏÁ:

ØÇ ³ÙµáÕç ß³ñù »ñÏñÝ»ñáõÙ ù³Õ³ù³Ï³Ý ³ñß³íÝ»ñÇ ³ÓóÏ³óÙ³Ý Í³Ëë»ñÁ ³ÛÝù³Ý »Ý Ù»Í³ó»É, áñ µ³½ÙÇóë ·»ñ³½³ÓóáõÙ »Ý ûñ»ÝùáÍ ë³ÑÙ³Ýí³Í ë³ÑÙ³Ý³÷³ÏáõÙÝ»ñÁ: ²Û¹ ÇëÏ å³ï×³éáí, »Ã» áã µáÉáñ, ³å³ß³ï »ñÏñÝ»ñáõÙ ù³Õ³ù³Ï³Ý ÏáõË³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, ³é³Óó Ñ³Ù-ÁÝ¹Ñ³Ýáõñ áõß³¹ñáõÃÛáõÝ·ñ³í»Éáõ, Ë³Ëïáõù »Ý ÁÝïñ³Ï³Ý ¨ ·áí³½¹³ÛÇÝ ³ñß³íÝ»ñ ³ÓóÏ³ó-Ý»Éáõ Ù³ëÇÝ ûñ»ÝùÝ»ñÁ: ø³Õ³ù³Ï³Ý Ñ³Ï³é³-ÏáñÁ¹Ý»ñÁ Ùßï³å»ë·³Ý·³ïáõÙ »Ý ÙÇç³½·³ÛÇÝ ¹Çïáñ¹Ý»ñÇÝ ³Ûë åñ³Ïï ÇÏ³ÛÇó, µ³Ûó, ³Û¹áõ-Ñ³Ý¹»ñÓ, ³Û¹ Ñ³Ï³é³ÏáñÁ¹Ý»ñÇó ß³ï ùã»ñÝ »Ý å³ïñ³ëï å³ßïáÝ³Ï³Ý Ù³Ï³ñ¹³Ïáí µ³ñÓ-ñ³óÝ»É ³Û¹ Ñ³ñóÁ:

úï³ñ»ñÏñÛ³ ¹áÝáñÝ»ñÇ ÝíÇñ³ïíáõÃÛáõÝ-Ý»ñÁ ù³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ ÅáÕáíÁñ-¹³í³ñáñ»Ý ïñ³Ù³¹ñí³Í ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÇ Ùáï Ï³ñáÕ »Ý ß³ï ³í»ÉÇ Ù»Í ³ÝÑ³Ý·ëïáõÃÛáõÝ Ñ³-ñáõó»É, ù³ÝÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³ÓóÏ³óÙ³ÝÑ³Ù³ñ ïñíáÕ ³ñï³ùÇÝ û·ÝáõÃÛáõÝÁ: ÜÙ³ÝÝíÇñ³ïíáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÁ Ï³ñ»ÉÇ¿Ñ»ßïáõÃÛ³Ùµ Ý»ñÏ³Û³óÝ»É áñ-å»ë ûï³ñ»ñÏñÛ³ å»ïáõÃÛáõÝÝ»ñÇ, ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝ-Ý»ñÇ Ï³Ù Ù³ëÝ³íáñ ³ÓÓ³Ó÷áñÓ»ñ ÇßË³Ýáõ-ÃÛ³Ý µ»ñ»É áñáß³ÏÇ Ïáõë³ÏóáõÃÛ³Ý, áñÁ, Áëï³Ù»Ý³ÛÝÇ, ÙÇßï ÏÉÇÝÇ Çñ»Ýó ïñ³Ù³¹ñáõÃÛ³Ý ï³Ï: ²ØÜ-áõÙ, ²Ý·É³ÛáõÙ, ¶»ñÙ³ÝÇ³ÛáõÙ ¨ ²íëïñ³É³ÛáõÙ ³Û¹åÇëÇ Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇó µ³ó³ïñáõÃÛáõÝÝ»ñ »Ý å³Ñ³ÝçáõÙ ûï³ñ»ñÏñÛ³ ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇó¨ ³é³ÓÓÇÝ ³ÓÓ³ÓóÇó ëï³ó-í³Í Ëáßáñ ÝíÇñ³ïíáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ: àñáß »ñÏñÝ»ñáõÙ, Ù³ëÝ³íáñ³å»ë È»Ñ³ëï³ÝáõÙ, µ³-ó³éáõÙ »Ý ÝÙ³Ý Çñ³íÇ×³ÏÝ»ñÇ Í³·áõÙÁ` áõÕÕ³-ÏÇáñ»Ý ³ñ·»É»ÉáíÙ³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝ-Ý»ñÇÝ ÝíÇñ³ïíáõÃÛáõÝÝ»ñ ëï³Ý³É ³ñï³ë³Ñ-Ù³ÝÇó:

ÆÜâäºê äºîø¿´²ÞÊìÆ üÆÜ²Üê²ìàðàôØÀ Îàôê²ÎòàôÂÚàôÜÜºðÆØÆæºì

ÆÝã Ëáëù, µáÉáñ Ïáõë³ ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ý¹»å Ñ³í³ë³ñÙáï»óÙ³Ý ëÏ½µáõÝùÁ ÙÇ³Ï ï³ñµ»ñ³-ÏÁ ã¿ Ýñ³Ýó Ñ³Ù³ñ Ý³Ë³ ï»ëí³Í ýÇÝ³Ýë³íáñáõÙÁ µ³ßË»ÉÇë: Ð³½Çí Ã» Ýå³ ï³Ï³Ñ³ñÙ³ñ áõ ÅáÕáíñ¹³í³ñ³Ï³Ý¿ ³ÝÝß³Ý ÙÇ Ïáõë³ ÏóáõÃÛ³Ý ýÇÝ³Ýë³íáñ»É ÝáõÛÝ ã³÷áí, ÇÝãå»ë ³½.³ÛÇÝ ÑÇÙÝ³Ï³Ý ÇÝë ï Ç ï áõ ï Ý»ñÇó Ù»ÏÁ Ý»ñÏ³Û³óÝáÕ Ïáõë³ ÏóáõÃÛ³ÝÁ:

¶áÛáõÃÛáõÝ áõÝÇ ë³ÑÙ³Ý³÷³ ÏáõÙ ³ÛÝ ýÇ-Ý³Ýë³Ï³Ý Ý»ñ¹ñáõÙÝ»ñÇ Ñ»ï Ï³å í³Í, áñáÝù Ñ³ë³ñ³ ÏáõÃÛáõÝÁ Ï³ñáÕ¿Çñ»Ý ÃáõÙÉ ï³É Ý»ñ¹Ý»É ë»÷³Ï³Ý ÅáÕáíñ¹³í³ñ³Ï³Ý Ï³éáõÛóÝ»ñÇ Ù»ç: àõñ»ÙÝ, ÇÝãå»±ë ³é³í»É·áõÛÝ ³Ý³ã³éáõÃÛ³Ùµ µ³Å³Ý»É ï ñ³Ù³¹ñí³Í ÙÇçáóÝ»ñÁ: àñáß »ñÏñÝ»-ñáõÙ å»ï³Ï³Ý ÙÇçáóÝ»ñÁ ï ñíáõÙ »Ý Ïáõë³ ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ` Ý³Ëáñ¹ ÁÝï ñáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ ë ï³ó³Í Ï³Ù Ý»ñÏ³ ÁÝï ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ ëå³ëí»ÉÇù Ó³Û-Ý»ñÇÝ Ñ³Ù³Ù³ëÝáñ»Ý: ì»ñçÇÝ ¹»åùáõÙ Ïáõë³ Ï-óáõÃÛáõÝÁ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ áõÝÇ ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý ÙÇçáóÝ»ñ ÷áË³é»É Çñ ÏáÕÙÝ³ ÏÇóÝ»ñÇó` Ñ³ßíÇ ³éÝ»Éáí ³ÛÝ Ë»É³ÙÇï ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÁ, Ã» áñù³Ý Ï³ñáÕ¿ í»ñ³¹³ñÓÝ»É Ûáõñ³ù³ÝáÛáõñ Ïáõë³ ÏóáõÃÛáõÝÁ` áñå»ë å³ñ ï ùÇÙ³ñáõÙ:

§²¼¸ºòàôÂÚ²Ü ì²Ö²èø¦

Â»¨ ß³ï »ñÏñÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ ³Ûë ³ñ ï³Ñ³Û-ïáõÃÛáõÝÁ µ³í³Ï³Ý Ýáñ¿, §³½¹»óáõÃÛ³Ý í³-×³éù¦ ÏáãíáÕ Çñ³í³Ë³Ë ïáõÙÁ í³Õáõó ³ñ¹»Ý Ñ³Ûï ÝÇ¿ ÙÇ ³ÙµáÕç ß³ñù »ñÏñÝ»ñáõÙ, Ù³ëÝ³-íáñ³å»ë üñ³ÝëÇ³ÛáõÙ: §²½¹»óáõÃÛ³Ý í³×³éùÁ¦ Çñ»ÝÇó Ý»ñÏ³Û³óÝáõÙ¿ ÙÇ Ñ³ñ³µ»ñáõÃÛáõÝ, »ñµ Çñ³Ï³Ý Ï³Ù ëå³ëí»ÉÇù ³½¹»óáõÃÛáõÝ áõÝ»óáÕ áñ¨¿ ³ÝÓ ³ÛÝ ÷áÕáí §í³×³éáõÙ¦ ¿: ÀÝ¹ áñáõÙ, ÙÇçÝáñ¹Á, áñå»ë å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓ, §Ï³ß³éù ãÇ í»ñóÝáõÙ¦, ³ÛÉ Ñ³Ý¹»ë¿ ·³ÉÇë áñå»ë Ï³åáÕ ûÕ³Ï: úñÇÝ³Ï, ù³Õ³ù³Ï³Ý ·áñÍÇãÝ»ñÁ Ï³Ù µ³ñÓñ³ëïÇ×³Ý å³ßïáÝÛ³Ý»ñÁ Çñ»Ýó ù³Õ³ù³-Ï³Ý ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý ·³Õïí ÝÇ ýÇÝ³Ýë³íáñÙ³Ý ¹ÇÙ³ó§í³×³éáõÙ¦ »Ý Çñ»Ýó ³½¹»óáõÃÛáõÝÁ` ¹ñ³-Ýáí ÇëÏ Ó¨³Ë»Õ»ÉáíÅáÕáíñ¹³í³ñ³Ï³Ý Ñ³Ù³-Ï³ñ·Ç ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý µÝ³Ï³ÝáÝ ³ßË³ï³ÝùÁ` Ë³Ë ï»ÉáíÑ³í³ë³ñáõÃÛ³Ý ëÏ½µáõÝùÁ ¨ ³ÙáÉ³óÝ»ÉáíÅ³ñÅ»ù³íáñÙ³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç ÑÇÙùáõÙ ÁÝÏ³Í ëÏ½µáõÝùÝ»ñÁ:

ºíñáå³Ï³Ý ÏáÝí»ÝóÇ³Ý ³ñ·»ÉáõÙ¿ ÝÙ³Ý Çñ³í³Ë³Ë ïáõÙÁ: ´³óÇ ³Û¹, ÝÙ³Ý ë³ÑÙ³Ý³-÷³ ÏáõÙÝ»ñ »Ý Ùïóí»É Ý³¨ ÎáéáõåóÇ³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇÙ³ëÇÝØ²Î-Ç ÏáÝí»ÝóÇ³ÛÇ ³é³çÇÝÝ³-Ë³·Í»ñÇÙ»ç:

¶ñ³ÍÝ³Ï³ÝáõÙ, ë³Ï³ÛÝ, »ñµ»ÙÝ µ³í³Ï³Ý ¹Åí³ñ¿áñáß»É ³ÛÝ »½ñÁ, áñÝ §³½¹»óáõÃÛ³Ý í³-×³éùÁ¦ ³Ýç³ïáõÙ¿ ëáíáñ³Ï³Ý Ñáí³Ý³íáñ-ãáõÃÛáõÝÇó:

²ÜÒÆ ä²ð¼Ø²Ü Øº Ì ÜÞ²Ü²ÎàôÂÚàôÜÀ

²Ýó³Í ¹³ñÇ 90-³Ï³ÝÃí³Ï³ÝÝ»ñÇÝ Ð³ñ³-í³ÛÇÝ Îáñ»³ÛÇ Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝÁ µ³ó³éÇÏ ù³ÛÉÇ ¹ÇÙ»ó áã ÙÇ³ÛÝ ù³Õ³ù³Ï³Ý ÏáéáõåóÇ³Ý, ³ÛÉ¨ ýÇÝ³Ýë³Ï³Ýã³ñ³ß³ÑáõÙÝ»ñÇ ³ÛÉÓ¨»ñÇí»ñ³ó-Ù³Ý Ýå³ï³Ïáí: ÂÇí 13957 Ññ³Ù³Ý³·ñáí ýÇ-Ý³Ýë³Ï³Ý ·áñÍ³ñùÝ»ñáõÙ ³ñ·»Éí»ó Ï»ÕÍ Ï³Ù áõñÇßÇ ³ÝáõÝÝ»ñÇ û·ï³·áñÍáõÙÁ: ²é³çÇÝÝ»ñáõÙ Ï»ÕÍ ³ÝáõÝÝ»ñÁ Ñ³×³Ë ¿ÇÝ û·ï³·áñÍáõÙ ³Ï ïÇíÝ»ñÁ Ã³ùóÝ»Éáõ, Ñ³ñÏ»ñÇó Ëáõë³÷»Éáõ, ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇÝ Ï³ß³é»Éáõ ¨ ï³ñµ»ñ ï»ë³ÏÇ ³ñß³íÝ»ñÇ ³ÝÉ».³É ýÇÝ³Ýë³íáñÙ³ÝÑ³Ù³ñ:

Ð³Ù³Ó³ÛÝ í»ñáÑÇßÛ³É Ññ³Ù³Ý³·ñÇ, µáÉáñ ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý ·áñÍ³ñùÝ»ñÁ, Ý»ñ³éÛ³É ·áñÍ³ñù-Ý»ñÁ ¹»åá½Çï Ý»ñÇ¨ ËÝ³ÛáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ, ÇÝãå»ë Ý³¨ µ³ÅÝ» ïáÙë»ñÇ¨ å³ñï³ïáÙë»ñÇ Ñ»ï, »Ý-Ã³Ï³ ¿ÇÝ ·ñ³ÝóÙ³Ý ÙÇÙÇ³ÛÝ ÑÇßÛ³É ýÇÝ³Ýë³-Ï³Ý ·áñÍ³ñùÝ»ñÇ Çñ³Ï³Ý ï»ñ»ñÇ ³ÝáõÝáí: ²ÛÝ Ïáñ»³óÇÝ»ñÇó, áñáÝù Çñ»Ýó ³Ï ïÇíÝ»ñÁ å³ÑáõÙ ¿ÇÝ Ùï³ó³ÍÇÝ Ï³Ù áõñÇßÇ ³ÝáõÝÝ»ñÇ ï³Ï, å³-Ñ³Ýç»óÇÝ »ñÏ³ÙëÛ³ Å³ÙÏ»ïáõÙ Çñ»Ýó ³Ïï Çí-Ý»ñÁ ÷áË³Ýó»É Çñ»Ýó ÇëÏ³Ï³Ý ³ÝáõÝÝ»ñáí ·ñ³Ýóí³Í Ñ³ßíÝ»ñÇÝ: ²ÛÝ ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÁ, áñáÝù ó³ÝÏ³ÝáõÙ ¿ÇÝ Ñ³ßÇí µ³ó»É Ï³Ù Çñ»Ýó Ñ³ßíÇó Ëáßáñ ·áõÙ³ñÝ»ñ Ñ³Ý»É, å³ñï³íáñ¿ÇÝ Ý»ñÏ³Û³óÝ»É` Çñ»Ýó »ñÏñÇ ÏáÕÙÇó ïñí³Í ³ÝÓÁ Ñ³í³ëïáÕ ÷³ëï³ÃáõÕÃ. ²Ûë å³Ñ³ÝçÝ»ñÇ ãÏ³-ï³ñáõÙÁ Ñ³Ý·»óÝáõÙ ¿ñ Ñ³ñÏ³ÛÇÝ Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó Çñ³Ï³Ý³óíáÕ Ñ»ï³ùÝÝáõÃÛ³Ý ¨ Ëáßáñ ïáõ·³ÝùÝ»ñÇ, áñáÝù ¹ñíáõÙ ¿ÇÝ Ë³Ëïáõ Ý»ñÇ ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý³Ï ïÇíÝ»ñÇ íñ³:

²è²æ Þ²ðÄìºÈàô àôÔÆÜºðÆò ØºÎÀ

2003 Ã. ³åñÇÉÇÝ º íñáå³ÛÇ ËáñÑáõñ¹Ý³é³-ç³ñÏ»ó §ø³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõë³ ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¨ ÁÝïñ³ñß³íÝ»ñÇ ýÇÝ³Ýë³íáñÙ³Ý ·áñÍáõÙ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇÁÝ¹Ñ³ÝáõñÏ³ÝáÝÝ»ñÁ¦[6]:

I. ø³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõë³ ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ýÇÝ³Ýë³íáñÙ³Ý ³ñï³ùÇÝ ³ÕµÛáõñÝ»ñÁ.

Ðá¹í³Í 1. ø³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõë³ ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ å»-ï³Ï³Ý¨Ù³ëÝ³íáñ³ç³ÏóáõÃÛ³Ý óáõó³µ»ñáõÙÁ

Բնչպես պետությունը, այնպես էլ նրա ֆունդաֆոնդերն իրավունք ունեն աջակցություն ցուցաբերել ֆունդաֆոնդային կուսակցություններին:

Պետություններից պահանջվում է աջակցություն ցույց տալ քաղաքական կուսակցություններին: Պետական աջակցություն ցույց տալը պետք է սահմանափակվի հիմնավորված վճարներով: Պետական աջակցությունը կարող է լինել ֆինանսական:

Պետական աջակցության բաշխման հարցում հարկ է կիրառել օբյեկտիվ, արդար և հիմնավոր չափանիշներ: Պետությունները պետք է ապահովեն այնպիսի դրություն, երբ պետության և/կամ քաղաքացիների ցույց տված ցանկացած աջակցություն չի կարող ոնևահարել քաղաքական կուսակցության անկախությունը:

Ðá¹í³Í 2. ø³Õ³ù³Ï³Ý ÏáõëïóáõÃÛ³Ý ÏáÕÙÇó ëï³óíáÕÝíÇñ³ï íáõÃÛ³Ý µÝáñáßáõÙÁ

Նվիրատվություն է հանդիսանում ցանկացած գիտակցված ակտ՝ քաղաքական կուսակցությանը տնտեսական կամ այլ շահ տրամադրելու նպատակով:

Ðá¹í³Í 3. ÜíÇñ³ï íáõÃÛ³Ý í»ñ³µ»ñÛ³É ÏÇñ³éíáÕ ÁÝ¹Ñ³Ýáõñëï½µáõÝùÝ»ñÁ

ա. *Քաղաքական կուսակցություններին նվիրատվությունները կարգավորելու նպատակով պետության կողմից ձեռնարկվող միջոցները պետք է ապահովեն կոնկրետ կանոններ, որպեսզի.*

- *բացառեն շահերի բախումը,*
- *ապահովեն նվիրատվությունների թափանցիկությունը և թույլ չտան հոդարկված նվիրատվություններ,*
- *խուսափեն քաղաքական կուսակցության գործունեությանը վնաս պատճառելուց*
- *ապահովեն քաղաքական կուսակցության անկախությունը:*

բ. *Պետություններին հարկ է.*

I. ապահովել քաղաքական կուսակցությունների կողմից ստացված նվիրատվությունների հրապարակումը, մասնավորապես նրանց, որոնք գերազանցում են հաստատված սահմանը,

II. ճնարկել քաղաքական կուսակցություններին նվիրատվությունների գնահատական արժեքը /նվիրատվության գումարը սահմանափակող կանոնների սահմանման հնարավորությունը,

III. միջոցներ ձեռնարկել սահմանված չափանիշները շրջանցելու փորձերի դեմ:

Ðá¹í³Í 4. ÜíÇñ³ï íáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³½³ïáõÙÁ Ñ³ñÏ³¹ñáõÙÇó

Հարկաբյուջետային օրենսդրությունը կարող է նախատեսել քաղաքական կուսակցություններին արված նվիրատվությունների ազատում հարկադրումից: Հարկադրումից ազատումը պետք է կրի սահմանափակ բնույթ:

Ðá¹í³Í 5. ÜíÇñ³ï íáõÃÛáõÝÝ»ñ Çñ³í³µ³Ý³Ï³Ý ³ÝÓ³Ýó ÏáÕÙÇó

ա. *Ի հավելումն վերոնշյալ կանոնների, որոնք կիրառվում են նվիրատվությունների վերաբերյալ, պետությունը պետք է ապահովի.*

I. իրավաբանական անձանց կողմից քաղաքական կուսակցություններին արվող նվիրատվությունների գրանցում հաշվապահական գրքերում և այդ իրավաբանական անձանց հաշիվներում,

II. նվիրատվությունների մասին իրավաբանական անձի բաժնետերերի կամ ցանկացած ներկայացուցիչների իրազեկում:

բ. *Պետությունները պետք է միջոցներ ձեռնարկեն ուղղված գործադիր իշխանության ցանկացած մարմնին ապրանքներ կամ ծառայություններ մատուցող իրավաբանական անձանց կողմից արվող նվիրատվությունների սահմանափակմանը, արգելմանը կամ այլ խիստ կարգավորմանը:*

գ. *Պետությունները պետք է արգելեն նվիրատվությունները քաղաքական կուսակցություններին պետության վերահսկողության տակ գտնվող իրավաբանական անձանց կողմից՝ ներառյալ պետական իշխանության բոլոր մարմինները:*

Ðá¹í³Í 6. ÜíÇñ³ï íáõÃÛáõÝÝ»ñ ³ÛëÏ³Ù³ÛÝù³Õ³ù³Ï³Ý ÏáõëïóáõÃÛ³Ý Ñ»ï Ï³åí³Í Çñ³-í³µ³Ý³Ï³Ý ³ÝÓ³Ýó

Քաղաքական կուսակցություններին արվող նվիրատվությունների վերաբերյալ կանոնները, բացառությամբ 4-րդ հոդվածում նշված հարկադրումից ազատելու մասին կանոնի, անհրաժեշտության դեպքում պետք է կիրառվեն նաև այն բոլոր իրավաբանական անձանց նկատմամբ, որոնք ուղղակի կամ անուղղակի կապված են այս կամ այն քաղաքական կուսակցության հետ կամ որևէ ձևով գտնվում են այս կամ այն քաղաքական կուսակցության վերահսկողության տակ:

Ðá¹í³Í 7. ÜíÇñ³ï íáõÃÛáõÝÝ»ñ ûï³ñ»ñÏñÛ³ ¹áÝáñÝ»ñÇó

Պետությունները պետք է կոնկրետ սահմանափակ են, արգելեն կամ որևէ այլ կերպ կարգավորեն նվիրատվությունները օտարերկրյա դոնորների կողմից:

II. Â»ÏÝ³ÍáõÝ»ñÇ ¨ ÁÝïñí³Í å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓ³Ýó ýÇÝ³Ýë³íáñÙ³Ý ³ÕµÛáõñÝ»ñÁ

Ðá¹í³Í 8. ÀÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ Ã»ÏÝ³ÍáõÝ»ñÇ ¨ ÁÝïñí³Í Ý»ñÏ³Û³óáõóÇãÝ»ñÇ Ñ³Ý¹»å ýÇÝ³Ý-ë³íáñÙ³Ý Ï³ÝáÝÝ»ñÇ ÏÇñ³éáõÙÁ

Քաղաքական կուսակցությունների ֆինանսավորմանը վերաբերող կանոնները պետք է համապատասխան փոփոխություններով վերաբերեն նաև.

- *ընտրությունների ժամանակ թեկնածուների ընտրարշավների ֆինանսավորմանը,*
- *ընտրված ներկայացուցիչների խաղաֆական գործունեության ֆինանսավորմանը:*

III. ÀÝï ñ³ñß³ íÝ»ñÇ ³ÝóÏ³óÙ³Ý Í³Ëë»ñÁ

Ðá¹í³Í 9. Ì³Ëë»ñÇ ë³ÑÙ³Ý³÷³ÏáõÙ

Պետությունները պետք է միջոցներ ձեռնարկեն, որպեսզի խաղաֆական կուսակցությունների մոտ թույլ չտրվի ֆինանսավորման առումով չափազանց մեծ պահանջմունքներ: Նման միջոց կարող է հանդիսանալ ընտրարշավների անցկացման ծախսերի չափի սահմանափակումը:

Ðá¹í³Í 10. Ì³Ëë»ñÇ Ñ³ßí³éÙ³Ý·ñ³éáõÙ

Պետությունները պետք է պահանջեն հաշվառման գրառումներ կատարել ընտրարշավների անցկացման բոլոր ուղղակի և անուղղակի ծախսերի առումով ըստ յուրաքանչյուր խաղաֆական կուսակցության, թեկնածուների յուրաքանչյուր ցուցակի և յուրաքանչյուր թեկնածուի:

IV. Â³÷³ÝóÇÏáõÃÛáõÝ

Ðá¹í³Í 11. Ð³ßÇíÝ»ñ

Պետությունները պետք է պահանջեն խաղաֆական կուսակցություններից և 6 հոդվածում նշված նրանց հետ կապված իրավաբանական անձանցից, որպեսզի նրանք պատշաճ կերպով վարեն հաշվապահական գրքերը և հաշիվները: Քաղաֆական կուսակցությունների հաշիվները պետք է լինեն այնպիսին, որ անհրաժեշտության դեպքում դրանց մեջ մտնեն 6 հոդվածում նշված իրավաբանական անձանց հաշիվները:

Ðá¹í³Í 12. ÜíÇñ³ïíáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³ßí³éáõÙ

ա. *Պետությունները պետք է պահանջ ներկայացնեն այն մասին, որ այս կամ այն խաղաֆական կուսակցության հաշիվներում նշվեն ստացված բոլոր նվիրատվությունները, ներառյալ յուրաքանչյուր նվիրատվության գնահատային արժեքը և բնույթը:*

բ. *Գնահատային արժեքի/գումարի սահմանված չափերը գերազանցող նվիրատվություն ստանալու դեպքում հաշվառման գրառումներում պետք է նշվեն այդ նվիրատվության դոնորները:*

Ðá¹í³Í 13. Ð³ßÇíÝ»ñÇ Ý»ñÏ³ÛÙ³Ý ¨ Ññ³å³ñ³ÏÙ³Ý å³ñï³íáñáõÃÛáõÝ

ա. *Պետությունները պետք է պահանջեն, որ խաղաֆական կուսակցությունները պարբերաբար (առնվազն տարին մեկ) ներկայացնեն 11 հոդվածում նշված հաշիվները անկախ աղբյուրի/մատակարարի, ինչպես դա նախատեսվում է 11 հոդվածում:*

բ. *Պետությունները պետք է պահանջեն, որ խաղաֆական կուսակցությունները պարբերաբար (առնվազն տարին մեկ) հրապարակեն 11 հոդվածում նշված հաշիվները կամ, համենայն դեպս, այդ հաշիվների ամփոփագրերը, ներառյալ տեղեկությունները, որոնց ներկայացումը պահանջվում է ըստ 10 հոդվածի, իսկ անհրաժեշտ դեպքերում նաև այն, որը պահանջվում է 12 հոդվածով:*

V. Ì»ñ³ÑëÏáÕáõÃÛ³Ý Çñ³Ï³Ý³óáõÙ

Ðá¹í³Í 14. ²ÝÏ³Ë í»ñ³ÑëÏáÕáõÃÛáõÝ

ա. *Պետությունները պետք է ապահովեն անկախ վերահսկողություն խաղաֆական կուսակցությունների և ընտրարշավների անցկացման ֆինանսավորման նկատմամբ:*

բ. *Անկախ վերահսկողությունը պետք է ներառի խաղաֆական կուսակցությունների հաշիվների և ընտրարշավների անցկացման հետ կապված ծախսերի, ինչպես նաև այդ հաշիվների և ծախսերի ներկայացման և հրապարակման նկատմամբ հսկողություն:*

Ðá¹í³Í 15. ²ßË³ï³Ï³½ÙÇÙ³ëÝ³·Çï³óáõÙ

Պետությունները պետք է աջակցեն խաղաֆական կուսակցությունների և ընտրարշավների ապօրինի ֆինանսավորման դեմ պայքարող դասական մասնագիտությունների անձանց, ոստիկանության աշխատակիցների և այլ աշխատակազմի մասնագիտացմանը:

VI. ê³ÝÏóÇ³Ý»ñ

Ðá¹í³Í 16. ê³ÝÏóÇ³Ý»ñ

Պետությունները պետք է պահանջ ներկայացնեն այն մասին, որ խաղաֆական կուսակցությունների և ընտրարշավների անցկացման ֆինանսավորման կանոնների խախտումը հանգեցնի արդյունավետ սանկցիաների կիրառման, որոնք կհամապատասխանեն խախտման բնույթին և իրավախախտների մոտ կվերացնեն կանոնները շրջանցելու կամ նորից խախտում կատարելու ցանկությունը:

Հետագա կանոնները մշակվել են Ազգային համագործակցության 50 պետությունների և կառավարությունների համատեղ ջանքերով և կազմեցին «Կոռուպցիայի դեմ պայքարի ազգային համագործակցության ընդհանուր սկզբունքները»[7]: Այս փաստաթուղթը ներառում է խաղաֆական կուսակցությունների ֆինանսավորման մասին դրույթներ, որոնց նպատակն է.

- *Կանխել շահերի հակասությունը և ազդեցության ոչ պատշաճ օգտագործումը:*

- *Պահպանել ժողովրդավարական խաղաղական կառույցների և գործընթացների ամբողջականությունը:*
- *Օրենքից դուրս ճանաչել արգելված պրակտիկայի կամ չարաշահումների ճանապարհով խաղաղական կուսակցությունների գործունեության ֆինանսավորման համար ֆեռք բերված միջոցները:*
- *Որոշակի չափերը գերազանցող ֆինրասփրյունները հայտարարագրելու պահանջի միջոցով ճանաչել և անշեղորեն պահպանել խաղաղական կուսակցությունների ֆինանսավորման թափանցիկության սկզբունքը:*

ø²Ô²ø²òÆ²Î²Ü Ð²ê²ð²ÎàôÂÚ²Ü ºðÀ ÀÜÎð²ðÞ²ìÜºðÆ üÆÜ²Üê²ìàðØ²Ü ìºð²ÐêÎàÔàôÂÚ²Ü ¶àð ÌàôØ

ì»ñÝ ³ñ¹»Ý Ëáëí»É ¿ ³ÛÝ Ù³ëÇÝ, áñ íëï ³-ÑáõÃÛáõÝÁ ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ ³×áõÙ ¿, »Ã» ¹ñ³Ýó í»ñ³ÑëÏáõÙÝ Çñ³Ï³Ý³óíáõÙ ¿ áã ÙÇ³ÛÝ å»ïáõÃÛ³Ý å³ßïáÝ³Ï³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ, ³ÛÉ¨ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ÏáÕÙÇó: Ø³ëÝ³íáñ³å»ë, È³ïÇÝ³Ï³Ý ²Ù»ñÇÏ³ÛáõÙ ù³-Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ËÙµ»ñÁ` ÁÝïñáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇ ÁÝÃ³óùáõÙ ã»Ý ë³ÑÙ³Ý³÷³ÏíáõÙ ÉáÏ ¹Çïáñ¹Ý»ñÇ ¹»ñáí: Üñ³Ýù ÙÛ³ÏáõÙ »Ý ÁÝïñ³ñ-ß³íÝ»ñÇ Í³Ëë»ñÇ í»ñ³ÑëÏÙ³Ý Ù»Ãá¹ÇÏ³Ý»ñ` ³Û¹Ýå³ï³Ïáí·ñ³Ýó»Éáí³ÏÝ»ñ¨ Í³Ëë»ñÁ (Ñ»-éáõëï³ï»ë³ÛÇÝ ·áí³½¹Ç, ·áí³½¹³ÛÇÝ í³Ñ³-Ý³ÏÝ»ñÇ í³ñÓ³Ï³ÉÙ³Ý, Ñ³Ûï³ñ³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ï»Õ³¹ñÙ³Ý, åÉ³Ï³ïÝ»ñÇ, µáõÏÉ» ïÝ»ñÇ, µñá-ßÛáõñÝ»ñÇ ïå³·ñáõÃÛ³Ý Í³Ëë»ñÁ ¨ ³ÛÉÝ) ¨ Ñ³-Ù»Ù³ï»ÉáíÇñ»Ýó ïíÛ³ÉÝ»ñÁ Ïáõë³ÏóáõÃÛ³ÝÑñ³-å³ñ³Ï³Í·áõÙ³ñÝ»ñÇÑ»ï:

²ÝóÛ³É¹³ñÇ 90-³Ï³ÝÃí³Ï³ÝÝ»ñÇÝ²ñ·»Ý-ïÇÝ³ÛáõÙ ëáíáñ³Ï³Ý ¹³ñÓ³Ý åÝ¹áõÙÝ»ñÁ ³Û¹»ñÏñÇ å»ï³Ï³ÝÑ³ïí³ÍáõÙ É³ÛÝáñ»Ý Í³ÕÏ³Í ÏáéáõåóÇ³ÛÇ Ù³ëÇÝ, ¨ ³Û¹ ³éáõÙáí ÁÝïñ³Ï³Ý ³ñß³íÝ»ñÇ ýÇÝ³Ýë³íáñÙ³Ý ÏáéáõÙåóí³Í µÝáõÛ-ÃÁ áã·³Õïí ÝÇù¿ñ, áã¿É µ³ó³éáõÃÛáõÝ: êï»ÕÍí³Í ¹ñáõÃÛáõÝÁ ßïÏ»Éáõ Ýå³ï³Ïáí ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇó Ù»ÏÁ` §äá¹»ñ ëÛáõ¹³¹³ÝáÝ¦ (§ø³Õ³ù³óÇÝ»ñÇ ÇßË³-ÝáõÃÛáõÝ¦), ¹³ßÝ³ÛÇÝ ûïñáõ·Ý»ñÇó Ù»ÏáõÙ Ý³Ë³-Ó»éÝ»ó ÙÇ Íñ³·Çñ, áñÇ ßñç³Ý³ÏÝ»ñáõÙ Ã»ÏÝ³-ÍáõÝ»ñÁ, áñáÝù ³é³ç³¹ñí»É ¿ÇÝ ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»-ñÇÝ, ù³ÛÉ»ñ Ó»éÝ³ñÏ»óÇÝ Çñ»Ýó áõÝ»óí³ÍùÁµ³-ó³Ñ³Ûï»ÉáõáõÕÕáõÃÛ³Ùµ, å³ßïáÝ³å»ë ³ÛÝ Ñ³-í³ëï»óÇÝ í³í»ñ³·ñ»ñáí, ÇÝãå»ë Ý³¨ Ý»ñÏ³-Û³óñ»óÇÝ íÇ×»ÉÇ Ñ³ñó»ñÇ í»ñ³µ»ñÛ³ÉÇñ»Ýó ¹Çñ-ùáñáßáõÙÝ»ñÁ:

¼³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïí³ÙÇçáóÝ»ñÁ Ù»Í áõß³-¹ñáõÃÛ³Ý³ñÅ³Ý³óñ»óÇÝ ³Û¹Ý³Ë³Ó»éÝáõÃÛáõÝÁ ¹ñ³Ýáí ÇëÏ Ýå³ëï»Éáí Ýñ³ Çñ³Ï³Ý³óÙ³ÝÁ. ³ÛëåÇëáí Ã»ÏÝ³ÍáõÝ»ñÇ Ù³ëÝ³ÏóáõÃÛáõÝÁ ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ Ý³Ë³å³ïñ³ëïí³Í¿ñ¨ ³ÏïÇí: Üßí³Í Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛ³Ý Ù»Ï ³ÛÉ Ý³Ë³Ó»éÝáõ-ÃÛáõÝ Ý»ñ³é³í Ý³ËÁÝïñ³Ï³Ý Í³Ëë»ñÇ ³Ù»-Ý³ÙÛ³ëïáõ·áõÙ¨ëïáõ·Ù³Ý ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÇ Ññ³-å³ñ³ÏáõÙ: ì»ñçÇÝ Ý³Ë³Ó»éÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³Û¹ ÷³Ã»ÃÁ, áñÁ Ïáãí»ó §²ñÅ³ÝÇ í³ñùÇ ¹³ßÇÝù¦, Ñ³Ý·»óñ»ó ²ñ·»ÝïÇÝ³ÛÇ áÕç ï³ñ³ÍùáõÙ ÁÝïñ³Ï³Ý ³ñß³íÝ»ñÇ ··³ÉÇ µ³ñ»÷áËÙ³ÝÁ⁸: Ü»ñ-Ï³ÛáõÙë Ñ³Ù³ÝÙ³ÝÝ³Ë³Ó»éÝáõÃÛáõÝÝ»ñ»Ý Çñ³-Ï³Ý³óíáõÙ ³Ûë ï³ñ³Í³ßñç³ÝÇ ÙÇ ß³ñù ³ÛÉ »ñÏñÝ»ñáõÙ, ¨ ÝÙ³Ý Ùáï»óáõÙÁ Ñ»ï³ùñùñáõÃÛáõÝ ¿ ³é³ç³óñ»É áÕç ³ßË³ñÑáõÙ:

ÐÔàôØÜºð

1 ÐÇÙÝ³Ï³Ý é»ëáõñëÝ»ñ: ØÇ³óÛ³É Â³·³íáñáõÃÛ³Ý ¾ëë»ùëÇ Ñ³Ù³Éë³ñ³ÝáõÙ Çñ Ï»ÝïñáÝ³Ï³Û³ÝÁ ï»Õ³Ï³Û³Í §Ð»ïÏáÙáõÝÇëï³Ï³Ý ºíñáå³ÛáõÙ ù³Õ³ù³Ï³Ý í»ñ³÷áËáõÙÝ»ñ ¨ ÁÝïñ³Ï³Ý ·áñÍÁÝÃ³ó¦ Ý³Ë³·ÇÍÁ Ý»ñ³éáõÙ ¿ Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý ÁÝïñ³Ï³Ý ûñ»Ýë·ñù»ñÇ, ÇÝãå»ë Ý³¨ ÁÝïñ³ñß³íÝ»ñÇ ýÇÝ³Ýë³íáñÙ³ÝÁ, Ù»¹Ç³-Çñ³íáõÝùÇÝ ¨ Éñ³ïí³ÙÇçáóÝ»ñÇÝ í»ñ³µ»ñáÕ ûñ»ÝùÝ»ñÇ ³éó³Ýó ßï»Ù³ñ³Ý: ²Ûë Ý³Ë³·ÍÇ Ù³ëÝ³ÏÇóÝ»ñÇ ÃíáõÙ »Ý´áõÉÕ³ñÇ³Ý, ÐáõÝ·³ñÇ³Ý, È³ïíÇ³Ý, ÈÇï-í³Ý, ØáÉ¹áí³Ý, È»Ñ³ëï³ÝÁ, èáõë³ëï³ÝÁ, èáõÙÇÝÇ³Ý, êÉáí³ÏÇ³Ý, àõÏñ³ÇÝ³Ý, â»ËÇ³Ý ¨ ¾ëïáÝÇ³Ý: î»ë. http://www.essex.ac.uk/elections; ØÇãÇ·³ÝÇ Ñ³Ù³Éë³ñ³ÝÇ §ÀÝïñ³Ï³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·»ñÇ Ñ³Ù»Ù³ï³Ï³Ý Ñ»ï³½áïáõÃÛáõÝÁ¦ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ ¿ ï³ÉÇë í»ñÉáõÍ»Éáõ³ßË³ñÑÇ 50 »ñÏñÝ»ñáõÙ Ï³Û³ó³Í ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÷áñÓÁ: S»u. Comparative study of electoral systems; http://www.umich.edu/_cses/; IDEA'S State of Democracy Project; ï»ë. http://www.idea.int/ideas_work/14_political_state.htm. ÀÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ï³é³í³ñÙ³Ý í³ñã³Ï³Ý ÏáÕÙÇ Ù³ëÇÝ ï»ë. http://www.aceproject.org/; ½³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïí³ÙÇçáóÝ»ñÇ ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Éáõë³µ³ÝÙ³Ý Ù³ëÇÝ ï»ë. http://www.publicintegrity.org/dtaweb/home.asp; K. D. Ewing (ed.) The Funding of Political Parties: Europe and Beyond (1999) (Bologna; ISBN 88-491-12G9-G); Williams, R, Finance and Political Corruption (Palgrave, London, 2000):

2 IDEA: http://www.idea.int/thematic_b.htm:

3 ØÇ³óÛ³É Â³·³íáñáõÃÛáõÝÁ µáÉáñáíÇÝ í»ñçñë Ó»éÝ³ñÏ»ó ³Û¹ ù³ÛÉÁ §ø³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ, ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¨ Ñ³Ýñ³ùí»Ý»ñÇ Ù³ëÇÝ¦ 2000 Ã. ûñ»ÝùÇÝ Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý ëï»ÕÍ»Éáí ÁÝïñ³Ï³Ý Ñ³ÝÓÝ³Åáõáí ¨ Ý³Ë³ï»ë»Éáí ù³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ýÇÝ³Ýë³íáñÙ³Ý í»ñ³ÑëÏáõÙ Ý³Ë³å»ë Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý Ñ³ÝÓÝ³ñ³ñ³Ï³ÝÝ»ñ ëï³Ý³Éáí êï³Ý¹³ñïÝ»ñÇ ¨ Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý ÏÛ³ÝùÇ Ñ³ñó»ñáí ÏáÙÇï»Çó:

4 Ì³Ëë»ñÇ Ù³ëÇÝ Éñ³óáõóÇã ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛáõÝ, ï»ë. http://www.aceproject.org/main/english/ei/ei40.htm:

5 ä³Ñ³ÝçÁ, áñ ù³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ÙáõÍáõÙÝ»ñ Ï³ï³ñ»Ý Çñ»Ýó Ã»ÏÝ³ÍáõÝ»ñÇÝ ³é³ç³¹ñ»Éáõ Ñ³Ù³ñ, µ³í³Ï³Ý Ñ³Ï³ë³Ï³Ý µÝáõÛÃ ¿ ÏñáõÙ: 2001Ã. ÅáÕáíñ¹³í³ñ³Ï³Ý Ñ³ëï³ïáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¨ Ù³ñ¹áõ Çñ³íáõÝùÝ»ñÇ Ñ³ñó»ñáí º²ÐÎ ·ñ³ë»ÝÛ³ÏÁ àõÏñ³ÇÝ³ÛÇÝ Ý»ñ-Ï³Û³óñ»ó Ñ»ï¨Û³É Ñ³ÝÓÝ³ñ³ñ³Ï³ÝÁ. §üÇ-Ý³Ýë³Ï³Ý å³ñï³¹Çñ í×³ñÁ Ïû·ÝÇ ³ñ¹³-ñ³óÇ ×³Ý³å³ñÑáí í»ñ³óÝ»Éáõ ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ Ã»ÏÝ³ÍáõÇ Ï³Ù áñ¨¿ ÏáõëÏóáõÃÛ³Ý û·ïÇÝ Ñ³í³ùí³Í ëïáñ³·ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ï³ñ·³íáñÙ³Ý ¨ ëïáõ·Ù³Ý Ñ»ï Ï³åí³Í ·áñÍÝ³Ï³Ý ß³ï ÑÇÙÝ³ËÝ¹ÇñÝ»ñ¦: ²Û¹áõÑ³Ý¹»ñÓ, 2003Ã. ØÇ³óÛ³É Â³·³íáñáõÃÛ³Ý ÁÝïñ³Ï³Ý Ñ³ÝÓÝ³-ÅáÕáíÝ ³é³ç³ñÏ»ó í»ñ³óÝ»É Ñ³ÙÁÝ¹Ñ³Ýáõñ ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ Ù³ëÝ³Ïó»Éáõ Ñ³Ù³ñ Ûáõñ³-ù³ÝãÛáõñ Ã»ÏÝ³ÍáõÇó å³Ñ³ÝçíáÕ 500 ýáõÝï ëï»éÉÇÝ·Ç ã³÷áí ·áõÙ³ñÇ ÙáõÍáõÙÁ:

6 Council of Europe, Committee of Ministers, Recommendation Rec(2003)4: http://www.cm.coe.int/stat/E/Public/2003/adopted_texts/recommendations/2003r4.htm:

7 Commonwealth Heads of Government 1999 meeting, Background paper Fighting Corruption Require Good Government by Nihal Jayawickrama: http://www.chogm99.org/bgpapers/f2.htm:

8 Keeping Accounts: A Case Study of Civil Initiatives and Campaign Finance Oversight in Argentina (Working Paper 248, Center of Institutional reform and the Informal Sector, University of Maryland, USA): http://128.8.56.16/docs/docs/wp248.pdf:

Î³é³í³ñáõÃÛ³Ý ¨ Ýñ³ å»ï³Ï³Ý Ñ³ëï³-ïáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÑÇÙÝ³Ï³Ý ËÝ¹ÇñÁ Ñ³Ýñ³ÙÇÝß³Ñ»-ñÇÝ í³é³Ù»ÉÝ ¿: ø³Õ³ù³óÇÝ»ñÝ Çñ³ íáõÝù áõÝ»Ý ³é³ÝÓÇÝ å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓ³ÝóÇó ³ÏÝÏ³É»É Çñ»Ýó å³ñï³Ï³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³½ÝÇí, ³ñ¹³ñ ¨ ³ÝÏáõÙÝ³Ï³É Ï³ï³ñáõÙ: ä³ßïáÝ³í³ñÙ³ÝÅ³-Ù³Ý³Ï³ßñç³ÝáõÙ Ù³ëÝ³ íáñß³ÑÁ å³ßï å³ÝáÕ å»ï³Ï³Ý å³ßïáÝÛ³Ý»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý ÇÝùÝÇÝ ëå³éÝ³ÉÇù Ý»ñÏ³Ù³óÝ»É ³Ù¹ ÑÇÙÝ³Ï³Ý Çñ³-íáõÝùÇÝ: Þ³Ñ»ñÇ ÝÙ³Ý µ³ËáõÙÝ»ñÝ Çñ»Ýó Ù»ç å³ñáõÝ³ÏáõÙ »Ý å»ï³Ï³ÝÑ³ëï³ïáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÇ íëï³ÑáõÃÛ³Ý Ë³ËïÙ³ÝÑ³í³Ý³Ï³ÝÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ¹:

ØÇ ß³ñù »ñÏñÝ»ñáõÙ å»ï³Ï³Ý å³ßïáÝ³-ï³ñ ³ÝÓÇÝù Ï³ÝáÝ³ íáñ³å»ë, ÇëÏ áñáß ¹»åù»-ñáõÙ ¿É µ³ó»Çµ³ó, áïÝ³Ñ³ñáõÙ »Ý ß³Ñ»ñÇ µ³-ËáõÙÝ»ñÇÝ í»ñ³µ»ñáÕ ûñ»ÝùÝ»ñÁ: ²Ù¹ »ñÏñÝ»-ñáõÙ, µ³óÇ ÑÇß³ï³Ïí³Í ûñ»ÝùÝ»ñÇ ½³Ýó³éáõ-ÙÇó, ·ñ»Ã» Ï³Ù ÁÝ¹Ñ³Ýñ³å»ë áãÇÝã ãÇ ³ñíáõÙ ¹ñ³Ýó Ï³ï³ñáõÙÝ³å³Ñáí»Éáõ Ñ³Ù³ñ: ²Ù¹åÇëÇ »ñÏñÝ»ñáõÙ Ù»Ý³ ³ÝÑ» ï³Ó·»ÉÇ ËÝ¹ÇñÝ»ñÇóÙ»-ÏÁÑ³Ýñ³×³Ý³ãµ³ñáÛ³Ï³ÝÝáñÙ»ñáí Õ»Ï³í³ñ-íáÕ å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛ³Ý ë ï»ÕÍáõÙÝ¿:

ÜáõÛÝÇëÏ áñáß »ñÏñÝ»ñáõÙ ³ÛÝåÇëÇ »ñ¨áõÛÃÇ ³éûñ»³Ï³ÝáõÃÛ³Ý ×³Ý³ãÙ³Ý å³ÛÙ³ÝÝ»ñáõÙ, ÇÝãåÇëÇÝ ß³Ñ»ñÇ µ³ËáõÙÝ»ñÇ ³éï³ÛáõÃÛáõÝÝ ¿, ³Ù¹ Ñ³ñóÇ ùÝÝ³ñÏáõÙÁ ï³ñíáõÙ ¿ ³é³çÝáñ¹í»-Éáí ³ÛÝ Ý³Ë³¹ñÛ³Éáí, áñ ûñ»ÝùÇ Ë³ËïÙ³Ý ëï»ÕÍí³Í Çñ³íÇ×³ÏÁÉ³ÛÝ ï³ñ³ÍáõÙ ãáõÝÇ, ³ÛÉ ¹Çïáõ Ù ¿ ×ÇßïáõÙ ×ÇßïÑ³Ï³é³Ï å³ïÏ»ñÁ: ²í»ÉÇ ßáõï, ÑÇßÛ³É ùÝÝ³ñÏÙ³Ý ÁÝÃ³óùáõÙ µ³ñá-Ù³Ï³Ý ëï½µáõÝùÝ»ñÇ íñ³ Ï³éáõóí³Í å»ï³Ï³Ý Ï³é³í³ñÙ³Ý ÇÝã-áñ ÙÇ Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç ïñíáõÙ ¾ ÁÝ¹Ñ³Ýáõñ å³ïÏ»ñ³óáõÙ ³ÛÝ Ù³ëÇÝ, Ã» ÇÝãå»ë Ï³ÝËë»É ß³Ñ»ñÇ ³Ù¹åÇëÇ µ³ËáõÙÝ»ñÇ ³é³ç³óáõ-ÙÁ: (´³ñÓñ µ³ñáÛ³Ï³Ý ëï½µáõÝùÝ»ñÇ íñ³ Ï³-éáõóí³Í å»ï³Ï³Ý Ï³é³í³ñÙ³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç ëï»ÕÍÙ³Ý ¨ Ï³ÛáõÝ ½³ñ·³óÙ³Ý ³å³ÑáíÙ³Ý µ³ñ¹ ËÝ¹ÇñÁ ùÝÝ³ñÏáõÙ¿6-ñ¹ ·ÉËáõÙ):

Þ³Ñ»ñÇ µ³ËáõÙÝ ³é³ç³ÝáõÙ ¿ ³ÛÝ ¹»åù»-ñáõÙ, »ñµ ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ ³ÝÓÁ, áñÁ Ñ³Ý¹»ë ¿ ·³ÉÇë áñå»ë å»ï³Ï³Ý ë»Ïïáñ Ç ß³ñù³ÛÇÝ Í³é³ÛáÕ Ï³Ù å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓ, Çñ ³ßË³ï³ÝùÇ Ï³-ï³ñÙ³Ý ÁÝÃ³óùáõÙ ³é³çÝáñ¹íáõÙ ¿ ³ÝÓÝ³Ï³Ý ÝÏ³ï³éáõÙÝ»ñáí: ²Ù¹ûñÇÝ³Ï¹»åù»ñáõÙ áñáßáõÙ-Ý»ñÝ ÁÝ¹áõÝíáõÙ »Ý ³é³çÝáñ¹í»Éáí³ï¹ñ¹áõÙÝ»-ñáí: ²í»ÉÇÝ, Ãí³óÛ³É, ëáëÏ ÇÝã-áñ Ù»ÏÇÙï³å³ï-Ï»ñáõÙ ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»óáÕ ß³Ñ»ñÇ µ³ËáõÙÝ»ñÁ ÝáõÛÝÇëÏ ×ÇßïáñáßáõÙÝ»ñÇ ÁÝ¹áõÝÙ³Ý å³ÛÙ³ÝÝ»-ñáõÙ Ï³ñáÕ »Ý ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛ³Ý Ñ³Ùµ³íÇÝ å³ï×³é»É áã å³Ï³ë íÝ³ë, ù³Ý Çñ³-Ï³ÝáõÙ ï»ÕÇ áõÝ»óáÕ ß³Ñ»ñÇ µ³ËáõÙÁ, ¨ ³ÛÝå»ë, ÇÝãå»ë` í»ñçÇÝë Ë³ñËÉ»É Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý íëï³-ÑáõÃÛáõÝÝ ³Ù¹ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛ³ÝÝÏ³ïÙ³Ùµ:

ºñÏñÝ»ñÇÙ»Í Ù³ëÝ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï Ï³é³í³ñ-Ù³Ý Ñ³Ù³ñ ³Ù¹ Ñ³ñóÁ Ñ³Ù³ñáõÙ »Ý ³ÛÝù³Ý Ï³ñ¨áñ ¨ ¿³Ï³Ý, áñ ÁÝ¹áõÝáõÙ »Ý ß³Ñ»ñÇ µ³-ËáõÙÝ»ñÇÙ³ëÇÝ ÏáÝÏñ»ï ûñ»ÝùÝ»ñ: ²Ù¹ûñ»ÝùÝ»-ñáí Ï³ñáÕ ¿, ûñÇÝ³Ï, Ý³Ë³ï»ëí»É, áñ §å»ï³-Ï³Ý å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓÁ Ï³Ù ß³ñù³ÛÇÝ å»ï³-Ï³Ý Í³é³ÛáÕÝ Çñ³íáõÝù ãáõÝÇ Çñ å³ßïáÝ»³Ï³Ý ¹ÇñùáõÙ Ù³ëÝ³Ïó»É Çñ áñ¨¿ áõÕÕ³ÏÇ Ï³Ù ³ÝáõÕ-Õ³ÏÇ ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý ß³Ñ»ñÇÑ» ï Ï³åí³Í ³ÛÝåÇ-ëÇÑ³ñóÇ ÉáõÍÙ³ÝÁ, áñáÝù Ï³ñáÕ »Ý µ³ó³ë³µ³ñ ³Ý¹ñ³¹³éÝ³É Ýñ³ Ï³ñÍÇùÇ ûµÛ»Ï ïÇíáõÃÛ³Ý Ï³Ù ³ÝÏ³ËáõÃÛ³Ý íñ³¦²:

Â³ÇÉ³Ý¹Ç 1997Ã. ÁÝ¹áõÝí³Í ê³ÑÙ³Ý³¹ñáõ-ÃÛáõÝÁ Ï³½ÙáÕÝ»ñÁ³ ß³Ñ»ñÇ µ³ËáõÙÝ»ñÁ Ñ³Ù³-ñ»É»Ý ÅáÕáíñ¹³í³ñáõÃÛ³ÝÝ ³ÛÝù³ÝÉáõñçëå³é-Ý³ÉÇù, áñ ³Ù¹åÇëÇµ³ËáõÙÝ»ñÇ í»ñ³µ»ñÛ³É Ñ³ñ-óÁ ßáß³÷íáõÙ¿Ñ»Ýó ³Ù¹ê³ÑÙ³Ý³¹ñáõÃÛáõÝáõÙ: Þ³Ñ»ñÇ µ³ËáõÙÝ»ñÇÝ ÝíÇñí³Í ¹ñáõÛÃÝ»ñáõÙ Ï³-é³í³ñ³Ï³Ý å³ßïáÝÛ³Ý»ñÇÝ Ý»ñÏ³Ù³óíáõÙ ¿ Çñ»Ýó ÏáÕÙÇó ù³Õ³ù³Ï³Ý ³ÝÏáÕÙÝ³Ï³ÉáõÃÛ³Ý óáõó³µ»ñÙ³ÝÙ³ëÇÝ å³Ñ³Ýç⁴ ¨ ³ñ·»ÉíáõÙ¿ Â³-ÇÉ³Ý¹Ç ËáñÑñ¹³ñ³ÝÇë ï áñÇÝ å³É³ ï Ñ³Ý¹Çë³-óáõ Ý»ñÏ³Ù³óáõóÇãÝ»ñÇ å³É³ïÇ ³Ý¹³ÙÝ»ñÇÝ Ñ³Ûï Ýí»Éáõ ß³Ñ»ñÇ µ³ËÙ³Ý Ñ»ï Ï³å³Í Çñ³-íÇ×³ÏáõÙ: 110 Ñá¹í³ÍáõÙ⁵ å³ñáõÝ³ÏíáõÙ¿ÙÇ³Ý-ß³Ý³Ï Ñ³Ûï³ñ³ñáõÃÛáõÝ ³ÛÝ Ù³ëÇÝ, áñ Ü»ñÏ³-Û³óáõóÇãÝ»ñÇ å³É³ïÇ³Ý¹³ÙÝ Çñ³íáõÝù ãáõÝÇ.

- *ցանկացած պետական մարմնում կամ ցանկացած պետական ձեռնարկությունում զբաղեցնել ցանկացած պաշտոն կամ կատարել ցանկացած պարտականություն, կամ զբաղեցնել որևէ պաշտոն որպես որևէ տեղական ինքնակառավարման մարմնի տեղական վարչական պաշտոնատար անձ կամ պաշտոնյա, կամ այլ պետական պաշտոնատար անձ.*
- *պետությունից, որևէ պետական մարմնից կամ պետական ձեռնարկությունից ստանալ ցանկացած կոնցեսիա կամ դառնալ տնտեսական մենաշնորհի բնույթ կրող որևէ պայմանագրի կողմ՝ պետության, պետական որևէ մարմնի կամ պետական ձեռնարկության հետ, կամ դառնալ այդպիսի կոնցեսիա ստացող որևէ ընկերության անդամ կամ բաժնետեր, կամ դառնալ նման բնույթ կրող պայմանագրի կողմ.*
- *ցանկացած պետական մարմնից կամ պետական ձեռնարկությունից ստանալ ցանկացած լրացուցիչ դրամ կամ արտոնություն, բացի այդ պետական մարմնի կամ պետական ձեռնարկության կողմից տրվող սոցիալական առևտրային գործունեության ընթացքում այլ անձանց վճարվող դրամից և տրվող արտոնություններից:*

111 Ñá¹í³ÍáõÙ Ý³Ë³ï»ëíáõÙ¿, áñ.

Ներկայացուցիչների պալատի անդամն իրավունք չունի, օգտվելով ներկայացուցիչների պալատի անդամի իր կարգավիճակից կամ պաշտոնից, որևէ կերպ միջամտել մշտական պաշտոնում գտնվող կամ աշխատավարձ ստացող և պետական մարմնի, պետական ձեռնարկության կամ տեղական ինքնակառավարման կազմակերպական կառուցվածքի պետական պաշտոնատար անձ, պաշտոնատար անձ կամ շարքային ծառայող չհանդիսացող որևէ պետական պաշտոնյայի աշխատանքի վարչմանը, պաշտոնում նշանակմանը, նոր տեղ կամ պաշտոնի փոխադրելուն, պաշտոնում բարձրացնելուն կամ աշխատավարձի սանդղակը բարձրացնելուն, կամ պատճառ հանդիսանալ այդպիսի անձանց զբաղեցրած պաշտոնից ազատելուն:

128 Ñá¹í³ÍáõÙ ³Û¹ ¹ñáõÛÃÁ ï³ñ³ÍíáõÙ ¿ Ý³¨ ë»Ý³ïáñÝ»ñÇ íñ³:

ÆÜâä°ê ´²ò²Ð²ÚîºÈ Þ²Ð°ðÆ ´²ÊàôØÜ°ðÆ ²èÎ²ÚàôÂÚàôÜÀ

Þ³Ñ»ñÇ µ³ËáõÙÝ»ñÇ Ù»Í Ù³ëÝ ³ÏÝÑ³Ûï »Ý: ¸ñ³Ýù »Ý` Çñ»Ýù Çñ»Ýó, Çñ»Ýó ÁÝï³ÝÇùÝ»ñÇ ³Ý¹³ÙÝ»ñÇÝ Ï³Ù Çñ»Ýó ÁÝÏ»ñÝ»ñÇÝ, Ï³Ù ù³Õ³ù³Ï³Ý Ñáí³Ý³íáñÝ»ñÇÝ Ï³å³ÉÝ»ñ ïñ³Ù³¹ñáÕ å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓÇÝù, å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓÇÝù, áñáÝù ³ÛÝ ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ ³ÝÓ³Ùµ Çñ»Ýù »Ý ïÇñ³å»ïáõÙ Ï³Ù Çñ»Ýó Ù»ñÓ³íáñ ³½·³Ï³ÝÝ»ñÝ áõÝ»Ý µ³ÅÝ»ïáÙë»ñ (áñáÝù »ÝÃ³Ï³ »Ý Ï³ñ·³íáñÙ³Ý ³Û¹ ³ÝÓ³Ýó Ï³Ù Çñ»Ýó ³½·³Ï³ÝÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó), áñáÝó Ñ»ï Ýñ³Ýù å³ñï³íáñ³·Çñ »Ý ÏÝùáõÙ, áñáÝó Ýñ³Ýù ï³ÉÇë »Ý ³ñïáÝ³·ñ»ñ ¨ ³ÛÉÝ: ²Û¹ µ³ËáõÙÝ»ñÁ µ³ó³ ïñáõÃÛ³Ý Ï³ñÇù ãáõÝ»Ý: ¸ñ³Ýù Ñ³Ý·³Ù³ÝùÝ»ñ »Ý, áñáÝù Çñ»ÝóÇó ëå³éÝ³ÉÇù »Ý Ý»ñÏ³Û³óÝáõÙ Ñ³Ýñ³ÛÇÝ ß³Ñ»ñÇ Ñ³Ù³ñ, áñù³Ý ¿É áñ å»ï³Ï³Ý å³ßïáÝÛ³Ý ÝÙ³Ý å³ÛÙ³ÝÝ»ñáõÙ ÷áñÓÇ ³½ÝÇí Ý»ñÏ³Û³Ý³É:

âÇ Ï³ñ»ÉÇ Ëáë³÷»É ³ÛÝåÇëÇ Çñ³íÇ×³ÏÝ»ñÇó, áñáÝó å³ñ³·³ÛáõÙ Í³·áõÙ »Ý ß³Ñ»ñÇ µ³ËáõÙÝ»ñ: Ä³Ù³Ý³Ï³é Å³Ù³Ý³Ï³ÝÓÝ³Ï³Ýß³Ñ»ñÝ ³ÝËáë³÷»ÉÇáñ»Ý í»ñ³Í íáõÙ »Ý µ³ËÙ³Ý` ³ßË³ï³ÝùÇ µ»ñáõÙáí ÁÝ¹áõÝíáÕ áñáßáõÙÝ»ñÇ Ï³ÙÓ»éÝ³ñÏíáÕ ÙÇçáóÝ»ñÇ Ñ»ï ¨³Ýù³Ý: ²Û¹ å³ñ³·³ÛáõÙ Ë³éÝ³ß÷áÃÇó ¨ ÃÛáõñÇÙ³óáõÃÛáõÝÇó Ëáõë³÷»Éáõ Ñ³Ù³ñ Ù»Í Ýß³Ý³ÏáõÃÛáõÝ áõÝÇ Ýñ³ íÇ×³ÏÇ ÝÏ³ï»ÙÁ Ç ëÏ½µ³Ý» µ³ó³Ñ³Ûï»ÉÁ: Ð³çáñ¹ í»ñëïáõ·Çã óáõó³ÏÁ Ï³ñáÕ ¿ û·Ý»É ³é³ÝÓÇÝ å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÝ»ñÇ Ï³ÝËáñáß»É ³ÛÝ Çñ³íÇ×³ÏÝ»ñÁ, áñáÝóáõÙ ³éÏ³ ¿ ß³Ñ»ñÇ µ³ËáõÙÝ»ñÇ Í³·Ù³Ý Ñ³í³Ý³Ï³ÝáõÃÛáõÝ.

- *Ինչպե՞ս ես կխորհեի, եթե մենք փոխեինք մեր դերերը: Եթե ես լինեի նրանցից մեկը, ով վարչվում է աշխատանքի կամ հավակնում է ծառայության մեջ բարձրացման, իսկ իմ տեղն զբաղեցներ նրանցից մեկը, ով որոշում է կայացնում: Այդ գործընթացը ես կհամարե՞ի, արդյոք, արդար:*
- *Ֆինանսական առումով արդյո՞ք շահում կամ տանուլ է տալիս ազգականը, ընկերը կամ գործընկերը, կամ ֆինանսական առումով արդյո՞ք շահում կամ տանուլ եմ տալիս ես ինքս՝ տվյալ հարցի վերաբերյալ այդ կազմակերպության ընդունած որոշումից կամ նրա կողմից տվյալ դեպքում ձեռնարկված գործնական միջոցի հետևանքով:*
- *Արդյո՞ք բարձրանում կամ ընկնում է ազգականի, ընկերոջ կամ գործընկերոջ վարկը, կամ բարձրանում կամ ընկնում է իմ/մեր վարկը տվյալ հարցի վերաբերյալ այդ կազմակերպության ընդունած որոշումից կամ նրա կողմից տվյալ դեպքում ձեռնարկված գործնական միջոցի հետևանքով:*
- *Ոչ թե ծառայողական, այլ անձնական առումով արդյոք, որևէ կերպ նպաստե՞ց տվյալ գործի առնչությամբ որոշման ընդունումը կամ գործնական միջոցի ձեռնարկումը:*
- *Ստացա՞ ես, արդյոք, ինչ-որ օգուտ որևէ մեկից, ով շահում կամ տանուլ է տալիս այդ կազմակերպության ընդունած որոշման կամ նրա կողմից ձեռնարկված գործնական միջոցի արդյունքում, կամ արդյո՞ք ես չարաշահեցի նրա սիրալիրությունը և հյուրընկալությունը:*
- *Արդյո՞ք ես որևէ ընկերակցության, ակումբի կամ արհեստակցական կազմակերպության անդամ եմ կամ ես որոշակի կապեր և ինչ կախյալ վիճակում դնող հարաբերություններ ունե՞մ այնպիսի կազմակերպությունների կամ անձանց հետ, որոնք շահում կամ տանուլ են տալիս այդ կազմակերպության կողմից տվյալ հարցը քննարկելու հետևանքով:*
- *Կարո՞ղ են, արդյոք, ինձ համար ապագայում լինել ինչ-որ անձնական շահեր, որոնք կարող են կասկածի տակ դնել իմ օբյեկտիվությունը:*
- *Եթե ես իրոք մասնակցեմ գնահատման կոչմանը կամ որոշման ընդունմանը, կանհանգստանա՞մ, արդյոք, ես, եթե իմ գործընկերները և հանրությունն իմանա այդ կազմակերպության հետ իմ շփման և կապի մասին:*
- *Ազնիվ և խելամիտ մարդկանց մոտ կստեղծվի՞, արդյոք, տպավորություն, որ, կատարելով իմ հասարակական պարտքը, ես գործել եմ՝ ելնելով անձնական շահագրգռությունից:*
- *Վստա՞հ եմ ես իմ կարողունակության հարցում՝ գործել անաչառորեն և հանուն հասարակության շահերի:*

ºñµ áñ¨¿ Ù»ÏÁ · ïÝáõÙ ¿, áñ Çñ ëïáñ³µ³Å³ÝáõÙáõÙ Í³·»É ¿ ß³Ñ»ñÇ µ³ËáõÙ, ÇÝã å»±ë å»ïù ¿ í³ñíÇ Ý³ ³Û¹ åÇëÇ ¹»åùáõÙ: ²é³çÇÝ ·áñÍÁ å»ïù ¿ ÉÇÝÇ å³ßïáÝ³ å»ë Ñ³Ûï³ñ³ñ»É Ñ³í³Ý³Ï³Ý µ³ËÙ³Ý ³éÏ³ÛáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ ¨ Õ»Ï³í³ñ

óáõóáõÙÝ»ñáí ¹ÇÙ»É¿ÃÇÏ³ÛÇÑ³ñó»ñáí å»ïÇÝÏ³Ù ËáñÑñ¹³Ï³ÝÇÝ, »Ã» ³Û¹åçëÇÝÏ³:

²ÝÏ³ñ³ÏáõÛë ¿, áñ áñáß µ³ËáõÙÝ»ñ ÏÏñ»Ý ³ÛÝù³Ý ³ÝÝß³Ý µÝáõÛÃ, ÇÝãÁ ÑÇÙù ÏÍ³é³ÛÇ ëáëÏëï»ÕÍí³Í Çñ³íÇ×³ÏÇ ³ñÓ³Ý³·ñÙ³Ý¨¹ñ³Ù³-ëÇÝ áñáßáõÙÝ»ñÇ ÁÝ¹áõÝÙ³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÇÝ Ù³ë-Ý³ÏóáÕ ÙÛáõë ³ßË³ï³ÏÇóÝ»ñÇÝ ï»Õ»Ï³óÝ»Éáõ Ñ³Ù³ñ: úñÇÝ³Ï` ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ ³ÝÓÇ Ùáï Ï³ñáÕ¿ ÉÇÝ»É áñ¨¿ ÁÝÏ»ñáõÃÛ³Ý ³ÛÝù³Ý ÷áùñ Ãíáí µ³Å-Ý» ï áÙë»ñ, áñ ¹ñ³Ýó³ñÅ»ùÁãÇ Ï³ñáÕ¿³Ï³Ý³½-¹»óáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý³É ùÝÝ³ñÏíáÕ áñáß³ÏÇ ·áñÍÇíñ³: ²Û¹åçëÇ¹»åùáõÙ ³ÛÝ ³ßË³ï³ÏÇóÝ»ñÁ, áõÙß³Ñ»ñÁ ßáß³÷í»É »Ý ëï»ÕÍí³Í Çñ³íÇ×³ÏÇÑ»ï¨³Ýùáí, åå»ïù¿ ³ÝÑ³Ý·ëï³Ý³Ý ³ÛÝ Ï³-å³ÏóáõÃÛ³Ùµ, áñ ïíÛ³É³ÝÓÁß³ñáõÝ³ÏáõÙ¿Ù³ë-Ý³Ïó»É áñáßáõÙÝ»ñÇ ÁÝ¹áõÝÙ³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÇÝ: ê³Ï³ÛÝ ³ÛÝ ¹»åùáõÙ, »ñµ ÑÇß³ï³Ïí³Í ³ßË³-ï³ÏÇóÝ»ñÁã»Ý Ï³ñáÕ Çñ»Ýó Ñ³Ý·Çëï ½·³É, ³Ý-ÓÁ, áõÙ í»ñ³µ»ñáõÙ¿ ËáëùÁ, å»ïù¿ Ññ³Å³ñíÇ áñáßáõÙÝ»ñÇ ÁÝ¹áõÝÙ³ÝÁ Ñ»ï³·³ Ù³ëÝ³Ïóáõ-ÃÛáõÝÇó: Ð³ëÏ³Ý³ÉÇ¿, áñ ³Ûë å³ñ³·³ÙáõÙ »É³-Ï»ï³ÛÇÝÝ³Ë³¹ñÛ³ÉÁí³Õáõó Çí»ñ·áÛáõÃÛáõÝ áõ-Ý»óáÕ áñ¨¿ Íñ³·ñÇ Ï³Ù å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓÇ' ·áñÍÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ Ýñ³ Ï³ÝË³Ï³É í»ñ³µ»ñÙáõÝ-ùÇ Ï³Ù ³ÝÓÝ³Ï³Ýß³Ñ³·ñ·éáõÃÛ³Ý å³ï×³éáí ³Û¹ûñÇÝ³Ï áñ³Ï³½ñÏÙ³Ý Ñ³Ù³ñ Ï³ñ·³¹ñáõ-ÃÛ³Ý µ³ó³Ï³ÛáõÃÛáõÝÝ¿:

Î³ñáÕ¿ ÏÇñ³éí»É ³ÛÝ µ³ÝÇ ·Ý³Ñ³ïÙ³Ý Ñ³Ù³ñ»ï¨Û³É í»ñëï áõ·Çã óáõó³ÏÁ, Ã» Ï³ñá±Õ¿, ³ñ¹Ûáù, ß³Ñ»ñÇ áñ¨¿µ³ó³Ñ³Ûï í³Í µ³ËÙ³Ý ³éÏ³ÛáõÃÛ³Ý å³ñ³·³ÛáõÙ ³ÝÑñ³Å»ß ïáõÃÛáõÝ ÉÇÝ»É å»ï³Ï³Ý å³ßïáÝ³ï³ñ³ÝÓÇÝ, áõÙÙ³ëÇÝ ËáëíáõÙ¿, ³ÛÉ å»ï³Ï³Ý å³ßïáÝ³ï³ñ³ÝÓ³Ýó Ý»ñÏ³Û³óÝ»É å³Ñ³Ýç` ãÙ³ëÝ³Ïó»É áñáßáõÙÝ»ñÇ ÁÝ¹áõÝÙ³ÝÁ:

- *Պատշաճ գնահատում ապահովելու նպատակով արդյո՞ք տրամադրվել է գործին առնչվող առկա ամբողջ տեղեկատվությունը:*
- *Ինչպիսի՞ բնույթ ունեն փոխհարաբերությունները կամ կապերը, որոնք կկարողանային հանգեցնել բախումների առաջացման:*
- *Արդյո՞ք կա իրավաբանի խորհուրդների անհրաժեշտություն:*
- *Այդ գործն արդյոք ներկայացնո՞ւմ է հասարակական մեծ հետաքրքրություն: Այն կրո՞ւմ է, արդյոք, հակասական բնույթ:*
- *Կարո՞ղ է, արդյոք, տվյալ գործին այդ անձի մասնակցությունը կասկածի տակ դնել նրա ազնվությունը:*
- *Կարո՞ղ է, արդյոք, տվյալ գործին այդ անձի մասնակցությունը կասկածի տակ դնել տվյալ կազմակերպության ազնվությունը:*
- *Ինչպե՞ս կարող այդ անձի մասնակցությունն այն որոշման ընդունմանը, որին խոսքը վերաբերում է, գնահատվել հասարակության այս կամ այն ներկայացուցչի կամ տվյալ կազմակերպության հավանական կապակցություններից կամ մասնակցություններից որևէ մեկի կողմից:*
- *Ինչպե՞ս լավագույնս ապահովել անաչառությունը և արդարությունը, ինչպես նաև պաշտպանել հասարակական շահերը:*

âÝ³Ù³Í Ýñ³Ý, áñ Ù»Í ÝßÝ³Ï³ÏáõÛáõÝ áõÝÇ ³ÛÝ Ñ³Ý·³Ù³ÝùÇ ùÝÝ³ñÏáõÙÁ, Ã» ÇÝãå»ë »Ý ÁÝ-Ï³ÉíáõÙ¨ ·Çï³ÏóíáõÙß³Ñ»ñÇ µ³ËáõÙÝ»ñÁ, ³Ûë í»ñ³ÑëÏÇã óáõó³ÏÝ»ñÇó¨áã Ù»ÏÁãå»ïù¿¹Çï»É áñå»ë ³ÛÝ ÷áËÑ³ñ³µ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ¨ Ï³å»ñÝ ÇÝùÝ³µ»ñ³µ³ñáã åÇï³ÝÇ×³Ý³ãáÕ óáõó³ÏÝ»ñ, áñáÝù áã ÙÇ ³½ÝÇí¨Ë»É³ÙÇï Ù³ñ¹ãÇ Ñ³Ù³ñÇ ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ ß³Ñ»ñÇ µ³ËáõÙÝ»ñ ÍÝáÕ Ñ³Ý·³-Ù³ÝùÝ»ñ:

ØÛáõë é³½Ù³í³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, áñáÝóáí Ï³½-Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÁ Ï³Ù Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝÁ Ï³ñáÕ¿ ½ÇÝí»É ³ÛÝ Ñ³ßíáí, áñå»ë½Ç Ëáõë³÷Ç Çñ ³½Ý-íáõÃÛ³Ý í³ñÏ³µ»ÏáõÙÇó Ï³Ù ³ÛÝ ïå³íáñáõÃÛáõ-ÝÇó, áñ ³Û¹ ³½ÝíáõÃÛáõÝÁ »ÝÃ³ñÏíáõÙ¾éÇëÏÇ, Ý»-ñ³éáõÙ »Ý.

- *Որոշումների ընդունման իր գործընթացների լիարժեք և ճշգրիտ հաշվառման անցկացումը:*
- *Իր կազմակերպության գործընթացների, որոշումների և գործողությունների վերաբերյալ ստույգ տեղեկատվության հանրայնացում մատչելիության ապահովման միջոցով:*
- *Այնտեղ, որտեղ կա շահերի բախումների առկայություն ընդունելու ռիսկ, այն հանգամանքի ապահովում՝ որ բոլոր մասնակիցների վերջնական որոշումը լինի հիմնավորված:*

Æ±Üâ¾Ü°äàîÆ¼ØÀ

Ü»åáïÇ½ÙÁ (ËÝ³ÙÇ³Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ) Çñ»ÝÇó Ý»ñÏ³Û³óÝáõÙ¿ ß³Ñ»ñÇ µ³ËÙ³Ý ³é³ÝÓÝ³Ñ³-ïáõÏ ï»ë³Ï: âÝ³Û³Í ³Û¹ ³ñï³Ñ³Ûïáõ-ÃÛáõÝÁ ³é³í»É É³ÛÝ Ñ³Ù³ï»ùëïáõÙ ·áñÍ³Íí»Éáõ ÙÇï-Ù³ÝÁ, ³ÛÝ µ³ó³é³å»ë ÏÇñ³éíáõÙ¿ ³ÛÝåçëÇ Çñ³íÇ×³ÏÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ, áñáõÙ ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ ³ÝÓÝ û·ï³·áñÍáõÙ¿ Çñ áõÝ»ó³Í å»ï³Ï³Ý ÇßË³Ýáõ-ÃÛáõÝÁ` Çñ ÁÝïÇÝÇ³Ý¹³ÙÝ»ñÇó áñ¨¿Ù»ÏÇ Ñ³-Ù³ñ Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñ, ³í»ÉÇ Ñ³×³Ë` ³ßË³-ï³Ýùëï³Ý³Éáõ Ýå³ï³Ïáí:

Ü»ááïÇ½ÙÇ ³ñ·»ÉáõÙÁ` µáÉáñ ³½·³Ï³ÝÝ»-ñÇ íñ³ï³ñ³ÍíáÕ µ³ó³ñÓ³Ï³ñ·»É³Ýù ã¿: Æë-Ï³å»ë, Í³é³ÛáÕÝ»ñÇ Ñ³ëïÇùÝ»ñáõÙ ³½·³Ï³Ý-Ý»ñÇÝ ³ßË³ï³ÝùÇ ÁÝ¹áõÝ»Éáõ íñ³ ¹ñí³Í ÁÝ¹-Ñ³Ýáõñ ³ñ·»É³ÝùÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý ¹Çï í»É áñå»ë Ù³ñ¹áõ Çñ³íáõÝùÝ»ñÇ »ñ³ßËçùÝ»ñÇ Ë³Ëïáõ Ù:

²Û¹ Çñ³íÇ×³ÏÁ ï³ñµ»ñíáõÙ ¿ Ýñ³ÝÇó, áñÇ å³-ñ³·³ÛáõÙ ÙÇ ³½·³Ï³ÝÁ Ù»Ï ³ÛÉ ³½·³Ï³ÝÇ ³ß-Ë³ï³ÝùÇ ¿ í³ñÓáõÙ áñ¨¿ å³ßïáÝáõÙ ¨, ÁÝ¹ áñáõÙ, Ýñ³ ÝÏ³ïÙ³ÙµáõÝÇ í»ñ³ÑëÏáÕ³Ï³ÝÉÇ³-½áñáõÃÛáõÝÝ»ñ, ¨, Ñ»ï¨³µ³ñ, Ý³¨ ³ßË³ï³ÝùÇ ÁÝ¹áõÝí³Í Çñ ÁÝï³ÝÇùÇ ³Ý¹³ÙÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ: ê³Ï³ÛÝ Ý»åáïÇ½ÙÇ ÝÏ³ïÙ³ÙµÝßí³Í³ñ·»É³Ý-ùÁ áñáß³ÏÇáñ»Ý ³ñ·»ÉáõÙ ¿ å»ï³Ï³Ý Í³é³Ûá-ÕÇÝ Çñ å»ï³Ï³Ý å³ßïáÝÝ û·ï³·áñÍ»É (Ï³Ù³ÛÝã³ñ³ß³Ñ»É) å»ï³Ï³ÝÑÇÙÝ³ñÏÝ»ñáõÙ Çñ ÁÝ-ï³ÝÇùÇ ³Ý¹³ÙÝ»ñÇÝ ³ßË³ï³ÝùÇ ï»Õ³íáñ»ÉáõÑ³Ù³ñ: ²Ûë å³ñ³·³ÛáõÙ Ýå³ï³ÏÝ ³ÛÝ ã¿, áñ-å»ë½Ç ÃáõÛÉ ãïñíÇ ³ÛÝåÇëÇ Çñ³íÇ×³Ï, áñÇ ¹»å-ùáõÙ ÁÝï³ÝÇùÇ ³Ý¹³ÙÝ»ñÁ ÙÇ³ëÇÝ »Ý ³ßË³-ïáõÙ, ³ÛÉ ³ÛÝ, áñå»ë½Ç Ï³ÝËíÇ ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ å»-ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÇ ÏáÕÙÇó Ù»ñÓ³íáñ ³½·³Ï³Ý-Ý»ñÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ Ñáí³Ý³íáñáõÃÛ³Ý ¹ñë¨áñÙ³Ý ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÁ`µ³ñÓñáñ³Ï³íáñáõÙ áõÝ»óáÕ å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓ³Ýó ³ßË³ï³ÝùÇ í³ñÓÙ³Ý Ñ³Ý¹»å Ñ³ÝñáõÃÛ³Ý ³ÝáõÝÇó ÇÝùÝ³Ñ³Û³ó ÉÇ³-½áñáõÃÛáõÝÝ»ñ Çñ³Ï³Ý³óÝ»ÉÇë:

ÆÉãå»ë Ñ³Ûï³ñ³ñ»É ¿ Ð³ñ³í³ýñÇÏÛ³Ý Ð³Ýñ³å»ïáõÃÛ³Ý ûÙµáõ¹ëÙ»ÝÇ ·ñ³ë»ÝÛ³ÏÇ ³ß-Ë³ï³ÏÇóÝ»ñÇó Ù»ÏÁ.

§´ÝáñáßûñÇÝ³Ï Ï³ñáÕ ¿ ÉÇÝ»É ¹»åùÁ, »ñµ Ñ³ëï³ïíáõÙ ¿, áñ ÇÝã-áñ ÙÇ Ù³ñ¹ Çµñ¨ Ã» ëï³-ó»É¿ ³ÝûñÇÝ³Ï³Ý³é³í»ÉáõÃÛáõÝ, áñÁÏ³Û³ÝáõÙ¿ Ýñ³Ý ÇÝã-áñ ·»ñ³ï»ëãáõÃÛáõÝáõÙ ³ßË³ïáÕ Ýñ³ ÁÝï³ÝÇùÇ ³Ý¹³ÙÝ»ñÇó Ù»ÏÇ ÙÇç³Ùïáõ³Ý ³ñ¹ÛáõÝùáõÙ Ýñ³Ý ³ÛÝåÇëÇÏ³å³ÉÝ»ñÇ ïñ³Ù³¹-ñáõÙÁ, áñáÝù ³Û¹ ·»ñ³ï»ëãáõÃÛáõÝÁ Çñ³Ï³Ý³ó-ÝáõÙ¿ ¹ñëáõÙ: Î³ñ»ÉÇ ¿ñ Ñ³Ý·»É ³ÛÝ Ñ»ï¨áõ-Ã³Ý, áñ ³Ûë å³ñ³·³ÛáõÙ ãÇ Ï³ï³ñí»É áñ¨¿ Ñ³Ýó³íáñ ³ñ³ñù, ³ÛÉ ¹ñë¨áñí»É¿ áã µ³ñáÛ³-Ï³Ý í³ñù³·ÇÍ: Ø»ñ ûñ»Ýë¹ñáõÃÛáõÝáõÙ Ý»åá-ïÇ½ÙÁ ¹»é¨ë ãÇ Ñ³Ù³ñíáõÙ Ñ³Ýó³Ýù, µ³Ûó ïíÛ³É¹»åùáõÙ Ë³Ëïáõ³ÛÝù³Ý³ÏÝÑ³Ûï¹³-ï³å³ñï»ÉÇ ¨ ÑÇÙÝ³íáñí³Í¿, áñ ³ÝÑñ³Å»ßï¿ ³Ýå³ï×³é å³Ñ³Ýç»É ûÙµáõ¹ëÙ»ÝÇ ÏáÕÙÇó ·áñ-ÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñ: ´³óÇ ³Û¹, Ý»åáïÇ½ÙÇ ·áñÍáÕáõ-ÃÛáõÝÁ Ï³ñáÕ¿ ÉÇÝ»É ï³·Ý³åÇ ³Ñ³½³Ý·»ñÇó Ù»ÏÁ, ÇÝãÁ Ý³Ë³½·áõß³óÝáõÙ¿ ûÙµáõ¹ëÙ»ÝÇÝ ïíÛ³É ³ÝÓÇ Ùáï Ýñ³ ÏáÕÙÇó ÁÝÏ³ÉíáÕ ³ÛÝåÇëÇ Ù³ñ¹Ï³Ýóáí Çñ»Ý ßñç³å³ï»Éáõ ³ÝÑñ³Å»ßïáõ-ÃÛ³Ý ³éÏ³ÛáõÃÛ³Ý ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ, áñáÝó í»ñ³µ»ñÛ³É ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝÇ Ï³ñíÇù, áñ Ýñ³Ýù ëáíáñ³Ï³ÝÇó ³í»ÉÇ »Ý ³é³ç³¹ÇÙ»É ³ÛÝ ³éáõÙáí, áñå»ë½Ç ÑÝ³ñ³íáñ ÉÇÝÇ ³å³íÇÝ»É Ýñ³Ýó, »ñµ Ó·ïáõÙ »ë ·áñÍ»É §ë»÷³Ï³ÝÑ³Û»óá-ÕáõÃÛ³Ùµ¦:[6]

Ð³×³Ë Ý»åáïÇ½ÙÁ ï»Õ¿ ·ïÝáõÙ Ù³ëÝ³-íáñë»Ïïáñáõ Ù, Ñ³ïÏ³å»ë ³ÛÝ Ïáñåáñ³óÇ³Ý»-ñáõÙ, áñáÝù å³ïÏ³ÝáõÙ »Ý ÙÇ ÁÝ ï³ÝÇùÇ: ²Û¹åÇ-ëÇ Ïáñåáñ³óÇ³Ý»ñáõÙ ÝÙ³Ý åñ³ÏïÇÏ³Ý Ñ³-Ù³ñíáõÙ¿ ÁÝ¹áõÝ»ÉÇ: ì»ñçÇÝ Ñ³ßíáí, ó³ÝÏ³ó³Í ³é³í»ÉáõÃÛ³Ý Ý»ñ·áñÍáõÃÛáõÝÝ ³½¹áõÙ¿ Ïáñåá-ñ³óÇ³ÛÇ ·áñÍÝ³Ï³Ý ³ñ¹ÛáõÝùÇ (ß³ÑáõÛÃÇ) íñ³, ÇëÏ ³Û¹ ·áñÍÝ³Ï³Ý ³ñ¹ÛáõÝùÝÇñ»ÝÇó Ý»ñÏ³Û³ó-ÝáõÙ¿ ÁÝï³Ý»Ï³Ý §ë»÷³Ï³ÝáõÃÛáõÝ¦: Ø³ëÝ³-íáñë»Ïïáñáõ Ý»áåáïÇ½ÙÁ Ï³ñáÕ¿ ³ßË³ï³-í³ÛñáõÙ ³é³ç µ»ñ»É ÃßÝ³ÙáõÃÛáõÝ, µ³Ûó ãÏ³Ý å³ï×³éÝ»ñ, áñáÝó ÑÇÙ³Ý íñ³ å»ïáõÃÛáõÝÁ Ï³-ñáÕ³Ý³ ÙÇç³Ùï»É ëï»ÕÍí³Í Çñ³íÇ×³ÏÁßïÏ»-Éáõ Ýå³ï³ÏáíÏ¨áõÙ¹ »ñ¨áõÛÃÇ ¹»Ùáõ-Í³Í ûñ»ÝùÝ»ñ:

ê³Ï³ÛÝ å»ï³Ï³Ý ë»Ïïáñáõ Ù Ý»åáïÇ½ÙÁ ÍÝ³ë¿ å³ï×³éáõÙ Ñ³Ýñ³ÛÇÝ ß³Ñ»ñÇÝ: Ü»åá-ïÇ½ÙÇ ³éÏ³ÛáõÃÛáõÝÁ ÝÞ³Ý³Ïáõ¿, áñ ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ å³ßïáÝÇÝ Ï³ÙÇÝã-áñ Í³é³ÛáÕ³Ï³Ý ³é³ç-Ë³Õ³óÙ³Ý ³é³í»É Ñ³Ù³å³ï³ëË³ÝáÕ Ã»Ï-Ý³ÍáõÇÝ ãÇ Ñ³çáÕíáõÙ Ñ³ëÝ»É ³Û¹ å³ßïáÝÇÝ, Çëï, í»ñçÇÝ Ñ³ßíáí, ïáõÅáõÙ¿ áÕç Ñ³ë³ñ³Ïáõ-ÃÛáõÝÁ:

Î³Ù ¿É Ý»åáïÇ½ÙÁ Ï³ñáÕ¿ ÝÞ³Ý³Ï»É, áñ áñ¨¿ Ï³é³í³ñ³Ï³Ý Ï³å³É ëï³ÝáõÙ¿ Ý³, áõÙ ³é³ç³ñÏ³Í ·ÇÝÁ ¨ ÙÛáõë å³ÛÙ³ÝÝ»ñÝ Çñ»Ýó ÙñóáõÝ³ÏáõÃÛ³Ùµ ½ÇçáõÙ »Ý ³ÛÉ Ñ³í³ÏÝáñ¹Ý»ñÇ ³é³ç³ñÏÝ»ñÇÝ, ¨ ¹³ ³ñíáõÙ¿ Ñ³ñÏ³ïáõÝ»ñÇ ¹ñ³Ù³Ï³ÝÙÇçáõÝ»ñÇÑ³ßíÇÝ:

Ü»åáïÇ½ÙÁ Ï³ñáÕ¿µ³ËáõÙÝ»ñ ³é³ç³óÝ»É ó³ÝÏ³ó³Í Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝáõÙ` ³ßË³ï³Ý-ùÇÝ ÝíÇñí³ÍáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ï»ùëïáõÙ, Ñ³ïÏ³-å»ë, »ñµ ÙÇ ³½·³ÏÝÁ Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ¿ ÙÛáõë ³½-·³Ï³ÝÇ ³ÝÙÇç³Ï³Ý å»ïÁ: ä»ïù¿ Ëáõë³÷»É ³Û¹åÇëÇ Çñ³íÇ×³ÏÝ»ñÇó: ò³ÛïáõÝ ³ñïÑ³Ñ³Ûï-í³Í ³ñ·»É³ÝùÁ ÃáõÛÉã¿ñ ï³Ý»ñùáÑÇßÛ³É ³½·³-Ï³ÝÝ»ñÇó áñ¨¿Ù»ÏÇÝ` ÑáñÁ, ÙáñÁ, »ÕñáñÁ, ùñáçÁ, Ñáñ»ÕµáñÁ (Ùáñ»ÕµáñÁ), Ñáñ³ùñáçÁ (Ùáñ³ùñáçÁ), ³ÙáõëÝáõÝ, ÏÝáçÁ, áñ¹áõÝ, ¹ëï»ñÁ, ÷»ë³ÛÇÝ, Ñ³ñ-ëÇÝ, ½³ñÙáõÑáõÝ Ï³Ù ½³ñÙÇÏÇÝ ÇÝãå»ë å»ïÇ, ³ÛÝå»ë¿É»ÝÃ³Ï³ÛÇ å³ßïáÝ½µ³Õ»óÝ»É:

²í»ÉÇ í³ï ÏÉÇÝ»ñ, »Ã» ¹³ï³íáñÁ ùÝÝÇ ÙÇ ·áñÍ, áñáõÙ Ý³ áõÝÇ ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý ß³Ñ³·ñ·éáõ-ÃÛáõÝ, Ï³Ù áñÁ ßáß³÷Ç Ýñ³ ³½·³Ï³ÝÝ»ñÇó Ï³Ù É³í ÁÝÏ»ñÝ»ñÇó áñ¨¿Ù»ÏÇ ß³Ñ»ñÁ: ÜÙ³Ý ¹»åù»-ñáõÙ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý ·áñÍ»ñÇ ùÝÝáõÃÛ³Ý Å³Ù³-Ý³Ï ÏáõÙ»ñÇÝ Ï³ñ»É¿Ñ³ñóÝ»É (Ï³ëï³ÍÇ ³éÏ³-ÛáõÃÛ³Ý å³ñ³·³ÛáõÙ)` ³ñ¹Ûáù ïíÛ³É ·áñÍÁ ËëáÕ ¹³ï³íáñÁ µ³í³ñ³ñáõÙ¿ Ýñ³Ýó å³Ñ³ÝçÝ»ñÁ` Ï³ÝË³í å³ñ½³µ³Ý»Éáí ß³Ñ»ñÇ ÑÝ³ñ³íáñ µ³ËÙ³Ý³éÏ³ÛáõÃÛáõÝÁ:

øñ»³Ï³Ý ·áñÍáí ¹³ï³íáñÁ å»ïù¿ å³ñ-½³å»ë Ñ³Ûï³ñ³ñÇ Çñ »ñÏÇÙ³ëï ¹ñáõÃÛ³Ý Ù³-ëÇÝ ¨ Ññ³Å³ñíÇ ·áñÍÇ ùÝÝ³ÃÛ³ÝÁ Ù³ëÝ³Ïó»-ÉáõÓ:

Â»ñ¨ë, ³í»ÉÇ Ñ³½í³¹»å¿ å³ï³ÑáõÙ, áñ Ñ³ñó Í³·Ç, »ñµ ¹³ï³íáñÝ»ñÇ áñ¹ÇÝ»ñÁ ¨ ¹áõëïñ»ñÁ ¹³ï³ñ³ÝáõÙ Çñ»Ýó ÍÝáÕÝ»ñÇ ³éç¨

Ý»ñÏ³Û³óÝ³Ý áñå»ë ÷³ëï³µ³ÝÝ»ñ: ²é³ÝÓÇÝ ¹³ï³Ï³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·»ñáõÙ ¹³ µ³ñ¹áõÃÛáõÝÝ»ñ ãÇ ³é³ç³óÝáõÙ: ØÛáõëÝ»ñáõÙ ÝÙ³Ý ¹»åù»ñÝ ³é³ç »Ý µ»ñáõÙ Ã»Å í»×»ñ ¨ Ñ³Ý·»óÝáõÙ Éáõñç, µ³Ûó¨ áã ÙÇ³Ýß³Ý³Ï åÝ¹áõÙÝ»ñÇ Ý³Ë³Ñ³Ù³Ó³ÛÝáõÃÛ³Ý ¨ Ïáéáõåó Ç³ÛÇ ³éÏ³ÛáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ: Ü³Ë¨³é³ç, Ý»ñåáïÇ½ÙÁ Ý»ñ³éáõÙ ¿ Ñ»ï¨Û³É µ³Õ³¹ñ³ï³ññ»ñÇó Ù»ÏÁ Ï³Ù ÙÇ ù³ÝÇëÁ.

- ընտանիքի մերձավոր անդամի կամ տնեցի-գործընկերոջ աշխատանքի վարձման, պաշտոնում նշանակման, պաշտոնում վերանշանակման, որակավորման, վերաորակավորման, գնահատանքի հեղինակման, ծառայողական առաջխաղացման, մի աշխատանքից այլ աշխատանքի կամ ուսուցման փոխադրման պաշտպանումը, ով պաշտոն է զբաղեցնում այն պետական հաստատությունում կամ մարմնում, որի նկատմամբ նա իշխանություն ունի կամ վերահսկողություն է իրականացնում, կամ մասնակցություն ունի թվարկված բաղադրատարրերում կամ հակում վերջիններիս հանդեպ.
- մասնակցությունն ընտանիքի մերձավոր անդամի կամ տնեցի-գործընկերոջ վարձատրության սահմանման որոշմանը.
- իր ենթակայի ցանկացած խնդրի կատարման հանձնարարումը, որը վերաբերում է ընտանիքի մերձավոր անդամի կամ տնեցի-գործընկերոջ աշխատանքի վարձմանը, պաշտոնում նշանակմանը, պաշտոնում վերանշանակմանը, որակավորմանը, վերաորակավորմանը, ծառայողական առաջխաղացմանը, մի աշխատանքից այլ աշխատանքի կամ ուսուցման փոխադրմանը.
- մերձավոր ազգականի օգտին լոբբինգը (անդրկուլիսյան գործարարությունը), որի արդյունքում նա որևէ պաշտոնի է նշանակվում պետական սեկտորում, կամ բարձրակարգ կառավարիչ՝ մասնավոր սեկտորում (նման դեպքերում առաջինն իշխանություն չունի և վերահսկողություն չի իրականացնում վերջինիս նկատմամբ).
- ընտանիքի մերձավոր անդամի կամ տնեցի-գործընկերոջ նկատմամբ ուղղակի կամ անուղղակի հսկողության իրականացումը կամ այդպիսի հսկողության հանձնարարումն իր ենթականերից որևէ մեկին[7]:

ê³Ï³ÛÝ Ñ³Ýñ³ÛÇÝ ß³Ñ»ñÁ å³Ñ³ÝçáõÙ »Ý, áñå»ë½Ç ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ ³ßË³ï³ï»ÕÇ Ñ³Ù³ñÉ³í³·áõÛÝ Ã»ÏÝ³ÍáõÝ Í³é³ÛÇ ÙÇ³ÛÝ å»ïáõÃÛ³ÝÁ: ÈÇÝáõÙ »Ý ¹»åù»ñ, »ñµ ³½·³Ï³ÝÁ, ³Ýï³ñ³ÏáõÛë, ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ áñáß³ÏÇ å³ßïáÝÇÝ É³í³·áõÛÝë Ñ³Ù³å³ï³ëË³ÝáÕ ³ÝÓÝ ¿, ë³Ï³ÛÝ ³Ûë å³ñ³·³ÛáõÙ å»ïù ¿ ï»Õ·ïÝÇ ß³Ñ»ñÇ Ñ³í³ë³ñ³ÏßéáõÙÁ: ²Û¹ ÇëÏ å³ïÏ³ÝáÕ Ý»ñ»ÏÛ³ÍÝ»ñÁ Ï³ÝáÝÝ»ñÁ ãå»ïù ¿ ¹³éÝ³Ý ³ÝÑ³ÕÃ³Ñ³ñ»ÉÇ ³ñ·»Éù ¨ Ýß³Ý³Ï»É` áñ µ³ñÓñ áñ³Ï³íáñáõÙ áõÝ»óáÕ Ã»ÏÝ³ÍáõÝ»ñÁ Ùßï³å»ë ¹ÇïíáõÙ »Ý ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ å³ßïáÝÝ ½µ³Õ»óÝ»Éáõ Ñ³Ù³ñ áã åÇï³ÝÇ: ²Û¹ ÙÇïùÝ ³ñ¹»Ý Ó¨³Ï»ñåí³Í ¿ ³ÛÝåÇëÇ ³ñï³Ñ³ÛïáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ, áñáÝù ¨¿, ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ ã»Ý ÃáÕÝáõÙ ÙÝ³Ï³í ÝáñÙ»ñÇó ß»ÕíáõÙÝ»ñÇ, Ï³Ù ³é³ÝÓÇÝ ³ÝÓ³Ýó Çñ»Ýó Ñ³Û»óáÕáõÃÛ³Ùµ ·áñÍ»Éáõ Ñ³Ù³ñ[8]:

²ØÜ-Ç ûÏñáõ·Ý»ñÇó Ù»ÏÇ Ï³é³í³ñÙ³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·Ý ³ßË³ï³ÝùÇ í³ñÓÙ³Ý Çñ åñ³ÏïÇÏ³ÛáõÙ ÏÇñ³éáõÙ ¿ Ý»åáïÇ½ÙÁ Ï³ÝË»Éáõ Ýå³ï³Ïáí Ñ»ï¨Û³É Ùáï»óáõÙÁ.

[illegible]

- եթե նրանց դիրքը կամ ձեր դիրքը կապված կլինի հսկողության իրականացման, պաշտոնում նշանակման, բողոքների քննարկման, կարգավորման, աշխատանքից ազատման կամ կարգապահական միջոցների ձեռնարկման, կամ կարգապահական բնույթի ազդեցություն ունենալու լիազորությունների առկայության հետ.
- եթե դուք կամ վարձու աշխատողը պետք է վերստուգեք, ստուգեք կամ ստանաք հանրային դրամական միջոց կամ հանրային ունեցվածք, կամ ձեզ կամ վարձու աշխատողին վստահվում է հանրային դրամական միջոցը կամ հանրային գույքը.
- եթե առաջանում են հանգամանքներ, որոնք թույլ են տալիս կանխատեսել, որ այդ օկրուգի շահերը և ձեր շահերը կամ վարձու աշխատողի շահերը բախման մեջ կգտնվեն, կամ կասկածի տակ են դրված.
- եթե այդ օկրուգը պետք է սահմանափակի վարձու աշխատանքն այն հաշվով, որպեսզի խուսափի աշխատանքի ընդունելիս խտրականությունից, կադրային քաղաքականության հետ կապված կամ այդ հիմնախնդրի հետ կապված բախումներից:

²Û¹ ûÏñáõ·Á »ñµ»ù ãÇ ïñ³Ù³¹ñáõÙ Ó»½ ¨ Ó»ñ ÁÝï³ÝÇùÇ ³Ý¹³ÙÝ»ñÇÝ ÙÇ¨ÝáõÛÝ í³ñãáõÃÛáõÝáõÙ, Ï³Ù ëïñáõÏïáõñ³ÛÇÝ ëïáñ³µ³Å³ÝáõÙáõÙ, Ï³Ù ³ßË³ï³Ýù³ÛÇÝ ÙÇ¨ÝáõÛÝ ï³ñ³ÍùáõÙ, áñÁ ·ïÝíáõÙ ¿ Ó»ñ í»ñ³ÑëÏáÕáõÃÛ³Ý Ý»ñùá, Ï³Ù Ó»ñ Ñ³Ù³ÏóÇ ·ïÝíáõÙ ¿ Ó»ñ í»ñ³ÑëÏáÕáõÃÛ³Ý ïÇñáõÛÃáõÙ, Ù³ñÙÝÇ Ï³éáõóí³ÍùáõÙ, áñ ¹áõù áõÝ»ù ÃáÕ³ñÏÙ³Ý Ï³Ù ÑëÏáÕáõÃÛ³Ý Ñ³Ý·³ÙÛ³Ý, Ù³ñ¹Ï³ÛÇÝ ûñÇÝ³ÏÝ»ñáí

ÙÇç¨ µ³ËáõÙÝ»ñ, ³ßË³ï³ÝùÇ ó³Íñ ³ñ¹ÛáõÝ³-í»ïáõÃÛáõÝ, í³ñÓáõ ³ßË³ï³ÝùÇ ³ñ¹ÛáõÝ³í»-ïáõÃÛ³Ý µ³ó³Ï³ÛáõÃÛáõÝ Ï³Ù ³ÛÉ ³Ý³éáõÇ å³Û-Ù³ÝÝ»ñ, Ý»ñ³éÛ³É ³ßË³ï³ÝùÇ í³ñÓÙ³Ý µÝ³-·³í³éáõÙ ³Ù¹ ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛ³Ý Ù»ç ÑÇß³-ï³Ïí³Í å³ÛÙ³ÝÝ»ñÁ: îíÛ³É ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛáõ-ÝÁãå» ïù¿áõÝ»Ý³ Ñ³Ï³1³ñÓáõÅ, »Ã» ÙÇ³ÛÝ ï»Õ ã»Ý ·ïÝáõÙ ³ßË³ï³ÝùÇ í»ñáÝßÛ³É ³Ýµ³ñ»Ý-å³ëï å³ÛÙ³ÝÝ»ñÁ: ÜÙ³Ý ¹»åù»ñáõÙ ³Ù¹ ûÏ-ñáõ·Ý` Çñ»Ý Çñ³íáõÝù¿í»ñ³å³ÑáõÙ, ÑÇß³ï³Ï-í³Í Ã»ñáõÃÛáõÝÝ»ñáí ï³é³åáÕ í³ñÓáõ ³ßË³-ïáÕÝ»ñÇÝ ÷áË³1ñ»É ³ÛÉ å³ßïáÝ»³Ï³ÝÙ³Ï³ñ-1³ÏÝ»ñÇ, ³ßË³ï³ÝùÇ í³ñÓ³ïñáõÃÛ³Ý ë³Ý1-Õ³ÏÝ»ñÇ Ï³Ù ³ÛÉ ³ßË³ï³ï»Õ»ñ9:

Ð»ï³·³ é³½Ù³í³ñáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ ¨ ÁÝÃ³-ó³Ï³ñ·»ñáõÙ ÑÇÙÝ³Ï³Ý áõß³1ñáõÃÛáõÝÁ å»ïù¿ 1³ñÓíÇ ß³Ñ»ñÇ µ³ËáõÙÝ»ñÇ µ³ó³Ñ³ÛïÙ³Ý ¨ ·ñ³ÝóÙ³Ý ³ÝÑñ³Å»ßïáõÃÛ³ÝÁ ¨ ÙÇçáóÝ»ñÇÝ, ÇÝãå»ëÝ³¨Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý ·áõÍáõáõÃÛáõÝÝ»-ñÇ Ï³ÝËáõñáßÙ³ÝÁ`áõÕÕí³Í ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ Ï³½Ù³-Ï»ñåáõÃÛ³Ý ³ßË³ï³ÝùáõÙ ³½ÝíáõÃÛ³Ý íñ³ ³Ù¹ µ³ËáõÙÝ»ñÇ Ý»ñ·áõÍáõÃÛáõÝÁ Ýí³½³ ·áõÛÝÇ Ñ³ëó-Ý»ÉáõÝ:

ÆÜâ ¾ ÜÞ²Ü²ÎàôØ Ðàì²Ü²ìàðâ²Î²ÜàôÂÚàôÜ

Ðáí³Ý³íáõñã³Ï³ÝáõÃÛáõÝÝ Çñ»ÝÇó Ý»ñÏ³-Û³óÝáõÙ¿ ³í»ÉÇ É³ÛÝ Ñ³ëÏ³óáõÃÛáõÝ, ù³Ý Ý»åá-ïÇ½ÙÁ ¨ 1³ëíáõÙ¿ ³ÛÝåÇëÇ Çñ³íÇ×³ÏÝ»ñÇÝ, áõáÝóáõÙ Ý³Ë³å³ï íáõÃÛáõÝÁ ïñíáõÙ¿ÁÝÏ»ñÝ»-ñÇÝ` ³ÝÏ³Ë ³ÛÝ Ñ³Ý·³Ù³ÝùÇó, Ñ³Ù³å³ï³ë-Ë³Ýá±ôÙ»Ý, ³ñ¹Ûáù, Ýñ³Ýù áñáß³ÏÇ å³ßïáÝáõÙ ³ßË³ï»Éáõ å³Ñ³ÝçÝ»ñÇÝ: ²Ù»ÝÇó ³é³ç, Ñáí³-Ý³íáõñã³Ï³ÝáõÃÛáõÝ Ï³ñáÕ¿ 1ñë¨áõí»É å³ßïá-ÝáõÙ Ýß³Ý³ÏáõÙÝ»ñ Ï³ï³ñ»ÉÇë, ë³Ï³ÛÝ 1ñ³ 1ñë¨áõÙ³Ý Ñ³í³Ý³Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ Ù»Í¿Ý³¨ ÇÝù-Ý³Ñ³Û³ó ÉÇ³½áõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ùáï³Éáõï Çñ³Ï³-Ý³óÙ³Ý Ñ»ï Ï³åí³Í 1»åù»ñÇó ó³ÝÏ³ó³ÍÇ å³ñ³·³ÛáõÙ:

²Ý·ÉÇ³ÛáõÙ ß³Ñ³1Çï³Ï³Ý Ýå³ï³ÏÝ»ñáí û·ï³·áõÍíáõ Í³ÝáÃáõÃÛ³Ý µÝáõñáßÙ³Ý Ñ³Ù³ñ û·ï³·áõÍíáõÙ »Ý ³ÛÝåÇëÇ ³ñï³Ñ³Ûïáõ-ÃÛáõÝ-Ý»ñ, ÇÝãåÇëÇù »Ý §1åñáó³Ï³Ý ÑÇÝ ÷áõÏ³å¦ Ï³Ù §1åñáó³Ï³Ý ÑÇÝ ÁÝÏ»ñÝ»ñÇ ³ÏáõÙµ¦, éáõë-Ý»ñÝ û·ï³·áõÍáõÙ »Ý §µÉ³ï¦ µ³éÁ: ²ÙµáÕç ³ß-Ë³ñÑáõÙ Ï³Ý »ñÏñÝ»ñ, áñï»Õ Ï³å»ñÇ û·Ýáõ-ÃÛ³Ùµ¨ ã³ñ³ß³ÑÙ³Ùµ 1Ç½í»É »Ý ³ÙµáÕç³Ï³Ý Ï³ñáÕáõÃÛáõÝÝ»ñ: ´³í³Ï³Ý¿µ»ñ»É ÆÝ1áÝ»½Ç³-ÛáõÙ §µÉ³ïÇ¦ û·ï³·áõÍÙ³Ý µ³½Ù³ÃÇí ûñÇÝ³Ï-Ý»ñ ³ÛÝÅ³Ù³Ý³ÏÝ»ñáõÙ, »ñµ»ñÏÇñÁ ·ïÝíáõÙ¿ñ ·»Ý»ñ³É êáõÑ³ñïáÛÇ ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý Ý»ñùá: ê³-Ï³ÛÝ ÝáõÛÝÇëÏ ³ÛÝï»Õ ³é³í»ÉáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ïñ³-Ù³1ñáõÙÁ 1áõñë ã¿ñ ·³ÉÇë ûñ»ÝùÇ ßñç³Ý³ÏÝ»ñÇó, ¨ ï å³íáõñáõÃÛáõÝ¿ë ï»ÕÍíáõÙ, áñ ³Û¹ åÇëÇ 1»å-ù»ñÇó ß³ï»ñáÏ³å í³Í ã»Ý»Õ»É Ñ³Ï³Çñ³í³Ï³Ý ·áõÍíáõáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ»ï: ²Û¹ áõÑ³Ý¹»ñÓ, ÑÇß³-ï³Ïí³Í ³é³í»ÉáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ïñ³Ù³1ñÙ³Ý í»-ñ³µ»ñÛ³É ùÇã áñáßáõÙÝ»ñ Ï»ÝÃ³ñÏí»ÇÝë ïáõ·Ù³Ý ·áõÍíáÝÃ³óÇ` 1ñ³Ýó ïñ³Ù³1ñÙ³Ýã³÷³ÝÇßÝ»ñÇ 1³ï³ùÝÝáõÃÛ³Ý ³ñ¹ÛáõÝùáõÙ:

Ø»Í ÝßÝ³Ý³ïáõÃÛáõÝ áõÝÇ ³ÛÝ ÷³ëïÁ, áñ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ñëï³Ï Ó¨³Ï»ñå»É¿ÇÝ ¨ É³í¿ÇÝ Ñ³ëï³ÝáõÙ ³ÛÝí³ñù³·ÍÇ 1ñáõÛÃÝ»ñÁ ¨ Ù»Ãá1ÇÏ³Ý, ÇÝãå»ëÝ³¨·ñí³Í í³ñù³Ï³ÝáÝÝ»-ñÁ, áñáÝóÝå³ï³ÏÝ¿Çñ³Ï³ÝáõÙ ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»-óáÕ ¨ Ñ³í³Ý³Ï³Ý ÁÝÏ³É»ÉÇ ß³Ñ»ñÇ µ³ËáõÙÝ»-ñÇ, Ý»ñ³éÛ³É Ý»åáï Ç½ÙÁ ¨ §µÉ³ïÁ¦, Ñ»ï Ï³å-í³Í ÑÇÙÝ³ËÝ1ÇñÝ»ñÇ ÉáõÍáõÙÁ:

ê³Ï³ÛÝ, ³ÛÝ 1»åù»ñáõÙ, »ñµ Ý»åáï Ç½ÙÁ Ï³ñ»ÉÇ¿µÝáõÃ³·ñ»É ³ñÛáõÝ³ÏÇó ³½·³Ï³ÝÝ»ñÇ Ï³Ù ³ÙáõëÝ³Ï³Ý Ñ³ñ³µ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ íñ³ ÑÇÙÝí³Í ³½·³Ï³ÝÝ»ñÇ¨ ·áõÍíÁÝÏ»ñÝ»ñÇÑ³Ù³-ï»ùëïáõÙ` Ñáí³Ý³íáõñã³Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ ³ñ¹ÛáõÝ³-í»ï Çñ³í³Ï³Ýë³ÑÙ³ÝÙ³Ý ãÇ»ÝÃ³ñÏíáõÙ: ¸ñ³ 1»Ù Ï³ñ»ÉÇ¿å³Ûù³ñ»É ëáëÏ áã å³ßïáÝ³Ï³Ý Ó¨áí. ËáõÑ»Éáí ³ÛÝ Ù³ëÇÝ Ã» Çñ³½»Ïí³Í ¨ Ë»-É³ÙÇï Ù³ñ¹ÇÏ ÇÝãå»ëÏ·Ý³Ñ³ï»Ý ïíÛ³É ÝßÝ³ÏáõÙÁ:

ºñµ»ÙÝ ³Û¹ Ñ³ñóÁ Ï³ñáÕ¿ ÉáõÍí»É ß³ï å³ñ½Ó¨áí: ºÃ» áñ¨¿Ù»ÏÁ ¹ÇÙáõÙ¿ï³ÉÇë å³ß-ïáÝ½µ³Õ»óÝ»ÉáõÙ³ëÇÝ¨ ³Û¹ å³ßïáÝÇ Ã»ÏÝ³-ÍáõÝ»ñÇ Ñ»ï ½ñáõÛó ³ÝóÏ³óÝáÕ Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÇ ³Ý¹³ÙÝ»ñÇó Ù»ÏÁ Ï³Ù ÙÇ ù³ÝÇëÁ É³í»Ý×³Ý³-ãáõÙ 1ñ³ Ñ³í³ÏÝáñ1ÇÝ, Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÇ Ýßí³Í ³Ý¹³ÙÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý¨ å»ïù¿ Ññ³Å³ñí»Ý Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÇ ³ßË³ï³ÝùÇÝ Ù³ëÝ³Ïó»Éáõó: Àëï¿áõÃÛ³Ý, ÇÝã-áñ å³ÑÇó ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ ³ÝÓÁ 1³éÝáõÙ¿³Ûëå»ë ÏáãÍ³Í §µÉ³ï³ÛÇÝ¦, §·áõÍíÁÝ-Ï»ñ¦-ÇÝãÁ ÃáõÛÉ¿ï³ÉÇë Ñû·áõï Ýñ³ ÁÝ1áõÝí³Í áñáßáõÙÁ áñ³Ï»É áñå»ë Ñáí³Ý³íáñãáõÃÛáõÝ: ²ÛÝ Ñ³Ý·³Ù³ÝùÇ áñáßÙ³Ý Ñ³Ù³ñ, Ã» áñï»Õ å»ïù¿ ³ÝóÏ³óÝ»É ½ÝÇíÑ³í³ÏÝáñ1Ç¨Ï³å»ñÇó û·ï-íáÕ Ñ³í³ÏÝáñ1Ç ÙÇç¨ë³ÑÙ³Ý³½³ïÇã ·ÇÍÁ, Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÇ ³Ý¹³ÙÝ»ñÁ, Ï³ñáÕ »Ý Çñ»Ýù Çñ»Ýó Ñ³ñó ï³É. Ç±Ýã ÏÙï³Í»ÇÝ ³Û¹ å³ßïáÝÇÝ Ñ³í³ÏÝáÕ ÙÛáõë Ã»ÏÝ³ÍáõÝ»ñÁ, »Ã» ·Çï»Ý³ÛÇÝ í»ñáÝßÛ³É Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÇ ³Ý¹³ÙÝ»ñÇó áñ¨¿Ù»ÏÇ Ñ»ï Ã»ÏÝ³ÍáõÝ»ñÇó Ù»ÏÇ ÁÝÏ»ñ³Ï³Ý Ï³å»ñÇ Ù³ëÇÝ: ØÛáõë ³Û¹ Ã»ÏÝ³ÍáõÝ»ñÁ ïíÛ³É å³ßïá-ÝáõÙ Ýß³Ý³ÏÙ³ÝÝù³Ý·áõÍíáÝÃ³óÁ ÏÑ³Ù³ñ»Ç±Ý, ³ñ¹ÛáõÙ, ³Ý³ñ¹³ñ: ºÃ» ïíÛ³É 1»åùáõÙ Ï³Ý Ï³ë-Ï³ÍÝ»ñ, ³å³ ³Û¹ Ñ³ñóÁ ÏÏ³ñáÕ³Ý³±Ý ùÝÝ³ñ-Ï»É Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÇ ÙÝ³ó³Í ³Ý¹³ÙÝ»ñÁ: ²ÝßáõßÏ, ³Ûë å³ñ³·³ÛáõÙ ³ÝÑñ³Å»ï¿ÉÇ³Ï³ï³ñÃ³-÷³ÝóÇÏáõÃÛáõÝ ³ÛÝ ³éáõÙáí, ÇÝãÁ í»ñ³µ»ñáõÙ¿ Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÇ Ù»Ï Ï³Ù ÙÇù³ÝÇ ³Ý¹³ÙÝ»ñÇ Ñ»ï Ñ³í³ÏÝáñ1Ç Ñ³ñ³µ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ µÝáõÛÃÇÝ, ¨

³Û¹ Ñ³ñ³µ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ Ñ³ÝñáõÃÛ³ÝÁ Çñ³½»Ï»ÉáõÝ:

ØÛáõë ÏáÕÙÇó, »Ã» ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ Ã»ÏÝ³ÍáõÝ Ñ³Ûï ÝÇ ¿ áñå»ë áÕç³ÙÇï í³ñù³ ·ÍÇÝ Ñ»ï¨áÕ ½·áõß³ íáñ Ù³ñ¹, Ï³ñ»ÉÇ ¿ íëï³Ñ ÉÇÝ»É, áñ Ý³ ÏÝß³Ý³Ï íÇ ³Û¹ å³ßïáÝáõÙ:

²Ù»Ý µ³Ý Ï³ñ»ÉÇ ¿Ñ³Ý·»óÝ»É íëï³ÑáõÃÛ³Ý ËÝ¹ñÇÝ: ÐÇÙÝ³Ï³Ý Ùï³Ñá·áõÃÛáõÝÝ ³Ûë å³ñ³-·³ÛáõÙ ³ÛÝ ¿, áñå»ë½Ç ÁÝ¹áõÝí»Ý ûñÇÝ³Ï³Ý áñá-ßáõÙÝ»ñ` ÇÝãå»ëÙÝ³ó³Í µáÉáñÃ»ÏÝ³ÍáõÝ»ñÇ ï»-ë³ÝÏÛáõÝÇó, ³ÛÝå»ë ¿É É³ÛÝ Ñ³ë³ñ³Ï³ÛÝáõÃÛ³Ý Ï³ñÍÇùáí:

úñ»ÝùÁ å³Ñ³ÝçáõÙ ¿, áñå»ë½Ç áñáß å³ß-ïáÝÝ»ñáõÙ Ýß³Ý³ÏáõÙÁ Ï³ï³ñíÇ ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ ÏáÝÏñ»ï å»ï³Ï³Ý å³ßïáÝ³ï³ñ³ÝÓÇ ÏáÕÙÇó: ²ÛÝ ¹»åùáõÙ, »ñµ ³Û¹ å³ßïáÝ³ï³ñ³ÝÓÝ Çñ»Ý ³ñ³ï³íáñí³Í Ï½·³ ïíÛ³É å³ßïáÝÇ Ñ³Ù³ñ »ÝÃ³¹ñÛ³É Ã»ÏÝ³ÍáõÇ Ñ»ï Çñ ÷áËÑ³ñ³µ»ñáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇ Ï³å³ÏóáõÃÛ³Ùµ, ÝÁßí³Í å³ßïáÝ³-ï³ñ³ÝÓÇÝ ³ÝÑñ³Å»ßï¿ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ ÁÝÓ»-é»É ãÙ³ëÝ³Ïó»Éáõ ³ÛÝ å³ßïáÝáõÙ Ýß³Ý³Ï»Éáõ Ñ³Ù³ñÃ»ÏÝ³ÍáõÇ ÁÝïñáõÃÛ³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÇÝ, áñÇ Ù³ëÇÝ ËáëíáõÙ ¿: Ü³ Ï³ñáÕ ¿ Ý³¨ Ó¨³Ï³Ý ³Ý-Ï³Ë ËáñÑáõñ¹ Ñ³Ûó»É ÝáõÛÝåÇëÇ Ï³Ù ³í»ÉÇ µ³ñÓñ Í³é³ÛáÕ³Ï³Ý ¹Çñù ½µ³Õ»óÝáÕ ³ÛÉ å³ß-ïáÝ³ï³ñ³ÝÓÇó` ³ÛÝ ³éáõÙáí, Ã» ÇÝãå»ë å»ï ù¿ ïíÛ³É å³ßïáÝáõÙ Ýß³Ý³ÏáõÙ Ï³ï³ñ»É, ¨ ·áñ-Í»É ïñí³Í ËáñÑñ¹ÇÝ Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý¹⁰:

ê³Ï³ÛÝ, í»ñçÇÝ Ñ³ßíáí, ß»ßï³¹ñáõÙÁ Ï³-ï³ñíáõÙ¿ ³ÛÝ Ù»Õ³¹ñ³ÝùÇÝ å³ï³ëË³Ý»Éáõ áõ-Ý³ÏáõÃÛ³Ý íñ³, áñ áñáßáõÙÝ ÁÝ¹áõÝ»É¿ ³é³Ýó` å³ßïáÝáõÙ ³ßË³ï»Éáõ Ñ³Ù³ñ Ã»ÏÝ³ÍáõÇ åÇ-ï³ÝÇáõÃÛáõÝÁ Ñ³ßíÇ ³éÝ»Éáõ: àñáßáõÙ ÁÝ¹áõÝáÕ ³ÝÓÇ Ñ»ï Ã»ÏÝ³ÍáõÝ»ñÇó áñ¨¿Ù»ÏÇ ÁÝÏ»ñ³Ï³Ý Ñ³ñ³µ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³éï³ÛáõÃÛ³Ý ÷³ëï Á, ÙÇ-³Ý·³Ù³ÛÝ ³ñ¹³ñ³óÇáñ»Ý Ï³é³ç³¹ñÇ ³Û¹ ËÝ¹ñÇ ßáõñçµ³Ý³í»×Çë ÏÇ½µÁ:

ä²Þîàü ÜÞ²Ü²Î°ÈÆê ÆÜâä°ê Êàôê²ö°È Ü°äàîÆ¼ØÆò °ì Ðàì²Ü²ìàðâ²Î²ÜàôÂÚàôÜÆò

ÆÝãå»ë å»ï³Ï³Ý, ³ÛÝå»ë¿É Ù³ëÝ³íáñë»Ï-ïáÑÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ ÏÇñ³é»ÉÇ` Ý»åáï Ç½ÙÇó¨ Ñáí³-Ý³íáñã³Ï³ÝáõÃÛáõÝÇó Ëáõë³÷»Éáõ ÑÇÙÝ³Ï³Ý ë½µáõÝùÝ»ñÝ»Ý¹¹.

անաչառությունը աշխատանքի վարձելու և պաշտոնի համար թեկնածուների ընտրության բոլոր գործընթացներում: Դա շատ մեծ նշանակություն ունի այն առումով, որպեսզի պետական սեկտորում վարձու աշխատողներն իրենց հասարակական պարտքը կատարեն՝ ղեկավարվելով բարձր բարոյական սկզբունքներով և հանրային շահերով: Աշխատության և կոռուպցիայի հարցում կանխածներից խուսափելու համար՝ պաշտոնը զբաղեցնելու մասին հայտնական դիմումատուն պետք է անմիջական առնչություն չունենա այդ պաշտոնում վարձվելու; գործընթացի որևէ փուլի: Դրա մեջ է մտնում հավանական թեկնածուների հետ շփման մեջ մտնող անձի գործառույթների կատարումը, գովազդային հայտարարությունների կազմումը կամ գրախոսների, նախընտրելի դիմումատուների հետ սերտ կապերի հաստատման հանրաճանաչ պրակտիկային նախապատրաստվելը: Յուրաքանչյուր գրախոսին պետք է տրվի ընտրության չափանիշներին վերաբերող միևնույն հարցը, և բոլոր հարցերն ու պատասխանները պետք է փաստաթղթավորված լինեն:

´áÉáñÇÝ, áõÙ¹³ í»ñ³µ»ñáõÙ¿, å»ïù¿å³ñ½ ÉÇÝÇ, Ã» áñ ³ÝÓÝ¿å³ï³ëË³Ý³ïíáõÃÛáõÝ ÏñáõÙ ³Û¹ ·áñÍÁÝÃ³óáõÙ ÁÝ¹áõÝíáÕ ÑÇÙÝ³Ï³Ý áñáßáõÙ-Ý»ñÇ Ñ³Ù³ñ, ÇÝãå»ë Ý³¨ ³ÛÝ, Ã» ÇÝã »Ý Çñ»ÝóÇó Ý»ñÏ³Û³óÝáõÙ ·Ý³Ñ³ïÙ³Ý ã³÷³ÝÇßÝ»ñÁ, áñáÝù å»ïù¿ ÏÇñ³éí»Ý³Û¹ å³ñ³·³ÛáõÙ: ÐÇß³-ï³Ïí³Í ï»Õ»ÏáõÃÛáõÝÝ»ñÁ å»ïù¿Ó¨³Ï³Ýáñ»Ý ·ñ³Ýóí³Í ÉÇÝ»Ý, ¨ ÁÝïñáõÃÛ³Ý ÁÝÃ³óùáõÙ ÁÝ-¹áõÝí³Í áñáßáõÙÝ»ñÁ¨ ¹ñ³ÝóÁÝ¹áõÝÙ³Ý ß³ñÅ³-éÇÃÝ»ñÁ »ÝÃ³Ï³ »Ý Ó¨³Ï»ñåÙ³Ý áñå»ë ÷³ë-ï³ÃÕÃ»ñ:

ÆÝãå»ë ¨ ÑÙïáñ»Ý Ï³ñ·³íáñí³Í Ï³é³-í³ñÙ³Ý µáÉáñ ³Ûë ³ëå»Ï ïÝ»ñáõÙ, Ñ³ßí³éÙ³Ý ·ñ³ÝóáõÙÝ»ñÇ áñ³ÏÛ³É í³ñáõÙÁ¨ë µ³ñÓñ³óÝáõÙ¿å³ï³ëË³Ý³ïíáõÃÛáõÝÁ¨ ÁÝ¹É³ÛÝáõÙ¿»ÝÃ³-Ñ³ßí»ïíáõÃÛ³Ý Ù³ëßï³µÝ»ñÁ: ²ÛÝ »ñÏñÝ»ñáõÙ, áñï»Õ³éÏ³¿ ÏÉ³ÝÝ»ñÇ Ï³ÙÙÇù³ÝÇë»ñáõÝ¹Ý»-ñÇó Ï³½Ùí³Í ÁÝï³ÝÇùÝ»ñÇ ³é³ÝÓÝ³ÏÇ ×ÝßáõÙ ³ÛÝ Ù³ñ¹Ï³Ýó íñ³, áñáÝù Ù³ëÝ³ÏóáõÙ »Ý áñá-ßáõÙÝ»ñÇ ÁÝ¹áõÝÙ³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÝ»ñÇÝ, áõÕç³ÙÇï ÏÉÇÝÇ Ó¨³Ï³Ýáñ»Ý Ñ³í³ëï»Ý ³ÛÝ ÷ë³ïÁ, áñ å³ßïáÝÁ ½µ³Õ»óÝ»ÉáõÑ³Ù³ñ¹ÇÙáõÙ³ïáõÝ»ñÇó ¨ áã Ù»ÏÝ Çñ»Ýó ³½·³Ï³ÝÁ Ï³Ù Çñ»Ýó Ñ³Ûïí³Ý³ÝÓã¿, Ï³Ù ¿É Ñ³Ï³é³Ï ¹»åùáõÙ ÉñÇí Ññ³Å³ñ-í»Ý ÑÇß³ï³Ïí³Í ·áñÍÁÝÃ³óÝ»ñÇÝ Ù³ëÝ³ÏóáõÃÛáõÝÇó:

Անհրաժեշտ է խուսափել մրցակցությունը: Գովազդային հայտարարությունները պետք է կազմվեն այնպես, որպեսզի բավարար չափով արտացոլեն պաշտոնին ներկայացվող պահանջները և առավելագույնս ավելացնեն հավանական հավակնորդների թիվը: Սովորաբար գովազդային հայտարարությունների տեղադրումը պետք է հետապնդի պաշտոնի հավակնորդների թվի ավելացման նպատակ: Բացի այդ, մինչև աշխատանքի վարձելու գործնական միջոցառումներին անցնելը, պետք է ընտրության չափանիշները ենթարկել վերլուծության՝ այն հաշվով,

որպեսզի ապահովվի այնպիսի իրավիճակ, որի պայմաններում դրանք հավուր պատշաճի արտացոլեն տվյալ պաշտոնին ներկայացվող պահանջները և ընդգրկեն դրա զբաղեցման հավակնորդների ամենալայն շրջանակը: Սույն բացառիկ հանգամանքներում պետք է զանց առնել իրոք մրցակցությանը նպաստող միջոցների ձեռնարկումը: Նման հանգամանքների առաջացման դեպքում որոշում կայացնող անձը պետք է հիմնորեն ներկայացնի պաշտոնում ուղղակի նշանակումների հասկանալի և կասկածներ չհարուցող պատճառները:

- *Անհրաժեշտ է ապահովել առավելագույն մասնակցություն: Կոռուպցիայի առաջացման ռիսկը կհասնի նվազագույնի, եթե մասնակցության հաստատմանը նպաստող ռազմավարություններ են իրականացվում և ընթացակարգեր են կիրառվում այն դեպքերում, երբ հարկ է լինում գործ ունենալ շահերի բախումների հետ: Աշխատանքի վարձման և պաշտոնի համար թեկնածուների ընտրության հարցերով իր բոլոր որոշումներում շիտակության քաղաքականությունը պահպանող վարչակազմը կխուսափի ծառայողական անձնակազմին այն գործնական մեթոդների վերաբերյալ ոչ ճիշտ ցուցումներ տալուց, որոնց նախապատվություն է տրվում աշխատանքի վարձելիս և պաշտոնի համար թեկնածուներ ընտրելիս: Բացի դրանից, այն ուրիշներին կզրկի առանց բավարար պատճառների, հայտարարված գործնական մեթոդներին և ռազմավարություններին հակառակ գործելու հիմքերից: Սակայն մասնակցությունը չի նշանակում խորհրդապահության խախտում:*
- *Հիմնական ուշադրության կենտրոնում միշտ էլ պետք է լինի ազնվությունը: Ժամանակի և ուժերի նվազագույն ծախսում պահանջող մեթոդների կիրառումը կարող է խախտել աշխատանքի վարձելու գործընթացի ազնիվ բնույթը: Աշխատանքի վարձելիս և պաշտոնի համար թեկնածուներ ընտրելիս կիրառվող գործնական մեթոդների ազնիվ բնույթն ապահովելու համար վարչակազմը պետք է ունենա հաստատված ռազմավարությունների և գործնական մեթոդների խախտման համար հստակ ձևակերպված սանկցիաներ: Պետք է հետևել, որպեսզի անհրաժեշտության դեպքում որոշումներ ընդունող անձինք կիրառեն այդ սանկցիաները: Մի շարք երկրներ հայտնաբերել են, որ պաշտոնի համար թեկնածուների ընտրության գործընթացին մասնակցող անկախ անձանց առկայությունը կարող է զգալիորեն նպաստել այդ գործընթացի ազնիվ բնույթի ապահովմանը: Աշխատանքի վարձման հարցերով հանձնաժողովի հիշատակված անկախ անդամները չպետք է հայտնի լինեն հանձնաժողովի մնացած անդամներին: Եթե այդ պայմանի ապահովումը հնարավոր չէ, ապա աշխատանքի վարձման հարցերով հանձնաժողովի անկախ անդամի՝ այդ հանձնաժողովի մյուս անդամների հետ ծանոթության և կապերի աստիճանը պետք է գրավոր արձանագրվի մինչև թեկնածուի հետ զրույցն անցկացնելը և դառնա աշխատանքի վարձման մասին գործի մի մասը:*
- *Պետք է ընձեռվի ընդունված որոշումների բողոքարկման հնարավորություն: Պաշտոնում չնշանակված՝ դրա զբաղեցման համար դիմում տված անձինք, ովքեր գտնում են, որ չի պահպանվել աշխատանքի վարձման պատշաճ կարգը, պետք է ունենան համապատասխան ատյան բողոք ներկայացնելու հնարավորություն՝ հիշյալ գործընթացի և դրա արդյունքների անկախ վերլուծություն կատարելու համար:*

Þ²Ð°ðÆ ´²ÊàôØÜ°ðÆ ìÆÖ²Ð²ðàôÚò Ð²ðò°ðÀ` ä°î²Î²Ü ê°Î îàðÆò Ì²è²ÚàÔ²Î²Ü ²ÜÒÜ²Î²¼ØÆ ²¼²îì°Èàô ¸°äø°ðàôØ[12]

Þ³Ñ»ñÇ µ³ËáõÙÝ»ñÇ ÑÇÙÝ³ËÝ¹ÇñÝ»ñÁ Ëáõ Í»ÉÇë ¿É ³ í»ÉÇ Ù»Í Ýß³Ý³ Ïáõ÷ÛáõÝ ¿ Ó»éù µ»ñáõÙ ³ÛÝ Ñ³ñóÁ, Ã» ÇÝã ¿ ï»ÕÇ áõÝ»ÝáõÙ, »ñµ å»ï ³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÁ ³½³ ï íáõÙ ¿ å»ï ³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛáõÝÇó ¨ ³ßË³ ï ³ÝùÇ ¿ ³ÝóÝáõÙ Ù³ëÝ³ íáñ ë»Ï ï áñáõÙ: ¸³ ÙÇ ù³ÝÇ ·áñÍáÝÝ»ñÇ ³½¹»óáõÃÛ³Ý Ñ»ï ¨ ³ÝùÝ»ñÇó Ù»ÏÝ ¿: ²ñ¹ÛáõÝ³ í»ï áõÃÛ³Ý µ³ñÓñ³óÙ³ÝÝ áõÕÕí³Í µ³ñ»÷áËáõÙÝ»ñÁ Ñ³Ý·»óÝáõÙ »Ý§³å³ËáßÙ³óÙ³Ý¦ ¨ Ù³ëÝ³ íáñ ë»Ï ï áñÇÝ áñáß ·áñÍ³éáõÛÃÝ»ñÇ ÷áË³ÝóÙ³Ý: ²ñ¹ÛáõÝùáõÙ, ÙÇ ß³ñù »ñÏñÝ»ñáõÙ ³í»ÉÇ å³Ï³ëÝÏ³ï »ÉÇ »Ý ¹³éÝáõÙ ³ í³Ý¹³µ³ñ ÙÇçÙÛ³ÝóÇó ½³ ï íáÕ` å»ï ³Ï³Ý ë»Ï ï áñáõÙ Ù³ëÝ³ ·Ç ï áõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¨ Ù³ëÝ³ íáñ ë»Ï ï áñáõÙ Ù³ëÝ³ ·Ç ï áõÃÛáõÝÝ»ñÇ ï ³ñµ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ: ÜÙ³Ý ½³ñ· ³óÙ³Ý Ñ» ï ¨ ³ÝùáíÍ ÙÇ ß³ñù »ñÏñÝ»ñáõÙ å» ï ³Ï³Ý å³ß ï áÝÛ³Ý»ñÁ ¿´É ³ í»ÉÇ »Ý Ñ³Ïí³Í Ýñ³Ý, áñ å»ë½Ç å» ï ³Ï³Ý ë»Ï ï áñáõÙ í³ñÓáõ ³ßË³ ï ³ÝùÁ ãÑ³Ùñí»Ç Çñ»Ýó »ñÏ³ñ³Å³ÙÏ» ï Ï³ñÇ»ñ³Ý, ³ÛÉ Ñ³ñóÁ ¹Ç ï ³ñÏáõÙ »Ý ³ÛÝå»ë, áñ å»ë½Ç Çñ»Ýó ³ßË³ ï ³ÝùÇ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý ÁÝÃ³óùáõÙ å³ñ·»ñ³µ³ñ ³Û¹ »ñÏáõ ë»Ï ï áñÝ»ñÇó Ù»ÏÇó ÷áË³¹³ñÓ-í»Ý ÙÛáõëÁ:

àñå»ë½Ç å»ï ³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛáõÝÇó ³½³ ï í³Í å»ï ³Ï³Ý Õ»Ï³í³ñÝ»ñÁ ã·³ÛÃ³ÏÕí»Ý Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝáõÙ Çñ»Ýó Ï³ å»ñÝ û· ï ³ ·áñÍ»Éáí, å³Ñ³Ýçíáõ٠¿ ×Çß ï Ùá ï »óáõÙ Ù³ëÝ³ íáñ ë»Ï ï á-ñáõÙ ³ßË³ ï ³ÝùÇ ï »Õ³ íáñÙ³Ý ÝÏ³ ï Ù³Ùµ: ²Û¹-åÇëÇ Ùá ï »óÙ³Ý ³éÏ³ÛáõÃÛáõÝÁ, ÙÇ ÏáÕÙÇó, Ýí³-½»óÝáõÙ ¿ Ïáéáõå óÇ³ÛÇ ³é³ç³óÙ³Ý íï ³Ý·Ç Ù³ëß ï ³µÝ»ñÁ, ÇëÏ ÙÛáõë ÏáÕÙÇó, ³ í»ÉÇ å³Ï³ë ·³Õï ÝÇ ¿ ¹³ñÓÝáõÙ ó³ÝÏ³ó³Í ËáñÑñ¹³ å³Ñ³-Ï³Ý ï »Õ»Ï³ ï íáõÃÛáõÝ, áñÇÝ Ï³ñáÕ ¿ ï Çñ³ å» ï »É ³ßË³ ï ³ÝùÇ ³½³ ï í³Í ï í³Í å» ï ³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÁ, ¨ áñÇ ëï ³Ý³ÉÁ Ï³ñáÕ ¿ÇÝ ó· ï »É Ù³ëÝ³ íáñ ë»Ï ï áñÇ Ùñó³ ÏóáÕ ·áñÍ³ñ³ñ ßñç³ÝÝ»ñÁ:

¼µ³Õí³ Íáõ٠³Ý ï »ë³ÏÁ, áñÁ Ï³ñáÕ ¿ ³é³ç µ»ñ»É ³ÝÑ³Ý·ëï áõÃÛáõÝ, Ñ³Ý¹Ç ë³ÝáõÙ ¿ ½µ³Õ-

í³ÍáõÃÛ³Ý ³ÛÝ ï»ë³ÏÁ, áñÝ áõÝÇ ë»ñï Ï³Ù ·ñ³Ýóí³Í ·³Õï ÝÇáõÃÛ³Ùµ ûÅï í³Í Ï³å Ù³ñ-¹áõ` áñå»ë å»ï ³Ï³Ý å³ßï áÝ³ï ³ñ³ÝÓÇ, Ý³Ë-ÏÇÝ å³ßï áÝÇ Ñ»ï: ºÃ» ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ å»ï ³Ï³Ý å³ßï áÝÛ³Ý Ñ³ÝáõÝ Çñ ë»÷ ³Ï³Ý Ï³ñÇ»ñ³ÛÇ ã³-ñ³ß³ÑáõÙ ¿ Çñ ¹ÇñùÁ` Çñ Ñ³Ù³ñ ³é³í»ÉáõÃÛáõÝ-Ý»ñ ëï ³Ý³Éáõ Ýå³ï ³Ïáí, ÉÇÝÇ ¹³ ¹Çï ³íáñÛ³É Ï³Ù áã ·Çï ³Ïóí³Í, µ³ó³ë³µ³ñ ¿ ³½¹áõÙ å»-ï ³Ï³Ý Ï³é³í³ñÙ³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç ÝÏ³ï Ù³Ùµ Ñ³ÝñáõÃÛ³Ý íëï ³ÑáõÃÛ³Ý íñ³:

Ø³ëÝ³ íáñë»Ï ï áñáõÙ ½µ³Õí³ ÍáõÃÛ³Ý áÉáñ-ïáõÙ Ï³Ý, ³éÝí³½Ý, ãáñë ÑÇÙÝ³Ï³Ý µÝ³·³í³é-Ý»ñ, áñáÝù Ñ³Ý·»óÝáõÙ »Ý ß³Ñ»ñÇ µ³ËáõÙÝ»ñÇ Çñ³íÇ×³ÏÝ»ñÇ ³é³ç³óÙ³Ý, ¨ áñáÝù ³ñÅ³ÝÇ »Ý ¹Çï ³ñÏÙ³Ý.

- *Պետական պաշտոնատար անձիք, ովքեր գբաղեցրած պաշտոնում գտնվելու ժամանակաընթացքում իրենց վարքագիծը փոխում են այն հաշվով, որպեսզի իրենց ապագա աշխատանքի տեղափոխման համար ստեղծեն առավել բարենպաստ հեռանկարներ: Այդպիսի վարքագիծը կարող է հանգեցնել հասարակական բարքության նկատմամբ անշնորհք շահերի գերադասման, առանձին պետական պաշտոնյաներ այնքան էլ չեն անհանգստանում իրենց պաշտոնեական պարտականությունների կատարման համար՝ իրենց անձնական կարիերայի շահերին նպաստելու նպատակով, մասնավոր հատվածի գործատուների շահերի հանդեպ միտումնավոր հոգածության դրսևորման կապակցությամբ մասնակիորեն որևէ կոնկրետ հարցի լուծմամբ զբաղվող անձիք. կամ բացահայտ կաշառակերությունը, երբ պետական պաշտոնյան խնդրում է իրեն աշխատանքի ընդունել՝ որոշակի ծառայությունների մատուցման փոխարեն:*
- *Նախկին պետական պաշտոնատար անձիք, ովքեր իրենց պաշտոնեական պարտականությունները կատարելու ընթացքում ստացած խորհրդապահական կառավարական տեղեկատվությունն ապօրինաբար օգտագործում են իրենց անձնական շահերի համար կամ այլ անձի կամ այլ կազմակերպության շահերի համար: Այդ իրավիճակին չի դասվում այն տեղեկատվությունը, որը դարձել է այս կամ այն անձի տիրապետած հմտությունների կամ գիտելիքների հանրագումարի մի մասը և կարող է օրինական հիմունքներով օգտագործվել այլ աշխատանք/պաշտոն ստանալու համար:*
- *Նախկին պետական պաշտոնատար անձիք, ովքեր փորձում են ազդեցություն գործել պետական պաշտոնյաների վրա: Այս շարքին կարելի է դասել նախկին պետական պաշտոնատար անձանց կողմից իրենց նախկին գործընկերների կամ ենթակաների նկատմամբ ճնշում գործադրելը՝ այն հաշվով, որպեսզի սխիպեն նրանց գործելու անարդար կերպով՝ նրանց աշխատանքի վրա ազդեցություն գործելու ձգտման միջոցով կամ նրանց կողմից ծառայությունների մատուցման միջոցով:*
- *Ծառայությունից հեռացած կամ հաստիքների կրճատման պատճառով ազատված պետական պաշտոնյաներին կրկին աշխատանքի վարձելը կամ աշխատանքում նորից ներգրավումը: Դրանց թվին կարող են դասվել.*

ա) *արձակման շրջանը նպաստ ստացող և կրկին, աշխատանքից ազատման նպաստի պահպանմամբ, ոչ պատատիանատու պաշտոնում պետական ծառայության վարձվող ղեկավար կազմի պաշտոնատար անձիք,*

բ) *պետական հիմնարկներում աշխատանքից արձակված և անմիջապես, աշխատանքի վարձատրության ավելի բարձր դրույքներով, որպես խորհրդատուներ կամ կապալառուներ ներգրավվող պետական պաշտոնատար անձիք հիմնականում նույն աշխատանքը կատարելու համար,*

գ) *պետական պաշտոնատար անձիք, որոնք որոշում են դառնալ բիզնեսմեն ջանում են աշխատանք ստանալ իրենց նախկին գործատուի մոտ՝ իրենց աշխատանքից ազատման նպաստի վերաբերյալ համապիր համաձայնության հասնելուց հետո:*

²Ûï µÝ³·³í³éáõÙ ß³Ñ»ñÇ µ³ËáõÙÝ»ñÇ Ï³ÝËÙ³Ý ÑÇÙÝ³ËÝ¹ÇñÁ ãÇ Ï³ñáÕ ³ñ¹ÛáõÝ³í»-ïáñ»Ý ÉáõÍí»É í³ñùÇ Ïá¹»ùëÝ»ñÇ ³éÏ³ÛáõÃÛ³Ùµ: ì»ñçÇÝÝ»ñëÙ³ñ¹Ï³Ýó íñ³ Çñ»Ýó ³½¹»óáõÃÛáõÝÁ ÏáñóÝáõÙ »Ý å³ßïáÝÇó ³½³ï í»Éáõ Å³Ù³Ý³Ï, ³ÛëÇÝùÝ` Ñ»Ýó ³ÛÝ å³ÑÇÝ, »ñµ ³Ûï ¹ñáõÛÃÝ»ñÝ ëÏëáõÙ »Ý ³éÝãí»É ·áõÍÇÝ ¨ áõÝ»Ý ½·³ÉÇ Ýß³Ý³-ÏáõÃÛáõÝ: ²Ûë å³ñ³·³ÛáõÙ å»ï ù¿ ³é³ÝÓÝ³óÝ»É »ñ»ù Ñ³Ýñ³×³Ý³ã Ùáï »óáõÙÝ»ñ.

- *Յուրաքանչյուր կառավարական մարմին կարող է մշակել վարձու աշխատանքին առնչվող կոնկրետ ռազմավարություններ՝ այն բանից հետո, երբ այս կամ այն պաշտոնատար անձը հեռանում է պետական սեկտորից: Այդ ռազմավարություններում պետք է նկատի առնվեն ռիսկի աստիճանը, որին ենթարկվում է կառավարությունը որևէ պետական պաշտոնյայի՝ մասնավոր սեկտորում աշխատանք ստանալու դեպքում, և նշված ռազմավարությունների հնարավոր ներգործությանը պետական ծառայողների ապագա աշխատանքի վրա. օրինակ՝ նեղ մասնագիտական թեմայով բարձրորակ պրոֆեսիոնալների վրա:*
- *Անհատական վարձման պայմաններում կարելի է մտցնել կոնկրետ սահմանափակումներ: (Սակայն որոշ երկրներ սահմանում են ապագա վարձու աշխատանքի սահմանափակման իրավաբանական իրավունքի շրջանակները, և դա կարող է հանգեցնել բարդությունների առաջացման):*

- *Կարելի է ընդունել համապատասխան օրենսդրություն, հենց այդ ճանապարհով են գնացել մի շարք երկրներ, սակայն անհրաժեշտ է, ուշադիր հետևել՝ որպեսզի այդ օրենքներում սահմանափակումները հասցվեն նվազագույնի և դրանք մարդկանց վրա չդրվեն առանց անհրաժեշտության[13]:*

²ÝßáõßÏ, å»ïù¿³å³ÑáÍ»É³ÛÝåÇëÇ Çñ³íÇ-×³Ï, áñÇ å³ñ³·³ÛáõÙ å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓ³Ýó`å»ï³Ï³Ý ë»Ïïáñç ³ßË³ï³ÝùÇó ³½³ïí»Éáõó Ñ»ïáí³ñÓáõ ³ßË³ï³ÝùÇ ë³ÑÙ³Ý³÷³ÏáõÙÝ»-ñÁ Ñ³Ù³ã³÷ ÉÇÝ»Ý Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý ÏáÕÙÇó Çñ íñ³í»óíáÕéÇëÏ»ñÇÝ: ºÉÝ»Éáí ³Ù¹ÝÏ³ï³éáõÙÝ»-ñÇó, ³íëïñ³ÉÇ³Ï³Ý Üáñ Ð³ñ³í³ÛÇÝ àõ¿Ëë Ý³-Ñ³Ý·Ç å»ï³Ï³Ý ë»Ïïáñç Ï³é³í³ñÇãÝ»ñÁ Ñ³Ý·»óÇÝ ³ÛÝ Ñ»ïÝáõÃÛ³Ý, áñ ³Ûë å³ñ³·³ÛáõÙ É³í³·áõÛÝ Ùáï»óáõÙÁ Ñ³ñóÇ ÉáõÍáõÙÝ ¿ Ûáõñ³-ù³ÝãÛáõñ ³é³ÝÓÇÝ ¹»åùÇ ÑÇÙ³Ý íñ³: Üñ³Ýù Ñ³-Ù³ñ»óÇÝ, áñ å»ï³Ï³Ý ë»Ïïáñç Ï³ÙµáÕç³Ï³Ýáõ-ÃÛ³ÝÝ ëå³éÝ³óáÕ íï³Ý·Ç Ù³Ï³ñ¹³ÏÝ ³ñ¹³-ñ³óÝáÕ Ñ³Ý·³Ù³Ýù ÏÍ³é³ÛÇ ¹Åí³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¨ ·áñÍ»ñÇ ³Ý³ñ¹ÛáõÝ³í»ï í³ñÙ³Ý ³ÛÝ Ù³ëß-ï³µÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ, áñáÝù Ï³ñáÕ »Ý Ñ³Ý·»óÝ»É³ß-Ë³ï³ÝùÇ ï»Õ³íáñÙ³Ý ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛ³Ý Ñ³ñ-óáõÙ ë³ÑÙ³Ý³÷³ÏáõÙÝ»ñ Ùïó Ý»ÉáõÝ, áñáÝù ³éÝãíáõÙ »Ý Ý³ËÏÇÝ å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÝ»ñÇ µ³½Ù³ÃÇí Ï³ï»·áñÇ³Ý»ñÇÝ:

Î²è²ì²ðàôÂÚ²Ü Ü²Ê²ð²ðÜ°ðÀ. Þ²Ð°ðÆ ´²ÊàôØÜ°ð °ì ì²ðÒàô ²ÞÊ²î²ÜøÀ Ø²êÜ²ìàð ê°Îîàðàôø

Ü³Ë³ñ³ñÝ»ñÁ ³ÛÝåÇëÇ ¹Çñù »Ý ½µ³Õ»ó-ÝáõÙ, áñÁ Ýñ³Ýó ÇßË³ÝáõÃÛáõÝ ¨ ³½¹»óáõÃÛáõÝ ¿ ï³ÉÇë: ²ÛÝ ï»Õ»ÏáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÙÇ Ù³ëÁ, áñÝ ëï³-ÝáõÙ »Ý Ý³Ë³ñ³ñÝ»ñÁ, Ï³ñáÕ ¿ Ïñ»É ËáñÑñ¹³-å³Ñ³Ï³Ý /·³Õïý µÝáõÛÃ Ï³Ù Ï³ñáÕ ¿ Ýñ³Ýó ï³É ·»ñ³¹³ëáõÃÛáõÝ, »Ã» Ñ»ï³·³ÛáõÙ áñå»ë Ù³ëÝ³íáñ ³ÓÝñ³ÝóÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝëï»ÕÍíÇ ³ßË³ï»É ³ÛÝåÇëÇ µÝ³·³í³éáõÙ, áñÝ ³éÝãáõ-ÃÛáõÝáõÝÇÝñ³ÝóÝ³ËÏÇÝ å³ñï³Ï³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ»ï: Ü³Ë³ñ³ñÝ»ñÇ í³ñù³·ÍÇ íñ³ ë³ÑÙ³Ý³-÷³ÏáõÙÝ»ñ ¹Ý»ÉÁ` Çñ»Ýó å³ßïáÝÇó ³½³ï»Éáõó Ñ»ïá, ·Ý³Éáí ¹³éÝáõÙ ¿ ³é³í»É ÁÝ¹áõÝí³Í åñ³ÏïÇÏ³:

²ØÜ-áõÙ¹³ßÝ³ÛÇÝ Ï³ñ·³íáñÇã Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ Õ»Ï³í³ñÝ»ñÁ, áñáÝù ³ÝÙÇç³Ï³Ýáñ»Ý »ÝÃ³ñÏ-íáõÙ »Ý Ü³Ë³·³ÑÇÝ, ÎáÝ·ñ»ëÇ ³Ý¹³ÙÝ»ñ ã»Ý Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ, ³ÛÉ ÝßÝ³Ý³ÏíáõÙ »Ý Ü³Ë³·³ÑÇ ÏáÕÙÇó: ²Ù¹ ÝßÝ³Ý³ÏáíÇ å³ßïáÝÛ³Ý»ñÇ ¹ÇñùÁ ¨ ·áñÍáõÝ»áõÃÛáõÝÁ Ï³ñ·³íáñíáõÙ ¿ ²ØÜ-Ç úñ»Ýù-Ý»ñÇ ÑÇÙáõÝùÝ»ñÇ 207 Ñá¹í³ÍÇ 18-ñ¹ ÑÇÙáõÝùáí, áñáõÙ Ýñ³Ýù ë³ÑÙ³ÝíáõÙ »Ý áñå»ë §µ³ñÓñ³-·áõÛÝ ûÕ³ÏÇÕ»Ï³í³ñÝ»ñ¦: ²ØÜ-Ç ³Ù¹Ñ³Ù³Ï³ñ-·Áµ³½Ù³ëïÇ×³Ý¿. ·áÛáõÃÛáõÝáõÝ»Ýë³ÑÙ³Ý³í-õ³ÏáõÙÝ»ñ` Ý³Ë³ï»ëí³Í ßñç³Ý³Ïáí, áñáÝù ï³ñ³ÍíáõÙ »Ý ÛáõÑ³ù³ÝãÛáõñ Ï³é³í³ñ³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÇ íñ³: ²ÝÓÝ³Ï³½ÙÇ å³ßïáÝ»³Ï³Ý Ï³ñ·Ç µ³ñÓñ³óÙ³Ý Ñ³Ù³ñ ÑÇßÛ³É ë³ÑÙ³Ý³-÷³ÏáõÙÝ»ñÝ ³ëïÇ×³Ý³µ³ñ¹³éÝáõÙ »Ý¿É ³í»ÉÇ Í³Ýñ³µ»éÝÇã:

´³ñÓñ³·áõÛÝ ûÕ³ÏÇÕ»Ï³í³ñÝ»ñÁ å³ñï³-íáñ»Ý å³Ñå³Ý»É ÙÇ ù³ÝÇë³ÑÙ³Ý³÷³ÏáõÙÝ»ñ.

- *գնահ արգելում (գործադիր իշխանության մարմինների բոլոր ծառայողների վրա տարածվող) ներկայացնելու ցանկացած կազմակերպություն այն առարկայով, հարցով կամ գործով, որնցով նրանք զբաղվել են որպես դաշնային կարգավորիչ մարմինների ծառայող,*
- *երկու տարով արգելում մասնակցելու այն գործերին, որնցով հիշյալ ծառայողները զուցե չեն զբաղվել, սակայն որնց համար անմիջական պատասխանատվություն են կրել,*
- *մեկ տարով արգելում իշխանության գործադիր ճյուղի ցանկացած ներկայացուցչի ներկայացնելու որևէ կազմակերպություն,*
- *մեկ տարով արգելում ներկայացնել որևէ օտարերկրյա կազմակերպություն կամ որևէ հատատություն «Միացյալ Նահանգների ցանկացած գերատեսչության կամ մարմնի հետ կապված և օգնություն կամ խորհրդատվություն ցույց տալ ցանկացած օտարերկրյա կազմակերպության կամ ցանկացած օտար երկրյա հատատության[14]:*

úñ»Ýùáí ë³ÑÙÝ³í³Í` Î³é³í³ñ³Ï³ÝÙ³ñ-ÙÇÝÝ»ñáõÙ Í³é³ÛáÕ³Ï³Ý ¿ÃÇÏ³ÛÇ í³ñãáõÃÛáõÝ-·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝÁ` ³é³ç³ñÏáõÙ ¿ å³ï³ëË³-Ý³ïáõ ³ßË³ïáÕÝ»ñÇÝ ³å³Ñáí»É ³Ù¹ûñ»ÝùÇ ÏÇñ³éáõÙÁ:

1994Ã. ÑáõÝÇëÇÝ Î³Ý³¹³ÛáõÙ ÁÝ¹áõÝí»óÞ³-Ñ»ñÇ µ³ËÙ³Ý å³ÛÙ³ÝÝ»ñáõÙ ¨ ³ßË³ï³ÝùÇó ³½³ïí»Éáõó Ñ»ïá å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÝ»ñÇ í³ñùÇ Ïá¹»ùë[15]: ²ÛÝ Çñ»ÝÇó Ý»ñÏ³Ù³óÝáõÙ ¿ ³í»ÉÇ ßáõï í³ñã³Ï³Ý ·áñÍÇù, ù³Ý ûñ»Ýë¹ñ³Ï³Ý ³Ïï: ²³Ï³ÛÝ ³Ù¹ Ïá¹»ùëÁ ÏÇñ³éíáõÙ ¿ûñ»Ýùáí Ý³Ë³ï»ëí³Í` §Ì³é³ÛáÕ³Ï³Ý ¿ÃÇÏ³ÛÇ Ñ³ñó»-ñáí ËáñÑñ¹³Ï³ÝÇ ·ñ³ë»ÙÛ³Ï¦ ³Ýí³ÝÙ³Ùµ ·»-ñ³ï»ëáõÃÛ³Ý ÏáÕÙÇó: Üßí³Í Ïá¹»ùëÁ Ï³ÝáÝ³-Ï³ñ·áõÙ ¿ Ý³Ë³ñ³ñÝ»ñÇ í³ñù³·ÇÍÁ: îíÛ³É Ïá-¹»ùëÇ Ñéã³Ï³Í Ýå³ï³ÏÝ»ñÁ ÏÇñ³é»ÉÇ »Ý, ù³ÝÇ áñ ¹ñ³ÝáõÙ ë³ÑÙ³ÝíáõÙ »Ý, áñ §³ßË³ï³ÝùÇó ³½³ïí»Éáõó Ñ»ïáÇñ³í³Ï³ÝÝáñÙ»ñÇ å³Ñå³Ý-Ù³Ý ÙÇçáõÝ»ñÝ¦ »Ý.

Ýí³½³ ·áõÛÇ Ñ³ëóÝ»É.

(ա) *այլ տեղում աշխատանքի (վարձու) տեղափոխման հետ-ևանքով քաղաքային հատուկ շահերի փաստացի, հավանական կամ ընկալվող բախումներից պետական պաշտոն զբաղեցնող պետական ծառայողների համար,*

(բ) *պետական պաշտոնից ազատվելուց հետո պետական իշխանությունն արտոնյալ անարգել մուտք գործելու բարենպաստ ռեժիմ ունենալու հնարավորությունն ստանալը,*

(գ) *իրենց ծառայողական պարտականություններն կատարելու ընթացքում ստացված տեղեկատվության տիրապետման առավելության օգտագործումը միևնույն այն լայն հանրության սեփականության դաշտը:*

(դ) *պետական պաշտոնից չկատարված օգուտի կորզումը՝ այլ տեղում աշխատանքի տեղափոխման բարենպաստ հնարավորություններ ստանալու համար (հոդված 27):*

Կանադական այդ Կոդեքսի միջոցներն նույնական են ամերիկյան համակարգում կիրառվող միջոցների հետ: Կանադական Կոդեքսում պետական պաշտոնյայից ար-գելվում է «ուրիշի կողմն անցնել» ցանկացած «տեսակ-նորեն կոնկրետ գործնական գործողություններում, գոր-ծարքներում, բանակցություններում կամ գործերում այն դեպքերում, երբ նախկին պետական պաշտոնյան աշխատել է կառավարությունում կամ եղել է նրա խորհրդատուն»: (Հոդված 29(1)): Սակայն այստեղ հիմնական դրույթը հանգիստանում է այն, որ նախարարներին երկու տարվա ընթացքում արգելվում է

(ա) */ընդունել/ ցանկացած կազմակերպության տնօրենների խորհրդում կամ աշխատանքներից մեկում նշանակումը, որոնց հետ այդ նախարարներն ունե-ցել են անմիջական և նշանակալի պաշտոնական գործարքներ՝ պետական պաշտոնն զբաղեցնելու իրենց ժամկետի ավարտից անմիջապես առաջ մեկ տարիխ ընթացքում, կամ*

(բ) *այլ անձի կամ կազմակերպության անունից կամ հանձնարարությամբ ներկայացնել ցանկացած գե-րատեսչություն, որի հետ այդ նախարարներն ունեցել են անմիջական և նշանակալի պաշտոնական գոր-ծարքներ՝ պետական պաշտոնն զբաղեցնելու իրենց ժամկետի ավարտից անմիջապես առաջ մեկ տարի ժամանակահատվածի ընթացքում: (Հոդված 30)[16]:*

Æ ï ³ ñµ»ñáõÃÛáõÝ ²ØÜ-áõÙ ÏÇñ³éíáÕ Ï³ÝáÝ-Ý»ñÇ, Î³Ý³¹³ÛÇ í³ñã³å»ïÝ ûÅ ï í³Í ¿ëå³ëáõ-ÙÇ ³Û¹ »ñÏ³ÙÛ³ Å³ÙÏ» ïÁ Ïñ×³ ï »Éáõ ÉÇ³½áñáõ-ÃÛ³Ùµ` ÙÇ ß³ñù ·áñÍáÝÝ»ñ Ñ³ßíÇ ³éÝ»Éáõ å³Û-Ù³Ýáí:

ÖÇßï ³ÛÝå»ë, ÇÝãå»ë ¹³ ï »ÕÇ ¿ áõÝ»ÝáõÙ Î³Ý³¹³ÛáõÙ, ØÇ³óÛ³É Â³·³ íáñáõÃÛáõÝáõÙ Ý³Ë-ÏÇÝ Ý³Ë³ñ³ñÝ»ñÇ í³ñÓáõ ³ßË³ï ³ÝùÁ Ï³ñ·³-íáñíáõÙ ¿ í³ñã³ Ï³Ý ÙÇçáóÝ»ñáí ¨ áã Ã» ûñ»Ýë¹-ñ³Ï³Ý ³Ï ï áí: Ü³Ë³ñ³ñÝ»ñÇ í³ñùÇ Ïá¹»ùëÇ 9-ñ¹ ·ÉËáõÙ (§Ü³Ë³ñ³ñÝ»ñÇ Ù³ëÝ³ íáñ ß³Ñ»ñÁ¦) Ï³Ý å» ³Ï³Ý í³é³ÛáõÃÛáõÝÇó Ý³Ë³ñ³ñÝ»ñÇ ³½³ ï í»Éáõó Ñ» ï á Ýñ³Ýó í³ñÓáõ ³ßË³ï ³ÝùÇÝ í»ñ³µ»ñáÕ Õ»Ï³ í³ñ óáõóáõÙÝ»ñ: Æñ»Ýó å³ßï á-ÝÇó ³½³ ï í»Éáõó Ñ» ï á Ý³Ë³ñ³ñÝ»ñÁ å» ï ù ¿ ËáñÑñ¹³ ï íáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ ¹ÇÙ»Ý ¶áñÍ³ñ³-ñáõÃÛ³Ý áÉáñ ï áõÙ å³ßï áÝÝ»ñ Ýß³Ý³ ÏÙ³Ý Ñ³ñ-ó»ñáí ³ÝÏ³Ë ËáñÑñ¹³ ï í³Ï³Ý ÏáÙÇï»` ó³ÝÏ³-ó³Í Ýß³Ý³ÏÙ³Ý Ñ» ï Ï³å í³Í (µ³ó³éáõÃÛ³Ùµ ³Ýí×³ñ å³ßï áÝÝ»ñÇ), áñÁ Ýñ³Ýù å³ ï ñ³ëï-íáõÙ »Ý ÁÝ¹áõÝ»É Çñ»Ýó å³ßï áÝÇó ³½³ ï í»Éáõó Ñ» ï á »ñÏáõ ï ³ñí³ ÁÝÃ³óùáõÙ: àõë ï Ç, »Ã», ÑÇß-Û³É ËáñÑñ¹³ ï í³ Ï³ Ý ÏáÙÇï »Ç Ï³ñÍÇùáí áñ¨¿ Ýß³Ý³ ÏáõÙ Ï³ñáÕ ¿ Ñ³Ý·»óÝ»É ß³Ñ»ñÇ µ³ËÙ³Ý ³é³ç µ»ñ»É ³ÝÑ³Ý·»ëï áõÃÛáõÝ ³ÛÝ ³éáõÙáí, áñ Ý³Ë³-ñ³ñÇ Ñ³Ûï ³ñ³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ¨ áñáßáõÙÝ»ñÁ Ýñ³` Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝáõÙ · ï Ýí»Éáõ Å³Ù³Ý³Ï³ßñç³-ÝáõÙ ³½¹»óáõÃÛáõÝ ¿ÇÝ ·áñÍáõÙ, ù³ÝÇ áñ ³ñíáõÙ ¿ÇÝ Ñ³Ù³å³ ï ³ëË³Ý ýÇñÙ³ÛáõÙ Ï³Ù Ï³½Ù³-Ï»ñåáõÃÛáõÝáõÙ ³å³·³ ³ßË³ï ³ÝùÇ ï »Õ³ íáñ-Ù³Ý Ñ³ÙÃÝé»Éáõ ¨ ³ÏÝÏ³ÉÇùÝ»ñáí, Ï³Ù áñ ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ ·áñÍ³ ï áõÛÇ Ï³ÛÙ³Ý Ñ»ï ï ¹»ï»ñÙÇÝ»É ¿ÇÝ ¿ÇÝ ...

· áñÍ³ ï áõÛÇ Ï³ñáÕ ¿ ³åÇñÇ ÇÝ ¿ÇÝ ÏáÕÙÇó, ³ÛÝ Ï³ñáÕ ¿ ÇÝ ...

Ó»éÝ³ ï áõÃÛáõÝÁ: Ýß³Ý³Ïí»Éáõ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÁ ¨ áñáßáõÙÝ»ñÁ Ýñ³` Ï³é³íáõÃÛáõÝ ¿ ÇÝ ¿ÇÝ ...

ï »Õ»Ï³ïíáõÃÛáõÝ ¿, ³å³ ³Û¹ Ù³ëÇÝ ³Ñ³½³Ý·áõÙ ¿ Ý³Ë³ñ³ñÇÝ ¨ Ñ³ÝÓÝ³ñ³ñáõÙ ¿ Ý³Ë³ñ³ñÇ ÝáñíÇÝ ·áñÍ³ ï áõÇÝ µ³ñÓñ³ëï ÇÝ ³Ý-Ñ³Ù³·ó»ñ Ñ³Ùï»ñÝ»ñÇÝ Ïáñ³Í³ »ÝÁ, »Ã» ÑÇß-

Å³Ù³Ý³Ï³ßñç³ÝÁ ëÏë»Éáõ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÇó ³ñ·»ÉíáÕ Ù³ëÝ³·Çï³Ï³Ý í³Ë×³ÝÁ »ñÏ³ñ³óÝ»Éáõ Ñ³Ù³ñ[17]:

²ÛÝ ¹»åùáõÙ, »ñµ Î³Ý³¹³ÛáõÙ ·áñÍáõÃÛáõÝ áõ-ÝÇ Ý³ËÏÇÝ Ý³Ë³ñ³ñÝ»ñÇ` Ù³ëÝ³ íáñ ë»Ïï á-ñáõÙ í³ñÓáõ ³ßË³ ï ³ÝùÇ Ý³Ë³ï »ë»Éáõ »ñÏ³ÙÛ³ ³ñ-·»É³Ýù, »Ã» ÙÇ³ÛÝ ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ ÏáÝÏñ» ï ¹»åùáõÙ ³Ûë ³ñ·»É³ÝùÁ ãÇ ï ³ñ³ÍíáõÙ í³ñã³å» ï ·áñÍÇ ÏáÕÙÇó, ØÇ-³óÛ³É Â³·³ íáñáõÃÛáõÝáõÙ Ý³ËÏÇÝ Ý³Ë³ñ³ñÝ»-ñÇ ÝÏ³ ï Ù³Ùµ ëÑ»ÙÁ ¹ñíáõÙ ¿ áñáß³ ÏÇ Ñ³ÙÁ³ÑáõÃÛ³Ý Ù³Ûñ³ÛÝ Ñ³Ùï»ñÁ Ï³ÙµáÕç³Ï³Ý ÛÁ ·áñÍÇ ...

²ßË³ï ³ÝùÇ Ï³½Ù³Ï»ñåÙ³Ý Ñ³Ù³ñ Ùßí³Í »Ý ³é³çÇÝ ¨ áã Ã» »ñÏñáñ¹ ³ßË³ï ³Ý Ñ»ï ¨ ÁÝ¹áõÝí»É ¿ ³Ûëå»ë Ñ»ï¨Û³É Ï»ñå »ñÏÇÝ ¨ áñáß ¹»åù»ñáõÙ Ï³ñáÕ ¿ ...

²ßË³ï ³ÝùÇ ³é³çÇÝ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛ³Ý Ñ³ñó»ñáí Ù³ëÝ³·Çï³óí³Í ·áñÍ³ï áõÝ»ñÇ ÁÝ¹áõÝ»Éáõ Ï³Ù Ñ³Ù³ÓÛÝí»Éáõ Ñ»ï ¨ ³Ûëå»ë ...

ÑÇß-Û³É ³é³ç³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ï³Ù Ññ³í»ñÝ»ñÁ ¹³ï³Ï³Ý Çñ³íáõÝùÁ µ³í³ñ³ñ³Ñ»Ù ¿ñ ¹³:

²ßË³ï³ÝùÇ Ñ³Ù³ñ ³é³çÇÝ Ñ³Ù³ñáõÙ »Ý, áñ

- *նախարարների աշխատանքի տեղափոխման և մա-նավոր ոլորտում նրանց վարձու աշխատանքի հար-ցերը պետք է ներառվեն նախարարների վարքի ցան-կացած կոդեքսում,*
- *այս կամ այն խորհրդատվական մարմինը պետք է օգ-նի նախարարներին ցանկացած դեկավար սկզբունքների պահպանման հարցում, որոնք կարող*

եւ առնչվել նրանց հետագա աշխատանքի տեղափոխման հետ: Այդ բնորոշ գիծն ընդհանուր է իրավական և վարչական էթիկայի բոլոր միջոցների համար՝ միջազգային մասշտաբով, և ոչ թե միայն մասնավոր սեկտորում վարչու աշխատանքի վիճահարույց հարցերի լուծման համար[18]:

àðàÞ Æð²ì²Î²Ü Øàî°òàôØÜ°ð

àñáß »ñÏñÝ»ñáõÙ ÁÝ¹áõÝí»É »Ý Ñ³ ïáõÏ, Ù³Ýñ³Ù³ëÝáñ»Ý ÙßÏí³Í ûñ»ÝùÝ»ñß³Ñ»ñÇµ³ ËáõÙÝ»ñÇ í»ñ³µ»ñÛ³É: Êáñí³ÃÇ³ÛÇ ûñ»Ýë¹ñáõÃÛ³Ý Ù»ç Ý³Ë³ï»ëíáõÙ ¿ áã ÙÇ³ÛÝ ·áõÛùÇ ¨ »Ï³Ùï Ç Ñ³Ûï³ñ³ñ³·ñáõÙ, ÇÝãå»ë Ý³¨ ß³Ñ»ñÇµ³ ËáõÙÝ»ñÇ ³ñ·»ÉáõÙ, ³ÛÉ¨ Ñ³Ûï³ñ³ñ³·ñ»ñÇ ÁÝ¹áõÝÙ³Ý¨ ËáñÑñ¹³ïíáõÃÛáõÝÝ»ñ¨ Õ»Ï³í³ñóáõóáõÙÝ»ñ ïíáÕ Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÝ»ñÇ ³éï³ÛáõÃÛáõÝ: ²Û¹Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÝ ÁÝïñíáõÙ ¿ ËáñÑñ¹³ñ³ÝÇ ÏáÕÙÇó, ë³Ï³ÛÝ ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛ³Ùµ ½µ³ÕíáÕÝ»ñÁã»Ý Ï³ñáÕ ÉÇÝ»É Ýñ³ ³Ý¹³ÙÝ»ñ:

Բացի այդ, խորհրդական այս օրենսդրում տրվում են ցուցումներ այն մասին, թե ինչպես գործել կաշառքի առաջարկ ստանալու դեպքում:

Ðá¹í³Í 14

(1) *Պաշտոնական անձանց պարտավորեցնել հայտնել իրենց ընտրած կամ նշանակված մարմնին և Հանձնաժողովին տեղեկացնել ցանկացած ճնշում կամ ազդեցություն գործելու դեպքի մասին, որոնց ենթարկվել են այդ պաշտոնական անձիք իրենց պաշտոնեական պարտականությունները կատարելու ընթացքում:*

(2) *Պաշտոնական անձանց, որոնց սույն Օրենքի դրույթներին հակառակ առաջարկվում է նվեր կամ ցանկացած այլ բարիք, որն առնչվում է նրանց կողմից իրենց պաշտոնեական պարտականությունների կատարմանը, հարկ է*

1. *Մերժել նման առաջարկները:*
2. *Փորձել պարզելու այդպիսի առաջարկ անող անձի ինքնությունը:*
3. *Այնպիսի նվեր մատուցելու դեպքում, որն առանձնահատկի հանգամանքների կապակցությամբ հնարավոր չէ վերադարձնել, պաշտոնական անձը պարտավոր է այն պահել իր մոտ և անհապաղ հայտնել այդ նվերի մատուցման և առկայության մասին:*
4. *Եթե հնարավոր է, թվել այդ իրադարձության վկաներին:*
5. *Հիմնավորված ժամկետներում այդ իրադարձության մասին գրավոր հաղորդում ներկայացնել իրավասու անձին կամ մարմնին:*
6. *Եթե տեղի է ունեցել պատժելի իրավախախտում, դրա մասին հայտնել դատավարությամբ զբաղվող մարմիններին:*

Êáñí³Ã³Ï³Ý ³Û¹ Ùáï»óÙ³Ùµ Ó»éù ¿ µ»ñíáõÙ ÝÙ³Ý ß³Ñ»ñÇ µ³ ËáõÙÝ»ñÇ Ñ»ï Ï³åí³Í Ñ³ñó»ñÇ ÉáõÍÙ³Ý Ñ³Ù³ñ Ï³ÛáõÝ Çñ³í³Ï³Ý ÑÇÙùÇ ³éï³ÛáõÃÛ³Ý ³ÝÑñ³Å»ß ïáõÃÛ³Ý ¨ ÑÇßÛ³É ÉáõÍÙ³Ý ÁÝÃ³óùáõÙ Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý ×ÏáõÝáõÃÛ³Ý ¹ñë¨áñÙ³Ý ³ÝÑñ³Å»ß ïáõÃÛ³Ý ÙÇç¨ ûåï ÇÙ³É Ñ³í³ë³ñ³ÏßéáõÃÛáõÝ: ê³Ï³ÛÝ, Ñ³ßíÇ ³éÝ»Éáí ÑÝ³ñ³íáñ Çñ³íÇ×³ÏÝ»ñÇ áÕçµ³ñ¹áõÃÛáõÝÁ, ß³Ñ»ñÇµ³ ËáõÙÝ»ñÇ áÉáñ ïáõÙ ³é³í»É ³ñÙ³ï³Ï³Ý ¨ Ñ³Ù³å³ñ÷³Ï ûñ»ÝùÝ»ñÇ ÁÝ¹áõÝáõÙÁ, Ï³ñáÕ ¿ ÉÇÝ»É ÇÝã-áñ ï»Õã³÷³½³Ýó ßÇï³Ï ³ÛÝ ³éáõÙáí, áñå»ë½Ç¹³éÝ³ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï Çñ³í³Ï³Ý ÙÇçáó: àõëï Ç ß³ï »ñÏñÝ»ñ ³Û¹ ÑÇÙÝ³ËÝ¹ñÇ ³é³í»É Ù³Ýñ³Ù³ëÝ ï»ë³Ï»ï Ý»ñÇ ÝÏ³ï Ù³ÙµÁÝïñ»É»Ý ï³ñ³µÝáõÛÃ Ùáï»óáõÙÝ»ñ: Ð³×³Ë ë³ÝÏóÇ³Ý»ñã»Ý ¹ñíáõÙ Ýñ³Ýó íñ³, áíù»ñ Ññ³Å³ñíáõÙ »Ý ïñ³Ù³¹ñ»É ³ÝÑñ³Å»ß ï »Õ»Ï³ïáõÃÛáõÝÁ:

ÜÙ³ÝÙáï»óÙ³Ý å³ñ³·³ÛáõÙ ÁÝ¹áõÝíáõÙ »Ý å»ï³Ï³Ý ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý í»ñÇÝ ß³ñ³ëÛáõÝ»ñÇÝ í»ñ³µ»ñáÕ (ûñÇÝ³Ï, ÇÝãå»ë í»ñÁ Ù»çµ»ñí³Í` 1997Ã. ÁÝ¹áõÝí³Í Â³ÇÉ³Ý¹Ç ê³ÑÙ³Ý³¹ñáõÃÛáõÝáõÙ) ¨ ÑÇÙÝ³Ï³Ý ëÏ½µáõÝùÝ»ñÇÝ í»ñ³µ»ñáÕ ûñ»ÝùÝ»ñ: ê³Ï³ÛÝ Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý é³½Ù³í³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Û»ó³Ï³ñ·Á Ñ³çáÕáõÃÛ³Ùµ ÷áË³Ýóíáõ »Ý ³ÛÝ Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇÝ ¨ ·»ñ³ï»ëáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ, áñáÝóÇóÛáõñ³ù³ÝãÛáõñÇó³ÏÝÏ³ÉíáõÙ ¿ Çñ»Ýó µáõÝ Çñ³íÇ×³ÏÝ»ñÇÝ Ñ³Ù³å³ï³ëË³ÝáÕé³½Ù³í³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÙßÏáõÙ:

ÜáõÛÝÇëÏ ³Û¹é³½Ù³í³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ï»Ýë³·áñíÙ³Ý Ñ³Ù³ñ½·³ÉÇ ³éáÕç µ³Ý³Ï³ÝáõÃÛ³Ý ¹ñë¨áñáõÙ ¿ å³Ñ³ÝçíáõÙ: Ð³ïÏ³å»ë û·ïÏ³ñ Ï³ñáÕ »Ý ÉÇÝ»É ¿ÃÇÏ³ÛÇ Ñ³ñó»ñáí í³ñááõÃÛ³Ý Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÁ: (²Û¹ Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ùÝÝ³ñÏíáõÙ »Ý 6-ñ¹ ·ÉËáõÙ):ÜáõÛÝ Ï»ñå Ñëï³Ï å»ïù ¿ ÉÇÝ»Ý Ý³¨ ß³Ñ»ñÇ µ³ËÙ³Ý, §µÉ³ïÇ¦ ¨ Ý»ááá-ïÇ½ÙÇ` Ù³ëÇÝ ï»Õ»ÏáõÃÛáõÝÝ»ñÁ í³ñùÇÑ³Ù³å³ï³ëË³ÝÏá¹»ùëÝ»ñáõÙ:

Ü°ïàîÆ¼ØÆ ¸°Ø ä²Úø²ðÆ ì°ð²´°ðÚ²È úð°ÜøÜ°ðÀ

Ü»åáï Ç½ÙÁ Çñ»ÝÇó Ý»ñÏ³Û³óÝáõÙ ¿ ³é³ÝÓÝ³Ñ³ïáõÏ ÑÇÙÝ³ËÝ¹ÇñÝ»ñ: ²ÝßáõßÏ, ½³ñÙ³Ýùãç Ñ³ïáõóáõÙ ³ÛÝ ÷³ëïÁ, áñ ÙÇÝã ûñë áã µáÉáñ»ñÏñÝ»ñáõÙ »Ý ÁÝ¹áõÝí»É Ý»åáï Ç½ÙÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ í»ñ³µ»ñÛ³É ûñ»ÝùÝ»ñ, ãÝ³Û³Í Ýñ³Ýó Ñ³Ù³Ï ó³ÝÏáõÃÛ³ÝÁ: °ñµ ³Û¹ ûñ»ÝùÝ»ñÁ ãÏ³Ý, ½·³Ï³ÝÝ»ñÇ Ñ³Ý¹»å ÑáÍ³Ý³íáñáõÃÛ³Ý ¹ñë¨áñÙ³Ý ¹»Ù å³Ûù³ñÝ Çñ³í³Ï³Ý ³ñ·»ÉùÝ»ñÇ Ó¨ ÁÝ¹áõÝ»ÉáõÙ ÙÇïáõÙ áõÝÇ: ¸ñ³Ýù Ý»ñ³éáõÙ »Ý ³ñïáÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ï³Ù ³ÝáõÕÕ³ÏÇ ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý ß³Ñ³·ñ·éáõÃÛ³Ý ³ñ·»ÉùÝ»ñÇ ÏÇñ³éáõÙÁ, áñÇó Ï³ñ»ÉÇ ¿ ³ÏÝÏ³É»É ûµÛ»Ïï Çí¨ ³ÝÏ³Ë Ï³ñÍÇùÇ íñ³

µ³ó³ë³Ï³Ý ³½¹»óáõÃÛáõÝ Ï³Ù Ñ³Ýñ³×³Ý³ã Ï³ÝáÝÝ»ñÇ Ë³Ëï áõÙÝ»ñÇ ¹ñë¨áñáõÙÝ»ñ:

²Û¹åÇëÇ ûñ»ÝùÇ µÝáñáß ûñÇÝ³Ï ¿ Ñ»ï¨Û³É Ó¨³Ï»ñåáõÙÁ.

IC 4-15-7-1 նեպոտիզմի մասին: *Եվ ոչ մի անձ, ով ազգակցական կապի մեջ է գտնվում նախանցի ցանկացած խորհրդի կամ հանձնաժողովի ցանկացած անդամի հետ, կամ նախանցի ցանկացած վարչության, գերատեսչության կամ հաստատության ղեկավարի հետ՝ որպես հայր, մայր, եղբայր, քույր, հորեղբայր (մորեղբայր), հորաքույր (մորաքույր), ամուսին կամ կին, որդի կամ դուստր, փեսա կամ հարս, զարմուհի կամ զարմիկ, իրավունք չունի զբաղեցնել ցանկացած պաշտոն նահանգի ցանկացած այդպիսի խորհրդում, ցանկացած այդպիսի հանձնաժողովում, ցանկացած նման վարչությունում կամ գերատեսչությունում՝ նայած հանգամանքներին, այդպիսի ազգականներից ցանկացած մեկը նույնպես իրավունք չունի ստանալու իր ծառայությունների դիմաց ցանկացած դրամական վճար՝ օրենքով նախատեսված ցանկացած դրամական հատկացումից: Սակայն այդ հոդվածը կիրառման ենթակա չէ, եթե այդպիսի անձը նման վարչությունում կամ գերատեսչությունում կամ հաստատությունում նույն այդ պաշտոնում վարչու աշխատող է ազգականին այդպիսի խորհրդի անդամ կամ վարչության, գերատեսչության կամ հաստատության ղեկավար նշանակելուն նախորդող անընդհատ 12 (տասներկու) ամսից ոչ պակաս: Անձինք, որոնք ազգակցական կապի մեջ են որպես հայր, մայր, եղբայր, քույր, հորեղբայր (մորեղբայր), հորաքույր (մորաքույր), ամուսին, կին, որդի, դուստր, փեսա, հարս, զարմուհի կամ զարմիկ, չեն կարող պետ-ենթակա անմիջական հարաբերությունների մեջ լինել*[19]*:*

²ØÜ-Ý áõÝÇ å»ï³Ï³Ý Ï³é³í³ñÙ³Ý ¿ÃÇÏ³ÛÇ ·ñ³ë»ÝÛ³Ï, áñÁ ½µ³Õíáõ٠¿ å»ï³Ï³ÝÙ³Ï³ñ¹³Ïáí ß³Ñ»ñÇ µ³ËÙ³Ý Ñ»ï Ï³åí³Í ÑÇÙÝ³Ñ³ñó»ñáí, ÇëÏ ß³Ñ»ñÇ µ³ËÙ³Ý Ï³ñ·³íáñÙ³Ý Ñ³Ù³ñ Î³Ý³¹³Ý ëï»ÕÍ»É ¿ ¿ÃÇÏ³ÛÇ Ëáññ¹³Ï³ÝÝ»ñÇ ÙÇß³ñù å³ßïáÝÝ»ñ (áñÁ Ý»ñÏ³Û³óí³Í ¿ ¶Éáõ Ë 6-áõÙ):

ä°î²Î²Ü ä²ÞîàÜ²î²ð ²ÜÒ²Üò °Î²ØàôîÜ°ðÆ ÜÎ²îØ²Ø´ Ì°ð²ÐêÎàÔàôÂÚ²Ü Æð²Î²Ü²òàôØÀ

²ßË³ñÑÇ ß³ï ï³ñ³Í³ßñç³ÝÝ»ñáõÙ ³é³ç¿ ù³ßíáõÙ ÷³ëï³ñÏÝ ³ÛÝ Ù³ëÇÝ, áñ å»ï³Ï³Ý å³ßïáÝáõÙ ³½ÝíáõÃÛ³Ý å³Ñå³ÝÙ³Ý ÑÇÙÝ³Ï³Ý ÙÇçáóÝ»ñÇó Ù»ÏÁ »Ï³Ùáõï Ý»ñÇ Ù³ëÇÝ Ñ³Ûï³ñ³ñ·ñ»ñÝ »Ý, áñáÝóáõÙ Ýßíáõ٠»Ý Ý³¨ µáÉáñ Ýñ³Ýó ·áõÛùÁ ¨ ·áõÛù³ÛÇÝ µÝáõÛÃÇ å³ñï³ íáñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, áíù»ñ ³½¹»óÇÏ å³ßïáÝÝ»ñ »Ý ½µ³Õ»óÝáõÙ ÇÝã»ë Ý³¨ ³Û¹ Ù³ñ¹Ï³Ýó Ù»ñÓ³íáñ ³½·³Ï³Ý»ñÇÝ: ²Û¹ ¹ñáõÛÃÁ å³ßï å³ÝíáõÙ ¿ ÙÇç³½·³ÛÇÝ

Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó: Æ í»ñçá, ³Û¹ åÇëÇ Ñ³Ûï ³ñ³ñ·ñ»ñÇ ³éÏ³ÛáõÃÛáõÝÁ Ýå³ëïáõ٠¿ íëï³Ñáõ-ÃÛ³ÝÁ Ïáéáõåóí³ÍÇ ¹»Ù å³Ûù³ñáõÙ: àñáß »ñÏñÝ»ñ µ³ñÓñ³ëïÇ×³Ý å»ï³Ï³Ý å³ßïáÝÛ³ ï³ñ ³Ý-ó³ÝóÇó å³Ñ³ÝçáõÙ »Ý ³½³ï í»É Çñ»Ýó µáÉáñ ½·³ÉÇ Ý»ñ¹ñáõÙÝ»ñÇó, ÙÇ¨ÝáõÛÝ Å³Ù³Ý³Ï áñå»ë ³ÛÉ ÙÇçáó Ãáõ۳ïñ»Éáí ï»ÕÛ³ÏÝ»ñÇ Ý»ñÏ³Û³óÙ³Ý ·ñ³ÝóÙ³Ý ÝÙ³Ý Ù»Ë³ÝÇ½ÙÝ»ñ (ïñ³ëïÝ»ñ)¦ ëï»ÕÍáõÙÁ[20]:

âÝ³Û³Í Ýñ³Ý, áñ ³ÛÝ ³ÝÓ³Ýó ÏáÕÙÇó ·áõÛùÇ ¨ »Ï³Ùáõï Ý»ñÇ µ³ó³Ñ³Ûï áõÙÁ, áíù»ñ Ï³ß³éù »Ý í»ñóÝáõÙ, ³Ýßáõß ï, ãÇ Ï³ñáÕ ÉÇÝ»É ëï áõÛ·¨ ÉÇ-³ñÅ»ù, Ñ³Ù³ñíáõÙ ¿, áñ ÇÝ»Ýó ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý ¹ñáõÃÛ³Ý Ó¨³Ï³Ý ·ñ³ÝóÙ³Ý Ù³ëÇÝ Ýñ³Ýó å³-Ñ³ÝçÇ Ý»ñÏ³Û³óÙ³Ý ÷³ëï Ç ÇÝùÝÇÝ Ï³ñ¨áñ ÑÇÙù ¿ ëï»ÕÍáõÙ Ñ»ï ³·³ó³Ï³Í ¹³ï³Ï³Ý Ñ»ï ³åÝ¹Ù³Ý Ñ³Ù³ñ: ²Û¹ å³Ñ³ÝçÁ, ûñÇÝ³Ï, ÃáõÛÉ ãÇ ï³ÉÇë Ï³ß³éù³Ï»ñÝ»ñÇÝ Ëáë»Éáõ ³ÛÝ Ù³ëÇÝ, áñ Ýñ³Ýó ³í»ÉÇ áõß Ç Ñ³Ûï »Ï³Í áõÝ»óí³Í-ùÁ, áñÁ Ý³ ËÏÇÝáõÙ ãÇ µ³ó³Ñ³Ûï í»É, Çñáù Ó»éù ¿ µ»ñí»É ûñÇÝ³Ï³Ý×³Ý³å³ñÑáí:

§úñ»Ýù å»ï³Ï³Ý å³ßïáÝáõÙ å³ßïáÝ»³Ï³Ý å³ñï³Ï³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ï³ï³ñ»ÉÇë ß³Ñ»ñÇ µ³ËáõÙÝ»ñÁ Ï³ÝË»Éáõ Ù³ëÇÝ¦ Ëáñí³Ã³Ï³Ý ûñ»Ýë¹ñ³Ï³Ý ³ÏïÁ å³ñáõÝ³Ïáõ٠¿ Ñ»ï¨Û³É ¹ñáõÛÃÝ»ñÁ.

(1) *իրենց պաշտոնեական պարտականությունների կատարման սկզբից 30 օրվա ընթացքում պաշտոնատար անձինք պարտավոր են ներկայացնել հաշվետվություն՝ իրենց գույքի, միջնական կամ անկնկալվելիք եկամտի և իր ամուսնու, կնոջ ու երեխաների գույքի հիշատակումով, նշելով վերոնշյալ օրվա դրությամբ հաշվեմնացորդը, ինչպես նաև պարտավոր են ներկայացնել հաշվետվություն զբաղեցրած պաշտոնում գտնվելու ժամկետը լրանալիս և այն տարին լրանալիս, որում իրենց կողմից պաշտոնեական պարտականությունները կատարելու ընթացքում տեղի են ունեցել լուրջ փոփոխություններ:*

(2) *Պաշտոնատար անձինք պարտավոր են սույն հոդվածի 1-ին պարագրաֆում նշված հաշվետվության մեջ ներկայացնել տվյալներ դրամական խնայողությունների մասին, եթե դրանք գերազանցում են պաշտոնատար անձի զուտ տարեկան եկամտի գումարը:*

(3) *Պաշտոնատար անձն իրավունք չունի իր աշխատավարձն ստանալ՝ մինչև սույն հոդվածի 1-ին պարագրաֆում նշված իր պարտավորությունները կատարելը:*

(6) *Պաշտոնատար անձի հարկային քարտը հանդիսանում է հրապարակային- իրավական փաստաթուղթ:*

ì»ñáÑÇßÛ³É ÷³ëï³ñÏÇ Ñ³Ù³Ó³ÛÝ` ·áõÛùÇ ¨ »Ï³Ùáõï Ý»ñÇ µ³ó³Ñ³Ûï áõÙÁ å»ïù ¿ Ý³¨ ÁÝ¹·ñ-ÏÇ å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛáõÝÇó å³ßïáÝ³ï³ñ ³Ý-ÓÇ ³½³ï í»Éáõó Ñ»ïá áñáß³ÏÇ Å³Ù³Ý³Ï³Ñ³ï-

í³Í`áñå»ë ³Û¹ ³½³ ïáõÙÇó Ñ»ïá Ñ³Ï³Çñ³í³-Ï³Ý í×³ñÝ»ñëï³Ý³Éáõ ½ëåÇã ÙÇçáó: àõëáõÙÝ³-ëÇñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ÑÇÙù »Ý ï³ÉÇë »ÝÃ³¹ñ»Éáõ, áñ ÷áùñ¿ Ñ³Ï³Çñ³í³Ï³Ý í×³ñáõÙÝ»ñÇ Ñ³í³Ý³-Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛáõÝÇó ³ûë Ï³Ù ³ÛÝ ³ÝÓÇ ³½³ ïí»Éáõó Ñ»ïá »ñ»ù ï³ñÇ ³ÝóÝ»-ÉÇë:

ê³Ï³ÛÝ¹³, ³ñ¹Ûáù, ó³ÝÏ³ÉÇ ³ñ¹ÛáõÝù ï³-ÉÇ±ë¿: ¶áñÍáÕ ÅáÕáíñ¹³í³ñáõÃÛ³Ý ³ÛÝåÇëÇ »ñÏ-ñáõÙ, ÇÝãåÇëÇÝ ØÇ³óÛ³É Ü³Ñ³Ý·Ý»ñÝ »Ý, áõÝ»ó-í³ÍùÇ µ³ó³Ñ³ÛïÙ³Ý åñ³ÏïÇÏ³Ý ³ñ¹ÛáõÝ³-í»ï¿, ù³ÝÇ áñ ³Û¹ Ï³ÝáÝÇ Ï³ï³ñáõÙÝ ³å³Ñá-íáõÙ¿ »ññáñ¹ ÏáÕÙÁ: ²ûëå»ë, ûñÇÝ³Ï, ÁÝïñáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇ ³ÝóÏ³óÙ³Ý Å³Ù³Ý³Ï³ÁÝÃ³óùáõÙ Ùñó³ÏÇó ÏáõË³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ã»ÏÝ³ÍáõÝ»ñÝ ³é³ÝÓÝ³ÏÇ Ù³Ýñ³ÏñÏÇïáõÃÛ³Ùµ ëïáõ·áõÙ »Ý Çñ»ÝóÁÝ¹¹ÇÙ³ËáëÝ»ñÇ ÏáÕÙÇóÉñ³óí³Í Ñ³ÛïÙ³-ñ³ñ³·ñ»ñÇ Ó¨³Ã»ñÃÇÏÝ»ñÁ (µÉ³ÝÏÝ»ñÁ), ¨ ³ÛÝ í»×Ç ³é³ñÏ³ »Ý¹³ñÓÝáõÙ, »Ã» ïå³íáñáõÃÛáõÝ¿ëï»ÕÍíáõÙ, áñ ÁÝ¹¹ÇÙ³ËáëÝ»ñÇó áñ¨¿Ù»ÏÝ³å-ñáõÙ¿ áã Áëï í³ëï³Ï³Í ÙÇçáóÝ»ñÇ: ²Û¹åÇëÇ Ù³Ýñ³ÏñÏÇï áõëáõÙÝ³ëÇñáõÃÛ³Ý »Ý »ÝÃ³ñÏíáõÙ Ý³¨ ³ÛÝ ÷³ëï³ÃÕÃ»ñÇ Éñ³óí³Í Ó¨³Ã»ñÃÇÏÝ»-ñÁ, áñáÝù å³ñáõÝ³ÏáõÙ »Ý ÁÝïñ³ñß³íÇ ³Ýó-Ï³óÙ³Ý Ñ³Ù³ñ Ñ³Ý·³Ý³ÏáõÃÛáõÝÝ»ñÇ áõ Í³Ë-ë»ñÇ µ³ó³Ñ³ÛïÙ³Ý Ù³ëÇÝ å³Ñ³Ýç: ºÃ» áñ¨¿ Ã»ÏÝ³Íáõ åÝ¹áõÙ¿, áñ ëï³ó»É¿ëáëÏ Ñ³Ù»ëï Ñ³Ý·³Ý³ÏáõÃÛáõÝÝ»ñ¨, ÁÝ¹ áñáõÙ, »ñÏñáí Ù»Ï Ãéãáõ Ù¿í³ñÓ³Ï³Éí³Í é»³Ïï Çí ÇÝùÝ³ÃÇéáí¨ Çç¨³ÝáõÙ¿ßù»Õ ÑÛáõñ³ÝáóÝ»ñáõÙ, Ýñ³ ÁÝ¹¹ÇÙ³-ËáëÝ ³ÛÝ ¹³ñÓÝáõÙ¿í»×Ç ³é³ñÏ³: ´³óÇ ³Û¹, Ï³Ý ÷³ëï³ÃÕÃ»ñÇ Éñ³óí³Í Ó¨»ñÇ ëïáõ·áõÙ ³ÝóÏ³óÝáÕ ¨ ¹ñ³ÝóÇó Ï³ëÏ³Í³Ñ³ñáõÛóÝ»ñÇ, ÇÝãå»ë Ý³¨ µ³ñ»·áñÍÝ»ñÇ ïå³íáñáõÃÛáõÝ ÃáÕ-ÝáÕ ³ÛÝ ¹áÝáñÝ»ñÇÙ³ëÇÝ Ñ³ÛïÝáÕù³Õ³ù³óÇ³-Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ËÙµ»ñ, áñáÝù Ã»ÏÝ³ÍáõÝ»-ñÇÝ ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý ³ç³ÏóáõÃÛáõÝ óáõÛó ï³Éáí í³ï ã»Ý í³ëï³ÏáõÙ[21]:

ÆÝã í»ñ³µ»ñáõÙ¿ Ï³é³í³ñ³Ï³Ý å³ßïáÝ-Û³Ý»ñÇÝ, ³å³ ïíÛ³É å³ñ³·³ÛáõÙ ³Û¹ ·áñÍáÝ-Ã³óÁ ÏñáõÙ¿áã ³Û¹ù³Ýó³Ûïáõý ³ñï³Ñ³Ûïí³Í µÝáõÛÃ, µ³Ûó, ³ÛÝáõ³Ù»Ý³ÛÝÇí, Ï³ñáÕ¿³ñ¹ÛáõÝ³-í»ï ÉÇÝ»É: ²ØÜ-Ç å»ï³Ï³Ý ·ÝáõÙÝ»ñÇ áÉáñïáõÙ ³ÛÝ å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓ³Ýó Ñ³Ûïñ³ñ³ñ³·ñ»ñÁ, áñáÝù áñáßáõÙÝ»ñ »Ý »Ý ÁÝ¹áõÝáõÙ ·ÝáõÙÝ»ñÇ í»-ñ³µ»ñÛ³É, áõëáõÙÝ³ëÇñíáõÙ »Ý Ù³ï³Ï³ñ³ñáõÙ-Ý»ñÇ å³ñïí³íáñ³·ñ»ñÇ ÏÝùÙ³Ý ßáõñç µ³Ý³Ï-óáõÃÛáõÝÝ»ñí³ñáõ»ÝÃ³¹ñÛ³É ýÇñÙ³Ý»ñÇ ÏáÕÙÇó, Ýå³ï³Ïáõý»Ý³Éáí ÇÑ³Ûïµ»ñ»É ß³Ñ»ñÇ ÑÝ³ñ³-íáñ µ³ËáõÙÝ»ñÁ Ï³Ù ³Ýµ³ó³ïñ»ÉÇ Ñ³ñëïáõ-ÃÛáõÝÁ:

ÀÝ¹Ñ³Ýáõñ ³éÙ³Ùµ, áõÝ»ó í³ÍùÇ Ù³ëÇÝ Ñ³Û-ï³ñ³ñ³·ñ»ñÇ Ñ»ï Ï³å í³Í »ñÏñÝ»ñÇ ÷áñÓÁ ½³Ý³½³ÝíáõÙ¿áã ÙÇ³ ï³ññáõÃÛ³Ùµ: Æëï½µ³Ý»,

³ÛÝ»ñïñÝ»ñáõÙ, áñáÝù ïáéáõåóÇ³ÛÇ ³éï³ÛáõÃÛ³Ý Ï³å³ïóáõÃÛ³Ùµµ³Ëíáõù »Ý Éáõñç ÑÇÙÝ³ËÝ¹Çñ-Ý»ñÇ Ñ»ï, ù³Õ³ù³Ï³Ý ·áñÍÇãÝ»ñÁ Ññ³ï³ñ³-Ï»óÇÝ áõÝ»ói³ÍùÇ Ù³ëÇÝ ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛ³Ý µ³-ó³Ñ³Ûïáõù Ï³ñ·³·ñáÕ ûñ»ÝùÝ»ñ, ÇëÏ ³ÛÝáõ-Ñ»ï¨ ÉÇáíÇÝ ½³Ýó ³é³Ý ³Û¹ å³Ñ³ÝçÝ»ñÁ: àñ-å»ë ³ÛÉÁÝïñ³Ýù ù³Õ³ù³Ï³Ý ·áñÍÇãÝ»ñÁ ÑÇÙ-Ý»óÇÝ ÙÇ Ù³ñÙÇÝ, áñÁ ëáëÏëï³ÝáõÙ¿Ñ³Ûï³ñ³-ñ³·ñ»ñÁ, ë³Ï³ÛÝ ¹ñ³ÝóÇó¨ áã Ù»ÏÁ ãÇ Ñ³Ûï Ý-íáõÙ ½³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïíáõÃÛ³Ý ÙÇçáóÝ»ñáõÙ¨ ãÇ ¹³éÝáõÙ Ñ³ÝñáõÃÛ³Ý ë»÷³Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ: ²í»-ÉÇÝ, ³Û¹ Ù³ñÙÇÝÁ ëáíáñ³µ³ñãÇ áõÝ»ÝáõÙ á'ã ÉÇ³-½áñáõÃÛáõÝÝ»ñ, á'ã é»ëáõñëÝ»ñ ³Û¹ Ñ³Ûï³ñ³ñ³·-ñ»ñÇ ×ß·ñïáõÃÛáõÝÁëïáõ·»Éáõ Ñ³Ù³ñ: ²Û¹åÇëáí, ù³Õ³ù³Ï³Ý ·áñÍÇãÝ»ñÇÝ Ñ³çáÕíáõÙ¿Ñ³ëÝ»Éáõ ÙÇÇñ³íÇ× ³ÏÇ, áñÇ å³ñ³·³ÛáõÙ ³ÛÝ ÙÇçáóÝ»ñáí, áñáÝó Ù³ëÇÝ í»ñÁ ÝßÍ»ó, Ñ³Ûï³ñ³ñ³·ñ»ñÇ ëïáõ·áõÙÁ »ññáñ¹ ÏáÕÙ»ñÇ áõÅ»ñáí ã¿ñ Ï³ñáÕ Çñ³Ï³Ý³ói»É:

Æñ³Ï³ÝáõÃÛ³ÝÁ Ñ³Ù³å³ ï³ëË³ÝáõÙ¿ ³ÛÝ ÷³ëïÁ, áñ í»ñçÇÝ Å³Ù³Ý³ÏÝ»ñë ÙÇß³ñù »ñÏñ-Ý»ñáõÙ áñáß Ù³ñ¹ÇÏ ¹³ñÓ»É»Ý ·áõÛùÇ¨ »Ï³Ùáõïï-Ý»ñÇ Ù³ëÇÝ ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛ³Ý µ³ó³Ñ³ÛïÙ³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÇ ½áÑ»ñ: ê³Ï³ÛÝ íÇ×³Ñ³ñáõÙó¿ÙÝáõÙ ³ÛÝ Ñ³ñóÁ, Ã» ¹³ ï»ÕÇ± ¿áõÝ»ó»É, ³ñ¹Ûáù, ³ÛÝ ³ÝÓ³Ýó ³Ý÷áõÃáõÃÛ³Ý Ñ»ï¨³Ýùáí, áíù»ñÉñ³ó-ñ»É»Ý Ñ³ÛïÙ³ñ³ñ³·ÇñÁ, Ã» ³Û¹ ³ÝÓÇÝù Ñ³Ï³ûñÇÝ³Ï³Ý Ùï³¹ñáõÃÛáõÝÝ»ñ »Ý áõÝ»ó»É: Æñ³Ï³-ÝáõÙ ÇÝãÇ Ï³ñ»ÉÇ Ñ³ëÝ»É ·áõÛùÇ¨ »Ï³Ùáõï Ý»ñÇ Ù³ëÇÝ ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛ³Ý µ³ó³Ñ³ÛïÙ³Ý ·áñÍÁÝ-Ã³óÇ ÏÇñ³éÙ³Ùµ, ¹³ ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ ³ÝÓÇ û·áõï-Ý»ñÇ Ó¨³Ï³Ý ·ñ³ÝóáõÙÝ¿, áñÁ Ñ»ï³·³ÛáõÙ Ï³-ñáÕ¿³Ý·Ý³Ñ³ï»ÉÇ ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛáõÝ Ñ³Ý¹Çë³-Ý³É, »Ã» Ñ³ñï ÉÇÝÇ ·áñÍ áõÝ»Ý³É ß³Ñ»ñÇ µ³Ë-Ù³Ý Ñ³ñó»ñÇ Ñ»ï:

¶áõÛùÇ¨ »Ï³ÙáõïÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ ï»Õ»Ï³ïíáõ-ÃÛ³Ý µ³ó³Ñ³ÛïÙ³Ý ÷³ëï³ñÏÁ, ×ÇßïÑ³Ù³ñ»-Éáõó Ñ»ïá Í³·áõÙ »Ý Ñ»ï³·³ Ñ³ñó»ñÁ: à±õÙ å»ïù¿áõÕ³ñÏíÇ µ³ó³Ñ³ÛïÍ³Í ï»Õ»Ï³ïíáõ-ÃÛáõÝÁ: Æ±ÝãÑ³ëï»ñ »Ý ³ÝÑñ³Å»ßï Ý»ñ³é»É ¹ñ³ÝáõÙ: àñù³Ý É³ÛÝáñ»Ý¿å»ïù ÏÇñ³é»É ³ûë Ï³Ù ³ÛÝ å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓÇ ÁÝïÝÇùÇ ³Ý¹³-ÙÇÝ í»ñ³µ»ñáõÙ ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛ³Ý µ³ó³Ñ³ÛïÙ³Ý í»ñ³µ»ñÛ³É å³Ñ³ÝçÁ: ²Û¹ Ñ³Ûï³ñ³ñ³·ñ»ñÇÝ ³Ý³ñ·»É Í³ÝáÃ³Ý³Éáõ Ç±Ýã ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ å»ïù¿áõÝ»Ý³Ý½³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïíáõÃÛ³Ý ÙÇçáóÝ»ñÁ¨Ñ³ë³ñ³Ï³ÛÝáõÃÛ³Ý Ý»ñÏ³Û³óáõóÇãÝ»-ñÁ: ºí á±ñÏ³ñ·Çåñáý»ëÇáÝ³É å»ï³Ï³Ý Í³é³-ÛáõÝ»ñÇ, å³ßïáÝÛ³Ý»ñÇ å³ñ³·³ÛáõÙ å»ïù¿ÏÇ-ñ³éíÇ ³Û¹ ·áñÍÁÝÃ³óÇÝ Ù³ëÝ³ÏóáõÃÛ³Ý í»ñ³-µ»ñÛ³É å³Ñ³ÝçÁ: ì»ñáÑÇßÛ³É Ñ³ñó»ñÇó¨ áã Ù»ÏÇ å³ñ½å³ï³ëË³ÝÝ»ñ ·áÛáõÃÛáõÝ ãáõÝ»Ý:

²Û¹ ·áñÍÁÝÃ³óÇµ³ñ¹Ù³ëÝ¿áã ³ÛÝù³Ý áñá-ßáõÙ ÁÝ¹áõÝ»ÉÝ ³ÛÝ Ù³ëÇÝ, Ã» áõÝ»ói³ÍùÇ áñ Ï³-

ï»·áñÇ³Ý»ñÝ »Ý »ÝÃ³Ï³ µ³ó³Ñ³Ûï Ù³Ý ¨ å³ß-ïáÝ³ï³ñ³ÝÓ³Ýó áñ Ï³ ï»·áñÇ³Ý»ñÝ »Ý å³ñ-ï³ íáñ µ³ó³Ñ³Ûï»É ï»Õ»Ï³ ï íáõÃÛáõÝÁ, áñù³Ý Ñ³ë³ñ³Ï³ÛÝáõÃÛ³ÝÝ ³Ûª Ñ³Ûï³ñ³ñ³·ñ»ñÇÝ ³Ý³ñ·»É Í³ÝáÃ³Ý³Éáõ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ ï³Éáõ Ù³ëßï³µÝ»ñÇÙ³ëÇÝ áñáßáõÙ ÁÝ¹áõÝ»ÉÁ: §È³ÏÙáõ-ëÇ ÃáõÕÃ¦ ³Ûë å³ñ³·³ÛáõÙ å»ïù¿ÉÇÝÇ ³ÛÝ, ÇÝãÝ ³ÝÑñ³Å»ß ï ¿ Ñ³ë³ñ³Ï³ï³Ý Ñ³Ý·ë ï áõÃÛ³Ý Ñ³ëÝ»ÉáõÑ³Ù³ñ, ³ÛÉ áã Ã» ³ÛÝ, Ã» ÇÝãÝ »Ý ×Çß ï »Ý Ñ³Ù³ñáõÙ ï»Õ»Ï³ ï íáõÃÛ³Ý µ³ó³Ñ³Ûï Ù³Ý ³Ù»Ý³³Ï ï Çí Ñ³Ï³é³Ïáñ¹Ý»ñÁ: ²Ûª ³Ù»ÝÇó ½³ï, ËÝ¹ÇñÁ áã ÙÇß ï ¿ ³ÛÝù³Ý å³ñ½, áñù³Ý áñ Ãíáõù¿: ´»ñíáõÙ¿, ûñÇÝ³Ï, ÎáÉáõÙµÇ³ÛÇ ýÇÝ³Ýë-Ý»ñÇÝ³Ë³ñ³ñÇ ³ñï³Ñ³Ûï áõÃÛáõÝÝ ³ÛÝÙ³ëÇÝ, áñÇÝã-áñù³Õ³ù³Ï³Ý·áñÍãÇ`ÇñáõÝ»ói³ÍùÇã³-÷»ñÇ Ù³ëÇÝ Ññ³å³ñ³Ï³í Ñ³Ûï³ñ³ñáõÃÛáõÝÁ Ýñ³ »ñ»Ë³Ý»ñÇ Ï³Ù Ñ»Ýó Çñ ÇëÏ ³é¨³Ý·Ù³Ý áõÕÕ³ÏÇ ËÃ³Ý ÏÑ³Ý¹Çë³Ý³, áñå»ë½Ç ³ÛÝáõ-Ñ» ï¨ Ññ³å³ñ³Ïí³Í·áõÙ³ñÁ å³Ñ³ÝçíÇáñå»ë ÷ñÏ³·ÇÝ:

ê³Ï³ÛÝ, »Ã» Ñ³ë³ñ³Ï³ÛÝáõÃÛáõÝÁ ï»Õ»-Ï³ ï íáõÃÛ³Ý µ³ó³Ñ³Ûï Ù³ÝÝ ³Ý³ñ·»É Í³ÝáÃ³-Ý³Éáõ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ ãáõÝÇ¨ ³Ï ï Çí í»ñ³ÑëÏá-ÕáõÃÛáõÝ ãÇ Çñ³Ï³Ý³ó íáõÙ Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý Ñ³Ûï³ñ³ñ³·ñ»ñÇ ÝÏ³ï Ù³Ùµ, ·áñÍÁÝÃ³óÁ, áñÇÝ í»ñ³µ»ñáõÙ¿ ËáëùÁ, ëáëÏ ³ÝÝß³Ý ³½¹»óáõ-ÃÛáõÝ ÏáõÝ»Ý³ ·áñÍ»ñÇ ¹ñáõÃÛ³Ý íñ³:

²íëï ñ³ÉÇ³ÛáõÙ ³ÛÝ Ñ³Ù³Ï³ñ·Á, áñÇ ÙÇçá-óáí å³ßï áÝ³ï³ñ³ÝÓÇÝù ³Ù»Ý ï³ñÇ Çñ»Ýó ·»ñ³ï»ëáõÃÛ³Ý Õ»Ï³í³ñÇÝ ·ñ³íáñ Ñ³Ûï ÝáõÙ »Ý Çñ»Ýó »Ï³Ùáõï Ý»ñÇ áõ ·áõÛùÇ Ù³ëÇÝ ï»Õ»-Ï³ ï íáõÃÛáõÝÁ, Ñ³Ù³ñíáõÙ ¿ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï: ²Ûª Ñ³Ûï³ñ³ñ³·ñ»ñÁ ã»Ý Ññ³å³ñ³Ï íáõÙ: î»Õ»-Ï³ ï íáõÃÛ³Ý µ³ó³Ñ³Ûï Ù³Ý Ñ³Ù³ÝÙ³Ý Ù»Ãá¹-Ý»ñ »Ý ÏÇñ³éíáõÙ Î³Ý³1³ÛáõÙ`¿ÃÇÏ³ÛÇ Ñ³ñó»-ñáí ËáñÑñ¹³Ï³ÝÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó, µ³Ûó, Ç ï³ñµ»ñáõ-ÃÛáõÝ ²íëï ñ³ÉÇ³ÛÇ, Ï³Ý³1³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³Ï³Û-ÝáõÃÛáõÝÝ Çñ³íáõÝù áõÝÇ ³Ý³ñ·»É Í³ÝáÃ³Ý³Éáõ ³Ûª åÇëÇ ï»Õ»Ï³ ï íáõÃÛ³ÝÁ: Ð³ñÏ¿ÝÞ»É, áñ Êáñ-í³ÃÇ³Ý ÁÝ ï ñáõÃÛáõÝÁ Ï³ï³ñ»É¿Ñû·áõï å»ï³-Ï³Ý å³ßï áÝÛ³Ý»ñÇ Ñ³Ûï³ñ³ñ³·ñ»ñÇÝ Ñ³ë³-ñ³Ï³ÛÝáõÃÛ³Ý ³Ý³ñ·»É Í³ÝáÃ³Ý³Éáõ ÑÝ³ñ³íá-ñáõÃÛ³Ý, ¹ñ³Ýáí ÇëÏ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ ÁÝÓ»é»Éáí ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÇÝ í»ñ³ÑëÏáÕáõÃÛáõÝ Çñ³Ï³Ý³ó-Ý»É ï»Õ»Ï³ ï íáõÃÛ³Ý µ³ó³Ñ³Ûï Ù³Ý ³Ûª Ñ³Ù³-Ï³ñ·ÇÝÏ³ï Ù³Ùµ:

ÜÇ·»ñÇ³ÛáõÙ 1979 Ãí³Ï³ÝÇó ì³ñùÇ Ïá¹»ù-ëÇÑ³ñó»ñáí Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÝÇñ³ íáõÝù áõÝÇ µáÉáñ å»ï³Ï³Ý å³ßï áÝÛ³Ý»ñÇó å³Ñ³Ýç»Éáõ Ý»ñÏ³-Û³óÝ»É »Ï³Ùáõï Ý»ñÇ Ù³ëÇÝ Ñ³Ûï³ñ³ñ³·ñ»ñ: ê³Ï³ÛÝ ³Ûª Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÁ ãáõÝÇ á'ã é»ëáõñëÝ»ñ, á'ã Çñ³í³Ï³Ý ÉÇ³½áñáõÃÛáõÝÝ»ñ ÑÇßÛ³É Ñ³Ûï³-ñ³ñ³·ñ»ñÇµáí³Ý¹³ÏáõÃÛ³ÝÇñ³Ï³Ý ëï áõ·Ù³Ý Ñ³Ù³ñ: ²ñ¹ÛáõÝùáõÙ, å³ßï áÝ³ï³ñ ³ÝÓ³Ýó ÏáÕÙÇó å»ï³Ï³Ý ÙÇçáóÝ»ñÇ Ñ³÷ßï³ÏÙ³Ý »ñ-Ï³ñ³ï¨ Å³Ù³Ý³Ï³Ñ³ï í³ÍÇó Ñ»ï á å»ï³-Ï³Ý å³ßï áÝÛ³Ý»ñÇ ¹»Ù ùñ»³Ï³Ý Ñ»ï³ åÝ¹áõÙ-Ý»ñ Ñ³ñáõó í»óÇÝ ³ÛÝ µ³ÝÇ Ñ³Ù³ñ, áñ Ýñ³Ýù ã»Ý Ý»ñÏ³Û³óñ»É ³Ù»Ý³ÙÛ³ Ñ³Ûï³ñ³ñ³·ñ»ñ, ¨ áã Ã» Ýñ³ Ñ³Ù³ñ, áñ Ñ³Ûï³ñ³ñ³·ñ»ñ Ý»ñÏ³Û³ó-ñ³Í å³ßï áÝÛ³Ý»ñÇ Ñ³Ûï³ñ³ñ³·ñ»ñÁ å³ñáõ-Ý³Ï»É»Ý Ï»ÕÍ ï íÛ³ÉÝ»ñ:

²Ûª áõÑ³Ý¹»ñÓ, ³ñ¹Ç ³ßË³ñÑáõÙ ·Ý³Éáí¿´É ³í»ÉÇ¿ áõëáõÙÝ³ëÇñíáõÙ ³ÛÝ Ñ³ñóÁ, Ã» ÇÝãå»ë Ï³·Ù³Ï»ñå»É å»ï³Ï³Ý å³ßï áÝÛ³Ý»ñÇ »Ï³-Ùáõï Ý»ñÇ ¨ ·áõÛùÇ Ù³ëÇÝ ï»Õ»Ï³ ï íáõÃÛ³Ý ³é³í»É Ýå³ï³Ï³Ñ³ñÙ³ñ µ³ó³Ñ³Ûï áõÙÁ: ²Ûª ³éáõÙáí Ñ»ï³ùñùÇñ Ùá¹»É¿ÙßÏí»É Ð³ñ³í²ý-ñÇÏÛ³ÝÐ³Ýñ³å»ï áõÃÛáõÝáõÙ: ²Ûª »ñÏñáõÙ ·áñÍá-ÕáõÃÛ³ÝÙ»ç¿¹ñí»É µáÉáñ ËáñÑñ¹³ñ³Ý³Ï³ÝÝ»ñÇ ¨ Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý Ý³Ë³ñ³ñÝ»ñÇ ýÇÝ³Ýë³-Ï³ÝÏ³ñ·³íÇ×³ÏÇÝÏ³ï Ù³Ùµí»ñ³ÑëÏáÕáõÃÛ³Ý Çñ³Ï³Ý³óÙ³Ý Íñ³·ÇñÁ: ÜßÍ³Í Íñ³·ñáõÙ Ñ³-çáÕí»É¿Ñ³ëÝ»É ÷áË½ÇçÙ³Ý, áñå»ë½Ç µ³í³ñ³ñ-í»Ý ËáñÑñ¹³å³ÑáõÃÛ³Ý å³Ñå³ÝÙ³Ý í»ñ³µ»ñ-Û³É ûñÇÝ³Ï³Ý å³Ñ³ÝçÝ»ñÁ: àñáß³ÏÇû·áõï Ý»ñÇ µ³ó³Ñ³Ûï áõÙÁ ÏñáõÙ¿ßÇï³Ï¨ Ññ³å³ñ³Ï³ÛÇÝ µÝáõÛÃ, ÙÛáõë û·áõï Ý»ñÁ ÝáõÛÝå»ë µ³ó³Ñ³Ûï íáõÙ »Ý, µ³Ûó ÙÇ³ÛÝ Ñ»Ýó û·áõï Ç í»ñ·ñÙ³Ý í»ñ³µ»ñ-Ù³Ùµ, ÇëÏ í»ñçÇÝÇë ³ñÅ»ù³ÛÇÝ ³ñï³Ñ³Ûï áõ-ÃÛáõÝÁ µ³ó³Ñ³Ûï íáõÙ¿Ù³ëÝ³íáñ Ï³ñ·áí: ÀÝ-ï³ÝÇùÇ ³Ý¹³ÙÝ»ñÇ û·áõï Ý»ñÁ µ³ó³Ñ³Ûï íáõÙ »Ý, µ³Ûó ³ÛÝ ³ñíáõÙ¿ËáñÑñ¹³å³Ñáñ»Ý: Ðû·áõï ³Ûª åÇëÇ µ³ó³Ñ³Ûï Ù³Ý ÷³ëï³ñÏ¿Ñ³Ý¹Çë³-ÝáõÙ ³ÛÝ, áñ ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ ËáñÑñ¹³ñ³Ý³Ï³ÝÇ ÁÝ-ï³ÝÇùÇ ³Ý¹³ÙÝ»ñÝ áõÝ»Ý ³ÝÓÝ³Ï³Ý ÏÛ³ÝùÇ ·³Õï ÝÇùÇ å³Ñå³ÝÙ³ÝÇñ³íáõÝù, ¨ ÇÝùÝÇÝµ³-í³ñ³ñ¿Ñ³Ù³ñíáõÙ ·ñ³ÝóÙ³Ý, ¨ áã Ã» Ññ³å³-ñ³ÏÙ³Ý ÷³ëï Á:

Îáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ ³Ï ï Çí ÙÇçáóÝ»-ñÇ ÏáÕÙÝ³ÏÇóÝ»ñÁ Ñ³Ù³Ï áõß³¹ñáõÃÛ³Ùµ ÏÑ» ï¨»Ý µ³ñÓñ³ë ï Ç×³Ý å»ï³Ï³Ý å³ßï áÝÛ³-Ý»ñÇ »Ï³Ùáõï Ý»ñÇ, ·áõÛùÇ ¨ å³ñï³íáñáõÃÛáõÝ-Ý»ñÇ ÝÏ³ï Ù³Ùµ í»ñ³ÑëÏáÕáõÃÛ³Ý Çñ³Ï³Ý³ó-Ù³Ý³ñ¹ÛáõÝ³í»ï¨³ñ¹³ñ³óÇÙ»Ãá¹Ý»ñÇ Ùß³Ï-Ù³ÝÁ ¨ ·áñÍÝ³Ï³ÝáõÙ Çñ³·áñÍÙ³ÝÁ: ºÃ» Ñ³-çáÕíÇ³å³Ñáí»ÉÝßí³Í·áñÍÁÝÃ³óÝ»ñÇ å³ï ß³× ·áñÍ³éÝáõÃÛáõÝÁ, ÇëÏ ¹ñ³Ý Ë³Ý·³ñáõÙ¿³ÏÝ-Ñ³Ûï ¹ÅÍ³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³éÏ³ÛáõÃÛáõÝÁ, ³Ûª Ù»-Ãá¹Ý»ñÁ Ï¹³éÝ³Ý å³ßï áÝ»³Ï³Ý ¹ÇñùÇ ã³ñ³-ß³ÑáõÙÝ»ñÇ ½ëåÇã ·áñÍÇù:

ÐÔàôØÜ°ð

1 î»ë` OECD Guidelines for Managing Conflict of interest in the Public Service: http://www.anticorrutpionnet. org. ²Ù¹ í»µ Ï³ÙùáõÙ Ý»ñÏ³Ù³óí³Í »Ý ÑÇ³Ý³ÉÇ áõëáõÙÝ³Ï³Ý ÝÙáõÃ»ñ` å³ï-ñ³ëï í³Í îÐ¼Î-Ç Ñ³Ù³ñ Ðááõ³ñ¹ àõÇÃáÝÇ ÏáÕÙÇó (howard.whitton@oecd.org). Recommendation of the Council on Guidelines for Managing Conflict of Interest in the Public Service (June 2003), http://www.oecd.org/pdf/M00041000/M00041994.pdf; Ï³Ý³¹³Ï³Ý í»µ-Ï³ÙùáõÙ, Values and Ethics Codes for the Public Service is a further excellent resource, http://www.tbs-sct.gc.ca/pubs_ pol/hrpubs/TB_851/vec-cve1_e.asp#_Toc46202807

2 î»ë` Code of Ethics, State of New Jersey USA: http //www.iit.edu/departaments/csep/PublicWWW/codes/coe/State_of_New_Jersey_Community_Affairs.html; å»ï³Ï³Ý ÇßË³ÝáõÃ»³Ý ³í»ÉÇ µ³ñÓñ Ù³Ï³ñ¹³Ïáí ï íÙ³É Ñ³ñóÇ Ù³Ýñ³Ù³ëÝ ùÝÝ³ñÏÙ³Ý Ù³ëÇÝ ï»ë/ Conflict of Interest: Legislators. Ministers. and Public Officials by Gerard Carney (Transparency International, Berlin) http://www.transparency.org/working_papers/carney/index.html.

3 Constitution of the Kingdom of Thailand: http://www.kpi.ac.th/en/con_th.asp

4 Constitution of Thailand, Section 70, Chapter IV

5 Constitution of Thailand, Section 70, Chapter IV, Part 2.

6 Quoted in Report on the Investigation of Allegations of Nepotism in Government: Report No 11 (Special Report) to the Parliament of South Africa by the Public Protector of the Republic of South Africa, 15 April, 1999

7 Board of Ethics, King County, State of Washington. USA. Èñ³óáõóÇã ï»Õ»Ï³ï íáõÃÙ³Ý Ñ³Ù³ñ ËÝ¹ñáõÙ »Ýù Ó»½ ¹ÇÙ»É Jeremy Pope: Ûeremy.pope@tiri.org

8 ì»ñóí³Í ¨ Ñ³ñÙ³ñ»óí³Í ¿ the City of Bristol, Tennessees, Nepotism Policy, (US), September 1996

9 Board of Ethics, King County, State of Washington. USA. Èñ³óáõóÇã ï»Õ»Ï³ï íáõÃÙ³Ý Ñ³Ù³ñ ËÝ¹ñáõÙ »Ýù Ó»½ ¹ÇÙ»É Jeremy Pope: Ûeremy.pope@tiri.org

10 Üáñ ¼»É³Ý¹Ç³ÙáõÙ, »Ã» ï íÙ³É å³ßïáÝÇ Ñ³-Ù³ñ Ã»ÏÝ³ÍáõÝ»ñÇ Ù»ç »Õ»É »Ý ³ñ¹³ñ³¹³-ïáõÃÙ³Ý Ý³Ë³ñ³ñÇ ÁÝÏ»ñÝ»ñ, Ý³ ËÝ¹ñ»É ¿ ·ÉË³íáñ ¹³ï³Ë³½ÇÝ Ï³Ù ³ñ¹³ñ³¹³ïáõ-Ãù³Ý Ý³Ë³ñ³ñáõÃù³Ý µ³ñÓñ³·áõÙÝ å³ßïá-Ýù³ÙÇÝ ·áñÍ»É Çñ ÷áË³ñ»Ý: ²Ù¹ Ý³Ë³ñ³ñÇÝ ³é³ç³ñÏí»Éáõ ¿ñ ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ áñáßáõÙñ, áñÁ Ý³ ÇÝùÝ ¿ñ ÁÝ¹áõÝ»Éáõ Çñ ³ÝáõÝÇó:

11 ²Ûë µ³ÅÝáõÙ û·ï³·áñÍíáõÙ »Ý Üáñ Ð³ñ³í³-ÙÇÝ àõ¿Éë Ý³Ñ³Ý·Ç` Îáéáõåóç³ÙÇ ¹»Ù å³Ùù³ñÇ ³ÝÏ³Ë Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÇ å³ïñ³ëï³Í ÝÙáõÃ»-ñÁ (NSW ICAC) êÇ¹Ý»Ù, ²íëïñ³ÉÇ³: ÞÝáñÑ³-Ï³ÉáõÃÙáõÝ »Ýù Ñ³Ùï ÝáõÙ Ýßí³Í Ñ³ÝÓÝ³Åá-ÕáíÇÝ ³Ù¹ ¨ ³ÛÉ ÝÙáõÃ»ñÇ å³ïñ³ëïÙ³Ý Ñ³-Ù³ñ: î»ë. ÏáÝÏñ»ï ¹»åù»ñÇ í»ñÉáõÍáõÃÙáõÝÁ the NSW ICAC publication Best Practice, Best Person: Integrity in Public Sector Recruitment and Selection on the Commission's website Ññ³å³-ñ³ÏÙ³Ý Ù»ç, áñáõÙ Ý»ñÏ³Ù³óí³Í ¿ Ñ³ñáõë ï ¨ û·ï³Ï³ñ ï»Õ»Ï³ïí³Ï³Ý ÝÙáõÃ ¨ ïñí³Í »Ý Ïáéáõåóç³ÙÇ Ï³ÝËÙ³Ý í»ñ³µ»ñÙ³É Ùáï»-óáõÙÝ»ñÁ. http://www.icac.nsw.gov.au

12 ²Ù¹ µ³ÅÝáõÙ ùÝÝ³ñÏáõÙÁ ÑÇÙÝ³íáñíáõÙ ¿ NSW ICAC-Ç ¨ ÑÇßÙ³É Ý³Ñ³Ý·áõÙ å»ï³Ï³Ý Ñ³ïí³ÍÇ ³ßË³ïáÕÝ»ñÇ ÙÇç¨ »ñÏËáëáõÃÙ³Ý íñ³: îíÙ³É Ã»Ù³Ùáí ³ÙµáÕç³Ï³Ý ½»ÏáõÙóÁ í»ñÝ³·ñí³Í ¿ §Corruption Prevention Publications: Strategies for Managing Post Separation Employment Issues¦ ¨ ¹ñ³Ý ³Ý³ñ·»É Í³Ýá-Ã³Ý³Éáõ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÙáõÝ Ï³ñ»ÉÇ ¿ ëï³Ý³É ICAC-Ç í»µ-Ï³ÙùáõÙ` Ñ»ï¨Ù³É ¿É»Ïïñá Ý³ÙÇÝ Ñ³ëó»áí. http://www.icac.nsw.gov.au

13 î»ë. Ï³Ý³¹³Ï³Ý ûñ»Ýë¹ñáõÃÙáõÝ` ¿É»Ïïñá-Ý³ÙÇÝ Ñ³ëó»áí, http://strategis.ic.gc.ca/SSG/oe00002c.html

14 US Office of Goverment Ethics, Memorandum Regarding Revised Post-Employment Restrictions, 26 October 1990.

15 Canadian Office of the Ethics Counsellor: http://strategis.ic.gc.ca/SSG/oe01188c.html

16 Canadian Office of the Ethics Counsellor website: http://strategis.ic.gc.ca/epic/internet/inoec-bce.nsf/vwGeneratedInterE/Home7

17 S.140 Ministerial Code: A Code of Conduct and Guidance on Procedures for Ministers, Cabinet Office, July 2001. http://www.cabinet-office.gov.uk/central/1997/mcode/

18 ²Ù¹ µ³ÅÝáõÙ û·ï³·áñÍíáõÙ »Ý Post-Separation Employment of Ministers, ·Çï³Ï³Ý ·ñáõÃÙ³Ý ÝÙáõÃ»ñÁ` å³ïñ³ëïí³Í ÊáñÑñ¹³ñ³Ý³Ï³Ý ·ñ³¹³ñ³ÝÇ ²íëïñ³ÉÇ³Ï³Ý ¹»å³ñï³Ù»Ý-ïÇ ÏáÕÙÇó (Research Note 40, 28 May 2002) http://www.aph.gov.au/library/pubs/rn/2001-02/02rn40.pdf

19 State of Nebraska, USA.

20 î»ë. Bernard Pulle Conflicts of Interest Avoidance: Is There a Role for Blind Trusts? In Current Issues Brief 14, 1996-97. http://www.aph.gov.au/library/pubs/CIB/1996-97/97cibl4.htm.

21 úñÇÝ³Ï, the Center for Public Integrity (http://www.publicintegrity.org) ¨ Common Cause http://commoncause.org

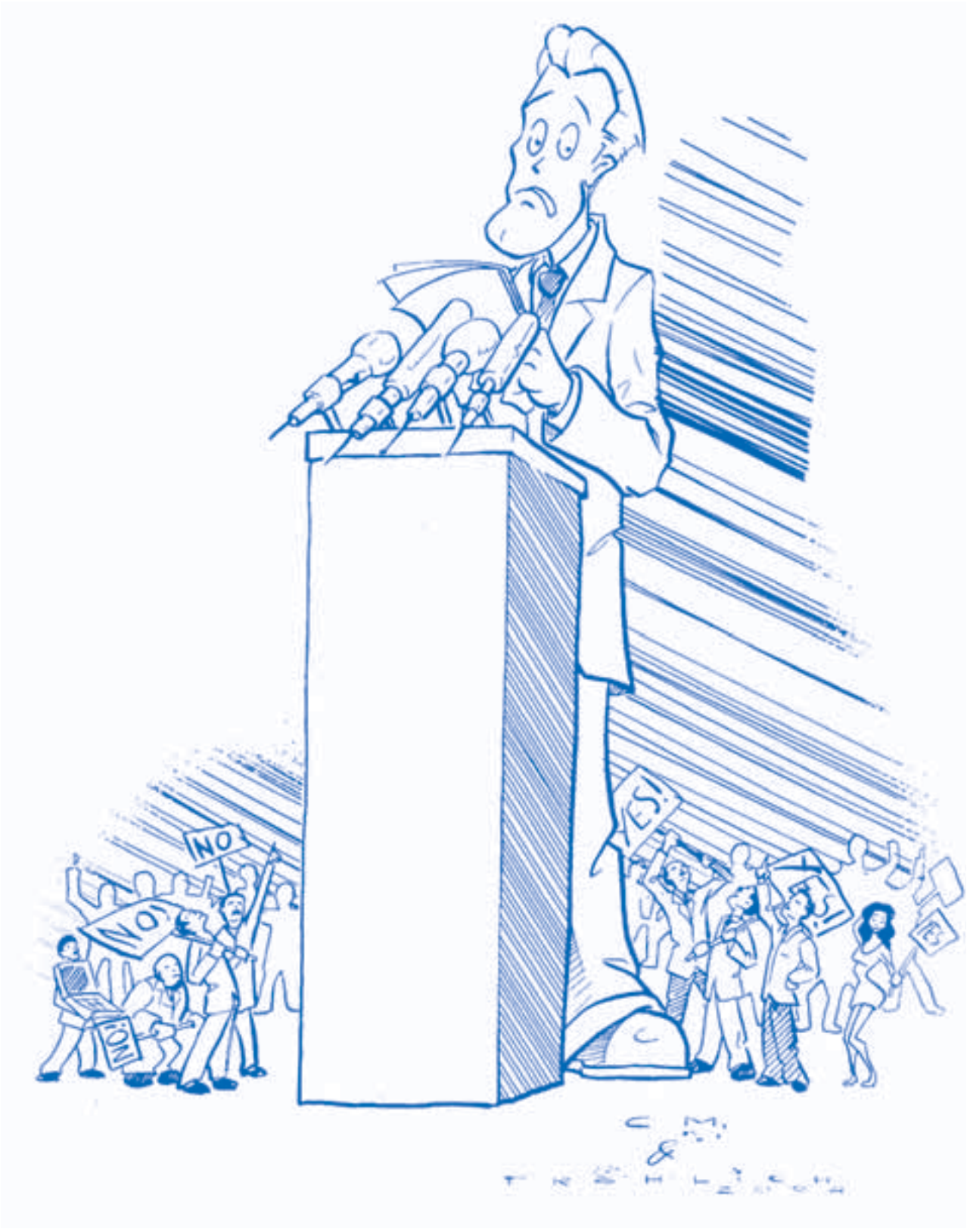
NO
NO
NO
YES!
YES!

ÈáµµÇÝ·Á (³Ý¹ñÏáõÉÇëÛ³Ý ·áñÍ³ñ³ñáõÃÛáõ-ÝÁ) Çñ»ÝÇó Ý»ñÏ³Û³óÝáõÙ ¿ µ³½Ù³ÏáÕÙ ÅáÕáíñ-¹³í³ñáõÃÛ³Ý ³ÝË½»ÉÇ Ù³ëÁ: ÈáµµÇÝ·Á Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ ¿ å³ßï å³ÝáõÃÛ³Ý ³ÛÝ Ó¨»ñÇó Ù»ÏÁ, áñÇ Ýå³ï³ÏÝ¿ ³é³ÝÓÇÝ ³ÝÓ³Ýó, ÇÝãå»ë Ý³¨ áñ-å»ë ù³Õ³ù³Ï³Ý, ÙáõÝÇóÇå³É Ï³Ù ëáóÇ³É³Ï³Ý Ñ³ÝñáõÃ Ï³½Ù³Ï»ñåí³Í ËÙµ»ñÇ ÏÛ³ÝùÇÝ ³éÝã-íáÕ ûñ»ÝùÝ»ñÇ ÷á÷áËáõÃÛáõÝÁ: ØÇ³íáñí»ÉáÍ áñ-å»ë áñáß³ÏÇ ëáóÇ³É³Ï³Ý, ï Ý ï »ë³Ï³Ý ¨ ù³-Õ³ù³Ï³Ý Íñ³·ñ»ñáí Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝ` ù³Õ³-ù³óÇÝ»ñÁ Ï³½Ù³íáñáõÙ »Ý ÝáõÛÝ³Ï³Ý ß³Ñ»ñáõ-Ý»óáÕ Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛ³Ý ÙßÏÙ³Ý áõÓ¨³íáñÙ³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÇ íñ³ áõÕÕ³-ÏÇ ³½¹»óáõÃÛáõÝ ·áñÍ»Éáõ áõÝ³Ï ËÙµ»ñ:

ÈáµµÇë ï Ý»ñÁ áõÝ³Ï »Ý ÝßÝ³Ï³ÉÇó ¹»ñÏ³-ï³ñ»É Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý Ñ» ï³ùñùñáõÃÛáõÝ Ý»ñÏ³-Û³óÝáÕ Ñ³ñó»ñÇ í»ñ³µ»ñÛ³É Ñ³Ù³éáï ï »Õ»Ïáõ-ÃÛáõÝÝ»ñ å³ïñ³ë ï»Éáõ ¨ ûñ»Ýë¹ÇñÝ»ñÇ ³é³í»É Çñ³½»ÏáõÃÛ³Ý ³å³ÑáíÙ³Ý ·áñÍáõÙ: ÈáµµÇÝ·Ç Ëñ³ËáõëáõÙÁ µ³í³ñ³ñáõÙ¿Ñ³ÝñáõÃÛ³Ý ÁÝ¹Ñ³-Ýáõñ å³Ñ³ÝçÁ ¨ Ñ³í³Ý³Ï³Ýáñ»Ý ³å³ÑáíáõÙ¿ ÷áùñ³Ù³ëÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ Çñ»Ýó Ï³ñÍÇùÝ ³ñï³Ñ³Ûï»Éáõ Ï³ñ¨áñ Ï³åáõÓáõ ³éÏ³ÛáõÃÛáõ-ÝÁ: ²ÛÝåÇëÇ ï³ñ³µÝáõÛÃ ËÙµ»ñÁ, ÇÝãåÇëÇù »Ý Ý³íÃ³ÛÇÝ ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ¨ ûï³ñ»ñÏñÛ³ ·Ûáõ-Õ³ïÝï»ë³Ï³Ý ³ßË³ïáÕÝ»ñÁ, Çñ»Ýó ÉáµµÇëï-Ý»ñÝ áõÝ»Ý áÕç ³ßË³ñÑÇ Ù³Ûñ³ù³Õ³ùÝ»ñáõÙ, áñáÝù ÏáãÍ³Í »Ý ³ñï³Ñ³Ûï»Éáõ ¨ å³ßïå³Ý»-Éáõ ³Û¹ ËÙµ»ñÇß³Ñ»ñÁ:

ê³Ï³ÛÝ ÉáµµÇÝ·Á áã ÙÇßï ¿ ï³ñíáõÙ Çß³Ñ Ñ³ÝñáõÃÛ³Ý: ²Û¹ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý µ³ó³ë³Ï³Ý ÏáÕÙÝ ³ÛÝ ¿, áñ ÉáµµÇëï-åñáý»ëÇáÝ³ÉÝ»ñÇ Ù»ñ¹³ñáõÙ, ³Û¹ûñÇÝ³Ï ·áñÍÝ³Ï³Ý Ù»Ãá¹Ý»ñÁ Ï³-ñáÕ »Ý Ñ³Ý·»óÝ»É ÉáµµÇëïÝ»ñÇ ¨ Ýñ³Ýó ÙÇç¨ ³Ý³éáÕç áõ Ñ³ÏÇñ³í³Ï³Ý Ñ³ñ³µ»ñáõÃÛáõÝÝ»-ñÇ, áíù»ñ »ÝÃ³ñÏíáõÙ »Ý Ýñ³Ýó ³½¹»óáõÃÛ³ÝÁ: ²Û¹åÇëÇ Çñ³íÇ×³ÏÇ ³é³ç³óÙ³ÝÁÝå³ëïáõÙ »Ý ÉáµµÇëïÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó ³é³ç³ñÏíáÕ ¹ñ³ÙÁ ¨ ³ñ-ïáÝáõÃÛáõÝÝ»ñÁ: ØÇ³óÛ³É Ü³Ñ³Ý·Ý»ñáõÙ §¾ÝñáÝ¦ ÙÇáõÃÛ³Ý ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý Ñ» ï Ï³åí³Í ³é³í»É ³ÝÑ³Ý·ëïáõÃÛáõÝ ³é³ç³óÝáÕ ³é³ÝÓÝ³Ñ³ï-ÏáõÃÛáõÝÝ»ñÇó Ù»ÏÁ »Õ»É¿ ³ÛÝ ÷³ëïÁ, áñ ³Û¹ ÙÇáõÃÛáõÝÁ ÙßÏ»É¿ Íñ³·ñ³ÛÇÝ ³å³ÑáíáõÙ` Ñ³-ïáõÏ Ý³Ë³ï»ëí³Í ²ØÜ-Ç ÎáÝ·ñëÇ áñáß ³Ý-¹³ÙÝ»ñÇ §·áñÍáõÝ»áõÃÛ³ÝÁ¦ Ñ» ï³Ùáõï ÉÇÝ»Éáõ Ñ³Ù³ñ: §¾ÝñáÝÁ¦, ³Û¹ ÏáÝ·ñ»ë³Ï³ÝÝ»ñÇÝ ÁÝï-ñ»É¿áñå»ë ÑëÏáÕáõÃÛ³Ý ûµÛ»Ï ï Ý»ñ, áñå»ë½Ç Ñ³-Ùá½íÇ Ýñ³ÝáõÙ, áñ ³Û¹ ¿Ý»ñ·» ï ÇÏ ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÁ ½áõñ ãÇ Í³ ËëáõÙ Çñ¹ñ³ÙÁ:

àÕç ³ßË³ñÑáõÙ ÉáµµÇëï³Ï³Ý ËÙµ»ñÇ ³½-¹»óáõÃÛáõÝÁ Ù»Í³å»ë Ï³Ë í³Í¿ ³ÛëÏ³Ù ³ÛÝ»ñÏ-ñÇÑ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý-ù³Õ³ù³Ï³ÝÙß³ÏáõÙÃÇó` ÇÝã-å»ë Ï³é³í³ñÙ³Ý, ³ÛÝå»ë ¿É ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý áõÅÇ Ñ³Ù³ ï»ùëïáõÙ: ØÇ³óÛ³É Ü³Ñ³Ý·Ý»ñáõÙ ÉáµµÇÝ·Ç ·áñÍÝ³Ï³Ý Ù»Ãá¹Ý»ñÇÝ ÝíÇñí³Í` É³ÛÝáñ»Ý Ñ³ÛïÝÇ Ñ» ï³½áïáõÃÛáõÝÝ»-ñÇó Ù»ÏáõÙ, áñÝ ³ÝóÏ³óí»É¿ ³ÝóÛ³É¹³ñÇí³Ã-ëáõÝ³Ï³Ý Ãí³Ï³ÝÝ»ñÇÝ, ³ñí»É¿ »½ñ³Ñ³Ý·áõÙ ³ÛÝ Ù³ëÇÝ, áñ ÉáµµÇÝ·Á ÝßÝ³Ï³ÉÇó ³½¹»óáõ-ÃÛáõÝ ãÇ ·áñÍ»É ÎáÝ·ñ»ëáõÙ å»ï³Ï³Ý ù³Õ³ù³-Ï³ÝáõÃÛ³Ý íñ³: ê³Ï³ÛÝ ³Û¹ Å³Ù³Ý³ÏÝ»ñÇó ëÏë³Í ÉáµµÇÝ·Ç ·áñÍÝ³Ï³Ý Ù»Ãá¹Ý»ñÝ ³Ù»Ýáõñ ¹³ñÓ»É »Ý ³í»ÉÇ ÑÝ³ñ³ÙÇï: âÝ³Û³Í ÏÇñ³éíáÕ Ý³Ë³½·áõß³Ï³Ý ÙÇçáóÝ»ñÇ É³ÛÝ ÁÝ¹·ñÏÙ³ÝÁ, Ý»ñÏ³ÛáõÙë ØÇ³óÛ³É Ü³Ñ³Ý·Ý»ñÁ Ñ³×³Ë ¹Çï-íáõÙ »Ý áñå»ë ÙÇ »ñÏÇñ, áñÝ ³ÏÝ»ñ¨³µ³ñ ¹ñë¨áñáõÙ ¿ µ³ó Ñ³ë³ñ³ïáõÃÛ³Ý Ó¨³Ë»ÕÙ³Ý í³ï³·áõÝ ûñÇÝ³ÏÝ»ñ, áñáÝù Ï³ñáÕ »Ý ³é³ç³-Ý³É ÉáµµÇÝ·Ç áõÅáí:

²ñ¹ÛáõÝùáõÙ, ß³ï»ñÝ »Ý ³ÛÅÙ ·ïÝáõÙ, áñ ÉáµµÇÝ·Áß³ï Ñ»éáõÝ¿ ·Ý³ó»É, ¨ áñ Ï³é³í³ñáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÝ Áëï ¿áõÃÛ³Ý Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ »Ý ï³ñµ»ñ »ñÏñÝ»ñáõÙ å³ïëå³ñí³Í ÉáµµÇëï³Ï³Ý Ï³½-Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇ å³ï³Ý¹Ý»ñÁ`Çí Ý³ëù³Õ³-ù³Ï³ÝáõÃÛ³Ý ÙßÏÙ³Ý ¨ Ó¨³íáñÙ³Ý, ÇÝãå»ë Ý³¨ Çí Ý³ëÑ³Ýñ³ÛÇÝ µ³ñ»Ï»óáõÃÛ³Ý:

²ñï³Ñ³Ûïáõ ¿ Ù ï³í³ËáõÃÛáõÝ ³ÛÝ Ï³-å³ÏóáõÃÛ³Ùµ, áñ ³ñ¹ÛáõÝ³µ»ñáõÃÛ³Ý ÏáÝÏñ» ï ×ÛáõÕ»ñáõÙ ÉáµµÇëï Ý»ñÇ Ñ³ñ³µ»ñ³Ï³Ý ÇßË³ÝáõÃÛáõÝÝ ÁÝ¹Ñ³Ýáõñ ù³Õ³ù³Ï³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÝ»ñÇ íñ³` ù³Õ³ù³Ï³Ý ·áñÍÇãÝ»ñÇÝ í»ñ³Í»É¿Çñ»Ýó ýÇÝ³Ýë³íáñáÕÝ»ñÇ Ï³Ù³Ï³ï³ñÝ»ñÇ ¨ Ýñ³Ýó ³ñ¹ÛáõÝ³µ»ñ³Ï³Ý áõ ·áñÍ³ñ³ñ ßñç³ÝÝ»ñÇÝ ùÍÝáÕÝ»ñÇ¹:

Èà´´ÆÜ¶À ºì ÎàèàôäòÆ²ÚÆ Ð²ì²Ü²Î²Ü ÐÜ²ð²ìàðàôÂÚàôÜÜºðÀ

²Ù»Ý ÇÝãÇó ¹³ï»ÉáíÑÇ³ëÃ³÷í³Í ÉÇÝ»ÉáíÝñ³ÝÇó, ÇÝãÝ Çñ»Ýó ÏáÕÙÇó ÁÝÏ³ÉíáõÙ¿áñå»ë ÙÇ-ÇÇÝ íÇ×³Ï³·ñ³Ï³Ý ù³Õ³ù³óáõ Ùáï ù³Õ³ù³-Ï³ÝáõÃÛ³Ý Çñ³Ï³Ý Ó¨³íáñÙ³Ý íñ³ Ý»ñ·áñÍáõ-ÃÛ³Ý µ³í³ñ³ñ áõÕÇÝ»ñÇ áõ ÙÇçáóÝ»ñÇ µ³ó³Ï³-ÛáõÃÛáõÝ, ³ßË³ñÑÇ ß³ï ï³ñ³Í³ßñç³ÝÝ»ñáõÙ ÁÝïñáõÝ»ñÝ ÁÝÏÝáõÙ »Ý íÑ³ïáõÃÛ³Ý Ù»ç, ¨ ÁÝï-ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ Ù³ëÝ³ÏóáõÝ»ñÇ ÃÇíÁ Ïñ×³ïáõÙ¿: ÀÝïñáõÝ»ñÇ Ùáï Ï³ñáõ¿ ³é³ç³Ý³É ³ÛÝåÇëÇ ½·³óáõÙ, áñ ³Ù»Ý³Ï³ñ¨áñ Íñ³·ñ³ÛÇÝ áñáßáõÙ-Ý»ñÝ ÁÝ¹áõÝíáõÙ »Ý áã Ã» ï³ñ³µÝáõÛÃ ÙÇçáóÝ»ñáí ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó Çñ»Ýó Ï³ñíÇùÝ»ñÇ ³ñ-ï³Ñ³ÛïÙ³Ý ³ñ¹ÛáõÝùáõÙ, ³ÛÉù³Õ³ù³Ï³Ý ·áñ-ÍÇãÝ»ñÇ ¨ Ù³ñ¹Ï³Ýó Ï³½Ù³Ï»ñåí³Í ËÙµ»ñÇ ÙÇç¨ ·áñÍ³ñùÇ ÑÇÙ³Ý íñ³, áñáÝó ÙÇ³íáñáõÙ »Ý ÁÝ¹Ñ³Ýáõñ ß³Ñ»ñÁ ¨ Õ»Ï³í³ñáõÙ »Ý åñáý»ëÇá-Ý³É ÉáµµÇëï Ý»ñÁ:

îå³íáñáõÃÛáõÝ¿ëï»ÕÍíáõÙ, áñ ÉáµµÇëï Ý»ñÁ ã³÷Çó³í»ÉÇ »Ý Ù»ñÓ»ó»É ûñ»Ýë¹ÇñÝ»ñÇ Ñ» ï, ÇëÏ ûñ»Ýë¹ÇñÝ»ñÁ ¹³ñÓ»É »Ý ã³÷³½³Ýó ¹ÛáõñÃ³Ã»ù ³Ýí×³ñ ÁÝ¹áõÝ»ÉáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¨ ½í³ñ×áõÃÛáõÝÝ»-

ñÇ, ÇÝãå»ë Ý³¨ ³ÛÉ Ó¨Ç Ýí»ñÝ»ñÇ Ñ³Ý¹»å: ¶áñ-Í³ñùÇ ÏÝùÙ³Ý ³Û¹ ·áñÍÁÝÃ³óáõÙ ³éÏ³ ¿ ÑÇß³-ï³ÏíáÕß³Ñ»ñÇ Éáõñçµ³ ËáõÙÝ»ñáí Çñ³¹ñáõÃÛ³Ý ³é³ç³óÙ³Ý ½·³ÉÇ éÇëÏ: ØÇ³óÛ³É Â³·³íáñáõ-ÃÛáõÝÁ ³ÛÝ »ñÏñÝ»ñÇó ëáëÏ Ù»ÏÝ¿, áñ ï»Õ ³ÕÙÏáï ëÏ³Ý¹³ÉÝ»ñÝ ëïÇå»óÇÝ ·Ý³É ³ÛÝåÇëÇ Ñ³Ù³-Ï³ñ·»ñÇëï»ÕÍÙ³Ý, áñáÝóÝåï³ï³ÏÝ¿ûñ»Ýë¹Çñ-Ý»ñÇ Ñ³Ù³ñ ³Ýí×³ñ ÁÝ¹áõÝ»ÉáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¨ ½í³ñ×áõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¨ Ýñ³Ýó ÏáÕÙÇó Ýí»ñÝ»ñëï³-Ý³Éáõ ¹»åù»ñÇÝ Ñ»ï¨»ÉÁ:

ÄáÕáíñ¹³í³ñ³Ï³Ý »ñÏñÝ»ñáõÙ ³ÝÑ³Ý·ë-ï³ó³Í ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÁ ·Ý³Éáí ¿ÉÉ³í»ÉÇß³ï »Ý å³Ñ³ÝçáõÙ Çñ»Ýó Çñ³½»Ï»É ³ÛÝ Ù³ëÇÝ, Ã» áí ¿ù³Õ³ù³Ï³Ý ·áñÍÇãÝ»ñÇÝ Ï³Ù Ï³é³í³ñ³Ï³Ý å³ßïáÝÛ³Ý»ñÇÝ Ù³ïáõóáõÙ Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñ, ÇÝãåÇëÇÝ¿ ³Û¹ Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇ µÝáõÛÃÁ ¨ ù³-Õ³ù³Ï³Ý ·áñÍÇãÝ»ñÇó ¨ å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓ³Ý-óÇóáí¿û·ï íáõÙ ¹ñ³ÝóÇó²:

î ºÕºÎ²î ìàôÂÚ²Ü´²ò²Ð²ÚÎàôØÀ

Î³ñ»ÉÇ ¿ Ùï óÝ»É ÉáµµÇëï Ý»ñÇ ·ñ³ÝóÙ³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·ÁÑ³ëï³ ïáÕ ÏáÝÏñ»ï Ï³ÝáÝÝ»ñ`Éáµ-µÇÝ·Ç ·áñÍÁÝÃ³óÇÝ Ó¨³Ï³Ý µÝáõÛÃ Ñ³Õáñ¹»Éáõ Ýå³ï³Ïáí, ÇÝãÁÑ³Ï³é³Ï¹»åùáõÙ ÏÙÝ³ã³÷Çó ¹áõñë áã å³ßïáÝ³Ï³Ý: ¸³ß³ñù³ÛÇÝ ù³Õ³ù³-óÇÝ»ñÇÝ ¨ Éñ³·ñáÕÝ»ñÇÝ, ÇÝãå»ë Ý³¨ ³ÛÉ Éáµ-µÇëï Ý»ñÇ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ¿ï³ÉÇë ï»ëÝ»Éáõ, Ã» áí¿½µ³ÕíáõÙ ÉáµµÇÝ·áí ¨ ÇÝãÝå³ï³Ïáí: ÜßÍ³Í ·áñÍÁÝÃ³óÇ ·áñÍÝ³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåÙ³Ý É³í³-·áõÛÝ Ù»Ãá¹ÇÑ³Ù³ï»ùëï áõÙ ÉáµµÇëï Ý»ñÇ ·ñ³Ý-ó³Ù³ïÛ³ÝÁ (é»»ëï ñÁ) å»ï ù¿Ññ³å³ñ³ÏíÇÆÝ-ï»ñÝ»ï áõÙ` ³ÛÝ Ñ³ßíáí, áñå»ë½Ç ÑÝ³ñ³íáñáõ-ÃÛáõÝ ÁÝó»éíÇ ³ñ³·, Ù³Ýñ³ÏñÏÇï ¨ ³ñ¹ÛáõÝ³-í»ïáñ»Ý¹Çï»É ³éÏ³ ï»Õ»ÏáõÃÛáõÝÝ»ñÁ: ø³Õ³-ù³Ï³ÝáõÃÛ³Ý ÝÏ³ïÙ³Ùµ å³ï³ëË³Ý³ïáõ Ùá-ï»óÙ³Ý Ï»Ýï ñáÝ ²Ù»ñÇÏÛ³Ý áã Ï³é³í³ñ³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÁ Ñ³Ù³ÏáÕÙ³ÝÇ ï»Õ»Ï³ï-íáõÃÛáõÝ¿ïñ³Ù³¹ñáõÙ ³Ù»ñÇÏÛ³Ý ÉáµµÇëï Ý»ñÇ ¨ß³Ñ»ñÇÙ³ëÇÝ. (http: //www.open-secrets. org/lob-byists/):

Èàôê²´²ÜàôØ

¶ñ³ÝóÙ³Ý ¨ ï»Õ»Ï³ïáõÃÛ³Ý µ³ó³Ñ³Ûï-Ù³Ýó³ÝÏ³ó³Í Ñ³Ù³Ï³ñ· å»ïù¿Ýå³ëïÇå»-ï³Ï³Ý ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ, å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÝ»ñÇ ¨ ËáñÑñ¹³ñ³ÝÇ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³ÝÝ ³Ý³ñ·»É Í³ÝáÃ³Ý³Éáõ µ³ó ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛ³ÝÁ: ²Û¹ Ñ³Ù³Ï³ñ·Á ãå»ïù¿ ËáõÃÝ¹áïÇß³ñù³ÛÇÝ ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÇë ³½¹»óáõÃÛáõÝ ·áñÍ»Éáõ Ï³é³-í³ñáõÃÛ³Ý ûñ³Ï³ñ·Ç íñ³: ØÛáõë ÏáÕÙÇó, ëáíá-ñ³µ³ñÑ³Ù³ñíáõÙ¿, áñ ÉáµµÇÝ·Ý Çñ»ÝÇó Ý»ñÏ³-Û³óÝáõÙ¿ù³Õ³ù³Ï³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÇ ³ÝË½»ÉÇÙ³-ëÁ, ¨ ³ÛÝ áñáß³ÏÇáñ»Ý Ñ³Ý·»óÝáõÙ¿ Ýñ³Ý, áñ »ñÏñÇ ûñ³Ï³ñ·áõÙ Ý»ñ³éíáõÙ »Ý µ³½Ù³ÃÇí ãÉáõÍí³Í Ñ³ñó»ñ: úñ»Ýë¹ñáõÃÛ³Ý Ù»Í Ù³ëáõÙ ÁÝ-¹áõÝíáõÙ¿, áñ ÉáµµÇÝ·Á, - ³ÛÝù³ÝÅ³Ù³Ý³Ï, ù³-ÝÇ ¹»é ³ÛÝ µ³ó¿, - Çñ»ÝÇó Ý»ñÏ³Û³óÝáõÙ¿ûñ»Ýë¹ñ³Ï³Ý ·áñÍáõÝ»áõÃÛáõÝ, áñÝ ÁÝÏ³Í¿ù³-Õ³ù³Ï³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÇ µáõÝ ÑÇÙùáõÙ:

Ð³ÝñáõÃÛáõÝÁ, - ÁÝ¹Ñ³ÝáõñßÑ»ñáí ÙÇ³íáñ-í³Í Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇáõ ËÙµ»ñÇ ÙÇçáóáí, -å»ïù¿ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý³ ³Ý³ñ·»É Ù³ë-Ý³Ïó»Éáõ ÑÇÙÝ³Ï³Ý ãÉáõÍí³Í Ñ³ñó»ñÇ ÉáµµÇÝ·Çå³ïß³×ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·»ñÇÝ, »Ã» Ý³ó³ÝÏ³ÝáõÙ¿ ¹ñ³ÝÙ³ëÝ³ ÏóáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý³É: ø³ÝÇ áñ ÉáµµÇÝ·Á Ñ³×³Ë Ñ³Ù³ñíáõÙ¿ ³ÙáõñÑ³ëï³ïí³Í Ï³å»ñ áõÝ»óáÕ ÉáµµÇëï³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý Ù»Ý³ßÝáñÑ³ÛÇÝ áÉáñïÁ, áñáÝù Ï³ñáÕ »Ý û·ï³·áñÍ»É ·³ÕïÝÇ Ï³åáõÕÇÝ»ñÁ ¨ Ï³å»ñÁ` ·áñÍÇÝ ³éÝãáõÃÛáõÝ áõÝ»óáÕ ù³Õ³ù³-Ï³ÝÇÝë ïÇïáõïÝ»ñÇ íñ³ ³½¹»óáõÃÛáõÝ, ·áñÍ»Éáõ Ýå³ï³Ïáí, Ï³ñ¨áñ¿³ÏÝ³éáõóáõÛó ï³É, Ã» ÇÝãå»ë Ï³ñáÕ »Ý Ñ³çáÕáõÃÛ³Ý Ñ³ëÝ»É ÝáõÛÝß³Ñ»ñáí ÙÇ³íáñí³Í ÙÛáõë ËÙµ»ñÁ:

úðºÜê¸ðàôÂÚàôÜ

È»Ñ³ëï³ÝáõÙ Ý»ñùÇÝ ·áñÍ»ñÇÝ³Ë³ñ³ñáõ-ÃÛ³Ý¨ í³ñã³Ï³½ÙÇ ÏáÕÙÇó å³ïñ³ëïí³Í ûñÇ-Ý³·ÇÍÁ Ù³ïÝ³ÝßáõÙ¿ ÉáµµÇÝ·Ç í»ñ³ÑëÏÙ³Ý Ó·ïáõÙÁ: ²ÛÝ ÉáµµÇÝ·Á ë³ÑÙ³ÝáõÙ¿ áñå»ë ó³Ý-Ï³ó³Í ·áñÍáõÝ»áõÃÛáõÝ, áñÝ Çñ³·áñÍíáõÙ¿ ûñÇ-Ý³Ï³Ý ÙÇçáóÝ»ñÇ û·ï³·áñÍÙ³Ùµ¨ ÏáãáÍ³Í¿ ³½¹»óáõÃÛáõÝ ·áñÍ»Éáõ å»ï³Ï³Ý ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ íñ³`ÏáÝÏñ»ïÑ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý¨ ³ñ-Ñ»ëï³·áñÍ³Ï³Ý ËÙµ»ñÇ ß³Ñ»ñÇ å³ßïå³ÝáõÃÛ³Ý ÷³ëï³ñÏÝ»ñÁ ùÝÝáõÃÛ³Ý ³éÝ»ÉáõÝå³ï³-Ïáí:

Ð³Ù³Ó³ÛÝ ³é³ç³ñÏíáÕ ³Û¹ ûñ»Ýë¹ñáõ-ÃÛ³Ý`ÉáµµÇëï Ý»ñÇÝ Ý»ñÏ³Û³ó í»ÉáõÃ»Ý ·ñ³ÝóÙ³Ý¨ Ñ»ï³·³ÛáõÙ í³ñùÇ ë³ÑÙ³Ýí³Í ÝáñÙ»ñÇÝ Ñ»ï¨»ÉáõÃ å³Ñ³ÝçÝ»ñ: ÈáµµÇÝ·Á å»ïù¿ ÏñÇ ßÇ-ï³Ï µÝáõÛÃ, ÁÝ¹ áñáõÙ, ÉáµµÇëï Ý»ñÇ¨ å³ßïáÝ³-ï³ñ ³ÝÓ³Ýó ÙÇç¨ µáÉáñ ë»ïï Ï³å»ñÁ, áñáÝù Ñ³Ù³å³ï³ëË³ÝáõÙ »Ý Ýñ³Ýó Ñ³Ù³ñ Ñ»-ï³ùñùñáõÃÛáõÝ Ý»ñÏ³Û³óÝáõÑ³ñó»ñÇÝ, »ÝÃ³Ï³ »Ý Ó¨³Ï»ñåÙ³Ý áñå»ë ÷³ëï³ÃáõÕÃ: ²Û¹ ë»ñï Ï³å»ñÇ í»ñ³µ»ñÛ³É µáÉáñ ÷³ëï³ÃáõÃ³ÛÇÝ ï»-Õ»ÏáõÃÛáõÝÝ»ñÝ ³ÛÝáõÑ»ï¨ ÏÑñ³å³ñ³Ï í»Ý å»-ï³Ï³Ý ï»Õ»Ï³·ñáõÙ: ÈáµµÇÝ·Ç »ÝÃ³ñÏíáõ å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓ³Ýó ÝáõÛÝå»ë ÏÝ»ñÏ³Û³óí»Ý å³Ñ³ÝçÝ»ñ Çñ»Ýó ¹»Ï³í³ñáõÃÛ³ÝÁ Ñ³Ù³å³-ï³ëË³ÝÇñ³½»ÏÙ³Ý í»ñ³µ»ñÛ³É:

ØÇ³óÛ³É Ü³Ñ³Ý·Ý»ñÁ¨ Ñ³ñ¨³Ý Î³Ý³1³Ý áõÝ»Ý ÉáµµÇëï Ý»ñÇ ·ñ³ÝóÙ³Ý ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·»ñÇ

³é³í»É ³é³ç³íáñÓ¨»ñ: 1995Ã. Î³Ý³1³ÛáõÙ ÁÝ-¹áõÝí»ó §ÈáµµÇë ï Ý»ñÇ ·ñ³ÝóÙ³Ý Ù³ëÇÝ¦ ûñ»Ý-ùÇ³ í»ñ³Ý³Ûí³Í ï³ñµ»ñ³Ï` ÑÇß³ï³Ïí³Í ÙÇ ß³ñùß³Ñ»ñÇµ³ ËáõÙÝ»ñáí ëáõñ íÇ×³µ³ÝáõÃÛáõÝ-Ý»ñÇÝ ³ñÓ³·³Ýù»Éáõ Ï³ñ·áí, áñáÝù µÇÍ ¿ÇÝ Ãá-Õ»É ÙÇÙÛ³Ýó Ñ»ñÃ³÷áË³Í ÙÇ ù³ÝÇ Ï³é³í³ñáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇ í³ñÏÇ íñ³: îíÛ³É ûñ»ÝùÇ Ýå³ï³ÏÝ ³ÛÝ ¿ñ, áñå»ë½Ç ¹Åí³ñ³óÝ»ñ ÉáµµÇÝ·Ç ·áñÍÁÝ-Ã³óÁ ¨ µ³ñ¹³óÝ»ñ ³ÛÝã³÷³½³Ýó Ù»Í Ï³ñ·³-íáñÙ³Ùµ, ¨, ³ÝßáõßÏ, ³ÛÝ, áñå»ë½Ç ³Û¹ Ñ³Ù³-Ï³ñ·Á¹³ñÓÝ»ñ í»ÉÇÃ³÷³ÝóÇÏ:

Üßí³Í` §ÈáµµÇë ï Ý»ñÇ ·ñ³ÝóÙ³Ý Ù³ëÇÝ¦ Ï³Ý³1³Ï³Ý ûñ»ÝùÁ ÑÇÙÝíáõÙ ¿ ãáñë í×éáñáß ëÏ½µáõÝùÝ»ñÇ íñ³.

- *Պետական իշխանության մարմիններ ազատ և բաց մուտքի հնարավորության ապահովումը հանդիսանում է հասարակական շահերին համապատասխանող կարևոր գործ:*
- *Պետական պաշտոնատար անձանց լրբիկգի իրենից ներկայացնում է օրինական գործունեություն:*
- *Պետական պաշտոնատար անձինք և հանրությունը պետք է հնարավորություն ունենան գիտենալու, թե ով է փորձում ազդեցություն գործել պետական իշխանության վրա:*
- *Վճարումի լրբիկների գրանցման համակարգը չպետք է խանգարի պետական իշխանության մարմիններ ազատ և բաց մուտքի հնարավորությանը:*

ÊÝ¹ñá ³é³ñÏ³ ûñ»ÝùáõÙ Ý³Ë³ï»ëíáõÙ ¿ ÉáµµÇë ï Ý»ñÇ »ñ»ù ï»ë³Ï.

- *Խորհրդատուներ - իրավաբաններ, հաշվապահներ և պետական մարմինների հետ առնչությունների հարցերով խորհրդատուներ, որոնց վճարում են այն քանի համար, որ նրանք զբաղվում են լրբիկգով՝ ի շահ իրենց հաճախորդների:*
- *Միությունների լրբիկներ ներկայաց աշխատողներ, որոնց պաշտոնեական պարտականությունների զգալի մասն այս կամ այն գործատուի շահերի լրբիկգն է, որը հանուն ֆինանսական շահի զբաղվում է առևտրային գործունեությամբ:*
- *Լրբիկս կազմակերպություններ ոչ առևտրային կազմակերպությունների ներկայացուցիչներ, որոնցում մեկ կամ մի քանի աշխատակիցներ զբաղվում են որոշակի շահերի լրբիկգով, ընդ որում այդ գործունեության վրա ծախսվում է շատ աշխատաժամանակ, և այն կազմում է այսպիսի աշխատակիցների պաշտոնեական պարտականությունների զգալի մասը:*

¸³»ÝÃ³¹ñáõÙ ¿ ·ñ³ÝóÙ³Ý »ÝÃ³Ï³ ÉáµµÇÝ-·Ç Ëë ï Çí¹³ë³Ï³ñ·áõÙ, ù³ÝÇ áñ ³Û¹ å³ñ³·³-ÛáõÙ ³é³ÝÓÝ³ÏÇ í»ñ³å³ÑáõÙ¿³ñíáõÙ, áñ å»ïù ¿ ·ñ³Ýóí»Ý ÙÇ³ÛÝ ³ÛÝ ÉáµµÇë ï Ý»ñÁ, áñáÝó í×³-ñáõÙ »Ý ÉáµµÇÝ·Ç Ñ³Ù³ñ: ²Û¹ åÇëÇ Ï³ñ·Ý áõÝÇ ³ÛÝ ³é³í»ÉáõÃÛáõÝÁ, áñ ÉáµµÇÝ·Ç Ï³ï»·áñÇ³ÛÇó, ÷³ëï áñ»Ý ÇÝùÝ³µ»ñ³µ³ñ¹áõñë»Ý ÙÕíáõÙ, ß³ñ-ù³ÛÇÝ ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó Çñ»Ýó Ñ³Û³óùÝ»ñÇ áõ ß³Ñ»ñÇ å³ßïå³ÝáõÃÛ³Ý áõÕÕáõÃÛ³Ùµ Ó»é-Ý³ñÏíáÕ µáÉáñçÇ³Ýù»ñÁ:

§ÈáµµÇë ï Ý»ñÇ ·ñ³ÝóÙ³Ý Ù³ëÇÝ¦ Ï³Ý³1³-Ï³Ý ûñ»ÝùáõÙ å³ñáõÝ³Ï íáõÙ¿ å³Ñ³Ýç ³ÛÝ Ù³-ëÇÝ, áñ ÉáµµÇë ï Ý»ñÁ µ³ó³Ñ³Ûï»Ý Çñ»Ýó ù³Õ³-ù³Ï³Ý ·áñÍáõÝ»áõÃÛáõÝÁ, Ñ»ï¨³µ³ñ, áõß³¹ñáõ-ÃÛ³Ùµ ½ÝÝ»ÉáíÑÇßÛ³É ·ñ³Ýó³Ù³ïÛ³ÝÁ, ó³ÝÏ³-ó³Í Ù³ñ¹Ï³ñáÕ¿å³ñ½»É, Ã» áí¿å³ßïå³ÝáõÙ ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ ÏáÝÏñ»ï ·»ñ³ï»ëãáõÃÛ³Ý ß³Ñ»ñÁ, ¨ Ã» ÇÝã »Ý ÉáµµÇë ï Ý»ñÁ ùÝÝ³ñÏáõÙ ³Û¹ ·»ñ³-ï»ëãáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ»ï: Î³ñ¨áñ¿ Ñ³Ù³ñíáõÙ ³ÛÝ Ñ³Ý·³Ù³ÝùÁ, áñ ÉáµµÇë ï Ý»ñÁ Ý³¨ å³ñï³íáñ »Ý µ³ó³Ñ³Ûï»É Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý Ñ»ï ÇÑ»Ýó ³Ýó-Û³É ³ßË³ï³ÝùÇ Ù³ëÇÝ ï»Õ»ÏáõÃÛáõÝÝ»ñÁ: Î³-Ý³1³Ï³Ý ÉáµµÇë ï Ý»ñÇ ·ñ³ÝóÙ³Ý¨ Ýñ³Ýó Ù³-ëÇÝ ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛ³Ý Ã³ñÙ³óÙ³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÇÝ ³Ý³ñ·»É Í³ÝáÃ³Ý³Éáõ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÁ Ñ»ß-ïáõÃÛ³Ùµ Ï³ñ»ÉÇ¿ë ï³Ý³É ÆÝï»ñÝ» ï Ç ÙÇçáóáí[4]:

¾ÃÇÏ³ÛÇÑ³ñó»ñáí¹³ßÝ³ÛÇÝ ËáñÑñ¹³Ï³ÝÇ ËÝ¹ÇñÝ»ñÇó Ù»ÏÝ¿¹³ñÓ»É ÈáµµÇë ï Ý»ñÇ í³ñùÇ Ïá¹»ùëÇ[5] Ùß³ÏáõÙÁ¨ ¿ÃÇÏ³ÛÇáõ ·áñÍ³ñ³ñå ñ³Ï-ï ÇÏ³ÛÇÙ³ëÇÝó³ÝÏ³ó³Í Ñ³ñóÇ å³ï³ëË³ÝÝ»-ñÁ, áñáÝù Í³·áõÙ »Ý å»ï³Ï³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ Ñ³-Ù³Ï³ñ·áõÙ ³éÏ³ Ñ³ñ³µ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ: ì³ñ-ã³å»ï Ç ÏáÕÙÇó ÝÃ³Ý³Ï íáÕ ³Û¹ ËáñÑñ¹³Ï³ÝÁ Õ»Ï³í³ñóáõóáõÙÝ»ñ¿ï³ÉÇë ÇÝãå»ë ÉáµµÇë ï Ý»-ñÇÝ, ³ÛÝ å»ë¿É Ýñ³Ýó Ñ³×³ ËáñÁÝ»ñÇÝ` ³ÛÝ Ñ³ß-íáí, áñå»ë½Ç û·ÝÇ áñáß»Éáõ, Ã» ³ñ¹Ûáù ÁÝ¹áõÝ»ÉÇ ¿ Ýñ³Ýó ÏáÕÙÇó ³é³ç³ñÏíáÕ ·áñÍáõÝ»áõÃÛáõÝÁ: Ü»ñÏ³ÛáõÙë ùÝÝáõÃÛ³Ý¿³éÝíáõÙ ³ÛÝ ûñ»Ýë¹ñáõ-ÃÛáõÝÁ, Ñ³Ù³Ó³ÛÝáñÇ` ³å³·³ÛáõÙ ³Û¹ ËáñÑñ¹³-Ï³ÝÁ Ñ³ßí»ï áõ ÏÉÇÝÇ ûñ»Ýë¹Çñ Ù³ñÙÝÇÝ¨ áã Ã» í³ñã³å»ï ÇÝ:

ÈáµµÇë ï Ý»ñÇ í³ñùÇ Ïá¹»ùëÁ å³ßïå³ÝáõÙ ¿ §ÈáµµÇë ï Ý»ñÇ ·ñ³ÝóÙ³Ý Ù³ëÇÝ¦ ûñ»ÝùÁ, áñÁ ÉáµµÇë ï Ý»ñÁ å³ñï³íáñ ÏÉÇÝ»Ý å³Ñå³Ý»É¹³ß-Ý³ÛÇÝ å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÝ»ñÇ Ñ»ï Çñ»Ýó ·áñÍ³-ñ³ñÑ³ñ³µ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ: ²Û¹ Îá¹»ùëÇ Ý³Ë³-µ³ÝáõÙ å³ñáõÝ³Ïíáõ¿¹ñáõÛÃ³ÛÝ Ù³ëÇÝ, áñ ÉáµµÇÝ·Ý Çñ»ÝÇó Ý»ñÏ³Û³óáõÙ¿ûñÇÝ³Ï³Ý ·áñÍáõÝ»áõÃÛáõÝ, »Ã» ³ÛÝ ÏñáõÙ¿µ³ó µÝáõÛÃ¨ãÇ Ë³Ý·³-ñáõÙ å»ï³Ï³Ý ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñ ³½³ï¨µ³ó Ùáõ ï ùÇ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛ³ÝÁ: ´³óÇ ³Û¹, Îá-¹»ùëÁ, áñÇ Ù³ëÇÝ Ëáëíáõ¿, ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÇÝ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ¿ÁÝÓ»éáõÙ ·³Ý·³ï Ý»ñÝ»ñÏ³-Û³óÝ»É ¿ÃÇÏ³ÛÇ Ñ³ñó»ñáí ËáñÑñ¹³Ï³ÝÇÝ, ÇÝã-å»ë Ý³¨ Ýñ³ ·ñ³ë»ÝÛ³ÏáõÙ ë ï³Ý³É ³Û¹ ·³Ý-·³ï Ý»ñÇ Ù³ëÇÝ ï»Õ»ÏáõÃÛáõÝÝ»ñ:

¾ÃÇÏ³ÛÇÑ³ñó»ñáí ËáñÑñ¹³Ï³ÝÇ å³ßïáÝÁ ë ï»ÕÍí»É¿Ñ³ñÏ³¹Çñ ÙÇçáóÝ»ñÇ ÏÇñ³éáõÙ å³-Ñ³ÝçáÕ Ñ³ñó»ñÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ í»ñ³ÑëÏáÕáõÃÛáõÝ

ë³ÑÙ³Ý»Éáõ Ýå³ï³Ïáí: ºÃ» Ï³ëÏ³ÍÝ»ñ »Ý ³é³ç³ÝáõÙ ³ÛÝ Ù³ëÇÝ, áñ ÉáµµÇë ï Ý»ñÁ å»ï³-Ï³Ý å³ßïáÝÛ³Ý»ñÇÝ ï³ÉÇë »Ý ³Ýï»ÕÇ Ýí»ñÝ»ñ Ï³Ù ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý ÙÇçáóÝ»ñ »Ý Ñ³í³ùáõÙ å»ï³-Ï³Ý å³ßïáÝ³ï³ñ³ÝÓ³Ýó³ÝáõÝÇó, áñáÝó ÉáµµÇÝ·áí Ýñ³Ýù ½µ³ÕíáõÙ »Ý, ³å³ ³Ûï ³éÇÃáí ·³Ý·³ïÁ Ñ³ñÏ ¿ áõÕ³ñÏ»É Ñ»Ýó í»ñáÝßÛ³É ËáñÑñ¹³Ï³ÝÇÝ:

ØÇ³óÛ³É Ü³Ñ³Ý·Ý»ñáõÙ ÉáµµÇÝ·Ç µÝ³·³-í³éáõÙ ¹³ßÝ³ÛÇÝ »ñÏáõ Ï³ÝáÝ³Ï³ñ·áÕ ÷³ë-ï³ÃÕÃ»ñÝ »Ý ´¿ñ¹Ç áõÕÕáõÙÁ (²ØÜ-Ç ûñ»ÝùÝ»ñÇ ÅáÕáí³ÍáõÇ Ñá¹í³Í 31, §1352[6]) ¨ §ÈáµµÇë ï³Ï³Ý ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý í»ñ³µ»ñÛ³É ï»Õ»Ï³ï ïáõÃÛ³Ý µ³ó³Ñ³Ûï Ù³Ý Ù³ëÇÝ¦ ûñ»ÝùÁ (²ØÜ-Ç ûñ»ÝùÝ»ñÇ ÅáÕáí³ÍáõÇ Ñá¹í³Í 2, §1605): ´¿ñ¹Ç áõÕÕáõÙÝ³ñ-·»ÉáõÙ ¿¹³ßÝ³ÛÇÝ ÙÇçáóÝ»ñÇ û·ï³·áñÍáõÙÁ ÉáµµÇë ï³Ï³Ý ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý Ù»ç` ¹ñ³Ù³ßÝáñÑÝ»-ñÇ å³ñï³íáñ³·ñ»ñÇ Ó¨áí Ï³Ù §Ïááå»ñ³ïÇí Ñ³Ù³Ó³ÛÝ³·ñ»ñÇ¦ Ó¨áí: ²Û¹ áõÕÕÙ³Ý Ù»ç Ý³¨Ý³Ë³ï»ëíáõÙ ¿ ÉáµµÇÝ·Ç Ñ³Ù³ñ ó³ÝÏ³ó³Í Í³Ëë»ñÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ í»ñ³ÑëÏáÕáõÃÛ³Ý Çñ³Ï³-Ý³óáõÙ, áñáÝù³éÏ³ »Ý¹³ßÝ³ÛÇÝ ÙÇçáóÝ»ñëï³-óáõÝ»ñÇ Ùáï: Ð³ñÏ»ñÇ ³½³ïáõÙÇó û·ïíáÕ áã Ï³é³í³ñ³Ï³Ý ¨ µ³ñ»·áñÍ³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñ-åáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ ëáíáñ³µ³ñÃáõÛÉ³ïñíáõÙ¿ ÉáµµÇÝ-·áí ½µ³Õí»É ³ÛÝù³Ý Å³Ù³Ý³Ï, ù³ÝÇ ¹»é ÉáµµÇë ï³Ï³Ý ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ ³Û¹ Ï³½Ù³-Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Í³Ëë»ñÁ ã»Ý Ï³½ÙÇ Çñ»Ýó ÁÝ¹-Ñ³Ýáõñ Í³Ëë»ñÇ ÑÇÙÝ³Ï³Ý Ù³ëÁ:

²ØÜ-Ç »ñÏñáñ¹ûñ»Ýë¹ñ³Ï³Ý ³Ïï áõÙ` §ÈáµµÇë ï³Ï³Ý ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý í»ñ³µ»ñÛ³É ï»Õ»-Ï³ïíáõÃÛ³Ý µ³ó³Ñ³Ûï Ù³Ý Ù³ëÇÝ¦ í»ñï³éáõ-ÃÛ³Ùµ ûñ»ÝùáõÙ áñáß³ÏÇ³óíáõÙ »Ý ³ÛÝ ÁÝÃ³ó³-Ï³ñ·»ñÁ, áñáÝù í»ñ³µ»ñáõÙ »Ý ·ñ³ÝóÙ³ÝÁ ¨ ³½·³ÛÇÝ Ù³ëßï³µÝ»ñáí ÉáµµÇë ï³Ï³Ý ·áñÍáõ-Ý»áõÃÛ³Ý í»ñ³µ»ñÛ³É ï³ñ»Ï³Ý »ñÏáõ ³Ý·³Ù Ñ³ßí»ïíáõÃÛ³ÝÝ»ñÏ³Ûó³ÓÙ³ÝÁ:

ºñ»ñáñ¹ûñ»Ýë¹ñ³Ï³Ý ³Ïï Á §Ð³Ï³Çñ³í³-Ï³Ý ÉáµµÇë ï³Ï³Ý ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý ¹»Ù å³ùù³ñÇ Ù³ëÇÝ¦ ûñ»ÝùÝ¿ (²ØÜ-Ç ûñ»ÝùÝ»ñÇ ÅáÕáí³ÍáõÇ Ñá¹í³Í 18, §1913[7]), Çñ»ÝÇó Ý»ñÏ³Ûó³ÓÝ»É áí ùñ»³-Ï³Ý ûñ»Ýù, ³ñ·»ÉáõÙ¿ Ñ³ïÏ³óí³Í (³ÛëÇÝùÝ` å»ï³Ï³Ý) ÙÇçáóÝ»ñÇ áõÕÕ³ÏÇáñ»Ý Ï³Ù ³ÝáõÕ-Õ³ÏÇ û·ï³·áñÍáõÙÁ: ²Û¹ ûñ»ÝùáõÙ Ý³Ë³ï»ë-íáõÙ¿, áñ.

«Կոնգրեսի ցանկացած օրենսդրական ակտով հաստատված դրամական միջոցների և ոչ մի մասնաբաժին ենթակա չէ, Կոնգրեսի համապատասխան հատուկ թույլտվության բացակայության պարագայում, ուղղակի կամ անուղղակիորեն օգտագործման ցանկացած անշնական ծառայության, հայտարարության, հեռագրի, հեռախոսային խոսակցության, նամակի, տպագրական կամ գրավոր նյութի կամ այլ միջոցի վճարման համար, որևիմ նպատակառուղղված են կամ կոչված են Կոնգրեսի անդամի վրա ցանկացած ազդեցություն գործելուն, ֆվեարկության կամ որևէ այլ միջոցով, Կոնգրեսի ցանկացած օրենսդրության կամ դրամական հատկացմանը, լինի դա միևնույն ցանկալի օրինագծի կամ ցանկալի բանաձևի առաջարկումը կամ դրանից հետո, որը պարունակում է այդպիսի օրենսդրության կամ դրամական հատկացման մասին առաջարկություն, սակայն դա չպետք է խոչընդոտի Միացյալ Նահանգների պաշտոնատար անձանց կամ շարքային քաղաքացիներին կամ նրանց նախարարություններին, գերատեսչություններին կամ մարմիններին համապատասխան պաշտոնական կապուղիներով Կոնգրեսի անդամներին ի գիտություն հայտնել հարցմամբ օրենսդրության ընդունման կամ դրամական հատկացումների առանձնացման մասին պահանջները, որոնք այդ պաշտոնատար անձինք և շարքային քաղաքացիները համարում են անհրաժեշտ պետական գործերի արդյունավետ վարման համար:

Այդ դրույթը խախտողները կենթարկվեն տուգանքների, բանտարկության և պաշտոնից ազատման»:

§äîîìàÔ ¸èÜºðÆ¦ úðºÜøÜºðÀ

²ØÜ-áõÙ ÉáµµÇë ï Ý»ñÇ ·áñÍáõÝ»áõÃÛáõÝÁ Ï³ñ-·³íáñ»ÉáõÝ í»ñ³µ»ñáÕ ¹ñáõÛÃÝ»ñÁ ï³ñµ»ñ Ý³-Ñ³Ý·Ý»ñáõÙ ÙÇÙÛ³ÝóÇó ï³ñµ»ñíáõÙ »Ý: ²Ûë å»ë, ûñÇÝ³Ï, ùë³ÝÇó ³í»ÉÇ Ý³Ñ³Ý·Ý»ñáõÙ å»ïù¿ ³ÝóÝÇ áñáß³ÏÇ Å³Ù³Ý³Ï³Ñ³ïí³Í ÙÇÝã¨ áñ ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝÝ³ËÏÇÝ ûñ»Ýë¹Çñ Ï³ñáÕ³Ý³ ûñ»Ýë-¹Çñ Ù³ñÙÝáõÙë Ïë»É Ý»ñÏ³Û³óÝ»É Ñ³×³ Ëáñ¹Ý»ñÇ ß³Ñ»ñÁ` áñå»ë ÉáµµÇë ï:

§äïïíáÕ ¹éÝ»ñÇ¦ Ï³Ù §Ø»ÕÙ³Ý³Éáõ Å³-Ù³Ý³Ï³Ñ³ïí³ÍÝ»ñ¦ ³ÝáõÝáí Ñ³Ûï ÝÇ ûñ»ÝùÝ»-ñÇ ³Û¹ ¹ñáõÛÃÝ»ñÝ áõÕÕí³Í »Ý Ýñ³Ý, áñå»ë½Ç Ë½íÇ ûñ»Ýë¹ñÇ åñáý»ëÇáÝ³É å³ñï³Ï³Ýáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇ ¨ ÉáµµÇë ï Ç ß³Ñ»ñÇ ÙÇç¨ ó³ÝÏ³ó³Í Ï³å: Üßí³Í ¹ñáõÛÃÝ»ñÁ ïáãí³Í »Ý ë ï»ÕÍ»ÉáõÑ³-Ù³Ï³ñ·, áñï»Õ Ý³ËÏÇÝ å»ï³Ï³Ý å³ßïáÝ³-ï³ñ ³ÝÓÇÝù ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ ãáõÝ»Ý û·ïí»Éáõ Çñ»Ýó` É³í Çñ³½»Ïí³Í Ù³ñ¹áõ ·Çï»ÉÇùÝ»ñáí` ¹³éÝ³Éáí ÉáµµÇë ï Ý»ñ: ²Û¹ Å³ÙÏ» ï Ý»ñÁ Ï³½ÙáõÙ »Ý Ù»ÏÇó ÙÇÝã¨ »ñÏáõ ï³ñÇ:

àñáß Ý³Ñ³Ý·Ý»ñ, ûñÇÝ³Ï, Î³ÉÇýáñÝÇ³Ý, ³Û¹ ³ñ·»ÉùÁ ï³ñ³ÍáõÙ »Ý µáÉáñ Ý³ËÏÇÝ Ï³é³-í³ñ³Ï³Ý å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓ³Ýó íñ³ ¨ Ýñ³Ýó ³ñ·»ÉáõÙ »Ý Ù»Ï ï³ñí³ ÁÝÃ³óùáõÙ ß÷áõÙÝ»ñ áõ-Ý»Ý³Éáñáß³ÏÇ Ï³é³í³ñ³Ï³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ Ñ» ï: ÜÛáõ Ø»ùëÇÏáÝ Çñ»ÝÇó Ý»ñÏ³Û³óÝáõÙ¿ ³ÛÝ Ý³-Ñ³Ý·Ý»ñÇó Ù»ÏÁ, áñ ï»Õ ·áñÍáõÙ¿ Ùß ï³Ï³Ý ³ñ-·»Éù å»ï³Ï³Ý å³ßïáÝÛ³Ý»ñÇ (Ý»ñ³éÛ³É ûñ»Ýë-¹ÇñÝ»ñÇ) ÏáÕÙÇó Ý»ñÏ³Û³óÝ»ÉáõÙ ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ ³Ý-ÓÇÝ` ó³ÝÏ³ó³Í ³ÛÝåÇëÇ Ñ³ñóáí Ï³é³í³ñáõ-ÃÛ³Ý Ñ» ï ·áñÍ»ñÇ í³ñÙ³Ý ÁÝÃ³óùáõÙ, áñÇ ³éÝ-ãáõÃÛ³Ùµ Ý³ËÏÇÝ å»ï³Ï³Ý å³ßïáÝÛ³Ý³ÝÓÝ³-Ï³Ý¨ ÝßÝ³Ï³Ï³ÉÇó Ù³ëÝ³ÏóáõÃÛáõÝ¿ áõÝ»ó»É å»-ï³Ï³Ý å³ßïáÝáõÙ Çñ ·ïÝí»ÉáõÅ³Ù³Ý³Ï³ßñ-ç³ÝáõÙ[8]:

ÐÔàôØÜºð

1 (Canadian) Lobbyists' Registration Act, R.S. 1985, c. 44 (4th supp.). An Act Respecting the Registration of Lobbyists: http://laws.justice.gc.ca/en/L-12.4/text.html; (Canadian) Lobbysts' Code of Conduct: http://strategis.gc.ca/SSG/Ir0 1044e.html; Annual Reports Under the (Canadian) Lobbyists' Registration Act, http://strategis.gc.ca/SSG/Ir01066e.html; [US] Federal lobbying Regulations: http://www.research.uh.edu/downloads/PDF_format/lobby99.pdf; (US) state restrictions http://www.ncsl.org/programs/ethics/e_revolving.him; (US) Prohibitions against legislators lobbying state government after! they leave office: htttp://www.nesl.org/programs/ethics/c_revolving,htm. ¶áõë ï ³ í ²Ý¹áÛÇÝ ßÝáñÑ³Ï³-ÉáõÃÛáõÝ »Ýù Ñ³Ûï ÝáõÙ ³Ûë ·ÉËÇÝ ³éÝãíáÕ ³ßË³ï³ÝùáõÙ óáõó³µ»ñ³Í û·ÝáõÃÛ³Ý Ñ³-Ù³ñ:

2 Weblobbying. com ÃáõÙÉ ¿ ï³ÉÇë Ù³ëÝ³ÏÇó-Ý»ñÇÝ Çñ»Ýó ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝáõÙ ÉáµµÇÝ· ³Ýó-Ï³óÝ»É Ï³Ù ³ñï³Ñ³Ûï í»É Çñ»Ýó ËÇëï ³Ý-Ñ³Ý·ëï³óÝáÕ Ñ³ñó»ñÇ í»ñ³µ»ñÛ³É ³éó³Ýóáí:

¸ÇÙ»ù Ñ»ï¨Û³É ¿É»Ïï ñáÝ³ÛÇÝ Ñ³ëó»áí` http//www.weblobbying.com.

3 Lobbyists' Registration System: http://strategis.gc.ca/lobbyist.

4 Lobbyists' Registration System, Act and Other Documents: http://strategis.gc.ca/epic/internet/inlr-el.nsf/en/h_Ir20007e.html.

5 Lobbyists' Code of Conduct: http://strategis.ic.gc.ca/epic/internet/inoec-bce.nsf/vwGeneratedInterE/h_oe01438e.html

6 31U.SCode, 1352: http://tinyurl.com/23t5b

7 Anti-Lobbying Act (18 U.S. Code 1913) Lobbing with appropriated moneys:

8 Revolving Door Bans: http://www.ncsl.org/programs/ethics/e_revolving.htm.

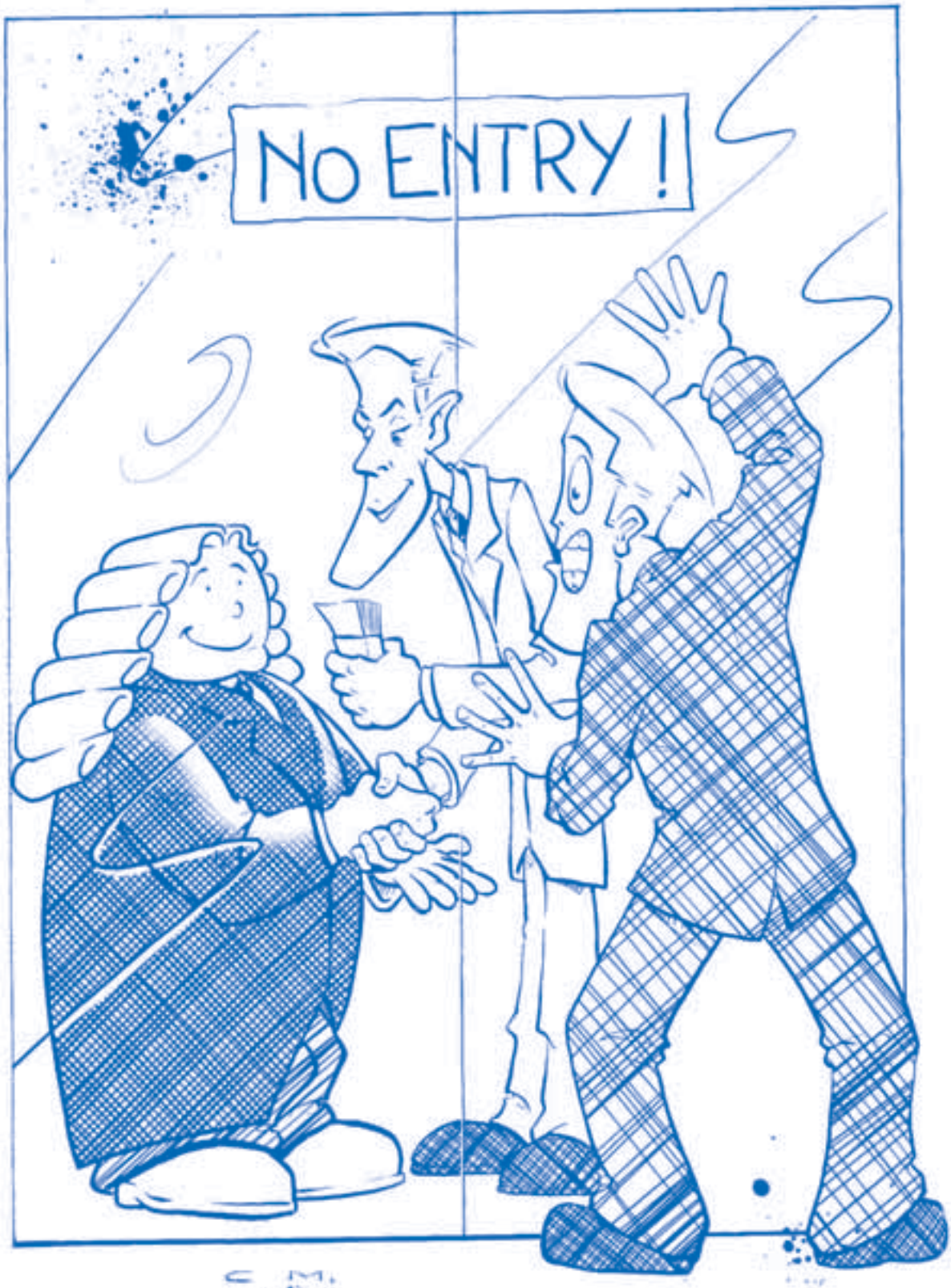
NO ENTRY !

ø³Õ³ù³Ï³Ý ·áñÍÇãÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ ÇÙáõÝÇï»-ïÇÑ³ëÏ³óáõÃÛáõÝÁ ÝáõÛÝù³Ý ÑÇÝ¿, áñù³Ýù³Õ³-ù³Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ: ¸³ µ³ñÓñ³ëïÇ×³Ý å»ï³Ï³Ý ·áñÍÇãÝ»ñÇ áõ ¹³ï³íáñÝ»ñÇ å³ßïå³ÝáõÃÛ³Ý Ñ³ÙÁÝ¹Ñ³Ýáõñ ×³Ý³ãáõÙ ëï³ó³Í ¨ ÁÝ¹áõÝí³Í Ó¨Ý ¿¹: ²ÛÝáõ³Ù»Ý³ÛÝÇí, ³Û¹ ÇÙáõÝÇï»ïÇ í»ñ³-µ»ñÛ³Éµ³Ý³í»×Á Í³Ûñ³Ñ»Õáñ»Ýµ¨»é³óí»É¿: ØÇ Ù³ëÇÏ³ñÍÇùáí`ÇÙáõÝÇï»ïÇëÏ½µáõÝùÁ å³Ñå³-ÝáõÙ¿ ËáëùÇ ³½³ïáõÃÛáõÝÁ ÅáÕáíñ¹³í³ñ³Ï³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç µáõÝ ëñïáõÙ` ûñ»Ýë¹Çñ Ù³ñÙÝáõÙ: ØÛáõëÝ»ñÁ Ñ³Ù³ñáõÙ»Ý, áñ ÇÙáõÝÇï»ïÝ³Ï ïÇíá-ñ»Ý Ë³ñËÉáõÙ¿ ÅáÕáíñ¹³í³ñáõÃÛ³ÝÁ µÝáñáß ³Ù»Ý³ÑÇÙÝ³Ï³ÝëÏ½µáõÝùÁ`µáÉáñÇÑ³í³ë³ñáõ-ÃÛáõÝÝ ûñ»ÝùÇ ³éç¨:

´²ðºöàÊàôØÜºðÆÐð²î²ä ²ÜÐð²ÄºÞîàôÂÚàôÜ

Þ³Ñ»ñÇ µ³ËÙ³Ý Ñ»ï Ï³åí³Í ù³Õ³ù³-Ï³ÝÏ³ß³éáõÙÝ»ñÇ, ÏáéáõåóÇ³ÛÇ¨ëÏ³Ý¹³ÉÝ»ñÇ ³éÝãáõÃÛ³Ùµ ³ßË³ñÑáõÙ ³×áÕÑÇ³ëÃ³÷áõÃÛ³ÝÁ ½áõ·³Ñ»é ³×áõÙ¿ Ý³¨ ÑÇ³ëÃ³÷áõÃÛáõÝÝ ³ÛÝ ³éÝãáõÃÛ³Ùµ, áñ ³Û¹åÇëÇ Ñ³Ýó³·áñÍáõÃÛáõÝÝ»ñ Ï³ï³ñ»Éáõ Ñ³Ù³ñ Ï³ëÏ³ÍÇ ï³Ï Ñ³ÛïÝí³Í ù³Õ³ù³Ï³Ý áõ å»ï³Ï³Ý ·áñÍÇãÝ»ñÁ Ñ³×³Ë, ÷³ëïáñ»Ý, ³ÝÓ»éÝÙË»ÉÇ»Ý ÙÝáõÙ¹³ï³Ï³ÝÑ»-ï³åÝ¹áõÙÇó: §¶»ÉÉ³å ÆÝï»ñÝ»ßÝÉ¦ ÇÝëïÇï áõïÇ ÏáÕÙÇó í»ñç»ñë³ÝóÏ³óí³Í Ñ³ñóÙ³ÝÅ³Ù³Ý³Ï Ñ³ñóí³Í Ý»ñÇ 63 ïáÏáëÁ Ñ³Ù³ñáõÙ¿, áñ Ñ»-å³åÝ¹áõÙÇó å»ï³Ï³Ý å³ßïáÝÛ³Ý»ñÇ ÇÙáõÝÇ-ï»ïÁ Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ¿ Çñ»Ýó »ñÏñÝ»ñáõÙ Ïá-éáõåóÇ³ÛÇ ³×Ç ÑÇÙÝ³Ï³Ý å³ÙÙ³ÝÁ²: ²ÛëåÇëáí, ³ßË³ñÑÇ ß³ï »ñÏñÝ»ñáõÙ ù³Õ³ù³Ï³Ý ÇÙáõÝÇ-ï»ïÇµáõÝ ·³Õ³÷³ñÝ ³ñ¹»ÝáÝÏ³ÉíáõÙ¾áñå»ë Å³Ù³Ý³Ï³íñ»å, áñå»ë ë³ÑÙ³Ý³¹ñ³Ï³ÝáõÃÛ³Ý ¨ ûñ»ÝùÇ ³éç¨ Ñ³í³ë³ñáõÃÛ³Ý ÑÇÙÝ³ñ³ñ ëÏ½µáõÝùÝ»ñÇ Ë³Ë ïáõÙ: ²ÛÝ ÑÇß»óÝáõÙ¿ úñáõ»ÉÉÇ Ñ³Ýñ³Ñ³Ûï ³ë³óí³ÍùÝ ³ÛÝ Ù³ëÇÝ, áñ §µáÉáñÁ Ñ³í³ë³ñ »Ý, µ³Ûó áÙ³Ýù ³í»ÉÇ Ñ³í³ë³ñ »Ý, ù³Ý ÙÛáõëÝ»ñÁ¦:

ºí ÇëÏ³å»ë, å»ï³Ï³Ý µ³ñÓñ³·áõÛÝ áÉáñïÝ»ñáõÙ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ¹»åù»ñÇ Ñ»ï³ùÝÝáõ-ÃÛáõÝÁ½·³ÉÇã³÷áí³ñ·»É³÷³ÏíáõÙÏ³ÙíÇÅ»ó-íáõÙ¿ñù³Õ³ù³Ï³ÝÇÙáõÝÇï»ïÁÑ³ßíÇ³éÝ»Éáõ å³Ñ³Ýçáí: ø³Õ³ù³Ï³Ý ÇÙáõÝÇï»ïÁ Ï³ñáÕ¿ Ý»ñ³é»É ß³ï ³í»ÉÇ É³ÛÝ ßñç³Ý³Ï, ù³Ý¹³ Ý³-Ë³ï»ëíáõÙ¿ñ Çëï½µ³Ý», ¨ ³Û¹ ¹»åù»ñáõÙ ù³-Õ³ù³Ï³Ý ¨ å»ï³Ï³Ý ·áñÍÝÇãÝ»ñÁ ÷³ëï³óÇ ³ÝÓ»éÝÙË»ÉÇáõÃÛáõÝ »Ý ëï³ÝáõÙ ÝáõÛÝÇëÏ Éáõñç Ñ³Ýó³·áñÍáõÃÛáõÝÝ»ñÏ³ï³ñ»Éáõ ¹»åùáõÙ:

Þ³ï »ñÏñÝ»ñáõÙ µ³ñÓñ³ëïÇ×³Ý å»ï³-Ï³Ý ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÝ ³ÛÝ ³ëïÇ×³Ý »Ý å³ßïå³Ý-í³Í ÇÙáõÝÇï»ïÝ»ñáí, áñ Ñ³Ýó³·áñÍÝ»ñÁ ç³-ÝáõÙ »Ýëï³Ý³É ó³ÝÏ³ó³Í å»ï³Ï³Ý å³ßïáÝ`Ñ»ï³åÝ¹áõÙÇó Ëáõë³÷»Éáõ Ñ³Ù³ñ: ÜÙ³Ý ¹»å-ùáõÙ ß³ï Ù»Í íï³Ý· Ï³, áñ Ï³é³ç³Ý³ Ïá-éáõåóÇ³ÛÇ ³ñ³ï³íáñ ßñç³Ý, ËáñÑñ¹³ñ³ÝÁ, å³ßïå³Ýí³ÍáõÃÛ³Ý Çñ³ñïáÝáõÃÛ³Ý ßÝáñÑÇí, ¹»åÇ Çñ»Ý¿Ó·áõÙ ³Ýµ³ñá ³ÝÓ³Ýó, áñáÝù ³ÛÝáõ-Ñ»ï»õ Ñ³í»ñÅ³óÝáõÙ ¨ áõÅ»Õ³óÝáõÙ »Ý Ïá-éáõåóÇáÝ í³ñùÇ Ù³ëßï³µÝ»ñÁ: Ð³½í³¹»å ã»Ý ¹»åù»ñÁ, »ñµÇñ³í³µ³Ý³Ï³Ý å³ßïå³ÝáõÃÛ³Ý Ï³ñÇù áõÝ»óáÕ ³ÝÓÇÝù Ï³ß³éùÇ ×³Ý³å³ñÑáí ëáÕáëÏáõÙ »Ý Ïáõë³Ïó³Ï³Ý Ý³ËÁÝïñ³Ï³Ý óáõ-ó³ÏÝ»ñ` Ñ»ï³åÝ¹áõÙÇó ÇÙáõÝÇï»ï ëï³Ý³Éáõ Ñ³Ù³ñ:

ÜáõÛÝÇëÏ ãÏ³ñáÕ³Ý³Éáí Ó»éù ·ó»É áñ¨¿ å»-ï³Ï³Ý å³ßïáÝ, ÏáéáõÙå³óí³Í áñ¨¿ ·áñÍ³ñ³ñ Ï³ñáÕ¿ ÷áñÓ»É Çñ×³Ï³ï³ ·ÇñÁ Ï³å»É áñ¨¿ù³-Õ³ù³Ï³Ý Ñáí³Ý³íáñÇ Ñ»ï, áñÁ, ÇÙáõÝÇï»ïÁ û·ï³·áñÍ»Éáí áñå»ëÛáõñ³Ñ³ïáõÏí³Ñ³Ý, Ç½á-ñáõ ÏÉÇÝÇ å³ßïå³Ý»É Ýñ³Ý: ÜÙ³ÝÇñ³¹ñáõÃÛáõÝ-Ý»ñáõÙ í»ñÇÝ ³ëïÇ×³ÝÇ Ñ³í³Ý³Ï³Ý »Ý ¹³é-ÝáõÙ ÷áË³¹³ñÓ Ï³ß³éùÝ»ñÝ áõ §É³íáõÃÛáõÝÝ»-ñÁ¦: â³÷Çó³í»ÉÇÙ»Í ù³Õ³ù³Ï³ÝÇÙáõÝÇï»ïÇ ßÝáñÑÇí ù³Õ³ù³Ï³Ý ¨ å»ï³Ï³Ý µ³ñÓñ³ëïÇ-×³Ý ·áñÍÇãÝ»ñÁ, ÷³ëïáñ»Ý, Çñ»ÝóÑ³Ù³ñ³å³-ÑáíáõÙ»Ý §³ÝÓ»éÝÙË»ÉÇÝ»ñÇ¦ Ï³ñ·³íÇ×³Ï:

ÆØàôÜÆîºîÆî²ðð°ðÀ

ÆÙáõÝÇï»ïÇ Ï³å³ÏóáõÃÛ³Ùµ ó³ÝÏ³ó³Í µ³Ý³í»×Ç Å³Ù³Ý³Ï í³·áõÙ »Ý Ñ»ï¨Û³É ãáñë Ñ³ñó»ñÁ.

- *Ո՞ր անշանց համար է ապահովվում իմունիտետը դասական հետապնդումից:*
- *Ո՞ր գործողություններն են սխալվում իմունիտետով:*
- *Որո՞ն կարող է գոյություն ունենալ պաշտպանության անշի կամ բաղադրական գործչի իմունիտետը դասական հետապնդումից:*
- *Որո՞ն հեռու է տարածվում պաշտպանությունը (օրինակ՝ արդյո՞ք միայն օրենսդիր ժողովի շրջանակներում):*

ÆÙáõÝÇï»ïÝ»ñÝáõ ³ñïáÝáõÃÛáõÝÝ»ñÝ ³éÝã-íáõÙ »Ý ³ÛÝ ¹»åù»ñÇÝ, »ñµ ³é³ÝÓÇÝ å³ßïáÝ³-ï³ñ ³ÝÓÇÝù ù³Õ³ù³Ï³Ý Çñ³íáõÝùÇ ÑÇÙ³Ý íñ³ ÏáÝÏñ»ï å³ßïå³Ýí³Í »Ý Ñ³Ýñ³ÛÇÝ Ù»-Õ³¹ñ³ÝùÇó Ï³Ù¹³ï³Ï³Ý Ñ»ï³åÝ¹áõÙÇó: ²Û¹ ÇÙáõÝÇï»ïáí ûÅïí³Í å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓ³Ýó Ï³ï»·áñÇ³Ý, ÇÝãå»ë Ý³¨ ÇÙáõÝÇï»ïÇ Ù³Ï³ñ-¹³ÏÁ Ï³ñ»ÉÇ ¿ µÝáñáß»É »ñÏñÇ ë³ÑÙ³Ý³¹ñáõ-ÃÛ³Ùµ Ï³Ù Ýñ³ ûñ»Ýë¹ñáõÃÛ³Ùµ:

²Û¹åÇëÇ å³ßïå³ÝáõÃÛ³Ý Ýå³ï³ÏÁ áã Ã» å³ßïáÝÛ³ÛÇÝ ³ÝÓÝ³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛáõÝ Ù³ïáõ-

ó»ÉÝ ¿, ³ÛÉ ÝßÍ³Í ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý Ñ»ï Ï³åí³Í ·áñÍ³éáõÛÃÝ»ñÇ Ï³ï³ñÙ³Ý áõÝ³ÏáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ½³ñ·³óáõÙÁ: ²ÛÝ Ýå³ï³Ï ãÇ Ñ»ï³åÝ¹áõÙ ÑÝ³-ñ³íáñáõÃÛáõÝ ÁÝÓ»é»É å»ï³Ï³Ý å³ßïáÝÛ³Ý»-ñÇÝ ½µ³ÕÍ»É Çñ»Ýó Ù³ëÝ³íáñ ·áñÍ»ñáí ³é³Ýó ï³ñ³ÍùÝ»ñÇ í³ñÓ³Ï³ÉÙ³Ý Ñ³Ù³ñÙáõÍáõÙÝ»ñÁ Ï³ï³ñ»Éáõ Ï³Ù í³ñÏ»ñÁ í»ñ³¹³ñÓÝ»Éáõ, Ï³Ù ¿É Ï³ï³ñ»É ³ÝÓÝ³Ï³Ý µÝáõÛÃÇ å³ÛÙ³Ý³·ñ³ÛÇÝ å³ñïáñáõÃÛáõÝÝ»ñ:

¸³ï³Ï³Ý Ñ»ï³åÝ¹áõÙÝÇó ÇÙáõÝÇï»ïÁ Ýå³ï³Ï¿Ñ»ï³åÝ¹áõÙ.

- *Ապահովել, որ ժողովրդի ընտրված ներկայացուցիչները կարողանան ազատորեն արտահայտվել (անշուշտ, պատշաճ կերպով) օրենսդիր մարմնում՝ չվախենալով բռնական կամ քաղաքական սանկցիաներից և զրպարտության հետ կապված բազմաթիվ բողոքներից:*
- *Ժողովրդի ընտրված ներկայացուցիչներին պաշտպանել կամայական ձերբակալումներից և օրենսդիր մարմին մտնելու նրա իրավունքի արգելակման փորձերից:*
- *Որպես վահան ծառայել նրանց դեմ կազմակերպվող չարամիտ և քաղաքական շարժառիթ ունեցող հետապնդումներից պաշտպանվելու համար:*

Ð»ï¨³µ³ñ, ù³Õ³ù³Ï³Ý ·áñÍçãÝ»ñÇ ÇÙáõÝÇï»ïÁ ³ÝÑñ³Å»ßï ¿ ¹Çï»É áñå»ë ÅáÕáíñ¹³-í³ñ³Ï³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÇ å³ßïå³ÝáõÃÛ³ÝÝ áõÕÕí³Í ÙÇçáó, ³ÛÉ áã áñå»ë ûñ»ÝùÇó µ³ñÓñ áõ Ýñ³Ñ³Ù³ñ ³ÝÑ³ë³Ý»ÉÇ ³ÝÓ³Ýó áñáß³ÏÇ Ë³íÇ ëï»ÕÍáõÙ:

âÝ³Ûí **Ñ³ßí»ïáõ ãÉÇÝ»Éáõ** Ï³Ù **Ëáëùç ³½³ïáõÃÛ³Ý ëÏ½µáõÝùÁ** ëáíáñ³µ³ñ Ñ³í³Ýáõ-ÃÛ³Ý¿³ñÅ³Ý³ÝáõÙ¨ãÇ íÇ×³ñÏíáõÙ, ³ÛëåëëÏáã-í³Í **§³ÝÓ»éÝùË»ÉÇáõÃÛ³Ý ëÏ½µáõÝùÁ¦** (Ï³Ù Ó»ñµ³Ï³ÉáõÃÛáõÝÇó ³½³ï ÉÇÝ»ÉÁ) ³í»ÉÇáõ ³í»ÉÇ Ù»Í í»××»ñÇ ï»ÕÇù¿ï³ÉÇë: ÐÇÝ ÐéáÙáõÙ ï ñÇµáõÝÇ ·áñÍ³éáõÛÃÝ»ñÇ Ï³ï³ñÙ³ÝÁ ËáãÁÝ¹áï»ÉÁ Ñ³Ý-·»óÝáõÙ ¾ñ³ÝÑ³å³Õ Ù³Ñ³å³ï ÅÇ, ³ÛÝÇÝã Ù»ñÅ³Ù³Ý³ÏÝ»ñáõÙ ËáñÑñ¹³ñ³Ý³Ï³Ý ÇÙáõÝÇï»ïÁ ³Ý³ËñáÝÇ½Ù¿Ñ³Ï³é³Ï Ý»ñÏ³ÛÇë ë³ÑÙ³Ý³÷¹-ñ³Ï³Ý Çñ³íáõÝùÇ ÑÇÙÝ³ñ³ñë Ï½µáõÝùÝ»ñÇ: ²Ûë ¹Çñù»ñÇó ùÝÝ³¹³ï áõÃÛ³Ý ¹»Ù ³é³ñÏáõÙ »Ý Ýñ³Ýù, áíù»ñ åÝ¹áõÙ »Ý, áñ ËáñÑñ¹³ñ³Ý³Ï³Ý ÇÙáõÝÇï»ïÁ Çñ µáÉáñß»ÕáõÙÝ»ñáí¨Ã»ñáõÃÛáõÝÝ»-ñáí Ñ³Ý¹»ñÓ, ³é³çí³å»ë Ï³ñ¨áñ áõ ³ÝÑñ³-Å»ßï¿, ù³ÝÇ áñ ³ÛÝ å³ï×³éÝ»ñÁ, áñáÝù Ç ëÏ½µ³Ý» å³ÛÙ³Ý³íáñ»óÇÝ Ýñ³ ³Ùñ³·ñáõÙÁ Å³-Ù³Ý³Ï³ÏÇó ë³ÑÙ³Ý³¹ñáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ, ÙÇÝã ³ÛÅÙ ¿É å³Ñå³ÝáõÙ »Ý Çñ»Ýó áõÅÁ: ´³Ý³í»×Á Ñ³Ý·»ó-ñ»ó Ýñ³Ý, áñ áñáß »ñÏñÝ»ñ µ³ñ»÷áË»óÇÝ Çñ»Ýó Çñ³í³µ³Ý³Ï³ÝÁÝÃ³ó³Ï³ñ·»ñÁ¨÷á÷áË»óÇÝ Çñ»Ýó ûñ»Ýë¹ñ³Ï³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ åñ³Ï ïÇÏ³Ý`

ë³ÑÙ³Ý³÷³ÏáõÙÝ»ñ ¹Ý»ÉáíÁ ³ÝÓ»éÁÝÙË»ÉÇáõ-ÃÛ³ÝÑ³ëÏ³óáõÃÛ³ÙµÁÝ¹·ñÏíáÕÍ³í»ÉÇ íñ³:

§¶ðºÎà¡-Æ îºêàôÂÚàôÜÜºðÀ

Ò»ñµ³Ï³ÉÙ³Ý ¹»Ù ÇÙáõÝÇï»ïÁ å³ï×³é ¹³ñÓ³í ³ÛÝ Ùï³Ñá·áõÃÛ³Ý, áñÁ ºíñåå³ÛÇ ËáñÑñ¹Ç ³Ý¹³Ù-å»ïáõÃÛáõÝÝ»ñÇó Ï³½Ùí³Í Îáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å»ïáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ËáõÙµÁ (¶ðºÎà) ³ñï³Ñ³Ûï»ó ³ÝóáõÙ³ÛÇÝ ÷áõÉáõÙ ·ïÝíáÕ»ñÏñÝ»ñÇ Ñ³Ï³ÏáéáõåóÇáÝ ûñ»Ýë¹ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Çñ ï»ëáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ³:

ÆÙáõÝÇï»ïÇ Ñ³ñóÁ Ññ³å³ñ³Ï³ÛÝáñ»Ý ùÝÝ³ñÏáÕ »ñÏñÝ»ñÇó¿êÉáí»ÝÇ³Ý: Æñ ï»ëáõÃÛ³Ý Ù»ç ¶ðºÎà-Ý³é³ç³ñÏáõÙ¿ÙßÏ³ï»É Õ»Ï³í³ñóáõ-óáõÙÝ»ñ, áñáÝù å»ïù¿áñå»ë ã³÷³ÝÇß Í³é³Û»Ý ËáñÑñ¹³ñ³Ý³Ï³ÝÇÙáõÝÇï»ïÇó ½ñÏ»ÉáõÑ³Ù³ñ: ²Û¹ ÑÇÙÝ³Ï³Ý ëï½µáõÝùÝ»ñÇ Ýå³ï³ÏÝ ³ÛÝ¿, áñ ¹³ï³íáñÝ»ñÇ í»ñ³µ»ñÛ³É ÇÙáõÝÇï»ïÇ Ñ³ñóáí áñáßáõÙÝ»ñÁ å»ïù¿ ³½³ï ÉÇÝ»Ý ù³Õ³ù³Ï³Ý ÝÏ³ï³éáõÙÝ»ñÇó ¨ ÁÝ¹áõÝí»Ý Áëï ¹³ï³Ë³½Ç ÏáÕÙÇó Ý»ñÏ³Û³óí³Í ËÝ¹ñ³·ñÇ¿áõÃÛ³Ý⁴:

êÉáí»ÝÇ³ÛáõÙ ùÝÝ³ñÏíáÕ í»ñáÑÇßÛ³É Õ»Ï³-í³ñëÏ½µáõÝùÝ»ñÁ Ý³Ë³ï»ëáõÙ »Ý Ñ»ï¨Û³ÉÁ.

1. àñå»ë Ï³ÝáÝ` ÇÙáõÝÇï»ï ãÇ Ïñ³Ù³¹ñíáõÙ, »Ã».

ա. պատգամավորը կալանքի տակ է վերցված կամ նրա դեմ քրեական հետաքննություն սկսվել է նախնական նրա մանդատի հաստատումը, կամ

բ. պատգամավորը բռնված է հանցագործության վայրում, այսինքն եթե նա կատարել է հանցագործություն, որը պատժվում է հինգ տարուց ավելի ազատազրկմամբ, կամ,

գ. պատգամավորը չի հայտարարել անշեռնմխելիության իր իրավունքի մասին:

2. ì»ñáÑÇßÛ³É¨ÙÛáõë µáÉáñ ¹»åù»ñáõÙ ³ÝÑñ³Å»ßï¿·áñÍ»É Áëï Ñ»ï¨Û³É ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·»ñÇ.

ա. քրեական հանցագործություններից յուրաքանչյուրը ենթադրում է առանձին իրավասու մարմնի կողմից՝ ծանուցման կամ խնդրագրի հիման վրա,

բ. անհրաժեշտ է ճշտել կոնկրետ պատգամավորի գործառույթները,

գ. անհրաժեշտ է գնահատել կարևոր է արդյոք խմբակցության տրամադրումը նրա կողմից իր գործառույթները իրականացնելու համար, և

դ. որպես կանոն՝ խմբակցությունը չի տրամադրվում և այդ իսկ պատճառով խմբակցության տրամադրման վերաբերյալ ցանկացած որոշում պետք է լավ հիմնավորված լինի[5]:

èáõÙÇÝÇ³ÛÇÝ ÝÏÇñí³Í Çñ ï»ëáõÃÛ³Ý Ù»ç

¶ðºÎà-Ç ÷áñÓ³·»ïÝ»ñÇ ËáõÙµÁ ÝßáõÙ ¿, áñ ³Û¹ »ñÏñÇ ë³ÑÙ³Ý³¹ñáõÃÛáõÝÁ å³ï·³Ù³íáñÝ»ñÇÝ ¨ë»Ý³ïáñÝ»ñÇÝ ûÅïáõÙ ¿ ÇÙáõÝÇï»ïáí áã ÙÇ³ÛÝ Ýñ³Ýó ÏáÕÙÇó Çñ»Ýó Ù³Ý¹³ïÝ Çñ³Ï³Ý³óÝ»ÉáõÅ³Ù³Ý³Ï ³ñï³Ñ³Ûï³Í Ï³ñÍÇùÝ»ñÇ Ï³å³Ï-óáõÃÛ³Ùµ, ³ÛÉ¨ ³½³ïáõÙ¿Ï³É³Ý³íáñáõÙÇó, Ó»ñ-µ³Ï³ÉáõÙÇó, Ëáõ½³ñÏáõÃÛáõÝÇó ¨ ¹³ï³Ï³Ý Ñ»-ï³åÝ¹áõÙÇó ó³ÝÏ³ó³Í Ï³ï³ñ³Í Ñ³Ýó³·áñ-ÍáõÃÛ³Ý Ï³Ù Çñ³í³Ë³Ë ïÙ³Ý Ñ³Ù³ñ: ²Û¹ ÇÙáõ-ÝÇï»ïÁ ÙßÏ³å»ë áõÅÇ Ù»ç¿, »Ã» ÙÇ³ÛÝ ³ñ¹³-ñ³¹³ïáõÃÛ³ÝÝ³Ë³ñ³ñÁã¹ÇÙÇ ÇÙáõÝÇï»ïÇí»-ñ³óÙ³ÝÙÇçÝáñ¹áõÃÛ³Ùµ, ÇëÏ ËáñÑñ¹³ñ³ÝÁã³ñ-ïáÝÇ ¹³ï³Ï³Ý Ñ»ï³åÝ¹áõÙÁ` ä³ï·³Ù³íáñ-Ý»ñÇ å³É³ïÇÓ³ÛÝ»ñÇ »ñÏáõ»ñáñ¹áí ¨ê»Ý³ïÇ Ó³ÛÝ»ñÇ å³ñ½ Ù»Í³Ù³ëÝáõÃÛ³Ùµ: ²ÛÝáõÑ»ï¨ ·áñÍÁ ùÝÝíáõÙ¿ ¶»ñ³·áõÛÝ ¹³ï³ñ³ÝáõÙ: ºÃ» å³É³ïÇ³Ý¹³ÙÁí»ñáÝïñíáõÙ¿, ÇÙáõÝÇï»ïÁí»-ñ³Ï³Ý·íáõÙ¿³íïáÙ³ï Ï»ñåáí: ÉÝãå»ë ÝßáõÙ¿ ¶ðºÎàÜ-Ý, §³Ûë Çñ³¹ñáõÃÛáõÝÝ ³ÏÝ»ñ¨ Ý»ñáõÅáõ-ÝÇ ¹³ï³Ï³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·Á å»ñÙ³Ý»Ýï Ï³ñ·áí ³Ý ï»ë»ÉáõÑ³Ù³ñ¦:

´éÝí³ÍÉÇÝ»Éáí in flagrante delicto (Ñ³Ï³Çñ³-í³Ï³Ý ³Ïï Ï³ï³ñ»ÉÇë) å³ï·³Ù³íáñÁ Ï³Ù ë»Ý³ïáñÁ Ï³ñáÕ¿Ï³É³Ý³íáñí»É Ï³Ù »ÝÃ³ñÏ-í»É Ëáõ½³ñÏáõÃÛ³Ý, ë³Ï³ÛÝ¹³ï³Ï³ÝÑ»ï³åÝ-¹áõÙ Ýñ³ Ñ³Ý¹»å ãÇ Ñ³ñáõóíáõÙ: Ð³Ù³å³ï³ë-Ë³Ý å³É³ïÁ å»ïù¿³ÝÑ³å³Õ Çñ³½»ÏíÇ¨Ï³-ñáÕ¿ Ññ³Ñ³Ý· ï³É í»ñ³óÝ»É Ï³É³ÝùÁ⁶: èáõ-ÙÇÝÇ³ÛÇ Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇµ³ÅÝÇ ¹³-ï³Ë³½Ý»ñÇó Ù»ÏÇÏ³ñÍÇùáí, §Ù»Ýù ÑÇÙÝ³Ñ³ñ-ó»ñ áõÝ»Ýù Ï³åí³Í ËáñÑñ¹³ñ³Ý³Ï³Ý ÇÙáõÝÇ-ï»ïÇÑ»ï: Àëï Çë, ÝáñÙ³Éã¿, »ñµµ³ÝÏÃ³É³Ý³Í Ï³Ù Ù³ùë³Ý»Ý·áõÃÛ³Ùµ ½µ³ÕíáÕ å³ï·³Ù³-íáñÝ û·ïíáõÙ¿ ËáñÑñ¹³ñ³Ý³Ï³Ý ÇÙáõÝÇï»-ïÇó: ºí »Ã» ¹³ï³Ï³Ý ÇßË³ÝáõÃÛáõÝÁ Ñ³×³Ë ³Ý½áñ¿, ³å³ ¹³ Çñ å³ï×³éÝ»ñÝ áõÝÇ¦: èáõ-ÙÇÝÇ³ÛÇ Ï³é³í³ñ³ÃÛ³Ý ÏáÕÙÇó ³é³ç³ñÏíáÕ Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ ³½·³ÛÇÝ Íñ³·ÇñÁÝ»-ñ³éáõÙ¿Ý³¨ å³ñï³íáñáõÃÛáõÝÝ»ñ ÇÙáõÝÇï»ïÇ û·ï³·áñÍáõÙÝ ÁÝ¹Ñ³Ýáõñ ³éÙ³Ùµ ë³ÑÙ³Ý³-÷³Ï»Éáõ í»ñ³µ»ñÛ³É:

äºîàôÂÚ²Ü ¶ÈàôÊÀ ºì Î²è²ì²ðàôÂÚàôÜÀ

Æ Ñ³í»ÉáõÙ ûñ»Ýë¹ÇñÝ»ñÇ, áñå»ë Ï³ÝáÝ, Ý³¨ å»ïáõÃÛ³ÝÕ»Ï³í³ñÁ, ÝáõÛÝå»ë û·ïíáõÙ»Ý ÇÙáõÝÇï»ïÇó Çñ å³ßïáÝ³í³ñáõÃÛ³Ý ³ÙµáÕç ÁÝÃ³óùáõÙ (ÇÝãå»ë ¹³ í»ñ³Ñ³ëï³ïí»É ¿ üñ³ÝëÇ³ÛáõÙ í»ñç»ñë ÁÝ¹áõÝí³Í áñáßÙ³Ùµ): ê³ÑÙ³Ý³¹ñáõÃÛáõÝÁ, áñå»ë Ï³ÝáÝ, Ý³Ë³ï»ëáõÙ¿ ÇÙåÇãÙ»Ýï »ñÏñÇ Ý³Ë³·³ÑÇ í»ñ³µ»ñÛ³É¨ Ñ³Ýó³íáñ Éáõñç³ñ³ñùÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý ÑÇÙù Ñ³Ý-¹Çë³Ý³É ÇÙåÇãÙ»Ýï Ç ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·Á ·áñÍÇ ¹Ý»-Éáõ Ñ³Ù³ñ: Ð»ï¨³µ³ñ, ÙÇçáóÁ Ï³, ë³Ï³ÛÝ ³ÛÝ ³í»ÉÇß³ï í»ñ³µ»ñáõÙ¿ûñ»Ýë¹Çñ, ù³Ý¹³ï³-Ï³ÝÇßË³ÝáõÃÛ³ÝÁ⁷:

²ÚÈ´²ðÒð²êîÆÖ²Ü ä²Þîà ÜÚ²Üºð

Î³Ý Ý³¨ å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓ³Ýó Ï³ï»-·áñÇ³Ý»ñ, áñáÝù Çñ»Ýó å³ßïáÝ³Ï³Ý·áñÍáÕáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ»ï Ï³åí³Í ÝáõÛÝå»ë áõÝ»Ý ³ÝÓÝ³-Ï³Ý ÇÙáõÝÇï»ïÇó û·ïí»Éáõ Çñ³íáõÝù: ¸³ å³ñ-½³å»ë ÝßÝ³Ý³ÏáõÙ¿, áñ Ýñ³Ýù, ³ÝÓÝ³å»ë»ÝÃ³-Ï³ã»Ý¹³ï³Ï³Ý Ñ»ï³åÝ¹Ù³Ý ³ÛÝ ëË³ÉÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ, áñáÝù Ýñ³Ýù Ï³ñáÕ¿ÇÝ Ï³ï³ñ»É Çñ»Ýó å³ßïáÝ³Ï³Ý ³ßË³ï³ÝùÇ Å³Ù³Ý³Ï: ²Û¹åÇëÇ ·áñÍáÕáõÃÛ³Ý Ñ»ï¨³Ýùáí ïáõÅ³Í ù³Õ³ù³óáõ Ñ³Ù³ñ ³ñ¹³ñáõÃÛ³Ý í»ñ³Ï³Ý·ÝÙ³Ý ÙÇçáó¿ Ýñ³Ýó·áñÍ³ïáõÇÏ³Ù å»ïáõÃÛ³Ý¹³ï³Ï³ÝÑ»-ï³åÝ¹áõÙÁ: ê³Ï³ÛÝ ãÏ³ áã ÙÇ ÑÇÙÝ³íáñ å³ï-×³é, Ñ³Ù³Ó³ÛÝ, áñÇ ³Û¹ ï»ë³ÏÇ ó³ÝÏ³ó³Í ÇÙáõÝÇï»ï å»ïù¿Ù»ÏÝíÇ ³é³í»É É³ÛÝ¨Ý»ñ³éÇ Ý³¨ ³Û¹ ³ÝÓ³Ýó ³ÝÓÝ³Ï³Ý ÏÛ³ÝùÁ¨Ù³ëÝ³-íáñ µÇ½Ý»ëÁ:

¸²î²ìàðÜºð

¸³ï³Ï³Ý Ù³ëÝ³·Çï áõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³ÝÓ³Ýó ÝÏ³ïÙ³Ùµ ÇÙáõÝÇï»ïÇ ÏÇñ³éáõÙÁ, áñå»ë Ï³-ÝáÝ µÝáñáßíáõÙ¿ ³é³í»É³·áõÛÝ µ³ñ¹áõÃÛ³Ùµ: ¸³ï³íáñÝ»ñÝ ûÅïí³Í »Ý ÇÙáõÝÇï»ïáí¨ã»Ý Ï³ñáÕ ³ÝÓÝ³å»ë¹³ï³Ï³Ý Ñ»ï³åÝ¹Ù³Ý »Ý-Ã³ñÏí»É ³ÛÝ ëË³ÉÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ, áñ Ýñ³Ýù Ï³ñáÕ »Ý Ï³ï³ñ»É Çñ»Ýó¹³ïáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ (ûñÇÝ³Ï ¹³ï³½áñáõÃÛáõÝÁ·»ñ³½³Ýó»Éáõ¹»åùáõÙ): ´³óÇ ³Û¹, ù³Õ³ù³Ï³Ý ×ÝßáõÙÇó å³ßïå³Ý»Éáõ Ñ³-Ù³ñ Ýñ³Ýù, áñå»ë Ï³ÝáÝ, ÇÙáõÝÇï»ï áõÝ»Ý ùñ»³Ï³Ý Ñ»ï³åÝ¹Ù³Ý ï»ë³Ï»ïÇó`»Ã» ÙÇ³ÛÝ ³Û¹ ÇÙáõÝÇï»ïÁí»ñ³ói³Íã¿:

¾ëïáÝÇ³ÛÇ í»ñ³µ»ñÛ³É ¶ðºÎà-Ç ï»ëáõÃÛáõ-ÝÁµáí³Ý¹³ïáõÙ¿ñÑ³ÝÓÝ³ñ³ñ³Ï³ÝÝ»ñ³ÛÝÙ³-ëÇÝ, áñ ¹³ï³íáñÝ»ñÇ ³ÝÓ»éÝÙË»ÉÇáõÃÛ³Ý í»-ñ³óÙ³ÝÙ³ëÇÝó³ÝÏ³ó³Í áñáßáõÙå»ïù¿½»ñÍ ÉÇÝÇù³Õ³ù³Ï³Ý ³½¹»óáõÃÛáõÝÇó: ¸³å»ïù¿ÉÇ-ÝÇ¹³ï³Ë³½Ç ËÝ¹ñ³ÝùÇ íñ³ ÑÇÙÝí³Í¨¶»ñ³-·áõÛÝ¹³ï³ñ³ÝÇ ÏáÕÙÇó Ñ³Ù³Ó³ÛÝáõÃÛáõÝë ï³-ó³Íáñáßáõ Ù⁸:

Ð³Ù³ÓÛÝ ¾ëïáÝÇ³ÛÇ ê³ÑÙ³Ý³¹ñáõÃÛ³Ý, ¹³ï³íáñÝ»ñÇ ÇÙáõÝÇï»ïÇ í»ñ³óÙ³Ý ÁÝÃ³ó³-Ï³ñ·Á Ý»ñ³éáõÙ ¾ »ñÏñÇ Ý³Ë³·³ÑÇÝ Ï³Ù èÇ-ÏáÝ·ÇÝ (úñ»Ýë¹ÇñÅáÕáí): 2002Ã. §¸³ï³íáñÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ¦ûñ»ÝùÁß³ñ³¹ñ»ó »ñÏáõ¹»åùáõÙ¿É¹³-ï³íáñÝ»ñÇ ùñ»³Ï³Ý Ñ»ï³åÝ¹Ù³Ý Ï³ÝáÝÝ»ñÁ: ¸ñ³Ýó Ýå³ï³ÏÝ¿³å³Ñáí»É ÇÙáõÝÇï»ïÇ í»-

ñ³óÙ³Ý Ù³ëÇÝ ó³ÝÏ³ó³Í áñáßÙ³Ý íñ³ ù³Õ³-ù³Ï³Ý áñ¨¿ ³½¹»óáõÃÛ³Ý µ³ó³Ï³ÛáõÃÛáõÝÁ, ÇÝãå»ë Ý³¨ ³ÛÝ, áñ ³Û¹ áñáßáõÙÁ ÑÇÙÝíÇ ¶»ñ³·áõÛÝ ¹³ï³ñ³ÝÇ ÏáÕÙÇó Ñ³í³ÝáõÃÛáõÝ ëï³ó³Í ¹³-ï³Ë³½Ç ËÝ¹ñ³·ñÇ íñ³: ê³Ï³ÛÝ ³é³çí³ å»ë å³Ñ³ÝçíáõÙ¿ ËáñÑñ¹³ñ³ÝÇ Ñ³Ù³Ó³ÛÝáõÃÛáõÝÁ ¶»ñ³·áõÛÝ ¹³ï³ñ³ÝÇ Ý³Ë³.³ÑÇÝ, ¹³ï³ñ³ÝÇ ³Ý¹³ÙÝ»ñÇÝ, Ï³Ù ¿É Ñ³Ýñ³å»ïáõÃÛ³Ý Ý³Ë³-.³ÑÇ Ñ³Ù³Ó³ÛÝáõÃÛáõÝÝ ³í»ÉÇ µ³ñÓñ ³ïÛ³ÝÇ ¹³ï³íáñÇÝÙ»Õ³¹ñ³Ýù Ý»ñÏ³Û³óÝ»Éáõ Ñ³Ù³ñ:

¸³ï³íáñÝ»ñÇ Ï³ñ·³íÇ×³ÏÁ, Ýñ³Ýó ³Ý-Ï³ËáõÃÛáõÝÁ ¨ Ñ³ßí»ïáõÃÛ³Ý Ï³ñ·Á ¹Çï³ñÏ-íáõÙ»Ý ·ÉáõË 16-áõÙ:

¸²î²Ê²¼Ü°ð

²ÝÑñ³Å»ßï ¿ áõß³¹ñáõÃÛáõÝ ¹³ñÓÝ»É Ý³¨ ¹³ï³Ë³½Ý»ñÇ ÇÙáõÝÇ ï»ïÇ éÇëÏ»ñÇÝ: ØÇ ß³ñù »ñÏñÝ»ñáõÙ ¹³ï³Ë³½³Ï³ÝÇÙáõÝÇ ï»ïÁã³÷³-½³Ýó É³ÛÝ¿: ¸³ Ë³ñËÉáõÙ¿ ¹³ï³Ë³½Ý»ñÇ` áñ-å»ë å»ïáõÃÛ³Ý ß³Ñ»ñÇ å³ßï å³ÝÝ»ñÇ áõÝ³ÏáõÃÛ³ÝÁ, ÇëÏ³é³ÝÓÇÝ ¹»åù»ñáõÙ Ñ³Ý·»óÝáõÙ¿ ¹³-ï³Ë³½Ý»ñÇ ¨ Ñ³Ýó³ßË³ñÑÇ ·ÉË³íáñ ¹»Ùù»ñÇ ÙÇç¨ ÏáéáõÙå³ói³Í Ñ³Ýó³íáñ ÁÝÏ»ñ³ÏóáõÃÛ³Ý:

ØÇ ß³ñù »ñÏñÝ»ñáõÙ, Ù³ëÝ³íáñ³å»ë ´áõÉ-Õ³ñÇ³ÛáõÙ, ¹³ï³Ë³½Ý»ñÁ ÙÇÝã¨ í»ñç»ñë, ÷³ë-ïáñ»Ý, ³ÝÓ»éÝÙË»ÉÇ ¿ÇÝ: ¸³ ³éÇÃ Ñ³Ý¹Çë³ó³í Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ÏáÕÙÇó É³ÛÝ³Í³í³É ùÝÝ³¹³-ïáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ¨ Ñ³ñáõó»ó ÙÇç³½·³ÛÇÝ ×ÝßáõÙ ³Û¹ Ñ³Ù³Ï³ñ·áõÙ µ³ñ»÷áËáõÙÝ»ñ Ï³ï³ñ»Éáõ ¹ñ¹Ù³Ùµ: ´áõÉÕ³ñÇ³ÛÇ áã Ï³é³í³ñ³Ï³Ý Ï³½-Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÝ ³é³ç³ñÏ»óÇÝë³ÑÙ³Ý³÷³-Ï»É ¹³ï³Ë³½Ý»ñÇ ÇÙáõÝÇ ï»ïÁ Ï³éáõóí³Íù³-ÛÇÝ µ³ñ»÷áËáõÙÝ»ñÇ ×³Ý³å³ñÑáí, ÇÝãå»ë Ý³¨ ÁÝ¹Ñ³Ýáõñ ³éÙ³Ùµ ¹³ï³Ï³ÝÇßË³ÝáõÃÛ³Ý Ý»ñ-ëáõÙ Ã³÷³ÝóÇÏáõÃÛ³Ý ÁÝ¹É³ÛÝÙ³Ý ¨ í»ñ³ÑëÏá-Õ³Ï³Ý ÉÍ³ÏÝ»ñÇ Ñ½áñ³óÙ³Ý ÙÇçáóáí (See Corruption Assessment Report 2003, Sofia, 2004, 3-32-33).

ÆØàôÜÆî º îÆ ì º ð²´ºðÚ²È úð°Üê¸ðàôÂÚàôÜÀ º ì äð²ÎîÆÎ²Ü

ÆÝãå»ë ï»ë³Ýù, Ï³Ý ù³Õ³ù³Ï³Ý ÇÙáõÝÇ-ï»ïÇ í»ñ³µ»ñÛ³É áñáß³ÏÇ ëÏ½µáõÝùÝ»ñ, áñáÝù ÏÇñ³é»ÉÇ »Ý µáÉáñ»ñÏñÝ»ñáõÙ: Êáë»Éáí

ÁÝ¹Ñ³Ýáõñ ³éÙ³Ùµ Ñ³ñÏ ¾ ÝßÃ»É, áñ ·áÛáõ-ÃÛáõÝ áõÝ»Ý ÇÙáõÝÇ ï»ïÇ »ñÏáõ ³é³ÝÓÇÝ Ï³ï»-·áñÇ³Ý»ñ:

- **Հաշվետու չլինելու կամ ոչ-պատասխանատվության բացակայության սկզբունք:** *Այն նշանակում է սկզբնական, բազային պաշտպանություն, որն ապահովվում է խաղաղական գործիչների համար և հիմնականում վերաբերում է խոսքի ազատության ու արտահայտվելու ազատությանը:*
- **Անձեռնմխելիության սկզբունք:** *Այն վերաբերում է ավելի լայն և ավելի ճկուն պաշտպանությանը, որը խաղաղական գործչին ապահովում է ազատություն կալանավորումից:*

ä³ï³ëË³Ý³ï íáõÃÛ³Ý µ³ó³Ï³ÛáõÃÛ³Ý ëÏ½µáõÝùÁ

×³Ý³ãíáõÙ ¿ áÕç ³ßË³ñÑáõÙ ¨ ëÏ½µÝ³å»ë ÑÇÙÝíáõÙ ¿ñ ³ÛÝ ¹ñáõÛÃÇ íñ³, áñ ù³-Õ³ù³Ï³Ý ·áñÍÇãÝ»ñÇÝ ³ÝÑñ³Å»ßï ¿ å³ßïå³-Ý»É ³Ý³ñ¹³ñ³óÇ Ù»Õ³¹ñ³ÝùÝ»ñÇó, áñáÝù Ï³-ñáÕ »Ý Ý»ñÏ³Û³óÝ»É Ýñ³Ýó ³í»ÉÇ µ³ñÓñ³ëï Ç-×³ÝÙ³ñ¹ÇÏ: ²ÛëåÇëáí, ËáñÑñ¹³ñ³ÝÇ ³Ý¹³ÙÝ»-ñÁ å³ï³ëË³Ý³ïáõ ã»Ý ³ÛÝ Ù»Õ³¹ñ³ÝùÝ»ñÇ Ï³Ù Ù»ÏÝ³µ³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ, áñáÝù ³ñí»É »Ý É³ñí³Í ¨ ù³Õ³ù³Ï³Ý³ói³Í ÙÃÝáÉáñ ïáõÙ:

ä³ï³ëË³Ý³ïáõÃÛ³Ý µ³ó³Ï³ÛáõÃÛáõÝÁ í»ñ³-µ»ñáõÙ ¿ Ý³¨ Ó³ÛÝ ï³ÉáõÝ ¨ Ñ³Ù³ÝÙ³Ý å³ßïá-Ý³Ï³Ý ³ÛÉÑéã³Ï³·ñ»ñÇÝ, áñáÝóáõÙ ËáñÑñ¹³ñ³-Ý³Ï³ÝÇ ÏáÕÙÇó Ý»ñÏ³Û³óíáÕÙ³ñ¹Ï³Ýóß³Ñ»ñÁ ÝáõÛÝå»ë å»ïù¿å³ßïå³ÝÍ³ÍÉÇÝ»Ý:

ä³ï³ëË³Ý³ïáõÃÛ³Ý µ³ó³Ï³ÛáõÃÛ³Ý ëÏ½µáõÝùÁ, áñÁ, áñå»ë Ï³ÝáÝ, áõÝÇ Ý»Õ µÝáñáßáõÙ, ëáíáñ³µ³ñ µ³ó³ñÓ³Ï¿, ù³ÝÇ áñ ß³ï ¹»åù»-ñáõÙ ·áÛáõÃÛáõÝ ãáõÝ»Ý Å³Ù³Ý³Ï³ÛÇÝ áñ¨¿ ë³Ñ-Ù³ÝÝ»ñ¨ãÏ³ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ ÇÙáõÝÇ ï»ïÁÑ»ï Ï³Ýã»Éáõ Ñ³Ù³ñ: ê»ñïáñ»Ý Ï³å í³ÍÉÇÝ»ÉáíËáë-ùÇ ³Ýí»ñ³å³Ñ ³½³ïáõÃÛ³Ý Ñ»ï, ³ÛÝ, áñå»ë Ï³ÝáÝ, ÑÇÙÝíáõÙ¿ÉÉ»É³ÛÝ Ï»ñåáí ×³Ý³ãíáÕ ³ÛÝ Ñ³ëÏ³óáõÃÛ³Ý íñ³, áñ Ù»Õ³¹ñ³ÝùÝ»ñÁ, ½ñå³ñ-ï³ÝùÁ ÏÑ³ëóí»Ý Ýí³½³·áõÛÝÇ: Ð³Ù³ñíáõÙ¿, áñ »Ã» å³ßïå³ÝáõÃÛáõÝÁ ãÇ »ñ³ßË³íáñíáõÙ §áã å³ï³ëË³Ý³ïáõÃÛ³Ý¦ ³ñïáÝáõÃÛáõÝÝ»ñáí, ³å³ ËáñÑñ¹³ñ³ÝÇ ³Ý¹³ÙÝ Çñ»Ý Ï³ßÏ³Ý¹í³Í Ï½·³, ëå³éÝ³ÉÇùÇ ï³Ï, ³ÝÁÝ¹áõÝ³Ï Ëáë»Éáõ ¨ ³½³ïáñ»Ý ùí»³ñÏ»Éáõ ³ÛÝ Ù³ñ¹Ï³Ýó ³ÝáõÝÇó, áñáÝó Ý³ Ý»ñÏ³Û³óÝáõÙ¿:

²é³Ýó ³Û¹ ÇÙáõÝÇ ï»ïÇ Ï³ëÏ³ÍÇ ï³Ï Ï¹ñíÇ ËáñÑñ¹³ñ³Ý³Ï³Ý ÇÝë ïÇ ïáõ ïÇ µáõÝ ³Ý-Ï³ËáõÃÛáõÝÁ, ÇÝãå»ë Ý³¨ Ýñ³ áõÝ³ÏáõÃÛáõÝÁ ·áñÍ»É ÑÝ³ñ³íáñ, ù³Õ³ù³Ï³Ýáñ»Ý ÑÇÙÝ³íáñ-í³Í Ñ»ï³ùÝÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ¨ ½ñå³ñïí»Éáõ Ñ³í³-Ý³Ï³ÝáõÃÛ³Ý å³ÛÙ³ÝÝ»ñáõÙ: ²ÛÝ ï»Õ, áñ ï»Õ Ñ³-×³Ë³ÏÇ »Ý ã³ñ³ß³ÑáõÙ ³ñï³Ñ³Ûï»Éáõ Çñ³-íáõÙùÁ, áñå»ë Ï³ÝáÝ, ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý, Ñ³ßí»-ï³ÛÝáõÃÛ³Ý Ï³ÝáÝÝ»ñ, ³ÛÝå»ë áñ ÇÝùÁ` ÇÝë ïÇ-ïáõ ïÝÇ íÇ×³ÏÇ¿ áñáß³ÏÇ Å³ÙÏ»ïáí ½ñÏ»É áñ¨¿ ËáñÑñ¹³ñ³Ý³Ï³ÝÇ ûñ»Ýë¹Çñ ÅáÕáíáõÙ ³Ý¹³-ÙáõÃÛáõÝÇó:

ÜáõÛÝ ³Û¹ ëÏ½µáõÝùÁ ÏÇñ³é»ÉÇ¿Ý³¨ ¹³ï³-Ï³ÝÇßË³ÝáõÃÛ³Ý ÝÏ³ïÙ³Ùµ, áñÁ ÝáõÛÝå»ë ûÅï-íáõÙ¿ ÇÙáõÝÇ ï»ïÇ ÝÙ³Ý Ù³Ï³ñ¹³Ïáí: ¸³ï³-

Ï³Ý ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý, áñå»ë ÇÝëïÇï áõïÇ, ³ñ¹Ûáõ-Ý³í»ï áõÃÛáõÝÁ Ïí ï³Ý·íÇ, »Ã» ¹³ï³íáñÝ³ÝÓ-Ý³å»ë å³ï³ëË³Ý³ïáõ×³Ý³ãíÇ ¹³ï³ùÝÝáõ-Ã Ù³Ý³Ï ÃáõÛÉ ïí³Í µ³ñ»ËÇÕ× ëË³ÉÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ: ²Ûë ëÏ½µáõÝùÁ ãÇ Ï³ñáÕ ÏÇñ³éí»É ³ÛÝ¹³-ï³íáñÝ»ñÇ Ñ³Ý¹»å, áñáÝù Çñ»Ýó í×ÇéÝ»ñÁ Ï³-Û³óÝ»ÉÇë Õ»Ï³í³ñí»É »Ý Ïáéáõ å óÇáÝ ÝÏ³ï³-éáõÙÝ»ñáí: Î³ñÍáõÙ »Ýù` ß³ï ³í»ÉÇ ³ñ¹ÛáõÝ³-í»ï ¿ Ëáëë»É å»ïáõÃÛ³Ý å³ï³ëË³Ý³ïáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ ³ÛÝ ³éáõÙáí, áñå»ë½Ç¹³ï³íáñÝ»ñÇÝ Ñ»-é³óÝ»Ý ÙÇ³ÛÝ ³ÛÝ ¹»å ù»ñáõÙ, »Ã» Ýñ³Ýù ÏáÙå»-ï»Ýï ã»Ý Ï³Ù áõÝ³Ï ã»Ý Çñ»Ýó ·áñÍ³éáõÛÃÝ»ñÁ Ï³ï³ñ»É: ä»ïù¿ ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý³Ý Ñ³ïáõÏ ÁÝ-Ã³ó³Ï³ñ·»ñ, áñáÝù Ïå³ßïå³Ý»Ý¹³ï³íáñÝ»-ñÇÝ` ù³Õ³ù³Ï³Ý ÝÏ³ï³éáõÙÝ»ñáí å³ßïáÝ³-ÃáÕ ÉÇÝ»Éáõ å³Ñ³ÝçÝ»ñÇó:

Æ ï³ñµ»ñáõÃÛáõÝ ³Ûë Çñ³¹ñáõÃÛáõÝÇó` **³Ý-Ó»éÝÙË»ÉÇáõÃÛ³Ý ëÏ½µáõÝùÁ** ß³ï ³í»ÉÇ íÇ×³-Ñ³ñáõÛó¿ ¨ ¿³Ï³Ýáñ»Ý Ï³Ëí³Í ¿ µÝáñáßáõÙÇó ¨ ù³Õ³ù³Ï³Ý ÙÇç³í³ÛñÇó: ÜÇ¹»ñÉ³Ý¹Ý»ñáõÙ ù³-Õ³ù³Ï³Ý ·áñÍÇãÝ»ñÁ ÁÝ¹Ñ³Ýñ³å»ë ËáñÑñ¹³-ñ³Ý³Ï³Ý ³ÝÓ»éÝÙË»ÉÇáõÃÛáõÝ ãáõÝ»Ý: ØÇ³óÛ³É Â³·³íáñáõÃÛ³Ý ËáñÑñ¹³ñ³ÝÇ ³Ý¹³ÙÝ»ñÝ ³Ûë ³éáõÙáí áõÝ»Ý ãÝãÇÝ å³ßïå³Ýí³ÍáõÃÛáõÝ: Üñ³Ýù ÇÙáõÝÇï»ï áõÝ»Ýù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý·áñí»-ñáí Ï³É³Ý³íáñÙ³Ý¹»Ù, ë³Ï³ÛÝ, Ñ³ßíÇ ³éÝ»Éáí ³ÛÝ Ñ³Ý·³Ù³ÝùÁ, áñ Ý»ñÏ³ÛáõÙë ß³ï ùÇã ù³Õ³-ù³óÇ³Ï³Ý·áñÍ»ñ Ï³Ý, Áëï áñáÝó ³ÝÓÁ Ï³ñáÕ¿ Ï³É³ÝùÇ ï³Ï ³éÝí»É, ³Ûë ³ñïáÝáõÃÛáõÝÝ ³å³-ÑáíáõÙ¿ å³ßïå³ÝáõÃÛ³Ý ³ÝÝß³Ý ³ëïÇ×³Ý: Ð³×³Ë, ³ÛÝ ¹»å ù»ñáõÙ, »ñµ å³Ñ³ÝçíáõÙ¿ ËáñÑñ¹³ñ³ÝÇ Ù³ëÝ³ÏóáõÃÛáõÝÁ, ËáëùÁ ÙÇ³ÛÝ Ñ»ï³ùÝÝáõÃÛáõÝÁ ë³ÝÏóÇ³íáñ»Éáõ Ù³ëÇÝ¿:

´»É·Ç³ÛáõÙ áëïÇÏ³ÝáõÃÛáõÝÁ Ï³ñáÕ¿ Ñ»-ï³ùÝÝ»É ËáñÑñ¹³ñ³ÝÇ ³Ý¹³ÙÝ»ñÇ ·áñÍ»ñÁ` Ý»-ñ³éÛ³É Ëáõ½³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, Ñ³ñó³ùÝÝáõÃÛáõÝ-Ý»ñÁ ¨ Ï³É³Ý³íáñ»ÉÁ, ³é³Ýóáñ¨¿ù³Õ³ù³Ï³Ý ÙÇç³Ùïáõ Ã Ûó³Ý, ë³Ï³ÛÝ å³Ñ³ÝçíáõÙ¿ ÃáõÛÉïíáõ-ÃÛáõÝ, áñå»ë½Ç ËáñÑñ¹³ñ³ÝÇ ³Ý¹³ÙÁ Ï³Ý·ÝÇ ¹³ï³ñ³ÝÇ ³é³ç: ²Ûë ÷áõÉáõÙ ³Ûº¹åÇëÇ ë³ÝÏóÇ³Ý ¹ÇÙ³¹ñáõÃÛáõÝ Ñ³Ù³ñÛ³ ãÇ ëï³ÝáõÙ: ²Ùµ³ëï³ÝÛ³ÉÝ ³é³çí³ å»ë áõÝÇ áñáß³ÏÇ Çñ³-íáõÝùÝ»ñ, ûñÇÝ³Ï, áñ ËáñÑñ¹³ñ³ÝÇ Ý»ñÏ³Û³óáõ-óÇãÁ Ý»ñÏ³ Ï·ïÝíÇ ÑÝ³ñ³íáñ µáÉáñ Ëáõ½³ñÏáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇ Å³Ù³Ý³Ï: ¸³ ï³ñµ»ñíáõÙ¿ ÜÇÏ³-ñ³·áõ³ÛáõÙ ·áñÍ»ñÇ ¹ñí³ÍùÇó, áñï»Õ 2002Ã. å³Ñ³Ýçí»ó Ï»ë ÙÇÉÇáÝ ëïáñ³·ñáõÃÛáõÝÝ»ñáí Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý å³Ñ³Ýç³·Çñ, áñå»ë½Ç ¹ñ³Ý ãÑ³Ïí³Í ûñ»Ýë¹Çñ ÅáÕáíÁ×³Ý³å³ñÑï³Ý³Ë-ÏÇÝÝ³Ë³·ÑÇ¹³ï³Ï³Ý Ñ»ï³å Ý¹Ù³ÝÁ(¨¹³-ï³å³ñïÙ³ÝÁ)` 100 ÙÉÝ ¹áÉ³ñÇ å»ï³Ï³Ý ÙÇçáó-Ý»ñÇ Ñ³÷ßï³ÏáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñº:

ä³ï³ëË³Ý³ïáõÃÛ³Ý µ³ó³Ï³ÛáõÃÛ³Ý Ñ³ñóáõÙ ÇÙáõÝÇï»ïÇ ÁÝ¹·ñÏáõÙÁ Ý»ñ³éáõÙ¿ å³ßïáÝ³í³ñáõÃÛ³Ý ÁÝÃ³óùáõÙ Ï³ï³ñí³Í µá-Éáñ³Ïï»ñÝáõ ³ñ³ñùÝ»ñÁ` ÇÝãå»ë ËáñÑñ¹³ñ³-ÝáõÙ, ³ÛÝå»ë¿É å³ßïáÝ³Ï³Ý ³éÇÃÝ»ñáí: ²ÛëåÇ-ëáí, ³ÛÝãÇ ï³ñ³ÍíáõÙ áã å³ßïáÝ³Ï³Ý»ÉáõÃÝ»-ñÇ Å³Ù³Ý³Ï ³ñí³Í Ñ³Ûï³ñ³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ï³Ù Ù³ÙáõÉáõÙ ïå³·ñí³Í Ñá¹í³ÍÝ»ñÇ íñ³: ÊáñÑñ-¹³ñ³ÝÇ ß»ÝùÁ Çñ å³ï»ñáí¿ ÙÇ³ÛÝ ËáñÑñ¹³Ý-ßáõÙ ÇÙáõÝÇï»ïÇ ³Ûë Ó¨Çë³ÑÙ³ÝÝ»ñÁ: ¸ñ³ÝóÇó ¹áõñë ù³Õ³ù³Ï³Ý ·áñÍÇãÁ ¹³éÝáõÙ¿ Ñ³ë³ñ³Ï ù³Õ³ù³óÇ:

àñáß »ñÏñÝ»ñ áõÝ»Ý ÏáÝÏñ»ï ¹ñáõÛÃÝ»ñ, áñáÝù ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ »Ý ï³ÉÇë ËáñÑñ¹³ñ³-Ý³Ï³Ý ãÑÝ³Ý¹Çë³óáÕ Ù³ñ¹Ï³Ýó û·ïí»Éáõ µ³-ó³ñÓ³Ï ³½³ï ËáëùÇ ÇÙáõÝÇï»ïÇó: ØÇ³óÛ³É Â³·³íáñáõÃÛáõÝáõÙ, ûñÇÝ³Ï` ËáñÑñ¹³ñ³Ý³Ï³Ý ÉëáõÙÝ»ñÇÝ Ï³Ù ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·»ñÇÝ Ù³ëÝ³ÏóáÕ µáÉáñ³ÝÓÇÝù, Ý»ñ³éÛ³É å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÝ»ñÁ ¨ íÏ³-÷áñÓ³·»ïÝ»ñÁ, ÁÝ¹·ñÏí³Í »Ý å³ï³ë-Ë³Ý³ïáõÃÛ³Ý µ³ó³Ï³ÛáõÃÛ³Ý ëÏ½µáõÝùÇ áÉáñ-ïáõÙ:

ê³Ï³ÛÝ Ñ³ÙÁÝ¹Ñ³Ýáõñ ×³Ý³ãáõÙ ·ï³Í¿ Ñ³Ù³ñíáõÙ ³ÛÝ,áñ »Ã» ËáñÑñ¹³ñ³ÝÇ ³Ý¹³ÙÁ µéÝí»É¿ in fragrante delicto Ï³Ù, ³ÛÉ Ëáëù»ñáí ³ë³Í, Ñ³Ýó³·áñÍáõÃÛáõÝ Ï³ï³ñ»ÉÇë, Ï³Ù å³ïÅ»ÉÇ Ñ³Ýó³·áñÍáõÃÛáõÝ Ï³ï³ñ»Éáõó ³ÝÙÇ-ç³å»ë Ñ»ïá, ³å³ ³ÝÓ»éÝÙË»ÉÇáõÃÛáõÝÁ` ÇÙáõÝÇ-ï»ïÇ ³Ûë»ñÏñáñ¹ Ï³ï»·áñÇ³Ý, áã ÙÇ å³ßïå³-ÝáõÃÛáõÝ ãÇ å³Ñáíáõ Ù: ²Û¹áõÑ³Ý¹»ñÓ, ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý in fragrante delicto -Ç ï³ñµ»ñ Ù»ÏÝáõÃÛáõÝ-Ý»ñ, ¨ áñáß»ñÏñÝ»ñ ³Û¹ Ñ³ëÏ³óáõÃÛáõÝÁ ï³ñ³-íáõÙ »Ý Ñ³Ýó³·áñÍáõÃÛ³Ý Ï³ï³ñÙ³ÝÁ Ñ³çáñ-¹³Í 24 Å³Ù»ñÇ íñ³:

²ÝÓ»éÝÙË»ÉÇáõÃÛ³Ý Ñ³ëÏ³óáõÃÛ³ÙµÁÝ¹·ñÏ-íáÕ ³ñ³ñùÝ»ñÇ ³éáõÙáí ï³ñµ»ñ Ùáï»óáõÙÝ»ñ »Ý ¹ñë¨áñíáõÙ Ý³¨ ÙÇç³½·³ÛÇÝ Çñ³íáõÝùáõÙ: àñáß»ñÏñÝ»ñ ÏáÝÏñ»ï ÝßáõÙ »Ý ³ÛÝ Ñ³Ýó³·áñ-ÍáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, áñáÝó ¹»åùáõÙ ÇÙáõÝÇï»ïÁãÇ ·áñ-ÍáõÙ, ÙÛáõëÝ»ñÁ ÝßáõÙ »Ý ³Û¹åÇëÇ Ñ³Ýó³·áñÍáõ-ÃÛáõÝ Ï³ï³ñ»Éáõ å³ñ³·³ÛáõÙ ÑÝ³ñ³íáñ µ³Ý-ï³ñÏáõÃÛ³Ý Å³ÙÏ»ïÁ: ²Ûëå»ë, Þí»¹Ç³ÛÇ ê³Ñ-Ù³Ý³¹ñáõÃÛ³Ý Ù»ç ³ëí³Í¿, áñ ³ÝÓ»éÝÙË»ÉÇáõ-ÃÛ³Ý ëÏ½µáõÝùÁ ãÇ ï³ñ³ÍíáõÙ »ñÏáõ Ï³Ù ³í»ÉÇ ï³ñÇÝ»ñÇ ³½³ï ³½ñÏÙ³Ùµ å³ïÅíáÕ Ñ³Ýó³-·áñÍáõÃÛáõÝÝ»ñÇ íñ³: ÜÙ³Ý ¹ñáõÛÃÝ»ñÝ ³é³í»É ËÇëï»Ý üÇÝÉ³Ý¹Ç³ÛáõÙ. ËáñÑñ¹³ñ³Ý³Ï³ÝÝ»ñÝ ³Ûëï»Õ å³ßïå³ÝáõÃÛáõÝ »Ý ëï³ÝáõÙ ÙÇ³ÛÝ ³ÛÝ ¹»åù»ñáõÙ, »Ã» åáï»ÝóÇ³É Ñ»ï³ùÝÝáõÃÛáõÝÁ í»-ñ³µ»ñáõÙ¿ í»ó ³ÙëÇó å³Ï³ë ³½³ï ³½ñÏáõÙ Ý³Ë³ï»ëáÕ Ñ³Ýó³·áñÍáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ: àñå»ëï³-ÝáÝ` ë³ ¹Çïáõ Ù¿ áñå»ë ·áñÍÝ³Ï³ÝáõÙ É³í³-·áõÛÝ ûñÇÝ³ÏÁ:

²ÝßáõßÏ, áëïÇÏ³ÝÝ»ñÝ ³ÝûñÇÝ³Ï³Ý»ÝÑ³-Ù³ñáõÙ áñ¨¿ Ù»ÏÇÝ Ï³ß³é»ÉÁ Ï³Ù Ï³ß³éù í»ñó-Ý»ÉÁ, Ã»¨ ³Û¹åÇëÇ Ù»Õ³¹ñ³ÝùÝ»ñáí ¹³ï³Ï³Ý

Ñ»ï³åÝ¹Ù³Ý ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÁÙ»Í³å»ëÏ³Ë-í³Í¿ù³Õ³ù³Ï³Ý ÙÇç³í³ÛñÇó ¨ ³ÛÝ µ³ÝÇó, Ã» áñù³Ý ËÇëï¿å³Ñå³Ýíáõù ³ÝÓ»éÝÙË»ÉÇáõÃÛ³Ý ëÏ½µáõÝùÁ: ²ÛÝ ¹»åùáõÙ, »ñµ å»ï áõÃÛáõÝÁ Ï³ñáÕ¿ ³Ýí³Ý³å»ë ³ñ·»É»É Ï³ß³éù í»ñóÝ»ÉÝ ÇÝãå»ë ù³Õ³ù³Ï³Ý ·áñÍÇãÝ»ñÇ, ³ÛÝå»ë ¿É Ñ³ë³ñ³Ï ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÇ ßñç³ÝáõÙ, ë³Ï³ÛÝ ½áõ·³Ñ»é ¹ñ³Ý, ù³Õ³ù³Ï³Ý ·áñÍÇãÝ»ñÁ ß³ï Ñ³×³Ë·ïÝíáõÙ »Ý áã ÙÇ³ÛÝ ÇÙáõÝÇï»ïÇÙ³ëÇÝ Ùßáõß³-å³ï Ó¨³Ï»ñåí³Í ¹ñáõÛÃÝ»ñÇ å³ßï å³ÝáõÃÛ³Ý Ý»ñùá, ³ÛÉ¨ å³ßï å³ÝíáõÙ »Ý å»ï³Ï³Ý Í³é³-ÛáÕÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó, áñáÝù å³ñï³íáñ »Ý¹³ï³Ï³Ý Ñ»ï³åÝ¹áõÙ Ï³½Ù³Ï»ñå»É Éáõñç Ñ³Ýó³·áñÍáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇ ¹»åùáõÙ, ë³Ï³ÛÝ ·»ñ³¹³ëáõÙ »Ý ³ç³Ïó»É Çñ»Ýó ·áñÍÁÝÏ»ñÝ»ñÇÝ:

²ÛÝ Ñ³ñóáõÙ, Ã» áñù³Ý Å³Ù³Ý³Ïáí¿ ·áñ-ÍáõÙ ³ÝÓ»éÝÙË»ÉÇáõÃÛ³Ý ëÏ½µáõÝùÁ ËáñÑñ¹³ñ³-ÝÇ ³Ý¹³ÙÝ»ñÇ ¨ å³ßï áÝ³ï³ñ ³ÝÓ³Ýó ÝÏ³ï-Ù³Ùµ, ï³ñµ»ñ»ñÏñÝ»ñáõÙ ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý ï³ñ-µ»ñ ûñ»Ýë¹ñáõÃÛáõÝÝ»ñ: ²ÝÓ»éÝÙË»ÉÇáõÃÛ³Ý Å³-Ù³Ý³Ï³ÛÇÝ ë³ÑÙ³ÝÝ»ñÁ ³ÛÝ ÑáõÛÅ Ï³ñ¨áñ Ñ³ñ-ó»ñÇó »Ý, áñáÝù Ñ³ïÏ³å»ë ³ÝÑñ³Å»ßï ¿É³í³-·áõÛÝë ÙßÏ³»É ÇÙáõÝÇï»ïÇÙ³ëÇÝ ûñ»Ýë¹ñáõÃÛáõÝ ëï»ÕÍ»ÉÇë: àñáß »ñÏñÝ»ñáõÙ ÇÙáõÝÇï»ïÁ ·áñÍáõÙ ¿ ÙÇÙÇ³ÛÝ ËáñÑñ¹³ñ³Ý³Ï³Ý Ýëï³ßñç³ÝÝ»ñÇ ÁÝÃ³óùáõÙ: ØÇ ß³ñù »ñÏñÝ»ñáõÙ ÇÙáõÝÇï»ïÇ åñ³Ïï ÇÏ³Ý ÃáõÛÉ¿ï³ÉÇë, áñ ³ÛÝ³í³áÙ³ï í»-ñ³Ï³Ý·ÝíÇ ËáñÑñ¹³ñ³ÝÇ ³Ý¹³ÙÇí»ñÁÝ ïñÙ³Ý ¹»åùáõÙ: ²ÛÉ»ñÏñÝ»ñáõÙ ù³Õ³ù³Ï³Ý ·áñÍÇãÝ»ñÁ ëï³ÝáõÙ »Ý ÇÙáõÝÇï»ï, áñÁÝ³Ëáñ¹áõÙ¿ Ýñ³Ýó å³ßï áÝ³í³ñÙ³Ý Å³ÙÏ»ïÇÝ, ¨ ¹³ Ï³ñáÕ¿ í ï³Ý·³íáñ Ñ»ï¨³ÝùÝ»ñ áõÝ»Ý³É, ù³Ý½Ç ÏÑñ³-åáõñÇ Ñ³Ýó³·áñÍÝ»ñÇÝ, áñáÝù Ï·³ÛÃ³ÏÕí»Ý¹³-ï³Ï³ÝÑ»ï³å Ý¹áõÙÇó ³½³ï í»ÉáõÑÝ³ñ³íáñáõ-ÃÛ³Ùµ: ÜÙ³Ý¹ñáõÛÃÁ Ï³ñáÕ¿ Ïáéáõù å³óÝ»É µáÉáñ ù³Õ³ù³Ï³Ý ·áñÍÇãÝ»ñÇÝ, ¨ ¹ñ³ÝÇó ³ÝÑñ³-Å»ßï¿ Ëáõë³÷»É ù³Õ³ù³Ï³Ý ÇÙáõÝÇï»ïÇÙ³-ëÇÝ ó³ÝÏ³ó³Í ûñ»Ýë¹ñáõÃÛáõÝáõÙ:

àÕç ÏÛ³ÝùÇ ÁÝÃ³óùáõÙ Ó·íáÕ ³ÝÓ»éÝÙË»-ÉÇáõÃÛ³Ý ÇÙáõÝÇï»ïÁ, ÇÝã ËáëùÁ, áã ÙÇ ùÝÝ³¹³-ïáõÃÛ³Ý ãÇ ¹ÇÙ³ÝáõÙ: ä³ßïáÝÁ ÃáÕÝ»É Çë ³Ù»Ý ¹»åùáõÙ ³ÝÑñ³Å»ßï¿ÑñÃ³ñí»É ³ÛÝ ³ñïáÝáõ-ÃÛáõÝÇó: ä»ïù¿ë³ÑÙ³Ý»É ³ÛÝ ³é³í»É³·áõÛÝ Å³ÙÏ»ïÁ, áñÇ ÁÝÃ³óùáõÙ »ñÏñÇ Ý³Ë³·³ÑÁ Ï³Ù í³ñã³å»ïÁ Ï³ñáÕ»Ý½µ³Õ»óÝ»É³Ûº å³ßïáÝÝ»-ñÁ: ä»ïù¿·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý³ Ï³ñ·³íáñÙ³Ý áñá-ß³ÏÇ Ó¨, Ñ³Ù³Ó³ÛÝ áñÇ å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓÇÝù ¨ ù³Õ³ù³Ï³Ý ·áñÍÇãÝ»ñÁ å³ï³ëË³Ý³ïáõ ÏÉÇÝ»Ý Çñ»Ýó ·áñÍ»ñÇ Ñ³Ù³ñ, ÝáõÛÝÇëÏ»Ã» Ýñ³Ýù Çñ»Ýó å³ßïáÝ³í³ñÙ³Ý ÁÝÃ³óùáõÙ ÇÙáõÝÇï»ï áõÝ»ÇÝ ¹³ï³Ï³Ý Ñ»ï³åÝ¹áõÙÇó: ´Ý³Ï³Ý³-µ³ñ, ¹³ Ïµ³ñ¹³óÝÇ ó³ÝÏ³ó³Í Ñ»ï³ùÝÝáõ-ÃÛáõÝ, ù³ÝÇ áñ ùÝÝÇãÝ»ñÁ Ñ³ñó»ñ»Ý ï³Éáõ ÙÇù³-ÝÇ ï³ñÇ ³é³ç Ï³ï³ñí³Í ¹»åù»ñÇ Ù³ëÇÝ: ÆÙáõÝÇï»ïÁßÝáñÑíáõÙ¿ãã Ã» áñå»ë å³ïÇí Ï³Ù ³ñïáÝáõÃÛáõÝ. ³ÛÝ ³í»ÉÇ ßáõï íëï³ÑáõÃÛ³Ý ëñµ³½³Ý ÙÇ ³Ïï¿, áñÁ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ¿ï³-ÉÇë ³ÝÓÇÝ ³í»ÉÇ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï Ï³ï³ñ»É Çñ Ñ³-ë³ñ³Ï³Ï³Ý å³ñï³Ï³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÁ: ä³ßïáÝÇó Ñ»é³Ý³Éáí` å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓÁ å»ïù¿å³-ï³ëË³Ý ï³ Ñ³Ýó³íáñ í³ñùÇ ³ÛÝ ó³ÝÏ³ó³Í ¹ñë¨áñáõÙÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ, áñáÝóáí, ÑÝ³ñ³íáñ¿, Ý³ µÝáõÃ³·ní»É¿Çñ å³ßïáÝ³í³ñÙ³ÝÁÝÃ³óùáõÙ[10]:

ÊàðÐð¸²ð²Ü²Î²ÜÆØàôÜÆîºîÆò¼ðÎºÈàôÀÜÂ²ò²Î²ð¶À

¶áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý ËáñÑñ¹³ñ³Ý³Ï³Ý ÇÙáõÝÇ-ï»ïÇó ½ñÏ»Éáõ µ³½Ù³ÃÇí ï³ñµ»ñ³ÏÝ»ñ: Þ³ï»ñÏñÝ»ñáõÙ ÝÙ³Ý ÁÝÃ³ó³Ï³ñ· ÁÝ¹Ñ³Ýñ³å»ë Ý³Ë³ï»ëí³Í ã¿. Ï³Ù ³ÛÝ å³ï×³éáí, áñ ³éÇÃ-Ý»ñã»Ý »Õ»É ³Û¹å ÇëÇ ÁÝÃ³ó³Ï³ñ· ÙßÏ³Ï»ÉáõÑ³-Ù³ñ, Ï³Ù ¿É áõÕÕ³ÏÇáñ»Ý µ³ó³Ï³Û»É¿ÝÙ³Ý Ýñµ³ÝÏ³ï Ñ³ñó»ñÁ Ï³ñ·³íáñ»Éáõù³Õ³ù³Ï³Ý Ï³ÙùÁ: àñáß »ñÏñÝ»ñáõÙ ÇÙáõÝÇï»ïÇó Ññ³Å³ñ-í»Éáõ ·áñÍÁÝÃ³óÁ Ï³ÝË³Ù ï³Í í³Í µ³ñ¹»óí³Í¿`ÝÙ³Ý ËÝ¹ñ³ÝùÝ»ñÁãËñ³ Ëáõë»ÉáõÑ³Ù³ñ:

²ÛÝáõ³Ù»Ý³ÛÝÇí, ÇÙáõÝÇï»ïÇó ½ñÏ»Éáõ ¹Ç-ÙáõÙÝ»ñ ùÝÝ³ñÏ»Éáõ Ñ³Ù³ñ ³ÝÑñ³Å»ßï¿ë³Ñ-Ù³Ý»É ëÏ½µáõÝùÝ»ñÇ Ñëï³Ï Ñ³Ù³Ï³ñ·: àñå»ë ³Û¹ëÏ½µáõÝùÝ»ñÇ ÁÝ¹Ñ³Ýáõñ Ï³ÝáÝ å»ïù¿Ñ³ß-íÇ ³éÝíÇ ³ÛÝ, áñ.

- *Խնդրանքը վերաբերում է լուրջ հանցագործության, որը խաղախարշիկ է դնում խորհրդարանական պատիվն ու անունը:*
- *Խնդրանքն իրենից չի ներկայացնում անարդարության և ընտրողների շահերը ներկայացնելու նրա մանդատի իրականացման ազատության հանդեպ:*
- *Խնդրանքը նպատակ չի հետապնդում առանձնացնել որևէ քաղաքական գործչի նրա հանդեպ խտրականության հարուցելու միտումով:*
- *Գործի փաստերը խճողված չեն քաղաքական ակնարկ մեխանիզմներով:*

ÊáñÑñ¹³ñ³Ý³Ï³Ý ÇÙáõÝÇï»ïÇó ½ñÏÙ³Ý ËÝ¹ñ³ÝùÝ»ñ ùÝÝ»Éáõ Ñ³Ù³ñ Ñ³×³Ë ëï»ÕÍáõÙ¿ ËáñÑñ¹³ñ³Ý³Ï³Ý Ñ³ïáõÏ ÏáÙÇï»` ÏáÝÏñ»ï ·áñÍÁ ùÝÝ»Éáõ ¨ ùÝÝ³ñÏ»Éáõ Ñ³Ù³ñ: Àëï ÝßÍ³Í ÏáÙÇï»Ç »½ñ³Ï³óáõÃÛ³Ý ÑÇÙ³Ý íñ³, ËáñÑñ¹³-ñ³ÝÁùí»³ñÏáõÙ Ï³ÓÏ³óÝÇ ïíÛ³É ËáñÑñ¹³ñ³-Ý³Ï³ÝÇ §ÇÙáõÝÇï»ï³ÛÇÝ Ï³ñ·³íÇ×³ÏÁ¦ å³ñ-½»Éáõ Ñ³Ù³ñ: ÎáÝÏñ»ï ËáñÑñ¹³ñ³Ý³Ï³ÝÇ Ñ³Ý-¹»å ÇÙáõÝÇï»ïÁÑ»ï Ï³Ýã»Éáõí»ñ³µ»ñÛ³ÉÝ³Ë-

Ý³Ï³ÝËÝ¹ñ³·ÇñÁëáíáñ³µ³ñÝ»ñÏ³Ù³óÝáõÙ»Ý å»ï³Ï³Ý¹³ï³Ë³½Á, Ñ³ïáõÏÙ»Õ³¹ñáÕÁÏ³Ù ³ñ¹³ñ³¹³ïáõÃÛ³Ý Ý³Ë³ñ³ñÁ: Ø»Í³í Ù³-ë³Ùµ, ³Ù¹ ËÝ¹ñ³·ñÇ Ù³ëÇÝ Çñ³½»ÏíáõÙ »Ý Ñ³-Ù³å³ï³ëË³ÝïáÙÇï»Ý, ËáñÑñ¹³ñ³ÝÇ ËáëÝ³-ÏÁ¨Ù»Ï-»ñÏáõÝ³Ë³ñ³ñÝ»ñ: ÊáñÑñ¹³ñ³ÝÁ, áñ-å»ë Ï³ÝáÝ, Ñ³ÏíÍ³Í ¿Ñ»ï¨»É Ñ³ïáõÏ ÏáÙÇï»Ç ÏáÕÙÇó ïñí³Í Ñ³ÝÓÝ³ñ³ñ³Ï³ÝÝ»ñÇÝ: ø³Õ³-ù³Ï³ÝÇÙáõÝÇï»ïÁí»ñ³óÝ»Éáõë³ÝÏóÇ³ï³Éáõ Ñ³Ù³ñëáíáñ³µ³ñ ³ÝÑñ³Å»ßï¿ ËáñÑñ¹³ñ³-Ý³Ï³ÝÝ»ñÇ Ó³ÛÝ»ñÇ »ñÏáõ »ñÑáñ¹Á: ²Ûë í»ñçÇÝ å³Ñ³ÝçÁ, ë³Ï³ÛÝ, ï³ñµ»ñ¿ ³é³ÝÓÇÝ »ñÏñÝ»-ñáõÙ:

üñ³ÝëÇ³ÛÇ ²½·³ÛÇÝ ÅáÕáíÇ µÛáõñáÝ Çñ³í³-ëáõ¿ÇÙáõÝÇï»ïÇÇñ³íáõÝùÝ»ñÇó½ñÏ»É ËáñÑñ¹³-ñ³ÝÇ ³Ý¹³ÙÝ»ñÇÝ: ²é³çÇÝ Ñ»ñÃÇÝ µÛáõñáÝëï áõ-·áõÙ ¿` ³ñ¹Ûáù å³ï·³Ù³íáñÇ ³½³ïáõÃÛáõÝÁ ë³ÑÙ³Ý³÷³Ï»Éáõ Ù³ëÇÝ ËÝ¹ñ³·ÇñÝ ÇëÏ³Ï³±Ý ¿, Çñ³í³óÇ¨µ³ñ»ËÕ×áõÃÛ³Ý á·áí ³ñí³Í: ¶áñ-ÍÇ ¿áõÃÛáõÝÝ ÁÝ¹Ñ³Ýñ³å»ëãÇ ¹Çï³ñÏíáõÙ: ÆÙáõ-ÝÇï»ïÇó½ñÏ»Éáõ Ñ³Ù³ñ(¹³ëáíáñ³µ³ñ³ñíáõÙ ¿ ³ñ¹³ñ³¹³ïáõÃÛ³Ý Ý³Ë³ñ³ñÇ ËÝ¹ñ³·ñáí) Ýß³Ý³ÏíáõÙ ¿ ½»ÏáõóáÕ, ¨ ÏáÙÇï»Ý ad hûc ¨ Ýñ³Ýó »½ñ³Ï³óáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ùÝÝ³ñÏíáõÙ »Ý ²½-·³ÛÇÝ ÅáÕáíÇ Ï³Ù ê»Ý³ïÇµ³óÝÇëïáõÙ[11]:

ø³Õ³ù³Ï³Ý ÇÙáõÝÇï»ïÇ Ù³ëÇÝ Ñ³ñóÁ ¹áõñë¿·³ÉÇë³½·³ÛÇÝë³ÑÙ³ÝÝ»ñÇßñç³Ý³ÏÝ»-ñÇó: Îáéáõåóç³ÛÇ Ù³ëÇÝß³ï åÝ¹áõÙÝ»ñ ÁÝ¹·ñ-ÏáõÙ »ÝÝ³¨½»ÝùÇ ÙÇç³½·³ÛÇÝí³×³éù, ³ÛÉ»ñÏ-ñáõÙ ·ïÝíáÕ ³ÝÓÝ³Ï³Ý Ñ³ñëïáõÃÛáõÝ¨ ÝÙ³Ý ³ÛÉµ³Ý»ñ: ´³óÇ ³Ù¹, ù³Õ³ù³Ï³Ý ÇÙáõÝÇï»ïÁ Ûáõñ³ù³ÝãÛáõñ »ñÏñáõÙ Ý»ñ³éáõÙ¿Ý³¨»ñÏñáõÙ ·ïÝíáÕ ¹Çí³Ý³·Çï³Ï³Ý Ù»Í ÏáñåáõëÁ: ²Ûëå Çëáí, ã³÷³½³Ýó Ï³ñ¨áñ¿, áñ ¿ùëïñ³¹ÇóÇ³ÛÇ å³Ñ³ÝçÁ ï³ñ³ÍíÇÝ³¨å»ï³Ï³ÝÁÝïñáíÇãÇ-ÝáíÝÇÏÝ»ñÇ íñ³: ¸³ »ÝÃ³¹ñáõÙ¿, áñ Ñ³Ù³å³-ï³ëË³Ý»ñÏñÝ»ñÇ ÙÇç¨ å»ïù¿ ÏÝùí»Ý å³ÛÙ³-Ý³·ñ»ñ, Ñ³Ù³Ó³ÛÝ áñáÝó ÷áË³¹³ñÓáñ»Ý Ï×³-Ý³ãí»Ý ùñ»³Ï³Ý µÝáõÛÃÇ ÷áË³¹³ñÓ Ù»Õ³¹-ñ³ÝùÝ»ñÁ:

¸ð²Î²Ü äð²Î îÆÎ²ÚÆ úðÆÜ²ÎÜºð

ÜÇ¹»ñÉ³Ý¹Ý»ñáõÙ ËáñÑñ¹³ñ³Ý³Ï³Ý ÇÙáõ-ÝÇï»ïÇÙ»ç ÁÝ¹·ñÏíáÕ Ñ³ñó»ñÇ ßñç³Ý³ÏÁß³ï ÷áùñ¿: 1884-Çó ùñ»³Ï³Ý¨Çñ³í³µ³Ý³Ï³Ý Ñ»-ï³ùÝÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³éáõÙáí ÐáÉ³Ý¹Ç³ÛÇ ûñ»Ýë-¹ÇñÝ»ñÁ Ñ³í³ë³ñí»óÇÝëáíáñ³Ï³Ýù³Õ³ù³óÇ-Ý»ñÇÝ: Üñ³Ýó ³ñïáÝáõÃÛáõÝÁ ï³ñ³ÍíáõÙ¿ ÙÇÙÇ³ÛÝ å³ï³ëË³Ý³ïíáõÃÛ³Ý µ³ó³Ï³ÛáõÃÛ³Ý ëÏ½µáõÝùÇ íñ³¨ÁÝ¹·ñÏíáõÙ¿ ÙÇ³ÛÝ Ëëïá-ñ»Ý ³éÝãíáÕ ³Ïï»ñ ËáñÑñ¹³ñ³Ý³Ï³Ý Ù³Ý¹³-ïÇÑ»ï: ¸³ ÝßÝ³Ï³ÝáõÙ¿, áñ ÐáÉ³Ý¹Ç³ÛÇ ËáñÑñ-¹³ñ³Ý³Ï³ÝÝ»ñÁ å³ßïå³ÝáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý ÙÇÙÇ³ÛÝ ³ñï³Ñ³ÛïÍ ÏñíÇùÝ»ñÇ¨ ÝÑ³Ýó ÏáõÙÇó å³ßïáÝ³Ï³Ý å³ñï³Ï³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ï³ï³ñÙ³ÝÅ³Ù³Ý³Ï ïñí³ÍÓ³ÛÝ»ñÇÑ»ï Ï³å-í³Í: ²Ûë Çñ³íáõÝùÁµ³ó³ñÓ³Ï¿¨ ³Ýë³ÑÙ³Ý³-÷³Ï:

ÊáñÑñ¹³ñ³ÝÇ ³Ý¹³ÙÝ»ñÇÝ ÇÙáõÝÇï»ïÇó ½ñÏ»Éáõ ·áñÍáõÙ ËáñÑñ¹³ñ³ÝÁ áã ÙÇ ¹»ñ ãÇ Ë³-ÕáõÙ: Üñ³ ÷áË³ñ»Ý ³Ûë åÇëÇ áñáßáõÙÝ»ñ ³Ñ³ ³ñ¹»Ý 150 ï³ñÇ ÁÝ¹áõÝáõÙ¿ ¶»ñ³·áõÛÝ ¹³ï³-ñ³ÝÁ: ²Ûëûñ áã ÙÇ ³ÝÑñ³Å»ßïáõÃÛáõÝ ãÏ³ ·áñÍÇ ¹Ý»Éáñ¨¿Çñ³í³µ³Ý³Ï³ÝÁÝÃ³ó³Ï³ñ· ³Ûë³ñ-ïáÝáõÃÛáõÝÝû·ï³·áñÍ»Éáõ Çñ³íáõÝùÁ ÏÇñ³é»Éáõ Ñ³Ù³ñ[12]:

ø³Õ³ù³Ï³ÝÇÙáõÝÇï»ïÇÑëï³Ï¨ÏÇñ³é»-ÉÇã³÷áñáßÇãÝ»ñÇÝ»ñÙáõÍáõÙÁ ³½·³ÛÇÝÑ³Ï³Ïá-éáõåóÇáÝ ó³ÝÏ³ó³Í Íñ³·ñÇ Ï³Ù ³ñß³íÇ Ï³ñ¨áñµ³Õ³¹ñ³Ù³ëÝ¿, Ñ³ïï³å»ë ³ÛÝ »ñÏñ-Ý»ñÇ Ñ³Ù³ñ, áñï»Õ ³ÝÑÝ³ñ¿ ³ÝóÏ³óÝ»É Ï³ñ¨áñ Ñ»ï³ùÝÝáõÃÛáõÝÝ»ñ` ³ñïáÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¨ Ñáí³Ý³íáñãáõÃÛ³Ý ³éï³ÛáõÃÛ³Ý å³ï×³éáí: ø³Õ³ù³Ï³ÝÇÙáõÝÇï»ïÇÑ»ï Ï³åí³Í ³ñï³-éáó¹»åù»ñÇ¨ã³ñ³ß³ÑáõÙÝ»ñÇ Ïñ×³ïáõÙÁ Ù»-Í³å»ë Ïµ³ñÓñ³óÝÇ íëï³ÑáõÃÛáõÝÁ ÅáÕáíñ¹³-í³ñ³Ï³ÝÑ³Ù³Ï³ñ·ÇÑ³Ý¹»å: ²ÛÝ óáõÛó¿ï³-ÉÇë Ýñ³ ÇÝëïÇïáõïÝ»ñÇ ûµÛ»ÏïÇí Ý»ñáõÅÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ Ñ³í³ïÁ¨ óáõó³¹ñáõÙ¿ù³Õ³ù³-Ï³Ý Ï³ÙùÇ µ³ñÓñ³ëïÇ×³ÝÁ` Ñû·áõï Ñ³ßí»ï-íáõÃÛ³Ý: Î³ñ¨áñ¿Ý³¨, áñ ÇÙáõÝÇï»ïÝ»ñÝ áõ ³ñïáÝáõÃÛáõÝÝ»ñÁ áõÝ»Ý³ÝÏÇñ³éÙ³ÝÑÝ³ñ³íá-ñÇÝëÝ»Õ ßñç³Ý³Ï¨ ³ÝÑñ³Å»ßïÇó ³í»ÉÇ ãß»Õ-í»Ý ûñ»ÝùÇ ³éç¨ µáÉáñÇ Ñ³í³ë³ñáõÃÛ³Ý ëÏ½µáõÝùÇó: î³·Ý³å¿Ñ³ñáõóáõÙ, ë³Ï³ÛÝ, ³ÛÝ Ñ³Ý·³Ù³ÝùÁ, áñß³ï »ñÏñÝ»ñáõÙ ³éÏ³ÙÇïáõÙ-Ý»ñÁ Ëáëáõ Ù»Ý ×ÇßïÑ³Ï³é³ÏÇÙ³ëÇÝ: ¸ñ³Ýù Ï³Ûª ÝáõÙ»Ý Ýñ³ÝáõÙ, áñ ûñ»Ýë¹ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ñ³Ïí³Í»ÝÁÝ¹É³ÛÝ»É ù³Õ³ù³Ï³ÝÇÙáõÝÇï»ïáí ÁÝ¹·ñÏíáÕ áÉáñïÁ` ù³Õ³ù³Ï³Ý ³é³çÝáñ¹Ý»ñÇ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý ³Ýµ³ñ»ï»ë ÏáÕÙ»ñÇ Ñ»ï³ùÝ-ÝáõÃÛáõÝÇó Ëáõë³÷»Éáõ Ýå³ï³Ïáí:

Ի տարբերություն այս ամենի, կոռուպցիայի դեմ միջազգային 2-րդ կոնֆերանսի ամփոփիչ հռչակագիրը 2003 թ. հայտարարեց, որ «խմբագիրները տրվում են չափազանց շատ մարդկանց, ընդ որում՝ անիսմն լայն և ընդհանուր պլանով Մեզ կարծում են, որ կառավարությունները պետք է անհապաղ վերանայեն խմբագիրների ընդգրկումը, իսկ այնուհետև անհրաժեշտ միջոցներ ձեռնարկեն, որպեսզի դրանք հասցվեն օրինական և արդարացված սահմանների»:

Քաղաքական խմբագիրի մասին ցանկացած օրենք պետք է մի կողմից ներկայացնի նուրբ հավասարակշռություն՝ ժողովրդավարորեն ընտրված պաշտոնատար անձանց գործունեությունը քաղաքականորեն պատճառա-

բանված դասական ընթացակարգերից պաշտպանվածության առումով: Մյուս կողմից, ցանկացած ժողովրդավարական հասարակության մեջ, որտեղ գնահատում են օրենքի առջև հավասարության սկզբունքը, առնվազն անհեթեթ է այն վիճակը, երբ նրանք, ովքեր օրենքներ են ընդունում, հենց այն մարդիկ են, ովքեր ազատված են այդ իսկ օրենքներին հետևելու անհրաժեշտությունից: Չի կարելի թույլ տալ, որ քաղաքական իմունիտետը երբեք վերածվի բացառակ անպատժելիության:

ÐÔàôØÜºõ

1 Resources: “Rules of Parliamentary Immunity In The European Parliament And The Member States Of The European Union,” European Centre For Parliamentary Research And Documentation (ECPRD): 2001. http://www.ecprd.org/Doc/publica/OTH/RulesParllmmu.pdf: GRECO reports series (see below):

2 §¶»ÉÉ³å ÆÝï»ñÝ»ßÝÉÇ¦ ÏáÕÙÇó 2002 Ã. ÑáõÉÇëÇÝ §ÄáÕáíñ¹Ç Ó³ÛÝ¦ ³Ýí³Ùµ ³ÝóÏ³óí³Í Ñ³ñóÙ³ÝÁ Ù³ëÝ³Ïó»óÇÝ ³í»ÉÇ ù³Ý 48 Ñ³-½³ñ Ù³ñ¹` 47 »ñÏñÝ»ñÇó:

3 §¶»ÉÉ³å ÆÝï»ñÝ»ßÝÉÇ¦ ÏáÕÙÇó 2002 Ã. ÑáõÉÇëÇÝ §ÄáÕáíñ¹Ç Ó³ÛÝ¦ ³Ýí³Ùµ ³ÝóÏ³óí³Í Ñ³ñóÙ³ÝÁ Ù³ëÝ³Ïó»óÇÝ ³í»ÉÇ ù³Ý 48 Ñ³-½³ñ Ù³ñ¹ 47 »ñÏñÝ»ñÇó:

4 GRECO, Compliance Report on Slovenia, 28 March 2003 http://www.greco.coe.int/evaluations/cycle1/GrecoRC-I(2003)1E-Slovenia.pdf.

5 GRECO, Evaluation Report on Slovenia, 28 March 2003 http://www.greco.coe.int/evaluation/cycle1/Eval1Reports.htm (scroll down).

6 GRECO, Evaluation Report on Romania, 8 March 2002 http://www.greco.coe.int/evaluation/cycle1/Eval1Reports.htm (scroll down).

6 Àëï ¿áõÃÛ³Ý, ã³÷³½³Ýó ùÇã »Ý èáõÙÇÝÇ³ÛÇ ËáñÑñ¹³ñ³ÝÇ ³Ý¹³ÙÝ»ñÇÝ ÇÙáõÝÇï»ïÇó ½ñÏ»Éáõ ¹»åù»ñÁ, ÇëÏ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ Ù»-Õ³¹ñ³Ýùáí` ÁÝ¹Ñ³Ýñ³å»ë ³Ûº åÇëÇÝ ãÇ ·ñ³Ýóí»É: ²Ûëå»ë, 1997 Ã. ä³ï·³Ù³íáñÝ»ñÇ å³É³ïÁ Ññ³Å³ñí»ó å³ï·³Ù³íáñ ¶³µñÇ»É ´áíáÉ³ñáõÇÝ ½ñÏ»É ÇÙáõÝÇï»ïÇó Ùáï 2.5 ÙÉÝ ¹áÉ³ñÇ Ë³ñ¹³ËáõÃÛ³Ý Ù»ç Ï³ëÏ³Íí»Éáõ Ï³å³ÏóáõÃÛ³Ùµ: Îáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ µ³ÅÇÝÝ ³å³ñ¹ÛáõÝ ¹ñ¹áõÙ ¿ñ ³ñ¹³ñ³-¹³ïáõÃÛ³Ý Ý³Ë³ñ³ñÇÝ í»ñ³óÝ»É ËáñÑñ¹³-ñ³ÝÇ Ù»Ï ³ÛÉ ³Ý¹³ÙÇ ÇÙáõÝÇï»ïÁ:

7 ²ØÜ Ý³Ë³·³ÑÝ»ñ ¾Ý¹ñÛáõ æáÝëáÝÇ, èÇã³ñ¹ÜÇùëáÝÇ ¨ ´ÇÉÉ øÉÇÝÃáÝÇ ÇÙåÇãÙ»Ýï Ç í»ñ³-µ»ñÛ³É ÷³ëï³ÃÕÃ»ñÁ ï»ë. http://www.lib.auburn.edu/madd/docs/impeach.html.

8 GRECO, Evaluation Report on Estonia, 9 July 2003 http://www.greco.coe.int/evaluation/cycle1/Eval1 Reports.htm.

9 Transnationale.org, §ÜÇÏ³ñ³·áõ³ÛÇ Ý³ËÏÇÝ ³é³çÝáñ¹ÇÝ ½ñÏáõÙ »Ý ÇÙáõÝÇï»ïÇó¦: December 18, 2002. http.//forums.transnationale.org/viewtopic.php?t=765&view=previous

10 ä³ßïáÝ³Ï³Ý ³Ïï»ñÇ Ñ³Ù³ñ å³ï³ëË³Ý³-ïíáõÃÛ³Ý µ³ó³Ï³ÛáõÃÛáõÝÁ, ÇÑ³ñÏ», å³Ñ-å³ÝíáõÙ ¿:

11 üñ³ÝëÇ³ÛÇ ê³ÑÙ³Ý³¹ñáõÃÛ³Ý 26 Ñá¹í³Í:

12 üñ³ÝëÇ³ÛÇ ê³ÑÙ³Ý³¹ñáõÃÛ³Ý 71 Ñá¹í³Í:

LEADERSHIP
EFFICIENCY
RESPECT
INTEGRITY
ACCEPT
NEPOTISM
BRIBES
CRONYISM

äºî²Î²Ü ì²è²ÚàôÂÚàôÜÀ ÖÜÞØ²Ü Üºðøà

ì³ñã³Ï³Ý ³í³Ý¹áõÙÃÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý ÉÇÝ»É ï³ñ³µÝáõÙÃ` å³ÛÙ³Ý³íáñí³Í »ñÏñÇ Ùß³ÏáõÙÃáí, ë³Ï³ÛÝ Ù³ñ¹Ï³Ýó Ùáï Ï³Ý ³ñÙ³ï³ó³Í áñáß ÁÝ¹Ñ³Ýñ³Ï³Ý ï»ë³Ï»ïÝ»ñ, Ã» ÇÝãå»ë å»ïù¿å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÝ»ñÁ Ï³ï³ñ»Ý Çñ»Ýó å³ñï³Ï³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÁ` ³ñ¹³ñ, ³½ÝÇí ¨ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï: ØÇÝã¹»é ³Û¹ ³ñÅ»ùÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý µ³ËÍ»É ³ÛÉ ³ÏÝÏ³ÉÇùÝ»ñÇ Ñ»ï: úñÇÝ³Ï, ÁÝ-ï³ÝÇùÇ ³Ý¹³ÙÝ»ñÁ ¨ ³ÛÉ ³ÝÓÇÝù Ï³ñáÕ »Ý Ñ³Ù³ñ»É, áñ Çñ»Ýù å»ïù¿ ·ïÝ»Ý ³ÛÝåÇëÇ ³ß-Ë³ï³Ýù, ÏÝù»Ý ³ÛÝåÇëÇ å³ÛÙ³Ý³ ·ñ»ñ, áñáÝù Ï³åí³Í »Ý Ï³é³í³ñ³Ï³Ý ë»÷³Ï³ÝáõÃÛ³Ý Ñ»ï: Ø»Í ×ÝßáõÙ Ï³ñáÕ¿ ·áñÍ³¹ñí»É ÁÝïÝÇùÇ ³ÛÝ ³Ý¹³ÙÇ íñ³, áñÝ ³ßË³ïáõÙ¿ Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝáõÙ, ³ÏÝÏ³ÉÇùÝ»ñáí, áñÝ³ÇíÇ×³ÏÇ¿å³-Ñáí»É ÁÝïÝÇùÇ µáÉáñ ³Ý¹³ÙÝ»ñÇÝ, »Ã» ³Ý·³Ù í»ñçÇÝÇë ³ßË³ï³í³ñÓÝ ³ÛÝ Ù³Ï³ñ¹³ÏÇ¿, áñ Ñ³½Çí ¿ µ³í³ñ³ñáõÙ å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÇ ³ÝÙÇç³Ï³Ý ³ÝÓÝ³Ï³Ý å³Ñ³ÝçÙáõÝùÝ»ñÁ:

Æ Ñ³í»ÉáõÙÝ ³Û¹ûñÇÝ³Ï ×ÝßÙ³Ý` ³é³ç³-ÝáõÙ »Ý Ý³¨ ³ÛÝåÇëÇ Çñ³íÇ×³ÏÝ»ñ, »ñµ ×ÇßïáñáßáõÙ ÁÝ¹áõÝ»ÉÁ ¹ÛáõñÇÝ ã¿ Ï³Ù »ñµ ¹Åí³ñ¿ ÝáõÛÝÇëÏ áñáß»É Ã» ÇÝãáõÙÝ¿Ï³Û³ÝáõÙµ³ñáÛ³Ï³Ý ³Ýçñå»ïÁ: ²Û¹ ³Ù»ÝÝ ÁÝ¹·ÍáõÙ¿ ³ÛÝ, áñ å»ï³-Ï³Ý Í³é³ÛáÕÝ»ñÁ å³ñï³íáñ»Ý å³Ñå³Ý»É ³ÛÝã³÷áñáßÇãÝ»ññ, áñáÝù Ýñ³Ýù ·Çï»Ý ¨ Ñ³ëï³-ÝáõÙ »Ý, ¨ áñáÝó ÑÇÙ³Ý íñ³ Ï³ñáÕ »Ý Ï³Û³óÝ»É µ³ñáÛ³Ï³Ý áñáßáõÙÝ»ñ: ºñµ Ýñ³Ýù ËáñÑñ¹³å³-Ñ³Ï³Ý ËáñÑñ¹Ç Ï³ñÇù áõÝ»Ý, ³å³ ³Û¹åÇëÇ ËáñÑáõñ¹ Ýñ³Ýó å»ïù¿ïñíÇ:

Ø³ñ¹ÏáõÃÛ³Ý Ù»Í³Ù³ëÝáõÃÛáõÝÁ Ï·»ñ³¹³-ë»ñ Çñ³å»ë ÉÇÝ»É ³½ÝÇí ¨ Ñ³ñ·³Ýù í³Û»ÉáõÃ, ¨ áñå»ë½Ç Ù³ñ¹ÇÏ Ýñ³Ýó ³Û¹åÇëÇÝ Ñ³Ù³ñ»ÇÝ: ²Û¹ åÝ¹áõÙÁ ×ÇßÏ¿ ¨ Çñ»ÝÇó ¿ÃÇÏ³ÛÇ Ï³é³í³ñÙ³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç Ñ³Ù³ñ áñáß³ÏÇ »É³Ï»ï¿Ý»ñÏ³-Û³óÝáõÙ, áñÝ áõÝÇ µ³ñáÛ³å»ë í³ï í³ñùÇÝ Éáõñç ÙÇç³Ù ïáõÃÛáõÝ Çñ³Ï³Ý³óÝ»Éáõ Ý»ñáõÅ: ´³í³-Ï³ÝÇÝ Ñ³×³Ë ³Û¹åÇëÇ áã Çñ³í³ã³÷ í³ñù³-·ÇÍÁ Ï³ñáÕ¿Ñ³Ý¹Çë³Ý³É Ý³¨ ÃÛáõñÇÙ³óáõÃÛ³Ý ¨ ëË³É å³ïÏ»ñ³óáõÙÝ»ñÇ ³ñ¹ÛáõÝù, ÇÝãå»ë Ý³¨ ³Õ³Õ³ÏáÕ ³ÝûñÇÝ³Ï³ÝáõÃÛ³Ý Ñ»ï¨³Ýù:

²Û¹åÇëÇ ÙÇç³í³ÛñáõÙ, ëáíáñ³µ³ñ, ß³ï ¹ÛáõñÇÝ¿áñáß»É` ÇÝãÁ¿×Çßï, ÇëÏ ÇÝãÁ` áã: ¸Åí³ñã¿ ³é³ç³ñÏ»É ³ÛÝ Ñ³ñóÇ å³ï³ëË³ÝÁ, Ã» §ä³ñï³íáñ »Ù, ³ñ¹ÛáÙ, »ë` áñå»ë å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕ, ÝíÇñ³ïíáõÃÛ³Ý Ï³ñ·áí µ³ñ»·áñÍ³-Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛ³ÝÁ, áñÇÝ Ñ³Ù³ñáõÙ »Ù ÇÙ ³ÝÓÝ³Ï³Ý ³ç³ÏóáõÃÛ³ÝÝ ³ñÅ³ÝÇ, ÷áË³Ýó»É ÇÙ ·ñ³ë»ÝÛ³ÏÇ Ñ³Ù³ñ ·Ýí³Í Çñ»ñÁ, Ã»` áã¦:

ê³Ï³ÛÝ, »ñµ ËáëùÁ í»ñ³µ»ñáõÙ¿¿ÃÇÏ³ÛÇÝ, Çñ³Ï³Ý ËÝ¹ÇñÁ Ï³Û³ÝáõÙ¿ Ýñ³ÝáõÙ, áñ Ñ³ñ-ó»ñÁ, ëáíáñ³µ³ñ, µ³í³Ï³ÝÇÝ ËñÃÇÝ »Ý: ê¨Çáõ ëåÇï³ÏÇ ÙÇç¨ ÁÝïñáõÃÛáõÝ Ï³ï³ñ»Éáõ ÷áË³-ñ»Ý, Ñ³ñÏ¿ïíÛ³É å³ñ³·³ÛáõÙ ï³ñµ»ñ³Ï»É áñáß·áñß»ñ³Ý·Ý»ñ:

øÝÝ³ñÏ»Ýù, ûñÇÝ³Ï, ³ÛëåÇëÇÑ³ñó»ñ.

- *Պատասխան եմ, արդյո՞ք, տվյալ դեպքում օրենքի պահպանման համար պայքարել: Անգամ այն դեպքում, եթե դա մեծ ծախսեր կպահանջի տեղական համայնքից, եթե, դա այդպես արվի:*
- *Պե՞տք է, արդյոք, ես դուրս գամ պայմանագրի շուրջ բանակցություններից: Եթե պայմանագրի կողմը ինչ-որ հեռավոր ազգական է:*
- *Պե՞տք է, արդյոք, ես վարվեմ այնպես, ինչպես խնդրել է նախարարը: Չնայած որ պարզ չէ, թե որքանով է այդ խնդրանքը բխում օրենքից:*
- *Պե՞տք է, արդյոք, ես ինչ-որ բայլեր ձեռնարկեմ իմ դեկավարած ստորաբաժանումում մասնակցությունը ինչ-որ դեպքի կապակցությամբ: Նույնիսկ եթե պատկերացնեմ, որ ինձ կհամարեն կողմնակալ, եթե ես ինչ-որ բայլ ձեռնարկեմ:*
- *Պե՞տք է, արդյոք, ես համոզմունք ունենամ, որ իմ ծրագրի բոլոր մշտական հանախորդներն ամբողջապես ստանում են այն անհրաժեշտ ֆինանսական օգնությունը, որի իրավունքն ունեն:*

ºÃ» ÝáõÙÝÇëÏ å³ï³ëË³ÝÝ»ñÁ ÃíáõÙ »Ý å³ñ½, ÙÇ¨ÝáõÙÝ¿, Ï³ñáÕ¿³éÏ³ ÉÇÝ»É ³ÝÓÝ³Ï³Ý éÇëÏÇ ï³ññÁ, »Ã» ·áñÍ»É¹ñ³Ýó ÑÇÙ³Ý íñ³, Ñ³ïÏ³å»ë, »Ã» ãÏ³ÝÙ³Ý í³ñù³·ÇÍ ¹ñë¨áñ»Éáõ ó³ÝÏáõÃÛáõÝ:

Ü»ñÏ³ÛáõÙë` ÇÝãå»ë ½³ñ·³ó³Í »ñÏñÝ»ñáõÙ, ³ÛÝå»ë¿É ³ÝóáõÙ³ÛÇÝ ÷áõÉáõÙ ·ïÝíáÕ »ñÏñÝ»ñáõÙ å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛ³Ý áÉáñ ïáõÙÉ³ñí³ÍáõÃÛáõÝÝ ³é³ç³ÝáõÙ¿ï³ñµ»ñ³ÕµÛáõñÝ»ñÇó: ¸ñ³ÝóÃíáõÙ »Ý` Ù³ëÝ³íáñ»óÙ³Ý ÁÝ¹É³ÛÝáõÙÁ ¨ ³í³Ý¹³µ³ñ Ï³é³í³ñ³Ï³Ý ·áñÍ³éáõÛÃÝ»ñÇó ¹áõñë å³ÛÙ³-Ý³·ñ»ñÇ ÏÝùáõÙÁ. å³ï³ëË³Ý³ïíáõÃÛ³Ý å³ï-íÇñ³ÏáõÙÁ, Ý»ñ³éÛ³É å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛ³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ý»ñùÇÝ ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý å³ï³ëË³Ý³ïíáõÃÛáõÝÁ: ä»ï³Ï³Ý ë»Ïïáñ Í³é³ÛáõÝ»ñÇ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý ÝÏ³ïÙ³Ùµ ¼ÈØ-Ý»ñÇ ¹ñë¨áñ³Í Ù»Í Ñ»ï³ùñùñáõÃÛáõÝÁ ¨ ·áñ-ÍáõÝ»áõÃÛ³Ý Ã³÷³ÝóÇÏáõÃÛ³Ý û·ïÇÝ ·áñ-Í³¹ñíáõ ×ÝßáõÙÁ, Ï³é³í³ñ³Ï³Ý µÇ½Ý»ëÇÝ ïÇ-ñ³Ý³É ó³ÝÏ³óáõÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó ÉáµµÇÝ·Ç Çñ³Ï³-Ý³óÙ³Ý Ù»Í ¨ ³×áÕ Ñ³×³Ë³Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ. Ñ³-ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ÏáÕÙÇó µáÕáù Ý»ñÏ³Û³óÝ»Éáõ å³ï-ñ³ëï³Ï³ÙáõÃÛ³Ý ³×Á, »ñµ å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ù³ïáõóÙ³Ý áñ³ÏÁ ÃíáõÙ¿áã µ³í³ñ³ñ:

´áÉáñÝ Çñ»Ýó ³í³Ý¹Ý »Ý Ý»ñ¹ñ»É ³ÛÝ Ñ³Ý-·³Ù³ÝùÇ ·Çï³ÏóÙ³Ý Ñ³ñóáõÙ, áñ ³ÝÑñ³Å»ßï¿ Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý ù³Û»ñ Ó»éÝ³ñÏ»É ³ÛÝ µ³ñáÛ³Ï³ÝÑÇÙù»ñÇ ³Ùñ³åÝ¹Ù³ÝáõÕÕáõÃÛ³Ùµ, áñáÝó íñ³ Ï³éáõóíáõÙ¿å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛáõÝÁ: ´³-óÇ ¹ñ³ÝÇó, ³ÝóáõÙ³ÛÇÝ ÷áõÉáõÙ ·ïÝíáÕ ß³ï »ñÏñÝ»ñ ëïÇåí³Í »Ý ÉÇÝáõÙ Éáõí»Éáõ ³ÛÝ ëáõñ

ÑÇÙÝ³ËÝ¹ÇñÝ»ñÁ, áñáÝù ³ñ¹ÛáõÝù »Ý å»ï³Ï³Ý ë»Ï ï áñÇ ³å³µ³ñáÛ³Ï³Ý³óí³Í ¨ ³å³·áñÍ³-éáõÛÃ³ÛÇÝ Ï³¹ñ»ñÇ Å³é³Ý·Ù³Ý, áñáÝù, ëáíáñ³-µ³ñ, ùÇã »Ý í³ñÓ³ ï ñáõÙ Ï³Ù ÁÝ¹Ñ³Ýñ³å»ë ã»Ý í³ñÓ³ ï ñíáõÙ ¨ Ýñ³Ýù ë ï Çåí³Í »Ý ÉÇÝáõÙ ·á-Û³ ï ¨»É ÙÇ³ÛÝ ³ÛÝ ÝÛáõÃ³Ï³Ý ÙÇçáóÝ»ñÇ Ñ³ßíÇÝ, áñáÝù Ïáñ½áõÙ »Ý Ñ³ë³ñ³ ÏáõÃÛáõÝÇó` Çñ»Ýó Ù³-ï áõó³Í Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¹ÇÙ³ó:

Ð³ë³ñ³Ï³Ï³Ý Ï³é³í³ñÙ³Ý µ³ñ»÷á-ËáõÙÝ»ñÁ, áñáÝù »ÝÃ³¹ñáõÙ »Ý å»ï³Ï³Ý Í³é³-ÛáÕÝ»ñÇÝ å³ï³ëË³Ý³ï íáõÃÛ³Ý áõ ÇÝùÝ³Ñ³-Û³ó ·áñÍ»Éáõ ÉÇ³½áñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ å³ï íÇñ³ÏÙ³Ý µ³ñÓñ³ë ï Çõ×³Ý, µÛáõç» ï³ÛÇÝ ë³ÑÙ³Ý³÷³Ïáõù-Ý»ñÝ áõ å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ù³ ï áõóÙ³Ý Ýáñ Ó¨»ñÁ Ñ³ñó³Ï³ÝÇ ï³Ï ¹ñ»ó ³ÛÝ ³í³Ý-¹³Ï³Ý ³ñÅ»ùÝ»ñÇ Ñ³Ù³Ï³ñ·Á, áñÝ ³éÏ³ ¿»Õ»É å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛ³Ý áÉáñ ï áõù:

¾ÃÇÏ³Ï³Ý Ñ³Û»ó³Ï³ñ·»ñÁ, ·áõó» ¨ ã»Ý ÷á-÷áËí»É ë³Ï³ÛÝ Å³Ù³Ý³Ï³ÏÇó ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛ³Ý Ï³é³í³ñÙ³Ý Ñ³ñóáõÙ Ñ³Û»óáõ³Ï³Ý áñáßáõÙÝ»ñ Ï³Û³óÝ»Éáõ áÉáñ ï Ý»ñÁ ÁÝ¹É³ÛÝí»É »Ý¹: ²í»ÉÇÝ, µ³½Ù³ÃÇí »ñÏñÝ»ñáõÙ Ï³-ï³ñí³Í ¹Çï³ñÏáõÙÝ»ñÁ óáõÛó »Ý ï í»É, áñ Ï³-é³í³ñ³Ï³Ý Ï³éáõó³Ï³ñ·»ñÇ Ñ³Ý¹»å Ñ³ë³ñ³-ÏáõÃÛ³Ý ¹ñë¨áñ³Í ÃßÝ³ÙáõÃÛáõÝÁ Ï³ñáÕ ¿ ³ñ-ï³Ñ³Û ï í»É ß³ï ëáõñ: Øï³Ñá·í³ÍáõÃÛ³Ý ³Û¹û-ñÇÝ³Ï ¹ñë¨áñáõÙÝ»ñ ³ñï³Ñ³Û ï í»É »Ý Ý³¨ ÙÇ-ç³½·³ÛÇÝ Ù³Ï³ñ¹³ÏáõÙ: îÝï»ë³Ï³Ý Ñ³Ù³·áñ-Í³ÏóáõÃÛ³Ý ¨ ½³ñ·³óÙ³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛ³Ý (îÐ¼Î)³Ý¹³Ù å»ï áõÃÛáõÝÝ»ñÁÙ³ëÝ³Ïó»óÇÝÑ³-Ù»Ù³ï³Ï³Ý í»ñÉáõÍáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³ÝóÏ³óÙ³ÝÁ, áñ-å»ë½Ç ÷áñÓÇ ÷áË³Ý³ÏáõÙ Ï³ï³ñ»Ý ë»÷³Ï³Ý ¿ÃÇÏ³Ï³Ý Íñ³·ñ»ñÝ³Ùñ³å Ý¹»Éáõ Ýå³ï³Ïáí:

ê»÷³Ï³Ý »ñÏñÇ ã³÷áñáßÇãÝ»ñÇ ÙßÏÙ³Ý Ñ³ñóáõÙ ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝÇ Ñë ï³Ï áõñí³·Í í³Í ¹»ñ, áñÁ í»ñ³å³Ñí³Í ¿ å»ï³Ï³Ý í³ñã³Ï³½ÙÇ ¹åñáõÝ»ñÇÝ:

ØÆæ²¼¶²ÚÆÜ â² ö àðàÞÆâÜºðÀ

1996Ã. Ø² Î-Ý ÁÝ¹áõÝ»ó ä»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÝ»ñÇ í³ñù³·ÍÇ ÙÇç³½·³ÛÇÝ Ïá¹»ùë (51/59 µ³-Ý³Ó¨ ÁÝ¹áõÝí³Í ¶ÉËË³íáñ ³ë³ÙµÉ»³ÛÇ ÏáÕÙÇó 1996Ã. ¹»Ï ï »Ùµ»ñÇ 12-ÇÝ` ¶áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñ ÁÝ¹-¹»Ù ÏáéáõåóÇ³ÛÇ), áñÁ Ø² Î-Ç ³Ý¹³Ù å»ï áõÃÛáõÝ-Ý»ñÇÝ ³é³ç³ñÏí»É ¿ áñå»ë ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ¹»Ù å³ûù³ñÇ ³Ùñ³åÝ¹Ù³Ý Ó»éÝ³ñÏ²:

ØÇ³íáñí³Í ²½·»ñÇ Î³½Ù³Ï»ñåáõÃÛ³Ý ³Û¹ Îá¹»ùëÇÝ ÝÙ³Ý ¿ ºíñáå³ÛÇ ËáñÑñ¹Ç ä»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÝ»ñÇ í³ñù³·ÍÇ Ùá¹»É³ÛÇÝ Îá¹»ùëÁ (2000): Îá¹»ùëÁ å³ñáõÝ³ÏáõÙ ¿ áñáß å³ñï³¹Çñ ¹ÇñùáñáßáõÙÝ»ñ, ë³Ï³ÛÝ ÷³ë ï³ÃáõÕÃÝ ÇÝùÝÇÝ Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ ¿ ³é³ç³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³ÙµáÕçáõ-ÃÛáõÝ ¨, ¹ñ³ Ýå³ï³ÏÝ¿Ý³Ë³¹»å ë ï»ÕÍ»É ³ÛÝ »ñÏñÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ, áñáÝù å³ñï³¹Çñ í³ñù³·ÍÇ ë»÷³Ï³Ý Ïá¹»ùëÝ»ñ »Ý ÙßÏ³Ï»ÉáõÃ: ÀÝ¹áõÝí³Í ã³÷áñáßÇãÝ»ñÇ Ù»Í Ù³ëÁ í»ñ³µ»ñáõÙ ¿ Ø²Î-Ç ÁÝ¹áõÝ³Í ï»ùë ï Ç Ã»Ù³ ï ÇÏ³ÛÇÝ, ë³Ï³ÛÝ ºíñ³-ËáñÑñ¹Ç ï»ùë ï Á¹áõñë¾·³ÉÇë³ÛÝ³ÝÓ³Ýó í³ñ-ù³·ÍÇ ßñç³Ý³ÏÝ»ñÇó, áñáÝù å»ï³Ï³Ý Í³é³-ÛáõÃÛ³Ý Ù»ç »Ý ¨ Ï³åí³Í »Ý Ñ³Ï³ÏáéáõåóÇáÝ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý áõù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛ³Ý Ñ»ï: úñÇ-Ý³Ï`6 Ñá¹í³ÍÁ, áñÁ ÝíÇñí³Í ¿ Ï³Ù³Û³Ï³Ý ·áñ-ÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ, µ³í³Ï³ÝÇÝ ÁÝ¹·ñÏáõÝ ¿, áñ-å»ë½Ç Ý»ñ³éÇ ³ÛÝåÇëÇ ÑÇÙÝ³ËÝ¹ÇñÝ»ñ, ÇÝãåÇ-ëçù »Ý ÁÝ¹Ñ³ÝáõñËïñ³Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ, ÇÝãå»ë Ý³¨ í³ñù³·ÇÍ, áñÁ ÏáÕÙÝ³Ï³É¿Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ` Ï³åí³Í áñáß ÏáÝÏñ»ï Ñ³ñ³µ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ ÏáéáõåóÇáÝ ³½¹»óáõÃÛ³Ý Ñ»ï:

îÐ¼Î-Ç Ñ»ï³½áï³Ï³Ý ËáõÙµÝ³é³ç³ñÏ»É ¿ å»ï³Ï³Ý í³ñã³Ï³½ÙÇ Ý»ñëáõÙ µ³ñáÛ³Ï³Ý í³ñù³·ÍÇ Ñ»ï¨Û³É É³ÛÝ ëÏ½µáõÝùÝ»ñÁ: Àëï îÐ¼Î-Ç` »ñÏñÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý ³Û¹ ëÏ½µáõÝùÝ»ñÝ û·ï³·áñÍ»É áñå»ë ÙÇçáó ³½·³ÛÇÝ å³ÛÙ³ÝÝ»-ñÇÝ Ñ³ñÙ³ñí»Éáõ ¨ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï ·áñÍáõÝáõÃÛ³Ý Çñ»Ýó áõñ³ÛÝ áõÕÇÝ»ñÁ ·ïÝ»Éáõ Ñ³Ù³ñ, áñáÝù Ñ³Ù³å³ï³ëË³ÝáõÙ »Ý Çñ»Ýó µáõÝ Ñ³Ý·³Ù³Ýù-Ý»ñÇÝ: ²ÝÏ³ëÏ³Í, ëÏ½µáõÝùÝ»ñÝ ÇÝùÝÇÝ µ³í³-ñ³ñ ã»Ý, ë³Ï³ÛÝ Çñ»ÝóÇó Ý»ñÏ³Û³óÝáõÙ »Ý å»-ï³Ï³Ý Ï³é³í³ñÙ³Ý áÉáñ ï áõÙ µ³ñáÛ³Ï³Ý Ï³-é³í³ñÙ³Ý ³é³í»É É³ÛÝ ÇÝ ï»·ñÙ³Ý ÙÇçáó³:

1. ä º î ² Î ²Ü Ì ²è²ÚàôÂÚ²Ü ´ ²ðàÚ² Î ²Ü â² ö àðàÞÆâÜºðÀ ä º îø¾ÐêÎ ² Î ÈÆÜºÜ

ä»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÝ»ñÁ å³ñï³íáñ »Ý ·Ç-ï»Ý³É ³ÛÝ µáÉáñ ëÏ½µáõÝùÝ»ñÝ áõ ã³÷áñáßÇã-Ý»ñÁ, áñáÝù Ýñ³Ýù å³ñï³íáñ »Ý ÏÇñ³é»É Çñ»Ýó ³ßË³ï³ÝùáõÙ ¨ ³ÛÝ Ã» áñï»ÕÇó ëÏëíáõÙ í³ñ-ù³·ÍÇ ÁÝ¹áõÝ»ÉÇë³ÑÙ³ÝÁ:

¸ñ³Ý Ï³ñ»ÉÇ ¾Ñ³ëÝ»É Ñëï³Ï ¨ É³ÛÝáñ»Ý ·áí³½¹í³Í ³ÛÝåÇëÇ Ñ³Ûï³ñ³ñáõÃÛ³Ý ÙÇçáóáí, ÇÝãåÇëÇÝ¿í³ñù³·ÍÇ Ïá¹»ùëÁ` ¿ÃÇÏ³Ï³Ýã³÷³-ÝÇßÝ»ñÇ ¨ ëÏ½µáõÝùÝ»ñÇ ß³ñ³¹ñÙ³Ùµ, áñáÝù ÁÝ-Ï³Í »Ý å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛ³Ý ÑÇÙùáõÙ, ûñÇÝ³Ï, í³ñù³·ÍÇ Ïá¹»ùëÇ Ó¨áí` ³ÙµáÕç Ï³é³í³ñáõ-ÃÛáõÝáõÙ ¨ É³ÛÝ Ñ³ÝñáõÃÛ³Ý Ý»ñëáõÙ ÙÇ³ëÝ³Ï³Ý Ñ³ëÏ³óáÕáõÃÛ³Ý ë ï»ÕÍÙ³Ý×³Ý³å³ñÑáí:

[**Ծանոթագրություն.** *Տվյալ պարագայում շեշտադրվում են սկզբունքային բնույթի լայնածավալ հայցադարձություններ: Հայցադարձությունը չպետք է լինի մանրամասնված կամ օրենսդրության հիշեցնի, կամ լինի սոսկ արգելքների ու սահմանափակումների թվարկում: Շեշտադրումը պետք է կատարվի հիմնական արժեքների վրա: Դրանք ավելի բարձր արժեքներ են քան, օրինակ, իրավական իրավունքով ամրագրված նախագծային սահմանները: Այստեղ երկարաժամկետ նպատակների համար լայն հնարավորություններ կան:*]

2. ´ ²ðàÚ² Î ²Ü â² ö àðàÞÆâÜºðÀ ä º î ø ¿ ²ðî ²òàÈì ºÜ Æð² ì ² Î ²Ü Þðæ²Ü² ÎÜºðàôØ

Æñ³ í³ Ï³Ý ßñç³Ý³ ÏÝ»ñÁ`ÛáõÃ³ù³Ýãáõñ å»-ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÇ Ñ³Ù³ñ ÑÇÙù »Ý Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ Ýí³½³ ·áõÛÝ å³ñï³¹Çñí³ñù³ ·ÍÇëÏ½µáõÝùÝ»ñÇ ¨ã³ ÷áñáßÇãÝ»ñÇ ÷áË³ÝóÙ³Ý Ñ³Ù³ñ:

úñ»ÝùÝ»ñÝáõ ÝáñÙ³ ï ÇíÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý ³Ù-ñ³ ·ñ»É å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛ³Ý ÑÇÙÝ³Ï³Ý ³ñ-Å»ùÝ»ñÁ ¨ å»ïù¿ßñç³Ý³ ÏÝ»ñ³å³ÑáÍ»Ý Õ»Ï³-í³ñÙ³Ý, Ñ» ï³ùÝÝáõÃÛ³Ý, Ï³ñ·³å³Ñ³Ï³Ý ·áñ-ÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ, ÇÝãå»ë Ý³¨ ¹³ï³Ï³Ý Ñ»-ï³åÝ¹Ù³Ý Ñ³Ù³ñ:

[**Ծանոթագրություն.** *Դա վերոշարադրյալ սկզբունքի հակադրություն է:*
Օրենսդրության մշակման ժամանակ կարելի է ամրագրել կողեսի երկարաժամկետ նպատակներն այն հաշվով որպեսզի ամրագրվեն օրենքներով ու նորմատիվներով պաշտպանվող արժեքները, որոնց մասին կիսոսվի ստորև:]

3. ´ ²ðàÚ² Î ²Ü Ôº Î ² ì ²ðàôØÀ ä º î ø ¾ Ø² î âºÈÆ ÈÆÜÆ ä º î ² Î ²Ü Ì ²è²ÚàÔÜºðÆÜ

äñáý»ëÇáÝ³É ëáóÇ³É³Ï³Ý³óáõÙÁ å»ïù¿ Ýå³ëï Ç ³ÝÑñ³Å»ßï ¹³ïáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ áõ ÑÙïáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³é³ç³¹ñÙ³ÝÝ ³ÛÝ Ñ³ßíáí, áñ-å»ë½Ç å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÝ»ñÁ ÑÝ³ñ³ íáñáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý³Ý ÏáÝÏñ»ï Çñ³¹ñáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ ÏÇñ³é»É µ³ñáÛ³Ï³Ý ë Ï½µáõÝùÝ»ñ: àõëáõó³ÝáõÙÁ Ýå³ë-ïáõÙ ¿ µ³ñáÛ³Ï³Ý ëÏ½µáõÝùÝ»ñÇ ·ÇÏ³ÏóÙ³Ý µ³ñÓñ³óÙ³ÝÁ ¨ áõÝ³Ï ¿ ½³ñ·³óÝ»Éáõ µ³ñá-Û³Ï³Ý í»ñÉáõÍáõÃÛáõÝ ¨ µ³ñáÛ³Ï³Ý ¹³ïáÕáõ-ÃÛáõÝÝ»ñ Ï³ï³ñ»Éáõ ³ÝÑñ³Å»ßï ÑÙïáõÃÛáõÝÝ»-ñÁ: ÐÇÙÝ³ËÝ¹ÑÇ ³ÝÏáÕÙÝ³Ï³É ß³ñ³¹ñáõÙÁ Ï³-ñáõ¿ û·Ý»É ëï»Õí»Éáõ ³ÛÝåÇëÇ ÙÃÝáÉáñï, áñáõÙ å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÝ»ñÝ¿´É ³í»ÉÇ å³ïñ³ëï³-Ï³Ù »Ý µ³ñáÛ³Ï³Ý É³ñí³ÍáõÃÛ³Ý áõ ÑÇÙÝ³-ËÝ¹ÇñÝ»ñÇ ÉáõÍÙ³Ý Ñ³ñóáõÙ:

ä»ïù¿ ³éÏ³ ÉÇÝ»Ý Õ»Ï³í³ñÙ³Ý ¨ Ý»ñùÇÝ ËáñÑñ¹³ï íáõÃÛ³Ý Ù»Ë³ÝÇ½ÙÝ»ñ, áñå»ë½Ç û·Ý»Ý å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÝ»ñÇÝ ³ßË³ï³ï»ÕáõÙ ÏÇñ³-é»Éáõ ÑÇÙÝ³Ï³Ý µ³ñáÛ³Ï³Ý ã³ ÷áñáßÇãÝ»ñÁ:

[**Ծանոթագրություն.** *Կողեսն առանց վերահսկողի կամ խորհրդատուի նույնն է, ինչ որ նապը՝ առանց ղեկի: Պետական ծառայողները պետք է գիտենան ուր և երբ կարող են դիմել հնարավոր բարդություններ առաջանալու դեպքում: Դրանք պետք է լինեն այն անշիմ, ում պետական ծառայողները վստահում են, և ում հետ նրանք կարող են խորհրդակցության պահպանմամբ մտքերի փոխանակում կատարել:*]

4. ä º î ² Î ²Ü Ì ²è²ÚàÔÜºðÀ ä º î ø ¿ ¶Æî ºÜ²Ü Æðº Üò Æð² ì àôÜøÜºðÜ àô ä ²ðî ² Î ²ÜàôÂÚàôÜÜºðÀ, ºð´ Üð²Üø ´ ²ò²Ð²Úî àôØ ºÜ â²ð²Þ²ÐàôØÜºðÀ

ä»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÝ»ñÁ å»ïù¿ ·ÇÏ»Ý³Ý Çñ»Ýó Çñ³íáõÝùÝ»ñÝ áõ å³ñï³Ï³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÁ` å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛ³Ý Çñ³Ï³Ý Ï³Ù »ÝÃ³¹ñÛ³É ã³ñ³ß³ÑáõÙÝ»ñÇ µ³ó³Ñ³ÛïÙ³Ý ³éáõÙáí: ¸ñ³Ýù å»ïù¿ Ý»ñ³é»Ý Ñëï³Ï Ï³ÝáÝÝ»ñ áõ ÁÝÃ³ó³-Ï³ñ·»ñ, áñáÝó Ñ»ï¨áõÙ »Ý å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓ-ÇÝù, ÇÝãå»ë Ý³¨ Ý»ñ³é»Ý å³ï³ëË³Ý³ïíáõ-ÃÛ³Ý å³ßïáÝ³Ï³Ý »ÝÃ³¹³ëáõÃÛáõÝÁ: ä»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÝ»ñÁ å»ïù¿ Ý³¨ ·Çï»Ý³Ý, Ã» ÇÝãåÇëÇ å³ßïå³ÝáõÃÛáõÝ¿ Ýñ³Ýó Ñ³Ù³ñ ³å³ÑáííáõÙ` ã³ñ³ß³ÑáõÙÝ»ñÇµ³ó³Ñ³ÛïÙ³Ý¹»åù»ñáõÙ:

[**Ծանոթագրություն.** *Պետական ծառայության առանցքային արժեքը կայանում է օրենքներին և իրավունքի գերակայության անխոցվածության մեջ: Դա շատ ավելի բարձր արժեք է, քան վերադաս պաշտոնյայի, գործընկերոջ կամ ենթակայի հանդեպ ունեցած ինչ-որ պարտավորություն: Այն գերակայում նաև իշխանության մաս կազմող քաղաքական կուսակցության կողմից չեզոքություն ակնկալելու պահանջից*]:

§´ ³ó³Ñ³ÛïÙ³Ý¦ Ã»Ù³Ý áõëáõÙÝ³ëÇníáõÙ¿ ³é³ÝÓÇÝ ·ÉËáõÙ: ÊÇëï µ³ó³éÇÏ ¹»åù»ñÇó µ³-óÇ, å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÁ` ÇßË³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ áõ-ß³¹ñáõÃÛáõÝÝ ÇÝã-ÇÝã ã³ñ³ß³ÑáõÙÝ»ñÇ íñ³ë¨»-é»Éáõ Ýå³ï³ÏáÍ Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç ë³ÑÙ³ÝÝ»ñÇó ¹áõñë ·³Éáõ ³ÝÑñ³Å»ßïáõÃÛáõÝ ãå»ïù¿áõÝ»Ý³:

¸³ Ý³¨ ³ÛÝ µÝ³·³í³éÝ¿, áñáí ËÇëï Ñ»-ï³ùñùñí³Í¿ Ù³ëÝ³íáñ ë»Ï ïáñÁ: ²é³çÝ»ñáõÙ ³í³· Ï³é³í³ñÇãÝ»ñÁ ·»ñ³¹³ëáõÙ¿ÇÝãÇÙ³Ý³É ÝÙ³Ý ÑÇÙÝ³ËÝ¹ÇñÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ, ÇëÏ Å³Ù³Ý³Ï³-ÏÇó, ³í»ÉÇ ³é³ç³¹»Ù Ï³é³í³ñÇãÝ»ñÁ` ³ÛëûñóÝ³Ï³Ý³Éáí ³ÝÓÝ³Ï³½ÙÇÝ ï»ëÝ»É ³í»ÉÇµ³ñ»-Ýå³ëï íÇ×³ÏáõÙ, í»ñçÇÝÝ»ñÇëÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ»Ý ÁÝÓ»éáõÙ ³é³ç ù³ß»Éáõ Çñ»Ýó í»ñ³µ»ñáÕ Ñ³ñó»ñÁ: ¸³ µ³ñÓñ³ëïÇ×³Ý Ï³é³í³ñÇãÝ»ñÇÝ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ¿ ï³ÉÇë Ý³¨ Ñ³ñó»ñÇÝ Ùáï»-Ý³É Çñ³íáõÝùÇ ï»ë³ÝÏÛáõÝÇó Ï³Ù ßï Ï»É ëË³É å³ïÏ»ñ³óáõÙÝ»ñÁ: ²Û¹ ÇëÏ å³ï×³éáí Ï³ñ¨áñ ¿, áñ µáÕáùÇ ëï³óÙ³Ý å³ßïáÝ³Ï³Ý áõÕÇÝ»ñÁ ÉÇÝ»Ý ß³ï íëï³Ñ»É, áñå»ë½Ç ³ÝÓÝ³Ï³½ÙÁ Ï³ñáÕ³Ý³ ¹ñ³Ýù ³½³ï û·ï³·áñÍ»É` Çñ»Ýó ã¹Ý»Éáí ³í»ÉÇ µ³ñÓñ³ëïÇ×³Ý å³ßïáÝÛ³Ý»ñÇ ÏáÕÙÇó Ñ³ßí»Ñ³ñ¹³ñÇ íï³Ý·Ç ï³Ï, áñáÝó ¹»Ù ½»ÏáõóáõÙ »Ý: Üñ³Ýù Ý³¨ ³ÝÓÝ³Ï³½ÙÇÝ íëï³-ÑáõÃÛáõÝ å»ïù¿ Ý»ñßÝã»Ý, áñ Çñ»Ýó µáÕáùÝ»ñÇÝ Éáõñç Ùáï»óáõÙ ÏóáõÓ³µ»ñíÇ ¨ ¹ñ³Ýù ã»Ý ÙÝ³ ³Ýå³ï³ëË³Ý:

5. ø²Ô²ø² Î ²Ü Ü ì Æð ì ² Ì àôÂÚàôÜÀ ¾ÂÆÎ ²ÚÆÜ ä º î ø ¿ ²Øð² äÜ ¸Æ ä º î ² Î ²Ü Ì ²è²ÚàÔÜ º ðÆ ´ ²ðàÚ² Î ²Ü ì ²ðø² ¶Æ Ì À

ø ³ Õ ³ ù ³ Ï ³ Ý ³ é ³ çÝáñ ¹ Ý»ñÁ å ³ ß ï áÝ ³ Ï ³ Ý å ³ ñ ï ³ Ï ³ ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ï ³ ï ³ ñ»ÉÇë å ³ ï ³ ëË ³ - Ý ³ ï áõ »Ý µ ³ ñáÛ ³ Ï ³ Ý µ ³ ñÓñ ã ³ ÷ ³ ÝÇßÝ»ñÇ å ³ Ñ- å ³ ÝÙ ³ Ý Ñ ³ ñóáõÙ: ¶áñÍÇÝ Ýñ ³ Ýó ÝíÇñí ³ ÍáõÃÛáõ- ÝÁ óáõó ³ ¹ñíáõÙ ¿ ³ ÝÓÝ ³ Ï ³ Ý ûñÇÝ ³ Ïáí ¨ ³ ÛÝ å Ç- ëÇ ÙÇçáóÝ»ñÇ ÏÇñ ³ éÙ ³ Ùµ, áñáÝù Ï ³ Ý ÙÇ ³ ÛÝ ù ³ - Õ ³ ù ³ Ï ³ Ý Ù ³ Ï ³ ñ ¹ ³ ÏÝ»ñáõÙ, ûñÇÝ ³ Ï, ûñ»Ýë ¹ ñ ³ - Ï ³ Ý ¨ ÇÝë ï Ç ï áõóÇáÝ ³ É ³ ÛÝ å Çëç å ³ ÛÙ ³ Ý ³ íáñ- í ³ ÍáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÏÝùÙ ³ Ý »Õ ³ Ý ³ Ïáí, áñáÝù Ï ³ Ù- ñ ³ å Ý ¹ »Ý µ ³ ñáÛ ³ Ï ³ Ý í ³ ñù ³ · ÇÍÁ ¨ Ï ³ é ³ ç ³ ó- Ý»Ý å ³ ï Å ³ ÙÇçáóÝ»ñ ã ³ ñ ³ ß ³ ÑáõÙÝ»ñÇ ¹ »Ù. Ï ³ - é ³ í ³ ñáõÃÛ ³ Ý µáÉáñ ë ï áñ ³ µ ³ Å ³ ÝáõÙÝ»ñáõÙ ¿ÃÇ- Ï ³ ÛÇÝ í »ñ ³ µ»ñáÕ · áñÍáõÝ»áõÃÛ ³ Ý Ñ ³ Ù ³ ñ Ñ ³ Ù ³ - å ³ ï ³ ëË ³ Ý ³ ç ³ ÏóáõÃÛ ³ Ý ¨ é»ëáõñëÝ»ñÇ ³ å ³ - ÑáÍÙ ³ Ý, ÇÝãå»ë Ý ³ ¨ ù ³ Õ ³ ù ³ Ï ³ Ý Ýå ³ ï ³ ÏÝ»- ñáí µ ³ ñáÛ ³ Ï ³ Ý Ï ³ ÝáÝÝ»ñÇ ¨ ûñ»ÝùÝ»ñÇ û · ï ³ - · áñÍáõÙÇó Ëáõë ³ ÷ »Éáõ ÙÇçáóáí:

[**Ծանոթագրություն.** *Երբ խաղախական առաջնորդները բարշր չափանիշներ, չափորոշիչներ չեն դրսևորում, ապա նրանք չեն ունենա բարոյական այնպիսի հեղինակություն, որպեսզի այն օգտագործեն համընդհանուր վարքագծի կանոնները չպահպանողների վարքագիծը դատապարտելիս:*
Փորձը ցույց է տալիս, որ երբ ավելի բարշր դիրք զբաղեցնող պաշտոնյայի վարքագիծը դիտվում է որպես ոչ պատշաճ, ապա այդպիսի զանցանքներ նկատվում են նաև ենթակաների շրջանում: Շատ կարևոր է նաև խաղախական առաջնորդների դերը բարոյական բարշր չափորոշիչների նկատմամբ իրենց լիակատար պաշտպանությունն արտահայտելու հարցում:]

6. àðàÞàôØÜ º ðÆ ÀÜ ¸ àôÜØ² Ü ¶àð Ì ÀÜÂ² òÀ ä º î ø ¾ ÈÆÜÆ Â² ö² ÜòÆÎ º ì ´ ²ò ê î àô¶Ø² Ü Ð² Ø² ð

Ð ³ ë ³ ñ ³ ÏáõÃÛáõÝÝ Çñ ³ íáõÝù áõÝÇ · Ç ï »Ý ³ - Éáõ, Ã» ÇÝãå»ë »Ý å»ï ³ Ï ³ Ý ÇÝë ï Ç ï áõ ï Ý»ñÝ û · ï ³ · áñÍáõÙ Çñ»Ýó íë ï ³ Ñí ³ Í é»ëáõñëÝ»ñÝ áõ ÉÇ ³ ½áñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ: Ð ³ ë ³ ñ ³ Ï ³ Ï ³ Ý í»ñ ³ Ñë ÏáÕáõÃÛáõÝÁ å»ï ù ¿ Çñ ³ Ï ³ Ý ³ óíÇ Ã ³ ÷ ³ ÝóÇÏ áõ ÅáÕáíñ ¹ ³ í ³ ñ ³ Ï ³ Ý · áñÍÁÝÃ ³ óÝ»ñÇ, ûñ»Ýë ¹ Çñ ÇßË ³ ÝáõÃÛ ³ Ý ÏáÕÙÇó ÑëÏáÕáõÃÛ ³ Ý ¨ å»ï ³ Ï ³ Ý ï »- Õ»Ï ³ ï íáõÃÛ ³ Ý Ù ³ ï ã»ÉÇáõÃÛ ³ Ý ³ å ³ ÑáíÙ ³ Ý ÙÇ- çáóáí: Â ³ ÷ ³ ÝóÇÏáõÃÛáõÝÁ å»ï ù ¿ Ñ»ï ½Ñ»ï » ³ Ùñ ³ å Ý ¹ íÇ ³ ÛÝ å Çëç ÙÇçáóÝ»ñÇ Ó»éÝ ³ ñ Ï Ù ³ Ùµ, ÇÝãå Çëçù »Ý ï »Õ»Ï ³ ï íáõÃÛ ³ Ý Ù ³ ï ã»ÉÇáõÃÛ ³ Ý Ñ ³ Ù ³ Ï ³ ñ · Ç ë ï »ÕÍáõÙÁ, ÇÝãå»ë Ý ³ ¨ ³ Ï ï Çí ¨ ³ ÝÏ ³ Ë ½ ³ Ý · í ³ Í ³ ÛÇÝ Éñ ³ ï í ³ ÙÇçáóÝ»ñÇ ¹ »ñÇ × ³ Ý ³ ãáõÙÁ:

[**Ծանոթագրություն.** *Կոռումպացված և/կամ անարդյունավետ վարչակազմը կցանկանա թաքցնել իր թերությունները՝ մերժելով տեղեկատվության անվերապահ տրամադրումը: Տեղեկատվության կապուղիների և այն ստանալու մատչելիության իրավունքի ապահովումը խիստ կարևոր հակաթույն են այդ հիվանդության դեմ:*
Որքան շատ է թափանցիկությունը, այնքան քիչ են ստվերները:]

7. ä º î ² Î ²Ü º ì Ø²êÜ² ì àð êº Î î àðÜ º ðÆ ØÆæº ì öàÊ¶àð Ì ² Îòàôâ Ú² Ü Ð² Ø² ð ä º î ø ¾ ÈÆÜº Ü Ðê î ² Î Ôº Î ² ì ² ð êÎ ¼´ àôÜøÜ º ð

´ ³ ñáÛ ³ Ï ³ Ý ã ³ ÷ áñáßÇãÝ»ñÁ ë ³ ÑÙ ³ ÝáÕ Ñë ï ³ Ï Ï ³ ÝáÝÝ»ñÁ å»ï ù ¿ Õ»Ï ³ íñ»Ý å»ï ³ Ï ³ Ý Í ³ é ³ ÛáÕÇ í ³ ñù ³ · ÇÍÁ Ù ³ ëÝ ³ íáñ ë»Ï ï áñÇ Ñ»ï Ñ ³ ñ ³ µ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ, ûñÇÝ ³ Ï, å»ï ³ Ï ³ Ý · ÝáõÙÝ»ñÇ, ³ ñ ï ³ ë ³ ÑÙ ³ ÝáõÙ ³ ßË ³ ï ³ ï »Õ»ñÇ ë ï »ÕÍÙ ³ Ý Ï ³ Ù å»ï ³ Ï ³ Ý ë»Ï ï áñáõÙ ½µ ³ Õí ³ - ÍáõÃÛ ³ Ý íÇ× ³ ÏÇÝ ³ éÝãíáÕ Ñ ³ ñ ³ µ»ñáõÃÛáõÝÝ»- ñáõÙ: ä»ï ³ Ï ³ Ý ¨ Ù ³ ëÝ ³ íáñ ë»Ï ï áñÝ»ñÇ ÙÇç¨ ³ ×áÕ ÷ áË · áñÍ ³ ÏóáõÃÛáõÝÝ ¿´É ³ í»ÉÇ Ù»Í áõß ³ - ¹ ñáõÃÛáõÝ ¿ å ³ Ñ ³ ÝçáõÙ å»ï ³ Ï ³ Ý Í ³ é ³ ÛáõÃÛ ³ Ý ³ ñÅ»ùÝ»ñÇ ÝÏ ³ ï Ù ³ Ùµ, ÇÝãå»ë Ý ³ ¨ ³ ÛÝ ³ éáõ- Ùáí, áñå»ë½Ç ³ ñ ï ³ ùÇÝ · áñÍÁÝÏ»ñÝ»ñÁ Ñ ³ ñ · »Ý ÝáõÛÝ ³ Û¹ ³ ñÅ»ùÝ»ñÁ:

[**Ծանոթագրություն.** *Լայնածավալ կոռուպցիայի զգալի մասը, որը այդքան վնաս է պատճառում վարչակազմերին՝ ողջ աշխարհում, տեղի է ունենում պետական և մասնավոր սեկտորների հաստատության ամենաբարձրագույն պետական կապակի համատեքստում: Ընդհանուր արժեքների հարգման հարցը չի վերաբերում բացառապես պետական ծառայությանը: Մասնավոր սեկտորի առաջատար դերակատարները նույնպես շահագրգիռ են անել այնպես, որ մասնավոր սեկտորում իրենց գործընկերները ևս հարգեն և պահպանեն այն առանցքային գործարար սկզբունքները, որոնք նրանք են պահպանում:*]

8. Î ² è² ì ² ðÆâÜ º ðÀ ä º î ø ¾ ´ ²ðàÚ² Î ²Ü ì ²ðø² ¶Æ Ì ¸ ðê º ì àð º Ü º ì ¼² ð¶² òÜ º Ü ² ÚÜ

² ßË ³ ï ³ ÝùÇ ÙÇç ³ í ³ ÛñÁ, áñ ï »Õ ³ éÏ ³ »Ý µ ³ ñáÛ ³ Ï ³ Ý í ³ ñù ³ · ÇÍ ¹ ñë¨áñ»Éáõ Ñ ³ Ù ³ ñ å ³ ï - ß ³ × ËÃ ³ ÝÝ»ñ, ³ ÝÙÇç ³ Ï ³ Ý ³ ½¹ »óáõÃÛáõÝ ¿ · áñ- ÍáõÙ å»ï ³ Ï ³ Ý Í ³ é ³ ÛáõÃÛ ³ Ý ³ ñÅ»ùÝ»ñÇ ¨ µ ³ - ñáÛ ³ Ï ³ Ý ã ³ ÷ áñáßÇãÝ»ñÇ ³ éûñÛ ³ å ñ ³ Ï ï ÇÏ ³ ÛÇ íñ ³ : ² Û¹ å Çëç ËÃ ³ ÝÝ»ñÁ Ï ³ ñáÕ »Ý Ý»ñ ³ é»É Ñ ³ - Ù ³ ñÅ»ù ³ ßË ³ ï ³ Ýù ³ ÛÇÝ å ³ ÛÙ ³ ÝÝ»ñÇ áõ ³ ñ · ³ - ëÇùÝ»ñÇ ³ ñ¹ ÛáõÝ ³ í»ï · Ý ³ Ñ ³ ï áõÙÁ: Î ³ é ³ í ³ ñÇã- Ý»ñÝ ³ Û¹ ³ éáõÙáí Ïáãí ³ Í »Ý ËÇë ï Ï ³ ñ¨áñ ¹ »ñ Ï ³ ï ³ ñ»É ³ å ³ Ñáí»Éáí Ñ»ï ¨áÕ ³ Ï ³ Ý Õ»Ï ³ í ³ -

ñáõÙ, ¨ ¿ÃÇÏ ³ÛÇ áõ í ³ñù³ · ÍÇ Ï ³ÝáÝÝ»ñÇó »ÉÝ»Éáí Ñ³Ý¹»ë · ³É áñå»ë §¹»ñ-Ùá¹»ÉÝ»ñ¦` ù³Õ³ù³Ï³Ý ³é³çÝáñ¹Ý»ñÇ, ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÇ áõ å»ï ³Ï³Ý ³ÛÉ Í³é³ÛáÕÝ»ñÇ Ñ»ï Ñ³ñ³µ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ:

[**Ծանոթագրություն.** *Տվյալ սկզբունքը ևս արտացոլում է կառավարիչների այն նույն մտահոգությունները, որոնք արտահայտված էին վերը նշված հիմքերում: Համապատասխան աշխատանքային պայմանները ենթադրում են վարձատրության համապատասխան աստիճան, մասնագիտական աճի հեռանկարներ և հարմարավետ աշխատանքային միջավայր:*]

9. Î²è²ì²ðØ²Ü ø²Ô²ø²Î²ÜàôÂÚàôÜÀ. äð²ÎîÆÎ²Ü º ì ÀÜÂ²ò²Î²ð¶ºðÀ äºîø¾ Üä²êîºÜ ´²ðàÚ²Î²Ü ì²ðø²¶ÌÆÜ

Î³é³í³ñÙ³Ý ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛáõÝÝ áõ åñ³Ï ïÇÏ³Ý å»ïù ¿ Ç óáõÛó ¹Ý»Ý µ³ñáÛ³Ï³Ý ã³÷áñáßÇãÝ»ñÇÝ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛ³Ý Ñ³í³ï³-ñÇÙ ÉÇÝ»Éáõ Ñ³Ý·³Ù³ÝùÁ: Î³é³í³ñáõÃÛ³Ý Ñ³-Ù³ñ µ³í³ñ³ñ ã¿ áõÝ»Ý³É ÙÇ³ÛÝ Ï³ÝáÝÝ»ñÇ áõ ¹ñ³Ýó ï³éÇ íñ³ ÑÇÙÝí³Í Ï³éáõóí³Íù: ä³ñ-ï³íáñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ å³Ñå³ÝÙ³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·»ñÝ ÇÝùÝÇÝ Ï³ñáÕ »Ý ãÏ³ÝË³Ùï³Íí³Í áñáß å»-ï³Ï³Ý í³é³ÛáÕÝ»ñÇ ÙÕ»É ·áñÍ»Éáõ ÃáõÛÉ³ï ñ»ÉÇ í³ñùÇ Ï³ÝáÝÝ»ñÇ ë³ÑÙ³Ý³ · ÍÇÝ, ÙÇ³Å³Ù³Ý³Ï åÝ¹»Éáí, áñ »Ã» ã»Ý Ë³Ë ïáõÙ ûñ»ÝùÁ, µ³ñáÛ³Ï³Ý ³éáõÙáí ×Çßï »Ý ·áñÍáõÙ: Î³é³í³ñ³Ï³Ý ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛ³Ý ßñç³Ý³ÏÝ»ñáõÙ ³ÝÑñ³Å»ßï ¿ áã ÙÇ³ÛÝ ³é³ÝÓÝ³óÝ»É ³ÛÝ Ýí³½³ ·áõÛÝ ã³-÷áñáßÇãÝ»ñÁ, áñáÝóÇó ó³Íñ å»ï³Ï³Ý å³ß-ïáÝÛ³Ý»ñÇ ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ÏÑ³Ù³ñí»Ý³ÝÁÝ-¹áõÝ»ÉÇ, ³ÛÉ¨ ß³ñ³¹ñ»É å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛ³Ý ³ñÅ»ùÝ»ñÇ ³ÛÝ ËÙµ³ù³Ý³ÏÁ, áñáÝó Çñ³ ·áñÍ-Ù³ÝÁ å»ïù¿Ó· ï Ç ÛáõÑ³ù³ÝãÛáõñ Í³é³ÛáÕ:

[**Ծանոթագրություն.** *Տվյալ սկզբունքում ընդգծվում է բարոյական վարքագծում չափանիշների երկարատև նպատակների կարևորությունը, ինչպես նաև նվազագույն, կանոններից կառչած մոտեցումից խուսափելու անհրաժեշտությունը, համաձայն որի՝ այն, ինչն արգելված չէ, թույլատրված է:*]

10. äºî²Î²Ü ì²è²ÚàôÂÚ²Ü ä²ÚØ²ÜÜºðÀ º ì Ø²ð¸Î²ÚÆÜ Üºðàôäæ Î²è²ì²ðàôØÀ äºîø¾ Üä²êîÆ ´²ðàÚ²Î²Ü ì²ðø²¶ÌÆ ¼²ð¶²òØ²ÜÀ

ä»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ ½µ³Õí³-ÍáõÃÛ³Ý ³ÛÝåçëç å³ÛÙ³ÝÝ»ñÁ, ÇÝãåçëçù »Ý Ï³ñÇ»ñ³ÛáõÙ Ñ»é³ÝÏ³ñÝ»ñÁ, ³ÝÓÇ½³ñ·³óáõÙÁ, å³ïß³× í³ñÓ³ïñáõÃÛáõÝÁ, ÇÝãå»ë Ý³¨ Ù³ñ¹-Ï³ÛÇÝ Ý»ñáõÅÇ Ï³é³í³ñÙ³Ý ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛáõ-ÝÁ, å»ïù¿Ýå³ë ï »Ý µ³ñáÛ³Ï³Ý í³ñù³ · ÍÇ ÙÇ-ç³í³ÛñÇ ë ï »ÕÍÙ³ÝÁ: ²ÛÝåçëç ÑÇÙÝ³ñ³ñ ëï½µáõÝùÝ»ñÇ ÏÇñ³éáõÙÁ, ÇÝãåçëçù ³ÝÓÇ ³ñÅ³-ÝÇùÝ»ñÝ »Ý, û·ÝáõÙ¿ å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛáõÝáõÙ û·ï³ ·áñÍ»É ³½ÝíáõÃÛ³Ý Ñ³ëï³óáõÃÛáõÝÁ` Ï³ñ-·³íáñ»Éáí ³ßË³ï³ÏÇóÝ»ñÇ ÁÝïñáõÃÛ³Ý ¨ ³-é³çË³Õ³óÙ³Ý ³éûñÛ³ ·áñÍÁÝÃ³óÁ:

[**Ծանոթագրություն.** *Անբարո վարքագիծը կարող է փոխանցվել այլոց, իսկ բարոյական վարքագիծը կարելի է ձևավորել զրույցից: Եթե առկա են տնտեսարություն, անձի հուսանավորություն, ընտրանքային կիրառումը, կանոնները պահպանելուց հրաժարումը, ապա բարոյական վարքագծի չափորոշիչները կհայտնվեն ճնշման տակ:*]

11. äºî²Î²Ü Ì²è²ÚàôÂÚ²Ü ÜºðêàôØ äºîø¾ ¶àð Ìº Ü Ð²Þì º î ì àôÂÚ²Ü ä²îÞ²Ö Øº Ê²ÜÆ¼ØÜºð

ä»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÝ»ñÁ, å»ïù¿ Çñ»Ýó ·áñ-ÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñÑ³ßí»ï áõ ÉÇÝ»Ý Çñ»Ýó í»ñ³-¹³ë Õ»Ï³í³ñÝ»ñÇÝ ¨ ³í»ÉÇ ÁÝ¹Ñ³Ýñ³Ï³Ý` Ñ³-ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ³éç¨: Ð³ßí»ï íáõÃÛáõÝÁ å»ïù¿ í»-ñ³µ»ñÇ ÇÝãå»ë Ï³ÝáÝÝ»ñÇ, µ³ñáÛ³Ï³Ý ëï½µáõÝù-Ý»ñÇ å³Ñå³ÝÙ³ÝÁ, ³ÛÝå»ë¿É ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÇ Ó»éù-µ»ñÙ³ÝÁ: Ð³ßí»ï íáõÃÛ³ÝÙ»Ë³ÝÇ½ÙÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý ÉÇÝ»É Ý»ñùÇÝ` Áëï Ñ³ëï³ïáõÃÛ³Ý Í³í³ÉÝ»ñÇ, ³í»ÉÇ É³ÛÝ` Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý ßñç³Ý³ÏÝ»ñáõÙ, Ï³Ù Ï³ñáÕ »Ý ³å³ÑáíÍ»É ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³-ÏáõÃÛ³Ý ÏáÕÙÇó: Ð³ßí»ï íáõÃÛ³Ý ½³ñ·³óáõÙÁ ËÃ³ÝáÕ Ù»Ë³ÝÇ½ÙÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý Ï³éáõóí»É ³ÛÝ-å»ë, áñå»ë½Ç ³å³ÑáíÍ»Ý Ñ³Ù³ñÅ»ùí»ñ³ÑëÏá-ÕáõÃÛáõÝ, ÙÇ³Å³Ù³Ý³Ï ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ ÁÝÓ»-é»Éáí ×ÏáõÝ Ï³é³í³ñÙ³ÝÑ³Ù³ñ:

[**Ծանոթագրություն.** *Կոռուպցիան և անարդյունավետությունը ծաղկում են այն միջավայրում, որտեղ բացակայում է հաշվետվությունը: Այդ առումով օմբուդսմենը կարող է շատ ազդեցիկ դերակատարություն ունենալ:*]

12. äºîø¾ ¶àÚàôÂÚàôÜ àôÜºÜ²Ü àâ ä²îÞ²Ö Ì²ðø²¶ÌÆ ¸ºØ ä²Úø²ðÆ ä²îÞ²Ö ÀÜÂ²ò²Î²ð¶ºð º ì ê²ÜÎòÆ²Üºð

²ÛÝåçëç áã å³ïß³× í³ñù³ · ÍÇ Ñ³ÛïÝ³-µ»ñÙ³Ý áõ ³ÝÏ³Ë Ñ»ï³ùÝÝáõÃÛ³Ý Ù»Ë³ÝÇ½Ù-Ý»ñÁ, ÇÝãåçëçÝ ÏáéáõåóÇ³Ý ¿, Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ »Ý µ³ñáÛ³Ï³Ý »ÝÃ³Ï³éáõóí³ÍùÇ ³Ýù³Ï ï»ÉÇ Ù³-ëÁ: ²ÝÑñ³Å»ßï¿áõÝ³Ý³É í»ñ³ÑëÏáÕáõÃÛ³Ý Ñ³ß-í»ï íáõÃÛáõÝ, å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛ³Ý Ï³ÝáÝÝ»ñÇ Ë³Ë ï Ù³Ý ·Ý³Ñ³ ï Ù³Ý, Ñ³ßí»ï íáõÃÛ³Ý Ñ»ï³-ùÝÝáõÃÛ³Ý ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·»ñ ¨ é»-

ëáõñëÝ»ñ, ÇÝãå»ë Ý³¨ ¹ñ³Ýó Ñ³Ù³ã³÷ í³ñã³-Ï³Ý áõ Ï³ñ·³å³Ñ³Ï³Ý ë³ÝÏóÇ³Ý»ñ, áã å³ï-ß³× í³ñù³·ÇÍÁ ãËÃ³Ý»Éáõ Ñ³Ù³ñ, Ï³é³í³-ñÇãÝ»ñÁ å»ï ù¿Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý·³Õ³÷³ñÝ»ñ ³é³ç ù³ß»Ý ³Ûº Ù»Ë³ÝÇ½ÙÝ»ñÁ ÏÇñ³é»ÉÇë, »ñµ ³éÏ³ ¿ ÙÇçáóÝ»ñÇ ÏÇñ³éÙ³Ý ³ÝÑñ³Å»ß ï áõÃÛáõÝ:

[**Ծանոթագրություն.** *Մեխանիզմները պետք է լինեն արդար և վստահության արժանի: Դրանք պետք է պաշտպանեն անմեղներին և միամիտներին, ինչպես նաև օգնեն բացահայտել ու պատժել մեղավորներին: Պատիժները պետք է լինեն համաչափ, երբ դա նպատակահարմար է, և պետք է կիրառվեն հետևողականորեն: Սանկցիաների ռեժիմն, որը առաջացնում է իդիոսինկրազիա և անձնավազմի կողմից դիտարկվում է որպես վստահություն չներշնչող, կարող է լրջորեն խաթարել բարոյական չափորոշիչների պաշտպանությունը և դրանց կատարելագործմանն ուղղված ջանքերը:*]

´²ðàÚ²Î²Ü ä º î ² Î ²Ü Ì ²è²ÚàôÂÚ²Ü ¾²Î²Ü Ü²Ê²¸ðÚ²ÈÜºðÀ

´³ñáÛ³Ï³Ý å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛ³Ý ³éáõÙáí å³Ñ³ÝçÝ»ñÇ ë ï »ÕÍáõÙÝ áõ å³Ñå³ÝáõÙÁ Ý»ñ³éáõÙ »Ý.

- *Հարգանք ներշնչող ավագ պաշտոնատար անձանց առաջնորդ լինելը:*
- *Ոչ թե «վերևից ներքև», այլ «ներքևից վերև» սկզբունքի հիման վրա ստեղծված արժեքների համակարգ:*
- *Հստակ կանոններ ու դեկավար սկզբունքներ, որոնք հիմնված են հանրընդհանուր ճանաչում գտած արժեքների ու սկզբունքների վրա: Այդ արժեքները պետք է լինեն բաղաքականապես չեզոք և կիրառելի կառավարության ցանկացած փոփոխությունների շրջանակներից դուրս:*
- *Լայն մասնակցություն կառավարական էթիկայի մասին կոդեքսի բանավեճերին և այն մտահոգություններին, որոնք կարող են ունենալ այդ գործընթացի հնարավոր մասնակիցները:*
- *Հաշվետվության արդյունավետ մեխանիզմները:*
- *Էթիկային և չափորոշիչներին վերաբերող կոդեքսների և այլ փաստաթղթերի լայն տարածումը կառավարական հիմնարկների և այն անձանց և կազմակերպությունների շրջանում, որոնք աշխատում են կառավարական գործակալություններում:*
- *Պետական սեկտորի աշխատողների ուսուցումը կոդեքսի կիրառման և բարոյական որոշումների կայացման առումով:*
- *Նորմերի պահպանման դրական խթանները:*
- *Բարոյական վարքագծի և դեկավարման ապահովման համար խորհրդականներին:*
- *Վարքագծի կոդեքսի կիրառման ոչ կուսակցական շրջանակներ: Կոդեքսը պետք է ներառի այնպիսի չափորոշիչներ, որոնք ծառայողները՝ անկախ քաղաքական համոզմունքներից, կարողանան պահպանել:*

ì²ðø²¶ÌÆÎà¸ºøêÜºð

ºÝÃ³Ï³Ý»ñÝ Çñ»Ýó í³ñù³·ÇÍÁ Ó¨³íáñáõÙ »Ý í»ñ³¹³ë³ÝÓ³Ýó í³ñù³·ÍÇ ÑÇÙ³Ý íñ³, ³Ûº ÇëÏ å³ï×³éáí ß³ï Ï³ñ¨áñ ¿, áñå»ë½Ç Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ ó³ÝÏ³ó³Í ÙÇçáó³éáõÙ Õ»Ï³í³ñíÇ ³Ù»Ý³µ³ñÓñ³ëïÇ×³Ý å»ï³Ï³Ý å³ßïáÝÛ³Ý»ñÇ ÏáÕÙÇó, ¨ áñå»ë½Ç Ýñ³Ýù µ³ó»Çµ³ó Ñ³Ûï³ñ³ñ»Ý ÙÇçáó³éÙ³ÝÝ ³ç³Ïó»Éáõ Çñ»Ýó Ùï³¹ñáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ:

¸ñ³ÝÑ³ëÝ»Éáõ×³Ý³å³ñÑÝ»ñÇó Ù»ÏÝ ³ÛÝ¿, áñ Ùß³ÏíÇ Ïá¹»ùë, áñÁ Ïí»ñ³µ»ñÇ µáÉáñÇÝ` ÇÝãå»ë ÏáÝÏñ»ï Ñ³ëï³ïáõÃÛáõÝáõÙ, ³ÛÝå»ë¿É Ï³é³í³ñ³Ï³Ý·»ñ³ï»ëãáõÃÛáõÝáõÙ:

¸ñ³ÝÇó Ñ»ïá Ï³é³í³ñ³Ï³Ý·»ñ³ï»ëãáõÃÛ³Ý µ³ñÓñ³ëïÇ×³Ý å³ßïáÝ³ï³ñ³ÝÓÇÝù áã ÙÇ³ÛÝ å»ïù¿ Ïá¹»ùëáí Ý³Ë³ï»ëí³Í í³ñù³·ÍÇ ûñÇÝ³Ï óáõó³µ»ñ»Ý, ³ÛÉ¨ óáõó³¹ñ»Ý ³ÛÝåÇëÇ³ñÅ»ùÝ»ñÇ ÁÝÏ³ÉáõÙ, áñáÝù³Ùñ³·ñí³Í»Ý Ïá¹»ùëáõÙ:

ÆÝãå»ëÙ³ëÝ³íáñë»Ï ïáñáõÙ, ³ÛÝå»ë¿É å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛ³Ý áÉáñïáõÙ Ïá¹»ùëÝ»ñÁ Ù»Í¹»ñ³Ï³ï³ñáõÃÛáõÝ »Ý áõÝ»ÝáõÙ ³½ÝÇí í³ñù³·ÍÇ ³½·³ÛÇÝ Ñ³Ù³Ï³ñ·»ñÇ ½³ñ·³óÙ³Ý ·áñÍáõÙ⁴: ¸ñ³Ýù×³Ý³å³ñÑ»Ý Ñ³ñÃáõÙ Ïáéáõåóç³ÛÇ Ñ»ï Ï³åí³Í ³ÕÙÏ³Ñ³ñáõÛó ·áñÍ»ñÇ Ï³Ù³ÛÉ Ñ³Ï³ûñÇÝ³Ï³Ý ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ï³ÝËÙ³Ý Ñ³Ù³ñ: ²ÏÝÑ³Ûï ¿, áñ »Ã» å³ßïáÝ³ï³ñ³ÝÓÇÝù Çëï½µ³Ý» ·áñÍáõÙ »Ý Ñ³íáõñ å³ïß³×Ç¨ ³ÛÝ ëÏ½µáõÝùÝ»ñÇ ÁÝÏ³ÉÙ³Ùµ, áñáÝó å³ßïå³ÝáõÃÛ³ÝÁ Ýñ³Ýù Ïáãí³Í »Ý` ÑÇÙÝ³ËÝ¹ÇñÝ»ñÇ ëñáõÃÛáõÝÁ ÃáõÉ³ÝáõÙ ¿:

ØÇÝã¹»é å»ï³Ï³Ý ë»Ï ïáñÇ Ïá¹»ùëÝ»ñÁ, áñå»ë Ï³ÝáÝ, Ùß³ÏíáõÙ »Ý §í»ñ¨Ý»ñáõÙ¦` µ³ñÓñ³ëïÇ×³Ý å»ï³Ï³Ý å³ßïáÝÛ³Ý»ñÇ Ï³Ù Ï³é³í³-ñÇãÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó, Ñ»ï á ï»Õ³÷áËíáõÙ »Ý ³í»ÉÇó³Íñ Ù³Ï³ñ¹³Ï: Þ³ï ùÇã ¹»åù»ñáõÙ ¿ µáÉáñÙ³Ï³ñ¹³ÏÝ»ñÇ áõç ³ÝÓÝ³Ï³½ÙÁ Ù³ëÝ³Ïóáõ-ÃÛáõÝ áõÝ»ÝáõÙ Ïá¹»ùëÇ Ùß³ÏÙ³ÝÁ: ¸ñ³ ³ñ¹ÛáõÝ-ùáõÙ Ïá¹»ùëÝ»ñÁ Ñ³×³Ë ã»Ý³ñï³óáÉáõÙ å»ï³-Ï³Ý ë»Ï ïáñáõÙ ³éÏ³ Çñ³íÇ×³ÏÝ»ñÝ áõ ³ÝÓÝ³-Ï³½ÙÇ ÇÕÓ»ñÁ:

ä»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÝ»ñÁ Ñ³×³Ë ÃáõÛÉ»Ý ÁÝ-Ï³ÉáõÙ Ïá¹»ùëÇ Ùß³ÏÙ³Ý Çñ»ÝóÃß³Ñ³·ñ·éáõÃÛáõ-ÝÁ, ù³Ý½Ç Çñ»Ýó ã»Ý ËÝ¹ñ»É Ù³ëÝ³Ïó»É ¹ñ³Ùß³ÏÙ³ÝÁ: àñáß³éáõÙÝ»ñáí Ïá¹»ùëÝ»ñÇ Ùß³Ï-Ù³Ý Ó¨Á ÝáõÛÝù³Ý Ï³ñ¨áñ ¾, áñù³Ý µáõÝ Ïá-¹»ùëÁ: Þ³ï Ï³ñ¨áñ ¿, áñ Ïá¹»ùëÝ»ñÁ Ý»ñ³é»Ý Ý³¨ »ñÏ³ñ³ï¨ Ýå³ï³ÏÝ»ñ, ù³Ý Çñ»ÝóÇó Ý»ñ-Ï³Û³óÝ»Ý ³ñ·»ÉáõÕ ·áñÍáõÃÛáõÝÝ»ñÇ »ñÏ³ñ

ó³ÝÏ: ¸³ Ïá¹»ùëÇÝ ÇÝã-áñ ¹ñ³Ï³Ý »ñ³Ý· ÏÑ³-Õáñ¹Ç, ³ÛÉ áã Ã» ùñ»³Ï³Ý ûñ»Ýë·ñùÇ §ï»ëù¦ Ï ï³: ²Ù¹ ÇëÏ å³ ï×³éáí §ÆÝùÝ³ëï»ÕÍ¦ Ïá¹»ùë-Ý»ñÝ ³í»ÉÇ ÁÝ¹áõÝ»ÉÇ »Ý, ù³Ý ûñ»Ýë¹ñáõÃÛ³Ý ÇÝã-áñ §³Ýë³ÑÙ³Ý¦ Ï ï áñÁ, áñÁ ³é³Ýó µáÉáñ ³ßË³-ï áÕÝ»ñÇ Ù³ëÝ³ ÏóáõÃÛ³Ý å³ñï³¹ñíáõÙ¿ ûñ»Ýë-¹Çñ Ù³ñÙÝÇ ÏáÕÙÇó:

Àëï í»ñÁ ÝÏ³ñ³·ñí³ÍÇ ²íëï ñ³ÉÇ³ÛÇ øíÇÝëÉ»Ý¹ Ý³Ñ³Ý·áõÙ ûñ»Ýë¹Çñ ÅáÕáíÁ ãÇ ×³-Ý³ã»É ³ÛÝ Ïá¹»ùëÁ, áñÁ Ùß³Ïí³Í ¿ »Õ»É Ï³é³-í³ñáõÃÛ³Ý áã ³ÙµáÕç³Ï³Ý Ù³ëÝ³ ÏóáõÃÛ³Ùµ: ä»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛ³Ý Ïá¹»ùëÇ É³í³·áõÝ ûñÇ-Ý³Ï¿×³Ý³ãí»É â»ËÇ³ÛÇ ä»ï³Ï³Ý í³ñã³Ï³½-ÙÇ ¿ÃÇÏ³ÛÇ Ïá¹»ùëÁ[5]:

ºñµ Ïá¹»ùëÇ Ùß³ÏáõÙÝ ³í³ñï íáõÙ ¿, ß³-ï»ñÁ Ñ³Ïí³Í »Ý Ï³ñÍ»Éáõ, Ã» ·áñÍÁÝÃ³óÝ ³í³ñï í³Í ¿: ê³Ï³ÛÝ ¹ñ³ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï ·áñ-Í³¹ñÙ³ÝÑ³Ù³ñ ³ÝÑñ³Å»ßï¿³ÛÝ ·áí³½¹»É³ÛÝ ³ÝÓ³Ýó ßñç³ÝÝ»ñáõÙ, áõÙ Ï³ñáÕ¿ ³ÛÝ í»ñ³µ»-ñ»É, áñå»ë½Ç µáÉáñÁ, ³Û¹ Ãíáõù Ý³¨ Ñ³ë³ñ³-ÏáõÃÛáõÝÁ, ï»Õ»Ï³óí³Í ÉÇÝ»Ý ¹ñ³ µáí³Ý¹³Ïáõ-ÃÛ³ÝÁ: ²í»ÉÇÝ, Í³é³ÛáõÝ»ñÁ å»ïù¿ ³ÝóÝ»Ý Ùß ï³Ï³Ý í»ñ³å³ïñ³ëïáõÙ, ÇÝãÁ ÑÝ³ñ³ íáñáõ-ÃÛáõÝ Ïï³ Çñ»Ýó ³ßË³ï³ÝùáõÙ ·áñÍ³¹ñ»É Ïá¹»ùëÁ, ÇÝãå»ë Ý³¨ ùÝÝ³ñÏ»É µáÉáñ ¿ÃÇÏ³Ï³Ý »ñÏÁÝ ïñ³ÝùÝ»ñÁ, áñáÝù ³éÏ³ »Ý Çñ³Ï³ÝáõÙ:

Ø»Í ÝÃ³Ý³ÏáõÃÛáõÝ áõÝÇ Ý³¨ Ïá¹»ùëÇ Ù»Ï-Ý³µ³ÝáõÃÛáõÝÁ: ²ÛÝ å»ïù¿ å³ßïå³ÝÇ ³ÝÓÝ³-Ï³½ÙÁ, áñÁ Ñ»ï¨áõÙ¿ ¹ñ³ ã³÷áñáßÇãÝ»ñÇÝ: ²Û¹ ÇëÏ å³ï×³éáí ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï Ïá¹»ùëÁ ëáíáñ³-µ³ñ Ý³Ë³ï»ëáõÙ¿ ÇÝã-áñ Ù»ÏÇÝ, áñÁ Ï³ñáÕ¿ ËáñÑñ¹³ïáõÃÛáõÝ ï³É³ÝÓÝ³Ï³½ÙÇÝ, »Ã» ³é-Ï³¿ ¹Åí³ñáõÃÛáõÝ ë»÷³Ï³Ý¹»ñÇ¨ å³ñï³Ï³-ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÁÝÏ³ÉÙ³Ý ³éáõÙáí: ºÃ» ³é³ç³ñ-Ï³Í ËáñÑáõñ¹Á ÉÇÝáõÙ¿ ëË³É, Ï³Ù »Ã» ï»ÕÇ¿ áõÝ»ÝáõÙ µáÉáñ Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý÷³ëï»ñÇ ÉñÇí Ññ³å³ñ³Ïáõù, ¨ »Ã» ³Û¹ ËáñÑñ¹ÇÝ Ñ»ï¨»É »Ý, ³å³ ³ÛÝ ³ÝÓÁ, áõÙ ïñí»É¿ ËáñÑáõñ¹Á, Ñ³Ù³ñ-íáõÙ¿ ³ÝÙ»Õ: ê³Ï³ÛÝ ³Û¹åÇëÇ å³ßïå³Ýáõ-ÃÛáõÝÝ ³éÏ³¿ ³ÛÝ Å³Ù³Ý³Ï, »ñµ Ñ³Ù³å³-ï³ëË³Ý ³ÝÓÇ ÏáÕÙÇó Çñ³Ï³Ý³óí»É¿ ï»Õ»-Ï³ïáõÃÛ³Ý ³ÙµáÕç³Ï³ÝÑñ³å³ñ³ÏáõÙ:

Ð»ï³ùñùñ³Ï³Ý¿ ÝÃ»É, áñ ³íëï ñ³ÉÇ³Ï³Ý øíÇÝëÉ»Ý¹ Ý³Ñ³Ý·Á ûñ»Ýë¹ñ³Ï³Ý ßñç³Ý³ÏÝ»ñ ¿ëï»ÕÍ»É, áñáÝó ë³ÑÙ³ÝÝ»ñáõÙ ¹»å³ñï³Ù»Ýï-Ý»ñÝ Çñ³Ýù Ï³ñáÕ »Ý Ùß³Ï»É ¨ ½³ñ·³óÝ»É í³ñùÇë»÷³Ï³Ý Ïá¹»ùëÝ»ñÁ:

úðºÜê¸ðàðºÜÐ²êî²îì²Ì Îà¸ºøêÜºð. øìÆÜêÈºÜ¸Ú²ÜØàîºòàôØ

øíÇÝëÉ»Ý¹Ý Çñ»ÝÇó Ý»ñÏ³Û³óÝáõÙ¿ ²íëï ñ³-ÉÇ³ÛÇ ÙÇ³Ï¨ ³ßË³ñÑÇ ë³Ï³í³ÃÇí` ³ÛÝ Ý³-Ñ³Ý·Ý»ñÇó Ù»ÏÁ, áñÝ ÁÝ¹áõÝ»É¿ å»ï³Ï³Ý Ï³-é³í³ñÙ³Ý áÉáñïáõÙ µ³ñáÛ³Ï³Ý í³ñù³·ÍÇÙ³-ëÇÝ ÏáÝÏñ»ï ûñ»Ýë¹ñáõÃÛáõÝ[6]: 1994Ã. §ä»ï³Ï³Ý ë»Ïïáñ¿ ¿ÃÇÏ³ÛÇ Ù³ëÇÝ¦ ûñ»ÝùÁ[7] ¨ ³ÛÝ Éñ³óÝáÕ î»Õ»Ï³ïáõÃÛáõÝ ïñ³Ù³¹ñáõÝ»ñÇ å³ßïå³Ýáõ-ÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ 1994Ã. ûñ»ÝùÝ[8] Çñ»ÝóÇó Ý»ñÏ³-Û³óÝáõÙ »Ý ÏáÝÏñ»ï µ³ñáÛ³·Çïáõ ÃÛ³ÝÁ í»ñ³-µ»ñáÕ ûñ»Ýë¹ñáõÃÛ³Ý ³íëï ñ³ÉÇ³Ï³Ý ³é³çÇÝ ûñÇÝ³ÏÝ»ñÁ, áñÝ Çñ³éç¨ Ýå³ï³Ï¿¹ÝáõÙ ³å³-Ñáí»É å»ï³Ï³Ý ë»Ïïáñ¿ µ³ñÓñ åñáý»ëÇáÝ³É ã³÷áñáßÇßÝ»ñÁ: Ð³Ù³Ó³ÛÝ ³Û¹ ³Ïï»ñÇ` ·»ñ³-ï»ëãáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Õ»Ï³í³ñÝ»ñÁ å»ïù¿ Ùß³Ï»Ý Ïá¹»ùëÝ»ñ¨ ¹ñ³Ýù Ù³ïã»ÉÇ ¹³ñÓÝ»Ý ³ßË³-ï³Ï³½ÙÇ¨ Ñ³ë³ñ³Ï³ÛÝáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ, ³å³-Ñáí»Ý Ïá¹»ùëÇ Ý³Ë³å³ïñ³ëïáõÙÁ¨ ¹ñ³ Çñ³-Ï³Ý³óÙ³Ý ÝÏ³ñ³·ñáõÃÛáõÝÁ ·»ñ³ï»ëãáõÃÛ³Ý ³Ù»Ý³ÙÛ³ ½»ÏáõÛóáõÙ:

ºñÏáõ ûñ»ÝùÝ»ñÝ ¿É»ÉÝáõÙ »Ý Í³é³ÛáõÝ»ñÇ¨ Õ»Ï³í³ñÝ»ñÇ Ñëï³Ï å³Ñ³ÝçÝ»ñÇó` Ï³åí³Í ³é³í»É áñáß³ÏÇáõÃÛ³Ý ³ÝÑñ³Å»ßïáõÃÛ³Ý Ñ»ï ³é ³ÛÝ, Ã» ÇÝã¿ Ýñ³ÝóÇó å³Ñ³ÝçíáõÙ ³ßË³-ï³ÝùÇ í³ÛñáõÙ: ä³Ñ³Ýç³ñÏÝ ³Ùñ³å¹íáõÙ¿ ³ñ¹³ñáõÃÛ³Ý, ³½ÝíáõÃÛ³Ý, å³ï³ëË³Ý³ïíáõ-ÃÛ³Ý, ³ÙµáÕç³Ï³ÝáõÃÛ³Ý¨ å³ßïáÝ³ï³ñ ³Ý-Ó³Ýó ÏáÕÙÇó ÃáõÉïñí³Í Ï³ÝáÝÝ»ñÇ Ë³Ëïáõù-Ý»ñÁ Ñ³Ù³Ï³ñ·ÇÙÇçáóáí ³ñ¹ÛáõÝ³í»ïáñ»Ý¹³-¹³ñ»óÝ»Éáõ ³ÏÝÏ³ÉÇùÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ Ñ³ÝñáõÃÛ³Ý ³éûñÛ³ Ùï³ÑáõÃÛ³Ùµ:

øìÆÜêÈºÜ¸Æ` äºî²Î²Ü êºÎîàðÆ ¼ÂÆÎ²ÚÆØ²êÆÜ úðºÜøÀ

ÀÝ¹áõÝí³Í ûñ»ÝùÝ Ñéã³ÏáõÙ¿ ÑÇÝ·ëÏ½µáõÝùÝ»ñ, áñáÝù å»ïù¿ÁÝÏ³Í ÉÇÝ»Ý ûñ»Ýùáí ë³ÑÙ³Ýí³Í §¿ÃÇÏ³ÛÇ ³éáõÙáí å³ñï³íáñáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇ¦ ÑÇÙùáõÙ: ä³Ñ³ÝçíáõÙ¿, áñ ³Û¹ëÏ½µáõÝùÝ»ñÁ ÑÇÙù Ñ³Ý¹Çë³Ý³Ý ·áñÍ³Ï³Éáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇ ÏáÝÏñ»ï Ïá¹»ùëÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ, áñáÝù å»ï³Ï³Ý ë»Ïïáñ¿ ³é³ÝÓÇÝ ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝ-Ý»ñ å»ïù¿ ÙÃ³Ï»Ý Ñ³ëïÇù³ÛÇÝ ³ßË³ïáÕÝ»ñÇ¨ Ñ³ë³ñ³Ï³ÛÝáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý Ý»ñÏ³-Û³óáõóÇãÝ»ñÇ Ñ»ï ËáñÑñ¹³íáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³ñ¹ÛáõÝ-ùáõÙ:

Þñç³Ý³Ï³ÛÇÝ ³ñÅ»ùÝ»ñÁ Ñ»ï¨Û³ÉÝ»ñÝ »Ý`

- *hurqulfn ortlfh u կառավարման խորհրդարանական շրջի նկատմամբ,*
- *hurqulif անշի նկատմամբ,*
- *ազնվությունը,*
- *ջանասիրությունը:*

îÜî ºêàôÂÚ²Ü º ì ä º î ² Î ²Ü è ºêàôðêÜºðÆ Î ²è² ì ²ðØ²Ü ²ð¸ÚàôÜ² ì º î àôÂÚàôÜÀ

²Ûë å ³ñ ï ³ íáñáõÃÛáõÝÝ»ñÝ ûñ»ÝùÁ ß ³ñ ³ ¹-ñáõÙ ¾ Ñ» ï ¨Û ³É Ï»ñå ³.

Ազնվություն – *ընդունելով, որ պետական պաշտոնը ենթադրում է հասարակայնության վստահություն, պետական պաշտոնյան ձգտում է.*

ա) *պահպանել և ամրապնդել պետական վարչակարգի ազնվության նկատմամբ հասարակության վստահությունը և*

բ) *զարգացնել այն համայնքի հասարակական բարորությունը, որին ծառայում է նշված պաշտոնատար անձը:*

Ð³ßíÇ ³éÝ»Éáí ³Û¹ å³ñï³íáñáõÃÛáõÝÁ` å»ï³Ï³Ý å³ßïáÝÛ³Ý.

ա) *չպետք է անպատշաճ օգտագործի իր պաշտոնական իրավասությունները կամ դիրքը կամ թույլ տա դրանց անպատշաճ օգտագործում, և*

բ) *պետք է ապահովի, որ ցանկացած վեճ, որ կարող է ծագել պաշտոնատար անձի անձնական շահերի և պաշտոնական պարտավորությունների միջև, լուծվի հօգուտ պետական շահերի, և*

գ) *պետք է բացահայտի խարդախությունը, կոռուպցիան և ոչ պատշաճ կառավարումը, որի մասին կտեղեկանա պաշտոնատար անձը:*

¶áñÍÝ³Ï³ÝáõÙ ³Û¹ å³ñï³íáñáõÃÛáõÝÁ å³-Ñ³ÝçáõÙ ¿, áñ å³ßïáÝ³ï³ñ³ÝÓÇÝù, ûñÇÝ³Ï, áã å³ïß³×Ó¨áí ãÑñ³å³ñÏ»Ý å³ßïáÝ³Ï³Ý ï»Õ»-Ï³ïáõÃÛáõÝÁ, ãã³ñ³ß³Ñ»Ý Çñ»Ýó` áñå»ë å³ß-ïáÝ³ï³ñ³ÝÓ³Ýó, áõÝ»ó³Í Çñ³í³ëáõÃÛáõÝÝ»ñÝ áõ é»ëáõñëÝ»ñÁ ¨ Ëáë³÷»Ý ³ÝÓÝ³Ï³Ý ß³Ñ»ñÇ ¨ å³ßïáÝ»³Ï³Ý å³ñï³Ï³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÙÇç¨ ó³ÝÏ³ó³Í í»×Çó Ï³Ù ³Û¹åÇëÇ í»×Á ÉáõÍ»Ý Ñû·áõï å»ï³Ï³Ý ß³ÑÇ:

Պանապիրություն – *իր պաշտոնական պարտականությունները կատարելիս պաշտոնյան պետք է ցուցաբերի պատշաճ ջանադրություն, հոգատարություն և ուշադրություն և պետք է ձգտի հասնել պետական վարչակազմի բարձր չափորոշիչներին:*

êáõÛÝ å³ñï³íáñáõÃÛáõÝÁ å³Ñ³ÝçáõÙ ¿, áñ å³ßïáÝ³ï³ñ³ÝÓÇÝù, ûñÇÝ³Ï, Ý»ñÏ³Û³óÝ»Ý §ëáíáñ³Ï³Ý ûñí³ ³ßË³ï³ÝùÁ¦, å³Ñå³Ý»Ý áñáßáõÙÝ»ñÇ ÁÝ¹áõÝÙ³Ý ÑÇÙÝ³íáñ í³ñã³Ï³Ý í³ñáõÛÃÇ ³ñ¹³ñ ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·Ç å³Ñ³ÝçÝ»ñÁ, µáÉáñ ÑÝ³ñ³íáñ ÙÇçáóÝ»ñÁ Ó»éÝ³ñÏ»Ý Ñ³×³-ËáñÁ¹Ý»ñÇÝ ëå³ë³ñÏ»Éáõ µ³ñÓñ ã³÷áñáßÇãÝ»ñ ³å³Ñáí»Éáõ Ñ³Ù³ñ, ·áñÍ»Ý ³ßË³ï³ÝùÇ í³Û-ñáõÙ ³éáÕçáõÃÛ³Ý å³Ñå³ÝÙ³Ý ¨ ³ÛÉ ³ÓÓ³Ýó ³Ýíï³Ý·áõÃÛ³Ý å³Ñ³ÝçÝ»ñÇÝ Ñ³Ù³å³ï³ë-Ë³Ý, Ëáõë³÷»Ý ³Ý÷áõÛÃ í³ñù³·ÍÇó, Ý³Ë³-ñ³ñÝ»ñÇÝ ïñ³Ù³¹ñ»Ý Ñ³Ù³å³ñ÷³Ï÷áñÓ³·Ç-ï³Ï³Ý ËáñÑñ¹³ïíáõÃÛáõÝÝ»ñ¨Ó·ï»Ý ³å³Ñáí»Éáõ å»ï³Ï³Ý í³ñã³Ï³½ÙÇ µ³ñÓñ ã³÷áñáßÇãÝ»ñÁ:

Խնայողություն և արդյունավետություն – *իր պաշտոնական պարտականությունները կատարելիս պետական պաշտոնյան պետք է խուսափի պետական միջոցների գերածախսերից, դրանց չարաշահումներից կամ ոչ պատշաճ կամ ոչ խնայողաբար օգտագործումից:*

¶áñÍÝ³Ï³ÝáõÙ ³Ûë å³ñï³íáñáõÃÛáõÝÁ ÝÃ³-Ý³ÏáõÙ ¿, áñ å³ßïáÝÛ³Ý»ñÁ å»ïù ¿ å»ï³Ï³Ý é»ëáõñëÝ»ñÇ µáÉáñ Ó¨»ñÁ (ûñÇÝ³Ï` Ù³ñ¹Ï³ÛÇÝ, ÝÛáõÃ³Ï³Ý¨ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý é»ëáõñëÝ»ñÁ, Ù ï³íáñ ë»÷³Ï³ÝáõÛáõÝÁ ¨ ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛáõÝÁ) Ï³é³-í³ñ»Ý Çß³Ñ å»ï³Ï³Ý ³Ï ïÇíÝ»ñÇ ¨ »Ï³Ùáõï-Ý»ñÇ å³Ñå³ÝÙ³Ý, ÇÝãå»ë Ý³¨ Íñ³·ñ»ñÇ ³ñ-¹ÛáõÝ³í»ï Çñ³·áñÍÙ³Ý¨Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ù³-ïáõóÙ³Ý:

«Գլխավոր կատարող անձանց պարտականությունները. *Էթիկայի մասին օրենքը պահանջում է, որ պետական սեկտորի հաստատությունների գլխավոր կատարող անձիք ապահովեն իրենց հաստատություններում օրենքի կենսագործումը, որպեսզի իրականացվի էթիկայի ոլորտում պատասխանատվությունը և, որն ավելի կարևոր է, որպեսզի հաստատության «վարչական պրակտիկան և ընթացակարգերը» համապատասխանեն օրենքին և հաստատության կողմից:*

²Û¹ å³ÛÙ³ÝÝ»ñÇ ãÏ³ï³ñáõÙÁ Ï³ñáÕ ¿ Ñ³Ý-·»óÝ»É ë³ÝÏóÇ³Ý»ñÇ` Ñ³Ù³Ó³ÛÝ ·ÉË³íáñ Ï³-ï³ñáÕ ³ÝÓÇ ½µ³Õí³ÍáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ å³ÛÙ³Ý³-·ñÇ Ï³Ù (ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛ³Ý ³éáõÙáí) Ï³ÝáÝ³-¹ñ³Ï³Ý å³ñï³Ï³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ë³ËïÙ³Ý Ñ»-ï¨³Ýùáí ÷áËÑ³ïáõóÙ³Ý Ù³ëÇÝ Ù³ëÝ³íáñ Çñ³í³µ³Ý³Ï³Ý Ñ³ÛóÇ: ²Û¹åÇëÇ ¹³ï³Ï³Ý ùÝÝáõÃÛáõÝÁ Ï³ñáÕ¿ Í³·»É, »ñµù³Õ³ù³óáõ Ï³Ù Ñ³ëï³ïáõÃÛ³Ý Ñ³×³ËáñÁ¹Çß³Ñ»ñÁ íÝ³éí»É »Ý Í³é³ÛáõÇ áã µ³ñáÛ³Ï³Ý í³ñù³·ÍÇÑ»ï¨³Ýùáí, ÇÝãÁ Ï³ñ»ÉÇ ¿ñ Ï³ÝË³ï»ë»É¨ Ï³ÝË»É. ûñÇÝ³Ï, å³ÛÙ³Ý³·ñÇ ³éÝãáõÃÛ³Ùµ µ³Ý³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ï³Ù Ùñó³Ïó³ÛÇÝ Ñ³ëï³ïáõÃÛ³Ý ·ÉË³íáñ Ï³-ï³ñáÕ ³ÝÓÇ Ù³ëÝ³ÏóáõÃÛ³Ùµ` ³é³ç³ñÏáõÃÛáõÝ-Ý»ñÇ Ùß³ÏÙ³Ý ÁÝÃ³óùáõÙ:

ä º î ² Î ²Ü ä ²Þ î àÜÚ²ÚÆ ¸ ºðÀ

1995Ã. øíÇÝëÉ»Ý¹Ç å»ï³Ï³Ýë»Ï ïáñÇÑ³ë-ï³ïáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ ³é³ç³ñÏí³Í Õ»Ï³í³ñ ëÏ½µáõÝùÝ»ñÇ Ñ»ÕÇÝ³ÏÝ»ñÝ ³í»ÉÇ Ñ»é³ï»ë »Ý

»Õ»É ÝÞ³Ý³ÏáíÇ å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓ³Ýó å³-ï³ëË³Ý³ïíáõÃÛ³Ý ¨ Ñ³ßí»ïíáõÃÛ³Ý í»ñ³-µ»ñÛ³É ³í³Ý¹³Ï³Ý Ñ³Û³óùÝ»ñÇ ³Ùñ³åÝ¹Ù³Ý áõ ËáñÑñ¹³ñ³ÝÇ ¨ Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ÏáÕÙÇó å³ïíÇñ³Ïí³Í ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý ÝÏ³ïÙ³Ùµ Ýñ³Ýó í»ñ³µ»ñÙáõÝùÇ Ñ³ñóáõÙ: Ô»Ï³í³ñëÏ½µáõÝùÝ»ñÁ å³ñáõÝ³ÏáõÙ »Ý Ñ»ï¨Û³É Ñ³Ûï³ñ³ñáõÃÛáõÝÁ.

§ä»ï³Ï³Ý å³ßïáÝÇ ½µ³Õ»óáõÙÁ »ÝÃ³-¹ñáõÙ¿ íëï³ÑáõÃÛ³Ùµ ûÅïí³Í å³ßïáÝ¦:

´áÉáñ Ù³Ï³ñ¹³ÏÝ»ñÇ å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕ-Ý»ñÇó ³ÏÝÏ³ÉíáÕí³ñù³·ÍÇã³÷áñáßÇãÝ»ñÁ, ³Ý-ßáõßï, ³é³ç³óÝáõÙ »Ý ÏáÝÏñ»ï Ï³é³í³ñáõ-ÃÛ³Ý, å»ï³Ï³Ý Ñ³ïí³ÍÇ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝ-Ý»ñÇ ¨ Ñ³Ù³ÛÝùÇ ûñÇÝ³Ï³Ý áõ ÙßÏ³Ï³Ý Ù Ï³-Ñá·áõÃÛáõÝÁ:

ä»ï³Ï³Ý å³ßïáÝÛ³Ý»ñÁ ï³ñµ»ñ ×³Ý³-å³ñÑÝ»ñáí í»ñ³ÑëÏáõÙ »Ý Ñ³Ù³ÛÝùÇ ÏáÕÙÇó ïñ³Ù³¹ñíáÕ ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý¨ ³ÛÉ³ñÅ»ù³íáñé»-ëáõñëÝ»ñÇ û·ï³·áñÍáõÙÁ: ²Û¹ é»ëáõñëÝ»ñÇ û·-ï³·áñÍáõÙÁ ¨ ã³ñ³ß³ÑáõÙÁ í»ñ »Ý Ñ³ÝáõÙ Ï³-é³í³ñÇãÝ»ñÇ Ù³ëÝ³·Çï³Ï³Ý ¿ÃÇÏ³ÛÇ Ï³ñ¨áñ Ñ³ñó»ñ:

Ð³í³ë³ñ³å»ë³ÏÝÏ³ÉíáõÙ¿, áñ å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÝ»ñÁ, áñáÝù í»ñ³ÑëÏáõÙ »Ý Ñ³Ù³ÛÝùÇ ÏáÕÙÇó ïñ³Ù³¹ñíáÕ ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý¨ ³ÛÉé»ëáõñëÝ»ñÁ, ÏñáõÙ »Ý ³Û¹ é»ëáõñëÝ»ñÇ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï¨ å³ïß³× û·ï³·áñÍáõÙÝ ³å³Ñáí»Éáõ µ³ñáÛ³-Ï³Ý å³ñï³íáñáõÃÛáõÝ:

ä»ï³Ï³Ý¨ Ù³ëÝ³íáñ ë»Ïïáñ»ñÇ ÙÇç¨ ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»óáÕ ï³ñµ»ñáõÃÛáõÝ»ñÇ Ñ³ñÃ»ó-Ù³Ý ÷áË³ñ»Ý, øíÇÝëÉ»Ý¹Ç ûñ»Ýë¹ñáõÃÛáõÝÁ ï³-ÉÇë¿ å»ï³Ï³Ý Ñ³ïí³ÍáõÙ ³½ÝÇí í³ñù³·ÍÇ ûñÇÝ³ÏÁ:

úðÆÜ² Î ÈÆî ì ²ÚÆò

ÈÇïí³ÛÇ 1995Ã. §ä»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ¦ ûñ»ÝùÁ Ý³Ë³ï»ëáõÙ¿ å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛ³Ý Çñ³íáõÝùÝ»ñÁ, å³ñï³Ï³ÝáõÃÛáõÝ-Ý»ñÁ ¨ ÑÇÙÝ³ñ³ñ ëÏ½µáõÝùÝ»ñÁ, ÇÝãå»ë Ý³¨ Ïáéáõåóç³ÛÇ Ï³ÝËÙ³ÝÝ áõÕÕí³Í ¹ñáõÛÃÝ»ñ: úñ»ÝùáíáñÃ³Ï³½ñÏíáõÙ »Ý Ýñ³Ýù, áíù»ñ¹³ï³-å³ñïí»É »Ý Ëáßáñ Ñ³Ýó³·áñÍáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ï³Ù å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛ³Ý¹»ÙáõÕÕí³Í Ñ³Ýó³·áñ-ÍáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ, ¨ áíù»ñ áãå³ïß³×í³ñùÇ Ñ³Ù³ñí»ñçÇÝ 10 ï³ñáõÙ ³½³ïí»É »Ý å»ï³-Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛáõÝÇó:

ä³ßïáÝÛ³Ý Çñ³íáõÝù ãáõÝÇ ³ßË³ï»Éáõ ³ÛÝ ¹»åù»ñáõÙ, »ñµÝ³ Çñ³ÝÙÇç³Ï³Ý Õ»Ï³í³ñÇÑ»ï ·ïÝíáõÙ¿ ÁÝÏ»ñ³Ï³Ý ë»ñï Ñ³ñ³µ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ï³Ù ³ÙáõëÝ³Ï³Ý Ï³å»ñÇ Ù»ç: Ü³ Ý³¨ãÇ Ï³ñáÕ ³½·³Ïó³Ï³Ý Ï³åÇ Ù»ç ·ïÝí»É ³ÝÙÇç³Ï³Ý »ÝÃ³Ï³ Ñ³Ý¹Çë³óáÕ å³ßïáÝÛ³ÛÇ Ï³Ù Çñ å³ß-ïáÝÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ ÑëÏáÕ³Ï³Ý Çñ³í³ëáõÃÛáõÝÝ»ñ Çñ³Ï³Ý³óÝáÕ å³ßïáÝÛ³ÛÇ Ñ»ï: ä³ßïáÝÛ³Ý »ñÏñáñ¹å»ï³Ï³Ý å³ßïáÝãÇÏ³ñáÕ½µ³Õ»óÝ»É:

úñ»ÝùáõÙ Ù³Ýñ³Ù³ëÝ Ý»ñÏ³Û³óíáõÙ »Ý ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý ³ÛÝ ï»ë³ÏÝ»ñÁ, áñáÝù Ñ³Ûï³-ñ³ñíáõÙ »Ý å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛ³Ý Ñ»ï ³ÝÑ³-Ù³ï»Õ»ÉÇ: ä»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÝ»ñÁ ã»Ý Ï³ñáÕ Ñ³Ý¹Çë³Ý³ÉÙ³ëÝ³íáñáÝÏ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ï³Ùáã ³é¨ïñ³ÛÇÝ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ï³é³í³-ñÇãÝ»ñ Ï³Ù å³ÛÙ³Ý³·Çñ ÏÝù»É ³ÛÝ Ñ³ëï³-ïáõÃÛ³Ý Ï³Ù ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛ³Ý ³ÝáõÝÇó, áñï»Õ å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÝ ³ÝÓÝ³Ï³Ý ß³Ñ³·ñ·éáõ-ÃÛáõÝ áõÝÇ: ä³ßïáÝÛ³Ý ãÇ Ï³ñáÕ Ý³¨ Ý»ñÏ³-Û³óÝ»É å»ïáõÃÛ³Ý Ï³Ù ûï³ñ»ñÏñÛ³ Ó»éÝ³ñÏáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇß³Ñ»ñÁ:

ä³ßïáÝÛ³Ý å³ñï³íáñ¿ ³ÝÑ³å³Õ ï»Õ»-Ï³óÝ»É Çñ ³ÝÙÇç³Ï³Ý Õ»Ï³í³ñÇÝ ³ÛÝ Ññ³-Ñ³Ý·Ý»ñÇ Ï³Ù Ñ³ÝÓÝ³ñ³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ, áñáÝù Ý³ Ñ³Ù³ñáõÙ¿ ³ÝûñÇÝ³Ï³Ý: ä³ßïáÝÛ³Ý Ý³¨ Çñ³íáõÝù áõÝÇ Ññ³Å³ñí»É Ï³ï³ñ»ÉáõáñÇ¿ Ñ³ÝÓÝ³ñ³ñáõÃÛáõÝ Ï³Ù Ññ³Ñ³Ý·, »Ã» Ý³ ·ïÝáõÙ¿, áñ Ññ³Ñ³Ý·Ç Ýå³ï³ÏÁ Ñ³Ï³ëáõÙ¿ ûñ»ÝùÇÝ Ï³Ù Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý áñáßÙ³ÝÁ: ä³ß-ïáÝÛ³Ý å»ïù¿ ·ñ³íáñ Çñ Õ»Ï³í³ñÇÝ Ý»ñÏ³-Û³óÝÇ Ñ³ñóÇ¿áõÃÛáõÝÁ ¨ ËÝ¹ÇñÁ Ï³Ù Ññ³Ñ³Ý·Ý Çñ³Ï³Ý³óÝÇ ÙÇ³ÛÝ ³ÛÝ ¹»åùáõÙ, »Ã» ¹ñ³Ù³ëÇÝ ëï³ó»É¿ ·ñ³íáñ Ñ³ÝÓÝ³ñ³ñáõÃÛ³Ý: ²Û¹ ¹»å-ùáõÙ ³Û¹ ·áñÍáÕáõÃÛ³Ý Ñ»ï¨³ÝùÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ å³ï³ëË³Ý³ïíáõÃÛáõÝÁ ¹ñíáõÙ¿ áã Ã» ³ÛÝ å³ßïáÝÛ³ÛÇ íñ³, áí Çñ³Ï³Ý³óñ»É¿ ËÝ¹ñ³ÝùÁ, ³ÛÉ í»ñ³¹³ëÇ íñ³, áí Ññ³Ñ³Ý·»É¿ñ ³Û¹å»ë í³ñí»É: ê³Ï³ÛÝ áã ÙÇ ËÝ¹Çñ Ï³Ù Ññ³Ñ³Ý· ãÇ Ï³ñáÕ Ï³ï³ñí»É, »Ã» ³ÛÝ Çñ»ÝÇó ùñ»³Ï³Ý Ï³Ù í³ñã³Ï³ÝÇñ³í³Ë³Ë ïáõÙ¿Ý»ñÏ³Û³óÝáõÙ: ²Û¹-åÇëÇ ËÝ¹ñÇ Ï³Ù Ññ³Ñ³Ý·Ç Çñ³Ï³Ý³óÙ³Ý Ñ»-ï¨³ÝùÝ»ñÇ å³ï³ëË³Ý³ïíáõÃÛáõÝÁ ÏñáõÙ¿ áã ÙÇ³ÛÝ å³ßïáÝÛ³Ý, ³ÛÉÝ³¨ í»ñ³¹³ëÕ»Ï³í³ñÁ, áñÝ ³Û¹åÇëÇ ËÝ¹Çñ¿¹ñ»É Ï³ÙÑ³ÝÓÝ³ñ³ñáõÃÛáõÝ¿ ïí»É: ÜÙ³Ý³å»ë, ãÇ Ï³ñ»ÉÇ Çñ³Ï³Ý³óÝ»É ËÝ¹ÇñÁ Ï³Ù Ññ³Ñ³Ý·Á, »Ã» ¹³ Çñ»ÝÇó Ý»ñ-Ï³Û³óÝáõÙ¿áï ÝÓ·áõÃÛáõÝÙ³ñ¹áõ ³ñÅ³Ý³å³ï-íáõÃÛ³ÝÝÏ³ïÙ³Ùµ[10]:

ÐêÎàÔàôÂÚàôÜ. úØ´àô¸êØºÜÀºì ¶ÈÊ²ìàð ÐêÎÆâÀ

Î³é³í³ñ³Ï³ÝûÙµáõ¹ëÙ»ÝÁ, ·ÉË³íáñÑëÏÇãÁ ¨å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛ³Ý Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÁ ÙÇ³ëÇÝ ß³Ñ³·ñ·Çé »Ý Ýñ³ÝáõÙ, áñå»ë½Ç å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛáõÝÁ Ñ³ëÝÇ µ³ñáÛ³Ï³Ý µ³ñÓñ ã³÷áñáßÇãÝ»ñÇ[11]: àñù³Ýµ³ñÓñ»Ýã³÷áñáßÇãÝ»ñÁ, ³ÛÝù³Ý ¹áõñÇÝ¿ µáÉáñÇ ÏÛ³ÝùÁ: Î³é³í³ñ³Ï³Ý áñáß Ù³ñÙÇÝÝ»ñ, áñáÝù Çñ³Ï³Ý³óÝáõÙ »Ý å»ï³Ï³Ý ýÇÝ³ÝëÝ»ñÇ Ñ³ßí»ùÝÝáõÃÛáõÝÁ, ëÏë»É »Ý Ùß³Ï»É §µ³ñáÛ³Ï³Ý Ñ³ßí»ùÝÝ³ÃÛáõÝÝ»ñ¦` Ýå³-

ï ³Ï áõÝ»Ý³Éáí áñáß»É, Ã» ÇÝãÇ íñ³ å»ï ù¿ Ýñ³Ýù Ï»Ý ï ñáÝ³óÝ»Ý Ïñ»Ýó ë³ÑÙ³Ý³ ÷ ³Ï é»ëáõñëÝ»ñÁ ¨ ÇÝãÇ ³éÝãáõÃÛ³Ùµ ¹³ ãå»ï ù¿ Ï³ ï³ñ»Ý:

²Ûº å³ßï áÝÛ³Ý»ñÇó ¨ ÇÝë ï Ç ï áõ ï Ý»ñÇó ÛáõÑ³ù³ÝãÛáõñÁ Ï³ñáÕ¿ û· ï³Ï³ñ ¹»ñ Ï³ ï³ñ»É Ï³é³í³ñÙ³Ý Ñ³ë ï³ ï áõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ý»ñùÇÝ Ï³-é³í³ñÙ³Ý ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·»ñÇ ÝÏ³ ï Ù³Ùµ ÑëÏá-ÕáõÃÛáõÝ Çñ³Ï³Ý³óÝ»ÉÇë ¨ í»ñ³¹³ë Ï³é³í³-ñÇãÝ»ñÇ Ñ»ï ³ßË³ ï³ÉÇë, áñå»ë½Ç ÙÇ³Ï»Ý ³ñ¹ÛáõÝ³ í»ï ¨ áã Ïáéáõ åóÇáÝ Ý»ñùÇÝ ÁÝÃ³ó³-Ï³ñ·»ñ: ²Ûº åÇëÇ Ï³ÝË³ñ·»ÉÇã ¹»ñÁ Ï³ñáÕ¿ Ù»Í ß³Ñ³µ³ÅÇÝÝ»ñ µ»ñ»É: Îáéáõ åóÇ³ÛÇ Ï³ÝË³ñ·»-ÉáõÙÁ Ï³ñáÕ¿ ÝÇß³Ý³Ï»É, áñ Ñ³çáÕí»É¿ Ëáõë³÷»É Ïáñáõë ï Ý»ñÇó ¨ Ã³ÝÏ³ñÅ»ù Ñ» ï³ùÝÝáõÃÛáõÝ-Ý»ñÇ Ñ» ï³·³ ³ÝÑñ³Å»ß ï áõÃÛáõÝÇó: (úÙµáõ¹ëÙ»-ÝÇ ¹»ñÝ áõëáõÙÝ³ëÇñíáõÙ¿ 7-ñ¹ ·ÉËáõÙ):

Î²è²ì²ð²Î²Ü ¼ÂÆÎ²ÚÆ ´²ÄÜÆ êî ºÔ Ì àôØÀ

²ñ¹ÛáõÝ³í» ï áõÃÛ³Ý Ñ³ëÝ»Éáõ Ñ³Ù³ñ å»-ï³Ï³Ý ¿ÃÇÏ³ÛÇ ½³ñ·³óÙ³Ý ¨ áõëáõóÙ³Ý ÁÝ¹-Ñ³Ýáõñ å³ï³ëË³Ý³ï áõÃÛáõÝÁ å»ï ù¿ ¹ñíÇ Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý ÏáÝÏñ» ï Ñ³ë ï³ ï áõÃÛ³Ý íñ³[12]: Ð³×³Ë ³Ûº åÇëÇ Í³é³ÛáõÃÛáõÝÁ ·ïÝíáõÙ¿ Ï³-é³í³ñáõÃÛ³Ý í³ñã³Ï³½ÙÇÝ³Ë³ñ³ñáõÃÛáõÝáõÙ: ²Ûº Ñ³ë ï³ ï áõÃÛáõÝÁ Ï³ñáÕ¿ Ý³¨ ËáñÑñ¹³-ï í³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñ ïñ³Ù³¹ñ»É å»ï³-Ï³Ý Í³é³ÛáõÝ»ñÇÝ, áñáÝù Ñ³Ý¹Çå»É »Ý ß³Ñ»ñÇ µ³ËÙ³Ýµ³ñ¹ ÑÇÙÝ³ËÝ¹ñÇ, ¨ áñáÝó ³ÝÑñ³Å»ß ï¿ ³Ûº Çñ³íÇ×³ÏÁ ùÝÝ³ñÏ»É íë ï³ÑáõÃÛ³Ý ³ñ-Å³ÝÇÙ³ëÝ³·»ï Ç Ñ» ï, áñÇ ËáñÑñ¹Ç íñ³ Ï³ñ»ÉÇ ¿ÑÇÙÝí»É:

àõáÃ»ñ·»ÛÃÇ ëÏ³Ý¹³ÉÇó Ñ» ï á 1978 Ãí³Ï³-ÝÇÝ[13] ²Ù»ñÇÏ³ÛÇ ØÇ³óÛ³É Ù³Ñ³Ý·Ý»ñÝ ë ï»Õ-Í»óÇÝ Î³é³í³ñ³Ï³Ý¿ÃÇÏ³ÛÇ µ³ÅÇÝ (Î¾´): Î¾´-Ý ³å³ÑáíáõÙ¿ ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý ·áñÍ³¹Çñ ×ÛáõÕÇ ù³Õ³ù³Ï³Ý Õ»Ï³í³ñáõÙÁ ¨ µ³ñáÛ³Ï³Ý Íñ³-·ñÇ áõÕÕáõÃÛáõÝÁ: ²Ûº Ñ³Ù³Ï³ñ·Ý³å³Ï»Ý ï ñá-Ý³óí³Í¿ ¨ ÛáõÑ³ù³ÝãÛáõñ ë ï áñ³µ³Å³ÝáõÙ Ï³Ù ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝ å³ï³ëË³Ý³ï áõ¿ ë»÷³Ï³Ý µ³ñáÛ³Ï³Ý Íñ³·ñÇ Ï³é³í³ñÙ³Ý Ñ³Ù³ñ:

Î¾´-Ý ë ï»ÕÍ»É¿ ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý ·áñÍ³¹Çñ ×ÛáõÕÇ Í³é³ÛáõÝ»ñÇ ´³ñáÛ³Ï³Ý í³ñù³·ÍÇ ã³÷áñáßÇãÝ»ñÇ Ñ³Ù³ÉÇñ, áñÁ ÏÇñ³é»ÉÇ ¾ ÇßË³-ÝáõÃÛ³Ý ·áñÍ³¹Çñ ×ÛáõÕÇ ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¨ í³ñáõáõÃÛáõÝÝ»ñÇ µáÉáñ å³ßï áÝ³ï³ñ³ÝÓ³Ýó ¨ Í³é³ÛáõÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ: ²Ûº ÝáñÙ»ñÁ å³ñáõÝ³ÏáõÙ »Ý 14 ÁÝ¹Ñ³Ýáõñ ëÏ½µáõÝùÝ»ñÇ ß³ñ³¹ñ³Ýù, áñáÝù å»ï ù¿ Ï³ÝËáñáß»Ý ¹³ßÝ³ÛÇÝ Í³é³ÛáõÓ-Ý»ñÇ í³ñù³·ÇÍÁ: ²Ûº ëÏ½µáõÝùÝ»ñÇ Ï»Ý ï ñáÝ³-Ï³Ý ï³ññÁ Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ¿ ³ÛÝ Ñ³Û»ó³Ï³ñ·Á, Ñ³Ù³Ó³ÛÝ áñÇ` å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛáõÝÁ íë ï³-ÑáõÃÛ³Ùµ ûÅ ï í³Í Ù³ñ¹áõ å³ñï³Ï³ÝáõÃÛáõÝÝ¿:

³ßÝ³ÛÇÝ Í³é³ÛáõÝ»ñÝ Çñ»Ýó ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý Ù»ç å»ï ù ¾ ÉÇÝ»Ý ³ÝÏáõÙÝ³Ï³É ¨ å»ï³Ï³Ý å³ßï áÝÁ âû·ï³·áñÍ»Ý Ñ³ÝáõÝ ³ÝÓÝ³Ï³Ý ß³-ÑÇ: ²Ûº ÝáñÙ»ñÁ Ý³¨ å³ñáõÝ³ÏáõÙ »Ý ÏáÝÏñ» ï ã³÷áñáßÇãÝ»ñ, áñáÝù ³å³ÑáíáõÙ »Ý ÙÇ ß³ñù áÉáñ ï Ý»ñÇ Ù³Ýñ³Ù³ëÝ Ï³ñ·³íáñáõÙ` ³ñï³ùÇÝ ³ÕµÛáõñÝ»ñÇó ë ï³óíáÕ Ýí»ñÝ»ñ, Í³é³ÛáõÝ»ñÇ ÙÇç¨ Ýí»ñÝ»ñ, ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý ß³Ñ»ñÇ µ³ßËáõÙ, ³ÝÏáõÙÝ³Ï³É³ÃÛ³Ý, ½µ³Õí³ÍáõÃÛ³Ý ³å³Ñá-íáõÙ, å³ßï áÝÇ ¨ ³ñï³ùÇÝ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý ã³-ñ³ß³ÑáõÙ: Î³ÝáÝÝ»ñÇ Çñ³Ï³Ý³óáõÙÝ ³å³Ñáí-íáõÙ¿ Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý ëáíáñ³Ï³Ý Ï³ñ·³å³-Ñ³Ï³Ý áÝÃ³ó³Ï³ñ·ÇÙÇçáóáí:

´³ÅÇÝÁ Ý³¨ ëï»ÕÍ»É¿ ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý ïíÛ³ÉÝ»ñÇ µ³óÙ³Ý ÙÇ³ëÝ³Ï³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·»ñ: ²Ûº Ñ³Ù³Ï³ñ·»ñÁ` å»ï³Ï³Ý ¨ ·³Õïáõ, Çñ³-·áñÍíáõÙ »Ý µáÉáñ ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ ¨ Î¾´-Ç ÏáÕÙÇó »ÝÃ³Ï³ »Ý å³ñµ»ñ³Ï³Ý í»ñ³Ý³ÛÙ³Ý: ´³ÅÇÝÁ å³ñµ»ñ³µ³ñ í»ñë ïáõ·Ù³Ý¿»ÝÃ³ñÏáõÙ ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛ³Ý µ³ñáÛ³Ï³Ý Íñ³·ñ»ñÁ, Ñ³ÝÓ-Ý³ñ³ñ³Ï³ÝÝ»ñ ¿ ï³ÉÇë ¨ ¿ÃÇÏ³ÛÇ áÉáñ ïáõÙ å³ßï áÝ³Ï³Ý ³ÝÓ³Ýó å³ïñ³ëïÙ³Ý ë»ÙÇÝ³ñ-Ý»ñ¿í³ñáõÙ ÇÝãå»ë ÎáÉáõÙµÇ³ ûÏñáõ·Ç ì³ßÇÝ·-ïáÝù³Õ³ùáõÙ, ³ÛÝå»ë¿É²êÜ ³ÛÉù³Õ³ùÝ»ñáõÙ:

ì»ñçÇÝ ï³ñÇÝ»ñÇÝ ÙÇ ß³ñù ³ÛÉ å»ïáõ-ÃÛáõÝÝ»ñ Ñ» ï¨»É»Ý²ØÜ ûñÇÝ³ÏÇÝ, Ý»ñ³éÛ³É²ñ-·»Ý ïÇÝ³Ý¨Ð³ñ³í³ÛÇÝ²ýñÇÏ³Ý:

Î²Ü²¸²Î²Ü Øàî ºòàôØ

Î³Ý³1³ÛáõÙ ÙÇ ß³ñù ·³í³éÝ»ñ, ÇÝãå»ë Ý³¨ ¹³ßÝ³ÛÇÝ Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝÁ[14] ëï»ÕÍ»É »Ý å³ßï áÝÝ»ñ` Ýå³ï³Ï áõÝ»Ý³Éáí ³å³ÑáíÍ»É ûñ»Ýë¹ÇñÝ»ñÇ ¨ ³í³· å»ï³Ï³Ý å³ßï áÝÛ³-Ý»ñÇ ¿ÃÇÏ³Ï³Ý Ñ³ñó»ñÇ Õ»Ï³í³ñáõÙÁ: ²Ûº åÇëÇ å³ßï áÝÝ»ñÇÝ ï³ñµ»ñ Ï»ñå»Ý ÏáãáõÙ` §¿ÃÇÏ³ÛÇ ÏáÙÇë³ñ¦ (²Éµ»ñï³), §³½ÝíáõÃÛ³Ý Ñ³ñó»ñáí ÏáÙÇë³ñ¦ (úÝï³ñÇë), §ß³Ñ»ñÇ µ³ËÙ³Ý Ñ³ñó»ñáí ÏáÙÇë³ñ¦ (´ñÇï³Ý³Ï³Ý ÎáÉáõÙµÇ³, ê³ëï³-ã¨³Ý, Üáí³ êÏáïÇ³, ÜÛáõ ´ñáõÝëíÇÏ, ÐÛáõëÇë-³ñ¨Ùï Û³Ý ï³ñ³ÍùÝ»ñ ¨ ÚáõÏáÝ), §Ù³ëÝ³-ÏÇóÝ»ñÇ ß³Ñ»ñÇ å³Ñå³ÝáõÃÛ³Ý ïáÙÇë³ñ¦ (ÜÛáõ-ý³áõÝ¹É»Ý¹) Ï³Ù §¿ÃÇÏ³ÛÇ Ñ³ñó»ñáí ËáñÑñ¹³-ïáõ¦ (¹³ßÝ³ÛÇÝ Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝ)¦:

²Ûë µáÉáñ µ³ÅÇÝÝ»ñÁ íÏ³ÛáõÙ »Ý ³ÛÝ ÷³ëïÇ ×³Ý³ãÙ³ÝÙ³ëÇÝ, áñ¿ÃÇÏ³ÛÇ áÉáñ ïáõÙ ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý »ñÏáõ Ëáßáñ éÇëÏ»ñ ³ÛÝ ¹»åùáõÙ, »ñµ ¹áõù ³ÙµáÕçáíÇÝ ÑÇÙÝíáõÙ »ùÉ»·³ÉÑ³Ù³Ï³ñ·Çíñ³:

Ü³Ë` å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÝ»ñÁ Ñ»ßï áõÃÛ³Ùµ Ï³ñáÕ »Ý Ùáé³Ý³É, Ã» ÇÝã¿Çñ»ÝÇó Ý»ñÏ³Û³óÝáõÙ Çñ³Ï³Ý µ³ñáÛ³Ï³Ý í³ñù³·ÇÍÁ ¨ ¹ñ³ ÷áË³-ñ»Ý å³ßï å³Ý»Ý Çñ»Ýó` ÑÕáõÙ Ï³ï³ñ»ÉáíÓ¨³-Ï»ñåáõÙÝ»ñÇ ¨ Ñ³Û»ó³Ï³ñ·»ñÇ Çñ³í³µ³Ý³Ï³Ý ÝñµáõÃÛáõÝ»ñÇÝ:

ºñÏñáñ¹, »ñµ»ÙÝ ï »ÕÇ ¿ áõÝ»ÝáõÙ Ý³ ¨ ³ÛÝ Ñ³ñó»ñÇ ã³ ÷Çó ¹áõñë Ù³Ýñ³Ù³ëÝ»óáõÙ, áñáÝù å» ï ù ¿ ³ ÏÝÑ³Ûï ÉÇÝ»ÇÝ ó³ÝÏ³ó³Í µ³Ý³Ï³Ý ¨ µ³ñáÛ³Ï³Ý ¹³ ï áÕáõÃÛ³Ùµ ûÅï í³Í Ù³ñ¹áõÝ: ºñµ ³Ûª å ÇëÇ µ³Ý¿ ï »ÕÇ áõÝ»ÝáõÙ, ¹³ ³ í»ÉÇß³ ï Ï³ñáÕ ¿ Ñ³Ý·»óÝ»É Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý íë ï ³Ñáõ-ÃÛ³Ý ¿ñá½Ç³ÛÇ, ù³Ý ³Ùñ³ åÝ¹»É ³Ûª íë ï ³Ñáõ-ÃÛáõÝÁ: Î³Ý³¹³ÛÇ ¹³ßÝ³ÛÇÝ Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝÝ ÁÝ ï ñ»É ¿ ÙÇ Ùáï »óáõÙ, áñÇ ßñç³Ý³ÏÝ»ñáõÙ Ýñ³Ýù, áíù»ñ å» ï ³Ï³Ý å³ßï áÝÝ»ñ »Ý ½µ³-Õ»óÝáõÙ, ÇëÏ³ å»ë ó³ÝÏ³ÝáõÙ »Ý Ó»éÝ³ñÏ»É µ³-ñáÛ³Ï³Ý Ï³ñ·Ç ÙÇçáóÝ»ñ: ²Ûª Ùáï »óáõÙÁ µËáõÙ¿ Ýñ³ÝÇó, áñ Ýñ³Ýù Çñ³í³Ùµ ó³ÝÏ³ÝáõÙ »Ý ³ñ-Å³Ý³Ý³É ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÇ ³í»ÉÇ Ù»Í Ñ³ñ·³Ý-ùÇÝ: ²Ûª ÇëÏ å³ ï ×³éáí áñáßáõÙ¿ ÁÝ¹áõÝí»É ³ñ-·»ÉáÕ í³ñù³·ÍÇ ¹»åù»ñÇ ëå³éçã ó³ÝÏ Ï³½Ù»-ÉáíãÏá¹ÇýÇÏ³óÝ»É µ³ñáÛ³Ï³Ý í³ñù³·ÇÍÁ:

´³ñáÛ³Ï³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç ¨ ¹ñ³ Õ»Ï³í³ñ-Ù³Ý Ï³Ý³¹³Ï³Ý Ùáï »óáõÙÁ ÑÇÙÝíáõÙ¿ ÙÇÝã¨ ß³Ñ»ñÇ µ³ËÙ³Ý ³é³ç³óáõÙÁ ¹ñ³ÝÇó Ëáõë³-÷»ÉáõÑÝ³ñ³íáñáõÃÛ³Ý íñ³: ²Ûª Ùáï »óáõÙÁ ÑÇÙÝíáõÙ¿ Ù³ñ¹Ï³Ýó Ñ» ï ³ßË³ï »Éáõ ¨ ³ÛÝ »ÝÃ³¹ñáõÃÛ³Ý íñ³, áñÝñ³Ýù ó³ÝÏ³ÝáõÙ »Ý ³Ý»É ³ÛÝ, ÇÝãÁ ×Çß ï »Ý Ñ³Ù³ñáõÙ:

¾ÃÇÏ³ÛÇ Ñ³ñó»ñáí Î³Ý³¹³ÛÇ ¸³ßÝ³ÛÇÝ ËáñÑñ¹³ñ³ÝÇ í³ñãáõÃÛáõÝÁ ½µ³ÕíáõÙ¿ ß³Ñ»ñÇ ÑÝ³ñ³íáñ µ³ËáõÙÝ»ñÇ ¨ ³ÛË µ³ñáÛ³Ï³Ý Ñ³ñ-ó»ñáí` Ýñ³Ýó Ñ³Ù³ñ, áíù»ñ ÑÝ³ñ³íáñÇÝë ³½-¹»óáõÃÛáõÝ ÏáõÝ»Ý³Ý ¹³ßÝ³ÛÇÝ Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý¿³Ï³Ý áñáßáõÙÝ»ñÇ íñ³, Ý»ñ³éÛ³É ³ÛÝ å³ß-ïáÝ³ï³ñ ³ÝÓ³Ýó, áíù»ñ å³ï³ëË³Ý³ïáõ »Ý §ÏáõÛñ ïñ³ëï Ç¦ Ï³é³í³ñÙ³Ý Ñ³Ù³ñ: §ÎáõÛñ ïñ³ëï Ý»ñÝ¦ ëï »ÕÍíáõÙ »Ý Ýñ³ Ñ³Ù³ñ, áñå»ë½Ç áñáßáõÙ ÁÝ¹áõÝáÕÇ Ý»ñ¹ñáõÙÝ»ñÁ å³Ñí»Ý ³é³ÝÓÇÝ (¨ ·³Õï ÝÇ) ³ÝÏ³Ë ËÝ³Ù³Ï³ÉÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó` ß³-Ñ»ñÇ µ³ËáõÙÇó Ëáõë³÷»Éáõ Ñ³Ù³ñ: àñáßáõÙ Ï³-Û³óÝáÕ ³ÝÓÝ ÁÝ¹Ñ³Ýñ³ å»ë ï »ÕÛ³Ï ã¿, Ã» áñ ï »Õ»Ý ·ïÝíáõÙ Çñ Ï³ï³ñ³Í Ý»ñ¹ñáõÙÝ»ñÁ, ¨ ³Û¹ å³ï-×³éáí ãÇ Ï³ñáÕ ·ïÝí»ÉÝñ³Ýó ³½¹»óáõÃÛ³ÝÝ»ñùá:

¾ÃÇÏ³ÛÇ ËáñÑñ¹Ç í³ñãáõÃÛáõÝÁ Ý»ñ³éáõÙ¿ Õ³ßÝ³ÛÇÝ Ï³µÇÝ»ïÇ µáÉáñ ³Ý¹³ÙÝ»ñÇÝ, Ý»ñ³éÛ³É í³ñã³å»ïÇÝ: ²Ûª í³ñãáõÃÛ³Ý áõß³¹-ñáõÃÛ³ÝÝ»ñùá»Ý·ïÝíáõÙ Ï³µÇÝ»ïÇ ³Ý¹³ÙÝ»ñÇ ³ÙáõëÇÝÝ»ñÁ ¨ Ýñ³Ýó ËÝ³ÙùÇ ï³Ï·ïÝíáÕ ³Ý-ÓÇÝù, Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý Ý³Ë³ñ³ñÝ»ñÇ ù³Õ³ù³-Ï³Ý ßï³µÇ ³Ý¹³ÙÝ»ñÁ ¨ ¹³ßÝ³ÛÇÝ å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛ³Ý í»ÉÇ µ³ñÓñ³ëïÇ×³Ý å³ßïáÝÛ³-Ý»ñÁ: ²Ûª í³ñãáõÃÛáõÝÝ ½µ³ÕíáõÙ¿ ÇñÑëÏáÕáõÃÛ³Ý ï³Ï·ïÝíáÕÝ»ñÇ ³Ï ïÇíÝ»ñÇ, »Ï³Ùáõï Ý»ñÇ ¨ å³ñï³íáñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¹Çï³ñÏÙ³Ùµ:

ºñµ Ï³ëï³ÍÝ»ñ Ï³Ý, áñ Ë³Ëï í»É¿ ùñ»³-Ï³Ý ûñ»Ýë¹ñáõÃÛáõÝÁ, ¿ÃÇÏ³ÛÇ Ñ³ñó»ñáí ËáñÑñ¹³Ï³ÝÁãÇ ÷áË³ñÇÝáõÙ áëï ÇÏ³ÝáõÃÛ³ÝÁ, ¹³ï³Ë³½áõÃÛ³ÝÁ ¨ ¹³ï³íáñÝ»ñÇÝ: Ü³ ½µ³Õ-íáõÙ¿ ³ÛÝ Çñ³íÇ×³ÏÝ»ñáí, áñáÝù Ï³ñáÕ »Ý ³Ýµ³ñáÛ³Ï³Ý Ãí³É ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÇÝ, µ³ÛÓ ÙÇ¨-ÝáõÛÝ Å³Ù³Ý³Ï ³ÝûñÇÝ³Ï³Ý ã»Ý Ñ³Ù³ñíáõÙ: ¶áñÍÝ³Ï³ÝáõÙÝñ³ í³ñãáõÃÛáõÝÁë»ñï áñ»Ý Ï³å-í³Í¿ Ýñ³Ýó Ñ»ï, áíù»ñ ÙÇ³íáñí³Í »Ý ß³Ñ»ñÇ µ³ËÙ³Ý Ï³Ý³¹³Ï³Ý ûñ»Ýë¹ñáõÃÛ³Ùµ[15]: ²Ûª å³ßïáÝÛ³Ý»ñÁ ¹ÇÙáõÙ »Ý ³ÛÝ Ñ³ñó»ñáí, Ã» ÇÝãå»ë í³ñí»É ÏáÝÏñ»ï ³Ï ïÇíÝ»ñÇ Ï³Ùß³Ñ»ñÇ Ñ»ï, ¨ í³ñãáõÃÛ³ÝÁ ï³ÉÇë¿ Çñ ËáñÑáõñ¹Ý»ñÁ: ì³ñã³å»ïÁ ÝáõÛÝå»ë Ýñ³Ý ËÝ¹ñáõÙ¿ Ñ»ï³ùÝÝáõÃÛáõÝ Çñ³Ï³Ý³óÝ»É ¨ Ù»ÏÝ³µ³Ý»É ÏáÝÏñ»ï Ñ³ñó»ñ` ¹ñ³Ýó ³é³ç³óÙ³Ý ßñç³-Ý³ÏÝ»ñáõÙ:

ì³ñãáõÃÛáõÝÁÝ³¨ å³ï³ëË³Ý³ïáõÃÛáõÝ¿ ÏñáõÙ §ÈáµµÇëï Ý»ñÇ ·ñ³ÝóÙ³ÝÙ³ëÇÝ¦ ûñ»ÝùÇ¨ ÉáµµÇëï Ý»ñÇ í³ñù³·ÍÇ Ù³ëÇÝ ûñ»Ýë·ñùÇ ÏÇ-ñ³éÙ³Ý Ñ³Ù³ñ: ²Ûª ûñ»ÝùÝ»ñÁ ÙÇï í³Í »Ý ÉáµµÇÝ·³ÛÇÝ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý Ã³ ÷³ÝóÇÏáõÃÛ³Ý áñá-ß³ÏÇ Ù³Ï³ñ¹³ÏÇ Ý»ñ¹ñÙ³ÝÁ¨ ³Û¹ ·áñÍáõÝ»áõ-ÃÛ³Ùµ ½µ³ÕíáÕ ³ÝÓ³Ýó Ñ³Ù³ñ µ³ñÓñ Ù³ëÝ³-·Çï³Ï³Ý ã³÷³ÝÇßÝ»ñ ë³ÑÙ³Ý»ÉáõÝ: ²Ûª »ñÏáõ ûñ»ÝùÝ»ñÝ áõëáõÙÝ³ëÇÑíáõÙ »Ý 4-ñ¹ ·ÉËáõÙ:

¾ÃÇÏ³ÛÇ Ñ³ñó»ñáí Î³Ý³¹³ÛÇ Ý»ñÏ³ÛÇë ËáñÑñ¹³Ï³ÝÁ »ÝÃ³¹ñáõÙ¿, áñ í³ñãáõÃÛáõÝÝ Çñ Ýå³ï³ÏÝ»ñÇ Çñ³·áñÍÙ³Ý Ñ³ñóáõÙ Ñ³çáÕáõ-ÃÛ³Ý¿Ñ³ëÝáõÙ. §Ø³ñ¹ÇÏ, áñáÝó Ñ»ï »ë ·áñÍ »Ù áõÝ»ÝáõÙ, ÁÝ¹áõÝáõÙ »Ý, áñ ×Çß ï áñáßáõÙÝ»ñÇ Ï³-Û³óáõÙÝ û·ÝáõÙ¿ ³å³ÑáÍ»É Çñ»Ýó »ñÏ³ñ³-Å³ÙÏ» ï ù³Õ³ù³Ï³Ý ³éáÕçáõÃÛáõÝÁ: Üñ³Ýù ÁÝ-¹áõÝáõÙ »Ý, áñ Ï³Ý³¹³óÇÝ»ñÝ ³ÏÝÏ³ÉáõÙ »Ý í³ñù³·ÍÇ ¨ Çñ³íáõÝùÇ µ³ñÓñ ã³÷áñáßÇãÝ»ñ: Üñ³Ýù ³ñ»É »Ý ÑÝ³ñ³íáñ ³Ù»Ý µ³Ý ³Û¹ ã³÷áñáßÇãÝ»ñÇÝÑ³Ù³å³ï³ëË³Ý»ÉáõÑ³Ù³ñ¦:

²ÝÏ³Ë ¹ñ³ÝÇó, Î³Ý³¹³ÛáõÙ ï »ÕÇ áõÝ»ó³Í ëÏ³Ý¹³ÉÝ»ñÁ ¹ñ¹»óÇÝ í³ñã³å»ïÇÝ Ùï óÝ»É, ³Ûëå»ë ÏáãÍ³Í`§´ ³ñáÛ³Ï³Ý ÷³Ã»Ã¦, áñÇ ÁÝ¹áõ-ÝáõÙÝ¿³ï³Ýáñ»Ý Ï³Ùñ³ åÝ¹Ç¿ÃÇÏ³ÛÇ Ñ³ñó»ñáí í³ñãáõÃÛ³Ý ¹Çñù»ñÁ[16]:

èÆêÎÆ Î²è²ì²ðàôØ ºì ²ÞÊ²î²Î²¼Ø

èÇëÏÇ Ï³é³í³ñáõÙÁ »ÝÃ³¹ñáõÙ¿ ÑÇÙ-Ý³ËÝ¹ÇñÝ»ñÇ µ³ó³Ñ³ÛïáõÙÁ ÙÇÝã¨ ¹ñ³Ýó Í³-·áõÙÁ, ³ÛÝáõÑ» ï ¨ ¹ñ³Ýó Í³·áõÙÁ Ï³ÝË»ÉáõÙÇ-çáóÝ»ñÇ Ó»éÝ³ñÏáõÙ:

²Ûë ï »Õ Ï³Ý áñáß Ý³Ë³½·áõß³Ï³Ý Ýß³Ý-Ý»ñ.

- *Աշխատակազմ, որը հանգստի չի գնում: Այս մարդիկ կարող են ամբողջությամբ կլանված լինել աշխատանքով, բայց հնարավոր է, որ նրանք նաև ցգտում են անել այնպես, որ նրանք, ովքեր գալիս են իրենց փոխարինելու, չտեսնեն իրենց կատարած գրառումները:*

- *Աշխատակիցներ, ովքեր վերցնում են հանգստյան օրեր, ինչը չպետք է իրենց թույլ տան՝ հաշվի առնելով իրենց աշխատավարձը:*
- *«Խոցելի» պաշտոններում աշխատող աշխատակիցները, որոնք տարվել են մոլախաղերով:*

²Ûë ï íÛ³ÉÝ»ñÇó ¨ áã Ù»ÏÁ ãÇ íÏ³ÛáõÙ å³ñë³í»ÉÇ í³ñù³·ÍÇ Ù³ëÇÝ, ë³Ï³ÛÝ ³Ûë ¹»å-ù»ñÇó ÛáõÑ³ù³ÝãÛáõñÁ å³Ñ³ÝçáõÙ ¿ Õ»Ï³í³ñÇ ³é³ÝÓÝ³ÏÇáõß³¹ñáõÃÛáõÝÁ:

²Ï ïÇíÝ»ñÇ ¨ å³ëÇíÝ»ñÇµ³ó³Ñ³Ûï Ù³ÝÁÝ-Ã³ó³Ï³ñ·»ñÁ Ïñáõ Ù »Ý ³í»ÉÇ Ó¨³Ï³Ý µÝáõÛÃ ¨ ¹ñ³Ýù Ý³Ë³ï»ëáõÙ »Ý §Ëáó»ÉÇ¦ å³ßïáÝÝ»ñ ½µ³Õ»óÝáÕ ³ßË³ï³ÏÇóÝ»ñÇ å³ñµ»ñ³Ï³Ý éá-ï³óÇ³[17]:

Î³é³í³ñÇãÝ»ñÁ å»ïù¿ÇÙ³Ý³Ý ³ÛÝáÉáñï-Ý»ñÇ ·áÛáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ, áñï»Õ Ïáéáõåóç³ÛÇ éÇëÏ Ï³: ²Û¹ áÉáñïÝ»ñÁ å»ïù¿ »ÝÃ³ñÏí»Ý å³ñµ»-ñ³Ï³Ý ëïáõ·áõÙÝ»ñÇ, ¨ å»ïù¿ Çñ³Ï³Ý³óíÇ éÇëÏÇ Å³Ù³Ý³Ï³ÏÇó Ï³½Ù³Ï»ñå³Ï³Ý ³ÛÝåÇ-ëÇ é³½Ù³í³ñáõÃÛáõÝ, áñáõÙ Ïáéáõåóç³ÛÇ Ñ³ñóÁ å³ïß³×ÉáõÍáõÙ Ïëï³Ý³:

ä»ïù¿µ³ó³Ñ³Ûï í»Ý ¨ ÷³ëï³ÃÕÃ³íáñ-í»Ý µ³ñÓñ éÇëÏÇ ·áñÍ³éáõÛÃÝ»ñÁ ¨ ÙÇÝã¨ áñ¨¿ ÑÇÙÝ³ËÝ¹ñÇ Í³·áõÙÁ å»ïù¿Ý³Ë³å³ïñ³ëï-í»Ý³ñï³Ï³ñ· Íñ³·ñ»ñ:

²Û¹ ·áñÍ³éáõÛÃÝ»ñÁ Ý»ñ³éáõÙ »Ý ³ÛÝåÇëÇ Ñ³ñó»ñ, ÇÝãåÇëÇù »Ý.

- *շինություններ, ջեռնաարկություններ, սարքավորումներ և ապրանքների չափորոշիչների տեսչական ստուգումը, կարգավորումը և դիտարկումը, անձնական որակավորման փաստաթղթերի և թույլտվությունների տրամադրումը, որպեսզի, հավաստի տվյալ մասնագիտությունում հրանց վարպետությունը և հրանց հնարավորություն տրվի զբաղվել գործունեության կոնկրետ տեսակներով,*
  վճարումները կանխիկ դրամով ստանալը,
- *պետական հիմնադրամներից դրամաշնորհների հաստատումը,*
- *խոցելի անձանց և հաշմանդամներին օգնության տրամադրումը կամ հրանց մասին հոգածությունը*

èÇëÏÇ Ï³é³í³ñÙ³Ý ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï ÙÇçáó-Ý»ñÁ Ý»ñ³éáõÙ »Ý.

- *Վարքագծի կանոններ. դրանց համապատասխանությունն իրենց կոչմանը պետք է ստուգվի յուրաքանչյուր երկու տարին մեկ կամ դրան մոտ ժամկետներում,*
- *ուսուցում վարքագծի կանոնների ոլորտում. դա պետք է տեղի ունենա որոշակի պարբերականությամբ, ոչ ուշ, քան երկու տարին մեկ,*
- *նվերներ, բարիքներ և նվիրատվությունների ցանկը,*
- *տեղեկատվության կառավարում և տեխնոլոգիա,*
- *աշխատակազմի իրազեկության բարձրացում՝ կապված տեղեկատվության անվտանգության կառավարման առնչությամբ իրենց դերի և պարտականությունների հետ,*
- *կադրերի հավաքագրում. կապալի և գնումների ռազմավարություն,*
- *աշխատակազմի շրջանում էթիկայի հետ կապված աշխատանքների պրակտիկայի մասին տեղեկատվության տրամադրում,*
- *հաշվեհանության ընթացակարգեր,*
- *աշխատակազմին հաշվետվության ոլորտում կազմակերպության ներքին քաղաքականության, նրա հաշվետվության ներքին և արտաքին ուղիների և նրանց աշխատանքի մասին պարբերաբար տեղեկացումը,*
- *աշխատակազմին կազմակերպության ներքին հետաքննչական հնավարությունների մասին պարբերաբար տեղեկացում. պետք է մշակվեն կոնկրետ մանրամասն ծրագրեր, որպեսզի արդյունավետ արշավանքի կոռուպցիոն վարքագծի մասին պնդումներին, եթե այդպիսի դեպքեր պատահում են:*

²ðÄ²ÜÆøÜºðÆ ÐÆØ²Ü ìð² ¶Ü²Ð²îìàÔ äºî²Î²Ü Ì²è²ÚàôÂÚ²Ü êîºÔ ìàôØÀºì êî²ðàôØÀ

àã ÙÇ Ñ³ëï³ïáõÃÛáõÝ ãÇ Ï³ñáÕ ³ñÑ»ëï³-í³ñÅ ³ßË³ï»É, »Ã» µ³ñÓñ áñ³Ï³íáñáõÙ áõÝ»-óáÕ ³ßË³ï³Ï³½Ù ãáõÝÇ: Îáéáõåóç³ÛÇ ³Ù»Ý³-ÏáñÍ³Ý³ñ³ñ ³é³ÝÓÝ³Ñ³ï ÏáõÃÛáõÝÝ»ñÇó Ù»ÏÁ` å»ï³Ï³Ý å³ßïáÝáõÙ Ýß³Ý³ÏáõÙÁ Ó¨³íáñí³Í Ï³å»ñÇ, ³ÛÉ áã Ã» Ýß³Ý³ÏíáÕ ³ÝÓÇ áõÝ³Ïáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇ íñ³ Ï³éáõó»ÉÝ¿[18]:

ä»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÝ»ñÇ ÁÝïñáõÃÛ³Ý, Ñ³-í³ù³·ñÙ³Ý, ³é³çÁÝÃ³óÇ ¨ ³ßË³ï³ÝùÇó ³½³ïÙ³Ý ÇÝëïÇïáõóÇáÝ³É ÙÇçáó³éáõÙÝ»ñÁ ³-é³çÝ³ÛÇÝ Ýß³Ý³ÏáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý å»ï³Ï³Ý ë»Ï-ïáñÇ å³ïß³× ·áñÍ³éÝáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ ¨ Ï³ñáÕ »Ý É³í³·áõÛÝë³å³ÑáíÍ»É ûñ»Ýë¹ñáõÃÛ³Ý ÙÇçá-óáí[19]: ²ÝÑñ³Å»ßï å³ßïáÝÝ»ñáõÙ å»ïù¿ Ý»ñ·ñ³í»É ³ñÅ³Ý³íáñ Ù³ñ¹Ï³Ýó: ¸³, Çñ Ñ»ñ-ÃÇÝ, Ýß³Ý³ÏáõÙ¿, áñ Ñ»Ýó å³ßïáÝÝ»ñÁ å»ïù¿ µ³í³ñ³ñ ã³÷áí ·ñ³íÇã ÉÇÝ»Ý áñ³Ï³íáñí³Í ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ ¨ Çñ»ÝóÇó Ý»ñÏ³Ûó³óÝ»Ý Ù³ëÝ³íáñë»Ï ïáñÇ ³ñ¹³ñ³ó í³Í ³ÛÉÁÝïñ³Ýù:

ä»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛáõÝÁ, áñÇ ³ßË³ï³-ÏÇóÝ»ñÁ Ýß³Ý³ÏíáõÙ ¨ ³é³çË³Õ³óáõÙ »Ý áõÝ»-ÝáõÙ Çñ»Ýó ³ñÅ³ÝÇùÝ»ñÇ ÑÇÙ³Ý íñ³, ³í»ÉÇ ùÇã¿ »ÝÃ³Ï³ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ, ù³Ý ³ÛÝ Í³é³ÛáõÃÛáõÝÁ, áñÇ ÑÇÙùáõÙ ù³Õ³ù³Ï³Ý Ï³Ù ³ÝÓÝ³Ï³Ý Ï³-å»ñÝ»Ý: §Ø»ñÇïáÏñ³ïÇ³ÛáõÙ¦ ³ßË³ï³Ï³½ÙÁ ³é³çË³Õ³óáõÙ¿ áõÝ»ÝáõÙ Çñ ³ñÅ³ÝÇùÝ»ñÇ ÑÇ-Ù³Ý íñ³, ¨ Ýñ³ Ý»ñÏ³Û³óáõóÇãÝ»ñÝ Çñ»Ýó å³ß-

ï áÝÝ»ñáí, Ù³ëÝ³ ÏÇáñ»Ý, å³ñï³Ï³Ý»Ý ³ÛÝÑ³-ë³ñ³ ÏáõÃÛ³ÝÁ, áñÇÝ Ýñ³Ýù Í³é³ÛáõÙ »Ý: ²ÛÝ-ï»Õ, áñï»Õ å³ßï áÝÝ»ñ ëï³ÝáõÙ »Ý Ñ½áñ Ï³-å»ñÇ ÑÇÙ³Ý íñ³, ÉáÛ³É í»ñ³µ»ñÙáõÝùÝ ³éÝãíáõÙ ¿ Ï³å»ñÇÝ ¨ áã Ã» Ñ³ëï³ïáõÃÛ³ÝÁ, áñï»Õ ÝÃ³-Ý³Ïí³Í ¿ ³ÝÓÁ: Ð³×³Ë ³Ù¹åÇëÇ å³ßï áÝÇ Ñ³-í³ÏÝáõÝ, ³ÏÝÏ³ÉáõÙ¿, áñ ÇñÕ»Ï³í³ñÁ Çñ»Ý½»ñÍ Ïå³ÑÇ ÑÝ³ñ³ íáñ ¹Åí³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇó: ø³Õ³ù³-Ï³Ý ÏáõË³ ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó ÝÃ³Ý³Ïí³Í ³Ý-ÓÇÝù Ï³ñáÕ »Ý µ³ñ¹áõÃÛáõÝÝ»ñ ëï»ÕÍ»É Çñ»Ýó Ï³é³í³ñÇãÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ, áñáÝó Ï³å»ñÝ ³ÛÝù³Ý ¿É ³½¹»óÇÏ ã»Ý:

²ñÅ³ÝÇùÝ»ñÇ íñ³ ÑÇùÝí³Í å»ï³Ï³Ý Í³-é³ÛáõÃÛáõÝÝ áõÝÇ ÙÇß³ñù ³é³í»ÉáõÃÛáõÝÝ»ñ.

- *Թեկնածուների մասին դատում են ստուգման ենթակա չափորոշիչների հիման վրա, որոնք իրոք կարելի է ստուգել եթե խախտումների մասին կասկածներ կան:*
- *Պաշտոններ զբաղեցնող անձինք լավ արդյունքներ ցույց տալու խթանիչ ունեն: Պետական ծառայության խաղախականացումը հանգեցնում է միջակ արդյունքների: Երբ խաղախական գործիչները հնարավորություն են ունենում անմիջականորեն ազդել պետական ծառայողների հավաքագրման, առաջխաղացման, աշխատանքից ազատման կամ տեղափոխման վրա որևէ այլ հիմքերով, բան արժանիքներն են, դժվար է ապահովել մասնագիտական կարգապահություն, ինչպես նաև դժվար է օգտագործել լավ արդյունքների հասնելու խթանիչներ, եթե անձինք նշանակվում են կարճ ժամկետով:*
- *Քաղաքական նկատառումներով նշանակված պետական ծառայողները կարող են ավելի շատ հակված լինել խախտել կանոնները՝ ապատակ ունենալով առավելագույնս անձնական շահ ստանալ այն կարճ ժամկետում, որի ընթացքում նրանք հույս ունեն գտնվել ծառայության մեջ,*
- *Իրենց ունակությունների շնորհիվ, ինչպես նաև հատակ և ստուգման ենթակա չափորոշիչների հիման վրա պաշտոններ ստացած պետական ծառայողները ավելի հատակ կգիտակցեն իրենց վարձած պետության նկատմամբ հաշվետու լինելու հանգամանքը, և չեն ձգտի բավարարել միայն այն կառավարությանը, որը տվյալ պահին իշխանության գլուխ է,*
- *Արժանիքների վրա հիմնված պետական ծառայությունը խուսափում է համեմատաբար կարճաժամկետ բնույթ ունեցող խաղախական նշանակումներից, որոնք պայմանավորված են կառավարության յուրահատուկ փոփոխությամբ և դրանով իսկ կիսուսափի նաև կադրերի որակավորման կորուստից:*

ê³Ï³ÛÝ µ³ó³é³å»ë ³ñÅ³ÝÇùÝ»ñÇ íñ³ ÑÇùÝí³Í å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛáõÝÁ ÑÝ³ñ³íáñ¿, áñ»ÝÃ³ñÏíÇ ÷á÷áËáõÃÛáõÝÝ»ñÇ, áñå»ë½Ç Ñ³ßíÇ ³éÝí»Ý ÅáÕáíñ¹³í³ñ³Ï³Ý åñ³Ï ïÇÏ³ÛÇÝ Ñ³-Ù³å³ï³ëË³ÝáõÙ ·áñÍÝ³Ï³Ý ù³ÛÉ»ñÇ Íñ³·ñ»-ñÁ: úñÇÝ³Ï, ÝÙ³Ý Íñ³·ñ»ñÁ Ï³ñáõÙ »Ý ³å³Ñá-í»É, áñ ÷áùñ³Ù³ëÝáõÃÛáõÝÝ»ñÝ ³ñ¹³ñ³óÇáñ»Ý Ý»ñÏ³Ûó í³Í ÉÇÝ»Ý å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛáõÝáõÙ, ¨ áñå»ë½Ç ßï ÏÍ»Ý ·»Ý¹»ñ³ÛÇÝ ¨ ³ßË³ñÑ³·ñ³-Ï³Ý ³ÝÑ³í³ë³ñ³ ÏßéáõÃÛáõÝÁ: ²í»ÉÇÝ, ³ñÅ³-ÝÇùÝ»ñÇ íñ³ ÑÇùÝí³Í å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛáõÝÁ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ¹»Ù»ñ³ßËÇùÝ»ñ ãÇ ï³ÉÇë:

ä»ï³Ï³Ý ë»Ï ïáñÇ å³ßïáÝÝ»ñáõÙ Ñ³ë-ïÇùÝ»ñÇ áã ÏáéáõåóÇáÝ Ñ³í³ù³·ñÙ³Ý å³ÛÙ³Ý-Ý»ñÁ Ý»ñ³éáõÙ »Ý.

- *հիմնականում արժանիքների հիման վրա հաստիքների հավաքագրումը և առաջխաղացման ծրագրերը՝ օբյեկտիվ և մրցակցային չափորոշիչներով ու հատակ նախանշված կարիերայով,*
- *պետական սեկտորի համար հաստիքների հավաքագրման և դրա գործունեությանը խաղախական միջամտությունը նվազագույնի հասցնելը,*
- *որոշակի բարձր պաշտոններում խաղախական նշանակումների խիստ սահմանափակումը,*
- *համապատասխան խթանիչներ ապահովող հարմար աշխատավարձը և այլ առավելությունները,*
- *պետական ծառայողների պաշտպանությունը՝ իրավունքի մեխանիզմների ներքին կիրառման միջոցով:*

Þ³ï»ñÁ µÝ³½¹³µ³ñ Ñ³Ï í³Í »Ý »ÝÃ³¹ñ»-Éáõ, áñ ³ßË³ï³í³ñÓÇ µ³ñÓñ³óáõÙÁ Ï í»ñ³óÝÇ Ïáéáõåóç³Ý å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÝ»ñÇ Ùáï, áñáÝù ãÝãÇÝ ³ßË³ï³í³ñÓ»Ýëï³ÝáõÙ: ¶áñÍÝ³Ï³ÝáõÙ Çñ³íÇ×³ÏÝ ³í»ÉÇ µ³ñ¹ ¿: ²ßË³ï³ÝùÇ í³ñÓ³-ïñáõÃÛ³Ý µ³ñ»÷áËáõÙÁ, ãÝ³Ù³Í áñ Ï³ñ¨áñ ÝÃ³Ý³ÏáõÃÛáõÝ áõÝÇ, Çñ»ÝÇó Ý»ñÏ³Ù³óÝáõÙ ¿ ÙÇ ß³ñù ËÃ³ÝÇãÝ»ñÇó ÙÇ³ÛÝ Ù»ÏÁ, áñáÝó ÑÇùÝ³-Ñ³ñóÝ ³ÝÑñ³Å»ß ï ¿ ÉáõÍ»É²⁰:

²ÛÝáõ³Ù»Ý³ÛÝÇí, ³ßË³ï³í³ñÓÇ Ï³éáõó-í³ÍùÇ µ³ñ»÷áËáõÙÁ Ï³ñáÕ ¿ Ñ³Ý¹Çë³Ý³É Ïá-éáõåóÇ³ÛÇ Ï³ÝËÙ³Ý Ï³ñ¨áñ ÙÇçáó: ²Ù¹åÇëÇ µ³ñ»÷áËáõÙÝ»ñÁ ÷á÷áËáõÙ »Ý å»ï³Ï³Ý Í³-é³ÛáÕÝ»ñÇ ËÃ³ÝÇãÝ»ñÇ Ï³éáõóí³ÍùÁ` ³í»ÉÇÃ³-÷³ÝóÇÏ ¹³ñÓÝ»Éáí ³ßË³ï³ÝùÇ ¹ÇÙ³ó å³ñ-·¨³ïñáõÙÁ, µ³ñÓñ³óÝáõÙ »Ý Ý³ËÏÇÝáõÙ »Õ³Í ãÝãÇÝ ³ßË³ï³í³ñÓÁ ¨ å»ï³Ï³Ý ë»Ï ïáñáõÙ ³ßË³ï³ÝùÇ »Ý Ññ³íÇñáõÙ ³í»ÉÇ ÷áñÓ³éáõ ³ßË³ï³Ï³½Ù.

- *Պետական ծառայողներին կոռումպացված պրակտիկայից հրաժարվելու և արդյունավետ աշխատելու խթանիչները ավելի հուսալի են գործում, եթե պարգևատրման համակարգը հիմնվում է մերիտոկրատիայի սկզբունքի վրա: Երբ աշխատավարձը և պաշտոնական առաջխաղացումն ակնհայտորեն*

կախված են այն հարգանքից, որ պետական ծառայողները դրսևորում են վարքագծի կանոնների նկատմամբ, և լավ արդյունքներից, խթանիչներն իրագործվում են հավանակության ավելի բարձր աստիճանով: Աշխատանքն ինքնին դիտվում է որպես ավելի արժեքավոր երևույթ: Այդ պատճառով աշխատանքից ազատումը կամ պաշտոնի իջեցումը դառնում է ավելի լուրջ հարց: Իր հերթին, դա նշանակում է, որ պետք է գոյություն ունենան պատշաճ և արդյունավետ կարգապահական մեխանիզմներ:

- *Եթե պետական ծառայողին չվճարվի ապրուստի համար անհրաժեշտ նվազագույն միջոցները, ապա կաշառք վերցնելու խթաններն էականորեն մեծանում են: Հետևաբար, աշխատավարձի բարեփոխումները, ինչը պետական ծառայողների համար կապահովի ապրուստի համար անհրաժեշտ նվազագույն միջոցներ, կարող են կասեցնել փոքրամասշտաբ կոռուպցիան: Այդ մոտեցումը պաշտպանվում է Համաշխարհային բանկի կողմից մի շարք երկրներում, որոնց ՀԲ-ն օգնում է:*
- *Աշխատավարձի բարեփոխումները կարող են նաև մրցունակ դարձնել պետական սեկտորի աշխատավարձը մասնավոր սեկտորի աշխատավարձի համեմատ, որպեսզի հնարավոր լինի ներգրավել ավելի բարձր որակավորում ունեցող ծառայողներ: Ավելի բարձրորակ մարդկային ներուժը բարձրացնում է պետական սեկտորի արդյունավետությունը և կարող է հանգեցնել վարքագծի ավելի հստակ պահպանմանը: Դրա օրինակներն են Սինգապուրը և Հոնկոնգը:*
- *Ոչ կոռուպցիոն վարքագծի համար խթանիչներ ստեղծելու միջոց կարելի է դիտել նաև, այսպես կոչված՝ «սոցիալական բարիքները»: Օրինակ, թոշակի անցած պետական ծառայողները պետք է ստանան ամենամսյա նպաստներ: Նմանապես, պետական ծառայողները, որոնք «բռնվել են հանցագործության վայրում»՝ կաշառք կամ այլ կոռուպցիոն բարիքներ ստանալիս, պետք է ենթարկվեն կորցնեն սոցիալական ապահովության իրենց առավելությունները:*

ø²Ô²ø²Î²Ü ¶àðÌÆâÜºðÆ º ì ´²ðÒð²êÎÆÖ²Ü ä º î ²Î ²Ü Ì ²è²ÚàÔÜºðÆ ØÆæº ì î ²ð´ºðàôÚÂàôÜ ¸ÜºÈÀ

äñáý»ëÇáÝ³É å»ï³Ï³Ý í³é³ÛáõÃÛáõÝÁ Ï³ñ¨áñ Ýß³Ý³ ÏáõÃÛáõÝ áõÝÇ Ï³é³í³ñ³Ï³Ý í³ñã³Ï³ñ·Ç ë³ÑáõÝ ³ßË³ï ï³ÝùÇ Ñ³Ù³ñ: ºñµ ï»ÕÇ ¿ áõÝ»ÝáõÙ Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý ÷á÷á÷áËáõÃÛ³Ý, å»ï³Ï³Ý í³é³ÛáõÝ»ñÇ Ù»Í Ù³ëÁ ÙÝáõÙ ¿ Çñ ï»Õáõù: ºñ»Ï í³ ù³Õ³ù³Ï³Ý ·áñÍÇãÝ»ñÁ ¨ Ýñ³Ýó Ýß³Ý³Ï³Í ³ÝÓÇÝù ·ÝáõÙ »Ý, ë³Ï³ÛÝ ·áñÍ»ñÇ Ï³é³í³ñáõÙÁ ß³ñáõÝ³Ï íáõÙ ¿ Ýáñ Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý ûñáù:

ÆÝãå»ë ÙÛáõë ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÇ ³ÛÝå»ë ¿É å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÝ»ñÇ å³ñïùÝ ¿ ûñ»ÝùÇÝ »ÝÃ³ñÏí»ÉÁ: ê³Ï³ÛÝ å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÝ»ñÁ ÏñáõÙ »Ý Ý³¨ Çñ»Ýó Ó»éÝ³ñÏ³Í ÙÇçáóÝ»ñÇ, ³Ûª Ãíáõù Ý³¨ ³ÛÝåÇëÇÝÝ»ñÇ` áñáÝó ÁÝ¹áõÝáõÙÁ ó³ÝÏ³ÉÇ ¿ ù³Õ³ù³Ï³Ý ·áñÍÇãÝ»ñÇ ¨ ³í»ÉÇ µ³ñÓñ³ëïÇ×³Ý Ý³Ë³ñ³ñÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ, ûñ»ÝùÇ å³Ñ³ÝçÝ»ñÇÝ Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý»óÝ»Éáõ Ù³ëÝ³ ·Çï³Ï³Ý å³ñï³Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ:

¸³ ÝÃ³Ý³ÏáõÙ ¿, áñ å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý å³ñï³ íáñÉÇÝ»É ï»Õ»Ï³óÝ»É Çñ»Ýó ù³Õ³ù³Ï³Ý Õ»Ï³í³ñÝ»ñÇÝ ³ÛÝ Ù³ëÇÝ, áñ áñáß ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñ, áñáÝù Ññ³Ù³ÛÍ³Í ¿ÇÝ Ýñ³Ýó Ç Ï³ï³ñ³Í»Éáõ, ³ÝûñÇÝ³Ï³Ý»Ý: Üñ³ÝóÇó Ï³ñ»ÉÇ ¿ å³Ñ³Ýç»É Ññ³Å³ñí»É ³Ûª åÇëÇ óáõóáõÙÝ»ñ Ï³ï³ñ»Éáõó: ê³Ï³ÛÝ ¹³ ³í»ÉÇ ¹ÛáõñÇÝ ¿ ³ë»É, ù³Ý ·áñÍÝ³Ï³ÝáõÙ Ï³ï³ñ»É, ¨ ÝÙ³Ý Çñ³íÇ×³ÏÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ áñ¨¿ Ñëï³Ï ÉáõÍáõÙÝ»ñ ãÏ³Ý:

²ÝÑñ³Å»ßï¿, áñå»ë½Çµ³ñÓñ³ëïÇ×³Ý å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÝ»ñÁ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý³Ý íÇ×»ÉÇ Ñ³ñó»ñÁ ÷áË³Ýó»Éáõ Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý Çñ³í³ ËáñÑñ¹³ ï áõÝ»ñÇ ùÝÝ³ñÏÙ³ÝÁ: ¶áñÍ áõÝ»Ý³Éáí Ý³Ë³ñ³ñÇ Ñ»ï, áñÁ Ýñ³Ýó ËÝ¹ñáõÙ¿ ·áñÍ»É Ïáéáõåóç³ÛÇ ëÏ½µáõÝùÝ»ñáí, Ýñ³Ýù å»ïù¿ Ñ³ëÏ³Ý³Ý, áñ ùñ»³Ï³Ý ·áñÍÇ ßñç³Ý³ÏÝ»ñáõÙ ¹ÅÍ³ñ Ã» ³å³ÑáííÇ Çñ»Ýó å³ßïå³ÝáõÃÛáõÝÁ, »Ã» Ýñ³Ýù ³ë»Ý, áñ ³Ûª å»ë»Ý ·áñÍ»É Ý³Ë³ñ³-ñÇ Ññ³Ù³Ýáí: Î³é³í³ñáõÃÛáõÝÁ Çñ³íáõÝùÇ ëáõµÛ»Ï ï¿: Ü³Ë³ñ³ñÝ»ñÝ ûñ»ÝùÇó í»ñã»Ý Ï³Ý·Ý³Í: ºñµ»ÙÝ å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÝ»ñÝ ³ëáõÙ »Ý Çñ»Ýó Ý³Ë³ñ³ñÝ»ñÇÝ, áñ Çñ»Ýù Ïó³ÝÏ³Ý³ÛÇÝ Ï³ï³-ñ»É Ý³Ë³ñ³ñÇ ó³ÝÏáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, ë³Ï³ÛÝ »Ã» Ýñ³Ýù¹³ ³Ý»Ý, ³å³ Ýñ³Ýó»ñÏáõëÇ ÝÏ³ï Ù³Ùµ ¿É ùñ»³Ï³Ý Ñ»ï³å Ý¹áõÙ ÏÑ³ñáõóíÇ:

ÐÇÙÝ³ËÝ¹ÇñÁ ëñíáõÙ ¿, »ñµ Ý³Ë³ñ³ñÝ»ñÁ ¹áõñë»Ý ·³ÉÇë Çñ»Ýó ¹»ñÇ ßñç³Ý³ÏÝ»ñÇó ¨ Ù³ëÝ³ÏóáõÃÛáõÝ »Ý áõÝ»ÝáõÙ ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛ³Ý Ï³-é³í³ñÙ³Ý ¨ Çñ³ ·áñÍÙ³Ý ·áñÍÇÝ: Ü³Ë³ñ³ñÝ»-ñÇ ¹»ñÁ Ï³Û³ÝáõÙ¿ ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛ³Ý ÙßÏÙ³Ý Ù»ç, ë³Ï³ÛÝ ³Ûª ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛ³Ý ·áñÍÝ³Ï³Ý Çñ³ ·áñÍáõÙÁ ÃáÕÝíáõÙ¿ å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÝ»ñÇ Ñ³Û»óáÕáõÃÛ³ÝÁ: ºñµ ¹»ñ»ñÇ ³Ûª µ³Å³ÝáõÙÁ ÉÕá½í³Í ¿ ¨ µ³ñÓñ³ëïÇ×³Ý å»ï³Ï³Ý å³ßïáÝÛ³Ý»ñÁ ³Ñ³µ»ÏíáõÙ »Ý Ý³Ë³ñ³ñÇ ÏáÕÙÇó, áñÁ ãÇ ó³ÝÏ³ÝáõÙ ÁÝ¹áõÝ»É ³ÛÝ ×ßÙ³ñïáõÃÛáõÝÁ, áñ ûñ»ÝùÁ ÏÇñ³é»ÉÇ ¿ Çñ ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÝÏ³ï Ù³Ùµ ×ßï ³ÛÝå»ë, ÇÝãå»ë ³ÛÝ ÏÇñ³é»ÉÇ ¿ ³ÛÉáó ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÝÏ³ï Ù³Ùµ` ÏáéáõåóÇ³Ý Í³ÕÏáõÙ¿:

Î³ñ¨áñ ¿, áñ µ³ñÓñ³ëïÇ×³Ý å³ßïáÝÛ³Ý»ñÇ å³ïñ³ëïÙ³Ý ÁÝÃ³óùáõÙ ÁÝ¹·ÍíÇ. ³ÛÝ ÷³ëïÁ, áñ Ý³Ë³ñ³ñÇ óáõóáõÙáí å³Ñ³Ýçí»É ¿ Ï³ï³ñ»É³ÝûñÇÝ³Ï³Ý·áñÍáÕáõÃÛáõÝ, Ýñ³Ýó ÇÝùÝÇÝãÇ ³å³ÑáÍ³·ñáõÙ ùñ»³Ï³Ý Ñ»ï³å Ý¹áõÙÇó:

ºð´ ¾ÜìºðÀÐ²Ø²ðìàôØ Î²Þ²èø: ÜìºðÜºð º ì ÜìºðÜºðÆ ¶ð²Üò²Ø² îÚ²ÜÜºð

Î ³ñ¨áñ ¿ áõÝ»Ý³É Ñëï ³Ï Ï ³ÝáÝÝ»ñ ¨ Ýáñ-Ù³ ï ÇíÝ»ñ ³ÛÝ Ù³ëÇÝ, Ã» Í ³é³ÛáÕÝ»ñÝ ÇÝã Ýí»ñ-Ý»ñ Çñ³ íáõÝù áõÝ»Ý ëï ³Ý³É ³ßË³ï ³ÝùÇ ÁÝ-Ã³óùáõÙ, ¨ ÇÝãå»ë »Ý ³ñÓ³Ý³ ·ñíáõÙ ³Ù¹ Ýí»ñ-Ý»ñÁ:

Ø³ëÝ³ íáñ»ÝÃ³ ï»ùëï áõÙ Ýí»ñÝ»ñÁ ëáíáñ³-µ³ñ ËÝ¹ñ³ÝùÇ ³ñ¹ÛáõÝù ã»Ý, ³ÛÉ ³í»ÉÇ ßáõï Ýå³ ï ³Ï áõÝ»Ý ÇÝã-áñ ½·³óÙáõÝùÙ»ñ ÷áË³Ýó»É` ûñÇÝ³Ï, ÝíÇñáÕÇßÝáñÑ³Ï³ÉáõÃÛ³Ý½·³óáõÙÁ: ÀÝ¹ áñáõÙ, áã áù í×³ñáõÙ ãÇ ³ÏÝÏ³ÉáõÙ: êáõÛÝ Ññ³å³-ñ³ÏÙ³Ý ßñç³Ý³ ÏÝ»ñáõÙ Ù»ÝÙã»ÝÙ ùÝÝ³ñÏáõÙ ³ÛÝ Ýí»ñÝ»ñÁ, áñáÝù Ù³ ï áõóíáõÙ »Ý ËÇëï ³ÝÓÝ³Ï³Ý Ñ³Ù³ ï»ùëï áõÙ: ê³Ï³ÛÝ Ýí»ñÝ»ñÁ Ñ³ÝÓÝíáõÙ »Ý Ý³¨ ·áñÍ³ñ³ñ Ñ³ñ³µ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÁÝÃ³óùáõÙ: ÜÙ³Ý Ýí»ñÝ»ñÁ ëáíáñ³µ³ñ Ýå³ ï ³Ï áõÝ»Ý ëï ³-óáÕÇ Ùáï ³é³ç³óÝ»É å³ñï ùÇ½·³óáõÙ:

ºñµ å»ï ³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÁ ÏáéáõåóÇáÝ ÁÝÃ³-ó³Ï³ñ·»ñÇ ßñç³Ý³ ÏÝ»ñáõÙ Ýí»ñ Ï³Ù µ³ñÇù ¿ ëï ³ÝáõÙ` ¹³ ùñ»³Ï³Ý Ñ³Ýó³ ·áñíáõÃÛáõÝ ¿ Ñ³-Ù³ñíáõÙ µáÉáñ »ñÏñÝ»ñáõÙ:

²Û¹ ¹»åùáõÙ å³ßïáÝÛ³Ý ÇÝãå»±ë ¿ Ýí»ñÁ ï³ñµ»ñáõÙ Ï³ß³éùÇó:

Üí»ñÁ Ï³ñáÕ¿ ïñí»É³ÝÙ»Õ Ýå³ ï³ÏÝ»ñáí, µ³ñ»ËÕ×áñ»Ý Ï³Ù³ÛÝ Ï³ñáÕ¿ å³ßïáÝÛ³ÛÇ íñ³ ³½¹»óáõÃÛáõÝ ·áñÍ»ÉáõÝå³ ï³Ï áõÝ»Ý³É: ÜíÇñá-ÕÁ Ï³ñáÕ¿Õ»Ï³í³ñí»É ï³ñµ»ñß³ñÅ³éÇÃÝ»ñáí` ëÏë³Í ÁÝÏ»ñ³Ï³Ý ïñ³Ù³¹ñí³ÍáõÃÛáõÝÇó, ÑÛáõ-ñ³ëÇñáõÃÛáõÝÇó ¨ »ñ³Ë ï³ ·Çï áõÃÛáõÝÇó ÙÇÝã¨ Ï³ß³éùÝ áõ ßáñÃáõÙÁ:

¶áñÍÝ³Ï³Ý »ÝÃ³ ï»ùëï áõÙ Ýí»ñÝ»ñÁ Ñ³½-í³¹»å »Ý ïñíáõÙ µ³ñ»·áñÍ³Ï³Ý ¨ ÑÛáõñ³ëÇ-ñáõÃÛ³Ý ÝÏ³ï³éáõÙÝ»ñáí: ²Ûëå»ë Ï³ñáÕ¿ å³-ï³Ñ»É, »Ã» Ýí»ñÁ Ï³Ù µ³ñÇùÁ áñ¨¿ ³é¨ïñ³ÛÇÝ ³ñÅ»ù ·ñ»Ã» ãáõÝÇ, ÇÝãå»ë, ûñÇÝ³Ï, Ñáõß³Ýí»ñÁ Ï³Ù ÷áùñÇÏ ·»Õ»óÇÏ ÇñÁ: ê³Ï³ÛÝ ³ÛÝ ¹»åùáõÙ, »ñµ Ýí»ñÁ Ï³Ù µ³ñÇùÁ ³í»ÉÇÝ ¿, ù³Ý ¹ñ³ ³Ý-í³Ý³Ï³Ý ³ñÅ»ùÁ, ÑÝ³ñ³íáñ ¿, áñ ³Û¹ Ýí»ñÁ ³é³ç³ñÏáõÙ ¿ å³ñï³íáñáõÃÛ³Ý ½·³óáõÙ ³-é³ç³óÝ»Éáõ Ñ³Ù³ñ ¨ ÝáõÛÝÇëÏ ÇÝã-áñ å³ï³ë-Ë³ÝÇ ³ÏÝÏ³ÉÇùáí:

ä³ñï³íáñáõÃÛ³Ý ½·³óáõÙ Ï³ñáÕ¿ ³é³-ç³Ý³É, »Ã» ¹áõù Ñ³Ù³Ó³ÛÝáõÙ »ù ³Ýí×³ñ×ß»É, Ù³ñ½³Ï³Ý ÙÇçáó³éÙ³Ý ïáÙë»ñ ÁÝ¹áõÝ»É Ï³Ù ³é¨ïñ³ÛÇÝ ·ÝáõÙÝ»ñ Ï³ï³ñ»ÉÇë` û·ïí»É½»Õã»-ñÇó: ²Û¹åÇëÇ Ýí»ñÝ ÁÝ¹áõÝ»Éáí, å³ßïáÝÛ³Ý Ï³-ñáÕ¿ í³ñÏ³µ»Ïí»É: ºÃ» Ñ»ï³·³ÛáõÙ Ýí»ñ ïíáÕ ³ÝÓÝ ËÝ¹ñÇ Çñ Ñ³Ù³ñµ³ñ»Ýå³ë ï é»ÅÇÙ ïñ³-Ù³¹ñ»É, å³ßïáÝÛ³ÛÇÝ ¹Åí³ñ ÏÉÇÝÇ Ù»ñÅ»É Ýñ³Ý: Üí»ñ ïíáÕ ³ÝÓÁ Ï³ñáÕ¿ Ý³¨ëå³éÝ³É` Ññ³-å³ñ³Ï³ÛÝáñ»Ý ÏÑ³Ûï³ñ³ñÇ, áñ å³ßïáÝÛ³Ý ÇÝùÝ¿ ³é³çÇÝÁ ËÝ¹ñ»É Çñ»Ý ³Û¹åÇëÇ Ýí»ñ Ù³-ïáõó»É: ä»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÝ»ñÇÝ Ïáéáõùå³óÝ»É ÷áñÓáõ ³ÝÓÇÝù Ñ³×³Ë ëÏëáõÙ »Ý áõß³¹ñáõÃÛ³Ý ÷áùñ Ýß³ÝÝ»ñÇó, áñáÝóáõÙ ¹³ ï³å³ñï»ÉÇ áãÇÝã ãÇ ÝÏ³ïáõÙ:

²ÛÉ µ³Ý»ñÇ Ñ»ï ÙÇ³ëÇÝ, å³ßïáÝÛ³Ý»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý Ïáéáõåóç³ÛÇ ûµÛ»Ïï ¹³éÝ³É Çñ»Ýó ÏáÕÙÇó Ýí»ñ Ï³Ù µ³ñÇù ëï³Ý³ÉÁ §ÑÇÙÝ³íá-ñ»Éáõ¦ Çñ»Ýó ÷áñÓ»ñáí: Ð³×³Ë û·ï³·áñÍíáõÙ »Ý Ñ»ï¨Û³É ÑÇÙÝ³ íáñáõÙÝ»ñÁ.

- *Բոլորն են այդպես անում:*
- *Նվիրողը դեկավարվում է սուկ առատաձեռնության, բարության կամ ընկերության նկատառումներով:*
- *Նվերների և բարիքների փոխանակումը ոչ մեկին վնաս չի պատճառում:*
- *Նվերները և բարիքները «բարելավում են» բարեգործաս գործարար հարաբերությունները, որոնք ապասում են կառավարման արդյունավետությանը նրանով, որ խոչընդոտում են բյուրոկրատիային:*
- *Նվերները և բարիքները ընդամենը մշակութային արարողակարգերի և պրակտիկայի մաս են: Դրանցից հրաժարվելը կարող է հանգեցնել վիրավորանքի:*
- *Պետական ծառայողներին բավարար չափով չեն վարձատրում: Նրանք արժանի են լրացուցիչ փոքր պարգևատրման:*

²Ûë ÷³ë ï³ñÏÝ»ñáõÙ µ³ó³Ï³ÛáõÙ ¿ Ñ³ë³-ñ³Ï³Ï³Ý å³ñï ùÇ½·³óáõÙÁ:

ÈÇÝ»Éáí å»ï³Ï³Ý å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓÇÝù` å³ßïáÝÛ³Ý»ñÁ å³ñï³íáñ »Ý ³å³Ñáí»É, áñ-å»ë½Ç Ï³é³í³ñ³Ï³Ý ·áñÍ»ñÝ Çñ³Ï³Ý³ó í»Ý ³ÝÏáõÙÝ³Ï³É¨ ³½ÝÇí: ºÃ» å³ßïáÝÛ³Ý»ñÝ Çñ»Ýó ³ßË³ï³ÝùÇ ÁÝÃ³óùáõÙ ÁÝ¹áõÝáõÙ »Ý Çñ»Ýó ³é³ç³ñÏíáõÝí»ñÝ»ñÁ ¨µ³ñÇùÝ»ñÁ, ³å³Ýñ³Ýù Ï³ñáõ »Ý å³ñï³íáñáõÃÛ³Ý ½·³óáõÙ áõÝ»Ý³É Çñ»Ýó Ýí»ñ Ï³Ù³ÛÉµ³ñÇù ïíáõ ³ÝÓÇÝÏ³ïÙ³Ùµ: ²ÛÝ ½·³óáõÙÁ, áñ Ýñ³Ýù áñ¨¿ å³ñï³íáñáõÃÛáõÝ »Ý ëï³ÝÓÝ»É` ÏíÝ³ëÇ Ýñ³Ýó ³ÝÏáõÙÝ³Ï³Éáõ-ÃÛ³ÝÁ ¨, ÁÝ¹Ñ³Ýáõñ ³éÙ³Ùµ, ÏíÝ³ëÇ å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛ³ÝÝÏ³ïÙ³Ùµ ïëï³ÑáõÃÛ³ÝÁ:

Üáñ Ð³ñ³í³ÛÇÝ àõ¿ÉëÇ (²íëïñ³ÉÇ³) å»ï³-Ï³Ýë»Ïïáñ Ç³ëï³ïáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ùá¹»É³ÛÇÝ í³ñ-ù³·ÍÇ Ï³ÝáÝÝ»ñÁ[21] ËáëáõÙ »Ý³ÛÝÙ³ëÇÝ, áñ Í³é³-ÛáÕÝ»ñÁ åå»ïù¿ Ýí»ñÝ»ñ Ï³Ù µ³ñÇùÝ»ñ ÁÝ¹áõÝ»Ý, áñáÝù Ýå³ï³Ï áõÝ»Ý Ï³Ù Ï³ñáõ »Ý ¹ñ¹»É Ýñ³Ýó Çñ»Ýó å³ñï³Ï³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ï³ï³ñ»ÉÇë ·áñÍ»É ÏáõÙÝ³Ï³É` Ñû·áõï ÝíÇñ³ïáõÇ: ºÃ» Ýí»ñÁ Ï³Ù µ³ñÇùÁ ³í»ÉÇ µ³ñÓñ ³Ýí³Ý³Ï³Ý ³ñÅ»ù áõÝÇ, ³å³ Í³é³ÛáõÝ»ñÁ å»ïù¿ Çñ»Ýó ³ÝÙÇç³Ï³Ý Õ»Ï³í³ñÇÝ Ý»ñÏ³Û³óÝ»Ý ·ñáõÃÛáõÝ` ¹»åùÇ ÝÏ³ñ³·ñáõÃÛ³Ùµ (ÇÝãå»ë ÝÏ³ñ³·ñí³Í¿ëïáñ¨):

Üí»ñÁ Ï³Ù µ³ñÇùÝ ÁÝ¹áõÝ»Éáõ Ï³Ù ãÁÝ¹áõ-Ý»Éáõ Ù³ëÇÝ áñáßáõÙ Ï³Û³óÝ»Éáõ Í³ÝñáõÃÛáõÝÁ åå»ïù¿ ÃáÕÝíÇ Ù»Ï ³é³ÝÓÇÝ Í³é³ÛáÕÇ Ñ³Ù»-

óáÕáõÃÛ³ÝÁ: ²í»ÉÇ ßáõï ¹³ Ñ»Ýó Ñ³ëï³ïáõÃÛáõÝÝ»ñÇ å³ï³ëË³Ý³ïáõÃÛáõÝÝ ¿` ë³ÑÙ³Ý»É Ýí»ñÝ»ñÇ ÁÝ¹áõÝÙ³Ý ÃáõÛÉ³ï ñ»ÉÇáõÃÛ³Ý ßñç³Ý³-ÏÁ ¨ ³å³Ñáí»É ³Û¹ ·áñÍÁÝÃ³óÇ Õ»Ï³í³ñáõÙÁ: ¸ñ³Ý Ï³ñ»ÉÇ ¿ Ñ³ëÝ»É Ýí»ñÝ»ñÇ ¨ µ³ñÇùÝ»ñÇ ³éÝãáõÃÛ³Ùµ ã³÷³ÝÇßÝ»ñÇ ¨ ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛ³Ý ÙßÙ³ÏÙ³Ý ÙÇçáóáí:

1. àðäºê ÀÜ¸Ð²ÜàôðÎ²ÜàÜäºî²Î²Ü Ì²è²ÚàÔÜºðÀ âäºîø¾ÊÜ¸ðºÜÎ²Ø ÀÜ¸àôÜºÜ²Üì²Ü²Î²Ü²ðÄºøÆò´²ðÒð ¶Üàì Üì ºðÜºð º ì´²ðÆøÜºð: ò²ÜÎ²ò²Ì Òºìàì¸ð²ØÆ ÜìÆð²îìàôÂÚ²Ü ²è²æ²ðÎÜºðÀ º ð´º ì¾ âäºîø¿ÀÜ¸àôÜì ºÜ

Ðñ³Å³ñí»Éáí Ýí»ñÝ»ñ Ï³Ù µ³ñÇùÝ»ñ ÁÝ-¹áõÝ»É å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÝ»ñÁ ¹ñ³Ýáí ÇëÏ Ï³-ñáÕ »Ý Ëáõë³÷»É í³ñÏ³µ»ÏÙ³Ý ½·³óáõÙÇó ¨ Ñ³ÝñáõÃÛ³Ý ßñç³ÝáõÙÝ³Ë³ïñ³Ù³¹ñí³ÍáõÃÛ³Ý ½·³óáõÙÇ ½³ñ·³óáõÙÇó: Î³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÁ, áñÁ Õ»Ï³í³ñíáõÙ ¿ Ýí»ñÝ»ñÇ ¨ µ³ñÇùÝ»ñÇ ÁÝ-¹áõÝáõÙÝ ³ñ·»ÉáÕ ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛ³Ùµ, Çñ Í³-é³ÛáÕÝ»ñÇÝ å³ßï å³ÝáõÙ ¿ í³ñÏ³µ»ÏáõÙÇó: Æñáù, ·áñÍ³ïáõÝ»ñÝ Çñ»Ýó Í³é³ÛáÕÝ»ñÇ ³éÝãáõ-ÃÛ³Ùµ ëï³ÝÓÝáõÙ »Ý å á½Çï Çí Çñ³í³µ³Ý³Ï³Ý å³ñï³íáñáõÃÛáõÝ` ³å³Ñáí»É ³Ýíï³Ý· ³ßË³-ï³Ýù³ÛÇÝ ÙÇç³í³Ûñ: Ð³ëï³ïáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ï³-ñáÕ »Ý Ë³Ëï»É ³Û¹ å³ñï³íáñáõÃÛáõÝÁ, »Ã» Ýñ³Ýù Í³é³ÛáÕÝ»ñÇÝ ã»Ý Í³Ýáõóáõù ³ÛÝ Ù³ëçÝ, Ã» Çñ»Ýó ÇÝãå»ë ¹ñë¨áñ»Ý í³ñÏ³µ»ÏÇã Çñ³-íÇ×³ÏÝ»ñáõÙ, ÇÝãÁ Ï³ñáÕ ¿ ½·³ÉÇ ëÃñ»ë ¨ ³Ý-Ñ³Ý·ëï áõÃÛáõÝ ³é³ç³óÝ»É: Üí»ñÝ»ñ ¨ µ³ñÇùÝ»ñ ÁÝ¹áõÝ»ÉÝ ³ñ·»É»Éáõ ³é³í»ÉáõÃÛáõÝÝ»ñÇó Ù»ÏÁ Ï³Û³ÝáõÙ ¿ Ýñ³ÝáõÙ, áñ Ýí»ñÝ»ñ ³é³ç³ñÏáõ Ù³ñ¹ÇÏ Ù»ñÅáõÙÇó íÇñ³íáñí³Í ÉÇÝ»ÉáõÃ ³í»ÉÇ Ýí³½ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ »Ý áõÝ»ÝáõÙ: Ì³é³-ÛáÕÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý Ù»ñÅ»É Ýí»ñÝ»ñÇ ³é³ç³ñÏÁ` µ³ó³ïñ»Éáí, áñ »Ã» Çñ»Ýù Ñ³Ù³Ó³ÛÝ»Ý, ³å³¹³ ÏÝß³Ý³ÏÇ Ñ³Ï³é³Ï ·Ý³É Ñ³ëï³ïáõÃÛ³Ý ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛ³ÝÁ, ¨, Ñ»ï¨³µ³ñ, Çñ»Ýù` ³Û¹ ³éáõÙáí Áëï Çñ»Ýó Ñ³Ù»óáÕáõÃÛ³Ý ·áñÍ»ÉáõÉÇ³-½áñáõÃÛáõÝ ãáõÝ»Ý: ²Û¹ ¹»åùáõÙ Í³é³ÛáÕÝ»ñÁ Í³Ýñ Ï³óáõÃÛ³Ý Ù»ç ã»Ý ÁÝÏÝáõÙ` »ñµ ÷áñÓáõÙ »Ý å³ñ½»É, Ã» ³ñ¹Ûáù Ýí»ñÁ Ï³ß³é»ÉáõÃ ÷áñÓ ã¿±:

2. äºî²Î²Ü Ì²è²ÚàÔÜºðÀ, àðàÜò²è²æ²ðÎìºÈ¿ÜìºðÎ²Ø´²ðÆø, Î²Ø àðàÜò Üìºð Î²Ø´²ðÆø¾îðìºÈÆðºÜò Î²ØøÆÜÐ²Î²è²Î, äºîø¾²Ú¸ØÆæ²¸ºäÆØ²êÆÜ ¶ð²ìàð Ð²ÚîÜºÜÆðºÜò²ÜØÆæ²Î²Ü äºîºðÆÜ

²Ýí³Ý³Ï³Ý ³ñÅ»ùÇó µ³ñÓñ ·ÇÝ áõÝ»óáÕ ³ÛÝ Ýí»ñÝ»ñÇ Ï³Ù µ³ñÇùÝ»ñÇ í»ñ³µ»ñÛ³É ³é³-ç³ñÏÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ, áñáÝù Í³é³ÛáÕÝ»ñÁ Ù»ñÅ»É »Ý ÁÝ¹áõÝ»É, å»ïù¿ ³ÝÑ³å³Õ Ñ³ÛïÝ»Ý ³ÝÙÇç³-Ï³Ý å»ï ÇÝ: êï½µÝ³Ï³Ý µ³Ý³íáñ ï»Õ»Ï³óÙ³-ÝÁ, áñÁ å»ïù¿ ³ñíÇ ³ÝÑ³å³Õ, å»ïù¿Ñ»ï¨Ç ³Û¹ ËÝ¹ñÇ í»ñ³µ»ñÛ³É Í³é³ÛáÕÇ Í³é³ÛáÕ³Ï³Ý ·ñáõÃÛáõÝÁ: ¶ñáõÃÛáõÝÁ å»ïù¿å³ñáõÝ³ÏÇ.

- *Միջադեպի ամսաթիվը, ժամը և տեղը:*
- *Ում է առաջարկվել նվերը կամ բարիքը:*
- *Ով է առաջարկել նվերը կամ բարիքը և հաղորդակցման մանրամասները (եթե դրանք հայտնի են):*
- *Առաջարկին տրված պատասխանը:*
- *Գործին առնչվող ցանկացած այլ մանրամասներ:*
- *Գրության հեղինակի ստորագրությունը և ամսաթիվը:*

Ì³é³ÛáÕÁ å³ñï³íáñ¿ Çñ ÙáïÃ å³Ñ»É ·ñáõÃÛ³Ý å³ï×»ÝÁ¨ ¨ë Ù»Ï å³ï×»ÝÁ Ñ³ÝÓÝ»É Çñ³ÝÙÇç³Ï³ÝÕ»Ï³í³ñÇÝ, áñÁ ÝáõÛÝå»ë å»ïù¿ëïáñ³·ñÇ ·ñáõÃÛáõÝÁ, ÝßÇ ³Ùë³ÃÇíÁ ¨ ³ÛÝ ÙÇ³óÝÇÑ³Ù³å³ï³ëË³Ý ý³ÛÉÇÝ:

ä³ïñ³ëï»Éáí ·ñáõÃÛáõÝÁ` Í³é³ÛáÕÁ, áõÙ ³é³ç³ñÏí»É¿ §Sáã å³ïß³×¦ Ýí»ñ Ï³Ù µ³ñÇù, Ï³ñáÕ¿ í»ñ³ÑëÏ»É Çñ³¹ñáõÃÛáõÝÁ: ä»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÝ»ñÇ Ù»Í Ù³ëÝ ³ÝÑ³ñÙ³ñ»Ý ½·áõÙ, »ñµ Çñ»Ýù Çñ»Ýó ¹ÝáõÙ »Ý í³ñÏ³µ»ÏÇã íÇ×³ÏáõÙ: ¶ñ³íáñ Ñ³Ûï³ñ³ñáõÃÛáõÝÁ ³ÝÓÇÝ ÃáõÛÉ¿ï³ÉÇë Ý»ñÏ³Û³óÝ»Éáõ Çñ³¹³ñÓáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Çñí³ñÏ³ÍÁ, ÇÝãÁ Ýñ³Ý áñáß³ÏÇÑ³Ý·ëï áõÃÛáõÝ¿ ³å³ÑáíáõÙ: ØÇç³¹»åÇ Ù³ëÇÝ Ñ³Ûï Ý»ÉÝ ³Û¹ Í³é³ÛáÕÇ Ï³½-Ù³Ï»ñåáõÃÛ³ÝÁ ÙÕáõÙ¿ Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý ·áñ-ÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇÓ»éÝ³ñÏÙ³ÝÁ:

3. ºÂº äºî²Î²Ü Ì²è²ÚàÔÆØºðÄàôØÜ²ÜîºêàôØ¾Î²Ø²ÚÈä²îÖ²èÜºðàì Æð¶Üàì ²Üì²Ü²Î²Ü²ðÄºøÀ¶ºð²¼²ÜòàÔÜìºðÀ âÆÎ²ðàÔìºð²¸²ðÒìºÈàÔæ²ØÆîºÔ²Ü²Îàì, ²ä²Üìºð À²ÜÐð²ÄºÞî¾¸ÆîºÈàðäºêÐ²Ø²ä²î²êÊ²ÜÐ²êî²îàôÂÚ²Ü êºö²Î²ÜàôÂÚàôÜ

àñáß Çñ³íÇ×³ÏÝ»ñáõÙ ¹Åí³ñ¿Ù»ñÅ»É Ýí»ñÝ ÁÝ¹áõÝ»É, ûñÇÝ³Ï, »Ã» ÝíÇñ³ïáõÝáõß³¹ñáõÃÛáõÝãÇ ¹³ñÓÝáõÙ Ù»ñÅÙ³ÝÁ¨ åÝ¹áõÙ¿ Çñ ³é³ç³ñÏÁ: ´³óÇ ³Û¹, Ï³ñáõ¿Ý³¨ ³é³ç³Ý³É ³ÝÑ³ñÙ³ñáõ-ÃÛ³Ý½·³óáõáõÃÛáõÝ Ýí»ñÝ ³ÛÝåçëÇ Ñ³Ý·³Ù³Ýù-Ý»ñáõÙ Ù»ñÅ»ÉÇë, »ñµ Ýí»ñÝ ³é³ç³ñÏí»É¿ Ññ³-å³ñ³Ï³í.ûñÇÝ³Ï`Ñ³Ù³ÅáõáíÇÝÑñ³íÇñí³Í½»-ÏáõóáõÇÝ: Ð»Ýó áñ Ýí»ñÁ Ï³Ù µ³ñÇùÁ ¹³éÝáõÙ¿ Ñ³ëï³ïáõÃÛ³Ý ë»÷³Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ, ¹ñ³ û·ï³-·áñÍáõÙÁ¨ í»ñçÝ³Ï³Ý×³Ï³ï³·ÇñÁ Ï³½Ù³Ï»ñ-åáõÃÛ³Ý å³ï³ëË³Ý³ïáõÃÛ³Ý ËÁÝ¹ÇñÝ¿, ¨ áã Ã» ÝßÍ³Í ³ÝÓÇ: §Æñ³óáõÙÁ¦ Ï³ñáÕ¿ ÉÇÝ»É µ³½-Ù³åçëÇ` Ý»ñ³éÛ³ÉÑñ³å³ñ³Ï³ÛÇÝ ³×áõñ¹Ý»ñÁ:

4. ²Üì²Ü²Î²Ü ²ðÄºøàì ²è²æ²ðÎÜºðÀ Î²ðàÔ ºÜ ÀÜ¸àôÜì ºÈ

²Ýí³Ý³Ï³Ý ³ñÅ»ùáí Ýí»ñÝ»ñÁ ¨ µ³ñÇùÝ»ñÁ ëáíáñ³µ³ñ ëï ³óáÕÇ Ùáï å³ñï³íáñí³Íáõ-ÃÛ³Ý½·³óáÕáõÃÛáõÝã»Ý ³é³ç³óÝáõÙ, áñ Ï³ñáÕ¿ ³½¹»É Ï³Ù, ³Ù»Ý³ÛÝ Ñ³í³Ý³Ï³ÝáõÃÛ³Ùµ, ³½-¹áõÙ¿Ýñ³ å³ßïáÝ³Ï³Ý å³ñï³Ï³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Çñ³Ï³Ý³óÙ³Ý íñ³: ²Ûº Çëï å³ï×³éáí å»ï³-Ï³Ý Í³é³ÛáÕÝ»ñÇÝ ÃáõÛÉïñ»Éáí »ñµ»ÙÝ ÁÝ¹áõÝ»É ³é³ç³ñÏí³Í ³Ýí³Ý³Ï³Ý ³ñÅáÕáõÃÛ³Ùµ Ýí»ñ-Ý»ñÁ, ëï»ÕÍáõÙ¿ÏáéáõåóÇ³ÛÇ áã Ù»Í ëå³éÝ³ÉÇù: ²Ûº åÇëÇ Ýí»ñÝ»ñÇ áõ µ³ñÇùÝ»ñÇ ûñÇÝ³ÏÝ»ñ Ï³-ñáÕ »Ý ¹Çï í»É ³Ýí³Ý³Ï³Ý ³ñÅ»ù áõÝ»óáÕ ³ÛÝ-åÇëÇ ³é³ñÏ³Ý»ñÁ, ÇÝãåÇëÇù »Ý` ßáõÏ³Û³Ï³Ý ¿Å³Ý³·ÇÝ Ù³Ýñ Ñáõß³Ýí»ñÝ»ñÁ Ï³Ù Ïáñåáñ³-ï³ïÇí Ñáõß³Ýí»ñÝ»ñÁ, áñáÝù Ï³å ãáõÝ»Ý ÏáÝÏ-ñ»ï Ñ³ëï³ïáõÃÛ³Ý ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý Ñ»ï: ê³-Ï³ÛÝ ³ÛÝ Ñ³ñóÇ ÉáõÍáõÙÁ, Ã» ³ñ¹Ûáù Ýí»ñÁ Ñ³Ý-¹Çë³ÝáõÙ¿ ³Ýí³Ý³Ï³Ý ³ñÅ»ùáí Çñ, ãå»ïù¿ ÃáÕÝíÇ Í³é³ÛáÕÝ»ñÇ Ñ³Û»óáÕáõÃÛ³ÝÁ: ²Ûº Ñ³ñóÇ Õ»Ï³í³ñáõÙÁ å»ïù¿ ³å³Ñáí»Ý Ñ³ëï³ïáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÁ:

5. àðàÞ¸ºäøºðàôØÜì ºðÀ Î²Ø´²ðÆøÀ Î²ðàÔ ºÜ ÀÜ¸àôÜì ºÈ, ºÂº ¸ð²Üø äºî²Î²Ü ä²ÞîàÜÚ²Ü êî²ò ºÈ¾Æð ä²ðî²Î²ÜàôÂÚàôÜÜºðÀ Î²î²ðºÈÆê º ì ²èÜâìàôØ¾ äºî²Î²Ü Ì²è²ÚàÔÆ Ð²êî²îàôÂÚ²Ü ²ÞÊ²î²ÜøÆÜ Î²Ø ú¶î²Î²ð äºî²Î²Ü ¶àð Ì²èàôÚÂ ºÜ Æð²Î²Ü²ÒÜàôØ: ²Ú¸äÆêÆ´àÈàð Æðºð À äºîø¾¸²èÜ²Ü Ð²êî²îàôÂÚ²Ü êºö²Î²ÜàôÂÚàôÜÀ

Ð³ëï³ïáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Çñ»Ýó Í³é³ÛáÕÝ»ñÇÝ å»ïù¿ å³ñ½áñáß ï»Õ»Ï³óÝ»Ý ³ÛÝ Ù³ëÇÝ, Ã» »ñµ¿ Ýå³ï³Ï³Ñ³ñÙ³ñ Ýí»ñ Ï³Ù ³Û¹ Ï³ñ·Ç µ³ñÇù ÁÝ¹áõÝ»É: Ð³ëï³ïáõÃÛ³Ý ³ßË³ï³ÝùÇÝ ³éÝãíáÕ Ýí»ñÇ Ï³Ù µ³ñÇùÇ ûñÇÝ³Ï¿ Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý Ã»Ù³Ûáí ·ÇñùÁ: ²Ûº-åÇëÇ Ýí»ñÝ»ñÁ å»ïù¿ ¹³éÝ³Ý Ñ³Ù³å³ï³ë-Ë³Ý Ñ³ëï³ïáõÃÛ³Ý ë»÷³Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ:

Ü³¨ Ñ³ëï³ïáõÃÛ³Ý (µ³Ûó áã ³ÝÓÝ³Ï³½ÙÇ ³é³ÝÓÇÝ ³Ý¹³ÙÝ»ñÇ) Ñ³Ù³ñ Ýå³ï³Ï³Ñ³ñ-Ù³ñ Ï³ñáÕ¿ÉÇÝ»É ³ÛÝ Ýí»ñÁ Ï³Ù µ³ñÇùÁ ÃáÕÝ»É Ñ³ëï³ïáõÃÛáõÝáõÙ, áñáÝù ëï³ó í»É»Ý ·ÝáõÙÝ»ñÇ ½³ñ·³óÙ³Ý åÉ³ÝÇ ßñç³Ý³ÏÝ»ñáõÙ: úñÇÝ³Ï, ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÁ Ï³ñáÕ¿µáÉáñ Çñ Ñ³×³ËáñÁÝ»ñÇÝ ³é³ç³ñÏ»É ³Ýí×³ñ ³íïáÙ»ù»Ý³ ³ÛÝ µ³ÝÇó Ñ»ïá, »ñµ Ýñ³Ýù Çñ ³ñï³¹ñ³ÝùÇó Ï·Ý»Ý Ñ³-Ù³å³ï³ëË³Ý ù³Ý³ÏáõÃÛ³Ùµ: ²íïáÙ»ù»Ý³Ý ÇÝã-áñ Ù»ÏÇ Ù³ëÝ³íáñ ß³ÑÇÝ åå»ïù¿ Í³é³ÛÇ: Ð³ëï³ïáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ å³ïß³× ³Û¹ Ó»éùµ»-ñáõÙÁ, ÁÝ¹ áñáõÙ, å³Ñå³Ý»Éáí ³íïáÙ»ù»Ý³ÛÇ û·ï³·áñÍÙ³Ý û·áõïÁ, ÏÉÇÝÇ ³ÛÝ, áñå»ë½Ç ³í-ïáÙ»ù»Ý³ÛÇ Ñ³Ù³ñ ëï³óíÇ ÷áËÑ³ïáõóáõÙ, ³íïáÙ»ù»Ý³Ýí³×³éíÇ Ññ³å³ñ³Ï³ÛÇÝ ³×áõñ-¹áõÙ Ï³Ù ³íïáÙ»ù»Ý³Ý Ïû·ï³·áñÍíÇ ÙÇ³ÛÝ å³ßïáÝ³Ï³ÝÝå³ï³ÏÝ»ñáí: Î³ñ¨áñ¿Ý³¨, áñ ÷áñÓ»Éáí å³ñ·¨³í×³ñÝ»ñ ëï³Ý³É Ñ³ëï³-ïáõÃÛáõÝÁãí³ñÏ³µ»ÏÇ Çñ³Ý³ã³éáõÃÛáõÝÁ:

6. àðàÞ¸ºäøºðàôØ Î²ðàÔ¾ Üä²î²Î²Ð²ðØ²ð ÈÆÜºÈ ÀÜ¸àôÜºÈ ÐÚàôðàÜÎ²ÈàôÂÚ²Ü Ð²Ø²êî ÜÞ²ÜÜºð` Ü²ºì ¶àðÌàÜÎºðÆÜ Î²Ø ä²ÞîàÜ²ÎÆò ²ÜÒ²Üò ÜÎ²îØ²Ø´ òàôò²´ºðì²Ì¸àðàÜø Ðºî²äÜ¸àôØ ºÜ ØÆ²êÜ²Î²Ü Üä²î²Î Î²Ø Î²î²ðàôØ ºÜ ÀÜ¸Ð²Üàôð ÊÜ¸Æð

ÐÛáõñÁÝÏ³ÉáõÃÛ³Ý ³ÛÝåÇëÇ Ýß³ÝÝ»ñÁ, ÇÝãåÇëÇù »Ý Ã»ÛÁ Ï³Ù ëáõñ×Á, Çñ»ÝóÇó ù³Õ³ù³í³-ñáõÃÛ³Ý ¹ñë¨áñáõÙÝ»ñ »Ý Ý»ñÏ³Û³óÝáõÙ Ç ï³ñ-µ»ñáõÃÛáõÝ Ýí»ñÇ Ï³Ùµ³ñÇùÇ, ¨ ³é³ç³ñÏíáõÙ »Ý ß³ï Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³Ûó»ÉáõÝ»ñÇ: ²ßË³-ï³Ýù³ÛÇÝ ËÙµÇ ÏáÕÙÇó ³é³ç³ñÏí³Í Ñ³Ù»ëï ×³ßÁ ÝáõÛÝå»ë Ùï ÝáõÙ¿ ³Û¹ Ï³ï»·áñÇ³ÛÇ Ù»ç:

7. äºî²Î²Ü Ì²è²ÚàÔÜºðÆ Ð²Ø²ð Î²ðàÔ ºÜ Ð²ðØ²ð LÆÜºÈ ÀÜ¸àôÜºÈ Æðº Üò ä²ÞîàÜ²Î²Ü ä²ðî²Î²ÜàôÂÚàôÜÜºðÆ Ðºî Î²ä âàôÜºòàÔ Ð²îàôÎ ²è²æ²ðÎÜºðÀ

àñáß »ñÏñÝ»ñáõÙ Ýáñ ³ñï³¹ñ³ÝùÝ»ñÁ ßáõ-Ï³ÛáõÙ µ³ó »Ý ÃáÕÝíáõÙ Ñ³ïáõÏ ·Ý»ñáí Ï³Ù ¿É ³åñ³ÝùÝ»ñÇ ·Ý»ñÝ ½·³ÉÇáñ»Ý Ýí³½»óíáõÙ »Ý ë³ÑÙ³Ý³÷³Ï Å³Ù³Ý³Ï³Ñ³ï í³ÍáõÙ: ²Ûº Çñ³-¹ñáõÃÛáõÝÁ Ýß³Ý³ÏáõÙ¿, áñ å»ï³Ï³Ý ·áñÍ»ñÇ Ñ³Ù³ñ Ñ³ñÙ³ñ¿ ÁÝ¹áõÝ»É ³Û¹ ³é³ç³ñÏÝ»ñÁ, »ñµ ¹ñ³Ýù Ýñ³Ýó å³ßïáÝ³Ï³Ý ¹ÇñùÇ Ñ»ï Ï³å ãáõÝ»Ý:

8. Ð²êî²îàôÂÚàôÜÜºðÀ äºîø¾ì²ðºÜ Üì ºðÜºðÆ àô´²ðÆøÜºðÆ ¶ð²Üò²Ø²îÚ²Ü

ºÃ» Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÁ áñáßáõÙ¿, áñ Í³-é³ÛáÕÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ` áñáß Ñ³Ý·³Ù³ÝùÝ»ñáõÙ ÁÝ-¹áõÝ»ÉÇ ¿ Ýí»ñÝ»ñ Ï³Ù µ³ñÇùÝ»ñ ëï³Ý³É, ³ÛÝáõ³Ù»Ý³ÛÝÇí, ³ÝÑñ³Å»ßï¿ë³ÑÙ³Ý»É ë³Ñ-Ù³Ý³ù³Ý³ÏÝ»ñ (ÉÇÙÇïÝ»ñ)` ³ÛÝ Ñ³ßíáí, áñ-å»ë½Ç í³ñù³·ÇÍÁ Ï³ñ·³íáñíÇ ¨ í»ñ³ÑëÏíÇ: úñÇÝ³Ï, å»ïù¿ ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý³ å³Ñ³Ýç, Ñ³Ù³Ó³ÛÝ áñÇ ³Ýí³Ý³Ï³Ý ³ñÅ»ùÇó µ³ñÓñ ·ÝáíµáÉáñ Ýí»ñÝ»ñÁ¨ µ³ñÇùÝ»ñÁ å»ïù¿ Ñ³Û-ï³ñ³ñí»Ý¨ ·ñ³Ýóí»Ý Ýí»ñÝ»ñÇ Ññ³å³ñ³Ï³-ÛÇÝ ·ñ³Ýó³Ù³ïÛ³ÝáõÙ` Ýí»ñÝëï³óáÕÇ ³ÝáõÝáí:

Üí»ñ ³é³ç³ñÏ³Í ³ÝÓÇ ³ÝáõÝÁ ¨ Ýñ³ Ñ³ëï³-ïáõÃÛ³Ý Ï³Ù Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛ³Ý ³Ýí³ÝáõÙÁ ÝáõÛÝå»ë å»ïù¿ ·ñ³éí»Ý: Ü³¨ å»ïù¿ ·ñ³éíÇ Ýí»ñÇ Ï³å³ÏóáõÃÛ³Ùµ ÁÝ¹áõÝí³Í áñáßáõÙÁ, ¨ ·ñ³Ýó³Ù³ïÛ³ÝÁ å»ïù¿ëïáñ³ ·ñíÇ¨ Ãí³ ·ñíÇ Í³é³ÛáÕÇ í»ñ³¹³ë å»ïÇ (Ï³Ù Ñ³Ù³å³ï³ë-Ë³Ý ³í³· å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓÇ) ÏáÕÙÇó: ºÃ» ³í»ÉÇ áõß Ñ³ñó¿ Í³·áõÙ, ³å³ Ï³ñ»ÉÇ¿ ³å³-óáõó»É, áñ Ýí»ñÇ ³éÝãáõÃÛ³Ùµ Ñ³ëï³ïáõÃÛáõÝÁ ·áñÍ»É¿µ³ó¨ Ã³÷³ÝóÇÏ:

àã ¿ÃÇÏ³Ï³Ý áñáßáõÙÝ»ñÇ ÁÝ¹áõÝÙ³Ý ³é³-í»É Ï³ñ¨áñ í×éáñáß å³Ñ»ñÇó¿ Ï³é³í³ñÇãÝ»ñÇ í³ñù³·ÇÍÁ: ²ÛÉ Ï»ñå ³ë³Í` Í³é³ÛáÕÝ»ñÝ ³Ù»-Ý³ÛÝ Ñ³í³Ý³Ï³ÝáõÃÛ³Ùµ Ï³Ý»Ý ³ÛÝ, ÇÝã ³ÝáõÙ »Ý Çñ»Ýó Ï³é³í³ñÇãÝ»ñÁ, ³ÛÉ áã Ã» ÏÑ»ï¨»Ý µ³ñáÛ³Ï³Ý í³ñùÇ ÝáñÙ»ñÇÝ: ºÃ» Ï³½Ù³Ï»ñåáõ-ÃÛ³Ý Õ»Ï³í³ñáõÃÛ³ÝÁ ÑÇÙÝ³ñÏÇ Í³é³ÛáÕÝ»ñÁ ¹Çïáõù¿áñå»ë ÙÇµ³Ý ³ëáÕÝ»ñ, ÇëÏ Ù»Ï ³ÛÉµ³Ý ³ÝáÕÝ»ñ, ³å³ Í³é³ÛáÕÝ»ñÁ ßáõïáí ÑÇ³ëÃ³-÷áõÃÛáõÝ »Ý ³åñáõÙ:

Ô»Ï³í³ñáõÃÛáõÝÁ Ï³ñáÕ¿ ³ÝÓÝ³Ï³Ý ûñÇ-Ý³Ïáí Ýå³ëï»É Çñ»Ýó Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛ³Ý¿ÃÇÏ³-Ï³Ý ½³ñ·³óÙ³ÝÁ: è³½Ù³í³ñáõÃÛ³Ý ÏáÝÏñ»ï Ó¨»ñÁ, áñáÝù Ï³ñáÕ »Ý ÁÝ¹áõÝí»É Ýí»ñÝ»ñÇ¨ µ³ñÇùÝ»ñÇ Ñ»ï Ï³å í³Í, Ý»ñ³éáõÙ »Ý Í³é³-ÛáÕÝ»ñÇ Çñ³½»ÏáõÙÁ ³ÛÝ ¹»åù»ñÇ Ù³ëÇÝ, »ñµ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛ³Ý Ï³é³í³ñãáõÃÛáõÝÁ Ù»ñÅ»É¿ ³Ýå³ï»Ñ Ýí»ñÝ»ñÇ áõ µ³ñÇùÝ»ñÇ ÁÝ¹áõÝáõÙ¨ ù³ÛÉ»ñ Ó»éÝ³ñÏ»É ³ÛÝ Ñ³ßíáí, áñå»ë½Ç Ëñ³-Ëáõëç ³ÛÝ Í³é³ÛáÕÝ»ñÇÝ, áñáÝù µ³ñáÛ³Ï³Ý í³ñùÇ¹ñ³Ï³Ý ûñÇÝ³Ï»ÝÑ³Ý¹Çë³ÝáõÙ:

¶áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý Ý³¨ ÙÇ ß³ñù Ñ³Ù³å³-ï³ëË³Ý Ùáï»óáõÙÝ»ñ, áñáÝù Ñ³ëï³ïáõÃÛáõÝÁ Ï³ñáÕ¿ ÁÝïñ»É Ýí»ñÝ»ñÇ áõ µ³ñÇùÝ»ñÇ Ñ³ñóÇ Ñ»ï Ï³åí³Í: Ð³ëï³ïáõÃÛáõÝÁ Ï³ñáÕ¿ Ý³Ù³Ï ·ñ»É Çñ Ëáßáñ¨ Ñ³í³Ý³Ï³Ý Ù³ï³Ï³ñ³ñ-Ý»ñÇÝ` ï»Õ»Ï³óÝ»Éáí Ýñ³Ýó ³ÛÝ Ù³ëÇÝ, áñ Ý³ËÁÝïñ»ÉÇ åñ³Ï ïÇÏ³Ý Ï³Û³ÝáõÙ¿ Ýñ³ÝáõÙ, áñå»ë½Ç Çñ ³ßË³ïáÕÝ»ñÇÝ ã³é³ç³ñÏíÇ ó³Ý-Ï³ó³Í ³ñÅáÕáõÃÛ³Ùµ¨ áã ÙÇ Ýí»ñ: ²Û¹ Ùáï»-óáõÙÝ áõÝÇ ³ÛÝ ³é³í»ÉáõÃÛáõÝÁ, áñ Ñ³Ùá½áõÙ¿ Ñ³í³Ý³Ï³Ý Ù³ï³Ï³ñ³ñÝ»ñÇÝ, áñ Ýñ³Ýù Ùñó³ÏóáõÙ »Ý Ñ³í³ë³ñ Ë³Õ³¹³ßïáõÙ, ¨ áñ Ñ³-Ù³å³ï³ëË³Ý ³ßË³ï³ÝùÝ»ñÇ ÙñóáõÛÃÝ»ñÇ (ï»Ý¹»ñÝ»ñÇ) Ó»éùµ»ñÙ³Ý ·áñÍáÝÃ³óÝ ³ÝÏáõÙ-Ý³Ï³É¿, µ³ó¨ í»ñ³ÑëÏ»É Ç[22]:

ÐÔàôØÜºð

1 î»ë` An Ethics Framework for the state Sector, August 1999 (´³ñáÛ³·Çï³Ï³Ý ßñç³Ý³ÏÝ»ñ å»ï³Ï³Ý ë»Ïïáñ Ñ³Ù³ñ, û·áëïáë 1999Ã.) State Services Commission, Wellington, New Zealand: Ñttp://www.ssc.govt.nz/display/document.asp?NavID=82&DocID=2822; How to Develop an Effectiv Code of new South Wales Independent Commission Against Corruption, Sydney, Australia http://www.icac.nsw.gov.au/pub/summary_pub.cfm?ID=306

2 Æñ³óÙ³Ý í»ñ³µ»ñÛ³É ï»Õ»Ï³ïáõÃÛ³Ý ³éÝãáõÃÛ³Ùµ ï»ë. the Report of the UN Secretary General E/CN.15 /2002/ 6/ Add.1. http:/www.undoc.org/unodc/crime_cicp_commission_session_11html?print=yes

3 ²Û¹ ·ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ã»Ý å³ïÏ³ÝáõÙ îÐ¼Î-ÇÝ, ³ÛÉ Ùïóí»É »Ý Ñ»ÝóÑ»ÕÇÝ³ÏÇ ÏáÕÙÇó:

4 î»ë` best Practice Codes of Conduct for Public Officials http://www.ti-bangladesh.org/cgi-bin/cgiwrap/Wtiban/bpovodocs.cgi; Center for Applied Ethics-Goverment, Policy and Public Sector Ethics Page:www. ethics.ubc.ca/resources/govt; Inter national Institute for Public Ethics: http://www.iipe.org; OECD/ PUMA Ethics and Corruption Page (in particular the §Principles for managing ethics in the public sector¦, 1998): www1.oecd.org/puma/ethics/index.htm; Office of the Ethics Counsellor, Canada: http://strategis.ic.gc.ca/epic/internet/inoecbce.nsf/vwGeneratedInterE/Home: Jeremy Pope, Transparency International Source Book, Chapter 20 §Public Service Ethics, Monitoring Assets and Integrity testing¦ (2000) http://www.transparency.org /sourcebook/20.html; U.S. Office if Government Ethics: http://www.usoge.gov; J-nos Bert-k, Building Trust in Goverment: Lessons from OECD Countries: http://www.oecd.org/dataoecd/60/43/1899427.pdf; Values and Ethics Codes for the Public Service (Canada)

5 î»ë` Guidelines on Official Conduct of Pubic servants (Australia), www.apsc.gov.au/publications96/conduct.pdf; Standards of Ethical Conduct for Employees of the Executive Branch, (US) ethics.od.nih.gov/LawReg/soc0999.pdf; Ethics Code of Public Servants (Georgia); http://www.una.org.ge/transparency/code.html; Code of Ethics for Public Officials (Hungary): hltp://www.b-mhu/kozszolgalat/etika/angol/aetika_21.htm.

6 Czech Code of Conduct: http://www1.oecd.org/puma/ethics/pubs/czechcode.pdf.

7 Taken from Whitton, above.

8 Australian Public Sector Ethics Act: http://www.legislation.qld.gov.au/LEGISLTN/ACTS/1994/94AC067.pdf.

9 Australian Whistleblower Protection Act: http://www.legislation.qld.gov.au/LEGISLTN/CURRENT/W/Whistlcblow A94_ 03E_030509.pdf

10 The Queensland Public Sector Ethics Act: www.legislation.qld.gov.au/LEGISLTN/CURRENT/PublicSecEthA94.pdf.

11 Anti-Corruption Network for Transition Economies, Baltic Anti-Corruption Initiative: http://www.anticoruptionnet.org/acncgi/user_side/projects.cgi?lang=en&site_type=graphics&come_from=projects&search=l&country_id=14, 2 Camerer, Lala, (10/2001): Prerequisites for Effective Anti-corruption Ombudsmans Offices and Anti-corruption Agencies, 10th IACC, Workshop papers, Prague, IACC, Transparency International (http://www1.10iacc.org/download/workshops/cs06.pdf); J.Pope, Transparency International Source Book 2000. Confronting Corruption: The Elements of a National Integrity System, Chapter 10` Ombudsman, Berlin, Transparency International (http://www.transparency,org/sourcebook/10.html); Citizen Ombudsmen-Local government Disclosure Systems-Japan, (http://transparency.org/toolkits/monitor_ombudsman-japan.html) UN Global Programme against Corruption, CICP, Draft Anti-Corruption Tool Kit, Version 3, (last edited 01/2002): Institution Bulding: Ombudsmen, Vienna, UN (http://www.undcp.org/adhoc/crime/toolkit/f2.pdf) Link to the Office of the Inspector General of Government, Uganda (http://www.igg,go.ug)

12 ÜÏ ³ ñ ³ · ñáõÃÛáõÝÁ í »ñóí ³ Í ¿ ê ï Ûáõ ³ ñ ï ¶ÇÉÛ ³ ÝÇó, ²ØÜ å » ï ¹ » å ³ ñ ï ³ Ù » Ý ï : The Management of Ethics and Conduct in the Public service, OECD, December 1995.

13 US Office of Government Ethics: http://www.usoge.gov/

14 Office of the Ethics Counsellor (Canada): http://strategis.ic.gc.ca/epic/internet/inoec-bce.nsf/vwGeneratedInterE/Home

15 Office of the Ethics Counsellor (Canada): http://strategis.ic.gc.ca/epic/internet/inoec-bce.nsf/vwGeneratedInterE/Home

16 For a discussion, see The Ethics Package by Gregory J. Levine, 2002: http://www3.telus.net/GovtEthicsLaw/EthPacPaper2002.htm#_ednl

17 Job rotation is recommended as a preventive measure by the Transparency International Source Book (2000): http://www.transparency.org/sourcebook/03.html; Independent Commission Against Corruption checklist: http://www.icac.org_hk/eng/prev_dept_22.html.

18 JPope, Transparency International Source Book 2000, Chapter 12 §Public Service to Serve the Public¦ (2000): http://www.transparency.org/sourcebook12.html: World Bank Administrative and Civil Service Reform: Recruitment and Promotion Page http://www1.worldbank.org/publicsector/civilservice/recruitment.htm

19 For an example, see the Estonia Public Service Act: 64.49.225.236/Documents/estonia.pdf.

20 JPope, Transparency International Source Book Chapter 1 §The Challenge of Renovation¦ (2000): http://'www.transparency.org/sourcebook/01.html; C.Van Rijckeghem, B. Weder, Corruption and Rate of temptation: Do Low Wages in the Civil service Cause Corruption? IMF Working Paper 1997: www.imf.org/external/pubs/ft/wp/wp9773.pdf; D.Shand, S. Sohail, The Role of Civil Service Reform in Combating Corruption, in: D. Kaufmann, M. G. de Asis, P. Dininio,Improving Governance and Controlling Corruption, 2001: http://www.woldbank.org/wbi/governance/pubs/improving.html; V. Tanzi, Corruption Around the World: Causes, Consequences, Scope and Cures, IMF Staff Papers Vol. 45, No. 4, December 1998. http: //www.imf.org/external/Pubs/FT/staffp/1998/12-98/pdf/tanzi.pdf; R. Di Telia, E. Schargrodsky, The Role of Wages and Auditing during a Crackdown on Corruption in the City of Buenos Aires, www.hbs.edu/dor/papers2/9900/00-047.pdf; R. Di Telia, The Honest Reformers Guide to Fighting Corruption, HBS paper 2001. http://www.people.hps.edu/rditella/papers/honest_reformer.pdf; W. Wane, Tax Evasion, Corruption, and the Remuneration of Heterogeneous Inspectors http://www.worldbank.org/wbi/governance/pdf/wps2394.pdf; World Bank on civil service issues (including crosscountry data on government and pay): http://www1.worldbank.org/publicsector/civilservice/sitemap.htm; World bank on the importance of adequate pay: http://www1.worldbank.org/publicsector/anticorrupt/publicsectormanagement.htm#1; (UK House of Commons, Select Committee on International development, 4th Report: http://www.parliament.thestationery-office.co.uk/pa/cm200001/cmselcet/cmintdev/39/3907.htm; World Bank on Public Service Pay Policy in Anglophone Africa: http://wwwl.worldbank.org/publicsector/civiliservice/public_africa.htm

21 Model Code of Conduct for New South Wales Public Agencies (Australia): http://www.premiers.nsw.gov.au/pubs_dload_part4/prem_circs_memos/prem_memos/1997/m97-10.hmtl

22 Üáñ Ð ³ ñ ³ í ³ ÛÇÝ àõ»ÉëÇ Îáéáõ å óÇ ³ ÛÇ ¹ » Ù ³ Ý-Ï ³ Ë Ñ ³ ÝÓÝ ³ ÅáÕáíÁ. §Ü í » ñÝ » ± ñ, µ ³ ñÇùÝ » ± ñ Ï ³ Ù áõÕÕ ³ ÏÇ Ï ³ ß ³ éùÝ » ± ñ: Ô » Ï ³ í ³ ñ ë Ï ½ µáõÝù-Ý » ñ å » ï ³ Ï ³ Ý Ñ ³ ï í ³ ÍÇ Ñ ³ ë ï ³ ï áõÃÛáõÝÝ » ñÇ ¨ å ³ ß ï áÝÛ ³ Ý » ñÇ Ñ ³ Ù ³ ñ¦, Ñhttp://www.icac.nsw.gov.au /pub/public/pub2 _37cp.pdf

DEPARTMENT
OF INTERNAL
COMPLAINTS
WELL

ä»ï³Ï³Ý Ï³Ù Ù³ëÝ³íáñ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, µáÕáùÝ»ñÇ Ý»ñÏ³Ù³óÙ³Ý ¨ ùÝÝ³ñÏÙ³Ý ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ Ñáõë³ÉÇ Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç Ï³ñÇùÝáõÝ»Ý: Üñ³Ýù, áíù»ñ ³ÝÑ³Ý·ëï³ó³Í »Ý Ïáéáõåóç³ÛÇ Ñ³í³Ý³Ï³ÝáõÃÛ³Ùµ å»ïù¿áõÝ»Ý³Ý ³Û¹ ³éÝãáõÃÛ³Ùµ Çñ»Ýó Ùï³Ñá·áõÃÛáõÝÝ»ñÁ å³-ï³ëË³Ý³ïáõÕ»Ï³í³ñÝ»ñÇÝÑ³ëóÝ»Éáõ ÑÝ³ñ³-íáñáõÃÛáõÝ: ºÃ» ïíÛ³É ÑÇÙÝ³Ñ³ñóÇ ³é³ç³óÙ³Ý å³ï×³é »Ý Ñ³Ý¹Çë³ó»É Çñ»Ýù` Õ»Ï³í³ñÝ»ñÁ, å»ïù¿ ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý³ ³ßË³ïáÕÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ Ù³ñÙÇÝ µáÕáùÝ»ñ Ý»ñÏ³Ù³óÝ»Éáõ áñáß³ÏÇÙ»Ë³ÝÇ½Ù, áñÇÝ íëï³ÑíáõÙ¿ ³Û¹ Ñ³ñóÇ ùÝÝ³ñÏáõÙÁ ¨ áñÁ ûÅï íáõÙ¿ Ñ³Ù³å³ï³ëË³ÝÉÇ³½áñáõÃÛáõÝÝ»ñáí:

´áÕáùÝ»ñ Ý»ñÏ³Ù³óÝ»Éáõ Ñáõë³ÉÇ Ù»Ë³ÝÇ½-ÙÇ µ³ó³Ï³ÛáõÃÛ³Ý å³ÛÙ³ÝÝ»ñáõÙ ³½ÝÇí Õ»Ï³-í³ñÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý Ñ³Ù»Ù³ï³µ³ñ ùÇã µ³Ý ÇÙ³-Ý³É ³ÛÝ Ù³ëÇÝ, Ã» ÇÝã¿Ï³ï³ñíáõÙ Çñ»Ýó Ï³½-Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝáõÙ: Îáéáõùå³óí³Í Õ»Ï³í³ñÝ»ñÝáõÝ»Ý ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³½³ïáõÃÛáõÝ, »Ã» ·Ç-ï»Ý, áñ Çñ»Ýù, í³Ë»Ý³Éáõ áãÇÝã ãáõÝ»Ý, áñ Çñ»Ýó »ÝÃ³Ï³Ý»ñÁ ½ñÏí³Í »Ý Ë³Ëïáõùý»ñÇ áõã³ñ³-ß³ÑáõÙ»ñÇ Ñ³Ù³ñ µáÕáù³ñÏ»Éáõ ÑÝ³ñ³íáñáõ-ÃÛáõÝÇó: Ô»Ï³í³ñÝ»ñÇ Ï³Ùß³ñù³ÛÇÝ ³ßË³ïáÕ-Ý»ñÇ ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ»ï¨³Ýùáí ³ÝÑ³Ù³-Ó³ÛÝáõÃÛ³Ý ³éÏ³ÛáõÃÛáõÝÁ Ï³ñáÕ ¿ Ó»éù µ»ñ»É Ï³ÛáõÝ µÝáõÛÃ ¨ Ñ³Ý·»óÝ»É µÝ³Ï³ÝáÝ ÙÃÝáÉáñïÇí³ï³óÙ³Ý: ´áÕáùÝ»ñ Ý»ñÏ³Ù³óÝ»Éáõ Ñáõë³ÉÇ Ù»Ë³ÝÇ½ÙÇ ³éÏ³ÛáõÃÛáõÝÁ Ï³ñáÕ ¿ ßïÏ»É ³Û¹ Çñ³íÇ×³ÏÝ»ñÇóó³ÝÏ³ó³ÍÁ:

ê³Ï³ÛÝß³ï »ñÏ³ñÝ»ñáõÙ ï»ÕÇ »Ý áõÝ»ÝáõÙ ³ßË³ï³Ýù³ÛÇÝ ·áñÍÁÝÏ»ñÝ»ñÇ ¹³ï³å³ñï»ÉÇí³ñù³·ÍÇ Ù³ëÇÝ ãÑ³Ûï Ý»Éáõ ¹»åù»ñ: ²Û¹åÇëÇï»Õ»ÏáõÃÛáõÝÝ»ñ Ý»ñÏ³Ù³óÝ»ÉÁ Ñ³Ù³ñíáõÙ¿ Ñ³-Ï³Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý¨ ¹Çïíáõù¿áñå»ë Ñ³ñ¨³ÝÝ»-ñÇ Ñ³Ý¹»å ÛáõñûñÇÝ³Ï §Éñï»ëáõÃÛáõÝ¦¨§Ù³ïÝÇ-ãáõÃÛáõÝ¦`Ñ³Ù³ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÇ Ñ³Ý¹»å: ê³Ï³ÛÝ ³×áõÙ¿ ³ÛÝ »ñÏñÝ»ñÇ ÃÇíÁ, áñï»Õ ³ÙÑ³åÝ¹íáõÙ¿ Ñ³Ï³é³Ï Ï³ñíÇùÁ: ø³Õ³ù³óÇÝ ëÏëáõÙ¿Ñ³ëÏ³-Ý³Éáñ Ñ³ÝñáõÃÛ³Ý ß³Ñ»ñÇÝ ³í»ÉÇß³ï Ñ³Ù³å³-ï³ëË³Ýáõù¿ ³ÛÝ Çñ³¹ñáõÃÛáõÝÁ, »ñµ Ù³ñ¹ÇÏ`áñ¨¿ Éáõñç¹³ï³å³ñï»ÉÇ »ñ¨áõÛÃÇ, ûñÇÝ³Ï` Ïáéáõåóç³ÛÇ, ³éÏ³ÛáõÃÛ³Ý ¹»åùáõÙ, ³Û¹ Ù³ëÇÝ Ñ³Ûï ÝáõÙ »Ý Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý³ï³Ûª³ÝÝ»ñ:

Â»¨ »ñµ»ÙÝ Ý³¨ áñáß Å³Ù³Ý³Ï¿å³Ñ³Ýç-íáõÙ Ñ³ÝñáõÃÛ³Ý Ùáï áñáß³ÏÇ »ñ¨áõÛÃÝ»ñÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ Ùáï»óáõÙÝ»ñÁ ÷á÷áË»Éáõ Ñ³Ù³ñ, ³ÛÝáõ³Ù»Ý³ÛÝÇí, µ³ñ»÷áËáõÙÝ»ñÇ ÇÝã-áñ Íñ³·-ñÇ ³éÏ³ÛáõÃÛáõÝÁ, áñáõÙ ÁÝ¹·ÍíáõÙ¿å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÝ»ñÇ µáÕáùÝ»ñ Ý»ñÏ³Ù³óÝ»Éáõ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛ³Ý Ï³ñ¨áñáõÃÛáõÝÁ, µ³ñÓñ³óÝáõÙ¿ ÛáõñÙ³-ù³ÝãÛáõñ ³ßË³ïáÕÇ Ï³ñáÕáõÝ³ÏáõÃÛáõÝÁ Ñ»-ï¨»Éáõ ³ÛÝ µ³ÝÇÝ, áñå»ë½Ç å³ßïáÝ³ï³ñ³Ý-ÓÇÝù ãÏ³ï³ñ»Ý Ñ³Ï³ûñÇÝ³Ï³Ý¨ ³Ýå³ï³ë-Ë³Ý³ïáõ ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñ¹:

´àÔàøÜºð Üºð Î²Ú²òÜºÈàô Üºðøæü Øº Ê²ÜÆ¼ØÜºðÀ

Úáõñ³ù³ÝãÛáõñ å»ï³Ï³Ý ·»ñ³ï»ëãáõÃÛáõ-ÝáõÙ (ÇÝãå»ëÝ³¨Ù³ëÝ³íáñë»Ï ïáñÇÛáõñ³ù³Ýã-Ûáõñ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝáõÙ` ³ÝÏ³Ë ¹ñ³ã³÷»-ñÇó) å»ïù¿ÉÇÝ»Ý Ý»ñùÇÝ µáÕáùÝ»ñÇ Ý»ñÏ³Ù³ó-Ù³Ý Ñëï³Ï ë³ÑÙ³Ýí³Í ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·»ñ: Ð³-×³Ë ³Û¹ ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·»ñÁ áã ×ÇßïÝ»Ý Ñ³ëÏ³ó-íáõÙ: êáíáñ³µ³ñ¹ñ³Ýù Ý³Ë³ï»éí³Í »Ý Ýñ³Ýó Ñ³Ù³ñ, áíù»ñ ³ÝÓÝ³Ï³Ý ß³Ñ³·ñ·éáõÃÛáõÝ »Ý Ñ³Ý¹»ë µ»ñáõÙ. Ýßí³Í ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·»ñÇó Ûáõñ³-ù³ÝãÛáõñÁ ÏñáõÙ¿ÙñÓ³Ïó³ÛÇÝ µÝáõÛÃ, ¨ Ý»ñÏ³-Û³óñ³Í µáÕáùáõÙ ³ÝÑñ³Å»ßï¿³å³óáõó»É, áñ ¹ñ³ÝáõÙ ß³ñ³¹ñí³Í ï»Õ»ÏáõÃÛáõÝÝ»ñÝ ³ñÅ³-Ý³Ñ³í³ï»Ý: ¶áñÍÁÝÃ³óÇ Ù»Í ³ñ¹ÛáõÝ³í»ïáõ-ÃÛáõÝÝ ³å³ÑáíÉáõ Ýå³ï³Ïáí ³Û¹ Ï³éáõó³-Ï³ñ·»ñÁ å»ïù¿ ³ßË³ïáõÝ»ñÇÝ ÑÝ³ñ³íáñáõ-ÃÛáõÝ ÁÝÓ»é»Ý Ñ³Ûï Ý»Éáõ Çñ»Ýó Ùï³ÑáõÛáõÝÝ ³ÛÝ ³ÝÓ³Ýó, áñáÝù ûÅï í³Í »Ý Ñ³Ù³å³ï³ë-Ë³Ý ÇßË³ÝáõÃÛ³Ùµ, áñáÝù Çíç×³ÏÇ »Ý ³ÝóÏ³ó-Ý»Éáõ Ñ»ï³ùÝÝáõÃÛáõÝ:

´²ò²Ð²Ú îàôØ. ÆÜâäºê²ÞÊ² îàÔÜºðÆÜ ²ä²Ðàì ºÈ´àÔàøÜºðÆ Üºð Î²Ú²òØ²Ü Ðàôê²ÈÆ Î²äàôÔÆÜºðàì

²ÛÝ Ï³ñ¨áñ¹»ñÁ, áñ Ï³ñáÕ »Ý Ï³ï³ñ»É ³ßË³ïáÕÝ»ñÁ ëáõñ ëÏ³Ý¹³ÉÝ»ñÇ ¨ ³Õ»ïÝ»ñÇ Ï³ÝËÙ³Ý, ÇÝãå»ëÝ³¨³ñ³ï³íáñ åñ³Ïï ÇÏ³ÛÇ Ï³ë»óÙ³Ý Ñ³ñóáõÙ, ×³Ý³ãáõÙ¿ ·ï»É ØÇ³ó³É Â³·³íáñáõÃÛáõÝáõÙ` ³Ýó³Í ¹³ñÇ áõÃëáõÝ³Ï³Ý Ãí³Ï³ÝÝ»ñÇÝ ï»ÕÇ áõÝ»ó³Í ÙÇ ³ÙµáÕç ß³ñù ÏáñÍ³Ý³ñ³ñÇñ³¹³ñÓáõÃÛáõÝÝ»ñÇó Ñ»ïá:

²Û¹ Çñ³¹³ñÓáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³ë³ñ³Ï³Ý Ñ»-ï³ùÝÝáõÃÛ³Ý ³ñ¹ÛáõÝùáõÙµ³ó³Ñ³ÛïÍ»ó, áñ ³ß-Ë³ïáÕÝ»ñÝ ³Û¹ íï³Ý·Ý»ñÇ Ù³ëÇÝ ÇÙ³ó»É »Ý ¹»é¨ë ÙÇÝã ³ÛÝ å³ÑÁ, »ñµ ¹ñ³Ýù Ñ³Ý·»óñ»É »Ý ÝßÍ³Í ëáõñ ëÏ³Ý¹³ÉÝ»ñÇÝ ¨ ³Õ»ïÝ»ñÇÝ, µ³Ûó, Ï³Ù »ñÏÛáõÕ»É »Ý ï³·Ý³å ÑÝã»óÝ»É, Ï³Ù¿É ³Û¹ íï³Ý·Ý»ñÇ Ù³ëÇÝ Ñ³ÛïÝ»É »Ý áã Ýñ³Ýó, áõÙ Ñ³ñÏ¿ñ, Ï³Ù¿É áã ³ÛÝï»Õ, áñï»Õ å»ïù¿ñ ¹ÇÙ»É ³Û¹åÇëÇ ¹»åù»ñáõÙ: ºÕ³Í ûñÇÝ³ÏÝ»ñÇ ÃíáõÙ Ï³-ñ»ÉÇ¿µ»ñ»É Ñ»ï¨Û³ÉÝ»ñÁ.

- *Երբ 1988թ. դեկտեմբերին Լոնդոնից ոչ հեռու ամենաուժանրաբեռնված երկաթուղային կայարանում տեղի ունեցավ զնացքի խորտակում, աղետի հետևանքով զոհվեց 35 մարդ, անցկացված հետաքննության ընթացքում պարզվեց, որ վերակացուն նկատել է չամրացված էլեկտրալարերի առկայությունը, որն էլ հանդիսացել էր աղետի պատճառ, սակայն լռել է՝ վնասակարությունն չցուցաբերելով անհանգստացնել դեկավարությանն այդքան «անշան» առիթով:*

- *Այն բանից հետո, երբ 1991 թվականի հուլիսին «պայթեց» Միջազգային վարկային և առևտրային բանկը, անցկացված հետաքննության ընթացքում պարզվեց, որ աշխատանքի բռնակալական պայմանների հետևանքով այդ բանկի ծառայողական անձնակազմը պարզապես հնարավորություն չի ունեցել մտագրություն հայտնել բանկի գործունեության բնույթի վերաբերյալ:*
- *Այն պատճառների հետաքննությունը, որոնց հետևանքով 1987թ. մարտին բելգիական Ձեբրյուգե քաղաքում ջրասույզ եղավ «Հերալդ օֆ Ֆրի Էնտերպրայզ» լաստանավը, ցույց տվեց, որ ծառայողական անձնակազմի ներկայացուցիչները, նախազգույշը, հինգ դեպքում նախազգուշացրել են, որ լաստանավերը ծով են դուրս եկել բաց ցուցային ջրարգելակներով, սակայն այդ ներկայացուցիչների մահոգությունը այդպես էլ ուշադրության չի արժանացել:*
- *1996 թվականին Բրաֆում անցկացված՝ ապառազինությունների բեռնափոխադրումների հետաքննության ընթացքում պարզվել է, որ աշխատակիցներից մեկն Անգլիայի արտաքին գործերի նախարարությունն է ուղարկել նամակ այն մասին, որ Բրաֆ ռազմական հանդերձանք առաքելու նախապատրաստական աշխատանքներ են տանում, սակայն այդ նամակին ոչ ոք չի արձագանքել:*

²Ù¹ ëÏ³Ý¹³ÉÝ»ñÇó Ùáõñ³ù³ÝãÙáõñÇó Ï³ñ»ÉÇ ¿ñ Ëáõë³÷»É: Ð³í³Ý³Ï³Ý ¿, áñ ³Ùë Ï³Ù ³ÙÝ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÙáõÝáõÙ Í³é³ÙáÕ³Ï³Ý å³ñï³-Ï³ÝáõÃÙáõÝÝ»ñÇ ³Ýµ³ñ»ËÕ×áñ»Ý Ï³ï³ñÙ³Ý Ýß³ÝÝ»ñÝ ³é³çÇÝÁ ÝÏ³ïáõÙ »Ý ³ÙÝ Ù³ñ¹ÇÏ, áí-ù»ñ ³Ù¹ï»Õ ³ßË³ïáõÙ »Ý: ê³Ï³ÙÝ Ñ³×³Ë ³ß-Ë³ï³í³ÙñáõÙ í³ñùÇ ·»ñ³Ï³ÙáÕ ÏáõÉïáõñ³Ý Ù³ñ¹Ï³Ýó Ñ»ï¿å³ÑáõÙ Çñ»Ýó ÏáÕÙÇó ÝÏ³ï í³Í`í³ñùÇ Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý Ýáñù»ñÇ Ë³Ë ïáõÙÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ Ñ³Ùï Ý»Éáõó: ²ßË³ï³ÏÇóÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý ¨å»ïù¿ ³é³çÇÝÁ §³Ñ³½³Ý·»Ý¦ ¨ Ñ³Ý¹»ë ·³Ý áñå»ë ¹ÇÙ³Ï³½»ñÍáÕÝ»ñ: ê³Ï³ÙÝ, ï íÙ³É å³ñ³-·³ÙáõÙ Ñ³×³Ë Ýñ³Ýó ãÇ ÉùáõÙ ³ÙÝ ½·³óáõÙÁ, áñ »Ã» Çñ»Ýù ³Ñ³½³Ý·»Ý, ³å³ Ï³ñáÕ »Ý½·³ÉÇ Ïáñáõë ïÝ»ñáõÝ»Ý³É: ÜÙ³Ý ¹ÇÙ³Ï³½»ñÍáÕÝ»ñÁ Ï³-ñáÕ »Ý ÏáñóÝ»É ³ßË³ï³ÝùÁ ¨ Ñ³Ù³ßË³ï³ÏÇó ÁÝÏ»ñÝ»ñÇÝ²: ²é³çÇÝ Ñ»ñÃÇÝ ¹³ í»ñ³µ»ñáõÙ ¿ó³Íñ Ù³Ï³ñ¹³ÏÇ ³ßË³ïáÕÝ»ñÇÝ, áñáÝó Ñ³Ùï-ÝÇ¿¹³éÝáõÙ Çñ»Ýó Õ»Ï³í³ñáõÃÙ³Ý Ñ³Ï³Çñ³í³-Ï³Ý í³ñù³·ÇÍÁ:

²Ù¹ ³ßË³ïáÕÝ»ñÝ áõÝ»Ý ÁÝïñáõÃÙ³Ý ãáñë ï³ñµ»ñ³Ï.

- *Լռել*
- *Անհանգստություն արտահայտել ղեկավարության հակահրավական և վարքագծի կապակցությամբ՝ որևէ ներքին ընթացակարգի միջոցով*
- *Անհանգստություն արտահայտել ղեկավարության հակահրավական վարքագծի կապակցությամբ՝ դիմելով որևէ արտաքին մարմնի, օրինակ, կարգավորիչ մարմնի*
- *Ղեկավարության հակահրավական վարքագծի մասին տեղեկությունը բացահայտել զանգվածային լրատվության միջոցներում*

²Ù¹ ï³ñµ»ñ³ÏÝ»ñÇó Ùáõñ³ù³ÝãÙáõñÁ ³Ùë Ï³Ù ³ÙÝ ã³÷áí ³Ýµ³í³ñ³ñ¿: ´³ó³éáõÃÙ³Ùµ ³ÙÝ ¹»åù»ñÇ, »ñµ ³ßË³ï³í³ÙñáõÙ µ³ñ»ÏñÃáõ-ÃÙáõÝÁ ÏñáõÙ ¿ ³ÙÝ åÇëÇ µÝáõÙÃ, áñÁ ÑÝ³ñ³íáñáõ-ÃÙáõÝ ¿ ÁÝÓ»éáõÙ ³ßË³ïáÕÝ»ñÇÝ ³ñï³Ñ³Ùï»É Çñ»Ýó Ï³ñÍÇùÁ`ãí³Ë»Ý³Éáí Ñ»ï¨³ÝùÝ»ñÇó, í»-ñÁ Ýßí³Í ï³ñµ»ñ³ÏÝ»ñÇó Ùáõñ³ù³ÝãÙáõñÁ Ï³ñáõ ¿ ¹Çï í»Éáñå»ë ³Ýµ³ñ»Ýå³ëï Ñ»ï¨³ÝùÝ»ñáõ-Ý»óáÕ ÁÝïñáõÃÙáõÝ` Ï³Ù ·áñÍ³ïáõÇ ¨ ³ßË³ïá-ÕÇ, Ï³Ù ¿É É³ÙÝ Ñ³ë³ñ³Ï³ÙÝáõÃÙ³Ý Ñ³Ù³ñ:

´³Ëí»ÉáíÁÝïñáõÃÙ³Ý ÝÙ³Ý ³ÝÑ³ñÙ³ñ ï³ñµ»ñ³ÏÝ»ñÇ Ñ»ï, ³ßË³ïáÕÝ»ñÁ ·ñ³¹³-ëáõÙ »Ý ³ãù÷³Ï»ÉÇñ»Ýó ·áñÍÁÝÏ»ñÝ»ñÇ Ï³Ù Õ»-Ï³í³ñáõÃÙ³Ý Ï³ëï³Í³Ñ³ñáõÙó í³ñù³·ÍÇ Ñ³Ý-¹»å¨Éé»É: Úáõñ³ù³ÝãÙáõñ ³é³ÓÇÝ í»ñóñ³Í Ù³ñ-¹áõ Ñ³Ù³ñ¹³ ³Ù»Ý³ ³Ýí ï³Ý· ÁÝïñáõÃÙáõÝÝ ¿: ê³Ï³ÙÝ ³Ù¹åÇëÇ ÁÝïñáõÃÙ³Ý ³ñ¹ÙáõÝùáõÙ éÇëÏ»-ñÁ ã»Ý Ï³ÝËíáõÙ, í ï³Ý·Ý»ñÁ ã»Ý í»ñ³ÝáõÙ ¨ Ïá-éáõåóÇ³Ý ãÇ Ï³ë»óíáõÙ: ä³ï³ëË³Ý³ïáõ ·áñ-Í³ïáõÝ ½ñÏíáõÙ ¿ Çñ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÙ³Ý ß³Ñ»ñÁ å³ßïå³Ý»Éáõ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÙáõÝÇó, ÇëÏ Ýñ³ ³ÝËë ï³µ³ñáÙñó³ÏÇóÁ Ï³ÙÕ»Ï³í³ñÁ Ï³ñáõ¿ ëÏë»É ·áñÍ»É` »ÉÝ»Éáí ³ÙÝ »ÝÃ³¹ñáõÃÙáõÝÇó, áñ ³Ù»Ý ÇÝã ÃáõÙÉ³ï ñ»ÉÇ¿:

´àÔàøÜºðÆ Üºð Î²Ú²òØ²Ü Øº Ê²ÜÆ¼ØÜºðÆ îºê²ÎÜºðÀ

úñ»ÝùÁ å»ïù¿Ý³Ë³ï»ëÇ ÇÝëïÇïáõïÝ»-ñÇ Ýí³½³·áõÙÝÁ »ñÏáõ ï»ë³Ï, áñáÝó ÙÇçáóáí ¹Ç-Ù³Ï³½»ñÍáÕÝ»ñÁ` Ñ³Ï³Çñ³í³Ï³Ý í³ñù³·ÍÇ ³éÝãáõÃÙ³Ùµ Çñ»Ýó Ï³ëÏ³ÍÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ Ï³ñáÕ »Ý Ñ³Ùï Ý»É Ï³Ù Ý»ñÏ³Ù³óÝ»É í»ñçÇÝÇë ³å³óáõÙó-Ý»ñ: ÜßÍ³Í ÇÝëïÇïáõïÝ»ñÇ ³é³çÇÝ ï»ë³ÏáõÙ å»ïù¿ÁÝ·ñÏ»É ïíÙ³É Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÙ³Ý ßñç³-Ý³ÏÝ»ñáõÙ ³é³ÓÇÝ Ï³éáõóí³Íù³ÙÇÝ ÙÇ³íáñÝ»-ñÁ` ÇÝãåÇëÇù»Ý ³Ù¹Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÙ³Ý í»ñ³Ñë-ÏÇãÝ»ñÁ, Õ»Ï³í³ñÝ»ñÁ Ï³Ù Ý»ñùÇÝ (Ï³Ù ³ñï³-ùÇÝ) ÑëÏÇã Ù³ñÙÇÝÝ»ñÁ, áñáÝù ëï»ÕÍí³Í »Ý Ñ³-ïáõÏ ³ÙÝ µ³ÝÇ Ñ³Ù³ñ, áñå»ë½Ç ½ñ³Õí»Ý ³Ý³ñ¹ÙáõÝ³í»ï Ï³é³í³ñÙ³Ý Ñ³ñó»ñáí: ºÃ» ¹ÇÙ³Ï³½»ñÍáÕÁ å»ï³Ï³Ý Í³é³ÙáÕ ¿, Ýñ³Ý å»ïù¿ÑÝ³ñ³íáñáõÃÙáõÝ ÁÝÓ»éíÇ ï»Õ»Ï³ïáõ-ÃÙáõÝÁ Ñ³ëóÝ»É ³ÙÝåÇëÇ Ï³éáõóí³ÍùÝ»ñÇ, ÇÝãåÇ-ëÇù»Ý ³Ùë Ï³Ù ³ÙÝ ûÙµáõ¹ëÙ»ÝÁ, Ïáéáõóó³ÙÇ ¹»Ù å³Ùù³ñÇ Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇó Ù»ÏÁ Ï³Ù áñ¨¿ ·ÉË³-íáñÑ³ßí»ùÝÝÇã:

¸ÇÙ³Ï³½»ñÍáÕÝ»ñÁ å»ïù ¿ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý³Ý ¹ÇÙ»Éáõ Ý³¨ »ñÏñáñ¹ ÇÝëïÇïáõïÇÝ, »Ã» ³Ûº ¹ÇÙ³Ï³½»ñÍáÕÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó í»ñáÝßÛ³É ³é³çÇÝ Ï³éáõóí³ÍùÝ»ñÇÝ Ý»ñÏ³Ûóí³Í ï»Õ»Ï³ïáõÃÛáõÝÝ»ñÁÑ³Ù³å³ï³ëË³Ý³ñ¹ÛáõÝÙÝ»ñ ã»Ý ïí»É, ¨, Ù³ëÝ³íáñ³å»ë, »Ã» ³ÝÓÁ Ï³Ù Ñ³ëï³ïáõÃÛáõÝÁ, áñÇÝ Ñ³Õáñ¹í»É ¿ ³Ûº ï»Õ»Ï³ïáõÃÛáõÝÁ.

- *Որոշում է կայացրել հետաքննություն չանցկացնել*
- *Հիմնավորված ժամկետներում հետաքննությունն ավարտին չի հասցրել*
- *Չնայած հետաքննության դրական արդյունքներին որևէ գործողություն չի ձեռնարկել*
- *Որոշակի ժամանակաընթացքում չի հայտնել դիմակցերծողին՝ նրա կողմից բացահայտված տեղեկություններ որևէ հակազդեցության մասին:*

¸ÇÙ³Ï³½»ñÍáÕÝ»ñÇÝ Ý³¨ å»ïù¿ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ ÁÝÓ»é»É áõÕÕ³ÏÇáñ»Ý ¹ÇÙ»Éáõ ÝßÍ³Í»ñÏñáñ¹ ÇÝëïÇïáõïÝ»ñ, »Ã» ³Ûº ¹ÇÙ³Ï³½»ñÍáÕÝ»ñÁ.

- *Հիմքեր ունեն ենթադրելու, որ կենթարկվեն հետապնդումների, եթե այդ հարցը բարձրացնեն իրենց կազմակերպության ներսում կամ եթե դիմեն կարգավորող արտաքին մարմին:*
- *Հիմքեր ունեն երկյուղելու, որ առաջին ինստիտուտներում կկոծկեն խախտումների հակահրավական վարքագիծը:*

²Ûº »ñÏñáñ¹ ËÙµ»ñÇ ÃíáõÙ»Ý ûñ»Ýë¹ÇñÙ³ñÙÝÇ ³Ý¹³ÙÝ»ñÁ, Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý ³Ý¹³ÙÝ»ñÁ Ï³Ù ½³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïáõÃÛ³Ý ÙÇçáóÝ»ñÇÝ»ñÏ³Ûóáõóçã Ý»ñÁ: öáñÓÁ óáõÛó¿ï³ÉÇë, áñ §¸ÇÙ³Ï³½»ñÍáÕÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ¦ ûñ»ÝùÁ, áñÁ Ñ³Ï³Çñ³í³Ï³Ý í³ñù³·ÍÇ ¹»åù»ñÁ Ù»ñÏ³óÝáÕ ³ßË³ïáÕÝ»ñÇÝ Çñ³í³Ï³Ý å³ßïå³ÝáõÃÛ³Ý ïñ³Ù³¹ñáõÙ¿Ý³Ë³ï»ëáõÙ, Ù³ñ¹Ï³Ýó ÇÝùÝÇÝ ãÇ ÙÕÇ ¹³éÝ³É ¹ÇÙ³Ï³½»ñÍáÕÝ»ñ: Üáñ Ð³ñ³í³ÛÇÝ àõ¿ËëÇ Ý³Ñ³Ý·áõÙ (²íëïñ³ÉÇ³) 1992 Ãí³Ï³ÝÇÝ ÁÝ¹áõÝí³Í` §¸ÇÙ³Ï³½»ñÍáÕÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ¦ ¹³ßÝ³ÛÇÝ ûñ»Ýùáí ïñ³Ù³¹ñí³Í å³ßïå³ÝáõÃÛ³Ý ³ñ¹ÛáõÝ³í»ïáõÃÛ³Ý ³ëïÇ×³ÝÁ å³ñ½»Éáõ Ýå³ï³Ïáí å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓ³Ýó ßñç³ÝáõÙ ³ÝóÏ³óí³Í Ñ³ñóáõÙÝ»ñÁ óáõÛó»Ý ïí»É, áñÑ³ñóÙ³Ý»ÝÃ³ñÏí³ÍÝ»ñÇ 85 ïáÏáëÁÑ³Ùá½í³Í ãÇ»Õ»É Çñ»Ýó ·áõÍ³ïáõÝ»ñÇ` Çñ»Ýó å³ßïå³Ý»Éáõ á°ã å³ïñ³ëï³Ï³ÙáõÃÛ³Ý, á°ã ó³ÝÏáõÃÛ³Ý Ñ³ñóáõÙ, »Ã» Ýñ³Ýù Éáõë÷é»Ý Ïáéáõåóç³ÛÇ ÑÇÙÝ³ËÝ¹ÇñÝ»ñÇ Ï³Ù ³ÛÉ Ñ³ñó»ñÇ íñ³: Ð³ñóí³ÍÝ»ñÇ ÑÇëáõÝ ïáÏáëÁ Ñ³Ûï³ñ³ñ»É¿, áñ Ñ³Ï³1³ñÓ ÙÇçáóÝ»ñÇ ³éç¨ í³ËÝ Çñ»Ýó Ï¹ñ¹»ñ ï»Õ»Ï³ïáõÃÛ³Ý µ³ó³Ñ³Ûïáõ ÙÇçáóÝ»ñÇ ³Å³ñí»ÉáõÝ:

Üáñ Ð³ñ³í³ÛÇÝ àõ¿ËëÇ Ý³Ñ³Ý·Ç` Îáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ ³ÝÏ³Ë Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÁ Ñ³Ý·»ó ³ÛÝ »½ñ³Ï³óáõÃÛ³ÝÁ, áñ §¸ÇÙ³Ï³½»ñÍáÕÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ¦ ûñ»ÝùÇ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ïáõÃÛ³Ý ³å³ÑáíÙ³ÝÁÝå³ëï»ÉáõÑ³Ù³ñ.

- *Յուրաքանչյուր կազմակերպությունում պետք է իրականացնի գործնականորեն դրսևորվի տեղեկատվության բացահայտման և այն անշանց պաշտպանության հակվածություն, ովքեր այն գաղտնազերծում են:*
- *Կազմակերպություններում պետք է ստեղծվի և լայնորեն մատչելիանացվի հակահրավական վարքագծի մասին տեղեկություններ տրամադրման ներքին արդյունավետ համակարգը:*

²ßË³ïáÕÁ, áñÝ ½·áõÙ¿, áñ å»ïù¿ ÇÝã-áñ µ³Ý Ó»éÝ³ñÏ»É, ³Ù»Ý³ÛÝ Ñ³í³Ý³Ï³ÝáõÃÛ³Ùµ, ÝáõÛÝ³Ï ïÇíáõÃÛ³Ùµ ³Ûº Ñ³ñóÁ Ïµ³ñÓñ³óÝÇ` ÇÝã-å»ë Çñ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛ³Ý ßñç³Ý³ÏÝ»ñÇó ¹áõñë, ³ÛÝå»ë¿É ¹ñ³ Ý»ñëáõÙ: ºñµ µ³ó³Ï³ÛáõÙ »Ý Ñëï³Ï óáõóáõÙÝ»ñÁ ³ÛÝ Ù³ëÇÝ, Ã» ï»Õ»Ï³ïáõÃÛ³Ý Ý»ñùÇÝ µ³ó³Ñ³Ûïù³Ý ûñÇÝ³ÏÝ»ñÇó áñÁ å»ïù¿Ñ³Ù³ñ»É å³ïß³×, ÇÝãå»ë Ý³¨ ÇÝãåÇëÇ Ñ³Ý·³Ù³ÝùÝ»ñáõÙ å»ïù¿ ³Ûº ûñÇÝ³ÏÝ»ñÁ Ñ³Ù³ñ»É ³Ûº åÇëÇù, ³å³ ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ ï»Õ»Ï³ïáõÃÛáõÝÁ ÏáÕÙÝ³ÏÇ Ù³ñÙÝÇÝ Ñ³ÛïÝ»Éáõ Ù³ëÇÝ áñáßáõÙ Ï³Û³óñ³Í ³ßË³ïáÕÝ ³í»ÉÇ ßáõï Ï¹ÇÙÇ ½³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïáõÃÛ³Ý ÙÇçáóÝ»ñÇÝ:

ÀÝïñáõÃÛ³Ý ³Ûº ï³ñµ»ñ³ÏÁ ëáíáñ³µ³ñ ÏÇñ³éíáõÙ¿ Í³Ûñ³Ñ»Õ ¹»åùáõÙ ¨, ³ÝßáõßÏ, ãÇ Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ ³ÛÝ ÁÝïñáõÃÛáõÝÁ, áñÇÝ ³ßË³ïáÕÁ Ý³Ë³å³ïáõÃÛáõÝ¿ï³ÉÇë: êáíáñ³µ³ñ ½³Ý··í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïáõÃÛ³Ý ÙÇçáóÝ»ñáõÙ ï»Õ»Ï³ïáõÃÛ³Ý µ³ó³Ñ³Ûïù³ÝÁÑ³Ïí³í»Ý·ñ·éí³Í íÇ×³ÏáõÙ·ïÝíáÕ Í³é³ÛáÕ³Ï³Ý³ÝÓÝ³Ï³½ÙÇÝ»ñÏ³Û³óáõóÇãÝ»ñÁ Ï³Ù Ýñ³Ýù, áíù»ñ Çñáù ½·áõÙ »Ý, áñãÏ³ ³ÛÉ»Éù Ñ³ëÝ»Éáõ Ýñ³Ý, áñå»ë½Ç ïí Û³É Ñ³ñóÁ ùÝÝ³ñÏíÇ ³ÛÝåÇëÇ å³ÛÙ³ÝÝ»ñáõÙ, »ñµ ¹ñ³ Ñ³Ù³ñÑ³ñÏ ãÇ ÉÇÝÇ Ñ³ñí³ÍÇ ï³Ï¹Ý»É ë»÷³Ï³Ý Ï³ñÇ»ñ³Ý:

¼³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïáõÃÛ³Ý ÙÇçáóÝ»ñáõÙ ï»Õ»Ï³ïáõÃÛáõÝÝ»ñÇ µ³ó³Ñ³Ûïù³Ý ¹»åù»ñÁ ·ñ»Ã» Ùß ï³å»ë Ñ³ñáõóáõÙ »Ý ßáß³÷í³Í Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛ³Ý å³ïëË³Ý Ñ³Ï³½¹»óáõÃÛáõÝ: ºÃ» å³ïëË³Ý³ïáõ ³ÝÓÇÝù å³ïÏ»ñ³óáõÙ ãáõÝ»Ý ïíÛ³É Ñ³ñóÇ Ù³ëÇÝ, Ýñ³Ýó µÝ³½¹³ÍÇÝ Ñ³Ï³½¹»óáõÃÛáõÝÁ ÏÉÇÝÇ ¹ñ³ ·áÛáõÃÛ³Ý ÅË ïáõÙÁ: ºí»Ã» Ýñ³Ýó ³ëíáõÙ¿, áñ Ï³Ý ³é³ç³¹ñí³Í Ù»Õ³¹ñ³ÝùÁ Ñ³ëï³ïáÕ ³å³óáõÛóÝ»ñ, Ýßí³Í ³ÝÓÇÝù Ñ³Ïí³Í ÏÉÇÝ»Ý ÇÙ³Ý³Éáõ ³ÛÝ ¹Çñùáñáßáõ ÙÁ, áñÁ É³í³·áõÛÝë³ñï³Ñ³Ûï í³Í¿§ëå³ÝÇ³ñëáõñÑ³Ý-¹³ÏÇÝ¦ Ï³ñ·³Ëáëáí: úñÇÝ³Ï, ¹ÇÙ³Ï³½»ñÍáÕÁ Ñ³×³Ë Ï»ÝÃ³ñÏÇ µ³é³óÇ íÇñ³íáñ³ÝùÝ»ñÇ ¨ Ýñ³ Ù³ëÇÝ Ï ï³ñ³Í»Ýã³ñ³Ï³Ù Ñ»ñÛáõñ³ÝùÝ»ñ,

Ï³Ù¿É Ýñ³Ý ÏµÝáõÃ³ ·ñ»Ý áñå»ë ³ÝÑ³í³ë³ñ³Ï-ßÇé ¨ ÑÇß³ã³ñ Ù³ñ¹, áñÇÝ ãÇ Ï³ñ»É Çë ï³Ñ»É, ù³Ý½Ç Ý³ »ñµ»ù ×ßÙ³ñ ïáõÃÛáõÝÁ ãÇ ³ëáõÙ:

ÜÙ³Ý ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ùÇã »Ý Ýå³ë ïáõÙ ³Ù¹ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó Ñ³ë³ñ³Ïáõ-ÃÛ³Ý íë ï³ÑáõÃÛáõÝÁ Ýí³×»ÉáõÝ: ÜáõÛÝ Ï»ñå. ³ÛÝ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ, áñáÝù Çµñ¨ Ã» Ù»ñÏ³-å³ñ³Ýáó Ñ³Ûï³ñ³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ßáõñç ÉéáõÃÛ³Ý å³ï »Ý Ï³éáõóáõÙ ³ÛÝ Ñ³ßíáí, áñå»ë½Ç Ñ³çá-ÕáõÃÛ³Ùµ ¹ÇÙ³Ï³Ù»Ý ¹ñ³Ýó, ÝáõÛÝå»ë ãÇ Ñ³çáÕ-íáõÙ Ñ³ë³ñ³Ï³ÛÝáõÃÛ³ÝÁ Ñ³Ùá½»É, áñ Çñ»Ýù ×ÇßÏ »Ý: ÈéáõÃÛáõÝÝ ÁÝÏ³ÉíáõÙ¿ áñå»ë Ù»ÕùÇ ÁÝ-¹áõÝáõÙ:

ºÃ» ÑÝ³ñ³íáñ¿ ³å³Ñáí»É ³Ýíï³Ý· ¨ ÁÝ-¹áõÝ»ÉÇ ÙÇçáóÝ»ñ, áñáÝù ³ßË³ïáõÝ»ñÇÝ ÑÝ³ñ³-íáñáõÃÛáõÝ Ïï³Ý ·áñÍ³ïáõÝ»ñÇ Ñ»ï Ëáë³Ïóáõ-ÃÛáõÝ í³ñ»É ³ÛÝÙ³ëÇÝ, Ã» ÇÝãÝ¿Çñ»Ýó ³ÝÑ³Ý·ë-ï³óÝáõÙ, Ñ³í³Ý³Ï³Ý¿, áñ Ñ³Ï³¹³ñÓ ·áñÍá-ÕáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ï¹³¹³ñ»óí»Ý: ´³óÇ ³Ù¹, Ù»Í¿Ý³¨ ³ÛÝ µ³ÝÇ Ñ³í³Ý³Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ, áñ ³ÛÝï»Õ, áñ-ï»Õ Çñáù Ï³ï³ñíáõÙ»ÝÑ³Ï³Çñ³í³Ï³Ý·áñÍá-ÕáõÃÛáõÝÝ»ñ, ³å³ ¹ñ³Ýù ÏµÙ³ó³Ñ³Ûï í»Ý¨ ÏÏ³-ë»óí»Ý í³Õ ÷áõÉáõÙ` ï íÛ³É Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ Ýí³½³·áõÛÝ ç³Ýù»ñáí: àñáß Ï³½Ù³Ï»ñ-åáõÃÛáõÝÝ»ñ Çñ»Ýó ³ñï³ùÇÝ Ñ³ßí»ùÝÝÇãÝ»ñÇÝ ³é³ç³¹ñ³Ýù»Ý ï³ÉÇë ³ÓóÏ³óÝ»É ³Ù¹ Ï³½Ù³-Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ µáÕáùÝ»ñÇ Ý»ñÏ³Û³óÙ³Ý Ï³-åáõÕÇÝ»ñÇ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ïáõÃÛ³Ý í»ñëïáõ·áõÙ:

¸ÆØ²Î²¼º ð Ì àÔÜºðÆØ²êÆÜ úðºÜøÜºðÀ

¸ÇÙ³Ï³½»ñÍáÕÝ»ñÇ ç³Ýù»ñÇ Ëñ³Ëáõëù³Ý ó³ÝÏ³ó³Í ÷áñÓ å»ïù¿áõÕ»ÏóíÇ»ÝÃ³Ñ³ßí»ï-íáõÃÛ³Ý ³éÏ³ÛáõÃÛ³Ùµ:

ØÇ³óÛ³É Â³·³íáñáõÃÛáõÝáõÙ ·áñÍáÕ` §Æß³Ñ Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ï»Õ»Ï³ïáõÃÛ³Ý µ³ó³-Ñ³Ûï Ù³Ý Ù³ëÇÝ¦ (ÐÞî´ú) ûñ»ÝùÁ Ýå³ï³Ï¿Ñ»-ï³åÝ¹áõÙ ³ç³Ïó»É Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ »ÝÃ³Ñ³ßí»ïáõÃÛ³ÝÁ ¨ ³éáÕç Õ»Ï³í³ñÙ³ÝÁ` Ýñ³Ýó ³ßË³ïáÕÝ»ñÇÝ ³ÛÝ Ñ³ñóáõÙ Ñ³Ùá½»ÉáõÙÇçáóáí, áñ Çñ»Ýó Ñ³Ù³ñ ÇÝãå»ë ³Ýíï³Ý· ¿, ³ÛÝå»ë¿É ÁÝ¹áõÝ»ÉÇ¿, µ³ñÓñ³óÝ»É Ñ³ñó»ñ`Ï³å-í³Í ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝÓ»éÝ³ñÏáõÃÛáõÝáõÙ Ï³Ù Ï³½Ù³-Ï»ñåáõÃÛáõÝáõÙ í³ñù³·ÍÇÑ³Ýñ³×³Ý³ãÝáñÙ»ñÇ Ë³Ëïáõ ÙÝ»ñÇ ³éáõÙáí Çñ»Ýó ³ÝÏ»ÕÍ ³ÝÑ³Ý·ë-ïáõÃÛ³Ý Ñ»ï: ÜßÍ³Í ûñ»ÝùáõÙ ¹³ ³ñíáõÙ¿ ³ÛÝ ³ßË³ïáÕÝ»ñÇ` ³ßË³ï³ÝùÇó ³½³ïÙ³Ý Ï³Ù Ñ»ï³å Ý¹áõÙÝ»ñÇó ÉÇ³Ï³ï³ñ ¨ ³ÝÑ³å³Õ å³ßïå³ÝáõÃÛ³Ý ³å³ÑáíÙ³ÝÙÇçáóáí, áñáÝù»Ý Çñ»Ýó Ùï³Ñá·áÕ Ñ³ñó»ñÁ µ³ñÓñ³óíáõÙ »Ý` ·á-ÛáõÃÛáõÝ áõÝ»óáÕ ûñ»Ýë¹ñáõÃÛ³ÝÁ Ñ³Ù³å³ï³ë-Ë³Ý³:

ÐÞî´ú-Ý ÏÇñ³éíáõÙ¿Ñ³Ýó³·áñÍáõÃÛáõÝÝ»-ñáí, ù³Õ³ù³óÇ³Ï³ÝÇñ³í³Ë³Ëïáõ ÙÝ»ñáí (Ý»-ñ³éÛ³É ³Ý÷áõÃáõÃÛáõÝÁ, å³ñï³íáñ³·ñÇ¨ í³ñ-ã³Ï³Ý Çñ³íáõÝùÇ Ë³Ëïáõ ÙÝ»ñÁ), ¹³ï³í³ñáõ-ÃÛ³Ý ëË³ÉÝ»ñáí, ³éáÕçáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ íï³Ý·áí, ³Ýíï³Ý·áõÃÛ³Ùµ Ï³Ù ßñç³Ï³ ÙÇç³í³ÛñáÍ ¨ ³Û¹ ÑÇÙÝ³ËÝ¹ÇñÝ»ñÇó ó³ÝÏ³ó³ÍáÍ ³ÝÏ»ÕÍ Ùï³Ñá·í³ÍáõÃÛ³Ý Ñ»ï Ï³å³Í ÑÇÙÝ³Ñ³ñó»ñÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ: ²Û¹ûñ»ÝùÁ ÏÇñ³éíáõÙ¿ ³ÙµáÕçÙ³ë-Ý³íáñ ë»Ïïáñ Ç ÝÏ³ïÙ³Ùµ, ³ÙµáÕç å»ï³Ï³Ý ë»Ïïáñ Ç ÝÏ³ïÙ³Ùµ ¨ ³ÙµáÕç µ³ñ»·áñÍ³Ï³Ý ë»Ïïáñ Ç ÝÏ³ïÙ³Ùµ, ÇÝãå»ë Ý³¨ ï³ñ³ÍíáõÙ¿ Ï³å³É³éáõÝ»ñÇ, å ñ³Ïï ÇÏ³Ý ïÝ»ñÇ ¨ ëï³Åáñ-Ý»ñÇ, ÇÝãå»ë Ý³¨ ³ÛÝ ³ÝÓ³Ýó íñ³, áñáÝù Ñ³-ïáõÏ å³ïñ³ëïáõÃÛáõÝ »Ý ³ÝóÝáõÙ, ÙÇçÝáñ¹ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Í³é³ÛáÕ³Ï³Ý ³ÝÓÝ³-Ï³½ÙÇ, ïÝ³ÛÝ³·áñÍÝ»ñÇ ¨ ²éáÕç³å³ÑáõÃÛ³Ý å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛ³Ý (²äú) Ûáõñ³ù³ÝãÛáõñ Ù³ëÝ³·»ïÇ íñ³: Ü»ñÏ³ÛáõÙë ÐÞî´ú-Ý ãÇ ï³-ñ³ÍíáõÙáã í³ñÓáõ ³ßË³ïáÕÝ»ñÇ íñ³ (µ³ó³éáõ-ÃÛ³Ùµ ²äÌ-áõÙ ³ßË³ïáÕ ³ÛëûñÇÝ³Ï ³ÝÓ³Ýó), ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ ³ßË³ï³ÝùÝ³ÝÑ³ïáõÛó Ï³ï³ñáÕ ³ÝÓ³Ýó, Ñ»ï³ËáõÃ½³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³ß-Ë³ï³ÏÇóÝ»ñÇ, ó³Ù³ù³ÛÇÝ áõÅ»ñÇ ëå³Ý»ñÇ ¨ áëïÇÏ³ÝÝ»ñÇ íñ³⁴:

²é³í»É ÉË³ñÅ»ùÁ,ÇÝãå»ë Ý³¨ ³é³Ýó áñ¨¿ Ó·Ó·Ù³Ý ³é³í»É Ù³ïã»ÉÇ å³ßïå³ÝáõÃÛáõÝÁ ÐÞî´À-Ç ßñç³Ý³ÏÝ»ñáõÙ ïñ³Ù³¹ñíáõÙ¿ ³ÛÝ ¹»åù»ñáõÙ, »ñµ ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ ³ßË³ïáÕÁ Ùï³Ñá-·áõÃÛáõÝ¿ ³ñï³Ñ³Ûïáõ áñ¨¿ Ï³½Ù³Ï»ñåáõ-ÃÛ³Ý ³ßË³ï³ÝùáõÙ ³éÏ³ Ë³Ëïáõ ÙÝ»ñÇ ³éÏ³-ÛáõÃÛ³Ý Ï³å³ÏóáõÃÛ³Ùµ Ï³Ù ó³ÝÏ³ó³Í ÑÇÙ-Ý³ËÝ¹ñÇ í»ñ³óÙ³Ý Ñ³Ù³ñ Çñ³í³µ³Ý³Ï³Ý å³ï³ëË³Ý³ïáõÃÛáõÝ ÏñáÕ ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ ³ÝÓÇ ³éÝãáõÃÛ³Ùµ: ÜßÍ³Í ³ßË³ïáÕÇÝ å³ßïå³ÝáõÃÛáõÝ ïñ³Ù³¹ñ»ÉáõÑ³Ù³ñ ³Ûë å³ñ³·³ÛáõÙ Ï³Ý µ³í³Ï³ÝÇÝ ÑÇÙÝ³íáñí³Í ¨ Çñ³Ï³Ý Ï³ëÏ³Í-Ý»ñ: ²Û¹ Çñ³¹ñáõÃÛ³Ý ïñ³Ù³µ³Ý³Ï³ÝÑÇÙÝ³íá-ñáõÙÁ Ï³Û³ÝáõÙ¿ Ýñ³ÝáõÙ, áñ ³ÛÝ ³ÝÓÇÝùÝ, áí-ù»ñ å³ï³ëË³Ý³ïáõ »Ý ïíÛ³É Ï³½Ù³Ï»ñåáõ-ÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ, ³é³í»É µ³ñ»Ýå³ëï ÑÝ³ñ³íáñáõ-ÃÛáõÝÝ»ñ áõÝ»Ý ï»Õ»ÏáõÃÛáõÝÝ»ñ ëï³Ý³Éáõ Ï³ë-Ï³Í³Ñ³ñáõÛó ·áñÍÝ³Ï³Ý Ù»Ãá¹Ý»ñÇ Ù³ëÇÝ ¨ í»ñçÇÝÝ»ñÇë ßïÏÙ³Ý Ñ³Ù³ñ⁵: ´³óÇ ³Û¹, ÝÙ³Ý Ùáï»óáõÙÁ Ýå³ëïáõÙ¿Ñ³ßí»ïíáõÃÛ³Ý »ÝÃ³Ï³-ÛáõÃÛ³Ý ëï½µáõÝÙÇ Ñ³ëï³ïÙ³ÝÁ ¨ ³é³í»É³ñ¹-ÛáõÝ³í»ï ÏÇñ³éÙ³ÝÁ: ºÃ» Ñ»ï³·³ÛáõÙ å³ñ½-íáõÙ¿, áñ ³Û¹ Ùï³Ñá·áõÃÛáõÝÁ ÑÇÙÝ³íáñ¿, ³å³ ³Û¹ ûñ»ÝùÇ Ñ³Ù³Ó³ÛÝ Ï³ñ»É¿ Ñ»ßïáõÃÛ³Ùµ Ù³ñ¹Ï³Ýó å³ï³ëË³Ý³ïáõÃÛ³Ý »ÝÃ³ñÏ»É Çñ»Ýó ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ, »ñµ Ï³ñ»É¿ ³ÏÝ³éáõ ³å³óáõó»É, áñ ³Û¹ ³ÝÓÇù ÇñáùÇÙ³ó»É »ÝÝßí³Í¹³ï³å³ñïáõÙ¿ áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ï³-ï³ñÙ³ÝÙ³ëÇÝ Ï³ÙÝÏ³ï»É»Ý¹ñ³Ýù:

ê³Ï³ÛÝ ØÇ³óÛ³É Â³·³íáñáõÃÛ³Ý í»ñáÝß-Û³É ûñ»ÝùáõÙ ß³ñ³¹ñí³Ù »Ý Ý³¨ Ñ³Ý·³Ù³Ýù-Ý»ñ, áñáÝó å³ñ³·³ÛáõÙ å³ßïå³ÝáõÃÛ³Ý ï³Ï

Ï³ñáÕ »Ý ÁÝÏÝ»É Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛ³Ý ßñç³Ý³ÏÝ»-ñÇó ¹áõñë µ³ó³Ñ³Ûï í³Í ï»Õ»Ï³ ï íáõÃÛáõÝÝ»ñÁ: ÐÇßÛ³É ûñ»ÝùÇ Ñ³Ù³Ó³ÛÝ, Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝÁ áñáß Ï³ñ·³íáñÇã Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ` ÝÙ³Ý ¹»åù»ñáõÙ ï»Õ»Ï³ ï íáõÃÛ³Ý µ³ó³Ñ³Ûï Ù³Ý ·áñÍáõÙ áñáß³ÏÇ ¹»ñ¿ í»ñ³å³ÑáõÙ: ´³ó³Ñ³Ûï í³Í ï»Õ»-Ï³ ï íáõÃÛáõÝÝ»ñÝ û·ï íáõÙ »Ý ÝßÍ³Í Ù³ñÙÇÝÝ»-ñÇó ó³ÝÏ³ó³ÍÇ å³ßï å³ÝáõÃÛáõÝÇó ÙÇÝã¨ ³ÛÝ å³ÑÁ, ù³ÝÇ ¹»é ï íÛ³É ³ßË³ï áÕÁ ÑÇÙÝ³íáñ Ï»ñåáí Ñ³í³ï áõÙ ¿ ³Û¹ ï»Õ»Ï³ ï íáõÃÛ³Ý ×ßÙ³ñï ³óÇáõÃÛáõÝÁ¨ ¹ñ³ÝáõÙ å³ñáõÝ³Ï íáõã³-å³óáõóí³Í åÝ¹áõÙÝ»ñÇÝ: ¶áñÍÝ³Ï³ÝáõÙ ³ßË³-ï áõÁ å»ï ù¿áõÝ»Ý³ áñáß Í³Ýñ³ÏßÇé³å³óáõÛó-Ý»ñ, áñáÝù ÃáõÉ Ï ï³Ý ³ÏÝ³éáõ óáõÛó ï³É, Ã» ï íÛ³É¹»åùáõÙ ÇÝãÇ íñ³¿ÑÇÙÝí³Í Ë³Ë ï áõÙÝ»-ñÇ ³éÏ³ÛáõÃÛ³Ý Ñ³ñóáõÙ Çñ Ñ³Ùá½í³ÍáõÃÛáõÝÁ`»Ã» ³Ý·³Ù Ñ»ï³·³ÛáõÙ Ïå³ñ½íÇ, áñ ³Û¹ Ñ³-Ùá½í³ÍáõÃÛáõÝÁ ëË³É¿ñ:

ÆÝã í»ñ³µ»ñáõÙ¿ ï»Õ»Ï³ ï íáõÃÛ³Ý ³é³í»É É³ÛÝ µ³ó³Ñ³Ûï Ù³Ý ¹»åù»ñÇÝ` ¹ñ³Ýó Ù»ç Ùï ÝáõÙ »Ý áëï ÇÏ³ÝáõÃÛ³ÝÁ, ½³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ï íáõÃÛ³Ý ÙÇçáóÝ»ñÇÝ Ï³Ù ËáñÑñ¹³ñ³ÝÇ ³Ý-¹³ÙÇÝ ï»Õ»Ï³ ï íáõÃÛ³Ý µ³ó³Ñ³Ûï áõÙÁ, ³å³ ³Ûë å³ñ³·³ÛáõÙ å³ßï å³ÝáõÃÛ³Ý Çñ³íáõÝù ëï³Ý³Éáõ Ñ³Ù³ñ ³ßË³ï áõÁ å»ï ù¿Ñ³Ù³å³-ï³ëË³ÝÇ ÙÇ ß³ñù ëï áõ·áÕ³Ï³Ý å³ÛÙ³ÝÝ»ñÇ: ²ßË³ï áõÇÝ å³ßï å³ÝáõÃÛáõÝ ï ñ³Ù³¹ñ»Éáõ Ñ³-Ù³ñÝ³ å»ï ù¿µ³ñÓñ³óÝÇ Çñ»Ý ³ÝÑ³Ý·ë ï³ó-ÝáÕ Ñ³ñóÁ` ¹ñ³ Ñ»ï Ï³å í³Í ¹ÇÙ»Éáí Çñ ·áñ-Í³ï áõÇÝ Ï³Ù Ï³ñ·³íáñÇã Ù³ñÙÝÇ å³ï³ëË³-Ý³ï áõ ³ßË³ï áõÇÝ: ²Û¹ Ï³ÝáÝÇó µ³ó³éáõÃÛáõÝ-Ý»ñ Ï³ñáÕ »Ý ³ñí»É ÙÇ³ÛÝ ³ÛÝ ¹»åùáõÙ, »ñµ ³ß-Ë³ï áõÁ ÑÇÙÝ³íáñí³Í »ñÏÛáõÕáõÙ¿Ñ»ï³å Ý¹áõ-ÙÇó, »Ã» Ï³Ñ³í³Ý³Ï³ÝáõÃÛáõÝ, áñ ï íÛ³ÉÑ³ñóÁ ÏÏáÍÏ»Ý¨ ÁÝ¹ëÙÇÝ ãÏ³ ÝÙ³Ý ¹»åùáí ½µ³ÕíáÕ ÏáÝÏñ»ï Ï³ñ·³íáñÇã Ù³ñÙÇÝ, Ï³Ù»Ã» ³Û¹ Ñ³ñ-óÁ Ñ³Ù³ñíáõÙ¿µ³ó³éÇÏ Éáõñç:

úñ»Ýë¹ñáõÃÛáõÝÁ, áñÇ Ù³ëÇÝ Ëáëíáõ¿, ãÇ å³ßï å³ÝáõÙ ³Ý¹áññÁ Ë³Ë ï áõÝ»ñÇÝ: àñå»ë½Ç ³ßË³ï áõÇÝ å³ßï å³ÝáõÃÛáõÝ ï ñ³Ù³¹ñíÇ, Ý³å»ï ù¿·áñÍÇµ³ñ»ËÕ×áñ»Ý: ²Û¹ å³Ñ³ÝçÁãÇ ÏÇ-ñ³éíáõÙ ÙÇ³ÛÝ ÙÇ ¹»åùáõÙ, »ñµ ³ßË³ï áõÁ ï»Õ»-ÏáõÃÛáõÝÁ µ³ó³Ñ³Ûï áõÙ ¿` Çñ³í³µ³ÝÇó Ëáñ-ÑáõÑ¹ëï³Ý³Éáõ Ï³ñ·áí:

²Û¹ûñÇÝ³Ï ûñ»Ýë¹ñáõÃÛáõÝÁ Ï³ñáÕ ¿ Ù»Í ÝßÝ³Ï³ÏáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý³É ³ÛÝ ³éáõÙáí, áñå»ë½Ç ³å³ÑáííÇ ³ÛÝåçëÇ Çñ³¹ñáõÃÛáõÝ, áñÇ å³ñ³·³-ÛáõÙ ³ßË³ï áõÝ»ñÁ Ï¹³¹³ñ»Ý ³ãù÷³Ï»É ³ßË³-ï³í³ÛñáõÙ Çñ³í³Ï³Ý ÝáñÙ»ñÇ Ë³Ë ï áõÙÝ»ñÇ ¹»åù»ñÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ¨ Ñ³Ùá½í³Í ÏÉÇÝ»Ý ³ÛÝ Ñ³ñóáõÙ áñ Ñ»ï¨³ÝùÝ»ñÇó ãí³Ë»Ý³Éáí, Ï³ñáÕ »Ý Çñ»Ýó ·áñÍ³ï áõÇ ³éç¨ µ³ñÓñ³óÝ»É Çñ»Ýó Ùï³Ñá·áÕ Ñ³ñó»ñÁ: ²ÛÝ ·áñÍ³ï áõÝ»ñÇó, áíù»ñ Ï÷áñÓ»Ý ëï Çå»É ÉéÉ»É ³ÛÝ ³ÝÓ³Ýó, áíù»ñ ÝÙ³Ý Ñ³ñó»ñ»Ý ³é³ç³¹ñáõÙ, Ï³ñáÕ »Ý ¹³ï³Ï³Ý Ñ»-ï³ùÁÝÝáõÃÛ³Ý Ï³ñ·áí å³Ñ³Ýç»É å³ï×³éí³Í íÝ³ëÇÑ³ï áõóáõÙ:

²íëï ñ³ÉÇ³ÛáõÙ Ñ³Ù³ÝÙ³Ý ûñ»Ýë¹ñáõÃÛáõÝ ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝÇ ÇÝãå»ë¹³ßÝ³ÛÇÝ, ³ÛÝå»ë ¿É Ý³-Ñ³Ý·Ý»ñÇÙ³Ï³ñ¹³Ïáí[6]:

ÎºÔÌ Ð²ÚÎ²ð²ðàôÂÚàôÜÜºðÀ

²é³ÝÓÇÝ Ù³ñ¹Ï³Ýó Çñ³ íáõÝùÁ¨ í³ñÏÁ »Ý-Ã³Ï³ »Ý ³ÝÉáõñç, ïÑ³×¨ã³ñ³ÙÇï Ñ³Ûï³ñ³-ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇó å³ßï å³ÝáõÃÛ³Ý: ÆÝùÝ³Ï³É³Ï³Ý å»ï áõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ ³ÛÝåçëÇ ³Ñ³ íáñ »ñ¨áõÛÃÇ ³é-Ï³ÛáõÃÛáõÝÁ, ÇÝãåçëÇÝ §ÇÑ³½»ÏÇãÝ»ñÝ »Ý¦, ÁÝ¹·-ÍáõÙ¿ ³Û¹ í Ï³Ý·Á: àõëï Ç ¹ÇÙ³Ï³½»ñÍáõÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ ûñ»Ýë¹ñáõÃÛ³Ý Ù»ç å»ï ù¿ Ý»ñ³é»É Ñëï³Ï Ï³ÝáÝÝ»ñ` Ï»ÕÍ Ñ³Ûï³ñ³ñáõÃÛáõÝÝ»ñáí å³ï×³éí³Í íÝ³ëÇÑ³ï áõóÙ³Ý í»ñ³µ»ñÛ³É:

Ø³ëÝ³íáñ³å»ë, ûñ»ÝùáõÙ å»ï ù¿å³ñáõ-Ý³Ïí»Ý í³ñÏÇ í»ñ³Ï³Ý·ÝÙ³Ý Ýí³½³·áõÛÝ ÙÇ-çáóÝ»ñ, áñÇÝ íÝ³ë¿å³ï×³éí»É: ÜÙ³Ý ÙÇçáóÝ»-ñÁ, ³Û¹ ³Ù»ÝÇ Ñ»ï Ù»Ïï»Õ, Ï³ñáÕ »Ý Çñ»Ýóáõ-Ù Ý»ñ³é»É Ý»ñáÕáõÃÛáõÝ Ñ³Ûó»Éáõ Ññ³å³ñ³ÏáõÙÁ¨ ³ÝÓÝ³Ï³Ý ·áñÍ»ñÇ ßï ÏáõÙÁ: êáíáñ³µ³ñ ùñ»³-Ï³Ý ûñ»Ýë·ñù»ñÝ Çñáù å³ñáõÝ³ÏáõÙ »Ý ¹ñáõÛÃ-Ý»ñ, áñáÝóáõÙ Ý³Ë³ï»ëíáõÙ¿å³ïÇÅ ³ÛÝ ³Ý-Ó³Ýó, áíù»ñ ·Çï³Ïó³µ³ñ Ñ³Ý¹»ë »Ý ·³ÉÇë-Ï»ÕÍ Ñ³Ûï³ñ³ñáõÃÛáõÝÝ»ñáí: ä»ï ù¿å³ñ½áñáß¨ Ñëï³Ïáñ»Ý ·áñÍ³ïáõÝ»ñÇ ·Çï³ÏóáõÃÛ³ÝÁ Ñ³ëóÝ»É, áñ ³Û¹ Ï³ÝáÝÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý ÏÇñ³éí»É Ý³¨ Çñ»Ýó ÝÏ³ïÙ³Ùµ, »Ã» Ýñ³Ýó ãÑ³ëï³ï í³Í Ñ³Ûï³ñ³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ÏñáõÙ »Ý ³Ýå³ñÏ»ßï µÝáõÛÃ:

§ÂºÄ Ðºè²ÊàÊ²¶Ìºð¦

ºñµã»Ë³Ï³ÝÏ³é³í³ñáõÃÛáõÝÁ Ý»ñùÇÝ ·áñ-Í»ñÇ Ý³Ë³ñ³ñáõÃÛáõÝáõÙ µ³ó»ó, Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ ³é³çÇÝ Ã»Å ·ÇÍÁ (áõÕÕí³Í áëïÇ-Ï³ÝáõÃÛáõÝáõÙ Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇÝ), µ³½-Ù³ÃÇí Ù³ñ¹ÇÏÙï³Ñá·í»óÇÝ ³ÛÝ ³éáõÙáí, Ã» áñ-ù³Ýáí ß³ñù³ÛÇÝ ù³Õ³ù³óÇÝ Ïíëï³ÑÇ å»ï³-Ï³Ý Í³é³ÛáõÝ»ñ Ñ³Ý¹Çë³óáÕ Ï³¹ñ»ñáí Ñ³-Ù³Éñí³Í Ñ»é³Ëáë³·ÍÇÝ[7]:

â»ËÇ³ÛÇ Ð³Ýñ³å»ï áõÃÛáõÝáõÙ, ³éÝí³½Ý ïå³íáñáõÃÛáõÝ¿ëï»ÕÍíáõÙ, áñ áã Ï³é³í³ñ³-Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÝ û·ï íáõÙ »Ý ³í»ÉÇ Ù»Í íëï³ÑáõÃÛáõÝÇó,¨ Ýñ³ÝóÇó Ï³ñ»ÉÇ¿ ³í»ÉÇ ³Ý³ÏÝÏ³É»É ëï³ó³Í µáÕáùÝ»ñÇ ùÝÝ³ñÏÙ³Ý¨ ¹ñ³Ýó ³ñÓ³·³ÝùÙ³Ý ·áñÍáõÙ: ¸³Ñ³Ý·»óÝáõÙ¿ ³ÛÝ Ùï ùÇÝ, áñ áã Ï³é³í³ñ³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý µ³ñ»Ýå³ëï ÑÝ³ñ³íáñáõ-ÃÛáõÝÝ»ñ áõÝ»Ý³É ë³ï³ñ»Éáõ ³ÛÝ Í³é³ÛáõÃÛáõÝ-Ý»ñÇÝ, áñáÝù ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÇÝ ³ñï³Ñ³ÛïÍ»Éáõ

ÑÝ³ñ³ íáñáõÃÛáõÝ »Ý ÁÝÓ»éáõÙ` ½³Ý·³Ñ³ñ»Éáí Ã»Å Ñ»é³Ëáë³·Íáí (³Ý³ÝáõÝ Ï³Ù ³ÛÉ Ï»ñå) ¨ µ³ñÓñ³óÝ»É Çñ»Ýó ³ÝÑ³Ý·ë ï³óÝáÕÑ³ñó»ñÁ:

ºñµ áã Ï³é³í³ñ³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ³Ù¹åÇëÇ ÁÝ¹·ñÏáõÙáí Ù³ëÝ³ÏóáõÙ »Ý Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³Ùù³ñÇÝ, Ù»Í ÝÃ³Ý³ÏáõÃÛáõÝ áõÝÇ ³ÛÝ Ñ³Ý·³Ù³ÝùÇ ³å³ÑáíáõÙÁ, áñå»ë½Ç.

- *մանրամասն որոշարկվեն թեժ գծերի կենսրոնների դերը և այն մարդկանց հնարությունը, ովքեր զանգահարում են հեռախոսով և հույսեր կապում այդ կենսրոնների ծառայությունների հետ,*
- *թեժ գծերը շարք մտցվեն որպես առավել լայն ռազմավարության մի մաս,*
- *հեռախոսագծերն անհաջողության չմատնվեն բաղսեցիների չափազանց մեծ թվով հեռախոսազանգերի շնորհիվ, որոնք արշավաբերով առաջարկությունը՝ կարտահայտվեն հուզող հարցերի շուրջ,*
- *անցկացվի խիստ նպատակամետ զովազդային արշավ, որի ընթացքում պարզաբանվի, թե ինչ նպատակ է հետապնդում այդ ծառայությունը և ով է նրան սատարում,*
- *բացառվի այդ հեռախոսագծերի գաղտնալսման ցանկացած հնարավորությունը,*
- *հստակ որոշում ընդունվի անանուն հեռախոսազանգերի ընդունելի կամ անընդունելի լինելու վերաբերյալ,*
- *հստակ ղեկավար ցուցումներ տրվեն առ այն, թե ինչ պես օգտվել կոնկրետ թեժ գծից,*
- *թեժ գծում աշխատանքի վարձել փորձառու և որակյալ օպերատորներ,որոնք զանգահարողներին կարող են բացատրել իրենց իրավունքները և առաջարկել հիմնահարցերի լուծման ուղիներ,*
- *որպեսզի հետադարձ կապ հաստատվի այն բաժանորդների հետ որոնք հայտնում են իրենց անունը և նրանց տեղեկացվի թե ինչ ընթացք է ստացել կոնկրետ բողոքը:*

²Ù¹ ³Ù»ÝÁ, ³Ù»Ý¨ÇÝ, ãÇ ÝÃ³Ý³ÏáõÙ, áñ å»ï³Ï³Ý·»ñ³ ï»ëãáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ãå» ï ù¿Çñ»Ýó ÙáÏëï»ÕÍ»Ý Ã»Å ·Í»ñ: î³ñµ»ñ »ñÏñÝ»ñáõÙ Ï³Ý ·»ñ³ï»ëãáõÃÛáõÝÝ»ñ, Ý»ñ³éÛ³É áëï ÇÏ³Ý³Ï³Ý, Ñ³ñÏ³ÛÇÝ ¨ Ù³ùë³ÛÇÝ, áñáÝóáõÙ ·áñÍáõÙ »Ý ³Ù¹åÇëÇ Ã»Å ·Í»ñ, áñáÝù ÉÇáíÇÝ Ñ³Ù³å³ï³ëË³ÝáõÙ »Ý Çñ»Ýó ÝÃ³Ý³ÏáõÃÛ³ÝÁ: ê³Ï³ÛÝ ³ÛÝ å³ÛÙ³ÝÝ»ñáõÙ, »ñµ å» ï áõÃÛ³Ý Ñ³Ý¹»å Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý íëï³ÑáõÃÛ³Ý Ù³Ï³ñ¹³ÏÁ µ³ñÓñ ã¿, ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ Ï³é³í³ñ³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÁ Ï³ñáÕ ¿ áõÅ»ñÁ ÙÇ³íáñ»É Ñ³ñ·³Ùù áõ Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý íëï³ÑáõÃÛáõÝ í³Ù»ÉáÕ áñ¨¿ áã Ï³é³í³ñ³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛ³Ý Ñ»ï:

¶áñÍ»Éáí Ñ³Ù³ï»Õ, ³Ù¹ »ñÏáõ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý Ã»Å ·ÍÇ Í³é³ÛáõÃÛ³Ý³ßË³ï³ÝùÝ ³å³Ñáí»É å»ï³Ï³Ý ·»ñ³ï»ëãáõÃÛ³Ý ³ÝáõÝÇó: úñÇÝ³Ï, Ýñ³Ýó Ñ³Ù³ñ, áíù»ñ Ùï³Ñá·í³Í »Ý Ð³Ù³ßË³ñÑ³ÛÇÝ µ³ÝÏÇ Íñ³·ñ»-ñáõÙ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ³éÏ³ÛáõÃÛ³Ùµ, í»ñçÇÝë ß³ï »ñÏñÝ»ñáõÙ ÇÝùÝ ¿: ëï»ÕÍáõÙ Ã»Å ·Í»ñÇ Í³é³ÛáõÃÛáõÝ` ³Ýí×³ñÑ»é³Ëáë³Ï³åáí[8]:

Îáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³Ùù³ñÇ Ã»Å ·Í»ñÇ »ñÏáõ ï»ë³Ï »Ý ·áñÍáõÙ àõÏñ³ÇÝ³ÛáõÙ: Î³é³í³ñ³-Ï³Ý Ã»Å ·ÇÍÁ ÃáõÉ¿ ï³ÉÇë í³ñÓáõ ³ßË³ï³Ýù Çñ³Ï³Ý³óÝáÕ ³ÝÓ³Ýó Ñ»é³ËáëáíÑ³ÕáñÕ»É µáÕáùÝ»ñÑ³ñÏ³ÛÇÝ Ë³Ë ïáõÙÝ»ñÇÙ³ëÇÝ: ê³Ï³ÛÝ, ó³íáù, ³Ù¹Ã»Å ·Í»ñÁ ¹»é¨ëã»ÝÝí×»É Ñ³ë³ñ³-ÏáõÃÛ³Ý íëï³ÑáõÃÛáõÝÁ, »ñµ»ÙÝ ¹³ ï»ÕÇ¿ áõÝ»-ÝáõÙ ³ÛÝ å³ï×³éáí, áñ ¹ñ³Ýù í³ñáõÙ¿ Ï³é³-í³ñáõÃÛáõÝÁ: Ø»Í ÅáõÃáíñ¹³Ï³ÝáõÃÛáõÝ¿ í³Ù»ÉáõÙ §ø³Õ³ù³óÇÝ»ñÇ ß³Ñ»ñÇ å³ßï å³ÝáõÃÛ³Ý µÛáõ-ñá¦ ³Ýí³ÝÙ³Ùµ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ÏáÕÙÇó ëï»ÕÍí³Í Ã»Å ·ÇÍÁ: ²Ù¹ Ã»Å ·ÇÍÁ ßáõñçûñÛ³ ÁÝ¹áõÝáõÙ¿ ½³Ý·»ñ, ¨ ¹ñ³Ýó å³ï³ë-Ë³ÝáõÙ »Ý ûå»ñ³ ïáñÝ»ñÁ Ï³Ù ÇÝùÝ³å³ï³ë-Ë³ÝÇãÁ: ²Ý³ÝáõÝ µáÕáùÝ»ñÁ ÷³ëï³ÃÕÃ³íáñ-íáõÙ »Ý¨, »ñµëï»ÕÍáõÙ¿ ³Ù¹åÇëÇ½³Ý·»ñÇ áñá-ß³ÏÇ Ùá¹»É, Ó»éÝ³ñÏíáõÙ »Ý Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñ:

²è²ì ºÈ ÀÜ¸¶ðÎàôÜ ¸ºð ø²Ô²ø²òÆ²Î²Ü Ð²ê²ð²ÎàôÂÚ²Ü Ð²Ø²ð

àñáß »ñÏñÝ»ñáõÙ Ï³Ý áã Ï³é³í³ñ³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñ, áñáÝù ¹ÇÙ³Ï³½»ñÍáÕÝ»-ñÇÝ û·ÝáõÃÛáõÝ »Ý óáõÛó ï³ÉÇë, ËáñÑáõñ¹Ý»ñ »Ý ï³ÉÇë ¨ Ù³ïáõóáõÙ ËáñÑñ¹³ï í³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñ: Ø ï³Ñá·áõÃÛáõÝ áõÝ»óáÕ ³ßË³ïáÕÝ»-ñÇÝ ¹ñ¹áõÙ »Ý Ï³å í»É áã Ï³é³í³ñ³Ï³Ý Ï³½Ù³-Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ»ï` ³ÛÝ Ñ³ßíáí, áñå»ë½Ç ïíÛ³É ¹ÇÙ³Ï³½»ñÍáÕÝ»ñÁ ³ÙµáÕçáõÃÛ³Ùµ ÁÝÙé-Ý»Ý ³ÛÝ ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ»ï¨³ÝùÝ»ñÁ, áñáÝó Ýñ³Ýù Ó»éÝ³ÙáõË »Ý ÉÇÝáõÙ: àñáß áã Ï³é³í³ñ³-Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñ ï³ÉÇë »Ý Ý³¨ ÷áñ-Ó³·Çï³Ï³Ý ËáñÑáõñ¹Ý»ñ ÇÝãå»ë å»ï³Ï³Ý, ³ÛÝå»ë¿É Ù³ëÝ³íáñë»Ï ïáñÇ Ý»ñùÇÝ µáÕáùÝ»ñÇ Ñ³Ù³Ï³ñ·Çí»ñ³µ»ñÛ³É, ¨ Ï³ñáÕ »Ý Í³é³Ûí»É áñ-å»ë µáÕáùÝ»ñ Ý»ñÏ³Û³óÝ»Éáõ å³ßïáÝ³Ï³Ý Ï³-åáõÕÇ:

ØÇ³óÛ³É Â³·³íáñáõÃÛ³Ý §ö³µÉÇÏ ùáÝë»ñÝ ¿Ã áõûñù (Ð³ë³ñ³Ï³Ï³Ý Ñá·³ÍáõÃÛáõÝ ³ßË³-ï³í³ÛñáõÙ)¦ (PCAW) áã Ï³é³í³ñ³Ï³Ý Ï³½Ù³-Ï»ñåáõÃÛáõÝÁ Ý³ËÏÇÝáõÙ ÷³ëï³óÇ å³ï³ëË³-Ý³ï íáõÃÛáõÝ¿ Ïñ»É ûñ»Ýë¹ñáõÃÛ³Ý ÁÝ¹áõÝÙ³Ý Ñ³-Ù³ñ, ÇëÏ Ý»ñÏ³ÛáõÙë ³ßË³ïáõÙ¿ µáÉáñ ß³Ñ³·ñ-·Çé ÏáÕÙ»ñÇ (·áñÍ³ïáõÝ»ñÇ, ³ñÑÙÇáõÃÛáõÝÝ»ñÇ¨ Ï³ñ·³íáñÇã Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ) Ñ» ï` ûñ»ÝùÇ å³ïß³× ÏÇñ³éáõÙÝ³å³Ñáí»Éáõ Ýå³ï³Ïáí: ²ÛÝ Ý³¨ ³ß-Ë³ïáõÙ¿ Ñ³Ýñ³ÛÇÝ áÉáñïáõÙ` ³ÛÝ Ñ³ßíáí, áñ-å»ë½Ç óáõÛó ï³, Ã» ÇÝãå»ë ³é³ÝÓÇÝ ³ÝÓ³Ýó ·áñÍáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý Çñ³½»Ï»É Ñ³Ýñáõ-

ÃÛ³ÝÁ ¨ ³½¹»É Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý ß³Ñ»ñÇ íñ³, ÇÝã-å»ë Ý³¨ ³ÛÝ Ñ³ßíáí, áñå»ë½Ç ³ç³ÏóáõÃÛáõÝ óáõÛó ïñíÇ ¹ÇÙ³Ï³½»ñÍáÕÝ»ñÇ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³ÝÁ áã ÙÇ³ÛÝ áñå»ë ³½ÝÇí Ù³ñ¹áõ Çñ³ íáõÝù, ³ÛÉÝ³¨ áñå»ë Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý ß³Ñ` ÑÇÙÝí³Í ³ÛÉ Ù³ñ¹-Ï³Ýó Ù³ëÇÝ Ñá·³ ÍáõÃÛ³Ý íñ³⁹: PCAW Ñ³Ù³ ·áñ-Í³ÏóáõÙ¿ ²ØÐ-áõÙ` §ÅáÕáíñ¹³í³ñáõÃÛ³Ý Ñ³ñó»-ñáí Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý ËáñÑñ¹³ï í³Ï³Ý Ï»Ý ï ñáÝ¦ Ñ³Ù³ÝÙ³Ý áã Ï³é³í³ñ³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõ-ÃÛ³Ý Ñ»ï¹⁰:

ØÇ³óÛ³É Ü³Ñ³Ý·Ý»ñáõÙ §Î³é³í³ñáõÃÛ³Ý »ÝÃ³Ñ³ßí»ï íáõÃÛ³Ý¦ Ý³Ë³·ÇÍÁ (ÎºÐÜ)¦ Çñ»-ÝÇó Ý»ñÏ³Û³óÝáõÙ¿ ³Û¹ »ñÏñáõÙ ¹ÇÙ³Ï³½»ñÍáÕ-Ý»ñÇ ³é³ç³ï³ñÏ³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇó Ù»ÏÁ: ÎºÐÜ-Ý Ý³¨ ³ç³ÏóáõÃÛáõÝ ¿ óáõÛó ï³ÉÇë Ï³é³-í³ñ³Ï³Ý ¨ Ïáñåáñ³ïÇí Ï³éáõóí³ÍùÝ»ñÇ »Ý-Ã³Ñ³ßí»ï íáõÃÛ³ÝÁ, Ñ³Ý¹»ë ·³Éáí Ç å³ßï å³-ÝáõÃÛáõÝ ËáëùÇ åñáý»ëÇáÝ³É ³½³ïáõÃÛ³Ý, ¹Ç-Ù³Ï³½»ñÍáÕÝ»ñÇ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý Ñ»ï Ï³å í³Í ¹³ï³Ï³Ý í³ñáõÛÃÝ»ñáõÙ Ù³ëÝ³Ïó»Éáí áñå»ë ¹³ï³íÇ×áÕ ÏáÕÙ, É³ÛÝáñ»Ý Éáõë³µ³Ý»Éáí Ýñ³Ýó Ùáï Ù ï³Ñá·áõÃÛáõÝ ÍÝáÕ ÑÇÙÝ³ËÝ¹ÇñÝ»ñÁ, ½µ³Õí»Éáí Çñ³í³ë ï»ÕÍ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³ÝµÝ³·³-í³éáõÙ ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛ³Ý Ùß³ÏÙ³Ùµ` Ï³å í³Í ¹ÇÙ³Ï³½»ñÍáÕÝ»ñÇ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý Ñ»ï ¨ Ù³ë-Ý³Ïó»Éáí ³ÛÝ Ï³ñ·³íáñáÕ ûñ»Ýë¹ñáõÃÛ³Ýµ³ñ»-÷áËáõÙÝ»ñÇÝ³Ë³å³ïñ³ëïÙ³ÝÁ[11]:

úØ´àô¸êØºÜÆä²Þîà ÜÀ

Æ±Ýã Ï³ñáÕ¿ ³Ý»É ß³ñù³ÛÇÝ ù³Õ³ù³óÇÝ, »ñµ ·áñÍ»ñÝ ÁÝÃ³ÝáõÙ »Ý áã ³ÛÝå»ë, ÇÝãå»ë å»ïù¿: ºñµ ³é³ç³ÝáõÙ¿ ¹Å·áÑáõÃÛáõÝ` å³ÛÙ³-Ý³íáñí³Í Çñ³¹³ñÓáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ ½³ñ·³óÙ³Ùµ, ÇëÏ Ï³é³í³ñ³Ï³Ý µÛáõñáÏ-ñ³ïÇ³ÛÇÝ í»ñ³µ»ñáÕµáÕáùÝ»ñÁ áã áù ãÇó³ÝÏ³-ÝáõÙ Éë»É: îíÛ³É å³ñ³·³ÛáõÙ ÁÝïñáõÃÛ³Ý ï³ñ-µ»ñ³ÏÝ»ñÇóÙ»ÏÁ¹³ï³Ï³ÝÑ³Ù³Ï³ñ·ÇÝ¹ÇÙ»ÉÝ ¿: ê³Ï³ÛÝ ÝáõÛÝÇëÏ ³ÛÝ ¹»åù»ñáõÙ, »ñµ ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ »ñÏñÇ ¹³ï³Ï³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·Á ·áñÍáõÙ ¿ûñ»ÝùÇÝ Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý, ¹³ï³ñ³ÝÝ»ñÝ ÙÇ-ïáõÙ áõÝ»Ý ¹³Ý¹³Õ ùÝÝ»É ·áñÍÁ, Ã³ÝÏ Ýë ï»É ¨ ³Ýµ³ñ»Ñ³× í»ñ³µ»ñí»É Ýñ³Ýó ÝÏ³ïÙ³Ùµ, áí-ù»ñ Ëáõë³÷áõÙ»Ý Çñ»Ýó û·ÝáõÃÛáõÝÇó: ´³óÇ³Û¹, ¹³ï³ñ³ÝÝ»ñÝ Çñ»Ýù Ï³ñáÕ»Ý ÉÇÝ»É Ïáéáõù å³ó-í³Í, ÇëÏ Ýñ³Ýó ÏáÕÙÇó ûñÇÝ³Ï³ÝáõÃÛ³Ý å³Ñ-å³ÝáõÙÁ Ã»ñ¨ë Ï³ëÏ³Í¿Ñ³ñáõóáõÙ:

²Û¹åÇëÇ Çñ³íÇ×³ÏÝ»ñáõÙ ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÁ å»ïù¿ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý³Ý ¹ÇÙ»Éáõ ûÙ-µáõ¹ëÙ»ÝÇÝ[12]: Æëå³ÝÇ³ÛáõÙ ûÙµáõ¹ëÙ»ÝÇÝ ³Ýí³-ÝáõÙ »Ý §ÅáÕáíñ¹Ç å³ßïå³Ý¦, ÇëÏ Ð³ñ³í³ý-ñÇÏÛ³Ý Ñ³Ýñ³å»ïáõÃÛáõÝáõÙ` §Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý å³ßïå³Ý¦: Æñ Ñ³Ý¹»å ïñ³Ù³¹ñáÕ ·áñÍ»-É³Ó¨áí ¨ ³é³Ýó ³í»Éáñ¹ Ó¨³Ï³Ý³ÃÛáõÝÝ»ñÇ í³ñí»óáÕáõÃÛ³Ùµ ûÙµáõ¹ëÙ»ÝÁ Ï³ñáÕ¿ ¹³éÝ³É ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý Ï³½Ù³Ï»ñ-åáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ç¹»³É³Ï³Ý ·áñÍÁÝÏ»ñ, áñáÝó ³ß-Ë³ï³ÝùÇ ÇÙ³ëïÁ µáÕáùÝ»ñÇ ùÝÝ³ñÏáõÙÝ¿¨ Ñ³ë³ñ³Ï³ÛÝáõÃÛ³ÝÝ Çñ áõÝ»ó³Í Çñ³íáõÝùÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ Çñ³½»Ï»ÉÁ: ²Û¹å»ë¿ ³Û¹ ·áñÍÇ ¹ñí³ÍùÁ Ý³Ë¨³é³ç ³ÛÝ »ñÏñÝ»ñáõÙ, áñïÕ ûÙµáõ¹ëÙ»ÝÇ å³ßïáÝÙïóÝ»ÉáõÝ Ý³Ëáñ¹»É¿áã å³ßïáÝ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý ÙÇçÝáñ¹Ý»ñÇ ³ßË³ï³ÝùÁ, áñáÝùµ³½ÙÇóë û·Ý»É»Ý í»ñ³óÝ»Éáõù³Õ³ù³óÇ-Ý»ñÇ áõ ï»Õ³Ï³ÝÇÝùÝ³Ï³é³í³ñù³ÝÇßË³Ýáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇ ÙÇç¨ ï³ñ³Ó³ÛÝáõÃÛáõÝÝ»ñÁ: Î³ï³-ÉáÝÇ³ÛáõÙ (Ëëå³ÝÇ³) ûñ»Ýë¹ñáñ»ÝÙïóí»É»Ý ï»-Õ³Ï³Ý ûÙµáõ¹ëÙ»ÝÝ»ñÇ å³ßïáÝÝ»ñ, áñáÝù³Ý-Ï³Ë»ÝÄáÕáíñ¹Ç ²½·³ÛÇÝ å³ßïå³ÝÇó:

Ð³ë³ñ³Ï³Ï³Ý ûÙµáõ¹ëÙ»ÝÇ å³ßïáÝÇ ëï»ÕÍÙ³Ý·³Õ³÷³ñÝ³é³çÇÝÁÍ³·»É¿âÇÝ³ë-ï³ÝáõÙ³í»ÉÇù³Ý 2000 ï³ñÇ³é³ç¨ ÂáõñùÇ³-ÛÇ ÙÇçáóáí ÷áË³¹ñí»É¿êÏ³¹Çó³íÇ³: êÏ³Ý¹Ç-Ý³íóÇÝ»ñÝ³Û¹ å³ßïáÝÇÝÑ³Õáñ¹»É»ÝÇñÅ³Ù³-Ý³Ï³ÏÇó Ó¨Á: ì»ñçÇÝ ï³ñÇÝ»ñÇÝ ß³ï »ñÏñÝ»ñ ÁÝ¹ûñÇÝ³Ï»É »Ý ÝßÍ³Í ·³Õ³÷³ñÁ, Ñ³Ù³ñ»Éáí ³ÛÝ ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ û·ï³Ï³ñ, »ñµ Ýñ³Ýó Ñ³ñÏ¿ÉÇÝáõÙ ·áñÍáõÝ»Ý³É ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý íÇÃË³ñÇ Ù»Ë³ÝÇ½ÙÇ Ñ»ï: 1962Ã. Üáñ ¼»-É³Ý¹Ç³Ý êÏ³Ý¹Ç³íÇ³ÛÇ ë³ÑÙ³ÝÝ»ñÇó ¹áõñë ¹³ñÓ³í ³é³çÇÝ »ñÏÇñÁ, áñÝ Çñ Ùáï ëï»ÕÍ»ó ³Û¹ å³ßïáÝÁ: ÜáõÛÝ ³Û¹ Ãí³Ï³ÝÇÝ Ýñ³ ûñÇÝ³-ÏÇÝ Ñ»ï¨»ó Ý³¨ Üáñí»·Ç³Ý[13]:

âÝ³Û³Í ³ÛÝ Ñ³Ý·³Ù³ÝùÇÝ, áñ å³ïÙ³Ï³-Ýáñ»Ý³Û¹ å³ßïáÝáõÙ ÑÇÙÝ³Ï³Ý áõß³¹ñáõÃÛáõÝÁ ÝíÇñíáõÙ¿ å»ï³Ï³Ý Ï³é³í³ñÙ³Ý áÉáñïáõÙ å³ßïáÝ»³Ï³Ý Ñ³Ýó³·áñÍáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ, í»ñçÇÝ ï³ñÇÝ»ñÇÝ ß³ï »ñÏñÝ»ñáõÙ ÁÝ¹É³ÛÝí»É »Ý³Û¹ å³ßïáÝÇÝ í»ñ³å³ÑíáÕ³í³Ý¹³Ï³ÝÉÇ³½áñáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÁ¨ ¹ñ³ÝóÑ³í»É»É»Ý Ù³ñ¹áõ Çñ³íáõÝù-Ý»ñÇ Ë³ËïÙ³Ý, ÇÝãå»ë Ý³¨ Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÁ: úÙµáõ¹ëÙ»ÝÝ»ñ»ÝëïÕÍí»É³ÝóáõÙ³-ÛÇÝ ÷áõÉáõÙ·ïÝíáÕß³ï »ñÏñÝ»ñáõÙ, ×ßï¿ï³-ñ³ï»ë³Ï³Ýí³ÝáõÙÝ»ñáí. ÐáõÝ·³ñÇ³ÛáõÙ` ø³-Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Çñ³íáõÝùÝ»ñÇ Ñ³ñó»ñáí ËáñÑñ-¹³Ï³Ý ÉÇ³½áñ, êÉáí»ÝÇ³ÛáõÙ` ø³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Çñ³íáõÝùÝ»ñÇ å³ßïå³Ý, èáõë³ëï³ÝáõÙ` Ù³ñ-¹áõ Çñ³íáõÝùÝ»ñÇ Ñ³ñó»ñáí ÉÇ³½áñ, ÈÇïí³ÛáõÙ` Ø³ñ¹áõ Çñ³íáõÝùÝ»ñÇ Ñ³ñó»ñáí ³½·³ÛÇÝ í³ñ-ãáõÃÛáõÝ¨ ìñ³ëï³ÝáõÙ áõ èáõÙÇÝÇ³ÛáõÙ` Ð³ë³-ñ³Ï³Ï³Ý å³ßïå³Ý[14]:

ÈÇïí³ÛáõÙ, Ýñ³ ê³ÑÙ³Ý³¹ñáõÃÛ³ÝÁ¨ ÁÝ-Ã³óÇÏ ûñ»Ýë¹ñáõÃÛ³ÝÁ Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý, Ï³ÑÇÝ· ËáñÑñ¹³ñ³Ý³Ï³Ý ûÙµáõ¹ëÙ»ÝÝ»ñÇ Ëáñ-Ñáõñ¹, áñáÝó ÑÇÙÝ³Ï³Ý å³ñï³Ï³ÝáõÃÛáõÝÝ¿ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý ã³ñ³ß³ÑÙ³ÝÁ¨ µÛáõñáÏñ³ïÇ½ÙÇÝ í»ñ³µ»ñáÕ Ñ³Ýñ³·ñ»ñÇ ùÝÝ³ñÏáõÙÁ: ºñÏáõ ûÙ-µáõ¹ëÙ»Ý ùÝÝáõÙ »Ý å»ï³Ï³Ý ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÝ»ñÇÑ»ï Ï³å í³Í ·áñÍ»ñÁ, Ù»ÏÁ` ½ÇÝí á-

ñ³Ï³Ý ëå³Ý»ñÇ ·áñÍ»ñÁ ¨ ÙÛáõë »ñÏáõëÁ` ÇßË³-ÝáõÃÛ³Ý ï»Õ³Ï³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓ³Ýó ·áñÍ»ñÁ:

²ñ¹áõÝ³í»ï ÉÇÝ»Éáõ Ñ³Ù³ñ ûÙµáõ¹ëÙ»ÝÇ å³ßïáÝÁ å»ïù ¿ Ñ³Ù³å³ï³ëË³ÝÇ ãáñë ã³-÷³ÝÇßÝ»ñÇ.

- *Օմբուդսմենը կախվածության մեջ չպետք է լինի կազմակերպություններից, որոնց գործունեության հետաքննության լիազորություն ունի:*
- *Օմբուդսմենի գործողությունները մեծ ազդեցություն են ունենում կառավարության հանդեպ հասարակական վստահության ամրապնդման վրա: Ըստ օմբուդսմենի հանձնարարագրերի, որպես կանոն, պետք է շեռնարկվեն դրանց համապատասխանող գործնական միջոցներ:*
- *Օմբուդսմենը հանդիսանում է ազնվության և արդարության մարմնավորում:*
- *Օմբուդսմենը պարտավոր է հաշվետու լինել հասարակությանը:*

ÚÙµáõ¹ëÙ»ÝÝ ³ÝÏ³Ë³µ³ñ ëï³ÝáõÙ ¨ ùÝÝáõÙ ¿ ³Ý³ñ¹ÛáõÝ³í»ï Ï³é³í³ñÙ³ÝÁ í»ñ³-µ»ñáõ ¹ÇÙáõÙÝ»ñÁ: Ü³ãÇÙñó³ÏóáõÙ ¹³ï³ñ³ÝÝ»-ñÇ Ñ»ï¨ãÇ Ï³ï³ñáõÙ ³ÛÝ Ñ³çáñ¹ ³ï³ÛÝÝ»ñÇ ·áñÍ³éáõÛÃÝ»ñÁ, áñï»Õ ³ÛÝ ³ÝÓÇÝù, áíù»ñ ·áñÍÁ ï³ÝáõÉ »Ý ïí»É ¹³ï³ñ³ÝáõÙ, Ï³ñáÕ »Ý µáÕáù³ñÏ»É ¹³ï³ñ³ÝÇ áñáßáõÙÁ: ÚÙµáõ¹ëÙ»ÝÝ»ñÇ Ù»Í Ù³ëÁ ãáõÝÇ ¹³ï³ñ³ÝÝ»ñÇ ·áñÍáõÝ»áõÃÛáõÝÁ Ñ»ï³ùÝÝ»ÉáõÉÇ³½áñáõÃÛáõÝ:

ÚÙµáõ¹ëÙ»ÝÇ ¹»ñÇë³ÑÙ³ÝáõÙÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý ï³ñµ»ñ ÉÇÝ»É: ä³ÏÇëï³ÝÇ ûñ»Ýë¹ñáõÃÛáõÝÁ áñå»ë³Ù¹ å³ßïáÝÇ ÑÇÙÝ³Ï³Ý ·áñÍ³éáõÛÃ¿ë³Ñ-Ù³Ý»É Ñ»ï³ùÝÝáõÃÛáõÝÁ.

(i) որևէիցե, կանոններից կամ կարգադրերից հանդես եկող, կամ ընդունված պրակտիկայից կամ ընթացակարգից շեղում հանդիսացող որոշումներ, վարույթներ, հանձնարարականներ բնույթ կրող խորհուրդներ, եթե միայն այդ որոշումը, վարույթը, խորհուրդը չեն համարվում բարեխիղճ և հիմնավորված, այլ հանդիսանում են ոչ ճիշտ, կանայական կամ ոչ հիմնավորված, անարդար, կանխակալ, խիստ կամ խստական, հիմնված են ոչ հավատի պատճառների վրա կամ կապված են լիազորությունների իրականացման կամ արտասահման կամ ոչ պիտանի մղումների, ինչպիսիք են կաշառակերությունը, շահադիտական նպատակներով պաշտոնական դիրքի օգտագործումը, հովանավորությունը, նեպոտիզմը և վարչական չափազանց մեծ նկրտումները, առկայության կապակցությամբ լիազորությունների իրականացման անկարողության կամ դրանից հրաժարվելու հետ, և

(ii) անփութությունը, անուշադրությունը, քաշքշությունը, գործերի վարման հարցում ոչ բանիմացությունը և անկարողությունը կամ իրենց պաշտոնական պարտակությունները կամ պարտավորությունները չկատարելը[15]:

Àëï ¿áõÃÛ³Ý, ÇÝãå»ë å³ñ½í»É¿ Î³Ý³1³ÛáõÙ ¹³ï³Ï³Ý ·áñÍ»ñÇó Ù»ÏÇ ùÝÝáõÃÛ³Ý Å³Ù³Ý³Ï, áñÁ ¹³ñÓ»É¿ßñç³¹³ñÓ³ÛÇÝ Ï»ï³Ù¹ »ñÏñÇ ¹³-ï³í³ñáõÃÛáõÝáõÙ, §ûÙµáõ¹ëÙ»ÝÁ Ï³ñáÕ ¿ Ù³Ý-ñ³½ÝÇÝ Ñ»ï³½áïáõÃÛ³Ý íñ³ ÉáõÛë ë÷é»É ³ÛÝ-ï»Õ, áñï»Õ Ñ³Ï³é³Ï¹»åùáõÙ ³Ù»Ý ÇÝã ÏÙÝ³ñ ÙÃáõÃÛ³Ý ùáÕÇ ï³Ï, ÁÝ¹ áñáõÙ, Ñ³ÕÃ³Ñ³ñ»Éáí Ýñ³Ýó ¹ÇÙ³¹ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, áíù»ñ Ñ³Ù³éáñ»Ý ùáÕ³ñÏáõÙ »Ý ÉáõÛëÁ¦[16]:

ÚÙµáõ¹ëÙ»ÝÇ å³ßïáÝÇë ï»ÕÍáõÙÝ ³é³ÝÓÇÝ Ù³ñ¹Ï³ÝóÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ¿ÁÝÓ»éáõÙ Ï³é³í³-ñáõÃÛ³Ý ³ßË³ï³ÝùÇ ·áñÍÝ³Ï³Ý Ù»Ãá¹Ý»ñÇ í»ñµ»ñÛ³É µáÕáùÝ»ñ Ý»ñÏ³Û³óÝ»É ³ÝÏ³Ë¨ áñ³ÏÛ³É Ù³ñÙÇÝ: ´áÕáùÝ»ñÇ ³ñ¹ÛáõÝùÁ Ï³ñáÕ »Ý ÉÇÝ»É Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, áñáÝù Ó»éÝ³ñÏíáõÙ »Ý ÏáÝÏñ»ï¹»åù»ñáõÙ ³Ý-Ñ³Ý·ëïáõÃÛáõÝ ÍÝáÕ íÇ×³Ñ³ñáõÛó Ñ³ñó»ñÇ ÉáõÍ-Ù³Ý Ýå³ï³Ïáí,¨,³í»ÉÇ É³ÛÝ Ñ³Ù³ï»ùëïáõÙ, Ýå³ëïáõÙ »Ý å»ï³Ï³Ý Ñ³ëï³ïáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³½ÝíáõÃÛ³Ý Ñ³ñóáõÙ íëï³ÑáõÃÛ³Ý í»ñ³Ï³Ý·Ý-Ù³ÝÁ:

àñå»ëëáíáñ³µ³ñ Ï³ñ¨áñ¹»ñ³Ï³ï³ñáõ-ÃÛáõÝ áõÝ»óáÕë³ÑÙ³Ý³¹ñ³Ï³Ý ÇÝëïÇïáõï³Ù¹ å³ßïáÝÝ áõÝÇ ³é³í»É É³ÛÝ Ý»ñáõÅ³ÛÇÝ ÑÝ³ñ³-íáñáõÃÛáõÝÝ»ñ` ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý ·áñÍ³¹Çñ ×ÛáõÕÇ ÏáÕÙÇó ³ÝûñÇÝ³Ï³Ý ×ÝßÙ³ÝÁ ¹ÇÙ³¹ñáõÃÛáõÝ óáõÛó ï³Éáõ Ñ³Ù³ñ, ù³Ý ó³ÝÏ³ó³Í ³ÛÉ ÇÝëïÇ-ïáõï, ÇÝãåÇëÇù »Ý å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛ³Ý Ñ³ÝÓÝ³ÅáõÃáíÁ, áëïÇÏ³Ý³Ï³Ý Ñ³ÝÓÝ³ÅáõÃáíÁ Ï³Ù½ÇÝíáñ³Ï³Ý·»ñ³ï»ëãáõÃÛ³Ý Ñ³ÝÓÝ³ÅáõÃáíÁ: ²Ûï å³ßïáÝáõÙ Ï³ñ»ÉÇ¿ ³ÝóÏ³óÝ»É Ñ³ßí»ùÝÝ³Ï³Ý ëïáõ·áõÙÝ»ñ, áñáÝù ³ÝóÏ³óíáõÙ »Ý ³Ûï åÇëÇ ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛáõÝ ëï³Ý³Éáõó Ñ»ïá, áñÁ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ¿ï³ÉÇë µ³ó³Ñ³Ûï»É Ïáéáõåóç³Ý å»ï³Ï³Ý ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ-·áõÙ: Ð»ï»í³µ³ñ, ïíÛ³É å³ßïáÝÇ ³éÏ³ÛáõÃÛáõÝÁ ÑÝ³ñ³íáñ¿¹³ñÓÝáõÙ Ïáéáõåóç³ÛÇ ½ëåáõÙÁ:

²Ûï ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·»ñÇ ËáñÑñ¹³å³Ñ³Ï³Ý µÝáõÛÃÁ ËÝ¹ñá ³é³ñÏ³ å³ßïáÝÇÝ Ñ³¹áñ¹áõÙ¿ ¹ÇÙ³Ï³½»ñÍáÕÝ»ñÇÝ, µáÕáùÝ»ñ Ý»ñÏ³Û³óÝáÕÝ»-ñÇÝ ³Ñ³µ»Ï»ÉáõÝ ¹ÇÙ³Ï³Û»ÉáõÉñ³óáõóÇãÑÝ³ñ³-íáñáõÃÛáõÝ:

Þ³ï »ñÏñÝ»ñáõÙ ûÙµáõ¹ëÙ»ÝÇ ÉÇ³½áñáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÁ ï³ñ³Í íáõÙ »Ý Ý³¨ í³ñã³Ï³Ý Ï³é³-í³ñÙ³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·»ñÇ Ñ»ï³ùÝÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¨ ï»ëáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³ÝóÏ³óÙ³Ý íñ³` ³ÛÝ Ñ³ßíáí, áñå»ë½Ç ³å³ÑáííÇ ³ÛÝåÇëÇ Çñ³¹ñáõÃÛáõÝ, áñÇ å³ñ³·³ÛáõÙ Ýñ³Ýù ÏáéáõåóÇ³Ý ÏÑ³ëóÝ»ÝÝí³-½³·áõÛÝÇ: ÚÙµáõ¹ëÙ»ÝÁ Ï³ñáÕ ¿ Ñ³ÝÓÝ³ñ³ñ³-Ï³ÝÝ»ñ ï³ÉÇñ³í³Ï³ÝÁÝÃ³ó³Ï³ñ·»ñÇ¨ ·áñÍ-Ý³Ï³ÝÙ»ÃáÝ»ñÇ ÏÇñ³éÙ³Ý í»ñ³µ»ñÛ³É, ÇÝãå»ë Ý³¨ ËÃ³Ý»É å»ï³Ï³Ý å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓ³Ýó` ÙßÏ³å»ë×ÇßÏí³ñ»ÉáõÑ³ßí»ïíáõÃÛáõÝÁ:

ä³ñ½í»É¿, áñ ³Û¹ å³ßïáÝÇÝ Ý»ñÑ³ïáõÏ¿

Ñ³Ý·³Ù³ÝùÝ»ñÇÝ Ñ»ßï áõÃÛ³Ùµ Ñ³ñÙ³ñí»Éáõ Ï³ñáÕáõÝ³ ÏáõÃÛáõÝÁ: ´³óÇ ³Ûª, ï íÛ³É å³ßï áÝÝ ³ñªÛáõÝ³ í»ï ¿ »Õ»É ËáñÑñª³ñ³Ý³ï³Ý ÅáÕáíñª³í³ñáõÃÛ³Ý »ñÏñÝ»ñáõÙ ¨ ÙÇÙÛ³ÝóÇó ¿ÃÝÇÏ³ïª³Ý áõ ÏñáÝ³Ï³Ý å³ÛÙ³ÝÝ»ñáí ËÇëï ï³ñµ»ñíáÕ Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ, ÙÇ³Ïáõë³Ïó³Ï³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ· áõÝ»óáÕ å»ïáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ, ÇÝãå»ë Ý³¨ é³½Ù³Ï³Ý é»ÅÇÙáí å»ïáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ:

È»Ñ³ëï³ÝÝ ûÙµáõªëÙ»ÝÇ å³ßï áÝÁëï»ÕÍ»É ¿ 1987Ã.` ûñ»ÝùÇ ¨ Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý ÏÛ³ÝùÇ áõ ëáóÇ³É³Ï³Ý ³ñª³ñáõÃÛ³Ý ëÏ½µáõÝùÝ»ñÇ å³Ñå³ÝÙ³Ý í»ñ³µ»ñÛ³É ï»Õ»ÏáõÃÛáõÝÝ»ñëï³Ý³Éáõ Ñ³Ù³ñ: ²Ûª å³ßï áÝÇÑ³çáÕáõÃÛáõÝÁ ªñª»ó ÝáñÙ³ÍÇÝ ÅáÕáíñª³í³ñ³Ï³Ý ÙÛáõë »ñÏñÝ»ñÇÝ ¨ë ÝáõÛÝ Ï»ñå í³ñí»É¹⁷: ê³Ï³ÛÝ, ãÝ³Û³Í ³ÛÝ Ñ³Ý·³Ù³ÝùÇÝ, áñ ³ÝóáõÙ³ÛÇÝ ÷áõÉ ³åñáÕ ÙÇß³ñù »ñÏñÝ»ñáõÙ ÑÇÙÝí»ó ûÙµáõªëÙ»ÝÇ å³ßï áÝ, ÁÝï ñáõÃÛ³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÝ»ñÁ`ëáëÏ ÃÕÃÇ íñ³ ÉÇÝ»Éáí å³ïß³×, áã ÙÇßï ³å³ÑáÍ»óÇÝ ³ÛÝåçëÇ Ù³ªÏ³Ýó ³Ûª å³ßï áÝáõÙ Ýß³Ý³ïáõÙñ, áíù»ñ ûÅï í³Í ¿ÇÝ Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý áñ³ÏÝ»ñáí: ´³óÇ ³Ûª, Ýñ³Ýù, áíù»ñ½µ³Õ»óÝáõÙ »Ý ûÙµáõªëÙ»ÝÇ å³ßï áÝÁ, ëáíáñ³µ³ñ µ³í³ñ³ñ é»ëáõñëÝ»ñ ã»Ý ëï³ÝáõÙ Çñ»Ýó ÉÇ³½áñáõÃÛáõÝÝ»ñÝ Çñ³Ï³Ý³óÝ»Éáõ Ñ³Ù³ñ:

úØ´àô¸êØºÜÀ È°Ð²ê î²ÜàôØ

È»Ñ³ëï³ÝáõÙ ûÙµáõªëÙ»ÝÇ å³ßï áÝÝ Çñ³í³Ùµ ª³ñÓ³í Ñ³ñ·í³Í ¨ É³ÛÝáñ»Ý Ñ³ÛïÝÇ: 1987Ã ªñ³ ÑÇÙÝáõÙÝ Çñ»Ýáí Ýß³Ý³íáñ»ó È»Ñ³ëï³ÝáõÙ ÅáÕáíñª³í³ñ³Ï³Ý ³é³çÇÝÇ ÇÝëïÇïáõï Ý»ñÇó Ù»ÏÇ ëï»ÕÍáõÙÁ: ø³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Çñ³íáõÝùÝ»ñÇ å³ßï å³ÝáõÃÛ³Ý Ñ³ñó»ñáí ³Ûª ÉÇ³½áñÝ ÁÝïñíáõÙ ¿ ËáñÑñª³ñ³ÝÇ ëï áñÇÝ å³É³ïÇ ÏáõÙÇó ¨ Ýß³Ý³Ïíáõù ¿ ë»Ý³ïÇ Ñ³í³Ýáõ ÃÛ³Ùµ` ÑÝ·³ÙÛ³ Å³ÙÏ»ïáí: Úáõñ³ù³ÝãÛáõñ áù, Ý»ñ³éÛ³É ûï³ñ»ñÏñ³óÇÝ»ñÁ, Çñ³íáõÝù áõÝ»Ý û·ÝáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñª ÇÙ»Éáõ ³Ûª ÉÇ³½áñÇÝ` ó³ÝÏ³ó³Í Çñ³íáõÝùÇ, ³½³ïáõÃÛ³Ý å³ßï å³ÝáõÃÛ³Ý Ýå³ï³Ïáí, áñáÝù, ªÇÙáõÙ³ïáõÇ Ï³ñÍÇùáí, Ë³Ëïí»É »Ý å»ï³Ï³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ ÏáõÙÇó: Üßí³Í ÉÇ³½áñÇ Ùáï Ùáõïù Ý ³½³ï¿³é³Ýó áñ¨¿ Ó¨³Ï³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ, ¨ ³Ûª ÉÇ³½áñÁ ÝáõÛÝå»ë Çñ³íáõÝù áõÝÇ ·áñÍ»Éáõ Çñë»÷³Ï³ÝÝ³Ë³Ó»éÝáõÃÛ³Ùµ[18]:

ÈÇ³½áñÁ, å»ïù¿ ÉÇÝÇ È»Ñ³ëï³ÝÇ ù³Õ³ù³óÇ, áñÁ Ñ³ñ·³Ýù¿í³Û»ÉáõÙ Ñ³ÝñáõÃÛ³Ý ßñç³ÝáõÙ, å»ïù¿å³Ñå³ÝÇ ù³Õ³ù³Ï³Ý¨ ·³Õ³÷³ñ³Ëáë³Ï³Ý ã»½áùáõÃÛáõÝ¨ É³í ·Çï»Ý³ûñ»ÝùÝ»ñÁ: ²Ûª å³ßï áÝÁ½µ³Õ»óÝáÕ ³ÝÓÁãÇÏ³ñáÕ ½µ³Õ»óÝ»É ³ÛÉ å³ïëË³Ý³ïáõ ªÇñù Ï³Ù å³ßï áÝ:

ÆÜâ â²ö²ÜÆÞÜºð¿ ÎÆð²èàôØ úØ´àô¸êØºÜÀ, ºð´º¼ð²Î²òàôÂÚàôÜÜºð¾î²ÈÆê ãºî²Î²Ü ä²Þîà Ü²î²ð²ÜÒ²Üò ¶àð Ì àÔàôÃÚàôÜÜºðÆØ²êÆÜ

º±ñµ¿í³ñù³·ÇÍÁÑ³Ù³ñíáõÙ ×Çßï, ¨ »±ñµ¿³ÛÝ Ñ³Ù³ñíáõÙ Ñ³Ï³Çñ³í³Ï³Ý: ºÃ» Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý ³ÛëÏ³Ù³ÛÝ ÏáÝÏñ»ï ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÁÑ³Ï³ëáõÙ¿ûñ»Ýë ª³Ù»Ý³ÛÇ, ãÇ Ï³ñáÕ ³ª³ñ³ñ³ó»É ³ÛÉ ÝÏ³ï³éáõÙÝ»ñáí, ³Ûª ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÁ, ëÏ½µáõÝùáñ»Ý, ãÇ Ï³ñáÕ Ñ³Ù³ñí»É ×Çßï í³ñù³·ÇÍ: È³í³·áõÝª»ùáõÙ ûÙµáõªëÙ»ÝÁ ÝßÍ³Í ·áñÍáÕáõÃÛ³Ý Ñ³Ý¹»å óáõó³µ»ñáõÙ¿É³ÛÝ³ËáÑ Ùáï»óáõÙ¨ ³ÛÝ í»ñÉáõÍáõÃÛ³Ý¿»ÝÃ³ñÏáõÙ ÇÝãå»ë·ñí³Í Çñ³íáõÝùÇ ªñáõÛÃÝ»ñÇ, ³ÛÝå»ë¿É ã·ñí³Í Çñ³í³Ï³Ý ëÏ½µáõÝùÝ»ñÇ ÉáõÛëÇ Ý»ñùá, ÇÝãå»ë Ý³¨ ³ñª ÛáõÝ³í»ï Ï³é³í³ñÙ³Ý ã³÷áñáßÇãÝ»ñÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ ÏÇñ³é»ÉÇáõÃÛ³Ý ÉáõÛëÇ Ý»ñùá: ²Ûë Ñ³Ý·³Ù³ÝùÇ Ù»ç»Ý Ùï ÝáõÙ Ñ»ï¨Û³É ëÏ½µáõÝùÝ»ñÁ.

- *Միատեսակ դեպքերի ֆինության կկատմամբ միատեսակ մոտեցման:*
- *Հիմնավորվածության:*
  Պաշտոնատար անձանց գործողություններին մասին եզրակացություններ անելիս՝ միջոցների ու արդյունքների միջև համամասնության առկայության:
- *Այս կամ այն քաղաքացու ապաստանի իրավական որոշակիության նրա կողմից այն դեպքերում այս կամ այն իրավիճակն ստանալու առնչությամբ, երբ նա գործում է բարեխղճորեն նշված ապաստանի համապատասխան:*
- *Այն պատճառների մատնանշմամբ, որոնց համաձայն ընդունվել են կոնկրետ որոշումներ:*
- *Պաշտոնական այնպիսի գործողություններից այս կամ այն քաղաքացու պաշտպանության, որոնք չարդարացված բացասական ազդեցություն են ունեցել նրա վրա:*

´³óÇ ³Ûª, Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý áñ¨¿ ·áñÍáÕáõÃÛ³Ý í»ñÉáõÍáõÃÛ³Ý ÁÝÃ³óùáõÙ ûÙµáõªëÙ»ÝÁ ÏÇñ³éáõÙ¿³ñª³ÛáõÝ³í»ï Ï³é³í³ñÙ³ÝÝ ³éÝãíáÕã³÷áñáßÇãÝ»ñ Ï³Ù Õ»Ï³í³ñ óáõóáõÙÝ»ñ, áñáÝù Ýå³ëï áõÙ »Ý ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý ·áñÍ³ªÇñ×ÛáõÇ ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Çñ³í³ã³÷áõÃÛ³ÝÁ:

²Ûª Õ»Ï³í³ñ óáõóáõÙÝ»ñÁ ªñë¨áñíáõÙ »Ý Ñ³ÝñáõÃÛ³Ý í»ñ³µ»ñÙ³Ùµ ÏÇñ³éíáÕ í³ñã³Ï³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÝ»ñÇ¨ å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÝ»ñÇ í³ñù³·ÍÇ ÝÏ³ï³Ù³Ùµ ÏÇñ³é»ÉÇ ÁÝªáõÝí³Í áñáß³ÏÇã³÷áñáßÇãÝ»ñáõÙ: ÜßÍ³Í Õ»Ï³í³ñ óáõóáõÙÝ»ñÁ Ý»ñ³éáõÙ »Ý Ñ»ï¨Û³É å³Ñ³ÝçÝ»ñÁ` ·áñÍ»É³é³Ýó ã³ñª³ñ³óí³Í ù³ßùßáõÏÝ»ñÇ, ß³Ñ³·ñ·Çé ³ÝÓÇÝ Ý»ñÏ³Û³óÝ»É ·áñÍÇÝ ³éÝãíáÕ ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛáõÝ, Ù³ñª Ï³ÝóÑ»ï í³ñí»É³ñª³ñ³óÇ-

áñ»Ý ¨ Ñ³ñ·³ÉÇó, ÇÝãå»ë Ý³¨ Ýñ³Ýó Ñ³Ý¹»å ã¹ñë¨áñ»É Ï³ÝË³Ï³É í»ñ³µ»ñÙáõÝù ¨ û·ï³Ï³ñ ÉÇÝ»É Ýñ³Ýó:

Æ í»ñçá, ûÙµáõ¹ëÙ»ÝÁ Ï³é³í³ñ³Ï³Ý Ï³½-Ù³Ï»ñåáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ ë³ÑÙ³ÝáõÙ ¿ ³ÛÝ Ý³Ë³-ñ³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ áõ ·»ñ³ï»ëãáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÙÇç¨ Ñ³Ù³Ó³ÛÝ»óí³Í ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ í»ñ³µ»ñáÕã³÷áñáßÇãÝ»ñÁ, áñáÝù Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ »Ý ³ûë Ï³Ù ³ÛÝ Í³é³ÛáõÃÛáõÝÙ³ ïáõóáÕÝ»ñ: úÙµáõ¹ëÙ»ÝÁ í»-ñ³ÑëÏáÕáõÃÛáõÝ¿ÇÑ³Ï³Ý³óÝáõÙ ³ÛÝÑ³Ý·³Ù³Ý-ùÇÝÏ³ïÙ³Ùµ, Ã»ÇÝãåÇëÇ³é³çÁÝÃ³óÇÏ³ñ»ÉÇ¿ Ñ³ëÝ»É Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ù³ïáõóÙ³Ý ã³÷áñá-ßÇãÝ»ñÇ, ÇÝãå»ë Ý³¨ åñáý»ëÇáÝ³É ·áñÍáõÝ»áõ-ÃÛ³Ý ã³÷áñáßÇãÝ»ñÇ å³Ñå³ÝÙ³Ý ·áñÍáõÙ: úÙ-µáõ¹ëÙ»ÝÁ å³ßïå³ÝáõÙ ¿ ³ûë Ï³Ù ³ûÝ ³ÝÓÇ Ù³ëÝ³íáñ ÏÛ³ÝùÇ ³ÝÓ»éÝÙË»ÉÇáõÃÛ³ÝÁ¨ å»ï³-Ï³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñ Ñ³ë³ñ³Ï³ÛÝáõÃÛ³Ý ³Ý³ñ·»É Ùáõïù Çñ³íáõÝùÁ:

ä º±îø¾, ²ð¸Úàø, úØ´àô¸êØºÜÀÜÎ²îºÈÆ ¸ºð²Î²î²ðàôÂÚàôÜ àôÜºÜ² Îàèàäàò²ÚÆ ¸ºØ ä²Úø²ðàôØ

¸³ë³Ï³Ý ûÙµáõ¹ëÙ»ÝÁ Ñá·³ÍáõÃÛáõÝ¿ óáõ-ó³µ»ñáõÙ ³Ý³ñ¹ÛáõÝ³í»ï Ï³é³í³ñÙ³Ý Çëå³é í»ñ³óÙ³Ý, ³ÛÉ Ï»ñå ³ë³Í` å»ï³Ï³Ý ·áñÍ»ñÇ í³ï Ï³é³í³ñÙ³Ý Ù³ëÇÝ: êáíáñ³µ³ñ ³Ý³ñ¹-ÛáõÝ³í»ï Ï³é³í³ñáõÙÁ Ï³ñáÕ¿ ³é³ç³Ý³É å»-ï³Ï³Ý Ï³é³í³ñÙ³Ý áÉáñïáõÙ ³ûë Ï³Ù ³ûÝã³-÷áí Ïáéáõåóç³ûÇ ³éÏ³ÛáõÃÛ³Ý ³ñ¹ÛáõÝùáõÙ: àõë-ïÇ, ûÙµáõ¹ëÙ»ÝÁ å»ïù¿ ³ÝÑñ³Å»ßï³µ³ñ å³Û-ù³ñÇ Ïáéáõåóç³ûÇ ¹»Ù, »ñµ ³ûÝ ¹³éÝáõÙ¿Ï³é³-í³ñÙ³Ý ³Ý³ñ¹ÛáõÝ³í»ïáõÃÛ³Ý å³ï×³é: ÊÝ¹Ç-ñÁ Ï³Û³ÝáõÙ¿Ýñ³ÝáõÙ, Ã» ÇÝãå»ë Ý³ å»ï ù¿ ¹³ ³ÝÇ:

ä»ï³Ï³Ý Ï³é³í³ñÙ³Ý µ³ñ»É³íÙ³Ý ·áñ-Í³éáõÛÃÁ Ï³ï³ñ»Éáõ Ñ³Ù³ñ ³ÝÑñ³Å»ßï¿, áñ ûÙµáõ¹ëÙ»ÝÁ íëï³ÑáõÃÛ³Ý Ñ³ñ³µ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñ Ñ³ëï³ïÇÝñ³ÝóÑ»ï, áñáÝó í³ñù³·ÍÇã³÷áñá-ßÇãÝ»ñÇ ÝÏ³ïÙ³ÙµÇñ»Ý ÃáõÛÉ³ïñí³Í¿ÑëÏáÕáõ-ÃÛáõÝ Çñ³Ï³Ý³óÝ»É: úÙµáõ¹ëÙ»ÝÇ Ñ³Ù³ñ ëáíáñ³µ³ñ áã Ýå³ï³Ï³Ñ³ñÙ³ñ¿ Ñ³Ù³ñíáõÙ, »Ã» ¹ñ³ÝÇó Ï³ñ»ÉÇ¿ Ëáõë³÷»É, Ñ³Ý¹»ë·³É áñå»ë ÛáõñûñÇÝ³Ï Ñ»ï³ùÝÝÇã Ï³Ù ¹³ï³Ï³Ý Ù»Õ³¹-ñáÕ: ÜÙ³Ý ¹»ñÁ` §µ³ñ»Ï³Ù³µ³ñ ïñ³Ù³¹ñí³Í ûÙµáõ¹ëÙ»ÝÇÝ¦ í»ñ³ÍáõÙ¿§í³Ë³é³ç³óÝáÕ áë-ïÇÏ³ÝÇ¦ ¨ Ï³ñáÕ¿ áñáß³ÏÇ å³ÛÙ³ÝÝ»ñáõÙ ³ûº å³ßïáÝÇÝ í»ñ³å³Ñí³Í ß³ï É³ûÝ ·áñÍ³éáõÛÃ-Ý»ñÁ¹³ñÓÝ»Éë³Ï³í³ñ¹ÛáõÝ³í»ï:

ê³Ï³ûÝ áñáß »ñÏñÝ»ñáõÙ å³ßïå³ÝíáõÙ¿ ³ûÝ ï»ë³Ï»ïÁ, Ñ³Ù³Ó³ûÝ áñÇ ûÙµáõ¹ëÙ»ÝÁ, »Ã» ÝÏ³ïÇ ³éÝíÇ Ï³é³í³ñ³Ï³Ý ·áñÍ»ñÇÝ ³Ý³ñ-·»É ³éÝãí»Éáõ Ýñ³ Çñ³íáõÝùÁ, ³ûë Ï³Ù Ï³é³í³-ñ³Ï³Ý í³ñã³Ï³½ÙÇ ·áñÍáõÝ»áõÃÛáõÝÁ ùÝÝ»Éáõ ¨ ¹ñ³ÝáõÙ Ï³ñ·áõÏ³ÝáÝ Ñ³ëï³ï»Éáõ ³éáõÙáí ³í»ÉÇß³Ñ»Ï³Ý íÇ×³ÏáõÙ¿, ù³Ý ³í»ÉÇ å³Ï³ë áñ³Ï³íáñÙ³Ùµ¨ ³í³Ý¹³Ï³Ý ïñ³Ù³¹ñí³Íáõ-ÃÛáõÝ áõÝ»óáÕ áë ïÇÏ³Ý³Ï³ùÝÝÇãÝ»ñÁ[19]:

úØ´àô¸êØºÜÆ ¸ºðÀ üÆÜ²Üê²Î²Ü Ð²Þìºî ìàôÂÚàôÜÜºðÆÜÎ²îØ²Ø´ ìºð²ÐêÎàÔàôÂÚ²Ü Æð²Î²Ü²òØ²Ü ¶àð ÌàôØ

ä³åáõ³ Üáñ ¶íÇÝ»³Ý¨ Â³ûí³ÝÝ Çñ»ÝóÇó Ý»ñÏ³ûó³ÓÝáõÙ »Ý »ñÏñÝ»ñ, áñï»Õ ûÙµáõ¹ëÙ»ÝÁ Ï³ñáÕ¿ Ï³ï³ñ»É µ³ñÓñ³ëïÇ×³Ý å»ï³Ï³Ý å³ßïáÝÛ³Ý»ñÇ Ý»ñÏ³ûó³Í »Ï³ÙáõïÝ»ñÇ¨ ·áõÙùÇÙ³ëÇÝÑ³ûï³ñ³ñ³·ñ»ñÇí»ñÉáõÍáõÃÛáõÝ¨ ëïáõ·áõÙ[20]: àñå»ë å»ï³Ï³ÝÇßË³ÝáõÃÛ³ÝÙ³ñ-ÙÇÝÝ»ñÇó³ÝÏ³Ë¨ ýÇÝ³Ýë³Ï³ÝÑ³ûï³ñ³ñ³·-ñ»ñÇ µáí³Ý¹³ÏáõÃÛáõÝÝ áõëáõÙÝ³ëÇñ»Éáõ Ýå³-ï³Ïáí Ñ»ï³ùÝÝáõÃÛ³Ý ³ÝóÏ³óÙ³Ý ÑÝ³ñ³í á-ñáõÃÛáõÝëï³ó³Í å³ßïáÝÛ³`ûÙµáõ¹ëÙ»ÝÁ Ïû·ÝÇ Ëáõë³÷»É ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý ³ÏïÇíÝ»ñÇ Ñ³ïáõÏ ëïáõ·Ù³Ý Ñ³Ù³ñ ³ÛÉ ³ÝÏ³Ë Ù»Ë³ÝÇ½ÙÝ»ñÇ ëï»ÕÍÙ³Ý ³ÝÑñ³Å»ßïáõÃÛáõÝÇó[21]: àñå»ë ³Û-ÉÁÝïñ³Ýù, »ñµ Ñ³í³Ý³Ï³Ý¿, áñ ï»Õ»Ï³ïáõ-ÃÛ³Ý ïñ³Ù³¹ñÙ³Ý Ù³ëÇÝ ¹ÇÙáõÙÝ»ñÇ Ù»Í ÃÇíÁ Ï³ñáÕ¿ íÇ×³Ñ³ñáõÛó ÉÇÝ»É, ï»Õ³Ï³Ý ÇÝùÝ³Ï³-é³í³ñÙ³Ý Ù³Ï³ñ¹³Ïáí Ï³ñáÕ¿ ëï»ÕÍí»É ûÙ-µáõ¹ëÙ»ÝÇ å³ßïáÝ` ³ûÝ Ñ³ßíáí, áñå»ë½Ç ½µ³Õ-íÇ ³Û¹ Ñ³ñó³å Ý¹áõÙÝ»ñáí[22]:

ä²Þîà Üàôø ÜÞ²Ü²ÎØ²Ü ¶àð ÌàÜÂ²òÀ

ÆÝãå»ë¹³ï»ÕÇ¿áõÝ»ÝáõÙ å»ï³Ï³ÝÇßË³-ÝáõÃÛ³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ ÏÇñ³éíáÕ` ½ëåáõÙÝ»ñÇ¨ Ñ³Ï³ÏßÇéÝ»ñÇ Ñ³Ù³Ï³ñ·áõÙ µ³½Ù³ÃÇí ³ÛÉµ³Õ³¹ñ³ï³ññ»ñÇÑ»ï, ûÙµáõ¹ë-Ù»ÝÇÝ å³ßïáÝáõÙÝß³Ý³Ï»Éáõ ·áñÍÁÝÃ³óÁ ËÇëï Ù»Í Ýß³Ý³ÏáõÃÛáõÝ áõÝÇ ³Û¹ ÇÝëïÇïáõïÇÝÏ³ï-Ù³Ùµ Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý íëï³ÑáõÃÛ³Ý Ýí³×Ù³Ý¨ å³ÑÅ³ÝÙ³ÝÑ³Ù³ñ: ºÃ» ³Û¹ å³ßïáÝÝ½µ³Õ»ó-ÝáõÙ »Ý ³ûë Ï³Ù ³ûÝ ù³Õ³ù³Ï³Ý áõÕ»·ÍÇ ÏáÕÙ-Ý³ÏÇóÝ»ñÁ Ï³Ù ÃáßÏÇ ³Ýó³Í å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓÇÝù, Ñ³çáÕáõÃÛ³Ý Ñ³ëÝ»Éáõ ÑÝ³ñ³íáñáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÁ ËÇëï Ýí³½áõÙ »Ý: àñáß »ñÏñÝ»ñáõÙ ûñ»Ýë¹Çñ Ù³ñÙÇÝÝ ÇÝùÝáõñáõÛÝ³µ³ñ¿ ÁÝïñáõÙ ³Û¹ å³ßïáÝÇÑ³Ù³ñÃ»ÏÝ³ÍáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, Çëï å»-ïáõÃÛ³Ý ·ÉáõËÁ ëáëï Ó¨³Ï³Ý Ñ³ûï³ñ³ñáõÙ¿ Ýñ³Ýó Ýß³Ý³ÏÙ³ÝÙ³ëÇÝ: ²ÛÉ»ñÏñÝ»ñáõÙ å»ïáõ-ÃÛ³Ý ·ÉáõËÝ¿ ³ûë Ï³Ù ³ûÝ ³ÝÓÇÝ Ýß³Ý³ÏáõÙ å³ßïáÝáõÙ` ÁÝ¹¹ÇÙáõÃÛ³Ý ³é³çÝáñ¹Ç¨ í³ñã³-å»ïÇ (»Ã» ³Û¹åÇëÇÝ Ï³) Ñ»ï ËáñÑñ¹³Ïó»Éáõó Ñ»ïá: àñáß ¹»åù»ñáõÙ Ýß³Ý³ÏáõÙÝ áõÕÕ³ÏÇ Ï³-ï³ñíáõÙ¾ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý ·áñÍ³¹Çñ×ÛáõÕÇ ÏáÕÙÇó` ³é³Ýó Ýñ³Ý ÇÝã-áñÓ¨³Ï³Ý å³Ñ³Ýç Ý»ñÏ³Û³ó-

Ý»Éáõ` Ý³ËÝ³Ï³Ý ËáñÑñ¹³ï íáõÃÛ³Ý ³ÝóÏ³ó-Ù³Ý í»ñ³µ»ñÛ³É:

²Û¹ ·áñÍÁÝÃ³óÇ ÷³ëï³óÇ Ù»Ë³ÝÇ½ÙÁ »ñÏ-ñáñ¹³Ï³Ý Ýß³Ý³ÏáõÃÛáõÝ áõÝÇ í»ñçÝ³Ï³Ý ³ñ¹-ÛáõÝùÇ Ñ³Ù³ñ: ÎíÛ³É å³ßïáÝÁ å»ïù ¿ Ñ³Ýñáõ-ÃÛ³Ý ÏáÕÙÇó ÁÝÏ³ÉíÇáñå»ë³ÝÏ³Ë, ³ñ¹³ñ, Çñ³-í³ëáõ ¨ ÅáÕáíñ¹Ç ·áñÍÝ³Ï³Ý ß³Ñ»ñÇÝ É³í³-·áõÙÝë Ñ³Ù³å³ï³ëË³ÝáÕ, ³ÛÉáã Ã» áñå»ë µÛáõ-ñáÏñ³ï³Ï³Ý Ïóáñ¹, áñÁ Í³é³ÛáõÙ ¿ Õ»Ï³í³ñáÕ ù³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõë³ÏóáõÃÛ³Ý Ýå³ï³ÏÝ»ñÇÝ:

ØÇ ×³Ý³ãí³Í ûÙµáõ¹ëÙ»Ý ÝÏ³ï»É¿, áñ.

«Այդ պաշտոնում նշանակման հնչպիսի ընթացակարգ էլ որ սահմանվի, անկախության հնաստիցիոնալ երաշխիքները կկազմալուծվեն, եթե գոյություն ունենա ցանկացած այնպիսի հնարավորություն, որ որևէ կուսակցության քաղաքական նկրտումները կհանգեցնեն կանխակալության կամ կանխակալության ի հայտ գալու՝ հանձին նշված պաշտոնում նշանակված մարդու: Հավասարապես կարևոր է թույլ չտալ այս կամ այն նշանակումը, որի պարագայում տեղի է ունենում անհրաժեշտ պրոֆեսիոնալ պահանջներից հրաժարում կամ տեղի է ունենում դրանց ամլացում: Այդ իմաստով, այն ամենը, ինչը կարելի է անել նրանից հետո, երբ օրենքում հուսալիորեն կպահպանվի ընտրության այս կամ այն բանական ընթացակարգը, դա կառավարման պատասխանատու մարմնի իմաստուն գործողություններին ակնկալումն է: Իմքի՝ օմբուդսմենը, անշուշտ, պետք է ջանա իր գործունեությունն ուղղորդել այնպես, որպեսզի խուսափի ցանկացած այնպիսի վարքագծից, որը կարող է խախտել իր անաչառությունը կամ այդ առումով հանրության կողմից իր հանդեպ վստահությունը: Նա երբեք չպետք է իր պաշտոնն օգտագործի իր անձնական շահերը հետապնդելու համար, օրինակ, իր ապագա կարիերայի կապակցությամբ»[23]:

²î²ð²ÜÜºðÀ àðäºê´àÔàøÜºðÆ Ü ºðÎ²Ú²òØ²Ü ØºÊ²ÜÆ¼ØÜºð

ä³ñ½³ë³Í, ûñÇÝ³Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ å³Ñ³ÝçáõÙ ¿, áñå»ë½Ç ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÁ ·áñÍ»Ý ûñ»ÝùÇ ßñç³Ý³ÏÝ»ñáõÙ: ÌÇñ³íáñí³Í ù³Õ³ù³-óÇÝ»ñÁ, áñáÝó ß³Ñ»ñÁ »ÝÃ³ñÏí»É »Ý ³Ýµ³ñ»Ý-å³ëï ³½¹»óáõÃÛ³Ý, Çñ³íáõÝù áõÝ»Ý ¹ÇÙ»Éáõ ³Ý-Ï³Ë¹³ï³ñ³Ý`Ýñ³ ÏáÕÙÇó ³ÛÝ ³éÇÃáí áñáßáõÙ Ï³Û³óÝ»Éáõ Ýå³ï³Ïáí, Ã» ³ñ¹Ûáù ûñ»ÝùÇ å³-Ñ³ÝçÝ»ñÇÝ Ñ³Ù³å³ï³ëË³ÝáõÙ ¿ å»ïáõÃÛ³Ý ÏáÕÙÇó Ï³Ù Ýñ³ ³ÝáõÝÇó Ï³ï³ñí³Í ÇÝã-áñ ÏáÝÏñ»ï ·áñÍáÕáõÃÛáõÝ: ²Û¹ Çñ³íáõÝùÁ Ï³ñáÕ ¿ ³Ùñ³ ·ñí³Í ÉÇÝ»É ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ »ñÏñÇ ê³ÑÙ³Ý³¹-ñáõÃÛ³Ý Ù»ç Ï³Ù¿É í»ñ³å³Ñí³Í ÉÇÝÇ ûñ»Ýë¹ñáõ-ÃÛ³Ùµ: àñáß »ñÏñÝ»ñáõÙ ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý Ñ³ïáõÏ í³ñã³Ï³Ý ¹³ï³ñ³ÝÝ»ñ, ÙÛáõëÝ»ñáõÙ ³Û¹å ÇëÇ ÉÇ³½áñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ïñíáõÙ »Ý ëáíáñ³Ï³Ý¹³ï³-ñ³ÝÝ»ñÇÝ[24]:

²Û¹ Ñ³Ù³ï»ùëïáõÙ ¹³ï³ñ³ÝÝ»ñÁ ùÝÝáõ-ÃÛ³Ý »Ý ³éÝáõÙ áñ¨¿ å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓÇ Ï³Ù å³ßïáÝ³Ï³Ý Ù³ñÙÝÇ ÏáÕÙÇó ÁÝ¹áõÝí³Í ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ ÏáÝÏñ»ï áñáßáõÙÁ` ³ÛÝ Ñ³ßíáí, áñå»ë½Ç å³ñ½»Ý, Ã» ³ñ¹Ûáù ïíÛ³É áñáßáõÙÁ Ù ïÝáõÙ ¿ ûñ»Ýùáí ³ÛÝ ³ÝÓÇÝ í»ñ³å³Ñí³ÍÉÇ³½áñáõÃÛáõÝ-Ý»ñÇ Ù»ç, áí ÁÝ¹áõÝ»É¿ ÝßÍ³Í áñáßáõÙÁ:

²ÛÉ Ï»ñå ³ë³Í` ³Û¹ ¹³ï³ñ³ÝÝ»ñÝ Çñ³-íáõÝùÇ ÑÇÙ³Ý íñ³ áñáßáõÙ »Ý, Ã», ³ñ¹Ûáù, ³Û¹ áñáßáõÙÝ ûñÇÝ³Ï³ÝáõÅáõÝÇ: Ì³ñí»Éáí ³Û¹ Ï»ñå, ¹³ï³íáñÝ»ñÝ Çñ»Ýó Ñ³Û»óáÕáõÃÛ³Ùµ ¨ »½ñ³Ï³-óáõÃÛ³Ùµ ã»Ý ÷áËáõÙ Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý Ï³ñÍÇùÁ: Üñ³Ýù Çñ³íáõÝùÇ ÑÇÙ³Ý íñ³ áõÕÕ³ÏÇ¿ áñáßáõÙ »Ý, Ã» ³ñ¹Ûáù Ï³é³í³ñ³Ï³Ý Ï³éáõÛóÝ»ñÁ Ï³Ù ¹ñ³Ýó å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓÇÝù ·áñÍ»É»Ý ûñ»ÝùáÍ Çñ»Ýó í»ñ³å³Ñí³ÍÉÇ³½áñáõÃÛáõÝÝ»ñÇë³ÑÙ³Ý-Ý»ñáõÙ: Ð»ï¨³µ³ñ, »ñµ Ï³é³í³ñ³Ï³Ý áñáßáõÙ-Ý»ñÁ íÇ×³ñÏíáõÙ »Ý¹³ï³ñ³ÝÝ»ñáõÙ, ¹³ï³íáñ-Ý»ñÁ ã»Ý Ï³é³í³ñáõÙ »ñÏÇñÁ¨§¹áõñë ã»Ý ÙÕáõÙ¦ Ï³é³í³ñáõÃÛ³ÝÁ:

²ÛÝ ã³÷áí, áñù³Ýáí ß³ï »ñÏñÝ»ñáõÙ Ù»Í³-ÝáõÙ ¿ Ù³ëÝ³íáñ ë»Ï ïáñÇ ¹»ñÁ, ¨ å»ï³Ï³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý Ù»ç ß»ß ï³¹ñáõÙÝ ¿ É³í»ÉÇ ¿ ï»Õ³÷áËíáõÙ Ï³ñ·³íáñÙ³Ý íñ³, ¹³-ï³ñ³ÝÝ»ñÇ ¹»ñÁ, ³ÝßáõßÏ, ¹³éÝáõÙ ¿ ³é³í»É Ï³ñ¨áñ: ²ÛÝ å³ÛÙ³ÝÝ»ñáõÙ, »ñµ Ù³ëÝ³íáñ»ó-íáõÙ »Ý Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý ·áñÍ³éáõÛÃÝ»ñÁ, ¹³ï³-ñ³ÝÝ»ñÝ »Ý, ³ÛÉáã Ã» ËáñÑñ¹³ñ³ÝÝ»ñÝ »Ý ëÏëáõÙ ³é³ç³ï³ñ ¹»ñ Ï³ï³ñ»É »ÝÃ³Ñ³ßí»ï íáõÃÛ³Ý Ñ³ñÏ³¹ñ³Ï³Ý å³ÑáíÙ³Ý ·áñÍáõÙ:

Î³é³í³ñ³Ï³Ý Ï³ñ·³íáñÇã Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ ³ßË³ï³ÏÇóÝ»ñÇ áñáßáõÙÝ»ñÝ ³ÝÙÇç³Ï³Ý ³½-¹»óáõÃÛáõÝ »Ý ·áñÍáõÙ Ù³ëÝ³íáñ ë»Ï ïáñÇ ³ÛÝ ß³Ñ»ñÇ íñ³, áñáÝù Ýñ³Ýù Ï³ñ·³íáñáõÙ »Ý, ÇëÏ Ù³ëÝ³íáñë»Ï ïáñÝ ³í»ÉÇß³ï¨³í»ÉÇ Ñ³×³Ë¿ ÑáõÛëÁ ¹ÝáõÙ ¹³ï³ñ³ÝÝ»ñÇ íñ³` ³ÛÝ Ñ³ßí³ñ-Ïáí, áñ í»ñçÇÝÝ»ñë ³Û¹ Ñ³ïí³ÍÁ å³ßïå³ÝáõÙ »Ýã³÷³½³ÝóÙ»Í³ñ·³íáñÇã ÉÇ³½áñáõÃÛáõÝÝ»-ñÇó¨¹³ñ³Ýóã³ñ³ß³ÑáõÙÝ»ñÇó: ¸³ï³ñ³ÝÝ»ñÇó Ï³ÏÝÏ³ÉíÇ, áñ Ýñ³Ýù í»ñÉÇ³é³çÏ·Ý³Ý¨÷³ë-ïáñ»Ý Ïí»ñ³Ý³Û»Ý Ñ»Ýó Ù³ëÝ³íáñ ë»Ï ïáñáõÙ ÁÝ¹áõÝíáÕ áñáßáõÙÝ»ñÇ ûñÇÝ³Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ: ¸³-ï³ñ³ÝÝ»ñÇó Ï³ÏÝÏ³ÉíÇ í³ñã³Ï³Ý Çñ³íáõÝùÇ ëÏ½µáõÝùÝ»ñÇ ÏÇñ³éáõÙ (Ý³ËÏÇÝáõÙ ÙÇ³ÛÝ å³ß-ïáÝ³Ï³Ý ÇÝëïÇïáõïÝ»ñÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ ÏÇñ³é-í³Í), »Ã» ³Û¹ áñáßáõÙÝ»ñÝ ½·³ÉÇ ³½¹»óáõÃÛáõÝ ·áñÍ»Ý Ñ³Ýñ³ÛÇÝß³Ñ»ñÇ íñ³:

1996Ã. ÁÝ¹áõÝí³Í Ð³ñ³í³ýñÇÏÛ³ÝÐ³Ýñ³-å»ïáõÃÛ³Ý ê³ÑÙ³Ý³¹ñáõÃÛáõÝÝ ³ÛÝù³Ý Ñ»éáõÝ¿ ·Ý³ó»É, áñ §³ñ¹³ñ³óÇí³ñã³Ï³Ý ·áñÍáÕáõÃÛáõ-ÝÁ¦ í»ñ³Í»É¿ ë³ÑÙ³Ý³¹ñáñ»Ý å³ßïå³ÝíáÕ Çñ³íáõÝùÇ.

33

(1) Յուրաքանչյուր ոք ունի վարչական գործողության իրավունք, որը դատավարական տեսանկյունից համապատասխանում է օրինական, հիմնավորված և արդարացի:

(2) Յուրաքանչյուր ոք, ում իրավունքները ենթարկվել են վարչական գործողության անբարենպաստ ազդեցության, ունի այդպիսի գործողության պատճառների գրավոր պարզաբանում ստանալու իրավունք:

(3) Այդ իրավունքների իրականացման նպատակով պետք է ընդունված լինի ազգային օրենսդրություն, որը պետք է՝

- *ա) նախատեսի վարչական գործողության վերանայում որևէ դատարանի կողմից կամ այնտեղ, որտեղ հարմար է, որևէ անկախ և անաչառ տրիբունալի կողմից,*
- *բ) պարտավորեցնել պետությանը (1) և (2) ենթահոդվածներում թվարկված իրավունքների իրականացումը, և*
- *գ) աջակցություն ցույց տալ այս կամ այն արդյունավետ վարչակազմին:*

Ð³ñ³í³ýñÇÏÛ³Ý Ð³Ýñ³å»ïáõÃÛ³Ý §ì³ñã³Ï³Ý ³ñ¹³ñ³¹³ïáõÃÛ³Ý ³ç³ÏóáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ¦ ûñ»ÝùÁ ë³ÑÙ³ÝáõÙ ¿ í³ñã³Ï³Ý ·áñÍáÕáõÃÛ³Ý Çñ³íáõÝù, áñÁ Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ ¿ §ûñÇÝ³Ï³Ý, ÑÇÙÝ³íáñí³Í ¨ ³ñ¹³ñ³óÇ ¹³ï³í³ñ³Ï³Ý ï»ë³ÝÏÛáõÝÇó¦, ÇÝãå»ë Ý³¨ í³ñã³Ï³Ý ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ å³ï×³éÝ»ñÇ ·ñ³íáñ å³ñ½³µ³ÝáõÙ ëï³Ý³Éáõ Çñ³íáõÝù, ÇÝãå»ë ¹³ Ý³Ë³ï»ëíáõÙ ¿ Ð³ñ³í³ýñÇÏÛ³Ý Ð³Ýñ³å»ïáõÃÛ³Ý ê³ÑÙ³Ý³¹ñáõÃÛ³Ùµ:

Ðá¹í³Í 6 (1) ¨ (2)-Á Ý³Ë³ï»ëáõÙ »Ý, áñ

1) Ցանկացած անձ կարող է գործ հարուցել որևէ դատարանում կամ որևէ տրիբունալում այս կամ այն վարչական գործողության դատական կարգով վերանայման նպատակով:

2) Այս կամ այն դատարանը կամ տրիբունալը ունի որևէ վարչական գործողության դատական կարգով վերանայման լիազորություններ, եթե՝

- *ա) այն ձեռնարկած վարչակազմի ղեկավարը*
  - *i) չի ունեցել այն ձեռնարկելու օրենքի կամ որոշման թույլատրող դրույթում նախատեսված լիազորություններ,*
  - *ii) գործել է լիազորությունները փոխանցելու արդյունքում, որի համար թույլտվություն նախատեսված չէ օրենքի կամ որոշման թույլատրող դրույթում, կամ*
  - *iii) եղել է կողմնակալ կամ հիմնավորված կասկածվել է կողմնակալության մեջ.*
- *բ) չի պահպանվել այս կամ այն ընթացակարգային կանոնը կամ պայմանը՝ ամրագրված այս կամ այն թույլատրող դրույթով.*
- *գ) այդ գործողությունը դատավարական տեսանկյունից եղել է անարդարացի.*
- *դ) այդ գործողությունը ենթարկվել է իրավունքում առկա որևէ սխալի էական ազդեցությանը.*
- *ե) գործողությունը ձեռնարկվել է՝*
  - *i) օրենքի կամ որոշման թույլատրող դրույթում չնախատեսված պատճառով,*
  - *ii) թողարկված նպատակով կամ թողարկված դրդապատճառով,*
  - *iii) քանի որ նկատի են առնվել գործին չառնչվող եզրակացությունները կամ ճնության չեն առնվել գործին առնչվող եզրակացությունները,*
  - *iv) այլ անձի կամ մարմնի ոչ իրավազոր կամ արգելված անառարկելի պահանջով.*
  - *v) անբարեխղճության, կամ՝*
  - *vi) կամայականորեն կամ սեփական քմահաճույքով.*
- *զ) գործողությունը՝ որպես այդպիսին՝*
  - *i) հակասում է այս կամ այն օրենքին կամ նախատեսված չէ թույլատրող դրույթով, կամ*
  - *ii) հիմնավորված կապված չէ՝*
    - *աա) այն նպատակի հետ, որով այն ձեռնարկվել է,*
    - *բբ) թույլատրող դրույթի նպատակի հետ,*
    - *գգ) վարչակազմի ղեկավարի ունեցած տեղեկատվության հետ կամ*
    - *դդ) վարչակազմի ղեկավարի բերած այն պատճառների հետ, որոնցով այն ձեռնարկվել է.*
- *է) խնդրո առարկա գործողությունը պայմանավորված է այս կամ այն որոշումը չընդունելով.*
- *ը) թույլատրող դրույթով նախատեսված այդ լիազորությունների իրականացումը կամ այդ գործառույթների իրականացումը, ի կատարումն որի ձեռնարկվել է այդ գործողությունը, այնքան չհիմնավորված է, որ ոչ մի ողջամիտ մարդ չէր իրականացնի նշված լիազորությունը կամ չէր կատարի նշված գործառույթը, կամ*
- *թ) հակառակ դեպքում այդ գործողությունը ոչ սահմանադրական է կամ անօրինական:*

²è²æÀÜÂ²òÆ àôÔÆÜ

àã ÙÇ »ñÏÇñ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñáõÙ Ñ³ç³ÕáõÃÛáõÝ ³ÏÝÏ³É»É ãÇ Ï³ñáÕ, »Ã» Ýñ³ ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÁ áãã ó³ÝÏáõÃÛáõÝ, á¯ã ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÝ»ñ áõÝ»Ý µáÕáùÝ»ñ Ý»ñÏ³Û³óÝ»É Ïáéáõåó³ÛÇ ³ÛÝ ¹ñë¨áñáõÙÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ, áñáÝó í Ï³Ý»ñÝ »Ý »Õ»É: ´áÕáùÝ»ñÇ Ý»ñÏ³Û³óÙ³Ý Ñáõë³ÉÇ ¨ ³Ýí ï³Ý· Ù»Ë³ÝÇ½ÙÝ»ñÁ, áñáÝù Ï»Ýë³Ï³Ý Ï³ñ¨áñ ¹»ñ »Ý Ï³ï³ñáõÙ Ù³ëÝ³íáñ ë»Ïïáñáõ٠ݳ¨ å»ï³Ï³Ý ѳïí³ÍáõÙ Ïáéáõåó³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ ó³ÝÏ³ó³Í å»ï³Ï³Ý é³½Ù³í³ñáõÃÛ³Ý ÑÇÙùÝ:

ÐÔàôØÜºð

1 úñ»Ýë¹ñáõÃÛ³Ý ûñÇÝ³ÏÝ»ñÁ Ý»ñ³éáõÙ »Ý §¸ÇÙ³Ï³½»ñÍáÕÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ¦ 1994Ã. ûñ»ÝùÁ (øíÇÝëÉ»Ý¹, ²íëïñ³ÉÇ³). §Æ ß³Ñ Ñ³ë³-ñ³ÏáõÃÛ³Ý ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛ³Ý µ³ó³Ñ³ÛïÙ³Ý Ù³ëÇÝ¦ 1998Ã. ûñ»ÝùÁ (ØÇ³óÛ³É Â³·³íáñáõ-ÃÛáõÝ). §¸ÇÙ³Ï³½»ñÍáÕÝ»ñÇ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý áõÅ»Õ³óÙ³Ý Ù³ëÇÝ¦ 1998Ã. ûñ»ÝùÁ (ÎáÉáõÙ-µÇ³ ¹³ßÝ³ÛÇÝ ûÏñáõ·Ç ²Ù»ñÇÏ³ÛÇ ØÇ³óÛ³É Ù³Ñ³Ý·Ý»ñ) ¨ §Ì³é³ÛáÕ³Ï³Ý ³ÝóÝ³Ï³½ÙÇ Ù³ëÇÝ, áñÇ íñ³ ï³ñ³Íáõù ¿ í³ëï³ÏÇ Ñ³Ù³Ï³ñ·Á¦ 1978Ã. ÎáÉáõÙµÇ³ Õ³ßÝ³ÛÇÝ ûÏñáõ·Ç Ï³é³í³ñÙ³Ý Ñ³Ù³å³ñ÷³Ï ûñ»ÝùÁ (²Ù»ñÇÏ³ÛÇ ØÇ³óÛ³É Ù³Ñ³Ý·Ý»ñ):

2 §Whistleblower¦ (¹ÇÙ³Ï³½»ñÍáÕ, ÇëÏ ï³é³óÇ ÇÙ³ëïáí` §ëáõÉáñ¹¦ Ï³Ù §ëáõÉÇãáí ëáõÉáÕ Ù³ñ¹¦ /ÇÝãå»ë ¹³ ³ÝáõÙ ¿ Ùñó³í³ñÁ ýáõïµá-É³ÛÇÝ Ùñó³Ë³ÕÇ Å³Ù³Ý³Ï/ ³Ù»ñÇÏÛ³Ý Í³·áõÙ áõÝÇ: ²Û¹ ³ñï³Ñ³ÛïáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñÅ»ùÁ ÐáÉ³Ý-¹Ç³ÛáõÙ Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ ¿ §Å³ÙÏáã¦ (Ç Ýß³Ý ï³·-Ý³åÇ ½³Ý· ÑÝã»óÝáÕ Ù³ñ¹): ²ñ¨»É³Ý ¨ Î»Ýï ñáÝ³Ï³Ý ºíñáå³ÛÇ »ñÏñÝ»ñáõÙ ¹ÇÙ³Ï³-½»ñÍáÕÝ»ñÇ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý ³éÝãáõÃÛ³Ùµ µ³-Ý³í»×»ñÁ ÍÝáõÙ »Ý í»×»ñ, »ñµ ùÝÝ³ñÏÙ³Ý Ù³ë-Ý³ÏÇóÝ»ñÁ ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ûñÇÝ³Ï³Ý µÝáõÛÃÁ ß÷áÃáõÙ »Ý ³ÛÝ ³ÝÓ³Ýó å³ñë³í»ÉÇ ½µ³ÕÙáõÝùÇ Ñ»ï, áñáÝù Ý³ËÏÇÝ ³ÙµáÕç³ïÇ-ñ³Ï³Ý í³ñã³Ï³ñ·»ñÇ ûñáù Çñ»Ýó Ñ³ñ¨³ÝÝ»-ñÇ Ñ³Ý¹»å Ù³ïÝÇãáõÃÛáõÝ »Ý ³ñ»É:

2 The (UK) Public Interest Disclosure Act 1998 came into force in 1999. The text is at www.hmso.gov.uk/acts/acts1998/19980023.htm.

3 ØÇ³óÛ³É Â³·³íáñáõÃÛ³Ý Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝÁ Ëáëï³ó»É ¿ñ, áñ áëïÇÏ³ÝÝ»ñÇÝ Ïïñ³Ù³¹ñíÇ å³ßïå³ÝáõÃÛáõÝ, áñÁ Ñ³Ù³ñÅ»ù ÏÉÇÝÇ ³Û¹ ûñ»Ýùáí ïñ³Ù³ñ¹íáõÇÝ:

4 ²Û¹ ëÏ½µáõÝùÁ ÏÇñ³é»Éáí ËáñÑñ¹³ñ³Ý³Ï³Ý »ÝÃ³Ñ³ßí»ïíáõÃÛ³Ý ÝÏ³ïÙ³Ùµ, ïíÛ³É ûñ»Ý-ùÁ ïñ³Ù³¹ñáõÙ ¿ Ñ³Ù³ÝÙ³Ý Ýß³Ý³Ï³ÉÇó å³ßïå³ÝáõÃÛáõÝ ³ÛÝ ¹»åù»ñáõÙ, »ñµ Ñ³ë³-ñ³Ï³Ï³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÁ Ý»ñÏ³Û³óÝáÕ Ù³ñ¹ÇÏ Ñ³ñó»ñ »Ý µ³ñÓñ³óÝáõÙ ³ÝÙÇç³Ï³Ýáñ»Ý å»ï³Ï³Ý ·»ñ³ïëãáõÃÛáõÝáõÙ, áñáÝù ³Û¹ Ù³ñÙÇÝÝ»ñáõÙ Ñ³Ù³ñíáõÙ »Ý íÇ×³Ñ³ñáõÙó:

5 øíÇÝëÉ»Ý¹ Ý³Ñ³Ý·Ç` ¸ÇÙ³Ï³½»ñÍáÕÝ»ñÇÝ å³ßïå³ÝáõÃÛáõÝ ïñ³Ù³¹ñ»Éáõ Ù³ëÇÝ 1999Ã. áñáßáõÙ (http://www.legislation.qld.gov.au/LEGISLTN/CURRENT/W/WhistleblowProR99_01_pdf); úñ»Ýë¹ñáõÃÛ³Ý µ³ñ»÷áËÙ³Ý ³íëïñ³ÉÇ³-Ï³Ý Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÁ í×é³Ï³Ýáñ»Ý Ñ³Ý¹»ë »Ï³í Ç å³ßïå³ÝáõÃÛáõÝ ¹ÇÙ³Ï³½»ñÍáÕÝ»ñÇ: î»ë. http://www.austlii.edu.au/au/other/alrc/publications/reports/82/ALRC82Scopeofcomplaintssys.htm#Chl4Protectionandencouragementofwhistle Whistleblowers §úëïñ»ÉÇ³ ÇÝÏáñåáñ»ÛßÝ¦-Á Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ ¾ ÐÎ, áñÁ ë³ï³ñáõÙ ¾ Ýñ³Ýó, áíù»ñ ¹³ñÓ»É »Ý ÏáéáõåóÇ³ÛÇ íÏ³Ý»ñ Ï³Ù Ï³ëÏ³ÍÝ»ñ áõÝ»Ý Çñ»Ýó ³ßË³ï³í³ÛñáõÙ ¹ñ³ ³éÏ³ÛáõÃÛ³Ý í»ñ³µ»ñÛ³É: î»ë. http://www.whistleblowers.org.au/.

6 ²Û¹ ùÝÝ³ñÏáõÙÁ í»ñóí³Í ¿ §ÎáéáõåóÇ³ÛÇ ½áÑ»ñÇ Ñ»ï ë»ñï Ï³å»ñÇ Ñ³ëï³ïÙ³Ý ¨ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ Ã»Å ·Í»ñÇ ³ç³Ïó-Ù³Ý Ï»Ýïñáõ»ñÇ ³ßË³ï³ÝùÁ¦ ³Ýí³ÝÙ³ÝÁ ÏÉáñ ë»Õ³ÝÇó, áñÝ ³ÝóÏ³óí»É ¿ §îñ³Ýëå³-ñ»ÝëÇ ÆÝï»ñÝ»ßÝÉ-â»ËÇ³ÛÇ Ð³Ýñ³å»ïáõ-ÃÛáõÝ¦ 2 ÝáÛ»Ùµ»ñÇ 1999Ã. äñ³Ñ³ÛáõÙ, â»ËÇ³ÛÇ Ð³Ýñ³å»ïáõÃÛáõÝ:

7 ÎáÝï³Ïï³ÛÇÝ Ñ³Ù³ñÝ»ñÇ Ù³Ýñ³Ù³ëÝ»ñÁ ï»ë Ñ³Ù³ßË³ñÑ³ÛÇÝ µ³ÝÏÇ ÆÝï»ñÝ»ï Ï³Û-ùáõÙ http://www.worldbank.org

8 Public Concern at Work: http://www.whistleblowing.org.uk.

9 Open Democracy Advice Center (South Africa): http://www.opendemocracy.org.za.

10 Government Accountability Project (US): http://www.whistleblower.org

11 John Hatchard, §The Office of the Ombudsman¦, in National Human Rights Institutions in the Commonwealth, Common wealth Secretariat, London (1992)

12 Üáñ ¼»É³Ý¹Ç³ÛÇ ûñ»Ýë¹ñáõÃÛáõÝÁ Ï³ñ»ÉÇ ¿ ëï³Ý³É Ñ»ï¨Û³É ¿É»Ïïñáõ³ÛÇÝ Ñ³ëó»áí http://www.ombudsmen.govt.nz/ombudsme.htm.: Üáñ ¼»É³Ý¹Ç³ÛÇ ûÙµáõ¹ëÙ»ÝÇ å³ßïáÝÇ Ù³ëÇÝ ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛáõÝÁ ï»ë. http://www.ombudsmen.govt.nz/ ¿É. Ñ³ëó»áõÙ

13 î»ë. §´áõÉÕ³ñÇ³ÛÇ Ð³Ýñ³å»ïáõÃÛáõÝáõÙ ûÙ-µáõ¹ëÙ»ÝÇ ÇÝëïÇïáõïÇ ëï»ÕÍÙ³Ý ÑÝ³ñ³íá-ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ¦ ½»ÏáõÛóÁ` å³ïñ³ëïí³Í ÅáÕáíñ¹³í³ñáõÃÛ³Ý áõëáõÙÝ³ëÇñáõÃÛ³Ý Ï»Ýï-ñáÝÇ ÏáÕÙÇó.: http//64.49.225.236/russian/ni_National_Docs_ru.htm.

14 ²Ûë ë³ÑÙ³ÝáõÙÁ í»ñóí³Í ¿ ä³ÏÇëï³ÝÇ ïÍÛ³É å³ßïáÝÁ ÑÇÙÝáÕ ûñ»Ýë¹ñáõÃÛáõÝÇó:

15 ²Ûë Ù»çµ»ñáõÙÁ í»ñóí³Í ¿ Î³Ý³¹³ÛáõÙ ùÝÝíáÕ ¨ ³Û¹ å»ïáõÃÛ³Ý ¹³ï³í³ñáõÃÛ³Ý å³ïÙáõÃÛ³Ý Ù»ç ßñç³¹³ñÓ³ÛÇÝ Ï»ï Ñ³Ý¹Ç-ë³óáÕ ÙÇ ¹³ï³Ï³Ý ·áñÍÇ ÝÛáõÃÇó: Èñ³óáõóÇã ï»Õ»ÏáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ ¹ÇÙ»É æ»ñ»ÙÇ öááõ÷ÇÝ` Ñ»ï¨Û³É ¿É»Ïïñáõ³ÛÇÝ Ñ³ëó»áí, jeremy.pope@tiri.org

16 Using an Ombudsman to Oversee Public Officials, Nick Manning and D.J.Galligan (PREM Notes, The World Bank, Washington DC 1999). For further information contact Jeremy Pope at jeremy.pope@tiri.org.

17 ²Û¹ å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝóÇ Çñ³í³ëáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ÝßÍ³Í »Ý Ø³ñ¹áõ Çñ³íáõÝùÝ»ñÇ Ñ³ñó»ñáí Ø²Î-Ç Ñ³ÝóÝ³ÅáÕáíÇ` È»Ñ³ëï³ÝÇ Ù³ëÇÝ ½»ÏáõÛóáõÙ, ÑáÏï»Ùµ»ñ 2003: ²Û¹ ÷³ëï³ÃÕÃÇ

ï»ùëïÁ Ï³ñ»ÉÇ ¿ëï³Ý³É Ñ»ï¨Û³É ¿É»Ïïñá-Ý³ÛÇÝ Ñ³ëó»áí` http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/0/a6e8802acbd8d5b4802567a80053e0d4?Opendocument

18 úñÇÝ³Ï, àõ·³Ý¹³ÛÇ Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝáõÙ ·ÉË³íáñ ï»ëáõãÇ å³ßïáÝÁ

19 ²Ûë å³ñ³·³ÛáõÙ ûñÇÝ³Ï Ï³ñáÕ ¿ Í³é³Û»É ÜÇÝÉ³Ý¹Ç³Ý:

20 úÙµáõ¹ëÙ»ÝÇ ÙÇç³½·³ÛÇÝ ÇÝëïÇïáõïÇ Ý³-Ë³·³ÑÇ ¨ ÜÇ¹»ñÉ³Ý¹Ý»ñÇ ³½·³ÛÇÝ ûÙµáõ¹ë-Ù»ÝÇ` Ø³ñï»Ý àõëïÇÝ·Ç 1998Ã. Ù³ÛÇëÇ 4-ÇÝ ØáÝ³ÏáÛáõÙ ²ëÇ³Ï³Ý å»ïáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ûÙ-µáõ¹ëÙ»ÝÝ»ñÇ »ññáñ¹ Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíáõÙ áõÝ»-ó³Í` §²ÝÏ³Ë ûÙµáõ¹ëÙ»ÝÝ Çñ³íáõÝùÇ ÝáñÙ»-ñáí Õ»Ï³í³ñíáÕ Åá¹áíñ¹³í³ñ³Ï³Ý å»ïáõ-ÃÛáõÝáõÙ¦ Ã»Ù³Ûáí »ÉáõÛÃÁ:

21 ´áÉáñÁ Ï³ñÍáõÙ »Ý, áñ ä³åáõ³ Üáñ ¶íÇÝ»³ÛÇ Ùá¹»ÉÁ ÏñáõÙ ¿ åá½ÇïÇí µÝáõÛÃ:
ê³Ï³ÛÝ, áñå»ë½Ç Â³Ûí³ÝáõÙ Ï³ñáÕ³Ý³Ý Çñ³Ï³Ý³óÝ»É §àõÝ»óí³ÍùÇ Ù³ëÇÝ ï»Õ»Ï³-ïíáõÃÛ³Ý µ³ó³Ñ³ÛïÙ³Ý Ù³ëÇÝ¦ ûñ»ÝùÁ, §ÎáÝïñáÉ ÛáõÝÁ¦` å»ï³Ï³Ý Ï³éáõóí³Íù-Ý»ñÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ ÑëïáÕáõÃÛáõÝ Çñ³Ï³Ý³óÝáÕ Ù³ñÙÇÝÁ, 1993Ã. û·áëïáëÇÝ ëï»ÕÍ»ó å»ï³-Ï³Ý å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓ³Ýó áõÝ»óí³ÍùÇ Ù³ëÇÝ ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛ³Ý µ³ó³Ñ³ÛïÙ³Ý ·»-ñ³ï»ëãáõÃÛáõÝ:

22 àõÝ»óí³ÍùÇ Ù³ëÇÝ Ñ³Ûï³ñ³ñ³·ñ»ñÁ ùÝÝ³ñÏíáõÙ »Ý 3-ñ¹ ·ÉËáõÙ:

23 ¸³ï³ñ³ÝÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ ³í»ÉÇ ÁÝ¹Ñ³Ýñ³Ï³Ý ùÝÝ³ñÏáõÙÁ ï»ë 16-ñ¹ ·ÉËáõÙ:

24 §Ì³ñã³Ï³Ý ³ñ¹³ñ³¹³ïáõÃÛ³ÝÝ ûÅ³Ý¹³Ï»-Éáõ Ù³ëÇÝ¦ ûñ»ÝùÇ ÉñÇí ï»ùëïÁ ï»ë Ñ»ï¨Û³É ¿É»Ïïñá Ï³ñáÕ³ÛÇÝ Ñ³ëó»áõÙ http://www.acts.co.za/prom_admin_justice/Index.htm.
Also, Jeffrey Jowell, Andrew Le Sueur, Woolf Judicial Review of Administrative Action, 5th edition: Sweet & Maxwell (UK) SBN: 0-421-60790-4 (Soft cover).

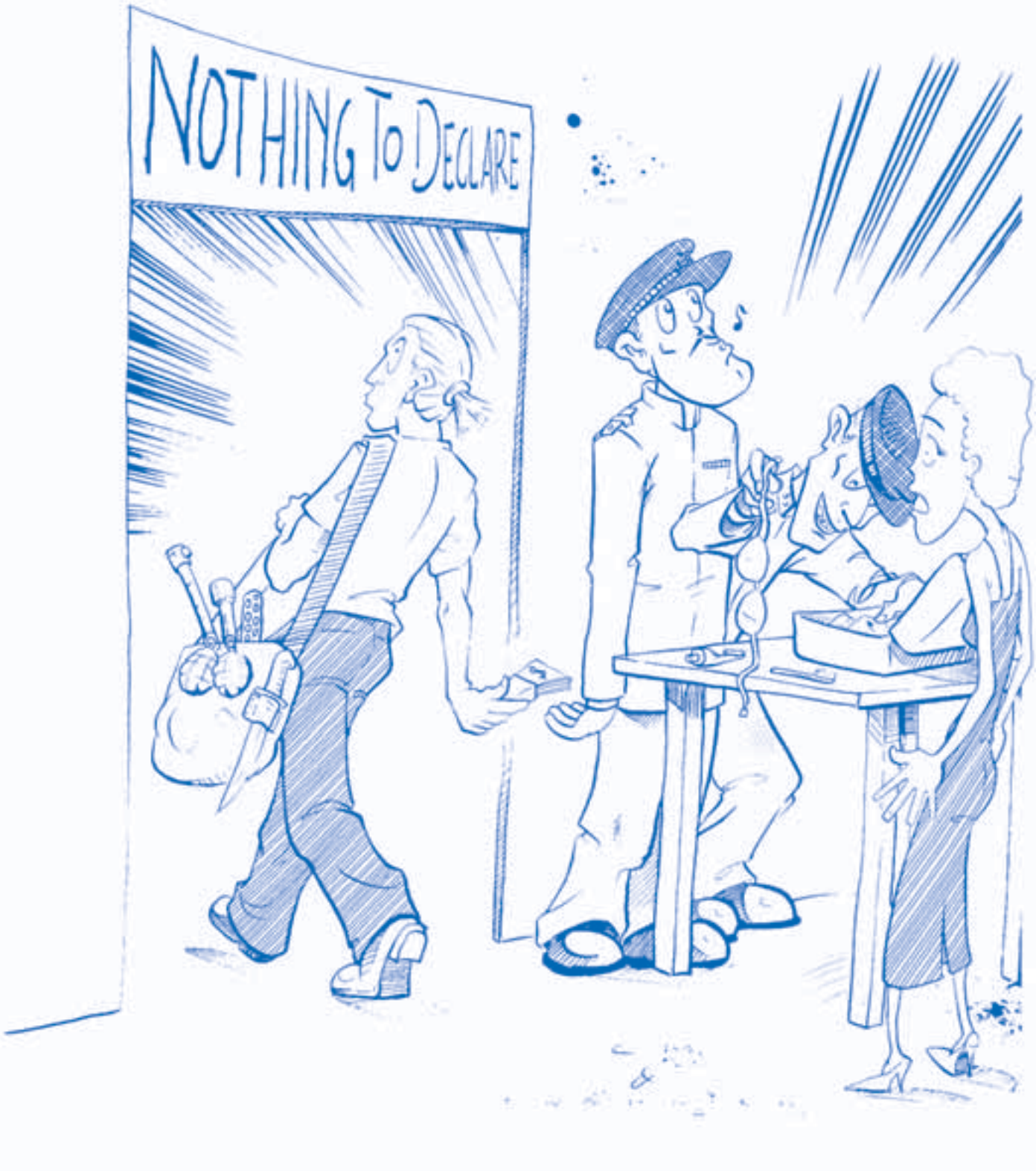
NOTHING TO DECLARE

äºî²Î²Ü ºÎ²ØàôîÜºðÆ êî²òàôØÀ

Îáéáõåóç³ÛÇ ³éáõÙáí, Ã»ñ¨ë ãÏ³ ³í»ÉÇ í³ï Ñ³Ùµ³í í³Ù»ÉáÕ Ù»Ï ³ÛÉ µÝ³·³í³é, ù³Ý å»ï³Ï³Ý»Ï³Ùáõï Ý»ñÇ ëï³óáõÙÁ: âÏ³, Ã»ñ¨ë, Ù»Ï ³ÛÉ µÝ³·³í³é, áñï»Õ Ïáéáõåóç³Ý Ï³ñáÕ ¿ áõÝ»Ý³É ³í»ÉÇ Éáõñç Ñ»ï¨³ÝùÝ»ñ¹:

àñáß »ñÏñÝ»ñáõÙ (ûñÇÝ³Ï` ä»ñáõáõÙ ¨ àõ·³Ý¹³ÛáõÙ) å»ï³Ï³Ý»Ï³Ùáõï Ý»ñÇ Ñ»ï Ï³å-í³Í Ïáéáõåóç³Ý¹³ñÓ³í ³ÛÝù³Ý³ñï³éáó, áñ³Û¹ »ñÏñÝ»ñÇ Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ áñáß»óÇÝ ÷³Ï»É·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»óáÕÑ³ñÏ³ÛÇÝ·»ñ³ï»ëáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÁ ¨ ¹ñ³Ýù ÷áË³ñÇÝ»É Ýáñ»ñáí: àñáß »ñÏñÝ»ñáõÙ Ù³ñ¹ÇÏ Ó·ïáõÙ »Ý ³Ù»Ý³ó³Íñí³ñ-Ó³ïñíáÕ ³ßË³ï³ÝùÇ ï»Õ³íáñí»É Ñ³ñÏ³ÛÇÝ ¨ Ù³ùë³ÛÇÝ Ù³ñÙÇÝÝ»ñáõÙ, ù³Ý½Ç ß³ï É³í·Çï»Ý, áñ³Û¹ å³ßïáÝÝ»ñÁ É³ÛÝ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÝ»ñ»Ý ëï»ÕÍáõÙ ½·³ÉÇ Ñ³í»ÉÛ³É»Ï³Ùáõï ëï³ÝÉáõ Ñ³Ù³ñ: ºí ÇëÏ³å»ë, ÙÇ ß³ñù »ñÏñÝ»ñáõÙ³Û¹ å³ßïáÝÝ»ñÁ ³ÛÝù³Ý·ñ³íÇã ¨ µ³ÕÓ³ÉÇ »Ý, áñ¹³ñÓ»É»Ý ³éáõÍ³ËÇ ³é³ñÏ³²:

Îáéáõùå³ói³Í Ù³ùë³ÛÇÝ ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇ ³é-Ï³ÛáõÃÛáõÝÁ ÝÃ³Ý³Ïáõù¿Ý³¨, áñ »ñÏñÇë³ÑÙ³Ý-Ý»ñÁ ¹³éÝáõù »Ý §Í³Ïáï Ï»Ý¦ ¨ ¹ñ³Ýù Ï³ñáÕ »Ý Ñ³ï»É áã ÙÇ³ÛÝ ãÑ³ñÏíáÕ ³å ñ³Ýù³ÛÇÝ Ñáëù»ñ, ³ÛÉ¨`½»Ýù, ÃÙñ³ÙÇçáóÝ»ñ, ³åûñÇÝÇ·³ÕÃ³Ï³Ý-Ý»ñ, ³ñ·»Éí³Í ¹»Õ³ÙÇçáóÝ»ñ, å»ïáõÃÛ³Ý ÏáÕ-ÙÇó å³ßïå³ÝíáÕ ³½·³ÛÇÝ ³ñï³¹ñ³ÝùÇ Ñ»ï³Ýµ³ñ»ËÕ×áñ»Ý Ùñó³ÏóáÕ ³åñ³ÝùÝ»ñ, ÇÝãå»ëÝ³¨ ³½·³ÛÇÝ Ï³Ù ÙÇç³½·³ÛÇÝ Çñ³íáõÝùÇ å³ßïå³ÝáõÃÛ³Ý ï³Ï·ïÝíáÕ Ï»Ý¹³ÝÇÝ»ñ ¨ µáõÜë»ñ Ï³Ù¹ñ³Ýó Ù³ë»ñÇó å³ïñ³ëïí³Í ³å-ñ³ÝùÝ»ñ, ûñÇÝ³Ï, ÷ÕáëÏñÇó ³ñï³¹ñí³Í Çñ»ñ¨ ³ÛÉÝ: ²Ûë Ï³Ù ³ÛÝ »ñÏñÇÝ Ñ³ëóíáÕ íÝ³ëÁ Ï³ñáÕ¿ ½·³ÉÇáñ»Ý ·»ñ³½³Ýó»É Ñ³ñÏ³µÛáõç»ï³ÛÇÝ Í³Ëë»ñÁ: Ø»ñ Å³Ù³Ý³ÏÝ»ñáõÙ, »ñµ ³ßË³ñÑáõÙ ·áñÍáõÙ »Ý ÙÇ·³½·³ÛÇÝ ³Ñ³µ»Ïã³Ï³Ý ó³Ýó»ñ, Ïáéáõùå³ói³Í å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓÇÝù (Ù³ùë³-ÛÇÝ ³ßË³ïáÕÝ»ñ, ë³ÑÙ³Ý³ÛÇÝ áëïÇÏ³ÝáõÃÛáõÝ ¨ ³ÛÉÝ), áñáÝù ÷³ëïáñ»Ý Ñ³Ý¹»ë »Ý ·³ÉÇë áñ-å»ë ÙÇç³½·³ÛÇÝ Ï³½Ù³Ï»ñåí³Í Ñ³Ýó³íáñ ËÙµ³íáñáõÙÝ»ñÇ ³Ý¹³ÙÝ»ñ, Ï³ñáÕ »Ý Éáõñç íï³Ý· Ý»ñÏ³Û³óÝ»É ³½·³ÛÇÝ ¨ ÙÇç³½·³ÛÇÝ ³Ýíï³Ý·áõÃÛ³ÝÑ³Ù³ñ:

Ð³ë³ñ³ÏáõÃÛáõÝÁ ÑëÏ³Û³Ï³Ý ýÇÝ³Ýë³-Ï³Ý Ïáñáõë ïÝ»ñ¿ ÏñáõÙ: Ø³ùë³ÛÇÝ Í³ËáõãÇÝáí-ÝÇÏÇÝ ïí³Íáã ³ÛÝù³Ý Ù»Í Ï³ß³éùÁ Ýß³Ý³ÏáõÙ¿, áñë³ÑÙ³Ýáí ³é³Ýó å»ï³Ï³Ý ïáõñù í×³ñ»-ÉáõÏ³ÓÝÏ³óíÇ ·áõó» ÙÇ ³ÙµáÕç µ»éÝ³ñÏÕ ÍË³-Ëáï¨å»ï³Ï³Ý·³ÓÓ³ñ³ÝÁÙ³ùë³ÛÇÝ ïáõñùÇ ãí×³ñÙ³Ý Ñ»ï¨³Ýùáí ÏÏáñóÝÇ Ñ³½³ñ³íáñ ¹á-É³ñÝ»ñ: ì»ñç»ñë Þ³ÝÑ³ÛáõÙ Ñ³ÛïÝ³µ»ñí»ó, áñ Ù³ùë³ÛÇÝ ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇó Ù»ÏÁ Ï³ñáÕ³ó»É¿å»-ïáõÃÛ³ÝÁ Ë³µ»É 145 ÙÉÝ ²ØÜ ¹áÉ³ñáí: Ü³ áõÕ-Õ³ÏÇáñ»Ý ·ÝáõÙ ¿ñ ßñç³Ý³éáõÃÛ³Ý Ñ³ñÏÇ Ùáõí-Ù³Ý Ù³ëÇÝ Ï»ÕÍ ³Ý¹áññ³·ñ»ñ¨ í³×³éáõÙ ¿ñ ¹ñ³Ýù ï»ÕÇ ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ: ²ñ¹ÛáõÝùáõÙ µéÝ³·ñ³íí»É»Ý 3194 Ï»ÕÍ Ñ³ßÇíý³Ï ïáõñ³Ý»ñ:

Ð³Ù³ßË³ñÑ³ÛÇÝ Ù³ùë³ÛÇÝ Ï³½Ù³Ï»ñåáõ-ÃÛáõÝÁ (ÐØÎ) ³ÛÝ Ï³ñÍÇùÇÝ¿, áñ Ïáéáõåóç³ÛÇ Í³-·áõÙÁ ³é³í»É ÑÝ³ñ³íáñ¿ ³ÛÝ ï»Õ, áñï»Õ Ù³ù-ë³ÛÇÝ ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÁ՝

- *Ունեն իշխանության մենաշնորհ հաճախորդների հանդեպ:*
- *Ունեն դիսկրեցիոն լիազորություններ ապրանքների կամ ծառայությունների մատակարարման առումով:*
- *Օգտվում են վերահսկողության կամ հաշվետու լինելու գոյություն ունեցող ցածր մակարդակից:*

¸ñ³ Ñ»ï Ù»Ï ï»Õ, ÐØÎÝ ³í»É³óÝáõÙ¿, áñ ³ÝÑñ³Å»ßï¿Ñ³ßíÇ ³éÝ»É Éñ³óáõóÇã ÙÇß³ñù ³ÛÉ ·áñÍáÝÝ»ñ, áñáÝù ³½¹áõÙ »Ý í³ñã³Ï³Ý Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹ñë¨áñÙ³Ý ³ëï Çï×³ÝÇ íñ³: ²Û¹ ·áñ-ÍáÝÝ»ñÁ Ý»ñ³éáõÙ »Ý՝

- *Մասնային աշխատողների աշխատավարձի մակարդակը:*
- *Այն մասշտաբները, որոնցում կազմակերպչական կույտուրան և վարքի նորմերը խրախուսում են հակահրավական վարվելակերպը կամ ակտիվորեն խոչընդոտում են դրան: Սրանց մեջ են մտնում պատիժները օրենքը խախտելու համար:*
- *Վարչական վերահսկողության կիրառվող միջոցներում պարունակվող զսպիչ ազդեցության ուժը:*
- *Հաճախորդների հետ մասնային չինովնիկների անմիջական շփման մասշտաբները:*

²Û¹áõÑ³Ý¹»ñÓ, »Ã» Ïáéáõåóç³ÛÇ Ñ³Ûï Ý³-µ»ñÙ³Ý ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÁ ó³Íñ¿, Ýñ³ ¹»Ù ÏÇ-ñ³éíáÕ é³½Ù³í³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÝ ³ñ¹»Ý áã ÙÇ Ýß³-Ý³ ÏáõÃÛáõÝ ã»Ý áõÝ»ÝáõÙ³:

Îáéáõåóç³ÛÇ Í³·Ù³ÝÁ Ï³ñáÕ »Ý Ýå³ëï»É Ý³¨ ³ÛÉ¨ ³ÛÉ ãÉáõÍí³Í Ñ³ñó»ñ, ûñÇÝ³Ï, »Ã»՝

- *Գոյություն ունեցող օրենքները բարդ են ընկալման համար և դրա հետևանքով կարող են ունենալ տարբեր մեկնություններ:*
- *Հարկերի վճարումը հաճախակի շփումներ է պահանջում հարկատուների և հարկային գերատեսչության աշխատողների միջև:*
- *Ոչ nf չի գաղտնվում որպես կոռուպցիա որակվող վարչարարների գործողությունների բացահայտումը, կամ նման գործողությունների բացահայտումը հանդիսանում է խրթին գործ, կամ դրանց հայտնաբերման դեպքում կիրառվում են չափազանց մեղմ պատիժներ, կամ ընդհանրապես միջոցներ չեն ձեռնարկվում:*

- *Պետական գործառույթներ իրականացնելուն լիազորված պաշտոնյաների նկատմամբ պետական վերահսկողության միջոցներն ընդհանուր առմամբ անբավարար են:*

Ð»ï³½áï áõÃÛáõÝÝ»ñÁ óáõÛó »Ý ï³ÉÇë, áñ ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ »ñÏñáõÙ áã å³ßï áÝ³Ï³Ý ïÝï»ëáõÃÛ³Ý Ù³ëßï³µÝ»ñÇ ³×Ç å³ï×³é »Ý Ñ³Ý¹Çë³-ÝáõÙ Ñ»ÝóÑ³ñÏ³ÛÇÝ áõ Ï³ñ·³ íáñÇã é»ÅÇÙÝ»ñÇ áã ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï ¨ ¹ÇëÏñ»óÇáÝ ÏÇñ³éáõÙÁ ¨ Ïáéáõå óÇ³ÛÇ ³éÏ³ÛáõÃÛáõÝÁ: ¸³ ³ñ·»É³ ÏáõÙ ¿ áÕç ïÝï»ëáõÃÛ³Ý ½³ñ·³óáõÙÁ: àã å³ßï áÝ³Ï³Ý Ï³Ù ëï í»ñ³ÛÇÝ ïÝï»ëáõÃÛ³Ý Ù»Í Ù³ëßï³µÝ»ñ áõÝ»óáÕ »ñÏñÝ»ñÁ ³×Ç ï»Ùå»ñÇ ¹³Ý¹³Õ»óÙ³Ý ÙÇ ï áõÙ »Ý óáõó³µ»ñáõÙ⁴: Îáéáõ å óÇ³Ý, ÙÇ ÏáÕÙÇó, Ïñ×³ ï áõÙ ¿ å»ï³Ï³Ý »Ï³Ùáõ ïÝ»ñÁ, ÇëÏ ÙÛáõë ÏáÕÙÇó, ¹³Ý¹³Õ»óÝáõÙ ¿ ïÝï»ë³Ï³Ý ³×Á: ØÇ¨ÝáõÛÝ Å³Ù³Ý³Ï` ÏáéáõÙå³óí³Í ãÇÝáíÝÇÏÝ»-ñÁç³ÝáõÙ»Ý ÑÝ³ñ³íáñÇÝë³í»É³óÝ»É å»ï³Ï³Ý Í³Ëë»ñÁ` Ñ»ï³·³ÛáõÙ »Ï³Ùáõï ëï³Ý³Éáõ Çñ»Ýó ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ÁÝ¹É³ÛÝ»Éáõ Ýå³-ï³Ïáí: ²Û¹å ÇëÇÓ·ïáõÙÁ Ýå³ëïáõÙ¿µÛáõç»ï³-ÛÇÝ ¹»ýÇóÇ ïÇ ³é³ç³óÙ³ÝÁ⁵:

Ø²ÎÇ ²é¨ïñÇ ¨ ½³ñ·³óÙ³Ý ËáñÑñ¹Ç Ñ³Û-ï³ñ³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ù³Ó³ÛÝ ß³ï »ñÏñÝ»ñáõÙ Ù³ùë³ÛÇÝ Ó¨³Ï³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ Ñ»ï¨»Éáõ Í³Ë-ë»ñÁ ·»ñ³½³ÝóáõÙ »Ý ³åñ³ÝùÝ»ñÇ ï»Õ³÷áË-Ù³Ý Ñ³Ù³ñ í×³ñíáÕ ïáõñù»ñÁ: ¸³ Ù³ùë³ÛÇÝ ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·»ñÇ Ë×áÕí³Í µÝáõÛÃÇ Ñ»ï Ï³å í³Í Ï³ñ¨áñ ÙÇ ÑÇÙÝ³Ñ³ñó ¿: ²Ñ³ ³ñ¹»Ý ÙÇ ù³ÝÇ ï³ñÇ ¿µ³½Ù³ÃÇí »ñÏñÝ»ñÇ Ý»ñÙáõÍáÕÝ»ñ ¨ ³ñ-ï³Ñ³ÝáÕÝ»ñ ·³Ý·³ ïáõÙ »Ý, áñ ³Û¹ ÁÝÃ³ó³-Ï³ñ·»ñÁ µ³ñ¹áõÃÛáõÝÝ»ñ »Ý ³é³ç³óÝáõÙ ¨ Ñ³Ý-·»óÝáõÙ »Ý Ïáéáõå óÇ³ ÍÝáÕÇñ³íÇ×³ÏÝ»ñÇ:

ØÛáõë ÏáÕÙÇó` áñáß »ñÏñÝ»ñ ·áñÍÝ³Ï³Ýáñ»Ý áñ¹»·ñ»É »Ý ¹»Ù÷ÇÝ·³ÛÇÝ Ù³ñï³í³ñáõÃÛáõÝ ¨ µ³ó³Ñ³Ûïáñ»Ý Ëñ³Ëáõëáõù »Ý §ã³ñãÇ³Ï³Ý¦ ³é¨ïáõñÁ: Êñ³Ëáõë»Éáí ÝÙ³Ý ³é¨ïáõñÁ` Ýñ³Ýù Ï³ñáÕ »Ý Éáõñç íÝ³ë Ñ³ëóÝ»É Ñ³ñ¨³Ý »ñÏñÝ»ñÇ ³ñ¹ÛáõÝ³µ»ñáõÃÛ³Ý ×ÛáõÕ»ñÇÝ ¨ Ýå³ë-ï»É Ý»ñÙáõÍáÕÝ»ñÇ ¨ Ù³ùë³ÛÇÝ ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇ ÙÇç¨ §·áñÍÁÝÏ»ñáõÃÛ³Ý¦ ëï»ÕÍÙ³ÝÁ⁶:

ä»ï³Ï³Ý »Ï³Ùáõï Ý»ñÇ ëï³óÙ³Ý µÝ³·³-í³éáõÙ Ïáéáõå óÇ³ÛÇ Ù³Ï³ñ¹³ÏÁ Ýí³½³·áõÛÝÇ Ñ³ëóÝ»ÉÁ Ï³ñ¨áñ Ýß³Ý³ÏáõÃÛáõÝ áõÝÇ ÙÇ ù³ÝÇ å³ï×³éÝ»ñáí:

- *Դա պետությանը բերում է եկամուտներ, որոնք անհրաժեշտ են ծախսերի ֆինանսավորման, բնակչությանը հասարակական բարիքներ տրամադրելու, տնտեսական անվտանգության ապահովման համակարգի պահպանման և ենթակառուցվածքների ստեղծմանը և զարգացմանը դրամական միջոցներ տրամադրելու համար:*
- *Դա նպաստում է տնտեսության արդյունավետության աճին՝ հարկերի վճարումից խուսափելու պատճառով նրա աղավաղումների շտկման ճանապարհով:*
- *Դա խրախուսում է արդար մրցակցությունը (հարկեր վճարողների և դրանից խուսափողների միջև):*
- *Դա նպաստում է տնտեսական աճին և զարգացմանը՝ հնչպես հայրենական, այնպես էլ օտարերկրյա ֆեռնարկատերերի համար ներդրումային կլիման բարելավելու շնորհիվ:*
- *Դա կրճատում է արտաքին դեֆիցիտը և փոխառությունների չափերը, հնչպես նաև կայունացնում է արտարժութային կուրսը: Կոռուպցիան հանախ կապված է կապիտալի արտահոսքի բարձր մակարդակի հետ:*
- *Դա պաշտպանում է շարքային քաղաքացուն, որը ստիպված է վճարել կոռուպցիայի բացասական բոլոր հետևանքների համար:*

ä º î ² Î ²Ü º Î ²ØàôîÜºðÆ àÈàðîàôØ ´²ðºöàÊàôØÜºðÆ úðÆÜ² ÎÜºð

Ð³Ù³ßË³ñÑ³ÛÇÝ µ³ÝÏÇ ÏáÕÙÇó ³Ûë áÉáñ-ïáõÙ µ³ñ»÷áËáõÙÝ»ñ Ï³ï³ñ³Í »ñÏñÝ»ñÇ ß³ñ-ùáõÙ ÑÇß³ï³ÏíáõÙ »Ý È³ï³Ý¨ ¶í³ï»Ù³É³Ý⁷:

ä»ï³Ï³Ý »Ï³Ùáõï Ý»ñÇ áÉáñ ïÇ Ï³é³í³ñ-Ù³Ý µÝ³·³í³éáõÙ Ïáéáõå óÇ³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ È³ï³í³ÛáõÙ ÏÇñ³éíáÕ ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ Ñ³Ý-¹Çë³ÝáõÙ¿ í»ÉÇ ÁÝ¹³ñÓ³Ï ÙÇ é³½Ù³í³ñáõ-ÃÛ³Ý Ù³ë: ²Ûë »ñÏñÇ å»ï³Ï³Ý»Ï³Ùáõï Ý»ñÇ Í³-é³ÛáõÃÛ³Ý Ï³éáõóí³Íù³ÛÇÝ Ñ³Ù³Ï³ñ·Á Ï³ï³-ñ»É³·áñÍí»É¿` Ýñ³ ßñç³Ý³ïÝ»ñáõÙ áÕç Ñ³ñï³-Ñ³ÝáõÙÁ, Ù³ùë³ÛÇÝ ïáõñù»ñÁ ¨ ëáóÇ³É³Ï³Ý ³å³ÑáíÙ³Ý Ñ³Ù³ñ ÙÇçáóÝ»ñÇ ë ï³óáõÙÁ ÙÇ³í-ñ»Éáõ Ýå³ï³Ïáí, ÇÝãå»ë Ý³¨ Ý»ñùÇÝ ÑëÏáÕáõ-ÃÛ³Ý¨ Ïáéáõå óÇ³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ ³éáÕç¨ ·áñ-ÍáõÝ Ñ³Ù³Ï³ñ· ëï»ÕÍ»Éáõ Ñ³Ù³ñ: ´³óÇ ³Û¹, ëï»ÕÍí»É¿Ñ³ñÏ³ÛÇÝ áëï ÇÏ³ÝáõÃÛáõÝÇó ³ÝÏ³Ë ·áñÍáÕ ì»ñ³ÑëÏáÕ³Ï³Ý ëï áñ³µ³Å³ÝáõÙ, áñÇ å³ñï³Ï³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ù»ç»Ý Ù ïÝáõÙ:

- *Ծառայողական էթիկայի այս կամ այն կոդեքսով ղեկավարվող ծառայողական անձնակազմի վերահսկումը և կրթումը:*
- *Այլօրինի հարուցման դեպքերի հետաքննումը:*
- *Կարգապահության խախտման դեպքերի քննումը:*
- *Կոռուպցիայի դրսևորումների հետ գործ ունեցող ղեկավարների համար հրահանգների մշակումը:*
- *Աշխատանքի վերակազմակերպումը՝ որոշումների ոչ վերահսկելի ընդունման հնարավորությունները սահմանափակելու նպատակով:*
- *Զգնվության և լավ վարքի խրախուսումը:*
- *Խորհրդարանականների, նախարարների և պետական ծառայողների կողմից ներկայացվող եկամուտների և ունեցվածքի մասին հայտարարագրերի ստուգումը:*

²Ûë ³Ù»ÝÝ ³ÝáõÕÕ³ÏÇ å³Ñ³Ýç¿, áñÑ³ñÏ³-Ñ³ÝÙ³Ý ·áõÙ³ñáÉÇÝÇÑ»ßï Ñ³ßí³ñÏ»ÉÇ ¨ áñÝñ³ã³ ÷ë»ñáÉÇÝ»ÝÇñ³ ï»ë³Ï³Ý: ì»ó³Ùëí³ ÁÝÃ³ó-ùáõÙ Ùß³Ïí»ó ì³ñùÇ Ïá¹»ùë, áñÇ Ñ³Ù³ñ ÑÇÙù Í³é³Ù»ó ÐØÎÇ Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý ûñÇÝ³ÏÁ: ÐÇß-Ù³É Îá¹»ùëÁ ï³ÉÇë¿ ³ñï³ùÇÝ ûñ»ÝùÝ»ñÇ, Çñ³-í³Ï³Ý ÝáñÙ»ñÇ ¨ áñáÝáõÙÝ»ñÇ Ñëï³Ï µ³ó³ï-ñáõÃÛáõÝÁ, ÇÝãå»ëÝ³¨ óáõÛó»Ý ïñí³Í, Ã» ÇÝãå»ë»Ý ¹ñ³Ýù Ï³åí³Í Ù³ùë³ïÝ»ñÇ Í³é³ÙáÕ³Ï³Ý ³ÝÓÝ³Ï³½ÙÇ ³éûñÛ³ ³ßË³ï³ÝùÇ Ñ»ï: ì»ñá-ÑÇßÛ³É ¹Çñ»Ï ïÇíÝ»ñÁ å³ñáõÝ³ÏáõÙ »Ý Ññ³Ñ³Ý-·áõÙÝ»ñ ³ÛÝ Ù³ëÇÝ, Ã» ÇÝãå»ë å»ïù¿ ·áñÍÇ Í³-é³ÙáÕ³Ï³Ý ³ÝÓÝ³Ï³½ÙÁ Ï³ß³éùÇ ³é³ç³ñÏë ï³Ý³Éáõ ¹»åù»ñáõÙ[8]:

¶í³ï»Ù³É³Ý áñáßáõÙ¿ ÁÝ¹áõÝ»É Ù»Ï³í ïáÝáÙ Ù³ñÙÝáõÙ Ñ³ñÏ³ÛÇÝ ¨ Ù³ùë³ÛÇÝ µáÉáñ ·»ñ³-ï»ëãáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ÙÇ³íáñ»Éáõ Ù³ëÇÝ: Ì³é³ÛáÕ³-Ï³Ý áÕç ³ÝÓÝ³Ï³½ÙÁ Ï³Ù ³ÙµáÕçáíÇÝ ÷áËí»ó, Ï³Ù ¿É Ûáõñ³ù³ÝãÛáõñ ³ßË³ï³ÏÇó ¹ÇÙáõÙ ·ñ»ó Çñ»Ý Çñ ÇëÏ å³ßïáÝÇÝ ÝáñÇó Ýß³Ý³Ï»Éáõ Ù³ëÇÝ: ²ßË³ï³ÝùÇ ÁÝ¹áõÝÙ³Ý áÕç ·áñÍÁÝÃ³óÇ Çñ³Ï³-Ý³óáõÙÁ å³ÛÙ³Ý³·ñáí ïñí»ó Ï³¹ñ»ñÇ Ñ³í³-ù³·ñÙ³Ùµ ½µ³ÕíáÕ Ù³ëÝ³íáñ ýÇñÙ³Ý»ñÇÝ ¨ ï»ÕÇÑ³Ù³Éë³ñ³ÝÝ»ñÇó Ù»ÏÇÝ: ´³óÇ ³Û¹, ·áñÍÇ ¹ñí»ó ýÇÝ³ÝëÝ»ñÇ Ï³é³í³ñÙ³Ý ÙÇ³ëÝ³Ï³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·[9], ÇÝãå»ëÝ³¨ í»ñ³Ý³Ûí»óÇÝ¨ å³ñ-½»óí»óÇÝ ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»óáÕ ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·»ñÁ: ²Û-ÝáõÑ»ï¨ ù³ñá½³ñß³í ëÏëí»ó, áñÇ Ýå³ï³ÏÝ¿ñ Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³ÝÝ Çñ³½»Ï»É ³ÛÝ Ñ³çáÕáõÃÛáõÝÝ»-ñÇÙ³ëÇÝ, áñáÝóÑ³ë»É¿ ÝáñÙ³ñÙÇÝÁÑ³×³ËáñÁ-Ý»ñÇëå³ë³ñÏÙ³Ýáñ³ÏÇµ³ñÓñ³óÙ³Ý¨ å»ï³-Ï³Ý »Ï³ÙáõïÝ»ñÇëï³óÙ³Ý áÉáñïáõÙ Ý³Ë³Ýß-í³Íóáõó³ÝÇßÝ»ñÇÝÑ³ëÝ»Éáõ ·áñÍáõÙ[10]:

È»Ñ³ëï³ÝáõÙ Î»ÝïñáÝ³Ï³Ý Ù³ùë³ÛÇÝ í³ñãáõÃÛáõÝÁ É³ÛÝ³Í³í³Éµ³ñ»÷áËáõÙÝ»ñ¿Ý³-Ë³Ó»éÝ»É å»ï³Ï³Ý »Ï³ÙáõïÝ»ñÇ Ñ³í³ùÙ³Ý áÉáñïáõÙ: ¸ñ³Ýù áõÕÕí³Í »Ý ÑÇßÛ³É í³ñãáõÃÛ³Ý Í³é³ÙáÕ³Ï³Ý ³ÝÓÝ³Ï³½ÙÇ ³½ÝíáõÃÛ³Ý ³å³-ÑáíÙ³ÝÁ, ÇÝãå»ëÝ³¨ å³ñáõÝ³ÏáõÙ »Ý Ïá-éáõåóÇ³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ áõÅ»Õ³óÙ³ÝÝ áõÕÕí³Í ÙÇ ³ÙµáÕçß³ñù ÙÇçáó³éáõÙÝ»ñ: Þ³ï³í»ÉÇ Ù»Í µ�í³ËÝ¹ñáõÃÛáõÝ¿ óáõó³µ»ñíáõÙ Ù³ùë³ÛÇÝ ³ß-Ë³ï³ÏÇóÝ»ñÇÝ ³ßË³ï³ÝùÇ ÁÝ¹áõÝÙ³Ý ·áñ-ÍáõÙ: öáñÓ³ßñç³ÝáõÙ ³Ù»Ý ÙÇ Ýáñ ³ßË³ï³ÏÇó Ûáõñ³ù³ÝãÛáõñ í»ó ³ÙÇëÁ Ù»Ï ³ÝóÝáõÙ¿ ³ï»ë-ï³íáñáõÙ, áñÇ ÁÝÃ³óùáõÙ ëïáõ·íáõÙ¿ áã ÙÇ³ÛÝ Ù³ëÝ³·Çï³Ï³Ý Çñ³½»ÏáõÃÛáõÝÁ, ³ÛË¨ Ñ³Ïí³-ÍáõÃÛáõÝÁ ÏáéáõåóÇ³ÛÇÝ: Ø³ùë³ÛÇÝ Ù³ñÙÇÝÝ»-ñáõÙ Ùßï³Ï³Ý ³ßË³ï³ÝùÇ ³ÝóÝáÕ ³ÝÓÇÝù ÝáõÛÝå»ë ³ÝóÝáõÙ »Ý Ñ³Ù³ÝÙ³Ý ëïáõ·áõÙ: Øïóí³Í¿ ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý³Ïï ÇíÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ ³Ù»-Ý³ÙÛ³ Ñ³Ûï³ñ³ñ³·ñ»ñÇ Ý»ñÏ³Û³óáõÙ, ¹ñ³ÝÇó µ³óÇ, ï Ýûñ»ÝÝ Çñ³íáõÝù áõÝÇó³ÝÏ³ó³Í Å³Ù³-Ý³Ï å³Ñ³Ýç»É Éñ³óáõóÇã ï»Õ»ÏáõÃÛáõÝÝ»ñ: àõÅ»-Õ³óí³Í¿ Ý»ñùÇÝ ÑëÏáÕáõÃÛáõÝÁ, áõÅÇ Ù»ç¿ Ù ï»É Ù³ùë³ÛÇÝ Í³é³ÛáõÃÛáõÝáõÙ í³ñùÇ Ýáñ Ïá¹»ùëÁ: ´³óÇ ³Û¹, ·Çï³Ñ»ï³½áï³Ï³Ý ³ÝÏ³Ë ÁÝÏ»-ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇó Ù»ÏÝ áõëáõÙÝ³ëÇñáõÃÛáõÝÝ»ñ¿Ï³-ï³ñáõÙÑ³×³ËáñÁÝ»ñÇ ¨ µÝ³ÏãáõÃÛ³Ý ßñç³ÝáõÙ Ñ»ï³¹³ñÓÏ³åÇëÏ½µáõÝùáí` å³ñ½»Éáõ Ñ³Ù³ñ, Ã» áñù³Ýáí»Ý Ñ³çáÕÝ»ñÏ³µ³ñ»÷áËáõÙÝ»ñÁ:

²ýñÇÏÛ³Ý »ñ»ù »ñÏñÝ»ñ (¶³Ý³Ý, î³Ý-½³ÝÇ³Ý ¨ àõ·³Ý¹³Ý) ¨ë Ó»éÝ³ÙáõË »Ý »Õ»É Çñ»ÝóÑ³ñÏ³ÛÇÝ ·»ñ³ï»ëãáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ³ñÙ³ï³-å»ë í»ñ³÷áË»Éáõ ·áñÍÇÝ` Ýå³ï³Ï áõÝ»Ý³Éáí Ù»Í³óÝ»É å»ï³Ï³Ý »Ï³Ùáõï Ý»ñÇ Í³í³ÉÁ ¨ ë³ÓÓ³Ñ³ñ»Éáõ Ïáéáõåóç³Ý: ²Ûë µ³ñ»÷áËáõÙÝ»-ñÇ ÁÝÃ³óùáõÙ Ýßí³Í »ñÏñÝ»ñáõÙ ëáíáñ³Ï³Ý å»-ï³Ï³Ý Í³é³ÙáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·Çó ¹áõñë ï»ÕÍ-í»É »Ý Ñ³ïáõÏ Ñ³ñÏ³ÛÇÝ Ù³ñÙÇÝÝ»ñ, áõñ áñå»ë ÑÇÙÝ³Ï³Ý Ëñ³Ëáõë³Ýù¿ÁÝïñí»É³ßË³ï³ÏÇó-Ý»ñÇ µ³ñÓñ³ßË³ï³í³ñÓÁ`ß³ï³í»ÉÇ µ³ñÓñ, ù³Ý å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛáõÝáõÙ Ýñ³Ýó ·áñÍÁÝ-Ï»ñÝ»ñÇÝÁ: ´³óÇ ³Û¹, î³Ý½³ÝÇ³Ý Çñ Ùáï Ùïóñ»É¿§Å¦Ñ»é³Ëáë³·ÇÍ¨Ñ³ñÏ»ñÇí×³ñáõ-ÙÇó Ëáõë³÷»Éáõ Ù³ëÇÝ ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛ³Ý í³ñ-Ó³ïñÙ³ÝÑ³Ù³Ï³ñ·:ê³Ï³ÛÝ³é³çÇÝÑ³çáÕáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇó Ñ»ïá³Ûë»ñ»ù»ñÏñÝ»ñáõÙ¿É ëÏë»óÇÝ ËÝ¹ÇñÝ»ñ Í³·»É: Ü³Ë` ³ßË³ï³í³ñÓÇ ³í»ÉÇ µ³ñÓñ¹ñáõÛùÝ»ñÁ ãå³Ñå³Ýí»óÇÝ ù³Õ³ù³óÇ³-Ï³Ý Í³é³ÛáÕÝ»ñÇ ÙÛáõë Ù³ëÇ Ñ³Ý¹»å, ÇÝãÁ ß³ï ßáõï µ»ñ»ó ³é³ÝÓÝ³Ñ³ïáõÏ Ï³ñ·³íÇ×³ÏÇ Ïáñëï Û³Ý: ºí»ñÏñáñ¹º ³Û¹å»ë¿É ãÙß³Ïí»ó ³ñ¹-ÛáõÝ³í»ï Ý»ñùÇÝ é³½Ù³í³ñáõÃÛáõÝ` ³éáÕç¿ÃÇ-Ï³Ï³Ý ÑÇÙùÇ ëï»ÕÍÙ³Ý¨ å³Ñå³ÝÙ³Ý Ñ³-Ù³ñ[11]:

Ì³é³ÛáÕ³Ï³Ý¿ÃÇÏ³ÛÇ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï Ï³-é³í³ñÙ³Ý å³ï×³éáí î³Ý½³ÝÇ³ÛáõÙ¨ àõ·³Ý-¹³ÛáõÙ ÝáõÛÝÇëÏ µ³ñÓñ ³ßË³ï³í³ñÓ»ñÇ¨ ³ß-Ë³ï³ÝùÇ É³í å³ÛÙ³ÝÝ»ñÇ å³ñ³·³ÛáõÙ Ïá-éáõåóÇ³Ý ³é³çí³ å»ë Í³ÕÏáõÙ¿áõµ³ñ·³í³-×áõÙ: ÆÝãå»ëóáõÛó ïí»ó åñ³Ïï ÇÏ³Ý, ³ßË³ï³-í³ñÓ»ñÇ µ³ñÓñ³óáõÙÁ Ñ³Ý·»óñ»ó µ³ñÓñ í³ñ-Ó³ïñíáÕ, ë³Ï³ÛÝ, ³ÛÝáõ³Ù»Ý³ÛÝÇí, ¹»é¨ë ã³-÷³½³Ýó ÏáéáõÙå³óí³Í Ñ³ñÏ³ÛÇÝ ·»ñ³ï»ëãáõ-ÃÛ³Ý ëï»ÕÍÙ³Ý: ºñµ ÏáéáõÙå³óí³Í å³ßïáÝÛ³-Ý»ñÇÝ µ³ó³Ñ³Ûï»óÇÝ¨ Ñ»é³óñ»óÇÝ, Ýñ³Ýù, áñ-å»ë Ï³ÝáÝ, ³Ýó³Ý Ù³ëÝ³íáñ Ñ³ïí³Í` áñå»ë Ñ³ñÏ³ÛÇÝ Ñ³ñó»ñáí ËáñÑñ¹³ïáõÝ»ñ¨ ëÏë»óÇÝ Ñ³çáÕáõÃÛ³Ùµûï³·áñÍ»É Çñ»ÝóÝ»ñùÇÝ Ï³å»-ñÁ` Ñ³Ï³Çñ³í³Ï³Ý ·áñÍáõÝ»áõÃÛáõÝÁ ß³ñáõÝ³-Ï»Éáõ Ñ³Ù³ñ: ÆÝã¨Çó», Ñ³ñÏ³ÛÇÝ Ùáõïù»ñÁ, ³ÛÝ-áõ³Ù»Ý³ÛÝÇí, áñáß³ÏÇáñ»Ý³×»óÇÝ:

²éÏ³ ÷áñÓÁ ÃáõÙÉ¿ ï³ÉÇë »ÝÃ³¹ñ»Éáõ, áñ Ñ³ñÏ³ÛÇÝ Ùáõïù»ñÇ³í»É³óÙ³Ý»Õ³Ý³Ï³ÏÝ»ñÇó Ù»-ÏÁ Ï³ñáÕ¿¹³éÝ³É Ñ³ñÏ³ÛÇÝ ï»ëáõãÝ»ñÇ ÑÝ³ñ³-íáñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÁÝ¹É³ÛÝáõÙÁ, ¨ ³Ù»Ý¨ÇÝ ¿É áã` Ý»-Õ³óáõÙÁ: ²Ûë Ï³ñÍÇùÁ ÑÇÙÝíáõÙ¿ ³ÛÝ »ÝÃ³¹ñáõ-

ÃÛ ³ Ý í ñ ³ , áñ Ñ ³ ñ Ï ³ ÛÇÝ ï »ëáõãÝ»ñÁ ÏëÏë»Ý ³ í »ÉÇ ß ³ ï Ñ ³ í ³ ù»É å» ï áõÃÛ ³ Ý Ñ ³ Ù ³ ñ ÝáõÛÝÇëÏ ³ ÛÝ å ³ ñ ³ · ³ ÛáõÙ, »ñµ Ýñ ³ Ýù ³ í »ÉÇ ß ³ ï Ñ ³ í ³ ùáõÙ »Ý Çñ»Ýó Ñ ³ Ù ³ ñ: ²Ûë Ã»½Á Ñ ³ ½Ç í Ã» Ë»É ³ ÙÇ ï ¿: à±ñ Ï ³ é ³ í ³ ñáõÃÛáõÝÁ Ï ³ ñ¹ ³ ñ ³ óÝÇ ÙÇ Çñ ³ íÇ× ³ Ï, »ñµ Ý ³ ÇÝùÝ ¿ ¹ñ¹áõÙ Ïáéáõå ³ ó í ³ Í å ³ ß ï áÝÛ ³ Ý»ñÇÝ ÝÙ ³ Ý Ï»ñåáí Ñ ³ ñë ï ³ Ý ³ É` Ç Ñ ³ ßÇí Çñ »ñÏñÇ ù ³ - Õ ³ ù ³ óÇÝ»ñÇ: º í ÁÝ¹ëÙÇÝ ÝÙ ³ Ý Ï ³ é ³ í ³ ñáõÃÛáõÝÁ Ç±Ýã µ ³ ó ³ ï ñáõÃÛáõÝ Ï ³ ñáÕ ¿ ï ³ É å» ï ³ Ï ³ Ý Í ³ - é ³ ÛáõÃÛ ³ Ý ÙÝ ³ ó ³ Í Ù ³ ëÇÝ[12]:

´ ²ð º öàÊØ²Ü Ì ð ²¶ð º ðÆò Ø º ÎÀ

Îáéáõå óÇ ³ ÛÇ ¹»Ù å ³ Ûù ³ ñÇ Íñ ³ ·ÇñÁ Ï ³ ñáÕ ¿ å ³ ñáõÝ ³ Ï»É Ñ» ï ¨Û ³ É ÙÇçáóÝ»ñÁ©

- **Հարկային կամ մաքսային կանոնների պարզեցում**: *Այդ օրենքները և օրենսգրքերը հաճախ շատ բարդ ու դժվար են ընկալման համար և պաշտոնատար անձանց տալիս են դիսկրեցիոն լիազորություններ: Եթե մենք ցանկանում ենք կոռուպցիան հասցնել նվազագույնի, ապա կանոնները, չնչին բացառությամբ, պետք է լինեն պարզ ու հասկանալի: Բացի այդ, նրանք պետք է լինեն հանրահայտ: Տեղեկատվությունը և փաստաթղթերին ներկայացվող պահանջները հարկ է հասցնել նվազագույնի: Պետական եկամուտների կառավարման մարմինը տեղեկատվության և փաստաթղթերի իր պահանջմունքները պետք է որոշի այնպես, որպեսզի վարչական պահանջները դառնան նվազագույն: Այդ մարմնի հաճախորդները, ինչպես նաև լայն հասարակությունը պետք է իրազեկվեն նոր հաղորդագրությունների և կարևոր հայտարարությունների մասին: Եթե մաքսային տուրքերը և հարկային դրույքաչափերը ընկալվում են որպես արդարացի, ապա քաղաքացիների մոտ եղած կոռուպցիոն հակվածությունները կնվազեն:*
- **Ընթացակարգերի և մեկնաբանությունների ստանդարտացում:** *Ընթացակարգերի վերաբերյալ ձեռնարկները և էլեկտրոնային ձևերը պետական եկամուտների ստացման ծառայություններին օժտում են թափանցիկության ավելի մեծ աստիճանով, նեղացնում են պաշտոնատար անձանց կողմից չվերահսկվող որոշումների կայացման հնարավորությունները և ամրապնդում են ենթահաշվետվայնությունը: Ստանդարտացված ընթացակարգերը պետք է սահմանափակեն պաշտոնատար անձանց և հաճախորդների երես առ երես շփումները և կրճատեն անհրաժեշտ ձևերի և/կամ սանկցիաների և վավերացումների քանակը (ըստ «բոլոր թույլտվությունները ու սանկցիաները մեկ տեղում» սկզբունքի)[13]: Մաքսային կանոնների մեկնաբանությունը պետք է կրի հետևողական բնույթ: Ներմուծողների և քաղաքացիների կողմից իրենց պարտականությունների նշում մաքսային հայտարարագրերում կարելի է սպասել միայն այն ժամանակ, երբ օրենքների մեկնաբանումը հետևողական է, իսկ ընթացակարգերը ստանդարտացված են, ըստ որում՝ յուրաքանչյուր գործարքի համար կիրառվում է նույն ռեժիմը, ինչ նախորդ գործարքի համար:*
- **Մասնագիտական չափորոշիչներ:** *Աշխատանքի պետք է ընդունել փորձառու, լավ պատրաստված ղեկավարների, այլ ոչ մարդկանց, որոնց պաշտոնի են նշանակում քաղաքական նկատառումներով: Ծառայողական անձնակազմի այլ ներկայացուցիչների աշխատանքի ընդունելու կամ ծառայողական առաջխաղացման ժամանակ անհրաժեշտ է հենվել վաստակի համակարգի վրա, նշանակել աշխատավարձ, որը կապահովի նվազագույն ապրուստը, և մշտապես բարձրացնել աշխատակցի որակավորումը: Բացի այդ, պարտականությունները պետք է բաշխվեն կատարվող գործառույթներին և գանգատների քննման մեխանիզմներին համապատասխան: Անհրաժեշտ է կատարելագործել աշխատանքի ընդունման ընթացակարգերը, հավելյալ վարձատրել օրինակելի աշխատանքի համար և կարգապահական պատասխանատվության միջոցներ կիրառել նրանց նկատմամբ, ովքեր խախտում են մաքսային կանոնները:*
- **Վերահսկողության միջոցները:** *Ինչպես հարկային, այնպես էլ մաքսային ծառայությունները պետք է պարբերաբար ենթարկվեն վերահսկողության ինչպես ներքին, այնպես էլ արտաքին միջոցների ազդեցությանը: Այդ միջոցներն ավելի արդյունավետ դարձնելու համար պետք է սահմանվեն գործառնության արդյունավետության չափորոշիչներ (ինչպես պետական եկամուտների ստացման հսկիչ ցուցանիշներին, այնպես էլ սպասարկման մակարդակին վերաբերող), ինչպես նաև վարքի կոդեքս: Այդ կոդեքսը պետք է լրացվի արդյունավետ սանկցիաների կիրառմամբ: Դրանց թվում պետք է լինեն կարգապահական ներքին միջոցներ՝ իրավախախտումների համար և իրավապահ մարմինների միջամտություն՝ ավելի լուրջ դեպքերում, օրինակ՝ ինչպիսիք են կեղծումն կամ կոռուպցիան, ի օժանդակություն ներքին միջոցների կարելի է ստեղծել վերահսկիչ հատուկ ստորաբաժանումներ:*
- **Կոմպյուտերացում:** Մաքսային փաստաթղթերի համակարգչային մշակումը, մյուս բոլոր նորամուծություններից ու փոփոխություններից, թերևս ավելի է բարենպաստ պայմաններ է ստեղծում այնպիսի ընթացակարգերի գործնական կիրառման համար, որոնք նվազագույնի կհասցնեն պաշտոնատար անձանց դիսկրեցիոն գործողությունները: Բացի այդ, համակարգչային համակարգն ունակ է տրամադրելու այնպիսի տեղեկատվություն, ինչպիսին է, օրինակ, ձևակերպման սահմանված ժամկետները գերազանցող գործողությունները կամ ոչ սովորական գործողություններ (ասենք, առաքվող ապրանք-

ների չափազանց մեծ խմբաքանակների ֆիզիկական ստուգումը) կատարող աշխատակիցների անունները:

- **Համախորհրդների հետազոտում և խորհրդատվություններ օգտվողների հետ:** *Համախորհրդների հետազոտությունն օգտակար միջոց է հիմնախնդիրների բնույթի պարզման և բարեփոխումների ընթացիկ արդյունքների վերահսկման առումով: Վերջապես, անհրաժեշտ է պարբերաբար խորհրդատվություններ անցկացնել մասնավոր սեկտորի, քաղաքացիական հասարակության, զանգվածային լրատվամիջոցների և պետական մարմինների հետ[14]:*

Ð³Ù³ßË³ñÑ³ÛÇÝ Ù³ùë³ÛÇÝ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛ³Ý ÇÝùÝ³·Ý³Ñ³ïÙ³Ý ëïáõ·Ça ó³ÝÏáõÙ[15] ½»ï»Õí³Í »Ý Ñ³ñó»ñ, áñáÝó Ù³ëÇÝ Ëáëíáõ٠¿ ²ñáõßÇ Ñéã³Ï³·ñáõÙ (¹ñ³ Ù³ëÇÝ Ëáëù Ï·Ý³ ëïáñ¨): ²ÛÝ Ñ³ñó»ñÇ Ãíáõ٠, áñáÝó ³é³ç³ñÏíáõ٠¿ å³ï³ëË³Ý»É Ï³é³í³ñÙ³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇÝ, Ï³Ý Ñ»ï¨Û³ÉÝ»ñÁ©

- *Թույլատրվո՞ւմ է արդյոք ծառայողական անձնակազմին զբաղեցնել պաշտոններ, որոնցում նա կարող է երկար ժամանակ եկամտաբեր կոռումպացված անձանց և ֆիրմաների ազդեցությանը:*
- *Սպասվո՞ւմ է արդյոք ծառայողական անձնակազմի պարբերաբար տեղափոխում այլ աշխատանքի կամ պլանային ռոտացիա:*
- *Հանդիսանո՞ւմ է արդյոք ծառայողական անձնակազմի դյուրաշարժությունը կամ ռոտացիան աշխատանքի լավ յուրացված կանոն:*
- *Կա՞ն արդյոք ծառայողական անձնակազմը պարբերաբար նոր պաշտոնների նշանակման վերահսկման գործուն մեխանիզմներ: Արդյո՞ք այդ գործընթացը զերծ է կամայականությունից կամ հովանավորչությունից:*
- *Արդյո՞ք աշխատանքի պայմանները չեն նպաստում ծառայողական անձնակազմի և համախորհրդների միջև ոչ պաշտոնական հարաբերությունների ստեղծմանը: Եթե նպաստում են, ապա ինչպիսի՞ մեխանիզմներ են նախատեսված նման պայմաններում աշխատող ծառայողական անձնակազմի համապատասխան վերստուգման և վերահսկման, ինչպես նաև նրա եկամուտների հաշվետվողականության համար:*
- *Արդյոք հասարակության հետ համագործակցության կետերում կան մեխանիզմներ, որոնք թույլ չեն տալիս, որպեսզի նախօրոք հայտնի դառնա, թե որ պաշտոնատար անձինք են այս կամ այն ժամանակ զբաղեցնելու որոշակի պաշտոններ:*
- *Արդյո՞ք կա գործառույթների բաժանում կոռուպցիայի ծագման համար առավել բարենպաստ ոլորտներում: Օրինակ՝ հնարավորություն ունի՞ այս կամ այն պաշտոնատար անձը դառնալ այս կամ այն վճարների գանձման նախաձեռնողը կամ ստուգել և թույլատրել դրանք:*

êÎàô¶àôØ ØÆÜâºì ²äð²ÜøÆ ²è²øàôØÀ

êïáõ·áõÙ ÙÇÝã¨ ³åñ³Ýù ³é³ùáõÙÁ (êØ²²) Çñ³Ï³Ý³óíáõÙ ¿ ³ÛÝ Å³Ù³Ý³Ï, »ñµ ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ ÁÝÏ»ñáõÃÛ³ÝÁ í³ñÓáõÙ »Ý ÙÇÝã¨ áñ¨¿ »ñÏÇñ ³å³ñ³ÝùÇ ³é³ùáõÙÁ ¨ Ý»ñÙáõÍáõÙÁ ëïáõ·áõÙ Ï³ï³ñ»Éáõ Ñ³Ù³ñ: êáíáñ³µ³ñ ³ñï³Ñ³ÝáõÃÁ Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý Ñ³Ûï³ñ³ñ³·Çñ ¿ áõÕÕáõÙ êØ²² Çñ³Ï³Ý³óÝáÕ ÁÝÏ»ñáõÃÛ³ÝÁ, áñÇó Ñ»ïá ³Û¹ ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÁ ëïáõ·áõÙ ¿ ³åñ³ÝùÁ ¨ ¹áõñë ·ñí³Í Ñ³ßÇíý³ÏïáõñÇ³ÛÇ ×ßïáõÃÛáõÝÁ, ³ÛÝáõÑ»ï¨ Çñ ëï³óí³Í ï»Õ»Ï³ïáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ñ³Õáñ¹áõÙ ¿ Ý»ñÏñáÕ »ñÏñÇ Ù³ùë³ÛÇÝ Í³é³ÛáõÃÛ³ÝÁ: ºñµ ³Û¹ ³å³ñ³ÝùÁ Ý»ñÏñíáõÙ ¿ »ñÏÇñ, ÑÇßÛ³É ³ñï³Ñ³ÝáõÃÇ ¨ ëïáõ·áõÙ Çñ³Ï³Ý³óñ³Í ÁÝÏ»ñáõÃÛ³Ý ÏáÕÙÇó ïñ³Ù³¹ñí³Í ï»Õ»ÏáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ñ³Ù»Ù³ï»Éáõ »Ý Ý»ñÏñí³Í ³å³ñ³ÝùÇ ã³÷³ù³Ý³ÏÇ Ñ»ï: ÆÙ³ëïÝ ³Ûëï»Õ ³Ûë ¿, áñ ÑÝ³ñ³íáñ ÉÇÝÇ µ³ó³Ñ³Ûï»É ³å³ñ³ÝùÇ ·ÝÇ ³ñÑ»ëï³Ï³Ý ³í»É³óáõÙÁ, Ï³Ù¿É ³å³ñ³ÝùÇ áã ×Çßï Ï»ë³Ï³ñ·áõÙÁ:

àñáß Ù³ëÝ³·»ï»Ýñ íÇ×³ñÏáõÙ »Ý êØ²²Ç Ñ³Û»ó³Ï»ïÁ` ÑÇÙùáõÙ »Ý»Éáí ³ÛÝ, áñ Çñ³Ï³Ý Ýå³ï³ÏÁ Ïáéáõåódz¦Ç Ë³÷³ÝáõÙ ¿ ¨ Ý»ñÏñáÕ »ñÏñÇ Ù³ùë³ÛÇÝ í³ñã³Ï³½ÙÇ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý ³Ý³ñ¹ÛáõÝ³í»ïáõÃÛ³Ý í»ñ³óáõÙÁ: ÌëïÇ Ñáõ-ÃÛ³Ý ³ñÅ³ÝÇ ùÇã íÏ³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñ Ï³Ý ³ÛÝ Ù³ëÇÝ, áñ êØ²²Ý ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï ¿ ³ÛÝ ¹»åù»ñáõÙ, »ñµ Ý»ñÏñáÕ »ñÏÇñÁ Ã³Õí³Í ¿ Ïáéáõåódz³ÛÇ Ù»ç: êØ²² Çñ³Ï³Ý³óÝáÕ ï»ëáõã³Ý»ñÇ ¨ ³ñï³Ñ³ÝáõÃÛ»ñÇ ÙÇç¨ Ñ³Ýó³íáñ Ñ³Ù³Ó³ÛÝ³íáñí³ÍáõÃÛáõÝÝ ÙÇÝã¨ ³ÛÅÙ ¿É ÑÝ³ñ³íáñ ¿ Ãíáõ٠, Ã»¨ ëïáõ·áõÙ ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ³ÏÝÑ³Ûï áñ»Ý ß³Ñ³·ñ·éí³Í »Ý å³ßïå³Ý»É ³½ÝÇí ·áñÍÁÝÏ»ñáç Çñ»Ýó µ³ñÇ Ñ³Ùµ³íÁ: ä³ï³Ñ»É ¿, áñ êØ²²Ç ·Íáí Ù³ëÝ³·Çï³óáÕ »íñáå³Ï³Ý ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇó Ù»ÏÁ, ó³ÝÏ³Ý³Éáí êØ²²Ç ³ÝóÏ³óÙ³Ý å³ÛÙ³Ý³·ÇñÝ ëï³Ý³É, Ù»Õ³íáñ¿í»É å³ï³ëË³Ý³ïíáõÃÛ³Ý Ù»ç Ý³Ë³å»ë Ý»ñ·ñ³íí³Í ·áñÍ³ÏÇóÝ»ñÇ Ýí»ñ³µ»ñÙ³Ý ëË³Éáõ٠¨ å³ñ³ÝùÇ ·ÝÇ Ù»Ï ïáÏáëÁ:

îå³íáñáõÃÛáõÝ ¿ ëï»ÕÍíáõÙ, áñ ³å³ñ³ÝùÇ ³é³ùÙ³Ý í»ñ³ÑëÏÙ³Ý ³Ûë é³½Ù³í³ñáõÃÛ³Ý ó³ËáÕÙ³Ý å³ ïX³éÝ»ñÇó Ù»ÏÁ ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ »ñÏ-ñÇ Ù³ùë³ÛÇÝ Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ` Çñ»Ýó »ñÏñÇ ë³ÑÙ³Ý³ÛÇÝ í»ñ³ÑëÏ»Éáõ ³ÝÏ³ñáÕáõÃÛáõÝÝ ¿: ÜÙ³Ý Çñ³íÇ×³ÏáõÙ Ï³ñ»ÉÇ ¿ Ñ»ßïáñ»Ý Ëáõë³÷»É ë³ÑÙ³ÝáõÙ ³å³ñ³ÝùÇ Ù³ùë³½»ñÍáõÙÇó: àõ áñù³Ý ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï »Ý å»ï³Ï³Ý »Ï³Ùáõï Ý»ñÇ ëï³óÙ³Ý ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·»ñÁ, ³ÛÝù³Ý ³í»ÉÇ Ù»Í ¿ ß³Ñ³·ñ·éí³ÍáõÃÛáõÝÁ ³å³ñ³ÝùÇ Ù³ùë³Ý»Ý·, ³é³Ýó Ù³ùë³ïáõñù í×³ñÙ³Ý Ý»ñÏñÙ³Ý Ñ³Ý¹»å: êØ²²Ç Ó³-

ËáÕÙ³Ý ÑÇÙÝ³Ï³Ý å³ï×³éÝ ³ÛÝ ¿, áñ ÏáéáõÙ-å³ói³Í ¨ áã ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï Ù³ùë³ïÝ»ñÁ Ë³-ã³Ó¨ ëïáõ·Ù³Ý Ýå³ï³Ïáí ÷³ëï³ÃÕÃ»ñÇ ÙÇ ÷³Ã»ÃÁ ã»Ý Ñ³Ù»Ù³ïáõÙ ÙÛáõëÇ Ñ»ï: Àëï ³ÛÉ ³ÕµÛáõñÝ»ñÇ` ÝÙ³Ý ÏñÏÝ³ÏÇëïáõ·áõÙÁ Ñ³Ûïý ÇÇ ¿ áñå»ë **Ñ³ßÇíÝ»ñÇ Ñ³Ù³Ó³ÛÝ»óáõÙ** ¨ ß³ï Ù»Í Ýß³Ý³ÏáõÃÛáõÝ áõÝÇ êØ²²Ç Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç ³ñ¹Ûáõ-Ý³í»ï ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ: Ð³Ï³é³Ï ¹»å-ùáõÙ Ë³ñËÉíáõÙ ¿ Ýñ³ µáõÝ ÑÇÙùÁ:

²ÛÝáõ³Ù»Ý³ÛÝÇí, Ý»ñÏ³ÛáõÙë ÍÝáõÝ¹ ¿ ³é-ÝáõÙ ÙÇ ï»ë³Ï»ï, Ñ³Ù³Ó³ÛÝ áñÇ ³ÛÝ ¹»å ù»ñáõÙ, »ñµÝ»ñÏñáÕ»ñÏñÇÙ³ùë³ÛÇÝ ·áñÍÇ ¹ñí³ÍùÁ ÑÇÙ-Ý³íáñí³Í íëï³Ñ»ÉÇ µÝáõÛÃ¿ ÏñáõÙ, ³å³ êØ²²Ý ÇëÏ³å»ë Ï³ñáõ¿ ÏÇñ³éí»É áñå»ë ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ Éñ³óáõóÇã ÙÇçáó[16]:

î²ð²ê²ÐØ²Ü²ÚÆÜ Ð²Ø²¶àð Ì²Î òàôÂÚàôÜ

ºÃ» »ñÏñÝ»ñÇ ÙÇç¨ ë³ÑÙ³ÝÝ»ñÇ »ñÏáõ ÏáÕ-Ù»ñáõÙ ãÏ³ Ñ³Ù³·áñÍ³ÏóáõÃÛ³Ý ½·³ÉÇ Ù³Ï³ñ-¹³Ï, ÏáéáõåóÇ³Ý Ï³ñáÕ¿Í³ÕÏ»É Ý³¨ ÙÇç ³½·³-ÛÇÝ ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ: êáíáñ³µ³ñ, ³Û¹åÇëÇ Ñ³Ù³·áñÍ³ÏóáõÃÛáõÝÁ Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ ¿ å»ïáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇ ÙÇç¨ »ñÏÏáÕÙ Ñ³Ù³Ó³ÛÝ³·ñ»ñÇ ³é³ñ-Ï³: ²Ûë µÝ³·³íéÁ Ñ³×³Ë ³ÝáõÃ³¹ñáõÃÛ³Ý ¿ Ù³ïÝíáõÙ, ³ÛÝå»ë áñ, ³ÝÑñ³Å»ßï ¿ å³ñµ»ñ³-µ³ñë ïáõ·»É ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ »ñÏñÇ Ýßí³Í µÝ³·³-í³éáõÙ ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»óáÕ Ñ³Ù³Ó³ÛÝ³·ñ»ñÇ ¨ ³ÛÉ å³ÛÙ³Ý³íáñí³ÍáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÁÝ¹·ñÏÙ³Ý ³é-Ï³Í³í³ÉÁ¨ µÝáõÛÃÁ: Ì»ñ³ÑëÏ»ÉáíÇñ»Ýó»ñÏñáõÙ ÁÝÃ³óáÕ Çñ³¹³ñÓáõÃÛáõÝÝ»ñÁ` ´áõÉÕ³ñÇ³ÛÇù³-Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ËÙµ»ñÁ Ùß³Ï»É¨ å ñ³Ï ïÇÏ³ÛáõÙ Ý»ñ¹ñ»É »Ý ÙÇ ÙÇçáó, áñÇ û·ÝáõÃÛ³ÙµÑÝ³ñ³íáñ¿ã³÷»É Ù³ùë³Ý»Ý· ³ñï³Ñ³Ý-Ù³Ý¨ Ý»ñÙáõÍÙ³Ý Í³í³ÉÝ»ñÁ: ¸³ Çñ³Ï³Ý³ó-íáõÙ ¿ ³Ûë å»ë ÏáãÍ³Í §Ñ³Ù»É³ÛÇÝ íÇ×³Ï³·ñáõ-ÃÛ³Ý¦ ÏÇñ³éÙ³Ý ÙÇçáóáí: Ð³Ù»Ù³ï»Éáí µáõÉÕ³-ñ³Ï³Ý å³ßïáÝ³Ï³Ý ïíÛ³ÉÝ»ñÁ ³ñï³Ñ³ÝÙ³Ý¨ Ý»ñÙáõÍÙ³Ý Ù³ëÇÝ Ñ³ñ¨³Ý»ñÏñÝ»ñÇ ïíÛ³ÉÝ»-ñÇÑ»ï`Ï³ñ»ÉÇ¿·Ý³Ñ³ï»Éëïí»ñ³ÛÇÝ ïÝïï»ëáõ-ÃÛ³Ý ÁÝ¹Ñ³Ýáõñ Ù³ëßï³µÝ»ñÁ ¨ µ³ó³Ñ³Ûï»É Ù³ùë³Ý»Ý· ³åñ³ÝùÝ»ñÇ ÑÇÙÝ³Ï³Ý ßáõÏ³Ý»ñÁ ´áõÉÕ³ñÇ³ÛáõÙ[17]:

Ð²Ø²ÞÊ²ðÐ²ÚÆÜ Ø²øê²ÚÆÜ Î²¼Ø² Î ºäàôÂÚ²Ü ²ðàôÞÚ²Ü Ðèâ²Î²¶ÆðÀ

1993Ã. Ø³ùë³ÛÇÝ Ñ³Ù³·áñÍ³ÏóáõÃÛ³Ý Ëáñ-ÑáõñÁ (³ÛÅÙ` Ð³Ù³ßË³ñÑ³ÛÇÝ Ù³ùë³ÛÇÝ Ï³½-Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝ` ÐØÎ) Ññ³å³ñ³Ï»ó Ù³ùë³ïÝ»-ñáõÙ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï Ï³é³í³ñÙ³Ý¨ ³½ÝíáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ Çñ Ñéã³Ï³·ÇñÁ[18]: Ä³Ù³Ý³ÏÇ ÁÝÃ³óùáõÙ ²ñáõßÛ³Ý Ñéã³Ï³·ÇñÁ (³Û¹ ³Ýí³ÝáõÙÁ Ý³ëï³-ó³í ï³Ý½³ÝÇ³Ï³Ý ²ñáõß ù³Õ³ùÇ ³ÝáõÝáí, áñ-ï»Õ Ï³Û³ó»É¿ ÐØÎÇ ÑÇßÛ³É Ñ³Ý¹Çåáõ Ù Á) Éñ³óí»ó ÆÝùÝ³·Ý³Ñ³ïÙ³Ý Ó»éÝ³ñÏáí, áñáõÙ µ³ó³ïñ-íáõÙ¿, Ã» ÇÝãå»ë å»ïù¿ Ï»Ýë³·áñÍ»É Ñéã³Ï³·-ñÇ¹ñáõÛÃÝ»ñÁ[19]:

ÐØÎÇ ²ñáõßÛ³Ý Ñéã³Ï³·ñáõÙ[20] ÁÝ¹·ÍíáõÙ¿, áñ »Ã» Ù³ùë³ÛÇÝ Ï³é³í³ñÙ³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÁ ç³-ÝáõÙ »Ý Ýí³×»É Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý Ñ³í³ïÁ¨ ³ç³ÏóáõÃÛáõÝÁ, ³å³ ¹ñ³ Ñ³Ù³ñ ³é³çÝ³Ñ»ñÃ ÝÃß³Ý³ÏáõÃÛáõÝ áõÝÇ ³½ÝíáõÃÛáõÝÁ: ²Ûë Ñéã³Ï³·-ñáõÙ ×³Ý³ãíáõÙ¿ ³ÛÝ µ³ó³ë³Ï³Ý ¹»ñÁ, áñÁ Ï³-ñáÕ¿áõÝ»Ý³É ÏáéáõåóÇ³Ý Ï³é³í³ñÙ³Ý ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ Ù³ñÙÝÇ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý íñ³: ²ñáõßÛ³Ý Ñéã³Ï³·ÇñÁë³ÑÙ³ÝáõÙ¿ ï³ëÁ ÑÇÙÝ³-Ï³Ý ëï½µáõÝùÝ»ñ, áñáÝóáí å»ïù¿ Õ»Ï³í³ñí»Ý Ù³ùë³ÛÇÝ Ù³ñÙÇÝÝ»ñÁ Ù³ùë³ïÝ»ñáõÙ ³½ÝíáõÃÛ³Ý ³å³ÑáíÙ³Ý í»ñ³µ»ñÛ³É Çñ»Ýó ³½·³ÛÇÝ Íñ³·ñ»ñÁ Ùß³Ï»ÉÇë:

1. Ղեկավար դերը և հավատարմությունը գործին

Կոռուպցիայի կանխարգելման համար հիմնական պա-տասխանատվությունը պետք է կրի մասնատան ղեկավարը և գործադիր կառավարման նրա խումբը: Անհրաժեշտ է ընդգծել անբասիր ազնվության և անկեղծ հավատարմու-թյան դրսևորման անհրաժեշտությունը կոռուպցիայի դեմ պայքարի ծրագրի իրականացման երկարաժամկետ գործում:

2. Կարգավորիչ հիմքը

Մասնային կանոնները, օրենքներն ու ընթացակարգերը պետք է աչքի ընկնեն առավելագույն համաչափությամբ և պարզությամբ: Մասնային ձևականությունների կատարումը անհիմն ծանրաբեռնիչ բնույթ չպետք է կրի: Հարկ է պարբերաբար և ժամանակին վերանայել և բարե-փոխել մասնատներում կիրառվող պրակտիկ մեթոդները՝ բյուրոկրատիզմի վերացման և գործառույթների անհարկի կրկնողության մասշտաբները կրճատելու նպատակով: Այն-տեղ, ուր դա հնարավոր է, արտահանվող և ներմուծվող ապ-րանքների տուրքերը պետք է լինեն չափավոր: Բացի այդ, անհրաժեշտ է նվազագույնի հասցնել բացառություններ ստանդարտ ընթացակարգերից:

3. Թափանցիկություն

Մասնային օրենքները, կանոնները, ընթացակարգերը և վարչական ղեկավար ցուցումները պետք է լինեն բոլորին հայտնի և հեշտ հասանելի: Դրանք անհրաժեշտ է կիրառել միատեսակ և այնպես, որ նրանք միմյանց չհակասեն: Անհրաժեշտ է հստակորեն որոշել այն հիմքը, որի վրա իրա-կանացվելու են դիսկրետցիոն լիազորություններ: Անհ-րաժեշտ է ներդնել բողոքարկման և վարչական վերանայ-ման մեխանիզմներ, որոնք թույլ կտան հաճախորդներին ունենալ մասնատան որոշումների վերանայման կամ բողո-քարկման համակարգ: Պետք է ներդրվեն հաճախորդների ապասարկման պարտադիր ֆեռնարկներ կամ հաճախորդ-ների կողմից ապասվելիք ապասարկման մակարդակը բնորոշող ստանդարտ աշխատանքներ:

4. Ավտոմատացում

Մասնային գործառույթները ավտոմատացումը կամ կոմպյուտերացումը կարող է բարձրացնել արտադրողականությունը և արդյունավետությունը, ինչպես նաև վերացնել կոռուպցիայի առաջացմանը նպաստող շատ հնարավորություններ:

5. Բարեփոխում և արդիականացում

Մասնային ղեկավար մարմինները պետք է բարեփոխեն և արդիականացնեն իրենց համակարգերն ու ընթացակարգերն այնպես, որ հնարավոր լինի վերացնել պաշտոնական պահանջների շրջանցումով ստացվող ցանկացած առավելության չեռբերման հնարավորությունը:

6. Աուդիտ և հետաքննության իրականացում

Կոռուպցիայի կանխարգելման և հսկողության գործում օգտավետ է լինում մոնիթորինգի և վերահսկման իրականացման մի շարք մեխանիզմների առկայությունը: Դրանցից են ներքին ստուգման, արտաքին և ներքին աուդիտի, հետաքննության իրականացման և դատական հետապնդման ծրագրերը:

7. Վարքի կոդեքս

Մասնաներում ազնվության ապահովման ցանկացած արդյունավետ ծրագրի առանցքային բաղադրիչ է հանդիսանում վարքի համընդգրկուն կոդեքսի մշակումը, հրապարակումը և ընդունումը: Դրանում պետք է հստակ և աներկբա շարադրվի այն վարքաձևը, որը ակնկալում են մասնաստան ծառայողական ողջ անձնակազմից:

8. Մարդկային ռեսուրսների կառավարումը

Կոռուպցիայի վերացման կամ կանխարգելման գործում իրենց օգտակարությունը ցույց տված մարդկային ռեսուրսների կառավարման մեթոդները ներառում են

- *Բավարար չափի աշխատավարձի այս կամ այն փաթեթի տրամադրում, որը մասնաստան ծառայողական անձնակազմին և նրա ընտանիքի անդամներին կապահովի պատշաճ կենսամակարդակ:*
- *Ծառայողական այնպիսի անձնակազմի աշխատանքի ընդունում և ամրագրում, որը պահպանում է կամ, ըստ ամենայնի, կպահպանի ազնվության և բարեխղճության բարձր չափորոշիչները:*
- *Այնպիսի դրության ստեղծում, որի ժամանակ ծառայողական անձնակազմի ընտրությունը և նրա ծառայողական առաջխաղացման ընթացակարգերը զերծ կլինեն կանխակալությունից կամ հովանավորչությունից և կիմնվեն փաստարկների համակարգի վրա:*
- *Այն բանի ապահովում, որպեսզի ծառայողական անձնակազմի տեղաբաշխման, ռոտացիայի, աշխատանքի նոր վայր կամ այլ աշխատանքի տեղափոխման մասին որոշումներում նկատի կառնվի այն հանգամանքը, որ մասնաստների ծառայողական անձնակազմը մշտապես կամ երկար ժամանակով չզբաղեցնի կոռուպցիոն հակումներին նպաստող պաշտոններ:*
- *Մասնաստների ծառայողական անձնակազմը աշխատանքի ընդունելիս և նրա առաջխաղացման ողջ ընթացքում պատշաճ ուսուցման և մասնագիտական զարգացման ապահովում, մասնագիտական գործունեության բարձր էթիկական նորմերի և չափորոշիչների պահպանման գործում նրան մշտական աջակցության ցուցաբերում, ինչպես նաև աջակցում, որպեսզի ծառայողական անձնակազմը ավելի խորն ընկալի նշված նորմերի և չափորոշիչների նշանակությունը:*
- *Պրակտիկայում կառավարման այնպիսի համակարգերի և գործունեության արդյունքների գնահատման այնպիսի մեթոդների ներդրում, որոնք կամրապնդեն գործնական ճիշտ եղանակների կիրառումը և կհատատեն անձնական ու մասնագիտական ազնվության բարձր օրինակները:*

9. Բարոյական վիճակը և կազմակերպչական կուլտուրան

Հավանականությունը, որ մասնաստան աշխատողները ազնիվ վարք կցուցաբերեն, շատ ավելի մեծ է այն դեպքերում, երբ նրանք զգնվում են բարոյական լավ վիճակում, երբ կիրառվում են մարդկային ռեսուրսների կառավարման արդար պրակտիկ մեթոդներ, ինչպես նաև երբ նրանց համար կան հիմնավոր բարենպաստ հնարավորություններ կարիերայի շարունակման և ծառայողական առաջխաղացման համար:

10. Փոխհարաբերություններ մասնավոր սեկտորի հետ

Անհրաժեշտ է աջակցել մասնային կառավարող մարմիններին մասնավոր սեկտորի հետ բաց, թափանցիկ և արդյունավետ փոխհարաբերություններ ստեղծելու և զարգացնելու գործում: Անհրաժեշտ է մասնավոր սեկտորի հանձնորդներին դրդել, որպեսզի մասնաստանը ծագող ցանկացած հարցում, ինչպես նաև գործնական որոշումներ կենսագործելիս, նրանք նս իրենց վրա վերցնեն պատասխանատվության և հաշվետու լինելու համապատասխան մակարդակ:

Ø²êÜ² ì àð êº Î îàðÆ ¸ºðÀ

Ø³ëÝ³ íáñ ë»Ï ï áñÁ áñáß³ ÏÇ ¹»ñ ¿ Ë³ÕáõÙ Ù³ùë³ÛÇÝ Í³é³ÛáõÃÛ³Ý Ù»ç Ïáéáõåóç³ÛÇ Ù³ë-ß³µÝ»ñÇ Ïñ×³ ï Ù³ÝÝ áõÕÕí³ Í ç³Ýù»ñáõÙ: ²í»ÉÇ áõ ³ í»ÉÇ Ù»Í Ãíáí »ñÏñÝ»ñáõÙ Ï³é³ í³ñÙ³Ý Ù³ù-ë³ÛÇÝ Ù³ñÙÇÝÝ»ñÁ ÙßÏ ³ Ï³Ý ÏáÙÇ ï »Ý»ñÇ ÙÇçá-óáí å³ñµ»ñ³ Ï³Ý Ñ³Ý¹Çåáõ ÙÝ»ñ ¨ ³Û¹ Ã»Ù³Ý»-ñáí ËáñÑñ¹³ ï íáõÃÛáõÝÝ»ñ »Ý ³ÝóÏ³óÝáõÙ ³ñ-Ï³Ñ³ÝáÕÝ»ñÇ ¨ Ý»ñÙáõÍáÕÝ»ñÇ Ñ» ï ` ÇÝãå»ë ³é-Ï³ ÑÇÙÝ³Ñ³ñó»ñÁ å³ñ½»Éáõ, ³ÛÝå»ë ¿É ¹ñ³Ýó Éáõ Í Ù³Ý ÁÝÃ³óùáõÙ Ó»éù µ»ñí³Í ³é³çÁÝÃ³óÁ µÝáñáß»Éáõ Ñ³Ù³ñ:

ØÇç³½· ³ÛÇÝ ³é¨ ï ñ³Ï³Ý å³É³ ï Á Ùß³Ï»É ¿ Çñ ë»÷³Ï³Ý §Ø³ùë³ÛÇÝ Õ»Ï³í³ñ óáõóáõÙÝ»-ñÁ¦` áõÕÕí³Í ³ñ¹Ç³Ï³Ý, ³ñ¹ÛáõÝ³í» ï ¨ ·áñ-

ÍáõÝ Ù³ùë³ÛÇÝ Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ ëï»ÕÍÙ³ÝÁ: ²Ûë ÷³ëï³ÃÕÃáõÙ ½»ï»ÕÍ³Í 54 Ï»ï»ñÁ ßáß³÷áõÙ »Ý ³ÛÝåÇëÇ Ñ³ñó»ñ, ÇÝãåÇëÇù »Ý µ»éÝ»ñÇ Ùß³ïáõÙÁ, í³ñã³Ï³Ý Õ»Ï³í³ñÙ³Ý ¨ Ï³ñ·³íáñÙ³Ý å³ñ½áõÃÛ³Ý áõ Ã³÷³ÝóÇÏáõÃÛ³Ý ³ÝÑñ³Å»ßï áõÃÛáõÝÁ, ¹ñ³ ³íïáÙ³ï³óáõÙÁ, ³åñ³ÝùÝ»ñÇ ¹³ë³Ï³ñ·áõÙÁ ¨ Ñ³Ù³Ï³ñ·áõÙÁ, ÇÝãå»ë Ý³¨ í»×»ñÇ ÉáõÍáõÙÁ, ë³ÝÏóÇ³Ý»ñÇ ÏÇñ³éáõÙÁ, áõÕ¨áñÝ»ñÇ Ù³ùë³ÛÇÝ ëï áõ·áõÙÁ ¨ ³ÛÉÝ[21]:

Ð²ðÎ²ÚÆÜ î ºêàôâÜºðÀ º ì îÐ¼Î ÎàÜì ºÜòÆ²Ü

Ð³ñÏ³ÛÇÝ ï»ëáõãÝ»ñÁ ¨ë áñáß³ÏÇ ¹»ñ »Ý Ë³ÕáõÙ Ï³ß³é³Ï»ñáõÃÛ³Ý ¹»Ù å³Ûù³ñáõÙ: ØÇç³½·³ÛÇÝ ·áñÍ³ñùÝ»ñáõÙ ûï³ñ»ñÏñÛ³ å»ï³Ï³Ý å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓ³Ýó Ï³ß³é³Ï»ñáõÃÛ³Ý ¹»Ù å³Ûù³ñÇÙ³ëÇÝ îÐ¼ÎÇ ÏáÝí»ÝóÇ³Ý (1997 Ã.) ëïáñ³·ñ³Í »ñÏñÝ»ñÁ ûï³ñ»ñÏñÛ³ ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇ Ï³ß³éáõÙÁ ×³Ý³ãáõÙ »Ý ùñ»³Ï³ÝÑ³Ýó³·áñÍáõÃÛáõÝ: Î³ñ¨áñ¿, áñå»ë½ÇÑ³ñÏ³ÛÇÝ ï»ëáõãÝ»ñÁ Çñ³½»ï ÉÇÝ»Ý ³Û¹ ¹ñáõÛÃÝ»ñÇÝ: Üñ³Ýù å»ïù¿ ·Çï»Ý³Ý ³Û¹ ÏáÝí»ÝóÇ³ÛÇ ÏÇñ³éÙ³Ý ·áñÍáõÙ Çñ»Ýóë»÷³Ï³Ý¹»ñÇÙ³ëÇÝ: ÎáÝí»ÝóÇ³Ý, Ç¹»å, áõÕÕí³Í¿ Ýñ³Ýó ÇëÏ »ñÏñÝ»ñÇ ³ÙµáÕç³Ï³ÝáõÃÛ³Ý å³ßïå³ÝáõÃÛ³ÝÁ: ²Ûë Ñ³Ù³ï»ùëïáõÙ ÎÐ¼ÎÁ Ñññ³ï³ñ³Ï»É¿§ÎÐ¼ÎÇ ï»Õ»Ï³ïáõÑ³ñ»Ï³ÛÇÝ ï»ëáõãÝ»ñÇÑ³Ù³ñ¾Çï±Ýã¿³ÝÑñ³Å»ßï ÇÙ³Ý³É Ï³ß³é³Ï»ñáõÃÛ³ÝÙ³ëÇÝ¦[22]:

ä º î ² Î ² Ü º Î ² Ø à ô î Ü º ð Æ Â ² ö ² Ü ò Æ Î à ô Â Ú à ô Ü À

È³ÛÝ ï³ñ³ÍáõÙ ¿ëï³ó»É ³ÛÝ ï»ë³Ï»ïÁ, áñ å»ï³Ï³Ý »Ï³Ùáõï Ý»ñÇ Ã³÷³ÝóÇÏáõÃÛáõÝÁ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï Ï³é³í³ñÙ³Ý ³å³ÑáíÙ³Ý Ï³-ñ¨áñ³·áõÛÝ å³ÛÙ³ÝÝ»ñÇó¿: ÆÝãå»ë îÐ¼ÎÇ, ³ÛÝ-å»ë ¿É ²ñÅáõÛÃÇ ÙÇç³½·³ÛÇÝ ÑÇÙÝ³¹ñ³ÙÇ (²ØÐ) Ùáï Ï³Ý ³Ûë Ýå³ï³ÏÇÝ Ñ³ëÝ»Éáõ í»ñ³µ»ñÛ³É Ñ³Ù³å³ï³ëË³ÝÏá¹»ùëÝ»ñ:

îÐ¼Î ÎàÔØÆò²è²æ²ðÎìàÔ´Úàôæ ºÆ Â²ö²ÜòÆÎàôÂÚ²Ü ²ä²ÐàìØ²Ü ²ÞÊ²î²ÜøÆ Î²¼Ø²Îºðäز Ü È²ì²¶àôÚÜ ØºÂà¸ÜºðÀ

´ÛáõÇ»Ý å»ïáõÃÛ³Ý ÑÇÙÝ³Ï³Ý Íñ³·ñ³ÛÇÝ ÷³ëï³ÃáõÕÃÝ¿: ²ÛÝ å»ïù¿Ñ³ÙÁÝ¹·ñÏáõÝ ÉÇÝÇ¨ Ý»ñ³éÇå»ï³Ï³ÝµáÉáñ»Ï³ÙáõïÝ»ñÝáõÍ³Ëë»ñÝ³ÛÝÑ³ßíáí, áñÑÝ³ñ³íáñÉÇÝÇ·Ý³Ñ³ï³Ï³Ý ï³É ÏÇñ³éíáÕ ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛ³Ý ½³Ý³½³Ý¨ ³ÝÑñ³Å»ßïáñ»Ý ÷á÷áËíáÕ ï³ñµ»ñ³ÏÝ»ñÇÝ:

îÐ¼ÎÇ ÏáÕÙÇó ³é³ç³ñÏíáÕ µÛáõç»Ç Ã³÷³ÝóÇÏáõÃÛ³Ý ³å³ÑáíÙ³Ý ³ßË³ï³ÝùÇ Ï³½Ù³Ï»ñåÙ³Ý §È³í³·áõÛÝ Ù»Ãá¹Ý»ñÁ¦ Ý»ñ³éáõÙ »Ý Ã³÷³ÝóÇÏáõÃÛ³Ý ¨ Ñ³ßí»ïí³ÛÝáõÃÛ³Ý µ³ñÓñ Ù³Ï³ñ¹³ÏÇ ³éÏ³ÛáõÃÛáõÝ: ´áÉáñ ³ÛÝ ÷³ëï³ÃÕÃ»ñÁ, áñáÝó íñ³ ÑÕáõÙ ¿ ³ñíáõÙ, ëïáñ¨, ³ÝÑñ³Å»ßï ¿³ÝÑ³å³Õ Ññ³å³ñ³Ï»É:

- *Պետական բյուջեի նախագիծը պետք է խորհրդարանին ներկայացվի վաղօրոք, որպեսզի հնարավոր լինի մանրազնին վերլուծել այդ փաստաթուղթը: Տվյալ փաստաթուղթը պետք է հաստատվի խորհրդարանի կողմից մինչև ֆինանսական տարվա սկիզբը: Բյուջեի մեջ պարտադիր կարգով մտցվում են մեկնաբանություններ եկամուտների և ծախսերի յուրաքանչյուր ծրագրի վերաբերյալ: Այնտեղ, որտեղ դա նպատակահարմար է, ծախսերի ծրագրերի համար պետք է գնահատվեն ոչ ֆինանսական կարգի տվյալներ, ներառյալ տվյալ բյուջեի կատարման ստուգիչ թվեր:*
- *Բյուջեն պետք է ներառի միջնաժամկետ հեռանկար, որն ակներև ցույց կտա, թե ինչպես են շնավորվում եկամուտներն ու ծախսերը, ինչպես նաև այն, թե ինչպես են դրանք հարաբերվելու այն կանխատեսումների հետ, որոնք պարունակվում էին նույն ժամանակամիջոցի հարկաբյուջետային ավելի վաղ հաշվետվություններում: Պարտադիր պետք է բացատրվեն զգալի շեղումները, եթե այդպիսիք կան:*
- *Յուրաքանչյուր ծրագրի համար պետք է ներկայացվի եկամուտների և ծախսերի գումարների մասին համեմատական տեղեկատվություն: Անհրաժեշտ է ներկայացնել նաև ընթացիկ տարվա նորացված կանխատեսում: Ոչ ֆինանսական կարգի կատարման տվյալների վերաբերյալ պետք է ներկայացվի համանման համեմատական տեղեկատվություն:*
- *Եթե օրենսդրությունը սանկցիավորում է եկամուտների և ծախսերի որոշակի մեծություններ, ապա այդ գումարները տեղեկատվական նպատակներով պետք է ցույց տրվեն բյուջեում:*
- *Այդ զեկույցի հիմքում ընկած տնտեսագիտական ենթադրությունները պետք է հրապարակվեն, իսկ բյուջեն պետք է ներառի ծախսերի համակողմանի հետազոտություն ըստ հարկային մուտքերի: Այս երկու փաստաթղթերը պետք է կազմվեն ՏՀԶԳ ի կողմից առաջարկվող «Աշխատանքի կազմակերպման լավագույն միջոցներին համապատասխան»:*

´ÛáõÇ»Ç¨ ³½·³ÛÇÝ ïÝï»ëáõÃÛ³Ý íñ³ Ýñ³ ³½¹»óáõÃÛ³ÝùÝÝ³ñÏáõÙÝ»ñÁ Ëñ³ Ëáõë»Éáõ Ýå³-ï³Ïáí å»ïù¿ Ï³½ÙíÇ µÛáõç»Ç Ù³ëÇÝ Ý³ËÝ³-Ï³Ý ½»ïáõÛó: ²Û¹ Ý³ËÝ³Ï³Ý ½»ïáõÛóÁ å»ïù¿ Ññ³å³ñ³ÏíÇ µÛáõç»ï³ÛÇÝ ³é³ç³ñÏ Ý»ñÏ³Û³ó-Ý»Éáõó ³éÝí³½Ý»ñÏáõ ³ÙÇë ³é³ç:

Ì»ñáÑÇßÛ³É ½»ïáõÛóáõÙ å»ïù¿ ×ß·ñÇï ß³-ñ³¹ñí»Ý Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý ïÝï»ë³Ï³Ý ¨ Ñ³ñ-Ï³µÛáõç»ï³ÛÇÝ ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛ³Ý »ñÏ³ñ³-Å³ÙÏ»ï Ýå³ï³ÏÝ»ñÁ ³é³çÇÏ³ µÛáõç»Ç¨ ³éÝ-í³½Ý Ñ³çáñ¹»ñÏáõ ï³ñí³ µÛáõç»Ý»ñÇ í»ñ³µ»ñ-Û³É: ²Ûë Ý³ËÝ³Ï³Ý ½»ïáõÛóáõÙ ÑÇÙÝ³Ï³Ý ï»ÕÁ

å» ï ù ¿ Ñ ³ ï Ï ³ óíÇ Í ³ Ëë»ñÇ, »Ï ³ Ùáõ ï Ý»ñÇ, ëÕ ³ -×Ç Ï ³Ù ·»ñ ³ ×Ç ¨ å ³ ñ ï ùÇ ÁÝ¹Ñ ³ Ýáõñ Ù ³ Ï ³ ñ-¹ ³ ÏÝ»ñÇÝ:

î ³ ñ»Ï ³ Ý Ñ ³ ßí» ï íáõÃÛáõÝÁ »ÝÃ ³ Ñ ³ ßí» ï -í ³ ÛÝáõÃÛ ³ ÝÁ í»ñ ³ µ»ñáÕ Ï ³ é ³ í ³ ñáõÃÛ ³ Ý ÑÇÙÝ ³ -Ï ³ Ý ÷ ³ ë ï ³ ÃáõÕÃÝ ¿: ²ÛÝ å» ï ù ¿ ³ áõ¹Ç ï ³ Ï ³ Ý ë ï áõ·áõÙ ³ ÝóÝÇ ¹Ç ï áñ¹ ³ Ï ³ Ý ³ ÝÏ ³ Ë ÑÇÙÝ ³ ñÏ-Ý»ñÇó Ù»ÏáõÙ ¨ Ññ ³ å ³ ñ ³ Ï íÇ ýÇÝ ³ Ýë ³ Ï ³ Ý ï ³ ñ-í ³ ³ í ³ ñ ï Çó í»ó ³ ÙÇë ßáõ ï :

î ³ ñ»Ï ³ Ý ³ Ûë Ñ ³ ßí» ï íáõÃÛ ³ Ý Ù»ç óáõÛó ¿ ï ñíáõÙ µÛáõç»Ç »Ï ³ Ùáõ ï Ý»ñÇ áõ Í ³ Ëë»ñÇ Ñ ³ Ù ³ -å ³ ï ³ ëË ³ ÝáõÃÛ ³ Ý ³ ë ï Ç× ³ ÝÁ ËáñÑñ¹ ³ ñ ³ ÝÇ ÏáÕÙÇó Ñ ³ ë ï ³ ï í ³ Í Ýñ ³ Ýó Ù ³ Ï ³ ñ¹ ³ ÏÇÝ: Ü ³ Ë-Ý ³ Ï ³ Ý µÛáõç»Ç ó ³ ÝÏ ³ ó ³ Í ß ï ÏáõÙÝ»ñ å» ï ù ¿ Ý»ñ-Ï ³ Û ³ óí»Ý ³ é ³ ÝÓÇÝ ³ é ³ ÝÓÇÝ: Ð ³ ßí» ï íáõÃÛ ³ Ý Ù»ç å» ï ù ¿ å ³ ñáõÝ ³ Ï íÇ å» ï áõÃÛ ³ Ý ýÇÝ ³ Ýë ³ Ï ³ Ý ³ Ï ï ÇíÝ»ñÇ ¨ å ³ ëÇíÝ»ñÇ, Ýñ ³ áã ýÇÝ ³ Ýë ³ Ï ³ Ý ³ Ï ï ÇíÝ»ñÇ, í ³ ñÓáõ ³ ßË ³ ï áÕÝ»ñÇ Ãáß ³ Ï ³ ÛÇÝ ëå ³ ë ³ ñÏÙ ³ Ý å ³ ñ ï ³ íáñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¨ ÑÝ ³ ñ ³ -íáñ Ï ³ Ù ëå ³ ëí»ÉÇù (åá ï »ÝóÇ ³ É) ³ ÛÉ å ³ ñ ï ³ íáñáõÃÛáõÝ»ñÇ Ñ ³ Ù ³ ÏáÕÙ ³ ÝÇ í »ñÉáõÍáõÃÛáõÝ:

Ü ³ ËÁÝ ï ñ ³ Ï ³ Ý ó ³ ÝÏ ³ ó ³ Í ½»ÏáõÛó Ýå ³ -ï ³ Ï ³ ¹ñí ³ Í ¿ µ ³ ó ³ ï ñ»É å» ï ³ Ï ³ Ý ýÇÝ ³ ÝëÝ»ñÇ ÁÝ¹Ñ ³ Ýáõñ íÇ× ³ ÏÁ ÁÝ ï ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇó ³ ÝÙÇç ³ -å»ë ³ é ³ ç: ¸ ³ Ýå ³ ë ï áõÙ ¿ ÁÝ ï ñáõÝ»ñÇ ³ é ³ í»É µ ³ ñÓñ Çñ ³ ½»ÏáõÃÛ ³ ÝÁ ¨ Ëñ ³ ËáõëáõÙ ¿ ýÇÝ ³ Ýë ³ -Ï ³ Ý Ñ ³ ñó»ñÇ ³ í»ÉÇ É ³ ÛÝ ùÝÝ ³ ñÏáõÙÁ: ÐÇßÛ ³ É ½»-ÏáõÛóÇ Çñ ³ ï »ë ³ Ï ³ Ý ÉÇÝ»ÉÁ Ï ³ ñáÕ ¿ Ï ³ Ë í ³ Í ÉÇ-Ý»É ë ³ ÑÙ ³ Ý ³ ¹ñ ³ Ï ³ Ý ¹ñáõÛÃÝ»ñÇó ¨ ÁÝ ï ñáõÃÛáõÝ-Ý»ñÇ ³ ÝóÏ ³ óÙ ³ Ý åñ ³ Ï ï ÇÏ ³ ÛÇó: È ³ í ³ ·áõÛÝ ¹»å ùáõÙ ³ ÛÝ ³ ÝÑñ ³ Å»ß ï ¿ Ññ ³ å ³ ñ ³ Ï»É ÁÝ ï ñáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇó »ñÏáõ ß ³ µ ³ Ã ³ é ³ ç ¨ Ýñ ³ ÝáõÙ ½» ï »-Õ»É ÝáõÛÝ ï íÛ ³ ÉÝ»ñÁ, ÇÝã ³ é ³ çÇÝ ÏÇë ³ Ù Û ³ ÏÇ Ù ³ -ëÇÝ Ñ ³ ßí» ï íáõÃÛáõÝáõÙ: Ð ³ ï áõÏ å» ï ù ¿ Ñá· ï ³ ñíÇ Ñ ³ ë ³ ñ ³ Ï ³ ÛÝáõÃÛ ³ ÝÁ ÝÙ ³ Ý ½»ÏáõÛóÝ»ñÇ ¨ Ñ ³ ßí» ï íáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³ ½ÝíáõÃÛ ³ Ý Ù»ç Ñ ³ Ùá½»Éáõ Ñ ³ Ù ³ ñ, ÁÝ¹ áñáõÙ, ¹ ³ å» ï ù ¿ ³ ñíÇ îÐ¼ÎÇ §È ³ -í ³ ·áõÛÝ Ù»Ãá¹Ý»ñÇ¦ ³ é ³ ç ³ ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÑÇÙ ³ Ý íñ ³ :

ºñÏ ³ ñ ³ Å ³ ÙÏ» ï Ñ»é ³ ÝÏ ³ ñáí Ý»ñÏ ³ Û ³ ó-í ³ Í ³ Ûë Ï ³ Ù ³ ÛÝ ½»ÏáõÛóáõÙ ·Ý ³ Ñ ³ ï ³ Ï ³ Ý ¿ ï ñíáõÙ Ï ³ é ³ í ³ ñáõÃÛ ³ Ý ÁÝÃ ³ óÇÏ ù ³ Õ ³ ù ³ Ï ³ -ÝáõÃÛ ³ Ý »ñÏ ³ ñ ³ Å ³ ÙÏ» ï Ï ³ ÛáõÝáõÃÛáõÝÁ: ÜÙ ³ Ý ½»ÏáõÛóÝ»ñ ³ ÝÑñ ³ Å»ß ï ¿ Ññ ³ å ³ ñ ³ Ï»É ³ éÝí ³ ½Ý ÑÇÝ· ï ³ ñÇÝ Ù»Ï Ï ³ Ù ³ ÛÝ Å ³ Ù ³ Ý ³ Ï, »ñµ »Ï ³ -Ùáõ ï Ý»ñÇ Ï ³ Ù Í ³ Ëë»ñÇ ÇÝùÝáõñáõÛÝ Íñ ³ ·ñ»ñáõÙ ï »ÕÇ »Ý áõÝ»ÝáõÙ ½· ³ ÉÇ ÷á÷áËáõÃÛáõÝÝ»ñ: ÐÇß-Û ³ É ½»ÏáõÛóáõÙ å» ï ù ¿ ·Ý ³ Ñ ³ ï ³ Ï ³ Ý ï ñíÇ ³ ÛÝ µ ³ ÝÇÝ, Ã» ÑÝ ³ ñ ³ íáñ ÇÝã ³ ½¹»óáõÃÛáõÝ Ï ³ ñáÕ »Ý áõÝ»Ý ³ É ÅáÕáíñ¹ ³ ·ñ ³ Ï ³ Ý ÷á÷áËáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, ³ Û¹ ÃíáõÙ Ý ³ ¨ ³ ½· ³ µÝ ³ ÏãáõÃÛ ³ Ý Í»ñ ³ óáõÙÁ, ÇÝãå»ë Ý ³ ¨ ³ ÛÉ ÑÝ ³ ñ ³ íáñ Çñ ³ íÇ× ³ ÏÝ»ñÁ »ñÏ ³ -ñ ³ Å ³ ÙÏ» ï (10-Çó 40 ï ³ ñÇ) Ñ»é ³ ÝÏ ³ ñÇ Ï ï ñí ³ Í-ùáí: ²é ³ Ýóù ³ ÛÇÝ µáÉáñ »ÝÃ ³ ¹ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, áñáÝó íñ ³ ÑÇÙÝíáõÙ »Ý ³ Û¹ ½»ÏáõÛóáõÙ å ³ ñáõÝ ³ Ï íáõ Ï ³ ÝË ³ ï »ëáõÙÝ»ñÁ, å» ï ù ¿ ÉÇÝ»Ý Ñë ï ³ Ï ¨ å ³ ñ½: ´ ³ óÇ ³ Û¹, Ýñ ³ ÝáõÙ ³ ÝÑñ ³ Å»ß ï ¿ Ý»ñÏ ³ -Û ³ óÝ»É »Ï ³ Ùáõ ï Ý»ñÇ ¨ Í ³ Ëë»ñÇ ¹ÇÝ ³ ÙÇÏ ³ ÛÇ` Çñ ³ Ï ³ ÝáõÃÛ ³ ÝÁ Ùá ï ÙÇ ß ³ ñù ëó»Ý ³ ñÝ»ñ:

ÎáÝÏñ» ï µÝ ³ · ³ í ³ éÝ»ñÁ, áñáÝó Ý»ñÏ ³ Û ³ ó-íáõÙ ¿ µ ³ ó ï »Õ»Ï ³ ï íáõÃÛ ³ Ý å ³ Ñ ³ Ýç, Ñ» ï ¨Û ³ ÉÝ »Ý.

- *Տնտեսական ենթադրությունները: Բյուջեի հիմքում ընկած հիմնական տնտեսական կանխատեսումներից շեղումները պետության հարկաբյուջետային գլխավոր ռիսկն է:*
- *Հարկային մուտքերի գծով ծախսերը: Այդ ծախսերն իրենցից ներկայացնում են հարկային մուտքերի մոտավոր կորուստները՝ գործունեության առանձին կոնկրետ ճյուղերի հանդեպ պրեֆերենցիալ ռեժիմի կիրառման արդյունքում: Հարկային մուտքերի վերաբերյալ տվյալները հիմնական ծախսերի արժեքի մասին բյուջեում բացվում է որպես լրացուցիչ տեղեկատվություն: Հարկային մուտքերի ծախսերի մասին քննարկումները պետք է դառնան ընդհանուր ծախսերի քննարկման մաս՝ որպեսզի պարզաբանվի բյուջեի մասին որոշումների կոնկրետ բովանդակությունը:*
- *Ֆինանսական պասիվները և ֆինանսական ակտիվները: Ֆինանսական բոլոր պասիվների և ակտիվների մասին տեղեկատվությունը պետք է ներկայացվի բյուջեում, առաջին կիսամյակի մասին հաշվետվությունում և տարեկան հաշվետվությունում:*
- *Ոչ ֆինանսական ակտիվներ: Անհրաժեշտ է բացել նման բոլոր ակտիվների մասին տեղեկատվությունը (ներառյալ ունեցվածքը և սարքավորումները):*
- *Վարձու աշխատողների թոշակները: Այս պարտավորությունների մասին տեղեկատվությունը պետք է բացվի բյուջեում, առաջին կիսամյակի և տարեկան հաշվետվություններում:*
- *Հնարավոր (պոտենցիալ) պարտականություններ: Դրանք իրենցից ներկայացնում են պարտավորություններ, որոնց ազդեցությունը բյուջեի վրա կախված է դեպքերի հետագա զարգացումից: Նման պարտավորությունների տարածված օրինակներից են պետական փոխառության երաշխիքները, պետական ապահովագրության ծրագիրը, պետության հանդեպ պահանջի իրավունքը և այլն: Սպասվելիք զգալի պարտավորությունների մասին տեղեկատվությունը ներկայացվում է բյուջեում, կիսամյակի և տարեկան հաշվետվություններում:*

§²ßË ³ ï ³ ÝùÇ Ï ³ ½Ù ³ Ï»ñåÙ ³ ÝÉ ³ í ³ ·áõÛÝ Ù»-Ãá¹Ý»ñÇ¦ µ ³ ÅÇÝÝ»ñÇó Ù»ÏÁ ÝíÇñí ³ Í ¿ ³ ½ÝíáõÃÛ ³ -ÝÁ, í»ñë ï áõ·Ù ³ ÝÁ ¨ »ÝÃ ³ Ñ ³ ßí» ï í ³ ÛÝáõÃÛ ³ ÝÁ:

- *Բոլոր հաշվետվությունները պետք է ուղեկցվեն գործին անչափող հաշվապահական հաշվառման սահ-*

մանումների համառոտ շարադրանով, և հարկաբյուջետային բոլոր հաշվեմտությունների վերաբերյալ պետք է կիրառվեն հաշվապահական հաշվառման նույն կանոնները:

- *Պետք է տեղեկատվություն ներկայացվի հաշվապահական հաշվառման կանոնների ցանկացած փոփոխման մասին, հաշվետու նախորդ ժամանակաշրջանների մասին տվյալների մեջ հարկավոր է ըստ անհրաժեշտության համապատասխան շտկումներ կատարել այն հաշվով, որ հնարավոր լինի համեմատել հաշվետու ժամանակաշրջանը:*
- *Հաշվետվություններում բերվող տեղեկատվության ճշտության ապահովման նպատակով անհրաժեշտ է կիրառել ներքին ֆինանսական վերահսկողության միջոցների համակարգեր, ներառյալ ներքին աուդիտորական ստուգումներ: Յուրաքանչյուր հաշվետվության վրա պետք է լինի ֆինանսների նախարարի և տվյալ հաշվետվության կազմման համար պատասխանատու բարձրաստիճան պաշտոնատար անձի ստորագրությունը՝ դրա բովանդակության համար պատասխանատու լինելու մասին: Նախարարը վավերացնում է, որ խնդրո առարկա հաշվետվության մեջ մտցված են կառավարության բոլոր որոշումները, որոնք կարող են հարկաբյուջետային ազդեցություն ունենալ ազգային տնտեսության վրա: Հիշյալ բարձրաստիճան պաշտոնատար անձը վավերացնում է, որ սույն հաշվետվությունը կազմելիս նախարարն օգտագործել է իր հեղինակավոր մասնագիտական կարծիքը:*
- *Տարեկան հաշվետվությունը պետք է աուդիտորական ստուգման ենթարկվի անկախ դիտորդական ֆինանսական հաստատության կողմից՝ ըստ համընդհանուր ճանաչում ստացած կանոնների համապատասխան: Այդ հաստատության կողմից ներկայացրած աուդիտորական եզրակացությունները պետք է ուշադիր քննարկվեն խորհրդարանում:*
- *Խորհրդարանը պետք է հնարավորություններ և ժամանակ ունենա քննարկելու ցանկացած հարկաբյուջետային զեկույց կամ հաշվետվություն, որը նա անհրաժեշտ կհամարի մանրազնին ուսումնասիրել:*

²ðÄàôÚÂÆ ØÆæ²¼¶²ÚÆÜ ÐÆØÜ² ¸ð²ØÆ (²ØÐ) ÎàÔØÆò Ü²Ê²ä²îð²êî ì²Ì Ð²ðÎ²´Úàôæºî²ÚÆÜ Â²ö²ÜòÆÎàôÂÚ²Ü ²ä²ÐàìØ²Ü ²ÞÊ²î²ÜøÆ Î²¼Ø²Îºðäز Ü ²ð¸ÚàôÜ²ìºî ØºÂà¸Üºðæ Îà¸ºøêÀ

2001 Ã» ²ØÐÁ í»ñ³Ý³Ù»óÑ³ñÏ³µÛáõç»ï³ÙÇÝ Ã³÷³ÝóÇÏáõÃÛ³Ý ³ßË³ï³ÝùÇ Ï³½Ù³Ï»ñåÙ³Ý ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï ÙÇçáóÝ»ñÇ Ïá¹»ùëÁ: Â»¨ ³Ûë ÷³ëï³ÃÕÃÇ ÑÇÙÝ³Ï³Ý ëï½µáõÝùÝ»ñÁ ÙÝ³óÇÝ ³Ý÷á÷áË, í»ñ³Ý³Ûí³Í ï³ñµ»ñ³ÏáõÙ Ù»Ï ³Ý·³Ù ¨ëß»ßï³¹ñí»É¿Ñ³ñÏ³µÛáõç»ï³ÙÇÝ ï íÛ³ÉÝ»ñÇáñáß³ÏÇ»ñ³ßËÇùÝ»ñÇ ³ÝÑñ³Å»ßï áõÃÛáõÝÁ[23]:

²ØÐÁ ÏÇëáõÙ¿³ÛÝ ï»ë³Ï»ï Á, áñ Ñ³ñÏ³µÛáõç»ï³ÙÇÝ Ã³÷³ÝóÇÏáõÃÛ³Ý ³éÏ³ÛáõÃÛáõÝÁ Ï³ñáÕ¿Ù»Í³å»ë û·Ý»É³ñ¹ÛáõÝ³í»ï Ï³é³í³ñáõÙ Ï³½Ù³Ï»ñå»Éáõ ·áñÍÇÝ: ²Ûë Ã³÷³ÝóÇÏáõÃÛáõÝÁ å»ïù¿ µ»ñÇ Ñ³ñÏ³µÛáõç»ï³ÙÇÝ ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛ³Ý ÙßÏÙ³Ý áõ Ýñ³ ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÇ Ñ³ñó»ñÇ ³ÛÝåçëÇ ùÝ³ñÏáõÙÝ»ñÇ, áñáÝó ÁÝÃ³óùáõÙ Ñ³ë³ñ³Ï³ÛÝáõÃÛáõÝÁ Ïóáõó³µ»ñÇ ·áñÍÇ¿áõÃÛ³Ý³é³í»É Ù»Í ÇÙ³óáõÃÛáõÝ: ´³óÇ ³Û¹, ³Ûë áÉáñïáõÙ Ã³÷³ÝóÇÏáõÃÛ³Ý ³Ùñ³åÝ¹áõÙÁ µ³ñÓñ³óÝáõÙ¿ Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý »ÝÃ³Ñ³ßí»ïí³ÛÝáõÃÛáõÝÁ ¨ å³ï³ëË³Ý³ï íáõÃÛáõÝÁ Ñ³ñÏ³µÛáõç»ï³ÙÇÝ ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛ³Ý Ï»Ýë³·áñÍÙ³Ý ³éáõÙáí, ¨ ¹ñ³Ýáí ÇëÏ³Ùñ³åÝ¹áõÙ¿íëï³ÑáõÃÛáõÝÁ Ù³Ïñáï Ý ï»ë³Ï³Ý ¹ñáõÛÃÝ»ñÇ ¨ ÁÝïñí³Í ï³ñµ»ñ³ÏÝ»ñÇ ÝÏ³ï-Ù³Ùµ, ÇÝãå»ëÝ³¨ ³å³ÑáíáõÙ¿¹ñ³Ýó ³í»ÉÇ Ëáñ ÁÝÏ³ÉáõÙÁ Ñ³ë³ñ³Ï³ÛÝáõÃÛ³Ý ÏáõÙÇó:

¶Éáµ³É³óÙ³Ý å³ÛÙ³ÝÝ»ñáõÙ Ñ³ñÏ³µÛáõç»ï³ÙÇÝ Ã³÷³ÝóÇÏáõÃÛáõÝÁ ½·³ÉÇ ¹»ñ¿ Ë³ÕáõÙ Ù³Ïñáï Ý ï»ë³Ï³Ý Ï³ÛáõÝáõÃÛ³Ý ¨ ïÝï»ë³Ï³Ý ½·³ÉÇ ³×Ç ³å³ÑáíÙ³Ý ï»ë³Ï»ï Çó: ²Û¹áõÑ³Ý-¹»ñÓ, Ã³÷³ÝóÇÏáõÃÛ³Ý ³éÏ³ÛáõÃÛáõÝÁ Ñ³ñÏ³µ-Ûáõç»ï³ÙÇÝ áÉáñïÇ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï Ï³é³í³ñÙ³Ý¨ Õ»Ï³í³ñÙ³Ý »½ñ»ñÇó ÙÇ³ÛÝ Ù»ÏÝ¿: ²ÝÑñ³Å»ßï¿ Ý³¨ áõß³¹ñáõÃÛáõÝ ¹³ñÓÝ»É å»ïáõÃÛ³Ý ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý ³ñ¹ÛáõÝ³í»ïáõÃÛ³Ý µ³ñÓñ³óÙ³ÝÁ¨ Ï³ÛáõÝ å»ï³Ï³Ý ýÇÝ³ÝëÝ»ñÇëï»ÕÍÙ³ÝÁ:

²ØÐ³Ý¹³Ù»ñÏñÝ»ñÁ³ç³ÏóáõÃÛáõÝ»Ýëï³-ÝáõÙ Ñ³ñÏ³µÛáõç»ï³ÙÇÝ Ã³÷³ÝóÇÏáõÃÛ³Ý ³ß-Ë³ï³ÝùÇ Ï³½Ù³Ï»ñåÙ³Ý ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï Ù»Ãá¹-Ý»ñÇ Ïá¹»ùëÁ (³ÛÝ ÏßÑ³ñ³¹ñíÇ ëïáñ¨) Çñ»Ýóåñ³Ïï ÇÏ³ÛáõÙ û·ï³·áñÍ»Éáõ Ñ³Ù³ñ: ²Û¹ Ïá-¹»ùëÝ Çñ Ù»ç¿ µÛáõñ»Õ³óñ»É ²ØÐ³Ý¹³Ù»ñÏñÝ»-ñáõÙ Ñ³ñÏ³µÛáõç»ï³ÙÇÝ áÉáñïáõÙ ÏÇñ³éíáõÏ³-é³í³ñÙ³Ý µ³½Ù³ÙÛ³ ÷áñÓÁ:

Îá¹»ùëÝ³Ý»ñÏµ³Ûáñ»Ý å³ßï å³ÝáõÙ¿ ³ÛÝ ï»ë³Ï»ï Á, áñ Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝáõÙ å»ïù¿ ÉÇÝÇ ¹»ñ»ñÇ ¨ å³ï³ëË³Ý³ïíáõÃÛ³Ý áÉáñïÝ»ñÇ Ñëï³Ïµ³ßËáõÙ, áñ Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý ·áñÍáõÝ»áõ-ÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛáõÝÁ å»ïù¿ Ñ³ÛïÝÇ ÉÇÝÇ Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³ÝÁ, áñ µÛáõç»Ç Ý³Ë³å³ï-ñ³ëïáõÙÁ ¨ Ï³ï³ñáõÙÁ, ÇÝãå»ëÝ³¨ Ñ³Ù³å³-ï³ëË³Ý Ñ³ßí»ïíáõÃÛáõÝÁ å»ïù¿ Ïñ»Ý µ³ó µÝáõÛÃ, áñ Ñ³ñÏ³µÛáõç»ï³ÙÇÝ ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛáõÝÁ å»ïù¿Ñ³Ù³å³ï³ëË³ÝÇ áñ³ÏÇ Ñ³Ýñ³×³Ý³ã ã³÷áñáßÇãÝ»ñÇÝ, ¨ áñ å»ïù¿ÉÇÝ»Ý Ýñ³ Ñ³í³ë-ïÇáõÃÛ³Ý ûµÛ»Ï ïÇí ã³÷³ÝÇßÝ»ñ: ¶áÛáõÃÛáõÝ áõÝÇ Ó»éÝ³ñÏ, áñÝ û·ÝáõÙ¿ ·áñÍÝ³Ï³Ýáñ»Ý ÏÇñ³é»É³Ûë Ïá¹»ùëÁ:

²ØÐ ÏáÕÙÇó ÙßÏí³Í Ñ³ñÏ³µÛáõç»ï³ÙÇÝ Ã³÷³ÝóÇÏáõÃÛ³Ý ³å³ÑáíÙ³ÝÝ áõÕÕí³Í ³ßË³-ï³ÝùÝ»ñÇ Ï³½Ù³Ï»ñåÙ³Ý ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï Ù»Ãá¹-Ý»ñÇ Ïá¹»ùëÇ í»ñ³Ý³Ûí³Í ï³ñµ»ñ³ÏáõÙÝ³Ë³-ï»ëáõÙ¿

I. Դերերի և պատասխանատվության ոլորտների հստակ բաշխում

1.1. Կառավարական սեկտորը պետք է ուրույն տեղ գրավի պետական սեկտորում և մնացած տնտեսությունում: Պետական սեկտորում քաղաքականության որոշման և ղեկավարման իրականացման դերերը պետք է հստակորեն բաշխված լինեն, իսկ այդ մասին տեղեկատվությունը պետք է դառնա հասանելիության սեփականությունը:

1.1.1. Պետք է հստակ և կոնկրետ որոշված լինեն կառավարության կառուցվածքը և գործառույթները:

1.1.2. Պետք է հստակ բնորոշված լինեն պատասխանատվության ոլորտները պետական իշխանության տարբեր մակարդակներում, ինչպես նաև իշխանության գործադիր և դատական ճյուղերում:

1.1.3. Պետք է ստեղծվեն բյուջետային և արտաբյուջետային գործունեության համակարգման և կառավարման լավ աշխատող և գործուն մեխանիզմներ[24]:

1.1.4. Կառավարական և ոչ կառավարական սեկտորի մարմինների (օրինակ՝ կենտրոնական բանկի, պետական ֆինանսական հաստատությունների, պետական ոչ ֆինանսական ձեռնարկությունների) միջև հարաբերությունները պետք է կառուցված լինեն կազմակերպչական հստակ սկզբունքների և կոնկրետ հրահանգների վրա:

1.1.5. Պետության մասնակցությունը մասնավոր սեկտորում (օրինակ՝ բաժնետիրական կապիտալի ձևավորման և կարգավորման միջոցով) պետք է լինի բաց ու թափանցիկ, հանդիսանա հասարակայնության սեփականություն և կառուցվի հստակ կանոնների ու ընթացակարգերի վրա, որոնք կկիրառվեն խտրականության բացակայության պայմաններում:

1.2. Պետք է ստեղծվի հարկաբյուջետային գործունեության կառավարման հստակ իրավական և վարչական հիմք:

1.2.1. Պետական միջոցների ցանկացած փոխանցում կամ ծախս պետք է կարգավորվի բյուջետային համընդգրկուն օրենքներով և հրապարակված վարչական կանոններով:

1.2.2. Պետական հարկերը, տուրքերը և այլ մուծումները պետք է ունենան որոշակի իրավական հիմք: Հարկային օրենսդրությունը և հարկային դրույքները պետք է լինեն մատչելի և հասկանալի, իսկ դրանց կիրառման ընթացքում ցանկացած վարչական դիսկրետցիոն գործողության մասին որոշում կայացնելիս անհրաժեշտ է ղեկավարվել հստակ չափանիշներով:

1.2.3. Պետական ծառայողների ծառայողական էթիկայի նորմերը պետք է լինեն հստակ, անհրաժեշտ է նաև լայնորեն քարոզել այդ նորմերը:

II. Հասարակայնության մոտ տեղեկատվության առկայությունը

2.1. Հասարակությանը պետք է տրամադրվի լրիվ և ամբողջական տեղեկատվություն պետական իշխանության նախկին, ընթացիկ և առաջիկա հարկաբյուջետային գործունեության մասին:

2.1.1. Հասարակայնության համար նախատեսված բյուջետային փաստաթղթերը, վերջնական և հարկաբյուջետային այլ հաշվետվությունները պետք է տեղեկություններ պարունակեն կենտրոնական կառավարության բյուջետային և արտաբյուջետային ողջ գործունեության մասին, իսկ կենտրոնական կառավարության կոնսոլիդացված բյուջեն ենթակա է հրապարակման:

2.1.2. Պետք է տեղեկատվություն տրամադրվի գործունեության նախորդ երկու ֆինանսական տարիների մասին, և այն պետք է համեմատելի լինի այն տեղեկատվության հետ, որը պարունակվում է տարեկան բյուջեում՝ գումարած բյուջետային ցուցանիշների կանխատեսումները՝ բյուջեի ընդունմանը հաջորդող երկու տարիների հաշվարկով:

2.1.3. Բյուջեի փաստաթղթերի մաս պետք է հանդիսանան կենտրոնական կառավարության ապասելիք (պոտենցիալ) և հարկաբյուջետային նշանակություն ունեցող պարտավորությունների բնույթի մասին հայտարարությունները, ըստ հարկային մուտքերի նրա ծախսերը, ինչպես նաև նրա կրկնաբյուջետային գործունեության մասին հաշվետվությունները:

2.1.4. Կենտրոնական կառավարությունը պետք է ողջ ծավալով տեղեկատվություն հրապարակի իր պարտքի և ֆինանսական ակտիվների մակարդակի ու կազմի մասին:

2.1.5. Այնտեղ, ուր տարածաշրջանային և տեղական իշխանության մարմինները մեծ նշանակություն ունեն, պետք է տեղեկատվություն հրապարակվի դրանց համատեղ բյուջեի և ընդհանուր կառավարության կոնսոլիդացված բյուջեի մասին:

2.2. Կառավարությունը պետք է պարտականություն ստանձնի հարկաբյուջետային տեղեկատվությունը ժամանակին հրապարակելու մասին:

2.2.1. Հարկաբյուջետային տեղեկատվության հրապարակումը պետք է դառնա պետական իշխանության իրավական պարտականություններից մեկը:

2.2.2. Անհրաժեշտ է իրազեկել հարկաբյուջետային տեղեկատվության արտահերթ կամ ժամանակից շուտ հրապարակման ժամկետի մասին:

III. Բյուջեի նախապատրաստման ու կատարման հրապարակայնությունը և դրա վերաբերյալ հաշվետվությունը

3.1. Բյուջետային փաստաթղթերում պետք է կոնկրետ նշվեն հարկաբյուջետային քաղաքականության նպատակները, մակրոտնտեսական կառուցվածքը, բյուջեի ծրագրային հիմքը և հաշվարկման ենթակա հարկաբյուջետային գլխավոր հիմքերը:

3.1.1. Տարեկան բյուջեի հիմք պետք է կազմեն հարկաբյուջետային քաղաքականության նպատակների շարադրումը և հարկաբյուջետային կայունության գնահատականը:

3.1.2. Պետք է հստակ նշված լինի հարկաբյուջետային ցանկացած կանոն (օրինակ՝ բյուջետային այս կամ այն հաշվեկշռված պահանջը կամ փոխառման չափանիշները պետական իշխանության տարածքային կամ տեղական մակարդակների համար):

3.1.3. Տարեկան բյուջեի նախապատրաստումը և ներկայացումը պետք է իրականացվեն համընդգրկուն և կայուն մակրոտնտեսական քաղաքական շրջանակներում: Անհրաժեշտ է ներկայացնել նաև բյուջեի հիմքում ընկած հիմնական ենթադրությունները:

3.1.4. Պետք է տրվի բյուջեի մեջ ներմուծվող նոր սահմանումների հստակ նկարագրությունը:

3.1.5. Հնարավորության սահմաններում պետք է բնորոշվեն և գնահատվեն հարկաբյուջետային հնարավոր ռիսկերը, ներառյալ տնտեսական կանխատեսումների փոփոխության հետ կապված, ինչպես նաև ըստ կոնկրետ պարտավորությունների անորոշ ծախսերը (օրինակ՝ ֆինանսական ռեսուրսների ուղղորդման ծախսերը):

3.2. Բյուջեի մասին տեղեկատվությունը պետք է ներկայացվի այնպես, որ հնարավոր լինի հեշտացնել տնտեսական քաղաքականության ընտրության և ենթահաշվետվայնությանը նպաստելու նպատակով իրականացվող վերլուծությունը:

3.2.1. Բյուջետային տվյալները հաշվետվության մեջ պետք է ներկայացվեն համախառն հիմքի վրա: Դրա հետ մեկտեղ, անհրաժեշտ է տարբերակել եկամուտները, ծախսերը և ֆինանսավորումը, ինչպես նաև ծախսերը բաժանել ըստ տնտեսական, գործառնական և վարչական տեսակների: Արտաբյուջետային գործունեության մասին տվյալները պետք է ներկայացվեն նույն հիմքերով:

3.2.2. Պետք է շարադրվեն այն նպատակները, որոնց կառավարությունը մտադիր է հասնել բյուջետային հիմնական ծրագրերի իրականացման շնորհիվ (օրինակ՝ սոցիալական ոլորտում առավել բարենպաստ ցուցանիշների հասնելու նպատակ):

3.2.3. Կառավարության դրամական բոլոր հարաբերությունները ընդգրկող հաշվեկշիռը պետք է ներկայացնի կառավարության հարկաբյուջետային դրության ստանդարտ հանրագումարային ցուցանիշ: Անհրաժեշտության դեպքում այն պետք է հավելվի հարկաբյուջետային այլ ցուցանիշներով, որոնք կիրառվում են ընդհանուր կառավարության վերաբերյալ (օրինակ, գործարքային հաշվեկշռով, կառուցվածքային հաշվեկշռով կամ նախնական հաշվեկշռով):

3.2.4. Պետական սեկտորի հաշվեկշիռը ներկայացվում է հաշվետվության մեջ այն դեպքերում, երբ պետական սեկտորի ոչ կառավարական մարմինները զբաղվում են կվազիբյուջետային գործունեության կարևոր տեսակներով:

3.3. Պետք է հստակ և կոնկրետ ցույց տրվեն բյուջեի ծախսերի մասի կատարման, հատատված ծախսերի մոնիթորինգի, ինչպես նաև պետական եկամուտների ստացման ընթացակարգերը:

3.3.1. Պետք է գոյություն ունենա հաշվապահական հաշվառման միասնական համընդգրկուն համակարգ, որը հուսալի հիմք կապահովի մուծումների գծով պարտքերի գնահատման համար:

3.3.2. Գնումները և զբաղվածությունը կարգավորող դրույթները պետք է լինեն ստանդարտացված և բոլոր շահագրգիռ կողմերի համար մատչելի:

3.3.3. Բյուջեի կատարումը պետք է ենթակա լինի ներքին աուդիտի, իսկ աուդիտի ընթացակարգերը բաց լինեն դրանց արդյունքների վերլուծության համար:

3.3.4. Ազգային հարկային գերատեսչությունը պետք է իրավաբանորեն պաշտպանված լինի քաղաքական ղեկավարությունից: Այդ գերատեսչությունը պետք է պարբերաբար հաշվետվություն ներկայացնի հասարակությանը իր գործունեության մասին:

3.4. Պարբերաբար պետք է հարկաբյուջետային հաշվետվություն ներկայացվի օրենսդրական մարմնին և հասարակայնությանը:

3.4.1. Օրենսդիր մարմնին պետք է հաշվետվություն ներկայացվի այն ամենի վերաբերյալ, ինչ կատարվել է բյուջեում առաջին կիսամյակի ընթացքում: Բացի այդ, ավելի հաճախ (առնվազն եռամսյակը մեկ) պետք է հաշվետվություններ հրապարակվեն բյուջեի վիճակի մասին:

3.4.2. Ֆինանսական տարվա ավարտից հետո՝ մեկ տարվա ընթացքում օրենսդիր մարմնին պետք է ներկայացվի վերջնական հաշվետվություն:

3.4.3. Յուրաքանչյուր տարի օրենսդիր մարմնին պետք է ներկայացվեն հիմնական բյուջետային ծրագրերի իրականացման արդյունքները:

IV. Հավաստիության երաշխիքներ

4.1. Հարկաբյուջետային տվյալները պետք է համապատասխանեն տվյալների որակի համընդհանուր ճանաչում գտած չափորոշիչներին:

4.1.1. Բյուջետային ցուցանիշները պետք է արտացոլեն իրադարձությունների մակրոնտեսական զարգացման վրա ազդող վերջին տեղեկությունները՝ եկամուտների և ծախսերի միջոցների մասին, ինչպես նաև հստակորեն բնորոշված ծրագրային պարտավորությունները:

4.1.2. Տարեկան բյուջեում և վերջնական հաշվետվության մեջ պետք է նշվի հաշվապահական հաշվառման հիմքը (օրինակ՝ կանխիկը կամ կուտակումները) և այն չափորոշիչները, որոնք կիրառվել են բյուջետային տվյալների նախապատրաստման և ներկայացման ընթացքում:

4.1.3. Հարկաբյուջետային տվյալների որակի վերաբերյալ պետք է տրվեն կոնկրետ երաշխիքներ: Մասնավորապես, անհրաժեշտ է նշել՝ ներքուստ համատեղելի՞ են արդյոք հարկաբյուջետային հաշվետվությունների տվյալները և այդ տվյալները համապատասխանեցվե՞լ են գործին առնչվող այլ աղբյուրների տվյալների հետ:

4.2. Հարկաբյուջետային տեղեկատվությունը պետք է ենթարկվի անկախ հետազոտման:

4.2.1. Պետական հաշիվների ֆինանսական հաշվետվության վերաբերյալ օրենսդիր մարմնին և հասարակայնությանը զեկույց կամ հաշվետվությունը պետք է ներկայացնի ազգային աուդիտորական որևէ մարմին կամ այլ համարժեք կազմակերպություն, որն անկախ է գործադիր իշխանությունից:

4.2.2. Անհրաժեշտ է հրավիրել անկախ փորձագետների՝ հարկաբյուջետային կանխատեսումների, մակրոնտեսական կանխագուշակումների և այդ բոլոր կանխատեսումների հիմքում ընկած բոլոր ենթադրությունների ստուգման համար:

4.2.3. Հարկաբյուջետային տվյալների որակի ստուգման նպատակով ազգային այս կամ այն վիճակագրական մարմինը պետք է ապահովվի ինստիտուցիոնալ անկախությամբ:

ÜÆÜ²Üê²Î²Ü Î²ÚàôÜàôÂÚ²Ü Ð²Ø²ÄàÔàìÀ ºì ÜÆÜ²Üê²Î²Ü Ð²êî²îàôÜ Ð²Ø²Î²ð¶ºðÆ 12 ÐÆØÜ²Î²Ü â²öàðàÞÆâÜºðÀ

ÜÇÝ³Ýë³Ï³Ý Ï³ÛáõÝáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ÅáÕáíÁ (ÜÎÐ) Ýß»É ¿ ï³ëÝ»ñïáõ ã³÷áñáßÇãÝ»ñÁ` áñå»ë Ñ³ëï³ïáõÝ ýÇÝ³Ýë³Ï³ÝÑ³Ù³Ï³ñ·»ñÇ ÑÇÙù»ñÇó Ù»ÏÁ: ²Ûë Ï³Ù ³ÛÝ »ñÏñáõÙ ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»óáõ Çñ³¹ñáõÃÛáõÝÇó Ï³Ëí³Í` ¹ñ³Ýù ³ñÅ³ÝÇ »Ý ³é³çÝ³Ñ»ñÃÏ»Ýë³·áñÍÙ³Ý[25]:

ÜÇÝ³Ýë³Ï³Ý Ï³ÛáõÝáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ÅáÕáíÁ ÙÇ³íáñáõÙ¿ ³½·³ÛÇÝ ýÇÝ³Ýë³Ï³ÝÙ³ñÙÇÝÝ»ñÇ (ûñÇÝ³Ï` Ï»Ý ï ñáÝ³Ï³Ý µ³ÝÏ»ñÇ, í»ñ³ÑëÏÇã Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ, ýÇÝ³ÝëÝ»ñÇÝ³Ë³ñ³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ), ÙÇç³½·³ÛÇÝ ýÇÝ³Ýë³Ï³ÝÑ³ëï³ïáõÃÛáõÝÝ»ñÇ, ÙÇç³½·³ÛÇÝ Ï³ñ·³íáñÇã ¨ í»ñ³ÑëÏÇã ÙÇ³íáñáõÙÝ»ñÇ, Ï»Ý ï ñáÝ³Ï³Ý µ³ÝÏ»ñÇ ÷áñÓ³·»ïÝ»ñÇ ÏáÙÇï»Ý»ñÇ ¨ ºíñáå³Ï³Ý Ï»Ý ï ñáÝ³Ï³Ý µ³ÝÏÇµ³ñÓñ³ëïÇ×³ÝÝ»ñÏ³Ù³óáõóÇãÝ»ñÇ:

ÜÐÎÝ Ï³ñ¨áñ ¹»ñ¿ Ë³ÕáõÙ ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý Ï³ÛáõÝ Ñ³Ù³Ï³ñ·»ñÇ ëï»ÕÍÙ³ÝÝ áõÕÕí³Í µ½Ù³ÏáÕÙ ç³Ýù»ñáõÙ: ²é³çÇÝ ³Ý·³Ù ³ÛÝ ·áõÙ³ñí»ó 1999Ã՝ ÙÇç³½·³ÛÇÝ ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý Ï³ÛáõÝáõÃÛ³ÝÝ ³ç³Ïó»Éáõ Ýå³ï³Ïáí: î»Õ»Ï³ï ïáõÃÛ³Ý ÷áË³Ý³ÏÙ³Ý, ÙÇç³½·³ÛÇÝ Ñ³Ù³·áñí³Ïóáõ-ÃÛ³Ý ¨ ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý í»ñ³ÑëÏáõÙ áõ ¹Çï³ñÏáõÙ Çñ³Ï³Ý³óÝ»Éáõ ×³Ý³å³ñÑáí ³ÛÝ Ýå³ëïáõÙ¿ ³½ÝíáõÃÛ³ÝÑ³ëï³ïÙ³ÝÁ:

Üßí³Í Ñ³Ù³ÅáÕáíÁ Ñ³Ù³ËÙµáõÙ¿ ÙÇç³½·³ÛÇÝ Ï³ñ¨áñ ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý ßáõÏ³Ý»ñáõÙ ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý Ï³ÛáõÝáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ å³ï³ëË³Ý³ïáõ ³½·³ÛÇÝ í³ñã³Ï³½Ù»ñÁ, ÙÇç³½·³ÛÇÝ ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý ÇÝëïÇïáõïÝ»ñÁ, ÙÇç³½·³ÛÇÝ Ï³ñ·³íáñÇã áõ í»ñ³ÑëÏÇã ÙÇ³íáñáõÙÝ»ñÁ ¨ Ï»Ý ï ñáÝ³Ï³Ý µ³ÝÏ»ñÇ ÷áñÓ³·»ïÝ»ñÇ ÏáÙÇï»Ý»ñÁ:

Æëï½µ³Ý» üÐÎÝ Ï³ñ¨áñ»ó ÙÇç³½·³ÛÇÝ ã³÷áñáßÇãÝ»ñÇ ÙßÏáõÙÁ, ½³ñ·³óáõÙÁ ¨ ï³ñ³Íáõ-ÙÁ` ÇÝã å»ë ³é³ÝÓÇÝ»ñÏñÝ»ñÇ ýÇÝ³Ýë³Ï³ÝÑ³Ù³Ï³ñ·»ñÇ ³Ùñ³å Ý¹Ù³Ý, ³ÛÝå»ë ¿É ÙÇç³½·³ÛÇÝ ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý Ï³ÛáõÝáõÃÛ³Ý ¨ ³½ÝíáõÃÛ³Ý ³Ùñ³å Ý¹Ù³ÝÑ³Ù³ñ:

àõ Ã»¨ ³é³çÇ³ñÏíáõ ÑÇÙÝ³Ï³Ý ã³÷áñáßÇã-Ý»ñÁ ÙÇç³½·³ÛÇÝ Ñ³í³ÝáõÃÛ³Ý ï³ñµ»ñ ³ëïÇ-×³ÝÝ»ñ áõÝ»Ý, ³ÛÝáõ³Ù»Ý³ÛÝÇí, ¹ñ³Ýù É³ÛÝáñ»Ý ×³Ý³ãíáõÙ »Ý áñå»ë ³ßË³ï³ÝùÇ Ï³½Ù³Ï»ñå-Ù³Ý ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï Ù»Ãá¹Ý»ñÇÝ Ý»ñÏ³Ûó ÓÝáõ Ýí³½³·áõÛÝ å³Ñ³ÝçÝ»ñÇã÷áñáßÇãÝ»ñ:

ÐÇÙÝ³Ï³Ý ã³÷áñáßÇãÝ»ñÇó ÙÇ ù³ÝÇëÁ í»-ñ³µ»ñáõÙ »Ý ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛ³Ý ÙÇù³ÝÇáÉáñï Ý»ñÇ: ²Ûëå»ë, ûñÇÝ³Ï, ¹ñ³Ù³í³ñ-Ï³ÛÇÝ ¨ ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛ³Ý Ã³-÷³ÝóÇÏáõÃÛ³Ý ³å³ÑáíÙ³Ý Ýå³ï³Ïáí ²ØÐÇ ÏáÕÙÇó ÙßÏí³Í ²ßË³ï³ÝùÇ Ï³½Ù³Ï»ñåÙ³Ý ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï Ù»Ãá¹Ý»ñÇ Ïá¹»ùëÇ µ³ÅÇÝÝ»ñÝ ³éÝãíáõÙ »Ý ÙáõÍáõÙÝ»ñÇ ¨ Ñ³ßí³ñÏÝ»ñÇ, ÇÝãå»ë Ý³¨ ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý Ï³ñ·³íáñÙ³Ý ¨ ¹ñ³ í»ñ³ÑëÏÙ³Ý Ñ»ï: â»ËÇ³ÛÇ Ð³Ýñ³å»ï áõÃÛ³Ý ²áõ¹Çï Ç í³ñãáõÃÛáõÝÁ, ûñÇÝ³Ï, åñ³Ïï ÇÏ³ÛáõÙ ³Û¹ ã³÷áñáßÇãÝ»ñÇ Ý»ñ¹ñÙ³Ý áõÕÕáõÃÛ³Ùµ ³ßË³ï áõÏ³éáõÛóÝ»ñÇó Ù»ÏÝ¿[26]:

ì»ñáÝßÛ³É 12 ã³÷áñáßÇãÝ»ñÝ »Ý

Մակրոտնտեսական խաղաղականությունը և տվյալների թափանցիկությունը

1. *Դրամավարկային և ֆինանսական խաղաղականության թափանցիկությունը Դրամավարկային և ֆինանսական խաղաղականության թափանցիկության ապահովման աշխատանքի կազմակերպման արդյունավետ միջոցների Կոդեքս (ԱՄՀ)[27]:*
2. *Հարկաբյուջետային խաղաղականության թափանցիկություն Հարկաբյուջետային խաղաղականության թափանցիկության ապահովման աշխատանքի կազմակերպման արդյունավետ մեթոդների Կոդեքս[28]:*
3. *Տվյալների տարածում Հատուկ տվյալների տարածման Չափորոշիչ[29] Ընդհանուր բնույթի տվյալների տարածման համակարգ ԱՄՀ)[30]:*

Ինստիտուցիոնալ և տուկայական ենթակառուցվածք

4. *Անվճարունակություն ներկայումս ապահովագրասվում է Համաշխարհային բանկի կողմից):*
5. *Կորպորատիվ կառավարում Կորպորատիվ կառավարման սկզբունքներ (ՏՀԶԿ)[31]:*
6. *Հաշվապահական հաշվառում Հաշվապահական հաշվառման միջազգային չափորոշիչներ IAS/IASB)[32]:*
7. *Ռևիզիա Ռևիզիայի միջազգային չափորոշիչներ ISA/IFAC)[33]:*
8. *Մուծումներ և հաշվարկներ Համակարգային մեծ նշանակություն ունեցող մուծման համակարգի հիմնական սկզբունքները (CPSS)[34] և արժեթղթերի գծով հաշվարկների համակարգերի հանձնարարականներ (CPSS/IOSCO)[35]:*
9. *Ազնվություն շուկայում ֆինանսական միջոցառումների և փաստաթղթերի գծով օպերատիվ խմբի 40 հանձնարարականները (FATF[36] և Ահաբեկչության դեմ պայքարի ֆինանսավորման ոլորտ հատուկ հանձնարարականները (FATF[37]):*

Ֆինանսական գործունեության կարգավորում և վերահսկում

10. *Բանկային վերահսկման իրականացում Արդյունավետ բանկային վերահսկման հիմնական սկզբունքները (BCBS)[38]:*
11. *Արժեթղթերի կարգավորում Արժեթղթերի կարգավորման նպատակներն ու սկզբունքները IOSCO)[39]:*
12. *Ապահովագրական գործունեության նկատմամբ վերահսկողության իրականացում Ապահովագրության հիմնական սկզբունքները IAIS)[40]:*

ø²Ô²ø²òÆ²Î²Ü Ð²ê²ð²ÎàôÂÚ²Ü ¸ºðÀ

âÝ³Ù³Í ËáñÑñ¹³ñ³Ý³Ï³ÝÝ»ñÇ, ýÇÝ³Ýë³-Ï³Ý ³áõ¹ÇïÇ Ñ³ëï³ïáõÃÛáõÝÝ»ñÇ, »ñµ»ÙÝ Ý³¨ ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý ·áñÍ³¹Çñ ×ÛáõÕÇ ç³Ýù»ñÇÝ, ³Ýóáõ-ÙÁ ³áõ¹ÇïÇ ·Íáí û·ï³Ï³ñ Ñ³ÝÓÝ³ñ³ñ³Ï³Ý-Ý»ñÇó ¹»åÇ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛáõÝ, ÇÝãå»ë Ý³¨ í³ñùÇ ÷á÷áËáõÃÛáõÝÁ Ñ»ßï ãÇ ïñíáõÙ: ø³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý Ï³½-Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ»ï Ñ³Ù³·áñÍ³ÏóáõÃÛáõÝÁ µ³ñ»Ýå³ëï ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ ¿ëï»ÕÍáõÙ Çñ³-íÇ×³ÏÁ ßï Ï»Éáõ Ñ³Ù³ñ: ²Ûë Ñ³Ù³ï»ùëï áõÙ ØÇ-ç³½·³ÛÇÝ µÛáõç»ï³ÛÇÝ Ý³Ë³·ÇÍÁ Ñ³Ù³·áñ-Í³ÏóáõÃÛ³Ý Ù»ç ¿ Ý»ñ·ñ³íáõÙ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ËÙµ»ñÁ ³ßË³ñÑÇ ß³ï ï³ñ³-Í³ßñç³ÝÝ»ñáõÙ, ³Û¹ ÃíáõÙ Ý³¨ ³ÝóáõÙ³ÛÇÝ ÷áõ-ÉáõÙ ·ïÝíáÕ ÙÇ ß³ñù »ñÏñÝ»ñáõÙ[41]: ØÇç³½·³ÛÇÝ µÛáõç»ï³ÛÇÝ Ý³Ë³·ÇÍÝ áã Ï³é³í³ñ³Ï³Ý Ï³½-Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ áõÑ»ï³½áïáÕÝ»ñÇÝ û·ÝáõÙ ¿ í»ñÉáõÍ»É µÛáõç»ï³ÛÇÝ ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ` Ýå³ëï»Éáí Ý³¨ µÛáõç»ï³ÛÇÝ ·áñÍÁÝÃ³óÝ»ñÇ áõ ÇÝëïÇïáõïÝ»ñÇ Ï³ï³ñ»É³·áñÍÙ³ÝÁ: ²Ûë Ý³-Ë³·ÇÍÁ Ñ³ïÏ³å»ëß³Ñ³·ñ·éí³Í¿ ³ç³Ïó»Éáõ ·áñÍÝ³Ï³Ý Ñ»ï³½áïáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ, áñáÝù û·-ï³Ï³ñ»Ý ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛ³Ý ÁÝÃ³óÇÏ ùÝÝ³ñ-ÏáõÙÝ»ñÇ ³éáõÙáí, ÇÝãå»ëÝ³¨ ÁÝã³½áõñÏ Ë³í»-ñÇ Ñ³Ù³ñ µÛáõç»ï³ÛÇÝ ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛ³Ý Ñ»-ï¨³ÝùÝ»ñÇ Ñ»ï³½áïáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ: ²Ûë Ý³Ë³-·ÇÍÁ ÑÇÙÝ³Ï³ÝáõÙ ³ßË³ïáõÙ¿½³ñ·³óáÕ»ñÏñ-Ý»ñÇ Ï³Ù ÝáñÝ³Ï³Ë å»ïáõÃÛáõÝÝ»ñÇ áã Ï³é³-í³ñ³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇ áõ Ñ»ï³½á-ïáÕÝ»ñÇ Ñ»ï: ´³óÇ ³Û¹, ê³ÝÏïä»ï»ñµáõñ·áõÙ ëï»ÕÍíáõÙ¿Ñ³Ù³ÝÙ³Ý Ý³Ë³·ÇÍ`§´³ó µÛáõç»¦ ³Ýí³ÝÙ³Ùµ[42]:

²Ûë µÝ³·³í³éáõÙ ·áñÍáõÝ»áõÃÛáõÝÁ ÑÇÙÝ³-Ï³ÝáõÙ ÙÇïí³Í¿ ·ÉË³íáñáõß³¹ñáõÃÛáõÝÁ µ¨»é»É ÝßÍ³Í ·áñÍÁÝÃ³óÇ Çñ³í³Ï³Ý ÏáÕÙÇ íñ³, Ã»¨ ³ÛÝïï»Õ, áñïï»Õ ¹³ ÑÝ³ñ³íáñ ¿, µÛáõç»ï³ÛÇÝ ËÙµ»ñÁ ¨ë³ÏïÇíáõÃÛáõÝ »Ý óáõó³µ»ñáõÙ ûñ»Ýë¹-ñ³Ï³Ý Ý³Ë³·Í»ñÇ ÙßïÙ³Ý ¨ ûñ»ÝùÇ Ï³ï³-ñáõÙÁ í»ñ³ÑëÏ»Éáõ ·áñÍáõÙ: Ü»ñÏ³¹ñáõÃÛ³Ùµù³-Õ³ù³óÇ³Ï³ÝÑ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ËÙµ»ñÇÙ³ëÝ³Ï-óáõÃÛáõÝÁ µÛáõç»ï³ÛÇÝ ·áñÍÁÝÃ³óÇÝ Ýí³½³·áõÛ-ÝÇ¿ Ñ³ëÝáõÙ, »ñµ³ÛÝ ·ïÝíáõÙ¿³áõ¹ÇïÇ ÷áõ-ÉáõÙ: ê³Ï³ÛÝ³Ûëï»Õ¿É¹ñáõÃÛáõÝÁ` Ã»¨¹³Ý¹³Õ, ë³Ï³ÛÝ³ëïÇ×³Ý³µ³ñ ÷áËíáõÙ¿¹»åÇ É³íÁ: Ð³Ù³·áñÍ³ÏóáõÃÛáõÝÁ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³-ñ³ÏáõÃÛ³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ»ï ÑÝ³ñ³-íáñáõÃÛáõÝÝ»ñ¿ëï»ÕÍáõÙ Å³Ù³Ý³Ï³ÏÇó³áõ¹Ç-ïáñ³Ï³Ý ·áñÍ³éáõÛÃÝ»ñÇ Ï³ï³ñ»É³·áñÍÙ³Ý Ýå³ï³ÏáÍ³é³ç³íáñ Ùáï»óáõÙÝ»ñÇ ÏÇñ³é-Ù³Ý, ÇÝãå»ëÝ³¨ Ñ³ë³ñ³Ï³ÛÝáõÃÛ³Ý ÏáÕÙÇó ³ÛÝí»ñ³ÑëÏ»Éáõ Ñ³Ù³ñ:

²Û¹áõÑ³Ý¹»ñÓ, ³áõ¹Çïáñ³Ï³Ýëïáõ·áõÙÝ»-ñÇ ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÁ áã ÙÇßï»Ý å³ïß³×³ñÓ³·³Ýù ·ïÝáõÙ Ñ³ë³ñ³Ï³ÛÝáõÃÛ³Ý ßñç³ÝáõÙ: ¸ñ³å³ïï×³éÝ»ñÇó Ù»ÏÝ³ÛÝ¿, áñÙ³ñ¹ÇÏÑ³×³Ëã»Ýå³ïÏ»ñ³óÝáõÙ, Ã» Çñ»Ýó »ñÏñÝ»ñáõÙ ÇÝã¹»ñ»Ý Ë³Õáõù ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý ÇÝëïÇïáõïÝ»ñÁ, áñáÝù ÃáõÛÉã»Ý ï³ÉÇë³é³ÝÓÇÝ å»ï³Ï³Ý Ï³éáõÛóÝ»-ñÇÝ Ï³Ù³é³ÝÓÇÝ å³ßïáÝ³ï³ñ³ÝÓ³ÝóÑ³Ï³-Çñ³í³Ï³ÝÏ³Ù³Ýå³ï³ëË³Ý³ïáõ³ñ³ñùÝ»ñ

Ï ³ ï ³ñ»É, ÇÝãå»ë Ý ³ ¨ ³ÛÝ, Ã» ÇÝãåÇëÇ ÑÝ ³ñ ³ - íáñ ³½¹»óáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý ³ Û¹ ÇÝë ï Ç ï áõ ï Ý»ñÁß ³ñ- ù ³ÛÇÝ ù ³Õ ³ù ³ óÇÝ»ñÇ ÏÛ ³ÝùÇ íñ ³:

¶Ç ï ³ ÏÇó, Ñ ³ë ³ñ ³ ÏáõÃÛ ³Ý ÏÛ ³ÝùÇÝ ³ Ï ï Ç- íáñ»Ý Ù ³ëÝ ³ ÏóáÕ ù ³Õ ³ù ³ óÇÝ»ñ ¹ ³ë ï Ç ³ñ ³ Ï»- Éáõ Ñ ³Ù ³ñ` ù ³Õ ³ù ³ óÇÝ»ñÇ, áñáÝù ß ³Ñ ³ ·ñ·é- í ³ Í ÏÉÇÝ»Ý ë ï Çå»Éáõ Ï ³é ³ í ³ñáõÃÛ ³ÝÁ, áñå»ë½Ç ³ÛÝ å ³ ï ³ëË ³Ý ï ³ Çñ ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ ³- Ù ³ñ, ³ÝÑñ ³Å»ß ï ¿ ³Û¹ ÇÝë ï Ç ï áõ ï Ý»ñÇ íñ ³ÛÇó Ñ ³Ý»É · ³Õ ï ÝÇáõÃÛ ³Ý ùáÕÁ ¨ µ ³ñÓñ ³ óÝ»É µÝ ³ Ï- ãáõÃÛ ³Ý Çñ ³½»ÏáõÃÛ ³Ý Ù ³ Ï ³ñ¹ ³ ÏÁ µÛáõç»Ç ÙÛß ³ Ï- Ù ³Ý ¨ ³áõ¹Ç ï Ç ³ÝóÏ ³ óÙ ³Ý Ñ ³ñó»ñáõÙ:

ÜÙ ³Ý ÇÝë ï Ç ï áõ ï Ý»ñÁ Ï ³ ñáÕ »Ý ÇÝùÝáõñáõÛÝ Ï ³ ï ³ñ»É Çñ»Ýó ·áñÍ ³éáõÛÃÝ»ñÁ` µÝ ³ Ïãáõ Ã Û ³Ý ÁÝ¹ ·ñÏÙ ³Ý Ýå ³ ï ³ Ïáí ³ñß ³ íÝ»ñ ³ ÝóÏ ³ óÝ»Éáõ, ·áñÍ»ñÇ ¹ñáõÃÛáõÝÁ Ýñ ³Ý µ ³ó ³ ï ñ»Éáõ, ù ³Õ ³- ù ³ óÇ ³ Ï ³Ý Ñ ³ë ³ñ ³ ÏáõÃÛ ³Ý ËÙµ»ñÇ áõ ½ ³Ý · í ³- Í ³ÛÇÝ Éñ ³ ï í ³ÙÇçáóÝ»ñÇ Ñ» ï Ñ ³Ù ³ ·áñÍ ³ Ïó»Éáõ ¨ Ýñ ³Ýó ³ßË ³ ï ³ÝùÇÝ ³ç ³ Ïó»Éáõ × ³Ý ³ å ³ñ- Ñáí: ´ Ûáõç» ï ³ÛÇÝ ËÙµ»ñÝ áõÝ»Ý Ñ ³Ù ³ å ³ ï ³ë- Ë ³Ý ÷áñÓ ³ ·Ç ï ³ Ï ³Ý ·Ç ï »ÉÇùÝ»ñ, áñáÝù ÑÝ ³- ñ ³ íáñáõÃÛáõÝ »Ý ï ³ÉÇë ³Û¹ ËÙµ»ñÇÝ ýÇÝ ³Ýë ³- Ï ³Ý µ ³ñ¹ ÷ ³ë ï ³ÃÕÃ»ñÁ í»ñ ³ ÷áË»É Ñ ³ë ³ñ ³ Ï ù ³Õ ³ù ³ óáõ Ñ ³Ù ³ñ Ù ³ ï ã»ÉÇ áõ Ñ ³ë Ï ³Ý ³ÉÇ ï »- Õ»ÏáõÃÛáõÝÝ»ñÇ: Üñ ³Ýù Ï ³ñáÕ »Ý Ï ³½Ù ³ Ï»ñå»É áõ ³ÝóÏ ³ óÝ»É Ý ³ ¨ áõëáõó ³ÝÙ ³Ý ¹ ³ëÁÝÃ ³ óÝ»ñ Ñ ³- ï áõÏ ³ÛÝ Éë ³ñ ³ÝÇ Ñ ³Ù ³ñ, áñÁ å ³ ï Ï»ñ ³ óáõÙ ãáõÝÇ µÛáõç» ï ³ÛÇÝ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ ³Ý ï »ËÝÇÏ ³ Ï ³Ý ÏáÕÙÇ Ù ³ëÇÝ: ´ ³óÇ ³Û¹, ÝÙ ³Ý ËÙµ»ñÁ Ññ ³ ï ³ñ ³- ÏáõÙ »Ý Ñ ³Ù ³å ³ ï ³ëË ³Ý áõëáõÙÝ ³ Ï ³Ý Ó»é- Ý ³ñ ÏÝ»ñ: àñå»ë ûñÇÝ ³ Ï Ï ³ñ»ÉÇ ¿ µ»ñ»É Êáñ- í ³ÃÇ ³ÛÇ ýÇÝ ³ÝëÝ»ñÇ å» ï ³ Ï ³Ý ÇÝë ï Ç ï áõ ï Ç ÏáÕÙÇó Ý ³ Ë ³ å ³ ï ñ ³ë ï í ³ Í §ø ³Õ ³ù ³ óáõ ï »Õ»- Ï ³ ·Çñù Ñ ³ñ Ï ³Ñ ³ÝÙ ³Ý Ù ³ëÇÝ¦ ¨ §ø ³Õ ³ù ³ óáõ ï »Õ»Ï ³ ·Çñù µÛáõç»Ç Ù ³ëÇÝ¦ ·ñùáõÛ Ï Ý»ñÁ[43]:

ø ³Õ ³ù ³ óÇ ³ Ï ³Ý Ñ ³ë ³ñ ³ ÏáõÃÛáõÝÁ Ï ³ñáÕ ¿ óáõó ³ µ»ñ»É ï ³ñµ»ñ ï »ë ³ ÏÇ û·ÝáõÃÛáõÝ՝

- *Քաղաքացիական հասարակության խմբերը կարող են օգնել բարշրացնելու քաղաքացիների գիտելիքների մակարդակը մասնագիտացված ֆինանսական ինստիտուտների վերահսկիչ գործառույթների մասին, ինչպես նաև ապահովել բնակչության իմացության ավելի բարձր մակարդակ ֆինանսական գործունեության կառավարման և դրա վերահսկման հարցերի վերաբերյալ:*
- *Հենվելով քաղաքացիների հետ իրենց սերտ շփումների վրա՝ քաղաքացիական հասարակության խմբերը և զանգվածային լրատվության միջոցները կարող են ֆինանսական դիտորդական մարմինների առջև տարբեր տեսակի հարցեր առաջադրել՝ դրանց մանրազնին ուսումնասիրման նպատակով:*
- *Քաղաքացիական հասարակության խմբերը և զանգվածային լրատվամիջոցները կարող են անցկացնել ֆինանսական գործունեության ոչ ճիշտ կառավարման դեպքերի նախնական հետաքննություն կամ էլ շարունակել առողջապահական ստուգման արդյունքում ծագած վիճելի հարցերի հետաքննությունը:*
- *Քաղաքացիական հասարակության խմբերը կարող են օգնել վերահսկելու առողջապահական ստուգման կամ խորհրդարանական լսումների հիման վրա պետական մարմինների կողմից այս կամ այն որոշումների կամ միջոցառումների ամբողջական կատարումը: Զանգվածային լրատվամիջոցների կողմից նման որոշումների կամ միջոցառումների հանդեպ ցուցաբերված ուշադրության հետ մեկտեղ քաղաքացիական խմբերի մասնակցությունը կարող է հավելյալ ճնշում հանդիսանալ պետական իշխանության գործադիր ճյուղի վրա՝ ստիպելով նրան շտկել թերությունները:*
- *Քաղաքացիական հասարակության խմբերը կարող են անմիջական օգնություն ցույց տալ ֆինանսական դիտորդական մարմինների աշխատանքին՝ մասնակցելով ծախսերի վերահսկմանը՝ աջակցելով տեղերում առողջապահական ստուգումների անցկացմանը կամ գնահատելով ծրագրերի կատարումը:*

´ Ûáõç» ï ³ÛÇÝ ËÙµ»ñÇ Ãí Ç ³ ×Á Ï ³ñáÕ ¿ Í ³é ³- Û»É áñå»ë å» ï ³ Ï ³Ý ýÇÝ ³ÝëÝ»ñÇ åñ ³ Ï ï Ç Ï ³ÛáõÙ Ï ³ñ¨áñ ÷á÷áËáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³éÏ ³ÛáõÃÛ ³Ý Ñ ³ ï- Ï ³ÝÇß: ºñ ÏñÝ»ñÇ Ù»Í Ù ³ëáõÙ å» ï ³ Ï ³Ý µÛáõç»Ç Ï ³½ÙáõÙÁ ÇßË ³Ý ³ íáñÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó í ³Õáõó ³ñ¹»Ý ÁÝÏ ³ÉíáõÙ ¿ áñå»ë ë»÷ ³ Ï ³Ý ï ÇñáõÛÃ: º í ÙÇ ³ÛÝ Ñ ³Ù»Ù ³ ï ³µ ³ñ í»ñç»ñë ëÏë»ó ó ³ÝÏ ³ÉÇ Ñ ³Ù ³ñ- í»É (³ÛÝ ¿É ¹»é ë ³ Ï ³ í ³ÃÇí å» ï áõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ) ³ÛÝ û·áõ ï Á, áñÁ µ»ñáõÙ ¿ µÛáõç» ï ³ÛÇÝ ·áñÍÁÝ- Ã ³óÝ»ñÇ µ ³óáõÙÁ ù ³Õ ³ù ³ óÇ ³ Ï ³Ý áã Ï ³é ³ í ³- ñ ³ Ï ³Ý Ï ³½Ù ³ Ï»ñ åáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¨ ³ÛÉ Ï ³ éáõÛóÝ»- ñÇ ûÅ ³Ý¹ ³ ÏáõÃÛ ³Ý ³éç¨: ¼ ³ñ· ³óáÕ, ÇÝãå»ë Ý ³ ¨ ³ÝóáõÙ ³ÛÇÝ ÷áõÉáõÙ · ï ÝíáÕ ß ³ ï »ñÏñÝ»- ñáõÙ ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»óáÕ ÙÇ ³ÙµáÕç ß ³ñù ³ñÙ ³- ï ³ íáñí ³ Í íÝ ³ë ³µ»ñ ³é ³ëå»ÉÝ»ñÇ ßÝáñÑÇí ³é ³çí ³ å»ë ³ñ·»É ³ Ï íáõÙ ¿ ù ³Õ ³ù ³ óÇ ³ Ï ³Ý Ñ ³ë ³ñ ³ ÏáõÃÛ ³Ý, ûñ»Ýë¹Çñ Ù ³ñÙÇÝÝ»ñÇ ¨ ½ ³Ý ·- í ³ Í ³ÛÇÝ Éñ ³ ï í ³ÙÇçáóÝ»ñÇ ³ÝÏ ³ Ë ³ßË ³ ï ³Ý- ùÁ µÛáõç»Ç Ï ³½ÙÙ ³Ý ¨ Ï ³ ï ³ñÙ ³Ý ³ éáõÙáí: ²Û¹ ³é ³ëå»ÉÝ»ñÇ Ï ³ñáÕ »Ý å ³ñáõÝ ³ Ï»É Ñ» ï ¨Û ³É ÙáÉáñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ՝

- *Բյուջեն պետք է կազմվի գաղտնի հակառակ դեպքում կարող է խախտվել ֆինանսական շուկաների բնականոն աշխատանքը:*
- *Ոչ կառավարական միջամտությունը կարող է խթանել բյուջեի նախապատրաստման համար անհրաժեշտ անաչառությունը:*
- *Օրենսդիրները և քաղաքացիական հասարակությունը ավելի շատ շահագրգռված են կարևորել իրենց ընտրողների շահերը՝ ի վնաս երկրի ընդհանուր շահերի:*

- *Կառավարությունը տիրապետում է փակ գործընթացի կարգով և իր կառույցների շրջանակում երկրի բյուջեն կազմելու մանրամասին, ինչպես նաև այն բանի իրավունքը, որ օրենսդիր մարմինը սահմանափակվի պատրաստի բյուջեի զուտ մեխանիկական հաստատմամբ:*

´ÛáõÇ»Ç · ³Õ ï ÝÇáõÃÛáõÝÁ Ï ³ñáÕ ¿ Ýå ³ë ï »É ßáõÏ ³Ù³ Ï ³Ý ¨ µáñë ³ Ï ³Ý ëå»ÏáõÉÛ³ óÇ ³Ý»ñÇÝ, ³ÛÝ ¹»åùáõÙ, »ñµ Ã ³ ÷ ³ÝóÇÏáõÃÛ³Ý ³ í»ÉÇ µ ³ñÓñ ³ë ï Çª× ³ÝÇ ³ å ³ÑáíáõÙÝáõÝ ³ Ï ¿ ·áñÍÝ³ Ï ³Ýáñ»Ý Ù»ÕÙ ³óÝ»É ßáõÏ ³ÛÇ Ñ ³ñÙ ³ñ»óáõÙÁ ù ³Õ ³ù ³ Ï ³-ÝáõÃÛ³Ý ÁÝ ï ñáõÃÛ³Ý Ñ ³Ù ï ÝÇ ï ³ñµ»ñ ³ ÏÝ»ñÇÝ: ²í»ÉÇÝ© µÛáõç»Ç Ù ³ëÇÝ ³ÙµáÕç ³ Ï ³Ý, ë ï áõÛ·, û·-ï ³ Ï ³ñ, Å ³Ù ³Ý ³ ÏÇÝ Ñ ³Õáñ¹í ³Í ¨ µáÉáñÇ Ñ ³-Ù ³ñ Ñ ³ë ³Ý»ÉÇ áõ Ù ³ ï ã»ÉÇ ï »Õ»Ï ³ ï íáõÃÛáõÝÁ Ñ ³ÛñÇ»Ý ³ Ï ³Ý ¨ û ï ³ñ»ñÏñÛ³ Ý»ñ¹ñáÕÝ»ñÇ Ñ ³Ù ³ñ ³ í»ÉÇ ¹ÛáõñÇÝ ¿ ¹ ³ñÓÝáõÙ åÉ ³Ý ³ íáñáõÙÁ ¨ Ï ³ åÇ-ï ³ÉÇ Ý»ñ¹ñáõÙÁ:

ø ³Õ ³ù ³óÇ ³ Ï ³Ý Ñ ³ë ³ñ ³ ÏáõÃÛ ³Ý ËÙµ»ñÇ ³ßË ³ ï ³ÝùÝ ³ÛË µÝ ³ · ³ í ³éáõÙ ËáëÏ ³ÝáõÙ ¿ ¹ ³éÝ ³É ³Ù»Ý ³Ýáñ ³ñ ³ Ï ³ÝÁ ¨ ³Ù»Ý ³ û · ï ³ Ï ³-ñÁ ³ÛÝ µáÉáñ ËÝ¹ÇñÝ»ñÇ ß ³ñùáõÙ, áñáÝó ÉáõÍáõÙÁ ù ³Õ ³ù ³óÇ ³ Ï ³Ý Ñ ³ë ³ñ ³ ÏáõÃÛáõÝÁ, Ó · ï »Éáí Ñ ³ëÝ»É Ï ³é ³ í ³ñÙ ³Ý ³Ù»Ý ³ ³ñ¹ÛáõÝ ³ í» ï »Õ ³-Ý ³ ÏÝ»ñÇÝ, í»ñóÝáõÙ ¿ Çñ íñ ³:

ÐÔàôØÜºð

1 Public Expenditure Management Handbook (The World Bank) (1998): http://www1.worldbank.org/publicsector/pe/handbook/pem98.pdf; J. Crotty, Practical Measures to Promote Integrity in Customs Administrations: http://www.transparency.org/iacc/8th_ iacc/papers/crotty.html; LINK A. Das-Gupta, An Anticorruption Strategy for Revenue Administration, World Bank PREMnote October 33, 1999: http://www1.worldbank.org/publicsector/tax/documents/PREMnote33.pdf; Sheetal K. Chand & Karl O. Moene, “Controlling Fiscal Corruption”, International Monetary Fund, August 1997; World Bank, “E-Government: Philippine Customs Reform,” Governance & Public Sector Reform. J. Gill, Customs: Developing an Integrated Anticorruption Strategy, in: D. Kaufmann, M. G. de Asis, P. Dininio (2001), Improving Governance and Controlling Corruption: http://www.worldbank.org/wbi/governance/pubs/improving.htm; World Bank: Helping countries reform economic and sector policies: http://www1.worldbank.org/publicsector/anticorrupt/corruptn/cor05.htm; OECD website on taxation: http://www.oecd.org/topic/0,2686,en_2649_37427_1_1_1_1_37427,00.html.

2 Vito Tanzi, Corruption Around the World: Causes Consequences, Scope and Cures: http://www.imf.org/external/Pubs/FT/staffp/1998/12-98/tanzi.html.

3 World Customs Organization: http://www.wcoomd.org/ie/En/en.html. §²é¨ ï ñÇ Ñ ³Ù ³ßË ³ ñÑ ³ÛÇÝ Ï ³½Ù ³-Ï»ñåáõÃÛáõÝÁ ÙÛß ³ Ï»É ¿ Ù ³ùë ³ÛÇÝ Ù ³ñÙÇÝÝ»-ñáõÙ ³½ÝíáõÃÛ³Ý ³å ³ÑáíÙ ³Ý Íñ ³ · Çñ ¨ Ù ³ñ-ï ³ í ³ñáõÃÛáõÝ: Ø ³ùë ³ÛÇÝ å ³ßï áÝ ³ ï ³ñ ³Ý-Ó ³Ýó ì ³ñùÇ ûñÇÝ ³ Ï»ÉÇ Ïá¹»ùëÁ ï ³ñ ³ Íí áõÙ ¿© ³ÝÓÝ ³ Ï ³Ý å ³ ï ³ëË ³Ý ³ ï íáõÃÛ ³Ý íñ ³, ûñ»Ý-ùÇÝ Ñ» ï ¨»Éáõ íñ ³, Ýí»ñÝ»ñ ¨ í ³ñÓ ³ ï ñáõ-ÃÛáõÝÝ»ñ ë ï ³Ý ³Éáõ íñ ³, ³Ýí× ³ñ ÁÝ¹áõÝ»Éáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇ ¨ ½í ³ñ× ³ÝùÝ»ñÇÝ Ù ³ëÝ ³ Ïó»Éáõ íñ ³, ÑÛáõñ ³ëÇñáõÃÛ ³Ý ¨ ½»Õã»ñÇ ¹ñë¨áñáõÙÝ»-ñÇ íñ ³, ß ³Ñ»ñÇ ÏáÝýÉÇÏ ï Çó Ëáõë ³ ÷»Éáõ íñ ³, ù ³Õ ³ù ³ Ï ³Ý · áñÍáõÝ»áõÃÛ ³Ý íñ ³, ¹ñ ³Ù ³ Ï ³Ý Ñ ³ñó»ñáõÙ í ³ñùÇ íñ ³, · ³Õ ï Ý ³ å ³ÑáõÃÛ ³Ý ¨ Í ³é ³ÛáÕ ³ Ï ³Ý ï »Õ»Ï ³ ï íáõÃÛ ³Ý û · ï ³ · áñÍ-Ù ³Ý íñ ³, Í ³é ³ÛáÕ ³ Ï ³Ý · áõÙùÇ ¨ Í ³é ³ÛáõÃÛáõÝ-Ý»ñÇ û · ï ³ · áñÍÙ ³Ý íñ ³, Í ³é ³ÛáÕ ³ Ï ³Ý ³ÝÓ-Ý ³ Ï ³½ÙÇ ÏáÕÙÇó å» ï ³ Ï ³Ý áõÝ»ó í ³ÍùÇ Ù ³ë-Ý ³ íáñ · ÝáõÙÝ»ñÇ íñ ³, ³ßË ³ ï ³Ýù ³ÛÇÝ ÙÇç ³-í ³ÛñÇ íñ ³:

4 Simon Johnson, Daniel Kaufmann & Pablo Zoido-Lobaton Corruption, Public Finances, and the unofficial Economy, World Bank Working Paper. 2169.

5 Tanzi. Vito (1997) Corruption in the Public Finances http://www.transparency.org/iacc/8th_iacc/papers/vtanzi.html. ä»ñáõÇ Ù ³ÛñÙ ³ù ³Õ ³ù ÈÇÙ ³ÛáõÙ Ï ³-Û ³ó ³Í Îáéáõåóç ³ÛÇ ¹»Ù å ³Ûù ³ñÇÝ ÝíÇñí ³Í 8-ñ¹ ÙÇç ³½· ³ÛÇÝ Ñ ³Ý¹ÇåÙ ³ÝÁ Ý»ñÏ ³Û ³óñ ³Í ½»ÏáõÛóÁ:

6 §Ø»Í áõÃÝÛ ³ÏÇ¦ »ñÏñÝ»ñÁ Ó · ïáõÙ »Ý Ñ»ß ï ³ó-Ý»É ÙÇç ³½· ³ÛÇÝ ³é¨ ïáõñÁ, Ïñ× ³ ï »É Ï ³½Ù ³-Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¨ Ï ³é ³ í ³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Í ³Ë-ë»ñÁ: §Ø»Í áõÃÝÛ ³ÏÇ¦ »ñÏñÝ»ñÇ Ø ³ùë ³ÛÇÝ ËáõÙµÁ ÷áñÓáõÙ ¿ ³é ³ í»É ³ · áõÛÝë å ³ñ½»óÝ»É Ù ³ùë ³ÛÇÝ ï íÛ ³ÉÝ»ñÇÝ Ý»ñÏ ³Û ³óíáÕ å ³Ñ ³Çç-Ý»ñÁ, áñå»ë½Ç ¹ñ ³Ýù Ñ ³Ù ³å ³ ï ³ëË ³Ý»Ý Ù ³ùë ³ÛÇÝ å ³ñ ï ³Ï ³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³ñ¹ÛáõÝ ³-í» ï Ï ³ ï ³ñÙ ³ÝÁ, ÇÝãå»ë Ý ³¨ ë ï ³Ý¹ ³ñ ï ³ó-Ý»É ï íÛ ³ÉÝ»ñÇ í»ñ ³µ»ñÛ ³É å ³Ñ ³ÝçÝ»ñÁ ¨ Ñ ³ß-í» ï í ³ÛÝáõÃÛ ³Ý Ï ³ñ · áí Ý»ñÏ ³Û ³óíáÕ ³Ù¹ ï íÛ ³ÉÝ»ñÇ ã ³ ÷ ³Ó¨Á: î»ë` the G7 Initiative on Customs Standardization and Simplification Plain Language Description (KYOTO Customs Data Principles): http://www.wcoomd.org/ie/En/Topics_Issues/FacilitationCustomsProcedures/DataModelG7Initiative.html.

7 Ø ³ñáÏ ïáÛáõÙ Çñ ³ Ï ³Ý ³ óí ³Í µ ³ñ»÷áËáõÙÝ»-ñÇ Ù ³ëÇÝ ï »ë PREM notes No. 67 April 2002: http://www1.worldbank.org/publicsector/tax/documents/PREMnote67.pdf.

8 Latvian Customs Code of Conduct: http://www.vid.gov.lv/eng/user/show.asp?ID=208&CId=30

9 Transparency International Source Book 2000, Chapter 23 – Good Financial Management: http://www.transparency.org/sourcebook/23.html.

10 World Bank PREM note 33: http://www1.worldbank.org/publicsector/tax/documents/PREMnote33.pdf.

11 Michael Waller, Review of Integrity Management of Staff in the Ghana, Tanzania and Uganda Revenue Authorities (TI – CIR, London): http://www.transpa

rency.org.working_papers.mwaller/integrity_management_review.html#summary.

12 Fjeldstad, Odd – Helge (2003) Fighting fiscal corruption; Lessons from the Tanzania Revenue Authority in Public Administration and Development 23/2, p.165-175; and Fjeldstad, Odd – Helge & Bertil Tungodden (2003) Fiscal corruption: A vice or a virtue? World Development. Vol.31 no. 8 pp.1473 – 1475.

13 Ø³ùë³ÛÇÝ µ³ñ»÷áËÙ³Ý Çñ³Ï³Ý³óÙ³Ý ¹»å-ùáõÙ Ï³ñáÕ ¿ ï»ÕÇ áõÝ»Ý³É Ù»Ïù³ÛÉ³ÝÇ ·áñ-ÍÁÝÃ³ó: Ø³ùë³ÛÇÝ Ñ³Ûï³ñ³ñ³·ÇñÁ Ï³ñ»ÉÇ ¿ Ý»ñÏ³Û³óÝ»É Ø³ùë³ÛÇÝ í³ñáõÃÛáõÝ, ÇëÏ ÷³ë-ï³ÃÕÃ»ñÇ Ó¨³Ï»ñåáõÙÁ ÏÏ³ï³ñÇ í³ñááõ-ÃÛ³Ý í³ñã³Ï³½ÙÁ: ²ñ¹ÛáõÝùáõÙ Ïµ³ó³éíÇ Ñ»-ï³·³ ß÷áõÙÝ»ñÇ ³ÝÑñ³Å»ßï áõÃÛáõÝÁ:

14 öáË³µ»ñí³Í ¿ Practical Measures to Promote Integrity Customs Administration (above): http://www.transparency.org/iacc/8th_iacc/papers/crotty.html; and the Utstein Anti-Corruption Resource Center FAQ: http://u4.no/documents/faqs1.cfm.

15 World Customs Organization: http://www.wcoomd.org/ie/En/en.html.

16 Jose Anson, Oliver Cadot and Marcelo Ollareaga, Tariff Evasion and Customs Corruption: Does PreShipment Inspection Help? http://www.econ.worldbank.org/files/30442_wps3156.PDF and Noel Johnson, Committing to Civil Service Reform: The Performance of Pre-Shipment Inspection under Different Institutional Regimes http://www.econ.worldbank.org/files/1714_wps2594.PDF.

17 Corruption and Trafficking: Monitoring and Prevention: http://www.csd.bg/news/law/CorTREP _E.html.

18 The 1996 Arusha Declaration on Burundi and the1999 Arusha Declaration on the Rights of Indigenous Peoples.

19 World Customs Organization: http://www.wcoomd.org/ie/En/en.html.

20 ²ÙµáÕç³Ï³Ý ï»ùëïÁ ï»ëº http://www.wcoomd.org/ie/En/TopicsIssues/FacilitationCustomsProcedures/Revised%20Arush%20E-Print%20version.PDF

21 International Chamber of Commerce Customs Guidelines: http://www.iccwbo.org/home/statements_rules/statements/2003/customs_guidelines.asp

22 Second Evaluation Round: Training Seminar for GRECO Expert-Evaluators: Information and Working Documents: http://www.greco.coe.int/evaluations/seminar/DocsE.htm.

23 IMF Code of Good Practices on Fiscal Transparency: http://www.imf.org/external/np/fad/trans/code.htm#code.

24 ²ñï³µÛáõç»ï³ÛÇÝ Ñ³ßÇíÝ»ñÁ ×³Ý³ãáõÙ áõÝ»Ý ß³ï »ñÏñÝ»ñáõÙ: ²Ûï¹ Ñ³ßÇíÝ»ñÇó áÙ³Ýù Ñ³Ù³-å³ï³ëË³ÝáõÙ »Ý ûñ»ÝùÝ»ñÇÝ áõ Ï³ÝáÝÝ»ñÇÝ ¨ µ³óíáõÙ »Ý ÏáÝÏñ»ï Ýå³ï³ÏÝ»ñÇ (Ãáß³Ï-Ý»ñÇ, ×³Ý³å³ñÑ³ÛÇÝ ïáõñù»ñÇ) Ñ³Ù³ñ: ØÛáõëÝ»ñÇ Ýå³ï³ÏÝ ¿ Ïñ×³ï»É í³ñã³Ï³Ý ¨ ù³Õ³ù³Ï³Ý í»ñ³ÑëÏáÕáõÃÛ³Ý Ù³ëßï³µÝ»ñÁ (³Ûï¹ í»ñ³ÑëÏáÕáõÃÛáõÝÁ å³ñï³¹Çñ Ï³ñ·áí áõÕ»Ïó»Éáõ ¿ µÛáõç»áí ³ÝóÏ³óí³Í Í³Ëë»ñÁ): àñáß »ñÏñÝ»ñáõÙ ³ñï³ë³ÑÙ³ÝÛ³Ý û·ÝáõÃÛáõ-ÝÁ ¨ µÝ³Ï³Ý å³ß³ñÝ»ñÇ í³×³éùÇó ëï³óí³Í ÙÇçáóÝ»ñÁ ÝáõÛÝå»ë ï»Õ³¹ñíáõÙ »Ý Ñ³ïáõÏ Ñ³ßÇíÝ»ñáõÙ, áñáÝù ÙÇïí³Í »Ý å³Ï³ë Ã³-÷³ÝóÇÏ ÉÇÝ»Éáõ ¨ ³í»ÉÇ ùÇã ã³÷áí »Ý í»ñ³Ñë-Ï»ÉÇ, ù³Ý µÛáõç»áí ³ÝóÝáÕ ÷áÕ»ñÁ, ¨ Ñ³×³Ë û·ï³·áñÍíáõÙ »Ý áã ûñÇÝ³Ï³Ý Ýå³ï³ÏÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ Ï³Ù ¿É áõÕÕ³ÏÇ ³ÝóÝáõÙ »Ý å³ßïáÝ³-ï³ñ ³ÝÓ³Ýó ·ñå³ÝÁ: î»ë` Vito Tanzi, Corruption and the World: Causes, Consequence, Acope and Cures: http://www.imf.org/external/Pubs/FT/staffp/1998/12-98/tanzi.htm.

25 Financial Stability Forum: http://www.fsforum.org/compendium/key_standards_for_sound_financial_system.html

26 Tenth International Anti-Corruption Conference http://www.10iacc.org/content.phtml?documents=102&art=177.

27 Financial Stability Forum: http://www.fsforum.org/compendium/compendium_of_standards_2_9.htm.

28 Financial Stability Forum: http://www.fsforum.org/compendium/compendium_of_standards_2_10.html.

29 Financial Stability Forum: http://www.fsforum.org/compendium/compendium_of_standards_2_12.html.

30 Financial Stability Forum: http://www.fsforum.org/compendium/compendium_of_standards_2_11.html.

31 Financial Stability Forum: http://www.fsforum.org/compendium/compendium_of_standards_2_17.html.

32 Financial Stability Forum: http://www.fsforum.org/compendium/compendium_of_standards_2_18.html.

33 Financial Stability Forum: http://www.fsforum.org/compendium/compendium_of_standards_2_19.html.

34 Financial Stability Forum: http://www.fsforum.org/compendium/compendium_of_standards_2_7.htm.

35 Financial Stability Forum: http://www.fsforum.org/compendium/compendium_of_standards_2_24.html.

36 Financial Stability Forum: http://www.fsforum.org/compendium/compendium_of_standards_2_30.html.

37 Financial Stability Forum: http://www.fsforum.org/compendium/compendium_of_standards_2_28.html.

38 Financial Stability Forum: http://www.fsforum.org/compendium/compendium_of_standards_2_4.htm

39 Financial Stability Forum: http://www.fsforum.org/compendium/compendium_of_standards_2_52.html.

40 Financial Stability Forum: http://www.fsforum.org/compendium/compendium_of_standards_2_72.html.

41 Warren Krafchik, What Role Can Civil Society and Parliament Play in Strengthening the External Auditing Function? http://www.internationalbudget.org/auditorgeneral.html.

42 Open Budget Project: http://www.pskov.org.ru/budget.

43 The International Budget Project: http://www.internationalbudget.org/groups/croatia.html.

Ð³½Çí Ã» ·ïÝíÇ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý Ù»Ï ³ÛÉ áÉáñï, áñï»Õ³í»ÉÇß³ï ·³ÛÃ³ÏÕáõÃÛáõÝÝ»ñ Ï³Ù ÑÝ³ñ³ íáñáõÃÛáõÝÝ»ñ ÉÇÝ»Ý ÏáéáõåóÇ³ÛÇ Ñ³Ù³ñ, ù³Ý å»ï³Ï³Ý ·ÝáõÙÝ»ñÇ áÉáñïÝ¿[1]:

ä»ï³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó ³åñ³ÝùÝ»ñÇ ¨ Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ·ÝáõÙÝ»ñÁ ÙÇçÇÝÁ Ï³½ÙáõÙ »Ý Ñ³Ù³Ë³éÝ ³½·³ÛÇÝ ³ñ¹ÛáõÝùÇ 15-20 ïáÏáëÁ, ÇëÏ ³é³ÝÓÇÝ »ñÏñÝ»ñáõÙ ÝáõÛÝÇëÏ ³í»ÉÇÝ: ¶áõÙ³ñ³ÛÇÝ ³ñï³Ñ³Ûï áõÃÛ³Ùµ ¹ñ³Ýù ï³ñ»Ï³Ý Ñ³ëÝáõÙ Ý» ÙÇÉÇ³ñ¹³ íáñ ¹áÉ³ñÝ»ñÇ: ¼³ñÙ³Ý³ÉÇ ã¿, áñ ³Û¹ ·áñÍÁÝÃ³óÇß³ï Ù³ëÝ³-ÏÇóÝ»ñ, ë»÷³Ï³Ýß³Ñ»ñÇó»ÉÝ»Éáí, ·³ÛÃ³ÏÕíáõÙ »Ý Ñ³Ù»Ù³ï³µ³ñ Ñ»ßï Ñ³ñëï³Ý³Éáõ ÑÝ³ñ³-íáñáõÃÛ³Ùµ¨ï³ñµ»ñ ï»ë³ÏÇÙ»ù»Ý³ÛáõÃÛáõÝÝ»-ñÇ»Ý¹ÇÙáõÙ` ³×áõñ¹Ý»ñÇÙ³ëÝ³ ÏÇóÝ»ñÇó ßáñÃ»-Éáí¹ñ³Ù, ³ÝÓÝ³Ï³ÝµÝáõÛÃÇ½³Ý³½³Ý Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñ, Ï³ß³é»Éáí ·ÝáõÙÝ»ñÇ ·Íáí ·áñÍ³Ï³É-Ý»ñÇÝ Ï³Ù ·ÝÙ³Ý å³ÛÙ³Ý³ ·ñ»ñ ÏÝù»Éáí Çñ»Ýó Í³ÝáÃÝ»ñÇ áõ µ³ñ»Ï³ÙÝ»ñÇ Ñ»ï: ì»ñç»ñëÈ»ëá-ïáÛáõÙ Ï³Û³ó³Í¹³ï³í³ñáõÃÛáõÝÁ ÉáõÛë ë÷é»ó ³ÛÝµ³ÝÇ íñ³, Ã» ÇÝãåÇëÇ åñ³ÏïÇÏ³ »Ý ÏÇñ³-éáõÙ ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ³Ûë ½³ñ·³óáÕ »ÑïñáõÙ` ÙÇ³íáñí»Éáí ·ÝáõÙÝ»ñÇ ·»ñ³ï»ëãáõÃÛ³Ý µ³ñÓ-ñ³ëïÇ×³Ý å³ßïáÝÛ³Ý»ñÇÝ Ï³ß³é»Éáõ Ýå³ï³-Ïáí: ²Ûë ·áñÍÇ ùÝÝáõÃÛ³Ý ³ñ¹ÛáõÝùáõÙ Ï³Û³óí»-óÇÝ ÙÇ ß³ñù ¹³ï³í×ÇéÝ»ñ, ·³ÝÓí»óÇÝ Ëáßáñ ïáõ·³ÝùÝ»ñ, ÇëÏ áñáß ÙÇç³½·³ÛÇÝ ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝ-Ý»ñÇ ³éç¨ Í³·»ó Ð³Ù³ßË³ñÑ³ÛÇÝ µ³ÝÏÇ ÏáÕ-ÙÇó ýÇÝ³Ýë³íáñíáÕ Ëáßáñ Ý³Ë³·Í»ñÇó ¹áõñë ÙÝ³ÉáõÑ»é³ÝÏ³ñÁ[2]:

Â»¨ ³ÛÝ Ñ³ñóÁ, Ã» ³ñ¹Ûá±ù å»ï³Ï³Ý å³Û-Ù³Ý³ ·ñ»ñÇ ·Íáí ÏáéáõåóÇ³ÝÑ³Ý¹Çë³ÝáõÙ¿ Ïá-éáõåóÇ³ÛÇ ³Ù»Ý³ï³ñ³ÍÍ³Í Ó¨Á, µ³í³Ï³Ý íÇ-×³ñÏ»ÉÇ ¿, ³ÛÝáõ³Ù»Ý³ÛÝÇí, ³Ûë åñ³ÏïÇÏ³ÛÇ Ù³ëßï³µÝ»ñÁ áã ÙÇ³ÛÝ Ùï³Ñá·Çã »Ý, ³ÛÉ¨ ³Ý-ï³ñ³ÏáõÛë` ë³ñë³÷»óÝáÕ: ê³Ï³ÛÝ ³ÝíÇ×»ÉÇ ¿, áñ ¹³ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ³Ù»Ý³ß³ï Éáõë³µ³ÝíáÕ ¨, Ã»ñ¨ë, å»ïáõÃÛ³Ýµ³ñûñáõÃÛ³ÝÑ³Ù³ñ ³Ù»Ý³í-ï³Ý·³íáñ ï»ë³ÏÝ¿: ²ÛÝ ³ñ¹»Ý å³ï×³é¿¹³ñ-Ó»É ³ÝÃÇí-³ÝÑ³Ù³ñ µ³ñÓñ³ëïÇ×³Ý ãÇÝáíÝÇÏ-Ý»ñÇ Ñ»é³óÙ³Ý ¨ ÝáõÛÝÇëÏ ³ÙµáÕç Ï³é³í³ñáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇ ï³å³ÉÙ³Ý: ¸³ å»ï³Ï³Ýí³Ëë»ñáõÙ ÑëÏ³Û³Ï³Ý ·áõÙ³ñÝ»ñÇ í³ïÝÙ³Ý ³ÕµÛáõñ ¿. ³é³ÝÓÇÝ ¹»åù»ñáõÙ ¹ñ³Ýù Ï³½ÙáõÙ »Ý ·ÝíáÕ ³åñ³ÝùÇ ÁÝ¹Ñ³Ýáõñ ³ñÅ»ùÇ »ñ»ëáõÝ ¨ ÝáõÛÝÇëÏ ³í»ÉÇ ïáÏáëÁ: ¸³ å³ñ³ñï ÑáÕ¿ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ¨ ù³Õ³ù³Ï³Ý ÏáõëÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ýÇÝ³Ýë³íáñ-Ù³Ý Ñ³Ù³ñ: ê³Ï³ÛÝ, ó³íáù, ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ³Û¹ ï»ë³ÏÇ ¹»Ù å³Ûù³ñáõÙ Ëáëù»ñÝ ³í»ÉÇß³ï »Ý, ù³Ý ·áñÍÁ:

²Ýï»ÕÛ³ÏÙ³ñ¹áõÑ³Ù³ñ å»ï³Ï³Ý ·ÝáõÙÝ»-ñÇ ·áñÍÁÝÃ³óÁ Ãíáõù¿ã³÷³½³Ýóµ³ñ¹¨ ÝáõÛÝÇëÏ ËáñÑñ¹³íáñ: Þ³ï Ñ³×³Ë ³Ûëï»Õ ¹ÇÙáõÙ »Ý½³-Ý³½³Ý Ù»ù»Ý³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇ` ³é³Ýóµ³ó³Ñ³Ûï í»-Éáõ Ù»Í éÇëÏÇ: ¶áñÍ³ñùÇÝ Ù³ëÝ³ ÏóáÕ Ûáõñ³ù³Ýã-Ûáõñ ÏáÕÙÇ Ùáï ¿É ³Ýå³Ï³ë»Ý Ù³ñ¹ÇÏ, áñáÝó Ñ»ï Ï³ñ»ÉÇ ¿ §É»½áõ ·ïÝ»É¦: ºí ³Ûëï»Õ ³ÝÑñ³Å»ßï ¿ Ù»Í½·áÝáõÃÛáõÝ, ù³ÝÇ áñ ·ÝáõÙÝ»ñ Çñ³Ï³Ý³óÝáÕ-Ý»ñÁ (Ï³Ù ·áñÍ³ñùÁÑ³ëï³ïáÕÝ»ñÁ) Í³ËëáõÙ »Ý áã Ã» Çñ»Ýó, ³ÛÉ å»ï³Ï³Ý ÷áÕ»ñÁ:

ä»ï³Ï³Ý ·ÝáõÙÝ»ñÇÝ ³ÛÝ ³ëïÇ×³Ý Ï³ñ¨áñáõÃÛáõÝ¿ ïñíáõÙ, áñ Ð³ñ³í³ýñÇÏÛ³Ý Ð³Ýñ³å»ïáõÃÛáõÝÁ ÝáõÛÝÇëÏ Ñ³ïáõÏ³é³ÝÓÝ³ó-ñ»É¿¹ñ³Ýù 1994Ã. Çñ ê³ÑÙ³Ý³¹ñáõÃÛáõÝáõÙ: ²Ûë-å»ë, Ñ³Ù³Ó³ÛÝ 187 µ³ÅÝÇ.

1. Յանկացած մակարդակի պետական կազմակեր-պությունների համար ապրանքների և ծառայու-թյունների գնումներն անհրաժեշտ է կարգավորել խորհրդարանի ակտերով և նախագծերի օրենքներ-ով, որոնք պետք է ապահովեն այդպիսի գնումների համար պատասխանատու անկախ և անաչառ առուրդային հանձնաժողովների նշանակում:

2. 1-ին կետում հիշատակվող առուրդների համակարգը պետք է լինի ազնիվ, հասարակական և մրցակցա-յին, իսկ առուրդային հանձնաժողովը պետք է հիմ-նավորի իր որոշումները շահագրգիռ ցանկացած կողմի պահանջով:

3. Ոչ մի պետական մարմին, պետական մարմնի ոչ մի անդամ, ինչպես նաև ուրիշ որևէ մեկը չի կարող առանց սանկցիայի միջամտել առուրդային հանձ-նաժողովի աշխատանքին և որոշման կայացմանը:

4. Առուրդային յուրաքանչյուր հանձնաժողովի բոլոր որոշումները պետք է փաստաթղթավորվեն:

Î³ñÍçù Ï³, áñ ÏáéáõåóÇ³Ý å»ï³Ï³Ý ·ÝáõÙÝ»ñÇ áÉáñïáõÙ µÝáñáß¿ÙÇ³ÛÝ ÃáõÛÉÏ³é³í³-ñáõÃÛáõÝÝ»ñ ¨ ó³Íñí³ñÓ³ïñíáÕ ³ßË³ïáÕÝ»ñ áõÝ»óáÕ »ñÏñÝ»ñÇÝ: ê³Ï³ÛÝ í»ñçÇÝ ï³ñÇÝ»ñÇÝ í³Õáõó ³ñ¹»Ý Ñ³ëï³ïáõÝ ÅáÕáíñ¹³í³ñ³Ï³Ý é»ÅÇÙÝ»ñ áõÝ»óáÕ µ³ñÓñ ½³ñ·³ó³Í »ñÏñÝ»ñÁ ÝáõÛÝå»ë É³ÛÝáñ»Ý ³å³óáõó»óÇÝ, áñ ·ÝáõÙÝ»ñÇ ÏáéáõåóÇáÝ åñ³ÏïÇÏ³Ý Ï³ñáÕ ¿ ÉÇÝ»É Ýñ³Ýó ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý ³Ýµ³Å³Ý»ÉÇ Ù³ëÁ: ¶ÝáõÙÝ»ñÇ áÉáñïáõÙ ÏáéáõåóÇ³Ý ãÇ ë³ÑÙ³Ý³÷³ÏíáõÙ ÙÇÙÇ³ÛÝ ·ÝáÕ Ï³Ù Í³Ëë»ñÁ í»ñ³ÑëÏáÕ ÏáÕÙáí` ÝáõÛÝ Ñ³çáÕáõÃÛ³Ùµ ³ÛÝ Ï³ñáÕ¿Ý³Ë³Ó»éÝ»É Ù³-ï³Ï³ñ³ñÁ Ï³Ù Ï³å³É³éáõÝ` ³Ý»Éáí Çñ»Ýó ë»-÷³Ï³Ý ³é³ç³ñÏÁ:

²¼ÜÆÌ ºÌ ²ð¸ÚàôÜ²Ìº Î ¶ÜàôØÜºðÆ êÎ¼´àôÜøÜºðÀ

¶ÝáõÙÝ»ñÁ å»ïù¿ïÝï»ëí³ñÉÇÝ»Ý: ¸³ÝÃ³-Ý³ÏáõÙ¿, áñ ÇñÙáõÍ³Í ·ÝÇÑ³Ù³ñå³ï íÇñ³ïáõÝ å»ïù¿ëï³Ý³É³í³·áõÛÝ³åñ³ÝùÁ Ï³Ù Í³é³-ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÁ: ¶ÝáõÙÝ»ñÇÙ³ëÇÝ áñáßáõÙÝ»ñ Ï³Û³ó-

Ý»ÉÇë ³ÝÑñ³Å»ßï ¿Ñ³ßíÇ ³éÝ»É ¨¹ ·ÇÝÁ, ¨¹ áñ³ÏÁ. í»ñçÝ³Ï³Ý áñáßáõÙÁ å»ïù ¿ Ã»É³¹ñí³Í ÉÇÝÇ ÙÇ³ÛÝ ³Ûë»ñÏáõ ·áñÍáÝÝ»ñÇóÙ»Ïáí:

²åñ³ÝùÝ»ñÇ ¨ Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³ñÅ»ùÁ å»ïù ¿ ¹ÇïíÇ áñå»ë ·Ý³Ñ³ï³ÛÇÝ ³ñÅ»ù, ³Ûëçý ùÝ` å»ïù ¿ Ñ³ßíÇ ³éÝí»Ý Ý³¨ ³ÛÝåçëÇ Ñ³ñ³ÏÇó ·áñÍáÝÝ»ñ, ÇÝãåçëçÝ »Ý ß³Ñ³·áñÍÙ³Ý Í³Ëë»ñÁ, å³Ñ»ëï³ÛÇÝ ¨ ÷áËíáÕ Ù³ë»ñÇ áõ ï»ËÝÇÏ³Ï³Ý ëå³ë³ñÏÙ³Ý Ñ³Ù³ñ ³ÝÑñ³Å»ßï ë³ñù³íáñáõÙÝ»ñÇÙ³ï ã»ÉÇáõÃÛáõÝÁ:

ä³ÛÙ³Ý³·ñÇ ÏÝùÙ³Ý Ù³ëÇÝ áñáßáõÙÝ»ñÁ å»ïù ¿ ÉÇÝ»Ý ³½ÝÇí ¨ ³ÝÏáÕÙÝ³Ï³É: ä»ï³Ï³Ý ÙÇçáóÝ»ñÁ ãå»ïù ¿ û·ï³·áñÍí»Ý ³ÝÓÝ³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñ Ù³ïáõó»Éáõ Ñ³Ù³ñ: ä³÷áñáßÇãÝ»ñÝ áõ å³ÛÙ³ÝÝ»ñÁ å»ïù ¿ Ñ³í³ë³ñ ÉÇÝ»Ý ÙñóáõÛÃÇ µáÉáñ Ù³ëÝ³ ÏÇóÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ: Ø³ï³Ï³-ñ³ñÝ»ñÝ áõ Ï³å³É³éáõÝ»ñÁ å»ïù ¿ ÁÝïí»Ý Ýñ³Ýó ÷áñÓÇ ¨ ³é³ç³ñÏÇ ³ñÅ³ÝÇùÝ»ñÇ ÑÇÙ³Ý í ñ³: Ä³ÙÏ»ïÝ»ñÇ ¨ ËáñÑñ¹³å³ÑáõÃÛ³Ý ³éáõÙáí Ñ³í³ë³ñå³ÛÙ³ÝÝ»ñ å»ïù¿ëï»ÕÍí»ÝÑÝ³-ñ³íáñ µáÉáñ Ù³ï³Ï³ñ³ñÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ:

²ÝÑñ³Å»ßï ¿ ÑÇß»É ÙÇ ù³ÝÇ å³Ñ³ÝçÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ.

- *Գնումների գործընթացը պետք է լինի հասկանալի: Որոշման ընդունման պահանջները, կանոնները և չափանիշները պետք է դյուրամատչելի լինեն պոտենցիալ բոլոր մասակարարների ու կապալառուների համար, և ցանկալի է, որ դրանք հրապարակվեն աճուրդի մասին հայտարարության հետ մեկտեղ: Կոպարների բացումը պետք է լինի հրապարակային, իսկ բոլոր որոշումները՝ անհապաղ գրանցվեն փաստաթղթերում:*
- *Գնումների գործընթացը պետք է լինի արդյունավետ: Գնումների կարգը պետք է արտացոլի գնվող ապրանքների արժեքն ու բարդության աստիճանը: Ոչ բարդ արժեք ունեցող գնումների կարգը պետք է լինի պարզ և արագ: Սակայն գնի և բարդության աճի հետ մեկտեղ, նշված սկզբունքներին հետևելու համար անհրաժեշտ կլինեն ավելի մեծ ժամանակ և ավելի բարդ կանոններ: Առավել բարդ գնումների վերաբերյալ պայմանագրեր կնքելու մասին որոշումներն հնարավոր է, պետք է վերանայի որևէ հատուկ հանձնաժողով, այնուամենայնիվ, հարկավոր է նախագծերի հասցնել բյուրոկրատական ցանկացած միջամտությունը:*
- *Անհրաժեշտ է խրախուսել կոմպետենտությունն ու ազնվությունը: Դա մասակարարներին և կապալառուներին կդրդի առաջարկել առավել շահավետ գներ, ինչը, իր հերթին, կօգնի գնումների արդյունավետությանը: Գնումների այն մասնակիցները, որոնք չեն համապատասխանում պատասխանատվության և ազնվության բարձր չափորոշիչներին, շուտով սկսում են ընկալվել որպես համագործակցության համար անցանկալի գործընկերներ:*

²ÛÝ ¹»åù»ñáõÙ, »ñµ Ý³Ë³·ÇÍÁ ýÇÝ³Ýë³íáñáõÙ ¿ ÙÇç³½·³ÛÇÝ áñ¨¿ ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý Ï³½Ù³-Ï»ñåáõÃÛáõÝ, ëáíáñ³µ³ñ Í³·áõÙ »Ý Ý³¨ Ñ³í»É-Û³É å³Ñ³ÝçÝ»ñÁ.

- *Տարբեր երկրներից մասակարարներին, կապալառուներին և խորհրդատուներին պետք է հավասար պայմաններ ստեղծվեն աճուրդին մասնակցելու համար: Դա հատկապես վերաբերում է այն մասնակիցներին, որոնք ներկայացնում են ֆինանսավորվող անդամ-երկրների կազմակերպություններ:*
- *Կազմակերպիչ երկրի մասակարարները/ մասնակիցները կամ կապալառուները երբեմն կարող են ունենալ առավելություն, որն արտահայտվում է պայմանագրի արժեքի տոկոսներով (այսպես, Համաշխարհային բանկը այս առումով սահմանում է ապրանքի արժեքի 15 տոկոս և ծառայությունների արժեքի 7.5 տոկոս): Նման արտոնության վերաբերյալ սովորաբար տեղեկացնում են աճուրդի բացման ժամանակ:*
- *Կապալառուները՝ դեռ միևչև հայտ ներկայացնելը հաճախ պետք է ապացուցեն իրենց համապատասխանությունը աճուրդի մասնակցին ներկայացվող պահանջին (դրա մասին ավելի մանրամասն ստորև):*
- *Խորհրդատուների համար սովորաբար նախապատրաստվում է ներկայացված հայտերի համառոտ ցուցակ: Այդ ցուցակը նախապատրաստվում է ոչ թե ֆինանսավորող կազմակերպության, այլ գնորդի կողմից: Դա թույլ է տալիս խուսափել շատ բվով խորհրդատուների կողմից գործադրվող ջանքերից, քանի որ պայմանագիր կարող է կնքվել միայն մեկի հետ: Համառոտ ցուցակի մեջ ընդգրկված մասնակիցները պետք է ներկայացնեն տարբեր երկրներ (սովորաբար ամեն երկրից՝ ոչ ավելի, քան երկու կապալառու):*
- *Օտարերկրյա խորհրդատուներին կարող են հորդորել նաև խորհրդականներ ներգրավել կազմակերպող երկրից՝ գոնե աշխատանքի մի մասը կատարելու համար, ինչպես նաև պարտադրել համատեղ ձեռնարկություն ստեղծել՝ օտարերկրյա և տեղական խորհրդատվական ընկերությունների մասնակցությամբ:*

ØÇ³íáñí³Í ²½·»ñÇ Î³½Ù³Ï»ñåáõÃÛ³ÝÏáÕ-ÙÇó ýÇÝ³Ýë³íáñíáÕÝ³Ë³·Í»ñáõÙ áñå»ë·Ýáñ¹³é³í»É Ñ³×³Ë Ñ³Ý¹»ë¿ ·³ÉÇë ÇÝùÁ` Ø²Î-Á: àõÃ»¨ Ý³ »ñµ»ÙÝ û·ï³·áñÍáõÙ ¿ Ý³¨ í»ñÁ ÝÏ³-ñ³·ñí³Í ·ÝáõÙ³ÛÇÝ åñ³Ï ïÇÏ³Ý, Ø²Î-Á Ñ³ïáõÏç³Ýù»ñ¿ ·áñÍ³¹ñáõÙ, áñå»ë½Ç ·ÝáõÙÝ»ñ Ï³ï³-ñÇ ³ÛÝ »ñÏñÝ»ñÇó, áñáÝù í³ñÏ»ñ»Ý ïñ³Ù³¹ñáõÙ Ýñ³Ý, ë³Ï³ÛÝ ³ÝóÛ³ÉáõÙ ·ÝáõÙ³ÛÇÝ ß³ï ùÇã å³ÛÙ³Ý³·ñ»ñ»Ý ÏÝùí»É Ø²Î-Ç Ñ»ï: Ø²Î-Ý ³ß-Ë³ïáõÙ ¿ Ý³¨ ·ÝáõÙÝ»ñ Ï³ï³ñ»É ³ÛÝ »ñÏñÝ»-ñáõÙ, áñïõÝ³ áõÝÇ áã ³ñÅáõÃ³ÛÇÝ ÙÇçáóÝ»ñÇ Ù»Í å³Ñáõëï Ý»ñ:

²ÏÝÑ³Ûï ¿, áñ ³é¨ï ñ³ÛÇÝ Ñ³ñ³µ»ñáõÃÛáõÝ-Ý»ñáõÙ å³ñï³¹Çñ ã¿, áñ ÉÇÝ»Ý Ï³ß³éù ¨ Ïáõéáõ å óÇ³: öáñÓÁ óáõÙó ¿ ï³ÉÇë, áñ »Ã» ÇëÏ³å»ë Ï³ Ó·ïáõÙ ¨ ó³ÝÏáõÃÛáõÝ, ³å³ß³ï µ³Ý Ï³ñáÕ ¿ ³ñí»É Ïáéáõ å óÇ³Ý ë³ÝÓ³Ñ³ñ»Éáõ Ñ³Ù³ñ: àñå»ë½Ç Ñ³ëÏ³Ý³Ýù, Ã» ÇÝãå»ë Ï³ñ»É Ç ¿ å³Ûù³-ñ»É å»ï³Ï³Ý ·ÝáõÙÝ»ñÇ áÉáñï áõÙ Ïáéáõ å óÇ³ÛÇ ¹»Ù, ³ÝÑñ³Å»ßï ¿ ëÏ½µÇó å³ñ½»É, Ã» ÇÝãå»ë ¿ ¹³ï»ÕÇ áõÝ»ÝáõÙ:

ÆÜâäºê¾Îàèàôäòæ²Ü ²¼¸àôØ¶ÜàôØÜºðÆ ìð²

ä³ÛÙ³Ý³·ñ»ñáõÙ Ù³ëÝ³Ïóáõù »Ý í³×³-éáõÝ áõ ·Ýáñ¹Á: Üñ³ÝóÇóÛáõñ³ù³ÝãÛáõñÁ µ³½Ù³-ÃÇí ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÝ»ñ áõÝÇ ã³ñ³ß³ÑáõÙÝ»ñ Ï³ï³ñ»É ·ÝÙ³Ý ó³ÝÏ³ó³Í ÷áõÉáõÙ:

ØÇÝã¨ å³ÛÙ³Ý³·Çñ ëï³Ý³ÉÁ ·Ýáñ¹Á Ï³-ñáÕ ¿.

- *փոփոխել պահանջների մանրամասները՝ հաշվի առնելով կոնկրետ մասակարարներին:*
- *Սահմանափակել տեղեկատվությունը պայմանագրային հնարավորությունների մասին:*
- *Նախագիծը անհետաձգելի հայտարարել, որպեսզի առանց մրցույթի պայմանագիր կնքի միակ կապալառուի հետ:*
- *Խոսել մասակարարների հայտերի գաղտնիությունը:*
- *Անհրաժեշտ պահանջներ ներկայացնելով՝ որակազրկել հնարավոր մասակարարներին՝ մինչև նրանց կողմից հայտ ներկայացնելը:*
- *Կաշառք վերցնել:*

ØÇ¨ÝáõÛÝ Å³Ù³Ý³Ï Ù³ï³Ï³ñ³ñÁ Ï³ñáÕ ¿.

- *պայմանավորվել հատատագրված առաջարկվող գների վերաբերյալ:*
- *Որդեգրել խտրական բնույթի տեխնիկական չափորոշիչներ:*
- *Անպատեհ միջամտել փորձագետների աշխատանքին:*
- *Կաշառք տալ:*

¶ÝáõÙÝ»ñÇ ·áõÍÁÝÃ³óÇ Ù»ç Ïáéáõ å óÇ³ÛÇ Ý»ñÙáõÍÙ³Ý ³Ù»Ý³å³ñ½ »Õ³Ý³ÏÝ ¿ ³ÛÝå»ë ³Ý»É, áñ å³ÛÙ³Ý³·ÇñÁ ïñíÇ ó³ÝÏ³ÉÇ Ù³ëÝ³Ï-óÇÝ ³ÝÙÇç³Ï³Ýµ³Ý³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³ñ¹ÛáõÝùáõÙ ¨ ³é³Ýó Ùñó³ÏóáõÃÛ³Ý: ÜáõÛÝÇëÏ ÙñóáõÃ³ÛÇÝ ÁÝ-Ã³ó³Ï³ñ·»ñÇ íñ³ ÑÇÙÝí³Í ·ÝáõÙÝ»ñÇ Ñ³Ù³-Ï³ñ·»ñáõÙ Ï³Ýµ³ó³éáõÃÛáõÝÝ»ñ, áñáÝù ÃáõÛÉ »Ý ï³ÉÇë áõÕÕ³ÏÇµ³Ý³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñ: úñÇÝ³Ï.

- *Աղեսների հեսևանքով առաջացած ծայրահեղ դեպքերում:*
- *Ազգային անվտանգության համար սպառնալիքի առաջացման դեպքերում:*
- *Երբ գոյություն ունեցող պայմանագրի պարագայում ի հայտ են գալիս հավելյալ պահանջներ:*
- *Երբ կոնկրետ անհրաժեշտությունը կարող է բավարարել միայն որոշակի մասակարարը:*

ÆÝã Ëáëù, Ù»Ï³ÕµÛáõñÇ Ñ»ï ÏÝùí³Íáãµáéáñ å³ÛÙ³Ý³·ñ»ñÝ »Ý Í³Ëáõ: àñáß¹»å ù»ñáõÙ³Ù»-Ý³Ñ³ñÙ³ñ·áñÍ»É³Ï»ñåÁÏ³ñáÕ¿ÉÇÝ»É áõÕÕ³ÏÇ µ³Ý³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÁ: ê³Ï³ÛÝ»Ã» áñå»ë å³ï×³é Ñ³Ûï³ñ³ñí³Í Ñ³Ý·³Ù³ÝùÝ»ñÝ Çñ³Ï³ÝáõÙ µ³-ó³Ï³ÛáõÙ »Ý, ³å³ ³é³í»É Ñ³×³Ë ÝÙ³Ý Ë³-µ»áõÃÛáõÝÁ Í³é³ÛáõÙ ¿ ÏáéáõåóÇ³Ý Ñ»ßï³óÝ»-ÉáõÝ:

²Û¹áõÑ³Ý¹»ñÓ, ÝáõÛÝÇëÏ ÙñóáõÛÃÇ å³ÛÙ³ÝÝ»-ñáõÙ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÝ»ñ Ï³Ý ³Ý»É ³ÛÝå»ë, áñ Ñ³ÕÃáÕ ¹³éÝ³ Ñ»Ýó ó³ÝÏ³ÉÇ Ù³ëÝ³ÏÇóÁ: ºÃ» ³×áõñ¹Ç Ù³ëÇÝ ùã»ñÇÝ ¿ Ñ³Ûï ÝÇ, ³å³ Ù³ëÝ³-ÏÇóÝ»ñÇ ÃÇíÁß³ï ³í»ÉÇ ÷áùñ¿¹³éÝáõÙ, ¨ó³Ý-Ï³ÉÇ ÏáÕÙÁ Éñ³óáõóÇã ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÝ»ñ ¿ ëï³ÝáõÙ: ²×áõñ¹Ç Ù³ëÇÝ Ñ³Ûï³ñ³ñáõÃÛáõÝÁ Ï³-ñáÕ ¿ Ññ³å³ñ³Ïí»É ³ÝÝß³Ý Ï³Ù ùÇã Ñ³Ûï ÝÇ ³ÕµÛáõñáõÙ. ¹³µ³í³ñ³ñáõÙ ¿ Ó¨³Ï³Ý å³Ñ³Ý-ÇÇÝ, ë³Ï³ÛÝ Çñ³Ï³ÝáõÙ ³ÝÝÏ³ï ¿ ÙÝáõÙ ÑÝ³ñ³-íáñ Ã»ÏÝ³ÍáõÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ: ÜÙ³Ý Ë³ñ¹³ ËáõÃÛ³-ÝÁ Ù³ëÝ³ÏóáÕ Ù³ï³Ï³ñ³ñÝ»ñÁ, ³ÝßáõßÏ, Ý³-ËûñáùëÏ³ÝáõÙ »Ý ³ÝÑñ³Å»ßï áÕç ï»Õ»Ï³ï-íáõÃÛáõÝÁ:

Øñó³ÏóáõÃÛáõÝÁ Ã»ÏÝ³ÍáõÝ»ñÇ ÙÇç¨ Ï³ñáÕ¿ ¿É³í»ÉÇ ÃáõÉ³ó í»É, »Ã» ¹»é ÙÇÝã¨ Ñ³Ûï»ñÇ Ý»ñ-Ï³Û³óáõÙÁë³ÑÙ³ÝíáõÙ »Ý ëï³Ñá¹Ï³Ù³í»ÉáñÙ å³Ñ³ÝçÝ»ñ, ÇëÏ Ñ»ïá³×áõñ¹Ç »Ý Ññ³íÇñíáõÙ ÙÇ³ÛÝ ÁÝïñÛ³É Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÁ: ØÇ¨ÝáõÛÝ Å³Ù³Ý³Ï Çñ³í³ã³÷ å³Ñ³ÝçÝ»ñÇ ÑÇÙ³Ý íñ³ ÙÇÝã¨ Ñ³Ûï»ñÇ Ý»ñÏ³Û³óáõÙÁ Ï³ï³ñí³Í Ã»Ï-Ý³ÍáõÝ»ñÇ Ý³ËÝ³Ï³Ý ÁÝïñáõÃÛáõÝÁ ÙÇ³Ý·³-Ù³ÛÝ ÁÝ¹áõÝ»ÉÇ ÁÝÃ³ó³Ï³ñ· ¿, áñÁ ÃáõÛÉ¿ ï³ÉÇë Ñ³í³ëïÇ³Ý³É, áñ Ã»ÏÝ³ÍáõÝ»ñÝ ³ÝÑñ³Å»ßï ÷áñÓ áõ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÝ»ñ áõÝ»Ý å³ÛÙ³Ý³·Ç-ñÁ Ï³ï³ñ»ÉáõÑ³Ù³ñ: ´³Ûó »Ã» ÁÝïñáõÃÛ³Ý ã³-÷áñáßÇáÝ»ñÝ ³ÝÑÇÙÝ »Ý Ï³Ù áã Ñ³í³ëïÇ, ³å³ ¹ñ³Ýù Ï³ñáÕ »Ý Í³é³Û»É áñå»ë Ó»éÝ³Ñ³ë, ë³-Ï³ÛÝ ³Ýó³ÝÏ³ÉÇ Ã»ÏÝ³ÍáõÝ»ñÇÝ Ñ»é³óÝ»ÉáõÙ»-Ë³ÝÇ½Ù:

ºÃ» å³Ñ³ÝçíáõÙ¿ í»ñçÝ³Ï³Ýáñ»Ýµ³ó³é»É ³Ýó³ÝÏ³ÉÇ, µ³Ûó Ñ³Ù³é Ã»ÏÝ³ÍáõÇÝ, áñÇÝ, ³ÛÝ-áõ³Ù»Ý³ÛÝÇí, Ñ³çáÕí»É¿Ñ³ÕÃ³Ñ³ñ»É µáÉáñ ³ñ-·»ÉùÝ»ñÁ, ³å³ å³ÛÙ³Ý³·ñÇ å³Ñ³ÝçÝ»ñÁ Ï³-ñáÕ»Ý ÑÙï áñ»Ý Ñ³ñÙ³ñ»ó í»É ÏáÝÏñ»ï Ù³ï³Ï³-ñ³ñÇ: ÆÝã Ëáëù, §Çñ¦ Ã»ÏÝ³ÍáõÇ áñáß³ÏÇÙ³ÏÝÇ-ßÇ¨ Ùá¹»ÉÇë³ñù³íáñÙ³Ý áñå»ë å³Ñ³Ýç ÝßáõÙÁ ÇëÏáõÛÝ ³ãù Ï½³ñÝÇ: ê³Ï³ÛÝ ÝáõÛÝ ³ñ¹ÛáõÝùÇÝ Ï³ñ»É¿Ñ³ëÝ»É` å³Ñ³Ýç»Éáí ³ÛÝåÇëÇÙ³ÝñáõÙ-Ý»ñ, áñáÝù Ï³ñáÕ¿ ³å³ÑáÍ»ÉÙÇ³ÛÝó³ÝÏ³ÉÇÙ³-ï³Ï³ñ³ñÁ: ¶áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý Ï³ñ¨áñ³·áõÛÝ ·áñ-

ÍáÝÝ»ñÇ Ñ» ï ëáíáñ³µ³ñ áã ÙÇ Ï³å ãáõÝ»óáÕ ³Û¹ å³Ñ³ÝçÝ»ñÇÝ Ùñó³ ÏÇóÝ»ñÇ ³ÝÑ³Ù³å³ï³ë-Ë³ÝáõÃÛáõÝÝ û·ï³·áñÍíáõÙ ¿ áñå»ë Ñ³ñÙ³ñ å³ïñí³Ï§³ÝÑ³Ù³å³ï³ëË³ÝáõÛ³Ý¦ åÇï³-ÏÇ ï³Ï Ýñ³Ýó Ñ³Ûï»ñÇ Ù»ñÅÙ³Ý Ñ³Ù³ñ:

ØñóáõÛÃ³ÛÇÝ ë³ñÏ³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ·áñÍáõÝ »Ý ÙÇ³ÛÝ ³ÛÝ Å³Ù³Ý³Ï, »ñµ Ñ³Ûï»ñÇ ËáñÑñ¹³-å³ÑáõÃÛáõÝÁ å³Ñå³ÝíáõÙ ¿ ÙÇÝã¨ ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÇ áñáßÙ³ÝÑ³Ù³ñÝ³Ë³ï»ëí³Í Å³ÙÏ»ï Á: ¶ÝáñÍ¹Ç ÏáÕÙÇó Ñ³Ûï»ñÇ ËáñÑñ¹³å³ÑáõÛ³ÝÁ Ë³Ë ï áõ-ÙÁ³Ù»Ý³Ñ»ßï ÙÇçáóÝ¿ë³Ï³ñÏÙ³Ý»ÉùÁ Ï³ÝËá-ñáß»Éáõ Ñ³Ù³ñ ÇÙ³Ý³Éáí Ùñó³ ÏÇóÝ»ñÇ ³é³ç³ñ-Ï³Í ·ÇÝÁ` ó³ÝÏ³ÉÇ Ã»ÏÝ³ÍáõÝ ³é³ç³ñÏáõÙ¿ Çñ ÙÇ ùÇã ³í»ÉÇ ó³Íñ ·ÇÝÁ: Îáéáõåóõ³ÛÇ ³Ûë »Õ³-Ý³ÏÇ ï»ËÝÇÏ³Ï³Ý Ù³Ýñ³Ù³ëÝ»ñÁ å³ñ½ »Ý, Ñ³ïÏ³å»ë »Ã» Ã»ÏÝ³ÍáõÝ»ñÇÝ ãÇ ÃáõÛÉ³ïñíáõÙ Ý»ñÏ³ ·ïÝí»É Íñ³ñÝ»ñÇµ³óÙ³ÝÁ:

²Ûë ·áñÍÁÝÃ³óÁ Ï³ñáÕ¿ ³í»ÉÇ Ã³÷³ÝóÇÏ ¹³éÝ³É, »Ã» Ñ³Ûï»ñÇµ³óÙ³ÝÁ Ý»ñÏ³ ÉÇÝÇ áñ¨¿ áã å»ï³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛ³Ý Ý»ñÏ³Û³óáõóÇã:

²é³ç³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ·Ý³Ñ³ïÙ³Ý ¨ Ñ³Ù»-Ù³ïÙ³Ý ÷áõÉÁí»ñçÇÝ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÝ¿ ÙÑóáõ-Ã³ÛÇÝë³Ï³ñÏáõÙÝ»ñÇ ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÁ Ë»Õ³ÃÛáõñ»-Éáõ Ñ³Ù³ñ: ä³ï³ëË³Ý³ïáõ Ùáï»óÙ³Ý ¹»å-ùáõÙ ³Û¹ ÷áõÉÝ Çñ»ÝÇó Ý»ñÏ³Û³óÝáõÙ¿ ³é³ç³ñ-ÏÇ` å³ïí»ñÇ å³Ñ³ÝçÝ»ñÇÑ³Ù³å³ï³ëË³Ýáõ-ÃÛ³Ý ûµÛ»Ïï Çí í»ñÉáõÍáõÃÛáõÝ ¨ É³í³·áõÛÝ ³é³-ç³ñÏÇ ÁÝïñáõÃÛáõÝ: ¶Ý³Ñ³ïÙ³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÁ, ÷³ëïáñ»Ý, ³Ýë³ÑÙ³Ý ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÝ»ñ¿ ÁÝÓ»éáõÙ ó³ÝÏ³ÉÇ Ã»ÏÝ³ÍáõÇ ÁÝïñáõÃÛ³Ý Ñ³-Ù³ñ: ºÃ» ·Ý³Ñ³ïÙ³Ý Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÇÝ ÃáõÛÉ ï³Ý, ³ÛÝ Ï³ñáÕ¿ ÑáñÇÝ»É ÙÇ³Ý·³Ù³ÛÝ Ýáñ ã³-÷³ÝÇßÝ»ñ` §É³í³·áõÛÝ¦ ³é³ç³ñÏÁáñáß»Éáõ Ñ³-Ù³ñ¨, ¹ñ³ÝóÇó »ÉÝ»Éáí, ëï³Ý³É §×ÇßÏ¦ ³ñ¹-ÛáõÝùÝ»ñ: ²Ûë ·áñÍÁÝÃ³óÇÝ Ñ³×³Ë Ýå³ëïáõÙ¿ ë³Ï³ñÏáõÃÛ³Ý áõ å³Ñ³ÝçÝ»ñÇ Ï³ï³ñÙ³Ý ¨ ÁÝïñáõÃÛ³Ý áñáßÙ³Ý Ï³ñ·Ç í»ñ³µ»ñÛ³É ÷³ë-ï³ÃÕÃ»ñÇ ÙÇïáõÙÝ³íáñ ³ÝáñáßáõÃÛáõÝÝ áõ ³Ý-Ñ³ëÏ³Ý³ÉÇáõÃÛáõÝÁ:

ì»ñÁ Ãí³ñÏí³Í »Õ³Ý³ÏÝ»ñÁ ÙÇ³ÛÝ ÙÇ ù³-ÝÇëÝ »Ý ³ÛÝ Ù»ù»Ý³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇó, áñáÝó û·Ýáõ-ÃÛ³Ùµ ·Ýáñ¹Á Ï³ñáÕ¿ ³½¹»É ·ÝáõÙÝ»ñÇ ·áñÍÁÝ-Ã³óÇ íñ³:

êË³É ÏÉÇÝÇ Ñ³Ù³ñ»É, áñ Ù»Õ³íáñÁ ÙÇßï å³ïíÇñ³ïáõÝ¿: Þ³ï Ñ³×³Ë í³×³éáÕÝ»ñÁ Ï³ß³éáõÙ »Ý å³ïíÇñ³ïáõÝ»ñÇÝ, ÁÝ¹ áñáõÙ, ³é³Ýó í»ñçÇÝÝ»ñÇë½· ³ÉÇ ¹ÇÙ³¹ñáõÃÛ³Ý:

Î³ß³éùÇ Ï³Ùáñ¨¿ ³ÛÉ Ëñ³Ëáõë³ÝùÝ»ñÇ ÙÇ-çáóáí Ù³ï³Ï³ñ³ñÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý ¹ñ¹»É å³ïíÇ-ñ³ïáõÝ»ñÇÝ í»ñÁ ÝÏ³ñ³·ñí³Í ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»-ñÇó áñ¨¿ Ù»ÏÇ Ï³ï³ñÙ³Ý: ´³óÇ ³Û¹, Ýñ³Ýù Ï³-ñáÕ »Ý ÙÇÙÛ³Ýó ÙÇç¨ å³ÛÙ³Ý³íáñí»É ³ÛÝ Ù³ëÇÝ, Ã» áí¿ëï³Ý³Éáõ å³ÛÙ³Ý³·ÇñÁ, ÇëÏ Ñ»ïáÑ³Ù³-å³ï³ëË³Ý³µ³ñ Ýß³Ý³ÏÇ Çñ·ÇÝÁ (³ÛëåñÏ³-ïÇÏ³Ý Ñ³Ûï ÝÇ¿ áñå»ëÙ»ù»Ý³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÑ³Ûï»-ñÇ Ñ»ï)` ï³ÝáõÉ ïí³ÍÝ»ñÇÝ í³ÕûñáùÙáõÍ»Éáí å³ÛÙ³Ý³íáñí³Í ·áõÙ³ñÁ: ²Ûë ³Ù»ÝÁ Ï³ñáÕ¿ Ï³-ï³ñí»É ³é³Ýó ·Ýáñ¹Ç ÇÙ³óáõÃÛ³Ý, ¨ »Ã» ³ñí³Í ¿ß³ï ÑÙáõï, ³å³ áã ÙÇ Ï³ëÏ³Í ãÇ Í³·áõÙ, »Ã», ÇÑ³ñÏ», ³ÝÁÝ¹Ñ³ï ãÇ ÏñÏÝíáõÙ: ê³Ï³ÛÝ ÝáõÛÝÇëÏ ³Ûë ¹»åùáõÙ ã³÷³½³Ýóµ³ñ¹ ·áñÍ¿ ¹ñ³µ³ó³-Ñ³Ûïáõ ÙÁ¨ ³é³í»É ¨ë` å³ïÅ»ÉÁ:

ÆÝã¨Çó», å³ÛÙ³Ý³·ñÇ ëïáñ³·ñáõÙáí ·áñ-ÍÁãÇ ³í³ñïíáõÙ, Ã»¨ ß³ï»ñÁ Ï³ñÍáõÙ »Ý, áñ Ñ»Ýó ³Ûë ÷áõÉáõÙ¿É ³í³ñïíáõÙ¿ Ïáéáõåóõ³Ý å»-ï³Ï³Ý ·ÝáõÙÝ»ñÇ áÉáñïáõÙ: Æñ³Ï³ÝáõÙ, ë³-Ï³ÛÝ, å³ÛÙ³Ý³·ñÇ ëï³óáõÙÇó Ñ» ïá, ³ñ¹»Ý Ï³-ï³ñÙ³Ý ÷áõÉáõÙ, Ï³ñáÕ »Ý ¹ñë¨áñí»É Ïá-éáõåóõ³ÛÇ ³Ù»Ý³Éáõñç ¨ ã³÷³½³Ýó Ã³ÝÏ Ó¨»ñÁ: Ð»Ýó ³Û¹ Å³Ù³Ý³Ï³ åñ³ÝùÝ»ñÇ Ï³Ùí³-é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ·Ýáñ¹Á Ï³ñáÕ¿.

- *Չվերահսկել որակի և ֆանակի չափորոշիչները կամ արդյունավետ պայմանագրի այլ չափորոշիչները:*
- *Ստացված ապրանքները վերափաձառել կամ օգտագործել անշնական նպատակներով:*
- *Պահանջել այլ անշնական ծառայություններ (ուղևորություններ, նվերներ, երեխաների ուսման վարձի փակում և այլն):*

Æñ Ñ»ñÃÇÝ` Í³Ëáõ Ù³ï³Ï³ñ³ñÁ Ï³Ù Ï³-å³É³éáõÝ Ï³ñáÕ¿.

- *Կեղծել որակի կամ չափորոշիչներին համապատասխանության վկայագրերը:*
- *Բարձրացնել կամ նվազեցնել գները հաշիվներում:*
- *Կաշառներ տալ պայմանագրի ղեկավարներին:*

ºÃ» í³×³éáÕÝ»ñÁ Ï³ß³éù »Ý ï í»É Ï³Ù å³Û-Ù³Ý³·Çñëï³Ý³Éáõ Ñ³Ù³ñ ³é³ç³ñÏí»É »Ý ³Ý»-ñ¨³Ï³Ûï»ÉÇ ó³Íñ ·Ý»ñ, ³å³ å³ÛÙ³Ý³·ñÇ Ï³-ï³ñÙ³ÝÁÃ³óùáõÙ Ýñ³ÝùÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝáõÝ»Ý ÷áËÑ³ïáõó»É³Ûï Í³Ëë»ñÁ: ²Ûë ¹»åùáõÙ¿É Ý³Ë³-Ó»éÝáõÃÛáõÝÁ Ï³ñáÕ¿ å³ïÏ³Ý»É ó³ÝÏ³ó³Í ÏáÕ-ÙÇÝ, ë³Ï³ÛÝ Ïáéáõåóõ³ÇáÝ ·áñÍÁÝÃ³óÇÑ³çáÕáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ³ÝÑñ³Å»ßï¿Ï³Ù³ÏïÇíÑ³Ù³ ·áñÍ³Ïóáõ-ÃÛáõÝ, Ï³Ù¿É ¹Çï³íáñÛ³É³Ý÷áõÃáõÃÛáõÝ` å³ñï³-Ï³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ï³ï³ñÙ³Ý ·áñÍáõÙ:

ì»ñç³å»ë, ÏáéáõÙå³ó í³Í í³×³éáÕÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý ÷áË»É³å ñ³ÝùÝ³í»ÉÇ ó³Íñ ï»ë³ÏÇ ³å ñ³Ýùáí, ù³Ý¹³Ý³Ë³ï»ëíáõÙ¿ñ Ï³Ù Ñ³Û-ï³ñ³ñ³·ñí»É¿ñ ³é³ç³ñÏÇ Ù»ç: ØáõÍÙ³Ý Ñ³-ßÇíÝ»ñ Ý»ñÏ³Û³óÝ»ÉÇë Ýñ³Ýù Ï³ñáÕ »Ý Ï»ÕÍ»É Ù³ïáõó í³Í ³å ñ³ÝùÇ Ï³Ù Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Í³í³ÉÝ»ñÁ¨ Ï³ß³éùÝ»ñ ï³É, áñå»ë½Ç Ï»ÕÍÇùÁ ÙÝ³ ³ÝÝÏ³ï: ´³óÇ ³Û¹, í³×³éáÕÝ»ñÝ Çñ»Ýù Ï³ñáÕ »Ý Ï³ß³éùÝ»ñ í»ñóÝ»É, ãí»ñ³ÑëÏ»É áñ³ÏÇ *ã³÷áñáßÇãÝ»ñÇ* ×ßïáõÃÛáõÝÁ, ÇÝãå»ë Ý³¨ Ï³ñáÕ »Ý û·ï³·áñÍ»É ëï³óí³Í ³å ñ³ÝùÁ í»ñ³í³-×³éùÇ Ñ³Ù³ñ¨ ³ÝÓÝ³Ï³ÝÝå³ï³ÏÝ»ñáí:

Ü ì º ðÜ º ðÆ ÀÜ ¸ àôÜàôØÀ

ä» ï ³ Ï ³ Ý ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇÝ ï ñíáÕ áñáß Ýí»ñ-Ý»ñ ÁÝ¹áõÝ»ÉÇ »Ý, ÇëÏ ÙÛáõëÝ»ñÁ, áñáÝù ÏñáõÙ »Ý å ³ñ ï ³ íáñ»óÝáÕ µÝáõÛÃ` áã: Ü í»ñÝ»ñÇ ³ Ýí ³ Ý ï ³ Ï ï ñíáÕ Ï ³ß ³ éùÁ Ï ³ ñáÕ ¿ ³ Ù»Ý ³ ï ³ ñµ»ñ Ó¨»ñÝ ÁÝ¹áõÝ»É × ³ ßÏ»ñáõÛÃ, Ù ³ ñ½ ³ Ï ³ Ý áñ¨¿ ÙÇ-çáó ³ éÙ ³ Ý ï áÙë, §èáÉ»ùë¦ Å ³ Ù ³ óáõÛó, ÁÝÏ»ñáõ-ÃÛ ³ Ý µ ³ ÅÝ» ï áÙë»ñ, áõÕ¨áñáõÃÛáõÝ ³ ñ ï ³ ë ³ Ñ-Ù ³ Ý, ½ ³ í ³ ÏÝ»ñÇ áõëÙ ³ Ý í ³ ñÓÇ Ñá · áõÙ ¨ ³ ÛÉÝ:

ÜÙ ³ Ý å ñ ³ Ï ï ÇÏ ³ Ý Ï ³ ñáÕ ¿ ³ Ýí ³ Ýí»É §Ïáñåáñ ³ ï Çí ½í ³ ñ× ³ ÝùÝ»ñ¦ ³ ¹ ³ Ï ³ Ëí ³ Í ¿ Ýñ ³ ÝÇó, Ã» áñù ³ Ýáí ¿ Ç íÇ× ³ ÏÇ Õ»Ï ³ í ³ ñÁ í»ñ ³ ÑëÏ»É · ÝáõÙÝ»ñÇ · Íáí Çñ »ÝÃ ³ Ï ³ Ý»ñÇÝ: Î ³ ñ¨áñ ¿ Ý ³ ¨ ³ ÛÝ, ³ ñ¹ Ûáù · ÝáõÙÝ»ñÇ · áñÍ»ñáí ³ Ù¹ ÏáÝÏñ» ï å ³ß ï áÝÛ ³ Ý Ñ» ï ³ · ³ ÛáõÙ ãÇ± í ³ ñÏ ³ µ»ÏÇ Çñ»Ý ³ Ù¹ ýÇñÙ ³ ÛÇ Ñ» ï Ï ³ å í ³ Í · ³ ÉÇù ÷áËÑ ³ ñ ³ µ»-ñáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ: Üß ³ Ý ³ ÏáõÃÛáõÝ áõÝÇ Ý ³ ¨ ³ ÛÝ, Ã» ³ ñ¹ Ûá±ù ÝáõÛÝ Ï»ñå »Ý í ³ ñíáõÙ å ³ ÛÙ ³ Ý ³ · ñÇ Ñ ³ -í ³ ÏÝáÕ ÙÛáõë Ã»ÏÝ ³ ÍáõÝ»ñÁ, ¨ ³ ñ¹ Ûáù ¹ ³ ãÇ± å ³ ñ ï ³ íáñ»óÝáõÙ ãÇÝáíÝÇÏÇÝ Ï ³ Ù ³ Ã» ³ Ï ³ Ù ³ · »ñ ³ å ³ ï íáõÃÛáõÝÁ ï ³ É áñáß ³ ÏÇ ÁÝÏ»ñáõÃÛ ³ ÝÁ: ´ ³ óÇ ³ Ù¹, ï ³ ñµ»ñ ýÇñÙ ³ Ý»ñáõÙ Ï ³ ñáÕ ¿ ½ · ³ ÉÇá-ñ»Ý ï ³ ñµ»ñí»É ëå ³ ëí»ÉÇù ¨ ãå ³ ñ ï ³ ¹ ñáÕ, ÇÝã-å»ë Ý ³ ¨ ëáíáñ ³ Ï ³ Ý Ñ ³ Ù ³ ñíáÕ Ý»ñÏ ³ Û ³ óáõóã ³ -Ï ³ Ý Í ³ Ëë»ñÇ Ù ³ Ï ³ ñ¹ ³ ÏÁ:

²Ûëå»ë, ³ ÏÝÑ ³ Û ï áñ»Ý ³ ÝÁÝ¹ áõÝ»ÉÇ »Ý ã ³ -÷ ³ ½ ³ Ýó Ù»Í Í ³ Ëë»ñÁ, ûñÇÝ ³ Ï` · ÝáõÙÝ»ñÇ · Íáí å ³ß ï áÝÛ ³ ÛÇ` ÏÝáç Ï ³ Ù ³ ÙáõëÝáõ Ñ» ï ÙÇ ³ ëÇÝ, ³ ñÓ ³ Ïáõñ¹ ³ ÛÇÝ Ñ ³ Ý · ë ï Ç Ï ³ ½ Ù ³ Ï »ñåáõÙÁ: Ö ³ ß-Ï»ñáõÛÃÝ»ñÇ Ï ³ Ù ï áÝ ³ Ï ³ Ý ÙÇçáó ³ éáõÙÝ»ñÇ ï »ë-ùáí Ýí»ñÝ»ñÝ ³ í»ÉÇ ùÇã Ï ³ ëÏ ³ ÍÝ»ñ »Ý Ñ ³ ñáõ-óáõÙ, ë ³ Ï ³ ÛÝ ³ Ûë ¹ »åùáõÙ ¿É å ³ß ï áÝÛ ³ Ý, ÁÝ¹áõ-Ý»Éáí ³ é ³ çÇÝ Ñ ³ Û ³ óùÇó ³ ÝÝß ³ Ý Ýí»ñÝ»ñ Ï ³ Ù ÙßÏ ³ Ï ³ Ý ÑÛáõñ ³ ëÇñáõÃÛáõÝ, Å ³ Ù ³ Ý ³ ÏÇ ÁÝÃ ³ ó-ùáõÙ Ï ³ ñáÕ ¿ ³ Ý · Ç ï ³ Ïó ³ µ ³ ñ ÑÙ ³ Ûí»É ÝíÇñ ³ ï -áõÇ ³ ÝÓáí:

àñå»ë Ï ³ ÝáÝ` ë ³ ÑÙ ³ Ý ³ · ÇÍÝ ³ Ûë ï »Õ ³ ÛÝ Ù ³ Ï ³ ñ¹ ³ ÏÝ ¿, áñÇó Ñ» ï á Ýí»ñ ÁÝ¹ áõÝáõÇ Ùá ï áñáß ³ ÏÇ å ³ ñ ï ³ Ï ³ ÝáõÃÛáõÝ ¿ Í ³ · áõÙ ÝíÇñ ³ ï áõÇ ³ éç¨: ²Ûº Ù ³ Ï ³ ñ¹ ³ ÏÁ ï ³ ñµ»ñ »ñÏñÝ»ñáõÙ Ï ³ Ù ýÇñÙ ³ Ý»ñáõÙ ï ³ ñµ»ñ ¿, ë ³ Ï ³ ÛÝ ³ ÛÝ ëáíáñ ³ µ ³ ñ µÝáñáß íáõÙ ¿ ÙÇ · áõÙ ³ ñáí (Ï ³ Ù ÑÛáõñ ³ ëÇñáõÃÛ ³ Ý ³ ë ï Ç× ³ Ýáí), áñÁ · »ñ ³ ½ ³ ÝóáõÙ ¿ áñáß ³ ÏÇ ã ³ ÷Á: Ø ³ ëÝ ³ íáñ ¨ Ïáñåáñ ³ ï Çí ÑÛáõñ ³ ëÇñáõÃÛ ³ Ý ï ³ ñµ»ñ ³ ÏÙ ³ Ý ÷áñÓ»ñÁ ëáíáñ ³ µ ³ ñ í»××ñ »Ý Ñ ³ ñáõóáõÙ, ³ ÛÝ å»ë áñ, ³ í»ÉÇ Ýå ³ ï ³ Ï ³ Ñ ³ ñÙ ³ ñ ¿ ½»ñÍ ÙÝ ³ É ¹ ñ ³ ÝÇó:

´ ³ ÝÝ ³ ÛÝ ¿, áñ · ÝáõÙÝ»ñáí · Íáí ãÇÝáíÝÇÏÝ»-ñÁ ÙÇß ï ¿É Ï ³ ½ ÙáõÙ »Ý §éÇëÏÇ ËáõÙµ¦, ³ Û¹ å ³ ï -× ³ éáí ¿É »ÝÃ ³ Ï ³ »Ý Ùß ï ³ Ï ³ Ý í»ñ ³ ÑëÏÙ ³ Ý: ò ³ ÝÏ ³ ó ³ Í Ñ ³ Û ï ³ ÝÇß, áñ Ýñ ³ Ýù § ³ ßË ³ ï ³ í ³ ñ-Óáí ã»Ý ³ åñáõÙ¦, ³ ñ¹»Ý ï ³ · Ý ³ å ³ Ñ ³ ñáõÛó ³ ½-¹ ³ Ýß ³ Ý ¿:

ä» ï áõÃÛáõÝÁ å» ï ù ¿ Ñë ï ³ Ï Ï ³ ÝáÝÝ»ñ ë ³ Ñ-Ù ³ ÝÇ Çñ å ³ ß ï áÝÛ ³ Ý»ñÇ í ³ ñùÇ í»ñ ³ µ»ñÛ ³ É: ²Û¹ Ï ³ ÝáÝÝ»ñÁ å» ï ù ¿ å ³ ñ ï ³ ¹ ñ»Ý Ñ» ï ¨Û ³ ÉÁ.

- *Ջիսվիկները (և նրանց ընտանիքի անդամները) իրավունք չունեն արժեքավոր նվերներ ստանալ ոչ այն մասնավոր անձանցից և ոչ էլ այն ընկերություններից, որոնք գործարար կապերի մեջ են գտնվում նրանց նախարարությունների կամ այն բաժինների հետ, որտեղ աշխատում է պաշտոնյան:*
- *Անհրաժեշտ է մտցնել և պահպանել բարձրաստիճան պաշտոնյաների ունեցվածքի, պարտքերի և եկամուտների հրապարակման կանոններ: Ջիսվիկների անբացատրելի հարստությունը պետք է հանգեցնի հետաքննության:*
- *Անհրաժեշտ է տեղեկացնել այլ Ջիսվիկների կասկածելի բոլոր գործողությունների մասին, և այդպիսի տեղեկություն հաղորդած Ջիսվիկը պետք է գտնվի պաշտպանության տակ:*
- *Գնումների և պայմանագրային այլ գործունեության հետ կապված ծառայության մեջ գտնվող պաշտոնյան պետք է ստորագրի պարտավորություն. չպահանջել և չընդունել ոչ մի արժեքավոր բան, որն իրականում կամ ձևականորեն կարող է ազդել կառավարության կողմից ընտրության ազատության վրա:*
- *Ջիսվիկները կիրազեկվեն այդ կանոնների մասին և նրանց կուսուցանեն, թե ինչպես է հարկավոր դրանք կիրառել պրակտիկայում:*

²Þ Ê ² î ²ÜøÀ ä º î ² Î ²Ü Ì ²è ²ÚàôÂÚàôÜÆò Ðº î à

² í»ÉÇ áõ ³ í»ÉÇ Ù»Í ï ³ · Ý ³ å ¿ Ñ ³ ñáõóáõÙ ³ ÛÝ å ñ ³ Ï ï ÇÏ ³ Ý, »ñµ å» ï ³ Ï ³ Ý Í ³ é ³ ÛáõÃÛáõÝÁ ³ í ³ ñ ï »Éáõó Ñ» ï á Ý ³ ËÏÇÝ å ³ ß ï áÝÛ ³ ÛÇÝ ³ ßË ³ -ï ³ Ýù »Ý ³ é ³ ç ³ ñÏáõÙ Ù ³ ëÝ ³ íáñ Ïáñåáñ ³ óÇ ³ -Ý»ñÁ, áñáÝó Ñ» ï Ý ³ · áñÍ ¿ áõÝ»ó»É: ¸ ³ Ïá-éáõåóÇ ³ ÛÇ ß ³ ï í ï ³ Ý · ³ íáñ ï »ë ³ Ï ¿: ä ³ ñ½ ¿, Ã» ÇÝã Ï ³ ñ¨áñáõÃÛáõÝ »Ý ë ï ³ ÝáõÙ ³ ÛÝ Ï ³ ÝáÝÝ»ñÁ, áñáÝù í»ñ ³ µ»ñáõÙ »Ý å» ï ³ Ï ³ Ý Í ³ é ³ ÛáõÃÛáõÝÇó Ñ»é ³ ó ³ Í å ³ ß ï áÝÛ ³ Ý»ñÇ Ñ» ï ³ · ³ ³ ßË ³ ï ³ Ý-ùÇÝ: ²ñ¹ ³ ñ ³ óÇ ¨ Ë»É ³ ÙÇ ï ãÇ ÉÇÝÇ å ³ Ñ ³ Ýç»É, áñ-å»ë½Ç Ý ³ ËÏÇÝ å» ï ³ Ï ³ Ý å ³ ß ï áÝÛ ³ Ý»ñÁ å»-ï ³ Ï ³ Ý Í ³ é ³ ÛáõÃÛáõÝÝ ³ í ³ ñ ï »Éáõó Ñ» ï á ãÙ ³ ë-Ý ³ Ïó»Ý ³ é¨ ï ñ ³ ÛÇÝ · áñÍáõÝ»áõÃÛ ³ ÝÁ: ê ³ Ï ³ ÛÝ ³ ñ ï ³ ùÇÝ Ù ³ ï ³ Ï ³ ñ ³ ñÝ»ñÁ Ï ³ ñáÕ »Ý É ³ ÛÝ ³ Í ³ -í ³ É Ïáéáõåóçáý ó ³ Ýó»ñ ë ï »ÕÍ»É áã ÙÇ ³ ÛÝ ¹ ñ ³ Ù ³ -Ï ³ Ý Ï ³ ß ³ éùÝ»ñÇ ¨ ³ ñ ï ³ ë ³ ÑÙ ³ ÝáõÙ ßù»Õ Ñ ³ Ý-·Çë ï Ï ³ ½ Ù ³ Ï»ñå»ÉáõÙÇçáóáí:

² ßË ³ ï ³ ÝùÇ Ù»Í ÷áñÓ, µ ³ Ûó ³ í»ÉÇ ù ³ Ý Ñ ³ -Ù»ë ï Ï»Ýë ³ Ãáß ³ Ï áõÝ»óáÕ Ý ³ ËÏÇÝ å» ï å ³ ß ï áÝ-Û ³ ÛÇ Ñ ³ Ù ³ ñ ß ³ ï · ³ ÛÃ ³ ÏÕÇã ¿ ÁÝ¹ áõÝ»É ³ ßË ³ -ï ³ ÝùÇ Ññ ³ í»ñÁ Ý ³ ËÏÇÝ Ù ³ ï ³ Ï ³ ñ ³ ñÇó: Þ ³ ï Å ³ Ù ³ Ý ³ Ï ³ Û¹ åÇëÇ Ññ ³ í»ñÝ»ñÇ Ù»ç áã ÙÇ ¹ ³ ï ³ -

å ³ñ ï »ÉÇ µ ³Ý ãÏ ³ : º í Çñáù, ¹ ³ ÑÝ ³ñ ³ íáñáõÃÛáõÝ ¿ ï ³ÉÇë û · ï ³ Ï ³ñ ¨ ·áñÍÝ ³ Ï ³Ý ÏÇñ ³é»É ³ñÅ»- ù ³ íáñ ÷áñÓÁ, áñÁ Ñ ³ Ï ³é ³ Ï ¹»åùáõÙ ÏÏáñã»ñ ½áõñ ï »ÕÁ:

²Û¹áõÑ ³Ý¹»ñÓ, ãåå»ï ù ¿ ã ³ñ ³ß ³Ñ»É ³Û¹ åñ ³ Ï ïÇÏ ³Ý: ²Ûëå»ë, Í ³é ³ÛáõÃÛáõÝÇó Ñ»é ³óáÕ å ³ß ïáÝÛ ³Ý Ï ³ñáÕ ¿ Çñ Ñ»ï ï ³Ý»É ³å ³ · ³ ë ³- Ï ³ñÏáõÙÝ»ñÇ í»ñ ³µ»ñÛ ³É å»ï ³Ï ³Ý é ³½Ù ³ í ³- ñáõÃÛ ³Ý Ù ³ëÇÝ Ù ³Ýñ ³Ù ³ëÝ ï »Õ»ÏáõÃÛáõÝÝ»ñ Ï ³Ù ï »Õ»Ï ³ ï íáõÃÛáõÝ Ùñó ³ ÏÇóÝ»ñÇÑ»ï ³ÝóÏ ³ó í ³ Í Ï ³Ù ³ÝóÏ ³ó í»ÉÇù ËáñÑñ¹ ³å ³Ñ ³ Ï ³Ý Ñ ³Ý¹Ç- åáõÙÝ»ñÇ Ù ³ëÇÝ: ÆÝã Ëáëù, ÝÙ ³Ý ¹»åù»ñáõÙ íÝ ³ë ¿Ñ ³ëóíáõÙ ¨ å»ï ³ Ï ³Ý, ¨ Ù ³ëÝ ³ íáñ µÇ½- Ý»ëÇß ³Ñ»ñÇÝ:

ÀÝÏ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ï ³ñáÕ »Ý ³å ³ · ³ ßË ³- ï ³ ï »Õ Ëáë ï ³Ý ³É ãÇÝáíÝÇÏÇÝ Ý ³ ¨ áñå»ë §ßÝáñ- Ñ ³ Ï ³ÉáõÃÛáõÝ¦ ë ï ³Ý ³ÉÇù å ³ÛÙ ³Ý ³ · ñÇ Ñ ³Ù ³ñ: ÜÙ ³Ý Ïáéáõ å óÇ ³Ý ³ÝÑÝ ³ñ ¿ µ ³ó ³Ñ ³Û ï »É å ³ß- ïáÝÛ ³ÛÇ »Ï ³Ùáõ ï Ý»ñÇÝ ¨ áõÝ»ó í ³ ÍùÇÝ Ñ» ï ¨»Éáí: àõ Ã»¨ å»ï ³ Ï ³Ý Í ³é ³ÛáõÃÛ ³Ý ³ í ³ñ- ï Çó Ñ»ï á ³ßË ³ ï ³ÝùÇ ï »Õ ³ íáñí»ÉÁ ³ÙµáÕçá- íÇÝ ³ñ · »É»ÉÁ ÇëÏ ³å»ë ³Ý ³ñ ¹ ³ñ ³ óÇ ¨ ¹ ³Å ³Ý ÏÉÇÝÇ, ³ÛÝáõ ³Ù»Ý ³ÛÝÇí, Ï ³Ý Ý ³ ¨ ³ÛÝ å ÇëÇ § ï »- Õ ³ íáñáõÙÝ»ñ¦, áñáÝù ³ ÏÝÑ ³Û ï áñ»Ý Ñ ³ Ï ³ëáõÙ »Ý å»ï ³ Ï ³Ý ß ³Ñ»ñÇÝ: ²Ûëå»ë, ûñÇÝ ³ Ï. Ý ³ Ë ³ñ ³ñÁ Ï ³Ù Ù»Ï ³ÛÉ µ ³ñÓñ ³ë ï Ç× ³Ý å ³ß ï áÝÛ ³ Ñ»é ³- ÝáõÙ ¿ å»ï ³ Ï ³Ý Í ³é ³ÛáõÃÛáõÝÇó Ñ»Ýó ³ÛÝ Å ³Ù ³- Ý ³ Ï, »ñµ ³ÝóÏ ³ó íáõÙ »Ý Ñ ³ë ³ñ ³ Ï ³ Ï ³Ý ³ßË ³- ï ³ÝùÝ»ñÇ Ëáßáñ Ý ³Ë ³ · ÍÇ ùÝÝ ³ñ ïáõÙÝ»ñ: ä ³ñ½ ¿, áñ ³Û¹ Ù ³ñ¹Á ãå»ï ù ¿ ³ÝÙÇç ³å»ë ³ß- Ë ³ ï ³ÝùÇ ³ÝóÝÇ ÙÇ ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝáõÙ, áñÁ Ñ ³Û ï ¿ Ý»ñÏ ³Û ³óñ»É ³Û¹ Ý ³Ë ³ · ÍÇ í»ñ ³µ»ñÛ ³É Ï ³Ù ³ñ- ¹»Ý ³ Ï ï Çí µ ³Ý ³ ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñ ¿ í ³ñáõÙ å»ï áõ- ÃÛ ³Ý Ñ»ï :

Æ±ÜâÎ ²ðºÈÆ¾ ²Ü ºÈ ä º î ² Î ²Ü ¶ÜàôØÜºðÆ àÈàð î àôØ Î àèàôà òÆ²ÚÆÜ Ð² Î ²¼¸ ºÈàô Ð²Ø²ð

ä»ï ³ Ï ³Ý · ÝáõÙÝ»ñÇ áÉáñ ï áõÙ Ïáéáõ å óÇ ³ÛÇ ¹»Ù å ³Ûù ³ñÇ · áñÍáõÙ å ³ñ½áõÃÛáõÝÁ ÙÇ ³Ý · ³ ÙÇó »ñÏáõ ¹»ñ ¿ Ë ³ÕáõÙ: ²é ³çÇÝ. ÑÝ ³ñ ³ íáñáõÃÛáõÝ Ï ³ ³Û¹ · áñÍÁÝÃ ³óÁ ¹ ³ñÓÝ»É ³ í»ÉÇ µ ³ó áõ Ã ³- ÷ ³ÝóÇÏ: ¸ñ ³ ï ³ Ï ÝÏ ³ ï Ç ¿ áõÝ»ó íáõÙ µáÉáñ ë ³- Ï ³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ù ³ëÇÝ ï »Õ»Ï ³ ï íáõÃÛ ³Ý Å ³Ù ³- Ý ³ ÏÇÝ Ññ ³å ³ñ ³ ÏáõÙÁ` ÇÝãå»ë Ã»ñÃ»ñáõÙ, ³ÛÝ- å»ë ¿É ³é¨ ï ñ ³ÛÇÝ Ññ ³ ï ³ñ ³ ÏáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ, áñáÝù Ñ ³ë ³Ý»ÉÇ »Ý ÑÝ ³ñ ³ íáñ Ã»ÏÝ ³ íáõÝ»ñÇÝ, ÇÝãå»ë Ý ³ ¨ ÇÝ ï »ñÝ» ï áõÙ:

ºñÏñáñ¹ Ï ³ñ»ÉÇ ¿ áñå»ë Ñ½áñ ½»Ýù û · ï ³- · áñÍ»É Ñ ³ë ³ñ ³ Ï ³ Ï ³Ý Ï ³ñÍÇùÁ: ¼ ³Ý · í ³ Í ³ÛÇÝ Éñ ³ ï í ³ ÙÇçáóÝ»ñÁ Ï ³ñáÕ »Ý Ï ³ñ¨áñ ¹»ñ Ë ³Õ ³É` Ñ ³ë ³ñ ³ Ï ³ÛÝáõÃÛ ³ÝÁ Çñ ³½»Ï»Éáí å»ï ³ Ï ³Ý · ÝáõÙÝ»ñÇ áÉáñ ï áõÙ Ïáéáõ å óÇ ³ÛÇ · áÛáõÃÛ ³Ý Ù ³ëÇÝ ¨ ËÃ ³Ý»É Ýñ ³ ¹»Ù å ³Ûù ³ñÇÝ áõÕÕí ³ Í ç ³Ýù»ñÁ: ºÃ» Ñ ³ë ³ñ ³ Ï ³ÛÝáõÃÛ ³ÝÁ Ý»ñÏ ³Û ³ óíáõÙ »Ý Ïáéáõ å óÇ ³ÛÇ Ï ³ñ¨áñÙ ³Ýñ ³Ù ³ëÝ»ñÁ (áí ¿ Ë ³éÝ ³Û¹ · áñÍÇÝ, áñù ³Ý Ï ³ß ³éù ¿ ï ñí»É Ï ³Ù ë ï ³ óí»É, ÇÝã- ù ³Ý ¿ ¹ ³ Ýë ï »É Ñ ³ñÏ ³ ï áõÝ»ñÇ íñ ³ ¨ ³ÛÉÝ) ¨ »Ã» ß ³ñáõÝ ³ Ï íáõÙ »Ý Éáõë ³µ ³Ý í»É Ýáñ ³Ýáñ µáÉáñ ¹»å- ù»ñÁ, ³å ³ ¹Åí ³ñ¿ å ³ ï Ï»ñ ³óÝ»É, áñ ÅáÕáíáõñ¹Á ãå ³Ñ ³ÝçÇ µ ³ñ»÷áËáõÙÝ»ñ Ï ³ ï ³ñ»É: º í ÇëÏ ³- å»ë, í ³Õáõó Ñ ³ë ï ³ ï í ³Í ÅáÕáíñ¹ ³ í ³ñ ³ Ï ³Ý é»ÅÇÙÝ»ñáí »ñÏñÝ»ñáõÙ Ñ ³ë ³ñ ³ Ï ³ Ï ³Ý Ï ³ñÍÇùÇ Ñ ³Ùá½í ³ ÍáõÃÛáõÝÁ Ï ³é ³ í ³ñáõÃÛ ³Ý §Ï»Õ ï á ï í ³- ÍáõÃÛ ³Ý¦ í»ñ ³µ»ñÛ ³É` Ñ ³Ý · »óÝáõÙ ¿ ³Û¹ Ï ³é ³ í ³- ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ññ ³Å ³ñ ³ Ï ³ÝÇÝ: ºñÇ ï ³ë ³ñ¹ Åá- Õáíñ¹ ³ í ³ñáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ ÁÝ¹¹ÇÙáõÃÛ ³Ý Ã»ÏÝ ³ Íáõ- Ý»ñÁ Ñ ³ × ³ Ë ÇßË ³ÝáõÃÛ ³Ý · ÉáõË »Ý »Ï»É ³ÛÝ Å ³- Ù ³Ý ³ Ï, »ñµ ï ³å ³É í ³ Í Ï ³é ³ í ³ñáõÃÛáõÝÁ í ³- ñ ³ Ï í ³ Í ¿ »Õ»É Ïáéáõ å óÇ ³Ûáí: º í ³Û¹ Ïáéáõ å óÇ ³Ý ³é ³ í»É Ñ ³ × ³ Ë ³ ÏÇ · ñ ³ Ýóí»É ¿ Ñ»Ýó å»ï ³ Ï ³Ý · ÝáõÙÝ»ñÇ áÉáñ ï áõÙ:

ä»ï ³ Ï ³Ý ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÁ áÕç ³ßË ³ñÑáõÙ ÝÏ ³ ï áõÙ »Ý, áñ Ñ ³ñÏ ³ ï áõÝ»ñÁ ß ³ñáõÝ ³ Ïáõ Ù »Ý å»ï ³ Ï ³Ý ÙÇçáóÝ»ñÁ ÁÝÏ ³É»É áñå»ë Çñ»Ýó ë»- ÷ ³ Ï ³Ý ¹ñ ³ÙÁ, ¨ ù ³Õ ³ù ³ óÇÝ»ñÇÝ ¹áõñ ãÇ · ³ ÉÇë, »ñµ Çñ»Ýó ÷áÕ»ñÁ í ³ ï ÝíáõÙ »Ý ½áõñ ï »ÕÁ: ÆÝã Ëáëù, ÅáÕáíáõñ¹Ý ³Ù»Ý¨ÇÝ ãÇ áõ½áõÙ ï »ëÝ»É, Ã» ÇÝãå»ë »Ý` ã ³ñ ³ß ³ ÑáõÙÝ»ñÇ Ñ» ï ¨ ³ Ýùáí ÷áÕ»ñÁ ³ÝóÝáõÙ áõñÇßÇ · ñå ³ÝÁ: Ð»Ýó áñ · ÝáõÙÝ»ñÇ Çñ ³- Ï ³Ý ³ óÙ ³Ý Ù»Ãá¹Ý»ñÇ µ ³ñ»÷áËÙ ³Ý å ³Ñ ³ÝçÁ µ ³ í ³ Ï ³Ý ³ç ³ ÏóáõÃÛáõÝ ë ï ³Ý ³, · ñáÑÁ Ïáéáõ å óÇ ³ÛÇ ³Û¹ ï »ë ³ ÏÇ íñ ³ Ï ³ñáÕ ¿ ï ³ñí»É ï ³ñµ»ñ áõÕÕáõÃÛáõÝÝ»ñáí: êÏ½µáõÙ, ëáíáñ ³µ ³ñ ³ÝÑñ ³Å»ß ï ¿ ÉÇÝáõÙ ³Ùñ ³ å Ý¹»É Çñ ³ í ³ Ï ³Ý µ ³- ½ ³Ý` ëÏë»Éáí Çñ ³ Ï ³Ý áõÅ áõÝ»óáÕ Ñ ³ Ï ³ Ï ³- éáõ å óÇáÝ ûñ»ÝùÇ Ùß ³ ÏáõÙÇó: ²ÛÝ å»ï ù ¿ Ý ³ Ë ³- ï »ëÇ · áñÍáõÝ ¨ ³ñ¹ÛáõÝ ³ í»ï ÙÇçáóÝ»ñ:

Îáéáõ å óÇ ³ÛÇ ¹»Ù ûñ»ÝùÝ»ñáõÙ ³Ù»Ý ³Ù»Í ³ÝáÙ ³É Ç ³Ý, Ã»ñ¨ë, ³ÛÝ ¿, áñ ãÝ ³Û ³ Í »ñÏñÝ»ñÇ Ù»- Í ³Ù ³ëÝáõÃÛáõÝÁ ³Ýí»ñ ³å ³Ñáñ»Ý ¨ Ñë ï ³ Ï ³ñ- · »ÉáõÙ ¿ Ï ³ß ³é ³ Ï»ñáõÃÛáõÝÁ »ñÏñÇ Ý»ñëáõÙ, ë ³- Ï ³ÛÝß ³ ï ¹»å ù»ñáõÙ Éáõ Ù »Ý, »ñµ ËáëùÁ í»ñ ³µ»- ñáõÙ ¿ Çñ»Ýó ë»÷ ³ Ï ³Ý ³ñ ï ³Ñ ³ÝáÕÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó û ï ³ñ»ñÏñÛ ³ ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇÝ Ï ³ß ³é»ÉáõÝ ¨ ³ í»- ÉÇÝ. ³Ý · ³Ù Ëñ ³ ËáõëáõÙ »Ý ¹ ³` Ñ ³ñÏ ³ÛÇÝ ³ñ ï á- ÝáõÃÛáõÝÝ»ñ ï ³Éáí:

È ³ í ³ · áõÛÝ ¹»å ùáõÙ ¹ ³ µ ³ó ³ ï ñíáõÙ ¿ Ñ ³ çáÕ ÙÇç ³½ · ³ÛÇÝ µÇ½Ý»ë í ³ñ»ÉáõÙ ³ë ÇÝ ë Ë ³É å ³ ï Ï»- ñ ³ óÙ ³Ùµ, ÇëÏ í ³ ï ³ · áõÛÝ ¹»å ùáõÙ ¹ ³ ³ñ ï ³ óá- ÉáõÙ ¿ óÇÝÇÏ ¨ å ³ ï »ñÝ ³ÉÇë ï ³ Ï ³Ý Ñ ³Û ³ óùÝ ³ÛÝ Ù ³ë ÇÝ, Ã» ÇÝãÝ ¿ É ³ í áõñÇßÝ»ñÇ Ñ ³Ù ³ñ: ØÇ ³ óÛ ³É Ü ³Ñ ³Ý · Ý»ñáõÙ 1977 Ãí ³ Ï ³ÝÇó · áñÍáõÙ ¿ ²ñ ï ³- ë ³ÑÙ ³ÝóÇÝ»ñÇÝ Ï ³ß ³é»ÉáõÙ ³ñ · »ÉÙ ³Ý Ù ³ë ÇÝ ²Ï- ï Á³, Ñ ³Ù ³Ó ³ÛÝ áñÇ` å ³ÛÙ ³Ý ³ · Çñ ë ï ³Ý ³ÉáõÙ Ï ³Ù ³ÛÝ å ³Ñå ³Ý»ÉáõÝå ³ ï ³ Ïáí û ï ³ñ»ñÏñÛ ³ ãÇÝáí- ÝÇÏÝ»ñÇ Ï ³ß ³éáõÙÁ Ñ ³Ù ³ñíáõÙ ¿ Ñ ³Ýó ³ · áñÍáõ- ÃÛáõÝ, ÝáõÛÝÇë Ï »Ã» ¹ ³ Ï ³ ï ³ñí»É ¿ ³ñ ï ³ë ³ÑÙ ³- ÝáõÙ: ØÇç ³½ · ³ÛÇÝ · áñÍ ³ñùÝ»ñÇÝ Ù ³ëÝ ³ ÏóáÕ

û ï ³ñ»ñÏñÛ³ å» ï ³Ï ³Ý Í ³é ³ÛáÕÝ»ñÇ Ï ³ß ³éÙ ³Ý ¹»Ù îÐ¼Î-Ç ÏáÝí»ÝóÇ ³Ý⁴, áñÝ áõÕÕí ³ Í ¿ÙÇç ³½· ³-ÛÇÝ µÇ½Ý»ëáõÙ Ïáéáõåóç ³Ý ³ñ·»ÉáÕ ûñ»ÝùÝ»ñÇ ë ï »ÕÍÙ ³ÝÁ, Áë ï ¿áõÃÛ ³Ý, Ýå ³ ï ³Ï áõÝÇ ³Ù»Ýáõ-ñ»ù Ý»ñ¹Ý»É ³Ù»ñÇÏÛ ³Ý Ùá ï »óáõÙÁ:

úñ»ÝùÝ»ñÇ áÉáñ ï áõÙ ÙÛáõë å ³Ñ ³ÝçÝ ¿` ë ï »ÕÍ»É É ³ í Ù ï ³ Í í ³ Í ¨ ÙÇ ³ëÝ ³Ï ³Ý µ ³½ ³, áñÁ å» ï ³Ï ³Ý ·ÝáõÙÝ»ñÇ Ñ ³ ï í ³ ÍÇ Ñ ³Ù ³ñ Ïë ³ÑÙ ³-ÝÇ ÑÇÙÝ ³ñ ³ñ ëÏ½µáõÝùÝ»ñÁ ¨ Ï ³ñ·»ñÁ:

¸ ³ Ï ³ñáÕ¿ ³ñí»É ï ³ñµ»ñ × ³Ý ³ å ³ñÑÝ»ñáí, ë ³Ï ³ÛÝ ·ÝáõÙÝ»ñÇ Ù ³ëÇÝ Ï ³ÝáÝÝ»ñÇ, ÑÇÙÝ ³Ï ³Ý ëÏ½µáõÝùÝ»ñÇ Ñë ï ³Ï Ó¨ ³Ï»ñåÙ ³Ý ¨ Çñ ³ ·áñÍáÕ Ï ³½Ù ³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ý»ñëáõÙ ¹ñ ³Ýù ³í»ÉÇ å ³ñ½Ï ³ÝáÝÝ»ñáí áõ ûñ»ÝùÝ»ñáí Ñ ³í»ÉÙ ³Ý ÙÇ ³ë-Ý ³Ï ³Ý Ùá ï »óÙ ³Ý ³é ³í»ÉáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ³í»ÉÇ áõ ³í»ÉÇ ³ÏÝ»ñ¨ »Ý ¹ ³éÝáõÙ: àñáß»ñÏñÝ»ñ ³Û¹ åÇëÇ Ïá¹»ùë »Ý ë ï »ÕÍáõÙ ³ñ¹»Ý ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»óáÕ ûñ»ÝùÝ»ñÇó, áñáÝù ³é ³Ýó áñáß ³ÏÇ Ï ³ñ· ³ íáñ-Ù ³Ý ë ï »ÕÍí»É »Ý µ ³½áõÙ ï ³ñÇÝ»ñÇ ÁÝÃ ³ óùáõÙ:

Ì»ñçÇÝ Å ³Ù ³Ý ³ÏÝ»ñáõÙ ½ ³ñ· ³óÙ ³Ý ÑÇÙ-Ý ³Ñ ³ñó»ñáí ã½µ ³ÕíáÕ ÙÇç ³½· ³ÛÇÝ ÙÇ ß ³ñù Ëáßáñ ·áñÍ ³Ï ³ÉáõÃÛáõÝÝ»ñ û ·ÝáõÙ »Ý ³ÛÝ »ñÏñÝ»-ñÇÝ, áñáÝó Ýñ ³Ýù å ³ñ ï ù »Ý ï ³ÉÇë, Ùß ³Ï»É å»-ï ³Ï ³Ý ·ÝáõÙÝ»ñÇ Ù ³ëÇÝ Ïá¹»ùëÝ»ñ ¨ ³ç ³ ÏóáõÙ »Ý ³ÛÝ Ï ³½Ù ³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ, áñáÝù Ý»ñ¹ÝáõÙ »Ý ³Û¹ Ïá¹»ùëÝ»ñÁ: ºñÏ ³ñ ï ³ñÇÝ»ñÇ ÁÝÃ ³ óùáõÙ ³Û¹ åÇëÇ Ï ³½Ù ³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»ÇÝ ·ÝáõÙÝ»ñÇ í»ñ ³µ»ñÛ ³É ë»÷ ³Ï ³Ý Ï ³ÝáÝ-Ý»ñ, áñáÝó å» ï ù ¿ Ñ» ï ¨»ÇÝ å ³ñ ï ù í»ñóÝáÕÝ»-ñÁ` ³Û¹ ÷áË ³éáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ ³ßíÇÝ ýÇÝ ³Ýë ³ íáñ-íáÕ å ³ÛÙ ³Ý ³ ·ñ»ñ ÏÝù»ÉÇë: ºí ³Û¹ Ï ³ÝáÝÝ»ñÁ Çñáù Ï ³ñ¨áñ ¹»ñ Ë ³Õ ³óÇÝ ³ÛÝ µ ³ÝÇ Ó¨ ³íáñ-Ù ³Ý Ñ ³Ù ³ñ, ÇÝãÁ Ù»Ýù ³ëûñ Ñ ³Ù ³ñáõÙ »Ýù ÙÇ-ç ³½· ³ÛÇÝ ·ÝáõÙÝ»ñÇ Çñ ³ Ï ³Ý ³óÙ ³Ý ×Çß ï ã ³ ÷á-ñáßÇãÝ»ñ:

ò ³íáù, ½ ³ñ· ³óÙ ³Ý ·áñÍ ³Ï ³ÉáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó ÏÇñ ³éíáÕ Ï ³ÝáÝÝ»ñÁ ³ÝÙÇç ³Ï ³Ýáñ»Ýã»Ý ³½¹áõÙ ³ÛÉ ³ÕµÛáõñÝ»ñÇó ýÇÝ ³Ýë ³ íáñíáÕ ·ÝáõÙ-Ý»ñáõÙ ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»óáÕ Ïáéáõåóç ³ÛÇ íñ ³: ê ³-Ï ³ÛÝ í»ñç»ñë ½ ³ñ· ³óÙ ³Ý µ ³ÝÏ»ñÁ ëÏë»óÇÝ ·Çï ³Ïó»É, áñ ·ÝáõÙÝ»ñÇ ³ÛÉ ï »ë ³ÏÝ»ñÇ í»ñ ³µ»ñÛ ³É ÏÇñ ³éáÕ å» ï ³Ï ³Ý ûñ»ÝùÝ»ñáõÙ ¨ ÁÝÃ ³ó ³Ï ³ñ-·»ñáõÙ ³Û¹ ã ³ ÷áñáßÇãÝ»ñÇ ³éÏ ³ÛáõÃÛáõÝÁ Ñ ³Ù ³-å ³ ï ³ëË ³ÝáõÙ ¿ Çñ»Ýó ³Ý¹ ³Ù-»ñÏñÝ»ñÇ ß ³Ñ»-ñÇÝ: ´ ³ÝÏ»ñÇ ÏáÕÙÇó ³ç ³ ÏóáõÃÛáõÝÝ ¹ñë¨áñíáõÙ¿ ³ÛÝ »ñÏñÝ»ñÇÝ óáõÛó ï ñíáÕ ýÇÝ ³Ýë ³Ï ³Ý ¨ ï »Ë-ÝÇÏ ³Ï ³Ý û·ÝáõÃÛ ³Ý ï »ëùáí, áñáÝù ó ³ÝÏ ³ÝáõÙ »Ý µ ³ñ»÷áË»É ·ÝáõÙÝ»ñÇ Ñ ³ ï í ³ÍÁ ¨ ½ ³ñ· ³óÝ»É ¹ñ ³ÝóÑ» ï Ï ³ å í ³ Í Ñ ³ë ï ³ ï áõÃÛáõÝÝ»ñÁ:

·ÝáõÙÝ»ñÇ µ ³ó ¨ ï ñ ³Ýëå ³ñ»Ý ï Ï ³ñ·»ñÇ ¨ ÁÝ-Ã ³ó ³Ï ³ñ·»ñÇ Ý»ñ¹ñáõÙÝ ¿: ¸»é áã áù ãÇ ÑÝ ³ñ»É ³í»ÉÇ É ³í Ó¨, ù ³Ý Ù ³ ï ³Ï ³ñ ³ñÇ Ï ³Ù Ï ³ å ³É ³é-áõÇ ÁÝ ï ñáõÃÛáõÝÁ Çñ ³Ï ³Ý ÙñóáõÛÃÇ å ³ÛÙ ³ÝÝ»-ñáõÙ:

ÀÝÃ ³ó ³Ï ³ñ·»ñÇ µ ³ñ¹áõÃÛáõÝÁ Ï ³Ù å ³ñ-½áõÃÛáõÝÁ Ï ³Ë í ³Í ¿ Ó»éù µ»ñíáÕ ³ å ³ñ ³ÝùÝ»ñÇ Ï ³Ù Í ³é ³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ·ÝÇó ¨ ï »ë ³ÏÇó, Ã»¨ ë Ï½µáõÝùÝ»ñÁ µáÉáñ ¹»å ù»ñáõÙ ÝÙ ³Ý »Ý.

- *Պարզ և հասակ ունկարագրել այն, ինչ պետք է ֆեռք բեր-վի:*
- *Հրապարակել հայտարարություն սակարկությունների մասնակցելու հնարավորության մասին:*
- *Առաջացի չափանիշներ սահմանել մատակարար-ների կամ կապալառուների ընտրության համար:*
- *Հայտեր ընդունել պատասխանատու մատակարարնե-րից:*
- *Համեմատել առաջարկները և ընտրել լավագույնը՝ ել-նելով ընտրության նախապես սահմանված կանոն-ներից:*
- *Պայմանագիրը շնորհել ընտրված թեկնածուին, չպահանջելով գնի իջեցում կամ հաղթած առաջար-կի այլ փոփոխություններ:*

àã Ù»Í å ³ÛÙ ³Ý ³ ·ñ»ñáí Ù ³ ï ³Ï ³ñ ³ñÝ»ñÇ ÁÝ ï ñáõÃÛ ³Ý Ñ ³Ù ³ñ ³Ûë Ï ³ÝáÝÝ»ñÇ íñ ³ ÑÇÙÝí ³ Í ß ³ ï å ³ñ½ÁÝÃ ³ó ³Ï ³ñ·»ñÁ ÙÇ ³Ý· ³Ù ³ÛÝ µ ³í ³-ñ ³ñ »Ý: ê ³Ï ³ÛÝ Ëáßáñ å ³ÛÙ ³Ý ³ ·ñ»ñÁ å» ï ù ¿ ßÝáñÑí»Ý Ó¨ ³Ï ³Ý ÙñóáõÃ ³ÛÇÝ ë ³Ï ³ñÏáõÃÛáõÝÝ»-ñÇ ³ÝóÏ ³óáõÙÇó Ñ» ï á, ÇÝãÁ Ý»ñ ³éáõÙ ¿ Ù ³Ýñ ³-Ù ³ëÝáñ»Ý Ý»ñÏ ³Û ³ó í ³Í Ù ³ëÝ ³ ·ñ»ñ, Ññ ³Ñ ³Ý ·-Ý»ñ Ã»ÏÝ ³ÍáõÝ»ñÇ Ñ ³Ù ³ñ ¨ ³é ³ç ³ñÏ íáÕ å ³Û-Ù ³Ý ³ ·ñ ³ÛÇÝ å ³ÛÙ ³ÝÝ»ñÁ` ÙÇ ³ëÝ ³Ï ³Ý ÙñóáõÃ ³-ÛÇÝ ÷ ³ë ï ³ÃÕÃ»ñÇ ÷ ³Ã»ÃÇ ï »ëùáí, áñÁ ëáíáñ ³-µ ³ñ í ³ × ³éíáõÙ¿ß ³Ñ ³ ·ñ·Çé ÏáÕÙÇÝ:

²Û¹ ÷ ³Ã»ÃÇ Ý ³Ë ³å ³ ï ñ ³ë ï Ù ³Ý Ñ ³Ù ³ñ Ï ³ñáÕ »Ý å ³Ñ ³Ýçí»É ³ÙÇëÝ»ñ: ¾É ³í»ÉÇ Å ³Ù ³-Ý ³Ï Ï ³ñáÕ ¿ å ³Ñ ³Ýçí»É Ù ³ ï ³Ï ³ñ ³ñÝ»ñÇÝ` Ñ ³Ûï Á Ý ³Ë ³å ³ ï ñ ³ë ï »Éáõ Ñ ³Ù ³ñ, ¨ ·ÝáñÇÝ` Ñ ³Ûï »ñÁ ùÝÝ ³ñÏ»Éáõ ¨ Ñ ³ÕÃáÕÇÝ áñáß»Éáõ Ñ ³-Ù ³ñ: àñå»ë Ï ³ÝáÝ` ³Ûë ÷áõÉ»ñÇó ÛáõñÛ ³ù ³ÝáõÛáõñÁ å ³Ñ ³Ýçáõù ¿ Ï»ë ï ³ñÇ Ï ³Ù ÝáõÛÝÇëÏ ³í»ÉÇ Å ³-Ù ³Ý ³Ï: ¶ÝáõÙÝ»ñÁ Ï ³½Ù ³Ï»ñåáõÃÁ å» ï ù¿Ñ ³ßíÇ ³éÝÇ Å ³Ù ³Ý ³Ï ³ÛÇÝ ³Ûë ßñç ³Ý ³ÏÝ»ñÁ ¨ ·áñÍÁÝ-Ã ³óÁ ëÏëÇ í ³Õûñáù, áñå»ë½Ç ³ å ñ ³ÝùÝ»ñÁ ¨ Í ³é ³ÛáõÃÛáõÝÁ å ³ ï ñ ³ë ï ÉÇÝ»Ý ×Çß ï Å ³Ù ³Ý ³-ÏÇÝ: ²ÝÑñ ³Å»ß ï ¿ Ëáõë ³ ÷»É §Ññ ³ ï ³ å¦ áñáßáõÙ-Ý»ñ Ï ³Û ³óÝ»Éáõ ó ³ÝÏ ³ó ³ Í ×ÝßáõÙÇó:

Â ²ö ²ÜòÆÎ ÀÜÂ ²ò ²Î ²ð¶ºð

Æñ ³í ³Ï ³Ý µ ³½ ³ÛÇ ë ï »ÕÍáõÙÇó Ñ» ï á Ïá-éáõåóç ³ÛÇ ¹»Ù å ³Ûù ³ñáõÙ Ñ ³çáñ¹ ù ³ÛÉÁ µáõÝ

Ð ²ÚÎ ºðÆ´ ²òàôØÀ

¶ÝáñÇ ÏáÕÙÇó áñáß ³ ÏÇ Å ³ÙÏ» ï Ý»ñáõÙ, áñá-ß ³ ÏÇ ï »ÕáõÙ ¨ ó ³ÝÏ ³óáÕ µáÉáñ Ã»ÏÝ ³ÍáõÝ»ñÇ

Ï³Ù Ýñ³Ýó Ý»ñÏ³Ù³óáõóÇãÝ»ñÇ Ý»ñÏ³ÙáõÃÙ³Ùµ Ñ³Ù ï»ñÇ µ³óáõÙÁ ³é³Ýóù³ÙÇÝ å³Ñ¿ ïñ³Ýëå³-ñ»Ý ïáõÃÙ³Ý ¨ ³½ÝíáõÃÙ³Ý ³å³ÑáíÙ³Ý Ñ³Ù³ñ: Ð³Ù ï»ñÇ Ññ³å³ñ³Ï³ÙÇÝ µ³óáõÙÁ, »ñµ µáÉáñÁ ÉëáõÙ ¨ ï»ëÝáõÙ »Ý, Ã» áí ¿ Ñ³Ù ï Ý»ñÏ³Ù³óñ»É, ÇÝãå»ë Ý³¨ ³é³ç³ñÏí³Í ·Ý»ñÁ, Ýí³½»óÝáõÙ ¿ Ùñó³ÏÇóÝ»ñÇÝ Ñ³Ù ï»ñÇ ËáñÑñ¹³å³ÑáõÃÙ³Ý Ë³Ë ï Ù³Ý, Ñ³Ù ï»ñÇ ³Ý ï»ëÙ³Ý Ï³Ù Ý»Ý·³-÷áËÙ³Ý, ÇÝãå»ë Ý³¨ ¹ñ³Ýó Ñ» ï ³ÛÉÙ»ù»Ý³Ùáõ-ÃÙáõÝÝ»ñ Ï³ ï³ñ»Éáõ éÇëÏÁ:

àñáß ÇßË³ÝáõÃÙáõÝÝ»ñ ¹»Ù »Ý Ññ³å³ñ³Ï³-ÙÇÝ ë³Ï³ñÏáõÙÝ»ñÇ ÝÙ³Ý Ó¨ÇÝ, ³é³ñÏ»Éáí, áñ ÝáõÙÝ ³ñ¹ÙáõÝùÇÝ Ï³ñ»ÉÇ ¿ Ñ³ëÝ»É, »Ã» Ñ³Ù ï»ñÁ µ³óí»Ý å³ï íÇñ³ïáõÇ å³ßïáÝ³Ï³Ý Ñ³ÝÓÝ³-ÅáÕáíÇ ÏáÕÙÇó` ³é³Ýó Ã»ÏÝ³ÍáõÝ»ñÇ Ù³ëÝ³Ï-óáõÃÙ³Ý: ä³ñ½ ¿, áñ ³Ûë »Õ³Ý³ÏÁ ½ÇçáõÙ ¿ ïñ³Ýëå³ñ»Ý ïáõÃÙ³Ý ¨ Ññ³å³ñ³Ï³ÛÝáõÃÙ³Ý ³éáõÙáí, Ñ³ïÏ³å»ë ³ÛÝ å³ï×³éáí, áñ ÁÝ¹áõÝ-í³Í ¿ Ï³ñÍ»É (¨ Ñ³×³Ë áã ³ÝÑÇÙÝ), áñ ·Ýáñ¹Á Ù³ëÝ³Ïóáõù ¿ Ïáéáõåóç³ÛÇÝ:

Ð²Úî ºðÆ ¶Ü²Ð² îàôØÀ

¶ÝáõÙ³ÛÇÝ ·áñÍÁÝÃ³óáõÙ Ñ³Ù ï»ñÇ ·Ý³Ñ³-ïáõÙÁ ³Ù»Ý³Í³Ýñ ËÝ¹ÇñÝ»ñÇó ¿` µ³ñ»ÏÇñÃ ¨ ³ñ¹³ñ Ó¨áí Çñ³Ï³Ý³óÙ³Ý ï»ë³Ï»ïÇó: ØÇ¨ÝáõÙÝ Å³Ù³Ý³Ï ³Ûë ÷áõÉáõÙ ³Ù»ÝÇó Ñ»ß ï ¿ Ë»Õ³ÃÙáõñ»É ·áñÍÁÝÃ³óÁ, »Ã» Ñ³ÕÃáÕ å»ï ù ¿ ×³Ý³ãíÇáñáß³ÏÇÃ»ÏÝ³Íáõ:

öáñÓ³·» ï Ý»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý ãÝãÇÝ Ù³Ýñáõù Ý»-ñÇ å³ïñí³Ïáí` Ù»ñÅ»É Ñ³Ù ïÁ. çÝçáõÙ ¿ ³ñí³Í, ÝßÍ³Í ã¿ ¿çÁ ¨ ³ÛÉÝ, Ï³Ù¿É Ñ³Ù ï³ñ³ñ»É, áñ ³ÛÝ ãÇ Ñ³Ù³å³ï³ëË³ÝáõÙ ³ÛÝ å³Ñ³ÝçÝ»ñÇÝ, áñáÝù Ýñ³Ýù Ï³ñ¨áñ»Ý Ñ³Ù³ñáõÙ: Ð³Ù ï»ñÇ ùÝÝ³ñÏáõ-ÙÇó Ñ» ïá ÷áñÓ³·» ï Ý»ñÁ, »Ã» Ýñ³Ýó ãË³Ý·³-ñ»Ý, Ï³ñáÕ »Ý ÑáñÇÝ»É ÙÇ³Ý·³Ù³ÛÝ Ýáñ å³ñ³-Ù» ï ñ»ñ, Ñ³Ù³Ó³ÛÝ áñáÝó, Çµñ, ¨ å» ï ù ¿ áñáßíÇ Ñ³ÕÃáÕÁ: ´³óÇ ³Û¹, Ñ³Ù ï»ñÇ ·Ý³Ñ³ïÙ³Ý ã³-÷³ÝÇßÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý ÉÇÝ»É ³ÛÝù³Ý ëáõµÛ»Ï ïÇí ¨ ûµÛ»Ï ïÇí ÇÙ³ëïÇó ½áõñÏ, áñ Ýñ³Ýó ÑÇÙ³Ý íñ³ ÷áñÓ³·» ï Ý»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý ÑÇÙÝ³íáñ»É Çñ»Ýó Ñ³-Ù³ñó³ÝÏ³ÉÇó³ÝÏ³ó³Í í×Çé:

²Ûë µáÉáñ ÷³ëï³ñÏÝ»ñÁ ËáëáõÙ »Ý Ñû·áõï ³ÛÝ µ³ÝÇ, áñ ÑáõÙÅ ³ÝÑñ³Å»ßï ¿ ÙñóáõÙÃÇ Ù³ëÇÝ ÷³ëï³ÃÕÃ»ñáõÙ Ñëï³Ï Ó¨³Ï»ñå»É ³é³ç³ñÏÇ ·Ý³Ñ³ïÙ³Ý ã³÷³ÝÇßÝ»ñÁ, ÇëÏ ÷áñÓ³·» ï Ý»ñÇ »½ñ³Ï³óáõÃÙáõÝÁ å» ï ù¿ùÝÝíÇ ³Ý³ã³é Ñ³ÝÓÝ³-ÅáÕáíÇ ÏáÕÙÇó` Ýñ³ ÑÇÙÝ³íáñí³ÍáõÃÙ³Ý áõáÕÇ³-ËáÑáõÃÙ³Ý ï»ë³Ï» ïÇó: ²é³çÇÝÁ ÃáõÉ¿ ï³ÉÇë Ã»ÏÝ³ÍáõÝ»ñÇÝ Å³Ù³Ý³ÏÇÝ Ý»ñÏ³ÙóÝ»É Çñ»Ýó ³é³ñÏáõÃÙáõÝÝ»ñÁ` »Ã» Ýñ³Ýù ³Ù¹ã³÷³ÝÇßÝ»ñÁ Ñ³Ù³ñáõÙ »Ý áã ³¹»Ï í³ï, ÇëÏ »ñÏñáñ¹Ý ³í»ÉÇ ¿ ³Ùñ³å Ý¹áõÙ Ñ³Ùá½í³ÍáõÃÙáõÝÝ ³é ³ÛÝ, áñ ·Ý³-Ñ³ïáõÙÁ Ï³ï³ñí»É¿ å³ïß³×Ù³Ï³ñ¹³Ïáí:

ÆÞÊ²ÜàôÂÚ²Ü ö à Ê²ÜòàôØÀ

²ÝÏ³Ë ëïáõ·áõÙÝ»ñÇ ¨ ³áõ¹ÇïÇëÏ½µáõÝùÁ Ï³ñ¨áñ ï»Õ¿·ñ³íáõÙ å»ï³Ï³Ý·ÝáõÙÝ»ñÇ ·áñ-ÍÁÝÃ³óáõÙ ¨ É³ÛÝáñ»Ý ÁÝ¹áõÝíáõÙ ¿ áñå»ë ëË³É-Ý»ñÇ µ³ó³Ñ³ÛïÙ³Ý áõßï ÏÙ³Ý Ï³Ù¹Çï³íáñÛ³É Ù»ù»Ý³ÛáõÃÙáõÝÝ»ñÇ Ë³÷³ÝÙ³Ý ÙÇçáó: ò³íáù, ÝáõÙÝÇëÏ ³Ûë »Õ³Ý³ÏÝáÙ³Ýó ÏáÕÙÇó û·ï³·áñÍ-íáõÙ ¿ Ïáéáõåóç³ÛÇ Ýáñ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÙáõÝÝ»ñ ë ï»ÕÍ»Éáõ Ñ³Ù³ñ: àñáß³ÏÇùÝÝ³ñÏÙ³Ý³é³ñÏ³å»ïù¿¹³éÝ³, Ù³ëÝ³íáñ³å»ë` å³ÛÙ³Ý³·ÇñÁ Ñ³ë ï³ïáÕ ÇßË³ÝáõÃÙ³Ý Ýß³Ý³ÏÙ³Ý Ñ³ñóÁ:

²é³çÇÝ Ñ³Ù³óùÇó ÝÃ³Ý³ÏÙ³Ý ÑÇÙÝ³íáñáõ-ÙÁ ÙÇ³Ý·³Ù³ÛÝ Ñ³Ùá½Çã ¿: êïáñÇÝ Ù³Ï³ñ¹³ÏÇ ÇßË³ÝáõÃÙáõÝÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý áñáßáõÙÝ»ñ ÁÝ¹áõÝ»É Ù³Ýñ·ÝáõÙÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ, ÇëÏ ³í»ÉÇ Ëáßáñ å³ÛÙ³-Ý³·ñ»ñÁ å»ïù¿Ñ³ëï³ï í»Ý³í³·å³ßïáÝÛ³-Ý»ñÇ ÏáÕÙÇó: àñù³Ý ³í»ÉÇ Ù»Í ¿ å³ÛÙ³Ý³·ñÇ ³ñÅ»ùÁ, ³ÛÝù³Ý ³í»ÉÇ µ³ñÓñ³ëïÇ×³Ý å»ïù¿ ÉÇÝÇ ³ÛÝ Ñ³ëï³ïáÕ å³ßïáÝÛ³Ý: ¶ÝáõÙÝ»ñÇ Ñ³ñóáí ·áñÍ³Ï³ÉÁ Ñ³ëï³ïáõÙ¿ ·ñ³ë»Õ³ÝÇ Ó»éùµ»ñáõÙÁ, ïÝûñ»ÝÁ Ñ³ëï³ïáõÙ¿Ñ³Ù³Ï³ñ·-ãÇ ·ÝáõÙÁ, Ý³Ë³ñ³ñÁ Ñ³ëï³ïáõÙ¿×³Ý³å³ñ-Ñ³ßÇÝáõÃÙ³Ý Ñ³Ù³ñ ³ÝÑñ³Å»ßï ·ÝáõÙÝ»ñÁ, ÇëÏ ³Ùµ³ñïÇ Ï³éáõóÙ³Ý Ù³ëÇÝ áñáßáõÙÁ, Áëï »ñ¨áõÛÃÇÝ, å»ïù¿Ñ³ëï³ïÇ »ñÏñÇ Ý³Ë³·³ÑÁ:

àñáß»ñÏñÝ»ñáõÙ ¨ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÙáõÝÝ»ñáõÙ ³Ûë ëË»Ù³Ý ß³ï É³í¿ ³ßË³ïáõÙ: ê³Ï³ÛÝ ÙÙáõë »ñÏñÝ»ñáõÙ, áñïÇÕ å³ÛÙ³Ý³·ñ»ñÇ µ³ßËáõÙÁ Ñ³ñëï³Ý³Éáõ ÑÇÙÝ³Ï³Ý ÙÇçáóÝ ¿, ¹³ ÝßÝ³-ÏáõÙ¿, áñ ÛáõñÙ³ù³ÝãÛáõñ Ñ»ñÁ³Ï³Ý ÷áõÉ å³Ñ³Ý-çáõÙ¿ ³í»ÉÇ Ù»Í Í³Ëë»ñ. áñù³Ý ³í»ÉÇ µ³ñÓñ¿ Ñ³ëï³ïÙ³Ý Ù³Ï³ñ¹³ÏÁ, ³ÛÝù³Ý ³í»ÉÇ Ù»Í ·áõÙ³ñÝ»ñ »Ý ÙáõÍíáõÙ: ÆÙÇçÇ³ÛÉáó, ¹³ ÝßÝ³-ÏáõÙ¿ Ý³¨, áñ ÇÝãù³Ý Ëáßáñ¿ å³ÛÙ³Ý³·ÇñÁ, ³ÛÝù³Ý ³í»ÉÇ »ñÏ³ñ Å³Ù³Ý³Ï¿ å»ïù áñáßáõÙ Ï³Ù³óÝ»Éáõ Ñ³Ù³ñ: ²Ûë ³Ù»ÝÁ íÏ³ÛáõÙ¿, áñ Ïáéáõåóç³ÛÇÙ³Ï³ñ¹³ÏÁÝí³½»óÝ»ÉáõÑ³Ù³ñ³ÝÑ-ñ³Å»ßï¿¨ë Ù»Ï ï³ññ` ·ÝáõÙÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ å³-ï³ëË³Ý³ïáõ ³ñÑ»ëï³í³ñÅ, µ³ÝÇÙ³ó ¨ ³½-ÝÇí å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÝ»ñ:

²Ù¹åÇëÇ ³ßË³ïáÕÝ»ñÇ ËÙµÇ å³ïñ³ëïáõ-ÙÁ »ñÏ³ñ³ï¨ ·áñÍÁÝÃ³ó¿, áñÁ »ñµ¨¿ãÇ Ï³ñáÕ ³ÙµáÕçáíÇÝ ³í³ñïí³Í Ñ³Ù³ñí»É: ¸ñ³ Ñ³Ù³ñ å³Ñ³ÝçíáõÙ »Ý áõëáõóÙ³Ý ¨ í»ñ³áõëáõóÙ³Ý ÙßÏ³Ï³Ý Íñ³·ñ»ñ, Ñ³Ùá½ÙáõÝù, áñ »Ã» å³ÛÙ³-Ý³·Çñ ëï³Ý³ Ý³Ë³ñ³ñÇ Ñ³Ù³ñ ³Ýó³ÝÏ³ÉÇ Ã»ÏÝ³ÍáõÝ, ³å³ áã áù ãÇ ÏáñóÝÇ ³ßË³ï³ÝùÁ, ÇÝãå»ë Ý³¨ ³ÛÝ, áñ ³ßË³ï³ÝùÇ í³ñÓ³ïñáõ-ÃÙáõÝÁ ³éÝí³½Ý µ³í³ñ³ñ¿, áñå»ë½Ç Í³é³ÛáÕÇ Ùáï·³ÛÃ³ÏÕáõÃÙáõÝã³é³ç³Ý³Ï³ß³éù í»ñóÝ»É Çñ ÁÝïÝÇùÇ ³é³çÝ³Ñ»ñÁ Ï³ñÇùÝ»ñÁµ³í³ñ³-ñ»Éáõ Ñ³Ù³ñ: ²ÛÝ µ³ÝÇó Ñ» ïá, »ñµ ÏÓ¨³íáñí»Ý µ³ÝÇÙ³ó·Ýáñ¹³ÛÇÝ Ï³¹ñ»ñÁ (ÇëÏ áñáß ï»Õ»ñáõÙ

¹ñ³Ý ³ñ¹»Ý Ñ³ë»É »Ý), Ñ³ëï³ïáÕ ÇßË³Ýáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇ ßÕÃ³Ý` Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý Ó·Ó·áõÙÝ»-ñáí¨ ³ÛÉ íï³Ý·Ý»ñáí Ñ³Ý¹»ñÓ, Ï³ñáÕ¿Ñ³ëóí»É Ýí³½³·áõÛÝÇ:

²ÜÎ²Ê êîàôÜ¶àôØÜºð ºì ²àôÜÆî

Ì»ñÝ ³ëí³ÍÝ ³Ù»Ý¨ÇÝ ãÇ ÝßÝ³Ý³ÏáõÙ, áñ å»ïù¿ÑñÅ³ñí»É µáÉáñ ³ÝÏ³Ë ³áõ¹ÇïÝ»ñÇó¨ ëïáõ·áõÙÝ»ñÇó, ù³ÝÇ áñ ¹ñ³Ýù Ù»Í ÝßÝ³Ý³Ïáõ-ÃÛáõÝ áõÝ»Ý: ê³Ï³ÛÝ áñáß »ñÏñÝ»ñÇ Ñ³Ù³Ï³ñ·»ñ ÷³ëïáñ»Ý Ï³Ãí³Í³Ñ³ñ »Ý ÉÇÝáõÙ ï³ñµ»ñ ëïáõ·áõÙÝ»ñÇ ¨ Ñ³Ù³Ó³ÛÝ»óáõÙÝ»ñÇ áõ Ñ³ë-ï³ïÙ³Ý ³Ñé»ÉÇ ù³Ý³ÏÇ å³ï×³éáí: àñáß »ñÏñÝ»ñáõÙ Ëáßáñ å³ÛÙ³Ý³·ñ»ñÇ ïñ³Ù³¹ñáõÙÁ Ó·íáõÙ¿Ñ³Ûï Ý»ñÏ³Û³óÝ»Éáõ å³ÑÇó »ñÏáõ ï³-ñáõó áã å³Ï³ë:

´²ò ÈêàôØÜºð

²í»ÉÇ áõ ³í»ÉÇ Ù»Í Ãíáí »ñÏñÝ»ñÇ ÷áñÓÁ óáõÛó¿ï³ÉÇë, áñ Ëáßáñ Ý³Ë³·Í»ñÇ í»ñ³µ»ñÛ³É ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛ³Ý ï³ñ³ÍÙ³Ý¨ Ñ³ë³ñ³Ï³ÛÝáõ-ÃÛ³Ý ÏáÕÙÇó ³ç³ÏóáõÃÛáõÝ ëï³Ý³Éáõ ï»ë³Ï»-ïÇó Ñ³ï Ï³å»ë ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï Ï³ñáÕ¿ÉÇÝ»É ÙÇ ß³ñù É³í ÉáõË³µ³Ýí³Í µ³ó ë³Ï³ñÏáõÙÝ»ñÇ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÙÁ: ²ÛëåëË, ´áõ»ÝáëÛñ»ëáõÙ Ù»ï-ñáÛÇ ÝáñÍÇ ßÇÝ³ñ³ñáõÃÛ³Ý Ï³å³ÏóáõÃÛ³Ùµ ³ÝóÏ³ó í»É »Ý »ñ»ùµ³ó ÉëáõÙÝ»ñ, áñáÝó ÁÝÃ³ó-ùáõÙ ÇÝùÁ` ´áõ»ÝáëÛñ»ëÇ ù³Õ³ù³å»ïÁ, ß³-ñ³¹ñ»ó Ý³Ë³·ÇÍÁ¨ ³é³ç³ñÏ»ó »ñÏ³Û³óÝ»É Ù»ÏÝ³µ³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñ¨ ³é³ç³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñ ³ÛÝ-åÇëÇ Ñ³ñó»ñáí, ÇÝãåÇëÇÝ »Ý Ýáñ·Í»ñÇ áõÕÕáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÁ, Ï³Û³ñ³ÝÝ»ñÇ ï»Õ³¹ñáõÃÛáõÝÝ áõ Ï³-éáõóí³ÍùÁ, ÇÝãå»ë Ý³¨ßÇÝ³ñ³ñ³Ï³ÝÁÝÏ»ñáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇ ÁÝïñáõÃÛ³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÁ: ÈëáõÙÝ»ñÝ ³Ýó³ÝÙ»Í Ñ³çáÕáõÃÛ³Ùµ: ¸ñ³Ýù Ñ»é³ñÓ³Ï íáõÙ ¿ÇÝ áõÕÇÕ »Ã»ñáõÙ¨ ï»ë³·ñí»óÇÝ Ñ»ï³·³ í»-ÉÇ Ù³Ýñ³Ù³ëÝ áõëáõÙÝ³ëÇñÙ³Ý Ñ³Ù³ñ:

²¼ÜìàôÂÚ²Ü ºì ´²ðºÊÔÖàôÂÚ²Ü êÎ¼´àôÜØÜºðÆ Ø²êÆÜ ¸²ÞÆÜø

²½ÝíáõÃÛ³Ý¨µ³ñ»ËÕ×áõÃÛ³Ý ëï½µáõÝùÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ ¹³ßÇÝùÁ Ñ³Ù³Ó³ÛÝáõÃÛáõÝ¿³å³·³ Ã»Ï-Ý³ÍáõÝ»ñÇ¨ å³ïíÇñ³ïáõÇ ÙÇç¨, Ñ³Ù³Ó³ÛÝ áñÇ Ûáõñ³ù³ÝãÛáõñ ÏáÕÙÁ å³ñï³íáñíáõÙ¿Ñ»ï¨»É í³ñùÇ áñáß³ÏÇ Ï³ÝáÝÝ»ñÇ¨ Ï³ß³éùÝ»ñãï³É⁵: ²Û¹Ï³ÝáÝÝ»ñÁ ùÝÝ³ñÏíáõÙ »Ýë³Ï³ñÏáõÙÝ»ñÇß³-Ñ³·ñ·Çé Ù³ëÝ³ÏÇóÝ»ñÇ Ñ»ï å»ï³Ï³Ý Ûáõñ³-ù³ÝãÛáõñ å³ÛÙ³Ý³·ñÇ Ï³å³ÏóáõÃÛ³Ùµ: ê³Ï³ñ-ÏáõÙÝ»ñÁµ³ó»ÉáõóÑ»ïá·áñÍÁÝÃ³óÁ å³ñ½³µ³Ý-íáõÙ¿ß³Ñ³·ñ·Çé µáÉáñÙ³ëÝ³ÏÇóÝ»ñÇÝ, áñÇóÑ»-ïá ÝßÝ³Ý³ÏíáõÙ¿Ñ³Ý¹ÇåáõÙ, ¨ µáÉáñÙ³ëÝ³ÏÇó-Ý»ñÁÑñ³íÇñíáõÙ»ÝÑÝ³ñ³íáñ¹³ßÇÝùÁùÝÝ³ñÏ»-Éáõ Ñ³Ù³ñ: ä³ïíÇñ³ïáõÇ Ý»ñÏ³Û³óáõóÇãÁÙ³ë-Ý³ÏóáõÙ¿³Û¹Ñ³Ý¹ÇåÙ³ÝÁ, »Ã» ÙÇ³ÛÝ Ýñ³Ý»ñ-Ï³ÛáõÃÛáõÝÁãÇÏ³ßÏ³Ý¹áõÙÙ³ëÝ³ÏÇóÝ»ñÇÝ ³½³-ïáñ»Ý³ñï³Ñ³Ûï»É Çñ»Ýó Ï³ñÍÇùÝ»ñÁ:

²½ÝíáõÃÛ³Ý¨µ³ñ»ËÕ×áõÃÛ³Ý ëï½µáõÝùÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ ¹³ßÇÝùÁ »ÝÃ³¹ñáõÙ¿, áñ ÏÝß³Ý³ÏíÇ³Ý-Ï³ËÙÇçÝáñ¹` ·áñÍÁÝÃ³óÇÝÙ³ëÝ³ÏóáÕ ÏáÕÙ»ñÇó áñ¨¿Ù»ÏÇí³ñùÇÙ³ëÇÝ ·³Ý·³ïë ï³Ý³Éáõ¹»å-ùáõÙ ùÝÝáõÃÛáõÝ Çñ³Ï³Ý³óÝ»Éáõ Ñ³Ù³ñ: ÐÝ³ñ³-íáñ ³ÝÇñ³í³ã÷ ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¹»åùáõÙ ÙÇçÝáñ¹Á å»ïù¿áñáßáõÙ ÁÝ¹áõÝÇ Ù»Õ³íáñÇÑ³Ý-¹»å ë³ÝÏóÇ³Ý»ñÇ ÏÇñ³éÙ³Ý Ù³ëÇÝ: ØÇçÝáñ¹Ç ·áñÍ³éáõÛÃÝ»ñÁ¨ë³ÝÏóÇ³Ý»ñÇ ï»ë³ÏÝ»ñÁ ë³ÑÙ³ÝíáõÙ»Ý¹³ßÇÝùÇ Ï»ï»ñáí:

ºÃ» ë³Ï³ñÏáõÙÝ»ñÇ ÑÝ³ñ³íáñ Ù³ëÝ³ÏÇó-Ý»ñÁÑ³í³ÝáõÃÛáõÝ»Ý ï³ÉÇë·áñÍÁÝÃ³óÇÝ, ³å³ ¹³ßÇÝùÇ ï»ùëïÁëïáñ³·ñíáõÙ¿å³ïíÇñ³ïáõÇ ·»ñ³·áõÛÝ å³ßïáÝ³ï³ñ³ÝÓÇ¨Ù³ëÝ³ÏóáõÃÁÝ-Ï»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý³í³·Ý»ñÏ³-Û³óáõóÇãÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó:

Ð²ê²ð²Î²Î²Ü¸ÆÎ²ðÎàôØ

àñáß »ñÏñÝ»ñáõÙ å»ï³Ï³Ý Ëáßáñ·ÝáõÙÝ»ñÇ ·áñÍÁÝÃ³óÇÝ Ñ»ï¨»Éáõ Ñ³Ù³ñ Ñ³çáÕáõÃÛ³Ùµ û·-ï³·áñÍíáõÙ¿Ñ³ë³ñ³Ï³ÛÝáõÃÛ³ÝÙ³ëÝ³ÏóáõÃÛáõ-ÝÁ: Æñ Ñ³ïáõÏ ËáñÑñ¹³Ï³ÝÝ»ñÇó ³ÛÝ Ñ³í»É³É »ñ³ßËÇùÝ»ñ¿ëï³ÝáõÙ, ÇÝãå»ë Ý³¨Ñ³Ùá½íáõÙ¿, áñ³Ù»Ý ÇÝã Çñ³Ï³Ý³óíáõÙ¿å³ïß³×Ó¨áí:

Ð³ë³ñ³Ï³ÛÝáõÃÛ³ÝÁ Ý»ñ·ñ³í»Éáõ ¹»åùáõÙ ³ÝÑñ³Å»ß ï¿ÏÇñ³é»É Ñ»ï¨Û³É ëï½µáõÝùÝ»ñÁ.

- *Խորհրդականներ պետք է լինեն հարգված, անվիճարկելի ազնվության տեր մարդիկ:*
- *Խորհրդականները պետք է տիրապետեն համապատասխան գիտելիքների կամ հնարավորություն ունենան ստանալու մասնագետների խորհրդատվությունը:*
- *Եթե տեղի քաղաքացիական հասարակությունը չունի անհրաժեշտ մասնագետներ, ապա նրան անհրաժեշտ է որքան հնարավոր է շուտ դրսից վարձել այդպիսի մասնագետներ, այդ թվում՝ նաև արտասահմանից: Չտիրապետելով հատուկ գիտելիքների, դժվար է բացահայտել հիմնախնդիրները, անհնար է մասնագիտական առաջարկություններ և ուղղություններ առաջադրել, իսկ չհնովնիկները անհարգալից կվերաբերվեն խորհրդականներին:*
- *Պետությունը առանձին խորհրդականների գործունեությանը արգելելու լիազորություններ չպետք է ունենա:*

- *Խորհրդականներին պետք է հնարավորություն ընձեռվի գործին վերաբերող բոլոր պետական փաստաթղթերին անվճար և անկաշկանդք ծանոթանալու, ինչպես նաև բոլոր հանդիպումներին ներկա լինելու և բոլոր մասնակիցների հետ շփվելու համար:*
- *Ծագած բոլոր հարցերն ու բողոքները խորհրդականները պարտավոր են ճնարկել նախ իշխանությունների հետ, իսկ հրապարակային հայտարարություններ անել միայն այն դեպքերում, երբ խեղամիտ ժամանակամիջոցում ոչ մի միջոց չի ձեռնարկվել դրությունը շտկելու համար:*
- *Խորհրդականները պետք է պատրաստ լինեն իրենց վրա պարտավորություն վերցնել չհրապարակել որոշակի խորհրդապահական գործարար տեղեկատվությունը:*
- *Խորհրդականներին պետք է մատչելի լինեն տեղեկատվին բոլոր փաստաթղթերը, գնահատման մասին հաշվետվությունները, պայմանագրի շնորհման որոշումները և իրագործման մասին դեկավարության ինչպես տեխնիկական, այնպես էլ ֆինանսական հաշվետվությունները: Նրանք պետք է մասնակցեն հանդիպումներին և իրավունք ունենան հարցեր տալու:*

²ÝÑñ³Å»ßï ¿ ÝÏ³ï»É, ë³Ï³ÛÝ, áñ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý Ý»ñÏ³Û³óáõóÇãÝ»ñÁ áã ÙÇßï áõÝ»Ý Ù³ëÝ³·Çï³Ï³Ý ³ÝÑñ³Å»ßï Ù³Ï³ñ¹³Ï, ³ÛÝå»ëáñ, Ï³ñáÕ¿ å³Ñ³Ýçí»Éáñ¨¿ ³ÝÏ³Ë Ù³ñÙÝÇóÝÙ³Ý Ù³ëÝ³·»ï Ý»ñÇÝ»ñ·ñ³íáõÙÁ:

Ð³ñÏ¿ Ýß»É Ý³¨, áñ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛáõÝÁ ß³ï Ñ³×³Ë, áñå»ë Ï³ÝáÝ, ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ ãáõÝÇ Ñ»ï¨»É å³ÛÙ³Ý³·ñÇ ßÝáñÑáõÙÇó Ñ»ï á½³ñ·³óáÕ ¹»åù»ñÇÝ, »ñµµ³í³Ï³ÝÑ³×³Ë³ÏÇ »Ý ·ÝÇ¨ å³Ñ³ÝçÝ»ñÇ ÷á÷áËáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, ÇÝãÁ, Áëï¿áõÃÛ³Ý, ³é³çÇÝ Ñ»ñÃÇÝ Ï³ñáõ¿í³ñ-Ï³µ»Ï»ÉáÕç·áñÍÁÝÃ³óÇ ï»ë³Ý»ÉÇ ³½ÝíáõÃÛáõÝÁ:

ÆÜî ºðÜº îÆ ú¶î²¶àð Ìàôàø À

â³ñ³ß³ÑáõÙÝ»ñÇ ¹»Ù å³Ûù³ñáõÙ ÙÇ ·áñÍáõÝ ÙÇçáó¿ Ý³¨ ÇÝï»ñÝ»ï Á: àñáß »ñÏñÝ»ñ (Ø»ùëÇ-Ï³Ý, âÇÉÇÝ, ÎáÉáõÙµÇ³Ý, í»ñç»ñëÝ³¨` ²íëï ñÇ³Ý) ¨ Ëáßáñ ù³Õ³ù³å»ï³ñ³ÝÝ»ñ (ûñÇÝ³Ï` ê»áõÉÁ) ·ÝáõÙÝ»ñÇ Çñ»Ýó ï»Õ»Ï³ï í³Ï³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·»ñÝ³ÙµáÕçáíÇÝ ï»Õ³Ï³Ûª»É »Ý µáÉáñÇÝ Ñ³ë³Ý»ÉÇ ÇÝ-ï»ñÝ»ï³ÛÇÝó³ÝóáõÙ: ²ÛÝáõ³Ù»Ý³ÛÝÇí, ³é³ñÏáõ-ÃÛáõÝÝ»ñ ÑÝã»óÇÝ, ³ÛÝÙ³ëÇÝ, áñ Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý ·ÝáõÙÝ»ñÇÙ³ëÇÝ áñáß³ÏÇ ï»Õ»Ï³ï íáõÃÛ³ÝÙ³ï-ã»ÉÇáõÃÛáõÝÁ Ï³ñáÕ¿í³ñÏ³µ»Ï»É áñ³ÏÁ¨ í ï³Ý-·Çï³Ï¹Ý»É³ÙµáÕç³Ï³ÝÝ³Ë³·Í»ñ:

ê»áõÉù³Õ³ùÇø³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³í»Éí³Í-Ý»ñÇ ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·»ñÇ µ³ñ»É³íáõÙ ûÝÉ³ÛÝé»ÅÇ-Ùáí Ñ³Ù³Ï³ñ·Á (Online Procedures for Civil Applications` OPEN) ÙÛß³Ïí»É¿ù³Õ³ùÇí³ñã³Ï³½ÙáõÙ ïñ³Ýëå³ñ»Ý ïáõÃÛ³Ý Ñ³ëÝ»Éáõ Ñ³Ù³ñ: ¸³ ³ñ-í»É ¿ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý ·áñÍ»ñáõÙ ³í»Éáñ¹ Ó·Ó·áõÙÝ»ñÁ¨ å»ï³Ï³Ý ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó ÑÝ³ñ³íáñã³ñ³ß³ÑáõÙÝ»ñÁí»ñ³óÝ»ÉáõÝå³ï³-Ïáí: ÆÝï»ñÝ»ï-Ñ³Ù³Ï³ñ·ÁÃáõÛÉ¿ï³ÉÇë ù³Õ³-ù³óÇÝ»ñÇÝ Ñ»ï¨»É ÃáõÛÉï íáõÃÛáõÝÝ»ñÇë ï³óÙ³Ý Ï³Ù Ñ³ëï³ïÙ³Ý í»ñ³µ»ñÛ³É ¹ÇÙáõÙÝ»ñÇ ÁÝ-Ã³óùÇÝ (Ñ»Ýó³Ûë ï»Õ»Ý·ñ³ÝóíáõÙ Ïáéáõåóç³Ûç ¹»åù»ñÇ Ù»Í Ù³ëÁ)¨ Ñ³ñó³Ï³ÝÇ ï³Ï¹Ý»É³ñ-ï³éáó¹»åù»ñÁ: ²Ûë åáñï³ÉÝ ûñ³Ï³Ý³Ûó»ÉáõÙ ¿³í»ÉÇù³Ý 2000 Ù³ñ¹⁶:

Ð»ï½Ñ»ï»³×»Éáí, µáÉáñß÷áõÙÝ»ñÁù³Õ³-ù³å»ï³ñ³ÝÇ¨ Ýñ³Ñ»ï Ñ³Ù³·áñÍ³ïóáÕ Ï³½-Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇ, å³ÛÙ³Ý³·ñ»ñ³ïÝÏ³ÉáÕ ÁÝ-Ï»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ¨ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÇ ÙÇç¨ ÁÝ¹Ñ³-Ýáõñ³éÙ³Ùµå»ïù¿ ÁÝÃ³Ý³Ý³Û¹ ËáÕáí³ÏÝ»-ñáí: ºÃ»³Ù»Ý áù Ï³ñáÕ³Ý³é»³É Å³Ù³Ý³ïáõÙ ëï áõ·»É, Ã» ÇÝã³é³ç³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñ¿³ÝáõÙù ù³-Õ³ùÁ ïíÛ³É å³ÑÇÝ, ÇÝã å³ÛÙ³ÝÝ»ñáí¨ ÇÝã³ñ-Å»ùáí, »Ã» ³ÝáõÝÝ»ñáí áõ³é³ç³ñÏíáÕ ·Ý»ñáí Ï³ñáÕ³Ý³ ÇÙ³Ý³É Ùñó³ÏÇóÝ»ñÇÝ, ³å³ ¹³ ½·³ÉÇáñ»Ý ÏÝí³½»óÝÇ µ³½Ù³åÇëÇ Ù»ù»Ý³Ûáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÁ¨, Ñ»ï¨³å»ë, Ý³¨ Ï³ß³éùëï³Ý³Éáõ·³ÛÃ³ÏÕáõÃÛáõÝÁ:

êºì òàôò²Î

Î³å³É³éáõ ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó¿ÃÇÏ³-Ï³Ý ÝáñÙ»ñÇ Ï³Ù ³ßË³ï³ÝùÇ áñ³ÏÇ ã³÷áñá-ßÇãÝ»ñÇ Ë³Ëï Ù³Ý ¹»åùáõÙ å»ïáõÃÛáõÝÝ»ñÁ å»ïù¿ Çñ³íáõÝù áõÝ»Ý³Ý ¹ñ³Ýó §ë¨ óáõó³ÏÇ¦ Ù»ç·ñ³Ýó»Éáõ (Ï³Ù Ñ»é³óÝ»Éáõ) Ñ³Ù³ñ: Î³ß³-é³Ï»ñáõÃÛ³Ý, ·Ý»ñÇ Ñ³ëï³ï³·ñÙ³Ý, Ñ³Ûï»ñÇ Ñ»ï Ù»ù»Ý³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ, ³Ýáñ³Ï Ï³Ù å³ÛÙ³-Ý³·ñÇÝ ãÑ³Ù³å³ï³ëË³ÝáÕ ³å³ñ³Ýù Ù³ï³-Ï³ñ³ñ»Éáõ Ù»ç ÝÏ³ï í³Í ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÁ, ³ÝÏ³Ë ³ÛÝ µ³ÝÇó, ³ñí»É¿¹³ ÇÝùÝáõñáõÛÝ Ï³Ù å»ï³-Ï³Ý å³ßïáÝÛ³ÛÇ Ñ»ï Ñ³Ýó³íáñ å³ÛÙ³Ý³íáñ-í³ÍáõÃÛ³Ùµ, å»ïù¿½ñÏí»Ý å»ï³Ï³Ý ·ÝáõÙÝ»-ñÇÝ Ù³ëÝ³Ïó»Éáõ Çñ³íáõÝùÇó: ²Ûë å³ïÇÅÁ Ï³-ñáÕ¿ÉÇÝ»É³ÝÅ³ÙÏ»ï Ï³Ù áñáß³ÏÇ Å³ÙÏ»ïáí: ÜÙ³ÝÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁÝ³Ë å»ïù¿.

- *Զրկվեն պայմանագրային իրավունքներից:*
- *Պահած կրեն հայտի հանման տեսով կամ վստահության արժանի որևէ հաստատությունից երաշխիքներ ներկայացնեն, որ աշխատանքները կկատարվեն կամ ապրանքը կմատակարարվի պատշաճ մակարդակով (**կատարման երաշխիք**):*
- *Ֆինանսական պատասխանատվություն կրի պետական պատվիրատուին հասցված վնասի համար, ինչպես նաև մրցակից ընկերությունների առջև, որոնք կորուստներ են կրել իրենց հայտը չբավարարելու պատճառով:*

Æñ³ íáõÝùÝ»ñÇó ½ñÏí³Í ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý áñáß³ÏÇ å³Ñ³ÝçÝ»ñ µ³í³ñ³ñ»Éáõó Ñ» ï á ÝáñÇó Ù³ëÝ³Ïó»É ë³Ï³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ: ²Ûï å³Ñ³ÝçÝ»ñÇó »Ý. ïáõÅ³í×³ñÇ ÙáõÍáõÙÁ, å» ï ³-Ï³Ý å³ßïáÝÛ³Ý»ñÇÝ Ï³ß³é³Í ³ßË³ïáÕÝ»ñÇ Ñ»é³óáõÙÁ, Ï³ß³é³Ï»ñáõÃÛ³Ý ¹»Ù ³ñ¹ÛáõÝ³í» ï ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛ³Ý áñ¹»·ñáõÙÁ ¨ ³Ûï ù³Õ³ù³-Ï³ÝáõÃÛ³Ý ëÇë ï »Ù³ ïÇÏ Çñ³·áñÍáõÙÁ ûñ»Ýë¹ñ³-Ï³Ý ¨ ÝáñÙ³ ïÇí ³Ï ï »ñÇ å³Ñå³ÝáõÙÝ ³å³ÑáíáÕ Íñ³·ñÇ ÙÇçáóáí:

ØÇ³óÛ³É Ü³Ñ³Ý·Ý»ñáõÙ ³Ýµ³ñ»ËÇÕ× ÁÝÏ»-ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ»é³óáõÙÁ Ý³Ñ³Ý·³ÛÇÝ ¨ ¹³ßÝ³-ÛÇÝ Ù³Ï³ñ¹³ Ïáí É³ÛÝáñ»Ý ÏÇñ³éíáõÙ ¿ Ñ» ï ¨Û³É ¹»å ù»ñáõÙ.

- *Հակասրեսային օրենսդրության դրույթների խախտման համար քաղաքացիական գործով դատապարտում կամ դատական որոշում՝ խարդախության, գեղծարարության, պետական ունեցվածքի հափշտակության, փաստաթղթերի կեղծման, սուտ վկայություն տալու և այլ խախտումների մասով, որևիր վկայում են գործերում բարի վարքի բացակայության մասին:*
- *Պետական պայմանագրի պայմանների խախտում, հիշպիսիք են, օրինակ, պայմանագրի պայմանների դիտավորյալ չկատարումը կամ պայմաններին անհամապատասխանության կրկնվող դեպքերը:*
- *Կապալառուի պարտավորությունների վրա ազդող ցանկացած այլ գործողություն, որը բավականաչափ լուրջ է և հանգեցնում է հեռացման կամ իրավունքներից զրկման:*

²Ûë ËÙµÇ Ù»ç Ñ³Ûï ÝÍ³Í ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ ÃáõÙÉ ãÇ ïñíáõÙ ëï³Ý³É å»ï³Ï³Ý Ï³å³ÉÝ»ñ: ¶ñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝÝ»ñÝ Çñ³íáõÝù ãáõÝ»Ý ³é³ç³ñ-ÏáõÃÛáõÝÝ»ñ Ý»ñÏ³Û³óÝ»É ³Û¹åÇëÇ ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝ-Ý»ñÇó, Ýñ³Ýó ßÝáñÑ»É Ýáñ å³ÛÙ³Ý³·ñ»ñ, »ñÏ³-ñ³Ó·»É Ï³Ù ³ÛÉ »Õ³Ý³Ïáí ß³ñáõÝ³Ï»É Ýñ³Ýó Ñ»ï ³ñ¹»Ý ÏÝùí³Í å³ÛÙ³Ý³·ñ»ñÁ, ÇÝãå»ë Ý³¨ »ÝÃ³Ï³å³ÉÇ å³ÙÛ³Ý³·ñ»ñ ÏÝù»É Ýñ³Ýó Ñ»ï: ´³ó³éáõÃÛáõÝ »Ý Ï³½ÙáõÙ ³ÛÝ ¹»å ù»ñÁ, »ñµå³ï íÇñ³ïáõ Ï³½Ù³Ï»ñáõÃÛ³Ý Õ»Ï³í³ñÁ Ï³Ù Ýß³Ý³Ïí³Í å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓÁ áñáßáõÙ ¿, áñ ³Ý³é³ñÏ»ÉÇ ÷³ëï³ñÏÝ»ñ Ï³Ý Ñû·áõï ÝÙ³Ý ·áñÍáõáõÃÛáõÝÝ»ñÇ: Ð»é³óáõÙÁ ·áñÍáõÙ¿ áñáß³ÏÇ Å³Ù³Ý³Ïáí, ÇëÏ ³Û¹ Å³ÙÏ»ïÁ áñáßáõÙ ¿ Çñ³-íáõÝùÝ»ñÇó ½ñÏíáÕ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÁ` ÇÝãå»ë Ýßí³Í¿Ññ³å³ñ³Ïíáõóáõó³ÏáõÙ[7]:

öáùñ ÇÝã ³ÛÉ Ùáï»óáõÙ¿ ÏÇñ³éíáõÙ Ð³ñ³-í³ÛÇÝ ²ýñÇÏ³ÛáõÙ: Ð³ñ³í³ýñÇÏÛ³Ý Ð³Ýñ³å»-ïáõÃÛ³Ý ËáñÑñ¹³ñ³ÝÁùÝ³ñÏ»É¿ÙÇ ûñÇÝ³·Çí[8], Ñ³Ù³Ó³ÛÝ áñÇ ³Û¹ë¨ óáõó³ÏÝ»ñÁ å»ïù¿ÉÇÝ»Ý µ³ó ÷³ëï³ÃáõÕÃ: ²Û¹åÇëáí, ÇÝãå»ë Ï³é³í³-ñ³Ï³Ý, ³ÛÝå»ë¿É Ù³ëÝ³íáñÏ³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝ-Ý»ñÇ Ý»ñÏ³Û³óáõóÇãÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý ÇÙ³Ý³É, áõÙ Ñ³Ý¹»å ¨ ÇÝã å³ï×³éáí »Ý ÏÇñ³éí»É ÝÙ³Ý ë³ÝÏóÇ³Ý»ñÁ:

ê¨ óáõó³ÏÝ»ñÇ (Ï³Ù Çñ³íáõÝùÝ»ñÇó ½ñÏÙ³Ý) Ñ³Ù³ÝÙ³Ý åñ³Ï ïÇÏ³ ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝÇ Ð³Ù³ßË³ñÑ³ÛÇÝ µ³ÝÏáõÙ ¨ áñáß »ñÏñÝ»ñáõÙ, ûñÇÝ³Ï, êÇÝ·³åáõñáõÙ: ê¨ óáõó³ÏÇ Ù³ëÇÝ ½»-ÏáõÛóÁÙ³Ýñ³Ù³ëÝùÝ³ñÏíáõÙ¿Ð³ñ³í³ÛÇÝ ²ý-ñÇÏ³ÛÇ å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛ³Ý Ñ³ñó»ñáí Ñ³ÝÓ-Ý³ÅáÕáíáõÙ (2002)[9]:

Îàèàôàòæ²ÚÆ Îà Ì ÎàôØÀ ØÆæÜàð¸²¸ð²ØÆ ØÆæàòàì

î»Õ³Ï³Ý ·áñÍ³Ï³ÉÇÝ ÙáõÍíáÕ ÙÇçÝáñ¹³¹-ñ³ÙÁ (ÏáÙÇëÇáÝ ¹ñ³ÙÁ) ÙÇç³½·³ÛÇÝ ·ÝáõÙÝ»ñÇ áÉáñïáõÙ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ÏáÍÏÙ³Ý ³Ù»Ý³ï³ñ³Í-í³Í Ó¨Ý¿: ¶áñÍ³Ï³ÉÇ ËÝ¹ÇñÝ¿`ëï³Ý³É å»ï³-Ï³Ý å³ÛÙ³Ý³·Çñ: ¸ñ³ Ñ³Ù³ñ Ýñ³Ý Ùáõ Íáõ ¿ ·áõÙ³ñ, áñÁ µ³í³Ï³Ý¿ ³Û¹ ËÝ¹ÇñÁ Ï³ï³ñ»Éáõ Ñ³Ù³ñ` ³é³Ýó ½³ñ·³ó³Í ³ñï³Ñ³ÝáÕ »ñÏñÇ ÁÝÏ»ñáõÃÛ³ÝÁ §³ÝÑ³ñÏÇ¦ Ù³Ýñ³Ù³ëÝ»ñÇ Ù»ç Ý»ñ·ñ³í»Éáõ: ¸ñ³ ßÝáñÑÇí ß³Ñ³·ñ·Çé ÁÝÏ»ñáõ-ÃÛ³ÝÑ³Ù³ñ å³ïñí³Ï¿ëï»ÕÍíáõÙ ÏáéáõåóÇ³-ÛÇó §³Ýï»ÕÛ³Ï¦ Ó¨³Ý³Éáõ Ñ³Ù³ñ, ³ÛÝå»ë áñ, ³Ýó³ÝÏ³ÉÇ µ³ó³Ñ³Ûï Ù³Ý ¹»åùáõÙ ³ÛÝ Ï³ñáÕ¿ ½³ñÙ³Ýù¨ ÝáõÛÝÇëÏ íñ¹áíÙáõÝù ³ñï³Ñ³Ûï»É áõ ³Ù»Ý ÇÝã Ñ»ñù»É: ¶áñÍÇ Ñ³çáÕáõÃÛ³Ý ¹»åùáõÙ ï»-Õ³Ï³Ý ·áñÍ³Ï³ÉÝ»ñÁ Ï³ß³éù µ³Å³Ý»ÉáõóÑ» ï á Ï³ñáÕ »Ý Çñ»Ýó ·ñå³ÝÁ ¹Ý»É ³é³ï ÙÇçÝáñ¹³¹-ñ³ÙÇ ÙÝ³óáñ¹Á: ÐÝ³ñ³íáñ¿, áñ ³Û¹ ·áõÙ³ñÇ ·»-ñ³ÏßÇé Ù³ëÝ Ç ëÏ½µ³Ý» Ý³Ë³ï»ëí³Í ¿ñ áñá-ßáõÙ Ï³Û³óÝáÕÙ³ñ¹Ï³Ýó Ï³ß³é»Éáõ Ñ³Ù³ñ, ë³-Ï³ÛÝ, ÇÝã Ëáëù, áã áù ¹ñ³ Ñ³ßÇíÝ»ñÁ ãÇ å³ÑáõÙ: ¸³ ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ý»ñëáõÙ¨ µáÉáñÙ³Ï³ñ¹³Ï-Ý»ñáí Ï³ß³é³Ï»ñáõÃÛ³Ý ³ÉÇù¿ ÍÝáõÙ, ÇëÏ í³-×³éùÝ»ñÇ µ³ÅÝÇ ³ßË³ï³ÏÇóÝ»ñÁ, ÷³ëï áñ»Ý, ë»÷³Ï³Ý³óÝáõÙ»Ý Çñ»Ýó ·áñÍ³ï áõÇ ÷áÕ»ñÁ:

²ÝÏ³ëï³Í, ÙÇç³½·³ÛÇÝ áñáß í³ñÏ³ÛÇÝ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ç³Ýù»ñÇ ßÝáñÑÇí ï³ñÇ-Ý»ñÇ ÁÝÃ³óùáõÙß³ï µ³Ý¿³ñí»É, ³Û¹ Ãíáõù ÁÝ¹-¹ÇÙ³óáÕ ß³ï Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ Ñ³çáÕí»ó Ñ³Ùá½»É ³ÝóÝ»É µ³ó ë³Ï³ñÏáõÙÝ»ñÇ ³ÝóÏ³ó-Ù³Ý åñ³Ï ïÇÏ³ÛÇÝ: ¸ñ³ÝóÙ³ëÝ³ÏóáõÃÛáõÝÁ Ïá-éáõåóÇ³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñáõÙ Çñ³Ï³Ý³íáÕ µ³ñ»-÷áËáõÙÝ»ñÇÝ ³í»ÉÇ ÝßÝ³Ï³ÉÇó ÏÉÇÝ»ñ, »Ã» Ýñ³ÝùÙÇ³Ý³ÛÇÝ ÙÇçÝáñ¹³¹ñ³ÙÇ ïñ³Ýëå³ñ»Ý-ïáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ å³Ûù³ñÇÝ:

ä²ÚØ²Ü²¶ðºðÆ ú¶î²¶àð Ìàôà Îàèàôàòæ²ÚÆ ¸ºØ ä²Úø²ðÆ Üä²î²Îàì. ÜÚàô Úàðøæ Æð²ìÆÖ²ÎÆ ä²îØàôÂÚàôÜÀ

ºñÏ³ñ ï³ñÇÝ»ñÇ ÁÝÃ³óùáõÙ ÜÛáõ ÚáñùÁ ï³é³åáõÙ¿ñ ßÇÝ³ñ³ñ³Ï³Ý áÉáñïáõÙ Çñ»Ý µÝá-

ñáß ÏáéáõåóÇ³ÛÇó: 1980-³Ï³Ý Ãí³Ï³ÝÝ»ñÇÝ Ù³ýÇ³ÛÇ ¹»Ù ÙÇ ß³ñù Ñ³çáÕ ùñ»³Ï³Ý ·áñÍ»ñÁ å³ñ½»óÇÝ, áñ Ù³ýÇ³Ý ù³Õ³ùÇ ßÇÝ³ñ³ñ³Ï³Ý áÉáñ ïáõÙ ½³Ý³½³Ý ëå»ÏáõÉÛ³óÇ³Ý»ñ ¿ñ Ï³½Ù³-Ï»ñåáõÙ ¹ñ³Ù³ßáñÃáõÃÛ³Ý, Ï³ß³éùÝ»ñÇ, ß³Ý-ï³ÅÇ, Ñ³Ûï»ñÇ Ñ» ï Ù»ù»Ý³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ×³Ý³-å³ñÑáí` ¹ñ³ Ñ³Ù³ñ û·ï³·áñÍ»Éáí ³ñÑÙÇáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÁ, ßÇÝÍáõ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, ³Ù»Ý ï»ë³ÏÇ Ë³µ»áõÃÛáõÝÝ»ñÁ: ºí ãÝ³Û³Í ³Û¹ ùñ»³-Ï³Ý ·áñÍ»ñÇ Ñ³çáÕáõÃÛ³ÝÁ ¨ Ù³ýÇ³ÛÇ ï³ëÝÛ³Ï å³ñ³ ·ÉáõËÝ»ñÇ ¹³ï³å³ñïÙ³ÝÁ, ÏáéáõåóÇ³Ý, Ï³ñÍ»ë, ³Ù»Ý¨ÇÝ ãÝí³½»ó:

ÊÝ¹ÇñÝ ³ÛÝå»ë ¿ñ ëñí»É, áñ ÜÛáõ ÚáñùÇ Ý³-Ñ³Ý·Çûñ»Ýë¹ÇñÅáÕáíÁÑñ³Å³ñí»óÜÛáõ ÚáñùùÇ³-Õ³ùÇ ÏñÃáõÃÛ³Ý Ñ³ñóñáí ËáñÑñ¹ÇÝ ÙÇÉÇ³ñ¹³-íáñ ¹áÉ³ñÝ»ñ ïñ³Ù³¹ñ»É ¹åñáóÝ»ñÇ ù³Ûù³ÛíáÕ »ÝÃ³Ï³éáõÛóÇ Ï³åÇï³É í»ñ³Ýáñ³·Ù³ÝÑ³Ù³ñ: ÆëÏ ³Û¹ Ñ³Ù³Ï³ñ·Ý³Ù»Ý³Ù»ÍÝ ¿ñ»ñÏñáõÙ. 1100 ¹åñáó ¨ Ù»Ï ÙÇÉÇáÝÇó ³í»ÉÇ ³ß³Ï»ñïÝ»ñ: Ü³-Ñ³Ý·Ç å³ßïáÝÛ³Ý»ñÁ Ñ³Ùá½í³Í ¿ÇÝ, áñ ÊáñÑñ-¹ÇÝ ïñ³Ù³¹ñí³Í ÙÇçáóÝ»ñÇ Ù»Í Ù³ëÁ ÏÑ³Ûï ÝíÇ Ù³ýÇ³ÛÇ ·ñå³ÝáõÙ Ï³Ù¿É ÏÙëËíÇ Ï³ß³éùÝ»ñÇ ¨ ÛáõñÃ³óáõÙÝ»ñÇ ×³Ý³å³ñÑáí: Æñ³íÇ×³ÏÇó »Éù ·ïÝ»ÉáõÑ³Ù³ñù³Õ³ùÇ ÇßË³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÁ 1988Ã. Ñ³Ù³Ó³ÛÝí»óÇÝëï»ÕÍ»É ÝáñÏ³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝ` ¸åñáó³Ï³Ý ßÇÝ³ñ³ñáõÃÛ³Ý ïÝûñÇÝáõÃÛáõÝ, áñÇ ³Ïïç¨É³íí³ñÓ³ïñíáÕ ·ÉË³íáñ ï»ëáõãÇí³ñ-ãáõÃÛáõÝÁ å³ûù³ñ Í³í³É»ó Ù³ýÇ³ÛÇ ³½¹»óáõ-ÃÛ³Ý ¹»Ù` Ñû·áõï ÏñÃáõÃÛ³Ý µÝ³·³í³éáõÙ Ï³-ñ¨áñ Ý»ñ¹ñáõÙÝ»ñÇ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ïáõÃÛ³Ý: 1988Ã. ¹åñáó³Ï³Ý ßÇÝ³ñ³ñáõÃÛ³Ý ïÝûñÇÝáõÃÛ³ÝÁ Ñ³ïÏ³óí»ó 5 ÙÇÉÇ³ñ¹ ¹áÉ³ñ`ÝáñßÇÝ³ñ³ñáõÃÛ³Ý ¨ Ï³åÇï³É í»ñ³Ýáñá·Ù³ÝÑ³Ù³ñ: ¶ÉË³íáñ ï»-ëáõãÇí³ñáõÃÛ³Ý µÛáõç»Ý ³Û¹ Å³Ù³Ý³Ï Ï³½ÙáõÙ ¿ñ 2 ÙÉÝ ¹áÉ³ñ, ³ÛëÇÝùÝ` ïÝûñÇÝáõÃÛ³ÝÁÝ¹Ñ³Ýáõñ µÛáõç»Ç 0.05 ïáÏáëÇó ¿É å³Ï³ë:

¸åñáó³Ï³Ý ßÇÝ³ñ³ñáõÃÛ³Ý ïÝûñÇÝáõÃÛ³Ý ·ÉË³íáñ ï»ëáõãÁ å³ûù³ñëÏë»ó ¹åñáó³Ï³Ý ßÇÝ³ñ³ñáõÃÛ³Ý áÉáñïÇ Ñ³Ù³ñ µÝáñáß Ïáéáõåóç³-ÛÇ ¨ é»Ï»ïÇ ¹»Ù: Ð³ïÏ³Ýß³Ï³Ý ¿, áñ ¹ñ³ Ñ³-Ù³ñ ãå³Ñ³Ýçí»ó áã Ýáñ ûñ»Ýë¹ñáõÃÛáõÝ ¨ áã ¿É µ³½Ù³ÙÇÉÇáÝ³Ýáó Í³Ëë»ñ`Ñ³ñÏ³ïáõÝ»ñÇÑ³ß-íÇÝ Ï³ÝË³ñ·»ÉÇã Ã³ÝÏ³ñÅ»ù ÙÇçáó³éáõÙÝ»ñÇ Ï³½Ù³Ï»ñåÙ³ÝÑ³Ù³ñ: ÆñÝå³ï³ÏÇÝÑ³ëÝ»ÉáõÑ³Ù³ñ ·ÉË³íáñ ï»ëáõãÁ û·ï³·áñÍ»óÝ³Ñ³Ý·Ç ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»óáÕ ûñ»ÝùÁ ¨ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý å³ûù³Ý³·ñÇ Ñ³Ûó³Ï³ñ·Á` Ñ³í»É»Éáí ¹ñ³Ýù ëáíáñ³Ï³Ý ÑëÏáÕáõÃÛ³Ùµ ¨ í»ñ³ÑëÏáÕáõÃÛ³Ùµ: ²Û¹ ³ßË³ï³ÝùÇ ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÁ ·»ñ³½³Ýó»óÇÝ µáÉáñëå³ë»ÉÇùÝ»ñÁ:

²Ûëå»ë, ·ÉË³íáñ ï»ëáõãÁ ÷á÷áË»óÑ³Ûï»-ñÇ ¨ å³ûù³Ý³·ñ»ñÇÑ³ëï³ïí³Í Ó¨»ñÁ` ¹ñ³Ýó Ù»ç Ùï óÝ»ÉáíÑ»ï¨Û³É å³Ñ³ÝçÝ»ñÁ.

- *Ներկայացնել բոլոր տվյալները տիրոջ մասին, ինչպես և ասկարկումների յուրաքանչյուր մասնակցի (կապալառուների և ենթակապալառուների) կողմից իրականացված բոլոր աշխատանքների կատարման պատմությունը:*
- *Տեղեկություններ ներկայացնել նախորդ շերքակալությունների ու դատապարտումների, ինչպես նաև կաշառք տալու-վերցնելու, հայտերի հետ խարդախությունների և մեքենայությունների մասնակցելու և կազմակերպված հանցագործության որևէ ներկայացուցիչների հետ կապերի մասին:*
- *Մասնակիցներից յուրաքանչյուրը պարտավորություն է ներկայացնում պահպանել գործարար էթիկայի կանոնները:*
- *Վկայություն առ այն, որ ներկայացված տեղեկությունները ստույգ են և ճշմարիտ, ինչպես նաև իրազեկում այն մասին, որ այն ներկայացվել է Դպրոցական շինարարության տնօրինությունից պայմանագիր ստանալու նպատակով:*

îÝûñÇÝáõÃÛ³Ý ïÇå³ÛÇÝ å³ÛÙ³Ý³·ÇñÁ å³-ñáõÝ³ÏáõÙ ¿ñÝ³¨ å³ÛÙ³Ý³·ÇñÁ ã»ÕÛ³É Ñ³Ù³ñ»-ÉáõÙ³ëÇÝ Ñ³ïáõÏ Ï»ï:Ð³Ù³Ó³ÛÝ ³Û¹ Ï»ïÇ` »Ã» å³ñ½íáõÙ ¿ñ, áñ Ï³å³É³éáõÝ Çñ Ñ³Ûï ³ÛÇÝ ÷³ë-ï³ÃÕÃ»ñáõÙ Ý»ñÏ³Û³óñ»É ¿ëáõï ï»Õ»ÏáõÃÛáõÝ-Ý»ñ, ³å³` å³ÛÙ³Ý³·ÇñÁ Ë½íáõÙ ¿ñ` Ýñ³ Ñ³Ù³ñ ÉáõñÇ Ñ»ï¨³ÝùÝ»ñáí: ²Ûëå»ë, »Ã» å³ñ½íáõÙ ¿ñ, áñ Ï³å³É³éáõÝ ëáõï ï»Õ»ÏáõÃÛáõÝÝ»ñ ¿ Ý»ñÏ³-Û³óñ»É Ï³Ù å³ÛÙ³Ý³·ñÇ ·áñÍáÕáõÃÛ³Ý ÁÝÃ³ó-ùáõÙ Ë³éÝ¿ »Õ»É Ë³ñ¹³ ËáõÃÛáõÝ»ñÇ Ï³Ù Ï³ß³-é³Ï»ñáõÃÛ³Ý, ³å³ Ýñ³Ý ëå³éÝáõÙ ¿ñ áã ÙÇ³ÛÝ å³ÛÙ³Ý³·ñÇ ·áñÍáÕáõÃÛ³Ý ¹³¹³ñ»óáõÙ, ³ÛÉ¨ûñ»Ýùáí »ñ³ßË³íáñí³Í å³Ñ³Ýç` Ñ»ï í»ñ³-¹³ñÓÝ»É µáÉáñëï³óí³Í ·áõÙ³ñÝ»ñÁ: ´³óÇ ³Û¹, ÇÝãå»ë Ï³å³É³éáõÝ, ³ÛÝå»ë ¿É Ýñ³ ÁÝÏ»ñáõÃÛáõ-ÝÁ ³å³·³ÛáõÙ ¨ë½ñÏíáõÙ »Ý ¸åñáó³Ï³ÝßÇÝ³-ñ³ñáõÃÛ³Ý ïÝûñÇÝáõÃÛáõÝÇó å³ÛÙ³Ý³·ñ»ñëï³-Ý³ÉáõÇñ³íáõÝùÇó:

¶ÉË³íáñ ï»ëáõãÇí³ñáõÃÛáõÝÁ Ù³Ýñ³Ù³ë-ÝáñÝëï áõ·áõÙ ¿ñë³Ï³ñÏáõÙÝ»ñÇÛáõñ³ù³ÝãÛáõñ Ù³ëÝ³ÏóÇ ÏáÕÙÇó Ý»ñÏ³Û³ó í³Í ï»Õ»ÏáõÃÛáõÝÝ»-ñÁ ¨ áõëáõÙÝ³ëÇñáõÙ µáÉáñ Ï³å³É³éáõÝ»ñÇ ³Ýó-Û³É ·áñÍáõÝ»áõÃÛáõÝÁ: Î³ëï³Í»ÉÇ ¹»å ù»ñáõÙë³-Ï³ñÏáõÙÝ»ñÇ Ù³ëÝ³ÏÇóÁ Ï³Ù Ï³å³É³éáõÝ Ï³Ýã-íáõÙ ¿ÇÝ ·ÉË³íáñ ï»ëáõãÇí³ñáõÃÛáõÝ` »ñ¹Ù³Ý ï³Ï Ñ³ñó»ñÇÝ å³ï³ëË³Ý»ÉáõÑ³Ù³ñ: ºÃ» Ï³-å³É³éáõÝ Ññ³Å³ñíáõÙ ¿ñ ÝÙ³ÝÑ³Ù³·áñÍ³Ïóáõ-ÃÛáõÝÇó, å³ÛÙ³Ý³·ÇñÁ Ýñ³ Ñ»ï ã»ÕÛ³É ¿ñ Ñ³-Ù³ñíáõÙ¨ Ñ»ï³·³ Ñ³Ù³·áñÍ³ÏóáõÃÛáõÝÁ ¹³-¹³ñ»óíáõÙ ¿ñ: ºñ¹Ù³Ý ï³Ï ëáõï óáõóÙáõÝùÝ»ñ ïí³Í Ï³å³É³éáõÝ, ÇÑ³ñÏ», ëáõï íÏ³ÛáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ»ÝÃ³Ï³ ¿ñÑ»ï³å Ý¹Ù³Ý`Ñ³Ù³Ó³ÛÝ·áñ-ÍáÕ ûñ»Ýë¹ñáõÃÛ³Ý:

Î³å³É³éáõÝ»ñÁ å³ñï³íáñ ¿ÇÝ Ï³½Ù»É¨

ó³ÝÏ³ó³Í å³ÛÙ³Ý³·ñÇ³í³ñïÇÅ³ÙÏ»ïÇóÑ»-
ïá»ñ»ù ï³ñí³ ÁÝÃ³óùáõÙ å³Ñå³Ý»É ïÝûñÇ-
ÝáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ Ï³ï³ñí³Í ³ßË³ï³ÝùÇÙ³ëÇÝ
·ñ³éáõÙÝ»ñÁ: ²Ûº ÷³ëï³ÃÕÃ»ñÁ »ÝÃ³Ï³ ¿ÇÝ
³áõ¹ÇïÇ ¨ ëïáõ·Ù³Ý í³ñááõÃÛ³Ý ÏáÕÙÇó: ºÃ»
³áõ¹ÇïÁ µ³ó³Ñ³Ûïáõù ¿ñ ·ÝÇ ó³ÝÏ³ó³Í ³í»-
É³óáõÙ Ï³Ù í»ñ³·Ý³Ñ³ïáõù, áñÇ ·áõÙ³ñÁ ·»ñ³-
½³ÝóáõÙ ¿ñ å³ÛÙ³Ý³·ñ³ÛÇÝ ·áõÙ³ñÇ Ï»ë ïáÏá-
ëÁ, ³å³ Ï³å³É³éáõÝ áã ÙÇ³ÛÝ å»ïù¿ í»ñ³-
¹³ñÓÝ»ñ ³Ûº ·áõÙ³ñÁ, ³ÛÉ¨ Ñá·³ñ ³áõ¹ÇïÇ Ë»-
É³ÙÇï Í³Ëë»ñÁ:

¶ÉË³íáñ ï»ëáõãÇ í³ñãáõÃÛ³Ý ·áñÍáõÝ»áõ-
ÃÛ³Ý ³é³çÇÝ ÑÇÝ· ï³ñÇÝ»ñÇ ÁÝÃ³óùáõÙ í³ñãáõ-
ÃÛ³Ý ë³Ï³ñÏáõÙÝ»ñáõÙ Ù³ëÝ³Ïó»ÉáõÇñ³íáõÝùÇó
½ñÏí»óÇÝ ÙÇ ù³ÝÇ Ñ³ñÛáõñ Ï³å³É³éáõÝ»ñ, ã»Õ-
Û³É Ñ³Ù³ñí»óÇÝ ï³ëÝÛ³Ï å³ÛÙ³Ý³·ñ»ñ, ÇÝãÇ
Ñ»ï¨³Ýùáí Ï³å³É³éáõÝ»ñÁ ½ñÏí»óÇÝ ÙÇÉÇáÝ³-
íáñ¹áÉ³ñÝ»ñÛáõñ³óÝ»ÉáõÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÇó: ºí
³Ûë³Ù»ÝÇÝÑ³çáÕí»óÑ³ëÝ»Éëáíáñ³Ï³Ýù³Õ³-
ù³óÇ³Ï³Ý ¹³ï³í³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¨ ³ÝÝß³Ý
Ãíáí ¹³ï³Ï³Ý Ñ³Ûó»ñÇ ßÝáñÑÇí: ´³óÇ ³Ûº,
·ÉË³íáñ ï»ëáõãÇÝ ëáõï íÏ³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñ ï³Éáõ
Ñ³Ù³ñ ï³ëÝÛ³ÏÇó ³í»ÉÇ Ï³å³É³éáõÝ»ñÇ Ù»-
Õ³¹ñ³ÝùÝ»ñÝ»ñÏ³Û³óí»óÇÝ:

Þ³ï ³í»ÉÇ Ï³ñ¨áñ¿, ë³Ï³ÛÝ, ³ÛÝ, áñ Çñ³-
í³å³ÑÙ³ñÙÇÝÝ»ñÇÝ»ñÏ³Û³óáõóÇãÝ»ñÇÝÑ³çáÕ-
í»óÓ³ÛÝ³·ñ»ÉÙ³ýÇ³ÛÇ ³Ý¹³ÙÝ»ñÇ ÙÇç¨ Ï³Û³-
ó³Í Ëáë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÁ. Ýñ³Ýù ¹Å·áÑáõÙ ¿ÇÝ, áñ
ëÏëí³Í ·áñÍÁÝÃ³óÁ, ÷³ëïáñ»Ý, Çñ»Ýó ½ñÏáõÙ ¿
¹åñáó³Ï³ÝßÇÝ³ñ³ñáõÃÛ³Ý ïÝûñÇÝáõÃÛ³Ý å³Û-
Ù³Ý³·ñ»ñÁ ëï³Ý³Éáõ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÇó: ÆëÏ
³Ù»Ý³·ÉË³íáñÁ, ÇÑ³ñÏ», ³ÛÝ¿ñ, áñ åáï»ÝóÇ³É
ßÇÝ³ñ³ñ³Ï³ÝÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇù³Ý³ÏÁ½·³ÉÇ-
áñ»ÝÙ»Í³ó³í ³ÛÝ ûñÇÝ³å³Ñ¨µ³ÝÇÙ³ó ÁÝÏ»-
ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³ßíÇÝ, áñáÝù ³Û¹ áÉáñïáõÙ
Ù³ýÇ³ÛÇ ·»ñÇßËÙ³Ý å³ï×³éáí Ý³ËÏÇÝáõÙ
Ññ³Å³ñíáõÙ ¿ÇÝ Ù³ëÝ³Ïó»É ë³Ï³ñÏáõÙÝ»ñÇÝ:
²×³Í Ùñó³ÏóáõÃÛ³Ý ³ñ¹ÛáõÝùáõÙ Í³Ëë»ñÝ ÁÝ¹-
Ñ³Ýáõñ ³éÙ³Ùµ å³Ï³ë»óÇÝ, ÇëÏ ³ßË³ï³ÝùÇ
áñ³ÏÁµ³ñÓñ³ó³í:

ì»ñç³å»ë, ³é³ÝÓÇÝ ¹»åù»ñáõÙ, »ñµÏ³å³-
É³éáõÝ ïÝûñÇÝáõÃÛ³Ý Ùáï Ï³ëÏ³ÍÝ»ñ ¿ñ ÍÝáõÙ`
Ï³ñáÕ ¿ñ ½ñÏí»É å³ÛÙ³Ý³·ñÇó Çñ áã Ï³ñ·ÇÝ
å³Ñí³ÍùÇ Ñ³Ù³ñ, Ï³Ù Ýñ³Ý Ï³ñáÕ ¿ÇÝ ³é³-
ç³ñÏ»É »ñÏáõ ï³ñµ»ñ³Ï` Áëï Ýñ³ ó³ÝÏáõÃÛ³Ý,
Ï³Ù¹áõñë ·³Éë³Ï³ñÏáõÙÝ»ñÇÝÙ³ëÝ³ÏóáÕÝ»ñÇ
ÃíÇó, Ï³Ù ß³ñáõÝ³Ï»É ³ßË³ï»É ïÝûñÇÝáõÃÛ³Ý
Ñ»ï, µ³ÛóÙ³ëÝ³íáñë»Ïïáñ ·ÉË³íáñ ï»ëáõãÇ
ÙßÏ³Ï³Ý ¨ ËÇëï í»ñ³ÑëÏáÕáõÃÛ³Ý å³ÛÙ³Ýáí:
¸åñáó³Ï³Ý ßÇÝ³ñ³ñáõÃÛ³Ý ïÝûñÇÝáõÃÛ³Ý
·ÉË³íáñ ï»ëáõãÝ ÇÝùÝ¿ñ ÁÝïñáõÙÙ³ëÝ³íáñë»Ï-
ïáñÇ ³ÝÏ³Ë ·ÉË³íáñ ï»ëáõãÇÝ` Ù»ÏÇÝ ³ÛÝ
áñ³ÏÛ³É ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇó, áñáÝù Ù³ëÝ³·Çï³-
ÝáõÙ »Ý ¹³ï³Ñ³ßí³å³Ñ³Ï³Ý ÷áñÓ³·Çïáõ-
ÃÛ³Ý, Çñ³íáõÝùÇ ¨ Ñ»ï³ùÝÝáõÃÛ³Ý µÝ³·³í³é-
Ý»ñáõÙ, ¨ ÇÝùÝ ¿É Ñ³Ù³Ï³ñ·áõÙ ¿ñ Ýñ³ ³ßË³-
ï³ÝùÁ:

²Ûº åÇëÇÙáï»óÙ³Ý ³é³í»ÉáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ýß³-
Ý³Ï³ÉÇó »Ý, ÇëÏ ³ÛÝ, áñ ³Ûº µ³ñ»÷áËáõÙÝ»ñÁ
ß³ï ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï »Õ³Ý Ý³¨ åñ³ÏïÇÏ³ÛáõÙ,
µ³í³Ï³Ý³ã³÷ Ñ³Ùá½Çã ¿, áñå»ë½Ç ÙÛáõëÝ»ñÁ
¨ë³í»ÉÇ Ùáï ÇÏÛÇó Í³ÝáÃ³Ý³Ý ³Ûë§å³ÛÙ³Ý³·-
ñ³ÛÇÝ Ùá»ÉÇÝ¦ ¨ Ùï³Í»Ý, Ã» ÇÝãå»ë Ï³ñ»ÉÇ ¿
³ÛÝ ÏÇñ³é»É Çñ»ÝóÙáï Í³·³Í Çñ³íÇ×³ÏÝ»ñáõÙ:

Ä²Ø²Ü²ÎÆ ºì ÎàÔØÜ²ÎÆ Ø²êÜ²ÎÆòÜºðÆ Üºð¶ð²ìØ²ÜÐ²ðòºðÀ

Îáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù áõÕÕí³Í ÝáñÙ³É ûñ»Ýë¹-
ñáõÃÛáõÝÁ ëáíáñ³µ³ñ Ï³ñ»ÉÇ ¿ ³í»ÉÇ ·áñÍáõÝ ¨
³ñ¹ÛáõÝ³í»ï ¹³ñÓÝ»É Éñ³óáõóÇã»ñÏáõ ·áñÍáÝÝ»-
ñÁ` Å³Ù³Ý³ÏÇ Ù»ç åÉ³Ý³íáñÙ³Ý ¨ ÏáÕÙÝ³ÏÇ
Ù³ëÝ³ÏÇóÝ»ñÇÝ»ñ·ñ³íÙ³ÝÙÇçáóáí:

Ä³Ù³Ý³ÏÇ ³éáõÙáí ×ÇßïåÉ³Ý³íáñáõÙÁ
ã³÷³½³Ýó Ï³ñ¨áñ¿: ä»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÝ»ñÇ
Ù»ÍÙ³ëÁãÇÏ³ñáÕ ³ë»É§³Ûá¦`Ýñ³Ýù ³í»ÉÇßáõï
Ï³ë»Ý§áã¦, §ÙÇ·áõó»¦, Ï³ÙÁÝ¹Ñ³Ýñ³å»ëÏÉé»Ý:
Î³ñ¨áñ áñáßáõÙÝ»ñÇ ³ÝÑÇÙÝ Ó·Ó·áõÙÝ»ñÁ ³é³-
í»É ³ÏÝ»ñ¨ ³Ñ³½³Ý·áõÙ »Ý, áñ ³Ûëï»Õ ·áñÍ áõ-
Ý»Ýù ³ÝÙ³ùáõñ ·áñÍ³ñùÝ»ñÇÑ»ï: ²Ûº ÇëÏ å³ï-
×³éáí ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·»ñÁ å»ïù¿Ñëï³Ï Ï³ÝáÝ³-
Ï³ñ·í»Ý Áëï Å³Ù³Ý³ÏÇ (ë³Ï³ÛÝ ÝáõÛÝÇëÏ ³Ù»-
Ý³ËÇëï å³ÛÙ³ÝÝ»ñÁ å»ïù¿ÝÏ³ïÇ áõÝ»Ý³Ý,
áñ ·ÝáõÙÝ»ñÇ ÁÝÃ³óùáõÙÑ³×³Ë³ÏÇ »Ý áñáß³ÏÇ,
µ³Ûó, ³Û¹áõÑ³Ý¹»ñÓ, Çñ³í³ã³÷ áõß³óáõÙÝ»ñÁ):
Ä³ÙÏ»ïÝ»ñÇ Ë³Ëïù³Ý ¹»åùáõÙ ³ÝÑñ³Å»ßï¿
Ý³Ë³ï»ë»É áñáßáõÙÝ»ñÇ ÁÝ¹áõÝÙ³Ý ³ÛÉÁÝïñ³Ý-
ù³ÛÇÝ ·áñÍÁÝÃ³ó, ÇÝãÁ ³ÝÑÝ³ñ Ï¹³ñÓÝÇ ß³Ý-
ï³ÅÁÅ³Ù³Ý³ÏÇÓ·Ó·Ù³Ý×³Ý³å³ñÑáí:

ø³ÝÇ áñ ûñ»ÝùÁãÇ å³ßïå³ÝáõÙ ³ÝÙ³ùáõñ
·áñÍ³ñùÇ Ù³ëÝ³ÏÇóÝ»ñÇÝ, ³Û¹åÇëÇ ·áñÍ³ñù-
Ý»ñÝ ³í»ÉÇ »ñÏ³ñÅ³Ù³Ý³Ï »Ý å³Ñ³ÝçáõÙ: ²Û¹
Å³Ù³Ý³ÏÁÍ³ËëíáõÙ¿Ï»ÕÍ ýÇñÙ³Ý»ñ ¨ ÷áÕ»ñÁ
Éí³Ý³Éáõ »Õ³Ý³ÏÝ»ñëï»ÕÍ»Éáõ Ñ³Ù³ñ: êï»ÕÍ-
í³Í §Í³Íù»ñÁ¦ å»ïù¿³ÝÝÏ³ï ÉÇÝ»Ý¨ ³ÛÝåÇ-
ëÇÝ, áñ ³ÝÑñ³Å»ßï ¹»åù»ñáõÙ Ýñ³ÝóÇó Ñ»ßï ÉÇ-
ÝÇ ³½³ïí»É Ï³Ù Ññ³Å³ñí»É: àõù³ÝÇ áñ ÝÙ³Ý
¹»åù»ñáõÙ ÷áË³¹³ñÓ íëï³ÑáõÃÛáõÝÁ, áñå»ë
Ï³ÝáÝ, µ³ó³Ï³ÛáõÙ¿, ³å³ Ï³ß³éùÁ¨ Ëáëï³-
ó³Í û·ÝáõÃÛáõÝÁ å»ïù¿ë»ñïáñ»Ý ÷áËÏ³å³Ïó-
í³ÍÉÇÝ»Ý: àñáß¹»åù»ñáõÙãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÁÑ³í³Ï-
ÝáõÙ »Ý Ý³¨ ß³ÑáõÛÃÇ áñáß³ÏÇ Ù³ëÇ: ºñµ»ÙÝ ¿É
éÇëÏÁ Ýí³½»óÝ»ÉáõÝå³ïïáí ·áñÍ³ñùÇ Ù³ë-
Ý³ÏÇóÝ»ñÁû·ï³·áñÍáõÙ»ÝÙÇù³ÝÇûÕ³ÏÝ»ñÇó
µ³ÕÏ³ó³Í §ÙÇçÝáñ¹Ý»ñÇ¦ ßÕÃ³: ÜÙ³Ý µ³Ý³Ï-
óáõÃÛáõÝÝ»ñÁß³ï Ýáõñµ·áñÍ»Ý, ù³ÝÇáñó³ÝÏ³-
ó³Í å³ÑÇÝÙ³ëÝ³ÏÇóÝ»ñÇóÙ»ÏÁï³ñáÕ¿Ë³ÕÇó
¹áõñë·³É¨µ³ó³Ñ³Ûï»É áÕçëË»Ù³Ý: ²Ûë³Ù»ÝÁ

Å³Ù³Ý³Ï ¿ å³Ñ³ÝçáõÙ` Å³Ù³Ý³Ï, áñÁ ³ñ¹Ûáõ-Ý³í»ï ÝáñÙ³ ï ÇÍ µ³½³ãÇ Ý³Ë³ï »ëáõÙ:

Àëï ¿áõÃÛ³Ý, ³ÝÏ³ËÙ³ëÝ³ÏÇóÝ»ñÇ ËÝ¹ÇñÝ¿ ËáõáÁÝ¹á ï»É áñáßáõÙÝ»ñÇ ÁÝ¹áõÝÙ³Ý ¨ Ýñ³ Çñ³-·áñÍÙ³ÝÁÝÃ³óùáõÙ §Ý»ñùÇÝÑ³ñ³µ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ¦ Ó¨³íáñÙ³ÝÁ: ²ßË³ï ³ÝùÁ å»ïù¿ Ï³½Ù³Ï»ñåíÇ ³ÛÝå»ë, áñå»ë½Ç ³ÝÏ³Ë Ù³ëÝ³ÏÇóÝ»ñÁ ãÝ»ñ·-ñ³í í»Ý Ý»ñùÇÝ ·áñÍÁÝÃ³óÝ»ñáõÙ: ÆÝãå»ë ¨ ³Ý-Ï³Ë ³áõ¹Çï áñÝ»ñÁ, ³ÝÏ³ËÙ³ëÝ³ÏÇóÝ»ñÁ å»ïù¿ Ù³ëÝ³·Çï ³Ï³Ý Ñ³ïáõÏ ·Çï»ÉÇùÝ»ñ áõÝ»Ý ¨ ûÅïí³Í ÉÇÝ»Ý ³½ÝíáõÃÛ³Ùµ ¨ µ³ñ»ËÕ×áõÃÛ³Ùµ:

²Ûë ï»Õ Ñ³ñÏ¿ ÑÇß³ï ³Ï»É áñáß³ÏÇ ³ÝÑñ³-Å»ßï ù³ÛÉ»ñÇ Ù³ëÇÝ: ²Ûëå»ë.

- *Անկախ մասնակիցները, հատկապես անկախ խորհրդատուները, որոնց համար կարևոր է իրենց վարկանիշի պահպանումը հասարակության շրջանում, կարող են օգնել մրցութային փաստաթղթերի նախապատրաստմանը:*
- *Անկախ մասնակիցները կարող են օժանդակել գնահատմանը (բերելով լրացուցիչ անկախ կարծիք, որևէ կիսատատեղ կամ գնահատման տվյալները կամ կիսակատեղ դրանց):*
- *Պայմանագրեր շնորհող հաշնաժողովի կազմում պետք է ընդգրկվեն բարի համբավ ունեցող հայտնի մարդիկ, ոչ անպայման մասնագետներ: Մասնակցությունը հանձնաժողովին պետք է դիտվի որպես հասարակական վստահության դրսևորում, և դա պետք է ընկալվի որպես պատիվ: Հանձնաժողովի անդամների մասնավոր ունեցվածքի մասին պետք է իրազեկվի հասարակայնությանը:*
- *Պայմանագրեր շնորհող հանձնաժողովը չպետք է վաղօրոք իմանա կոնկրետ նախագծերի մասին, որոնց վերաբերյալ կարող են պահանջվել նրա անդամների ծառայությունները: Յուցակներում պետք է լինեն ավելի շատ մարդիկ, քան կարող է պահանջվել: Որոշումներ կայացնելու ժամանակ հանձնաժողովի անդամները չպիտի ֆիզիկական հնարավորություն ունենան անձնամբ կապվելու ասկարկումների մասնակիցների հետ, ինչի համար կարող է պահանջվել որոշակիորեն վերահսկելի միջավայրի ստեղծում, օրինակ՝ տեղափոխումը հյուրանոցում: Եթե հանձնաժողովը չի կարողանում որոշում կայացնել սահմանված ժամկետներում, ապա պետք է գումարվի նոր նիստ՝ մասնակիցների այլ կազմով:*
- *Աշխատանքներն իրականացնող կամակերպությունները առաջարկները գնահատող հանձնաժողովում, ֆայլի իրավունք չպետք է ունենան, սակայն պետք է լինեն հանձնաժողովի տրամադրության տակ՝ հնարավոր հարցերին պատասխանելու համար: Նույնը վերաբերում է նաև տեղերային փաստաթղթեր նախապատրաստող ցանկացած միջազգային խորհրդատուին:*
- *Տեղերային փաստաթղթերի նախապատրաստման համար պատասխանատու խորհրդատուն չպետք է ղեկավարի նախագծի իրագործումը:*
- *Հատուկ ընթացակարգերի միջոցով պետք է փակվեն այն բոլոր սողանցքերը, որոնք հնարավորություն են տալիս ծածկել արհեստականորեն ստեղծված գերածախսը ոչ թե միջազգային փորձառությունների, այլ պետական բյուջեի միջոցներից:*
- *Գերածախսերը պետք է թույլատրվեն միմիայն վերահսկող մարմնի զեկույցի առկայության դեպքում, որտեղում ցույց կտրվեն պարզման պահին գնի մեծացման պատճառները: Չպետք է ընդունվեն «հետին թվով» ներկայացված վերահսկման վերաբերյալ հաշվետվությունները: Այս ընթացակարգը պարտադրեցնում է կապալառուին ժամանակին հաղորդել ծագած դժվարությունների մասին:*

Èð²òàôòÆâ ¶àð Ì àÔàôÂÚàôÜÜºð

ä»ï³Ï³Ý·ÝáõÙÝ»ñÇÙ³ëÇÝÑ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý Çñ³½»ÏÙ³Ý Íñ³·ñ»ñÁ å»ïù¿ í»ñ³µ»ñ»Ý µáÉáñ ÏáÕÙ»ñÇÝ` ·ÝáõÙÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ å³ï³ëË³Ý³ïáõ å³ßïáÝÛ³Ý»ñÇÝ, å³ÛÙ³Ý³·Çñ ëï³Ý³Éáõ Ù»ç ß³Ñ³·ñ·Çé Ù³ï³Ï³ñ³ñÝ»ñÇÝ áõ Ï³å³É³éáõÝ»ñÇÝ ¨ µáõÝ Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³ÝÝ ÁÝ¹Ñ³Ýñ³å»ë: Üñ³Ýó áõß³¹ñáõÃÛ³ÝÁ å»ïù¿ Ý»ñÏ³Û³óí»Ý Ñ»ï¨Û³É·³Õ³÷³ñÝ»ñÁ.

- *Իրավունքի կոնկրետ սուբյեկտը, պետությունը կամ նրա հաստատություններից մեկը ունի գնումների վերաբերյալ հստակորեն ֆիքսված կանոններ, որոնց կատարմանը նա մտադիր է հետևել ամենայն ուշադրությամբ:*
- *Կանոնների խախտողները կպատժվեն օրենքով:*
- *Կոռուպցիայի մասնակցած ֆինովնիկները կհեռացվեն աշխատանքից:*
- *Ասկարկումների կանոնները խախտող մասնակիցները կտուգանվեն, ինչպես նաև կարող են հայտնվել բանտում և կգրանցվեն սև ցուցակում՝ կորցնելով հետագա գնումային մրցույթներին մասնակցելու իրավունքը:*

²ÝßáõßÏ, Ï³ñ¨áñ¿, áñë¨ óáõó³ÏáõÙ ÁÝ¹·ñÏí³Í ³ÝÓÇÝù Ï³Ù Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Çñ³-íáõÝù áõÝ»Ý³Ý µáÕáù³ñÏáõÙáí ¹ÇÙ»É ³ÝÏ³Ë ¨ Çñ³í³ëáõ ïñÇµáõÝ³É Ï³Ù áñ¨¿ ³ÛÉ ³ï Û³Ý: ²Ûë ÙÇçáóÁ Ýñ³Ýó Ïå³ßïå³ÝÇ ÏáéáõÙå³óí³Í ãÇ-ÝáíÝÇÏÝ»ñÇ ã³ñ³ß³ÑáõÙÝ»ñÇó, áñáÝù Ï÷áñÓ»Ý Çñ»Ýó Ýå³ï³ÏÇÝÑ³ëÝ»É ë¨ óáõó³ÏÇÙ»ç·ñ³Ýó-í»Éáõí³ñã³Ï³Ý·áñÍÁÝÃ³óÇ ÙÇçáóáí: ²Ûë Ï³ñ·Á, ëáíáñ³µ³ñ, ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝÇ µáÉáñ »ñÏñÝ»ñáõÙ, áñ-ï»Õ¹³ï³ñ³ÝÝ»ñÁ ûÅïí³Í »Ý í³ñã³Ï³Ý·áñ-ÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Çñ³í³ã³÷áõÃÛ³ÝÁ Ñ»ï¨»Éáõ µáÉáñ ³ÝÑñ³Å»ßï ÉÇ³½áñáõÃÛáõÝÝ»ñáí:

²ÝÑñ³Å»ßï¿·Çï³Ïó»É, ë³Ï³ÛÝ, áñÃí³ñÏí³Í ÙÇçáóÝ»ñÇó Ûáõñ³ù³ÝãÛáõñÝ ³é³ÝÓÇÝ-³é³Ý-ÓÇÝ Ç ½áñáõ ã»Ý í»ñ³óÝ»Éáõ ÏáéáõåóÇ³Ý å»ï³-

Ï ³Ý ·ÝáõÙÝ»ñÇ áÉáñ ï áõÙ ¨ ÇÑ ³ñÏ», áã ³ÝÙÇç ³-å»ë: ¼· ³ÉÇ ³ñ¹ÛáõÝù Ï ³ñáÕ »Ý ï ³É ÙÇ ³ÛÝ Ñ ³Ù ³-ÉÇñ ¨ Ñ ³Ù ³ Ï ³ñ· í ³ Í ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÁ: º í »Ã» ÁÝ¹áõÝí ³ Í áõ Ññ ³ å ³ñ ³ Ï í ³ Í »Ý Ïáéáõåóç ³ÛÇ ¹»Ù ·áñÍáõÝ ûñ»ÝùÝ»ñ, »Ã» Ý»ñ¹ñí ³ Í »Ý Ñáõë ³ÉÇ ¨ ë ï áõ· í ³ Í ÁÝÃ ³ó ³ Ï ³ñ· »ñ, »Ã» ·ÝáõÙÝ»ñÇ ·áñ-ÍáõÙ µ ³ÝÇÙ ³ óáõÃÛáõÝÁ ½áõ· áñ¹ íáõÙ ¿ áõëáõóÙ ³ Ùµ ¨ å ³ß ï áÝÇ ³é ³çË ³Õ ³óÙ ³ Ùµ, »Ã» µáÉáñÁ ·Ç ï »Ý ¨ Ñ ³Ùá½í ³ Í »Ý, áñ Ï ³é ³ í ³ñáõÃÛáõÝÁ Éñçáñ»Ý Ù ï ³ ¹Çñ ¿ Çñ ³ Ï ³Ý åñ ³ Ï ï Çï ³ÛáõÙ áñ¹» · ñ»É ³½-ÝÇí áõ ³ñ¹ ³ñ ù ³Õ ³ù ³ Ï ³ÝáõÃÛáõÝ, ³ å ³ ¹ñ ³ Ï ³Ý ÷á÷áËáõÃÛáõÝÝ»ñÝ ³Ýå ³ÛÙ ³Ý ÏÉÇÝ»Ý:

ÐÔàôØÜºð

1 ØÇ ß ³ñù ÙÇçÏ ³é ³ í ³ñ ³ Ï ³Ý Ï ³½Ù ³ Ï»ñåáõ-ÃÛáõÝÝ»ñ ÙÇ ù ³ÝÇ ï ³ñÇ ³ßË ³ ï »É »Ý ·ÝáõÙÝ»-ñÇ Ñ ³ñóÇ íñ ³: ØÇ ³ íáñí ³ Í ³½·»ñÇ Ï ³½Ù ³-Ï»ñåáõÃÛ ³Ý ØÇç ³½· ³ÛÇÝ ³é¨ ï ñÇ Çñ ³ íáõÝùÇ Ñ ³ÝÓÝ ³ÅáÕáíÁ Ùß ³ Ï»É ¿ ³ åñ ³ ÝùÝ»ñÇ, ³ßË ³-ï ³ÝùÝ»ñÇ ¨ Í ³é ³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ·ÝáõÙÝ»ñÇ ï Çå ³ÛÇÝ ûñ»Ýù. http://www.undp.org.fj/gold/docs/UNICITRA.PDF, ï »ë ·ÝáõÙÝ»ñÇ Ù ³ëÇÝ ºíñ ³-ÙÇáõÃÛ ³Ý ëÏ½µáõÝùÝ»ñÝ áõ ûñ»Ýë¹ñáõÃÛáõÝÁ www.bisinfonet.ac/uk/InfoKits/contract-negotiation/InfoKits/infokits-related-files/ec-procurement-issues Ï ³ÛùáõÙ. Ý ³¨ ø ³Õ ³ù ³ Ï ³ÝáõÃÛ ³Ý ÑÇ-ÙáõÝùÝ»ñÇ Ù ³ëÇÝ ï »ë` http://www.ogc.gov.uk/index.asp?id=1000084 Ï ³ÛùáõÙ, Ý ³¨ Ø ³ñ¹ ³-ëÇñ ³ Ï ³Ý û· ÝáõÃÛ ³Ý Ñ ³Ù ³ñ ·ÝáõÙÝ»ñÇ ÁÝ-Ã ³óùáõÙ ÏáéáõåóÇ ³ÛÇ í»ñ ³óÙ ³Ý Ù ³ëÇÝ îÐ¼Î-Ç Ñ ³ÓÝ ³ñ ³ñ ³ Ï ³ÝÁ http://www.ogc.gov/uk/index.asp?id=417 Ï ³ÛùáõÙ: §¶ÝáõÙÝ»ñÇ ³ñ¹-ÛáõÝ ³ í» ï Ùá¹»ÉÁ¦ ï »ë http://www.oecd.org.document/30/0,2340,en_2649_201185_2394526_119672_1_1_1,00.html: Ð ³Ù ³ßË ³ñ-Ñ ³ÛÇÝ µ ³ÝÏÇ Ý ³Ë ³ · Í»ñáõÙ ÏáéáõåóÇ ³Ý Ï ³Ý-Ë»Éáõ Ù ³ëÇÝ Ñ ³ í»É ³É ï »Õ»Ï ³ ï íáõÃÛáõÝ ï »ë http://www1.worldbank.org/publicsector/anticorrupt/preventing.htm Ï ³ÛùáõÙ; the World Bank's Panel of Procuremnt Experts; Fiduciary Risk Management, Capacity Building and Anti-Corruption Ñ ³ëó»áí http://www.worldbank.org/html/extdr/business/dfid.htm; ï »ë Ý ³¨ the OECD Anti-Corruption Instruments and he OECD Guidelines for Multinational Enterprises Ñ ³ëó»áí http://www.greco.coe.int./Default-orgE.html Ï ³ÛùáõÙ:

2 Southern African Documentation and Cooperation Centre, "Heavy Fine Lesotho Corruption Trial", October 30, 2002; http://www.sadocc.at./news2002/2002-323.shtml.

3 àñáßáõÙÝ»ñ ÁÝ¹áõÝ»Éáõ í»ñ ³µ»ñÛ ³É ³Ûë ·ÉËáõÙ Ý»ñÏ ³Û ³ó í ³ Í ß ³ ï Ñ ³ñó»ñ ¹Çï ³ñÏ íáõÙ »Ý Ý ³¨ ·ÝáõÙÝ»ñÇ Ù ³ëÇÝ ï ³ñµ»ñ ÷ ³ ï ³ÃÕÃ»-ñáõÙ: ¸ñ ³Ýó Ãíáõ Ù »Ý. ØÇç ³½· ³ÛÇÝ ³é¨ ï ñÇ Ï ³½Ù ³ Ï»ñåáõÃÛ ³Ý §¶ÝáõÙÝ»ñÇ Ù ³ëÇÝ ·»ñ ³-·áõÙÝ Ñ ³Ù ³Ó ³ÛÝ ³ · ÇñÁ¦, Ø ²Î-Ç ØÇç ³½· ³ÛÇÝ ³é¨ ï ñÇ Çñ ³ íáõÝùÇ Ñ ³ÝÓÝ ³ÅáÕáíÇ` ï Çå ³ÛÇÝ ûñ»ÝùÁ. ³ åñ ³ ÝùÝ»ñÇ, ³ßË ³ ï ³ÝùÝ»ñÇ ¨ Í ³-é ³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ·ÝÙ ³Ý Ù ³ëÇÝ Ð ³Ù ³ßË ³ñÑ ³-ÛÇÝ µ ³ÝÏÇ Ó»éÝ ³ñÏÁ ËáñÑñ¹ ³ Ï ³ÝÝ»ñÇ ÁÝ ï-ñáõÃÛ ³Ý ¨ ³ åñ ³ ÝùÝ»ñÇ áõ Í ³é ³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ·ÝáõÙÝ»ñÇ Çñ ³ Ï ³Ý ³óÙ ³Ý í»ñ ³µ»ñÛ ³É, ÇÝã-å»ë Ý ³¨ ºíñáå ³ Ï ³Ý Ñ ³ÝÓÝ ³ÅáÕáíÇ ÁÝ¹áõÝ-í ³ Í ·áñÍáõÝ»áõÃÛ ³Ý Ó»éÝ ³ñÏÁ: ²ÛË µáÉáñ ÷ ³ë ï ³ÃÕÃ»ñáõÙ ³é ³ç ³ñÏ íáõÙ »Ý Ïá-éáõåóÇ ³ÛÇ ¹»Ù å ³Ûù ³ñÇ ÙÇçáóÝ»ñ: ê ³Ï ³ÛÝ ¹ñ ³ÝóÇó áã Ù»ÏÁ ãÇ å ³Ñ ³ÝçáõÙ Ã ³ ÷ ³ÝóÇÏáõ-ÃÛ ³Ý áõ Ñ ³ßí» ï í ³ÛÝáõÃÛ ³Ý µ ³ í ³Ï ³Ý ³ã ³ ÷ É ³ÛÝ Ï ³éáõóí ³ Íù: ²ÛÝÇÝã Çñ ³ Ï ³ÝáõÙ ³ÝÑñ ³-Å»ß ï ¿ ÉÇ ³ Ï ³ ï ³ñ Ã ³ ÷ ³ÝóÇÏáõÃÛáõÝ ¨ Ï ³ÝáÝ-Ý»ñÇ ³ÝË ï Çñ Ñ» ï ¨»Éáõ Ñáõë ³ÉÇ »ñ ³ßËÇùÝ»ñ, áñáÝù ¿É ³å ³Ñáíáõù »Ý ³ñ¹ÛáõÝ ³ í» ï í»-ñ ³ÑëÏáõÙÁ ¨ Ý»ñùÇÝ áõ ³ñ ï ³ùÇÝ Ñ ³ë ³ñ ³ Ï ³-Ï ³Ý ¹Çï ³ñÏáõÙÝ»ñÇ áõ ë ï áõ· áõÙÝ»ñÇ ÇÝ ï »Ý-ëÇí Çñ ³ Ï ³Ý ³óáõÙÁ:

4 Foreign Corrupt Practicies Act' http://www.usdoj.gov/criminal/fraud/fcpa/html.

5 OECD Convention on Combating Bribery of Foregn Public Officials in International Business Transactions: http://www.imf.org/external/np/gov/2001/eng/091801/htm.

6 Transparency International, The Corruption Figters' Toolkit: http://www.transparensy.org/toolkits/2001/ccinp_ip-columbia.html.

7 Online procedures Enhancement for Civil Applications: http://open.metro.seoul.kr.

8 ÆÝ ï »ñÝ» ï áõÙ ï »Õ ³¹ñíáõÙ »Ý Ñ»é ³ó í ³ Í ÁÝ-Ï»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³ÝáõÝÝ»ñÁ: Ðºé ³ó í ³ Í ÏáÕÙ»-ñÇ óáõó ³ ÏÇ Ñ ³Ù ³ Ï ³ñ· Á ¿É» Ï ï ñáÝ ³ÛÇÝ í ³ñ-Ï ³ ÍÝ ¿ ³ÛÝ ÏáÕÙ»ñÇ óáõó ³ ÏÇ, áñáÝó ÃáõÉ ãÇ ï ñíáõÙ Ù ³ëÝ ³ Ïó»Éáõ ·ÝáõÙÝ»ñÇ ¹ ³ßÝ ³ÛÇÝ Íñ ³ · ñ»ñÇÝ ¨ ³ÛÉ Íñ ³ · ñ»ñÇ: ²Û¹ óáõó ³ ÏÇ Ù»ç ·ñ ³ Ýó í ³ Í »Ý ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñ, áñáÝù Çñ ³-íáõÝù ãáõÝ»Ý ë ï ³Ý ³Éáõ å» ï ³ Ï ³Ý å ³ÛÙ ³-Ý ³ · ñ»ñ Ï ³Ù áñáß ³ ÏÇ ï »ë ³ Ï »ÝÃ ³ Ï ³ å ³ÉÝ»-ñÇ å ³ÛÙ ³Ý ³ · ñ»ñ å» ï ³ Ï ³Ý ¨ áã ÙÇ ë ï áñ ³-µ ³Å ³ÝÙ ³Ý Ñ» ï (»Ã» ÝßÍ ³ Í ã»Ý Ñ ³ Ï ³é ³ ÏÁ), ÇÝãåë Ý ³¨ ã»Ý Ï ³ñáÕ ë ï ³Ý ³É å» ï ³ Ï ³Ý ýÇ-Ý ³Ýë ³ Ï ³Ý ¨ ³ÛÉ ï »ë ³ ÏÇ û· ÝáõÃÛáõÝ ¨ ³ñ ï á-ÝáõÃÛáõÝÝ»ñ: î »ë` Excluded Parties List System: http://epls.arnet.gov.

9 àñáßáõÙÁ Ð ³ñ ³ í ³ ýñÇÏÛ ³Ý Ð ³Ýñ ³ å» ï áõÃÛ ³Ý ËáñÑñ¹ ³ñ ³ÝÇÝ ¿ Ý»ñÏ ³Û ³ó í»É 2003 Ã. ÝáÛ»Ù-µ»ñÇÝ:

10 Publice Service Commission Report on Blacklisting (Aðril 2002): http://www.polity.org.za/pdf/blacklisting.pdf

LICENCES
LICENCE
VIP

Þ³ï »ñÏñÝ»ñáõÙ §å» ï áõÃÛáõÝ¦ µ³éÝ ÁÝÏ³É-íáõÙ ¿ áñå»ë §Ï³ÝáÝÝ»ñ¦, §ÝáñÙ»ñ¦, §µÛáõñáÏ-ñ³ïÇ³¦ µ³é»ñÇ ÑáÙ³ÝÇß: ¶áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý ó³Ý-Ï³ó³Í ï»ë³ÏáÍ ½µ³Õí»Éáõ Ñ³Ù³ñ`ëÏë³Í Ù»ù»-Ý³ í³ñ»Éáõó ¨ í»ñç³óñ³Í ³é¨ïñáí, å³Ñ³Ýç-íáõÙ»Ý ³ñïáÝ³ ·ñ»ñ, íÏ³Ù³Ï³ÝÝ»ñáõÑ³Ù³Ó³Û-Ý»óáõÙÝ»ñ, Ñ³×³Ë`Ý³¨ ³Ù»Ý³ï³ñµ»ñÙ³ñÙÇÝ-Ý»ñÇ ÃáõÛÉ³ï íáõÃÛáõÝÁ:

ÆÉãå»ëÙÇ ³éÇÃáíÝÏ³ï»É¿ ²ñÅáõÛÃÇ ÙÇç³½-·³ÛÇÝ ÑÇÙÝ³¹ñ³ÙÇ µ³ñÓñ³ëïÇ×³Ý ³ßË³ï³-ÏÇóÝ»ñÇó Ù»ÏÁ, §³Ûë Ï³ÝáÝÝ»ñÇ ¨ Ñ³Ù³Ó³ÛÝ»-óáõÙÝ»ñÇ ·áÛáõÃÛáõÝÁ ÙÇ ï»ë³Ï Ù»Ý³ßÝáñÑ³ÛÇÝ Çñ³íáõÝùáí¿ûÅïáõÙ ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇÝ, áñáÝù å³ñ-ï³íáñ »Ý ï³É ³Û¹åÇëÇ ÃáõÛÉïíáõÃÛáõÝÝ»ñ Ï³Ù í»ñ³ÑëÏ»É ·áñÍáõÝ»áõÃÛáõÝÁ: Üñ³Ýù Ï³ñáÕ »Ý Ññ³Å³ñí»É ÃáõÛÉïíáõÃÛáõÝ ï³Éáõó Ï³Ù ³ÙÇëÝ»-ñáí ¨ ÝáõÛÝÇëÏ ï³ñÇÝ»ñáí å³ñ½³å»ë áñáßáõÙ ãÏ³Û³óÝ»É: Ð»Ýó³Û¹»Õ³Ý³ÏáíÝñ³Ýù û·ï³·áñ-ÍáõÙ»Ý å»ï³Ï³ÝÉÇ³½áñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ï³ß³éùÝ»ñ ßáñÃ»Éáõ Ñ³Ù³ñÝñ³ÝóÇó, áõÙ³ÝÑñ³Å»ßï»Ý³Û¹-åÇëÇ ÃáõÛÉïíáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ï³ÙÑ³Ù³Ó³ÛÝ»óáõÙÝ»-ñÁ¦¹:

´³óÇ³Û¹, ß³ï »ñÏñÝ»ñáõÙ å»ïáõÃÛáõÝÝ ³åñ³ÝùÝ»ñ áõ Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñ¿ ïñ³Ù³¹ñáõÙ ßáõÏ³Û³Ï³ÝÇó³í»ÉÇó³Íñ·Ý»ñáí: ²Û¹åÇëÇ³å-ñ³ÝùÝ»ñÇ ¨ Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ß³ñùÇÝ »Ý¹³ë-íáõÙ çñ³Ù³ï³Ï³ñ³ñáõÙÁ, å»ï³Ï³Ý µÝ³Ï³-ñ³ÝÝ»ñÁ, ÏñÃáõÃÛáõÝÁ, ³éáõç³å³ÑáõÃÛáõÝÁ, å»-ï³Ï³ÝÑáÕ³ï³ñ³ÍùÝ»ñÇÙ³ïã»ÉÇáõÃÛáõÝÁ, Ï»Ý-ë³Ãáß³Ï³ÛÇÝ ³å³ÑáíÙ³Ý áñáß ï»ë³ÏÝ»ñÁ (ûñÇÝ³Ï` ·áñÍ³½ñÏáõÃÛ³Ý Ýå³ëïÝ»ñÁ) ¨ ³ÛÉÝ: è»ëáõñëÝ»ñÇ ë³ÑÙ³Ý³÷³ÏáõÃÛáõÝÝ ³ÝËáõë³-÷»ÉÇáñ»Ý Ñ³Ý·»óÝáõÙ¿µ³½Ù³åÇëÇ µ³ßËÇã Ñ³-Ù³Ï³ñ·»ñÇ ¨ Ñ»ñÃ»ñÇ ³é³ç³óÙ³ÝÁ, ³ÛÝå»ë áñ, ëï»ÕÍáõÙ¿Ñ³í»Éáõñ¹³ÛÇÝ å³Ñ³Ýç³ñÏ ¨ ³ÝÑ-ñ³Å»ßïáõÃÛáõÝ ¿ Í³·áõÙ áñáßáõÙÝ»ñ Ï³Û³óÝ»É ë³ÑÙ³Ý³÷³Ï é»ëáõñëÝ»ñÇ µ³ßËÙ³Ý í»ñ³µ»ñ-Û³É: ºí½³ñÙ³Ý³ÉÇã¿, áñ ³Û¹åÇëÇ ³åñ³ÝùÝ»ñÇ ¨ Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ï³ñÇù áõÝ»óáÕ Ù³ñ¹ÇÏ å³ïñ³ëï »Ý Ï³ß³éùÝ»ñ ï³É ¹ñ³Ýù³ñï³-Ñ»ñÃ ëï³Ý³Éáõ Ï³Ù å»ïáõÃÛ³Ý ÏáÕÙÇó ïñ³-Ù³¹ñíáõÝå³ëïÝ»ñÇÝÑ³ë³Ý»ÉÇÉÇÝ»Éáõ Ñ³Ù³ñ:

Æ Ñ³í»ÉáõÙÝ ³Ûë ³Ù»ÝÇ, ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝÇ Ý³¨ §Áëï å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓÇ Ñ³Û»óáÕáõÃÛ³Ý¦ áñá-ßáõÙÝ»ñ ÁÝ¹áõÝ»Éáõ åñ³Ï ïÇÏ³Ý, áñÇßñç³Ý³ÏÝ»-ñáõÙ¿³Ï³Ý¹»ñ Ï³ñáõ¿Ë³Õ³É ÏáéáõåóÇ³Ý, ³Û¹ ÃíáõÙ` ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý í»ñÇÝ Ë³í»ñáõÙ Ï³Ù ÝáõÛ-ÝÇëÏ ù³Õ³ù³Ï³Ý Ù³Ï³ñ¹³Ïáí: ²Û¹åÇëÇÝ Ï³-ñáÕ»Ý ÉÇÝ»É.

- *Հարկային արտոնությունների տրամադրումը, ինչը կարող է դրական ազդաձգ անշին բազմամիլիոնանոց շահույթներ բերել:*
- *Հողերի գոտիավորումը կամ գոտիավորման վերանայումը, ինչի արդյունքում հողի գինը կարող է նվազագույնից աճել մինչև առավելագույնի կամ ընդհակառակը:*
- *Պետական հողերի օգտագործման արտոնագրի տրամադրումը, ասենք, անշարժահատման կամ օգտակար հանածոների արդյունահանման նպատակով, ինչը կարող է չափազանց շահեկան լինել:*
- *Արտասահմանյան խոշոր ներդրումների հաստատման մասին որոշումները, որոնք ներդնողին հաճախ օժտում են մենաշնորհային լիազորություններով:*
- *Պետական սեփականության խոշոր օբյեկտների վաճառքը:*
- *Մասնավորեցման և դրա անցկացման ձևերի մասին որոշումները:*
- *Որոշումները, որոնք մենաշնորհ են տրամադրում արտահանման կամ ներմուծման այս կամ այն գործողությունների վերաբերյալ, կամ էլ ներքին շուկայում[2]:*

ò³Íñ í³ñÓ³ï ñíáÕ ÏáéáõÙå³óí³Í ãÇÝáí-ÝÇÏÝ»ñÝ áõÕÕ³ÏÇ å³ßïáõÙ »Ý µÛáõñáÏñ³ï³Ï³Ý Ï³ñ·»ñÁ, ù³ÝÇ áñ ¹ñ³Ýù ëïÇåáõÙ »Ý ÃáõÛÉïíáõ-ÃÛáõÝ Ï³Ù å»ï³Ï³Ý ÇÝã-ÇÝã Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñ ëï³Ý³É ³ÏÝÏ³ÉáÕ ¨ ó³í³ï³Ýç ëå³ëáõÙÇó Ñá·Ý³Íµ½Ý»ëÙ»ÝÝ»ñÇÝ Çñ»Ýó Ï³ß³éù ³é³ç³ñ-Ï»É: ²Ûëåçëáí, ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÁ Ñû·áõï Çñ»Ýó »Ý û·-ï³·áñÍáõÙÑ³Ù»ñÏñ³óÇÝ»ñÇ å³Ñ³ÝçÙáõÝùÝ»ñÁ: Ð³ßíÇ ³éÝ»Éáí ³ÛÝ Ñ³Ý·³Ù³ÝùÁ, áñ ÙÇ ß³ñù »ñÏñÝ»ñáõÙ Ù³Ýñ ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇÝ Ï³ñáÕ »Ý ³ÙÇë-Ý»ñáí ³ßË³ï³í³ñÓãí×³ñ»É, ³ÛÝù³Ý¿É×ÇßïãÇ ÉÇÝÇÝñ³Ýó§ÏáéáõÙå³óí³Í¦ áñ³Ï»É: ò³ÝÏ³ó³Í í³ñã³Ï³½ÙÇ ³é³çÝ³Ñ»ñÃ ËÝ¹ÇñÁ å»ïù¿ ÉÇÝÇ Çñ Í³é³ÛáÕÝ»ñÇÝ Å³Ù³Ý³ÏÇÝ ³ßË³ï³í³ñÓ í×³ñ»ÉÁ:

ÆÝ¹áÝ»½Ç³ÛáõÙ ³ÛÝ Ý³Ë³ñ³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, áñïÕ Ï³Ý §Ó³Ë¦ »Ï³Ùáõïí»ñÇ ÑÝ³ñ³íáñáõ-ÃÛáõÝ, Ïáãíáõù »Ý §Ã³ó¦, ÇëÏ Ý³Ë³ñ³ñáõÃÛáõÝÝ»-ñÁ, áõñ ³Û¹åÇëÇÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÝ»ñÁë³ÑÙ³Ý³-÷³Ï»Ý` §ãáñ¦: §Â³ó¦ å»ï³Ï³Ý å³ßïáÝÝ»ñ »Ý Ñ³Ù³ñíáõÙ ³ßË³ï³ÝùÁ áëïÇÏ³ÝáõÃÛáõÝáõÙ, Ñ³ñÏ³ÛÇÝ Ù³ñÙÇÝÝ»ñáõÙ, ÇÝãå»ë Ý³¨ å»ïÝ³-Ë³ñ³ñÇ ó³ÝÏ³ó³Í å³ßïáÝ: §ä»ï³Ï³Ý µÛáõ-ñáÏñ³ï³Ï³Ý Ù»ù»Ý³ÛÇ ßñç³Ý³ÏÝ»ñáõÙ Ñ³ñÏ³-Ñ³í³ùÇ å³ßïáÝÁ Ñ³ñëï³Ý³Éáõ Ñ³ëï³ï ×³-Ý³å³ñÑ¿ñ¦,- Ñ³í³ëïáõÙ¿Ù»ÏÝ ³ÛÝ Ù³ñ¹Ï³Ý-óÇó, áñáÝó Ñ³ñóáõ÷áñÓ¿ÇÝ ³ÝáõÙ Î»Ûï È³í³ñ¹Ç §êáõÑ³ñïá. ÆÝ¹áÝ»½Ç³ÛÇ í»ñçÇÝëáõÉÃ³ÝÁ¦ ·ñùÇ íñ³ ³ßË³ï»Éáõ Å³Ù³Ý³Ï³: §âáñ¦ å³ßïáÝÇ ÝßÝ³Ý³ÏáõÙÁ »ñ¨Ç ³Ù»Ý³ë³ñë³÷»ÉÇ ×³Ï³ï³-·ÇñÝ¿ó³ÝÏ³ó³Í ãÇÝáíÝÇÏÇ Ñ³Ù³ñ¦, - íÏ³ÛáõÙ¿Ù»Ï áõñÇßÁ:

Àëï áñáß ïíÛ³ÉÝ»ñÇ` üÇÉÇåÇÝÝ»ñÇ ²ñï³-·³ÕÃÇ í³ñãáõÃÛáõÝÝ áõÕÕ³ÏÇÃ³Õí³Í¿Ï³ß³é³-Ï»ñáõÃÛ³Ý ¨ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ×³ÑÇ×áõÙ, ¨ §µáÉáñÁ` ëïë³Í ÏáÙÇë³ñÝ»ñÇó ¨ í»ñç³óñ³Í ³Ù»Ý³ó³Íñ

·áñÍ³íáñáí áõÑ³í³ù³ñ³ñáí, ËáëáõÙ »Ý ÙÇ³ÛÝ ÷áÕÇó, ÷áÕÇó, ÷áÕÇó` Ï»Õïáï ÷áÕÇó¦[4]:

²Ñ³ ÇÝãå»ë¿Ù»ÏÝ³µ³ÝáõÙ ³Û¹ Çñ³íÇ×³ÏÁÑ»ï³Ëáõ½áõÃÛ³ÝÑ³ñó»ñáí²ñï³·³ÕÃÇí³ñáõÃÛ³ÝÝ³ËÏÇÝ ËáñÑñ¹³Ï³Ý·Ý¹³å»ï ê³Éí³¹áñèá¹áÉýáÝ.

«Արտաքին վարչությունը վերևից մինչև ներքև ներթափանցված է կոռուպցիայով համակելով հիերարխիկ սանդուղքի բոլոր աստիճանները: Կաշառք վերցնելու հնարավորությունները, փաստորեն, անսահման են՝ շնորհիվ այն բանի, որ վարչության չինովնիկներին լայն լիազորություններ են տրվել ինչպես Ֆիլիպիններում ապրող օտարերկրացիների, այնպես էլ արտասահման մեկնել ցանկացող ֆիլիպինցիների կյանքը տնօրինելու առումով: Աշխատակիցներից շատերն անբավարար որակավորում ունեն և աշխատանք են ստացել միմիայն ազգակցական կամ հաղթական կապերի շնորհիվ»[5]:

ÆÝãå»ë å³ñ½í»ó, Ñ³ñ¨³Ý Ø³É³Û½Ç³ÛáõÙ 100 Ñ³½³ñÇó áã å³Ï³ë Ù³ñ¹ÇÏ í³ñáñ¹³Ï³Ý Çñ³íáõÝù »Ý ëï³ó»É ³é³Ýó ³ÝÑñ³Å»ßï ùÝÝáõÃÛáõÝÝ»ñÑ³ÝÓÝ»Éáõ:

²ßË³ñÑÇ ÙÛáõë Í³ÛñáõÙ` ¹»åÇ ßáõï³Û³Ï³Ý ïÝï»ëáõÃÛáõÝ ³ÝóÝáÕ »ñÏñÝ»ñÇó Ù»ÏáõÙ, Ï³Ý³-¹³óÇ ÉñÇ³·ñáÕÁ ÝÏ³ñ³·ñ»É¿Ñ»ï¨Û³É ïËáõñ å³ïÏ»ñÁ.

«Համաշխարհային վերջին հետազոտությունների տվյալների, կաշառքների, «տանիք հանդիսանալու» և անօրինական այլ «մուծումների» վրա մասնավոր ֆեռնարկությունները այստեղ ծախսում են տարեկան մոտ 37 հազար դոլար: Ընկերությունների ղեկավար աշխատողները իրենց աշխատանքի ժամանակի մոտ 40 տոկոսը վատնում են չինովնիկների հետ հանդիպելու համար, որպեսզի բանակցեն արտոնագիր ստանալու կամ հարկահարման մակարդակի վերաբերյալ: Համեմատության համար ասենք, որ Լիտվայում դրա վրա է ծախսվում ժամանակի 15 տոկոսը, Պակիստանում 12 տոկոսը, Սալվադորում 8 տոկոսը»:

²Û¹ »ñÏñáõÙ ³ñïáÝ³·ñÙ³Ý »Ý »ÝÃ³Ï³ïÝï»ë³Ï³Ý·áñÍáõÝ»áõÃÛ³ÝÙáï 100 ï»ë³ÏÝ»ñ, ÇÝãÁ, Ð³Ù³ßË³ñÑ³ÛÇÝ µ³ÝÏÇ Ï³ñÍÇùáí, Çñ»ÝÇó Ý»ñÏ³Û³óÝáõÙ ¿ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý ÑÝ³ñ³íáñ ï»ë³ÏÝ»ñÇ §·áñÍÝ³Ï³Ýáñ»Ý ÉñÇí óáõó³ÏÁ¦: Æñ³Ï³ÝáõÙ ¹³ ¹»åù»ñÇ Ùáï Ù»Ï »ññáñ¹áõÙ¿ ³ñ¹³-ñ³óí³Í` ³éáÕçáõÃÛ³Ý å³ßï å³ÝáõÃÛ³Ý, µÝ³-Ï³Ý ÙÇç³í³ÛñÇ íñ³ ³½¹»óáõÃÛ³Ý Ï³Ù å»ï³-Ï³Ý ³Ýíï³Ý·áõÃÛ³Ý ÝÏ³ï³éáõÙÝ»ñáí: ²ñïáÝ³·Çñëï³Ý³ÉáõÑ³Ù³ñ»ñÏ³ñ ³ÙÇëÝ»ñ»Ý³ÝÑñ³Å»ßï: ´³óÇ ³Û¹, Ï³ñáÕ »Ý å³Ñ³Ýçí»É µ³½Ù³åÇëÇ ÷³ëï³ÃÕÃ»ñ¨Ù»Í Í³Ëë»ñ[6]:

ºíñåå³Ï³Ý»ñÏñÝ»ñÇó Ù»ÏÇÑÇÝ·ù³Õ³ùÝ»ñÇ 150 Ó»éÝ³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñÇ áõëáõÙÝ³ëÇñÙ³Ý³ñ¹-ÛáõÝùÝ»ñÇÑ³Ù³Ó³ÛÝ, ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÁ ÙÇÝã¨ 1250 ¹áÉ³ñ »Ý ÙáõÍáõÙ Ñ»é³ËáëÇ ïñ³Ù³¹ñÙ³Ý, 390 ¹áÉ³ñ` Ý»ñÙáõÍáõÙ³ÛÇÝ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý ³ñïáÝ³-·Çñëï³Ý³Éáõ, 295 ¹áÉ³ñ` ³ñï³ë³ÑÙ³Ý Ù»ÏÝ»-Éáõ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý³Éáõ, 125 ¹áÉ³ñ` Ñ³ñ-Ï³ÛÇÝ ï»ëáõãÇ Ûáõñ³ù³ÝãÛáõñ ³Ûó»ÉáõÃÛ³Ý ¨ 60-³Ï³Ý¹áÉ³ñ`ë³Ý¿¹ÇåÏ³Û³ÝÇÏ³ÙÑ³Ï³Ññ¹»Ñ³-ÛÇÝ ï»ëáõãÇ Ûáõñ³ù³ÝãÛáõñ ³Ûó»ÉáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ: ÆÝãå»ë óáõÛó ïí»óÑ³ñ¨³Ý»ñÏñÇ 50 Ó»éÝ³ñÏáõ-ÃÛáõÝÝ»ñáõÙ ³ÝóÏ³óí³Í Ñ³ñóáõÙÁ, Ñ³Ù³å³-ï³ëË³Ý Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ ïñíáõÙ Ï³-ß³éùÝ»ñÁ ³Ûë ï»Õ ¨ë Ùáï³íáñ³å»ë ÝáõÛÝ ã³÷-ë»ñÇ¿ÇÝ[7]:

²ñïáÝ³·Çñ ï³ÉáõóÑ» ïáÝñ³ å³ÛÙ³ÝÝ»ñÇ ó³ÝÏ³ó³Í Ë³Ëï Ù³Ý Ñ³Ù³ñ ·³ÝÓíáÕ ïáõ-·³ÝùÝ»ñÁ å»ïù¿Ñ³Ù»Ù³ï»ÉÇ ÉÇÝ»Ý³Û¹ Ë³Ë-ïáõÙÝ»ñÇ Í³ÝñáõÃÛ³ÝÁ: ²é³ÝÓÇÝ Çñ³í³µ³ÝÝ»ñÇ Ï³ñÍÇùáí, ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ å»ïù¿Ñ³Ù»Ù³ï»Ý ïáõ·³ÝùÇ·áõÙ³ñÁ ³ÛÝß³ÑáõÛÃÇ Ñ»ï, áñÁ Ï³ñáÕ »Ý ëï³Ý³É` ·Çï³Ïó³µ³ñ ·Ý³Éáí Ë³Ëï Ù³Ý: àñå»ë½Ç³ñïáÝ³·ñÙ³ÝÑ³Ù³Ï³ñ·Áï³ñáÕ³Ý³å³ïß³× Ï³ï³ñ»É Çñ ·áñÍ³éáõÛÃÝ»ñÁ, »ñµ»ù ãå»ïù¿³é³ç³Ý³ ÙÇ Çñ³íÇ×³Ï, áñÇ Å³Ù³Ý³Ï³ñïáÝ³·Çñëï³ó³Í ³ÝóÇ Ñ³Ù³ñ ³í»ÉÇß³Ñ³-í»ï ÏÉÇÝÇ Ë³Ëï»É Ýñ³ å³ÛÙ³ÝÝ»ñÁ, ù³Ý Ñ»ï¨»É¹ñ³Ýó:

Îáéáõåóç³Ý ¹ñë¨áñíáõÙ¿ ³Ù»Ý³ï³ñµ»ñÓ¨»ñáí: ²ÛÝ Ï³ñáÕ¿ ³ñï³Ñ³Ûïí»É áñå»ëó³Íñí³ñÓ³ïñíáÕ Ù³Ýñ ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇ Í³Ëí³Íáõ-ÃÛáõÝ, áñáÝù Ó·Ó·áõÙ »Ý ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ ÷³ëï³ÃÕÃ»ñÇ Ó¨³Ï»ñåáõÙÁ ³ÛÝù³Ý Å³Ù³Ý³Ï, ÙÇÝã¨ ËÝ¹ñ³ïáõÝ»ñÁ áñáß³ÏÇ ·áõÙ³ñ ÏÑ³ïï³óÝ»Ý å»ï³Ï³ÝÙ»ù»Ý³ÛÇ ³ÝÇíÝ»ñÁ §ÛáõÕ»Éáõ¦ Ñ³Ù³ñ: ¸³ Ï³ñáÕ¿ ÉÇÝ»É Ý³¨ ³Ù»Ý³µ³ñÓñ Ù³Ï³ñ¹³-Ïáí, »ñµ å³ï³ëË³Ý³ïáõ Õ»Ï³í³ñÝ»ñÝ Çáå³ëï Ï³ß³éù³ïáõÇ ÷á÷áËáõÙ »Ý, Ï³Ù³Û³-Ï³Ýáñ»Ý »Ý ÏÇñ³éáõÙ Ï³Ù áõÕÕ³ÏÇáñ»Ý ³Ýï»-ëáõÙ »Ý áñ¨¿ Ï³ÝáÝ:

ÜÙ³Ýµ³Ý»ñå³ï³ÑáõÙ »Ý áã ÙÇ³ÛÝ½³ñ·³-óáÕ »ñÏñÝ»ñáõÙ: Ð³ÝñáõÃÛ³ÝÁÑ³Ûï ÝÇ»Ý¹³éÝáõÙ Ïáéáõåóç³ÛÇ ÙÇ³Ý·³Ù³ÛÝ ³åß»óáõóÇã ¹»åù»ñÝ³¨ ²ØÜ-áõÙ: ²Ûëå»ë, ÆÉÇÝáÛëáõÙ µ»éÝ³ï³ñÙ»-ù»Ý³í³ñ»Éáõ Çñ³íáõÝù ëï³Ý³Éáõ Ñ³Ù³ñå»ïù¿»ñÏ³ñ¨µ³ñ¹ùÝÝáõÃÛáõÝÝ»ñÑ³ÝÓÝ»Ý³Ýíï³Ý-·áõÃÛ³Ý Ï³ÝáÝÝ»ñÇ ¨ï»ËÝÇÏ³Ï³Ý Ñ³ñó»ñÇ ÇÙ³óáõÃÛ³Ýí»ñ³µ»ñÛ³É: Ü»ñ·³ÕÃ³ÍÝ»ñÁ, áñáÝù ó³ÝÏ³ÝáõÙ »Ý ëï³Ý³É µ»éÝ³ï³ñÇ í³ñáñ¹Çµ³ñÓñí³ñÓ³ïñíáÕ ³ËË³ï³Ýù, ë³Ï³ÛÝã·Ç-ï»Ý³Ý·É»ñ»Ý Ï³Ùí³ï»Ý ïÇñ³å»ïáõÙ ³Û¹É»½-íÇÝ, ÷³ëïáñ»Ý³ÝÏ³ñáÕ »Ý Ñ³ÝÓÝ»É ³Û¹ùÝÝáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÁ: Ð³Ù³Ó³ÛÝ ¹³ßÝ³ÛÇÝ ¹³ï³Ë³½áõ-ÃÛ³Ý Ñ³Õáñ¹Ù³Ý, í³ñáñ¹³Ï³Ý Çñ³íáõÝù ëï³-Ý³Éáõ Ñ³Ù³ñ Ñ³ñÛáõñ³íáñ Ý»ñ·³ÕÃ³ÍÝ»ñ Ï³-ß³éù »Ý ï³ÉÇë Ý³Ñ³Ý·Ç ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇÝ, áñáÝù

ùÝÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇó ³é³ç å³ñ³ åáõÙ »Ý Ýñ³Ýó Ñ» ï Ï³Ù å³ñ½³ å»ë Ýñ³Ýó ÷áË³ñ»Ý Éñ³óÝáõÙ »Ý ùÝÝ³Ã»ñÃÇÏÝ»ñÁ: ²Ûë »Õ³Ý³Ïáí ëï³óí³Í ÷áÕ»-ñÇ ÙÇÙ³ëÁ ³Û¹ å» ï Í³é³ÛáÕÝ»ñÁ ³ÛÝáõÑ» ï ¨ ÷á-Ë³ÝóáõÙ ¿ÇÝ Ý³Ñ³Ý·³å» ï Ç Ý³ËÁÝ ï ñ³Ï³Ý ÑÇÙÝ³¹ñ³ÙÇÝ: ²Ûë ·áñÍáí Ù»Õ³¹ñí»óÇÝ 31 Ù³ñ¹, áñáÝóÇó 26-Á Çñ»Ýó Ù»Õ³ íáñ×³Ý³ã»óÇÝ⁸: Ð³Ù³Ý-Ù³Ý Ù»ù»Ý³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñ »Ý µ³ó³Ñ³Ûï í»É Ý³¨ ²ñ¨Ùï Û³Ý ºíñáå³ÛáõÙ:

ÆÝãå»±ë¿¹³ ÑÝ³ñ³ íáñ¹³éÝáõÙ: ²ÝÑ³ëÏ³-Ý³ÉÇ µ³ñ¹ Ï³Ù »ñÏÇÙ³ëï Ññ³Ñ³Ý·Ý»ñÇ ßÝáñ-ÑÇí: Ü³¨ ³ÛÝ å³ï×³éáí, áñ áñáßáõÙÝ»ñÁ ÃáÕÝ-íáõÙ »Ý ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇ Ñ³Û»óáÕáõÃÛ³ÝÁ: ÞÝáñÑÇí Ýñ³, áñ Ù³ñ¹Ï³Ýóë ï Çåáõ Ù »Ý ëå³ë»É, ³ÛÝ ¹»å-ùáõÙ, »ñµ¹³ Ýñ³Ýó å» ï ù¿ ïñ³Ù³¹ñíÇ ûñ»Ýùáí, ûñÇÝ³Ï`ÝáõÛÝ í³ñáñ¹³Ï³Ý Çñ³ íáõÝùÁ: ÞÝáñÑÇí Ýñ³, áñ µ³ó³Ï³ÛáõÙ »Ý µáÕáù³ñÏÙ³Ý Ñáõë³ÉÇ ¨ ³ÝÏ³Ë Ù»Ë³ÝÇ½ÙÝ»ñÁ, áñáÝóÇó Ï³ñáÕ »Ý û·ï-í»É ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÁ:

ÆÝãåÇëÇ±ù »Ý ³Ûë ³Ù»ÝÇ Ñ» ï ¨³ÝùÝ»ñÁ µÇ½-Ý»ëÇ Ñ³Ù³ñ: Ð» ï ³½á ï áõÃÛáõÝÝ»ñÁ óáõÙó »Ý ï ³-ÉÇë, áñ áñáß »ñÏñÝ»ñáõÙ ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Õ»Ï³-í³ñ³ßË³ ï áÕÝ»ñÁ ë ï Çåí³Í »Ý ÉÇÝáõÙ Çñ»Ýó ³ß-Ë³ï³Ýù³ÛÇÝ Å³Ù³Ý³ÏÇ Ùáï ù³éáñ¹ Ù³ëÁ Í³Ëë»É å» ï ³Ï³Ý ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇ Ñ» ï ß÷Ù³Ý íñ³⁹:

Î²Þ²èøÜºðÜ ²ð¸Úàø ²ð²¶²ÒÜà±ôØ ºÜ Ð²ðòºðÆÈàôÌàôØÀ

ºñµ»ÙÝ Ï³ñ»ÉÇ¿ Éë»É, áñ Ù³Ýñ Ï³ß³éùÝ»ñ ï³ÉÇë »Ý §ÁÝÃ³óùÝ ³ñ³·³óÝ»Éáõ¦ Ñ³Ù³ñ` ¹ñ³Ýù, Çµñ, §ÛáõÕáõÙ »Ý ³ÝÇíÝ»ñÁ¦, ¨ ·áñÍ»ñÝ ³í»ÉÇ ³ñ³· »Ý ÁÝÃ³ÝáõÙ: ²ñ¹Ûá±ù¹³ ³Û¹å»ë¿:

Ð»Ýí»ÉáíÑ³Ù³ßË³ñÑ³ÛÇÝÙ³ëßï³µáí Ñ³-½³ñ³íáñÓ»éÝ³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñ ÁÝ¹·ñÏ³Í »ñ»ù Ñ»-ï³½á ï áõÃÛáõÝÝ»ñÇ ï íÛ³ÉÝ»ñÇ íñ³`Ð³Ù³ßË³ñ-Ñ³ÛÇÝ µ³ÝÏÇ Ù³ëÝ³·»ï Ý»ñ ¸»ÝÇ»É Î³áõýÙ³ÝÁ ¨ Þ³ÝÆÝ ì»ÛÁ Ñ» ï ³½á ï »óÇÝ Ï³ß³éùÝ»ñÇ, µÛáõ-ñáÏñ³ï Ý»ñÇ Ñ» ï ß÷áõÙÝ»ñÇ íñ³ Ï³é³í³ñÇãÝ»-ñÇ Í³Ëë³Í Å³Ù³Ý³ÏÇ ¨ í³ïÝ³Í ÙÇçáóÝ»ñÇ ÙÇç¨ »Õ³Í ÷áËÏ³åí³ÍáõÃÛáõÝÁ: ä³ñ½í»ó, áñ Ï³ß³éùÇ ï»ëùáí³í»ÉÇ Ëáßáñ·áõÙ³ñÝ»ñÙáõÍáÕ ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, áñå»ë Ï³ÝáÝ, ³í»ÉÇß³ï Å³-Ù³Ý³Ï »Ý Í³ËëáõÙ µÛáõñáÏñ³ï Ý»ñÇ Ñ» ï ½³Ý³-½³Ý Ï³ÝáÝ»ñÇ ¨ Ñ³ñó»ñÇ Ñ³Ù³Ó³ÛÝ»óÙ³Ý íñ³: Î³ß³éùÝ»ñÇ åñ³Ï ï ÇÏ³ ÏÇñ³éáÕ ÁÝÏ»ñáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÁ µ³ËíáõÙ »Ý Ý³¨ Ï³åÇï³ÉÇ ³í»ÉÇ Ã³ÝÏ³óÙ³Ý ËÝ¹ñÇÝ¹⁰:

Ð»ÕÇÝ³ÏÝ»ñÇ »½ñ³Ï³óáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³Ó³ÛÝ ëË³É¿ åÝ¹»É, áñ Ï³ß³éùÝ Çµñ Ï³ñáÕ¿ å³ñ½»ó-Ý»É µÛáõñáÏñ³ï ³Ï³Ý ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·»ñÁ` ³ÛÝ¹»å-ùáõÙ, »ñµ µÛáõñáÏñ³ï Ý»ñÁ Ï³ÝáÝÝ»ñÝ áõ ÝáñÙ³-ï ÇíÝ»ñÁ ÏÇñ³éáõÙ »Ý Çñ»Ýó Ñ³Û»óáÕáõÃÛ³Ùµ ¨ Ñ»Ýó ³Û¹ ¹»å ù»ñáõÙ Ýñ³Ýù Ï³ß³éù ë ï³Ý³Éáí, Ï³ñáÕ »Ý ¿É ³í»ÉÇ Ó·Ó·»É ·áñÍÁ: Ð» ï ³½á ï áÕÝ»-ñÇ ÏáÕÙÇó ³ÝóÏ³óí³Í ¿ÙåÇñÇÏ Ã»ë ï Á óáõÛó ï í»ó, áñ Ï³ß³éù ï íáÕ ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ù»Ý»-ç»ñÝ»ñÝ ³í»ÉÇß³ï Å³Ù³Ý³Ï »Ý Í³ ËëáõÙ ãÇÝáí-ÝÇÏÝ»ñÇ Ñ» ï ß÷áõÙÝ»ñÇ íñ³:

¶áñÍ³ñ³ñ ßñç³Ý³ÏÝ»ñÁ ÙÇ³ÛÝ Ïß³Ñ»Ý ³ÛÝ ûñ»ÝùÝ»ñÇó ¨ ÙÇ³ëÝ³Ï³Ý Ý³Ë³Ó»éÝáõÃÛáõÝÝ»-ñÇó, áñáÝù Ï³Ùñ³å Ý¹»Ý Ï³ß³é³Ï»ñáõÃÛ³ÝÁ §á¹ã¦ ³ë»Éáõ Ýñ³ÝóÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ:

Î²Þ²è²Îºðàôâ Ú²Ü Ðºîº ì²ÜøÜºðÀ¸ð²Üà ì²ð²Îì²ì äºî²Î²Ü ÆÜêîÆîàôîÜºðÆÐ²Ø²ð

²í»ÉÇ áõ ³í»ÉÇß³ï íÏ³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñ »Ý Ç Ñ³Ûï ·³ÉÇë ³ÛÝÙ³ëÇÝ, áñë ï áñÇÝÙ³Ï³ñ¹³ ÏáõÙ ¹ñë¨áñíáÕ Ïáéáõ åóÇ³Ý, áñÁ í³Õáõó ³ñ¹»Ý µÝá-ñáßíáõÙ¿ áñå»ë §Ù³Ýñ¦, Çñ³Ï³ÝáõÙß³ï ³í»ÉÇ í ï³Ý·³íáñ¿, ù³Ý Ï³ñÍáõÙ »Ý ß³ï »ñÁ: Þ³ï »ñÏñÝ»ñáõÙ ³ÛÝ å³ß ï áÝÝ»ñÁ, áñ ï »Õ å» ï³Ï³Ý ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÁ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý ßáñÃ»Éáõ ³é³í»É Ù»Í Ï³ß³éùÝ»ñ, ¹³ñÓ»É »Ý ³Ù»Ý³ó³Ý-Ï³ÉÇÝ»ñÁ: ²ñ¹ÛáõÝùáõÙ Ó¨³ íáñí»É¿ÛáõÃ³Ñ³ï áõÏ ÙÇ ßáõÏ³, áñ ï »Õ ³Û¹ å³ß ï áÝÝ»ñÝ áõÕÕ³ÏÇ í³-×³éíáõÙ »Ý Ýñ³Ýó ÏáÕÙÇó, áíù»ñ ï ÝûñÇÝáõÙ »Ý Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý ÝÝß³Ý³ÏáõÙÝ»ñÁ Ï³Ù ¿É §ï ñíáõÙ »Ý í³ñÓáí¦` å³ÛÙ³Ýáí, áñ ¹ñ³Ýù ½µ³-Õ»óÝáÕ å³ß ï áÝÛ³Ý»ñÁ Ï³ÝáÝ³íáñ áñáß³ÏÇ ·áõ-Ù³ñÝ»ñ ÙáõÍ»Ý í»ñ³¹³ëÇÝ: ÀÝ¹ áñáõÙ, ÷áÕÁ Ï³-ñáÕ¿ áÕç ßÕÃ³ÛáíÝóÝ»É ³Ù»Ý³Ý»ñù¨Ý»ñÇó ÙÇÝã¨ ³Ù»Ý³í»ñ¨Ý»ñÁ, ÇÝãÁ ÝÙ³Ý Ñ³ë ï³ï áõ-ÃÛáõÝáõÙ Ïáéáõ åóÇ³Ý¹³ñÓÝáõÙ¿ áã ÙÇ³ÛÝ Ñ³Ù³-Ï³ñ·³ÛÇÝ, ³ÛÉ¨ ëÇë ï»Ù³ïÇÏ:

²ÝÑñ³Å»ß ï¿ áõß³¹Çñ í»ñÉáõÍ»É å» ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·áõÙ å³ß ï áÝÝ»ñÇ Ýß³-Ý³ÏÙ³Ý Ù»Ë³ÝÇ½ÙÝ»ñÁ: ÐÝ³ñ³ íáñ µáÉáñ¹»å ù»-ñáõÙ Ýß³Ý³ïáõÙÁ å» ï ù¿ å³ÛÙ³Ý³íáñí³Í ÉÇÝÇ Ã»ÏÝ³ÍáõÇ áñ³Ï³íáñÙ³Ùµ ¨ ³ñÅ³ÝÇùÝ»ñáí, Ï³ï³ñíÇ µ³ó, ÙñóáõÃ³ÛÇÝ ÑÇÙáõÝùáí ¨ Ñ³Ù³-å³ï³ëË³Ý¹»å³ñï³Ù»Ý ï Çó Ï³Ù ÑÇÙÝ³ñÏÇó ³ÝÏ³Ë:

²ÜÂÆì ø²Ü²ÎàôÂÚ²Ø´ ²ðîàÜ²¶ðºð

Îáéáõ åóÇ³ÛáíÉñçáñ»Ý ³Ë ï³Ñ³ñí³Í ß³ï »ñÏñÝ»ñáõÙ ÇÝãå»ë ³é³ÝÓÇÝ ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÇó, ³ÛÝå»ë¿É Ó»éÝ³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñÇó å³Ñ³ÝçíáõÙ¿ Ù»Í ù³Ý³ÏáõÃÛ³Ùµ ³ñáï Ý³·ñ»ñ ë ï³Ý³É ·áñ-ÍáõÝ»áõÃÛ³Ý ³Ù»Ý³ï ³ñµ»ñ Ó¨»ñÇ Ñ³Ù³ñ: ´³óÇ ³Û¹, Ù³ëÝ³íáñë»Ï ï áñÁ ³Ù»Ý ï ³ñÇ »ÝÃ³ñÏíáõÙ¿ ï ³ñµ»ñ ë ï áõ·áõÙÝ»ñÇ ¨ ó³ÝÏ³ó³Í ë ï áõ·áõÙ Ï³ñáÕ¿ ³í³ñ ï í»É Ó»éÝ³ñÏáõÃÛ³Ý ÷³ÏÙ³Ùµ:

´³½Ù³ÃÇí ³ñ ï áÝ³·ñ»ñ ¨ ³ñ ï áÝáõÃÛáõÝ-

Ý»ñ ÇÝùÝ³µ»ñ³µ³ñ »ñÏ³ñ³óÙ³Ý »ÝÃ³Ï³ ã»Ý: ²ñïáÝ³·ñ»ñÇ ëï³óáõÙÁ ÝßÝáñáõÙ ¿ áã Ã» í»ñç, ³ÛÉëÏÇ½µ ³ÛÝ Ñ³ñ³µ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ, áñáÝó ÑÇÙùáõÙ ÁÝÏ³Í¿¹ñ³Ù³ßáñÃáõÃÛáõÝÁ:

àã ùÇã »ñÏñÝ»ñáõÙ ïÝï»ë³Ï³Ý ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý í³ñÙ³ÝÑ³Ù³ñ ³ÝÑñ³Å»ßï ¿ëï³Ý³É ³ÛÝù³Ý ÃáõÛÉïíáõÃÛáõÝÝ»ñ, áñ¹ñ³Ýóëå³éÇã óáõó³Ï ÝáõÛÝÇëÏ ·áÛáõÃÛáõÝ ãáõÝÇ: Úáõñ³ù³ÝãÛáõñ ·»ñ³-ï»ëãáõÃÛáõÝ ¨ Ûáõñ³ù³ÝãÛáõñ ÑÇÙÝ³ñÏ ë³ÑÙ³-ÝáõÙ »Ý Çñ»Ýó ë»÷³Ï³Ý å³Ñ³ÝçÝ»ñÝ áõ ë»÷³-Ï³Ý Ï³ÝáÝÝ»ñÁ: ²Ûë ³Ù»ÝÇÝ ·áõÙ³ñíáõÙ »Ý Ù»Í ù³Ý³ÏáõÃÛ³Ùµ ûñÇÝ³Ï³Ý ÝáñÙ³ïÇíÝ»ñÁ, áñáÝóÇó ß³ï»ñÁ Ïñáõ Ù »Ý ³Ù»Ý³ÁÝ¹Ñ³Ýáõñ µÝáõÃ¨ Ï³ñáÕ »Ý Ù»ÏÝ³µ³Ýí»É áõ½³Í¹Ó¨áí: ²ñïáÝ³·-ñ»ñÇ ïñ³Ù³¹ñÙ³Ý å³ÛÙ³ÝÝ»ñÁ Ó¨³Ï»ñåíáõÙ »Ý ³ÛÝ ³ëïÇ×³Ý ÙßáõßáïáõÉ³ÛÝ, áñ å³ñ³ñï ÑáÕ »Ý ëï»ÕÍáõÙ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ Ñ³Ù³ñ: ´³óÇ ³Û¹, µáÕáùÝ»ñÝáõ ·³Ý·³ïÝ»ñÁ, Çí»ñçá, ¹ñíáõÙ »Ý ³ÛÝ ÝáõÛÝë»Ó³ÝÇÝ, áñÇßáõñç¿É ÁÝ¹áõÝí»É»Ý µáÕáùÇ ³é³ñÏ³ ¹³ñÓ³Í áñáßáõÙÝ»ñÁ:

²Û¹åÇëÇ »ñÏñÝ»ñÇó Ù»ÏÝ¿ êÉáí³ÏÇ³Ý: ²Ûë »ñÏñÇ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ¹»Ù å³Ûù³ñÇ ³½·³ÛÇÝ Íñ³·-ñÇ ³é³Ýóù³ÛÇÝ ï³ñ ñÝ¿ Ï³½ÙáõÙ ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý ³é³ÝÓÇÝ Ñ³ëï³ïáõÃÛáõÝÝ»ñÇ å»ï³Ï³Ý µ³ñÓñ³·áõÛÝ å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓ³Ýó Ý»ñÏ³Û³óíáÕ å³Ñ³ÝçÁ. í³ñ»É Çñ»Ýó ÏáÕÙÇó ïñíáÕ Ï³Ù Ý»ñ-Ï³Û³óíáÕ ³ñïáÝ³·ñ»ñÇ, ÃáõÛÉïíáõÃÛáõÝÝ»ñÇ, ³ñïáÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ, ÷áË³éáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¨ ³ÛÉÝÇ Ù³Ýñ³Ù³ëÝóáõó³ÏÝ»ñ:

´³óÇ ³Û¹, Ûáõñ³ù³ÝãÛáõñ áñáßÙ³ÝÁ å³-Ñ³ÝçíáõÙ¿ Ïó»É¹ñ³ÝóÑ³Ù³ñ å³ï³ëË³Ý³ïáõ ¹»å³ñï³Ù»ÝïÝ»ñÇ ó³ÝÏÁ, å³ï³ëË³Ý³ïáõ ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇ ³ÝáõÝÝ»ñÁ, ÏÇñ³éíáÕã³÷³ÝÇßÝ»-ñÁ ¨ Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý áñáßáõÙÝ»ñÇ ÁÝ¹áõÝÙ³Ý Ñ³Ù³ñ ÑÇÙù Ñ³Ý¹Çë³ó³Í Ññ³Ñ³Ý·Ý»ñÇ, Ñ³ÝÓ-Ý³ñ³ñ³Ï³ÝÝ»ñÇ áõ ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·»ñÇ å³ï×»Ý-Ý»ñÁ: ²ÛÝáõ»ï¨ ÙßÏíáõÙ¿ ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Íñ³·Çñ, áñÇ Ýå³ï³ïÝ¿ áã ³ÝÑñ³Å»ßï µáÉáñ ÃáõÛÉïíáõÃÛáõÝÝ»ñÇ í»ñ³óáõÙÁ, ÇÝùÝ³µ»ñ³µ³ñ »ñÏ³ñ³óíáÕ ÃáõÛÉïíáõÃÛáõÝÝ»ñÇ¨ ³ñïáÝáõÃÛáõÝ-Ý»ñÇ Ñ³Ù³Ï³ñ·ÇÝ»ñ¹ñáõÙÁ, ÇÝãå»ëÝ³¨ ³ÝÑñ³-Å»ßï Ñ³Ù³ñíáÕó³ÝÏ³ó³Í ÃáõÛÉïíáõÃÛáõÝÝ»ñÇ¨ ³ñïáÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ïñ³Ù³¹ñÙ³Ý å³ñïÇñÏ³-ÝáÝÝ»ñÇ ÙßÏáõÙÁ:

¶ðºÎú-Ç 2003 Ãû ³é³çÇÝ ½»ïáõÛóáõÙ ³Û¹Íñ³·ÇñÁ ¹ñí³ï³ÝùÇ¿ ³ñÅ³Ý³ó»É, Ã»¨ ÁÝ¹·Í-í»É¿, áñ Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝÁ ÙÇÝã¨ ³ÛÅÙ¿É ãÇ ×ßï»É áãÝã³óÙ³Ý »ÝÃ³Ï³ ³ñïáÝ³·ñ»ñÇ ù³Ý³ÏÁ¨ãÇ ÑÇÙÝ³íáñ»É ³ÛÝ ³ñïáÝ³·ñ»ñÁ, áñáÝù ¹»é ÙÝáõÙ »Ý áõÅÇ Ù»ç:

ÜáõÛÝÇëÏ Þí»Ûó³ñÇ³ÛáõÙ, ï³ñÇÝ»ñ ³é³çÑ³Ûïý³µ»ñí»ó½³ñÙ³Ý³ÉÇ ÙÇµ³Ý: ä³ñ½í»ó, áñé»ëïáñ³ÝÝ»ñÇ ï»ëáõãÁ, áñÇÝ ÃáõÛÉïíáõÃÛáõÝÝ³ÝÑñ³Å»ßï¿ñÄÝ¨áõÙ Ýáñé»ëïáñ³ÝÝ»ñµ³ó»Éáõ Ñ³Ù³ñ, Ï³ß³éùÝ»ñ¿ñ Ïáñ½áõÙ ·áñÍáÕé»ëïáñ³-Ý³ï»ñ»ñÇó¨ ³Û¹ ·áõÙ³ñÝ»ñÇ ßÝáñÑÇí½·³ÉÇë»-÷³Ï³ÝáõÃÛáõÝ¿ñÓ»éùµ»ñ»É Æï³ÉÇ³ÛáõÙ: ²ÛÝµ³-ÝÇó Ñ»ïá, »ñµ ³Ûë ï»ëáõãÁ Ñ³Ûï ÝÍ»óµ³Ýïáõù, ÄÝ¨Çù³Õ³ù³ÛÇÝ ËáñÑáõñ¹ÁëÏë»ó ³Û¹ å³ßïáÝÇ Ñ³Ù³ñ Ýáñ Ã»ÏÝ³Íáõ ÁÝïñ»É¨ ¹ñ³Ýáí ½µ³Õí»ó ³ÛÝù³Ý »ñÏ³ñ Å³Ù³Ý³Ï, ÙÇÝã¨ ËáñÑñ¹Ç ³Ý-¹³ÙÝ»ñÇó Ù»ÏÁ áñáß»ó Ñ»ï³ùñùñí»É ³Û¹ å³ß-ïáÝÇ Ýå³ï³Ï³Ñ³ñÙ³ñáõÃÛ³Ùµ: ÆÝãå»ë å³ñ½-í»ó, ï»ëáõãÁ ³éÝãáõÃÛáõÝ ãáõÝ»ñ áã ë³ÝÇï³ñ³-Ï³Ý, áã¿É ³Ýí ï³Ý·áõÃÛ³Ý Ñ³ñó»ñÇ Ñ»ï.Ý³ áõÕ-Õ³ÏÇ áñáßáõÙ¿ñ` ïÝï»ë³å»ë ³ñ¹ÛáõÝ³í»±ï¿ÉÇ-Ý»Éáõ ³ñ¹Ûáù Ýáñ é»ëïáñ³ÝÁ Ã»` áã: ²Û¹ Ñ³Ý·³-Ù³ÝùÁ å³ñ½í»Éáõó Ñ»ïá, ËáñÑáõñ¹Ý³ÝÙÇç³å»ë í»ñ³óñ»ó³Û¹å³ßïáÝÁ:

²ÛÝáõ³Ù»Ý³ÛÝÇí, ³ñïáÝ³·ñ»ñÇ¨ ÃáõÛÉïíáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ·áñÍÁÝÃ³óÇí»ñ³óáõÙÁ Ï³ÙÏ³ï³-ñ»É³·áñÍáõÙÁ ³ÛÝù³Ý¿É Ñ»ßï ·áñÍã¿: ºí áñù³Ý³ÝÑÇÙÝ, ³ÝÑ»Ã»Ã áõ áã å»ïù³Ï³Ý¿³ÛëÏ³Ù³ÛÝ ÃáõÛÉïíáõÃÛáõÝÁ, ³ÛÝù³Ý³í»ÉÇß³ï ÑÇÙù»ñÏ³Ý »ÝÃ³¹ñ»Éáõ, áñ ³ÛÝÑ³ïáõÏ ÑáñÇÝí³Í¿Ýñ³ÝóÇó Ï³ß³éù ßáñÃ»Éáõ Ñ³Ù³ñ, áõÙ å³ñï³¹ñáõÙ »Ý ëï³Ý³É ÝÙ³Ý ÃáõÛÉïíáõÃÛáõÝ: Î³é³í³ñÙ³Ý ³ñ¹ÛáõÝ³í»ïáõÃÛ³Ý µ³ñÓñ³óáõÙÁ Ýß³Ý³ÏáõÙ¿, áñ å»ïù¿³½³ïí»É ÏáéáõÙå³óí³Í ãÇÝáíÝÇÏÝ»-ñÇ ÙÇ ³ÙµáÕçµ³Ý³ÏÇó:

²ÜÒÜ²Î²Ü Î²ä ºðÆ ìºð²òàôØ

²ÛÝ¹»åù»ñáõÙ, »ñµ å»ï³Ï³ÝãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÁ »ñÏ³ñ Å³Ù³Ý³Ï ëå³ë³ñÏáõÙ »Ý ÙÇ¨ÝáõÛÝ Ñ³-×³ËáñÁ¹Ý»ñÇÝ, ÝáõÛÝÇëÏ ³Ý·Çï³Ïó³µ³ñ Ï³ñáÕ »Ý Í³·»É, Ñ³ñ³µ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñ, áñáÝù ¹áõñë »Ý ·³ÉÇë½áõï ·áñÍÝ³Ï³Ý, å³ßïáÝ³Ï³ÝÑ³ñ³µ»-ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ßñç³Ý³ÏÝ»ñÇó: Ø³ñ¹ÇÏ ÁÝÏ»ñ³ÝáõÙ »Ý, Çñ³ñÑÛáõñ»Ý ·ÝáõÙ, Ñ³Ý¹ÇåáõÙ»Ý áã å³ßïáÝ³Ï³Ý ÙÇç³í³ÛñáõÙ: ÜÙ³Ý ¹»åù»ñáõÙ ÝáõÛÝÇëÏ³Ù»Ý³ ³½ÝÇí å»ï³Ï³Ý å³ßïáÝÛ³Ý Çñ»Ý å³ñ-ï³íáñí³Í ¿ ½·áõÙ ßÝáñÑ³Ï³É ÉÇÝ»É áõß³¹ñáõ-ÃÛ³Ý¹ñë¨áñáõÙÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ: ²Ûë ÑÇÙÝ³Ñ³ñóÁ Ï³-ñ»ÉÇ¿ÉáõÍ»É»ñÏáõ»Õ³Ý³ÏáÍ:

Ü³Ë` ·áñÍÝ³Ï³Ý Ñ³ñ³µ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ï³-ñ»ÉÇ¿¹ÇÙ³½ñÏ»É, áñå»ë½Ç Ñ³×³ËáñÁ¹Ý»ñÁ ãÇÙ³-Ý³Ý, Ã» áí¿ ÏáÝÏñ»ï ½µ³ÕíáõÙ Çñ»Ýó ·áñÍáí: êÇÝ·³ åáõñáõÙ, ûñÇÝ³Ï, Ù³ùë³Ï»ïáí ³ÝóáõÙÁ ½·³ÉÇáñ»Ý³ñ³·³ó³í Ñ³Ù³Ï³ñ·ÇãÇ Ý»ñ¹ñÙ³Ý ßÝáñÑÇí, ÇÝãÁ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ¿ ï³ÉÇë Ý³¨ë³ÑÙ³Ý»É ³åñ³ÝùÝ»ñÇ Ù³ùë³½»ñÍÙ³Ý Å³Ù-Ï»ïÝ»ñÁ: ÜÙ³Ý Ùáï»óáõÙ »Ý áñ¹»·ñ»É Ý³¨ ÙÇ ß³ñù ³ÛÉ »ñÏñÝ»ñ: ºÃ» áñáß³ÏÇ Å³Ù³Ý³Ï³ÁÝ-Ã³óùáõÙ ³åñ³ÝùÁ Ù³ùë³ÛÇÝ ëïáõ·áõÙ ãÇ ³Ó-ÝáõÙ, í»ñ³ÑëÏáÕÙ³ñÙÇÝÝ»ñÁµ³ó³ïñáõÃÛáõÝÝ»ñ »Ý å³Ñ³ÝçáõÙ: ºí ù³ÝÇáñ µáÉáñß÷áõÙÝ»ñÁ å»-ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÝ»ñÇ¨ ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÇ ÙÇç¨ Çñ³Ï³Ý³óíáõÙ¿ áã Ã» ³ßË³ï³ë»ÝÛ³ÏáõÙ ³ÛÉ

Ñ³Ù³Ï³ñ·ãÇ ÙÇçáóáí, ³å³ ³ÝÓÝ³Ï³Ý ß÷áõÙÁ µ³ó³éíáõÙ ¿: öáë ï Ç ÙÇçáóáí ·áñÍ»ñÇ í³ñáõÙÁ ¨ë`Ñ³í»ÉÛ³ÉÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÝ»ñ¿ë ï »ÕÍáõÙÑ³-Ù³å³ï³ëË³Ý ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·»ñÁ ¹ÇÙ³½ñÏ»Éáõ Ñ³Ù³ñ:

ºñÏñáñ¹. ³ßË³ï³ÏÇóÝ»ñÇ Ï³½ÙÁ Ï³ñ»ÉÇ ¿ å³ñµ»ñ³µ³ñ ÷á÷áË»É, áñå»ë½Ç Ù³ñ¹ÇÏ »ñÏ³ñ Å³Ù³Ý³Ï ãÙÝ³Ý §Ëáó»ÉÇ¦ ï»Õ»ñáõÙ: ²ÛëÇ ¹»å-ùáõÙ, ³ÝßáõßÏ ³ÝËáõë³÷»ÉÇ »Ý áñáß³ÏÇ Ïá-ñáõë ï Ý»ñÁ, ù³ÝÇ áñ Ù³ñ¹ÇÏ ³ñ¹»Ý áñáß³ÏÇ ÷áñÓ »Ý Ó»éù µ»ñáõÙ Ý³ËÏÇÝ ³ßË³ï³ï»ÕáõÙ: ²ÛÝáõ³Ù»Ý³ÛÝÇí, ¹³ Ñ»Ýó ³ÛÝ Ïáñáõë ï Ý»ñÝ »Ý, áñáÝù ³ÝÑñ³Å»ßï ¿ í³Õûñáù Ñ³ßíÇ ³éÝ»É Ï³-é³í³ñÙ³Ý éÇë Ï»ñáõÙ: ºÃ» ³ßË³ï³ÏÇóÝ»ñÁ Ùßï³å»ë Ï³Ù »ñÏ³ñ Å³Ù³Ý³Ï ÙÝ³Ý ÙÇ¨ÝáõÛÝ å³ßï áÝÝ»ñáõÙ, Ïáñáõë ï Ý»ñÁ, Áë ï ³Ù»Ý³ÛÝÇ, ß³ï ³í»ÉÇ Ù»Í ÏÉÇÝ»Ý:

Ì»ñç³å»ë, Ï³ñ»ÉÇ ¿Ý»ñ·ñ³í»É»ññáñ¹ ÏáÕ-Ù»ñÇÝ: ºñÏñÝ»ñÇó Ù»Ïáõù Ñ³ñÏ³ÛÇÝ Ñ³Ù³Ï³ñ-·áõÙ Ïáéáõåóç³ÛÇ Ù³Ï³ñ¹³ÏÁÑ³çáÕí»ó½·³ÉÇ-áñ»ÝÝí³½»óÝ»É`Ñ³×³Ëáñ¹Ý»ñÇÝ å³ñï³íáñ»ó-Ý»Éáí Ñ³ñÏ³ÛÇÝ µáÉáñ ÙáõÍáõÙÝ»ñÁ Ï³ï³ñ»É ÉÇ³-½áñí³Í µ³ÝÏÇ ÙÇçáóáí, ÇÝãáí Ñ³ñÏ³ÛÇÝ Í³é³-ÛáõÃÛ³Ý ³ßË³ï³ÏÇóÝ»ñÇÝ ³½³ï»óÇÝ ¹ñ³Ù ÁÝ-¹áõÝ»Éáõ ·áñÍ³éáõÛÃÇó:

ø²Ô²ø²òÆ²Î²Ü Ê²ðîÆ²Üºð

ø³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ë³ñïÇ³Ý»ñÁ ³é³çÇÝÁ ëï»ÕÍí»óÇÝ Ø»Í ´ñÇï³ÝÇ³ÛáõÙ ¨ ³ñ³·áñ»Ý ï³ñ³Íí»óÇÝ áÕç ³ßË³ñÑáõÙ: Ø»Í ´ñÇï³ÝÇ³-ÛáõÙ ³½·³ÛÇÝ Ë³ñïÇ³Ý»ñÁ ÁÝ¹·ñÏáõÙ »Ý å»ï³-Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³ÛÝåÇëÇ Ï³ñ¨áñ³·áõÛÝ áÉáñïÝ»ñ, ÇÝãåÇëÇù»Ý¹³ï³ñ³ÝÝ»ñÁ, ³éáÕç³-å³ÑáõÃÛ³Ý ³½·³ÛÇÝ Í³é³ÛáõÃÛáõÝÁ ¨ ³ñïáÝáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇ áõ ³é³ÝÓÝ³ßÝáñÑÝ»ñÇ í³ñááõÃÛáõÝÁ: Ê³ñïÇ³Ý»ñÁ ë³ÑÙ³ÝáõÙ »Ý Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ù³ïáõóÙ³Ý ã³÷áñáßÇãÝ»ñÁ ¨ µáÕáùÝ»ñÇ Ý»ñÏ³-Û³óÙ³Ý Ï³ñ·Á ³ÛÝ ¹»å ù»ñáõÙ, »ñµ ÝßÍ³Í ã³÷á-ñáßÇãÝ»ñÁ ã»Ý å³Ñå³ÝíáõÙ:

¶áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý Ñ³ïáõÏ Ë³ñïÇ³Ý»ñ, áñáÝù í»ñ³µ»ñáõÙ »Ý ï»Õ³Ï³ÝÙ³Ï³ñ¹³ÏÇÍ³-é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ, ³Û¹ Ãíáõù` ï»ÕÇ µÅÇßÏÝ»ñÇ, ÑÇ-í³Ý¹³ÝáóÝ»ñÇ, ¹åñáóÝ»ñÇ, ëáóÇ³É³Ï³Ý Í³é³-ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇ åñ³Ï ïÇÏ³ÛÇÝ: ºÃ» ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÁ Çñ³½»Ï »Ý ïñ³Ù³¹ñíáÕ Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ã³-÷áñáßÇãÝ»ñÇÝ ¨ ·Çï»Ý` áõÙ ¨ ÇÝãå»ë µáÕáù»Ý ³Û¹ ã³÷áñáßÇãÝ»ñÇ Ë³ËïÙ³Ý ¹»åùáõÙ, ³å³ Ñ³-Ù³å³ï³ëË³Ý ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ Ù³Ýñ Ïá-éáõåóÇ³Ûáí ½µ³Õí»ÉÁ ¹³¹³ñáõÙ¿ ³Ýíï³Ý·ÉÇ-Ý»Éáõó[11]:

Ùßí³Í Ë³ñïÇ³Ý»ñÁ áõÕÕ³ÏÇ ·áñÍáÕáõÃÛ³Ý ³Ïï»ñ »Ý. »ÝÃ³¹ñíáõÙ¿, áñ ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÁ Çñ»Ýù»Ý å³Ûù³ñÙÕ»Éáõ Ë³ñïÇ³Ý»ñáí»ñ³ßË³-íáñí³Í Çñ»Ýó Çñ³íáõÝùÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ ¨ Ïû·ï³-·áñÍ»Ý µáÕáù Ý»ñÏ³Û³óÝ»Éáõ Ý³Ë³ï»ëí³Í ÁÝ-Ã³ó³Ï³ñ·»ñÁ µáÉáñ ³ÛÝ ¹»åù»ñáõÙ, »ñµ Ýñ³Ýó Ù³ïáõóíáõÍ³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ã»Ý Ñ³Ù³å³ï³ë-Ë³ÝáõÙ ã³÷áñáßÇãÝ»ñÇÝ: ²ÛëåÇëáí, Çñ»Ýó ·áñ-Í³éáõÛÃÝ»ñÁ å³ïß³× Ï³ï³ñ»Éáõ ÝÏ³ï³éáõ-Ùáí, å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓ³Ýó íñ³ ·áñÍ³¹ñíáõÙ¿ áã ³ÛÝù³Ý Çñ³í³µ³Ý³Ï³Ý, áñù³Ý Ñá·»µ³Ý³-Ï³Ý ×ÝßáõÙ: ê³Ï³ÛÝ ³ñ¹»Ý ³ÛÝ ÷³ëïÁ, áñ Í³-é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ù³ïáõóÙ³Ý Ù³Ï³ñ¹³ÏÇ »ñ³ß-ËÇùÝ»ñÁ ÷³ÏóÍ³Í »Ý å»ï³Ï³Ý ÑÇùÝ³ñÏÝ»ñÇ å³ïÇÝ, ÝßÝ³Ý³ÏáõÙ¿, áñ ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÁ ÙÇßï ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý Í³ÝáÃ³Ý³Éáõ ¹ñ³Ýó Ñ»ï:

Êñ³Ëáõë»Éáí ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÇÝ å³Ñ³Ýç»É å³ïß³×Ù³Ï³ñ¹³ÏÇ Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñ, í»ñ³Ñë-ÏáÕ Ù³ñÙÇÝÝ»ñÁ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ »Ý ëï³ÝáõÙ Ñ»ï¨»Éáõëï³óíáÕµáÕáùÝ»ñÇù³Ý³ÏÇÝ¨³ÑÑñ³-Å»ßï ÙÇçáóÝ»ñ Ó»éÝ³ñÏ»É ÛÝ Ñ³ëï³ïáõÃÛáõÝ-Ý»ñÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ, áñáÝó ³ßË³ï³ÝùÝ ³é³í»É ß³ï ¹Å·áÑáõÃÛáõÝÝ»ñ¿Ñ³ñáõóáõÙ:

ÆÜî ºðÜºî Æ ú¶î²¶àð Ì àôØÀ

ØÇ³Ý·³Ù³ÛÝ ³ÏÝÑ³Ûï¿, áñ ÇÝï»ñÝ»ïÁ ûµ-Û»Ïï Çíáñ»Ý Ïñ×³ïáõÙ¿ ³ñïáÝ³·ñ»ñÇ¨ ÃáõÛÉï-íáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ïñ³Ù³¹ñÙ³ÝÁÝÃ³óùáõÙÑÝ³ñ³íáñ ã³ñ³ß³ÑáõÙÝ»ñÇ ÃÇíÁ: ê³Ï³ÛÝ ÐÝ¹Ï³ëï³ÝÇ ÷áñÓÁ, ûñÇÝ³Ï, óáõÛó¿ï³ÉÇë, áñ Ïáéáõåóç³Ûáí í³ñ³Ïí³Í ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»óáÕ Ñ³Ù³Ï³ñ·Á ûÝ-É³ÛÝ é»ÅÇÙÇ ï»Õ³÷áË»ÉÁ¨ ³ÛÝ §¿É»Ï ïñáÝ³ÛÇÝ Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝ¦ Ïáã»ÉÁ` ³Ù»Ý¨ÇÝ ¿É µ³í³ñ³ñ ã¿: ÆÝï»ñÝ»ïÇ µáÉáñ ³é³í»ÉáõÃÛáõÝÝ»ñÝ û·ï³-·áñÍ»Éáõ Ñ³Ù³ñ ³ÝÑñ³Å»ßï¿µ³ñ»÷áË»É¨í»-ñ³Ï³½Ù³Ï»ñå»É ³ßË³ï³ÝùÝ»ñÇáõ ·áñÍáõÝ»áõ-Ã³ÝáÕçÏ³ñ·Á:

ê»áõÉáõÙù³Õ³ù³óÇÝ»ñÇ ¹ÇÙáõÙÝ»ñÇ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï ÙßÏÙ³ÝûÝÉ³ÛÝ³ÛÇÝ Ï³ñ·Á (OPEN) ëï»ÕÍí»É¿ñ ù³Õ³ù³ÛÇÝ Ï³é³í³ñÙ³Ý Ñ³Ù³-Ï³ñ·Ç Ã³÷³ÝóÇÏáõÃÛáõÝÝ ³å³Ñáí»Éáõ Ñ³Ù³ñ, ÇÝãÝ Çñ³Ï³Ý³óíáõÙ¿ñù³Õ³ù³óÇÝ»ñÇ ·áñÍ»ñÇ ùÝÝáõÃÛ³Ý Ó·Ó·áõÙÝ»ñÁ¨ Ã»ñ³óáõÙÝ»ñÁ í»ñ³ó-Ý»Éáõ ×³Ý³å³ñÑáí: ÆÝï»ñÝ»ïÇ û·ï³·áñÍÙ³Ý íñ³ ÑÇùÝí³Í ³Ûë Ñ³Ù³Ï³ñ·Á ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ¿ï³ÉÇë ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÇÝ í»ñ³ÑëÏ»Éáõ ÃáõÛÉï íáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇ áõ Ñ³Ù³Ó³ÛÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ í»ñ³µ»ñÛ³É Çñ»Ýó ¹ÇÙáõÙÝ»ñÇ ÁÝÃ³óùÁ ³ÛÝ µáÉáñ ¹»åù»ñáõÙ, »ñµ Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹ñë¨áñáõÙÝ»ñÁ ³é³í»É ÑÝ³ñ³-íáñ »Ý, ¨ Å³Ù³Ý³ÏÇÝ µáÕáù Ý»ñÏ³Û³óÝ»É Ë³Ëï í³Í Å³ÙÏ»ïÝ»ñÇÏ³å³ÏóáõÃÛ³Ùµ: Ð³Ù³-å³ï³ëË³Ý í»µ-Ï³ÛùÇ ³ÛÓ»ÉáõÝ»ñÇ ù³Ý³ÏÁ ûñ»Ï³Ý 2000 Ù³ñ¹áõó ³í»ÉÇ¿[12]:

§äà¼ÆîÆì ÈèàôÂÚàôÜ¦

´áÉÇíÇ³ÛáõÙ í»ñç»ñë Çñ³Ï³Ý³óí³Í µ³ñ»-÷áËáõÙÝ»ñÇ ³ñ¹ÛáõÝùáõÙ, Ù³ëÝ³íáñ³å»ë, Ññ³-å³ñ³Ïí»É ¿ Ù³Ýñ³Ù³ëÝ ï»Õ»Ï³ï íáõÃÛáõÝ å»-ï³Ï³Ý ÑÇÙÝ³ñÏÝ»ñÇ ³ßË³ï³ÝùÇ ¨ ÙáõÍíáÕ µá-Éáñ ïáõñù»ñÇ áõÙ³ùë»ñÇ Ù³ëÇÝ: ²ÛÅÙ å»ï³Ï³Ý µáÉáñ ÑÇÙÝ³ñÏÝ»ñáõÙ å»ïù¿÷³ÏóÍ³ÉÇÝ»Ý ï»-Õ»Ï³ï í³Ï³Ý µÛáõÉ» ï»ÝÝ»ñ, áñáÝóáõÙ Ãí³ñÏíáõÙ »Ý å³Ñ³Ýçíáõ µáÉáñ ÷³ëï³ÃÕÃ»ñÁ ¨ ÁÝÃ³ó³-Ï³ñ·»ñÁ, ÇÝãå»ë Ý³¨ ÝßíáõÙ ¿ Ýñ³Ýó Ñ³Ù³ñ Ùáõíáõ å»ï³Ï³Ý ïáõñù»ñÇ ×ß·ñÇï ·áõÙ³ñÁ: ²Ûë Ï³ñ·ÁÝå³ï³Ï³áõÕÕí³Í¿Ï³ÝËáõ Ï³ß³-é³Ï»ñáõÃÛáõÝÁ å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó ¨ Ó»ñµ³½³ ï í»Éáõ §ÙÇçÝáñ¹Ý»ñÇó¦, áñáÝù û·ÝáõÙ ¿ÇÝù³Õ³ù³óÇÝ»ñÇÝ§³ñ³·³óÝ»É¦ ·áñÍÁÝÃ³óÁ:

´³óÇ ³Û¹, Ý»ñ¹ñí³Í¿§åá½ÇïÇí ÉéáõÃÛ³Ý¦ åñ³Ïï ÇÏ³Ý: ²ÛÝ Ï³Û³ÝáõÙ¿Ýñ³ÝáõÙ, áñÙ³ëÝ³-·Çï³Ï³Ý ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý ³ñïáÝ³·ñÇ, ³íïáï-ñ³Ýëåáñï Ç ·ñ³ÝóÙ³Ý ÷³ëï³ÃÕÃ»ñÇ Ï³Ù å»-ï³Ï³Ý ³ÛÉ íÏ³Û³Ï³ÝÝ»ñÇ áõ ï»Õ»Ï³ÝùÝ»ñÇ ëï³óÙ³ÝÑ³Ù³ñ¹ÇÙ³Í ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÁÑ³Ù³ñ-íáõÙ»Ý å³Ñ³Ýç³Í ÷³ëï³ÃÕÃ»ñÁëï³ó³Í,»Ã»¹ÇÙáõÙÇ Ý»ñÏ³Û³óÙ³Ý å³ÑÇó 15 ûñí³ ÁÝÃ³ó-ùáõÙ Ù»ñÅáõÙ ãÇ Ñ»ï¨áõÙ: ´áÉÇíÇ³ÛáõÙ µáÉáñÇÝ ¿ Ñ³Ûï ÝÇ, Ã» ÇÝã¿ÝßÃ³Ý³ÏáõÙ §»Ï»ù í³ÕÁ¦ ³ñï³-Ñ³Ûï áõÃÛáõÝÁ` ¹³ ÝßÃ³Ý³ÏáõÙ ¿` §³é³Ýó ÷áÕÇã·³ù¦: ´³ñ»÷áËáõÙÇó Ñ»ïáù³Õ³ù³óÇÝ, Éë»ÉáÍ §»Ï»ù í³ÕÁ¦, áõÕÕ³ÏÇ Ïëå³ëÇ 15 ûñ, ÇëÏ Ñ»ïáÏû·ïíÇ §åá½ÇïÇí ÉéáõÃÛ³Ý¦ Ï³ÝáÝÇó, »Ã», ÇÑ³ñÏ», ³Û¹ ÁÝÃ³óùáõÙ ÑÇÙÝ³íáñí³Í Ù»ñÅáõÙ ãÇ ëï³ó»É:

ÆÝã Ëáëù, ÑÝ³ñ³íáñ¿Ý³¨, áñ ³ñïáÝ³·Çñ Ï³ÙÃáõÛÉïíáõÃÛáõÝ ³ÏÝÏ³ÉáÕ ÇÝã-áñÙ»ÏÁ, áñÝ ³Û¹ Çñ³íáõÝùÁ ãáõÝÇ, ÏÏ³ß³éÇ å³ßïáÝÛ³ÛÇÝ, áñå»ë-½Ç Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý ¹ÇÙáõÙÁ §ÏáñãÇ¦, ¨ ³Û¹ ×³-Ý³Ý³å³ñÑáí ëï³Ý³ó³ÝÏ³ÉÇÝ: §äá½Çï Çí Ééáõ-ÃÛ³Ý¦ Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç ·áñÍáÕáõÃÛ³Ý å³ÛÙ³ÝÝ»ñáõÙ Ï³ñ¨áñ¿í»ñ³ÑëÏ»É ³Û¹ëÏ½µáõÝùÇó û·ï í»Éáõ µá-Éáñ ¹»åù»ñÁ` Ñ³Ùá½í»Éáõ Ñ³Ù³ñ, áñ ¹ñ³ÝóÇó Ûáõ-ñ³ù³ÝãÛáõñÇ Ñ³Ù³ñ Ï³Ý µ³í³ñ³ñ å³ï×³éÝ»ñ, ³ñÅ³Ý³Ñ³í³ï µ³ó³ïñáõÃÛáõÝ, ¨ áñ ÝÙ³Ý µ³ÝÁã³÷³½³Ýó Ñ³×³Ë³ÏÇ ãÇ Ï³ï³ñíáõÙ áñ¨¿ Ù»Ï µ³ÅÝáõÙ Ï³Ù ÙÇ¨ÝáõÛÝ ³ÝÓ³Ýó Ñ»ï Ï³åí³Í:

Ð³Ù³ßË³ñÑ³ÛÇÝ µ³ÝÏÇ Ï³ñÍÇùáí` å»ï³-Ï³Ý ³Ù»Ý³Ï³ñ¨áñ ÇÝëïÇï áõïÝ»ñÇó Ù»ÏÁ åñá-ý»ëÇáÝ³É¨É³í ÷³ëï³ñÏí³Í å»ï³Ï³Ý Í³é³-ÛáõÃÛáõÝÝ¿, áñÇßñç³Ý³ÏÝ»ñáõÙ ³ßË³ï³ÏÇóÝ»ñÇ ÁÝïñáõÃÛáõÝÁ¨ ³é³çË³Õ³óáõÙÁ ÑÇÙÝí³Í¿áã Ã» Ñáí³Ý³íáñãáõÃÛ³Ý, ³ÛÉ Ã»ÏÝ³ÍáõÇ áñ³Ï³íáñ-Ù³Ý¨ Çñ³Ï³Ý ³ñÅ³ÝÇùÝ»ñÇ íñ³: ²ñ¹ÛáõÝ³í»ï ³ßË³ïáÕ å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛáõÝÁ áã ÙÇ³ÛÝ Ñ³-Ï³½¹áõÙ¿ Ù³Ýñ Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹ñë¨áñáõÙÝ»ñÇÝ, ³ÛÉ¨ Ï³¹ñ»ñ¿Ý³Ë³å³ïñ³ëïáõÙ ³ÛÝ ÑÇÙÝ³ñÏ-Ý»ñÇó ß³ï»ñÇ Ñ³Ù³ñ, áñáÝù Ñá·»Ý ï³ÝáõÙ å»-ï³Ï³Ý Ï³éáõÛóÝ»ñÇ ³ßË³ï³ÏÇóÝ»ñÇ ³ñÑ»ë-ï³í³ñÅáõÃÛ³Ý ¨ ³½ÝíáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ: ²Û¹åÇëÇ ÑÇÙÝ³ñÏÝ»ñÇó »Ý ýÇÝ³ÝëÝ»ñÇ ¨ Ù³ñ¹Ï³ÛÇÝ é»-ëáõñëÝ»ñÇ Ý³Ë³ñ³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, å»ï³Ï³Ý ³×áõñ¹³ÛÇÝ Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÝ»ñÁ, å³ÛÙ³Ý³·ñ»ñ ïñ³Ù³¹ñ»Éáõ Ñ³ñóáí Ñ³Ûï»ñÁ ·Ý³Ñ³ïáÕ ï»Ë-ÝÇï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, Ñ³ßí³å³Ñ³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÝ áõ ³ñï³ùÇÝ ¨ Ý»ñùÇÝ ³áõ¹Ç-ïÇµ³ÅÇÝÝ»ñÁ: ²Û¹áõÑ³Ý¹»ñÓ, å»ï³Ï³Ý Í³é³-ÛáõÃÛ³Ý µ³ñ»÷áËÙ³Ý áõÕÕáõÃÛ³Ùµ ³í»ÉÇ ù³Ý 60 »ñÏñÝ»ñÇÝ Ð³Ù³ßË³ñÑ³ÛÇÝ µ³ÝÏÇ ÏáÕÙÇó óáõÛó ïñí³Í û·ÝáõÃÛáõÝÁ íÏ³ÛáõÙ¿, áñ ³Û¹ ÏáÝÏñ»ï áÉáñïáõÙ ³é³çÁÝÃ³óÇ ï»Ùå»ñÁ, áñå»ë Ï³ÝáÝ, ã³÷³½³Ýó¹³Ý¹³Õ»Ý[13]:

²ðîàÜ²¶ðºðÆ ºì ÂàôÚÈî ìàôÂÚàôÜÜºðÆ îð²Ø² ¸ðØ²Ü Ð²Ø²Î²ð¶àôØ Îàèàôà òÆ²ÚÆ ¸ºØ ä²Úø²ðÆ¶àð ÌàÔàôÂÚàôÜÜºðÆ Ìð²¶Æð

²ÝóáõÙ³ÛÇÝ ÷áõÉÇ ïÝï»ëáõÃÛ³Ùµ»ñÏñÝ»ñÇó Ù»ÏáõÙ ³é³ç³ï³ñ áã Ï³é³í³ñ³Ï³Ý Ï³½Ù³-Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇó Ù»ÏÁ Ó¨³Ï»ñå»É¿ ·áñÍáõÝ»áõ-ÃÛ³Ý ³ñïáÝ³·ñÙ³Ý áÉáñïáõÙ Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ Ñ»ï¨Û³É Íñ³·ÇñÁ:

«Անհրաժեշտ է օրենսդրորեն կարգավորել գործունեության այն տեսակները, որոնց համար պահանջվում են արտոնագրեր և թույլտվություններ, ընդ որում, արտոնագրերի և թույլտվությունների տրամադրման բոլոր ընթացակարգերն ու կանոնները պետք է սահմանվեն բուն օրենքով, այլ ոչ թե ենթաօրենսդրական կամ հատուկ ակտերով: Առաջարկվող գործողությունները ներառում են

- *Այպիսի գործունեության սահմանափակում միայն այն դեպքերում, որտեղ դա հույժ անհրաժեշտ է: Նման դեպքերում պետք է ապահովվեն տրանսպարենտության ավելի հուսալի երաշխիքներ: Արտոնագրեր և թույլտվություններ տվող հիմնարկների գործունեությունը պետք է ենթահաշվետու լինի հասարակայնությանը:*
- *Արտոնագրման կամ թույլտվություն տրամադրելու օրենսդրորեն չսահմանված ցանկացած կարգի արգելում:*
- *Արտոնագրման կամ թույլտվություն տրամադրելու կարգը կարգավորող գոյություն ունեցող բոլոր դրույթների, կանոնների, հրահանգների վերացում:*
- *Այն բոլոր իրավաբանական դրույթների վերացում, որոնց համաձայն արտոնագրերի և թույլտվությունների տրամադրումը թողնվում է իշխանության մարմինների հայեցողությանը: (Դրա օրինակներից մեկն է հանդիսանում «Մրցակցության պաշտպանության մասին» օրենքի գոլազդին նվիրված բաժինը, ևս մեկ օրինակ է ՁԼՄների մասին օրենքի նախագիծը և այլն):*

- *Արտնագիր կամ թույլտվություն տրամադրելու մերժման դեպքերում վերահսկողության հնարավորությունների ընդլայնում:*

Վարչական ընթացակարգերի կատարման վերաբերյալ հիմնական պահանջների սահմանում

- *Արտաքին առևտրի ոլորտում՝ Եվրոպական միության և Առևտրի համաշխարհային կազմակերպության առջև երկրի ստանձնած պարտավորությունների իրականացում:*
- *Ֆինանսների և Արժութային խորհրդի հետ, կապված՝ ԱՄՀ-ին անդամակցելու կապակցությամբ երկրի ստանձնած պարտավորությունների, այդ թվում ԱՄՀ Կանոնադրության VIII հոդվածի, իրականացում: Դրա արդյունքը կիանդիսանա պետական կառավարման մեթոդների ու ձևերի կատարելագործումը և արդյունավետության բարձրացումը, իսկ որպես հետևանք բնակչությանը պետական ծառայությունների ավելի որակյալ տրամադրումը: Այս արդյունքին հասնելուն նպաստելու է կառավարման վերաբերյալ որոշակի պարտադիր պահանջների ներկայացումը, որոնք առնչվում են որոշումներ կայացնելու գործընթացին (օրինակ՝ որոշումների կայացում, ընդունված որոշումների հրապարակման ձևեր և այլն): Կոռուպցիայի մակարդակի վրա այս բոլոր քայլերի ազդեցության գնահատման համար կարելի է մշակել և կենսագործել փորձնական նախագիծ ոչ մեծ կամ միջին չափերի բնակավայրերից մեկում:*

Օրենսդրության փոփոխություն՝ իշխանություններին անունից սուբյեկտիվ որոշումներ կայացնելու հնարավորությունների կրճատման նպատակով»:

Ì»ñÁ ÝßÍ³Í Ýå³ï³ÏÝ»ñÇÝ Ï³ñ»ÉÇ ¿ Ñ³ëÝ»É ¹ÇëÏñ»óÇáÝ ÉÇ³½áñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Çñ³·áñÍÙ³Ý Ñ»ï Ï³åí³Í Çñ³íáõÝùÝ»ñÇ, å³ñï³Ï³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¨ ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·»ñÇ Ñëï³Ï µÝáñáßÙ³Ùµ áõÓ¨³Ï»ñåÙ³Ùµ, ÇÝãå»ë Ý³¨ Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ÏÛ³Ýùáõù å»ïáõÃÛ³Ý ¹»ñÇ ïÝï»ë³Ï³Ý ÑÇùÝ³-íáñÙ³Ý í»ñ³Ý³ÛÙ³Ý×³Ý³å³ñÑáí:

§äºî²Î²Ü Ì²è²ÚàôÂÚ²Ü Ø²êÆÜ¦ úðºÜøÆ ÀÜ¸àôÜàôØ

ÜÙ³Ý ûñ»ÝùÁ å»ïù ¿ Ñëï³Ïáñ»Ý ë³ÑÙ³ÝÇ å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÝ»ñÇ Çñ³íáõÝùÝ»ñÁ, å³ñï³-Ï³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ¨ å³ï³ëË³Ý³ïáõÃÛáõÝÁ: ²ÛëÏ³å³ÏóáõÃÛ³Ùµ Ïáéáõåóç³ÛÇ ë³ÝÓ³Ñ³ñÙ³Ý Ñ³Ù³ñÏ³ñáÕ »Ý Ó»éÝ³ñÏí»É Ñ»ï¨Û³É ù³ÛÉ»ñÁ՝

- *Պետական բոլոր մակարդակների ծառայողների ուսուցանում և պատրաստում, ինչպես նաև վարքի հիմնական հասակ կանոնների և կոդեքսների մշակում:*
- *Պետական ծառայողների կողմից իրենց ունեցվածքի և եկամուտների, ընտանիքի անդամների եկամուտների և ունեցվածքի մասին հայտարարագրերի պարտադիր ներկայացում (նույնը սահմանվում է նաև խորհրդարանի անդամների նկատմամբ): Այդ կարգի տեղեկատվություն ստացող և ստուգող մարմինները պետք է, իրենց հերթին, լիազորություն ունենան պետական ծառայողներից պահանջելու նրանց եկամուտների և ունեցվածքի օրինական ծագման ապացույցներ՝ փոխանակ դրանց ապօրինությունն ապացուցելու իրենց վրա դրված պարտականության: Նման լիազորությունը կարող է տրվել կամ նախարարության տեսչական մարմիններին, կամ ազգային այնպիսի մարմիններին, ինչպիսիք են ֆինանսական ոստիկանությունը կամ ֆինանսական իրավախախտումների հետաքննման վարչությունը:*
- *Պետական ծառայողների կողմից նվերներ ստանալու կանոնների սահմանում և դրանք կիրառելու ստուգում՝ ներքին վերահսկիչ մեխանիզմների միջոցով:*
- *Բարձրաստիճան պետական ծառայողների ֆինանսական և ունեցվածքային դրության տրանսպարենտության ապահովման նպատակով պետական ռեգիստրի ստեղծում:*
- *Շահերի կոնֆլիկտի կանխարգելում:*

Ներքին վերահսկողության արդյունավետության բարձրացման նպատակով պետական ծառայողների գործունեության արդյունավետության գնահատման համակարգի ստեղծում՝ ներառյալ կարգապահական միջոցներ:

Ì»ñ³ÑëÏÇã ·áñÍ³éáõÛÃÝ»ñÁ Ï³ñ»ÉÇ ¿ Ñ³ÝÓÝ»É å»ï³Ï³Ý Ï³é³í³ñÙ³Ý ·áñÍ»ñáí Ý³Ë³ñ³-ñÇ ³ßË³ï³Ï³½ÙÇ Ñ³ïáõÏ µ³ÅÝÇÝ:

Պետական ծառայողների աշխատանքի վարձատրության կատարելագործում, զուգորդված վերահսկողության արդյունավետ մեխանիզմներով և գործունեության արդյունավետության գնահատմամբ:

Ì»ñáÝßÛ³É ÙÇçáó³éáõÙÝ»ñÁ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ Ï ï³Ý ³Ùñ³åÝ¹»É å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÝ»ñÇ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý ÷³ëï³ñÏí³ÍáõÃÛáõÝÁ ¨ µ³ñÓñ³óÝ»É Ýñ³Ýó ëáóÇ³É³Ï³Ý Ï³ñ·³íÇ×³ÏÁ:

Ներքին կանոնակարգի և մանրամասն հրահանգների սահմանում:

Üßí³Í Ýå³ï³ÏÇÝ Ñ³ëÝ»Éáõ Ñ³Ù³ñ ³ÝÑñ³-Å»ßï ¿, áñå»ë½Ç å»ï³Ï³Ý Ñ³ëï³ïáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ»ï ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÇ ÷áËÑ³ñ³µ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ í»ñ³µ»ñáÕ Ï³ÝáÝÝ»ñÝáõ Ññ³Ñ³Ý·Ý»ñÁ ÉÇÝ»Ý Ñ³Ý-ñ³Ù³ïã»ÉÇ, ÇÝãå»ë Ý³¨ ÑÝ³ñ³íáñÇÝë å³ñ½, Ñ³ëÏ³Ý³ÉÇ ¨ Ù³Ýñ³Ù³ëÝ: ¼³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ï-

í³ÙÇçáóÝ»ñáõÙ ¹ñ³Ýó Ññ³å³ñ³ÏáõÙÁ ÃáõÛÉ Ï ï³ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÇÝ ³í»ÉÇ É³í ÇÙ³Ý³É Çñ»Ýó Çñ³-íáõÝùÝ»ñÇ ¨ å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÝ»ñÇ å³ñï³Ï³-ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ: ²Û¹åÇëáí ¨º Ï³ÝáÝÝ»ñÁ, ¨º Ññ³Ñ³Ý·Ý»ñÁ ¿É³í»ÉÇ Ïå³ñï³íáñ»óÝ»Ý å»ï Í³-é³ÛáÕÝ»ñÇÝ, ÇëÏ ¹ñ³Ýó ×Çßï Ï³ï³ñáõÙÁ ³ñ·»Éù ÏÑ³Ý¹Çë³Ý³ Ï³Ù³Û³Ï³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¨ù³Õ³ù³-óÇÝ»ñÇ Çñ³íáõÝùÝ»ñÇ Ë³Ë ïáõÙÝ»ñÇ ¹»Ù:

Կոռուպցիային մասնակից պետական ծառայողների հանդեպ տարբեր մասշտաբների և ձևերի միջոցների ու սանկցիաների իրավաբանական կարգավորումը:

²ÝÑñ³Å»ßï ¿Ñá· ï³Ý»É ÇÝãå»ë ùñ»³Ï³Ý, ³ÛÝå»ë ¿É Ï³ñ·³å³Ñ³Ï³Ý å³ïÇÅÝ»ñÇ Ñ³Ù³-Ï³ñ·Ç ëï»ÕÍÙ³Ý Ù³ëÇÝ: Æñ³í³µ³Ý³Ï³Ý å³-ï³ëË³Ý³ïíáõÃÛ³Ý ï³ñµ»ñ ï»ë³ÏÝ»ñÇ ³éÏ³-ÛáõÃÛáõÝÁ ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇÝ Ñ»ï Ïå³ÑÇ ÑÝ³ñ³íáñ Ë³Ë ïáõÙÝ»ñÇó: Î³ñ·³å³Ñ³Ï³Ý ÙÇçáóÝ»ñÁ Ï³ñáÕ»Ý Ý»ñ³é»É å³ßïáÝÇ Çç»óáõÙ Ï³ÙÝÛáõÃ³-Ï³Ý å³ï³ëË³Ý³ïíáõÃÛáõÝ ³ÛÝ ¹»åù»ñáõÙ, »ñµ å³ßïáÝÛ³Ý ÏáéáõåóÇáÝ ÝÏ³ï³éáõÙÝ»ñáí å»-ïáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ áã ß³Ñ³í»ï ·áñÍ³ñù¿ Çñ³Ï³-Ý³óñ»É: ²Ûë ³éáõÙáí ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý å³ï³ë-Ë³Ý³ïíáõÃÛáõÝÁ Ñ³Ù³ñíáõÙ¿ ³é³í»É ³ñ¹ÛáõÝ³-í»ï ÙÇçáó:

Նյութական պատասխանատվությունը պետք է նախատեսի համապատասխան պայմանագրի խզման հետ կապված ցանկացած ծախսերի փոխհատուցում:

ØÇ¨ÝáõÛÝ Å³Ù³Ý³Ï, Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹»åù»ñÇ µ³ó³Ñ³Û ïÙ³ÝÁ ûÅ³Ý¹³ÏáÕ å»ï³Ï³Ý Í³é³-ÛáÕÝ»ñÁ å»ïù¿ Ëñ³Ëáõëí»Ý ¨ áñå»ë í³ñÓ³ï-ñáõÃÛáõÝ ëï³Ý³Ý ÏáéáõåóÇ³ÛÇ Ù»ç Ù»Õ³¹ñíáÕ ³ÝÓ³Ýó ÏáÕÙÇó ÙáõÍí³Í ÷áËÑ³ïáõóÙ³Ý Ï³Ù ïáõ·³ÝùÇ áñáß³ÏÇÙ³ëÁ:

Անկախ որոշումների կայացման ապահովման նպատակով օրենսդրորեն արգելել պետական պաշտոնեներ չգրաղեցնել այն անձանց, որոնք դառնում են առևտրային ընկերությունների ղեկավար մարմինների անդամներ:

ÜßÍ³Í ³ñ·»ÉùÇó ó³ÝÏ³ó³Í µ³ó³éáõÃÛáõÝ å»ïù¿ Ù³Ýñ³ÏñÏÇï áõëáõÙÝ³ëÇñíÇ ¨ Ù³Ýñ³-Ù³ëÝ Ï³ñ·³íáñíÇ ûñ»Ýë¹ñáõÃÛ³Ùµ, áñå»ë½Ç, ÙÇ ÏáÕÙÇó, áã ÙÇ ëáÕ³Ýóù ãÃáÕÝíÇ ûñ»ÝùáõÙ, ÇëÏ ÙÛáõë ÏáÕÙÇó` ³ñÑ»ëï³Ï³Ý³ñ·»É³÷³Ïáóã¹³é-Ý³ µ³ñÓñ³Ï³ñ· Ù³ëÝ³·»ïÝ»ñÇÝ å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛ³Ý Ññ³íÇñ»Éáõ Ñ³Ù³ñ:

Պետական ծառայության հիերարխիկ համակարգում պետական պաշտոնյաների համար իրենց ամուսիններին կամ ազգականներին (ընդհուպ մինչև ազգակցության չորրորդ աստիճանը) անմիջական ենթակայության իրավիճակի բացառում:

ÜßÍ³Í ë³ÑÙ³Ý³÷³ÏáõÙÁ Ï³ñáÕ¿ í»ñ³µ»-ñ»ÉÙÇ³ÛÝ ³ÛÝ Çñ³íÇ× ³ÏÝ»ñÇÝ¨ ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»-ñÇÝ, áñï»Õ ÝÙ³Ý »ÝÃ³Ï³ÛáõÃÛáõÝÁ Ï³Ù Ï³ËÍ³-ÍáõÃÛáõÝÝ ³é³ç³ÝáõÙ¿ ·áñÍÝ³Ï³ÝáõÙ, ³ÛÉ áã Ã» µáõÝ å³ßïáÝÇ ³éáõÙáí:

Համապատասխան օրենքներում և կանոններում կադրերի ռոտացիայի մասին դրույթների ընդգրկում:

¸³ ÃáõÛÉ Ï ï³ å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÝ»ñÇÝ, Ñ³-Ù³ÝÙ³Ý ·áñÍ³éáõÛÃÝ»ñáí ³ÛÉ å³ßïáÝÝ»ñ ½µ³-Õ»óÝ»Éáí, å³Ñå³Ý»É Çñ»Ýó áñ³Ï³íáñáõÙÁ, ½³ñ-·³óÝ»É Çñ»Ýó ·Çï»ÉÇùÝ»ñÝ áõ áõÝ³ÏáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, ÙÇ¨ÝáõÛÝ Å³Ù³Ý³Ï Ëáõë³÷»Éáí ÏáÝÏñ»ï Ù³ë-Ý³íáñ ³ÝÓ³Ýó Ñ»ï ÙßïÝ³Ï³Ý ß÷áõÙÝ»ñÇó[14]:

´àÔàø²ðÎàôØ

ì»ñç³å»ë, ¨ëÙ»Ï Ï³ÝË³ñ·»ÉÇã ÙÇçáó¿ ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý å»ï³Ï³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ áñáßáõÙÝ»ñÇ µáÕáù³ñÏÙ³Ý Ù»Ë³ÝÇ½ÙÁ: ²ÛÝ µáÉáñ ¹»åù»ñáõÙ, »ñµù³Õ³ù³óÇÝ Çñ³íáõÝù áõÝÇ ¹ÇÙ»Éáõ ³ñïáÝ³-·Çñ Ï³Ù ÃáõÛÉïíáõÃÛáõÝë ï³Ý³Éáõ Ñ³Ù³ñ, å»ïù¿ Ý³Ë³ï»ëí³Í ÉÇÝÇ Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý Ù»Ë³-ÝÇ½Ù, áñÁ Ýñ³Ý ÃáõÛÉ Ï ï³ µáÕáù³ñÏ»É Çñ Çñ³-íáõÝùÇóû·ï í»Éáõ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÁ Ù»ñÅáÕó³Ý-Ï³ó³Í áñáßáõÙ: ´áÕáùÁ å»ïù¿ áõÕÕíÇ Ù»Ï ³ÛÉ ÑÇÙÝ³ñÏ, ³ÛÉ áã Ýñ³Ý, áñÁ Ï³Ù³óñ»É¿Ý³ËÝ³Ï³Ý áñáßáõÙÁ, ¨ ùÝÝíÇ ³í»ÉÇ µ³ñÓñ³ëïÇ×³Ý å³ß-ïáÝ³ï³ñ ³ÝÓ»ñÇ ÏáÕÙÇó, ù³Ý Ýñ³Ýù, áíù»ñ Ï³Ù³óñ»É »Ý áñáßáõÙÁ: ´áÕáùÁ »ÝÃ³Ï³ ¿ ³ÝÑ³-å³Õ ùÝÝáõÃÛ³Ý, ÇëÏ »Ã» ù³Õ³ù³óÇÝ ¹Å·áÑ¿ Çñ µáÉáùÇ ùÝÝáõÃÛ³Ý ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÇó, ³å³Ý³å»ïù¿ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý³ ¹ÇÙ»Éáõ Ù³ñ¹áõ Çñ³-íáõÝùÝ»ñÇ å³ßïå³ÝÇÝ Ï³Ù¹³ï³ñ³Ý:

²Ûë Ï³ñ·Á, áñÇ Å³Ù³Ý³Ï ÏáÝÏñ»ï áñáßáõÙ-Ý»ñÁ »ÝÃ³Ï³ »Ý ÏáÕÙÝ³ÏÇ ³ÝÓ³Ýó ³ÝÏ³Ë·Ý³-Ñ³ïÙ³ÝÁ, Ï³ñáÕ¿ ³Ù»Ý³³ñ¹ÛáõÝ³í»ï ÙÇçáóÁ ¹³éÝ³É ½ëå»Éáõ ³ÛÝ ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇÝ, áñáÝù ³ÛÉ å³ñ³·³ÛáõÙ Ï³ñáÕ »Ý ·³ÛÃ³ÏÕí»É Çñ»Ýó ÇßË³-ÝáõÃÛ³Ý ã³ñ³ß³ÑÙ³Ùµ:

ÐÔàôØÜºð

1 Vito Tanzi, Corruption Around the World: Causes, Consequences, Scope and Cures http://www.imf.org/external/Pubs/FT/staffp/1998/12-98/tanzi.htm.

2 Tanzi. Pg 569.

3 Keith Loveard, Suharto: Indonesia's Last Sultan (Singapore: Horizon Books, 1999, p 111).

4 Chua and Rimban, "Gatekeeper", in Sheila S. Coronel, (ed) Pork and Other, Perks: Corruption Governance in the Philippines (1998) pgs. 153-154.

5 ÜáõÛÝ ï »ÕáõÙ:

6 Embarrassment Looms for Ukraine", Geoffrey, York The Globe and Mail, Desember 6, 1997.

7 ÜáõÛÝ ï »ÕáõÙ:

8 CNN: "Illinois alerts truck drivers to bogus track driver's licenses," 16 March 2000: http://edition.cnn.com/2000 /US/03/16/truck.licenses.

9 Geraint Jones, Joel S. Hellman, Mark Schankerman, and Daniel Kaufmann, Measuring Governance, Corruption, and State Capture: How Firms and Bureaucrats Shape the Business Environment in Transit: http://econ.worldbank.org/view.php?type=5&id=1066.

10 Shang- Jin Wei, and Daniel Kaufmann, Does "Grease Money" Speed Up the Wheels of Commerce? http://www.nber.org/papers/w7093.

11 Charter Mark: http://www.chartermark.gov.uk/about.

12 OPEN: Seol's Anti-Corruption Project: www1.worldbank.org/publicsector/egov/seoulcs.htm.

13 Helping countries combat corruption: The role of the World Bank, Note #35: http://www1.worldbank.org/publicsector/anticorrupt/corruptn/cor06.htm#note35.

14 "Clean Future" Public Awareness Campaign, Coalition 2000 (Bulgaria): http://www.csd.bg/publications/coalition2000/Clean%20Future_Public_awareness_campaign.PDF.

âÝ³Ù³Í ½³ñ·³ó³Í ßáõÏ³Ù³Ï³Ý ïÝï»ëáõÃÛáõÝ áõÝ»óáÕ »ñÏñÝ»ñáõÙ ë»÷³Ï³Ý³ßÝáñÑáõÙÁ »ñµ»ÙÝ ùÝÝ³¹³ ï áõÙ¿, ³ÙÝ »ñÏÝ»ñáõÙ áñ ï»Õ Ýáñ »Ý ³½³ ï í»É Ï»Ý ï ñáÝ³ó í³Í åÉ³Ý³ íáñáõÙÇó ¨ ÏáÙáõÝÇë ï ³Ï³Ý ÇßË³ÝáõÃÛáõÝÇó, ï ³ëÝ³ÙÙ³Ï-Ý»ñ ß³ñáõÝ³Ï ·áñÍáõÙ »Ý ÙÇ³Ý·³Ù³ÛÝ ³ÛÉ áõÅ»ñ: øã»ñÁ Ï³é³ñÏ»Ý ³ÝóáõÙ³ÛÇÝ ÷áõÉáõÙ ·ïÝÍáÕ »ñÏñÝ»ñáõÙ ïÝï»ëáõÃÛáõÝáõÙ å»ï³Ï³Ý ·»ñÇß-Ë³ÝáõÃÛ³Ý Í³Ûñ³ëïÇ×³Ý áã ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï ïÇ-ñ³å»ïáõÃÛáõÝÇó ³½³ïí»Éáõ Ñ³Ù³ñ ë»÷³Ï³-Ý³ßÝáñÑÙ³Ý Íñ³·ñ»ñÇ ³ÝóÏ³óÙ³Ý ËÇëï ³ÝÑ-ñ³Å»ß ïáõÃÛ³Ý ¹»Ù: ²ÛÝ Ó»éÝ³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñÇó ß³-ï»ñÁ, áñáÝù ïáõÅáõÙ ¿ÇÝ Í³ÝáÃáõÃÛáõÝáí å³ß-ïáÝÝ»ñÇ Ýß³Ý³Ï»Éáõó, áõÅ³ëå³é ¹³ñÓ³Í Ï³-é³í³ñíáÕ Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ ³ÝûñÇÝ³Ï³Ý ýÇÝ³Ýë³íáñÙ³Ý ïñ³Ù³¹ñáõÙÇó, µáÉáñ Ù³Ï³ñ-¹³ÏÝ»ñÇ Ïááéáõùå³ói³Í Õ»Ï³í³ñÝ»ñÇ ¨ Ó»éùÇó ³ÝÙ³ùáõñ ³ÝßË³ï³ÏÇóÝ»ñÇÃ³É³ÝÇóÑ³Ûïí»É »Ý ÇÝãå»ë ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý, ³ÛÝå»ë ¿É ³ñï³¹ñáõ-ÃÛ³Ý ³Ý³ñ¹ÛáõÝ³í»ïáõÃÛ³Ý áã Ýå³ëï³íáñ íÇ-×³ÏáõÙ: ¸ñ³Ýù ·áÛ³ï¨»É »Ý ÙÇ³ÛÝ áã ÙßÏ³Ï³Ý å»ï³Ï³Ý ëáõµëÇ¹Ç³Ý»ñÇ ¨ ãÑÇÙÝ³íáñí³Í å»-ï³Ï³Ý å³ßïå³ÝáõÃÛ³Ý Ñ³ßíÇÝ:

Î³ñ»ÉÇ¿ëå³ë»É, áñ ³Ù¹åÇëÇ ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝ-Ý»ñÇ Ù³ëÝ³íáñ»óáõÙÁ Ï³ñáÕ¿ ËÝ³ÛáÕáõÃÛ³Ý ¨ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ïáõÃÛ³Ý ï³ññ»ñÝ»ñÙáõÍ»É: ²Ù¹åÇëÇ ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý íÇ×³ÏÁ ¨ ³ß-Ë³ï³ÝùÇ ³ñï³¹ñáõ³Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ Ï³ñáÕ¿µ³-ñ»É³íí»É, Çëï å»ïáõÃÛáõÝÁ ëáõµëÇ¹Ç³Ý»ñÇ í×³ñ-Ù³Ý ÷áË³ñ»Ý Ï³ñáÕ¿Ñ³ñÏ»ñëï³Ý³É: ê³Ï³ÛÝ ÙÛáõë ÏáÕÙÇó, Ý³ËÏÇÝáõÙ ¹áï³óÇáÝ Ó»éÝ³ñÏáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÁ, ë»÷³Ï³Ý³ßÝáñÑáõÙÇó Ñ»ïá, ëáíáñ³-µ³ñ³ßË³ï³ÏÇóÝ»ñÇ Ãí³ù³Ý³ÏÇ Ù»Í³ÝÏáõÙ »Ý áõÝ»ÝáõÙ, áñÁ Ï³ñáÕ¿³ñÑÙÇáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÁÝ¹í½-Ù³Ý Ññ³ÑñÇãÇ ¹»ñ Ë³Õ³É: ØñóáõÝ³Ï ÁÝÏ»ñáõ-ÃÛáõÝÝ»ñáõÙ, ÁÝ¹Ñ³Ï³é³ÏÁ` ÑÝ³ñ³íáñ Ïñ×³-ïáõÙÝ»ñÇ Ãí³ù³Ý³ÏÁ Ï³ñáÕ¿ÉÇÝ»É Ýí³½³·áõÛÝ:

ê»÷³Ï³Ý³ßÝáñÑáõÙÁ Ï³ñáÕ¿ µ»ñ»É Ïáéáõå óÇ³ÛÇ Ýí³½Ù³ÝÁ, Ç Ñ³ßÇí³Ùáñý ¨ §ëï í»-ñ³ÛÇÝ¦ å»ï³Ï³Ý ë»Ï ïáñÇ Í³ÝñáõÃÛ³Ý Ï»Ý ïñá-ÝÁ Ù³ëÝ³íáñ ë»Ï ïáñ ï»Õ³÷áËÙ³Ý: ê»÷³Ï³-Ý³ßÝáñÑáõÙÁ Çç»óÝáõÙ¿ Ïááéáõ óÇ³ÛÇ Ù³Ï³ñ¹³-ÏÁ, ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Õ»Ï³í³ñÝ»ñÁ ÁÝ¹áõÝáõÙ »Ý áñáßáõÙÝ»ñ, áñáÝù å»ïù¿µ³í³ñ³ñ»Ý ï»ñ»ñÇÝ, ³ÛÉ áã Ã» å»ï³Ï³Ý ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇÝ, ¨ å»ï³Ï³Ý ÙÇçáóÝ»ñÇ ³Ýí»ñ³ÑëÏ»ÉÇ Í³ËëáõÙÝ»ñÁ ¹³¹³-ñáõÙ »Ý: ê»÷³Ï³Ý³ßÝáñÑÙ³Ý ³í³ñïÇó Ñ»ïá, ³ÝÏ³Ë ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý Çñ»Ýó ·áñÍ»-ñÁ í³ñ»É³é³Ýó å»ï³Ï³ÝÙÇç³Ùïáõ ÃÛ³Ý:

²ÛÝáõÑ³Ý¹»ñÓ, ë»÷³Ï³Ý³ßÝáñÑÙ³Ý Ñ»ï Ï³åí³Í »Ý áñáß íï³Ý·Ý»ñ: ¶áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»óáõ å»ï³Ï³Ý Ó»éÝ³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ¨ Ýáñ Ï³½Ù³íáñ-í³Í Ù³ëÝ³íáñë»Ï ïáñÁ, Ïááéáõ óÇ³ÛÇ ÑÝ³ñ³íá-ñáõÃÛáõÝÝ»ñ »Ý ëï»ÕÍáõÙ Ñ³í³ë³ñ³å»ë »ÑÏáõ ë»Ï ïáñÝ»ñáõÙ: Îááéáõ óÇ³ÛÇ ÑÇÙÝ³Ï³Ý Ù»Ë³-ÝÇ½ÙÝ»ñÇó Ù»ÏÁ »ÝÃ³¹ñáõÙ¿, áñ Ù³ëÝ³íáñ ÁÝÏ»-ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁß³Ñ³í»ï å³ÛÙ³Ý³·ñ»ñëï³Ý³Éáõ Ñ³Ù³ñ Ï¹ÇÙ»Ý å»ï³Ï³Ý Ó»éÝ³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ, ÇÝãÁ »ÝÃ³¹ñáõÙ¿ å»ï³Ï³Ý ë»Ï ïáñÇ Õ»Ï³í³ñ-Ý»ñÇ Ï³ß³éáõÙ:

²Ù¹ëË»Ù³Ý ÝáõÛÝå»ë³éÝãíáõÙ¿ Çñ»Ýó ÇëÏ Û³ßË³ï³ÏÇóÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó ÁÝÏ»ñáõÃÛ³Ý ë»÷³Ï³-Ý³ßÝáñÑÙ³ÝÁ: ¸³Ý»Õ ËÙµ³Ï³ÛÇÝ Ïááéáõ óÇ³ÛÇ É³ÛÝ ï³ñ³íáõÙëï³ó³Í Ù»Ë³ÝÇ½ÙÝ»ñÇó Ù»ÏÝ¿: §ê»÷³Ï³Ý³ßÝáñÑÙ³Ý Ù³ëÇÝ¦ µáõÉÕ³ñ³Ï³Ý ûñ»ÝùÁ (1996-1997ÃÃ.), ûñÇÝ³Ï, Õ»Ï³í³ñÝ»ñÇ ¨ ³ßË³ï³ÏÇóÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñë³ÑÙ³Ý»É¿³ñïáÝáõ-ÃÛáõÝÝ»ñ (³é³çÇÝ í×³ñÁ` 10% ¨ ÙÝ³ó³Í 90%-Ç í»ñ³µ³ËßáõÙÁ ïë ïñí³íñ³): ²Ù¹ûñÇÝ³Ï³Ý ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÁ ÃáõÛÉ¿ ïí»É ³Ù¹ Ó»éÝ³ñÏáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÁ Ïááéáõùå³ói³ÍÝ³ËÏÇÝÕ»Ï³í³ñÝ»ñÇÝ å»ï³Ï³Ý Ó»éÝ³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ó»éùµ»ñÙ³Ý ßáõñç Ñ³Ù³Ó³ÛÝáõÃÛ³Ý ·³É ÏÇë³ùñ»³Ï³Ý³ó-í³Í ËÙµ³íáñáõÙÝ»ñÇ ¨/Ï³Ù Ï³é³í³ñáÕ Ïáõë³ÏóáõÃÛ³Ý Ñ»ï: Üñ³Ýù Çñ»Ýó µ³ÅÝ»ïáÙë»ñÇ Ñ³Ù³ñ í×³ñ»É »Ý ßáõÏ³Ù³Ï³Ý ³ñÅ»ùÇ ÙÇ³ÛÝ 10%-Á: ê»÷³Ï³Ý³ßÝáñÑÙ³Ý ³Ù¹ ÏáÝÏñ»ï ëË»-Ù³Ý Õ»Ï³í³ñÝ»ñÇÝ ³é³í»ÉáõÃÛáõÝÝ»ñ¿ ïí»É, µ³Ûó Í³Ûñ³ëïÇ×³Ý³Ý³ñ¹ÛáõÝ³í»ï¿»Õ»É:

Մեկնաշնորհային դրսևորում սեփականաշնորհումը, հատկապես հասարակական կոմունալ ծառայությունների դեպքում, կարող է վերացնել մասնավոր կաշառակերությունը, միևնույն ժամանակ կարող է բերել առավել լուրջ չարաշահումների: Դրա համար, սեփականաշնորհմանը պետք է նախորդի մասնավասն ծրագրավորված օրենսդրական բազայի և ուսուցում անցած աշխատակիցների կարգավորող մարմնի ներդրումը:

ÆÝãå»ë ÙùÝÝ³ñÏ»Ýù Ñ»ï³·³ÛáõÙ, áñáßáõÙ-Ý»ñÁ ãå»ïù¿ë³ÑÙ³Ý³÷³Ï í»Ý ÙÇ³ÛÝ ë»÷³Ï³-Ý³ßÝáñÑÙ³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÝ»ñáí, ³ÛÉ Ý³¨ å»ïù¿ Ñá·³Ý ³ÛÝ ßáõÏ³ÛÇ µ³ñ»ËÕ×áõÃÛ³Ý ¨ ³½ÝíáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ, áñáÝóáõÙ å»ïù¿ ·áñÍ»Ý ë»÷³Ï³-Ý³ßÝáñÑí³Í Ó»éÝ³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñÁ¹:

ÆÝãå»ë ÝÏ³ï»É »Ý ³ÛÝåÇëÇ Ù»Ý³µ³ÝÝ»ñ, ÇÝãåÇëÇÝ æ»ýýñÇ ê³ùëÝ¿, ë»÷³Ï³Ý³ïÇñáç ÷á÷áËáõÃÛáõÝÁ ÇÝùÝÇÝ ¹»é¨ëµ³í³ñ³ñã¿ïÝï»-ë³Ï³Ý³ñï³¹ñáÕ³Ï³ÝáõÃÛ³Ýµ³ñÓñ³óÙ³ÝÑ³-Ù³ñ: ØÇ³ÛÝ ³ÛÝ ¹»åùáõÙ, »ñµ ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý ¨ ·áñÍáõÙ»Ý ûñ»Ýë¹ñ³Ï³Ý¨Ï³ñ·³ïáñáõÙ³ñÙÇÝ-Ý»ñÁ, áñáÝù å³ßïå³ÝáõÙ »Ý Ù³ëÝ³íáñ ë»÷³-Ï³Ý³ï»ñ»ñÇÝ, ë»÷³Ï³ÝáõÃÛáõÝ áõÝ»óáõÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý û·ïí»É Çñ»Ýó Ýáñ Çñ³íáõÝùÝ»ñÇó ¨ µ³ñÓñ³óÝ»É ³ñï³¹ñáÕ³Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ áõß³Ñáõ-Ã³µ»ñáõÃÛáõÝÁ²: ¸»é ³í»ÉÇÝ, ³ÛÝ ëË»Ù³Ý»ñÁ, áñáÝù Ýáñ ËÙµ³Ï³ÛÇÝ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï Ï³é³í³ñ-Ù³Ý Ó¨³íáñÙ³Ý Ñ³Ù³ñ å³ÛÙ³ÝÝ»ñ ã»Ý ëï»Õ-

ÍáõÙ, Ñ³½Çí Ã» µ»ñ»Ý ó³ÝÏ³ÉÇ ³ñ¹ÛáõÝùÇ³:

²ñ¨»ÉÛ³Ý ¨ Ï»Ý ïñáÝ³Ï³Ý º íñáå³ÛÇ ÷áñÓÁ óáõÛó ¿ ï³ÉÇë, áñ ë»÷³Ï³Ý³ßÝáñÑáõÙÁ Ï³ñáÕ ¿ ù³Õ³ù³Ï³Ý ·áñÍÇãÝ»ñÇÝ ÑÝ³ñ³ íáñáõÃÛáõÝ ï³É Çñ»Ýó ÁÝÏ»ñÝ»ñÇÝ Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñ Ù³ïáõó»É: Êáßáñ ³Ï ïÇíÝ»ñÁ í³×³éí»É »Ý ·ñáßÝ»ñáí ¨ ÙÇÝã¨ ³ÛÅÙ ·ïÝíáõÙ »Ý í»ñÝ³Ë³íÇ Ó»éù»ñáõÙ: Üáñ ë»÷³Ï³Ý³ï»ñ»ñÁ, Ñáí³Ý³íáñÝ»ñÇó ëï³-Ý³Éáí Çñ»Ýó ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, Ñ³×³Ë ã»Ý ßï³-å»É¹ñ³Ýù í»ñ³Ï³éáõó»É: ²ÛÝå»ëáñ å» ïáõÃÛáõÝÁ ëïÇåí³Í¿»Õ»É û·Ý»É ³Ù¹ ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇó ß³-ï»ñÇÝ: ÐØ²Ð-Ç ³í³· ãÇÝáíÝÇÏ ìÇïá î³Ý·ÇÝ ÝÏ³ï»É¿, áñ ÑáõÙùÇ ¨ ¿Ý»ñ·»ïÇÏ Ñ³ïí³ÍÝ»ñÇó µ³óÇ, ÙÝ³ó³ÍÝ»ñÝ ³ÝÑñ³Å»ßï ¿ë»÷³Ï³Ý³ß-ÝáñÑ»É, áñå»ë½Ç ËáõÙë ïñíÇ å»ï³Ï³Ý Ó»éÝ³ñ-ÏáõÃÛáõÝÝ»ñÁ áñå»ë ù³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõë³Ïóáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇ ¨ ¹ñ³Ýó Ïáõë³ÏóÇÝ»ñÇÝ ³ßË³ï³ÝùÇ ï»Õ³íáñ»Éáõ Ñ³Ù³ñ Ïáéáõùå³óí³Í ýÇÝ³Ýë³-íáñÙ³Ý ³Õµ»áõñÝ»ñ û·ï³·áñÍ»Éáõó: §ò³íáù ëñïÇ, - ·ñáõÙ¿ î³Ý·ÇÝ,- å»ï³Ï³Ý Ó»éÝ³ñÏáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇ ë»÷³Ï³Ý³ßÝáñÑÙ³Ý ÁÝÃ³óùÁ ÇÝùÝÇÝ ëï»ÕÍ»É¿ÙÇ íÇ×³Ï, »ñµ áñáß ³ÝÓÇÝù (Ý³Ë³ñ³ñ-Ý»ñ, µ³ñÓñ³ëïÇ×³Ý å»ï³Ï³Ý ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñ) Ï³ñáÕ»Ù ³Ù»Ý³ÑÇÙÝ³Ï³Ý áñáßáõÙÝ»ñÁ ÁÝ¹áõÝ»É ³ÛÝ Å³Ù³Ý³Ï, »ñµ áõñÇßÝ»ñÁ (Õ»Ï³í³ñÝ»ñÁ ¨ ³ÛÉáù) ï»Õ»Ï³óí³Í ÉÇÝ»Éáí, Ï³ñáÕ »Ý Ç Ýå³ëï Çñ»Ýó, û·ïí»É ë»÷³Ï³Ý³ßÝáñÑáõÙÇó: ²éí»É Ù»Í ã³÷»ñÇ ã³ñ³ß³ÑáõÙÝ»ñÁ Ç Ñ³Ûï »Ý ·³ÉÇë ³ÝóáõÙ³ÛÇÝ ÷áõÉÇ ïÝï»ëáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ, áñï»Õ å»ï³Ï³Ý Ó»éÝ³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, Ù³ëÝ³íáñÇÝ ³ÝóÝ»Éáõ Ñ»ï Ï³åí³Í ã³ñ³ß³ÑáõÙÝ»ñÁ ÝÏ³-ñ³·ñ»Éáõ Ñ³Ù³ñ û·ï³·áñÍíáõÙ »Ý ³ÛÝåÇëÇ ï»ñÙÇÝÝ»ñ, ÇÝãåÇëÇù »Ý` ³ïÇíÝ»ñÇ ¹áõñë µ»-ñáõÙÁ, ÝáÙ»ÝÏÉ³ïáõñ³ÛÇÝ ë»÷³Ï³Ý³ßÝáñÑáõÙÁ ¨ ³ÛÉÝ: ¸ñ³ÝÇó å»ïù¿ ³Ý»É Ñ»ï¨Û³É Ñ»ï¨áõ-ÃÛáõÝÁ, áñ Ïáéáõåóç³ÛÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ Ý»ñÏ³ÛÇë Ñ»-ï³ùñùñáõÃÛáõÝÁ ³í»ÉÇ ßáõï ³ñï³óáÉáõÙ¿ï³-ñÇÝ»ñÇ ÁÝÃ³óùáõÙ ³Ù¹ »ñ¨áõÛÃÇ Ù³ëßï³µÝ»ñÇ Ù»Í³óÙ³ÝÁ, ³ÛÉ áã Ã» ÑÇÝ ÑÇÙÝ³ËÝ¹ñÇ Ù³ëÇÝ Çñ³½»ÏáõÃÛ³ÝÙ³Ï³ñ¹³ÏÇµ³ñÓñ³óáõÙÁ¦[4]:

¼³Ý·í³Í³ÛÇÝë»÷³Ï³Ý³ßÝáñÑÙ³Ëë»Ù³-Ý»ñÁ ÏÇñ³éí»É »Ý áñáß »ñÏñÝ»ñáõÙ: ¸ñ³Ýù ÁÝÏ³É-í»É »Ý, áñå»ë ³é³Ýó Ïáéáõåóç³ÛÇ ·áõÙùÇµ³Å³Ý-Ù³Ý ³ñ¹³ñ³óÇ ÙÇçáó: ê³Ï³ÛÝ, ïÝï»ë³Ï³Ý ã³-÷³ÝÇßÝ»ñáí ³Ù¹ Ó¨Á ³Ý³ñ¹ÛáõÝ³í»ï ¿»Õ»É, ù³-ÝÇ áñ ãÇ Ñ³Ý·»óñ»É ³é³í»É Ï³åÇï³É³óÙ³ÝÁ, á՝ã ¿É Ï³é³í³ñÙ³ÝÏ³ï³ñ»É³·áñÍÙ³ÝÁ¨ á՝ã¿É ÁÝÏ»-ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ í»ñ³Ï³½Ù³íáñÙ³ÝÁ ³ÛÝ µ³ÝÇ Ñ³-Ù³ñ, áñå»ë½Ç Éáõí»ÝßáõÏ³ÛÇ ÑÇÙÝ³ËÝ¹ÇñÝ»ñÁ:

ØÇ³Å³Ù³Ý³Ï, ³ßË³ñÑÇ ß³ï »ñÏñÝ»ñáõÙ, ÝáõÛÝÇëÏ »Ã» ë»÷³Ï³Ý³ßÝáñÑÙ³Ý ÁÝÃ³óùÁ ãÇ »Õ»É ÏáéáõÙå³óí³Í, »Õ»É »Ý ¹»åù»ñ, »ñµ ãÇÝáí-ÝÇÏÝ»ñÇÝ, áñáÝù å³ï³ëË³Ý³ï áõ »Ý ë»÷³Ï³-Ý³ßÝáñÑÙ³Ý ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ ¨ Ù³ë-Ý³íáñ ë»Ï ïáñÇó Ýñ³Ýó ËáñÑñ¹³ïáõÝ»ñÇÝ, í³-×³éíáÕ ·áõÙùÇ ³ñÅ»ùÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ Ý»ñÏ³Û³óí»É¿ áã ×ÇßÏ ï»Õ»ÏáõÃÛáõÝ:

Ø³ëÝ³íáñ³å»ë, Õ»Ï³í³ñáõÃÛ³Ý ÏáÕÙÇó ·Ý»ÉÁ»Õ»É¿·»ñß³ÑáõÃ³µ»ñ·áñÍ, »Ã» ÝÏ³ïÇáõÝ»-Ý³Ýù, áñ·Ý»ñÁ Ñ³ßí³ñÏáÕ ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÁ áã ×ÇßÏ ïíÛ³ÉÝ»ñ »Ý Ñ³Õáñ¹»É ³ÛÝåÇëÇ ³ÏÝÑ³Ûï ·áõÙùÇ Ù³ëÇÝ, ÇÝãåÇëÇÝÝ¿ÑáÕÇë»÷³Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ:

ä»ï³Ï³Ý ß³Ñ»ñÇ å³ßïå³ÝáõÃÛ³Ý Ýå³-ï³Ïáí, ³ÝÑñ³Å»ßï ¿Ó»éÝ³ñÏ»É ÙÇçáóÝ»ñ` ã³-ñ³ß³ÑáõÙÝ»ñÇ ÑÝ³ñ³ íáñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ýí³½»óÝ»-Éáõ Ñ³Ù³ñ:

²è²Üò Îàèàôäòæ²ÚÆ êºö²Î²Ü²ÞÜàðÐØ²Ü Æð²Î²Ü²òØ²Ü ÐÆØÜ² ÊÜ¸ÆðÜºðÀ

Æ±Ýã å»ïù¿³Ý»É Ïáéáõåóç³ÛÇ ÑÝ³ñ³ íáñáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÁ Ýí³½»óÝ»Éáõ Ñ³Ù³ñ, »Ã» Ï³é³í³ñáõ-ÃÛáõÝÁ áñáßáõÙ¿ ÁÝ¹áõÝ»É ë»÷³Ï³Ý³ßÝáñÑÙ³Ý Íñ³·ÇñÇñ³Ï³Ý³óÝ»Éáõ Ù³ëÇÝ: ÆÑ³ñÏ», Áëï¿áõ-ÃÛ³Ý, ¹³ß³ï ÝÙ³Ý¿å»ï³Ï³Ý Ëáßáñ·ÝáõÙÝ»ñ Ï³ï³ñ»ÉáõÝ ¨ ³Ûëï»Õ ÏÇñ³é»ÉÇ »Ý å»ï³Ï³Ý ·ÝáõÙÝ»ñÇ ß³ï ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·»ñ: (¸ñ³ Ù³ëÇÝ Ëáëíáõ¿9-ñ¹ ·ÉËáõÙ):

¸ñ³ ·áñÍÁÝÃ³óÁ åñáý»ëÇáÝ³É Ù³Ï³ñ¹³-Ïáí ³ÝóÏ³óÝ»Éáõ Ñ³Ù³ñ ³ÝÑñ³Å»ßï¿µ³í³ñ³ñ Å³Ù³Ý³Ï ïñ³Ù³¹ñ»É, ë³Ï³ÛÝáãß³ï, ÇÝãÁ ÃáõÛÉ Ïï³Ñ³Ù³Ó³ÛÝáõÃÛ³Ý·³É³Ý³½ÝÇí ·áñÍ³ñùÝ»-ñÇ ßáõñç: ²ÝóÛ³ÉáõÙ, ï³ñµ»ñ ËÝ¹ÇñÝ»ñ »Ý ³é³-ç³ó»É, áñáÝù Ï³å í³Í »Ý »Õ»É ÙÇç³½·³ÛÇÝ ýÇ-Ý³Ýë³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó ë³Ñ-Ù³Ýí³Í Å³ÙÏ»ïÝ»ñÇ Ñ»ï: ÎáÙáõÝ³É Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ë»÷³Ï³Ý³ßÝáñÑí»É »Ý å³Ñ³ÝçíáÕ Å³ÙÏ»ïÝ»ñÇó ¹áõñë` ÙÇÝã Ï³ñ·³íáñÙ³Ý Ñ³Ù³ñ ·áñÍáÕ ÑÇÙáõÝùÝ»ñÇ ë³ÑÙ³ÝáõÙÁ: ØÇç³½·³ÛÇÝ ³ñÅáõÃ³ÛÇÝ ÑÇÙÝ³¹ñ³ÙÇ ½»ÏáõÛóÝ»ñÇó Ù»ÏáõÙ ÝßíÉ¿. §ß³ï »ñÏñÝ»ñáõÙ, áñáÝù Çñ³Ï³Ý³óñ»É »Ý å»ï³Ï³Ý ë»Ïï áñÇ µ³ñ»÷ÁËáõÙÝ»ñÇ Íñ³·ñ»ñ, ë»÷³Ï³Ý³ßÝáñÑÙ³Ý ÁÝÃ³óùÁ ÙÇßï ëÏëí»É¿ÙÇÝã ³ÝÑñ³Å»ßï Çñ³í³Ï³Ý ßñç³Ý³ÏÝ»ñÇ` ëáóÇ³É³-Ï³Ý ûµÛ»Ïï Ý»ñ å»ï³Ï³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇÝ ÷áË³Ý-ó»Éáõ Ï³Ù å»ï³Ï³Ý Ó»éÝ³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ ûñ»ÝùÝ»ñÇ ÁÝ¹áõÝáõÙÁ¦[5]:

Ä³Ù³Ý³Ï³íñ»å ë»÷³Ï³Ý³ßÝáñÑáõÙÁ Ï³-ñáÕ¿Ñ³Ý·»óÝ»É Ñ»ï¨Û³É ÑÇÙÝ³ËÝ¹ÇñÝ»ñÇÝ.

- *Կառավարությունը հաճախ չի կարողանում կազմակերպել բափանցիկ և բաց աավարկությունների և հրապարակել անհրաժեշտ կարգավորող օրենքները:*
- *Մեխանիզմները հոգեպես չեռնարկությունների ղեկավարները և աշխատակիցները զգուշանալով ապագա փոփոխություններից և համոզված լինելով, որ*

կխուսափեն պատժից, որպես կանոն, սեփականաշնորհման ակտիվները դուրս են հանում:

- *Բազմաթիվ շահագրգիռ կողմեր հնարավորություն ունեն և՝ սեփական բանակցությունների մեջ մտնել ներքին շրջանակների հետ և՝ մասնակցել քաղաքական մեքենայություններին՝ ի նպաստ սեփական շահերի:*
- *Ստեղծված տնտեսական պայմաններում, շատ պետական ձեռնարկություններ վաճառքի ժամանակ չեն հասցնում դառնալ կենսունակ, որը հաճախակի բերում է շուկայականից ցածր գներով ձեռնարկությունների վաճառքին, չնայած այն բանին, որ վերակապիտալիզացիայի վրա պետության կողմից մեծ գումարներ են ծախսվել[6]:*

´»ñ»Ýù ë»÷³Ï³Ý³ßÝáñÑÙ³Ý ÁÝÃ³óùáõÙ ÝÏ³ï³í³Í ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ÙÇ ù³ÝÇ ÏáÝÏñ»ï ûñÇÝ³ÏÝ»ñ.

- *Սակարկությունների պոտենցիալ մասնակիցներին շանտաժի են ենթարկում, որպեսզի կանխեն նրանց մասնակցությունը սակարկություններին կամ նրանց կողմից բարձրացվի առաջարկվող գումարը:*
- *Սպեկուլյանտները լուրջ ներդրողներից շորթում են գումարներ, իրենց չմասնակցելու համար, խոստանալով գումար չդնել և/կամ չբարձրացնել առաջարկվող գները:*
- *Աճուրդները կազմակերպվում են արհեստականորեն նվազեցված գներով, երբ պոտենցիալ լուրջ գնորդներին ահաբեկում են սպառնալիքներով: Այդպիսի աճուրդներում բարձր գինը նշանակում է վաճառողը, իսկ այնուհետև այն աստիճանաբար իջեցվում է մինչև այնքան ժամանակ, երբ սակարկության մասնակիցը չի ընդունում առաջարկվող գինը:*
- *Աճուրդներում ձեռնարկությունները գնում են մտադիր չլինելով կոնկրետ ժամկետում կատարել արժեքի վճարման պարտավորությունը, այլ այն հաշվով, որ ձեռնարկություններն օգտագործեն դրանց ակտիվները դուրս հանելու կամ այլ նպատակների համար՝ մինչ այն պահը, երբ սակարկությունների արդյունքները չեղյալ կհայտարարվեն:*
- *Փաստաթղթերը կեղծվում են, որպեսզի ցույց տրվի թե իբրև աճուրդում ներկայացված ձեռնարկությունը ավելի վաղ վարձակալվել է սակարկությունների մասնակիցներից մեկի կողմից, որը թույլ է տալիս օգտվել գնման արտոնության իրավունքից:*
  Գույքը խիստ ցածր է գնահատվում:
- *Տեղական կազմակերպությունների միջնորդությամբ արտասահմանյան կազմակերպությունների ոչ օրինաչափ մասնակցությունը[7]:*

Øº Âà¸²´²Ü²Î²Ü ØÆ ø²ÜÆ Î²ð´ºð²ÎÜºð

êáóÇ³É³Ï³Ý, ïÝï»ë³Ï³Ý ¨ ù³Õ³ù³Ï³Ý ï³ñµ»ñ ÝÏ³ï³éáõÙÝ»ñ Ï³ÝËáñáßáõÙ »Ý ïíÛ³É ë»÷³Ï³Ý³ßÝáñÑÙ³Ý ³ÝóÏ³óÙ³Ý ÏáÝÏñ»ï »Õ³Ý³ÏÁ: ÎáéáõåóÇ³ÛÇ ³é³í»É ùÇã »ÝÃ³Ï³ í³áõã»ñ³ÛÇÝ ë»÷³Ï³Ý³ßÝáñÑáõÙÁ ¨ §ÉÇÏíÇ¹³óÇ³¦ ³Ýí³ÝáõÙáí Ñ³ÛïÝÇ ·áñÍÁÝÃ³óÁ, áñÇ Å³Ù³Ý³Ï ÁÝÏ»ñáõÃÛ³Ý ³ÏïÇíÝ»ñÁ í³×³éíáõÙ »Ý áã Ã» ÙÇ ÷³Ã»Ãáí ³ÛÉ ³é³ÝÓÇÝ-³é³ÝÓÇÝ:

øÇã ³í»ÉÇ íï³Ý·³íáñ ¿ Ñ»Ýó ëÏ½µÇó µ³ó ³é³ç³ñÏáõÃÛ³Ý »Õ³Ý³Ïáí Ï³ï³ñíáÕ ë»÷³Ï³Ý³ßÝáñÑáõÙÁ, ãÝ³Û³Í ³ÛÝ µ³ÝÇÝ, áñ ¹³ µ³ÅÝ»ïáÙë»ñÇ ·Ý»ñÇ µ³óÝß³Ý³ÏÙ³Ý Ó¨³Ï³Ý ÁÝù³óùÇ ³é³í»ÉáõÃÛáõÝ ¿ï³ÉÇë:

²é³í»É åñáµÉ»Ù³ïÇÏ »Ý ë³Ï³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñÁ: ¸ñ³Ýù ß³ï Å³Ù³Ý³Ï »Ý ËÉáõÙ, ùÇã Ã³÷³ÝóÇÏ »Ý ¨ Ï³ñáÕ »Ý Ù»Í ³½³ïáõÃÛáõÝ ÁÝÓ»éÝ»É Ñ³Ï³ûñÇÝ³Ï³Ý ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ: Î³ñ»ÉÇ ¿ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ³é³ç³óÙ³Ý Ñ³í³Ý³Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ Ýí³½»óÝ»É, »Ã» ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ Ï³ ë³Ï³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÁÝÃ³óùÁ Ï³½Ù³Ï»ñå»É ³ÝÏ³Ë ¨ ³é³Ýó ù³Õ³ù³Ï³Ý ·áñÍÇãÝ»ñÇ Ù³ëÝ³ÏóáõÃÛ³Ý: ´áÉáñ ¹»åù»ñáõÙ, Ñ³Ù»Ù³ï³Í ëÏ½µÝ³Ï³Ý µ³ó ³é³ç³ñÏÝ»ñÇ Ñ»ï, ë³Ï³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñÝ ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ï³é³í³ñÙ³Ý Ï³éáõóí³ÍùÝ»ñÇ µ³ñ»É³íÙ³Ý Ñ³Ù³ñ Ù»Í Ñ³í³Ý³Ï³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñ »Ý ëï»ÕÍáõÙ:

øÇã ó³ÝÏ³ÉÇ ¿ ë»÷³Ï³Ý³ßÝáñÑÙ³Ý ³ÛÝåÇëÇ Ó¨Á, ÇÝãåÇëÇÝ ¿ Õ»Ï³í³ñáõÃÛ³Ý ¨ ³ßË³ï³ÏÇóÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó ·ÝáõÙÁ, áñÁ û·ï³·áñÍíáõÙ ¿ ë»÷³Ï³Ý³ßÝáñÑÙ³Ý µ³½Ù³ÃÇí Ó¨»ñáõÙ: ¶áñÍÝ³Ï³ÝáõÙ ¹ñ³Ýáí ÙÇßï ·Ýáñ¹Ý»ñÇÝ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ ¿ ïñí»É ßáõÏ³Û³Ï³ÝÇó ó³Íñ ·Ý»ñáí ·Ý»Éáõ µ³ÅÝ»ïáÙë»ñ:

²Ù»Ý³í³ï ï³ñµ»ñ³ÏÁ Ñ³Ù³ñíáõÙ ¿ ³Ûëå»ë Ïáãí³Í §ÇÝùÝ³µáõË ë»÷³Ï³Ý³ßÝáñÑáõÙÁ¦, áñÁ ïÝï»ë³·»ïÝ»ñ ¸³ÝÇ»É Î³áõýÙ³ÝÁ ¨ öáÉ êÇ·»É-´³áõÙÁ µÝáõÃ³·ñ»É »Ý áñå»ë §ÇÝùÝÇÝ ÏáéáõåóÇ³, »ñµ å»ï³Ï³Ý ·áõÛùÁ Ã³É³ÝíáõÙ ¿ ù³Õ³ù³Ï³Ý ·áñÍÇãÝ»ñÇ ¨ Ó»éÝ³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÝáÙ»ÝÏÉ³ïáõñ³ÛÇ ïÝûñ»ÝÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó¦[8]:

Î³é³í³ñáõÃÛáõÝÁ å»ïù ¿ áõÝ»Ý³ ë»÷³Ï³Ý³ßÝáñÑÙ³Ý Íñ³·ñ»ñÇ Ñ³ñó»ñáí ï³ñµ»ñ ËáñÑñ¹³Ï³ÝÝ»ñ: ²ÝÏ³ËÏ³Í, ÙÇ¨ÝáõÛÝ ËáñÑñ¹³Ï³ÝÇ û·ï³·áñÍáõÙÁ` ·áñÍ³ñùÇ é³½Ù³í³ñáõÃÛ³Ý Ùß³ÏÙ³Ý ¨ ÏáÝÏñ»ï Ñ³ñó»ñÇ ËáñÑñ¹³ïíáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ, Ï³ñáÕ ¿ ³ñ³·³óÝ»É ·áñÍÁÝÃ³óÁ, ë³Ï³ÛÝ ³ÛÝ ÑÕÇ ¿ ß³Ñ»ñÇ µ³ËÙ³Ý ³é³ç³óÙ³Ùµ: ²ÛÝ ÝáõÛÝå»ë Ï³ñáÕ ¿ ËáñÑñ¹³Ï³ÝÝ»ñÇ ¨ å»ï³Ï³Ý ·áñÍÇãÝ»ñÇ ÙÇç¨ µ³ËáõÙ ÍÝ»É: ²ÛÝ Å³Ù³Ý³Ï, »ñµ å»ïáõÃÛáõÝÁ Ï³ñáÕ ¿ Ó·ï»É ÇÝ¹áõëïñÇ³É Ï³éáõóí³ÍùÇ í»ñ³Ï³éáõóÙ³ÝÁ ¨ Ùñó³ÏóáõÃÛ³Ý ËÃ³ÝÙ³ÝÁ, ËáñÑñ¹³ïáõÝ Ï³ñáÕ

¿ åÝ¹»É »Ï³ÙáõïÝ»ñÇ ³í»É³óÙ³Ý Ýå³ï³ÏáíÍ³×³é»É³Ï ïÇíÝ»ñÁ` Ù»Ý³ßÝáñÑ³ÛÇÝ Çñ³íáõÝù-Ý»ñÇ Ñ»ï ÙÇ³ëÇÝ, ÇÝãÁ Çñ Ñ»ñÃÇÝ Ïµ³ñÓñ³óÝÇ ËáñÑñ¹³Ï³ÝÝ»ñÇ ÙÇçÝáñ¹³¹ñ³ÙÝ»ñÁ[9]:

êºö²Î²Ü²ÞÜàðÐØ²Ü ²ØºÜ²È²ì Òºì ºðÀ

âÝ³Ù³Í ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý ë»÷³Ï³Ý³ßÝáñÑ-Ù³Ý ³ÝóÏ³óÙ³Ý µ³½Ù³ÃÇí »Õ³Ý³ÏÝ»ñ, ÙÇßï å»ïù¿å³Ñå³Ý»É áñáß³ÏÇëÏ½µáõÝùÝ»ñ.

- *Գնորդների միջև մրցակցություն: Ամուրդները և բաց սակարկությունները նվազեցնում են առանձին գնորդներին նախապատվություն տալու ռիսկը:*
- *Սակարկությունների մասին հրապարակային հայտարարում, նշելով դրանց պայմանների վերաբերյալ պարզ և ամբողջական տեղեկատվություն:*
- *Հրապարակումից հետո սակարկությունների և սեփականաշնորհման պայմանները չպետք է փոփոխվեն:*
- *Բոլոր շահագրգիռ կողմերին տրվում է մասնակցության հավասար պայմաններ:*
- *Սեփականաշնորհվող ընկերություններ ազատ մուտք գործելու չսահմանափակում: Պոտենցիալ գնորդները պետք է հնարավորություն ունենան այցելելու ընկերություններ, խոսել ղեկավարության հետ և նրանց պետք է մատչելի լինի ընկերության ֆինանսական տեղեկատվությունը:*
- *Հաղթողին ընտրելու միակ չափանիշը պետք է լինի առաջարկվող բարձր գինը:*
- *Անհրաժեշտ է խուսափել ուղղակի վաճառքներից: Դա սեփականաշնորհման առավել ռիսկային ձև է, հատկապես, եթե կառավարությունն ըստ էության վերահսկվում է մեկ հաղթական կուսակցության կողմից:*
- *Սեփականաշնորհման սեղմ ժամկետները, որոնք սահմանափակում են կոռումպացված գործարքներ կատարման համար անհրաժեշտ ժամանակահատվածը:*
- *Սեփականաշնորհման ընթացքը պետք է ընթանա պարզ և օբյեկտիվ չափանիշներով, ինչը կանխում է ֆինանսիկների չափից ավելի ազատ գործելու հնարավորությունը:*
- *Սեփականաշնորհմանը առնչվող ողջ տեղեկատվության հրապարակում այն հաշվով, որպեսզի բոլորին հայտնի լինի կարգը և հասարակությունը կարողանա հանդես գալ սեփականաշնորհմանը հետևողի անկախ դերում:*
- *Շահերի բախմանը առնչվող կանոնների և վարքագծի կողեքսների բծախնդիր պահպանում:*
- *Սեփականաշնորհման ընթացքի անկախ կառավարում: Դա բարդացնում է պետական ֆինանսիկների հետ գոյություն ունեցող կոռումպացված կապերի օգտագործումը:*
- *Այն պետական ֆինանսիկները, որոնք աշխատում են սեփականաշնորհման վրա, պետք է ստանան ավելի բարձր աշխատավարձ, քան մյուս պետական ծառայողները և ստանան նաև աշխատավարձի հավելավճարներ՝ պայմանավորված յուրաքանչյուր հաջող անցկացված սեփականաշնորհմամբ[10]:*

Î¸ÆØ²Ü²± ²ð¸Úàø êºö²Î²Ü²ÞÜàðÐØ²ÜÀ ä º î²Î²Ü êºÎ îàðÆ¼ÂÆÎ²Ü

âÝ³Ù³Í ë»÷³Ï³Ý³ßÝáñÑÙ³Ý µáÉáñ ³é³í»-ÉáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ ¨ ÝáñÙ³ ïÇí ÑÇÙùÇ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ïáõ-ÃÛ³ÝÁ, ¿ÃÇÏ³ÛÇ Ñ³ñóÁ ÙÇß ï ÙÝáõÙ ¿ ãÉáõÍí³Í: ²ÛÝ Å³Ù³Ý³Ï, »ñµ å»ïáõÃÛ³Ý ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ûñ»Ýë¹ñáõÃÛ³Ý Ï³Ù ûµáõÝ¹ëÙ»ÝÇ ÙÇçáóáí Ï³ñáÕ »Ý »ÝÃ³ñÏí»É Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ÑëÏáÕáõÃÛ³ÝÁ, Ù³ëÝ³íáñ ë»Ï ïáñÇ ·áñÍáõÝ»áõÃÛáõÝÁ Ùß ï ³å»ëå³ßïå³Ýíáõù ¿ §³é¨ïñ³ÛÇÝ ·³Õïõ ÝÇùÇ¦ ùáÕÇ ï³Ï, áñÁ Ñ³×³Ë û·ï³·áñÍíáõù ¿ áñå»ëå³ï-×³é, ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛáõÝÁ Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛáõÝÇó Ã³ùóÝ»Éáõ Ñ³Ù³ñ, Ñ³Ï³é³Ï ¹»åùáõÙ Ï³ñ»ÉÇ ¿ñ ¹ñ³ÝÇóû·ï í»ÉáõÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝë ï³Ý³É:

àñå»ë½Ç ë»÷³Ï³Ý³ßÝáñÑáõÙÁ å»ï³Ï³Ý ·³ÝÓ³ñ³ÝÇÝ Ï³ÝáÝ³íáñ »Ï³ÙáõïÝ»ñ µ»ñÇ, ³ÝÑñ³Å»ßï ¿ Ñ»ï¨»É ³ñ¹ÛáõÝ³í»ïáõÃÛ³Ý óáõó³ÝÇßÇÝ: ¸ñ³ Ñ³Ù³ñ Ï³ñáÕ ¿ û·ï³·áñÍí»É å³ÛÙ³Ý³íáñí³Í Å³Ù³Ý³Ï³ÁÝÃ³óùáõÙ ÁÝÏ»-ñáõÃÛ³Ý ³Ï ïÇíÝ»ñÇ ¨ µ³ÅÝ» ïáÙë»ñÇ å³ÑáõÙÁ (áñå»ë½Ç ËáõÛë ïñíÇëå»ÏáõÉÛ³Ý ïÝ»ñÇÙ³ëÝ³Ï-óáõÃÛáõÝÇó), Ý³Ë³ï»ëí³Í ½µ³Õí³ÍáõÃÛ³ÝÝí³-½³·áõÙÝ Ù³Ï³ñ¹³ÏÇ å³Ñå³Ý»É`áñáß³ÏÇ Å³-Ù³Ý³Ï³Ñ³ïí³ÍÇÁÝÃ³óùáõÙ ¨, ÑÝ³ñ³íáñ¿, ÁÝ-Ï»ñáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ: ·Çï³Ï³Ý Ñ»ï³½áïáõÃÛáõÝÝ»-ñÇ ¨ ÙÛß³ÏáõÙÝ»ñÇ µ³ÅÇÝÝ»ñÇ å³Ñå³ÝáõÙÁ: ØÇ³-Å³Ù³Ý³Ï, ÷³ëï³µ³ÝÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý Ï»ÕÍ»É ·áñÍÝ»áõÃÛ³Ý ³ñ¹ÛáõÝ³í»ïáõÃÛ³Ý óáõó³ÝÇßÝ»-ñÁ, ÷áñÓ»Éáí åÝ¹»É³ÛÝ, áñ ¹ñ³Ýù »ÝÃ³ñÏí»É »Ý ûµÛ»Ï ïÇí ëïáõ·áõÙÝ»ñÇ ¨ ã³÷³·ñáõÙÝ»ñÇ: ò³-íáù, Ýñ³Ýó³í»ÉÇß³ï Ï³ñáÕ ¿ ½µ³Õ»óÝ»É áã Ã» Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ù³Ï³ñ¹³ÏÇ µ³ñÓñ³óáõÙÁ, áñÁã³÷³·ñáõÙÝ»ñÇ »ÝÃ³Ï³ã¿, ³ÛÉã³÷³·ñáõÙ-Ý»ñÇ »ÝÃ³Ï³ Ãí³ù³Ý³Ï³ÛÇÝ óáõó³ÝÇßÝ»ñÇ Ó»éùµ»ñáõÙÝ»ñÁ: úñÇÝ³Ï, Ýñ³Ýù Ï³ÝÑ³Ý·ï³-Ý³Ý áã Ã» ÑÇí³Ý¹³ÝáóÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó Ù³ïáõóíáÕ Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇ áñ³ÏáÍ, ³ÛÉ ïíÛ³É ÑÇí³Ý¹³-ÝáóáõÙ ÁÝ¹áõí³Í ³Ûó»ÉáõÝ»ñÇ ù³Ý³ÏáÍ:

ö³ëï³µ³ÝÝ»ñÁ ·»ñ³å³ïáõÃÛáõÝÁ ï³ÉÇë»Ý ³ÛÝ µ³Ý³Ó¨»ñÇÝ, áñáÝù Ï³ñáÕ »Ý íÏ³Ù³ÏáãÍ»É ¹³ï³ñ³ÝáõÙ ¨ »ÝÃ³ñÏ»É ³ñï³ùÇÝ ëïáõ·-Ù³Ý, ³ÛÝå»ëáñÑ³ñóÁí»ñ³µ»ñíáõÙ¿ áã Ã» Ýñ³Ý, Ã» ÇÝã å³ÙÙ³ÝÝ»ñáõÙ »Ý µ³Ýï³ñÏÛ³ÉÝ»ñÁ å³Ñ-íáõÙë»÷³Ï³Ý³ßÝáñÑí³Í µ³Ýïáõù, ³ÛÉÝñ³Ý, Ã» ù³ÝÇÑ³çáÕí³Í ÷³Ëáõëï¿»Õ»É³Ù¹ï»ÕÇó:

êºö²Î²Ü²ÞÜàðÐØ²Ü ÜÎ²îØ²Ø´ ¸ÆÎàð¸ÜºðÀø²Ô²ø²ò²Æ²Î²Ü Ð²ê²ð²ÎàôÂÚàôÜÆò

Քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունները կարող են կառուցողական մասնակցություն ունենալ սեփականաշնորհմանը: 1999 թվականին, բուլղարական ոչ կառավարական կազմակերպությունը մասնակցել է Բուլղարիայում խոշորագույն և առավել վիճելի սեփականաշնորհումներից մեկի՝ Բուլղարական հեռահաղորդակցության ընկերության սեփականաշնորհման ընթացքի դիտարկմանը: Դրա շնորհիվ հաջողվել է խուսափել ընթացքի հետագա խախտումներից և ապագայում սեփականաշնորհման ընթացքի կատարելագործման նպատակով զեկույց է պատրաստվել անհրաժեշտ միջոցառումների մասին[11]:

²ßË³ñÑÇ ÙÛáõë Í³ÛñáõÙ` ä³Ý³Ù³ÛáõÙ, Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝÁ Ññ³íÇñ»É¿Ñ³ñ·í³Í áã Ï³é³í³ñ³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛ³ÝÁ, ¹Çïáñ¹Ç Ï³·³íÇ×³Ïáí Ù³ëÝ³Ïó»Éáõ ä³Ý³Ù³Ï³Ý å»ï³Ï³ÝÑ»é³Ñ³Õáñ¹³ÏóáõÃÛ³Ý ÁÝÏ»ñáõÃÛ³Ý í³×³éùÇµ³Ý³Ï³óáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ:

ê³Ï³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ Ù³ëÝ³Ïó»É »Ý ÙÇ³ÛÝ »ñÏáõ ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñ¨ Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝÁ áñáß»É¿, áñ Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛáõÝÁ Ï³ëï³Í³Ýùáí Ï í»ñ³µ»ñíÇ ¹ñ³Ý, »Ã» ã³å³Ñáí íÇ ÁÝÃ³óùÇ ÉñÇí Ã³÷³ÝóÇÏáõÃÛáõÝÁ: àã Ï³é³í³ñ³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÁ å³ïß³× Ó¨áí Ñ»ï¨»É¿ ÁÝÃ³óùÇÝ ¨ Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³ÝÁ ï»Ó»Ï³óñ»É Çñ ¹Çï³ñÏáõÙÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ: ²ñ¹ÛáõÝùáõÙ, ³Û¹ µ³í³Ï³ÝÇÝ íÇ×»ÉÇ ë»-÷³Ï³Ý³ßÝáñÑáõÙÁ ³Ýó»É¿ ³é³Ýó áñ¨¿ ï³ñ³-Ó³ÛÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ:

Æ ·Çïáõ ÃÛáõÝ ÁÝ¹áõÝ»Éáí ³ÛÝ, áñ Ñ³ë³ñ³-ÏáõÃÛáõÝÁ ãÇ íëï³ÑáõÙù³Õ³ù³Ï³Ý ·áñÍÇãÝ»ñÇÝ ¨ Ù³ëÝ³íáñë»Ï ïáñÇß³Ñ»ñÇÝ, Ï³ñ»ÉÇ¿ ³ë»É, áñë»÷³Ï³Ý³ßÝáñÑáõÙÁ ÙÇß ï Çñ Ù»ç å³ñáõÝ³Ï»Éáõ¿ù³Õ³ù³Ï³Ý éÇëÏÇ áñáß³ÏÇ Ù³ë: öáñÓÁ óáõÛó¿ ï³ÉÇë, áñ ³Û¹ éÇëÏÁ Ï³ñ»ÉÇ¿ ³é³í»É·áõÝë Ýí³½»óÝ»É, »Ã» ÁÝÃ³óùÁ ÑÝ³ñ³íáñÇÝë ³é³í»É Ã³÷³ÝóÇÏ ¹³ñÓíÇ: ¸³ ³é³í»É¿³Ï³Ý¿ ³ÛÝ ã³-÷³ÝÇßÝ»ñÇÑ³Ù³ñ, áñáÝóáí å»ïù¿·Ý³Ñ³ï í»Ý ë³Ï³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñÇÙ³ëÝ³ÏÇóÝ»ñÁ:

Îàèàôäòæ²Ü, êºö²Î²Ü²ÞÜàðÐàôØÀ º ì Øðò²Îò²ÚÆÜ ø²Ô²ø²Î²ÜàôÂÚàôÜÀ

ÆÑ³ñÏ», Ïáéáõåóç³Ý ï»ÕÇ ¾ áõÝ»ÝáõÙ áã ÙÇ³ÛÝ å»ï³Ï³Ý ë»Ïïáñáõù: ²ÛÝ ãÇ ë³ÑÙ³Ý³-÷³ÏíáõÙÝ³¨ å»ï³Ï³Ý¨ Ù³ëÝ³íáñë»Ïïáñ Ý»-ñÇÙ³ëÝ³ÏóáõÃÛ³Ùµ Ï³ï³ñíáÕ å»ï³Ï³Ý·ÝáõÙ-Ý»ñÇ ·áñÍ³ñùÝ»ñáí: ²ÛÝ Ï³ñáÕ¿ï»ÕÇ áõÝ»Ý³É Ù³ëÝ³íáñë»Ïïáñ¨ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛ³ÝÝ»ñëáõÙ¨ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÙÇç¨, »ñµ Ïáñåáñ³óÇ³Ý»ñÁ ïÝï»ëáõÃÛ³Ý ßñç³Ý³ÏÝ»ñáõÙ, ßáõÏ³ÛáõÙã³ñ³ß³ÑáõÙ »Ý Çñ»Ýó ¹ÇñùÁ, áñáÝù å»ïù¿Ï³é³í³ñí»Ý »ñÏñÇ Ùñó³Ïó³ÛÇÝ ù³Õ³ù³Ï³-ÝáõÃÛ³Ùµ[12]:

Ø³ëÝ³íáñ ë»Ïïáñáõù, ïÝï»ë³Ï³Ý ·áñÍ-Ý»áõÃÛ³Ý å³ßïå³ÝáõÃÛ³Ý¨ ½³ñ·³óÙ³Ý, ÇÝã-å»ëÝ³¨ ³½ÝÇí ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý »ñ³ßËçùÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ³ÝÑñ³Å»ßï ÙÇçáó¿Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ Ùñó³Ï-óáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ ÏßÉ³¹³ï í³Í ûñ»ÝùÇ Ùß³ÏáõÙÁ: ²ÛÝ ë³ÑÙ³ÝáõÙ¿Ù³ëÝ³íáñë»Ïïáñç³ßË³ï³Ý-ùÇ Ñ³Ù³ñ Ñ³Ù³ñÅ»ù Ù»Ãá¹Ý»ñ, ÇÝùÝáë ï ÇÝùÛ³Ý³å³Ñáí»Éáí Ñ³ÙÁÝ¹Ñ³ÝáõñßÑ»ñÇÝÉ³í·áõÛÝë Í³é³Ù»ÉÁ: ÎáÙáõÝÇ½ÙÇ ÷Éáõ½áõÙÇó Ñ»ïá, ·áÛáõ-ÃÛáõÝáõÝ»ñÑ³ÙáÙáõÝù³ÛÝÙ³ëÇÝ, áñ å»ïáõÃÛáõ-ÝÁ Ï³ñáÕ¿ÑëÏ³ Ó»éÝ³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ë»÷³Ï³-Ý³ßÝáñÑ»É³é³Ýó¹ñ³ÝóÙ³ëÝ³ïÙ³Ý¨ ÑáõÛë áõ-Ý»Ý³É, áñÝ»ñÙáõÍÙ³ÝÙñó³ÏóáõÃÛáõÝÁ ÃáõÛÉãÇ ï³³Û¹åÇëÇ Ó»éÝ³ñÏáõÃÛ³ÝÁ ã³ñ³ß³Ñ»É ßáõÏ³ÛáõÙ ·ñ³í³Í Çñ ¹ÇñùÁ: ê³Ï³ÛÝ Ñ³ßíÇ ã¿ÇÝ ³éÝí»É ï³ñµ»ñ ·áñÍáÝÝ»ñ, ÇÝååÇëÇù »Ý, ûñÇÝ³Ï, Ý»ñ-ÙáõÍÙ³Ý Ï³éáõóí³Íù³ÛÇÝ ³ñ·»ÉùÝ»ñÁ, áñáÝù í³·áõÙ »Ý³ñï³ñÅáõÛÃÇ ÷áË³Ý³ÏÙ³Ý ÷áË³ñ-Å»ùÇ Ñ»ï Ï³åí³Í, ïñ³Ýëåáñï³ÛÇÝ í³ï Ñ³-Ù³Ï³ñ·»ñÁ, Ñ³×³Ë Ý³¨ ï»Õ³Ï³Ý¨ ï³ñ³Í-ù³ÛÇÝ ïáéáõÙå³óí³Í ÇßË³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, áñáÝù ÙÇçáóÝ»ñ»Ý Ó»éÝ³ñÏáõÙ Çñ»Ýó Ó»éÝ³ñÏáõÃÛáõÝÝ»-ñÁó³ÝÏ³ó³Í Ùñó³ÏóáõÃÛ³ÝÓ¨Çó å³ßïå³Ý»Éáõ Ñ³Ù³ñ[13]: Ðáõë³ÉÇ Ùñó³Ïó³ÛÇÝ ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛ³Ý Ùß³ÏÙ³Ý Å³Ù³Ý³Ï ³é³çÝ³Ñ»ñÃ ËÝ¹Çñ¿Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ ßáõÏ³ÛáõÙ Ë³ñ¹³ËáõÃÛ³Ý Ù³ëß-ï³µÝ»ñÇ ÝÍ³½»óáõÙÁ: ¸ñ³ Ñ³Ù³ñ³ÝÑñ³Å»ßï¿ ³ñ·»É»É Ï³ñïÝ»ñÁ¨ ÏáéáõÙå³óí³Í ËÙµ³íáñáõÙÝ»ñÁ: ²Û¹åÇëÇù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ ÝáõÛÝå»ë ÃáõÉ Ïï³ ÝÍ³½»óÝ»É ³ñ·»ÉùÝ»ñÁ ßáõÏ³ Ùáõïù ·áñÍ»Éáõ Ñ³Ù³ñ, ÇÝãÁ ÏÁÝ¹É³ÛÝÇ Ù³Ýñ¨ ÙÇçÇÝ Ó»éÝ³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÝ»-ñÁ: Üå³ï³ÏÝ»ñÇó Ù»ÏÁ Ý³¨ Ñáõë³ÉÇ Ïáñåáñ³-ïÇíÕ»Ï³í³ñáõÃÛ³Ýëï»ÕÍáõÙÝ¿:

àÙ³Ýó Ãíáõù¿, Ã» Ùñó³Ïó³ÛÇÝ ù³Õ³ù³Ï³-ÝáõÃÛáõÝÁ ¨ ¹ñ³Ý í»ñ³µ»ñáÕ ûñ»ÝùÝ»ñÁ Ý³Ë³-ï»ëí³Í »Ý ÙÇ³ÛÝ Ñ³ñáõëï¨ áõñµ³ÝÇ½³óí³Í »ñÏñÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ: ê³Ï³ÛÝ, Ý»ñÏ³ÛÇë³ñ¹ÛáõÝ³µ»-ñ³Ï³Ý ½³ñ·³ó³Í »ñÏñÝ»ñÁ ÇÝã-áñ Å³Ù³Ý³Ï·ïÝí»É »Ý ë³ÝÓ³ñÓ³Ï ÏáéáõåóÇ³ÛÇ¨ ³Õ³Õ³-ÏáÕ ß³Ñ³ÙáÉ Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ×ÝßÙ³Ý Ý»ñ-ùá: ìÇ×³ÏÁ ÷áË»Éáõ Ñ³Ù³ñ ³Û¹ »ñÏñÝ»ñÁ áñáß»É »Ý Çñ»Ýó ßáõÏ³Ý»ñÁ Ï³ñ·³íáñ»Éáõ Çñ³íáõÝùÁ í»-ñ³å³Ñ»É Ùñó³ÏóáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ ûñ»ÝùÝ»ñÇÝ[14]:

âÝ³Û³ó Ï³ñ»ÉÇ¿ÝÝß»É, áñ Ûáõñ³ù³ÝãÛáõñ »ñÏ-ñáõÙ Ï³ áñáß³ÏÇ Ùñó³Ïó³ÛÇÝ ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛáõÝ, ÝáõÛÝÇëÏ »Ã» Ñëï³ÏãÇ Ó¨³Ï»ñåí³Í¨ ³ÛÝ å³ñ½³å»ë Ñ³Ý·»óÝáõÙ¿ëï³ïáõë-ùíáÇ å³Ñ-å³ÝÙ³ÝÁ, áíù»ñ Ùï³Íí³Í ½³ñ·³óÝáõÙ »Ý Çñ»Ýó ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ, Ñ³Ïí³Í »Ý Ý»ñ¹Ý»-

Éáõ Ùñó³ÏóáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ ûñ»ÝùÁ[15]: ÆÝã-áñ Ù»ÏÁ Ï³ñáÕ¿Ù ï³Í»É, áñ Ùñó³ÏóáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ ûñ»ÝùÁ Ïáãí³Í ¿ ³Õù³ï Ý»ñÇ ¨ ÃáõÛÉ»ñÇ Ñ³ßíÇÝ å³ñ-ï³¹ñ»É ï³åÇï³ÉÇ½ÙÇ Ó¨»ñÁ:

Æñ³Ï³ÝáõÙ, ³ÛÝ Ý³Ë³ï»ëí³Í¿Ñ»ÝóÑ³Ï³-é³Ï µ³ÝÇÑ³Ù³ñ: ¸ñ³ ·áñÍ³éáõÛÃÁ ãÇë³ÑÙ³Ý³-÷³ÏíáõÙ ïÝï»ëáõÃÛáõÝáí, ¹ñ³Ýù Çñ»ÝóÙ»çÝ»ñ³-éáõÙ»ÝÝ³¨ëáóÇ³É³Ï³Ý ËÝ¹ÇñÝ»ñ, ³Û¹ ÃíáõÙ ³ñ-¹³ñáõÃÛáõÝ, ëå³éáÕÝ»ñÇ µ³ñ»Ï»óáõÃÛáõÝ ¨ µáÉáñÇ Ñ³Ù³ñ ïÛ³ÝùÇ Ù³Ï³ñ¹³ÏÇ µ³ñÓñ³óáõÙ (¨ Ñ³ï-Ï³å»ëµ³ñÓñéÇëÏÇ ËÙµ»ñÇÑ³Ù³ñ):

êºö²Î²Ü²ÞÜàðÐØ²Ü Ð²æàÔ ÀÜÂ²òøÆ ä²ÚØ²ÜÜºðÀ

ê»÷³Ï³Ý³ßÝáñÑÙ³Ý Íñ³·ñÇ Ñ³çáÕ ³Ýó-Ï³óÙ³Ý Ñ³Ù³ñ ³ÝÑñ³Å»ßï ¿ å³Ñå³Ý»É Ñ»ï¨Û³É å³ÛÙ³ÝÝ»ñÁ.

- *Պետության կողմից սեփականաշնորհման նկատմամբ լուրջ տրամադրվածություն, զուգորդված հասարակության կողմից դրա ընթացքի ընկալման և սատարման հետ:*
- *Մրցունակ շուկաների ստեղծում՝ շուկա մուտք գործելու և դրանից դուրս գալու համար արգելքների վերացման ճանապարհով:*
- *Առևտրային հաստատության բարեփոխումներ, ուղղված կոմերցիոն կողմնորոշման բանկային համակարգի ստեղծմանը:*
- *Մասնավոր սեփականատիրության առավելության հաստատման համար արդյունավետ նորմատիվ բազայի առկայություն:*
- *Սեփականաշնորհման վերաբերյալ բանակցությունների անկացման և գնորդի ընտրության համար հստակ և մանրամասն գործընթացներ[16]:*
- *Խորհրդատուները վարձակալվում են բաց և թափանցիկ մրցակցության հիման վրա և նրանք աշխատում են միայն կառավարության շահերից ելնելով:*
- *Սեփականաշնորհման ընթացքի թափանցիկություն:*
- *Սեփականաշնորհումից ստացված եկամուտների շրջանառության գործում թափանցիկություն[17]:*
- *Հասարակության և շրջակա միջավայրի համար սեփականաշնորհման բացասական հետևանքների մեղմացման նպատակով միջոցառումների ֆեռնարկում[18]:*

Øñó³ÏóáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ ûñ»ÝùÁ, Ñ³ë³ñ³Ïáõ-ÃÛ³Ý ßñç³ÝáõÙ ÑÇÙÝ³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÝÏ³ï Ù³Ùµ íëï³ÑáõÃÛáõÝ ¨ ³ç³ÏóáõÃÛáõÝ ¿ëï»ÕÍáõÙ ¨ ³ñ¹-ÛáõÝùáõÙ Ýå³ëïáõÙ ÅáÕáíñ¹³í³ñáõÃÛ³Ý Ï³Ûáõ-Ý³óÙ³ÝÁ: ²ÛÝ ³é³Ýóù³ÛÇÝ ÝÃ³Ý³ÏáõÃÛáõÝ áõÝÇ ßáõÏ³Ù³Ï³Ï³Ý ïÝï»ëáõÃÛ³Ý ³ñ¹ÛáõÝ³í»ïáõ-ÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ: Ü»ñÏ³ÛáõÙë ß³ï»ñÁ Ñ³Ù³ñáõÙ »Ý, áñ ³Õù³ï »ñÏñÝ»ñÇ ½³ñ·³óáõÙÁ å»ïù¿ï³Ý»É Ù³ëÝ³íáñ ë»Ïïáñç ³ßËáõÅ³óÙ³Ý ×³Ý³å³ñ-Ñáí, ³ÛÉ áã Ã» å»ïáõÃÛ³Ý ÏáÕÙÇó Ï³é³í³ñíáÕ ³ÝÑ³çáÕ ³é¨ïñ³ÛÇÝ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý ÙÇçáóáí: ²ÛëåÇëáí, Ùñó³ÏóáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ ÏßÉ³¹³ïí³Í ûñ»ÝùÁ Ï³ñáÕ¿»ñÏñÇ½³ñ·³óÙ³ÝÑ³Ù³ñÍ³é³-Û»É áñå»ë ÑÇÙù:

ÐÔàôØÜºð

1 ö³µÉÇÏ ê»ñíÇë ÆÝÃ»ñÝ»ÛßÝÉ (PSI) Ñ»ï³½áïáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇ µ³ÅÇÝÁ, áñÝ ³ßË³ïáõÙ ¿ ÈáÝ¹áÝÇ ¶ñÇÝíÇãÇ Ñ³Ù³Éë³ñ³ÝÇ µ³½³ÛÇ íñ³, Ñ³ë-ï³ïáõÙ ¿, áñ ³ßË³ñÑÇ ½³ñ·³óáÕ »ñÏñÝ»ñáõÙ çñ»ñÁ ë»÷³Ï³Ý³ßÝáñÑ³Í ÙáõÉïÇ-³½·³ÛÇÝ ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ã³Õí³Í »Ý ÏáéáõåóÇ³ÛÇ Ù»ç, Ï³Ý·Ý³Í »Ý ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý Ïñ³ËÇ ³é³ç¨ í³Õáõó Ñ³ÛïÝÇ »Ý ³Õù³ï µÝ³ÏáõÃÛ³Ý ß³Ñ³-·áñÍÙ³Ùµ: http://www.labournet.net/world/0208/psi4.html

2 Jeffrey. Sachs, Clifford Zinnes and Yair Eilat, The Gains from Privatization in Transition Economies: Is Change of Ownership Enough?, http://www.imf.org/External/Pubs/FT/staffp/2001/04/zinnes.htm.

3 Privatizing State-owned Enterprises: An Overview of Policies and Practices in OECD Countries (OECD, Paris, 2003) ISBN 92-64-10408-9, p. 17.

4 VitoTanzi, Corruption Around the World, IMF Staff Papers Vol. 45 No. 4 (December 1998)

5 External Evaluation of the ESAF, Report by a Group of Independent Experts, IMF, 1998, p.94. http://www.imf.org/external/pubs/ft/extev/index.HTM

6 See Sue Hawley, Exporting Corruption: Privatisation, Multinationals and Bribery, The Corner House Briefing 19,1 June 2000 (www.thecornerhouse.org.uk/pdf/briefing/19bribe.pdf)

7 Ivan Miklos, Privatisation Corruption Risks, http://www.intefnet.sk/mesa10/PRIVAT/CORRUPT.HTM#III.1%20Small-scale%20Privatisation

8 Daniel Kaufmann and Paul Siegelbaum, Privatisation and corruption, in the transition: http//www.worldbank.org/wbi/governance/pdf/siegel2.pdf.

9 Privatising State-Owned Enterprises (supra), p. 62. ¶ñùáõÙ å³ñáõÝ³ÏíáõÙ »Ý ËáñÑñ¹³ïáõ-Ý»ñÇ Ñ³Ù³ñ Ñëï³Ï Ù³Ý¹³ïÝ»ñÇ Ó¨»ñÇ í»-ñ³µ»ñÛ³É »ñ³ßË³íáñáõÃÛáõÝÝ»ñ:

10 ²Û¹ã³÷³ÝÇßÝ»ñÇ ß³ñùáõÙ û·ï³·áñÍí»É »Ý ë»÷³Ï³Ý³ßÝáñÑÙ³Ý ã³÷³ÝÇßÝ»ñÁ, áñáÝù »ñ³ßË³íáñí»É »Ý àõÏñ³ÝÇ³ÛáõÙ ë»÷³Ï³Ý³-

ßÝáñÑÙ³Ý Ñ³ñó»ñáí ¶»ñÙ³ÝÇ³ÛÇ Ï³é³í³-ñáõÃÛ³Ý ÊáñÑñ¹³ï³Ï³Ý Ý³Ë³·Íáí. http://www.privatisation.kiev.ua/Priv_Eng/rounde/XIX/10yearsE.htm. î»ë Ý³¨. ë»÷³Ï³Ý³ßÝáñÑÙ³Ý ¨ å»ï³Ï³Ý ·áõÙùÇ Ï³é³í³ñÙ³Ý îÐ¼Î ³ßË³-ï³Ýù³ÛÇÝ ËÙµÇ Ùß³ÏáõÙÝ»ñÁ. http://www.oecd.org/document/36/0,2340,en_2649_37439_2431588_1_1_1_37439.00.html; àõÏñ³ÇÝ³ÛáõÙ ë»÷³Ï³Ý³ßÝáñÑÙ³Ý Ñ³ñó»ñáí ¶»ñÙ³ÝÇ³ÛÇ Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý ËáñÑñ¹³ï³Ï³Ý Ý³Ë³·-Íáí. http://www.privatisation.kiev.ua/Priv_Eng/aboutE.htm. ì»ñ³ÙÇ³íáñÙ³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÇ ³ñ¹ÛáõÝùáõÙ ¶»ñÙ³ÝÇ³Ý Ñ³ñáõë ï ÷áñÓ ¿ Ó»éù µ»ñ»É ÷áË³Ï»ñåÙ³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÝ»ñáõÙ: ²ñ¨»ÉÛ³Ý ¶»ñÙ³ÝÇ³ÛáõÙ Çñ³í³Ï³Ý, ïÝï»-ë³Ï³Ý ¨ ëáóÇ³É³Ï³Ý ÷á÷áËáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ³Ý-Ý³Ë³¹»å »Ý »Õ»É ºíñáå³ÛÇ å³ïÙáõÃÛ³Ý Ù»ç: ¶»ñÙ³ÝÇ³ÛÇ Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝÁ Ñ³Ù³-ñáõÙ ¿, áñ ³Û¹ ÷áñÓÁ Çñ»Ýó ï í»É ¿ ë»÷³Ï³Ý³ß-ÝáñÑÙ³Ý Ñ³Ù³ñ å³Ñ³ÝçíáÕ ³ßË³ï³ÝùÝ»ñÇ Ù³ëßï³µÝ»ñÇ ¨ ¹ñ³ ³í³ñïÙ³Ý Ñ³Ù³ñ Å³-Ù³Ý³Ï³íáñ Í³Ëë»ñÇ í»ñ³µ»ñÛ³É Ñëï³Ï å³ïÏ»ñ³óáõÙ:

11 Âñ³Ýë÷»ñ»ÝëÇ ÇÝï»ñÝ»ÛßÝÉÁ Ñ³Ù³Ï³ñÍÇù Ï³½Ù³Ï»ñåõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ Ññ³å³ñ³Ï»É ¿ ³Û¹ Ù»Ãá¹áÉá·Ç³Ý: http://www.transparency.org/toolkits/2001/ccinp_tele-bulgaria.html.

12 ÜÙ³Ý³ïÇå ùÝÝ³ñÏáõÙÝ»ñ Ï³ñ»ÉÇ ¿ ·ïÝ»É ·ÉáõË 26 TI Source Book 2000: http://www.transparency.org/sourcebook/26.html. î»ë Â³ÛÉ³Ý¹Ç Ùñó³ÏóáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ 1999Ã. ûñ»Ý-ùÁ ÝáõÛÝå»ë, http://www.oecd.org/dataoecd/40/45/2491524.doc ¨ 1998Ã. Ð³ñ³í³ÛÇÝ ²ýñÇÏ³-ÛÇ Ùñó³ÏóáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ ûñ»ÝùÁ. http://www.compcom.co.za/thelaw/thelaw_act_competition_acts.asp?level=1&child=I.

13 î»ë. John Nellis, The World Bank, Privatization and Enterprise Reform in Transition Economies: A Retrospective Analysis Ï³ÛùÇ íñ³` http://lnwebl8.worldbank.org/OED/OEDDocLib.nsf/0/A8579A9A28A100B485256B6D006542F6?opendocument.

14 î»ë. Jeremy Pope, Competition Policy and Containing Corruption Ï³ÛùÇ íñ³. http://www.transparency.org/sourcebook/26.html

15 Ü»ñÏ³ÛáõÙë ³Û¹åÇëÇ ûñ»Ýë¹ñáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý ³é¨ïñÇ ÙÇç³½·³ÛÇÝ Ï³½Ù³Ï»ñåõÃÛ³Ý 80 ³Ý¹³Ù »ñÏñÝ»ñ ¨ ¹ñ³Ýó ÃÇíÁ ·Ý³Éáí ³×áõÙ ¿: ¸ñ³Ýó ß³ñùáõÙ »Ý Â³ÛÉ³Ý¹Á, Ð³ñ³í³ÛÇÝ ²ýñÇÏ³Ý, áñï»Õ ëï»ÕÍí»É »Ý Ùñó³ÏóáõÃÛ³Ý Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÝ»ñ:

16 îÐ¼Î-Ç ½»ÏáõÛóÇ Ñ³Ù³Ó³ÛÝ, È»Ñ³ëï³ÝáõÙ ëï»ÕÍí»É »Ý å³ñ½, Ù³Ýñ³Ù³ëÝ ¨ Ã³÷³ÝóÇÏ ·áñÍÁÝÃ³óÝ»ñ, áñáÝù ÃáõÛÉ »Ý ï í»É Ñ³çáÕáõ-ÃÛ³Ùµ ³ÝóÏ³óÝ»É ³éáõÍ³ËÁ ÏáñåáñÃ³óÇ³Ý»-ñÇ ÙÇç¨, Ñ³×³Ë ³ñï³ë³ÑÙ³ÝÛ³Ý, áñáÝù ³ñ-¹»Ý ³é¨ïáõñ »Ý Ï³ï³ñáõÙ Ù»Ï Ñ³ïí³ÍáõÙ: î»ë. (Privatising State-owned Enterprises (supra), p.93.)

17 È»Ñ³ëï³ÝáõÙ ëï³óí³Í »Ï³ÙáõïÝ»ñÁ áõÕÕ-í»É »Ý ëáóÇ³É³Ï³Ý ³å³ÑáíáõÃÛ³Ý áÉáñïÇ µ³ñ»÷áËáõÙÝ»ñÇÝ: â»ËÇ³ÛÇ ¨ ²Éáí³ÏÇ³ÛÇ Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ñ³ïáõÏ Ï³ñÇùÝ»ñÇ Ñ³-Ù³ñ ÝáõÛÝå»ë Ñ³ïÏ³óñ»É »Ý ÙÇçáóÝ»ñ: ØÇ³ó-Û³É Â³·³íáñáõÃÛáõÝáõÙ, Þí»¹Ç³ÛáõÙ ¨ ¸³ÝÇ³ÛáõÙ ¹ñ³Ýù ÙáõïÙ³·ñíáõÙ »Ý áñå»ë ëáíáñ³Ï³Ý »Ï³ÙáõïÝ: Ð³ßíÇ ¿ ³éÝíáõÙ, áñ Ñ³-ïáõÏ ÝßÝ³Ï³ÏáõÃÛ³Ý ÑÇÙÝ³¹ñ³ÙÇ ëï»ÕÍáõÙÁ Ï³ñáÕ ¿ Í³é³Û»É å»ï³Ï³Ý ÙÇçáóÝ»ñÁ Çñ»Ýó ³ñÅ»ùÇó ó³Íñ í³×³é»Éáõ ¹»åùáõÙ Ï³ñ×³-Å³ÙÏ»ï ÉÇÏíÇ¹³óÇ³ÛÇ ß³Ñ»ñÁ ³Ýíï³Ý·¹³ñÓÝ»Éáõ ÙÇçáó: ¶»ñÙ³ÝÇ³ÛÇ ¹³ßÝ³ÛÇÝ µÛáõç»Ç ûñ»Ýë·ñùÇ Ñ³Ù³Ó³ÛÝ, ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÁ å»ïù ¿ Ñ³Ùá½í³Í ÉÇÝ»É Ýñ³ÝáõÙ, áñ ÁÝÏ»ñáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ í×³ñí»É ¿ ßáõÏ³ÛáõÙ å³Ñ³ÝçíáÕ ·ÇÝÁ: î»ë. (Privatising State-owned Enterprises (supra), p. 84.)

18 î»ë. John Nellis and Sunita Kikeri, Privatization in Competitive Sectors: The Record to Date (World Bank): http://econ.worldbank.org/view.php?topic=20&type=5&id=15960. î»ë Ý³¨. the OECD Working Group on Privatisation and Governance of State-owned Assets (formerly the OECD Privatisation Network).

øñ»³Ï³Ý Çñ³íáõÝùÁ, áñÝ áõÕÕí³Í ¿ Ïáéáõå óÇ³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇÝ, Ï³ñ¨áñ Ýß³Ý³Ïáõ-ÃÛáõÝ áõÝÇ Ï³ß³é³Ï»ñáõÃÛ³Ý ¹»Ù å³Ûù³ñáõÙ, ÇÝãå»ë å»ï³Ï³Ý, ³ÛÝå»ë ¿É Ù³ëÝ³íáñ ë»Ï ïáñ-Ý»ñÇ Ñ³Ù³ñ: êáõÛÝ ·ÉËáõÙ áõëáõÙÝ³ëÇñíáõÙ ¿ ùñ»³Ï³Ý Çñ³íáõÝùÇ ½³ñ·³óáõÙÁ, ¹ñ³ ·»Ý»½Ç-ëÇó ÙÇÝã¨ Çñ³í³å³Ñ Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ ¨ ¹³ï³ñ³Ý-Ý»ñÇ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý ï»ë³ÏÇ Ù³ñÙÝ³íáñáõÙÁ (¹³ï³Ï³Ý ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý ¹»ñÁ ùÝÝ³ñÏíáõÙ ¿ 16-ñ¹ ·ÉËáõÙ):

Ð²Î²Îàèàôäòàèàõ úðºÜøÜºð

²Ù»Ý³ÛÝ Ù³Ýñ³Ù³ëÝáñ»Ý ÙßÙ³Ï í³Í ûñ»Ýù-Ý»ñÁ ÇÝùÝÇÝ ã»Ý Ï³ñáÕ í»ñ³ÑëÏ»É ÏáéáõåóÇ³Ý¹: ´³½Ù³ÃÇí »ñÏñÝ»ñáõÙ, Ý»ñÏ³ÛÇë×·Ý³Å³ÙÁ Ýß³-Ý³Ï³ÉÇ ã³÷áí µËáõÙ ¿ ³ÛÝ Ñ³Ý·³Ù³ÝùÇó, áñ ¹ñ³Ýó ûñ»ÝùÝ»ññ ·áñÍÝ³Ï³ÝáõÙ ã»Ý ÏÇñ³éíáõÙ: ²½·³ÛÇÝ ¹³ï³Ï³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç ¨ Ù³ëÝ³íáñ³-å»ë Ñ»Ýó Çñ³í³Ï³Ý ÇÝë ï Ç ïáõ ï Ý»ñÇ ³Ùñ³å Ý¹-Ù³Ý Ï³ÙùÇ µ³ó³Ï³ÛáõÃÛ³Ý Ñ» ï¨³Ýùáí ³Ù¹ ÇÝë-ï Ç ïáõ ï Ý»ñÁ ã»Ý Ï³ï³ñáõÙ Çñ»Ýó ¹»ñÁ:

²ÛÝáõÑ³Ý¹»ñÓ, Ë»É³ÙÇ ï Çñ³í³Ï³Ý ßñç³-Ý³ÏÝ»ñÁ Çñ»ÝóÇó ³ÝÑñ³Å»ß ï Ñ»ÝÙ³Ý Ï»ï »Ý Ý»ñÏ³Ûó³ÓÝáõÙ: ºñµ ûñ»ÝùÝ»ñÁ ÙßÏáõÙ »Ý, ¹ñ³Ýù å»ïù ¿ ÉÇÝ»Ý å³ñ½` ÁÝÏ³É»Éáõ ¨ ÏÇñ³é»-Éáõ Ñ³Ù³ñ:

Îáéáõå óÇ³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ ³Ï ï ÇíÇë ï Ý»ñÁ, áñå»ë ï íÛ³É ³é³ñÏ³ÛÇÝ ³éãíáÕ »Ý ¹Çï³ñÏáõÙ, ÙÇ ß³ñù ûñ»ÝùÝ»ñ: ¸ñ³Ýó ß³ñùáõÙ ÝÏ³ï Ç »Ý ³éÝíáõÙ ³ÛÝ ûñ»ÝùÝ»ñÁ, áñáÝù Ý³Ë³ï»ëáõÙ »Ý.

- *Տեղեկատվության ստացումը (ներառյալ պաշտոնական գաղտնիքների մասին օրենսդրությունը):*
- *Շահերի բախման հիմնախնդիրների լուծումը:*
- *Պետական գնումների գործընթացները:*
  Խոսքի ազատությունը:
- *Մամուլի ազատությունը:*
- *Դիմակազերծ անողների և չարաշահումների վերաբերյալ, կառավարությանը բողոք ներկայացնողների պաշտպանությունը:*
- *Քաղաքացիական հասարակության մոբիլիզացիան:*
- *ժողովրդավարական ընտրությունները:*
- *Պետական պաշտոն զբաղեցնելուն կամ դրան հավակնելուն ինչպես նաև ընկերություններում պաշտոն զբաղեցնելուն խոչընդոտելը նրանց համար՝ ովքեր դատված են լուրջ քարոյական նշանակություն ունեցող հանցագործությունների համար, ինչպիսիք են բռնաբարությունը կամ գողությունը:*
- *Պետական ծառայողների կողմից նվերների ստացման գործընթացը և հյուրընկալությունը կարգավորող կանոնների սահմանումը:*
- *Օբուդսմենի պաշտոնի ստեղծումը:*
- *Վարչարարության օրինականության ընկալումը դատական վերահսկողությունը:*

øñ»³Ï³Ý Çñ³íáõÝùÇ í»ñ³µ»ñÛ³É ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý áõÃ ÁÝ¹Ñ³Ýáõñ Ï½µáõÝùÝ»ñ, áñáÝù å»ïù ¿ å³Ñå³Ýí»Ý.

- *Մարդու իրավունքների բնագավառում միջազգային չափորոշիչների պահպանում:*
- *Չափից շատ պատժիչ դրույթներից խուսափում:*
- *Դատավճիռների տարբերակման նպատակով հստակ դեկավար սկզբունքների սահմանում:*
- *Կոռուպցիայի վերաբերող տարբեր իրավական օրենքների համախմբում:*
- *Քրեական իրավունքի շրջանակների կանոնավոր տեսություն:*
- *Կոռուպցիայի գործերով հստակ դրույթներ, որոնց համապատասխան անչափ պետք է ճշտեն անբացատրելի ծագում ունեցող հարստությունները:*
- *Կոռուպցիոն միջոցների կալանք և դրանց փոխանցումը պետության օգտին:*
- *Կոռուպցիայի սահմանում, որը իր մեջ պետք է ներառի ևԲ կաշառք տալը, ևԲ ստանալը:*

úðºÜøÜºðÆØÞ²ÎàôØÀ

øñ»³Ï³Ý ûñ»Ýë¹ñáõÃÛáõÝñ Ï³ñáÕ ¿ Ñ³Ý¹»ë ·³É, áñå»ë Ïáéáõå óÇ³Ý ½ëåáÕ ÙÇçáó, ë³Ï³ÛÝ ëáëÏ áñáß³ÏÇã³÷áí: ºÃ» ûñ»ÝùÝ»ñÇ ÏÇñ³éáõÙÁ ³ÝËáõë³÷»ÉÇã¿ Ï³Ù¹ñ³Ýù ÁÝ¹áõÝ³Ï ã»Ý ³ÝËáõë³÷»ÉÇáñ»Ý ÏÇñ³éí»Éáõ, ³Ù¹ Å³Ù³Ý³Ï, Ýñ³Ýù, áíù»ñ Ë³Ë ïáõÙ »Ý ³Ù¹ ûñ»ÝùÝ»ñÁ, í³ËÇ ùÇã ½·³óáõÙ »Ý áõÝ»ÝáõÙ, ÇëÏ ûñ»ÝùÝ»ñÝ ¿É Ï³ñáÕ »Ý ÏáñóÝ»É Çñ»Ýó ÇÙ³ë ï Á: àñáß Ù³ñ¹ÇÏ Ýáñ ÁÝ¹áõÝ-í³Í Ñ³Ï³Ïáéáõå óÇáÝ ûñ»ÝùÝ»ññ Ñ³Ù³ñáõÙ »Ý áñå»ë Ïáéáõå óÇ³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ ³é³çÇÝ ù³ÛÉ (ãÝ³Ù³Í ß³ï »ñÏñÝ»ñ ³ñ¹»Ý áõÝ»Ý ÙÇ ß³ñù ûñ»ÝùÝ»ñ, áñáÝù Ï³ñáÕ »Ý å³Ûù³ñ»É Ïáéáõå óÇ³-ÛÇ ¹»Ù, »Ã» ³å³ÑáííÇ ¹ñ³Ýó ÏÇñ³éáõÙÁ): ²ñ¹-ÛáõÝùáõÙ Ï³ß³é³Ï»ñáõÃÛ³Ý ¨ Ïáéáõå óÇ³ÛÇ ÙÛáõë Ó¨»ñÇ å³ï ÅÙ³Ý ûñ»ÝùÝ»ñÇ Ãí³ù³Ý³ÏÁ ³ÙµáÕç ³ßËª³ñÑáõÙ µ³í³Ï³Ý³ã³÷ ³×»É ¿, ÙÇ³Å³Ù³-Ý³Ï, ³Ù¹ å³ÛÙ³ÝÝ»ñáõÙ áãÇÝã ãÇ ³ñí»É, áñå»ë½Ç ³å³ÑáííÇ ¹ñ³Ýó ÏÇñ³éáõÙÁ Ï³Ù ³å³ÑáííÇ Ï³ÝË³ñ·»ÉÇã ÙÇçáóÝ»ñÇ ÁÝ¹áõÝáõÙÁ: Üáñ ûñ»ÝùÇ ÁÝ¹áõÝáõÙÁ Ï³ñáÕ ¿ Ãí³É Ó»éÝ³ñÏíáÕ ÇçáóÝ»ñÇ Í³Ë ë»ñ ãå³Ñ³ÝçíáÕ »Õ³Ý³Ï, ë³Ï³ÛÝ ·áñÍÝ³-Ï³ÝáõÙ, ¹³ÇÝùÝÇÝÑ³½Çí Ã» Çí Ç×³ÏÇ ÉÇÝÇ ÇÝã-áñ µ³Ý ÷áË»É:

Ð³Ï³Ïáéáõå óÇáÝ ûñ»Ýë¹ñáõÃÛáõÝÁ ëáíáñ³-µ³ñ áõÕÕí³Í ¿ Ï³ß³é³Ï»ñáõÃÛ³Ý, ËÝ³ÙÇ³Ï³-ÝáõÃÛ³Ý, ß³Ñ»ñÇ µ³ËÙ³Ý, å³ÛÙ³Ý³·ñ»ñÇ ßÝáñÑ-

Ù³Ý ý³íáñÇ ï Ç½ÙÇ Ï³Ù Ï³é³í³ñ³Ï³Ý ³ñï á-ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¹»Ù: ²Ûë Ó¨áí Ñ³Ý¹»ë ·³Éáí, ûñ»Ýë¹ñáõÃÛ³Ý áñáß Ùß³ ÏáÕÝ»ñ ÷áñÓáõÙ »Ý Ãí³ñ-Ï»É ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý µáÉáñ ÑÝ³ñ³íáñ Ó¨»ñÁ ¨ ¹ñ³Ýù µáÉáñÁ Ñ³Ûï³ñ³ñ»É ûñ»ÝùÇó ¹áõñë: ê³-Ï³ÛÝ Ïáéáõùå³ó í³Í Ù³ñ¹ÇÏ »ñµ»ù ã»Ý ³é³ÝÓ-Ý³ó»É »ñ¨³Ï³ÛáõÃÛ³Ý å³Ï³ëáí ¨ Ýñ³Ýù ÙÇßï Ï³ñáÕ »Ý ×³Ý³å³ñÑ ·ïÝ»É ³ñ·»ÉùÝ»ñÁ ßñç³Ý-ó»ÉáõÑ³Ù³ñ: ¸ñ³Ñ³Ù³ñ, ÁÝ¹Ñ³Ýñ³å»ë ³é³í»É ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï ¿ÙÛ³Ï»É ³í»ÉÇß³ï ³ÛÝåÇëÇ ÁÝ¹-Ñ³ÝáõñÃ³ñ·»ÉùÝ»ñ, ÇÝãåÇëÇÝ¿, ûñÇÝ³Ï, §³ÝÓÝ³-Ï³Ý ß³ÑÇ Ýå³ï³Ïáí å»ï³Ï³Ý å³ßïáÝÇ ã³-ñ³ß³ÑáõÙÁ¦:

ÀÝ¹Ñ³ÝáõñÓ¨³Ï»ñåáõÙÝ»ñÁ, ÇÝãå»ë ëñ³Ýù »Ý, Ý»ñ³éáõÙ »Ý ³Ù»ÝÁ µ³Ûó ¹ñ³Ýó Ã»ñáõÃÛáõÝÁ Ï³Û³ÝáõÙ ¿ Ýñ³ÝáõÙ, áñ ¹ñ³Ýù ÝáõÛÝå»ë Ùñó³Ï-óáÕ ÏáÕÙ»ñÇ ÏáÕÙÇó` Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç ßñç³Ý³ÏÝ»-ñáõÙ Ï³ñáÕ»Ý û·ï³·áñÍí»É áñå»ë½Ç íÇ× ³ñÏíÇ, Áëï ¿áõÃÛ³Ý, ÉñÇí ûñÇÝ³ã³÷ Ñ³Ý¹Çë³óáÕ ·áñ-ÍáÕáõÃÛáõÝÁ: ²Ûï¹å»ë ¿ å³ï³ÑáõÙ Ñ³ïÏ³å»ë, »Ã» ùÝÝÇãÝ»ñÁ ¨ ¹³ï³íáñÝ»ñÁ »ÝÃ³ñÏíáõÙ »Ý ù³Õ³ù³Ï³Ý ¨ ³ÛÉ ×ÝßáõÙÝ»ñÇ:

²ÛëåÇëáí, Ñ³Ï³Ïáéáõåóç áÝ ûñ»ÝùÁ ÇÝùÝÇÝ Ï³ñáÕ »Ý ¹³éÝ³É Ïáéáõåóç³ÛÇ ³ÕµÛáõñ:

àñå»ë½Ç ËáõÛë ïñíÇ ³ÛëåÇëÇëó»Ý³ñÝ»ñÇó, ûñ»ÝùÝ»ñÇ Ùß³ÏÙ³µ½µ³ÕíáÕÝ»ñÁ, å»ïù¿Ñ»Ýó ëÏ½µÇó Çñ»Ýó ³é³ç ¹Ý»Ý ÙÇ ß³ñù Ñ³ñó³¹ñáõÙ-Ý»ñ.

- *հևասիրությունները, որոնց հանձնարարված է օրենքի կիրառումը հնարավորություններ կունենա՞ն կատարել այդ:*
- *Բավարա՞r են արդյոq ոստիկանության, դատախազության, դատարանների և մյուս իրավակիրառ հիմնարկներում ազնիվ, տեսանելիապես գիտակ պրոֆեսիոնալները (շատ երկրներում կատարված հարցումները վկայում են այն մասին, որ բարեգիների կարծիքով ոստիկանությունը և դատական համակարգը դասվում են առավել շատ կոռումպացված հևասիրությունների թվին):*
- *Հանդիսանում են արդյո՞q այդ պաշտոնները տեսական առումով գործադիր իշխանությունից անկախ: Բ՞ակ գործնականում:*
- *Ո՞վ առջև և ի՞նչ չեռով են այդ անձիք հաշվետու:*

Î³ñáÕ ¿ Å³Ù³Ý³Ï å³Ñ³Ýçí»É ³ÛÝ µ³ÝÇ Ñ³Ù³ñ, áñå»ë½Ç ëï»ÕÍíÇ ³ÝÑñ³Å»ßï Ý»ñáõÅ ¨ Ï³éáõÓóÝ»ñ` ³ñ¹³ñ ¨ åñáý»ëÇáÝ³É Çñ³í³å³Ñ ·áñÍáÝÃ³óÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ: ¸ñ³ Ñ³Ù³ñ ûñ»ÝùÝ»ñ Ùß³ÏáÕÝ»ñÁ å»ïù¿áõß³¹ñáõÃÛáõÝ¹³ñÓÝ»Ý ÑÇÙ-Ý³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÃáõÛÉ ûÕ³ÏÝ»ñÇ íñ³, áñáÝó Ñ³ÝÓÝ³ñ³ñí³Í¿ Çñ³í³ÏÇñ³é ·áñÍáõÝ»áõÃÛáõ-ÝÁ:

§ÈàôÊ²ìàð ¶ÌÆ¦ Î²ÜàÜÜºðÀ

²ÛëåÇëÇ ÇÝëï Çï áõóÇáÝ³É Ã»ñáõÃÛáõÝÝ»ñ áõ-Ý»óáÕ »ñÏñÝ»ñáõÙ, Ð³Ù³ßË³ñÑ³ÛÇÝ µ³ÝÏÁ ³é³-ç³ñÏáõÙ ¿ Ý³Ë³ ·ÍáõÙ û·ï³·áñÍ»É, ³Ûëåëë ÏáÃ-í³Í, §ÈáõëÏáñ ·ÍÇ Ï³ÝáÝÝ»ñ¦ ûñ»Ýë¹ñ³Ï³Ý ¹ñáõÛÃÝ»ñÁ: ²Û¹ Ï³ÝáÝÝ»ñÁ, áñáÝù Ñ»ßï »Ý Ñ³ë-Ï³óíáõÙ, ¹Ûáõñ Ç Ý »Ý ÏÇñ³éÙ³Ý Ñ³Ù³ñ¹³ïáÕáõ-ÃÛáõÝÝ»ñ ã»Ý ³é³ç³óÝáõÙ ¹ñ³Ýó ÏÇñ³éáõÙÁ áñá-ß»ÉÇë: ²ÛëåÇëÇ ûñ»ÝùÝ»ññ Ñ³Ï³¹ñíáõÙ »Ý ³ÛÝ ûñ»ÝùÝ»ñÇÝ, áñáÝù å³ñáõÝ³ÏáõÙ »Ý Çñ³í³ÏÇ-ñ³é ÑÇÙÝ³ñÏÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó ï³ñµ»ñ Ï»ñå Ù»ÏÝ³-µ³ÝíáÕã³÷áñáßÇãÝ»ñ:

§ÈáõëÏáñ ·ÍÇ¦ Ï³ÝáÝÝ»ññ µ³ó³éáõÙ »Ý` Çñ³íáõÙÁ ÏÇñ³éáÕÝ»ñÇ Çñ»Ýó Ñ³Û»óáÕáõÃÛ³Ùµ ·áñÍ»Éáõ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, µ³Ûó ³Û¹ ·áñÍÁÝ-Ã³óÁ áõÝÇ Çñ ·ÇÝÁ: úñÇÝ³Ï, »Ã», Ï³é³í³ñáõÃÛáõ-ÝáõÙ ³ßË³ï³ÝùÇ Áý¹áõÝ»ÉáõÑ³Ù³ñÍ³é³ÛáÕÝ»-ñÇ ÁÝïñáõÃÛ³Ý ¹»åùáõÙ ËÝ³ÙÇ³Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ ¨ ý³íáñÇ ï Ç½ÙÁ Çñ»ÝóÇó ÉáõñÇ ÑÇÙÝ³ËÝ¹Çñ»Ý Ý»ñ-Ï³Û³óÝáõÙ, ûñ»Ýë¹ñáõÃÛáõÝÁ Ï³ñáÕ¿³ñ·»É»É å»-ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÝ»ñÇÝ í³ñÓ»Éáõ Çñ»Ýó ÁÝÏ»ñÝ»-ñÇÝ ¨ µ³ñ»Ï³ÙÝ»ñÇÝ, »Ã» ÇÑ³ñÏ» Ýñ³Ýù ãáõÝ»Ý µ³í³ñ³ñ áñ³Ï³íáñáõÙ, áñå»ë½Ç ½µ³Õ»óÝ»Ý ÝÙ³Ý å³ßïáÝ: ØÇ³Å³Ù³Ý³Ï, ³Û¹ ¹»åùáõÙ ¹³-ï³Ë³½Ý»ñÁ ¨ ¹³ï³íáñÝ»ñÁ å»ïù¿å³ñ½»Ý` Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ ¿ ³ñ¹Ûáù ³Û¹ ÏáÝÏñ»ï µ³ñ»Ï³ÙÁ áñ³Ï³íáñáõÙ áõÝ»óáÕ ³ÝÓ, Ã» áã¨, Ñ»ï¨³µ³ñ, áõÝ»Ý³Ý ¿³Ï³Ý ¹ÇëÏñ»óÇáÝ ÉÇ³½áñáõÃÛáõÝÝ»ñ Çñ³í³Ï³ï³ñáÕ³Ï³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÝ»ñáõÙ:

²ÛÉÁÝ ïñ³Ýù³ÛÇÝ Ï³ñ·áí ûñ»Ýë¹ñáõÃÛáõÝÁ, áñÁ Çñ Ù»ç Ý»ñ³éáõÙ ¾ §ÉáõëÏáñ ·ÍÇ¦ Ï³ÝáÝ-Ý»ññ, Ï³ñáÕ¿³ñ·»É»É ÇÝã-áñ ÙÇ µ³ñ»Ï³ÙÇ Ï³Ù ÁÝÏ»ñáç ÝÃ³Ý³ÏáõÙÁ ÇÝã-áñ ÙÇ å³ßïáÝÇ, ³é³Ýó áñ¨¿µ³ó³éáõÃÛ³Ý ¨ áñ³Ï³íáñÙ³Ý: ²Û¹ ¹»åùáõÙ Çñ³í³Ï³ï³ñáÕÝ»ññã»Ý áõÝ»Ý³ áã ÙÇ ¹ÇëÏñ»óÇ-áÝ ÉÇ³½áñáõÃÛáõÝÝ»ñ: ºÃ» å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓÇ ÇÝã-áñ ÙÇ µ³ñ»Ï³ÙÇ ³ÝáõÝÁ Ñ³Ûï ÝíáõÙ ¿ ³ßË³-ï³í³ñÓÇ í×³ñÙ³Ý óáõó³ÏáõÙ, ³å³ ÝáñÙ³ïÇí Ë³Ëï áõÙÝ ³ÏÝÑ³Ûï ¿: ê³Ï³ÛÝ, »Ã» ûñ»ÝùÁ µ³-ó³éáõÃÛáõÝ å³ñáõÝ³ÏÇ áñ³Ï³íáñáõÙ áõÝ»óáÕ ³ÝÓ³ÝóÑ³Ù³ñ, ³Û¹ ¹»åùáõÙ áñ³Ï³íáñáõÙ áõÝ»-óáÕ Ã»ÏÝ³ÍáõÇ í»ñ³µ»ñÛ³É ÑÇÙÝ³íáñáõÙÝ»ñÁ Ïû·ï³·áñÍí»Ý ÝÃ³Ý³Ïí»ÉáõÑ»ï Ï³åí³Íå³ï-Ï»ñÁ ³ñ¹³ñ³óÝ»ÉáõÏ³Ù åÕïáñ»ÉáõÝå³ï³Ïáí: ²é³Ýó áñ¨¿µ³ó³éáõÃÛ³Ý Ë³Ëïáõ ÙÁ ³ÏÝÑ³Ûï¿ ¹³éÝáõÙ µáÉáñÇ Ñ³Ù³ñ, ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÁ, ½³Ý·-í³Í³ÛÇÝÉñ³ïíáõÃÛ³Ý ÙÇçáóÝ»ñÁ ¨ í»ñ³ÑëÏáÕ³-Ï³Ý ËÙµ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý ûå»ñ³ïÇí Ó¨áí áñáß»É. ³ñ¹ÛáùÉáõñç »Ý Ñ³Ï³Ïáéáõåóç áÝ ûñ»ÝùÝ»ñÇ Ñ³ñÏ³¹Çñ ÏÇñ³éÙ³Ý Ñ»ï Ï³å í³Í Ï³é³í³ñáõ-ÃÛ³ÝÙïï³¹ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ:

êï³ÛÝ, ³Û¹åÇëÇ ûñ»ÝùÝ»ñÁ ×ÏáõÝ ã»Ý ¨ ÃáõÛÉ ã»Ý ï³ÉÇë ÇÝã-áñ µ³ó³éáõÃÛáõÝÝ»ñ: ¸ñ³Ýù

å³ñ½»óí³Í »Ý (·áõó» ¨ ã³÷Çó ¹áõñë å³ñ½»óí³Í) ÙÇÝã¨ Ï³Ù³Ù³Ï³ÝáõÃÙ³Ý ³ëïÇ×³ÝÇ: ÊÝ³ÙÇ³Ï³ÝáõÃÙ³Ý ¹»Ù áõÕÕí³Í ûñ»ÝùÇ å³ñ³-·³ÙáõÙ ÑÝ³ñ³íáñ¿ ÏáñóÝ»É ³ÙÝ Ù³ñ¹áõÝ, áñÁ ³í»ÉÇ Ñ³ñÙ³ñ¿ ³Ù¹ å³ßïáÝÇÑ³Ù³ñ:

²ÙÝáõ³Ù»Ý³ÙÝÇí, µ³ÝÁ Ýñ³ÝáõÙ ¿, áñ ÃáõÙÉ ¹³ï³íáñÝ»ññ, áñå»ë Ï³ÝáÝ, í³ï »Ý Ý³Ë³-å³ïñ³ëïí³Í ã³÷áñáßÇãÝ»ñÇ ÙßÙ³ÏÙ³Ý ¨ Ý»ñ¹ñÙ³Ý áõÕÕáõÃÙ³Ùµ, »ñµ Ýñ³Ýù ·áñÍáõÙ »Ý ³í»ÉÇ ÁÝ¹Ñ³ÝáõñëÏ½µáõÝùÝ»ñÇ ÑÇÙ³Ý íñ³:

Ð³Ù³ßË³ñÑ³ÙÇÝµ³ÝÏÁ »ñ³ßË³íáñ»É¿, áñå»ë½Ç ÃáõÙÉ Çñ³í³Ï³ï³ñáÕ³Ï³Ý ÇÝëïÇïáõï-Ý»ñáí »ñÏñÝ»ñÁÙï³Í»Ý Çñ»ÝóÑ³Ï³ïáéáõåóÇáÝ ûñ»ÝùÝ»ñáõÙ ÁÝ¹·ñÏ»É §ÉáõË³íáñ ·ÍÇ¦ Ñ»ï¨Ù³É Ï³ÝáÝÝ»ñÁ.

- *Կառավարական պաշտոնյաները չեն կարող ինչ-որ մեկից, որը չի հանդիսանում տվյալ անձի ընտանիքի անմիջական անդամը, ստանալ ինչ-որ նվերներ, վճարներ կամ արժեքավոր իրեր, որոնց արժեքները գերազանցում են ոչ մեծ չափի գումարից:*
- *Ոչ մի ծառայող չի կարող ուղղակի կամ անուղղակի ձևով (այլ խոսքով ընտանիքի կամ ուրիշ գործակալի միջոցով) ձեռք բերել ընկերություններ կամ այլ կազմակերպությունների բաժնետոմսերի փաթեթ, որոնք առընչվում են այդ ծառայողների որոշումներին:*
- *Ամեն տարի բոլոր ծառայողները, որոնց եկամուտները գերազանցում են աշխատավարձի որոշակի մակարդակը, պետք է հրապարակայնորեն հրապարակեն բոլոր ակտիվները, որոնց ձեռքբերողները իրենք են հանդիսանում՝ ուղղակի կամ անուղղակի ձևով:*
- *Ոչ մի ծառայող չի կարող վարձել բարեկամի (հասակ ներով այն տարբերությունը, թե որքան հեռավոր պետք է լինի ազգակցական կապը, որպեսզի այն այլևս «բարեկամ» չհամարվի):*
- *Բոլոր ծառայողները պետք է հրապարակեն վարձված մարդկանց հետ իրենց ազգակցական կապի աստիճանը և հայտնեն ֆիրմաներում կամ կազմակերպություններում բարեկամների առկայության մասին, որոնց իրենք տալիս են պայմանագիր կամ կոնցեսիա: (Հաշվի առնելով այն, որ շատ երկրներում տաղանդավոր աշխատողների և ֆիրմա-լիդերների խումբը մեծ չէ, այդ կանոնը, կոռուպցիայի մասին որոշումը թողնում է հասարակական կարծիքի հայեցողությանը):*

Ü²Êàðàø ÀÜ¸àôÜì²Ì àðàÞàôØÜºðÀÆ¼àðàôºÜ ú¶ÜºÈ Êàôê²ö ºÈàô ÐÆØÜ²ÊÜ¸ÆðÜºðÆò

ºñµ Ñ³Ï³ïáéáõåóÇáÝ ûñ»ÝùáõÙ ³éÏ³ »Ý ÁÝ¹Ñ³ÝáõñÃÝ»ñ, áñáÝùÉ³ÙÝ ¹ÇëÏñ»óÇáÝÉÇ³-½áñáõÃÙáõÝÝ»ñ »Ý ëï»ÕÍáõÙ, Ýñ³Ýù áíù»ñ ï³ñ³-Ïáõë³ÝùÝ»ñ áõÝ»Ý ³ÙÝ µ³ÝáõÙ, Ã» ÇÝãå»ë Ý»ñÏ³-Ù³óÝ»Ý Çñ»Ýó »½ñ³Ï³óáõÃÙáõÝÁ, å»ïù¿Ý³¨Ñ³-Ù³å³ï³ëË³ÝÇñ³í³å³ÑÑÇÙÝ³ñÏÇó ËáñÑáõñ¹¨Õ»Ï³í³ñáõÙëï³Ý³Éáõ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÙáõÝáõÝ»-Ý³Ý: ºÃ», Ñ»Ýí»Éáí Ñ³Ùï ÝÇ ÷³ëï»ñÇ íñ³, Çñ³-í³å³ÑÙ³ñÙÇÝñÑ»ï¨áõÃÙáõÝ¿³ÝáõÙ ³ÙÝÙ³ëÇÝ, áñ »ÝÃ³¹ñíáÕ ·áñÍáÕáõÃÙáõÝñ Ë³Ë ïáõÙ ãÇ Ñ³Ý-¹Çë³ÝáõÙ, ³å³ Í³é³ÙáÕÁ Ñ»ï³·³ÙáõÙ å»ïù¿ ³½³ïíÇ áñ¨¿ Ñ»ï³å Ý¹áõÙÇó: àñå»ë½Ç ³Ù¹ ·áñÍñÝÃ³óÁ Ï³é³í³ñáõÃÙ³Ý ·áñÍáÕáõÃÙáõÝÁã³-÷ÇóßÙ³ï ãáõß³óÝÇ, ÑÇÙÝ³ñÏáõÃÙ³Ý Ý»ñÏ³Ù³óáõ-óÇãÝ»ñÇó Ï³ñ»ÉÇ¿å³Ñ³Ýç»É ËÝ¹ñ³Ýùñ Ý»ñÏ³-Ù³óÝ»É ë³ÑÙ³Ýí³Í Å³ÙÏ»ïáõÙ: ºÃ» Ýñ³Ýù Ññ³-Å³ñíáõÙ »Ý ³Ù¹ Ï³ï³ñ»É Ñ³Ù³Ó³ÙÝ ûñ»ÝùÇ, ÑÝ³ñ³íáñ ÏÉÇÝÇ áñáß»É, Ñ³Ý¹Çë³Ýá±õÙ¿³ñ¹Ùáù ïíÙ³É ÙÇçáóÝ ûñÇÝ³Ï³Ý:

§²í³Ýëáí¦ áñáßáõÙ Ï³Ù³óÝ»Éáõ ³ñ³ñáÕ³-Ï³ñ·Á ¨ë Ï³ñáÕ¿Ñ³Ï³é³Ïáñ¹Ý»ñÇ Ñ³ñ³µ»ñáõ-ÃÙáõÝÝ»ñÁ í»ñ³Í»É Ñ³Ù³·áñÍ³ÏóáõÃÙ³Ý, ÇÝãå»ë ûñÇÝ³Ï, å»ï³Ï³Ý Í³é³ÙáÕÝ»ñÁ ¿ÃÇÏ³ÙÇ í»-ñ³ÑëÏáÕáõÃÙ³Ý Ñ³ñó»ñáõÙ å³ßïáÝ³ï³ñ ³Ý-Ó³Ýó Ñ»ï Ñ³Ù³·áñÍ³ÏóáõÙ »Ý ³ÙÝå»ë, áñ ¹³ Ñ³Ù³å³ï³ëË³ÝáõÙ¿ûñ»ÝùÇÝ: Æí»ñçá, »Ã» Ñ»-ï³·³ÙáõÙ µ³ó³Ñ³ÙïíáõÙ¿ ³ÙÝ Ï³ëÏ³Í»ÉÇ ÷³ëïÁ, áñáí Ý³ËûñáùÁÝ¹áõÝí³Í áñáßÙ³Ý ï»ë-ùáí Ñ³Ù³Ó³ÙÝáõÃÙáõÝã¿ñ ïñí»É`¹³ Ëáëáõù¿³ÙÝ Ù³ëÇÝ, áñ ûñ»ÝùÇó ß»Õí»Éáõ Ùï³¹ñáõÃÙáõÝÁ Çñ³-å»ë ·áÙáõÃÙáõÝ¿áõÝ»ó»É: Ì³ËÉí³ÍáõÃÙáõÝÁ, ËÝ³ÙÇ³Ï³ÝáõÃÙáõÝÁ¨ ÏáéáõåóÇ³ÙÇ ÙÙáõë³Ï ï»-ñÁ ûñ»ÝùÇó ¹áõñë Ñ³Ùï³ñ³ñáÕ Ï³ÝáÝ³·ñù»ñÁ`ÙÇßï å»ïù¿å³Ñå³Ýí»Ý ûñ»ÝùÝ»ñÇ ÑÇÙ³Ý íñ³`û·Ý»Éáí µ³ó³Ñ³Ùï»Éáõ ÏáéáõåóÇ³Ý:

Ð²ðêîàôÂÚ²Ü îÆðºÈÀ, àðÆÌ²¶àôØÜ²Ü´²ò²îðºÈÆ¾

Ð³×³ËÙÇ³Ý·³Ù³ÙÝ ³ÏÝÑ³Ùï¿, áñ å»ï³-Ï³Ý ãÇÝáíÝÇÏÝ»ññ ½µ³Õí³Í »Ý ë»÷³Ï³Ý Ñ³ñë-ï³óÙ³Ùµ: ºñµ»ÙÝ³ëí³ÍÇíÏ³ÙáõÃÙáõÝÁëï³Ý³-Éáõ Ñ³Ù³ñÙ³ùë³ÙÇÝ å³ßïáÝÙ³ÙÇ³íïáÙ»ù»Ý³-ÙÇ Ï³Ù³Ý³ï»ÕÇó Ñ»éáõÝ ·Ý³Éáõ ³ÝÑñ³Å»ßïáõ-ÃÙáõÝÁ ãÏ³: ê³Ï³ÙÝ, ÇÝãå»±ë Ï³ñáÕ¿Çñ³í³ÏÇ-ñ³é Ñ³ëï³ïáõÃÙáõÝÁ µ³í³ñ³ñ ³å³óáõÙóÝ»ñëï³Ý³É, áñå»ë½Ç ³å³ÑáíÇ Ñ³Ýó³·áñÍÇÝ ¹³-ï³å³ñï»ÉÁ, ãáõÝ»Ý³Éáí íÏ³ÙáõÃÙáõÝÝ»ñ ³ÙÝÙ³-ëÇÝ, áñ Ï³ß³éùÁ å³Ñ³Ýç»É »Ý¨ ³ÙÝ ïñí»É¿:

²Ý·ÉÇ³ÙÇ¨ àõ»ÉëÇ·Íáí Çñ³í³Ï³ÝÑ³ÝÓÝ³-ÅáÕáíÁ Ñ³Ùï³ñ³ñ»É¿, áñ ÏáéáõåóÇ³ÙÇ ·áñÍáí Ù»Õ³íáñÇÝ¹³ï»ÉÁ ³í»ÉÇ§¹Åí³ñã¿¦, ù³ÝÃ» ÇÝã-áñ ÙÇ áõñÇß ·Íáí, áñÁ Ï³åí³Í¿Éáõñç ïÝïë³-Ï³ÝÑ³Ýó³·áñÍáõÃÙ³Ý Ñ»ï: ØÇ³Å³Ù³Ý³Ï, ³Ù¹å³ñ³·³Ý ³é³ç³¹ñáõÙ¿Ñ»ï¨Ù³É Ñ³ñóÁ. »ñµé»éáõñëÝ»ñÁ ë³Ï³í »Ý, Çñ³í³ÏÇñ³é Ñ³ëï³-ïáõÃÙáõÝÝ»ñÁ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÙáõÝ ãáõÝ»Ý³Ý ½µ³Õ-í»Éáõß³ï ·áñÍ»ñáí, ÇëÏ¹³ Ýß³Ý³ÏáõÙ¿, áñí³ñ-

ã³Ï³Ý ÏáéáõåóÇ³ÛÇ Ù»Í Ù³ëÁ Ï³Ù ³ÙµáÕçáõ-Ãû³Ùµ, Ï³ñáÕ¿ ÷³ëï³óÇ ³Ýå³ïÇÅÙÝ³É:

ÐáÝÏáÝ·áõÙ (áñï»Õ Ñ³Ï³ÏáéáõåóÇáÝ ûñ»Ýë¹ñáõÃÛáõÝÁ Çñ ÝÏ³ïÙ³Ùµ¿³Ï³Ý Ñ»ï³ùñù-ñáõÃÛáõÝ ¨ Ùñó³ÏóáõÃÛáõÝ ¿ ³é³ç³óñ»É ³ÙµáÕç ³ßË³ñÑáõÙ), ³é³çß³ñÅí»Éáõ áõÕÇÝ·ï»É»Ý²: ä»-ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÇ Ñ³Ù³ñ å³ßïáÝ³Ï³Ý ³ßË³-ï³í³ñÓÇó ³í»É Ñ³ñëï áõÃÛáõÝ áõÝ»Ý³ÉÁ Ñ³Ù³ñ-íáõÙ¿ ùñ»áñ»Ý Ñ»ï³åÝ¹»ÉÇ ³ñ³ñù, »Ã» Ý³ãÇ Ï³ñáÕ³ÝáõÙ µ³í³ñ³ñ µ³ó³ïñáõÃÛáõÝ Ý»ñÏ³-Û³óÝ»É ³Û¹ Ñ³ñëï áõÃÛ³Ý Ó»éùµ»ñÙ³Ý ÷³ëïÇ Ù³ëÇÝ: ²Ûëå Çëç Ùáï»óáõÙÁ áã ÙÇ³ÛÝ Ýß³Ý³ÏáõÙ¿, áñ Ñ³Ù»Ù³ï³µ³ñ Ñ»ßï¿Ñ»ï³ùÝÝ»É ÏñÏÝ³ÏÇ í³ñã³ñ³ñ³Ï³Ý Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹»åù»ñÁ, ³ÛÉ¨ ³ÛÝ áñå»ëÝß³Ý³Ï³ÉÇó·áñÍáÝ ÏÍ³é³ÛÇ ÏáéáõåóÇáÝ Ó»éùµ»ñáõÙÝ»ñÇÓ·ïáõÙÁ½ëå»Éáõ Ñ³Ù³ñ:

ä»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÝ»ñÇ, Ñ³ïÏ³å»ë³í³·å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÝ»ñÇ í³ñù³·ÍÇ Ñ³Ù³ñ, ³Û¹-åÇëÇ Çñ³í³Ë³Ë ïáõÙÝ»ñÁ ³é³í»É ËÇëï »Ý·Ý³Ñ³ïáõÙ: ÊÝ¹ÇñÁ Ï³Û³ÝáõÙ¿ Ýñ³ÝáõÙ, Ã» ³ñ¹ûáù ï»Õ»Ý·ï»É Ù³ñ¹áõ Çñ³íáõÝùÝ»ñÇ¨ å»-ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÇ ÑÇÙÝ³ñ³ñ ³½³ïáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ë³Ë ïáõÙ, áñáÝù Ù»Õ³¹ñíáõÙ »Ý ³Û¹åÇëÇ Çñ³-í³Ë³Ë ïáõÙÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ: ²Ûëï»Õ, ³éÏ³ »Ý»ñÏáõ ï»ë³Ï»ïÝ»ñ, áñáÝù ³ÝÑñ³Å»ßï¿ùÝÝ³ñÏ»É. ³é³çÇÝÁ`Ñ³ñóÁ ³ÛÝÙ³ëÇÝ¿, Ã» ³ñ¹ûáù Çñ³í³-Ë³Ë ïáõÙ, áñÁ ³ñï³Ñ³Ûï íáõÙ¿ å³ßïáÝ³Ï³Ý ³ßË³ï³í³ñÓÁ ·áñ³½³ÝóáÕ Ñ³ñëïáõÃÛ³Ý ïÇ-ñ³å»ïÙ³Ùµ` ÑÇÙù Ï³ñáÕ¿ ÉÇÝ»É¹³ï³Ï³Ý Ñ»-ï³ùÝÝáõÃÛáõÝ Çñ³Ï³Ý³óÝ»Éáõ Ñ³Ù³ñ: ºñÏñáñ¹, Ñ³ñóÁ Ï³Û³ÝáõÙ¿ Ýñ³ÝáõÙ, Ã» ³ñ¹ûá±ù Í³Ýñ³Ï-ßÇé¿ §µ³í³ñ³ñ µ³ó³ïñáõÃÛáõÝÁ¦ Ù»Õ³¹ñÛ³ÉÇ å³ßïå³ÝáõÃÛáõÝÁ ³å³Ñáí»Éáõ Ñ³Ù³ñ` Ñ³ßíÇ ³éÝ»Éáí ³ÝÙ»ÕáõÃÛ³Ý Ï³ÝË³í³ñÏ³ÍÁ, ù³ÝÇ ¹»é³ÝÓÁ ûñ»ÝùÇÝÑ³Ù³å³ï³ëË³ÝÙ»Õ³íáñãÇ ×³Ý³ãí»É:

Ð³Ï³ûñÇÝ³Ï³Ý×³Ý³å³ñÑáíÑ³ñëï³Ý³-Éáõ Ñ³Û»ó³Ï³ñ·Á ÁÝ¹áõÝí»É¨ Ý»ñ³éí»É¿ Ïá-éáõåóÇ³ÛÇ ¹»Ù ØÇç³Ù»ñÇÏÛ³Ý ÏáÝí»ÝóÇ³ÛáõÙ, áñÝÏ³é³í³ñ³Ï³ÝÇÝã-áñãÇÝáíÝÇÏÇ³Ï ïÇíÝ»ñÇ §ÝÛ³Ý³Ï³ÉÇó ³×Ç¦ Ïáõï³ÏáõÙÁ ³Ýí³ÝáõÙ¿ Çñ³í³Ë³Ë ïáõÙ, »Ã» ³Û¹ãÇÝáíÝÇÏÁ ÑÇÙÝ³íáñ µ³ó³ïñáõÃÛáõÝãÇ ï³ÉÇë`ûñ»Ýùáí Çñíñ³¹ñí³Í å³ñï³Ï³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ¨ ³ßË³ï³í³ñÓÇ Ñ»ï Ñ³Ù»Ù³ï ³Û¹ ³×Ç ÑÇÙù»ñÇ Ù³ëÇÝ³: §Æñ³íáõÝù-Ý»ñÇÙ³ëÇÝ´ÇÉÉÇ¦ ÐáÝÏáÝ·Û³Ýáñáßù³Ý 11(1) Ñá¹-í³ÍáõÙ ï³é³óÇáñ»Ý³Ë³ï»ëíáõÙ¿ØÇç³½·³-ÛÇÝ Ñ³Ù³Ó³Ûý³·ñÇ Ñ»ï¨Û³É Ó¨³Ï»ñåáõÙÝ»ñÁ. §Ûáõñ³ù³ÝãÛáõñáù, áí Ù»Õ³¹ñíáõÙ¿ùñ»³Ï³Ý Ñ³Ýó³·áñÍáõÃÛ³Ý Ù»ç, Çñ³íáõÝù áõÝÇ Ñ³Ù³ñí»-Éáõ ³ÝÙ»Õ, ù³ÝÇ ¹»é Ýñ³ Ù»Õ³íáñáõÃÛáõÝñ ãÇ ³å³óáõóí»É ûñ»Ýùáí¦⁴: àñáßÅ³Ù³Ý³Ï ³Ýó, »ñµ §Æñ³íáõÝùÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ´ÇÉÉÁ¦ áõÅÇ Ù»ç¿ Ùï»É, ÐáÝÏáÝ·áõÙ, 1991Ã. µ³ñÓñ³ëïÇ×³Ý å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÝ»ñÁ, áñáÝù Ù»Õ³¹ñíáõÙ¿ÇÝã³÷ÇóÛß³ï Ñ³ñëïáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý³Éáõ Ù»ç, íÇ×³ñÏ»É »Ý³é³-ç³¹ñí³Í Ù»Õ³¹ñ³ÝùÝ³ÛÝ ÑÇùÝ³íáñÙ³Ùµ, áñ¹³Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ¿³ÝÙ»ÕáõÃÛ³Ý Ï³ÝË³í³ñÏ³ÍÇ Çñ»Ýó Çñ³íáõÝùÇÝÏ³ïÙ³Ùµáï ÝÓ·áõÃÛáõÝ:

ÆÝãå»ë ÐáÝÏáÝ·áõÙ, ³ÛÝå»ë¿ÉØÇ³óÛ³É Â³-·³íáñáõÃÛáõÝáõÙ, ³Ù»Ý³µ³ñÓÑ í»ñ³ùÝÝÇã³ï-Û³ÝÇ¹³ï³ñ³ÝÝ»ñÁ Ù»ñÅ»É »Ý³Û¹ ÑÇÙÝ³íáñáõ-ÙÁ: Üñ³Ýù·ï»É»Ý, áñ³Û¹ïÇåÇ Çñ³í³Ë³Ë ïÙ³Ý¹»åùáõÙ, Ù»Õ³¹ñ³ÝùÇ¿³Ï³ÝÙ³ë»ñÇ³å³-óáõóÙ³Ý ÑÇÙÝ³Ï³Ý å³ï³ëË³Ý³ïíáõÃÛáõÝÝ ÁÝÏÝáõÙ¿Ù»Õ³¹ñáÕ ÏáÕÙÇ íñ³:

ØÇ³ÛÝ³ÛÝ¹»åùáõÙ, »ñµÙ»Õ³¹ñ³ÝùÁ Ïå³ñ-½Ç, áñÙ»Õ³¹ñÛ³ÉÇÑ³ñëïáõÃÛáõÝÁã¿ñÏ³ñáÕÓ»éù µ»ñí»É Ýñ³å³ßïáÝ³Ï³Ý³ßË³ï³í³ñÓÇßÝáñ-ÑÇí, Ù»Õ³¹ñÛ³ÉÁ å»ïù¿Ý»ñÏ³Û³óÝÇµ³í³ñ³-ñáÕµ³ó³ïñáõÃÛáõÝ: ´³í³ñ³ñµ³ó³ïñáõÃÛáõÝ¿ Ñ³Ù³ñíáõÙ ³ÛÝµ³ó³ïñáõÃÛáõÝñ, áñÝÇíÇ×³ÏÇ¿ ³ñ¹³ñ³óÝ»É Ñ³ñëïáõÃÛ³Ý Ó»éùµ»ñáõÙÁ` ³ßË³-ï³í³ñÓÇ·»ñ³½³ÝóÙ³Ý¹»åùáõÙ: ¸³ ³ÛÝåÇëÇ Ñ³ñó¿, áñÝ³í»ÉÇß³ï í»ñ³µ»ñáõÙ¿Ù»Õ³¹ñÛ³ÉÇ Ëáëïáí³ÝáõÃÛ³ÝáÉáñïÇÝ:

ØÇ³Å³Ù³Ý³Ï, Ù»Õ³¹ñÛ³ÉÇó µ³í³ñ³ñµ³-ó³ïñáõÃÛáõÝ Ý»ñÏ³Û³óÝ»Éáõ å³Ñ³ÝçÁ Ï³ñÇù áõ-ÝÇ ½áñ»Õ ³ñ¹³ñ³óÙ³Ý Ýñ³ Ñ³Ù³ñ, áñå»ë½Ç Çñ³íáõÝùÇ ·»ñ³Ï³ÛáõÃÛ³Ý ÑÇÙÝ³ñ³ñ ëÏ½µáõÝ-ùÇó ³Û¹ ß»ÕáõÙÁ Ñ³Ù³ï»Õ»É Ç ÉÇÝÇ Ù³ñ¹áõ Çñ³-íáõÝùÝ»ñÇ å³ßïå³ÝáõÃÛ³Ý Ñ»ï: ÆÝãáõ?ÙÝ¿Ï³-Û³ÝáõÙ ³Û¹ §½áñ»Õ ³ñ¹³ñ³óáõÙÁ¦:

ÆÝãå»ëÙ»ÏÝ³µ³Ý»É¿ØÇ³óÛ³É Â³·³íáñáõ-ÃÛ³Ý ¶³ÕïÝÇ ÊáñÑáõñ¹Á, (Ëáë»Éáí ÐáÝÏáÝ·Çí×é³÷áËáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ). §Î³ß³éùÁ Ñ³Ýó³íáñ·áñÍáõÝ»áõÃÛáõÝ¿, íï³Ý·³íáñó³ÝÏ³ó³Í ½³ñ-·³ó³Í Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ÑÇÙù»ñÇ Ñ³Ù³ñ¦: ÊáñÑáõñ¹Á Ý³¨ ÁÝ¹·Í»É¿, áñ §³å³óáõÛóÝ»ñÇ Ñ»ï Ï³åí³Í ³ÏÝÑ³Ûï ¹Åí³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ¦ ³éÏ³ »Ý, »ñµ å»ïù¿³å³óáõó»É, áñ å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÁ å³Ñ³Ýç»É Ï³Ù ëï³ó»É¿ Ï³ß³éù: Ø³Ï³ÛÝ ¶³ÕïÝÇ ÊáñÑñ¹Ç Ëáëù»ñáí, §ÐáÝÏáÝ·áõÙ Ïá-éáõåóÇ³ÛÇ ã³ñÇùÁ í»ñ³óÝ»Éáõ ³ÝÑ»ï³Ó·»ÉÇ ëáóÇ³É³Ï³Ý å³Ñ³Ýç¦ ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝÇ: ²Û¹ï»-ë³Ï»ïÇÝ ³Ý¹ñ³¹³ñÓ»É¿ ÐáÝÏáÝ·Çì»ñ³ùÝÝÇã¸³ï³ñ³ÝÁ. §àã Ù»ÏÇ Ùáï áñ¨¿Ï³ëï³Í ãå»ïù¿ ÉÇÝÇ Ïáéáõåóç³ÛÇ íÝ³ë³Ï³ñ¨Ý»Ý·µÝáõÛÃÇ í»-ñ³µ»ñÛ³É¦: Ø»Ï³ÛÉ¹»åùáõÙ, ¶³ÕïÝÇ ÊáñÑáõñ¹Á Ñ³Ûï³ñ³ñ»É¿, áñ ³Ýµ³ó³ïñ»ÉÇ Ñ³ñëïáõÃÛ³Ý ¹ñë¨áñáõÙÝ»ñáí ³ñï³Ñ³Ûï íáÕ Çñ³í³Ë³Ë ïÙ³Ý ùÝÝ³ñÏáõÙÁ -§³ÏÝÑ³Ûï áñ»Ý áõÕÕí³Í »Õ»É¿ ³ÛÝµ³ÝÇ¹»Ù, áñå»ë½Ç³ñÓ³·³ÝùíÇ³ÛÝ¹»åù»-ñÇÝ, »ñµÃ»Ïáõ½Ù»Õ³¹ñ³ÝùÇÑ³Ù³ñ¹Åí³ñÏ³Ù ÝáõÛÝÇëÏ³ÝÑÝ³ñ¿»Õ»É å³ñ½»É, áñ ÏáÝÏñ»ï å»-ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÁ ëï³ó»É¿ÇÝã-áñ Ï³ß³éù Ï³Ù Ï³ß³éùÝ»ñ, ³ÛÝáõ³Ù»Ý³ÛÝÇí Ýñ³ ÝÛáõÃ³Ï³Ý Ñ³ñëïáõÃÛáõÝÁ ·Ý³Ñ³ïí»É¿ ÙÇ ·áõÙ³ñáí, áñÁ

³ÝÑ³Ù³ã³÷ ¿ »Õ»É Ýñ³ å³ßïáÝ³Ï³Ý ³ßË³-ï³í³ñÓÇ Ñ»ï ¨ Ï³ñáÕ ¿ñ ³é³çÇÝ Ñ³Ù³óùÇó ï å³íáñáõÃÛáõÝ ëï»ÕÍ»É áñ ïíÛ³É ãÇÝáíÝÇÏÁ Ïáéáõ Ùå³óí³Í¿¦[5]:

Î³ñ× ³ë³Í, ³ñ¹³ñ³óÇ ¹³ï³ùÝÝáõÃÛ³Ý Çñ³íáõÝùÁ ¨ ³ÝÙ»ÕáõÃÛ³Ý Ï³ÝË³í³ñÏ³ÍÇ Çñ³-íáõÝùÁ (ù³ÝÇ ¹»é ³å³óáõóí³Í ã¿, áñ ¹áõ Ù»Õ³-íáñ »ë) å³Ñ³ÝçáõÙ »Ý, áñå»ë½Ç Ù»Õ³¹ñ³ÝùÇ ÑÇÙùáõÙ ÁÝÏ³Í ÉÇÝ»Ý Í³Ýñ³ÏßÇé ³å³óáõÛóÝ»ñ, µ³Ûó ¹ñ³Ýù Ï³ñáÕ »Ý ·áñÍ»É Çû·áõï Ù»Õ³¹ñÛ³-ÉÇ, »ñµÝ³ Ó·ïáõÙ ¿ ³å³ÑáÍ»É Çñ å³ßïå³Ýáõ-ÃÛáõÝÁ` íÏ³Û³Ïáã»ÉáíË»É³óÝáñáõÃÛáõÝÁ Ï³Ùë³Ñ-Ù³Ý³÷³Ï ³Ý·áñÍáõÝ³ÏáõÃÛáõÝÁ: ²ÛÝ ¹ñáõÛÃÝ»ñÁ, áñáÝù ³Ùñ³·ñáõÙ »Ý ³ÝÙ»Õ Ñ³Ù³ñ»Éáõ Çñ³íáõÝ-ùÁ, ã»Ý ³ñ·»ÉáõÙ Ù»Õ³¹ñÛ³É Ç¹»ù Ï³ÝË³í³ñÏ³-ÍÇ ÷³ëï³óÇ Ï³ÙÇñ³í³Ï³ÝÏ³ñ·Á, Ã»Ïáõ½ ³Û¹-åÇëÇ Ï³ÝË³í³ñÏ³ÍÝ»ñÁ å»ïù ¿ ë³ÑÙ³Ý³-÷³Ïí³Í ÉÇÝ»Ý áÕç³ÙÇï ë³ÑÙ³ÝÝ»ñáí, Ñ³ßíÇ ³éÝ»Éáí ³ÛÝ µ³ÝÇ Ï³ñ¨áñáõÃÛáõÝÁ, áñ Ë³Õ³-ù³ñïÇíñ³ ¿¹ñí³Í Ù»Õ³¹ñÛ³É å³ßïå³Ýí»Éáõ Çñ³íáõÝùÁ: ²Û¹ ¹ñáõÛÃÝ»ñÁ ã»Ý ³ñ·»ÉáõÙ Ý³¨ ËÇëï å³ï³ëË³Ý³ïíáõÃÛ³Ý »ÝÃ³ñÏ»Éáõ ¹»å-ùáõÙ Ë³Ëïáõ ÙÁ, Ñ»Ýó ³ÛÝ Çñ³í³Ë³Ëïáõ Ù»-ñáí, áñáÝóáõÙ ³Ùñ³·ñí³Í ã¿ Ù»Õ³¹ñÛ³É Ñ³Ýó³-íáñ Ùï³¹ñáõÃÛáõÝÁ: ´³Ûó ¨ ³ÛÝå»ë, ¹ñ³Ýù Çñ³-Ï³ÝáõÙ áñáß å³Ñ³ÝçÝ»ñ »Ý ³é³ç ù³ßáõÙ íÏ³-ÛáõÃÛáõÝ»ñÇ ¨ ·áñÍáÝÃ³óÝ»ñÇ áõÕÕáõÃÛ³Ùµ, áñáÝù í»ñ³µ»ñáõÙ »Ý ÏáéáõÙå³óí³ÍÝ»ñÇ Ñ»-ï³åÝ¹Ù³ÝÁ[6]:

ºðð àð¸ ÎàÔØÆ ú¶î²¶àð Ìàôà ÎàèàôàòÆ²Ü Â²øòÜºÈàôÐ²Ø²ð

Îáéáõ Ùå³óí³Í ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÁ ÝáõÛÝå»ë Ï³-ñáÕ »Ý Ã³ùóÝ»É ÏáéáõåóÇ³ÛÇó ë ï³óí³Í Ùáõïù»-ñÁ`, ¹ñ³Ýù ÷áË³Ýó»Éáí ÁÝÏ»ñÝ»ñÇÝ Ï³Ù µ³ñ»-Ï³ÙÝ»ñÇÝ, ë³Ï³ÛÝ ³Û¹ ÙÇçáóÝ»ñÁ å³Ñ»Éáí ÑëÏá-ÕáõÃÛ³Ý ï³Ï: Æ å³ï³ëË³Ý ÝÙ³Ý ëó»Ý³ñÝ»ñÇ, ³½·³ÛÇÝ ûñ»ÝùÝ»ñÁ »ñµ»ÙÝ Ý³Ë³ï»ëáõÙ »Ý, áñ-å»ë½Ç ³Ï ïÇíÝ»ñÁ, áñáÝù ïñí»É »Ý Ù»Õ³¹ñÛ³ÉÇ ÏáÕÙÇó Ï³Ù Ó»éù »Ý µ»ñí»É Ù»Õ³¹ñÛ³ÉÇó áñå»ë Ýí»ñ¨ ·ïÝíáõÙ »Ý »ññáñ¹ ÏáÕÙÇ å³Ñå³ÝáõÃÛ³Ý Ý»ñùá, Ñ³Ù³ñí»Ý Ù»Õ³¹ñÛ³ÉÇ ÑëÏáÕáõÃÛ³Ý ï³Ï ·ïÝíáÕ: ²ÛëåÇëÇ Ï³ÝË³í³ñÏ³Í Ñ³×³Ë ·áñ-ÍáõÙ¿Ï³ß³éùÇ Ï³Ù³Ýµ³ó³ïñ»ÉÇã³÷Çó³í»ÉÇ Ñ³ñëïáõÃÛ³Ý¹»åù»ñáõÙ¨ ³ÛÝ ï»ÕÇÝ¿íÏ³Û³Ïáã»É, »ñµ Ñ³Ï³é³ÏÇ Ù³ëÇÝ áñ¨¿ íÏ³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñ ãÏ³Ý: ²Û¹ ³å³óáõÛóÝ»ñÇ Ý»ñÏ³Û³óÙ³Ý Í³Ýñáõ-ÃÛáõÝÝ ÁÝÏÝáõÙ¿Ù»Õ³¹ñÛ³ÉÇ íñ³:

Ð³Ý¹Çë³ÝáõÙ ¿ ³ñ¹Ûá?ù ³Ûëå»ë Ïáãí³Í, §Ñ³Ï³é³Ï Í³ÝñáõÃÛáõÝÁ¦ áïÝÓ·áõÃÛáõÝ ³ÝÙ»ÕáõÃÛ³Ý Ï³ÝË³í³ñÏ³ÍÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ: ²Û¹ Ñ³ñóÇ ³é-ãáõÃÛ³Ùµ ÐáÝÏáÝ·Ç ì»ñ³ùÝÝÇã ¸³ï³ñ³ÝÁ ¹ñë¨áñ»É ¿ áÕç³ÙÇï Ùáï»óáõÙ, Ùáï»óáõÙ, áñÁ Ñ³í³ë³ñ³ÏßÉ»É¿Ý»ñÏ³Û³óíáÕ µáÉáñß³Ñ»ñÁ:

ø³ÝÇ ¹»é Ù»Õ³¹ñ³ÝùÁ ÑÇÙÝíáõÙ¿ ³ÛÝ Ï³Ý-Ë³í³ñÏ³ÍÇ íñ³, áñ ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý ³ÕµÛáõñÝ»ñÁ Ï³Ù ë»÷³Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ ·ïÝí»É »Ý Ù»Õ³¹ñÛ³ÉÇ ÑëÏáÕáõÃÛ³Ý ï³Ï, ³ÛÝ ÇÑ³ñÏ» å»ïù¿ ³å³óáõóÇ µáÉáñ Í³·³Í Ï³ëÏ³Í»ÉÇ ÷³ëï»ñÁ: Î³ÝË³í³ñ-Ï³ÍÁ å»ïù ¿ ëï³Ý³ ë³ÑÙ³Ý³÷³Ï Ï³éáõó-í³Íù ³ÛÝ Ñ³ßíáí` áñå»ë½Ç ³Û¹ ÷³ëï»ñÁ Ù»Í Ñ³í³Ý³Ï³ÝáõÃÛáõÝ ëï»ÕÍ»Ý ³ÛÝ µ³ÝÇ Ñ³Ù³ñ, áñ ¹ñ³Ù³Ï³Ý é»ëáõñëÝ»ñÁ Ï³Ùë»÷³Ï³ÝáõÃÛáõ-ÝÁ å³ÑíáõÙ »Ý ... Ù»Õ³¹ñÛ³ÉÇ ³ÝáõÝÇó Ï³ÙÝñ³-ÝÇó Ó»éù »Ý µ»ñí»É áñå»ë Ýí»ñ:

ºí³Û¹ Ï³ÝË³í³ñÏ³ÍÇë³ÑÙ³Ý³÷³Ï Ù»Ï-Ý³µ³ÝáõÃÛáõÝÁ Ñ³Ù³å³ï³ëË³ÝáõÙ¿ Ù»Õ³¹ñ-Û³ÉÇ ÑÇÙÝ³ñ³ñ Çñ³íáõÝùÇÝ, Ñ³Ý¹Çë³Ý³Éáí ³ÛÝ ·áñÍ»É³Ó¨»ñÇ ã³÷³íáñ å³ï³ëË³Ý, áñáÝó û·-ÝáõÃÛ³Ùµ ãÑ³ëÏ³óáÕÝ»ñÁ ÏÏ³ñáÕ³Ý³Ý Ñ»ßïáõ-ÃÛ³Ùµ ÍÇÍ³Õ»É ³Û¹ Ë³ËïáõÙÝ»ñÇ íñ³[7]:

§²è²ì ºÈàôÂÚàôÜÜºð¦, àðàÜø ²Ü ì²Ü ì àôØ ºÜ Î²Þ²èøÜºð

Ð³Ï³Ïáéáõåóçáý ûñ»Ýë¹ñáõÃÛ³Ý Ù»ç Ñ³-×³Ë Ñ³Ý¹Çåáõù ¿ Ï³ÝË³í³ñÏ³Í, Ñ³Ù³Ó³ÛÝ áñÇ, »Ã» Ñ³Ûï Ý³µ»ñí»É¿, áñ Ù»Õ³¹ñÛ³ÉÁ Ï³ß³é-ùÇ ·áñÍáí ïí»É¿Ï³Ùë ï³ó»É¿ÇÝã-áñÇñ, áñÁ Ï³-ñáÕ ¿ ³Ýí³Ýí»É §³é³í»ÉáõÃÛáõÝ¦, µ³ñÇù, áñÁ å³ñï³¹Çñã¿, áñáõÝ»Ý³ ·áõÙ³ñ³ÛÇÝ ³ñï³Ñ³Û-ïáõÃÛáõÝ Ï³Ù ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý ¹»ÝáÙÇÝ³óÇ³, ³Ûë-åÇëÇ ³é³í»ÉáõÃÛáõÝÁ ÏÑ³Ù³ñíÇ Ëñ³Ëáõë³Ýù Ï³Ù å³ñ·¨³ïñáõÙ, »Ã» ãÇ ³å³óáõóí»É Ñ³Ï³-é³ÏÁ: ê³Ï³ÛÝ ³Ûë ëÏ½µáõÝùÁ Ñ³½í³¹»å ¿ ÏÇ-ñ³éíáõÙ:

Îáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ Ù³ëÝ³·»ï ´»ñïñ³Ý¹ ¸»êå»íÇÉÁ å³ïÏ³ÝáõÙ¿ ³ÛÝ Çñ³í³-µ³ÝÝ»ñÇ ËÙµÇÝ, áñáÝù »ÝÃ³¹ñáõÙ »Ý, áñ ³Û¹ åÇëÇ ¹ñáõÛÃÇÝ Ù³ñï³Ññ³í»ñ Ý»ï»ÉÁ` Ñ³çáÕáõÃÛáõÝ ¿ µ»ñáõÙ Ù³ñ¹áõ Çñ³íáõÝùÝ»ñÇ å³ßïå³ÝáõÃÛ³Ý ³ëå³ñ»½áõÙ:

Ü³Ë¨³é³ç, ³Û¹ åÇëÇ Ï³ÝË³í³ñÏ³ÍÁ »ÉÝáõÙ¿ Ýñ³ÝÇó, áñ Ïáéáõåóç³Ý Ñ³Ù³ñíáõÙ¿ Çñ³í³Ë³Ëïáõ Ù, áñÁ Ù»Õ³¹ñáõ ÏáÕÙÁ å»ïù¿ ³å³óáõóÇ: ´³óÇ ³Û¹, ÙÇ³ÛÝ ³ÛÝ, áñ Ýí»ñÁ ïñí»É¿ Ïáéáõåóç³ÛÇ Ù»ç Ù»Õ³¹ñíáõ ³ÝÓÇ ÏáÕÙÇó, ãÇ ÝÃ³Ý³ÏáõÙ, áñ Ýí»ñÁ Ï³ñáõ¿ ÇÝùÝ³µ»ñ³µ³ñ ÝáõÛÝ³ó í»É Ïáéáõåóç³ÛÇÑ»ï:

ø²Ô²ø²òÆ²Î²Ü Æð²ìàôÜøÆ ú¶î²¶àð Ìàôà À ²Î îÆìÜºðÀ ä²Ð²ÜæºÈàôÐ²ê²ð

Ð³Ï³Çñ³í³Ï³Ý ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý ³Ïï ÇíÝ»-ñÇ í»ñ³¹³ñÓÙ³Ý áõÕÇÝ»ñÇó Ù»ÏÁ` ³é³Ýó ùñ»³-Ï³Ý ·áñÍ»ñáí¹³ï³ñ³ÝÝ»ñÇÝ¹ÇÙ»Éáõ, »ÝÃ³¹ñáõÙ

գործունեությունը, որը առաջարկում է ինչ-որ բարիք, նույնպես իրավախախտում է կատարում[8]:

Բարոյական գիտակցության հասկացությունը

Բարոյական գիտակցությունը հասարակական գիտակցության ձևերից մեկն է, որի հիմքում ընկած է բարոյականությունը: Բարոյական գիտակցությունը ներառում է բարոյական գաղափարներ, գաղափարներ, հասկացություններ, հայացքներ, հոգեբանական վերաբերմունքներ, զգացողություններ, հոգեբանական գործոններ, ինչպես նաև բարոյական գիտելիքներ, հմտություններ, սովորություններ: Բարոյական գիտակցությունը ներառում է նաև բարոյական գաղափարների, գաղափարների, հասկացությունների, հայացքների, հոգեբանական վերաբերմունքների, զգացողությունների, հոգեբանական գործոնների, ինչպես նաև բարոյական գիտելիքների, հմտությունների, սովորությունների ամբողջությունը: Բարոյական գիտակցությունը ներառում է նաև բարոյական գաղափարների, գաղափարների, հասկացությունների, հայացքների, հոգեբանական վերաբերմունքների, զգացողությունների, հոգեբանական գործոնների, ինչպես նաև բարոյական գիտելիքների, հմտությունների, սովորությունների ամբողջությունը: Բարոյական գիտակցությունը ներառում է նաև բարոյական գաղափարների, գաղափարների, հասկացությունների, հայացքների, հոգեբանական վերաբերմունքների, զգացողությունների, հոգեբանական գործոնների, ինչպես նաև բարոյական գիտելիքների, հմտությունների, սովորությունների ամբողջությունը:

Բարոյական գիտակցության հասկացությունը

Բարոյական գիտակցությունը հասարակական գիտակցության ձևերից մեկն է, որի հիմքում ընկած է բարոյականությունը: Բարոյական գիտակցությունը ներառում է բարոյական գաղափարներ, գաղափարներ, հասկացություններ, հայացքներ, հոգեբանական վերաբերմունքներ, զգացողություններ, հոգեբանական գործոններ, ինչպես նաև բարոյական գիտելիքներ, հմտություններ, սովորություններ: Բարոյական գիտակցությունը ներառում է նաև բարոյական գաղափարների, գաղափարների, հասկացությունների, հայացքների, հոգեբանական վերաբերմունքների, զգացողությունների, հոգեբանական գործոնների, ինչպես նաև բարոյական գիտելիքների, հմտությունների, սովորությունների ամբողջությունը: Բարոյական գիտակցությունը ներառում է նաև բարոյական գաղափարների, գաղափարների, հասկացությունների, հայացքների, հոգեբանական վերաբերմունքների, զգացողությունների, հոգեբանական գործոնների, ինչպես նաև բարոյական գիտելիքների, հմտությունների, սովորությունների ամբողջությունը:

շումներ կայացնելիս: Այդ առաքելությունը ավելի դժվարին է, քան կարող է թվալ: Ավանդաբար ոստիկանների նախապատրաստումը իր էությամբ կրել է կիսառազմականացված բնույթ: Կադետներին ասում են թե ինչ պետք է կատարեն, երբ պետք է կատարեն և ինչպես պետք է կատարեն: Խնդիրը կայանում է նրանում, որպեսզի հավասարակշռություն լինի հրամանատարության հսկողության վրա հիմնված ավանդական կիսառազմականացված նախապատրաստման և իրենց գործողությունների հաշիվ տալու զգացման միջև: Նախապատրաստական ժամանակահատվածը իրենից ներկայացնում է բոլորին և յուրաքանչյուր աշխատողին այդ արժեքները ներշնչելու համար անհրաժեշտ օպտիմալ ժամանակը: Եթե այդ արժեքները այստեղ չեն արմատավորվում, այդ դեպքում աշխատողները կարող են կառչած մնալ կոռուպցիային: Նորակոչիկների նախապատրաստման հետ միասին ոստիկանությունում 20 տարի աշխատած ստաժավոր սպաները պետք է խրախուսվեն այն բանում, որպեսզի նվիրվեն հասարակությանը ծառայելուն, լինեն ազնիվ, քաջ և սկզբունքային:

Հսկողություն. *Ազնիվ և առողջ երիտասարդ քաղաքացին կարող է ընդունվել ոստիկանության շարքերը: Նա կարող է դաստիարակվելով դառնալ ամենալավ սպան: Բայց, եթե առաջին գծում, որտեղ ընդունվում են կենաց ու մահու որոշումները, տեղ է գտնում ոչ համարժեք հսկողություն, բոլոր ձեռնարկված ջանքերը ավարտվում են անհաջողությամբ: Ղեկավարին, միայնակ դժվար է ճանաչել իր աշխատակցին, որպեսզի նկատի նրա անձնական նուրբ փոփոխությունները, որոնք կարող են ցույց տալ այն, որ սպան թուլություն ունի կոռուպցիայի հանդեպ և մասնակցություն դրանում: Այդ կապակցությամբ, ոստիկանության կառավարման համար նպատակահարմար կլինի քննարկել մի քանի հարցեր: Արդյոք անհրաժեշտություն կա՞ լուրջ հայացք նետել այն բանի վրա, թե ինչ գործերի վրա է կառավարիչը ծախսում իր ժամանակը: Ղեկավարները միայն թղթե՞ր են դասավորում, թե նրանք իրոք հանդես են գալիս որպես խրատատու և հետևում են իրենց անձնակազմին: Գիտե՞ն արդյոք ղեկավարները այն պատահարների մասին, որոնք նախազգուշացնում են իրենց նրանում, որ իրենց մարդկանցից մեկը հնարավոր է հակում ունի կոռումպացված վարքագծի նկատմամբ կամ արդեն առանձնանում է այդ վարքագծով: Գուցե՞ ամենակարևորն այն է, թե յուրաքանչյուր հսկիչ կարողանու՞մ է մարդկանց իր հետևից տանել անձնական օրինակով: Թե՞ կոռուպցիան աշխատանքում և «առաջավոր գծում» պարզապես այն պրակտիկայի արտացոլումն է, որը բնութագրական է կազմակերպության առավել բարձր օղակների համար:*

Հայտնաբերում. *Եվ վերջին բնագավառը, դա հայտնաբերման և հրապարակման բնագավառն է: Դա նշանակում է ներ կազմակերպությունում այնպիսի միջոցառումների իրականացում, որոնք ի վիճակի են վեր հանել պոտենցիալ կոռուպցիան և դրանով զբաղվել պատշաճ մակարդակով: Օրինակ, Կանադայի թագավորական հեծյալ ոստիկանության սպաները պետք է կադրերի բաժնին տեղեկացնեն ընտանեկան դրության փոփոխության մասին: Դա արվում է նրա համար, որպեսզի անձնակազմը կարողանա իմանալ, թե արդյոք սպան ընտանիքում անախորժություններ չունի կամ չի ամուսնալուծվել և դժվարություններ չի կրում, որոնք կարող են նրա մոտ թուլություն առաջացնել կոռուպցիայի հանդեպ: Խնդիրը կայանում է նրանում, որպեսզի այդ գիտելիքները օգտագործվեն սպային աջակցելու համար և բոլոր դեպքերում նրա համար, որպեսզի նա գիտակցի իր թուլությունը և կարողանա դիմագրավել հնարավոր ռիսկերին: Պահանջվում է օգտագործել այն քաղաքականությունը և ընթացակարգերը, որոնք թույլ են տալիս վաղ շրջանում և ամբողջ ընթացքում ի հայտ բերել ոչ պատշաճ վարքագծերը: Կառավարիչները պետք է գնահատեն, թե արդյոք կազմակերպությունը ունի արդյունավետ մեթոդներ ոչ պատշաճ գործողությունները ի հայտ բերելու համար: Ոստիկանական կուլտուրան արտացոլում է խորհրդապահությունը, տեղեկատվության կառավարումը և նույնիսկ գաղտնիությունը: Եվ բոլոր դեպքերում հաճախ այդ դրական որակները կարող են հանգեցնել հաշվետվության խաթարմանը և նրանց կողմից կարող են չարաշահվել հիմնախնդիրը թաքցնելու համար:*

àñå»ë Ïáéáõå óÇ³ÛÇ ¹»Ù ³ÝÑñ³Å»ßï å³ ï-Ý»ß, ³éÏ³ å»ïù¿ ÉÇÝ»Ý áë ïÇÏ³ÝáõÃÛ³Ý ·áñÍáõ-Ý»áõÃÛ³Ý Ã³÷³ÝóÇÏáõÃÛ³Ý ÙÇß³ñù å³ÛÙ³ÝÝ»ñ: ²Û¹ åÇëÇ å³ÛÙ³ÝÝ»ñÝ Çñ»Ýó Ù»ç å»ïù¿ Ý»ñ³é»Ý.

- *Օրենսդրական հսկողություն, ներառելով բյուջետային ծախսերը ներքին գործերի նախարարությունում:*
- *Էքստրա-ինստիտուցիոնալ տեսչությունները և կառավարական հիմնարկության կողմից հսկողությունը:*
- *Մասնագիտացված տեսչական ստուգումները նախարարության կամ դեպարտամենտի շրջանակներում, որոնք պատասխանատու են երկրի ոստիկանության ուժերի համար:*
- *Պետական և մասնավոր սեկտորների համագործակցություն կոռուպցիայի դեմ ոստիկանական միջոցների կիրառման ստուգման և գնահատման գործում:*
- *Ոստիկանության գործունեության վերաբերյալ հասարակական տեղեկատվության ընդլայնում՝ շեշտը դնելով հակակոռուպցիոն ծրագրերի և դրանց իրականացման արդյունքների վրա:*
- *Կոռումպացված ոստիկանների և գլխավոր դատախազի կողմից ղեկավարվող անվտանգության ուժերում կոռուպցիոն ցանցերի մասին եղած ողջ տեղեկատվության փոխանակում:*
- *Ոստիկանության չինովնիկների եկամուտների ու ակտիվների, հատկապես բարձրաստիճան չինովնիկների և նրանց մոտիկ հարազատների եկամուտների ու ակտիվների մասին ամբողջական տեղեկատվություն:*

ÆÜîºðäàÈÆ Ü²Ê²ÒºèÜàôÂÚàôÜÀ

ÆÜîºðäàÈ-Á (ùñ»³Ï³Ý áëïÇÏ³ÝáõÃÛ³Ý ÙÇç³½·³ÛÇÝ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝ) ³Ï ïÇíáñ»Ý Ñ³Ý-¹»ë ¿ ·³ÉÇë ³ÙµáõÇç ³ßË³ñÑáõÙ áëïÇÏ³Ý³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛ³Ý ³½ÝíáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ: ²ÛÝ áã ÙÇ³ÛÝ û·ï³·áñÍáõÙ¿ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ ÷áñÓ³·»ïÝ»ñÇ ËÙµÇ Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, ³ÛÉ¨ ÙßÏ»É¿ ³ÙµáÕç ³ßË³ñÑáõÙ áëïÇÏ³Ý³Ï³ÝáõÅ»ñáõÙ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ ã³÷áñáßÇãÝ»ñÇ Ñ³í³ù³ÍáõÝ[10]:

àëïÇÏ³Ý³Ï³Ý áõÅ»ñáõÙ` Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ ÆÜîºðäàÈ-Ç Ñ³Ù³å³ñ÷³Ï ã³÷áñáßÇãÝ»ñÁ Ýå³ï³Ï »Ý Ñ»ï³åÝ¹áõÙ, áñå»ë½Ç ³Ý¹³Ù-å»ïáõÃÛáõÝÝ»ñÇ áëïÇÏ³Ý³Ï³Ý áõÅ»ñÁ ³é³ÝÓÝ³Ý³Ý Çñ»Ýó ³ÝÏ³ß³éáõÃÛ³Ùµ: Úáõñ³ù³ÝãÛáõñ ³Ý¹³Ù-å»ïáõÃÛáõÝ å³ñï³íáñíáõÙ¿áëïÇÏ³ÝáõÃÛ³ÝãÇÝáíÝÇÏÇ ÏáÕÙÇó ÃáõÛÉ ïñí³Í ÏáéáõåóÇ³Ý ¹Çï»É áñå»ë ÉáõñçùñÙ³Ï³Ý Ñ³Ýó³·áñÍáõÃÛáõÝ: ØÛáõë ã³÷áñáßÇãÝ»ñÝ Çñ»ÝóáõÙ Ý»ñ³éáõÙ »Ý ³½ÝíáõÃÛ³Ý, ¿ÃÇÏ³ÛÇ ¨ áëïÇÏ³Ý³Ï³Ý ·áñÍ³éáõÛÃÝ»ñÇ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï ÏÇñ³éÙ³Ùµ µ³ñÓñã³÷áñáßÇãÝ»ñÇ ëï»ÕÍáõÙÁ ¨ ûÅ³Ý¹³ÏáõÙÁ, ÑëÏáÕáõÃÛ³Ý ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï Ù»Ë³ÝÇ½ÙÝ»ñÇ ëï»ÕÍáõÙÁ ¨ ë³ï³ñáõÙÁ, ¨ áëïÇÏ³Ý³Ï³Ý ·áñÍ³éáõÛÃÝ»ñÇ Ï³ï³ñÙ³Ý Å³Ù³Ý³Ï í³ñù³·ÍÇµ³ñÓñÙ³Ï³ñ¹³ÏÇ³å³ÑáíáõÙÁ:

Ü»ñÏ³ÛáõÙë, ÆÜîºðäàÈ-Á áõÕÇÝ»ñ¿ÙßÏáõÙ ³ÛÝ ³Ý¹³Ù-å»ïáõÃÛáõÝÝ»ñÇ áõÅ»ñÇÝ ·áñÍÝ³Ï³Ý û·ÝáõÃÛáõÝ óáõÛó ï³Éáõ ¨ Ý³Ë³å³ïñ³ëï»Éáõ Ñ³Ù³ñ, áñáÝù ¹ñ³ Ï³ñÇùÁ½·áõÙ »Ý:

ÐºÎ²øÜÜàôÂÚ²Ü ØºÂà¸ÜºðÀ. ²¼ÜÌàôÂÚ²Ü êÎàô¶àôØÀ

ºÃ» ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ÷³ëïÁµ³ó³Ñ³ÛïÍ³Í ã¿ ÇÝãå»±ë Ù»Ýù Ï³ñáÕ »Ýù ÇÙ³Ý³É, áñ ÏáÝÏñ»ï ãÇÝáíÝÇÏñÑ³Ý¹Çë³ÝáõÙ¿ÏáéáõÙå³óí³Í: ºí, ³Ù»Ý³Ï³ñ¨áñÁ, ÇÝãå»±ë Ù»Ýù Ï³ñáÕ »Ýù ³å³Ñáí»É, áñ ³Û¹ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÁ ãÝß³Ý³Ï í»Ý ³ÛÝ å³ßïáÝÝ»ñÇÝ, áñáÝóáí Ýñ³Ýù Ï³ñáÕ »Ý ³é³í»É Ù»Í íÝ³ëå³ï×³é»É: º í ùÝÝáõÃÛ³Ý ³éÝ»Éáí ãÇÝáíÝÇÏÇ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ í»ñ³µ»ñÛ³É Ñ³Ûï³ñ³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, ÇÝãå»±ë Ï³ñáÕ »Ýù ³å³Ñáí»É, áñ ¹³ ³Ýµ³ñ»Ýå³ëï ³½¹»óáõÃÛáõÝ ãáõÝ»Ý³ µ³ñáÛ³Ï³Ý ÙÃÝáÉáñïÇíñ³: ÆÝãå»ëÝ³¨ áñå»ë½Ç µáÕáù³íáñÝ»ñÁ ¨ ³ÝÙ»Õ ÏáÕÙ»ñÁ å³ßïå³Ýí³Í ÉÇÝ»Ý: ÜÙ³Ý åÝ¹áõÙÝ»ñÁ Ñ»ßï ¿ ³ñï³µ»ñ»É: ê³Ï³ÛÝ, »Ã» ¹ñ³ÝùÑ»Ýí³Íã»Ý ÷³ëï»ñÇíñ³, ³å³ ³Û¹ ¹»åùáõÙ ¹ñ³Ýù Ï³ñáÕ »Ý íÝ³ëå³ï×³é»É:

Ð»ï³·³µ³ñ¹áõÃÛáõÝÝ»ñ Ï³ñáÕ »Ý ³é³ç³Ý³É, »ñµ Ýñ³Ýù áíù»ñ ³ÝáõÙ »Ý ³Û¹åçëÇÑ³Ûï³ñ³ñáõÃÛáõÝÝ»ñ, Çñ»Ýó áõë»ñÇÝ ùñ»³Ï³Ý Çñ³í³Ë³Ë ïáõÙÝ»ñÇÝÙ³ëÝ³ÏóáõÃÛ³Ý å³ïÙáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý, Ñ³ïÏ³å»ë, »ñµ Ýñ³Ýó µáÕáùÝ»ñÝ áõÕÕí³Í »Ý áëïÇÏ³ÝáõÃÛ³Ý ¹»Ù: ¸³ Ñ³ñó³Ï³ÝÇ ï³Ï¿ ¹ÝáõÙ Ñ³ÛóíáñÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ íëï³ÑáõÃÛáõÝÁ: ºí³Û¹ ÇëÏ å³ï×³éáí ÇÝãå»±ë¿ÑÝ³ñ³íáñÑáõë³ÉÇ³å³óáõÙóÝ»ñ Ý»ñÏ³Û³óÝ»É (Ã» ³½ÝíáõÃÛ³Ý, Ã» ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ áëïÇÏ³ÝÝ»ñÇ Ñ³ÏÙ³Ý Ù³ëÇÝ): Î³ñá±Õ¿ ³ñ¹Ûáù¹³ Ó»éù µ»ñí»É ÙÇ ×³-Ý³å³ñÑáí, áñÁ Ñ³Ù³ï»Õ»ÉÇ¿áëïÇÏ³Ý³Ï³ÝãÇ-ÝáíÝÇÏÝ»ñÇ, áñå»ë ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÇ, ë³ÑÙ³Ý³¹-ñ³Ï³Ý Çñ³íáõÝùÝ»ñÇ Ñ»ï ¨ ³ÛÝåÇëÇ ×³Ý³-å³ñÑÝ»ñáí, áñáÝóáí áã Ñ³ÛóíáñÁ, áã ³ÛÝ ³ÝÓÁ, áñÁ Ï³åí³Í ¿ µáÕáùÇ Ñ»ï ã»Ý »ÝÃ³ñÏíáõÙ ³ñ-ï³ùÇÝ ×ÝßáõÙÝ»ñÇ:

¼³ñ·³ó³Í ³ßË³ñÑÇ ï³ñµ»ñÙ³ë»ñáõÙ áëïÇÏ³Ý³Ï³Ý å³ßïáÝÛ³Ý»ñÇ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ³éÇÃáí ëÏ³Ý¹³ÉÝ»ñÁ ï»ÕÇ»ÝáõÝ»ÝáõÙ ÙßÏ³å»ë: ²Ý-ë³ÝÓ ÏáéáõåóÇ³Ý µ³ó³Ñ³Ûï í»É¿¨ Ó»éÝ³ñÏí»É »Ý ÙÇçáóÝ»ñ¨ ¹ñ³ Ñ»ï¨³ÝùÝ»ñÁ í»ñ³óÝ»Éáõ áõÕ-ÕáõÃÛ³Ùµ, ÏáéáõÙå³óí³Í áëïÇÏ³ÝÝ»ñÁ Ñ»ï³-åÁÝ¹í»É »Ý¨ å³ßïáÝÇó Ñ³Ýí»É: ê³Ï³ÛÝ ³Ýó»É¿ ÙÇ ù³ÝÇ ï³ñÇ¨ Ù»Ýù µ³ËÍ»É »Ýù ³ÏÝ¹³ÉÝ»ñÇ Ýáñ ß³ñ³ÝÇ Ñ»ï: ÐÇÙ³ ³ñ¹»Ý Ñ³ëÏ³Ý³ÉÇ¿, áñ ¹³ ï»ÕÇ¿áõÝ»ÝáõÙ ³ÛÝ å³ï×³éáí, áñ ëË³É¿ ÁÝïñí»É µ³ñ»÷áËáõÙÝ»ñÇ é³½Ù³í³ñáõÃÛáõÝÁ: ¸ñ³Ýù ÑÇÙÝí»É »Ý ³ÛÝ Ñ³Ùá½ÙáõÝùÇ íñ³, áñ Ïáéáõåóí³Í ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇó ³½³ï í»ÉÁ µ³í³-ñ³ñ¿, áñå»ë½Ç ÑÇÙÝ³ËÝ¹ÇñÁÉáõÍíÇ: ÐÇÙ³ å³ñ½¿¹³éÝáõÙ, áñ Ï³éáõåóÇ³Ûáí³Ë ï³Ñ³ñí³Í áÉáñ-ïÇ §Ù³ùñáõÙÁ¦ µ³í³ñ³ñ ã¿: ²í»ÉÇ ßáõï å»ïù¿ ÙßÏ³É Ñ³Ù³Ï³ñ·»ñ, áñáÝù ³å³ÑáíáõÙ »Ý ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ¹»åù»ñÇ ãÏñÏÝí»ÉÁ: Ð»Ýó ³ÝÁÝ¹Ù»ç ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ¨ ³½ÝíáõÃÛ³Ý ëïáõ·áõÙÁ Ï³-ñáÕ »Ý ó³ÝÏ³ÉÇ ³ñ¹ÛáõÝù ï³É:

²½ÝíáõÃÛ³Ý ëïáõ·áõÙÁ Ý»ñÏ³ÛáõÙë Ñ³ïáõÏ û·ï³Ï³ñÙÇçáó¿¹³éÝáõÙ ÏáéáõÙå³óí³Í áëïÇ-Ï³Ý³Ï³ÝáõÅ»ñÇ §Ù³ùñÙ³Ý¦ Ñ³Ù³ñ`¹ñ³Ýù å³-Ñ»Éáí §Ù³ùáõñ íÇ×³ÏáõÙ¦: Üå³ï³ÏÁÏ³Û³ÝáõÙ¿ Ýñ³ÝáõÙ, áñå»ë½Ç ëïáõ·íÇ ãÇÝáíÝÇÏÇ ³½ÝíáõÃÛáõÝÁ, ³ÛÉáã Ã» Ýñ³ÝáõÙ, áñå»ë½Ç ³ÝÏ³ß³é ãÇÝáíÝÇÏÁ¹³éÝ³ ÏáéáõÙå³óí³Í`Ýñ³ Ñ³Ù³ñ ÍáõÕ³Ï ë ï»ÕÍ»ÉáõÃ×³Ý³å³ñÑáí:

ºñÏñÝ»ñÇ Ù»Í³Ù³ëÝáõÃÛáõÝáõÙ ùñ»³Ï³Ý ûñ»ÝëÇ·ñù»ñÁ å³ñáõÝ³ÏáõÙ »Ý ³Ûëå»ë ÏáãÍ³Í §åñáíáÏ³ïáñ-·áñÍ³Ï³ÉÇ¦ Ï³ÝáÝÝ»ñ, áñáÝù Ñ³Ý¹»ë »Ý ·³ÉÇë áñå»ë ¹³ï³Ï³Ý ë³ÑÙ³Ý³-÷³ÏáõÙ ³ÛÝ µ³ÝÇÑ³Ù³ñ, ÇÝãÁ ÃáõÛÉ³ïñ»ÉÇ¿: ²Û¹Ï³ÝáÝÝ»ñÁ ï³ñµ»ñ Çñ³í³½áñáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ ÉÇ-ÝáõÙ »Ý ï³ñµ»ñ, µ³Ûó ³ÏÝÑ³Ûï å³ñ½¿, áñ ¹ñ³Ýó Ù³ëÇÝ å»ïù¿ÑÇß»É:

ÆÑ³ñÏ», Ï³ñ¨áñ¿³å³ÑáíáñÉ áñå»ë½Ç ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»óáÕ ·³ÛÃ³ÏÕáõÃÛ³Ý³ëïÇ×³ÝÁ ãÉÇÝÇ ¿ùëïñ»Ù³É:

²½ÝíáõÃÛ³Ý ëïáõ·áõÙÁ å»ïù¿ÙßÏíÇ ¨ Çñ³Ï³Ý³óíÇ ËÇëï µÍ³ËÝ¹ñáñ»Ý: Î³ñ¨áñ¿,

ûñÇÝ³Ï, áñå»ë½Ç · ³ÛÃ³ ÏÕáõÃÛáõÝÁ, áñÁ Í³ ·áõÙ¿ ãÇÝáíÝÇÏÇ×³Ý³å³ñÑÇÝ, ãÉÇÝÇß³ ï Ù»Í, áñå»ë½Ç ÝáõÛÝÇëÏ ³½ÝÇí Ù³ñ¹áõÝ ¹ñ¹Ç Ññ³ åáõñí»Éáõ ³Û¹ · ³ÛÃ³ ÏÕáõÃÛ³Ùµ:

²¼ÜìàôÂÚ²Ü ²îàô¶àôØÀ ÜÚàô-Úàðø ø²Ô²øàôØ

1984Ã.-Çó ëÏë³Í, ÜÛáõ-Úáñù ù³Õ³ùÇ áëïÇ-Ï³ÝáõÃÛ³Ý í³ñãáõÃÛáõÝÁ Çñ³Ï³Ý³óñ»É¿ ³½ÝíáõÃÛ³Ý ëïáõ·Ù³Ý ËÇëï ÇÝï»ÝëÇí Íñ³·Çñ:

ø³Õ³ùÇ áëïÇÏ³Ý³Ï³Ý í³ñãáõÃÛ³Ý §Ý»ñùÇÝ ·áõÍ»ñÇ¦ µÛáõñáÝ Ùß³ÏáõÙ¿ Ù ï ³ó³ÍÇÝ ëó»-Ý³ñÝ»ñ` ÑÇÙÝí³Í áëïÇÏ³Ý³Ï³Ý ÏáéáõåóÇ³ÛÇ Ñ³Ûï ÝÇ ¹»åù»ñÇ íñ³, ÇÝãåÇëÇÝ¿ ÃÙñ³ÝÛáõÃ»ñÇ ÷áÕáó³ÛÇÝ í×³éáÕÇó ¹»Õ»ñÇ ¨/Ï³Ù Ï³ÝËÇÏ ·áõÙ³ñÝ»ñÇ Ñ³÷ßï³ ÏáõÃÛáõÝÁ ³ÛÝ Ýå³ï³Ïáí, áñå»ë½Ç ëïáõ·íÇ ÜÛáõ-ÚáñùÇ áëïÇÏ³Ý³Ï³Ý í³ñãáõÃÛ³Ý ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇ ³½ÝíáõÃÛáõÝÁ: ²Ù¹åÇëÇ Ã»ëï»ñÁ Ù³Ýñ³Ù³ëÝ ÑëÏíáõÙ »Ý ¨ Ó³ÛÝ³ ·ñíáõÙ ¿É»Ï ïñáÝ³ÛÇÝ Ó³ÛÝ³ ¨ ï»ë³ë³ñù³íáñáõÙÝ»ñÇ íñ³` ÏáÝÏñ»ï ï»Õáõù ¨ ¹ñ³ ßáõñç ï»Õ³¹ñí³Í ï³ñµ»ñ§íÏ³Ý»ñÇ¦ û·ÝáõÃÛ³Ùµ:

ÜÛáõ-ÚáñùÇ áëïÇÏ³Ý³Ï³Ý í³ñãáõÃÛáõÝÁ Ó·ïáõÙ¿ÙÙß³Ï»É áñù³ÝÑÝ³ñ³íáñ¿ ³é³í»ÉÇñ³-ï»ë³Ï³Ý ëó»Ý³ñÝ»ñ ¨ ¹ñ³Ýù ÙÙß³ÏíáõÙ »Ý Ñ»-ï³ËáõÃ½³Ï³Ý ÁÝ¹³ñÓ³Ï ïíÛ³ÉÝ»ñÇ Ñ³í³ùÙ³Ý ¨ ¹ñ³Ýó í»ñÉáõÍáõÃÛ³Ý ÑÇÙ³Ý íñ³: ´áÉáñ ãÇÝáí-ÝÇÏÝ»ñÁ ·Çï³ÏóáõÙ »Ý, áñ ³Û¹åÇëÇ Íñ³·Çñ ·á-ÛáõÃÛáõÝ áõÝÇ ¨ áñ Çñ»Ýó ë»÷³Ï³Ý í³ñù³·ÇÍÁ Ï³ñáÕ¿Å³Ù³Ý³Ï ³éÅ³Ù³Ý³Ï »ÝÃ³ñÏí»É ³Û¹-åÇëÇ ëïáõ·Ù³Ý: ê³Ï³ÛÝ Ýñ³Ýó ã»Ý ³ëáõÙ ³Û¹-åÇëÇ ëïáõ·áõÙÝ»ñÇ Ñ³×³Ë³Ï³ÝáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ (¹³ ïå³íáñáõÃÛáõÝ¿ëï»ÕÍ»É, áñëïáõ·áõÙÝ»ñÁ Ï³ï³ñíáõÙ »Ý ³í»ÉÇÑ³×³Ë, ù³ÝÇñ³Ï³ÝáõÙ¿):

²½ÝíáõÃÛ³Ý ëïáõ·áõÙÝ»ñÁ ³ÝóÏ³óíáõÙ »Ý ÇÝãå»ë Ýå³ï³Ï³ÛÇÝ, ³ÛÝå»ë¿É å³ï³Ñ³Ï³-ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÑÇÙ³Ý íñ³: ²ÙÉ Ëáëù»ñáí, áñáß Ã»ë-ï»ñ Ýå³ï³Ï »Ý Ñ»ï³å Ý¹áõÙëïáõ·»É ÏáÝÏñ»ï ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇÝ, áñáÝù Ï³ëÏ³ÍíáõÙ »Ý Ïá-éáõåóÇ³ÛÇ Ù»ç¨ëáíáñ³µ³ñ¹³ ÑÇÙÝí³Í¿Ñ³-ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý Ý»ñÏ³Û³óáõóÇãÝ»ñÇ, ùñ»³Ï³Ý ï³ññ»ñÇ¨ÝáõÛÝÇëÏ³ÛÉãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇ Ù»ÏÏ³Ù ÙÇ ù³ÝÇ ÑÇÙÝ³íáñáõÙÝ»ñÇ íñ³:

àñå»ë¹ñ³ »½ñ³÷³ÏáõÙ, áñáß ëïáõ·áõÙÝ»ñ áõÕÕí³Í »Ý` å³ï³Ñ³Ï³Ýáñ»Ý ÁÝïñí³Í ãÇÝáí-ÝÇÏÝ»ñÇ ¹»Ù, áñáÝù ïíÛ³ÉÝ»ñÇ µ³½³ÛÇ ÝÛáõÃ»ñÇ Ñ³Ù³Ó³ÛÝ ½µ³ÕíáõÙ »Ý ÙÇ ³ßË³ï³Ýùáí, áñÁ ÑÕÇ¿ ·áÕáõÃÛ³Ý áñáß³ÏÇ³Ïï»ñáí ¨ ÏáéáõåóÇ³-Ûáí: ´áÉáñ ëïáõ·áõÙÝ»ñÁ Ù³Ýñ³Ù³ëÝ Íñ³·ñ³-íáííáõÙ »Ý, áñå»ë½Ç ËáõÛë ïníÇ §ÍáõÕ³ÏÇó¦ ¨ áñå»ë½Ç ãáÙÇ ãÇÝáíÝÇÏã· ³ÛÃ³ÏÕíÇÏ³ï³ñ»É ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ÇÝã-áñ ³Ïï: ²Û¹ëó»Ý³ñÝ»ñÁ ÙÇ³ÛÝ ëï»ÕÍáõÙ »Ý Çñ³ï»ë³Ï³Ý Ñ³Ý·³Ù³ÝùÝ»ñÁ, áñáÝó¹»åùáõÙ áëïÇÏ³Ý³Ï³Ý ãÇÝáíÝÇÏÁ Ï³ñáÕ¿ Ùï³¹ñáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý³É Ï³ï³ñ»Éáõ ÏáéáõåóÇáÝ ³Ïï:

²Ù»Ý ï³ñÇ 40 Ñ³½³ñ áëïÇÏ³Ý³Ï³Ý ãÇÝáí-ÝÇÏÝ»ñÇ ÝÏ³ïÙ³ÙµÇñ³Ï³Ý³óíáõÙ¿ ³½ÝíáõÃÛ³Ý 1500 ëïáõ·áõÙ: ²ÛëåÇëÇ ëïáõ·áõÙÝ»ñÇ ³ñ¹ÛáõÝ-ùáõÙëï³óí³Í ïíÛ³ÉÝ»ñÁ Ñáõë³ÉÇ¿ÙåÇñÇÏ íÏ³-ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÝ »Ý ³å³ÑáíáõÙ ÜÛáõ-3áñùÇ áëïÇÏ³-ÝáõÃÛ³Ý í³ñãáõÃÛ³Ý ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇ ßñç³ÝáõÙ Ïá-éáõåóÇ³ÛÇÙ³ëßï³µÝ»ñÇÙ³ëÇÝ: êï³óí³Í³ñ¹-ÛáõÝùÝ»ñÁ »Õ»É »Ý û·ï³Ï³ñ¨ áõëáõóáÕ³Ï³Ý:

²ÝÑ³çáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ïáÏáëÁ (³ÛëÇÝùÝ, »ñµ ëáõµÛ»Ï ïÁ Ï³ï³ñáõÙ¿ ÏáéáõåóÇáÝ ³Ïï) Ýå³-ï³Ï³áõÕÕí³Í ëïáõ·áõÙÝ»ñáõÙ »Õ»É¿½·³ÉÇ: âÇ-ÝáíÝÇÏÝ»ñÇ Ùáï³íáñ³å»ë 20%-Á, áñáÝù ëïáõ·-íáõÙ »Ý ³Û¹ ÑÇÙùáí, ã»Ý ³ÝóÝáõÙ ÷áñÓáõÃÛáõÝÁ, »ÝÃ³ñÏíáõÙ »Ý Ñ»ï³ùÝÝáõÃÛ³Ý ¨ Ñ»é³óíáõÙ »Ý áëïÇÏ³ÝáõÃÛáõÝÇó:

Ð³Ù³Ï³ñ·Ç Ý»ñ¹ñÙ³Ý ³ñ¹ÛáõÝùáõÙ áëïÇ-Ï³ÝáõÃÛ³Ý ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇ Ï³ß³éÙ³Ý ·ñ³Ýóí³Í ¹»åù»ñÇÃí³ù³Ý³ÏÁ ÝßÝ³Ý³Ï³ÉÇóã³÷áí³×»É¿:

Ü»ñÏ³ÛáõÙë áã ÙÇ áëïÇÏ³Ý³Ï³Ý ãÇÝáíÝÇÏã·ÇïÇ ³ÛÝ Ù³ëÇÝ, Ñ³Ý¹Çë³Ýáõ±Ù¿ ³ñ¹ÛáùÇñ»Ý ³ñí³Í ³é³ç³ñÏÁ ³½ÝíáõÃÛ³Ý ëïáõ·áõÙÃ»` áã: àëïÇÏ³Ý³Ï³Ý ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÁ Ï³ñíáõÙ »Ý, áñ ³í»ÉÇÉ³í¿ÉÇÝ»É ³Ýíï³Ý· ¨ ï»Õ»Ï³óÝ»É ÙÇç³-¹»åÇ Ù³ëÇÝ, ù³Ý Ã» éÇëÏÇ ¹ÇÙ»É ¨ ¹ñ³Ýí»ñ³-µ»ñí»É áñå»ë Çñ ·áñÍÇÑ»ï³éÝãáõÃÛáõÝ ãáõÝ»óáÕ »ñ¨áõÛÃÇ, ¿É ãËáë»Éáí ³ñ¹»Ý, Ùï³ó³ÍÇÝ ³Û¹ ³é³ç³ñÏáõÃÛáõÝÁ ÁÝ¹áõÝ»ÉáõÙ³ëÇÝ:

âÝ³Û³Í Ñ³Ù»Ù³ï³µ³ñ Ù»Í¿ ³ÛÝ Ù³ñ¹-Ï³Ýó Ãí³ù³Ý³ÏÁ, áíù»ñã»Ý Ñ³ÝÓÝáõÙ Ýå³ï³-Ï³áõÕÕí³Í ùÝÝáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, ³ÛÝáõ³Ù»Ý³ÛÝÇí áë-ïÇÏ³Ý³Ï³Ý ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇ ÙÇ³ÛÝ Ùáï³íáñ³å»ë 1%-Ý ¾ »ÝÃ³ñÏíáõÙ ëïáõ·áõÙÝ»ñÇ ¨ ãÇ Ñ³ÝÓÝáõÙ ùÝÝáõÃÛáõÝÁ: ºÝÃ³¹ñíáõÙ¿, áñ ¹³ Ñ³ëï³ïáõÙ ¾ ÜÛáõ-ÚáñùÇ áëïÇÏ³ÝáõÃÛ³Ý í³ñãáõÃÛ³Ý í³Õ»ÙÇ ï»ë³Ï»ïÝ ³ÛÝ Ù³ëÇÝ, áñ áëïÇÏ³ÝÝ»ñÇ ·»ñ³Ï-ßÇé Ù»Í³Ù³ëÝáõÃÛáõÝÁ Ïáéáõù å³óí³Í ã¿:

ÆÉñáõùÝÝ»ñÏ³Û³óí³ÍÇ, ³í»É³óÝ»Ýù, áñáë-ïÇÏ³Ý³Ï³ÝãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇßñç³ÝáõÙ ÏáéáõåóÇ³-ÛÇ Ù³ëßï³µÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ ³ñÅ»ù³íáñ ¿ÙåÇñÇÏ íÏ³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, µ³óÇ ³½ÝíáõÃÛ³Ý ëïáõ·áõÙÁ, û·ï³Ï³ñ ¹³ë»ñ¿ ïí»É ï»Õ»ñáõÙ áëïÇÏ³Ý³-Ï³Ý ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇ Ñ³Ù»Ù³ï³µ³ñ ÃáõÛÉ¨ áõÅ»Õ ïáÕÙ»ñÇ Ù³ëÇÝ: ²Û¹åÇëÇ ¹³ë»ñÁ û·ï³·áñÍíáõÙ »Ý Ý³Ë³å³ïñ³ëïÙ³Ý µ³ñ»É³íÙ³Ý ¨ ³é³í»É ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛ³Ý ³ÝóÏ³óÙ³Ý Ñ³Ù³ñ, áñå»ë½Ç áëïÇÏ³Ý³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛáõÝÁ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï ¨ ³½ÝÇí Ï³ï³ñíÇ:

²é³Ýó Ï³ëÏ³Í»Éáõ Ï³ñ»ÉÇ¿ ³ë»É, áñ ³½Ý-íáõÃÛ³Ý ëïáõ·áõÙÁ` ÏáéáõåóÇ³Ý½ëå»ÉáõÑ½áñÙÇ-çáó¿:

²½ÝíáõÃÛ³Ý ëïáõ·Ù³Ý Íñ³·ÇñÁ ·áñÍáÕáõ-

ÃÛ³Ý Ù»ç ¹Ý»ÉáõÓ Ñ» ï á, ÜÛáõ-ÚáñùÇ áë ï ÇÏ ³ÝáõÃÛ³Ý í³ñãáõÃÛáõÝÁ ³Ï³Ý³ ï »ë¿»Õ»É Ï³ß³é»Éáõ ÷áñÓ»-ñÇ Ï³Ù Ñ³ë³ñ³ ÏáõÃÛ³Ý Ý»ñÏ³Û³óáõóÇãÝ»ñÇ Ïáéáõùå³óí³Í ³ÛÉ í³ñù³ ·ÍÇ Ù³ëÇÝ áë ï ÇÏ ³ÝÝ»ñÇ Ñ³Õáñ¹áõÙÝ»ñÇ Ãí³ù³Ý³ ÏÇ ¹ñ³Ù³ ï ÇÏ ³×ÇÝ:

²Û¹ ³×Ç áñáß Ù³ëÁ, ³ÝÏ³ë Ï³Í, Ï³å í³Í ¿ ³ÛÝ ÷³ë ï Ç Ñ» ï , áñ ÜÛáõ-ÚáñùÇ áë ï ÇÏ ³ÝáõÃÛ³Ý í³ñãáõÃÛ³Ý ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý »ÝÃ³ñÏí»É ë ï áõ·Ù³Ý ¨ ÝáõÛÝÇë Ï ïáéáõåóÇ³ÛÇ Ñ» ï Ï³å í³Í ÙÇç³¹»å»ñÇ Ù³ëÇÝ ãÑ³Õáñ¹»ÉÁ Çñ»Ýó Ñ³Ù³ñ Ï³-ñáÕ¿ Ï³ñ·³å³Ñ³Ï³Ý ·áñÍáÕáõÃÛ³Ý Ñ»é³ÝÏ³ñ ë ï »ÕÍ»É:

Ø»Í ÈáÝ¹áÝÇ áë ï ÇÏ ³ÝáõÃÛáõÝÁ Ó»éÝ³ÙáõË »Õ³í ³½ÝíáõÃÛ³Ý ë ï áõ·Ù³Ý ÝÙ³Ý³ ï Çå Íñ³·ñÇ Çñ³Ï³Ý³óÙ³ÝÁ, áñÝ Çñ³Ï³Ý³óÝáõÙ »Ý ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ Ù³ëÝ³·Ç ï ³óí³Í ë ï áñ³µ³Å³ÝáõÙÝ»ñÁ: Ð³Õáñ¹áõÙÝ»ñÁ óáõÛó »Ý ï ³-ÉÇë, áñ ÈáÝ¹áÝÇ áë ï ÇÏ ³ÝáõÃÛáõÝÁ ë ï ³ÝáõÙ ¿ Ùáï³íáñ³å»ë ÝáõÛÝ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÁ, ÇÝã-áñ ÜÛáõ-ÚáñùÇ áë ï ÇÏ ³ÝáõÃÛ³Ý í³ñãáõÃÛáõÝÁ:

Ð³Ù³ ï »Õ áõ ÙÇ³ëÝ³Ï³Ý å» ï ù¿ ·áñÍ»Ý áë ï ÇÏ ³ÝáõÃÛ³Ý ¹»Ù µáÕáùÝ»ñÇ ³ÝÏ³Ë ËáñÑáõñ¹Ý»ñÁ: àë ï ÇÏ ³ÝáõÃÛ³ÝÁ ãÇ Ï³ñ»ÉÇ ÑÝ³ñ³ íáñáõÃÛáõÝ ï ³É Ñ» ï ³ùÝÝ»Éáõ Çñ ¹»Ù Ý»ñÏ³Û³óí³Í µáÕáùÝ»-ñÁ: ÊáñÑáõñ¹Ý»ñáõÙ å» ï ù¿ Ý»ñÏ³Û³óí³Í ÉÇÝÇ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ ÏáõÃÛáõÝÁ, áñå»ë½Ç Ñ³-ë³ñ³ ÏáõÃÛáõÝÁ Ñ³Ùá½íÇ Ýñ³ÝáõÙ, áñ ÁÝ ï ñí³Í ÁÝ-Ã³ó³Ï³ñ·»ñÁ Ù³Ýñ³Ù³ëÝ »Ý ¨ å³ ï ß³×:

Ðºî²øÜÜàôÂÚ²Ü Øº Âà¸Üº ðÀ. ²¼Ü ìàôÂÚ²Ü Øî àô¶Ø²Ü ÈÆ²ðÄºø ú¶î²¶àð ÌàôØÀ

Ð³Ûó³Ï³ñ·Á ãå» ï ù¿ë³ÑÙ³Ý³ ÷³ ÏíÇ áë-ï ÇÏ ³ÝáõÃÛ³Ý ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ùµ: àñáß »ñÏñÝ»ñáõÙ Ã³ùÝí³Í ï »ë³ËóÇÏÝ»ñÁ û·ï ³·áñÍíáõÙ »Ý Ý³¨ ùñ»³Ï³Ý ëáíáñ³Ï³Ý Ñ» ï ³ùÝÝáõÃÛ³Ý ÁÝÃ³ó-ùáõÙ, ³ÛÝ µ³ÝÇÑ³Ù³ñ, áñå»ë½Ç í»ñ³ÑëÏí»Ý Ñ³-Ï³ûñÇÝ³Ï³Ý ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, áñáÝù ï »Õ »Ý ·ï ÝáõÙ¹³ ï ³íáñÝ»ñÇ ·ñ³ë»ÝÛ³ÏÝ»ñáõÙ: ²Û¹ ï »-ë³ËóÇÏÝ»ñÁ³ñï ³óáÉ»É»Ý ÏáéáõåóÇáÝ ·áñÍ³ñù-Ý»ñÁ, áñáÝù Ï³ ï ³ñí»É »Ý¹³ ï ³íáñÝ»ñÇ ¨ Çñ³-í³µ³Ý³Ï³Ý Ù³ëÝ³·Ç ï áõÃÛ³Ý Ý»ñÏ³Û³óáõóÇã-Ý»ñÇ ÙÇç¨: ºÝÃ³¹ñíáõÙ¿, áñ ³ÛÝ Ï³ñ»ÉÇ¿û·ï ³-·áñÍ»É Ý³¨ ³ÛÉ áÉáñ ï Ý»ñáõÙ, áñ ï »Õ å» ï ³Ï³Ý ë»Ï ï áñÁ Ñ³ë³ñ³ ÏáõÃÛ³Ý Ý»ñÏ³Û³óáõóÇã Ý»ñÇ Ñ» ï áõÕÕ³ÏÇ ·áñÍ³ñùÝ»ñ¿ Çñ³Ï³Ý³óÝáõÙ` Ñ³ï Ï³å»ë Ù³ùë³ ï áõÝÁ:

Ð» ï ³ùñùÇñ ÏÉÇÝ»ñ ÝáõÛÝ Ùá ï »óÙ³Ý Ñ»-ï ¨³ÝùÝ»ñÁ ï »ëÝ»É Ý³¨ å» ï ³Ï³Ý ·ÝáõÙÝ»ñÇ ÙÇç³½·³ÛÇÝ å³ÛÙ³Ý³·ñ»ñÇ áÉáñ ï áõÙ: ÜáõÛÝ ëó»-Ý³ñÝ»ñáí Ëáßáñ ÙÇç³½·³ÛÇÝ ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, áñáÝù Ù³ëÝ³Ï óáõÙ »Ý ½³ñ·³óáÕ ÇÝã-áñ »ÑÏñáõÙ å» ï ³Ï³Ý å³ÛÙ³Ý³·ñ»ñ Ó»éù µ»ñ»Éáõ Ñ³Ù³ñ ë³Ï³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ, ÏÇÙ³Ý³Ý, áñ Çñ»Ýù Ùñó»-Éáõ »Ý ³½ÝíáõÃÛ³Ý ë ï áõ·Ù³Ý Íñ³·ñáí: Üñ³Ýù ÏÇ-Ù³Ý³Ý ³ÛÝ Ù³ëÇÝ, áñ ó³ÝÏ³ó³Í Ï³ß³éù ï ³-Éáõó Ñ» ï á (Ï³Ù ÝáõÛÝÇë Ï Çñ»ÝóÇó Ï³ß³éù ßáñÃ»-Éáõ Ù³ëÇÝ ãÑ³Õáñ¹»Éáõ ¹»åùáõÙ) Ýñ³Ýù ³ÝÙÇç³-å»ë ¹³éÝáõÙ »Ý Ïáéáõùå³óí³Í ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñ ¨ Ï·ñ³Ýóí»Ý ë¨ óáõó³ÏáõÙ: ²½ÝíáõÃÛ³Ý ë ï áõ·áõ-ÙÁ Ñ»ß ï ¿ û·ï ³·áñÍ»É, Ïñ ï ë»ñ ³ÝÓÝ³Ï³½ÙÇ ßñç³ÝáõÙ, áñÁ Ù»Í ù³Ý³ÏáõÃÛ³Ùµ Ù³Ýñ Ï³ß³éù-Ý»ñ¿ í»ñóÝáõÙ: ²ÛÝáõ³Ù»Ý³ÛÝÇí Ïñ ï ë»ñ å³ß ï á-Ý³ ï ³ñ ³ÝÓÇÝù Ïáéáõåóç³ÛÇ ÑÇÙÝ³Ñ³ñóÇ µáõÝ ¿áõÃÛáõÝÁ ã»Ý Ï³½ÙáõÙ: ²é³í»É¹Åí³ñ¿³ÛÝ³í³·å³ß ï áÝ³ ï ³ñ ³ÝÓ³Ýó¹»Ù å³Ûù³ñÇ Ñ³Ù³ñ Ù»-Ãá¹áÉá·Ç³Ý Ñ³ñÙ³ñ³óÝ»ÉÁ, áñáÝù Ù³ëÝ³Ï óáõÙ »Ý áã Ù»Í ù³Ý³ÏáõÃÛ³Ùµ µ³ñÓñ³Ï³ñ·ß³Ñ³í»ï ·áñÍ³ñùÝ»ñÇ: ²ÛÝ ÑÝ³ñ³ íáñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, áñ ³Û¹ Ù»ÃÁ¹Á Ý»ñÏ³Û³óÝáõÙ »Ý ³ßË³ñÑÇ Ù»Í Ù³ëÇ Ñ³-Ù³ñ, ¹»é å» ï ù¿ »ÝÃ³ñÏí»Ý Ù³Ýñ³Ù³ëÝ Ñ»-ï ³ùÝÝáõÃÛ³Ý: ê³Ï³ÛÝ, ÝáõÛÝÇë Ï ë½µÝ³Ï³Ý ßñç³ÝáõÙ, ³½ÝíáõÃÛ³Ý ë ï áõ·Ù³Ý Ý»ñ¹ñáõÙÁ Ï¹³éÝ³Ù³Ýñ Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ ³ñ¹Ûáõ-Ý³í» ï ÙÇçáó ¨ ÏÇç»óÝÇ ¹ñ³Ù³Ï³ñ¹³ÏÁ:

²½ÝíáõÃÛ³Ý ë ï áõ·áõÙÁ å» ï ù¿ ÙßÏíÇ ¨ Çñ³Ï³Ý³óíÇµ³í³Ï³ÝÇÝÙ³Ýñ³ÏñÏÇ ï : Î³ñ¨áñ¿, ûñÇÝ³Ï, áñå»ë½Ç å³ß ï áÝ³ ï ³ñ ³ÝÓÇ ×³Ý³-å³ñÑÇÝ Ñ³Ûï Ýí³Í ·³ÛÃ³ÏÕáõÃÛáõÝÁ ãÉÇÝÇ ³ÛÝ-ù³Ý Ù»Í, áñ ß»ÕÇ ³Ý·³Ù ³½ÝÇí Ù³ñ¹áõÝ: ²Û¹ ³ÏóÇ³ÛÇ Ýå³ ï ³ÏÝ¿ë ï áõ·»É ãÇÝáíÝÇÏÇ ³½ÝíáõÃÛáõÝÁ, ³ÛÉ áã Ã» ·³ÛÃ³ÏÕáõÃÛ³Ý ÙÇçáóáí` ³½ÝÇí ãÇÝáíÝÇÏÇÝ¹³ñÓÝ»É ÏáéáõÙå³óí³Í: ¸»é³í»ÉÇÝ, »ñÏñÝ»ñÇ Ù»Í Ù³ëÁ, Çñ»Ýó ùñ»³Ï³Ý ûñ»Ýë·ñù»-ñáõÙ áõÝ»Ý §·áñÍ³Ï³É-åñáíáÏ³ ï áñÇ¦ Ï³ÝáÝÝ»-ñÁ, áñáÝù Ñ³Ý¹»ë »Ý ·³ÉÇë áñå»ë¹³ ï ³Ï³Ý ½ëåáÕ ÙÇçáó: Î³ñ¨áñ¿³å³ÑáÍ»É, áñå»ë½Ç ·³Û-Ã³ÏÕáõÃÛ³Ý ³ë ï Çº³ÝÁ ãÉÇÝÇ¿ùë ï ñ»Ù³É:

²Ûë³Ù»ÝÁ³ñÓ³Ý³·ñ»Éáõó Ñ» ï á Ï³ë Ï³Í ãÇ ÙÝáõÙ, áñ ÜÛáõ-ÚáñùÇ ÷áñÓÁ óáõÛó¿ ï ³ÉÇë, áñ å³ ï ß³× ¨ ³½ÝÇí Ó¨áí ³ÝóÏ³ó³Í ³½ÝíáõÃÛ³Ý ë ï áõ·áõÙÁ Çñ Ý»ñáõÅáí ³ñ¹ÛáõÝ³í» ï ½»ÝÙ¿µ³½-Ù³ÃÇí Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý ÑÇÙÝ³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ Ñ³Ù³Ï³ñ·³ÛÇÝ Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ Ï³½-Ù³Ï»ñåÙ³Ý Ñ³Ù³ñ:

Ðºî²øÜÜàôÂÚ²Ü Øº Âà¸Üº ðÀ. øàÔ²ðÎì² Ì Ðºî²øÜÜàôÂÚàôÜ

øáÕ³ñÏí³Í Ñ» ï ³ùÝÝáõÃÛáõÝÁ ëáíáñ³µ³ñ Ï³åí³Í ¿ ³½ÝíáõÃÛ³Ý ë ï áõ·Ù³Ý Ñ» ï , ë³Ï³ÛÝ ¹ñ³ÝáõÙ å³ ï ³Ñ³Ï³ÝáõÃÛ³Ý ï ³ñ»ñ ãÏ³Ý: ²Û¹ Ñ» ï ³ùÝÝáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Çñ»Ýó ³éç¨ Ýå³ ï ³Ï »Ý ¹ñ»É ÙÇ³ÛÝ · ï Ý»É ³ÛÝ` ÇÝãÁ ×Çß ï ã¿ ¨ åå³ñ½»É Ã» ÇÝãÝ¿É³í ÁÝÃ³ÝáõÙ ¨ áí¿ ³½ÝÇí:

¶áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý ÙÇ ß³ñù éÇë Ï»ñ, áñáÝù å» ï ù¿ Ýí³½»óí»Ý ¨ »ñÏñÝ»ñÁ ³Ûë ï »ë³ÏÇ Ñ»-

ï³ùÝÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ å»ïù ¿ áõÝ»Ý³Ý Ñëï³Ï Õ»Ï³í³ñáÕëÏ½µáõÝùÝ»ñ: èÇëÏ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý Çñ»Ýó Ù»ç Ý»ñ³é»É.

- *Վնաս, որը պատճառվել է «տանիքի» տակ աշխատող աշխատակիցների կողմից:*
- *Մասնավոր անձանց և ֆեռնարկությունների պատճառվող վնասը, ինչպես նաև կորուստների համար պատասխանատվության ռիսկ, որևէ կրել է կառավարությանը:*
- *Ներխուժում մասնավոր կյանք:*
- *«Ծուղակ» (այսինքն՝ հրավիրախաբեության առաջացում, որը հակառակ պարագայում հազիվ թե տեղի ունենար, ինչպես օրինակ՝ շատ մեծ կաշառք առաջարկելը):*
- *Ծպտյալ ծառայողներին կամ համագործակցող անձանց, որևէ ակտիվորեն մասնակցում են նպատակ դարձած գործողությունների իրականացմանը:*

êáíáñ³µ³ñÝå³ï³Ï³Ñ³ñÙ³ñ¿, áñ¹³ï³-Ë³½Á, »Ã» ³Ù¹åçëÇÝ Ï³, ³Ù¹Çñ³íÇ×³ÏáõÙ Ù³ë-Ý³ÏóÇ Ñ»ï³ùÝÝáõÃÛ³Ý ÑëÏáÕáõÃÛ³ÝÁ: ¸³ ÃáõÙÉ Ïï³ ³å³ÑáÍ»É, áñå»ë½Çëï³óí³Í óáõóÙáõÝùÝ»-ñÁ í»ñ³µ»ñ»Ý ·áñÍÇÝ ¨ ¹³ï³Ï³Ý íÇ×³ñÏÙ³Ý Å³Ù³Ý³Ï ÉÇÝ»Ý ÃáõÙÉ³ïñ»ÉÇ ¨ áñå»ë½Ç ¹ñ³Ýó áñ³ÏÁ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ ï³ ³å³ÑáÍ»É ¹³ï³-å³ñïáõÙÁ:

ø²Ô²ø²òÆ² Î²Ü Ð²ê²ð² ÎàôÂÚàôÜÀ Î²ðàÔ ¾ ú¶ÜºÈ

ø³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ËÙµ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý áëïÇÏ³Ý³Ï³Ý áõÅ»ñÇ Ñ³Ù³ñ û·ï³-Ï³ñ ÉÇÝ»É ¨ Ýå³ëï»É ³ÛÝ íÇÑÇ Ïñ×³ïÙ³ÝÁ, áñÁ ÙÇ ß³ñù »ñÏñÝ»ñáõÙ ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝÇ ÅáÕáíñ¹Ç ¨ Ýñ³Ýó ÙÇç¨, áíù»ñ å³ï³ëË³Ý³ïáõ »Ý Ýñ³å³ßïå³ÝáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ: ØÇ ³Ù¹åçëÇ ËáõÙµ §Âñ³Ýë÷»ñ»ÝëÇ ÇÝÃ»ñÝ»ÛßÝÉÁ¦` â»ËÇ³ÛÇ Ñ³Ý-ñ³å»ïáõÃÛáõÝÇó (ÂÆâ) ³Ù÷á÷»É¿ 25 »ñÏñÝ»ñÇ áëïÇÏ³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ï³ïáéáõåóÇáÝ é³½Ù³-í³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ: ²Ù¹ïíÛ³ÉÝ»ñÁ½» ï»Õí»É»Ý ÂÆâ-Çñ³å³ñ³ÏÙ³ÝÙ»ç, “Crossing the Thin Blue Line” í»ñÝ³·ñáí (§Ð³ï»ÉáíÝáõñµ Ï³åáõÛï ·ÇÍÁ¦): ÂÆâ-Á Ý»ñÏ³ÛáõÙëã»Ë³Ï³Ý áëïÇÏ³ÝáõÃÛ³ÝÑ³-Ù³ñ ÙÛß³ÏáõÙ ¿ Ñ³Ï³Ïáéáõåóçáý é³½Ù³í³ñáõ-ÃÛáõÝÁ ¨ ³ÛÝ Çñ³Ï³Ý³óÝáõÙ¿Ñ³Ù³·áñÍ³Ïó»Éáí Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý ÏÛ³ÝùÇ µáÉáñë»Ï ïáñÝ»ñÇ Ý»ñ-Ï³Û³óáõóÇãÝ»ñÇ Ñ»ï, ÇÝãåÇëÇù »Ý Ü»ñùÇÝ ¶áñ-Í»ñÇÜ³Ë³ñ³ñáõÃÛáõÝÁ, ²ñ¹³ñ³¹³ïáõÃÛ³ÝÜ³-Ë³ñ³ñáõÃÛáõÝÁ, àëïÇÏ³ÝáõÃÛ³Ý Ü³Ë³ñ³ñáõ-ÃÛáõÝÁ, â»Ë³Ï³Ý áëïÇÏ³ÝáõÃÛáõÝÁ, ¶ÉË³áñ¹³-ï³Ë³½Ç µÛáõñáÝ, ¹³ï³ñ³ÝÝ»ñÁ, Ü³Ë³·³ÑÇ ·ñ³ë»ÝÛ³ÏÁ, úÙµáõ¹ëÙ»ÝÁ, Î³é³í³ñáõÃÛ³Ý Ø³ñ¹áõ Æñ³íáõÝùÝ»ñÇ ÏáÙÇë³ñÁ, ÇÝãå»ë Ý³¨ áã Ï³é³í³ñ³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ»ï, ÇÝãåÇëÇù »Ý` â»Ë³Ï³Ý Ð»ÉëÇÝÏÛ³Ý ÎáÙÇï»Ý, §Î³ñÇù³íáñÙ³ñ¹ÇÏ¦ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÁ ¨ù³-Õ³ù³óÇ³Ï³ÝÇñ³í³µ³Ý³Ï³Ý ¹Çïáñ¹Ý»ñÁ:

ØÇ ÙÇçáó³éáõÙ, áñÁ Ñ³Ù³ñíáõÙ¿ß³ï ³ñ¹-ÛáõÝ³í»ï, ¹³ ³½ÝíáõÃÛ³Ý ¨ ¿ÃÇÏ³ÛÇ áÉáñïáõÙ áëïÇÏ³ÝáõÃÛ³Ý ¨ áëïÇÏ³Ý³Ï³Ý ¹åñáóÝ»ñÇ ëá-íáñáÕÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ, å³ñµ»ñ³µ³ñ ³ÝóÏ³óíáÕ å³ñ³åáõÝùÝ»ñÝ»Ý:

²Ù¹ï³ññ»ñÁã»Ë³Ï³Ý áëïÇÏ³ÝáõÃÛáõÝáõÙ Ý»ñ¹Ý»Éáõ Ýå³ï³ÏáíÂÆâ-Á Ý³Ë³Ó»éÝ»É¿ â»ËÇ³ÛÇ áëïÇÏ³Ý³Ï³Ý ¹åñáóÇ ¹³ë³ËáëÝ»ñÇ ÷áñÓÝ³Ï³Ý¹³ëÁÝÃ³óÝ»ñÇ ³ÝóÏ³óáõÙ[11]:

¸²î²Ê²¼Ü°ð

úñ»ÝùÇ ·»ñ³Ï³ÛáõÃÛáõÝÁ å³Ñ³ÝçáõÙ¿, áñ-å»ë½Ç å»ïáõÃÛ³Ý ÏáÕÙÇó ï³ñíáÕ¹³ï³ùÝÝáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÁ ³ÓóÏ³óí»Ý³ñ¹³ñ¨ Ë»É³ÙÇï:

Ø»Õ³¹ñ³ÝùÇ ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·Á ëÏë»ÉÁ, - Ï³Ù Ù»Õ³¹ñ³ÝùÇ ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·Áëïë»Éáõó Ññ³Å³ñí»-ÉÁ ãå»ïù¿ ÉÇÝÇ áã å³ïß³× å³ï×³é³µ³Ýí³Í, Ù³ëÝ³íáñ³å»ë, ù³Õ³ù³Ï³Ý¹ñ¹³å³ï×³éÝ»-ñáí, ³í»ÉÇßáõï ³ÛÝ å»ïù¿µËÇÑ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ß³Ñ»ñÇó ¨ ³ñ¹³ñáõÃÛ³Ý å³Ñ³ÝçÇó: ²ÝÏ³ëÏ³Í, ¹³ï³Ï³Ý ùÝÝáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ¹ÇëÏñ»óÇáÝ ÉÇ³½á-ñáõÃÛáõÝÝ»ñÝ Çñ»ÝóÇó Ý»ñÏ³Û³óÝáõÙ »Ý Çñ³íáõÝùÇ ³Ù»Ý³µ³ñ¹áÉáñïÝ»ñÇó Ù»ÏÁ: ²Ù¹Ñ³ñóÁ Çñ»-ÝÇó Ý»ñÏ³Û³óÝáõÙ¿Çñ³íáõÝùÇ ·»ñ³Ï³ÛáõÃÛ³Ý ³é³Ýóù³ÛÇÝ å³ÑÁ: ä³ñ½¿, áñ ³Ù¹åçëÇ ¹³ïá-ÕáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, ÇÝãåÇëÇÝ »Ý Ï³ëÏ³ÍÛ³ÉÇù³Õ³ù³-Ï³Ý ÑÝ³ñ³íáñ ³é³í»ÉáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ï³Ù Ã»ñáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÁé³ëë³Ý, Í³·áõÙÁ¨ ¹³í³Ý³ÝùÁ·áñÍÇ Ñ»ï áã ÙÇ Ï³å ãáõÝ»Ý:

ê³Ï³ÛÝ ³ÛÉ¿³Ï³Ý áÉáñïÝ»ñÁ, áñáÝù Ï³-ñáÕ»Ý ³½¹»É áñáßÙ³ÝÁÝ¹áõÝÙ³ÝÁÝÃ³óùÇíñ³, Ï³ñáÕ »Ý Éáõíí»É ÙÇ³ÛÝ ÑÇÙù ÁÝ¹áõÝ»Éáí ³ÝÏ³Ë ¹³ïáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÁ: àñå»ë½Çáñáßù³ÝÁÝ¹áõÝÙ³Ý ÁÝÃ³óùÁ Çñ³Ï³Ý³óíÇ ³ñ¹³ñ¨ Ã³÷³ÝóÇÏ, ·ÉË³íáñ¹³ï³Ë³½Á åå»ïù¿ ÇÝã-áñ ÏáõÉ³Ïóáõ-ÃÛáõÝÇó Ï³Ù ËÙµ»ñÇó óáõóáõÙÝ»ñ ëï³Ý³: úñÇ-Ý³Ï, å»ï³Ï³Ý¹³ï³Ë³½Çí³ñáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ ë»ñµ³Ï³Ý ûñ»ÝùÁÝ³Ë³ï»ëáõÙ¿, áñí³ñáõÃÛáõ-ÝÁ Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ¿ÇÝùÝ³í³ñ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝ¨ áñó³ÝÏ³ó³Í å»ï³Ï³Ý í³ñáõÃÛáõÝ, ½³Ý·í³-Í³ÛÇÝ Éñ³ïáõÃÛ³Ý ÙÇçáó Ï³Ù ó³ÝÏ³ó³Í Ññ³-å³ñ³Ï³ÛÇÝ Ñ³Ûï³ñ³ñáõÃÛáõÝ, áñáÝù Ç½áñáõ »Ý ³½¹»É í³ñáõÃÛ³Ý íñ³, ³ñ·»Éí³Í »Ý ³ÛÝå»ë, ÇÝãå»ë Ý»ñ·áñÍáõÃÛ³Ý ó³ÝÏ³ó³Í ³ÛÉÓ¨:

ä»ï³Ï³Ý¹³ï³Ë³½Çí³ñáõÃÛáõÝñ Ï³ñáÕ ¿Ñ³í³ë³ñ»ó í»É µ³ñÓñ³·áõÛÝ¹³ï³Ï³Ý³ïÛ³-ÝÇÑ»ï¨ ³Ù¹áñ³ÏáíÑ³ßí»ïáõ ÉÇÝ»ÉÁ Ï³ñáÕ¿ ³å³ÑáíÍ»É ³ÛÝ ¹ñáõÛÃÝ»ñÇ ÙÇçáóáí, áñáÝù å³-Ñ³ÝçáõÙ »Ý å³ßïáÝÇó ÑÇÙÝ³íáñí³Í ³½³ïáõÙ:

Ðëï³ÏÕ»Ï³í³ñëÏ½µáõÝùÝ»ñÁ, áñáÝù Ù³ï-ã»ÉÇ »Ý ÇÝãå»ë Çñ³í³µ³Ý³Ï³Ý Ù³ëÝ³·Çï áõÃÛ³Ý ³ÝÓ³Ýó, ³ÛÝå»ë ¿É ³í»ÉÇ É³ÛÝ Ñ³ÝñáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ, å»ïù ¿ ë³ÑÙ³Ý»Ý, Ã» áñ Çñ³í³Ë³Ë-ïáõÙÝ»ñÁ å»ïù ¿ áõß³¹ñáõÃÛ³Ý ³ñÅ³Ý³Ý³Ý Ù»-Õ³¹ñ³ÝùÇ ³é³ç³¹ñÙ³Ý Ù³ëÇÝ áñáßáõÙ ÁÝ¹áõÝ»-Éáõ ¹»åùáõÙ ¨ ÇÝãÁ å»ïù¿µ³ó³éíÇ:

¸³ï³Ë³½Ý»ñÇ ¹»ñÇÝ í»ñ³µ»ñáÕ ÙÇç³½-·³ÛÇÝ Õ»Ï³í³ñ ëÏ½µáõÝùÝ»ñ ³ÝáõÝÁ ÏñáÕ ÷³ë-ï³ÃáõÕÃÁ ÙßÙ³Ï í»É¿1990 Ãí³Ï³ÝÇÝ Ð³í³Ý³ÛáõÙ (Îáõµ³) Ï³Û³ó³Í` Ñ³Ýó³·áñÍáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ï³Ý-Ë»Éáõ ¨ Çñ³í³Ë³Ë ï Ý»ñÇ ÝÏ³ï Ù³Ùµí³ñí»óáõÕáõÃÛ³Ý í»ñ³µ»ñÛ³É Ø²Î-Ç 8-ñ¹ ÏáÝ·ñ»ëáõÙ[12]:

Ø²Î-Ç 7-ñ¹ ÏáÝ·ñ»ëÁ Ïáã¿ ³ñ»ÉÙß³Ï»É Õ»Ï³-í³ñëÏ½µáõÝùÝ»ñ, áñáÝù í»ñ³µ»ñíáõÙ »Ý ¹³ï³-Ë³½Ý»ñÇ ÁÝïñáõÃÛ³ÝÁ, Ù³ëÝ³·Çï³Ï³Ý Ý³Ë³-å³ïñ³ëïÙ³ÝÁ ¨ Ï³ñ·³íÇ×³ÏÇÝ, Ýñ³Ýó ËÝ¹Çñ-Ý»ñÇÝ ¨ í³ñù³·ÍÇÝ, ùñ»³Ï³Ý ³ñ¹³ñ³¹³ïáõ-ÃÛ³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç ë³ÑáõÝ ·áñÍ»Éáõ Ù»ç Ýñ³Ýó ³í³Ý¹Ç µ³ñÓñ³óÙ³Ý ÙÇçáõÝ»ñÇÝ ¨ áëïÇÏ³Ýáõ-ÃÛ³Ý Ñ»ï Ýñ³Ýó Ñ³Ù³·áñÍ³ÏóáõÃÛ³ÝÁ, ¹ÇëÏñ»óÇ-áÝ ÉÇ³½áñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ù»ç Ýñ³Ýó Ý»ñ·ñ³í»ÉáõÝ, ùñ»³Ï³ÝÁÝÃ³ó³Ï³ñ·»ñáõÙ Ýñ³Ýó¹»ñÇÝ, ÇÝãå»ë Ý³¨ Ø²Î-Ç Ñ»ï³·³ ÏáÝ·ñ»ëÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ½»ÏáõÛó-Ý»ñÝ»ñÏ³Û³óÝ»ÉáõÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ:

Ð³í³Ý³ÛáõÙ ÁÝ¹áõÝí³Í Ø²Î-Ç Õ»Ï³í³ñ ëÏ½µáõÝùÝ»ñÁ Çñ»Ýó Ù»ç Ý»ñ³éáõÙ »Ý.

10. Դասախոսի պաշտոնը խիստ տարանջատված պետք է լինի դասական գործառույթներից:

11. Դասախոսները պետք է ակտիվ դեր ունենան բեռական ընթացակարգերում, ներառյալ մեղադրանքի կառուցումը և այնտեղ, որտեղ այդ թույլատրվում է օրենքով կամ համապատասխանում է տեղական պրակտիկային, հանցագործության հետաքննությանը, այդ հետաքննությունների օրինականության հսկողությանը, դասական որոշումների կիրառման հսկողությանը և, ինչպես հասարակության շահերի ներկայացուցիչ, այլ գործառույթների իրականացմանը:

12. Դասախոսները օրենքին համապատասխան իրենց գործառույթները իրականացնում են արդար, հեռնողականորեն և օպերատիվ, ինչպես նաև հարգում և պաշտպանում են մարդկային արժանապատվությունը և պահպանում մարդու իրավունքները, այդպիսով օժանդակելով պատշաճ դատավարությանը և քրեական արդարադատության համակարգի սահուն ընթացքի ապահովմանը:

13. Իրենց գործառույթները իրականացնելիս դասախոսները պետք է.

ա) Իրենց գործառույթները իրականացնեն անկողմնակալ և խուսափեն ամեն տեսակի խեղաթյուրման, սոցիալական, կրոնական, ռասայական, մշակութային, սեռական և ցանկացած այլ խտրականությունից:

բ) Պաշտպանեն հասարակության շահերը, գործեն օբյեկտիվ, պատշաճ ձևով հաշվի առնեն կասկածյալի և տուժողի դրությունը և ուշադրություն դարձնեն գործի բոլոր հանգամանքներին, անկախ այն բանից, դրանք կասկածյալին ձեռնտու են, թե գործում են նրա շահերի դեմ:

գ) Պահպանեն այն հարցերի խորհրդապահությունը, որոնք գտնվում են նրանց տնօրինության տակ, եթե միայն պարտքի կատարումը կամ արդարադատությունը այլ բան չեն պահանջում:

դ) Քննարկեն տուժողների բողոքները և մտահոգությունները, երբ շոշափվում են նրանց անձնական շահերը և ապահովեն, որպեսզի տուժողները տեղեկացվեն իրենց իրավունքների մասին հանցագործություններից տուժածների համար արդարության հիմնական սկզբունքների և իշխանության չարաշահման Դեկլարացիայի համապատասխան:

14. Դասախոսները չեն նախաձեռնում և չեն շարունակում դատական հետապնդումը և ձեռնարկում բոլոր միջոցները այն բանի համար, որպեսզի ամրապնդեն ընթացակարգերը, երբ անկողմնակալ հետաքննությունը ցույց է տալիս, որ մեղադրանքը առաջադրվել է անհիմն:

15. Դասախոսները պետք է պատշաճ ուշադրություն դարձնեն այն հանցագործությունների դատական հետապնդմանը, որոնք կատարվել են պետական պաշտոնատար անձանց կողմից, հատկապես կոռուպցիայի, իշխանության չարաշահման, մարդու իրավունքների լուրջ խախտումների և այլ հանցագործությունների վերաբերյալ, որոնք ճանաչվել են միջազգային իրավունքով և այն դեպքերում, երբ օրենքով և տեղական պրակտիկային համապատասխան կան նման իրավախախտումները հետաքննելու այդպիսի լիազորություններ:

16. Երբ դատախազները կասկածյալների դեմ տեղեկություններ են ստանում, որոնց մասին իրենց հայտնի է կամ դրա մասին նրանք ունեն ողջամիտ հիմքեր, կամ որ դրանք ձեռք են բերվել անօրինական մեթոդների օգտագործման միջոցով, հատկապես երբ խոսքը գնում է կտանջանքների, դաժանության, անմարդկային և ստորացուցիչ վերաբերմունքի կամ պատժելու կամ մարդու իրավունքների այլ խախտումների մասին, նրանք պետք է հրաժարվեն օգտագործել այդպիսի տեղեկատվությունը ինչ-որ մեկի դեմ, բացի նրանցից, ովքեր օգտագործել են այդ մեթոդները կամ դատարանին համապատասխան ձևով տեղեկացնեն դրանց մասին և պետք է բոլոր քայլերը ձեռնարկեն, որպեսզի ապահովեն, որ նրանք, ովքեր պատասխանատվություն են կրում այդպիսի մեթոդների օգտագործման համար, կանգնեն արդարադատության առաջ:

17. Այն երկրներում, որտեղ դատախազները օժտված են դիսկրետցիոն գործառույթներով, օրենքը կամ հրապարակված նորմերը կամ կանոնները՝ դատական քննության ընթացքում արդարության ամրապնդ-

ման և որոշման ընդունման ճիշտ մոտեցման համար, այդ թվում դատական հետապնդման կազմումը կամ դրանից հրաժարվելը, նախատեսում են ղեկավար սկզբունքներ[13]:

ò³ íáù ëñ ï Ç, ¹³ ï ³Ë³½Ý»ñÁ ÝáõÛÝå»ë Ï³-ñáÕ »Ý Ï³éáõåóÇ³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇÝ áõÕÕí³Í ûñ»ÝùÝ»ñÇ ßÕÃ³ÛáõÙ Ñ³Ý¹»ë ·³É áñå»ë ÃáõÛÉ ûÕ³Ï: Î³Ý ûñÇÝ³ÏÝ»ñ, Ã» ÇÝãå»ë »Ý ¹³ ï ³Ë³-½áõÃÛ³Ý ³ßË³ ï áÕÝ»ñÁ Ï³ß³éù í»ñóñ»É, Ñ³Ûï-í»É »Ý ù³Õ³ù³Ï³Ý ×ÝßáõÙÝ»ñÇ ï³Ï, ¹³ñÓ»É »Ý ëå³éÝ³ÉÇùÇ ûµÛ»Ï ï ¨ Ñ»é³ó í»É ½µ³Õ»óñ³Í å³ß ï áÝÇó, »Ã» Ù»Õ³¹ñ³ÝùÇ ³é³ç³¹ñáõÙÝ »Õ»É ¿ ³Ý³ñ¹ÛáõÝ³ í» ï:

¸³ ï ³Ï³ÝÑ» ï ³ å Ý¹Ù³ÝÑ³Ù³ñ ¹ÇëÏñ»óÇáÝ ÉÇ ³½áñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ å³Ñå³ÝáõÙÁ Ï³ñ¨áñ ÝßÝ³-ÏáõÃÛáõÝ áõÝÇ: ¸³ ï ³Ë³½Á, ³å³óáõÛóÝ»ñÁ Ù³Ý-ñ³Ù³ëÝ ·Ý³Ñ³ ï »Éáõó Ñ» ï á, å³ñ ï ³íáñ¿áñáß»É µ³í³ñ³ñ ¿ ³ñ¹Ûáù ³å³óáõÛóÝ»ñÇ Í³í³ÉÁ Ýñ³ Ñ³Ù³ñ, áñå»ë½Ç Ù»Õ³¹ñ³Ýù ³é³ç³¹ñíÇ ¨ ÝáõÛ-ÝÇëÏ, »Ã» ¹³ ÇëÏ³å»ë µ³í³ñ³ñ ¿, ³å³ Ñ³ë³-ñ³ ÏáõÃÛ³Ýß³Ñ»ñÁ ³ñ¹Ûáù Ã»É³¹ñáõÙ »Ý, áñå»ë½Ç Ù»Õ³¹ñ³Ýù ã³é³ç³¹ñíÇ: ²Û¹ í»ñçÇÝ ¹»åùÇ Ï³-å³ ÏóáõÃÛ³Ùµ áñå»ë ûñÇÝ³Ï Ï³ñ»ÉÇ ¿ ¹³ ï áÕáõÛ-ÃáõÝÝ»ñ ³Ý»É ³ÛÝ Ù³ëÇÝ, áñã³ ÷ ³½³Ýó Ã³ÝÏ ¹³-ï ³Ï³Ý ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·»ñÁ ³ñ¹³ñ³ó í³Í ã»Ý, »ñµ Çñ³í³Ë³Ë ï áõÙÁ ÷ ³ë ï ³óÇ áõÝÇ Í»Íí³Í µÝáõÛÃ ¨ Ñ³Ï³é³ÏÁ, Ù»Õ³¹ñÛ³ÉÁ Ï³ñáÕ¿ ³ÛÝù³Ý í³ï ³-éáÕç ÉÇÝ»É, áñ Ýñ³Ý ¹³ ï ³Ï³Ý ùÝÝáõÃÛ³Ý Ù³ëÝ³-ÏÇó ¹³ñÓÝ»ÉÁ Ý»ñÏ³Ý»ñÇÝ ï Ñ³×áõÃÛáõÝ Ïå³ ï×³-éÇ ¨ Ï³Ý³ñ·Ç Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ³ñÅ»ùÝ»ñÁ:

²ÙµáÕç ³ßË³ñÑáõÙã³ ÷áñáßÇãÝ»ñÇ Ù³Ï³ñ-¹³ ÏÇ µ³ñÓñ³óÙ³Ý Ñ³Ù³ñ áõÅ»ñÇ Ñ³Ù³ ËÙµÙ³Ý Ýå³ ï ³Ïáí, 1995Ã. ë ï »ÕÍí»É ¿ ¸³ ï ³Ë³½Ý»ñÇ ÙÇç³½·³ÛÇÝ ³ëáóÇ³óÇ³Ý ¨ å³ß ï áÝ³å»ë ·áñ-ÍÇ ¿ ³Ýó»É 1996Ã. ë»å ï »Ùµ»ñÇÝ` ´áõ¹³å»ß ï áõÙ ·áõÙ³ñ»ÉáíÇñ ³é³çÇÝ ÁÝ¹Ñ³ÝáõñÅáÕáíÁ:

²ëáóÇ³óÇ³ÛÇ ³Ù»Ý³Ï³ñ¨áñ Ýå³ï ³ÏÝ»-ñÇó Ù»ÏÝ ¿. §...½³ñ·³óÝ»É ¨ ³Ùñ³åÝ¹»É ³ÛÝã³-÷áñáßÇãÝ»ñÁ ¨ ëÏ½µáõÝùÝ»ñÁ, áñáÝù ³ÙµáÕç³-å»ë, ÙÇç³½·³ÛÇÝ ³ëáóÇ³óÇ³Ý ¨ å³ß ï áÝ³å»ë ·áñ-ÍÇ ¿ ³Ýó»É 1996Ã. ë»å ï »Ùµ»ñÇÝ` ´áõ¹³å»ß ï áõÙ ·áõÙ³ñ»ÉáíÇñ ³é³çÇÝ ÁÝ¹Ñ³ÝáõñÅáÕáíÁ:

²ëáóÇ³óÇ³ÛÇ ³Ù»Ý³Ï³ñ¨áñ Ýå³ï ³ÏÝ»-ñÇó Ù»ÏÝ ¿. §...½³ñ·³óÝ»É ¨ ³Ùñ³åÝ¹»É ³ÛÝã³-÷áñáßÇãÝ»ñÁ ¨ ëÏ½µáõÝùÝ»ñÁ, áñáÝù ³ÙµáÕç³-å»ë, ÙÇç³½·³ÛÇÝ åÉ³Ýáí ×³Ý³ãíáõÙ »Ý áñå»ë ³ÝÑñ³Å»ß ï ` Çñ³í³Ë³Ë ï Ù³Ý å³ï ß³× ¨ ³Ý-Ï³Ë ¹³ ï ³Ï³Ý Ñ» ï ³å Ý¹Ù³ÝÑ³Ù³ñ¦:

1999Ã-ÇÝ ³ÛÝ ÁÝ¹áõÝ»É ¿ ¹³ ï ³Ë³½Ý»ñÇ ÙÇ-ç³½·³ÛÇÝ ³ëáóÇ³óÇ³ÛÇ Ù³ëÝ³·Ç ï ³Ï³Ý å³-ï ³ëË³Ý³ ï íáõÃÛ³Ý ã³÷áñáßÇãÝ»ñÁ ¨ ¹³ ï ³-Ë³½Ý»ñÇ Ï³ñ¨áñ³·áõÛÝÇñ³íáõÝùÝ»ñÇáõ å³ñ ï ³-Ï³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ Ñ³Ûï ³ñ³ñáõÃÛáõÝÁ: ²Û¹ Ñ³Û-ï ³ñ³ñáõÃÛáõÝÁ ¹³ ï ³Ë³½Ý»ñÇ ¨ ¹³ ï ³Ë³½³-Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ å» ï ù¿ Í³é³Û»ñ áñ-å»ë í³ñù³·ÍÇ ÙÇç³½·³ÛÇÝ ã³÷³ÝÇß: ¸³ ³ßË³-ï ³Ýù³ÛÇÝ ÷³ë ï ³ÃáõÕÃ ¿, áñÝ û·ï ³·áñÍíáõÙ ¿ ¹³ ï ³Ë³½³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó Çñ»Ýó ë»÷³Ï³Ýã³÷áñáßÇãÝ»ñÁ Ùß³Ï»Éáõ Å³Ù³Ý³Ï:

ÊÙµ³·ñí³Í ï ³ñµ»ñ³ÏÁ ³½¹³ñ³ñáõÙ ¿[14].

1. Մասնագիտական վարքագիծը.

Դատախազները պետք է բոլոր ժամանակներում պաշտպանեն իրենց մասնագիտության պատիվը և արժանապատվությունը ու իրենց մասնագիտական օրենքին, կանոններին և էթիկային համապատասխան միշտ իրենց դրսևորեն արհեստավարժ: Բոլոր ժամանակներում նրանք պետք է դրսևորեն ազնվության և աշխատասիրության բարձր չափորոշիչներ և ջգտեն նմանվել նրանց, ովքեր հեռևողական են, անկախ և անաչառ: Նրանք պետք է միշտ պաշտպանեն մեղադրյալի իրավունքը արդար դատաքննության ընթացքում և ազնվաբար ապահովեն, որպեսզի հրապարակվեն այն ապացույցները, որոնք օրենքին կամ արդար դատական քննության համապատասխան նպաստավոր են մեղադրյալի համար: Դատախազները պետք է միշտ ծառայեն հասարակության շահերին և պաշտպանեն այդ շահերը, ինչպես նաև հարգեն, պաշտպանեն և աստարեն մարդկային արժանապատվության բազմակողմանի հայեցակարգը և մարդու իրավունքները:

2. Անկախություն.

Դատախազական դիսկրեցիոն լիազորությունների օգտագործումը, երբ դա թույլատրված է կոնկրետ իրավասությամբ, պետք է իրականացվի անկախ և լինի ազատ քաղաքական միջամտությունից: Եթե ոչ դատախազական իշխանությունները իրավունք ունեն դատախազներին տալ ընդհանուր և կոնկրետ հրահանգներ, այդ դեպքում այդպիսի հրահանգները պետք է լինեն.

- *թափանցիկ,*
- *օրենքին համապատասխան,*
- *հետևեն ղեկավար սկզբունքներով սահմանված դատախազական անկախության ընմբռնման և հրատապության ապահովմանը:*

Ոչ դատախազական իշխանությունների ցանկացած իրավունքի ուղղությամբ ընթացակարգեր որոշելը կամ օրինական սահմանված ընթացակարգերի արգելումը պետք է իրականացվի նույն այս ձևով:

3. Անաչառություն.

Դատախազները իրենց պարտականությունները պետք է կատարեն առանց վախի, առանց ինչ-որ մեկին ծառայություն մատուցելու կամ վնաս պատճառելու և, մասնավորապես, իրենց գործառույթները կատարեն ազնվորեն, անաչառ կերպով: Նրանք պետք է հեռու մնան անհատական և աղանդավորական շահերից և հասարակության ու զանգվածային լրատվության միջոցների ճնշումներից և գործեն միայն հասարակական շահերից ելնելով: Նրանք պետք է գործեն օբյեկտիվորեն և ջգտեն ապահովել, որպեսզի կատարվեն բոլոր անհրաժեշտ և հիմնավորված հետաքննությունները և որպեսզի արդյունքները հրապարակվեն անկախ այն բանից՝ դրանք ցույց են տալիս կասկածյալի

մեղավորությունը թե՝ արժանին անմեղությունը: Նրանք պետք է միշտ ջգտեն արդարության որոնմանը և օգնեն դատարանին հասնելու արդարությանը և ատյանին փոխհատուցեն զոհին և մեղադրյալին՝ օրենքի և արդարության պահանջներին համապատասխան:

4. Նրա դերը քրեական դատաքննություններում.

Դատախազները պետք է.

- *Իրենց գործառույթները կատարեն արդարացի, հետևողականորեն և օպերատիվ, օբյեկտիվ, անաչառ և արհեստավարժ:*
- *Հետաքննությունը սկսեն միայն այն ժամանակ, երբ գործը ապացույցների իմաստով լավ հիմնավորված է, որոնք դատարանում համարվում են ողջամիտ և թույլատրելի, այլ ոչ թե հետաքննությունը շարունակեն այդպիսի ապացույցների բացակայությամբ:*
- *Ապահովեն, որպեսզի գործի քննությունը, ամբողջ ընթացակարգի ընթացքում առաջ տարվի խիստ, բայց արդարացի ձևով, այլ ոչ թե այն բանի շրջանակներից դուրս, ինչը ցույց է տրվում ապացույցներում:*
- *Երաշխավորեն դատական ատյանների և այլ համապատասխան հիմնարկությունների հետ մեղադրյալի համագործակցելու իրավունքը:*
- *Մինչ դատաքննությունը մեղադրյալի համար հրապարակեն համապատասխան և օգտակար տեղեկատվություն այնքան արագ,որքանով դա հնարավոր է ողջամտության սահմաններում՝ օրենքին կամ արդար դատական քննության պահանջներին համապատասխան:*
- *Հրաժարվեն օգտագործել ապացույցներ, որոնք համարվում են անօրինական ճանապարհով ձեռք բերված, որոնք իրենցից ներկայացնում են կասկածյալի իրավունքների լուրջ խախտում և մասնավորապես այն մեթոդներով, որոնք իրենցից ներկայացնում են կտտանքներ և դաժան վերաբերմունք:*

5. Համագործակցություն.

Որպեսզի ապահովվի արդարությունը և դատական հետապնդման արդյունավետությունը, դատախազները պետք է համագործակցեն ոստիկանության, դատարանների, իրավաբանական մասնագիտության ներկայացուցիչների, պաշտպանության և հասարակական պաշտպանների և այլ կառավարական հիմնարկությունների հետ, թեկուզ դրանք ազգային են կամ միջազգային, այլ իրավասության դատախազական ծառայություններին և գործընկերներին ցույց տան օգնություն՝ օրենքին և փոխադարձ համագործակցության ոգուն համապատասխան:

6. Լիազորություններով օժտելը.

Որպեսզի ապահովվի դատախազների՝ իրենց մասնագիտական պարտականությունները անկախ և այդ չափորոշիչներին համապատասխան կատարելու հնարավորությունը, դատախազները պետք է պաշտպանված լինեն կառավարության կամայական գործողություններից: Ընդհանուր առմամբ նրանք պետք է իրավունք ունենան.

- *Կատարել իրենց մասնագիտական գործառույթները առանց վախենալու, անարգել, չենթարկվելով հետապնդման և ոչ պատշաճ միջամտության կամ չհիմնավորված պատասխանատվության՝ քաղաքացիական, քրեական և այլ ձևի պատասխանատվության համար:*
- *Իշխանությունների կողմից ֆիզիկական պաշտպանվածության, երբ իրենց դատախազական գործառույթների պատշաճ իրականացման արդյունքում նրանց անձնական կամ ընտանիքների անվտանգությունը հայտնվել է սպառնալիքի տակ:*
- *Ակնկալել ծառայության ողջամիտ պայմաններ և համարժեք փոխհատուցում՝ իրենց դերին համապատասխան և որպեսզի նրանց աշխատավարձը և այլ բարիքները կամայականորեն չկրճատվեն:*
- *Պաշտոնի զբաղեցման ողջամիտ և կանոնակարգվող ժամկետ, տարիքից ելնելով թոշակի անցում՝ հաշվի առնելով զբաղվածության պայմանները կամ ընտրվելը որոշակի դեպքերում:*
- *Օբյեկտիվ գործոնների և հատկապես մասնագիտական որակավորման, կարողությունների, արդյունքների և փորձի, ինչպես նաև արդարացի և անաչառ ընթացակարգերի հիման վրա աշխատանքի նշանակում և առաջխաղացում:*
- *Օպերատիվ և արդարացի լսումներ, որոնք հիմնված են օրենքի կամ իրավական նորմատիվների վրա, որտեղ կարգապահական քայլերը պահանջում են գործել քողոքներին համապատասխան, որոնցում առկա են փաստեր, պատշաճ մասնագիտական չափորոշիչների դիապազոնի շրջանակներից դուրս կատարված գործողությունների մասին:*
- *Կարգապահական լսումների ընթացքում օբյեկտիվ գնահատում և որոշման ընդունում:*
- *Մասնագիտական ասոցիացիաների և այլ կազմակերպությունների ձևավորում և ընդգրկում, որոնք ներկայացնում են նրանց շահերը այն նպատակով, որպեսզի կատարելագործվի նրանց մասնագիտական պատրաստվածությունը և պաշտպանի նրանց կարգավիճակը:*
- *Անօրինական հրամանի կամ մասնագիտական կամ էթիկայի չափորոշիչներին հակասող հրամանի կատարումից ազատում:*

êÉáí»ÝÇ³ÛáõÙ ç³Ýù»ñ »Ý ·áñÍ³¹ñí»É¹³ ï³-Ë³½Ý»ñÇ Ýß³Ý³ÏÙ³Ý ¨ ³é³çËª³Õ³óÙ³Ý íñ³ ù³Õ³ù³Ï³Ý ³½¹»óáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ã»½áù³óÝ»Éáõ Ñ³Ù³ñ: ÀÝ¹áõÝí»É ¿ ûñ»ÝùÝ §ä»ï³Ï³Ý ¹³ï³-Ë³½Ç Ù³ëÇÝ¦ ûñ»ÝùáõÙ (OG N° 110/02) ÷á÷áËáõ-ÃÛáõÝÝ»ñ ¨ Éñ³óáõÙÝ»ñ Ï³ï³ñ»Éáõ Ù³ëÇÝ, Ñ³Ù³-Ó³ÛÝ áñÇ ¹³ï³Ë³½Ý»ñÁ Ýß³Ý³ÏíáõÙ ¨ ³é³ç»Ý ù³ßíáõÙ å»ï³Ï³Ý ¹³ï³Ë³½Ç ËáñÑñ¹Ç ÏáÕÙÇó ëï³óí³Í ³é³ç³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÑÇÙ³Ý íñ³: ÊáñÑáõñ¹Á µ³ÕÏ³ó³Í ¿ ÛáÃ³Ý¹³ÙÝ»ñÇó ¨ µáÉáñÁ å»ï³Ï³Ý ¹³ï³Ë³½Ý»ñ »Ý: ¶ÉË³íáñ ¹³ï³-

Ë³½Á ¨ Ýñ³ ï»Õ³Ï³ÉÁ ËáñÑñ¹Ç ³Ý¹³ÙÝ»ñ »Ý: ÊáñÑñ¹Ç ÙÇ ³Ý¹³ÙÇÝ Ýß³Ý³ÏáõÙ ¿ ³ñ¹³ñ³¹³-ïáõÃÛ³Ý Ý³Ë³ñ³ñÁ` ûÏñáõ·Ý»ñÇ ¹³ ï³Ë³½Ý»-ñÇ ÃíÇó: ÊáñÑñ¹Ç ãáñë ³Ý¹³ÙÝ»ñÁ Ýß³Ý³ÏíáõÙ »Ý å»ï³Ï³Ý ¹³ï³Ë³½Ý»ñÇó, áñáÝù ³í³·å³ßïáÝÝ»ñ ã»Ý ½µ³Õ»óÝáõÙ: ¸³ï³Ë³½Ç Ýß³-Ý³ÏÙ³Ý Ï³Ù í³é³ÛáÕ³Ï³Ý ³é³çË³Õ³óÙ³Ý Ù³ëÇÝ ËáñÑñ¹Ç ³é³ç³ñÏáõÃÛáõÝÁ Ý»ñÏ³Û³óíáõÙ ¿ ³ñ¹³ñ³¹³ïáõÃÛ³Ý Ý³Ë³ñ³ñÇÝ, áñÁ å³ñï³-íáñ ¿ Ñ³ëï³ï»É ³é³ç³ñÏáõÃÛáõÝÁ` Í³é³ÛáÕ³-Ï³Ý ³é³çË³Õ³óÙ³Ý ¹»åùáõÙ: Üáñ ¹³ï³Ë³½Ç Ýß³Ý³ÏÙ³Ý ¹»åùáõÙ, Ý³Ë³ñ³ñÁ Çñ³íáõÝù áõÝÇ Ù»ñÅ»É ³é³ç³ñÏáõÃÛáõÝÁ, ë³Ï³ÛÝ å³ñï³íáñ ¿ ³ÛÝ Ñ³ëï³ï»É, »Ã» ËáñÑáõñ¹Á ÏñÏÇÝ Ý»ñÏ³Û³óÝÇ ÝáõÛÝ ³é³ç³ñÏáõÃÛáõÝÁ ¨ ëï³Ý³ ËáñÑñ¹Ç ³Ý¹³ÙÝ»ñÇ »ñÏáõ »ññáñ¹Ç ³ç³ÏóáõÃÛáõÝÁ: Ð»ïá Ý³Ë³ñ³ñÁ í»ñçÝ³Ï³Ý áñáßáõÙ ÁÝ¹áõÝ»Éáõ Ñ³-Ù³ñ å³ñï³íáñ¿ ³é³ç³ñÏáõÃÛáõÝ Ý»ñÏ³Û³óÝ»É Ï³é³í³ñáõÃÛ³ÝÁ: Üáñ Ñ³Ù³Ï³ñ·Á Ýß³Ý³Ï³ÉÇó ã³÷áí Ïñ×³ï»É¿ Ï³¹ñ»ñÇ Ýß³Ý³ÏÙ³Ý ¨ Í³é³-ÛáÕ³Ï³Ý ³é³çË³Õ³óÙ³Ý íñ³ ÑÝ³ñ³íáñ ù³-Õ³ù³Ï³Ý ³½¹»óáõÃÛáõÝÝ»ñÁ[15]:

²ÜÎ²Ê ¸²î²Ê²¼Üºð

ºñµ»ÙÝ ³ñ¹³ñáõÃÛ³Ý ¨ Ñ³ßí»ï íáõÃÛ³Ý µ³ó Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç ÝÏ³ïÙ³Ùµ Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý íëï³-ÑáõÃÛáõÝÁ Ï³Ëí³Í¿ ÙÇ³ÛÝ ³ÛÝ Ñ³í³ïÇó, áñÁÝ³ï³ÍáõÙ¿ ³ÛÝ ³ÝÓ³Ýó Ñ³Ý¹»å, áñáÝó Ñ³ÝÓÝ³-ñ³ñí³Í ¿ Ñ»ï³ùÝÝ»Éáõ ³é³ÝÓÝ³å»ë íÇ×»ÉÇ Ñ³ñó»ñÁ: ¸»é³í»ÉÇÝ, »Ã» ³Û¹Ñ³ñó»ñÁ ÷³ëï³-óÇ ßáß³÷áõÙ »Ý Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý ³ßË³ï³ÝùÇ Ý»ñùÇÝÙ»Ë³ÝÇ½ÙÝ»ñÁ Ï³ÙÝáõÛÝÇëÏ Ñ»Ýó¹³ï³-Ï³Ý ùÝÝáõÃÛ³Ý ÁÝÃ³óùÁ, Ñ»Ýó Ýñ³Ýù, áíù»ñ ëá-íáñ³µ³ñ»ï³ùÝÝáõÃÛáõÝáí Ï³ï³ñáõÙ »Ý Çñ»Ýó å³ñïùÁ, ÏÑ³Ûï Ý³µ»ñ»Ý, áñ ·ï ÝíáõÙ »Ý ÙÇ íÇ-×³ÏáõÙ, áñáõÙ Ýñ³Ýù ã»Ý Ï³ñáÕ Çñ³Ï³Ý³óÝ»É Çñ»Ýó å³ñï³Ï³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÁ` ëï³Ý³Éáí ÝáõÛ-ÝÇëÏ Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý íëï³ÑáõÃÛáõÝÁ ¨ ³ç³Ïóáõ-ÃÛáõÝÁ:

²Û¹åÇëÇ íÇ×³ÏÝ»ñÇ ÑÇÙÝ³ËÝ¹ÇñÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý ÉáõÍí»É Ñ»ï³ùÝÝáõÃÛ³Ý Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáí ëï»Õ-Í»Éáõ×³Ý³å³ñÑáí:

ê³Ï³ÛÝ, »ñµ ³éÏ³ ¿ Ï³ëÏ³Í` ùñ»áñ»Ý å³ïÅ»ÉÇ í³ñù³·ÍÇ í»ñ³µ»ñÛ³É, Ñ»ï³ùÝÝáõ-ÃÛ³Ý Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÁ Çñ³ßË³ï³ÝùáõÙ Ï³ñáÕ ¿ µ³Ëí»É ËáãñÝ¹áïÝ»ñÇ, »Ã» Ý³ ÷áñÓáõÙ¿ Ï³ï³-ñ»É Çñ ËÝ¹ÇñÝ»ñÁ ¨ ÙÇ³Å³Ù³Ý³Ï³ñ¹³ñ¹³ï³-Ï³Ý ùÝÝáõÃÛ³Ùµ å³ßïå³Ý»É Ï³ëÏ³ÍÛ³ÉÇ ÑÇÙ-Ý³Ï³Ý ë³ÑÙ³Ý³¹ñ³Ï³Ý Çñ³íáõÝùÁ: §Ð³ïáõÏ Ù»Õ³¹ñáÕÁ¦ Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý å³ßïáÝ ¿, áñÁ áã ³ÛÝù³Ý Ñ³çáÕáõÃÛ³Ùµ û·ï³·áñÍí»É¿ ØÇ³óÛ³É Ü³Ñ³Ý·Ý»ñáõÙ (ûñÇÝ³Ï` àõáï»ñ·»ÛïÛ³Ý Ë³Û-ï³é³Ï Çñ³¹³ñÓáõÃÛ³Ý Å³Ù³Ý³Ï): ¸³ Ñ»-ï³ùÝÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÇ ÑÝ³ñ³íáñ³Û-ÉáÝïñ³ÝùÝ¿:

àñáß Çñ³í³Ï³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·»ñáõÙ Ý³Ë³-ï»ëíáõÙ¿ ³ÝÏ³Ë¹³ï³Ë³½Ç ³éÏ³ÛáõÃÛáõÝ` Ç ÉñáõÙÝ å»ï³Ï³Ý¹³ï³Ë³½Ç: ²ñÓ³Ý³·ñí»É¿, áñ ³Û¹åÇëÇ ÙáïÝ»óáõÙÁ ³ñ¹³ñ³óí³Í¿, »ñµ Ù»-Õ³¹ñ³ÝùÁ ¨ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ Ñ»ï³ùÝÝáõÃÛáõÝÁ ßá-ß³÷áõÙ »Ý Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý µ³ñÓñ ûÕ³ÏÝ»ñÁ: ²Û¹åÇëÇ Ñ³Ý·³Ù³ÝùÝ»ñáõÙ Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛáõÝÁ Ï³ñáÕ¿ ãíëï³Ñ»É Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý í³ñã³Ï³Ý ³å³ñ³ïÇÝÑ»ï³ùÝÝ»Éáõ Çñ·áñÍáõÝ»áõÃÛáõÝÁ:

²ÛÝ ûñ»Ýë¹ñáõÃÛáõÝÁ, áñÁ ÃáõÛÉ³ïñáõÙ¿ Ýß³-Ý³Ï»É ³ÝÏ³Ë ¹³ï³Ë ½³ï³Ý»ñ, Ñ»ï³ùÝÝ³Ï³Ý Ï³Ù ¹³ï³Ë ½³³Ï³Ý ³ßË³ï³ÝùÇ Ù»Ãá¹Ý»ñÇ ½ÇÝ³ÝáóÇ Ñ³Ù³ñ û·ï³Ï³ñ Éñ³óáõÙ Ï³ñáÕ¿ Ñ³Ý¹Çë³Ý³É:

Ü»ñÏ³ÛáõÙë ³í»ÉÇß³ï Ãíáí å»ïáõÃÛáõÝÝ»ñ Ñ»ï³ùñùñáõÃÛáõÝ »Ý óáõó³µ»ñáõÙ ³Û¹ Ùá¹»ÉÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ:

²ÛÝ ûñ»Ýë¹ñáõÃÛ³Ý ³éÏ³ÛáõÃÛáõÝÁ, áñÁ ÃáõÛÉ¿ ï³ÉÇë Ýß³Ý³Ï»É ³ÝÏ³Ë ¹³ï³Ë ½³Ý»ñ, »ñÏñÇ Ñ»ï³ùÝÝ³Ï³Ý Ï³Ù¹³ï³Ë ½³³Ï³Ý ³ßË³ï³Ý-ùÇ Ù»Ãá¹Ý»ñÇ ½ÇÝ³ÝáóÇ Ñ³í³ù³ÍáõÇ Ñ³Ù³ñ, Ï³-ñáÕ¿ û·ï³Ï³ñ Éñ³óáõÙ Ñ³Ý¹Çë³Ý³É: ²Û¹ Ùá¹»ÉÇ ÝÏ³ï Ù³ÙµÑ»ï³ùñùñáõÃÛáõÝ óáõó³µ»ñáõÙ »ñÏñÝ»-ñÇ ÃÇíÁ³×áõÙ¿: ê³Ï³ÛÝ å»ïù¿ÝßÉ, áñ »ñµ ï»ÕÇ¿ áõÝ»ÝáõÙ ÇÝã-áñ ÙÇ Çñ³¹³ñÓáõÃÛáõÝ, áñÝ ³ñ¹³-ñ³óÝáõÙ¿ ³ÝÏ³Ë¹³ï³Ë ½³Ý ÝßÝ³Ï³ÏáõÙÁ, ëá-íáñ³µ³ñß³ï áõß³óáõÙáí¿ëï»ÕÍíáõÙ ³Û¹åÇëÇ å³ßïáÝ, »Ã» ³ÛÝ ¹»é·áÛáõÃÛáõÝ ãáõÝÇ: Ð³å×»å ÝßÝ³Ï³ÏáõÙÁ Ï³ñáÕ¿ Ñ³Ý·»óÝ»É áã Ñ³Ù³ñÅ»ù ûñ»Ýë¹ñáõÃÛ³Ý ³é³ç³óÙ³ÝÁ, áñáí ë³ÑÙ³ÝíáõÙ »Ý ³ÝÏ³Ë¹³ï³Ë ½³Ý ÉÇ³½áñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ: ÆëÏ¹³, Çñ Ñ»ñÃÇÝ, Ï³ñáÕ¿ Ëáñ³óÝ»É ù³Õ³ù³Ï³Ý Ï³ëÏ³Í³ÝùÝ ³ÛÝ Ù³ëÇÝ, áñ å³ßïáÝÇ §Ï³éáõó-í³ÍùÁ¦ ÑÝ³ñ³íáñ¿ ³í»ÉÇ ÃáõÛÉ ÉÇÝÇ, ù³Ý ³ÛÝ, ÇÝ-ãÁ ÇëÏ³å»ëå³Ñ³ÝçáõÙ¿å³ñï³Ï³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³ñÑ»ëï³í³ñÅ¨ ³ÝÏ³Ë Ï³ï³ñáõÙÁ: ºÃ» ³Û¹åÇ-ëÇ å³ßïáÝÝ ³ÝÑñ³Å»ßï¿, ³å³ ³ÛÝ å»ïù¿ ëï»ÕÍíÇ ³ÛÝåÇëÇ ÙÃÝáÉáñïáõÙ, áñÁ Í³Ýñ³µ»éÝ-í³Í ã¿ëÏ³¹³ÉÝ»ñáí: Ò»éÝ³ñÏí³Í·áñÍáÕáõÃÛáõÝ-Ý»ñÇó ù³ßí³Í¹³ë»ñÁ, ÇÝã å»ëÝ³¨Ý³Ë³·³Ñ´ÇÉ øÉÇÝïáÝÇ í³ñã³Ï³½ÙÇ Å³Ù³Ý³Ï Ýß³Ý³Ïí³Í Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý ¹³ï³Ë ½³»ñÇ å³ÑÅ³ÝÙ³Ý íñ³ Ñ³ñÏ³ïáõÝ»ñÇ Í³Ëë»ñÁ ÝáõÛÝå»ë å»ïù¿ Ñ³ßíÇ ³éÝ»É:

ØÆæ²¼¶²ÚÆÜ ¸²î²Î²Ü ú¶ÜàôÂÚàôÜ

êáíáñ³µ³ñ, »ñÏñÇ ûñ»ÝùÝ»ñÝ Çñ»Ýó·áñÍá-ÕáõÃÛáõÝÁ ¹³¹³ñ»óÝáõÙ »Ý »ñÏñÇ ë³ÑÙ³ÝÝ»ñÇ íñ³: ¸³ ÏáéáõÙå³óí³Í ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇ ¨ ùñ»³-Ï³ÝÑ³Ýó³·áñÍÝ»ñÇÑ³Ù³ñÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÝ»-ñÇ ÙÇ ³ÙµáÕç ¹Ç³å³½áÝ¿ëï»ÕÍáõÙ, áñáÝù ³½-

·³ÛÇÝ Çñ³í³Ï³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç Ã»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ û·ï³·áñÍáõÙ »Ý, »ñµ Çñ³¹³ñÓáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ï»ÕÇ »Ý áõÝ»ÝáõÙ »ñÏñÇ ë³ÑÙ³ÝÝ»ñÇó ¹áõñë Ï³Ù »Ã», ÇÝãÁ Ñ³×³Ë ¿ å³ï³ÑáõÙ, Ïáéáõåóç³ÛÇó ëï³ó-í³Í ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý û·áõ ïÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý »ñÏñÇó ¹áõñë ÑáëÉ:

¸²î²Î²Ü ú¶ÜàôÂÚàôÜÀ` ²ðî²ê²ÐØ²ÜÆò

´³ñ»÷áËÇãÁ å»ïù¿ Ñ³ÕÃ³Ñ³ñÇ ÁÝÃ³ó³-Ï³ñ·»ñÇ ³áõ¹ÇïÁ, áñáÝù û·ï³·áñÍáõÙ »Ý Çñ »ñÏñÇ ÏáÕÙÇó ³ÛÉ »ñÏñÝ»ñÇÝ Çñ³í³Ï³Ý û·ÝáõÃÛáõÝ óáõó³µ»ñ»ÉáõÑ³Ù³ñ¨ÁÝ¹·ñÏáõÙ »Ý ³ÛÝåÇëÇ Ñ³ñó»ñ, ÇÝãåÇëÇù »Ý` Ñ»ï³Ëáõ½Ù³Ý Ù»ç ·ïÝíáÕ Ñ³Ýó³·áñÍÇÝ Ñ³ÝÓÝ»ÉÁ, ³ñï³ë³ÑÙ³-ÝáõÙ ³å³óáõÛóÝ»ñÇ áñáÝáõÙÁ ¨ Ó»éùµñáõÙÁ, ÇÝãå»ë Ý³¨ Ñ³Ï³ûñÇÝ³Ï³Ý ×³Ý³å³ñÑáí Ó»éù µ»ñí³Í ë»÷³Ï³ÝáõÃÛ³Ý íñ³ Ï³É³Ýù¹Ý»ÉÁ¨ í»-ñ³¹³ñÓÝ»ÉÁ ³ñï³ë³ÑÙ³ÝÇó:

Ü»ñÏ³ÛáõÙë É³ÛÝ ×³Ý³ãáõÙ ¿ ·ï»É ³ÛÝ, áñ Ñ³Ýó³·áñÍáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÇÝï»ñÝ³óÇáÝ³É³óáõÙÁ (Ý»ñ³éÛ³É ÃÙñ³ÝÛáõÃ»ñÇ ³ÝûñÇÝ³Ï³Ý ßñç³Ý³-éáõÃÛáõÝÁ, ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý Ë³ñ¹³ËáõÃÛáõÝÝ»ñÁ¨ ï»éáñÇ½ÙÁ) Ã»É³¹ñáõÙ »Ý ³ÛÝ µ³ÝÇ ³ÝÑñ³Å»ß-ïáõÃÛáõÝÁ, áñå»ë½Ç »ñÏñÝ»ñÁ í»ñ³Ý³Ù»Ý ³ÛÉ »ñÏñÝ»ñÇ ùñ»³Ï³Ý ûñ»ÝùÝ»ñ Çñ»Ýó Ùáï ãÏÇñ³-é»ÉáõÃ³í³Ý¹³Ï³Ý ãÏ³ÙáõÃÛáõÝÁ, ¨ Ñ³Ù³å³-ï³ëË³Ý¹»ùù»ñáõÙ óáõÛó ï³Ý ÷áË³¹³ñÓ Çñ³-í³µ³Ý³Ï³Ý û·ÝáõÃÛáõÝ: ²Ù¹åÇëÇ Ñ³Ù³·áñÍ³Ï-óáõÃÛáõÝÁ å»ïù¿³å³ÑáíÍÇÏ³Ù å³ÛÙ³Ý³·ñáí, Ï³Ù½áõ·³Ñ»é ûñ»Ýë¹ñáõÃÛ³Ùµ, áñÝ³ñï³óáÉáõÙ ¿É³í³·áõÛÝ ÙÇç³½·³ÛÇÝ åñ³Ï ïÇÏ³Ý (Ý»ñ³éÛ³É Ø³ñ¹áõ Æñ³íáõÝùÝ»ñÇ µÝ³·³í³éáõÙ ÙÇç³½·³-ÛÇÝ ÝáñÙ»ñÇ å³Ñå³ÝáõÙÁ):

ê³Ï³ÛÝ, áñå»ë Ï³ÝáÝ, µ³ó³Ï³ÛáõÙ ¿ ³ÛÝ µ³ÝÇ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÁ, áñå»ë½Ç å»ïáõÃÛáõÝÁ û·ÝáõÃÛáõÝ óáõÛó ï³Ù»Ï áõñÇß å»ïáõÃÛ³Ý, áñÝ Çí Ç×³ÏÇ ã¿ óáõÛó ï³É Ñ³Ù³ÝÙ³Ý û·ÝáõÃÛáõÝ: ²Ûë-åÇëáí, Ñ³ïáõÏ ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·»ñÁ Ï³Ù Ñ»ï³ùÝ-ÝáõÃÛ³Ý Çñ³íáõÝùÁ (ÇÝãå»ë ûñÇÝ³Ï, Ñ³ñï³¹Çñ Ñ³ñó³ùÝÝáõÃÛáõÝÁ) Ï³ñáÕ »Ý¨ ·áÛáõÃÛáõÝ ãáõÝ»-Ý³É ³ñï³ë³ÑÙ³ÝÛ³Ý »ñÏñáõÙ, ÝáõÛÝÇëÏ »Ã» ¹ñ³Ýù ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý ¹³ï³Ë³½Ç ë»÷³Ï³Ý »ñÏñáõÙ:

ø³ÝÇ ¹»é »ñÏñÝ»ñÇ Ù»Í³Ù³ëÝáõÃÛáõÝÁ Ï³-ñáÕ ¿ ³é³ç³ñÏ»É Ñ³Ù³·áñÍ³ÏóáõÃÛáõÝ ÇÝã-áñ ÏáÝÏñ»ï Ñ»ï³ùÝÝáõÃÛáõÝáí, Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý »ñÏñÝ»ñÇ Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝÁ Ï³Ù¹³ï³Ï³Ý³ï-Û³ÝÝ»ñÁ å»ïù¿ íëï³ÑÉÇÝ»Ý Ýñ³ÝáõÙ, áñ³ñ¹³-ñ³¹³ïáõÃÛ³Ý ã³÷áñáßÇãÝ»ñÁ¨ å³ïÅÇ ÏñáõÙÁ å³Ñ³ÝçáÕ »ñÏñáõÙ ³ÛÝåÇëÇÝ »Ý, áñ ÷³Ëáõë ïÇ Ù»ç·ïÝíáÕÇ í»ñ³¹³ñÓÁ Ñ³Ù³å³ï³ëË³ÝáõÙ¿ ³ñ¹³ñ³¹³ïáõÃÛ³Ý ß³Ñ»ñÇÝ:

²ÝÑñ³Å»ß ïÉÇÝÇ ÉáõÍ»É Ý³¨ ¹³ï³í³ñ³-Ï³Ý µÝáõÛÃÇ ³é³ÝÓÇÝ Ñ³ñó»ñ, ³Ù¹ ÃíáõÙ áñáß³-ÏÇáõÃÛáõÝ ³ÛÝ Ù³ëÇÝ.

- *ունե՞լ արդյոք դասարանները նշված երկրում տեղ գտած իրադարձությունների ներկայացմանը հանդես գալու իրավասության օրինական իրավունք,*
- *որ հետաքննությունը, դատական հետապնդումը կամ հանցագործության կասեցման փաստով վարույթը ունեն քաղաքական մոտիվացիա, որ կիրառվում է սուբսիդիարական դատական ընթացակարգը (այսինքն՝ ոչ թե ինչ-որ հատուկ զինվորական կամ այլ դատական ատյաններ),*
- *որ իրավախախտումը, որի առիթով կասեցվում է դատական քննության, փաստացի իրավախախտում է համարվել այն ժամանակ,*
- *որ իրավունքի գերակայությանը պահպանվում է (մի շարք երկրներ նաև պահանջում են հավաստիացում այն մասին, որ մահապատիժ չի կիրառվի կամ որ մարմնական պատիժներ տեղ չեն գտնի):*

Æ Ñ³í»ÉáõÙ ³ëí³ÍÇ, Ýß»Ýù, áñ »Ã» ÏáÝÏñ»ï ·áñÍÁ å³Ñ³ÝçáõÙ ¿ ÷áË³¹³ñÓ Çñ³í³Ï³Ý û·-ÝáõÃÛ³Ý ³å³ÑáíáõÙ, ³å³Ñ³ë ï³ï»ÉÇù å³ï-ß³×í³ñù³·ÇÍÁ, áñå»ë Ï³ÝáÝ, »ñÏáõß³Ñ³·ñ·Çé »ñÏñÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó å»ïù¿×³Ý³ãíÇ Çñ³í³Ë³Ë ï-Ù³Ýµ³Õ³¹ñÇã (áñÁ Ñ³ÛïÝÇ¿ **§ÏñÏÝ³ÏÇ Ñ³Ýó³-·áñÍáõÃÛ³Ý¦** ã³÷³ÝÇß ³Ýí³Ùµ): Æñ³í³Ë³Ë-ïáõÙÁ å»ïù¿Ý³¨ ³é³ç³óÝÇ áñáß³ÏÇ Ù³Ï³ñ-¹³ÏÇ å³ïÇÅ, ëáíáñ³µ³ñ, Í³ÛÑ³Ñ»Õ ¹»åùáõÙ Ù»Ï Ï³Ù»ñÏáõ ï³ñí³µ³Ýï³ñÏáõÃÛáõÝ:

²ßË³ï³ÝùÇ ï»ËÝÇÏ³Ï³Ý µÝáõÛÃÁ Ýß³Ý³-ÏáõÙ¿, áñ ³ÝÑñ³Å»ß ï¿ ÙÇç³½·³ÛÇÝ ÷áË³¹³ñÓ Çñ³í³Ï³Ý û·ÝáõÃÛ³Ý µÝ³·³í³éáõÙ ÏáõïÏ³Ï»É ÷áñÓ³·Çï³Ï³Ý ·Çï»ÉÇùÝ»ñ: ä³ñ½¿, áñ ³ÛÝ Ï³ñáÕ¿ ³Ù¹åÇëÇ ËÝ¹ñ³ÝùÝ»ñÇ Ùß³ÏÙ³Ý¨ Ó¨³Ï»ñåÙ³Ý ¹»åùáõÙ ¹Çí³Ý³·Çï³Ï³Ý í³é³-ÛáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ ¹»ñ³Ï³ï³ñáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý³É:

êáíáñ³µ³ñáëï ÇÏ³Ý³Ï³Ý µÛáõç»Ý»ñÁ¨ ÇÝë-ïÇï áõóÇáÝ³É ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·»ñÁ, áñáÝù ÁÝÏ³Í »Ý ÙÇç³½·³ÛÇÝ Ñ³ñ³µ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ï³½Ù³Ï»ñå-Ù³Ý ÑÇÙùáõÙ, ÃáõÛÉ ã»Ý ï³ÉÇë Ñ»ï³ùÝÝÇãÝ»ñÇÝ` ³é³Ýó ÇÝã-áñ ëïáõ·Ù³Ý Ó¨Ç, ËÝ¹ñ³Ýùáí ¹ÇÙ»É ³ñï³ë³ÑÙ³ÝÛ³Ý å»ïáõÃÛ³Ý û·ÝáõÃÛ³ÝÁ: êáíá-ñ³µ³ñ ³Ù»Ý »ñÏñáõÙ Ï³ Ï»Ýïñáõ³Ï³Ý ÇßË³Ýáõ-ÃÛ³Ý ÇÝã-áñ ÙÇ Ù³ñÙÇÝ, áñÁ Ùß³ÏáõÙ¿Ñ» ï³ùÝÝáõ-ÃÛáõÝÝ»ñáí û·ÝáõÃÛ³Ý í»ñ³µ»ñÛ³ÉµáÉáñ ËÝ¹ñ³Ýù-Ý»ñÁ, áñå»ë½Ç ³Ù¹Ñ³ñóáõÙÝ»ñáõÙ Ý»ñÏ³Ûí³Í Ù³Ýñ³Ù³ë»ñÁ Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý»Ý` ÇÝãå»ë ï»-Õ³Ï³Ý, ³ÛÝå»ë ¿É ³ñï³ë³ÑÙ³ÝÛ³Ý µáÉáñ Çñ³-í³Ï³Ý å³Ñ³ÝçÝ»ñÇÝ: Â»¨, ³ÛÉ å³ÙÙ³Ý³·ñ»ñáí ³é³ç³ñÏí³Í ÝÙ³Ý ËÝ¹ñ³ÝùÝ»ñÇ ëå³ë³ñÏÙ³Ý Ñ³Ù³ñ ³Ù¹åÇëÇ ³ïÛ³Ý Ï³ñáÕ¿ ³ñ¹»Ý ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý³É, ³ÛÝáõ³Ù»Ý³ÛÝÇí ÙÇß³ñù ¹»åù»ñáõÙ ¹ñ³

³ÝÓÝ³Ï³½ÙÇóÏå³Ñ³ÝçíÇå³ïñ³ëïí³ÍáõÃÛ³Ý ÝßÝ³Ï³ÉÇóÙ³Ï³ñ¹³Ï³ÛÝµ³ÝÇÑ³Ù³ñ, áñå»ë-½Ç ÷áË³¹³ñÓ Çñ³í³Ï³Ý û·ÝáõÃÛ³Ý ÁÝÃ³ó³-Ï³ñ·ñÁ ·áñÍ»Ý ³ÛÝù³Ý ûå»ñ³ïÇí ¨ ³ñ¹ÛáõÝ³-í»ï, áñù³Ý¹³ ³ÝÑñ³Å»ßï ¿:

ú¶ÜàôÂÚ²Ü Ø²êÆÜ ØÆæ²¼¶²ÚÆÜ ÎàÜìºÜòÆ²Üºõà

Þ³ï »ñÏñÝ»ñ³é³ç»Ý ß³ñÅíáõÙ ÙÇç³½·³-ÛÇÝ û·ÝáõÃÛ³Ý Ó¨³Ï³Ý³óí³ÍÍ Ñ³Ù³Ó³ÛÝ³·ñ»-ñÇ½³ñ·³óÙ³Ý áõÕÕáõÃÛ³Ùµ, áñáÝù Ï³ñáÕ »Ý ÙÇ-ç³½·³ÛÇÝ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ í½ÇÝ ÷³Ã³Ãí³Í ûÕ³ÏÁ ³í»ÉÇë»ÕÙù»É: ºíñáå³ÛÇ ËáñÑáõñ¹Á ³é³ç³ñÏ»É¿ ë³ÑÙ³Ý»É ÷áË³¹³ñÓ Çñ³í³Ï³Ý û·ÝáõÃÛ³Ý ßñç³Ý³ÏÝ»ñÁ, áñÁ Ð³Ù³·áñÍ³ÏóáõÃÛ³Ý »ñÏñÝ»-ñÇ ÏáÕÙÇó ÏÛ³ÝùÇ Ïáãí»ó 1986 Ãí³Ï³ÝÇÝ: Æñ Ñ»ñ-ÃÇÝ ³Û¹ ³ßË³ï³ÝùÁ ØÇ³íáñí³Í ²½·»ñÇ Î³½-Ù³Ï»ñåáõÃÛ³Ý ÏáÕÙÇó Ñ³ñÙ³ñ»óí»É¿ ³ÛÝå»ë, áñ-å»ë½Ç ³å³Ñáíí»Ý ÃÙñ³ÝÛáõÃ»ñÇ ³ÝûñÇÝ³Ï³Ý ßñç³Ý³éáõÃÛ³Ý ¨ Ñá·»Ù»ï ÝÛáõÃ»ñÇ ¹»Ù 1988Ã. Ø²Î-Ç ÎáÝí»ÝóÇ³ÛÇ û·ÝáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ ¹ñáõÛÃÝ»-ñÁ[16]:

²Û¹ Å³Ù³Ý³ÏÇó Çí»ñ ²Ù»ñÇÏÛ³Ý å»ïáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛ³Ý Ñáí³Ýáõ Ý»ñùá 1996Ã. ÁÝ¹áõÝí»É¿ Ý»ñùÇÝ ¨ ³Ý¹ñ³½·³ÛÇÝ Ïáéáõåóç³ÛÇ ³Ï ï»ñÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ ÙÇç³Ù»ñÇÏÛ³Ý ÏáÝí»ÝóÇ³Ý[17]: ²Û¹ å³ÛÙ³Ý³·ÇñÁ áã ÙÇ³ÛÝ ûÅ³Ý-¹³ÏáõÙ¿ Ñ³÷ßï³Ïí³Í ¹ñ³Ù³Ï³Ý ÙÇçáóÝ»ñÇ í»ñ³¹³ñÓÙ³ÝÁ, ³ÛÉÝ³¨ Ñ³Ûï³ñ³ñáõÙ¿, áñ Ïáéáõåóçáý Çñ³í³Ë³Ë ï áõÙÝ»ñÁ Çñ»Ýó µÝáõÛÃáí ã»Ý Ï³ñáÕ ¹Çï í»É áñå»ë §ù³Õ³ù³Ï³Ý¦: ¸ñ³Ñ³Ù³ñ, áõÙ Ù»Õ³¹ñáõÙ »Ý ³Û¹ åÇëÇ Ë³Ë ï áõÙÝ»-ñÇ Ñ³Ù³ñ, »ÝÃ³Ï³ »Ý¿ùë ï ñ³¹ÇóÇ³ÛÇ Çñ»Ýó ë»-÷³Ï³Ý »ñÏñÝ»ñ ¨ ¹ñ³ Ñ³Ù³ñ ¿É ÑÝ³ñ³íáñáõ-ÃÛáõÝÝ»ñ ãáõÝ»Ý Ã³ùÝí»É §ù³Õ³ù³Ï³Ý Ñ»ï³åÝ-¹áõÙ¦ Í³ÝáÃ óáõó³ï³Ë ï³ÏÇ ï³Ï: Îáéáõåóç³-ÛÇ ¹»Ù Ø²Î-Ç Ýáñ ÏáÝí»ÝóÇ³Ý Ýå³ï³Ï¿ Ñ»-ï³åÝ¹áõÙ µ³ñÓñ³óÝ»É ÷áË³¹³ñÓ û·ÝáõÃÛ³Ý Ù³Ï³ñ¹³ÏÁ (¨ Ù³ëÝ³íáñ³å»ë, ·áÕ³óí³Í Ñ³ñëïáõÃÛáõÝÝ»ñÇ í»ñ³¹³ñÓÁ³ñï³ë³ÑÙ³ÝÇó) ß³ï µ³ñÓñ³ëïÇ×³ÝÇ:

Îáéáõåóç³Ý ³Ýí³ÝáõÙ »Ý Ý³¨ ËáõÁÝ¹áï ºíñáå³Ï³Ý ØÇáõÃÛ³Ý ÁÝ¹É³ÛÝÙ³Ý ×³Ý³å³ñ-ÑÇÝ, ÇÝãÁ, Ñ»ï¨³µ³ñ, Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³-ñÇ Ñ³Ù³»íñáå³Ï³Ý ç³Ýù»ñáõÙ Ñ³Ý¹»ë¿ ·³ÉÇë áñå»ë ÉñÇ³óáõóÇã ·áñÍáÝ: ²Û¹ ç³Ýù»ñÁ Ñ³Ý·»óñ»-óÇÝ ºíñáå³ÛÇ ÊáñÑñ¹Ç Ñ»ï Ñ³Ù³ï»Ñ ÏÝùí³Í ÙÇ ß³ñù ÏáÝí»ÝóÇ³Ý»ñÇ ÁÝ¹áõÝÙ³ÝÁ: ¸ñ³Ýù»Ý.

- *1990 թվականի, հանցագործությամբ ստացված շահույթների լվացման, հայտնաբերման, առգրավման և բռնագրավման մասին կոնվենցիան[18]:*
- *1998 թվականի, կոռուպցիայի գործերով քրեական իրավունքի կոնվենցիան[19]:*
- *1999 թվականի, կոռուպցիայի հիմնախնդիրներով քաղաքացիական իրավունքի կոնվենցիան[20]:*
- *«Կոռուպցիայի դեմ պետությունների խմբի-ԳՐԵ-ԿՈ» ստեղծման մասին համաձայնագիրը[21]:*

ÎáéáõåóÇ³ÛÇ ÑÇÙÝ³Ñ³ñó»ñáí ùñ»³Ï³Ý Çñ³íáõÝùÇ ÎáÝí»ÝóÇ³ÛÇ Ñ³Ù³Ó³ÛÝ, ÛáõÑ³ù³Ýã-ÛáõÑ Ù³ëÝ³ÏÇó Ñ³Ù³Ó³ÛÝíáõÙ¿ Ñ³ë³ñ³Ï³ï³Ý ÏÛ³Ýùáõù, å»ï³Ï³Ý Ï³é³í³ñÙ³Ý Ù»ç¨ Ù³ë-Ý³íáñ ë»Ïïáñáõù, Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ Ñ³Ù³ñ, ³½·³ÛÇÝ Ù³Ï³ñ¹³Ïáí ÁÝ¹áõÝ»É ÙÇçáó³-éáõÙÝ»ñÇ Ñ³Ýñ³·áõÙ³ñ: Îáñåáñ³óÇ³Ý»ñÁ å»ïù ¿í»ñ³Íí»Ý ùñ»³Ï³Ý Çñ³íáõÝùÇ ëáõµÛ»Ï ïÝ»ñÇ ¨ ³å³óáõÛóÝ»ñÇ Ñ³í³ùÙ³Ý ³ç³ÏóÙ³Ý ¨ ³ÝûñÇ-Ý³Ï³Ý ë ï³ói³Í ÙÇçáóÝ»ñÇ µéÝ³·ñ³íÙ³Ý Ñ³-Ù³ñ Ó»éÝ³ñÏí»Ý ÙÇçáó³éáõÙÝ»ñ: âÝ³Û³Í ³Û¹ ËÝ¹ÇñÝ»ñÝ, Áë ï¿áõÃÛ³Ý, Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ »Ý ³½·³-ÛÇÝ Çñ³íáõÝùÇ ËÝ¹ÇñÝ»ñ, ¹ñ³Ýù Ýß³Ý³Ï³ÉÇóã³-÷áí ÏáÅ³Ý¹³Ï»Ý ÙÇç³½·³ÛÇÝ ³éáõÙáí ùñ»³-Ï³Ý Çñ³íáõÝùÇ ÏÇñ³éÙ³ÝÁ:

øñ»³Ï³Ý Çñ³íáõÝùÇ ÏáÝí»ÝóÇ³ÛÇ Çñ³Ï³-Ý³óáõÙÁ í»ñ³ÑëÏíáõÙ¿ Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å»ïáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇ ËÙµÇ ³Ý¹³ÙÝ»ñÇ (¶ðºÎà) ÏáÕÙÇó, áñáÝù ¹Çï³ñÏáõÙÝ»ñ »Ý ³ÝóÏ³óÝáõÙ áã ÙÇ³ÛÝ ³Û¹ ÏáÝí»ÝóÇ³ÛÇ, ³ÛÉÝ³¨ áõñÇß ÙÇçáó³éáõÙÝ»ñÇ Çñ³Ï³Ý³óÙ³Ý áõÕÕáõÃÛ³Ùµ, áñáÝù ºíñáå³ÛÇ ÊáñÑñ¹Ç ÏáÕÙÇó Ùß³Ïí»É »Ý` Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Íñ³·ñÇßñç³Ý³ÏÝ»ñáõÙ:

Îáéáõåóç³ÛÇ ÑÇÙÝ³ËÝ¹ÇñÝ»ñáí ù³Õ³-ù³óç³Ï³Ý Çñ³íáõÝùÇ ÏáÝí»ÝóÇ³Ý Çñ»ÝÇó Ý»ñ-Ï³Û³óÝáõÙ¿ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Çñ³íáõÝùÇÝ í»ñ³-µ»ñáÕ Ñ³ñó»ñáí ½µ³Õí»Éáõ »½³ÏÇ ÷áñÓ, áñÁ ÙÇ-çáóÝ»ñ¿ Ý³Ë³ï»ëáõÙ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý ¹³ï³-í³ñáõÃÛ³Ý ÙÇçáóáí ïáõÅáõÝ»ñÇ íÇ×³ÏÇßï ÏÙ³Ý Ñ³Ù³ñ: ²ÛÝ ÉáõÍáõÙ¿ ³ÛÝåÇëÇ Ñ³ñó»ñ, ÇÝãåÇëÇù »Ý ïáõÅáõÝ»ñÇÝ Ñ³ëóí³Í Ïáñáõë ïÝ»ñÇ ¨ íÝ³ë-Ý»ñÇ ÷áËÑ³ïáõóáõÙÁ, Ïáéáõåóç³ÛÇ ³Ïï»ñÇ Ñ³-Ù³ñ å³ï³ëË³Ý³ïáõÃÛáõÝÁ (Ý»ñ³éÛ³É å»ïáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇ å³ï³ëË³Ý³ïáõÃÛáõÝÁ), áñáÝù Ï³-ï³ñí»É»Ý å»ï³Ï³Ý ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó, å³Û-Ù³Ý³·ñ»ñÇ ÇëÏáõÃÛáõÝÁ, Í³é³ÛáÕÝ»ñÇ å³ßïå³-ÝáõÃÛáõÝÁ, áñáÝù Ñ³Õáñ¹áõÙ »Ý Ïáéáõåóç³ÛÇ Ù³-ëÇÝ, Ñ³ßí»ïáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¨ ³áõ¹Çï Ý»ñÇ Ñëï³-ÏáõÃÛáõÝÁ ¨ ×ßïáõÃÛáõÝÁ:

²ÜúðÆÜ²Î²Ü ²ÎîÆìÜºðÆ ìºð²¸²ðÒÜºÈÀ ²ðî²ê²ÐØ²ÜÆò

ÊáßáñÙ³ëßï³µ ÏáéáõåóÇ³ÛÇÓ³ëáõÛÃÝ»-ñÁ Ñ³×³Ë Ïáõï³ÏáõÙ »Ý ³ñ¹ÛáõÝ³µ»ñ³Ï³Ý ½³ñ·³ó³Í »ñÏñÝ»ñÇ µ³ÝÏ³ÛÇÝ Ñ³ßÇíÝ»ñáõÙ ¨

û·ï³·áñÍíáõÙ »Ý ÷áÕ»ñÇ Éí³óÙ³Ý Ù»Ãá¹Ý»ñÁ (áñáÝù ÑÇÙÝ³Ï³ÝáõÙ Ï³ï³ñ»É³·áñÍíáõÙ »Ý Ïáéáõ Ùå³óí³Í Ñ³ßí³å³ÑÝ»ñÇ, Çñ³í³µ³ÝÝ»ñÇ, µ³ÝÏÇ ³ßË³ïáÕÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó, áñáÝù ³Ýã³÷ »ñç³ÝÇÏ »Ý ëå³ë³ñÏ»Éáõ ÃÙñ³ÝÛáõÃ»ñÇ í³×³éùáí ½µ³ÕíáÕÝ»ñÇÝ ¨ Ýñ³Ýóáã ÙÇÑ³ñóãï³É): ²Û¹ ÇëÏ å³ï×³éáí ½ëå»Éáõ ³ÝÑñ³Å»ßïáõÃÛáõÝÁ, áã å³-Ï³ëù³Ý ³ñ¹³ñ³¹³ïáõÃÛáõÝÁ, Ã»É³¹ñáõÙ ¿ ³ÛÝ µ³ÝÇ å³Ñ³ÝçÁ, áñå»ë½Ç »ñÏÇñÁ ÷áñÓÇ Çñ»Ý ³ÛÝåÇëÇ ¹ñáõÃÛ³Ý Ù»ç ¹Ý»É, áñÇ ¹»åùáõÙ Ý³ Ï³-ñáÕ ¿ ÏÇñ³é»É ùñ»³Ï³Ý ¨ ³ÛÉ ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·»ñ ³Û¹åÇëÇ Ù³ñ¹Ï³Ýó ¹»Ù ¨ í»ñ³¹³ñÓÝ»É ·áÕ³ó-í³Í ³ÏïÇíÝ»ñÁ` ÙÇç³½·³ÛÇÝ û·ÝáõÃÛ³Ý óáõó³-µ»ñÙ³Ý ÙÇçáó³éáõÙÝ»ñÇ ÙÇçáóáí:

ØÇç³½·³ÛÇÝ Çñ³í³Ï³Ý û·ÝáõÃÛ³Ý ³ëå³-ñ»½áõÙ ÝáõÛÝå»ë Ï³ñ¨áñ ¿, áñå»ë½Ç Çñ³í³Ï³ñ-·Ç å³Ñ³å³ÝÝ»ñÁ ÁÝÃ³Ý³Ý ÙÇç³½·³ÛÇÝ Çñ³-¹³ñÓáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ Ñ³Ù³ù³ÛÉ ¨ Ññ³Å³ñí»Ý ¹³-ñ³íáñ ³ÛÝ Ñ³Ùá½ÙáõÝùÇó, áñ »ñµ ÷áÕ»ñÁ »ñÏñÇó ¹áõñë »Ý ·³ÉÇë, ³å³ ³ñï³ë³ÑÙ³ÝáõÙ ãÏ³ Ù»-ÏÁ, áñ Ï³ñáÕ³Ý³ û·Ý»É ³ÛÝ í»ñ³¹³ñÓÝ»Éáõ ·áñ-ÍÇÝ:

Ü»ñÏ³ÛáõÙë, ¿³Ï³Ý Ù»Í ã³÷»ñÇ ýÇÝ³Ýë³-Ï³Ý ë»Ï ïáñ áõÝ»óáÕ »ñÏñÝ»ñÁ ³é³ç³ñÏáõÙ »Ý û·ÝáõÃÛ³Ý áñáß³ÏÇÓ¨»ñ: úñÇÝ³Ï, ßí»Ûó³ñ³Ï³Ý Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝÁ Ý»ñÏ³ÛáõÙë å³ïñ³ëï ¿ û·-ÝáõÃÛáõÝ óáõÛó ï³É` »Ã» Ï³¹³ï³ñ³ÝÇ áñáßáõÙÝ ³ÛÝ Ù³ëÇÝ, áñ ÷áÕ»ñÁ ·áÕ³Íí³Í »Ý:

¶²ÔîÜÆ´²ÜÎ²ÚÆÜ Ð²ÞÆìÜºð ºì §úüÞàð²ÚÆÜ üÆÜ²Üê²Î²Ü ÎºÜîðàÜÜºð¦

²Ûë å³ñ³·³ÛáõÙ ³é³ÝÓÝ³Ñ³ïáõÏ ÑÇÙ-Ý³ËÝ¹ÇñÁ Ï³Û³ÝáõÙ ¿ Ýñ³ÝáõÙ, áñ ³ñï³ë³Ñ-Ù³ÝÛ³Ý å»ïáõÃÛáõÝÁ Ï³ñáÕ ¿, ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý Ï»Ýï ñáÝÇ Ñ³Ùµ³í Ó»éù µ»ñ»Éáí, Çñ»Ý ¹Ý»É ³ÛÝ-åÇëÇ íÇ×³ÏáõÙ, »ñµ Ï³ñáÕ³Ý³ ûÅ³Ý¹³Ï»É ÷á-Õ»ñÇ Éí³óÙ³ÝÁ, áñáÝù ·áÕ³óí»É »Ý ³ÛÉ »ñÏñÝ»-ñáõÙ` å»ï³Ï³ÝãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó:

²Û¹åÇëÇ Ï»ÝïñáÝÝ»ñáõÙ ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý ·³ÕïÝÇùÇÙ³ëÇÝ ûñ»ÝùÝ»ñ, áñáÝù ¹Åí³ñ³óÝáõÙ Ï³Ù³ÝÑÝ³ñÇÝ»Ý¹³ñÓÝáõÙ ¹ñ³Ù³Ï³ÝÙÇçáóÝ»-ñÇÝ Ñ»ï¨»ÉÁ ¨ ¹ñ³Ýáí ÇëÏ Ïáéáõ Ùå³óí³Í ³Ý-Ó³Ýó Ñ³Ù³ñ Ñáõë³ÉÇ Ñ³Ý·ñí³Ý ëï»ÕÍáõÙ ³ÛÉ »ñÏñÝ»ñáõÙ:

´áÉáñ »ñÏñÝ»ñÝ áõÝ»Ý µ³ÝÏ³ÛÇÝ ·³ÕïÝÇùÇ Ù³ëÇÝ ûñ»ÝùÝ»ñ, ¨ ³Û¹ ÇëÏ å³ï×³éáí Ù³ëÝ³-íáñ ÏÛ³ÝùÇ ³ÓÓ»éÝÙË»÷áõÃÛ³Ý ûñÇÝ³Ï³Ýß³Ñ»-ñÁ å³ßïå³Ýí³Í »Ý: Þ³ï »ñÏñÝ»ñáõÙ Ù³ñ¹ÇÏ ëÇñáõÙ »Ý Çñ»Ýó ËÝ³ÛáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¨ ýÇÝ³Ýë³-Ï³Ý ¹ñáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ ï»Õ»ÏáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ·³ÕïÝÇ å³Ñ»É: ²Û¹ µ³ÝÏ³ÛÇÝ ûñ»ÝùÝ»ñÝ Çñ»Ýó ³éç¨ Ýå³ï³Ïã»Ý¹ÝáõÙ ³Ý»É ³ÛÝå»ë, áñå»ë½Çµ³ÝÏÇ Ñ³×³ËáñÝ»ñÁ Ï³ñáÕ³Ý³Ý Ñ»é³Ý³É Ï³Ù ÝáõÛ-ÝÇëÏ ËáõëÉ³÷»Ý Ñ³ñÏ³Ñ³í³ùÝ»ñÇó ¨ Ñ³ßÇíÝ»-ñÁ, ëáíáñ³µ³ñ, »ÝÃ³Ï³ »Ý µÛáõç»ï³ÛÇÝ »Ï³-Ùáõï Ý»ñÇ ·Íáí ï»Õ³Ï³Ý ÇßË³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÑëïáÕáõÃÛ³ÝÁ:

ê³Ï³ÛÝ áñáß»ñÏñÝ»ñ³å³ÑáíáõÙ³í»ÉÇÙ»Í å³ßïå³ÝáõÃÛáõÝ, ù³Ý ³ÛÝ, áñ Ï³ñáÕ ¿ áÕç³Ù-ïáõÃÛ³Ý ë³ÑÙ³ÝÝ»ñáõÙ ³ñ¹³ñ³óí³Í ÉÇÝ»É ¨ Ýñ³Ýó ûñ»ÝùÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý ËÇëï ã³ñ³ß³Ñí»É ÃÙñ³ÝÛáõÃ»ñÇ ³é¨ïñáí ½µ³ÕíáÕ ³ñÑ»ëï³í³ñÅ ËáñÑñ¹³ïáõÝ»ñÇ ¨ µ³ñÓñ³ëïÇ×³Ý ÏáéáõÙå³ó-í³ÍãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó:

Üñ³Ýù Ï»ñ³Ïñíáõù »Ý ÙÇç³½·³ÛÇÝ ³éáõÙáí í³Õáõó Ç í»ñ ï³ñ³Íí³Í ³ÛÝ Ï³ñÍÇùáí, áñ ³ÛÉ »ñÏñÇ µÛáõç»ï³ÛÇÝ »Ï³Ùáõï Ý»ñÇ Ñ³í³ùÙ³ÝÁ û·ÝáõÃÛáõÝ óáõÛó ï³ÉÁ ÙÇ ³ÛÉ »ñÏñÇ ·áñÍÁ ã¿: §Ê³Õ³Õ Ñ³ñï³ÛÇÝ Ý³í³Ñ³Ý·Çëï Ý»ñÇ¦ é»ÅÇÙ-Ý»ñÁ ÃáõÛÉ »Ý ï í»É ß³Ñ³ñÏ»É ³Û¹ ÃáõÉáõÃÛáõÝÁ ¨ ÝáõÛÝÇëÏ µÉáï³¹³ÛÇ »ÝÃ³ñÏ»É µ»Ý»ýÇóÇ³ñ Ñ³-ßÇíÝ»ñÇ ï»ñ»ñÇÝ å³ñ½»Éáõ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÁ: úñÇÝ³Ï, Ï³ñ»ÉÇ¿Ñ³ëï³ï»É, áñ µ³ÅÝ» ïáÙë»ñÇ ·ñ³Ýó³Ùïû³ÝÁ, ÏáÝÏñ» ï Ñ³ñÏ³ÛÇÝ ¹³ßïáõÙ, Ñ³Ù³ñíáõÙ¿·³ÕïÝç¨, Ñ» ï¨³µ³ñ, ¹ñ³ µáí³Ý-¹³ïáõÃÛáõÝÁ ãÇ Ï³ñáÕ Ññ³å³ñ³Ïí»É ³é³Ýó ùñ»³Ï³Ý ·áñÍ Ñ³ñáõó»Éáõ: ºÃ» ³ÝÓÁ, Ñ³ßíÇÙ³-ëÇÝ ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛáõÝ Ññ³å³ñ³Ï»Éáõ í»ñ³µ»ñ-Û³É»ñÏñáñ¹»ñÏñÇ Ññ³í»ñÇÝ å³ï³ëË³Ý»É¿, ³Û¹ ÷³ëï³ñÏÁ ³½¹³ñ³ñáõÙ¿, áñ Ý³ Çñ íñ³¿ í»ñó-ÝáõÙ å³ï³ëË³Ý³ïíáõÃÛáõÝÁ:

öáÕ»ñÇ Éí³óÙ³Ý Ù»Ãá¹Ý»ñÁ û·ï³·áñÍíáõÙ »Ý áã ÙÇ³ÛÝ Ñ³Ýó³·áñÍíáõÃÛáõÝÇó Ñ»ïá, ³ÛÉ Ý³¨ Ñ³Ýó³·áñÍíáõÃÛ³Ý ÁÝÃ³óùáõÙ ¨ ÝáõÛÝÇëÏ ÙÇÝã ·áñÍ³ñùÁ: Üñ³ Ñ³Ù³ñ, áñå»ë½Ç ùáÕ³ñïíÇ Ï³-ß³éùÇÑ³Ù³ñ ÷áÕ»ñÇ Í³·áõÙÁ¨ ·ïÝí»Éáõ ï»ÕÁ, ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý Ñáëù»ñÁ áõÕÕíáõÙ »Ý ³ÛÝ »ñÏñÝ»-ñáí, áñáÝù ãáõÝ»Ý ÷áÕ»ñÇ Éí³óÙ³Ý¨ÝÙ³Ý³ïÇå ³ÝûñÇÝ³Ï³Ý ÷áÕ»ñÇ Ñ³ûïÝ³µ»ñÙ³Ý Ñ³Ù³-å³ñ÷³Ï¨ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï Ñ³Ù³Ï³ñ·»ñ: ²Û¹ »ñÏñÝ»ñáõÙ ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý ë»Ïïáñ Ý»ñÁ, áñå»ë Ï³ÝáÝ, ³é³ÝÓÝ³ÝáõÙ »Ý ³Ýµ³í³ñ³ñ Ï³ñ·³-íáñÙ³Ùµ¨ ÑëïáÕáõÃÛ³Ý Ã»ñáõÃÛáõÝÝ»ñáí, ¹ñ³Ýó ûñ»Ýë¹ñáõÃÛáõÝÁ ¹³ï³Ï³Ý ÇßË³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ ãÇ »ñ³ßË³íáñáõÙ ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛáõÝ ëï³Ý³Éáõ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ, ÇëÏ ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ ¹ñ³Ýó ûñ»ÝùÝ»ñÁ ÃáõÛÉ »Ý ï³ÉÇëëï»ÕÍ»É Ï»ÕÍ ÁÝ-Ï»ñáõÃÛáõÝÝ»ñ ¨ ïñ»ëïÝ»ñ, áñáÝù Ã³ùóÝáõÙ »Ý µ»Ý»ýÇóÇ³ñÝ»ñÇ ïñ³Ýëµ³ÅÝ» ïáÙë»ñÇ å³ïÏ³-Ý»ÉÇáõÃÛáõÝÁ ¨ ÙÇçáóÝ»ñÇ ÷³ëï³óÇ ï»ñ»ñÇÝ:

Àëï Ý»ñÏ³Û³óÙ³Ý µ³ÅÝ» ïáÙë»ñÁ (»ñµ ÁÝ-Ï»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ µ³ÅÝ» ïáÙë»ñÇ ïÇñ³å» ïáõÙÝ ³ÝóÝáõÙ¿Ù»Ï áõñÇß ³ÝóÇ` ·ñ³íáñ ÷³ëï³ÃÕÃÇ ÷áË³ÝóÙ³Ý×³Ý³å³ñÑáí, ¹ñ³Ù³Ï³ÝÙÇçáóÝ»-ñÇÝ ÝÙ³Ý³å»ë) ¨ ËÝ³Ûµ³ÝÏÇ ·ñùáõÛÏÝ»ñÁ (»ñµ Ñ³ßÇíÝ»ñÇ ïÇñ»ÉÁ ¨ Ïá¹»ñÇ Ñ³Ù³ñÝ»ñ ëï³Ý³-

Éáõ ÑÝ³ñ³ íáñáõÃÛáõÝÁ ÝßÝ³Ï³ëáõÙ ¿ Ñ³ßÇíÝ»ñÇ ÷³ëï³óÇ ïÇñ³å»ïáõÙ) û·ï³·áñÍáõÙ »Ý ß³ï Ñ³×³Ë:

ÜÇÝ³Ýë³Ï³Ý ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³ßË³-ï³Ýù³ÛÇÝ ËÙµÇëï»ÕÍÙ³Ý Å³Ù³Ý³Ï í³ÝÇó, áñÁ 1998Ã. §Ø»Í ÚáÃÝÛ³ÏÇ¦ Ý³Ë³Ó»éÝáõÃÛáõÝÝ ¿ñ, Ó»éÝ³ñÏí»É»Ý ÙÇß³ñù ³ÛÝåÇëÇ ÙÇç³½·³ÛÇÝ ÙÇçáó³éáõÙÝ»ñ, áñå»ë½Ç ÷áÕ»ñÇ Éí³óÙ³Ý, áñáÝó Í³·áõÙÁ Ã³ùÝí³Í¿ ÃÙñ³ÝÛáõÃ»ñÇ ³é¨ïñÇ §Ï³Ù ³ÛÉ Ñ³Ýó³íáñ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý¦ ï³Ï, ÁÝÃ³óùÁ ×³Ý³ãíÇ áñå»ë ùñ»³Ï³Ý Ñ³Ýó³·áñÍáõÃÛáõÝ[22]: ¸ñ³ ³ñ¹ÛáõÝùáõÙ ³éÝí³½Ý 40 »ñÏñÝ»ñ, Ý»ñ³éÛ³É îÐ¼Î-Ç µáÉáñ ³Ý¹³Ù-»ñÏñÝ»ñÁ, ÁÝ¹áõÝ»É»Ý ³ÛÝ-åÇëÇ ûñ»Ýë¹ñáõÃÛáõÝ ¨ í³ñã³Ï³Ý ÙÇçáó³éáõÙ-Ý»ñ, áñå»ë½Ç ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý³Ý Ñ»ï¨»Éáõ ³ÛÝ ¹ñ³Ù³Ï³Ý Ñáëù»ñÇÝ, áñáÝù ³Ýó-ÝáõÙ »Ý Çñ»Ýó µ³ÝÏ³ÛÇÝ Ñ³Ù³Ï³ñ·»ñáí:

²Û¹ ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·»ñÁ Ï³ñÇù áõÝ»Ý ³é¨ïñ³-ÛÇÝ µ³ÝÏ»ñÇ ³éÏ³ÛáõÃÛ³Ý, ³ÛÝ Ñ³ßíáí áñå»ë½Ç ÑÝ³ñ³ íáñ Ñ³Ýó³íáñ Í³·áõÙ áõÝ»óáÕ ¹»å á½Ç ï-Ý»ñÇ ëï³óÙ³Ý Ù³ëÇÝ, Ñ³Ûï Ý»Ý Ï»Ýï ñáÝ³Ï³Ý µ³ÝÏÇÝ Ï³Ù ùñ»³Ï³Ý Ñ»ï³ Ëáõ½áõÃÛ³Ý ³½·³-ÛÇÝ í³ñãáõÃÛ³ÝÁ: ºíñáÙÇáõÃÛ³Ý ¹»å ùáõÙ, ³Û¹ ÙÇ-çáó³éáõÙÝ»ñÝ Çñ»Ýó ³ñï³óáÉáõÙÝ »Ý ·ï»É ¹Ç-ñ»Ï ïÇíáõÙ, áñÁ å³ñï³¹Çñ¿ µáÉáñ ³Ý¹³Ù-»ñÏñ-Ý»ñÇ Ñ³Ù³ñ: ´³Ûó¹»é Ï³Ý»ñÏñÝ»ñ, áñáÝù ÷áÕ»-ñÇ Éí³óáõÙÁ Ï³ñ¨áñ Ñ³Ýó³·áñÍáõÃÛáõÝÝ»ñÇó Ù»-ÏÁã»Ý¹ÇïáõÙ ¨¹ñ³Ñ³Ù³ñ³ÝÏ³ñáÕ»Ý (Ï³Ùã»Ý ó³ÝÏ³ÝáõÙ) ÷áË³¹³ñÓ Çñ³í³Ï³Ý û·ÝáõÃÛáõÝ óáõó³µ»ñ»É, »ñµ Ù»Ï ³ÛÉ »ñÏÇñ ÷áÕ»ñÇ Éí³óÙ³Ý Ù»Ó³¹ñ³Ýù¿ ³é³ç³¹ñáõÙ:

ÖàÔºðÆ È ì²òàôØ

ÖáÕ»ñÇ Éí³óÙ³Ý Ñ³Ù³ï»ùëïáõÙ Ùß³Ïí»É »Ý ³Û¹ åñ³Ïï ÇÏ³ÛÇÝ Ñ³Ï³½¹»Éáõ ëÏ½µáõÝùÝ»ñ: ê³Ï³ÛÝ ³Û¹ëÏ½µáõÝùÝ»ñÁ Ý³Ë³ï»ëí³Í»Ý Ï³ñ-·³íáñ»Éáõ ³ÙµáÕçµÇ½Ý»ëÇ Ñ³Ù³ñ ÷³ëï³ÃÕÃ³-ÛÇÝ Ñ»ïù»ñÇ (Ý»ñ³éÛ³É ³ÙµáÕç ûñÇÝ³Ï³ÝÁ) Ñ³ÛïÝ³µ»ñÙ³Ý ³é³í»É É³ÛÝ ûñ³Ï³ñ· ¨ëï»Õ-Í»Éáõ ýÇÝ³Ýë³Ï³Ýë»Ïï áñáõÙ §ÑëÏáÕáõÃÛ³Ý Ñ³-Ù³å³ñ÷³Ï Ï³éáõóí³Íù¦:

²Û¹ëÏ½µáõÝùÝ»ñÁ Ý»ñ³éáõÙ »Ý Ñ»ï¨Û³ÉÁ.

- *«Իմացիր fn հաճախորդին», ֆինանսական հնարավորությունները չպետք է անձանոթ հաճախորդների հետ գործարքներ կատարեն:*
- *Ոչ սովորական դեպքերում ուժեղացված շրջահայացության կիրառման պարտավորություն:*
- *Գործարքների ֆոնի մասին ճշգրտագրությունների և նույնացման փաստերի պահպանման պարտավորություն:*
- *Կասկածելի գործարքների մասին իրավասու մարմիններին տեղյակ պահելու պարտավորություն:*

ê³Ï³ÛÝ ÷áÕ»ñÇ Éí³óáõÙÁ ß³ñáõÝ³Ï íáõÙ ¿¨ ³ÏÝÑ³Ûï¿, áñ ³ÛÝ ãÇ Ýí³½áõÙ Ý³¨ Ñ»Ýó ³ÛÝ å³ï×³éáí, áñ ïÝïë³Ï³Ý ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý Ý»ñ·ñ³íÙ³Ý áõÕÕáõÃÛ³Ùµ Ù³ëÝ³íáñ µ³ÝÏ»ñÇ ÙÇç¨ ï»ÕÇ ¿ áõÝ»ÝáõÙ Ùñó³ÏóáõÃÛáõÝ, ãÝ³Û³Í µ³ÝÏ³ÛÇÝ ÁÝÏ»ñ³ÏóáõÃÛáõÝáõÙ ³×áõÙ¿ ³ÝÑ³Ý·ë-ïáõÃÛáõÝÁ Ï³å í³Í µ³ñÓñ³ëïÇ×³Ý å»ï³Ï³Ý ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇ ¨ Ýñ³Ýó ÁÝï³ÝÇùÇ ³Ý¹³ÙÝ»ñÇ Ñ³ßíÝ»ñÇ å³ÑÙ³Ý Ñ»ï:

²Û¹ ÑÇÙÝ³Ñ³ñó»ñÇ ÉáõÍÙ³Ý Éñ³óáõóÇã ÙÇçáó³éáõÙÝ»ñÝ Çñ»Ýó Ù»ç Ý»ñ³éáõÙ »Ý.

- *«Կարմիր դրոշով կասպոգների» վերանայում, որպեսզի ներառվի տարածաշրջանների գործարքները, որտեղ կոռուպցիան ունի տեղային բնույթ, որտեղ գործող անշանց շարքում բարձր պաշտոններ զբաղեցնող հաճախորդներներ են կամ բենեֆիցիարներ են և որտեղ հաճախորդները մասնակցություն ունեն բիզնեսի բարձր կոռուպցիոն ոլորտներում, ինչպիսին է զենքի վաճառքը:*
- *Պատշաճ շրջահայացության կիրառման նկատմամբ ֆինանսական հնարավորությունների խրախուսում: Ազնվության ստուգումը կարող է տեղ գտնել ֆինանսական հնարավորությունների ստուգման և կադրերի ներգրավման պահանջարկի բացահայտման գործում:*
- *Այն ֆինանսական հնարավորությունների և օպերատորների բացահայտում, որոնք չեն պահպանում կանոնները: Այդպիսի մոտեցումը կարող է հայտնաբերել այն հիմնարկությունները, որոնք կամ կամքի պակասության, կամ հնարավորություններ չունենալու պատճառով, չեն պահպանում միջազգային կանոնների պահանջները և թույլ են տալիս վարչական պատիժների կիրառում:*

ä³ñ½ã¿, ÷áÕ»ñÇ Éí³óÙ³Ý ¹»Ù å³ûù³ñÇ ³Û¹ûñ»Ýë¹ñ³Ï³Ý¨ í³ñã³Ï³Ý ÙÇçáóÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »±Ý³ñ¹Ûáù µ³ó³Ñ³Ûï»É ³ÛÝ »ñÏñÝ»ñáõÙ Ï³ß³éùÝ»-ñÇó ëï³óí³Í Ùáõï ù»ñÁ, áñáÝù Ý»ñÏ³ÛÇë Ñ³Ù³-Ó³ÛÝ³·ñ»ñáí ÏáÕÙ»ñ ã»Ý Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ, ¨ áñáÝù ÷áÕ»ñÇ Éí³óÙ³Ý ßÕÃ³ÛáõÙ Ï³ñáÕ »Ý ÉÇÝ»É ÙÇ ûÕ³Ï (ÑÝ³ñ³íáñ¿, ã·Çï³Ïó»Éáí ³Û¹), ¨ áñï»Õ Ñ³ñÏ³íáñ¿Ý»ñ¹Ý»É Ñ³Ù³ÝÙ³Ý ûñ»Ýë¹ñáõÃÛáõÝ¨ ³ÛÝ Ó¨³Ï»ñå»É ³ÛÝåÇëÇ ï»ëùáí, áñå»ë½Ç ³ÛÝ ÏáÝÏñ»ï ³éÁÝãíÇ Ï³ß³é³Ï»ñáõÃÛáõÝÇó ëï³ó-í³Íß³ÑáõÛÃÝ»ñÇÝ:

ÐÔàôØÜºð

1 Writing an Effective Anticorruption Law: Prem Notes N 58, October2001. http://www.worldbank.org/afr/findings/english/find203.pdf.

2 úñ»Ýë¹ñ³Ï³Ý ³Ï ï»ñÇ ÉñÇí óáõó³ÏÁ ïñíáõÙ ¿ Ñ»ï¨Û³É Ñ³ëó»áí. http://www.justice.gov.hk/blis.nsf/CurEngOrd?OpenView&Start=201&Count=59&Expand=201.1

3 OAS General Assembly resolution AG/res.l398(XXVI-?0/96) of 29 March 1996, annex.

4 Ø³ñ¹áõ Çñ³íáõÝùÝ»ñÇ ·»ñ³·áõÛÝ ÏáÙÇë³ñÇ í³ñãáõÃÛáõÝ, ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Çñ³íáõÝùÝ»ñÇ ¨ Ù³ñ¹áõ Çñ³íáõÝùÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ ÙÇç³½·³ÛÇÝ å³Ïï. http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/a_ccpr.htm

5 Quoted in Bertrand de Speville, “Reversing the Onus of Proof: Is It Compatible with Respect for Human Rights”: http://www.transparency.org/iacc/8th_iacc/papers/despeville.html

6 ¶áñÍ»ñÇ Ù³Ýñ³Ù³ëÝáõÃÛ³Ý í»ñ³µ»ñÛ³É ¨ Ñ³ñó»ñÇ ³é³í»É Ó¨³Ï³Ý ÝÏ³ñ³·ñÙ³Ý Ù³-ëÇÝ ï»ë. Speville, Bertrand de. 1997. Reversing the Onus of Proof: Is It Compatible with Respect for Human Rights Norms (above) on which this section and the following section are based.

7 Attorney-General V. Hui Kin Hong, Court of Appeal of Hong Kong, Appeal N 52 of 1995, p. 16.

8 Section 9 of the Prevention of Bribery Ordinance (Hong Kong). Similar provisions are in the Secret Commissions Act 1905 (Australia) and 1910 (New Zealand).

9 ÎáÙÇë³ñÇ ¹ÇÙáõÙÇ ³ÙµáÕç ï»ùëïÁ ¨ ·áñÍÇÝ ³éñÝãíáÕ ÙÛáõë ÷ë³ï³ÃÕÃ»ññ Ï³ñ»ÉÇ ¿ëï³-Ý³É Ñ»ï¨Û³É Ñ³ëó»áí. http://www.icac.org.hk/conference/AboutCF/Progframe.html

10 ÆÝï»ñåáÉ áëïÇÏ³Ý³Ï³Ý áõÅ»ñáõÙ/ Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ¹»Ù å³ÛÙ³ñÇ Ñ³Ù³-å³ñ÷³Ï ã³÷áñáßÇãÝ»ñÁ. http://www.interpol.int/Public/Corruption/Standard/Default.asp

11 Transparency International: Transparency in the Police: http://www.transparency.cz/index_uk.php? id=48

12 Guidelines on the Role of Prosecutors, Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Havana, 27 August to 7 September 1990, U. N. Doc. A/CONF.144/28/Rev.l at 189 (1990): http://www1.umn.edu/humanrts/instree/i4grp.htm

13 Adopted by the International Association of Prosecutors in Havana, Cuba, September 1990: http://www.iatp.nl.com/icc_guidelines.html.

14 ÈñÇí ï»ùëïÁ å³ñáõÝ³ÏáõÙ ¿ ÜÇÏáÉ³ë Îááõ¹»-ñÇ ÙÇç³½·³ÛÇÝ ¹³ï³Ë³½³Ï³Ý ã³÷áñáßÇãÝ»-ñáõÙ. QC http://www.odpp.nsw.gov.au/speeches/HOPAC%202001-%20International%20Prosecution%20Standards.htm., http://www.iap.nl.com/

15 GRECO 2003 Evaluation Report - Slovenia: http://www.greco.coe.int/evaluations/cycles2/GrecoEval2Rep(2003)1E-Slovenia.pdf.

16 United Nations Covention Against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, 1988: http://www.unodc.org/adhoc/decade/conv.htm

17 Inter-American Convention Against Corruption: http://www.oas.org/juridico/english/Treaties/b-58.html

18 Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime: http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/OueVoulezVous.asp?NT= 141&CL=ENG

19 Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime: http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=141&CL=ENG

20 Council of Europe Civil Law Convention on Corruption: http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/174.htm

21 Group of States against Corruption: http://www.greco.coe.int/

22 Financial Action Task Force on Money Laundering

è²¼Ø² ì²ðàôÂÚàôÜÜºð, Ð²Ø² Î²ð¶ºð, àðàÞàôØÜºð

ØÇÝã¨ í»ñçÇÝ Å³Ù³Ý³ÏÝ»ñë áÕç ³ßË³ñ-ÑáõÙ Ï³é³í³ñáõÙÁ µ³ñ»É³í»ÉáõÝ áõÕÕí³Í Ý³-Ë³Ó»éÝáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ÙÇ ï»ë³Ï ßñç³ÝóáõÙ ¿ÇÝ ÙÇ Ñ³ñó, áñÁ ÙÇ³Ý·³Ù³ÛÝ Ï³ñáÕ¿ñ ³Ù»Ý³Ï³ñ¨áñÁ Ñ³Ý¹Çë³Ý³É. ¹³ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ¹»Ù Ó»éÝ³ñÏíáÕ ëÇëï»Ù³ïÇÏ ¨ ·Çï³Ïóí³Í ù³ÛÉ»ñÇ ³ÙµáÕç³-Ï³ÝáõÃÛ³Ý (integrity) ³å³ÑáíÙ³Ý, ³ÛëÇÝùÝ` ³½Ý-íáõÃÛ³Ý ¨ ³ÝÏ³ß³é»ÉÇáõÃÛ³Ý, ³½·³ÛÇÝ Ñ³Ù³-Ï³ñ·Çµ³ñ»÷áËÙ³Ý Ñ³ñóÝ¿: ´áõÝ integrityÇ Ñ³-Û»ó³Ï»ïÁ Í³·»É¿ µáÉáñáíÇÝ í»ñç»ñë, Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ Ñ³ñó»ñáí í»××»ñÇ ÁÝÃ³óùáõÙ ¨ áñ¹»·ñí»É¿ ½³ñ·³óÙ³Ý ï³ñµ»ñ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó¹:

âÝ³Û³Í IntegrityÇ Ñ³Ù³Ï³ñ·»ñáõÙ Ý»ñ¹ñí³Í ÑÇÙÝ³Ï³Ý Ñ³Û»ó³Ï»ï»ñÇ ÁÙµéÝáõÙÁ ÇÝùÝÇÝ Ï³ñ¨áñ¿, ë³Ï³ÛÝ ³ÝÑñ³Å»ßï¿Ý³¨, áñ áñáßáõÙ-Ý»ñÁ ÉÇÝ»Ý Çñ³Ï³Ý: ºí ÝáõÛÝÇëÏ ³í»ÉÇÝ, Ûáõñ³-ù³ÝãÛáõñ ÏáÝÏñ»ï áñáßáõÙ å»ïù¿Ñ³ñ³µ»ñ³Ïó-íÇ Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç ³ÛÉ ï³ññ»ñÇ Ñ»ï: ²Ûëï»ÕÇó Ñ»ï¨áõÙ¿ Ñ³Ù³ÉÇñ Ùáï»óÙ³Ý ³ÝÑñ³Å»ßïáõ-ÃÛáõÝÁ: Îáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ µ³½áõÙ Ó»é-Ý³ñÏáõÙÝ»ñÇ Ó³ËáÕÙ³Ý å³ï×³éÝ ³ÛÝ¿, áñ Ýñ³Ýù Çñ»Ýó ³éç¨ ¹ÝáõÙ ¿ÇÝ ã³÷³½³Ýó Ý»Õ Ýå³ï³ÏÝ»ñ: ê³Ï³ÛÝ å³ñ½ áñáßáõÙÝ»ñ Ï³Ù §Ññ³ß³·áñÍ ÙÇçáóÝ»ñ¦ ·áÛáõÃÛáõÝ ãáõÝ»Ý:

²¼¶²ÚÆÜ è²¼Ø² ì²ðàôÂÚàôÜÜºðÆ úðÆÜ²ÎÜºð

ÈÇï í³ÛÇ ·»ñ³·áõÛÝ Ý»ñÏ³Û³óáõóã³Ï³Ý Ù³ñÙÇÝÁ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ ³½·³ÛÇÝ Íñ³·ÇñÝ ÁÝ¹áõÝ»É¿2002 Ã® ÑáõÝí³ñÇÝ: ²ÛÝÝ³Ë³-ï»ëí³Í¿ ÛáÃÇó ï³ëÁ ï³ñÇÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ: è³½-Ù³í³ñáõÃÛ³ÝÁÝ¹Ñ³Ýáõñ Ýå³ï³ÏÝ¿` Ýí³½»óÝ»É ÏáéáõåóÇ³ÛÇ Ù³Ï³ñ¹³ÏÁ ³ÛÝ ³ëïÇ×³ÝÇ, áñ-å»ë½Ç ³ÛÝ ³ÛÉ¨ë ³ñ·»Éù ãÑ³Ý¹Çë³Ý³ »ñÏñÇ ëáóÇ³É³Ï³Ý, ïÝï»ë³Ï³Ý, ÅáÕáíñ¹³í³ñ³Ï³Ý ½³ñ·³óÙ³Ý Ñ³Ù³ñ:

Ìñ³·ÇñÁ Ý»ñ³éáõÙ¿»ñ»ù ÑÇÙÝ³Ï³Ý ï³ññ` ÏáéáõåóÇ³ÛÇ åñáýÇÉ³Ï ïÇÏ³, Ñ»ï³ùÝÝáõÃÛáõÝ¨ Çñ³í³ÏÇñ³éáõÙ, µÝ³ÏãáõÃÛ³Ý ¹³ë ïÇñ³ÏáõÙ, áñáÝù å»ïù¿Çñ³·áñÍí»Ý ½áõ·³Ñ»é¨áõÝ»Ý³Ý ³é³çÝ³Ñ»ñÃáõÃÛáõÝ ÝáõÛÝ ³ë ïÇ×³ÝÁ: Ìñ³·ÇñÁ ÙÇçáó³éáõÙÝ»ñ¿å³ñáõÝ³ÏáõÙÝ³¨ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ í»ñ³µ»ñÛ³É ·áñÍ»ñÇ Ñ»ï³ùÝÝáõÃÛ³Ý ³ñ¹ÛáõÝ³-í»ïáõÃÛ³Ý µ³ñÓñ³óÙ³Ý, Ñ³ë³ñ³Ï³ÛÝáõÃÛ³ÝÁ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñáõÙ Ý»ñ·ñ³í»Éáõ¨ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇµÝ³·³í³éáõÙ ÏñÃ³Ï³Ý Íñ³·ñ»ñÇ½³ñ·³óÙ³Ý áõÕÕáõÃÛ³Ùµ:

´áÉáñ ³ÏïÇí ù³Õ³ù³Ï³Ý ÏáõÙ³ÏóáõÃÛáõÝ-Ý»ñÁ Çñ»Ýó ù³Õ³ù³Ï³Ý ÷³ëï³ÃÕÃ»ñÇ Ù»ç Ùïóáõ»Ý ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇÙ³ëÇÝ Ï»-ï»ñ: ê»ÛÁ Ï³ÝáÝ³íáñ Ï»ñåáí Ñ³ßí»ïíáõÃÛáõÝ-Ý»ñ¿ëï³ÝáõÙ Çñ³í³µ³Ý³Ï³Ý¨ ³ÛÉÏ³½Ù³Ï»ñ-åáõÃÛáõÝÝ»ñÇó (ûñÇÝ³Ï`Ù³ùë³ÛÇÝÙ³ñÙÇÝÝ»ñÇó), áñáÝó ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñáí ÁÝ¹áõÝí³Í áñáßáõÙÝ»ñÁ å³ñï³¹ñáõÙ »Ý ·áñÍ³¹Çñ ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý Ù³ñ-ÙÇÝÝ»ñÇÝ Çñ³Ï³Ý³óÝ»É Ñ³Ï³ÏáéáõåóÇáÝ ÏáÝÏ-ñ»ï ù³ÛÉ»ñ: ²Û¹ ù³ÛÉ»ñÝ¿É ÇÝùÝÇÝ Ï³ñ¨áñ ï»Õ»Ý ·ñ³íáõÙ Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý Ù»ç: Îáéáõåóç³ÛÇ Ñ³ñó»ñÁ ßáß³÷íáõÙ »Ý »ñÏñÇ Ý³-Ë³·³ÑÇ Ûáõñ³ù³ÝãÛáõñ ³Ù»Ý³ÙÛ³ áõÕ»ñÓáõÙ:

²Ûë Ñ³ñó»ñÁ É³ÛÝáñ»Ý Éáõë³µ³ÝíáõÙ »Ý Ù³-ÙáõÉáõÙ, áñÝ Çóáõûó¿ Ñ³ÝáõÙ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ Ñ»ï Ï³åí³Í ³é³í»É ³ÕÙÏáï ·áñÍ»ñÁ: ´³í³Ï³Ý Ñ³×³Ë ¼ÈØÝ»ñÁ Çñ»Ýù»Ý µ³ó³Ñ³Ûïáõù ÏáéáõÙ-å³óí³Í å³ßïáÝÛ³Ý»ñÇÝ ¨ Ñ»ï³ùÝÝáõÙ »Ý ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ¹»åù»ñÁ ½³Ý³½³Ý ÑÇÙÝ³ñÏÝ»ñáõÙ: ¼ÈØÝ»ñÝ ÈÇïí³ÛáõÙ û·ïíáõÙ »Ý É³ÛÝ ³½³ïáõ-ÃÛáõÝÇó¨ ·ñ³ùÝÝáõÃÛ³Ý ã»Ý »ÝÃ³ñÏíáõÙ²:

Ü»ñå»ï³Ï³Ýé³½Ù³í³ñáõÃÛáõÝÝ áõÕÕí³Í¿ ù³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ýÇ³Ýë³íáñ-Ù³Ý Ã³÷³ÝóÇÏáõÃÛ³Ý Ù»Í³óÙ³ÝÁ, ÇÝãå»ë Ý³¨ ÑáÕÇ ³éùáõí³×³éùÇ Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç Ï³ï³ñ»É³-·áñÍÙ³ÝÁ: ÐÇÙÝ³Ï³Ý áõß³¹ñáõÃÛáõÝÁ ¹³ñÓíáõÙ¿ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ³éáõÙáí ³Ù»Ý³Ëáó»ÉÇµÝ³·³í³é-Ý»ñÇÝ, ÙÇçáóÝ»ñ »Ý Ó»éÝ³ñÏíáõÙ Ý³¨ ù³Õ³ù³-Ï³Ý¨ í³ñã³Ï³Ý ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ áõÕ-ÕáõÃÛ³Ùµ (Ý»ñ³éÛ³É ÏáéáõåóÇ³Ý Ñ³ñÏ³ÛÇÝ¨ Ù³ùë³ÛÇÝ Ù³ñÙÇÝÝ»ñáõÙ, å»ï³Ï³Ý·ÝáõÙÝ»ñÇ¨ ë»÷³Ï³Ý³ßÝáñÑÙ³Ý áÉáñ ïÝ»ñáõÙ, ³éáÕç³å³-Ñ³Ï³Ý¨ Çñ³í³å³Ñ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý Ù»ç): ö³ë-ï³ÃáõÕÃÁ ù³ñ³ó³Í ã¿¨ ³ÝÑñ³Å»ßïáõÃÛ³Ý ¹»åùáõÙ Ï³ñáÕ¿ëñµ³·ñí»É»ñÏáõ ï³ñÇÝÙ»Ï³:

ÐáõÝ·³ñÇ³ÛáõÙ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³½·³ÛÇÝ Íñ³·ÇñÁ ÙßÏ³Ï í»É¿ Ø²ÎÇ §ÎáéáõåóÇ³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ ·ÉáµÉ Íñ³-·Çñ¦ ÷áñÓÝ³Ï³Ý Ý³Ë³·ÍÇ ßñç³Ý³ÏÝ»ñáõÙ⁴: ¸ñ³ Ýå³ï³ÏÝ¿ñ ûñÇÝ³Ï Í³é³Û»É ºíñåå³Ï³Ý ÙÇáõÃÛ³ÝÁ Ýáñ ³Ý¹³Ù³ÏóáÕ »ñÏñÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ: Ð³Ï³ÏáéáõåóÇáÝ ÙÇçáó³éáõÙÝ»ñÝ áõÕÕí³Í »Ý Ø²ÎÇ ·ÉáµÉ Ùáï»óáõÙÁ¨ ºØ ï³ñ³Í³ßñç³Ý³-ÛÇÝ å³Ñ³ÝçÝ»ñÁ ³½·³ÛÇÝ ³é³ÝÓÝ³Ñ³ïÏáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ»ï ½áõ·áñ¹Ù³ÝÁ:

èáõÙÇÝÇ³ÛáõÙ ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Íñ³·ÇñÁ ÝáõÛÝå»ëÙ³ë³ÙµÏ³å³Í¿ºØÇÝ ³Ý¹³Ù³Ïó»Éáõ Ñ»é³ÝÏ³ñÇ Ñ»ï (Ñ³Ï³ÏáéáõåóÇáÝ ÙÇçáó³éáõÙ-Ý»ñÁ ·Ý³Ñ³ïíáõÙ »Ý ºØ ÁÝ¹áõÝí»Éáõ ·áñÍÁÝÃ³-óáõÙ ÏÇñ³éíáÕ §Ïáå»ÝÑ³·»ÝÛ³Ýã³÷³ÝÇßÝ»ñÇ¦ Ñ³Ù³ï»ùë ïáõÙ)⁵: 2001 Ã® èáõÙÇÝÇ³ÛáõÙë ï»ÕÍí»É¿Ñ³Ýó³·áñÍáõÃÛ³Ý Ï³ÝË³ñ·»É Ù³Ý ³½·³ÛÇÝ ïáÙÇï», áñÇ Ï³ñ¨áñ³·áõÛÝµ³Å³ÝÙáõÝùÝ»ñÇó Ù»ÏÁ å³ï³ëË³Ý³ïáõ¿»ñÏáõ Íñ³·ñ»ñÇ` ÏáéáõåóÇ³-ÛÇ Ï³ÝË³ñ·»É Ù³Ý ³½·³ÛÇÝ Íñ³·ñÇ¨ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³½·³ÛÇÝ åÉ³ÝÇ Çñ³Ï³Ý³óÙ³Ý Ñ³Ù³ñ:

èáõÙÇÝÇ³ÛáõÙ ÁÝ¹áõÝí³Í Ñ³Ù³ÉÇñ é³½Ù³-í³ñáõÃÛáõÝÝ áõÕÕí³Í ¿ ×ÛáõÕ»ñÇÝ áõ áÉáñïÝ»ñÇÝ, áñáÝù Ïáéáõåóç³ÛÇ ³éáõÙáí ³é³í»É Ëáó»ÉÇ »Ý: ²Ûëå»ë, ûñÇÝ³Ï, ¹³ï³Ï³Ý µ³ñ»÷áËáõÙÝ»ñÇ Íñ³·ÇñÁ, áñå»ë ÑÇÙÝ³Ï³Ý, ³é³ÝÓÝ³óÝáõÙ ¿ Ñ»ï¨Û³É Ýå³ï³ÏÝ»ñÁ:

- *հրավարանների որակյալ կադրերի դասավարումը,*
- *դասավորներին պաշտոնների նշանակման և առաջխաղացման արդար և անկախ գործընթացի ապահովումը,*
- *համալսարանի կողմից էթիկայի հարցերով ծրագրերի ընդունման ապահովումը:*

ä»ï³Ï³Ý í³ñã³Ï³½ÙÇ ¨ Ï³é³í³ñÙ³Ý µ³ñ»÷áËáõÙÁ ÑÇÙÝí³Í ¿ å»ï³Ï³Ý Í³é³Ûáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇ ³å³Ï»Ý ïñáÝ³óÙ³Ý íñ³ ¨ áõÕÕí³Í ¿ í³ñã³Ï³Ý ÝáñÙ»ñÇ Ï³ÝáÝ³Ï³ñ·Ù³ÝÝ áõ å³ñ-½»óÙ³ÝÁ, ¹³ï³Ï³Ý ¨ ³áõ¹Çïáñ³Ï³Ý Ï³½Ù³-Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇ, ÇÝãå»ë Ý³¨ ûÙµáõ¹ëÙ»ÝÝ»ñÇ í»-ñ³ÑëÏÇã ·áñÍ³éáõÛÃÝ»ñÇ ³Ùñ³åÝ¹Ù³ÝÁ: ²½·³-ÛÇÝ Íñ³·ÇñÝáõÕÕí³Í ¿Ý³¨ ù³Õ³ù³Ï³Ý ·áñÍáõ-Ý»áõÃÛ³Ý Ù»ç Ïáéáõåóç³ÛÇ ¨ß³Ñ»ñÇµ³ËÙ³Ý ¹»Ù å³Ûù³ñÇÝ, ù³ÝÇ áñ Ýñ³ Ýå³ï³ÏÝ¿ Ï³ñ·³íá-ñ»É¨ë³ÑÙ³Ý÷³Ï»ÉÇÝãå»ë ËáñÑñ¹³ñ³Ý³Ï³Ý ÇÙáõÝÇï»ïÁ, ³ÛÝå»ë ¿É ù³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõë³Ïóáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇ ýÇÝ³Ýë³íáñáõÙÁ:

èáõÙÇÝÇ³ÛáõÙ ÁÝ¹áõÝí³Í ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Íñ³·ÇñÁ Ïáãí³Í ¿ Éñ³óáõóÇã ³Ùñ³åÝ¹»Éáõ ¹³-ï³Ë³½áõÃÛ³Ý å³Ñ³Ýçáí Ñ³ïáõÏ Ñ³Ï³Ïá-éáõåóÇáÝ Ñ³ÝÓÝ³ËÙµ»ñ Ýß³Ý³Ï»Éáõ ïñ³Ù³¹ñ-í³Í Çñ³íáõÝùÁ: Æëå³ÝÇ³ÛÇ áã Ï³é³í³ñ³Ï³Ý Ñ³Ï³Ïáéáõåóçáý Ñ³ïáõÏ ¹³ï³Ë³½áõÃÛ³Ý ÝÙ³ÝáõÃÛ³Ùµ ëï»ÕÍí³Í Ñ³ÝÓÝ³ÅáõáíÁ Ñ»-ï³ùÝÝáõÙ ¿ Ïáéáõù³ó í³Í í³ñù³·ÍÇ ¨ Ï³ß³-é³Ï»ñáõÃÛ³Ý Ñ»ï Ï³å í³Í µáÕáùÝ»ñÁ[6]:

Îàèàôäòæ²ÚÆ ¸ºØ ä²Úø²ðÆ ²¼¶²ÚÆÜ Ð²Ø²Î²ð¶À

Ð³Ýñ³Ñ³Ûï ¿, áñ å»ï³Ï³Ý Ï³é³í³ñÙ³Ý Å³Ù³Ý³Ï³ÏÇóÑ³Ù³Ï³ñ·Á»ÝÃ³¹ñáõÙ¿»ÝÃ³Ñ³ß-í»ï í³ÛÝáõÃÛáõÝ: ²é³Ýó¹ñ³ áãÙÇÑ³Ù³Ï³ñ·ãÇÏ³-ñáÕ ³ßË³ï»ÉÑû·áõï Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý³ ³ÛÝÏ·áñÍÇ Ñû·áõï ÇßË³Ý³íáñÝ»ñÇÙ³ëÝ³íáñß³Ñ»ñÇ:

Àëï ¿áõÃÛ³Ý, ½³ñ·³óáÕ ¨ ³ÝóáõÙ³ÛÇÝ ÷áõ-ÉáõÙ ·ïÝíáÕ»ñÏñÝ»ñÇ ËÝ¹ÇñÝ ³ÛÝ¿, áñå»ë½ÇÓ»ñ-µ³½³ï í»Ý§í»ñÇó í³ñ¦ëÏ½µáõÝùÇ íñ³ ÑÇÙÝí³Í Ñ³Ù³Ï³ñ·Çó, ³ÛëÇÝùÝ³ ³ÛÝåÇëÇ Ñ³Ù³Ï³ñ·Çó, áñï»Õ Ï³é³í³ñáÕ í»ñÝ³Ë³íÁÑñ³Ù³ÝÝ»ñ¿³ñ-Ó³ÏáõÙ, áñáÝó ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝã³÷áí »ÝÃ³ñÏíáõÙ»Ý áõÕÕ³Ñ³Û³óÇ ÙÛáõë µáÉáñ ûÕ³ÏÝ»ñÁ: ¸ñ³ ÷áË³-ñ»Ý ³ÝÑñ³Å»ïï¿ß³ñÅí»É §ÑáñÇ½áÝ³Ï³Ý»ÝÃ³-Ñ³ßí»ïáõÃÛáõÝ¦ Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç áõÕÕáõÃÛ³Ùµ, áñ-ï»Õ ÇßË³ÝáõÃÛáõÝÝ ³å³Ï»Ýïñáý³óí³Í¿ ¨ áã áù Ù»Ý³ßÝáñÑ ãáõÝÇ ¨ ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝÇ Ûáõñ³ù³Ýã-ÛáõñÇ ³ÝÑ³ï³Ï³Ý å³ï³ëË³Ý³ïáõÃÛáõÝ: ²Ûë ·áñÍÁÝÃ³óÁ ÝáñáõÃÛáõÝ ã¿: ¸ñ³Ýáí ³Ýó»É»Ý Ý»ñ-Ï³ÛÇë ïÝïï»ë³å»ë½³ñ·³ó³Í »ñÏñÝ»ñÁ` ÁÝÃ³-Ý³Éáí å»ï³Ï³Ý Ï³é³í³ñÙ³Ý Å³Ù³Ý³Ï³ÏÇó Ó¨Çëï»ÕÍÙ³Ý×³Ý³å³ñÑáí:

²Ûë Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç ³ÝÑñ³Å»ßï Ù³ëÝ¿ ³½³ï Ù³ÙáõÉÁ: ê³Ï³ÛÝ Ù³ÙáõÉÁ ¨ë ûñ»ÝùÇ Ñ³Ù³Ó³ÛÝ å»ïù¿å³Ñå³ÝÇáñáß³ÏÇë³ÑÙ³Ý³÷³ÏáõÙÝ»ñ, ûñÇÝ³Ï, ½»ñÍ ÙÝ³ Ù³ñ¹Ï³Ýó å³ïÇÍÝáõ ³ñÅ³-Ý³å³ïíáõÃÛáõÝÁ í³ñÏ³µ»ÏáÕ ßÇÝÍáõ Ï³Ùëï³-Ñá¹ Ñ³Õáñ¹³·ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇó: ÜáõÛÝÇëÏ ³½³ïÙ³-ÙáõÉÁ å»ïù¿»ÝÃ³Ñ³ßí»ïáõ ÉÇÝÇ»Ã» áã ¼ÈØ-Ý»ñÇ ËáñÑñ¹ÇÝ (áñÁ Ï³ñáÕ ¿ ÉÇÝ»É ë³ÑÙ³Ý³¹ñ³Ï³Ý Ï³Ù áã ë³ÑÙ³Ý³¹ñ³Ï³Ý Ù³ñÙÇÝ), ³å³, í»ñçÇÝ Ñ³ßíáí, ¹³ï³Ï³Ý ÇßË³ÝáõÃÛ³ÝÁ: ¸³ï³ñ³Ý-Ý»ñÝ, Çñ»ÝóÑ»ñÃÇÝ, ³ÛÉ¨ëã»ÝÑ³Ý¹Çë³ÝáõÙ ÇßËáõí»ñÝ³Ë³íÇ Í³é³Ý»ñ, ³ÛÉ ·áñÍáõÙ »Ý ³ÝÏ³Ë` ³å³Ñáí»Éáí Çñ³íáõÝùÇ ·»ñ³Ï³ÛáõÃÛáõÝÁ: ê³-Ï³ÛÝ ³Ûë ³ÝÏ³ËáõÃÛáõÝÁ µ³ó³ñÓ³Ï ã¿: ¸³ï³-íáñÝ»ñÁ µáÕáù³ñÏÙ³Ý ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»óáõ Ñ³Ù³-Ï³ñ·Ç ßÝáñÑÇí å³ï³ëË³Ý³ïáõ »Ý Çñ»Ýó Ï³-Û³óñ³Í í×ÇéÝ»ñÇÑ³Ù³ñ: ´³óÇ ³Û¹, ¹³ï³íáñÝ»-ñÁ»ÝÃ³Ñ³ßí»ïáõ»ÝÙ»Ï ³ÛÉí»ñ³¹³ëÙ³ñÙÝÇ` ÉÇ-ÝÇûñ»Ýë¹ÇñÅáÕáí Ï³ÙÇñ³í³µ³Ý³Ï³Ýí³é³Ûáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇÑ³ñó»ñáí áñ¨¿Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáí:

²Û¹ Ù³ñÙÇÝÁ, Çñ Ñ»ñÃÇÝ, »ÝÃ³Ñ³ßí»ïáõ ¿ ûñ»Ýë¹ÇñÙ³ñÙÝÇÝ ¨, Ñ»ï¨³å»ë, ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»-ñÇ ·áñÍÁÝÃ³óÇ ÙÇçáóáí` Ý³¨ µáÉáñ ù³Õ³ù³óÇ-Ý»ñÇÝ: §ÐáñÇ½áÝ³Ï³Ý»ÝÃ³Ñ³ßí»ïáõÃÛ³Ý¦ Ñ³-Ù³Ï³ñ·Áë ï»ÕÍáõÙ¿Ûáõñ³ï»ë³ÏÙÇßÕÃ³, áñáõÙ Ý³ ÙÇ³Å³Ù³Ý³Ï ¨¹ë ïáõ·áÕ¿, ¨¹ë ïáõ·íáÕ: Æß-Ë³ÝáõÃÛáõÝÝ ³å³Ï»Ýïñáý³óí³Í¿, ³ÛÉ áã Ù»-Ý³ßÝáñÑí³Í:

ê³Ï³ÛÝ,ß³ï ³í»ÉÇÑ»ßï¿Ëáë»É§³Ýµ³ëÇñ ûÕ³ÏÇ¦ëï»ÕÍÙ³ÝÙ³ëÇÝ, ù³Ý Ï»Ýë³·áñÍ»É³ÛÝ: ²ÝÑñ³Å»ßï¿ ·ÉËÇí³Ûñ ßñç»É¹³ñ³íáñ ³í³Ý-¹áõÛÃÝ»ñÝ áõ Ùï³Í»É³Ï»ñåÁ: ¸ñ³ Ñ³Ù³ñ Ïå³-Ñ³ÝçíÇÙÇ ³ÙµáÕçë»ñáõÝ¹ Ï³ÙÝáõÛÝÇëÏ ÙÇù³ÝÇ ë»ñáõÝ¹: ê³Ï³ÛÝ ÝáõÛÝÇëÏ ³Û¹ ¹»åùáõÙ ¿É Ýå³-ï³ÏÁÙßï³å»ë³ÝÑ³ë³Ý»ÉÇ ÏÉÇÝÇ:

Â»¨ ÅáÕáíñ¹³í³ñ³Ï³Ý ÷á÷áËáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³ÉÇùÁ Ù»Í ÑáõÛë»ñ¨ ³ÏÝÏ³ÉÇùÝ»ñ ÍÝ»ó, ·áñÍÝ³-Ï³ÝáõÙ ÅáÕáíñ¹³í³ñ³Ï³Ý Ó»éùµ»ñáõÙÝ»ñÁ í ï³Ý·í³Í »ÝÑ»Ýó ³ÛÝ »ñ¨áõÛÃÝ»ñÇ å³ï×³éáí, áñáÝù` ÅáÕáíñ¹³í³ñ³Ï³Ý å»ïáõÃÛ³Ý ëï»ÕÍ-Ù³Ý ÁÝÃ³óùáõÙ å»ïù¿ãù³Ý³ÛÇÝ: ¸ñ³Ýù »Ý Ïá-éáõåóÇ³Ý, ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý ã³ñ³ß³ÑáõÙÁ ¨ ËÝ³-ÙÇ³Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ: ÄáÕáíñ¹³í³ñáõÃÛáõÝÁ Ý»ñÏ³-Û³óÝáõÙ¿ ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý áñáß³ÏÇ Ó¨, áñï»Õ §í»-ñ¨Ý»ñÁ¦ »ÝÃ³Ñ³ßí»ïáõ»Ý §Ý»ñù¨Ý»ñÇÝ¦, ³ÛÉ áã ÁÝ¹Ñ³Ï³é³ïÁ: ê³Ï³ÛÝ Ï³é³í³ñÙ³Ý ·áñÍÇùÝ»-ñÇ µ³ñ»÷áËáõÙÁ ß³ï ³í»ÉÇ Ëáñ ·áñÍÁÝÃ³ó¿, ù³Ý áõÕÕ³ÏÇ ³ÝóáõÙÁ ïáï³ÉÇï³ñ Ñ³Ù³Ï³ñ-

·ÇóÙÇÑ³Ù³Ï³ñ·Ç, áñï»ÕÅáÕáíñ¹ÇÝ å³ñµ»ñ³-µ³ñÓ³ÛÝÇ Çñ³íáõÝù¿ïñíáõÙ:

²ÛëåÇëáí, Ý³Ë³ï»ëíáõÙ¿³ÝóáõÙáõÕÕ³Ñ³-Û³ó å³ï³ëË³Ý³ïíáõÃÛ³ÝÑ³Ù³Ï³ñ·Çó ¹»åÇ ÑáñÇ½áÝ³Ï³Ý »ÝÃ³Ñ³ßí»ïíáõÃÛ³ÝÑ³Ù³Ï³ñ·, áñÁ Ý³Ë³ï»ëáõÙ¿³ÛÝåÇëÇ Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ ¨ í»-ñ³ÑëÏÇã³ïÛ³ÝÝ»ñÇ³éÏ³ÛáõÃÛáõÝ, áñáÝù ÏáãÍ³Í »Ý Ë³÷³Ý»É ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý ã³ñ³ß³ÑáõÙÝ»ñÁ` ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý ³ÛÉ Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ ¨ ×ÛáõÕ»ñÇ ÏáÕÙÇó: ²Û¹åÇëÇ Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ ¨ í»ñ³ÑëÏÇã³ïÛ³ÝÝ»ñÇ ÃíÇÝ»Ý¹³ëíáõÙ¹³ï³ñ³ÝÝ»ñÁ, ³ÝÏ³Ë ÁÝïñ³-Ï³Ý Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÝ»ñÁ, ³áõ¹ÇïÇ ·»ñ³·áõÛÝ Ù³ñÙÇÝÝ»ñÁ, Ï»Ýïñáý³Ï³Ý µ³ÝÏ»ñÁ, ³ñÑÙÇáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÁ, ûñ»Ýë¹Çñ ÅáÕáíÝ»ñÁ (¨ Ñ³ë³ñ³Ï³-Ï³Ý í»ñ³ÑëÏáÕáõÃÛ³Ý Ýñ³Ýó ÏáÙÇï»Ý»ñÁ), ÇÝã-å»ëÝ³¨ ³½³ï ¨ ³ÝÏ³Ë ¼ÈØ-Ý»ñÁ:

ê³Ï³ÛÝ ³ÝóÙ³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÁ ¹³Ý¹³Õ áõó³í³·ÇÝ¿ ÁÝÃ³ÝáõÙ: àñáß »ñÏñÝ»ñáõÙ ËáëùÁ ·ÝáõÙ¿ Å³Ù³Ý³ÏÇÝ ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»ó³ÍÇ í»ñ³-Ï³Ý·ÝÙ³Ý Ù³ëÇÝ, ³ÛÉ »ñÏñÝ»ñáõÙ, Ñ³ïÏ³å»ë ²ñ¨»É Û³Ý ºíñáå³ÛáõÙ, Ëáëù Ï³ñáÕ¿ ·Ý»É µ³éÇë µáõÝ ÇÙ³ëïáí ¹³ï³ñÏ ï»ÕáõÙ å»ïáõÃÛáõÝ ëï»ÕÍ»ÉáõÙ³ëÇÝ: ¸ñ³ÝóáõÙ µ³ó³Ï³ÛáõÙ¿ §ÇÝë-ïÇïáõóÇáÝ³É ÑÇßáÕáõÃÛáõÝÁ¦ ³ÛÝ Å³Ù³Ý³Ï³ßñ-ç³ÝÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ, »ñµ ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»ñ ÑáñÇ½áÝ³-Ï³Ý»ÝÃ³Ñ³ßí»ïíáõÃÛáõÝ:

ºÝÃ³Ñ³ßí»ïíáõÃÛ³Ý ³Û¹ Ù»Ë³ÝÇ½ÙÝ»ñÁ, »Ã» ¹ñ³Ýù ëï»ÕÍíáõÙ »Ý ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ¹»Ù å³Û-ù³ñÇ ³½·³ÛÇÝ Íñ³·ñ»ñÇßñç³Ý³ÏÝ»ñáõÙ, Ý»ñ³-éáõÙ»Ý³ÛëåëÏáãí³Í§³ÙµáÕç³Ï³ÝáõÃÛ³ÝÑ³-Ù³Ï³ñ·¦ (integrity system): ¸³ ½ëåÇãÝ»ñÇ ¨ Ñ³-Ï³ïßÇéÝ»ñÇ ÙÇÑ³Ù³Ï³ñ·¿, áñÝ³å³ÑáíáõÙ¿Çß-Ë³ÝáõÃÛ³Ý ï³ñµ»ñ ×ÛáõÕ»ñÇ ¨ Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ ÷á-Ë³¹³ñÓ »ÝÃ³Ñ³ßí»ïíáõÃÛáõÝÁ: Ð³Ù³Ï³ñ·Á Ïáãí³Í¿ å»ï³Ï³Ý ë»Ïïáñáõù Éáõí»Éáõ ß³Ñ»ñÇ Ñ³Ï³ëáõÃÛ³Ý ËÝ¹ÇñÝ»ñÁ, ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï ³å³-Ï»Ýïñáý³óÝ»É ÇßË³ÝáõÃÛáõÝÁ ¨ ë³ÑÙ³Ý³÷³Ï»É ³ÛÝ Çñ³íÇ×³ÏÝ»ñÁ, »ñµ Ï³ñáÕ¿ Í³·»É ß³Ñ»ñÇ Ñ³Ï³ëáõÃÛáõÝ Ï³Ù áñáÝù Ï³ñáÕ »Ý íÝ³ë»É ÁÝ¹-Ñ³Ýáõñ ·áñÍÇÝ: ²Ûëï»Õ ³é³Ýóù³ÛÇÝ Ñ³ëÏ³óáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÝ »Ý` »ÝÃ³Ñ³ßí»ïíáõÃÛáõÝÁ, Ã³÷³ÝóÇ-ÏáõÃÛáõÝÁ, Ï³ÝË³ñ·»ÉáõÙÁ ¨ å³ïÇÅÁ:

²ÙµáÕç³Ï³ÝáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·Á µáí³Ý¹³-ÏáõÙ¿ Ñ³Ù³ÉÇñ Ñ³Û³óù µ³ñ»÷áËáõÙÝ»ñÇÝ ¨ áõÕÕí³Í¿å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛ³Ý áÉáñïáõÙ Ïá-éáõåóÇ³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇÝ` å»ï³Ï³ÝÏ³ñ·³íáñ-Ù³ÝÙÇçáóÝ»ñáí (í³ñùÇ Ïá¹»ùëÝ»ñÕ»Ï³í³ñÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ, í»ñ³Ï³½Ù³íáñáõù, ¹³ï³Ï³Ý µ³ñ»÷á-ËáõÙÝ»ñ, å»ï³Ï³Ý ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý ÁÝÃ³ó³Ï³ñ-·»ñÇ µ³ñ»÷áËáõÙ ¨ ³ÛÉÝ), ÇÝãå»ë Ý³¨ ù³Õ³-ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý µ³ñ»÷áËÙ³Ý ×³-Ý³å³ñÑáí: ÜáõÛÝÇëÏ Ëáñ ³ñÙ³ïÝ»ñ ·ó³Í Ïá-éáõåóÇ³ÛÇ ¹»ùáõÙÝñ³ ³ÏáõÝùÁ å»ïù¿ ÷Ýïñ»É Ñ³Ù³Ï³ñ·ÇÃ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ: ÀÝ¹ áñáõÙ, ÑÇÙÝ³-Ï³Ý ß»ßïÁ å»ïù¿ ¹ñíÇ Ñ³Ù³Ï³ñ·»ñÇ í»ñ³-÷áËÙ³Ý áõ µ³ñ»÷áËÙ³Ý íñ³, ³ÛÉ áã ³é³ÝÓÇÝ ³ÝÑ³ïÝ»ñÇÝ í»ñ³·ñ»ÉÑÝ³ñ³íáñµáÉáñÙ»ÕÙ»ñÁ:

Ð³Ï³Ïáéáõåóçáý ³Ûë áÕç ßÇÝáõÃÛáõÝÁ å³Ñ-å³ÝíáõÙ¿ (Ï³Ù Ë³ñËÉíáõÙ) Ý»ñù¨Çó í»ñ³ÑëÏ-Ù³Ý·áñÍÁÝÃ³óáí: Îáéáõåóç³Ý Ï³ñáÕ¿ëáÕáëÏ»É ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý í»ñÇÝ¿ß»ÉáÝÝ»ñÇó` »Ã» Õ»Ï³í³ñáõ-ÃÛáõÝÁ ÏáÙå»ï»Ý ïã¿, ³ÛÝ ¹»åùáõÙ, »ñµ Ñ³ë³ñ³-Ï³Ï³Ý·Çï³ÏóáõÃÛáõÝÁ ¨ Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý ÁÝ¹í-½áõÙÁ (³ÛÝï»Õ, áñï»Õ ³ÛÝ ³ñ¹³ñ³óÇ¿) Ý»ñÏ³-Û³óÝáõÙ »Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ÑÇÙÝ³Ï³Ý å³ßï-å³Ý³Ï³ÝÙ»Ë³ÝÇ½ÙÁ:

²ÛÝáõ³Ù»Ý³ÛÝÇí, ³Ûëï»Õ ß³ñ³¹ñí³Í Ùï»-óáõÙÁ »ÉÝáõÙ¿ Ýñ³ÝÇó, áñ Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý Ù³ë-Ý³ÏóáõÃÛ³Ý ³é³í»É ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï ¨ Ý³ËÁÝïñ»-ÉÇ Ó¨Ý¿¿íÉÛáõóÇ³ÛÇ ×³Ý³å³ñÑÁ` ÅáÕáíñ¹³í³-ñ³Ï³Ý·áñÍÁÝÃ³óÝ»ñÇ ½³ñ·³óÙ³Ý, Ù³ëÝ³íáñ ë»Ïïáñç, ¼ÈØ-Ý»ñÇ, ·Çï³ï»ËÝÇÏ³Ï³ÝÙï³íá-ñ³Ï³ÝáõÃÛ³Ý, ÏñáÝ³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»-ñÇ, ÇÝãå»ë Ý³¨ áã Ï³é³í³ñ³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñ-åáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ·áñÍáõÝÙ³ëÝ³ÏóáõÃÛ³Ùµ: ´³ñ»÷á-ËáõÙÁ å»ïù¿ Ý³Ë³Ó»éÝíÇ ¨ ³ç³ÏóáõÃÛáõÝ ëï³Ý³ áã ÙÇ³ÛÝ áñáßáõÙ ÁÝ¹áõÝáÕ ù³Õ³ù³Ï³Ý ·áñÍÇãÝ»ñÇ, ³ÛÉ¨ áÕç ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³-ÏáõÃÛ³Ý ÏáÕÙÇó:

´³ñ»÷áËáõÙÝ»ñÇ Íñ³·ñ»ñÁ, Ñ³ïÏ³å»ë ½³ñ·³óáÕ ¨ ³ÝóáõÙ³ÛÇÝ ÷áõÉáõÙ ·ïÝíáÕ ¨ ÙÇ-ç³½·³ÛÇÝ Ï³Ù ¹áÝáñ³Ï³Ý û·ÝáõÃÛáõÝ ëï³óáÕ »ñÏñÝ»ñáõÙ, áñå»ë Ï³ÝáÝ, ë³ÑÙ³Ý³÷³Ïíáõ¿ÇÝ Ù»Ï áñ¨¿ áÉáñïáí ¨ µ³ó³éáõÙ ¿ÇÝ ÙÛáõë µáÉáñÁ: ¸³ §ÙÇ ûÕ³ÏÇ¦ é³½Ù³í³ñáõÃÛáõÝ ¿: Þ³ï Ñ³-×³Ë áñå»ë³Û¹åÇëÇ §ûÕ³Ï¦ ÁÝïñíáõÙ¿Ñ³Ù»Ù³-ï³µ³ñ §Ñ³Ý·Çëï¦ µÝ³·³í³éÁ` ³é³í»É µ³ñ¹ ¨ ¹Åí³ñ ËÝ¹ÇñÝ»ñ Éáõí»Éáõ ÷áË³ñ»Ý: ²ûëå»ë, »ñÏñÝ»ñÇó Ù»ÏáõÙ ¹áÝáñ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Çñ³Ï³Ý³óñ»óÇÝ Ù»Í Ý»ñ¹ñáõÙÝ»ñ ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý í»ñ³ÑëÏáÕáõÃÛ³ÝÙ³ñÙÇÝÝ ³Ùñ³åÝ¹»ÉáõÑ³Ù³ñ: ê³Ï³ÛÝ ³Û¹ Ù³ñÙÝÇ ÏáÕÙÇó Ý»ñÏ³Û³óíáÕ ½»-ÏáõÛóÝ»ñÝ áõÕÕ³ÏÇ ³Ý ï»ëíáõÙ¿ÇÝ, Ã»¨ É³ÛÝáñ»Ý Éáõë³µ³ÝíáõÙ¿ÇÝ Ù³ÙáõÉáõÙ, ÇëÏ Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç ÙÝ³ó³Í Ù³ëÁ·áñÍÝ³Ï³ÝáõÙã¿ñ³ßË³ïáõÙ:

²ÝßáõßÏ, ³½·³ÛÇÝ§³ÙµáÕç³Ï³ÝáõÃÛ³ÝÑ³-Ù³Ï³ñ·Á¦ Ï³ñáÕ¿Çñ³·áñÍí»É ÷áõÉ³é ÷áõÉ, ë³-Ï³ÛÝ ³Û¹ ÷áõÉ»ñÁ å»ïù¿ Ñ³Ù³Ï³ñ·í»Ý¨ Ù³ë Ï³½Ù»Ý ÙÇ Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç, áñÝ ÁÝ¹·ñÏáõÙ¿ Ñ³Ù³-å³ï³ëË³Ý µáÉáñ µÝ³·³í³éÝ»ñÁ¨ ÙÛáõëÝ»ñÇ Ñ»ïÝñ³Ýó ÷áËÏ³å í³ÍáõÃÛáõÝÝ»ñÁ:

Integrity Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç é³½Ù³í³ñáõÃÛ³Ý ³é³ÝóùÁ Ï³½ÙáõÙ¿ Ñ³Ùá½í³ÍáõÃÛáõÝÝ ³é ³ÛÝ, áñ å»ï³Ï³Ý Ï³é³í³ñÙ³Ý µáÉáñ ÑÇÙÝ³ËÝ¹Çñ-Ý»ñÁ` é»ëáõñëÝ»ñÇ ³í»É³óáõÙÁ, ¹»åÇ ³ñ¹ÛáõÝù áõÕÕí³ÍáõÃÛáõÝÁ, ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÇ Ù³ëÝ³ÏóáõÃÛáõÝÁ¨ ³½·³ÛÇÝ ³ÙµáÕç³Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ (integrity)` ÷áËÏ³å³ÏóÍ³Í »Ý¨ Ï³½ÙáõÙ »Ý ÁÝ¹Ñ³-Ýáõñ é³½Ù³í³ñáõÃÛ³Ý Ù³ë: ÀÝ¹Ñ³ÝáõñÝå³-ï³ÏÝ»ñÁ å»ïù¿Ý»ñ³é»Ý©

- *սեղմ և արդյունավետ պետական ծառայություններ, որոնք նպաստում են անընդմեջ զարգացման նպատակներին հասնելուն,*
- *պետական իշխանություն, որը հետևում է օրենքներին, պաշտպանում է խաղախաղացներին կամայականություններից, երաշխավորում է մարդու իրավունքները,*
- *զարգացման ռազմավարություն, որի պտուղներից օգտվում է ողջ հասարակությունը՝ ներառյալ նրա ամենաաղքատ և ամենախոցելի խավերը, այլ ոչ միայն վերնախավը:*

²¼¶²ÚÆÜ Ð²Ø²ÈÆð Ð² Î²Îàèàôäòæàü Ð²Ø²Î²ð¶Æ Î²èàôòàôØÀ

ä»ï³Ï³Ý Ñ³Ï³Ïáéáõåóçáý Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç ëï»ÕÍÙ³Ý í»ñçÝ³Ï³Ý Ýå³ï³ÏÝ ¿` ³Ý»É ³ÛÝå»ë, áñå»ë½Ç Ïáéáõåóç³Ý Ï³å í³Í ÉÇÝÇ éçëÏÇ µ³ñÓñ ³ëïÇ×³ÝÇ ¨ û·áõïÇ ó³Íñ Ù³Ï³ñ¹³ÏÇ Ñ»ï: ØÇ¨ÝáõÛÝ Å³Ù³Ý³Ï ³Û¹ Ñ³Ù³Ï³ñ·Áãå»ïù ¿ã³÷³½³Ýó Í³Ýñ³ß³ñÅ ÉÇÝÇ: Êáëùá §µ³ó³ñÓ³Ï Ù³ùáõñ Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý¦ Ñ³ëÝ»Éáõ Ù³ëÇÝ ã¿, ù³ÝÇ áñ ÝÙ³Ý ËÝ¹ñÇ ³é³ç³¹ñáõÙÁ, ÇÝãå»ë ÝßáõÙ »Ý ÙÇß³ñù Ñ»ÕÇÝ³ÏÝ»ñ, Ï³ñáÕ¿Ñ³Ý·»óÝ»É å»ï³Ï³Ý Ï³é³í³ñÙ³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÇ ³ÝÑ³ñÏÇ ¨ ã³ñ¹³ñ³óí³Í µ³ñ¹»óÙ³Ý: ÜÙ³Ý Ýå³ï³ÏÇÝ Ñ³ëÝ»ÉáõÓ· ïáõÙÁ Ïµ»ñÇ½ëåÇãÝ»ñÇáõÑ³Ï³ÏßÇéÝ»ñÇ ³ÛÝåÇëÇ µ³½Ù³Ù³Ï³ñ¹³Ï Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç ëï»ÕÍÙ³Ý, áñ å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÝ»ñÝáõÕÕ³ÏÇÇ íÇ×³ÏÇ ã»Ý ÉÇÝÇ Ï³ï³ñ»É Çñ»Ýó å³ñï³Ï³Ýáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÁ: Î³Ù ¿É Ñ³Ù³Ï³ñ·Á Ï³ñáÕ ¿ ¹³éÝ³É ã³÷³½³Ýó é»å»ëÇí ¨ ÉÇ ½³Ý³½³Ý ï»ë³ÏÇ ë³ÑÙ³Ý³÷³ÏáõÙÝ»ñáí, ³Ù¹ ÃíáõÙ Ý³¨` å»ï³-Ï³Ý Í³é³ÛáÕÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ: ä»ï³Ï³Ý Ñ³Ï³Ïá-éáõåóÇáÝ Ñ³Ù³Ï³ñ·Á Ïáãí³Í ¿ ËáõÛë ï³É Ñ»Ýó ÝÙ³Ý ëË³ÉÝ»ñÇó, ù³Ý½Ç áõÕÕí³Í ¿ ³ÛÝ µ³ÝÇÝ, áñå»ë½Ç Ç ëÏ½µ³Ý» ÃáõÛÉ ãï³ Ïáéáõåóç³ ¨ ³å³Ñáí»É Ï³é³í³ñã³Ï³Ý ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³ÝÉÇ³-Ï³ï³ñ ³½³ïáõÃÛáõÝ: ²Ûë Ñ³Ù³Ï³ñ·Ý ³½³ï ¿ Ïáéáõåóç³ÛÇ ³ñ¹»Ý Ï³ï³ñí³Í ³Ïï»ñÇ Ñ³Ù³ñ Ïáßï å³ïÇÅÝ»ñÝß³Ý³Ï»Éáõ Ñ³Ïí³ÍáõÃÛáõÝÇó:

²Ûë Ï³Ù ³ÛÝ Ó¨áí Ñ³Ï³Ïáéáõåóçáý Ñ³Ù³-Ï³ñ·»ñ ³ñ¹»Ý ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý µáÉáñ »ñÏñÝ»ñáõÙ, Ã»¨ Ñ³×³Ë ¹ñ³Ýù Ï³ñáÕ »Ý ³Ý³ñ¹ÛáõÝ³í»ï ÉÇ-Ý»É: ä»ï³Ï³Ý Ñ³Ï³Ïáéáõåóçáý Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç Ñ³Ù»ó³Ï»ï Ý û·ÝáõÙ ¿ µ³ñ»÷áËÇãÝ»ñÇÝ Çñ³Ï³-Ý³óÝ»É Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³Ùù³ñÇ Ñ³Ù³ÉÇñ Íñ³-·Çñ: àÕç Ñ³Ù³Ï³ñ·Á ßï Ï»Éáõ Ñ³Ù³ñ Ù»Ï ûÕ³ÏÇ µ³ñ»É³ íáõÙÁ ¹»é µ³í³ñ³ñã¿:

î³ñµ»ñ »ñÏñÝ»ñáõÙ ³éÏ³ ï³ñ³ï»ë³ÏÝ»-ñáí å»ï³Ï³Ý Ñ³Ï³Ïáéáõåóçáý Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç ïÇåÇÏ ûÕ³ÏÝ»ñÝ»Ý©

- *Գործադիր իշխանությունը:*
- *Դասական իշխանությունը:*
- *Օրենսդիր իշխանությունը:*
- *Քիանասական վերահսկողության մարմինները:*

ê»ïïáñÁ	Ð³Ï³Ïáéáõåóçáý ·áñÍçùÁ	ÐÇÙÝ³Ï³Ý Ýå³ï³ÏÁ
àÕç Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛáõÝÁ	ÀÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñ	Ò»ñµ³½³ïáõÙ Ïáéáõùå³óí³Í ù³Õ³ù³Ï³Ý ·áñÍçãÝ»ñÇó
ÊáñÑñ¹³ñ³ÝÁ	Ð³Ï³Ïáéáõåóçáý ûñ»Ýë¹ñáõÃÛáõÝ	Ð³Ï³Ïáéáõåóçáý Çñ³í³µ³Ý³Ï³Ý µ³½³ÛÇ ³å³ÑáíáõÙ
¸³ï³Ï³Ý ÇßË³ÝáõÃÛáõÝ	¸³ï³ñ³ÝÝ»ñ	Îáéáõùå³óí³ÍÝ»ñÇ å³ïÅáõÙ, ¹³ï³Ï³Ý ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý Ù³ùñáõÙ Ïáéáõåóç³ÛÇó
Î³é³í³ñáõÃÛáõÝ	Ð³Ï³Ïáéáõåóçáý µ³ñ»÷áËáõÙÝ»ñ. Ñ³Ï³Ïáéáõåóçáý Ï³ÝáÝÝ»ñÇ ¨ Íñ³·ñ»ñÇ Ùß³ÏáõÙ áõ ÁÝ¹áõÝáõÙ	¶áñÍ³¹Çñ ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý áã Ïáéáõùå³óí³ÍáõÃÛáõÝ
ä»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛáõÝ	ì³ñùÇ Ïá¹»ùëÝ»ñ. ÇÝùÝ³Ï³ñ·³íáñíáÕ ·áñÍçùÝ»ñ	Îáéáõåóç³ÛÇ ë³ÑÙ³Ý³÷³ÏáõÙ, å»ïÍ³é³ÛáõÃÛ³Ý Ù³ùñáõÙ Ïáéáõùå³óí³Í ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇó
´Ç½Ý»ë	Ø³ëÝ³·Çï³Ï³Ý ¿ÃÇÏ³ÛÇ Ïá¹»ùëÝ»ñ	àã Ïáéáõùå³óí³Í ïÝï»ëáõÃÛáõÝ
àã å»ï³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñ	ì»ñ³ÑëÏáÕ³Ï³Ý ·áñÍáõÝ»áõÃÛáõÝ	Îáéáõåóç³ÛÇ Ï³ÝË³ñ·»ÉáõÙ
¼ÈØ-Ý»ñ	Ðñ³å³ñ³ÏáõÙÝ»ñ. ¾É»ïïñáÝ³ÛÇÝ Íñ³·ñ»ñ	Îáéáõåóç³ÛÇ µ³ó³Ñ³Ûïáõù, ¿ÃÇÏ³Ï³Ý å³Ñ³ÝçÝ»ñÇ µ³ñÓñ³óáõÙ

- *Վերահսկիչ մարմինները (հասարակական վերահսկողության կոմիտե,,առողջապահական վարչություն, մարդու իրավունքների հանձնակատար,,ոստիկանություն հակակոռուպցիոն մարմին և այլն):*
- *Պետական ծառայությունը:*
- *Քաղաքացիական հասարակությունը (ներառյալ տարբեր մասնագիտությունների ներկայացուցիչները, արհմիությունները և մասնավոր սեկտորը):*
- *ԶԼՄները:*
- *Միջազգային կազմակերպությունները:*

ä»ï³Ï³Ý Ñ³Ï³Ïáéáõå óÇáÝ Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç³ûë ï³ññ»ñÇó ûáõñ³ù³Ýãûáõñ Ý áõÝÇ Ï³ÝáÝÝ»ñÇ ¨ ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·»ñÇ Çñ Ñ³Ù³ÉÇñÁ: ²ûÙ Ï³ÝáÝÝ»ñÝ áõ ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·»ñÁ Ï³½ÙáõÙ »Ý³ûÝ ·áñÍÇùÝ»ñÁ, áñáÝù ÏÇñ³éáõÙ»Ý³ûë Ï³Ù³ûÝ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃûáõÝÝ»ñÁ: Î³ÝáÝÝ»ñÇ ¨ ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·»ñÇ Ñë ï³Ï Ñ³í³ù³ÍáõÇ µ³ó³Ï³ûáõÃûáõÝÁ í Ï³ûáõÙ ¿ ÃáõÉáõÃû³Ý Ù³ëÇÝ:

ÆÝãå»ë å³ñ½ ¿ Ý»ñÏ³ûó³Í³Õûáõë³ÏÇó, Ï³ÝáÝÝ»ñÝ áõ ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·»ñÝ³Ýå³ûÙ³Ý ã¿, áñë³ÑÙ³Ý÷³Ï í»Ý Ñ³ë³ñ³ ÏáõÃû³Ý áñ¨¿Ñ³ï í³Íáí:

Ò³Ë ëûáõÝ³ÏÇ ëáóÇ³É³Ï³Ý ë»Ï ï áñÇ Ùûáõë »ñÏáõ ëûáõÝ³ÏÝ»ñÇ Ñ³Ï³Ïáéáõå óÇáÝ ·áñÍÇùÝ»ñÇ ¨ ÑÇùÝ³Ï³Ý Ýå³ï³ÏÝ»ñÇ Ñ»ï ÙÇ³ëÇÝ, ÁÝ¹Ñ³Ýáõñ³éÙ³Ùµ, Ý»ñÏ³ûó³óÝáõÙ »Ý å»ï³Ï³Ý Ñ³Ï³Ïáéáõå óÇáÝ Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç Ï³éáõóí³ÍùÁ:

ä»ï³Ï³Ý Ñ³Ï³Ïáéáõå óÇáÝ ·áñÍáõÝ Ñ³Ù³Ï³ñ· ëï»ÕÍ»Éáõ Ñ³Ù³ñ³ÝÑñ³Å»ßï ¿ëÇëï»Ù³ïÇÏ³ßË³ï³Ýù µ³óÃáÕáõÙÝ»ñÇ ¨ Ã»ñáõÃûáõÝÝ»ñÇ Ñ³ûï Ý³µ»ñÙ³Ý, ÇÝãå»ë Ý³¨ ÁÝ¹Ñ³Ýáõñ é³½Ù³í³ñáõÃû³Ý ßñç³Ý³ÏÝ»ñáõÙ ûÕ³ÏÝ»ñÇó ûáõñ³ù³ÝãûáõñÇ³Ùñ³å Ý¹Ù³Ý áõÕÕáõÃû³Ùµ:

ºÃ» Ñ³Ù³Ï³ñ·Ý³ÙµáÕçáíÇÝ ÏáÕÙÝáñáßí³Í ¿ áñ¨¿ Ù»Ï ûÕ³ÏÇ, ûñÇÝ³Ï, §µ³ñÇ ¹ÇÏï³ïáñÇ¦ Ï³Ù ÙÇ ù³ÝÇ ûÕ³ÏÝ»ñÇ íñ³, ³å³ ³ûÙ¹å ÇëÇ Ñ³Ù³Ï³ñ·Á ¹³éÝáõÙ ¿ Ëáó»ÉÇ: ²ûÝ Ï³ñáÕ ¿ Å³Ù³Ý³Ï³íáñ³å»ë ·áñÍáÕÇ ïå³íáñáõÃûáõÝ ÃáÕÝ»É: úñÇÝ³Ï` Ïáéáõå³óí³Í ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý é»ÅÇÙÁ ï³å³É³Í é³½Ù³Ï³Ý¹ÇÏï³ïáõñ³ÙÇ ÏáÕÙÇó ³ÝóÏ³óíáÕ §Ù³ùñÙ³Ý¦ ¹»åùáõÙ: ºÃ» ÙÇ³Å³Ù³Ý³Ï ÙÇçáóÝ»ñ ãÓ»éÝ³ñÏí»Ý Ï³é³í³ñÙ³Ý »ÝÃ³Ñ³ßí»ïáõ Ñ³Ù³Ï³ñ· ëï»ÕÍ»Éáõ áõÕÕáõÃû³Ùµ, ³å³ Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý ÇÝë ï Çïáõï Ý»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý³ë ï Ç× ³Ý³µ³ñ ù³ûù³ûí»É ¨ integrityÇ ³ñ¹ûáõÝ³í»ï Ñ³Ù³Ï³ñ·Á ãÇ Ï³û³Ý³:

ä»ï³Ï³Ý Ñ³Ï³Ïáéáõå óÇáÝ Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç íñ³ ÑÇùÝí³Í Ùáï»óáõÙÁ ï³ÉÇë ¿ Ïáéáõå óÇ³ûÇ³Ë ï áñáßÙ³Ý ¨ ÑÝ³ñ³íáñ µáõÅÙ³Ý Ýáñ Ù»Ãá¹Ý»ñ: ²é³ÝÓÇÝ ÇÝë ï Çïáõï Ý»ñ (ûñÇÝ³Ï` ¹³ï³Ï³Ý ÇßË³ÝáõÃûáõÝÁ) Ï³Ù Ï³ÝáÝÝ»ñÇ áõ ÝáñÙ»ñÇ Ñ³Ù³ÉÇñÝ»ñ (ûñÇÝ³Ï` ùñ»³Ï³Ý Çñ³íáõÝùÁ) ¹Çï³ñÏ»Éáõ ¨ ³ûÝáõÑ» ï ¨ Ù»Ïáõë³óí³Í µ³ñ»÷áËáõÙÝ»ñ Çñ³Ï³Ý³óÝ»Éáõ ÷áË³ñ»Ý¹Çï³ñÏíáõÙ¿ áÕç Ñ³Ù³Ï³ñ·Ý³ÙµáÕç³å»ë: ºí ÇëÏ³å»ë, Ç±Ýã û·áõï³ñ¹ûáõÝ³í»ï ¨ áã Ïáéáõå³óí³Í, Ñ³ÝáõÝ Çñ³íáõÝùÇ ·»ñ³Ï³ûáõÃû³Ý å³ûù³ñ»Éáõ å³ï-ñ³ëï¹³ï³Ï³Ý ÇßË³ÝáõÃûáõÝÇó, »Ã» áëï ÇÏ³-ÝáõÃûáõÝÁ, áñáÝáõ³Ï³Ý ëï áñ³µ³ÅÇÝÝ»ñÁ, ¹³-ï³Ë³½áõÃûáõÝÁ ¨ áÕç Çñ³í³µ³Ý³Ï³Ý Ñ³Ù³-Ï³ñ·Á Ã³Õí³Í ÙÝ³Ý Ïáéáõå óÇ³ûÇ Ù»ç: ²ûÝ ·áñ-Í»ñÁ, áñáÝù å»ï ù¿ùÝÝ»Ý¹³ï³íáñÝ»ñÁ, Ýñ³ÝóáõÕÕ³ÏÇ ã»Ý Ñ³ëÝÇ, ¨ Ýñ³Ýù` ³½ÝÇí, Ñ³Ù³ñÓ³Ï ¨ áõÝ³Ï¹³ï³íáñÝ»ñÁ, ³ûÙ¹å»ë ¿É ÏÙÝ³Ý Ù»Ïáõë³óí³Í` ÑÝ³ñ³íáñáõÃûáõÝ ãáõÝ»Ý³Éáí Çñ³óÝ»É Çñ»Ýó ³ûÙ¹ áñ³ÏÝÝ»ñÁ:

²¼¶²ÚÆÜ Ð²Î²Îàèàôäòæàü êºØÆÜ²ð

²½·³ûÇÝ Ñ³Ï³Ïáéáõå óÇáÝ Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç ëÇëï»Ù³ïÇÏ í»ñÉáõÍáõÃû³Ý ¨ ëñµ³·ñÙ³Ý É³í³-·áõÝÙ»Ë³ÝÇ½ÙÝ»ñÇó ¿ ³½·³ûÇÝ Ñ³Ï³Ïáéáõå óÇáÝ ë»ÙÇÝ³ñÁ: Üñ³ ³ÝÑ»ñù»ÉÇ ³é³í»ÉáõÃûáõÝÝ ³ûÝ ¿, áñ ³ûÝ ÃáõÉ¿ ï³ÉÇë Ñ³Ù³ËÙµ»É ï³ñµ»ñ §Ë³-Õ³óáÕÝ»ñÇ¦` å»ï áõÃû³Ý Ý»ñÏ³ûó³óáõóÇáÝ»ñÇÝ ¨ µÝ³ÏãáõÃû³Ý ³é³ÝÓÇÝ ËÙµ»ñÇ Ý»ñÏ³ûó³óáõóÇáÝ»ñÇÝ, áñáÝù ëáíáñ³µ³ñÑ³½í³¹»å »Ý Ñ³Ý¹Çåáõù Ï³Ù ÁÝ¹Ñ³Ýñ³å»ë ã»Ý Ñ³Ý¹Çåáõù ¨ Ý³Ë³ï»-ëáõù¿ ·áñÍÁÝÃ³óÇ µáÉáñ Ù³ëÝ³ÏÇóÝ»ñÇ å³ï³ë-Ë³Ý³ï íáõÃûáõÝÁ, ÇÝãÝ ¿É Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ ¿ Ñ³çá-ÕáõÃû³Ý³ÝÑñ³Å»ßï å³ûÙ³ÝÁ:

²½·³ûÇÝ Ñ³Ï³Ïáéáõå óÇáÝ ë»ÙÇÝ³ñÇ »É³Ï»-ï³ûÇÝ ÑÇùÝ³¹ñáõÛÃÝ»ñÝ »Ý

- *Երկրում ապրող մարդիկ շատ ավելի լավ են իմանում ու հասկանում իրենց հիմնահարցերը, քան արտաքին ցանկացած փորձագետ: Ոչ մի կողմնակի անձ չի կարող ավելի լավ հասկանալ այն սոցիալական դիլեմմիկան, պատմությունն ու քաղաքական իրողությունը, որոնք պայմանավորում են հասարակության մեջ կոռուպցիայի տարածումը, քան դա գիտեն բուն հասարակության անդամները: Այս դեպքում «հասարակության անդամներ» ասելով ենթադրում ենք ոչ միայն քաղաքացիական հասարակությունը, (ներառյալ նաև մասնավոր սեկտորը), այլ հավասարապես նաև պետությունը:*
- *Կոռուպցիայի դեմ պայքարի հարցով տարաձայնություններ չկան քաղաքական տարբեր կուսակցությունների միջև՝ այստեղ պետք է լինի լիակատար համաձայնություն:*
- *Արդյունավետ բարեփոխումներ հազիվ թե հնարավոր լինի իրականացնել առանց իշխանության բոլոր ճյուղերի ղեկավարների ու քաղաքացիական հասարակության բոլոր հավերի ակտիվ մասնակցության:*
- *Առանց քաղաքացիական հասարակության աջակցության պետության կողմից ձախաշեռնվող բարեփոխումները հավատ չեն ներշնչի և հազիվ թե իրականացվեն առավել ևս դրանց արդյունքները երկար չեն գոյատևի:*

²Û¹ ÇëÏ å³ ï×³éáí ³Ûë ³ÙµáÕç ·áñÍÇ Çñ³-Ï³Ý³óÙ³Ý Ñ³Û»ó³Ï³ñ·Á ¨ ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÁ Ï³Ë-í³Í »Ý ï»Õ³óÇ Ù³ëÝ³ ÏÇóÝ»ñÇó: ²Ûë ·áñÍÁÝÃ³-óáõÙ ÁÝ¹·ñÏí³Í »Ý áã ÙÇ³ÛÝ å»ï³Ï³Ý ß³Ñ»ñÁ, áñáÝù Ñ³ÙÁÝÏÝáõÙ »Ý Ñ³Ï³Ïáéáõåóçáý ·áñÍáõ-Ý»áõÃÛ³Ý ÑÇÙÝ³Ï³Ý §ûÕ³ÏÝ»ñÇ¦ Ñ»ï, ³ÛÉ¨ áã Ï³é³í³ñ³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, Ý»ñ³é-Û³É µÇ½Ý»ëÇ, ï³ñµ»ñ Ù³ëÝ³·Çï áõÃÛáõÝÝ»ñÇ, ¼ÈØÝ»ñÇ ¨ ½³Ý³½³Ý áõÕÕí³ÍáõÃÛ³Ý ù³Õ³ù³-Ï³Ý Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ý»ñÏ³Û³óáõóÇãÝ»ñÁ:

¶áñÍÁÝÃ³óÇ ¹ÇÝ³ÙÇ½ÙÇ ³ÕµÛáõñÁ ³Ýå³Û-Ù³Ý å»ïù¿ ·ïÝíÇ »ñÏñÇ Ý»ñëáõÙ: ¸ñ³Ý Ñ³Ù³-å³ï³ëË³Ý, ³ñï³ùÇÝ ÷áñÓ³·»ïÝ»ñÇ ¹»ñÁ ¹ñ³Ï³Ý ÏÉÇÝÇ ÙÇÙÇ³ÛÝ ³ÛÝ ¹»åùáõÙ, »Ã» Ýñ³Ýó ËÝ¹ÇñÁ ë³ÑÙ³Ý÷³Ïíáõù ¿ ³Û¹ ·áñÍÁÝÃ³óÇÝ ³ç³Ïó»Éáí ¨ Ýñ³ Ñ»ßï³óÙ³Ùµ: Üñ³Ýù Ï³ñáõ»Ý Çñ³½»Ï»É, ï»Õ»Ï³óÝ»É, ËáñÑáõñ¹Ý»ñ ï³É`Ñ³çáÕ ûñÇÝ³ÏÝ»ñ µ»ñ»Éáí ³ÛÉ »ñÏñÝ»ñÇ ÏÛ³ÝùÇó, ë³-Ï³ÛÝ åå»ïù¿ Ñ³í³ÏÝ»Ý ³Ë ïáñáßáõÙ Ï³Û³óÝ»É Ï³Ù µáõÅáõÙ ÝßÝ³Ï»É: Ø³ñ¹ÇÏ ëáíáñ³µ³ñß³ï ³í»ÉÇÉ³í·Çï»Ý Çñ»ÝóÑ³ë³ñ³ÏáõÃÛáõÝÁ:

´³½Ù³ÃÇí ÷³ë ï»ñ íÏ³ÛáõÙ »Ý, áñ ³ñï³-ùÇÝ ÷áñÓ³·»ïÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó ³é³ç³ñÏíáÕ ¹Õ³-ïáÙë»ñÁ Ñ³×³Ë ã»Ý ÍÉ³ñÓ³ÏáõÙ ï»Õ³Ï³Ý ÑáÕÇ íñ³ ¨ ³Ýå ïáõÕ »Ý ÙÝáõÙ: ÜÙ³Ý û·ÝáõÃÛ³Ý Ñ³Û»-ó³Ï³ñ·Á ëáíáñ³µ³ñ ÑÇÙÝíáõÙ ¿ ³ÛÉ »ñÏñÝ»ñáõÙ û·ï³·áñÍí³Í Ùáï»óáõÙÝ»ñÁ ³Ù»Ý³å³ñ½áõÝ³Ï áõ åñÇÙÇïÇí Ó¨áí Ù»Ï ³ÛÉ »ñÏÇñ ï»÷áË»Éáõ íñ³: ì»ñÁ ÝÏ³ñ³·ñí³Í Ù»Ë³ÝÇ½ÙáõÙ ³ñï³ùÇÝ ÷áñ-Ó³·»ïÝ»ñÇÝ Ñ³ïÏ³óíáõÙ¿ Ñëï³Ï¨ ³ñ¹ÛáõÝ³-í»ï¹»ñ, ë³Ï³ÛÝ`ÙÇÙÇ³ÛÝ áñå»ë ËáñÑñ¹³ïáõÝ»-ñÇ, áñáÝù Ï³é³ç³ñÏ»Ý·³Õ³÷³ñÝ»ñ¨ Ñ³Û»ó³-Ï³ñ·»ñ, ë³Ï³ÛÝ áãÉáõÍáõÙÝ»ñ: Üñ³Ýó¹»ñÁ å»ïù ¿ë³ÑÙ³Ý³÷³ÏíÇ³ñ·³ë³µ»ñÝ»ñùÇÝ»ñÏËáëáõ-ÃÛ³Ý³å³ÑáíÙ³Ùµ, ³ÛÉ áã Ëñ³ï³Ï³Ý¹³ë³Ëá-ëáõÃÛáõÝÝ»ñáí ³ÛÝ Ù³ëÇÝ, Ã» ÇÝãå»ë »Ý Ñ³Ù³Ý-Ù³Ý ÑÇÙÝ³Ñ³ñó»ñÁ Éáõí»É ³ÛÉ »ñÏñÝ»ñáõÙ` ù³Ý-½Ç ³Û¹ Ùáï»óáõÙÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý ùÇã û·ï³Ï³ñ Ï³Ù ÙÇ³Ý·³Ù³ÛÝ ³ÝÏÇñ³é»ÉÇ ÉÇÝ»É ï íÛ³É»ñÏñÇ ³éç¨ Í³é³ó³Í ËÝ¹ÇñÝ»ñÇ ÉáõÍÙ³Ý Ñ³Ù³ñ:

²Ù»Ý³Ï³ñ¨áñÝ ³ÛÝ ¿, áñ µ³ñ»÷áËáõÙÝ»ñÇ ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÁ Å³Ù³Ý³Ï³íáñ ãÉÇÝ»Ý ¨ Ï³ñáÕ³-Ý³Ý í»ñ³åñ»É¹ñ³ÝóÝ³Ë³Ó»éÝáÕÝ»ñÇÝ: Ð³Ù³-Ï³ñ·Á å»ïù¿ áõÝ³Ï ÉÇÝÇ Ñ³ÕÃ³Ñ³ñ»Éáõ Ï³é³-í³ñáõÃÛ³Ý ÷á÷áËáõÃÛ³Ý Ñ»ï Ï³åí³Í ¹Åí³ñáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÁ: ²Ù»Ý³ÛÝ Ñ³í³Ý³Ï³ÝáõÃÛ³Ùµ, ·áñÍÁÝ-Ã³óÁ ÉÇÝ»Éáõ¿ ¹³Ý¹³Õ, Ï³åí³Í µ³½áõÙ ÑÇ³ë-Ã³÷áõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ»ï ¨ »ñµ»ù ãÇ ³í³ñï í»Éáõ: ¼³ñ·³ó³Í å»ïáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÷áñÓÁ óáõÛó¿ ï³-ÉÇë, áñ µ³ó³ñÓ³Ï áñáßáõÙ ·áÛáõÃÛáõÝ ãáõÝÇ: ºí, Áëï ³Ù»Ý³ÛÝÇ, ëáóÇ³É³Ï³Ý½³ñ·³óÙ³Ý ¹ÇÝ³-ÙÇÏ³ÛÇÝ Ñ³ÙÁÝÃ³ó µ³ñ»÷áËáõÙÝ»ñÁ Ïå³Ñ³Ý-ç»Ý Éñ³óáõóÇã ß ï ÏáõÙÝ»ñ¨ ëñµ³·ñáõÙÝ»ñ:

´³ñ»÷áËáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³çáÕ Çñ³·áñÍÙ³Ý Ñ³Ù³ñ ³ÝÑñ³Å»ßï¿ É³ÛÝ ÏáÝë»Ýëáõë Ç ÑÇÙÙÇ íñ³ Ñ³Ù³ËÙµ»É Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý áõÅ»ñÁ: ¸ñ³Ý å»ïù¿ Ù³ëÝ³Ïó»Ý ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³-ÏáõÃÛ³Ý ³Ù»Ý³ï³ñµ»ñ Ý»ñÏ³Û³óáõóÇãÝ»ñÁ, ÁÝ¹ áñáõÙ, ÝáõÛÝã³÷áí`áñù³Ý å»ï³Ï³Ý³å³ñ³ïÇ Ý»ñÏ³Û³óáõóÇãÝ»ñÁ: Â»³ ³é³çÇÝÝ»ñÁ, Ã»³ »ñÏ-ñáñ¹Ý»ñÁ å»ïù¿ß³Ñ³·ñ·éí³Í ÉÇÝ»Ý·áñÍáÕáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇ ÏáÝÏñ»ï Íñ³·Çñ áõÝ»Ý³Éáõ¨ ³ÛÝ Çñ³-·áñÍ»Éáõ Ù»ç: ÀÝ¹Ñ³Ýáõñç³Ýù»ñáí Ùß³Ï í³Í µ³-ñ»÷áËáõÙÝ»ñÇ Íñ³·ÇñÝ Çñ³·áñÍ»ÉÇë ù³Õ³ù³-óÇÝ»ñÁ å»ïù¿ù³ç·Çï³Ïó»Ý, Ã» Ï³é³í³ñÙ³Ý ÇÝãåÇëÇ Ó¨ »Ý áõ½áõÙ Ýñ³Ýù ï»ëÝ»É Çñ»Ýó »ñÏ-ñáõÙ, áã ÙÇ³ÛÝ Ý»ñÏ³ÛáõÙ¨ Ùáï³å³·³ÛáõÙ, ³ÛÉ Ý³¨ Çñ»Ýó Ñ»ï³·³ë»ñáõÝ¹Ý»ñÇ Ñ³Ù³ñ:

Ð²Î²Îàèàôäòæàü´²ðºöàÊàôØÜºðæ ²¼¶²ÚæÜ Ìð²¶ðæØÞ²ÎàôØÀ

²½·³ÛÇÝ é³½Ù³í³ñáõÃÛ³Ý ÙÛ³ÏáõÙÁ¨ Ï»Ý-ë³·áñÍáõÙÁ å³Ñ³ÝçáõÙ¿ Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý Ù»-Ý³ï³ñµ»ñ Ë³í»ñÇ ÉÇ³ñÅ»ù Ù³ëÝ³ÏóáõÃÛáõÝ: ²Û¹ ÇëÏ å³ï×³éáí ³ÝÑñ³Å»ßï¿ Å³Ù³Ý³ÏÇÝ áñáß»É ¹ñ³Ýù¨ Ñ»Ýó ëÏ½µÇó Ý»ñ·ñ³í»É ·áñÍÁÝ-Ã³óÇÙ»ç` å³ï³ëË³Ý³ïáõÃÛáõÝÝ³å³Ñáí»Éáõ Ñ³Ù³ñ, ÇÝãå»ë Ý³¨ ³ÛÝ Ýå³ï³Ïáí, áñå»ë½Ç Ýñ³Ýó·³Õ³÷³ñÝáõ ÷áñÓÝ Çñ»Ýó³ñï³óáÉáõÙÁ ·ïÝ»Ý Íñ³·ñÇ í»ñçÝ³Ï³Ý ï³ñµ»ñ³ÏáõÙ:

²ÛÝ µ³ÝÇó Ñ»ïá, »ñµ å³ñ½ Ï¹³éÝ³Ý ß³-Ñ³·ñ·Çé ËÙµ»ñÁ, Ó¨³Ï³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÁ ëáíáñ³-µ³ñëÏëíáõÙ¿ÁÝ¹Ñ³Ýáõñë»ÙÇÝ³ñáí, áñÇ ÁÝÃ³ó-ùáõÙ ùÝÝ³ñÏíáõÙ¿ ³½·³ÛÇÝ Ñ³Ï³ÏáéáõåóÇáÝ Íñ³·ÇñÁ⁷: Ð³Ý¹ÇåÙ³ÝÁÙ³ëÝ³ÏóáõÙ »Ý µÝ³Ïãáõ-ÃÛ³Ý ß³Ñ³·ñ·Çé ËÙµ»ñÇ É³ÛÝ ëå»Ï ïáñÇ Ý»ñÏ³-Û³óáõóÇãÝ»ñ, áñáÝù Ñ³Ù³ï»Õ µÝáñáßáõÙ »Ý Ïá-éáõåóÇ³ÛÇ ïÇå»ñÁ, Ù³Ï³ñ¹³ÏÁ, ³ßË³ñÑ³·ñáõ-ÃÛáõÝÁ, å³ï×³éÝ»ñÁ, Ýñ³ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ »Õ³-Ý³ÏÝ»ñÝ áõ Ù»Ãá¹Ý»ñÁ, ÇÝãå»ë Ý³¨ å»ï³Ï³Ý ³å³ñ³ïÇ ³ßË³ï³ÝùÇµ³ñ»É³ÍÙ³ÝÑÝ³ñ³íá-ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ` Ýñ³ ï³ñµ»ñ ÇÝëïÇïáõïÝ»ñÇ »Ý-Ã³Ñ³ßí»ïáõÃÛ³Ý ¨ ïñ³Ýëå³ñ»Ýïáõ ÃÛ³Ý µ³ñÓñ³óÙ³ÝÁ ÙÇïí³Í ½³Ý³½³Ý µ³ñ»÷áËáõÙ-Ý»ñÇ Çñ³Ï³Ý³óÙ³Ý×³Ý³å³ñÑáí:

²½·³ÛÇÝ Ñ³Ï³ÏáéáõåóÇáÝ ë»ÙÇÝ³ñÁ ëáíáñ³µ³ñÑ»ï³åÝ¹áõÙ¿»ñ»ù Ýå³ï³Ï

- *կազմակերպել փորձի փոխանակման գործընթաց և ուսուցանում:*
- *Գործընկերային հարաբերություններ հաստատել շահերի զանազան խմբերի ներկայացուցիչների միջև, ինչն անմիջականորեն պետք է արտահայտվի կոնսեն-սուսի ճանապարհով համատեղ ընդհանուր ծրագրի ընդունման տեսքով, իսկ բուն ծրագիրը պետք է եղակետ հանդիսանա ապագայական փոլում ապահաշեռնվող հասարակական և քաղաքական լայն բանավեճերի համար:*

- *Ստեղծել իրավիճակ, որի ընթացքում կարող են փոխշարկվել նոր դերեր՝ հեսագայում, հաշողության դեպքում, դրանք ողջ հասարակության մեջ տարածելու համար:*

ÜÙ³Ý ë»ÙÇÝ³ñÝ»ñÇ ËÝ¹ÇñÝ»ñÇó¿»ñÏñÇ Ý»ñëáõÙ Ù³ëÝ³ ÏÇóÝ»ñÇ` å»ïáõÃÛ³Ý, Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý, ïÝï»ëáõÃÛ³Ý Ù³ëÝ³ íáñë»Ï ïáñÇ, ¼ÈØÝ»ñÇ, ÏñáÝ³Ï³Ý Ñ³Ù³ÛÝùÝ»ñÇ, ÇÝãå»ë Ý³¨ áã Ï³é³í³ñ³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÙÇç¨ ·áñÍÁÝÏ»ñ³ÛÇÝ Ñ³ñ³µ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³ë ï³ïáõÙÁ: ¶áñÍÁÝÏ»ñ³ÛÇÝ Ñ³ñ³µ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñ Ï³ñáÕ »Ý ë ï»ÕÍí»É Ý³¨ß³Ñ»ñÇ ³ÛÉ ËÙµ»ñÇ ÙÇç¨: úñÇÝ³Ï` Ï³ñáÕ »Ý Ï³½Ù³Ï»ñå í»É ë»ÙÇÝ³ñÝ»ñ ¹áÝáñÝ»ñÇ Ù³ëÝ³ ÏóáõÃÛ³Ùµ:

ÆÝãå»ë³ñ¹»Ý ÝßÍ»É¿, ß³ï Ï³ñ¨áñ¿, áñå»ë½Ç ¹áÝáñ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ý»ñÏ³Û³óáõóÇãÝ»ñÁãå³ñï³¹ñ»Ý Çñ»ÝóÑ³Û³óùÝ»ñÁÙ³ëÝ³ ÏÇóÝ»ñÇÝ »ñÏñÇ Ý»ñëáõÙ: Üñ³Ýù Ï³ñáÕ »Ý Ñ³Ý¹»ë ·³É áñå»ë ¹Çïáñ¹Ý»ñ ¨ Ï³ñáÕ »Ý ³é³ç³ñÏ»É Çñ»Ýó ÷áñÓÁ ³ÛÝ Å³Ù³Ý³Ï ¨ ³ÛÝã³÷áí, áñù³ÝáíÑ³ñÙ³ñÏ·ïÝ»Ý ÏáÝÏñ» ï »ñÏñÇÝ»ñÏ³Û³óáõóÇãÝ»ñÁ, ÇëÏ ÙÛáõë µáÉáñ ¹»åù»ñáõÙ Ýñ³Ýù å»ïù¿ Éë»Ý ¨ Ù»ÏÝ³µ³Ý»Ý ÉÇ³·áõÙ³ñ ÝÇëï»ñÇ Å³Ù³Ý³Ï ïÍÛ³É »ñÏñÇ ³ßË³ï³Ýù³ÛÇÝ ËÙµ»ñÇ ³ñï³Ñ³Û³Í·Õ³÷³ñÝ»ñÁ⁸:

Øá¹»ÉÝ»ñÇó Ù»ÏÁß»ßïÁ ¹ÝáõÙ¿ ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÇ ßáß³÷»ÉÇáõÃÛ³Ý íñ³: ²Û¹ ßáß³÷»ÉÇáõÃÛáõÝÁ Ñ³Ý¹»ë¿ ·³ÉÇë áñå»ë ÏáÝÏñ» ï Íñ³·Çñ ë»ÙÇÝ³ñÇ Ù³ëÝ³ ÏÇóÝ»ñÇ ¨ í×é³Ï³Ý Ñ³Ûï³ñ³ñáõÃÛáõÝ` Ïáéáõåóç³ÛÇ Ñ³ñóáí ÙÇ³ëÝ³Ï³Ý Ï³ñÍÇùÇ, ÇÝãå»ë Ý³¨ Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù ³Ý½ÇçáõÙ å³Ûù³ñ ÙÕ»Éáõ Ñ³ëï³ï³Ï³ÙáõÃÛ³Ý í»ñ³µ»ñÛ³É: ²ÝÑñ³Å»ßï¿, áñ ë»ÙÇÝ³ñÇ ³í³ñïÇó Ñ»ïá ïå³·Çñ¨ ¿É»Ï ïñáÝ³ÛÇÝ ¼ÈØÝ»ñÁÉ³ÛÝáñ»Ý ÉáõëÏ³µ³Ý»Ý ÇÝãå»ë·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Íñ³·ÇñÁ, ³ÛÝå»ë¿É Ù³ëÝ³ ÏÇóÝ»ñÇ Ñ³Ûï³ñ³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñ»Éáõ Ýñ³Ýó í×é³Ï³ÝáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ: ¸³Ï³ñ¨áñ¿ ÇÝãå»ë Ñ³ë³ñ³Ï³ÛáõÃÛ³ÝÁ ÑÇÙÝ³Ñ³ñóÇí»ñ³µ»ñÛ³É³í»ÉÇÉ³ÛÝ Çñ³½»Ï»Éáõ ï»ë³Ï»ïÇó, ³ÛÝå»ë¿É Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý Ù»ç ë»ÙÇÝ³ñÇ ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÇ Ñ³Ý¹»å³í»ÉÇÙ»Í Ñ³í³ï áõÑ³Ùá½í³ÍáõÃÛáõÝë»ñÙ³Ý»Éáõ ³éáõÙáí⁹:

Î³ñ¨áñ¿, áñë»ÙÇÝ³ñÇ Ù³ëÝ³ ÏÇóÝ»ñÁ ÙÛ³Ï»Ý ¨ ÁÝ¹áõÝ»Ý áñáßáõÙÝ»ñáõ ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Íñ³·ñ»ñ, áñáÝùÛ

- *կբնորոշեն հիմնական հաղաքական այն միջոցները ու ծրագրերը, որոնք առնչվում են պետական հակակոռուպցիոն ծրագ- րին:*
- *Կդիտարկեն, թե ինչ եղանակով է հնարավոր հաղաքական միջոցները ու ծրագրերը լավագույնս հարմարեցնել կոռուպցիայի դեմ պայքարի նպատակներին:*
- *Կպարզեն ու կբնութագրեն կազմակերպությունները ակտիվ և արդյունավետ աշխատանքին (ներառյալ պետական մարմինների և հասարակական զանազան ուժերի միջև աշխատանքի համակարգմանը) խոչընդոտող ներքին և արտաքին արգելքները:*
- *Կապահովեն ուսուցանման և փորձի փոխանակման գործընթացը, այսինքն՝ կպարզեն, ինչն է աշխատում, իսկ ինչը չի աշխատում կազմակերպությունների ներսում և այլ երկրների կամ տարածաշրջանի կազմակերպություններում:*

²¼¶²ÚÆÜ Ð²Î²ÎàèàôäòàÆàÜ Ð²Ø²Î²ð¶Æ Ðºî²¼àîàôÂÚàôÜÜºð

Þ³ï µ³Ý¿ ËáëáõÙ ï³ñµ»ñ»ñÏñÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù ï³ñíáÕ å³Ûù³ñÇ ×ß·ñÇ ï ·Ý³Ñ³ï Ù³Ý ¨ ÙáÝÇÃáñÇÝ·Ç ³ÝÑñ³Å»ßïáõÃÛ³Ý û··ïÇÝ: Îáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ ³½·³ÛÇÝ Ñ³Ù³Ï³ñ·ÝÇñµ³Õ³¹ñ³ï³ññ»ñÇ ßÝáñÑÇí Ý»ñÏ³Û³óÝáõÙ¿ëÇë ï»Ù³ïÇÏ, ÙÇ³ëÝ³Ï³Ý ¨ Ñ³Ù³ÉÇñ Ùáï»óáõÙ áã ÙÇ³ÛÝ ³é³ÛÝ, Ã» ÇÝãÝ¿·Ý³Ñ³ï íáõÙ áõã³÷íáõÙ, ³ÛÉ¨ ËÑ³ËáõëáõÙ¿ ³ÛÉ »ñÏñÝ»ñÇÝ¨ ¹áÝáñÝ»ñÇÝ ³Û¹ Ùáï»óáõÙÁ ÏÇñ³é»É áñå»ë ³½·³ÛÇÝ Íñ³·ñÇ ÑÇÙù áõÝ³¨ µ³ñ»÷áËÙ³Ý Ýáñ áÉáñï»Ý»ñÇ ×ßïÙ³Ý ÙÇçáó:

ä ñáý»ëáñ ²É³Ý ¸áÛ·Ç ·ÉË³íáñáõÃÛ³Ùµ å³ï ñ³ëï³Í ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ ·Íáí ³½·³ÛÇÝ Íñ³·ñ»ñÇ áõëáõÙÝ³ëÇñÙ³Ý Ù³ëÇÝ ½»ÏáõÛóÝ»ñÇ ß³ñùÁ óáõÛó¿ï³ÉÇë, áñ ³½·³ÛÇÝ Ñ³Ï³ÏáéáõåóÇáÝ Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç ûÕ³ÏÝ»ñÁ áã ÙÇ³ÛÝ ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý (½»ÏáõÛóÝ»ñáõÙ Ý»ñÏ³Û³óí³Í »ñÏñÝ»ñÇ Ù»Í Ù³ëÝ áõÝÇ ³Û¹ ûÕ³ÏÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñÛ³ áÕç Ñ³Ù³ÉÇñÁ, ÇëÏ áÙ³Ýù` ÝáõÛÝÇëÏ ³í»ÉÇÝ), ³ÛÉ Ý³¨, áñ ¹ñ³Ýù Ñ»ï³½áïáÕÝ»ñÇÝ ã³÷³ÝÇß »Ý ï³ÉÇë »ñÏñáõÙ Ñ³Ï³ÏáéáõåóÇáÝ å³Ûù³ñÇ Ù³Ï³ñ¹³ÏÁ·Ý³Ñ³ï»Éáõ Ñ³Ù³ñ:

Î³ñ¨áñ¿, áñ Áëï »ñÏñÝ»ñÇ Ñ³Ï³ÏáéáõåóÇáÝ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý áõëáõÙÝ³ëÇñÙ³Ý Ù³ëÇÝ ½»ÏáõÛóÝ»ñÁ Ý³Ë³å³ï ñ³ëï áõÙ »Ý Ñ»Ýó ³Û¹»ñÏñÝ»ñáõÙ ·áñÍáÕ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó` ÑÇÙÝ³Ï³ÝáõÙ ÏáÙå»ï»Ý ïáã Ï³é³í³ñ³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¨ Ù³ëÝ³·Çï³óí³Í ÇÝë ï Çï áõï Ý»ñÇ ç³Ýù»ñáí, áñáÝù µ³í³Ï³Ý³ã³÷ ·Çï»ÉÇùÝ»ñ áõ ÷áñÓ áõÝ»Ý ¹ÇÝ³ÙÇÏ³Ý Ñ»ï³½áï»Éáõ` Ïáéáõåóç³ÛÇ ³í³Ý¹³Ï³Ý¨ Ýáñ ï»ë³ÏÝ»ñÇ Ñ³Ý¹»å áõß³¹ñáõÃÛáõÝ Ññ³íÇñ»Éáõ ³éáõÙáí: Ü»ñÏ³ÛáõÙë³Û¹ åÇëÇÑ»ï³½áïáõÃÛáõÝÝ»ñ»Ý ³ÝóÏ³óí»É´áõÉÕ³ñÇ³ÛáõÙ¨ ÈÇï í³ÛáõÙ¹⁰: ²Û¹ Ñ»ï³½áïáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Éáõë³µ³ÝáõÙ »Ý ûñ»Ýë¹ñáõÃÛ³Ý ÑÇÙù»ñÁ, Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛáõÝÁ Ïáéáõåóç³ÛÇó å³ßïå³ÝáÕ ÝáñÙ»ñÝáõ åñ³Ïï ÇÏ³Ý Ñ»ï¨Û³É µÝ³·³í³éÝ»ñáõÙ ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý·áñÍ³¹Çñ×ÛáõÕ, ù³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ýÇÝ³Ýë³íáñáõÙ, ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñ, Ñ³ßíÇå å³É³ï, ¹³ï³Ï³Ý ÇßË³ÝáõÃÛáõÝ, áëï ÇÏ³ÝáõÃÛáõÝ¨ å»ï³Ï³Ý³ï³-ï³Ë³½áõÃÛáõÝ, å»ï³Ï³Ý³å³ñ³ï, å»ï³Ï³Ý

·ÝáõÙÝ»ñÇ Ñ³Ù³Ï³ñ·, ï»Õ³Ï³Ý ÇÝùÝ³Ï³é³-í³ñáõÙ, ¼ÈØ-Ý»ñ ¨ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³-ÏáõÃÛ³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñ:

¼»ÏáõÛóÝ»ñÁ Áëï ³é³ÝÓÇÝ »ñÏñÝ»ñáõÙ Ï³-ï³ñí³Í Ñ»ï³½áï áõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ï³Ïáéáõåóçáý ÙÇçáóÝ»ñÇ áõ ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ó¨³Ï³Ý ßñç³-Ý³ÏÝ»ñ »Ý áõñí³·ÍáõÙ å»ï³Ï³Ý ¨ Ñ³ë³ñ³Ï³-Ï³Ý ÏÛ³ÝùÇ ³ÛÝåçëÇ áÉáñï Ý»ñáõÙ, ÇÝãåçëçù »Ý ß³Ñ»ñÇ Ñ³Ï³ëáõÃÛáõÝÁ, ÏÛ³ÝùÇ á×Çí»ñ³Ñëïáõ ÙÁ, ³Ï ïÇíÝ»ñÇ Ñ³Ûï³ñ³ñ³·ñáõÙÁ, Ù³ÙáõÉÇ ³½³-ïáõÃÛáõÝÁ, Ëáëùç ³½³ïáõÃÛáõÝÁ, ï»Õ»Ï³ïíáõ-ÃÛ³Ý Ù³ïã»ÉÇáõÃÛáõÝÁ, ³ßË³ï³Ýù³ÛÇÝ ·áñÍáõ-Ý»áõÃÛ³Ý ³í³ñïÇó Ñ»ïá ïñíáÕ ³ñïáÝáõÃÛáõÝ-Ý»ñÁ, Ïáéáõåóçáý ¹»åù»ñÇ Ù³ëÇÝ ³Ñ³½³Ý·»ñÁ, í³ñùÇ Ïá¹»ùëÝ»ñÁ, ë¨ óáõó³ÏÝ»ñÁ ¨ µáÕáùÝ»ñ Ý»ñÏ³Û³óÝ»ÉáõÙ»Ë³ÝÇ½ÙÝ»ñÁ:

Ò¨³Ï³Ý ³Ûë Ù³ïñÇó³Ý Ùß³Ï»Éáõó Ñ»ïá`Çñ³Ï³ÝáõÙ ï»ÕÇáõÝ»óáÝ¹»åù»ñÇ¨»ñ¨áõÛÃÝ»ñÇ ·Ý³Ñ³ïÙ³ÝÑÇÙ³Ý íñ³ ³ÛÝÉóíáõÙ¿ ÏáÝÏñ»ï µáí³Ý¹³ÏáõÃÛ³Ùµ: ²Û¹ ·Ý³Ñ³ï³Ï³ÝÁÏ³ñáÕ¿µ³-ó³Ñ³Ûï»É µáõÝ Ù³ïñÇó³ÛÇ Ï³Ù Ýñ³ ÏÇñ³éÙ³Ý Ã»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ: ²Ûëå»ë, ûñÇÝ³Ï, §Ã³Ûý³Û³Ï³-ÝáõÃÛáõÝÁ¦, Í³ÝáÃáí å³ßïáÝÝ»ñÇ Ýß³Ý³Ï»ÉÁ³ñ-·»É³Ï»ÉáõÝ Ïáãí³Í Ï³ÝáÝÝ»ñÝ áõ ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·Á Ï³ñáÕ»Ý ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý³É, ë³Ï³ÛÝ ·áñÍÝ³Ï³-Ýáñ»Ý³Ýï»ëí»É:

Àëï »ñÏñÝ»ñÇ Ï³ï³ñí³Í Ñ»ï³½áï áõÃÛáõÝ-Ý»ñÁ ¹Çï³ñÏáõÙ »Ý Ý³¨å»ï áõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ï³-Ïáéáõåóçáý é³½Ù³í³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ (»Ã» ³Û¹åÇ-ëÇù Ï³Ý): àñáß¹»åù»ñáõÙ ³ÝóÏ³óíáõÙ »Ý É³óáõ-óÇã áõëáõÙÝ³ëÇñáõÃÛáõÝÝ»ñ ¨ áñáßíáõÙ »Ý ³Û¹é³½Ù³í³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³çáÕáõÃÛ³Ý ·Ý³Ñ³ï-Ù³Ýã³÷³ÝÇßÝ»ñÁ: ²Û¹åÇëÇ Ñ»ï³½áï áõÃÛáõÝÝ»-ñÇ ûµ»Ïï¹³ñÓ³Í ³é³çÇÝ 18 »ñÏñÝ»ñÇ ÁÝ¹Ñ³Ý-ñ³óí³Í ï»ëáõÃÛáõÝÁ å³ñáõÝ³ÏáõÙ ¿ ÏáÝÏñ»ï »ñÏñÝ»ñÇ ûñÇÝ³ÏÝ»ñ ¨ ¹Çï³ñÏáõÙ ¿ Ñ³Ï³Ïáéáõåóçáý Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç ï³ñµ»ñ ï³ññ»ñÇ ÷áË-·áñÍáÕáõÃÛáõÝÁ[11]:

Ð²Î²Îàèàôäòæàü Ð²Ø²Î²ð¶ºðÆ §ø²ðîº¼Üºð¦

ì»ñçÇÝ Å³Ù³Ý³ÏÝ»ñáõÙ ³½·³ÛÇÝ Ñ³Ï³Ïáéáõåóçáý Ñ³Ù³Ï³ñ·»ñÇ û·ï³·áñÍáõÙÁ áñå»ë ³áõ¹Çï Ç¨í»ñ³ÑëÏáÕáõÃÛ³Ý ·áñÍçù, Ýáñ Ù³-Ï³ñ¹³ÏÇ¿µ³ñÓñ³ó»É Ñ³Ï³Ïáéáõåóçáý Ñ³Ù³-Ï³ñ·»ñÇ §ù³ñï»½Ý»ñÇ¦ Ùß³ÏÙ³ÝßÝáñÑÇí[12]: ²Û¹-åÇëÇ ù³ñï»½³·ñÙ³Ý ³é³çÇÝ ûµÛ»Ïï¿¹³ñÓ»É ²íëïñ³ÉÇ³ÛÇ øíÇÝëÉ»Ý¹ Ý³Ñ³Ý·Á: àñå»ë ³Ûë Ý³Ë³·ÍÇ ³é³çÇÝ ûµÛ»Ïï øíÇÝëÉ»Ý¹ÝáÝïñí»É¿ ³ÛÝ å³ï×³éáí, áñ áõÝÇ Ñ³Ï³Ïáéáõåóçáý Ï³½-Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¨ ÙÇçáóÝ»ñÇ µ³í³Ï³Ý³ã³÷ ³ÙµáÕç³Ï³Ý óáõó³Ï: ²Û¹ ÙÇçáóÝ»ñÇó ß³ï»ñÁ Ùß³Ïí»É »Ý Ï³ñ× Å³ÙÏ»ïáõÙ` 1990Ã ëÏë³Í, áñ-å»ë áëïÇÏ³ÝáõÃÛáõÝáõÙ ¨ ù³Õ³ù³Ï³ÝÏÛ³ÝùáõÙ Ëáñ³ñÙ³ïÝ»ñ ·ó³Í ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ³Ëï³ÝÃ³Ý-Ý»ñÇ Ñ³Ù³ÉÇñÑ»ï³½áïáõÃÛ³Ý ³ñ¹ÛáõÝù: ²í»ÉÇÝ Ýáñ³ÙáõÍáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ñ³Ûïí»óÇÝ ÇÝëïÇïáõóÇá-Ý³É ·Çï³ÏóÍ³Í µ³ñ»÷áËáõÙÝ»ñÇ ·áñÍÁÝÃ³óÇ ³ñ¹ÛáõÝùáõÙ, áñáÝù Ý³Ë³Ó»éÝí»óÇÝ ÁÝïñ³Ï³Ý ¨ í³ñã³Ï³Ý µ³ñ»÷áËáõÙÝ»ñÇ Ñ³ñó»ñáí Ñ³ÝÓ-Ý³ÅáÕáíÇßñç³Ý³ÏÝ»ñáõÙ:

øíÇÝëÉ»Ý¹ Ý³Ñ³Ý·Ç ÷áñÓÝ³Ï³Ý Íñ³·ÇñÁ (³ÛÝ Ññ³ï³ñ³Ïí»É¿ §øíÇÝëÉ»Ý¹áõÙ Ñ³Ï³Ïáéáõåóçáý Ñ³Ù³Ï³ñ·»ñÇ ·Ý³Ñ³ïáõÙ¦ ³Ýí³Ý ï³Ï)[13] Ý»ñ³éáõÙ¿ñ:

- *Լսիսական սեմինարի անցկացում հակակոռուպցիոն հիմնական մարմինների հետ:*
- *Հարցաքննություններ և հարցումներ կազմակերպում 24 պետական հիմնարկներում:*
- *Երկրորդ սեմինարի անցկացում պետական մարմինների միջև փոխգործակցության ճնարկման նպատակով:*
- *Թոկուսիտուն նախնական եզրակացությունների ճնարկման նպատակով:*
- *Տեղեկատուի կազմում:*

øíÇÝëÉ»Ý¹Ç ÷áñÓÝ³Ï³Ý Íñ³·ñÇ Ýå³ï³Ï-Ý»ñÝ¿ÇÝ:

- *Տալ Քլիմպլենդ նահանգի հակակոռուպցիոն հանձնաժողովի կարգավիճակ ու խնդիրը:*
- *Բացահայտել Քլիմպլենդի հակակոռուպցիոն հանձնաժողովի սարքերի միջև փոխգործակցությունները:*
- *Մշակել նման հանձնաժողովների կարգավորման և խնդրագրման մեթոդիկան:*
- *Հիմք ստեղծել օրինակելի (էսալոնային) մոդելների մշակման համար:*
- *Սկիզբ դնել Քլիմպլենդում կոռուպցիայի դեմ պայքարի համակարգի ճնարկման համար և նախանշել այն խնդիրների շրջանակը, որոնք, ըստ մասնակիցների, օգտակար է ճնարկել բարեփոխման տեսակետից:*

øíÇÝëÉ»Ý¹Ç Ñ³Ï³Ïáéáõåóçáý Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç Ñ»ï³½áïÙ³Ý Ù»Ãá¹ÇÏ³Ý µ³í³Ï³Ý Ñ³í³ÏÝáï Ý³Ë³·ÇÍ ¿ñ, áñÁ½·³ÉÇ ÙÇçáóÝ»ñ¿ñ å³Ñ³Ýçáõù: ²é³ÝÓÇÝ »ñÏñÝ»ñáõÙ Ï³ï³ñí³Í³í»ÉÇ å³ñ½áõ-Ý³Ï Ñ»ï³½áïáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, áñáÝó íñ³ ¿É ÑÇùÝí³Í ¿ ùíÇÝëÉ»Ý¹Ûï³Ý Ý³Ë³·ÍÇ Ùáï»óáõÙÁ, Ñ³çáÕ ÙÇçáó¹³ñÓ³í Ñ³Ï³Ïáéáõåóçáý ÇÝëïÇïáõïÝ»ñÇ ¨ Ó»éÝ³ñÏáõÙÝ»ñÇ áõÅ»Õ ¨ ÃáõÛÉ ÏáÕÙ»ñÇ ×ßïÙ³Ý Ñ³Ù³ñ ¨ ÑÇÙù Í³é³Û»óÇÝ ³½·³ÛÇÝ Ñ³Ï³Ïáéáõåóçáý Ñ³Ù³Ï³ñ·»ñÇ ù³ñï»½Ý»ñÇ Ï³½Ù³Ý` ³ÛëÇÝùÝ »ñÏñáñ¹ ë»ñÝ¹Ç ³í»ÉÇ µ³ñ¹Ñ»ï³½áïáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Çñ³Ï³Ý³óÙ³Ý Ýå³ï³Ï³Ñ³ñÙ³-ñáõÃÛ³Ý áñáßÙ³Ý Ñ³Ù³ñ:

ÐÔàôØÜºð

1 î»ñÙÇÝÝ ³é³çÇÝ ³Ý·³Ù û·ï³·áñÍí»É ¿ Confronting Corruption: The Elements of a National Integrity System; The TI Source Book 2000 by Jeremy Pope (Transparency International, Berlin 2000) ·ñùÇ ³é³çÇÝ åñ³ÏáõÙ: ²ÙµáÕç³Ï³Ý ï»ùëïÁ ï»ë. http://www.transparency.org/sourcebook/index.html. Ï³ÛùáõÙ:

2 1999 Ã® ³ÝóÏ³óí³Í ëáóÇáÉá·Ç³Ï³Ý Ñ»ï³½áïáõÃÛáõÝÁ óáõÛó ïí»ó, áñ Ñ³ñóÙ³ÝÁ Ù³ëÝ³Ïó³Í µÇ½Ý»ëÙ»ÝÝ»ñÇ 73.8 ïáÏáëÁ Ñ³Ù³ñáõÙ ¿, áñ Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³ÛÙ³ñÇ Ï³å³Ïóáõ-ÃÛ³Ùµ ³Ù»Ý³Ù»Í ·áí³ë³ÝùÇÝ ³ñÅ³ÝÇ »Ý ¼ÈØÝ»ñÁ: êáóÇ³É³Ï³Ý ³ÛÉ ËÙµ»ñÇ Ý»ñÏ³Ù³-óáõóÇáÝ»ñÁ ÝáõÛÝå»ë ³é³çÇÝ ï»ÕÁ ïí»óÇÝ ¼ÈØÝ»ñÇÝ:

3 Anti-Corruption Plan for Transition Economies: http://www.oecd.org/dataoecd/48/57/1960725.pdf

4 Îáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù ·ÉáµÉ å³ÛÙ³ñÇ Íñ³·ÇñÁ Ý³Ë³Ó»éÝí»É ¿ Ø²ÎÇ ÂÙñ³ÙÇçáóÝ»ñÇ ¨ Ñ³Ý-ó³·áñÍáõÃÛ³Ý Ñ³ñó»ñáí í³ñãáõÃÛ³Ý ÏáÔÙÇó 1999 Ã®` Ð³Ýó³·áñÍáõÃÛ³Ý ¨ ³ñ¹³ñ³¹³ïáõ-ÃÛ³Ý áÉáñïáõÙ ÙÇçï³ñ³Í³ßñç³Ý³ÛÇÝ Ñ»ï³-½áïáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÇÝëïÇïáõïÇ Ñ»ï Ñ³Ù³ï»Õ: Ìñ³·ñÇ Ýå³ï³ÏÝ ¿ ³ç³Ïó»É Ø²ÎÇ ³Ý¹³Ù »ñÏñÝ»ñÇ ç³Ýù»ñÇÝ ÏáéáåóÇ³ÛÇ ¹»Ù å³ÛÙ³-ñÇ ¨ Ï³ÝË³ñ·»ÉÙ³Ý áõÕÕáõÃÛ³Ùµ: ¸ñ³ ÙÇçáó-Ý»ñÇó Ù»ÏÝ ¿ Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ ß³Ñ³¹Çï³Ï³Ý Ýå³ï³ÏÝ»ñáí ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý ã³ñ³ß³ÑÙ³Ý éÇëï»ñÇ áõÅ»Ó³óáõÙÁ: §Îáéáõåóç³ÛÇ ¹ñë¨á-ñáõÙÝ»ñÁ å»ï³Ï³Ý ïÛ³ÝùáõÙ ¨ ¹ñ³ ¹»Ù å³Û-ùñÇ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï ÙÇçáóÝ»ñÇ µ³ó³Ï³Ûáõ-ÃÛáõÝÁ »ñÏ³ñ³Å³ÙÏ»ï µ³ó³ë³Ï³Ý ³½¹»-óáõÃÛáõÝ ¿ ·áñÍáõÙ ½³ñ·³óÙ³Ý Ýå³ï³ïÝ»ñÇ íñ³¦, ÁÝ¹·Í»É ¿ Ø²ÎÇ í³ñãáõÃÛ³Ý ·áñÍ³¹Çñ ïÝûñ»Ý ²Ýïáý Çá Ø³ñÇ³ Îáëï³Ý Çñ »ÉáõÛ-ÃáõÙ, áñáí Ñ³Ý¹»ë »Ï³í 2003 Ã® ÑáõÝÇëÇ 12-ÇÝ ´ñÛáõë»ÉáõÙ Ï³Û³ó³Í` ÐáõÝ·³ñÇ³ÛÇ Ñ³ë³ñ³-Ï³Ï³Ý ïÛ³ÝùáõÙ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ¹»Ù å³ÛÙ³ñÇÝ ÝíÇñí³Í ³½·³ÛÇÝ ïáÝý»ñ³ÝëáõÙ:

5 European Commission Strategy Paper and Report 2003: http://www.fifoost.org/EU/strategy_en_2002/node7.php

6 Æëå³Ý³Ï³Ý Ùá¹»ÉÝ ³é³ç³ñÏí»É ¿ Ý³¨ êÉáí³ÏÇ³ÛÇ Ñ³Ù³ñ: î»ë. http://www.vlada.gov.sk/bojprotikorupcii/twining_eng/anticorruption_prosecution_spanish_slovakia.doc

7 Ø²ÎÇ Ñ³Ï³ïáéáõåóÇáÝ ·áñÍÇùÝ»ñÇ ó³ÝÏÁ ((The UN Anti-Corruption Toolkit) å³ñáõÝ³ïáõÙ ¿ ³½·³ÛÇÝ Ñ³Ï³ïáéáõåóÇáÝ ë»ÙÇÝ³ñÇ Ï³½Ù³-Ï»ñåÙ³Ý ¨ ³ÝóÏ³óÙ³Ý ÑÝ³ñ³íáñ ·áñÍÁÝ-Ã³óÇ Ù³Ýñ³Ù³ëÝ ÝÏ³ñ³·ñáõÃÛáõÝ: î»ë® http://www.unodc.org/unodc/corruption_toolkit.html:

8 Úáõñ³ù³ÝãÛáõñ ³ßË³ï³Ýù³ÛÇÝ ËáõÙµ å»ïù¿ Ï³½Ùí³Í ÉÇÝÇ 15-Çó áã ³í»ÉÇ Ù³ëÝ³ÏÇóÝ»-ñÇó, ÇëÏ ËÙµ»ñÇ Ý³Ë³·³ÑÝ»ñÁ ÛáõÑ³ù³Ýã-ÛáõÑ ³Ý¹³ÙÇÝ å»ïù¿ ÁÝÓ»é»Ý ³½³ï ³ñï³-Ñ³Ûï í»ÉáõÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ: Üñ³Ýù å»ïù¿ Ñ»ï¨»Ý Ý³¨, áñ Ù³ëÝ³ÏÇóÝ»ñÇó áã áù ãÙ»-Ý³ßÝáñÑÇ µ³Ý³í»×Á:

9 Îáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³ÛÙ³ñÇ Ñ³Ûï³ñ³ñáõÃÛáõÝ-Ý»ñÇ ûñÇÝ³ÏÝ»ñ ï»ë® ä³åáõ³Üáñ ¶íÇÝ»³` peb.anu.edu.au/pdf/PEB18-1larmour-policy.pdf; ÐáÝ¹áõñ³ë` http://216.239.39.104/search?q=cache:cqm0MxiPuzlJ:www.wri.org/wri/governance/pdf/ncsds-fed/honduraspledge-eng.pdf+Honduras,+%22integrity+pledge%22&hl=en&ie=UTF-8:

10 Transparency International National Integrity Systems Country Reports: http://www.transparency.org/activities/nat_integ_systems/country_studies.html

11 î»ëáõÃÛ³Ý ³ÙµáÕç³Ï³Ý ï»ùëïÁ ï»ë http://www.transparency.org/activities/nat_integ_systems/nis_index.html Ï³ÛùáõÙ: Ð»ï³½áïáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ß³ñùÁ ß³ñáõÝ³ÏáõÙ ¿ Teesside, School, University of Teesside, United Kingdom-Ç åñáý»ëáñ ²É³Ý ¸áÛ·Ç ¨ êïï»ý³ÝÇ Ø³Ï³ÛáñÇ ·ÉË³íáñáõÃÛ³Ùµ®:

12 àñå»ë ·áñÍÁÝÏ»ñÝ»ñ ³Ûë Ý³Ë³·ÍáõÙ Ñ³Ý¹»ë »Ý »Ï»É TIRI (Ï³é³í³ñáõÙ-Ñ³ë³Ý»ÉÇáõÃÛáõÝ-áõëáõóáõÙ ó³ÝóÁ) (www.tiri.org) ¨ the Key Centre for Ethics, Law, Justice and Governance at Griffith University, Brisbane, Australia (http://www.gu.edu.au/centre/kceljag/), Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÁ:

13 ´áõÝ Ñ»ï³½áïáõÃÛáõÝÁ ¨ Ýñ³ ÑÇÙ³Ý íñ³ Ï³½Ùí³Í ï»Õ»Ï³ïáõÝ Ñ³ë³Ý»ÉÇ »Ý http://www.gu.edu.au/centre/kceljag/ Ï³ÛùáõÙ

ANTI
ANTI

àñù³Ýáñ, Ïáéáõåóçáý»ñÝ»ñÇ ·áñÍáÕáõÃÛáõÝ-Ý»ñÁ ¹³éÝáõÙ »Ý ß³ï ³í»ÉÇ Ï³ï³ñ»É³ ·áñÍí³Í` Ïáéáõåóç³ÛÇ µ³ñ¹ ¹»åù»ñÇ Ñ³Ûï Ý³µ»ñÙ³Ý ¨ ¹ñ³Ù³ëÝ³ ÏçóÝ»ñçÝ å³ï³ëË³Ý³ï íáõÃÛ³Ý»Ý-Ã³ñÏ»Éáõ ëáíáñ³Ï³Ý Çñ³í³å³Ñ Ù³ñÙçÝÝ»ñÇ Ï³ñáÕáõÃÛáõÝÁ Ýí³½áõÙ ¿: ¶áñÍÁ ³í»ÉÇ ¿µ³ñ¹³-ÝáõÙ, »Ã» Ïáéáõåóç³ÝÉ³ÛÝáñ»Ý ï³ñ³Íí³Í¿, ÇëÏ ÏáéáõÙå³ói³Í å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓÇÝù ³ßË³-ïáõÙ »Ý Ñ»Ýó Çñ³í³å³Ñ Ù³ñÙçÝÝ»ñÇ Ñ³Ù³Ï³ñ-·áõÙ:

Ì»ñçÇÝ ï³ñÇÝ»ñÇÝ Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ó·ï»É»Ý Ñ³ëÝ»É Ýñ³Ý, áñå»ë½Ç Ñ³Ï³Ïáéáõåóç-áÝ ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛ³Ý ëï»ÕÍÙ³Ý ×³Ý³å³ñÑáí ³é³í»É ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï ¹³ñÓÝ»Ý Ïáéáõåóç³ÛÇ Ï³ÝËÙ³ÝáõÕÕáõÃÛ³Ùµ ï³ñíáÕç³Ýù»ñÁ¹:

Î²ðà±Ô ºÜ²ð¸ÚàøÐ²Î²Îàèàôäòæàü Ð²ÜÒÜ²ÄàÔàìÜºðÀ ÈÆÜºÈ²ð¸ÚàôÜ²ìºî

²í³Ý¹³Ï³ÝÑ³Ï³Ïáéáõåóçáý ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛ³Ý ûñÇÝ³Ï¿ Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ ÐáÝÏáÝ·Ç ³ÝÏ³Ë Ñ³Ï³Ïáéáõåóçáý Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÁ (ICAC)²: ²Ûï Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÁ, ëï»ÕÍí»Éáí ³ÝÏ³Ë Ñ³Ï³Ïáéáõåóçáý Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÇ Ù³ëçÝ 1974 Ãí³Ï³ÝÇ áñáßÙ³Ý Ñ³Ù³Ó³ÛÝ³, ½µ³ÕíáõÙ ¿ áã ÙÇ³ÛÝ Ñ»ï³ùÝÝáõÃÛ³Ùµ (µ³Ûó áã å³ï³ëË³Ý³ï íáõÃÛ³Ý »ÝÃ³ñÏ»Éáí), Ï³åí³Í Ïáéáõåóç³ÛÇ Ñ»ï, ³ÛÉ¨ ³ÝóÏ³óÝáõÙ ¿ Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý Çñ³½»ÏÙ³Ý ³ñß³íÝ»ñ ¨ Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ï»ë³ÝÏÛáõÝÇó, Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¹»å³ñï³Ù»Ýï Ý»ñáõÙ ¨ ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ Ï³é³í³ñÙ³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç ³áõ¹Çï: ²Ûï Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÁ Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ ¿ Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ Ñ³Ù»Ù³ï³µ³ñ Ñ³çáÕ ë³Ï³í³ÃÇí ûñÇÝ³ÏÝ»ñÇó Ù»ÏÝ ³ÙµáÕç ³ßË³ñÑáõÙ: ²ÛÝ ëï»ÕÍí»É ¿ Ïáéáõåóç³ÛÇ Ñ³Ù³Ï³ñ·³ÛÇÝ É³ÛÝ Í³í³ÉÙ³Ý å³ÛÙ³ÝÝ»ñáõÙ, ÇÝãÁ ÝÏ³ï»ÉÇ ¿ Ù»ñí»µ-Ï³ÛùáõÙ ï»Õ³¹ñí³Í ·ñ³ýÇÏÇ íñ³⁴: Ð³ÝÓÝ³ÅáÕáíÇ ëï»ÕÍÙ³Ý å³ÑÇó å³ßïå³ÝíáõÙ ¿ñ Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ ³ÛÝ Ùáï»óáõÙÁ, Ñ³-Ù³Ó³ÛÝ áñÇ³Ûï å³Ûù³ñÁ Çñ Ù»ç Ý»ñ³éáõÙ ¿»ñ»ù ÑÇÙÝ³Ï³Ý µ³Õ³¹ñÇãÝ»ñ, åñáýÇÉ³Ïï ÇÏ³, Ñ»-ï³ùÝÝáõÃÛáõÝ ¨ Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý Çñ³½»ÏáõÙ⁵: Ð³ÝÓÝ³ÅáÕáíÇÝ ë³ï³ñáõÙ ¿ Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛáõÝÁ, ÇëÏ ÐáÝÏáÝ·Á ¹³ñÓ³í ³ßË³ñÑÇ ³é³í»É ùÇã Ïáéáõåóç³ÛÇ Ù»ÏÝ»ñÇó Ù»ÏÁ:

Ð³ë³ñ³Ï³Ï³Ý Ï³ñÍÇùÇ Ñ³ñóáõÙÝ»ñÁ, áñáÝù³ÝóÏ³ói»É»Ý í»ñçÇÝ ï³ñÇÝ»ñÇÝ ÐáÝÏáÝ-·áõÙ, Ñ³ë³ï³ïáõÙ »Ý, áñ Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÇ Ñ³Ý¹»å íë³ï³ÑáõÃÛ³Ý í³ñÏ³ÝÇßÁ Ï³½ÙáõÙ ¿ 98-99%, ÇÝãÁ ½·³ÉÇáñ»Ý µ³ñÓñ ¿ Ï³é³í³ñ³Ï³Ý ³ÛÉ ·»ñ³-ï»ëáõÃÛáõÝÝ»ñÇ íë³ï³ÑáõÃÛ³Ý Ù³Ï³ñ¹³ÏÇó: Ð³½Çí Ã» ÑÝ³ñ³íáñ ÉÇÝÇ Ñ³ëÝ»É Ñ³ë³ñ³Ïáõ-ÃÛ³Ý ÏáõÙÇó ³í»ÉÇ Ù»Í ûÅ³Ý¹³ÏáõÃÛ³Ý ¨ ³Ûï ûÅ³Ý¹³ÏáõÃÛáõÝÁ` ÇñÑ»ñÃÇÝÑ³çáÕ ³ßË³ï³ÝùÇ ËÃ³ÝÇãÇ ¹»ñ¿Ë³ÕáõÙ: ÐáÝÏáÝ·ÇÑ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÇ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý ÑÇÙùáõÙ ÁÝÏ³Í »Ý Ñ»ï¨Û³É ëï½µáõÝùÝ»ñÁ.

- *Կոռուպցիան տեղ է գտնում, երբ անձը օգտագործում է իր լիազորությունները՝ ուրիշ մարդկանց հաշվին անշնչական շահ ձեռք բերելու համար:*
- *Կոռուպցիան ծնում է անարդարություն, իսկ առավել մեծ աղաղակող դեպքերում դիսկի է ենթարկում մարդկանց կյանքը և նրանց գույքը:*
- *Կաշառակերության կանխման մասին որոշման նպատակը[6], որն իրականացնում է անկախ հակակոռուպցիոն հանձնաժողովը (ԱՀՀ)՝ հասարակություն է տարարության պահպանումն է:*
- *Օրենքը պաշտպանում է հնարավորությունների և գործունեության շահերը և նախատեսում է պատիժ՝ անկողմնակալ և կոռումպացված աշխատակիցների համար:*

Î³é³í³ñ³Ï³Ý ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇ ·áñÍáõÝ»áõÃÛáõÝÁ Ï³ñ·³íáñíáõÙ¿ Ï³ß³é³Ï»ñáõÃÛ³Ý Ï³ÝËÙ³Ý Ù³ëÇÝ áñáßÙ³Ý 3, 4 ¨ 10 µ³ÅÇÝÝ»ñáõÙ, ÇëÏ å»ï³Ï³ÝÑÇÙÝ³ñÏÝ»ñÇ ³ßË³ï³ÏÇóÝ»ñÁ (ï»ËÝÇÏ³Ï³Ý ³éáõÙáí Ýñ³Ýù Ï³ñáÕ »Ý ¨ ãÉÇÝ»É §Ï³-é³í³ñ³Ï³Ý ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñ¦) ÁÝÏÝáõÙ »Ý 4-ñ¹ µ³ÅÝÇ ·áñÍáõÃÛáõÝ ï³Ï⁷: 3-ñ¹ µ³ÅÇÝÁ áõÕÕí³Í¿ å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÝ»ñÇ ßñç³ÝáõÙ ³ÝÏ³ß³éáõ-ÃÛ³Ý µ³ñÓñ Ù³Ï³ñ¹³ÏÇ ³Ùñ³åÝ¹Ù³ÝÁ` Ñ»ï¨Û³É ×³Ý³å³ñÑáí.

- *Պետական ծառայողների հնչ-որ առավելությունների հասնելու հնարավորությունների սահմանափակում կամ դրանք կիրառել առանց կառավարության ղեկավարի ընդհանուր կամ հատուկ թույլտվության:*
- *Հրաժարվել կոռուպցիայի ակտերի կատարման վերաբերյալ ապացույցներ պահանջելուց:*

4-ñ¹ µ³ÅÇÝÁ í»ñ³µ»ñáõÙ ¿ å»ï³Ï³Ý å³ßïáÝ³Ï³Ý ³ÝÓ³Ýó ßñç³ÝáõÙ Ïáéáõåóç³ÛÇÝ: î íÛ³É µ³ÅÝÇÝÑ³Ù³å³ï³ëË³Ý.

- *Պետական ծառայողի կողմից հնչ-որ արտոնություններ ընդունումը կամ դրանց նկատմամբ պահանջը, որոնք առաջարկվում են որպես իրախուսման միջոցներ կամ շնորհակալություն՝ կապված նրանց պաշտոնական պարտականությունների կատարման հետ, համարվում է խախտում:*
- *Յանկացած անձ, որը առաջարկում է (շնորհող անձը) այդպիսի արտոնություններ, նույնպես կատարում է իրավախախտում:*

10-ñ¹ µ³ÅÇÝÁ í»ñ³µ»ñáõÙ ¿ ËÇëï ÏáéáõÙå³ói³Í å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÝ»ñÇÝ ¨ Ý³Ë³ï»-ëáõÙ ¿ å³ï³ëË³Ý³ïáõÃÛ³Ý »ÝÃ³ñÏ»É Ýñ³Ýó,

áíù»ñÏ³ß³éù»ÝëÏ³ÝáõÙáñáß³ÏÇÅ³Ù³Ý³Ï³-Ñ³ïí³ÍáõÙ, ³Ý·³Ù»Ã» ·áõÙùÁ, áñÇÝ Ýñ³Ýù ïÇ-ñ³å»ïáõÙ»Ý, ãÇÏ³ñ»ÉÇ¹³ë»ÉÏáéáõåóÇ³ÛÇ ÇÝã-áñ ÏáÝÏñ»ï¹»åùÇ: ²Û¹ µ³ÅÇÝÁ Ý³Ë³ï»ëáõÙ ¿, áñ ³ñÅ³Ý³Ñ³í³ï µ³ó³ïñáõÃÛ³Ý µ³ó³Ï³Ûáõ-ÃÛ³Ý¹»åùáõÙ å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÇÑ³Ù³ñË³Ë-ïáõÙ¿Ñ³Ù³ñíáõÙ Ýñ³ å³ßïáÝ³Ï³Ý ³ßË³ï³-í³ñÓÇÝ ³ÝÑ³Ù³ã³÷ Ï»Ýë³Ù³Ï³ñ¹³ÏÇ ¨ µ³-ñÇùÝ»ñÇ ³éÏ³ÛáõÃÛáõÝÁ Ï³Ù áõÝ»óí³ÍùÇ ÝÏ³ï-Ù³ÙµÑëÏáÕáõÃÛ³Ý ïÇñ³å»ïáõÙÁ:

ÐáÝÏáÝ·Û³Ý Ùá¹»ÉÁ ²ÐÐ-Ç ÃáõÛÉ ãÇ ï³ÉÇë ·áñÍÑ³ñáõó»É`ëáíáñ³Ï³ÝÇñ³í³å³ÑÍ³é³ÛáõÃÛáõÝÁ ÃáÕÝ»Éáí áñáß»Éáõ`Ñ³Ý¹Çë³Ýá±õÙ¿³ñ¹Ûáù ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ ÷³ëï Á ÑÇÙù`¹³ï³Ï³ÝÑ»ï³å Ý¹-Ù³ÝÑ³Ù³ñ:

ÈÇ³½áñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³Û¹åÇëÇ ï³ñ³Ýç³ïáõ-ÙÁ ³ÛÝ µ³ÝÇ »ñ³ßËÇùÝ ¿, áñ áã ÙÇ ·áñÍ ëáëÏ ÙÇùÇ³ÛÝ ²ÐÐ-Ç áñáßÙ³ÝÑÇÙ³Ý íñ³ ¹³ï³ñ³ÝãÇ Ñ³ëÝÇ:

ÐáÝÏáÝ·Û³Ý Ùá¹»ÉÁ ³å³óáõó»É¿Çñ³ñ¹ÛáõÝ³í»ïáõÃÛáõÝÁ áã ÙÇ³ÛÝ ³ÛÝ å³ï×³éáí, áñ Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÝ áõÝÇ áñ³Ï³íáñí³Í ³ÝÓÝ³Ï³½Ù ¨ í×é³Ï³ÝáõÃÛáõÝ ÏÇñ³é»ÉáõÉ³í ûñ»Ýë¹ñáõÃÛáõ-ÝÁ, áñÁ ³å³ÑáíáõÙ¿Ýñ³ ³ßË³ï³ÝùÇ å³ÛÙ³Ý-Ý»ñÁ: ²í»ÉÇ ßáõï¹³ï»ÕÇ¿áõÝ»ÝáõÙ, áñáíÑ»ï¨ åñáýÇÉ³ÏïÇÏ³ÛÇ ¨ å³ï³ëË³Ý³ïáõÃÛ³Ý Ý»ñ·ñ³í»Éáõ Ñ³Û»ó³Ï³ñ·»ñÁ Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÇ ·áñÍ³éáõÛÃÝ»ñÝ »Ý: äñáýÇÉ³ÏïÇÏ³Ý (ÇÝãå»ë Ý³¨ Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý Çñ³½»ÏáõÙÁ, áñÝ Çñ³Ï³-Ý³óÝáõÙ¿ ¹ñ³Ý ½áõ·³Ñ»é) ÐáÝÏáÝ·Û³Ý Ùá¹»ÉÇ ßñç³Ý³ÏÝ»ñáõÙ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý ÑÇÙÝ³Ï³Ý Ó¨Ý¨ ³Û¹åÇëÇ ³ßË³ï³ÝùáõÙ Ñ³×³Ë û·ï³ ·áñÍíáõÙ¿ Çñ³í³ÏÇñ³é áÉáñïÇ ùÝÝÇãÝ»ñÇ ïñ³Ù³¹ñ³Í ï»Õ»Ï³ïáõÃÛáõÝÁ: ¸³ ÃáõÛÉ¿ïí»É Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÇÝ ÙÇ³Ï»É ê³½Ù³í³ñáõÃÛ³Ý Ñëï³Ï¨ Ñ³Ù³-Ï³ñ·í³Í Ñ³Ù³ÉÇñ, áñÇ ÏÇñ³éÙ³Ý³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÁ Ñ³ñáõóáõÙ »Ý ß³ï»ñÇ Ý³Ë³ÝÓÁ: Üñ³Ýù, áíù»ñ ÷áñÓ»É»Ý Ùá¹»ÉÝ ÁÝ¹ûñÇÝ³Ï»É, ß³ï Ñ³×³Ë ³Ý-Ñ³çáÕáõÃÛ³Ý »Ý Ù³ïÝí»É, ù³ÝÇ áñ Ýñ³Ýó Ùáï µ³ó³Ï³Û»É»Ý ÇÝãå»ëÑëï³Ï Ùáï»óáõÙÝ»ñÁ, ³ÛÝ-å»ë ¿É ³ÛÝ é»ëáõñëÝ»ñÁ, áñáÝù ³ÝÑñ³Å»ßï »Ý ¹ñ³ Çñ³óÙ³ÝÑ³Ù³ñ:

ì»ñçÇÝ Å³Ù³Ý³ÏÝ»ñáõÙ ³Û¹åÇëÇ ³ßË³-ï³Ýù ëÏëí»É¿´áïëí³Ý³ÛáõÙ ¨ Ø³É³íÇ³ÛáõÙ ¨ Ý³ËÝ³Ï³Ý ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÁ Ñáõë³¹ñáÕ »Ý: ²íëï-ñ³ÉÇ³ÛáõÙ ³ÝÏ³Ë Ñ³Ï³Ïáéáõåóçáý Ñ³ÝÓÝ³Å-ÕáíÁ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï ³ßË³ïáõÙ¿ÜáñÐ³ñ³í³ÛÇÝ àõ¿ÉëáõÙ, ÇëÏ¹ñ³ í»µ-Ï³ÛùÁ Ïáéáõåóçáý³ÛÇ Ï³ÝË-Ù³Ý ¨ Ñ»ï³ùÝÝáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ ï»Õ»Ï³ïáõÃÛ³Ý »½³ÏÇé»ëáõñëÝ»ñÇó¿[8]:

ØÛáõë Ï³ñ¨áñ µÝáõÃ³·ñáõÙÝ ³ÛÝ¿, áñ Çëï½µ³Ý» ÐáÝÏáÝ·Ááõý»ó»É¿³ÝÏ³ß³é¹³ï³Ï³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·, áñÁ Ï³ñáÕ³ÝáõÙ¿ñ ·áñÍ»ñÁ ùÝÝ»É å³ïß³× Ù³Ï³ñ¹³Ïáí: Æñ³í³Ï³Ý å»ïáõÃÛ³Ý µ³ó³Ï³ÛáõÃÛ³Ý å³ÛÙ³ÝÝ»ñáõÙ ³Ûë ÷áñÓÁ, Ñ³í³-Ý³µ³ñ, ÙÇ³Ý·³Ù³ÛÝ ³ÛÉ ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÇ ÏÑ³Ý·»ó-Ý»ñ: Üß³Ý³ÏáõÙ¿, ³ÛÝ »ñÏÇñÁ, áñÁ Ùï³¹ñáõÃÛáõÝ áõÝÇß³ñÅí»ÉáõÐáÝÏáÝ·Ç×³Ý³å³ñÑáí, ÝáõÛÝå»ë å»ïù¿Ñ³ïáõÏáõß³¹ñáõÃÛáõÝ¹³ñÓÝÇ¹³ï³Ï³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñáõÙ ³½ÝíáõÃÛ³Ý ³å³ÑáíÙ³Ý íñ³:

ºÃ» ¹³ï³Ï³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·Á Ï³ëÏ³ÍÇ ï³Ï¿`ÇëÏ½µ³Ý» ÑÇÙÝ³Ï³Ý ß»ßïÁ å»ïù¿¹Ý»ÉÑ³ÝÓ-Ý³ÅáÕáíÇ ³ßË³ï³ÝùÇ ³ÛÝåÇëÇ ³ëå»ÏïÝ»ñÇ íñ³, ÇÝãåÇëÇù»Ý` åñáýÇÉ³ÏïÇÏ³Ý¨ Çñ³½»ïáõ-ÙÁ, ³ÛÉáã Ã» å³ï³ëË³Ý³ïáõÃÛ³Ý »ÝÃ³ñÏ»ÉÁ:

ê³Ï³ÛÝ, ù³ÝÇ áñ å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý ³ßË³ï³ÝùÇó ³½³ïí»É í³ñã³Ï³Ý Ï³ñ·áí, ³é³Ýó·áñÍÁ¹³ï³ñ³ÝáõÙùÝÝ»Éáõ, ÇëÏ Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý Õ»Ï³í³ñÁ ëáíáñ³µ³ñ Çñ³-íáõÝùáõÝÇ ³½³ï»ÉáõÝ³Ë³ñ³ñÝ»ñÇÝ, ·áñÍ³Ï³-ÉáõÃÛáõÝÁ Ï³ñáÕ¿Çñ¿³Ï³Ý³í³Ý¹ÁÝ»ñ¹Ý»É:

Ð³ïáõÏ §Ñ³Ï³ÏáéáõåóçáÝ ¹³ï³ñ³ÝÝ»-ñÇ¦ Ï³Ù §³ÝÏ³ÝË³Ï³É¹³ï³ñ³ÝÝ»ñÇ¦ ëï»Õ-ÍáõÙÁ Çñ³¹³ñÓáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ½³ñ·³óÙ³Ý ÙÛáõë ÑÝ³ñ³íáñ ï³ñµ»ñ³ÏÝ¿:

²ÝÑñ³Å»ßï¿µÍ³ËÝ¹ñáñ»ÝÁÝïñ»É³Û¹åÇëÇ ¹³ï³ñ³ÝÝ»ñÇ¹³ï³íáñÝ»ñÇÝ¨ ûÅ³Ý¹³Ï³ÝÓ-Ý³Ï³½ÙÁ:

²ÛÉÙá¹»ÉÇÑ³Ù³Ó³ÛÝÑ³Ï³Ïáéáõåóçáý ·áñ-Í³Ï³ÉáõÃÛ³Ý ÉÇ³½áñáõÃÛáõÝÝ»ñÝ Çñ íñ³¿í»ñó-ÝáõÙ ûÙµáõ¹ëÙ»ÝÇ ·»ñ³ï»ëááõÃÛáõÝÁ: ²Û¹¹»åùáõÙ ûÙµáõ¹ëÙ»ÝÁ ·áñÍÑ³ñáõó»ÉáõÇñ³íáõÝù áõÝÇ: ²Û¹-åÇëÇ ï³ñµ»ñ³Ï, áñáß³ÏÇ Ñ³çáÕáõÃÛáõÝÝ»ñáí, ÏÇñ³éí»É¿ÙÇß³ñù»ñÏñÝ»ñáõÙ, ³Û¹ÃíáõÙ üÇÉÇ-åÇÝÝ»ñáõÙ[9]:

ØÛáõë í»ñÉáõÍ³µ³ÝÝ»ñÁ Ñ³Ù³ñáõÙ »Ý, áñ ³ÝÑñ³Å»ßï¿Ñëï³Ï ë³ÑÙ³Ý³½³ï»É»ÏïáõÃ·áñ-Í³éáõÛÃÝ»ñÁ`ûÙµáõ¹ëÙ»ÝÇ·»ñ³ï»ëáõÃÛáõÝÁ Í³-é³ÛáõÙ¿í³ñã³Ï³Ýµ³ñ»ËÕ×áõÃÛ³Ý³å³ÑáíÙ³-ÝÁ, ÇëÏ¹ñ³Ý³í»ÉÇ³ñ³·Ï³ñ»ÉÇ¿Ñ³ëÝ»É, »Ã» ß³Ñ»ë µÛáõñáÏñ³ïÇ³ÛÇ íëï³ÑáõÃÛáõÝÁ: (ÀÝ¹ áñáõÙ, Ð³ñ³í³ÛÇÝ ²ýñÇÏ³ÛÇ ÷áñÓÁ óáõÛó¿ï³-ÉÇë, áñ ëáíáñ³Ï³Ý ûÙµáõ¹ëÙ»ÝÁ Ï³ñáÕ¿Çñ ³í³Ý¹ÝáõÝ»Ý³É ÏáéáõåóÇ³ÛÇ½ëåÙ³Ý·áñÍáõÙ[10]: ¶áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝÁ Ï³ÙÑ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÁ, ÝáõÛÝå»ë áõÝ»Ý³ÉáíÇñ³í³ÏÇñ³éÉÇ³½áñáõÃÛáõÝÝ»ñ, ³í»ÉÇ ßáõï í³Ë Ï³é³ç³óÝÇ, ù³Ý Ã» íëï³ÑáõÃÛáõÝ: 2000 Ãí³Ï³ÝÇÝ, Ó·ï»ÉáíáõÅ»Ó³óÝ»É Ïáéáõåóç³-ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÁ, ÉÇï í³Ï³Ý ë»ÛÙÁ (å³éÉ³Ù»Ýï) ÁÝ¹áõÝ»ó Ñ»ï³ùÝÝáõÃÛ³Ý Ñ³ïáõÏ Í³é³ÛáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ ûñ»ÝùÁ (ÐÐÌ) ¨ í»ñ³Ï³½Ù³íáñ»ó ³ÛÝ Ù³ñÙÇÝÁ, áñÁ Ý³ËÏÇÝáõÙ Ñ³ßí»ïáõ¿ñ Ï³é³í³-ñáõÃÛ³ÝÁ: ¶áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝÁ Ñ³ßí»ïáõ¿Ý³Ë³-·³ÑÇÝ¨ å³éÉ³Ù»ÝïÇÝ:

ÈÇïí³Ï³Ý ûñ»ÝùÁ Ý³Ë³ï»ëáõÙ¿ ÐÐÌ-Ç ³ÝÏ³ËáõÃÛáõÝÁ áñå»ë ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝ, ³Û¹ÃíáõÙ Ñ»ï³ùÝÝáõÃÛ³Ý Ï³ï³ñÙ³Ý ·áñÍáõÙ: ÐÐÌ-Ç ÑÇÙ³ÝÏ³Ý ·áñÍ³éáõÛÃÝ»ñÝ »Ý.

- հանցագործությունների բացահայտման և կանխման ուղղությամբ օպերատիվ գործունեությունը` այդ թվում կոռուպցիայի փաստերով,
- գործի հանգամանքների ուսումնասիրումը և նախնական քննությունը,
- կոռուպցիայի և դրա հետ կապված հասարակական ու տնտեսական երևույթների մասին տեղեկությունների հավաքումը, պահպանումը, վերլուծությունը և ընդհանրացումը,
- կոռուպցիայի կանխման ուղղությամբ միջոցառումների նախապատրաստումը և իրականացումը,
- ծառայության աշխատանքների արդյունքների մասին հանրապետության նախագահի և սեյմի համար զեկույցների նախապատրաստումը,
- հակակոռուպցիոն գործունեության արդյունավետության բարձրացման ուղղությամբ առաջարկությունների ներկայացումը:

²Ûë ·áñÍ³éáõÃÛÝ»ñÇó áñáßÝ»ñÇ Ï³ï³ñÙ³Ý ¹»åùáõÙ ÐÐ Ì-Ç ³ßË³ï³ÏÇóÝ»ñÝ Çñ³íáõÝù áõÝ»Ý, ùñ»³Ï³Ý ¹³ï³í³ñáõÃÛ³Ý ûñ»Ýë·ñùÇ ¨ §úå»ñ³ïÇí ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ¦ ûñ»ÝùÇ Ñ³Ù³Ó³ÛÝ, ³ÝóÏ³óÝ»É ûå»ñ³ïÇí ÙÇçáó³éáõÙÝ»ñ:

ÆÜâà±ô àðàÞ Ð²Î²ÎàèàôäòÆàÜ ¶àðÌ²Î²ÈàôÂÚàôÜÜºð ²ÜÐ²æàÔàôÂÚ²Ü ºÜ Ø²îÜìàôØ, ÆêÎ ØÚàôêÜºðÀ Ð²êÜàôØ ºÜ Ð²æàÔàôÂÚ²Ü

Î³ñ¨áñ ¿ Ý³¨ Ñ³ëÏ³Ý³É Ñ³Ï³Ïáéáõåóáõå»ó ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³ÝÑ³çáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ å³ï×³éÝ»ñÁ ¨ ÷áñÓ»É ËáõÛë ï³É ¹ñ³ÝóÇó: ²Û¹ åÇëÇ å³ï×³éÝ»ñÇ ß³ñùáõÙ ³ÝÑñ³Å»ßï ¿ Ãí³ñÏ»É.

- Քաղաքական կամքի բացակայությունը – Ղեկավարները գլխավորապես առաջնորդվում են գույքային շահերով և նմանատիպ այլ գործոններով:
- Ռեսուրսների սղությունը - Գոյություն ունի վարչակազմի ֆինանսական օգուտների «մաքրության» և այն փաստի չընդունում, որ գործակալության արդյունավետ աշխատանքի համար անհրաժեշտ է համապատասխան ֆինանսավորում:
- Քաղաքական միջամտություն – Գործակալությանը չեն թույլատրում աշխատանքը կատարել անկախ, հատկապես երբ դա վերաբերում է բարձր և բարձրագույն մակարդակի չինովնիկներին:
- Հետևանքների ահը - Իրերը իրենց անուններով կոչելու ոչ բավարար հակվածությունը և պատրաստվածությունը հանգեցնում է գործակալությունների անկախության և/կամ ռեսուրսների կորստին:
- Ոչ իրատեսական սպասումներ – Համակարգային կոռուպցիայի դեմ պայքարը երկարաժամկետ միջոցառում է:
- Չափից մեծ հույսեր իրավակիրառման հանդեպ – Բարենպաստ պայմաններ չեն ստեղծվում խախտումների կանխարգելման ուղղությամբ գործակալության արդյունավետ ներուժի զարգացման համար:
- Կոռուպցիայի առաջացման հնարավորությունների վերացման ուղղությամբ միջոցների անտեսումը - Եթե հիմնական շեշտը դրվում է հանցագործության կատարումից հետո իրավակիրառման վրա, կոռուպցիայի մակարդակը չի նվազում:
- Օրենքների անկատարություն –Գործակալությունը չի կարող արդյունավետ կատարել իր գործառույթը, եթե բացակայում են կիրառելի և արդյունավետ օրենքները:
- Անցյալի ժառանգությունը - Նոր գործակալությունը սովորաբար մեծ չէ և ժամանակ է պահանջվում այն բանի համար, որպեսզի ոտքի կանգնի: Այն կարող է թաղվել չափարտված գործերի ծանրության տակ, որոնք ժառանգություն են ստացվել` այլ իրավապահ մարմիններից:
- Հասարակությանը աշխատանքի մեջ ներգրավելու անկարողությունը – Հասարակության հրազեկման ուղղությամբ իրականացվող արշավների բացակայությունը և այլն:
- Պատասխանատվության անբավարար մակարդակը - Եթե գործակալությունը պատշաճ ձևով պատասխանատվություն չի կրում, այն կարող է վերածվել կառավարությանը ճնադատողների հետապնդման գործակալության:
- Բարոյական կոմպանների կորուստ – Գործակալության հանդեպ մարդկանց վստահության կորստին զուգահեռ` նրա աշխատակիցները կորցնում են բարոյական արժեքները:
- Ինքը` գործակալությունը դառնում է կոռումպացված[11]:

¸ñ³ÝÇó Ñ»ï¨áõÙ ¿` áñå»ë½Ç ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝÁ Ñ³çáÕáõÃÛ³Ùµ ³ßË³ïÇ, å³Ñ³ÝçíáõÙ ¿ å³Ñå³Ý»É Ñ»ï¨Û³É å³ÛÙ³ÝÝ»ñÁ.

- Գործակալությունը պետք է լինի և ծավալուն և մանրամասն մշակված ազգային ռազմավարության տարր:
- Կառավարությունը պետք է օժտված լինի վճռականությամբ և ունենա քաղաքական կամք:
- Գործողությունները պետք է համաձայնեցվեն բոլոր շահագրգիռ կողմերի հետ:
- Համարժեք օրենքներ, որոնք հստակ սահմանում են իրավախախտումը և իրավակիրառ միջոցները:
- Անկողմնակալություն և անկախություն` քաղաքական ազդեցություններից:
- Թափանցիկություն և պատասխանատվության արդյունավետ մեխանիզմներ:
- Հեղինակություն և հասարակական վստահություն:

- *Կոնսուլտացիաներ քաղաքացիական հասարակության հետ:*
- *Մասնագիտական գիտելիքներ և մասնագիտացում: Բավարար ռեսուրսներ և ֆինանսավորում:*
- *Էթիկայի բարձր մակարդակ, որն արտացոլված է վարքագծի արդյունավետ կանոնագրքերում:*

²ÝÑñ³Å»±ßï ¿ ëï»ÕÍ»É Ñ³Ï³ÏáéáõáõÇáÝ Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáí, Ã»± áã, Ñ³ñóÇ ÉáõÍÙ³Ý å³ñ³·³-ÛáõÙ ³ÝÑñ³Å»ßï ¿Ñ»ï¨»É Ø»Í´ñÇï³ÝÇ³ÛÇ ÂÇë-ë³Û¹Ç Ñ³Ù³Éë³ñ³ÝÇ åñáý»ëáñ, Ë³ñ¹³ ËáõÃÛáõ-Ý»ñÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ áÉáñïÇÙ³ëÝ³·»ï ²É³Ý ¸áÛ-·Ç Ëáëù»ñÇÝ[12]: Ü³ ÙÇ ËáßáñÑ»ï ³½áïáõÃÛ³ÝÙ»ç ÝßÇ¿, áñ µ³½Ù³ÃÇí»ñÏñÝ»ñ, ³é³Ýó Ý³Ë³å»ë ·Ý³Ñ³ï»Éáõ Çñ³íÇ×³ÏÁ ëï»ÕÍ»É »Ý Ñ³Ï³Ïáéáõáõ ÇáÝÑ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÝ»ñ` ³ÝÑñ³Å»ßï Ï³½Ù³-Ï»ñå³Ï³Ý Ý³Ë³¹ñÛ³ÉÝ»ñÇ µ³ó³Ï³ÛáõÃÛ³Ý å³ÛÙ³ÝÝ»ñáõÙ: ¸³ µ³ó³ë³µ³ñ ¿ ³½¹áõÙ ·áñ-Í³Ï³ÉáõÃÛ³Ý ½³ñ·³óÙ³Ý ¨ ¹ñ³ ³ßË³ï³ÝùÇ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ïáõÃÛ³Ý íñ³:

¸áÛ·Á ³é³ç³ñÏáõÙ ¿ ÇÝùÝ Çñ»Ý ï³É Ñ»ï¨Û³É Ñ³ñó»ñÁ.

- *Ի՞նչ հիմնահարց պետք է լուծվի և ի՞նչ շնով է անհրաժեշտ այն լուծել:*
- *Հանդիսանո՞ւմ է արդյոք կոռուպցիան լայնորեն տարածված (օրինակ՝ ճանապարհային ոստիկանությունում կամ գրասենյակային գրագիրների շրջանում), կամ կաշառատարողությունը (օրինակ՝ կապված պետական գնումների պայմանագրերի հետ), կամ քաղաքականության հետ կապված (շոշափում է կառավարության նախարարներին), կամ բարդ (օրինակ՝ կապված երկրի սահմաններից դուրս փոդերի լվացման և մեծ չափերի հասնող կազմակերպված հանցավորության հետ), կամ վերոնշյալ շնորի զուգակցմամբ:*
- *Ինչպիսի՞ն են գոյություն ունեցող ինստիտուտների արժանիքները և թերությունները և հնարավո՞ր է հիմնախնդիրը լուծել նոր ինստիտուտ ստեղծման, տարբեր գերատեսչությունների միացման, համակարգման, համագործակցման կամ գործառույթների տարանջատման ճանապարհով:*

Î²ðà±Ô¾²ð¸Úàø²è²æ²ðÎ ìàÔ ¶àðÌ²Î²ÈàôÂÚàôÜÀ àôÜºÜ²È ²ÜÐð²ÄºÞî èºêàôðêÜºð

Æ ëÏ½µ³Ý» ³ÝÑñ³Å»ßï ¿ ÙÏ³Í»É ³ÝÑñ³-Å»ßï áõÃÛáõÝ Ï³± ³ñ¹Ûáù ëï»ÕÍ»É Ýáñ ·»ñ³ï»ë-ãáõÃÛáõÝ, Ñ³ïÏ³å»ë áõß³¹ñáõÃÛáõÝ ¹³ñÓÝ»Éáí ³ÛÝ µ³ÝÇ íñ³, áñ ÑÝ³ñ³íáñ¿³ñ¹Ûáù ³å³Ñáí»É Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÇ ³ÝÑñ³Å»ßï ýÇÝ³Ýë³íáñáõÙÁ` ¹ñ³ ÁÝÃ³óÇÏ Í³Ëë»ñÁ ÷³Ï»Éáõ Ñ³Ù³ñ: Â»ñýÇ-Ý³Ýë³íáñáõÙÁ µ»ñáõÙ ¿ ÷áñÓÇ ³ÝÑ³çÃÕáõÃÛ³Ý, ãÝ³Û³Í ùÇã »ñÏñÝ»ñ Ï³ñáÕ »Ý Çñ»Ýó ÃáõÉ ï³É ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý É³í ýÇ-Ý³Ýë³íáñáõÙ` ÇÝãå»ë ÐáÝÏáÝ·áõÙ: ÐáÝÏáÝ·áõÙ ýÇÝ³Ýë³íáñÙ³ÝÝÏ³ïÙ³ÙµÙá ï»óáõÙÁ Ï³éáõó-í»É¿³ÛÝ Ñ³Ùá½ÙáõÝùÇ íñ³, áñ Ïáéáõåõç³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñáõÙ Ý»ñ¹ñí³Í é»ëáõñëÝ»ñ ÇëÏ³å»ë Ù»Í ß³Ñ³µ³ÅÇÝ »Ý µ»ñ»Éáõ å»ï³Ï³Ý ·³ÝÓ³ñ³Ý` áõÕÕ³ÏÇ¨ ÷áËÑ³ñ³µ»ñ³Ï³ÝÇÙ³ëï áí:

àñáß Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝÝ»ñ Çñ»Ýó ·áñÍ³Ï³-ÉáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ Ñ³ïÏ³óÝáõÙ »Ý ³ÛÝ ÙÇçáóÝ»ñÇ ÙÇ Ù³ëÁ, áñáÝù Ñ³çáÕíáõÙ¿í»ñ³¹³ñÓÝ»É Ýñ³Ýóû·-ÝáõÃÛ³Ùµ, ãÝ³Û³Í ³Û¹åÇëÇ Ùáï»óáõÙÁ Ï³ñáÕ ¿ Ñ³Ý·»óÝ»É ã³÷Çó ¹áõñë ç³Ý³¹ñáõÃÛ³Ý¨ Ë³Ë-ïáõÙÝ»ñÇ: ÈÇï í³Ï³Ý ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝÁ, ãÝ³-Û³Í Ñ³Ù»Ù³ï³µ³ñ áã Ù»Í ýÇÝ³Ýë³íáñÙ³ÝÁ, ÝÏ³ï»ÉÇ Ï³ñ× Å³Ù³Ý³ÏÇ ÁÝÃ³óùáõÙ É³í Ñ³Ù-µ³í¿Ó»éù µ»ñ»É:

à±ôØ ºÜÂ²Î²ÚàôÂÚ²Ü î²Î äºîø¾¶îÜìÆ ¶àðÌ²Î²ÈàôÂÚàôÜÀ

àñáßáõÙ ÁÝ¹áõÝ»Éáí ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛ³Ý ëï»ÕÍ-Ù³Ý Ù³ëÇÝ` ³ÝÑñ³Å»ßï ¿ ÉáõÍ»É Ýñ³ Ï³ñ·³íÇ-×³ÏÇ Ñ³ñóÁ: ä»±ïù¿³ñ¹Ûáù ³ÛÝ ÉÇÝÇ ÙÛáõë Ï³-é³í³ñ³Ï³Ý ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝÝ»ñÇó ³ÝÏ³Ë:

ÐáÝÏáÝ·áõÙ ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝÁ ·ïÝíáõÙ¿Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý Õ»Ï³í³ñÇ³å³ñ³ïÇ»ÝÃ³Ï³-ÛáõÃÛ³Ý Ý»ñùá, ë³Ï³ÛÝ ³ÛÝ ³ÝÏ³Ë ½»ÏáõÛóÝ»ñ¿Ý»ñÏ³Û³óÝáõÙ ûñ»Ýë¹ñ³Ï³Ý Ù³ñÙÝÇÝ: ²ÛÝ ÷³ë-ïÁ, áñ ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝÁ å»ï³Ï³Ý Ï³éáõó í³Í-ùÇ Ù³ë ãÇÑ³Ý¹Çë³ÝáõÙ¨ Ï³ñáÕ¿·áñÍ»É ÇÝùÝáõ-ñáõÛÝ, Çñ³ñï³óáÉáõÙÝ¿·ï»É ûñ»Ýë¹ñáõÃÛáõÝáõÙ¨ ·áñÍÝ³Ï³Ý ³ßË³ï³ÝùáõÙ: ²ÛÉÁÝïñ³Ýù³ÛÇÝ Ï³ñáÕ ¿ ÉÇÝ»É ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛ³Ý ³ßË³ï³ÝùÁ` Ý»ñùÇÝ ·áñÍ»ñÇ Ý³Ë³ñ³ñáõÃÛ³Ý Ï³Ù³ñ¹³ñ³-¹³ïáõÃÛ³Ý Ý³Ë³ñ³ñáõÃÛ³Ý ßñç³Ý³ÏÝ»ñáõÙ: ì»ñç»ñëÝÙ³Ý Ùá¹»ÉÁ ÈÇïí³ÛáõÙÙ»ñÅí»É¿:

ÆÝùÁ, ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝÁ Ï³ñáÕ ¾ û·ï³-·áñÍí»É ³Ý³ñ¹³ñÝå³ï³ÏÝ»ñáí, ù³ÝÇ áñ Ñ³-ïáõÏÉÇ³½áñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ áÕçÍ³í³Éáí ³ÛÝ Ï³ñ»ÉÇ ¿áõÕÕ»Éù³Õ³ù³Ï³ÝÁÝ¹¹ÇÙ³ ËáëÝ»ñÇ ¹»Ù: ÜÙ³Ý ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÁ å»ïù¿µ³ó³éíÇ: ²ÛÝ Ï³é³-í³ñáõÃÛ³Ý Ý³Ë³ñ³ñÇÝ »ÝÃ³Ï³ÛáõÃÛáõÝÁ Ñ³ÝÓ-Ý»ÉÁ`×³Ï³ï³·ñ³Ï³ÝëË³É¿: ì³ñã³Ï³½ÙÁ, áñÁ ëï»ÕÍáõÙ¿·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝÁ, Ï³ñáÕ¿ï³ñµ»ñ Ï³ëÏ³ÍÝ»ñÇó í»ñ Ï³Ý·Ý»É, ë³Ï³ÛÝ ÅáÕáíñ¹³-í³ñ³Ï³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·áõÙ ÇÝë ïÇïáõïÝ»ñÁ ³í»ÉÇ »ñÏ³ñ»Ý³åñáõÙ, ù³Ý Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ¨ áã Ù»ÏÁ ãÇ Ï³ñáÕ ·áõß³Ï»É ³å³·³Ý: îíÛ³É å³ñ³-·³ÛáõÙ Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý µ³ñÓñ³·áõÙÝ ûÕ³ÏÝ»ñÇ Ù³ùñáõÃÛáõÝÁ áõß³¹ñáõÃÛ³Ý ãå»ïù¿³ñÅ³Ý³Ý³:

¸»é³í»ÉÇÝ, Ïáéáõåõç³ÛÇ ³Ù»Ý³ ³Õ³Õ³ÏáÕ ¹»åù»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý ï»Õ ·ïÝ»É Ý³Ë³·³Ñ³Ï³Ý

³å³ñ³ïÇÝ»ñëáõÙ ¨ Ýñ³ßáõñç: Ð³Ï³Ïáéáõåóç-áÝ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝÁ, áñÝ³ßË³ïáõÙ¿³Û¹³å³-ñ³ïÇßñç³Ý³ÏÝ»ñáõÙ, Ñ³½Çí Ã» Ï³ñáÕ³Ý³ùÝÝ³ñÏ»É³å³ñ³ïÇÕ»Ï³í³ñÝ»ñÇ·áñÍáõÝ»áõ-ÃÛáõÝÁ, »Ã» Ýñ³Ý½áñ³íÇ·ã»ÝÑ³ßí»ïíáõÃÛ³Ý³ÛÉÙ»Ë³ÝÇ½ÙÝ»ñÁ: ¸ñ³ Ñ³Ù³ñ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝÁå»ïù¿»ÝÃ³ñÏíÇ ûñ»Ýë¹Çñ Ù³ñÙÝÇÝ ¨ ¹³ï³-ñ³ÝÝ»ñÇÝ ³ÛÝå»ë, ÇÝãå»ë ¹ñ³Ýó »ÝÃ³Ï³¿ûÙ-µáõ¹ëÙ»ÝÁ: ø³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý ËáñÑñ¹³ï³Ï³Ý ÏáÙÇï»Ý»ñÁ, ³Ù»ÝûñÛ³ ÑëÏáÕáõÃÛáõÝ Çñ³Ï³Ý³ó-Ý»Éáí ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ áõÕÕáõÃÛ³Ùµ ÐáÝÏáÝ·Û³Ý ³ÝÏ³Ë Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÇ ³ßË³ï³Ý-ùÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ, Ñ³ë³ñ³ÏáõÛ³ÝÁ Éñ³óáõóÇã íëï³ÑáõÃÛáõÝ »Ý Ý»ñßÝãáõÙ ³Û¹ ÇÝëïÇïáõïÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ:

Ð³Ï³é³ÏÁ, »Ã» Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíñ ·ïÝíáõÙ¿Ý³Ë³·³Ñ³Ï³Ý³å³ñ³ïÇÉñÇí »ÝÃ³Ï³ÛáõÃÛ³Ý ï³Ï(³é³Ýó å³ï³ëË³Ý³ïíáõÃÛ³Ý³ÛÉ Ù»Ë³-ÝÇ½ÙÝ»ñÇë³ï³ñÙ³Ý) ¨ »ÝÃ³ñÏíáõÙ¿ÙÇ³ÛÝ Ý³-Ë³·³ÑÇÝ, ³Û¹åÇëÇ Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÁ ÙÇßï, µ³ñÓ-ñ³·áõÛÝ Ù³Ï³ñ¹³ïÇ Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³-ñáõÙ ÝÏ³ï»ÉÇ ³ÝÑ³çáÕáõÃÛáõÝÝ»ñ¿ÏñáõÙ[13]:

¶àðÌ²Î²ÈàôÂÚ²Ü ÔºÎ²ì²ðÆ ÜÞ²Ü²ÎàôØÀ

¶ñáÍ³Ï³ÉáõÃÛ³Ý ³ñ¹ÛáõÝ³í»ïáõÃÛáõÝÁ Ï³-ñáÕ¿Ù»Í³å»ë Ï³Ëí³Í ÉÇÝ»É ³ÛÝ µ³ÝÇó, Ã» ÇÝã Ó¨áí¿Ï³ï³ñíáõÙ å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓ³Ýó ÝßÝ³-Ý³ÏáõÙÁ ¨ ³½³ïáõÙÁ: ºÃ» ÝßÝ³Ý³ÏÙ³Ý Ù»Ë³-ÝÇ½ÙÁ ÝßÝ³Ý³ÏíáÕÇÝ Ñ³çáÕáõÃÛáõÝ¿³å³ÑáíáõÙ ûñ»Ýë¹ñ³Ï³Ý Ù³ñÙÝáõÙ ÏáÝë»Ýëáõëç Ó»éùµ»ñ-Ù³Ý×³Ý³å³ñÑáí, ³ÛÉáã Ã» Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝáõÙ, ¨ Ñ³ßí»ïáõ ÉÇÝ»Éáõ Ù»Ë³ÝÇ½ÙÁ ·ïÝíáõÙ¿Ï³é³-í³ñáõÃÛ³Ý »ÝÃ³Ï³ÛáõÃÛáõÝÇó ¹áõñë (ûñÇÝ³Ï` ûñ»Ýë¹ñ³Ï³Ý ÏáÙÇï»áõÙ, áñï»Õ Ý»ñÏ³Û³óí³Í »Ý µáÉáñ ÑÇÙÝ³Ï³Ý Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÁ), ã³ñ³-ß³ÑáõÙÁ Ï³Ù áñáß³ÏÇ Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇû·ïÇÝ ·áñÍáõÝ»áõÃÛáõÝÁ Ï³ñ»ÉÇ¿ÝÍ³½³·áõÛÝÇÑ³ëóÝ»É:

úñ»ÝùÝ»ñáí ë³ÑÙ³ÝÍ³Í ß³ï ëË»Ù³Ý»ñÇ Ã»ñáõÃÛáõÝÁ Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ¿³ÛÝ ÷³ëïÁ, áñ Ý³-Ë³·³ÑÇÝ (Ï³Ù áõñÇß ù³Õ³ù³Ï³Ý ¹»ÙùÇÝ) ß³ï Ù»Í ÉÇ³½áñáõÃÛáõÝÝ»ñ »Ý ï³ÉÇë Ï³åí³Í Ñ³Ï³-Ïáéáõåóçáý·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝáõÙ ÝßÝ³Ý³ÏáõÙÝ»ñÇ ¨ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý Ñ»ï:

Ù³Ë³·³ÑÁ ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý ·áñÍ³¹Çñ ×ÛáõÕÇ Õ»Ï³í³ñÝ¿, ÇëÏ ·áñÍ³¹Çñ ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý Ý»ñÏ³-Û³óáõóÇãÝ»ñÁ ¨ë Ï³ñáÕ »Ý ã¹ÇÙ³Ý³É·³ÛÃ³ÏÕáõ-ÃÛ³ÝÁ: ¸³ Ï³ñáÕ¿Ý³Ë³·³ÑÇÝ ¹Ý»É ³ÝÑ³ñÙ³ñ íÇ×³ÏáõÙ, »ñµÝ³Ñ³ñÏ³¹ñí³Í ÏÉÇÝÇ áñáß»É` Ñ»-ï³åÝ¹»É Çñ Ù»ñÓ³íáñù³Õ³ù³Ï³Ý½ÇÝ³ÏÇóÝ»-ñÇÝ` Ã» áã:

î³ñµ»ñ »ñÏñÝ»ñáõÙ ÝßÝ³Ý³ÏÙ³Ý ÏáÝÏñ»ï ·áñÍÁÝÃ³óÁ ï³ñµ»ñ¿ÉÇÝáõÙ, ë³Ï³ÛÝ Ûáõñ³ù³Ýã-Ûáõñ »ñÏÇñ å»ïù¿Ùï³Ñá·í³Í ÉÇÝÇ Ñ»ï¨Û³É Ñ³ñóÇ ÉáõÍÙ³Ùµ. ³ñ¹Ûá±ù µ³í³Ï³Ý³ã³÷ å³ßïå³Ýí³Í¿ÝÇß³Ý³ÏÙ³Ý ·áñÍñÝÃ³óÇ ³é³-ç³ñÏí³Í Ù»Ë³ÝÇ½ÙÁ: ²Û¹åÇëÇÙ»Ë³ÝÇ½ÙÁ å»ïù¿³å³ÑáíÇ ³ÝÏ³Ë ¨ ³½ÝÇí Ù³ñ¹áõ ÝßÝ³Ý³ÏáõÙ ¨ ÝßÝ³Ý³ÏíáÕ Ù³ñ¹Á` Çñ å³ñï³Ï³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ï³ï³ñ»ÉÇë å»ïù¿áõÝ»Ý³ Ñ³Ù³ñÅ»ù å³ßï-å³Ýí³ÍáõÃÛáõÝ: ÜßÝ³Ý³ÏíáÕ ³ÝÓÁ å³ßïáÝÁ ½µÕ»óÝ»Éáõ Å³Ù³Ý³Ï³ÁÝÃ³óùáõÙ ³ÛÝåÇëÇ Çñ³íáõÝùÝ»ñ å»ïù¿áõÝ»Ý³, áñáÝóáí ûÅïí³Í¿ ·»ñ³·áõÛÝ ¹³ï³ñ³ÝÇ ¹³ï³íáñÁ:

ä³ßïáÝÇó ³½³ïáõÙÁ ãå»ïù¿Ñ³Ý¹Çë³Ý³ ·áñÍáÕ ÇßË³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³é³ÝÓÝ³ßÝáñÑÁ, ³ÛÉ å»ïù¿Çñ³Ï³Ý³óíÇ Ñëï³Ï ë³ÑÙ³Ý³í³Í µ³ó ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·Ç Ñ³Ù³Ó³ÛÝ ¨ ÙÇ³ÛÝ áã ÏáÙå»ï»Ý-ïáõÃÛ³Ý Ï³Ù ³Ý³Û»É í³ñùÇ ÑÇÙùÇ íñ³:

àñáß »ñÏñÝ»ñáõÙ ÷áñÓ»ñ »Ý ³ñí»É Çñ»Ýó å³ñï³Ï³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ï³ï³ñáÕ ¹³ï³íáñÝ»-ñÇÝ ÝßÝ³Ý³Ï»ÉáõÑ³Ï³ÏáéáõåóÇáÝ Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáí-Ý»ñÇ Ý³Ë³·³ÑÝ»ñ: ê³Ï³ÛÝ ¹ñ³ ³ñ¹ÛáõÝù »Ý Ñ³Ý¹Çë³ó»É¹³ï³Ï³ÝÑ³Ûó»ñ»Ý, áñáÝù íÇ×³ñ-ÏáõÙ »Ý ³Û¹åÇëÇ ÝßÝ³Ý³ÏáõÙÝ»ñÁ ³ÛÝ ÑÇÙùáí, áñ ¹³ï³íáñÁ Çñ Ï³ñ·³íÇ×³ÏÇ Ñ³Ù³Ó³ÛÝ Çñ³-íáõÝù ãáõÝÇ Çñ ³ßË³ï³ÝùÁÑ³Ù³ï»Õ»ÉáõÇßË³-ÝáõÃÛ³Ý ·áñÍ³¹Çñ ×ÛáõÕáõÙ ³Û¹ å³ßïáÝÇ Ñ»ï, ù³ÝÇ áñ ³ÛÝ Ñ³Ï³ëáõÙ¿ÇßË³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ï³-ñ³Ýç³ïÙ³Ýë³ÑÙ³Ý³¹ñ³Ï³Ýë½µáõÝùÝ»ñÇÝ:

äºîàôÂÚ²Ü ºì Î²è²ì²ðàôÂÚ²Ü ÔºÎ²ì²ðÆ îºÔÀ

úñ»Ýë¹ñáõÃÛáõÝÁ å»ïù¿Ý³Ë³ï»ëÇ ³ÛÝåÇ-ëÇ ï»ë³Ï³Ý Çñ³íÇ×³ÏÇ ³é³ç³óÙ³Ý ¹»åùáõÙ ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·Á, »ñµ Ñ³Ï³Ïá-éáõåóÇáÝ ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝÁ Ï³Ù Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÁ ë ï³ÝáõÙ¿³å³óáõÛóÝ»ñ ³ÛÝ Ù³ëÇÝ, áñ Ý³Ë³-·³ÑÁ Ï³ñáÕ¿Ë³éÝí³Í ÉÇÝ»É Ïáéáõåóçáý·áñÍá-ÕáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ: àñù³Ý¿É áñ Ùï³ó³ÍÇÝ ÉÇÝÇ ³Û¹-åÇëÇ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÁ, ûñ»Ýë¹ÇñÝ»ñÁ å»ïù¿Ý³Ë³ï»ë»Ý ³Ù»Ý³³Ýëå³ë»ÉÇ ßñç³¹³ñÓ»ñÇ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÁ: Üñ³Ýù å»ïù¿Ñ³ßíÇ ³éÝ»Ý Ý³¨ Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý ³ÝíëÏ³ÑáõÃÛ³Ý ³ñï³-Ñ³ÛïÙ³Ý ÑÝ³ñ³íáñáõÛÃáõÝÁ, »Ã» Ý³Ë³·³ÑÁ ·ïÝíáõÙ¿ ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛ³Ý ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï Çñ³-í³½áñáõÃÛ³Ý ßñç³Ý³ÏÝ»ñÇó ¹áõñë:

Ð³ïáõÏ í»ñ³å³ÑáõÃÛ³Ý ³éÏ³ÛáõÃÛáõÝÁ` Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³ÝÁ ÏÏ³ Ï³ñ¨áñ ³Ñ³½³Ý·, áñ Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝÁ ¨ ûñ»Ýë¹Çñ Ù³ñÙÇÝÁ Ùï³¹ñ-í³Í »ÝÉáõñç å³Ûù³ñ»Éáõ Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù¨ áñ áã áù ûñ»ÝùÇ ÏÇñ³éÙ³Ý áÉáñïÇó ¹áõñë ãÇ·ïÝíáõÙ:

²Ûë ¹ñáõÛÃÇ Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý ÝßÝ³Ý³ÏáõÃÛáõÝÁ ÝáõÛÝå»ë óáõÛó¿ïÝ³ÉÇë ³ÛÝ` ûñ»Ýë¹ñáõÃÛ³Ý Ù»ç Ý»ñ³é»Éáõ ³ÝÑñ³Å»ßïáõÃÛáõÝÁ:

Ð³Ï³Ïáéáõåóçáý·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛ³ÝÕ»Ï³í³-ñÁ ëáíáñ³µ³ñ ãÇ Ï³ñáÕ ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý ·ïÝíáÕ

Ý³Ë³.³ÑÇ ¹»Ù Ù»Õ³¹ñ³Ýù ³é³ç³¹ñ»É, ù³ÝÇ áñí»ñçÇÝëëáíáñ³µ³ñáõÝÇ ¹³ï³Ï³Ý Ñ»ï³åÝ-¹áõÙÇó ³ÝÓ»éÝ³ÙË»ÉÇáõÃÛáõÝ, áñÁÝ³Ë³ï»ëí³Í ¿ »ñÏñÇë³ÑÙ³Ý³¹ñáõÃÛ³Ùµ: ä³ßïáÝ³ÝÏáõÃÛ³Ý ·áñÍñÝÃ³óÁ ëáíáñ³µ³ñ ÁÝÃ³ÝáõÙ ¿ ûñ»Ýë¹Çñ Ù³ñÙÝÇ áñáßÙ³ÝÁ Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý: úñ»Ýë¹Çñ Ù³ñÙÝÇ Ý³Ë³.³ÑÁÕ»Ï³í³ñáõÙ¿ ³Û¹ ·áñÍÁÝÃ³-óÁ:

²ÝÓ»éÝ³ÙË»ÉÇáõÃÛ³ÝÁí»ñ³µ»ñáÕ ³Û¹µ³óÁ Ï³ñ»É Ç ¿ÉÑ³óÝ»É, »Ã» Ñ³Ï³Ïáéáõåóçáý ûñ»Ýë¹-ñáõÃÛáõÝÁ Ñ³Ï³Ïáéáõåóçáý ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛ³Ý Õ»-Ï³í³ñÇÝ Ãáõ¹É ï³ ·áñÍÁÉñÇí Í³í³Éáí ½»Ïáõó»É ûñ»Ýë¹ñ³Ï³Ý Ù³ñÙÝÇ Ý³Ë³.³ÑÇÝ, Ñ»ï¨Û³É ¹»åù»ñáõÙ.

- *Երբ առկա են բավարար հիմքեր ենթադրելու, որ նախագահը խախտում է օրենքը:*
- *Երբ առկա են անհանգստացնող ապացույցներ, որոնք ցանկացած դատարան քննության կառնի:*

¸ñ³ Ñ³Ù³ñ ûñ»Ýë¹Çñ Ù³ñÙÝÇ Ý³Ë³.³ÑÇ å³ñï³Ï³ÝáõÃÛáõÝÝ ¿` ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÝ Çñ³-Ï³Ý³óÝ»É ûñ»Ýë¹Çñ Ù³ñÙÝÇ áñáßÙ³ÝÁÑ³Ù³å³-ï³ëË³Ý: ²ÛÉÁÝïñ³Ýù³ÛÇÝ ¿ Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ Ñ³-ïáõÏ ¹³ï³Ë³½Ç Ýß³Ý³ÏáõÙÁ, ÇÝãå»ë Ý³Ë³-ï»ëí³Í¿ ²ØÜ-Ç ûñ»Ýë¹ñáõÃÛ³Ùµ:

ÆÜâäº±êä²Þîä²ÜºÈÐ²Î²ÎàèàôäòÆàÜ ¶àðÌ²Î²ÈàôÂÚàôÜÀÎàèàôäòÆ²ÚÆò

²Û¹åÇëÇ ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝÁ, ³ÝÏ³ëÏ³Í, Ï¹³éÝ³ Ïáéáõåóçáý ß³Ñ»ñÇ Ýå³ï³Ï¨Ï·ñ³íÇ Ï³½Ù³Ï»ñåí³Í Ñ³Ýó³íáñáõÃÛ³Ý áõß³¹ñáõÃÛáõ-ÝÁ: ²Ûëï»ÕÇó Ñ»ï¨áõÙ¿, áñ ³Û¹åÇëÇ Çñ³íÇ× ³ÏÇ Ï³ÝËÙ³Ý áõÕÕáõÃÛ³Ùµ ³ÝÑñ³Å»ßï¿Ó»éÝ³ñÏ»É ÉáõñçÙ³ÛÉ»ñ, áñå»ë½Ç Ñ»Ýó ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝÁ Ïáéáõåóç³ÛÇ ½áÑã¹³éÝ³: ÐáÝÏáÝ·Á ¹ñ³Ý Ñ³ë»É¿ ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛ³ÝÁ Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý Õ»Ï³í³ñÇÝ ¨ ûñ»Ýë¹ñ³Ï³ÝÙ³ñÙÝÇÝ Ñ³ßí»ïáõ ÉÇÝ»ÉáõÑ³Ý·³-Ù³ÝùÇ Ëëï³óÙ³Ý ÙÇçáóáí ¨ ÙÇ ß³ñù ËáñÑñ-¹³ï í³Ï³Ý ÏáÙÇï»Ý»ñÇ ³éÏ³ÛáõÃÛ³Ùµ:

¶áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý ãáñë ³Û¹åÇëÇ ÏáÙÇï», áñáÝó Ï³½ÙáõÙ »Ý 40 í³ëï³Ï³íáñ ù³Õ³ù³óÇ-Ý»ñ, áñáÝù ²ÐÐ-Ç ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý ÝÏ³ïÙ³Ùµ ÑëÏáÕáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñÝß³Ý³Ïí³Í»Ý Ï³é³í³ñáõ-ÃÛ³Ý Õ»Ï³í³ñÇ ÏáÕÙÇó:

Îáéáõåóç³ÛÇ ·ÍáíËáñÑñ¹³ï í³Ï³Ý ÏáÙÇ-ï»Ý ÁÝ¹Ñ³Ýáõñ ÑëÏáÕáõÃÛáõÝ ¿ Çñ³Ï³Ý³óÝáõÙ ²ÐÐ-Ç ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý ÝÏ³ïÙ³Ùµ ¨ ËáñÑñ¹³ï-íáõÃÛáõÝ ¿ Çñ³Ï³Ý³óÝáõÙ ù³Õ³ù³Ï³Ý Ñ³ñó»-ñáí: ¶áñÍáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ ÑëÏáÕáõÃÛ³Ý ·Íáí ÏáÙÇï»Ý Çñ³Ï³Ý³óÝáõÙ¿ ²ÐÐ-Ç ³ÛÝ ³ßË³-ï³ÝùÇ áõÕÕáõÃÛ³Ùµ ÑëÏáÕáõÃÛáõÝ, áñÁ ³éÝãíáõÙ¿ Ñ»ï³ùÝÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ: Îáéáõåóç³ÛÇ Ï³ÝËÙ³Ý áõÕÕáõÃÛ³Ùµ ËáñÑñ¹³ï í³Ï³Ý ÏáÙÇï»Ý ËáñÑñ-¹³ï íáõÃÛáõÝ¿ Çñ³Ï³Ý³óÝáõÙ Ïáéáõåóç³ÛÇ Ï³Ý-Ë³ñ·»ÉÙ³Ý áõëáõÙÝ³ëÇñÙ³Ý ³é³çÝ³Ñ»ñÃáõ-ÃÛ³Ý Ñ³ñó»ñáí ¨ ùÝÝ³ñÏáõÙ¿ Ý³Ë³å³ï ñ³ë ï-í³Í ½»ÏáõÙóÝ»ñÁ: ÆëÏ Ñ³ë³ñ³Ï³ÛÝáõÃÛ³Ý Ñ»ï Ñ³ñ³µ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ·Íáí ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÇ ËáñÑñ¹³ï í³Ï³Ý ÏáÙÇï»Ý ²ÐÐ-ÇÝ ËáñÑñ¹³ï-íáõÃÛáõÝ¿ Ù³ïáõóáõÙ Ñ³ë³ñ³Ï³ÛÝáõÃÛ³ÝÁ Éáõë³-íáñ»Éáõ áÉáñïáõÙ é³½Ù³í³ñáõÃÛ³Ý ¨ Ñ³ë³ñ³-ÏáõÃÛ³Ý û·ÝáõÃÛ³Ý Ý»ñ·ñ³íÙ³Ý Ñ³ñó»ñáí[14]:

Ð³ïÏ³å»ëÏ³ñ¨áñíáõÙ ¾ ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»-ñÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ ÑëÏáÕáõÃÛ³Ý ·Íáí ÏáÙÇï»Ç ¹»ñÁ, áñÇ ·áñÍ³éáõÛÃÝ»ñÇ Ù»ç¾Ù ïÝáõÙ Ï³½Ù³Ï»ñåáõ-ÃÛ³Ý Ý»ñëáõÙ ï»Õ·ï³Í ó³ÝÏ³ó³Í Éáõñçµ³óÁá-ÕáõÙÝ»ñÇ ¨ã³ñ³ß³ÑáõÙÝ»ñÇµ³ó³Ñ³Ûï áõÙÁ: Îá-ÙÇï»Ç ï»Õ»Ï³ïí³Ï³Ý ³ÕµÛáõñÝ»ñÝ Çñ»Ýó Ù»ç Ý»ñ³éáõÙ»Ý.

1. *Հանձնաժողովում ստացված կոռուպցիային վերաբերող բոլոր բողոքների և դրանց ուղղությամբ հանձնաժողովի կողմից ձեռնարկված միջոցառումների մասին հանձնաժողովի նախագահից տեղեկատվություն ստանալը:*
2. *Մեկ տարուց ավելի ձգվող և զգալի ռեսուրսներ պահանջող բոլոր գործերի ընթացքի մասին հանձնաժողովի նախագահից զեկույցների ստանալը:*
3. *Հանձնաժողովի նախագահի կողմից հափանություն տրված խուզարկության օրդերների թվաքանակի ու հիմքերի մասին զեկույցների և անհապաղ միջոցների ձեռնարկման անհրաժեշտության մասին բացատրություններ՝ հնարավորինս արագ ստանալը:*
4. *Հանձնաժողովի նախագահից զեկույցների ստացումը բոլոր այն գործերով, որոնցով կասկածյալները վեց ամսից ավել ժամանակով գրավով ԱՀՀ-ի կողմից ազատ են արձակվել:*
5. *Հանձնաժողովի նախագահից այն գործերի հետաքննության մասին զեկույցների ստացում, որոնք ավարտվել են հանձնաժողովի կողմից և խորհրդաստվություն կապված այն բանի հետ, թե ինչպես պետք է վարվել այն գործերի հետ, որոնք դատական քննության առարկա չեն հանդիսանում:*
6. *Հանձնաժողովի նախագահից այն խախտումների վերաբերյալ դատական հետապնդման արդյունքների մասին զեկույցների ստացումը, որոնք գտնվել են հանձնաժողովի իրավասության ներքո, ինչպես նաև համապատասխան դիմումների վերաբերյալ զեկույցների ստացումը:*
7. *Հանձնաժողովի նախագահի հետ այն հարցերի շուրջ խորհրդակցում, թե, հանձնաժողովի իրավասության շրջանակներում խախտումների հետաքննության արդյունքներում ի հայտ եկած ինչպիսի տեղեկատվություն պետք է փոխանցել կառավարական գերատեսչություններին կամ հասարակական կազմակերպություններին կամ այլ կազմակերպություն-*

ներին և մասնավոր անձանց կամ բացառիկ դեպքերում, արդյո՞ք միևնույն կոմիտեի նիստը պետք է ներկայացնել այդպիսի տեղեկատվության այն բանի համար, որպեսզի կոմիտեն կարողանա գործողությունները ճանաչել իր հաջորդ նիստում:

8. *Այլ հարցերով խորհրդակցում, որոնցով հանձնաժողովի նախագահը կարող է դիմել կոմիտեին կամ որոնցով կոմիտեն կարող է խորհրդատվության անհրաժեշտության մասին որոշում ընդունել:*
9. *Գործադիր իշխանության ղեկավարի (կառավարության ղեկավարի) ուշադրությունը հրավիրել օպերատիվ բաժնի գործունեության ցանկացած ասպեկտի կամ ցանկացած այլ հիմնահարցերի վրա, որոնք բացահայտվել են կոմիտեի կողմից:*
10. *Տարեկան զեկույցների ներկայացում գործադիր իշխանության ղեկավարին և այդպիսի զեկույցների հրապարակում:*

Ð³ÝÓÝ³ÅáÕáíÇ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý Ñ»ÝóëÏ½µÇó ëï»ÕÍí»É ¿ Ý»ñùÇÝ Ñ»ï³ùÝÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¨ ÑëÏáÕáõÃÛ³Ý µ³ÅÇÝ, áñå»ë½Ç Ñ»ï³ùÝÝÇ ²ÐÐ-Ç ³ßË³ï³ÏÇóÝ»ñÇ ¹»Ù Ïáéáõåóç³ÛÇ µáÉáñ Ù»Õ³¹ñ³ÝùÝ»ñÁ: ´áÉáñ Ñ»ï³ùÝÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³ñ¹ÛáõÝù Ý»ñÁ` áñáßÙ³Ý ÁÝ¹áõÝÙ³Ý Ñ³Ù³ñ, ½»ÏáõóíáõÙ »Ý ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÝÏ³ïÙ³ÙµÑëÏáÕáõÃÛ³Ý ·ÍáíÏáÙÇï»ÇÝ: ä³ßïå³ÝáõÃÛ³Ý Éñ³óáõóÇã ÙÇçáó ¿ Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ ²ÐÐ-Ç ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÝÏ³ï-Ù³Ùµ µáÕáùÝ»ñÇ ùÝÝ³ñÏÙ³Ý ·ÍáíÏ³Ë ÏáÙÇï»Ç ·áÛáõÃÛáõÝÁ, áñÇ Ý³Ë³·³ÑÝ ¿ ·áñÍ³¹Çñ ËáñÑñ¹Ç ³Ý¹³ÙÁ (Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý ³Ý¹³ÙÁ), ¨ áñÁ Ñ»ï¨áõÙ ¿ ²ÐÐ-Ç ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý í»ñ³µ»ñÛ³É µáÉáñ µáÕáùÝ»ñÇÝ:

²ÛëÇÝùÝ, áí ó³ÝÏ³ÝáõÙ ¿ µáÕáù³ñÏ»É ²ÐÐ-Ç ³ßË³ï³ÏÇóÝ»ñÇ ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ï³Ù ²ÐÐ-Ç ·áñÍáõÝ»áõÃÛáõÝÁ ¨ ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·»ñÁ, ²ÐÐ-Ç í»µÏ³ÛùÇ ÙÇçáóáí ¹ÇÙáõÙ »Ý ÏáÙÇï»ÇÝ:

ºÃ» µ³í³ñ³ñ ÑÇÙù»ñ Ï³Ý Ñ³Ù³ñ»Éáõ, áñ Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÇ ³ßË³ï³ÏÇóÝ»ñÝ Çñ»Ýó ¹ñë¨áñ»É »Ý áã å³ïß³× Ó¨áí, ³ÝÑñ³Å»ßï ¿ û·ï³·áñÍ»É ³ÛÝ ÉÇ³½áõÃÛáõÝÝ»ñÁ, áñáÝù Ý³Ë³ï»ëáõÙ »Ý Ñ»ï³ùÝÝáõÃÛ³Ý ÁÝÃ³óùáõÙ ³ßË³ï³ÏÇóÝ»ñÇ å³ßïáÝ³í³ñáõÃÛ³Ý Å³Ù³Ý³Ï³íáõ ¹³¹³ñ»óáõÙ: ê³Ï³ÛÝ ³ßË³ï³ÏÇóÝ»ñÇ å³ßïáÝ³í³ñáõÃÛ³Ý Å³Ù³Ý³Ï³íáõ ¹³¹³ñ»óÙ³ÝÇñ³íáõÝùÁÝáõÛÝå»ë Ï³ñ»ÉÇ¿Ñ»ßïáõÃÛ³Ùµã³ñ³ß³Ñ»É: Î³ñ»ÉÇ¿å³ï-Ï»ñ³óÝ»É ÙÇ Çñ³íÇ×³Ï, áñáõÙ Ñ³Ï³ïáéáõåóÇáÝ ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛ³Ý Õ»Ï³í³ñÁ Ï³½³ïíÇ ³ßË³-ï³ÝùÇó ³å³·³ Ý³Ë³·³ÑÇ ÏáÕÙÇó ³ÛÝ å³ñ½å³ï×³éáí, áñ Ý³ Ñ»ï³ùÝÝ»É ¿ ÙÇ Ù»Õ³¹ñ³Ýù, áñÝáõÝ»ó»É¿ÝáñÇßË³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝùÙ³Õ³ù³Ï³Ý ß³ñÅ³éÇÃÝ»ñáí í³ñÏ³µ»Ï»Éáõ»ÝÃ³ï»ùëï:

ä»ïù ¿ ÉÇÝÇ ³ßË³ï³ÏÇóÝ»ñÇ ³½³ïÙ³Ý Çñ³íáõÝùÇ û·ï³·áñÍÙ³Ý ÝÏ³ïÙ³Ùµ áñáß³ÏÇ ³ÝÏ³Ë ÑëÏáÕáõÃÛáõÝ:

ÊÇëï Ï³ñ¨áñ »Ý Ý³¨ Ñ³Ï³ÏáéáõåóÇáÝ ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛ³Ý ¨ ¹³ï³Ë³½áõÃÛ³Ý Õ»Ï³í³ñÇ ÷áËÑ³ñ³µ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ: Æ±Ýã ÇÙ³ëï áõÝÇëï³-Ý³É ³å³óáõÛóÝ»ñ, »Ã» Ï³ëÏ³ÍÛ³ÉÇÝ å³ï³ë-Ë³Ý³ïáõÃÛ³Ý»ÝÃ³ñÏ»É ãÇÏ³ñ»ÉÇ: ëáíáñ³µ³ñ, ê³ÑÙ³Ý³¹ñáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³Ó³ÛÝ, ¹³ï³Ë³½áõ-ÃÛ³Ý Õ»Ï³í³ñÁ ÙÇ³ÝÓÝÛ³ ÑëÏáÕáõÃÛáõÝ¿Çñ³Ï³-Ý³óÝáõÙ å³ï³ëË³Ý³ïáõÃÛ³Ý »ÝÃ³ñÏ»Éáõ Ñ»ï Ï³å í³Í µáÉáñ ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÝÏ³ï-Ù³Ùµ ¨ ÉÇ³½áñáõÃÛáõÝ áõÝÇ ÙÇç³Ùï»Éáõ ó³ÝÏ³-ó³Í ·áñÍáÕáõÃÛ³Ý` Ï³å í³Í ùñ»³Ï³Ý Ñ»ï³åÝ¹-Ù³Ý Ñ»ï, áñÁ Ý³Ë³Ó»éÝ»É¿ó³ÝÏ³ó³Í ³ÛÉ ³ÝÓ Ï³Ù ·»ñ³ï»ëáõÃÛáõÝ:

ê³Ï³ÛÝ, Ñ³Ï³ÏáéáõåóÇáÝ ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛ³Ý ³ÝÏ³ËáõÃÛ³ÝÁ¨ ÑÝ³ñ³íáñ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ïáõÃÛ³Ý ·Ý³Ñ³ïÙ³Ý Å³Ù³Ý³Ï Ñ³ñó¿Í³·áõÙ, ³Û¹ Õ»-Ï³í³ñÁ, ë³ÑÙ³Ý³¹ñáõÃÛ³ÝÑ³Ù³Ó³ÛÝ ïÇñ³å»-ïá±õÙ¿³ñ¹Ûáù, ³ÝÏ³ËáõÃÛ³Ýµ³í³ñ³ñÙ³Ï³ñ-¹³ÏÇ` å³ï³ëË³Ý³ïáõÃÛ³Ý »ÝÃ³ñÏ»Éáõ áõÕ-ÕáõÃÛ³Ùµ ·áñÍ³éáõÛÃÝ»ñ Çñ³Ï³Ý³óÝ»Éáõ ¹»å-ùáõÙ: ºñ³ßËÇù¿å³Ñ³Ýçíáõù Ýñ³ Ñ³Ù³ñ, áñ-å»ë½Ç ë³ÑÙ³Ý³÷³ÏíÇù³Õ³ù³Ï³ÝÙÇç³Ùïáõ-ÃÛ³Ý ³ëïÇ×³ÝÁ ³ÛÝµÝÇó Ñ»ïá, »ñµ ·áñÍ³Ï³-ÉáõÃÛáõÝÁ Ï³í³ñïÇÑ»ï³ùÝÝáõÃÛáõÝÁ:

Ð²ê²ð²ÎàôÂÚ²ÜÐºî ÊàðÐð¸²ÎòàôØÜºðÀ

Ð³çáÕ ³ßË³ï³ÝùÇ Ñ³Ù³ñ µ³ó³éÇÏ Ï³-ñ¨áñ ÝÃ³Ý³ÏáõÃÛáõÝ áõÝÇ Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý Ñ»ï ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛ³Ý Ï³åÁ: àñáß ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝ-Ý»ñ, ÇÝãåÇëÇÝ¿³ñï³Ï³ñ·Ñ³çáÕí³Í ÐáÝÏáÝ·-Û³Ý ²ÐÐ-Ý, ·ï»É»Ý ³ßË³ï³ÝùÇÓ¨³Ï³ÝÙ»ÃáÁ¹-Ý»ñ, Ñ³Ù³Ó³ÛÝ áñáÝó, ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛ³Ý áñáß-Ù³Ý Ù»ç Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý Ù³ëÝ³ÏóáõÃÛáõÝÝ ³å³ÑáííáõÙ¿ÏáÙÇï»Ý»ñÇ ÙÇçáóáí, áñáÝóÙ³ëÇÝ Ëáëí»É¿í»ñ¨áõÙ: ²ßË³ï³ÝùÇ ³Û¹åÇëÇ Ó¨»ñÇ ÙÇçáóáí, áñáÝù Ï³ñáÕ »Ý ÉÇÝ»É ³ñ¹³ñ³¹³ïáõ-ÃÛ³Ý Ý³Ë³ñ³ñÇ Ý³Ë³·³ÑáõÃÛ³Ùµ ·áñÍáÕ Ïá-ÙÇï»Ç ï»ëùáí, Ñ³Ï³ÏáéáõåóÇáÝ Ñ³Ù³Ï³ñ·ÁÇñ ³ßË³ï³ÝùáõÙ Ý»ñ·ñ³íáõÙ¿Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³ÝÁ:

Ð³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý Ñ»ï Ï³å»ñÁ Ï³ñ¨áñ »Ý Ý³¨ Ñ³Ï³ÏáéáõåóÇáÝ ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛ³Ý Ï³ÝË³ñ-·»ÉÇã ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý ÑÇÙù»ñÁë ï»ÕÍ»ÉáõÑ³Ù³ñ:

²ßË³ï³ÝùÇÝÙ³ÝÑ³Ù³Ï³ñ·Áå»ïù¿³å³-ÑáíÇÙ³ñ¹Ï³Ýó ¨ß³Ñ»ñÇÉ³ÛÝßñç³Ý³ÏÇÙ³ëÝ³Ï-óáõÃÛáõÝÁ` Ï³ÝË³ñ·»ÉÇã áÉáñïáõÙù³Õ³ù³Ï³Ýáõ-ÃÛ³ÝÓ¨³íáñÙ³ÝÁ¨ ¹ñ³ Ï»Ýë³·áñÍÙ³ÝÁ:

²ÛëåÇëáí, ï³ñµ»ñß³Ñ»ñÇ Ý»ñÏ³Û³óáõóÇã-Ý»ñÁ Ù³ëÝ³ÏóáõÙ »Ý Ï³ÝË³ñ·»ÉÇã ³ßË³ï³Ýù-Ý»ñÇÝ¨ Ï³ñáÕ »Ý ·áñÍÇ ¹Ý»É Çñ»Ýó ë»÷³Ï³Ý ÇÝë ï Çï áõï Ý»ñÁ, ÇÝãå»ë å»ï³Ï³Ý, ³ÛÝå»ë ¿É Ù³ëÝ³íáñ ë»Ï ïáñáõÙ` ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛ³Ý ç³Ýù»-ñÇÝ ³ç³Ïó»ÉáõÑ³Ù³ñ:

Î²è²ì²ð²Î²Ü ²ÚÈ ¶àðÌ²Î²ÈàôÂÚàôÜÜºðÆÜ ìºð²´ºðàÔ Ð²ÜÒÜ²ð²ð²Î²ÜÜºð

êË³É ÏÉÇÝÇ Ñ³Ù³ñ»É, áñ ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛ³Ý ó³ÝÏ³ó³Í Ñ³ÝÓÝ³ñ³ñ³Ï³Ý, áñÁ ³éÝãíáõÙ¿ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ¹»Ù å³ÛÙ³ñÇÝ, ×ÇßÏ¿ ¨ Ï»ÝëáõÝ³Ï: ²Ý³ñ¹ÛáõÝ³í»ï ÏÉÇÝÇ ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛ³ÝÁ Çñ³-íáõÝùÏ³É å³Ñ³Ýç»É áñáß³ÏÇ ÷á÷áËáõÃÛáõÝÝ»ñ: ²ÝÑ³Ù»Ù³Ï³í»ÉÇÉ³í¿,»ñµí³ñã³Ï³½ÙÇÕ»Ï³-í³ñÁ·»ñ³Ï»ëãáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝóáõóáõÙ¿Ï³ÉÇë Ñ³-Ù³·áñÍ³Ïó»É·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛ³Ý Ñ»ï,ÇëÏ·áñÍ³-Ï³ÉáõÃÛáõÝÁ·»ñ³Ï»ëãáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ»ï ùÝÝ³ñ-ÏáõÙ¨ÙßÙ³ÏáõÙ¿Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç ÷á÷áËÙ³Ý áõÕÕáõ-ÃÛ³Ùµ·áñÍÝ³Ï³Ý¨ ÁÝ¹áõÝ»ÉÇ Ñ³ÝÓÝ³ñ³ñ³-Ï³ÝÝ»ñ: ¶»ñ³Ï»ëãáõÃÛáõÝÁ å³ñï³íáñ¿Ï³ï³-ñ»É³Ûë Ó¨áí ÙßÙ³Ïí³Í áñáßáõÙÁ: Ð³Ï³é³Ï¹»å-ùáõÙ¹»å³ñï³Ù»ÝïÁ å³ñï³íáñ¿Ý»ñÏ³Û³óÝ»É µ³ó³ïñáõÃÛáõÝ ÇÝãå»ë Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý Õ»Ï³-í³ñÇÝ, ³ÛÝå»ë ¿É ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛ³ÝÁ: úñÇÝ³Ï, Ï³ñáÕ»Ý³éÏ³ ÉÇÝ»É ·áñÍáÝÝ»ñ, áñáÝù»ñ³ßË³-íáñíáÕµ³ñ»÷áËáõÙÝ»ñÇ Çñ³Ï³Ý³óáõÙÁ Ï¹³ñÓ-Ý»Ý³ÝÝå³ï³Ï³Ñ³ñÙ³ñ:

ê³Ï³ÛÝ, áñáß »ñÏñÝ»ñµ³ËÍ»É »Ý Ñ³Ï³Ïáé-áõåóÇáÝ ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛ³Ý Ñ³ÓÝ³ñ³ñ³Ï³ÝÝ»-ñÁ áñáß³ÏÇ å»ï³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó ãÏ³ï³ñ»Éáõ ó³ÝÏáõÃÛ³Ý Ñ»ï: ²Û¹åÇëÇ ¹»åù»ñáõÙ ûñ»Ýë¹Çñ Ù³ñÙÇÝÁ Ï³ñáÕ¿Ñ³Ù³·áñ-Í³Ïó»É ãó³ÝÏ³óáÕ ³Û¹Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ, Çñ»Ýó³ßË³ï³ÝùáõÙÃ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁí»ñ³óÝ»Éáõ ³ÝÏ³ñáÕáõÃÛ³ÝÑ³Ù³ñ, å³ï³ëË³Ý³ïáõÃÛ³Ý »ÝÃ³ñÏ»É: ¸³ Ï³ñáÕ¿Ï³ï³ñí»É Ñ³Ï³Ïáé-áõåóÇáÝ ·»ñ³ï»ëãáõÃÛ³Ý ³Ù»Ý³ÙÛ³ ½»ÏáõÛóÝ»-ñÇ, Ñ³ïáõÏ ÑëÏáÕ³Ï³ÝÙ³ñÙÝÇ»½ñ³Ï³óáõÃÛáõÝ-Ý»ñÇ Ï³Ù ³ÛÉ ÝÛáõÃ»ñÇ ÑÇÙ³Ý íñ³:

´³óÇ³Û¹, Ï³ñáÕ»ÝÙïóí»É Ñ³ïáõÏ ¹ñáõÛÃ-Ý»ñ, áñáÝù³éÝãíáõÙ»Ý å»ï³Ï³Ý å³ÛÙ³Ý³·ñ»ñ ëï³Ý³ÉáõÑ³Ù³ñÙ³ëÝ³ÏÇóÝ»ñÇó ï»Õ»Ï³ïáõ-ÃÛáõÝ å³Ñ³Ýç»ÉáõÝ (ï»´ëëïáñ¨):

Î³ñ¨áñ¿Ý³¨, áñå»ë½Ç ó³ÝÏ³ó³Í Ñ³ïáõÏ ÉÇ³½áñáõÃÛáõÝÝ»ñ, áñáÝù ëï³ó»É¿Ñ³Ï³Ïáé-áõåóÇáÝ ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝÁ, Ñ³Ù³å³ï³ëË³-Ý»ÝÙ³ñ¹áõÇñ³íáõÝùÝ»ñÇí»ñ³µ»ñÛ³ÉÙÇç½·³-ÛÇÝ ÝáñÙ»ñÇÝ, ÇëÏ ÇÝùÁ ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝÁ ·áñÍÇ ûñ»ÝùÇ Ñ³Ù³Ó³ÛÝ ¨ Ñ³ßí»ïáõ ÉÇÝÇ ¹³ï³ñ³Ý-Ý»ñÇÝ: Ð³Ï³Ïáéáõåóáõ ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛ³Ý ëï»ÕÍÙ³Ý ã³÷áñáßÇãÝ»ñÁë³ÑÙ³Ý»Éáõ ¹»åùáõÙ, Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝÁ å»ïù¿Ñ³ñó ¹ÝÇ. Ïëï»ÕÍ»±ñ ³ñ¹Ûáù ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝ, áñÝ ÇÝùÁ ÏÑ³Ù³ñ»ñ ÁÝ-¹áõÝ»É Ç, »Ã» ÉÇÝ»ñ ÁÝ¹¹ÇÙáõÃÛ³Ý ß³ñù»ñáõÙ: Þ³ï Ñ³×³Ë ³Û¹ Ñ³ñóÇ å³ï³ëË³ÝÁ ÷á÷áË³Ï³Ý¿ ÉÇÝáõÙ, Ï³Ëí³Í ³ÛÝ µ³ÝÇó, Ã» áñ ÏáÕÙÇó¿ ·Ý³-Ñ³ï³Ï³Ý ïñíáõÙ: ²ÝÑñ³Å»ßï¿ ·ïÝ»É µ³-Ý³Ó¨Á, áñÁ ó³ÝÏ³ó³Í Ù³ñ¹áõ ï»ë³ÝÏÛáõÝÇó` ³ÝÏ³Ë Ý³ ·ïÝíáõÙ¿ Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝáõÙ, Ã» ¹ñ³ÝÇó ¹áõñë, ÉÇÝÇ ³ñ¹³ñ³óÇ¨ ·áñÍáõÝ³Ï:

²é³çÇÝ Ñ»ñÃÇÝ ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝÁ å»ïù¿ ëï³Ý³ Ñ»ï³ùÝÝáõÃÛáõÝ ³ÝóÏ³óÝ»Éáõ, å³ï³ë-Ë³Ý³ïáõÃÛ³Ý »ÝÃ³ñÏ»Éáõ ³ÝÑñ³Å»ßï ÉÇ³½á-ñáõÃÛáõÝÝ»ñ¨ ³Ù»Ý³Ï³ñ¨áñÁ` Ñ³Ýó³·áñÍáõ-ÃÛ³Ý Ï³ÝË³ñ·»ÉÇã ÉÇ³½áñáõÃÛáõÝÝ»ñ: Î³éáõó-í³ÍùÁ å»ïù¿ÉÇÝÇ ³ÛÝåÇëÇÝ, áñå»ë½Ç ·áñÍ³-Ï³ÉáõÃÛáõÝÁ áã ÙÇ³ÛÝ Ï³ñáÕ³Ý³ ·áÛ³ï¨»É, ³ÛÉ¨ »ñ³ßË³íáñí³Í ·áñÍÇ ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý ÷á÷áËÙ³Ý ¹»åùáõÙ:

êïáñ¨ ³ÝÑñ³Å»ßï¿¹³ïáÕáõÃÛáõÝÝ»ñ³Ý»É ³ÛÝ å³Ñ³ÝçÝ»ñÇÙ³ëÇÝ, áñáÝó å³Ñå³ÝáõÙÁ Ï³-å³ÑáíÇ Ñ³Ï³Ïáéáõåóáõ ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛ³Ý Ñ³-çáÕ ·áñÍáõÝ»áõÃÛáõÝÁ:

úðºÜê¸ð²Î²Ü º ì ²ðâ²Î²Ü Þðæ²Ü²ÎÜºðÀ

àñå»ë½Ç Ñ³Ï³Ïáéáõåóáõ ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõ-ÝÁ Ñ³çáÕáõÃÛ³Ùµ ³ßË³ïÇ, å»ïù¿áõÝ»Ý³.

- *Տեղեկատվությունն ազատ ստանալու երաշխավորված հնարավորություն:*
- *Ակտիվները և բանկային հաշիվները սառեցնելու իրավունք:*
- *Երթևեկելու փաստաթղթերի վրա կալանք դնելու իրավունք:*
- *Իրազեկիչներին պաշտպանելու լիազորություններ:*
- *«Սև ցուցակների» կազմման կամ պետական պայմանագրերի կնքման համար մրցույթներից՝ կոռումպացված արտասահմանյան և տեղական ընկերություններին հեռացնելու իրավունք:*
- *Օրենքի խախտմամբ հարուցողներին քրեական կարգով հետապնդելու հնարավորություն:*

(³) î»Õ»Ï³ïáõÃÛ³Ý Ù³ïã»ÉÇáõÃÛáõÝÁ:

Որպես կարեւոր գործոն, որն անհրաժեշտ է քննարկել հակակոռուպցիոն գործակալության կամ հանձնաժողովի գործունեության համար իրավական հիմքեր ստեղծելու դեպքում, հանդիսանում են տեղեկատվության մատչելիության համարժեք լիազորությունները (այդ թվում բանկային հաշիվների նկատմամբ) և վկաներին հարցաքննելու հնարավորությունը: Որոշ երկրներում փորձեր են արվում սահմանափակել գործակալության տեղեկատվություն ստանալու հնարավորությունը: Սակայն գոյություն չունեն ոչ տեսական, և ոչ էլ գործնական պատճառներ, որոնք կպարզաբանեն, թե ինչո՞ւ գործակալությունը, ի տարբերություն օմբուդսմենի, չպետք է ունենա իրավապահ մարմինների աշխատակիցների բոլոր իրավունքները և կառավարական փաստաթղթերը լրիվ ստանալու հնարավորություն և պետական ծառայողների մոտ ազատ մուտք գործելու իրավունք:

(µ) Ð³ï áõÏ ÉÇ³½áñáõÃÛáõÝÝ»ñ, áñáÝù Çñ³íáõÝù »Ý ï³ÉÇë ë³é»óÝ»É ³Ï ïÇíÝ»ñÁ ¨ µ³ÝÏ³ÛÇÝ Ñ³ßÇíÝ»ñÁ:

Հակակոռուպցիոն գործակալությունը կամ հանձնաժողովը պետք է իրավունք ունենա սառեցնել այն հաշիվները, որոնք, ունենալով բավարար հիմքեր, համարում է, որ պատկանում են ֆինության տակ գտնվող մարդկանց: Երբ անհրաժեշտ է, որ դա շտապ արվի, գործակալությունը պետք է հնարավորության ունենա այն կասեցնել մինչև դատարանի կարգադրությունը ստանալը: Եթե գործակալությունը չունի այդպիսի լիազորություններ, բանկային աշխատողներից կպահանջվի ընդամենը միայն մի քանի րոպե, որպեսզի հաշիվներից կատարի փողերի էլեկտրոնային փոխանցում: Գործակալությունը նաև պետք է ունենա համապատասխան իրավունք դիմելու վերին ատյանի դատարան, եթե երրորդ կողմը իրեն համարում է տուժող:

(·) ºñÃ¨»ÏáõÃÛ³Ý ÷³ëï³ÃÕÃ»ñÇ íñ³ Ï³É³Ýù ¹Ý»Éáõ Çñ³íáõÝù:

Սովորաբար գործակալությունն իրավունք անի կալանք դնել և առգրավել երթևեկության փաստաթղթերը, որպեսզի կանխի երկրից կասկածյալի փախուստը: Ծայրահեղ անհրաժեշտության դեպքում գործակալությունը կարող է իրավունք ունենալ դա կատարել անգամ, չպատվելով դատարանի կարգադրությունը: Այդպիսի իրավունքն անհրաժեշտության է, քանի որ գործակալությունը սովորաբար կալանքի իրավունք է ստանում միայն այն դեպքում, եթե առկա են բավարար հիմքեր համարելու, որ կատարվել է հանցագործության:

(¹) Æñ³½»ÏÇãÝ»ñÇ å³ßïå³ÝáõÃÛáõÝÁ:

Գործակալությունը սովորաբար իրավունք ունի պաշտպանելու իրազեկիչներին: Որոշ դեպքերում, իրազեկիչներ կարող են լինել ոչ բարեշրջանային պետական չինովնիկները, որոնք իրենց ղեկավարների կողմից գործողությունների վերաբերյալ ներկայացնում են բողոքներ (հազիվ թե կարելի է ասել, որ նրանք բողոքներ կներկայացնեն, եթե աշխատանքը կորցնելու հետ կապված ռիսկի են դիմում, կամ առկա է հետապնդման այլ ձևերի ռիսկ):
Իրազեկիչները պետք է օրենսդրական պաշտպանության, ինչպես նաև ֆիզիկական պաշտպանվածության իրավունք ունենան: Անհրաժեշտության դեպքում, այդպիսի պաշտպանությունը կարող է ներառել պաշտպանության տակ գտնվող տներում ապրելու, իսկ բացառիկ դեպքերում՝ այլ երկրներում ապաստան ստանալու հնարավորությունը: Բոլոր իրազեկիչների պաշտպանության համատեքստում, Բոստվանայի օրենսդրության դրույթներով նախատեսվում է հետևյալը.

45 (1) Հանցագործության հետ կապված ցանկացած դատավճռության ընթացքում, որը նախատեսված է IV մասում, վկան պարտավորված չպետք է լինի բացահայտելու ցանկացած իրազեկիչի անունը և հասցեն կամ կատարելու ինչ-որ հայտարարություններ, որոնք կարող են բացահայտել նրանց:

(2) Այնտեղ, որտեղ որպես իրեղեն ապացույց, օգտագործվում են գրքեր, փաստաթղթեր կամ թղթեր (որոնք պարունակում են նրա անունը և այլն), դատարանը պետք է անի ամեն հնարավորը, որպեսզի, որքան դա հնարավոր է, բոլոր այդպիսի հատվածները ջնջվի կամ հանվի:

(3) Եթե, այդպիսի ցանկացած դատավարության շրջանակներում, դատարանը ամբողջությամբ ուսումնասիրելով գործի հանգամանքները, բավարարված է այն փաստով, որ իրազեկիչը մտադրված է անել էական հայտարարություն, որն իր գիտակցածի կամ ենթադրածի չափով հանդիսանում է անիծմն, կամ չի համարել այն հիմնավոր, կամ, եթե ցանկացած այլ գործընթացների շրջանակներում, դատարանը հանգել է հետևության, որ դատավարության կողմերի միջև վեճի կապակցությամբ արդարացի որոշում կայացնելը հնարավոր է առանց իրազեկիչի անունը բացահայտելու, դատարանը կարող է բավարարել խնդրանքը և պահանջել լրիվ բացահայտելու անունը[15]:

Օրենսդրությունը պետք է ապահովի այնպիսի դրույթներ, որ իրավաբանական գործունեությամբ, հաշվապահությամբ և աուդիտով զբաղվողներին ևս պահանջ ներկայացվի բացել իրենց հաճախորդների գործերի վիճակի մասին որոշակի տեղեկատվություն, չնայած նրան, որ նրանք տիրապետում են մասնագիտական իրավունքներին:

(») ÎáéáõÙå³ó í³Í ³ñï³ë³ÑÙ³ÝÛ³Ý ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ å»ï³Ï³Ý å³ÛÙ³Ý³·ñ»ñ ëï³Ý³Éáõ ÙñóáõÛÃÝ»ñÇÝ Ù³ëÝ³Ïó»Éáõó Ñ»é³óÝ»Éáõ Çñ³íáõÝùÁ:

Արտասահմանյան մասակարարները հաճախ իրենց ազգն են համարում տեղական օրենքները պահպանելու անհրաժեշտությունից, համոզված լինելով, որ իրենք իշխանություններին համար անհասանելի են, կարող են խախտել բնական օրենքները և պետական չինովնիկներին կաշառքներ տալ:
Այդպիսի իրավիճակը, թեկուզ մասնակիորեն, կարելի է կարգավորել, եթե հակակոռուպցիոն գործակալության ստեղծման մասին որոշման մեջ ներառվեն կետեր, որոնք նախատեսում են համապատասխան պատիժներ: Այդ կետերը կարող են սահմանել, որ եթե գործակալությունն ունի ապացույցներ, որոնք հաստատում են, որ ինչ-որ ընկերություն կամ նրա դուստր ձեռնարկությունն խախտում է օրենքը, գործակալությունը կարող է դիմել դատարան և պահանջել այդ ֆիրմային կամ նրա ղեկավարությանը, ինչպես նաև

այդ ընկերությունների հետ նույնացվող ցանկացած ընկերության, դատարանի կողմից սահմանված ժամկետում, կառավարության մասնակցությամբ բիզնեսով զբաղվելը արգելող որոշման ընդունում:

(½) Î³ñáÕáõÃÛ³Ý ÏáõÏ³ÏÙ³Ý Ñ»ï Ï³å³í³Í Ñ³Ýó³·áñÍáõÃÛáõÝÝ»ñ, áñÇ ³ÕµÛáõñÁ å³ñ½í³Í ã¿:

Մի շարք երկրներում օրենքը պահանջում է, որպեսզի կառողություն ունեցող անձիք, որոնց կառողության աղբյուրն անհայտ է, ներկայացնեն հիմնավոր բացատրություն այն մասին, թե ինչ ձևով են նրանք ստացել այդպիսի կառողություն: Հակառակ դեպքում նրանց կարող է ներկայացվել մեղադրանք այն մասին, որ նրանք «ապրում են ոչ իրենց միջոցներին համապատասխան»:
Հոնկոնգյան ԱՀՀ-ն գտնում է, որ առավել արդյունավետ է հանդիսանում որոշման 10-րդ բաժինը, որը կարգավորում է նրա գործունեությունը.

(1) Յանկացած անձ, ներկայումս կամ նախկինում հանդիսանալով պետական ծիսվիկ (պետական ծառայող), որը.
(ա) ունի ավելի բարձր կենսամակարդակ քան դա համապատասխանում է նրա ներկայիս կամ նախկին պաշտոնական եկամուտներին, կամ
(բ) հսկողություն է իրականացնում դրամական ռեսուրսների կամ սեփականության նկատմամբ, որոնք չեն համապատասխանում նրա ներկայիս կամ նախկին պաշտոնական եկամուտներին, եթե նա դատարանին չներկայացնի բավարար բացատրություն այն մասին, թե ինչ ձևով է նա կարողացել ապահովել այդպիսի կենսամակարդակ կամ ինչ ձևով է այդ սեփականությունն անցել իր հսկողության տակ, պետք է մեղավոր ճանաչվի հանցագործության կատարման մեջ:
(2) Եթե ըստ (1) (բ) ենթաբաժնին համապատասխան առաջադրված մեղադրանքով, գործի քննության ընթացքում հաշվի առնելով մեղադրյալի մոտիկ հարաբերությունները ինչ-որ մեկի հետ և այլ հանգամանքներ, դատարանը գտնի, որ հիմքեր կան ենթադրելու, որ այդպիսի անձը մեղադրյալի հանձնարարությամբ կառավարել կամ այլ ձևով տնօրինել է դրամական ռեսուրսները կամ սեփականությունը, կամ ձեռք է բերել այդպիսի ռեսուրսներ կամ սեփականություն մեղադրյալի կողմից նվիրատվության ճանապարհով, հակառակ ապացույցների բացակայության դեպքում պետք է համարել, որ դրանք պատկանում են մեղադրյալին:
(3)-(4) (վերացվել է 1973թ. 56 որոշմամբ, հոդված 2):
(5) Սույն բաժնում «Պաշտոնական եկամուտներ» նշանակում է կենսաթոշակային վճարումներ կամ դրամական օժանդակություն[16]:

ä»ï³Ï³Ý Ù³ï³Ï³ñ³ñáõÙÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñÑ³Ù-ï»ñÇÝ»ñÏ³ó³óÙ³Ý Å³Ù³Ý³Ï ÙÇçÝáñ¹³Ï³Ý í³ñ-Ó³ïñáõÃÛ³Ý ã÷»ñÇ å³ñï³¹Çñµ³ó³Ñ³Ùïáõ Ù:

§ØÇçÝáñ¹³Ï³Ý í³ñÓ³ïñáõÃÛ³Ý¦ û·ï³-·áñÍáõÙÁ (áñáÝù í×³ñíáõÙ »Ý ï»Õ³Ï³Ý ÙÇçÝáñ¹-Ý»ñÇÝ ¨ Ñ³×³Ë Ï³ß³éùÇ ùáÕ³ñÏÙ³Ý Ó¨ »Ý), ÙÇç³½·³ÛÇÝ ·áñÍ³ñùÝ»ñÇ ¹»åùáõÙ, Ñ³×³Ë Ñ³Ý-¹Çë³ÝáõÙ ¿ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ³ÕµÛáõñ: ÜÙ³Ý åñ³Ï ïÇ-Ï³Ý áã ÙÇ³ÛÝ í ï³Ý· ¿ Ý»ñÏ³Û³óÝáõÙ ×Çß ï áñáß-Ù³Ý ÁÝ¹áõÝÙ³Ý Ñ³Ù³ñ, ³ÛÉ¨ ³í»É³óÝáõÙ ¿ å»-ï³Ï³Ý å³ñïùÁ: Üñ³Ýù, áíù»ñ ³Û¹åÇëÇ í×³-ñáõÙÝ»ñ »Ý ëï³ÝáõÙ »Ï³Ùáõï Ý»ñÇó, í×³ñáõÙ »Ý ³ÝÝß³Ý Ñ³ñÏ»ñ Ï³Ù` ÁÝ¹Ñ³Ýñ³å»ë ã»Ý í×³-ñáõÙ: ä»ïáõÃÛáõÝÁ íÝ³ëÝ»ñ ¿ ÏñáõÙ µáÉáñ »ñ»ù Ñ³Ý·³Ù³ÝùÝ»ñáõÙ:

¸ñ³ Ñ³Ù³ñûñ»Ýë¹ñáõÃÛáõÝÁ, áñÁÝ³Ë³ï»-ëáõÙ ¿ ëï»Õí»É Ñ³Ï³ÏáéáõåóÇáÝ ·áñÍ³Ï³Éáõ-ÃÛáõÝ Ï³Ù Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáí, Ï³ñáÕ ¿ å³ñáõÝ³Ï»É å³Ñ³ÝçÝ»ñ Ýñ³Ýó ÝÏ³ï Ù³Ùµ, áíù»ñ Ù³ëÝ³Ï-óáõÙ »Ý å»ï³Ï³Ý å³ÛÙ³Ý³·ñ»ñ ëï³Ý³Éáõ ÙñóáõÛÃÝ»ñÇÝ ¨ ¹ñ³Ýó ï»Õ³Ï³Ý Ï³Ù ³ÛÉ ÙÇç-Ýáñ¹Ý»ñÇÝ`ÉñÇí ï»Õ»Ï³óÝ»É ó³ÝÏ³ó³Í ÏáÙÇëÇ-áÝ í×³ñáõÙÝ»ñÇ ¨ µáÝáõëÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ, áñáÝù å»ïù¿ í×³ñí»Ý Ñ³Ûïñ»ñÇ ïñÙ³Ý Ñ»ï Ï³å³í³Í: ²ÛÝ Ï³ñáÕ ¿ Ý³¨ å³ñáõÝ³Ï»É å³Ñ³ÝçÝ»ñ, ³é³ÛÝ, áñ Ùñóáõ-ÛÃÝ»ñÇ Ù³ëÝ³ ÏÇóÝ»ñÁ, Áëï å³Ñ³Ý-çÇ, óáõÛó ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇ µáÉáñ Ù³Ýñ³-Ù³ëÝ»ñÁ, áñáÝù Ý»ñÏ³Û³ó í»É »Ý áñå»ë ÙÇçÝáñ-¹³Ï³Ý í³ñÓ³ïñáõÃÛ³Ý í×³ñáõÙÝ»ñ:

î»Õ»Ï³ïíáõÃÛ³Ý ³Û¹åÇëÇ µ³ó³Ñ³Ûïáõ-ÙÁ å»ïù¿ Çñ³Ï³Ý³óíÇ ÙñóáõÛÃÇ ³ÝóÏ³óÙ³Ý Å³-Ù³Ý³Ï¨ Ù»Ï³Ý·³Ù¨ë` å³ÛÙ³Ý³·ñÇ Ï³ï³ñáõ-ÙÇó í»ó³ÙÇë Ñ»ïá Ï³Ù å³ÛÙ³Ý³·ñÇó Ññ³Å³ñ-í»Éáõ¹»åùáõÙ:

¶³Õïÿ ÏáÙÇëÇáÝ í×³ñÝ»ñÇ Ñ»ï í³ñí»Éáõ É³í ûñÇÝ³Ï¿ Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ 1910 Ãí³Ï³ÝÇÝ ÁÝ-¹áõÝí³Í Üáñ ¼»É³Ý¹Ç³ÛÇ ûñ»ÝùÁ` ·³Õïÿ Ïá-ÙÇëÇáÝ í×³ñÝ»ñÇÙ³ëÇÝ[17]:

äº±îø¾²ð¸ÚàøÜàð úðºÜøÜºðÀÐºî²¸²ðÒ àôÄ àôÜºÜ²Ü ºì ìºð²´ºðºÜ ØÆÜâ ¸ð²Üò ÀÜ¸àôÜàôØÀ Î²î²ðì²Ì Ð²Üò²¶àð ÌàôÂÚàôÜÜºðÆÜ

ÜáñÑ³Ï³ÏáéáõåóÇáÝ ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝÁ ëá-íáñ³µ³ñ ëï»ÕÍíáõÙ ¿ ³ÛÝåÇëÇ Çñ³íÇ×³ÏáõÙ, »ñµ ÏáéáõåóÇ³Ý ÑëÏáÕáõÃÛáõÝÇó ¹áõñë¿ ·³ÉÇë: ²Û¹åÇëÇ Çñ³íÇ×³ÏáõÙ ³éÏ³ »Ý µ³½Ù³ÃÇí ãÉáõÍ-í³Í ÑÇÙÝ³ËÝ¹ÇñÝ»ñ: ØÇ³éÅ³Ù³Ý³Ï ³ÝÑ»ï³Ó-·»ÉÇµ³ñ»÷áËáõÙÝ»ñ »Ý å³Ñ³ÝçíáõÙ å³ßïáÝ³-Ï³Ý ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·»ñÇÝ ³éÝãíáÕ Ñ³ñó»ñáõÙ: Î·ïÝí»Ý áã ùÇã Ã»ñ³Ñ³í³ïÝ»ñ, áñáÝù ÏÏ³ëÏ³-Í»Ý Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³ûù³ñÇáõÕÕáõÃÛ³Ùµ ï³ñ-íáÕç³Ýù»ñÇ ÇëÏáõÃÛ³ÝÁ: ²Û¹åÇëÇ å³ÛÙ³ÝÝ»ñáõÙ

Ýáñ ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝÁ Ï³ñáÕ ¿ Ñ»ßïáõÃÛ³Ùµ Ëñí»É ÑÇÝ ·áñÍ»ñÇ Ñ»ï³ùÝÝáõÃÛ³Ý Ù»ç ¨ß³ï ³ñ³· Ó»éù µ»ñ»É ¨ë ÙÇ áã ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï ·»ñ³-ï»ëãáõÃÛ³ÝÑ³Ùµ³í: ÆÝãå»±ë Ï³ñ»ÉÇ¿ ËáõÙë ï³É ÝÙ³Ýí ï³Ý·Ý»ñÇó:

úñ»Ýë¹ñ³Ï³Ý ÝáñÙ»ñÇ ë³ÑÙ³ÝÙ³Ý ï»-ë³ÝÏÛáõÝÇó, ³Ù»Ý³É³í áñáßáõÙÁ Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ ¿ ³ÛÝåÇëÇ å³ÛÙ³ÝÝ»ñÇ ëï»ÕÍáõÙÁ, áñáÝóáõÙ Ýáñ ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝÁ Ï³Ù Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÁ Ï»Ýï ñáÝ³ÝáõÙ¿ å³·³ÛÇ íñ³, ³ÛÉ áã Ã»µ³ËíáõÙ áëï Ç-Ï³ÝáõÃÛáõÝÇó Å³é³Ý·³Í ÑÇÝ ·áñÍ»ñÇ Ïáõï³-ÏáõÙÝ»ñÇ Ù³ùñÙ³Ý ³ÝÑñ³Å»ßïáõÃÛ³Ý Ñ»ï:

ä³ï³ëË³Ý³ïíáõÃÛ³Ý ³Û¹åÇëÇ µ»éÁ Ï³-ñáÕ¿ Ýáñ ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛ³ÝÁ ³ñ³· Í³Ýñ³µ»éÝ»É Çñ³í³ÏÇñ³éÙ³Ý Ñ»ï Ï³åí³Í å³ñï³íáñáõ-ÃÛáõÝÝ»ñáí, Ç íÝ³ë Ïáéáõåóç³ÛÇ Ï³ÝËÙ³Ý ¨ ½ëåÙ³Ý ÙÛáõë ÑÇÙÝ³Ï³Ý ËÝ¹ÇñÝ»ñÇ: ÐáÝÏáÝ·Û³Ý ²ÐÐ-Ý ¹ñ³Ý Ï³ñáÕ³ó»É¿ Ñ³ëÝ»É ûñ»Ýë¹ñáõÃÛ³Ý ÁÝ¹áõÝÙ³Ý ÙÇçáóáí, áñÇ Ù³ëÇÝ ÝÃí»É¿ í»ñ¨áõÙ: ¸ñ³ÝáõÙ, Ù³ëÝ³íáñ³å»ë, ë³ÑÙ³ÝíáõÙ¿, áñ.

âÝ³Û³Í 12-ñ¹ µ³ÅÝÇ ³éÏ³ÛáõÃÛ³ÝÁ (Çñ³-í³ëáõÃÛáõÝ), Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÇ ³Ý¹³ÙÁ ³Û¹ µ³ÅÝÇ (³), (µ), (·) Ï»ï»ñÇ å³Ñ³ÝçÝ»ñÇÝ Ñ³Ù³å³ï³ë-Ë³Ý ãå»ïù¿ ·áñÍÇ` »ÝÃ³¹ñíáÕ Ñ³Ýó³·áñÍáõ-ÃÛ³Ý Ñ»ï Ï³åí³Í, áñáÝù Ï³ï³ñí»É »Ý ÙÇÝã¨ 1977 Ãí³Ï³ÝÇ ÑáõÝí³ñÇ 1-Á, µ³ó³éáõÃÛ³Ùµ ³ÛÝ ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ, áñáÝù Ï³åí³Í »Ý.

(ա) անշանց, որևէ գտնվել են Հոնկոնգից դուրս, կամ անշանց, որոնց նկատմամբ 1977թ. նոյեմբերի 5-ի դրությամբ ուժի մեջ են եղել կալանքի օրդերներ, (բ) ցանկացած անշի հետ, որը 1977թ. նոյեմբերի 5-ի դրությամբ աշխատակիցների կողմից հարցաքննվել է, և որի նկատմամբ դիմում է եղել այն մասին, որ նա կատարել է հանցագործություն, և (գ) այն հանցագործությանը, որը նահանգապետը բավականաչափ լուրջ է համարում գործ հարուցելու համար:

ÜÙ³Ý ûñ»Ýë¹ñáõÃÛáõÝÁ ÃáõÙÉ¿ ï³ÉÇë ³ñ¹»Ý Ï³ï³ñí³Í Ñ³Ýó³·áñÍáõÃÛáõÝÁ ùÝÝáõÃÛ³Ý ³éÝ»É ëáíáñ³Ï³ÝÏ³ñ·áí (áëïÇÏ³ÝáõÃÛ³ÝÏáõÙÇó)` ·á-ÛáõÃÛáõÝ áõÝ»óáÕ ûñ»ÝùÇÝ Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý: ´³Ûó³ÛÝ³å³ÑáíáõÙ¿µ³í³Ï³Ý³ã³÷×ÏáõÝ Ùá-ï»óáõÙ ³ÛÝ Çñ³¹³ñÓáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ, áñáÝù Ï³ï³ñí»É »Ý³ÝóÛ³ÉáõÙ¨ áñáÝù Ï³é³í³-ñáõÃÛ³Ý Õ»Ï³í³ñÁ Ñ³Ù³ñáõÙ¿ß³ï Ï³ñ¨áñ áõ Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý Ñ»ï³ùñùñáõÃÛáõÝ Ý»ñï³Û³óÝáÕ, áñå»ë½Ç Ñ³ÝÓÝ³ñ³ñíÇ Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÇÝ Ñ»-ï³ùÝÝ»É¹ñ³Ýù:

úñ»Ýë¹ñáõÃÛ³ÝÙ»ç ³Û¹åÇëÇ Ï»ïÇÝ»ñ³éáõ-ÙÁÑ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÇÝ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ¿ï³ÉÇë ³ß-Ë³ï³ÝùÁëÏë»É §Ù³ùáõñ¿çÇó¦ ¨ í»ñ³óÝ»É ³Ýó-Û³ÉáõÙ Ï³ï³ñí³Í Çñ³¹³ñÓáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ»ï Ï³åí³Í §íÑáõÏÝ»ñÇ áñë¦ ëÏë»ÉáõÑÝ³ñ³íáñ Ùï³Ñá·áõÃÛáõÝ»ñÁ: ²Û¹åÇëÇ Ùáï»óáõÙÁ ³í»ÉÇ ÁÝ¹áõÝ»ÉÇ¿¹³ñÓÝáõÙ ³ÛÝ·³Õ³÷³ñÁ, áñ ³ÝÓÛ³-ÉÇ ·áñÍ»ñÁ å»ïù¿ÙÇ ÏáÕÙ ÃáÕÝ»É:

¶àôÚøÆ ´èÜ²¶ð²ìàôØÀ Ð²ð²ì²ÚÆÜ ²üðÆÎ²ÚÆ öàðÒÀ` Î²ä²Ì ø²Ô²ø²òÆ²Î²Ü ¸²î²ì²ðàôÂÚ²Ü Þðæ²Ü²ÎÜºðàôØ ¶àôÚøÆ ´èÜ²¶ð²ìØ²Ü Ðºî

Ð³ñ³í³ÛÇÝ ²ýñÇÏ³ÛáõÙ ³ñï³Ï³ñ·Ñ³çáÕí³Í¿»Õ»É ³ÛÝ·³Õ³÷³ñÁ, áñ Ñ³Ï³ïáéáõåóÇáÝ Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÇ ëï»ÕÍÙ³Ý Ñ»ï ÙÇ³ëÇÝ Ùß³ÏíÇ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý ¹³ï³í³ñáõÃÛ³Ý ßñç³Ý³ÏÝ»-ñáõÙ ·áõÛùÇ µéÝ³·ñ³íÙ³Ý é³½Ù³í³ñáõÃÛáõÝ[18]:

Ð²Ð-Ç ·áõÛùÇ µéÝ³·ñ³íÙ³Ý µ³ÅÇÝÁ Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ¿å»ï³Ï³Ý¹³ï³Ë³½áõÃÛ³Ýëïáñ³µ³-Å³ÝáõÙ (Office of the National Director of Public Prosecutions): ºÃ» ë»÷³Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ Ï³åí³Í¿ Ñ³Ýó³íáñ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý Ñ»ï, ëïáñ³µ³Å³ÝáõÙÁ Ï³ñáÕ¿Ý³Ë³Ó»éÝ»É¹³ï³í³ñ³Ï³Ý·áñÍáõÃÛáõÝÝ»ñ ¹ñ³ µéÝ³·ñ³íÙ³Ý áõÕÕáõÃÛ³Ùµ, Çû·áõï å»ïáõÃÛ³Ý:

Î³½Ù³Ï»ñåí³Í Ñ³Ýó³íáñáõÃÛ³Ý ¹»Ù å³Û-ù³ñÇ Ù³ëÇÝ 1998Ã. ûñ»ÝùÇ Ñ³Ù³Ó³Û[19], ë»÷³-Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ, áñÁ Ï³åí³Í¿ùñ»³Ï³Ý Ñ³Ýó³ÝùÇ Ñ»ï, å»ïù¿ µéÝ³·ñ³íÍÇ å»ïáõÃÛ³Ý û·ïÇÝ` ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý ¹³ï³í³ñáõÃÛ³Ý ßñç³Ý³ÏÝ»-ñáõÙ:

ê»÷³Ï³ÝáõÃÛ³Ý ³Û¹åÇëÇ µéÝ³·ñ³íáõÙÁ ÃáõÛÉ¿ï³ÉÇë å»ïáõÃÛ³ÝÁ ùñ»³Ï³Ý Ñ³Ýó³·áñ-ÍáõÃÛ³Ý Ñ»ï Ï³å»ñáõÙ Ï³ëï³ÍíáÕ ³Ï ïÇíÝ»ñÁ µéÝ³·ñ³í»É` å³ñ½³å»ë ë»÷³Ï³ÝáõÃÛ³Ý ÝÏ³ïÙ³Ùµ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³Ûó Ý»ñÏ³Û³óÝ»-ÉáõØ×³Ý³å³ñÑáí: ÀÝ¹ áñáõÙ, ë»÷³Ï³Ý³ïÇñáç ¹»Ù ùñ»³Ï³ÝÑ»ï³å Ý¹Ù³Ý ßñç³Ý³ÏÝ»ñáõÙ, ¹³-ï³ñ³ÝÇ áñáßáõÙÁãÇ å³Ñ³ÝçíáõÙ:

²½·³ÛÇÝ ¹³ï³Ë³½Ç ¹ÇÙáõÙÇ ÑÇÙ³Ý íñ³µ³ñÓñ ¹³ï³ñ³ÝÁ Ï³ñáÕ¿ Ññ³Ù³Ý ³ñÓ³Ï»É ·áõÛùÇ µéÝ³·ñ³íÙ³Ý Ù³ëÇÝ` Çû·áõï å»ïáõÃÛ³Ý, »Ã» ¹³ï³ñ³ÝÁ ·ïÝÇ ³ÛÝ ÷³ëïÇ Ñ³í³-Ý³Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ, áñ ³Û¹ë»÷³Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ Ñ³Ý¹Çë³ó»É¿Ñ³Ýó³·áñÍáõÃÛ³Ý §·áñÍÇù¦ (³ÛëÇÝùÝ, áñ ¹³ ·áñÍ³¹ñí»É¿Ñ³Ýó³·áñÍáõÃÛáõÝ Ï³ï³ñ»ÉáõÑ³Ù³ñ áñå»ë ÙÇçáó Ï³Ù Ñ³Ý¹Çë³ó»É¿·áÕ³ó-í³Í ·áõÛùÇ Ã³ùëïáó) Ï³Ù ³ÛÝ §Ó»éù¿ µ»ñí»É ³ÝûñÇÝ³Ï³Ý ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý ³ñ¹ÛáõÝùáõÙ¦: ²Û¹-åÇëÇ Ññ³Ù³ÝÇ ûñÇÝ³Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ Ï³Ë í³Í ã¿ùñ»³Ï³Ý ·áñÍ³í³ñáõÃÛ³Ý ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÇó: ºÃ» ùñ»³Ï³Ý ·áñÍ»ñáí¹³ï³ñ³ÝÁ, ùñ»³Ï³Ý Ñ³Ý-ó³·áñÍáõÃÛ³Ý Ï³ï³ñÙ³Ý Ñ³Ù³ñ Ï³ëï³ÍÛ³ÉÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ ³ñÓ³ÏÇ ³ñ¹³ñ³óÙ³Ý ¹³ï³í×Çé (áñï»Õ å»ïáõÃÛáõÝÁ å»ïù¿ ³å³óáõóÇ ³é³-ç³¹ñí³Í Ù»Õ³¹ñ³ÝùÁ¨ ÁÝ¹ëÙÇÝ áã ÙÇ Ï³ëï³Í ãå»ïù¿ÉÇÝÇ, ÇÝãÁ ³é³í»É ¹Åí³ñ¿, ù³Ý Ñ³í³-Ý³Ï³Ý ÑÇÙùáí áñáßáõÙ Ï³Û³óÝ»ÉÁ), ÙÇ¨ÝáõÛÝ¿`

Ï³ëÏ³ÍÛ³ÉÇ ë»÷³Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ Ï³ñáÕ ¿ µéÝ³·-ñ³íí»É å»ïáõÃÛ³Ýû·ïÇÝ:

´éÝ³·ñ³íí³Í ³ÏïÇíÝ»ñÁ û·ï³·áõÍíáõÙ »Ý ³ÛÝ µ³ÝÇ Ñ³Ù³ñ, áõå»ë½Ç Çñ³í³å³Ñ Ù³ñ-ÙÇÝÝ»ñÇÝ û·Ý»Ý å³Ûù³ñ»Éáõ Ï³½Ù³Ï»ñåí³Í Ñ³Ýó³íáõñáõÃÛ³Ý, ÷áÕ»ñÇ Éí³óÙ³Ý, Ñ³Ýó³íáõ ËÙµ»ñÇ ¨ ÁÝ¹Ñ³Ýñ³å»ë Ñ³Ýó³íáõñáõÃÛ³Ý ¹»Ù, ÇÝãå»ë Ý³¨ Ñ³Ýó³·áõÍáõÃÛáõÝÇó ïáõÅ³ÍÝ»ñÇÝ ÷áËÑ³ïáõó»Éáõ Ñ³Ù³ñ: ØÇ³óÛ³É Ü³Ñ³Ý·Ý»-ñáõÙ, áõïï»Õ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý ¹³ï³í³ñáõÃÛ³Ý ßñç³Ý³ÏÝ»ñáõÙ ³ÏïÇíÝ»ñÇ µéÝ³·ñ³íÙ³Ý Ù³-ëÇÝ ÝÙ³Ý³ïÇå ûñ»Ýë¹ñáõÃÛáõÝÁ ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝÇ 1970 Ãí³Ï³ÝÇó, µéÝ³·ñ³íáõÙÁ ¹³ßÝ³ÛÇÝ Ï³é³-í³ñáõÃÛ³ÝÁ ï³ñ»Ï³Ý µ»ñáõÙ ¾ Ùáï³íáñ³å»ë 500 ÙÉÝ ¹áÉ³ñ:

Ð³ñ³í³ÛÇÝ ²ýñÇÏ³ÛáõÙ, µ³½Ù³·áõÍ³éáõÛÃ Ñ³ïáõÏ ëïáõñ³µ³Å³ÝáõÙÁ, Çñ Ï³½ÙáõÙ áõÝ»Ý³-Éáí Çñ³í³µ³ÝÝ»ñ (ùñ»³Ï³Ý ¨ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Çñ³íáõÝùÇ µÝ³·³í³éÝ»ñÇ Ù³ëÝ³·»ïÝ»ñ), Ñ³ß-í³å³ÑÝ»ñ ¨ ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý Ë³Ëïáõ ÙÝ»ñÇ Ñ»-ï³ùÝÝáõÃÛ³Ý Ù³ëÝ³·»ïÝ»ñ, ëï»ÕÍí»É ¿ 1999 Ãí³Ï³ÝÇÝ, áõå»ë½Ç ³å³ÑáííÇ µéÝ³·ñ³íÙ³Ý Ù»Ë³ÝÇ½ÙÇ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï ÏÇñ³éáõÙÁ:

ØÇ³óÛ³É Ü³Ñ³Ý·Ý»ñáõÙ ³ßË³ï³ÝùÇ ÷áñ-ÓÁ óáõÛó¿ ïí»É, áõù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý ¹³ï³í³-ñáõÃÛ³Ý ßñç³Ý³ÏÝ»ñáõÙ ³ÏïÇíÝ»ñÇ µéÝ³·ñ³í-Ù³ÝÙ³ëÇÝ ûñ»Ýë¹ñáõÃÛáõÝÁ Ñ³×³Ë µ³í³Ï³Ý³-ã³÷É³íãÇ Ï³ï³ñíáõÙ, ù³ÝÇ áñáëïÇÏ³ÝáõÃÛáõ-ÝÁ ¨ Ù»Õ³¹ñáÕ ÏáÕÙÁ Çñ»Ýó ·áõÍíáõÝ»áõÃÛáõÝáõÙ ÷áõÓ»É »Ý ÑÇÙÝ³Ï³Ý ß»ïÁ ¹Ý»É¹³ï³í×éÇ ³ñ-Ó³ÏÙ³Ý, ³ÛÉ áã Ã» ³ÛÝ µ³ÝÇ íñ³, áõ µéÝ³·ñ³í-Ù³Ý áõÕÕáõÃÛ³Ùµ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý¹³ï³í³ñáõ-ÃÛ³ÝÑ³Ù³ñ å³óáõÛóÝ»ñÑ³í³ù»Ý: ´éÝ³·ñ³í-Ù³Ý Ñ»ï Ï³åí³Í ÁÝ¹áõÝí»É ¿ Ñ³Ù»Ù³ï³µ³ñ µ³ñ¹ ¨ Ýáñ³ñ³ñ³Ï³Ý ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý ûñ»Ýë-·Çñù, áõÇ Ù³ëÇÝ áëïÇÏ³ÝáõÃÛ³Ýëå³Ý»ñÇ ¨ ¹³-ï³Ë³½Ý»ñÇ Ù»Í Ù³ëÁ ùÇã µ³Ý¿ ÇÙ³ó»É: ØÇ³ÛÝ ³ÛÝ µ³ÝÇó Ñ»ïá, »ñµ ÎáÝ·ñ»ëÁ ³ÙµáÕç »ñÏñáí, ²ØÜ-Ç ·ÉËë³íáõ¹³ï³Ë³½áõÃÛ³Ý Ûáõñ³ù³ÝãÛáõñ ëïáõñ³µ³Å³ÝáõÙáõÙ, µéÝ³·ñ³íÙ³ÝáÉáõïÇÙ³ë-Ý³·»ïÝ»ñ í³ñÓ»Éáõ Ñ³Ù³ñ Ñ³ïÏ³óñ»É¿ Ñ³-ïáõÏ µÛáõç», ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý¹³ï³í³ñáõÃÛ³Ý ßñç³Ý³ÏÝ»ñáõÙ ³ÏïÇíÝ»ñÇ µéÝ³·ñ³íÙ³Ý Ù³-ëÇÝ ûñ»Ýë¹ñáõÃÛáõÝÁ ÏÇñ³éí»É¿ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï:

Ð³ñ³í³ýñÇÏÛ³Ý ëïáõñ³µ³Å³ÝáõÙÁ Ý³-Ë³½·áõß³óí»É ¿ ³ÛÝ Ù³ëÇÝ, áõ ÇÝùÁ¹³ï³ñ³-ÝáõÙ ÙÇ ·áõÍáí Ñ³Ý¹»ë¿ ·³Éáõ áõå»ë å³ï³ë-Ë³ÝáÕ, áõÁ Ý³Ë³Ó»éÝí»É¿ Ñ³ñáõëïÝ»ñÇ ¨ ³½-¹»óÇÏ Ñ³Ýó³·áõÍÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó, áõáÝù ó³ÝÏ³ó»É »Ý å³Ñå³Ý»É³ÝûñÇÝ³Ï³Ý×³Ý³å³ñÑáí ¹Ç½³Í Ñ³ñëïáõÃÛáõÝÁ, ¨ áõáÝù Ï³ñáÕ »Ý Çñ»Ýó ÃáõÛÉ ï³É í³ñÓ»É »ñÏñÇ É³í³·áõÛÝ Çñ³í³µ³ÝÝ»ñÇÝ` ó³ÝÏ³ó³Í Ó¨³Ï³Ý å³ï×³é û·ï³·áõÍ»Éáõ Ñ³-Ù³ñ: ²Ù¹åÇëÇ µ³ÝÇëÏ³å»ëå³ï³ÑáõÙ¿, ãÝ³Ù³Í ØÇ³óÛ³ÉÜ³Ñ³Ý·Ý»ñáõÙ ïÇñ³å»ïáÕ¿ ³ÛÉÙáï»-óáõÙÁ: ²Ù»ñÇÏÛ³Ý¹³ï³ñ³ÝÝ»ñÁÑ» ï¨áÕ³Ï³Ýáñ»Ý Ñ³Ý¹»ë»Ý ·³ÉÇë³ÛÝ ûñ»Ýë¹ñáõÃÛ³Ý å³ßï-å³ÝáõÃÛ³Ý û·ïÇÝ, áõÁ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý¹³ï³-í³ñáõÃÛ³Ý ßñç³Ý³ÏÝ»ñáõÙ Ý³Ë³ï»ëáõÙ¿ ·áõÛùÇ µéÝ³·ñ³íáõÙ ¨ Ù»ñÅáõÙ »Ý ³ÝÃÇí Ó¨³Ï³Ý ³é³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñÁ: ²Ù»ñÇÏÛ³Ý ¹³ï³ñ³ÝÝ»ñÁ Ñ³Ï³í³Í »Ý ³ÛÝ Ï³ñÍÇùÇÝ, áõ µéÝ³·ñ³íÙ³Ý ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñáí ëï³óí³Í ÙÇçáóÝ»ñÁ Ñ³Ý¹Çë³-ÝáõÙ »Ý ëáíáõñ³Ï³Ý é»ëïÇïáõóÇ³ÛÇ ûñÇÝ³Ï¨ Çñ»ÝóÇó ã»Ý Ý»ñÏ³Û³óÝáõÙ áã ïáõ·³Ýù¨ áã ¿É å³ïÇÅ: Üñ³Ýù Ý³¨ Ù»ñÅáõÙ »Ý ³ÛÝ ÷³ëï³ñÏ-Ý»ñÁ, áõ ¹³ï³ñ³ÝÇ ïñ³Ù³¹ñáõÃÛ³Ý ï³Ï·ïÝíáÕ ³ÏïÇíÝ»ñÁ å»ïù¿ û·ï³·áõÍí»Ý Ù»-Õ³¹ñÛ³ÉÝ»ñÇ ÷³ëï³µ³ÝÝ»ñÇ Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇ í×³ñÙ³Ý Ñ³Ù³ñ ³ÛÝ ÑÇÙùáí, áõ Ù»Õ³¹ñÛ³ÉÁ Çñ³íáõÝù ãáõÝÇ Í³Ëë»Éáõ ³ÛÉ ³ÝÓ³Ýó ÷áÕ»ñÁ:

êÏ½µÝ³Ï³Ý ßñç³ÝáõÙ, Ð³ñ³í³ÛÇÝ ²ýñÇÏ³-ÛáõÙ ÑÇÙÝ³ËÝ¹ÇñÝ»ñ»Ý Í³·»ÉÏ³å í³Í ³ÛÝ µ³ÝÇ Ñ»ï, Ã» å»±ïù¿ ³ñ¹Ûáù ûñ»ÝùÁ ÏÇñ³é»É ³ÛÝ ³Ï-ïÇíÝ»ñÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ, áõáÝù Ó»éù »Ý µ»ñí»É ÙÇÝã¨ ïíÛ³É ûñ»ÝùÁ áõÅÇ Ù»ç Ùï Ý»ÉÁ:

²Û¹ Å³Ù³Ý³Ïí³ÝÇó Çí»ñ ûñ»ÝùáõÙ Ùïóí»É »Ý ÷á÷áËáõÃÛáõÝÝ»ñ¨ í»ñ³óí»É ï³ñÁÝÃ»ñóáõÙ-Ý»ñÁ: Ü»ñÏ³ÛáõÙë ³ÛÝ ³í»ÉÇ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï¿ ³ß-Ë³ïáõÙ[20]:

2000Ã. ÑáõÝÇëÇ ëÏ½µÝ»ñÇÝ, ëïáõñ³µ³Å³ÝáõÙÁ Ý³Ë³Ó»éÝ»É¿ 28 ·áõÍ, áõÇó 23-Á Ñ³çáÕáõ-ÃÛ³Ùµ ³í³ñïí»É»Ý:

2003Ã. ÑáõÝÇëÇ ¹ñáõÃÛ³Ùµ µéÝ³·ñ³ííí³Í ³ÏïÇíÝ»ñÁ ·»ñ³½³Ýó»É»Ý 11 ÙÉÝ ²ØÜ ¹áÉ³ñÁ:

Ð²ä²ð²Î²ÚÆÜ ÈêàôØÜºð

Ð³Ï³ÏáéáõåóÇáÝ ÙÛáõë ³é³ç³ï³ñ·áõÍ³-Ï³ÉáõÃÛáõÝÁ` ²íëïñ³ÉÇ³ÛÇ ÜáõÐ³ñ³í³ÛÇÝ àõ¿ÉëÇ ²ÐÐ-Ý¿, áõÝ ³ñ¹»ÝÙÇù³ÝÇ ï³ñÇÝ»ñÇ ÁÝÃ³óùáõÙ áõÝÇ Ññ³å³ñ³Ï³ÛÇÝ ÉëáõÙÝ»ñÇ ³ÝóÏ³óÙ³ÝÉÇ³-½áõñáõÃÛáõÝÝ»ñ: ²Û¹åÇëÇ ¹»åù»ñáõÙ íÏ³Ý»ñÁ Ññ³-íÇñíáõÙ »Ý óáõóÙáõÝùÝ»ñ ï³Éáõ Ñ³Ù³ñ¨ãÝ³Û³Í ùñ»³Ï³Ý ¹³ï³í³ñáõÃÛáõÝáõÙ Ýñ³Ýó íÏ³Ûáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÁ ã»Ý Ï³ñáÕ û·ï³·áõÍí»É Çñ»Ýó ¹»Ù, ÉëáõÙÝ»ñÁ ÑÝ³ñ³íáõñáõÃÛáõÝ »Ý ï³ÉÇë Ñ³ë³ñ³-Ï³ÛÝáõÃÛ³ÝÁ Çñ³½»Ï»É ï»Õ ·ï³Í Çñ³¹³ñÓáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ: ø³ÝÇ áõ ÉëáõÙÝ»ñÇ ³ñ¹ÛáõÝùÝ»-ñáí ³ÝûñÇÝ³Ï³Ý·áõÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ¨ Ï³ëÏ³Í»-ÉÇ í³ñù³·ÍÇ Ù³ëÇÝ íÏ³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ñ³Ûï ÝÇ »Ý ¹³éÝáõÙ Ñ³ë³ñ³Ï³ÛÝáõÃÛ³ÝÁ, ÑáõÛë Ï³, áõ ³Û¹ ·áõÍ»ñáõÙ Ë³éÝí³Í ³ÝÓÇÝù Ï³Ù³ã»Ý¨ Ï÷áË»Ý í³ñù³·ÇÍÁ: úÇÝ³Ï, »ñÃ¨»ÏáõÃÛ³Ý ³ñïáÝáõ-ÃÛ³Ýã³ñ³ß³ÑÙ³Ý Ñ³ñóÇí»ñ³µ»ñÛ³É ÉëáõÙÝ»ñÁ, áõáÝóÇó û·ïí»É »Ý Üáõñ Ð³ñ³í³ÛÇÝ àõ¿ÉëÇ ûñ»Ýë¹ñ³Ï³Ý Ù³ñÙÝÇ ³Ý¹³ÙÝ»ñÁ, ÃáõÛÉ »Ý ïí»É

³Û¹åÇëÇ ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·»ñÁ ¹³ñÓÝ»É ³é³í»É Ã³-÷³ÝóÇÏ ¨ µ³ñÓñ³óñ»É »Ý ³ÛÝ Ù³ñ¹Ï³Ýó í³ñ-ù³·ÍÇ ã³÷áñáßÇãÝ»ñÁ, áíù»ñ Ë³éÝí³Í »Ý »Õ»É ³Û¹åÇëÇ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý Ù»ç:

²Û¹åÇëÇ Ññ³å³ñ³Ï³ÛÇÝ ÉëáõÙÝ»ñÁ ³é³-ç³óñ»É »Ý µáõéÝ ùÝÝ³ñÏáõÙÝ»ñ ¨ Ñ³Ý·»óñ»É ·áñ-Í³Ï³ÉáõÃÛ³Ý ³å³·³ ³ßË³ï³ÝùÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ Ùáï»óáõÙÝ»ñÇ í»ñ³Ý³ÛÙ³ÝÁ:

øñ»³Ï³Ý ³ñ¹³ñ³¹³ïáõÃÛ³ÝÑ³Ù³Ï³ñ·Çó ¹áõñë Ññ³å³ñ³Ï³ÛÇÝ ÉëáõÙÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý Ù»-Õ³¹ñ³ÝùÁ ÃáÕÝ»É ã³å³óáõóí³Í ¨, ÇÝãÝ ³í»ÉÇ í³ï ¿, ¹Åí³ñ³óÝ»É Ï³ëÏ³ÍÛ³ÉÝ»ñÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ ¹³ï³ùÝÝáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, áñáÝù µ³Ý³Ï³µ³ñ åÝ¹áõÙ »Ý, áñ ³Û¹åÇëÇ ÉëáõÙÝ»ñÇó Ñ»ïá ³ñ¹³ñ ¹³ï³ùÝÝáõÃÛáõÝ ãÇ Ï³ñáÕ ÉÇÝ»É:

âÝ³Û³Í, Üáñ Ð³ñ³í³ÛÇÝ àõ¿ÉëáõÙ ³Û¹åÇëÇ åñ³Ï ïÇÏ³Ý Ý»ñÏ³ÛáõÙë í»ñ³óí»É¿, ³ÛÝ å»ïáõ-ÃÛáõÝÝ»ñáõÙ, áñ ï»Õ Ñ³Ù³Ï³ñ·³ÛÇÝ ÏáéáõåóÇ³Ý ï³ñ³ÍíÍ¿ ¨ áñï»Õ ó³ÝÏ³ÝáõÙ »Ý Ññ³Å»ßï ï³É ³ÝóÛ³ÉÇÝ` ³Û¹åÇëÇ Ùáï»óáõÙÁ Ï³ñáÕ¿µ³-í³Ï³Ý³ã³÷ ³ñÅ»ù³íáñ ÉÇÝ»É ¨ Ïû·ÝÇ ³ÝûñÇ-Ý³Ï³Ý ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³ÝÁ Çñ³½»Ï»Éáõ×³Ý³å³ñÑáí í»ñç ¹Ý»É ÏáéáõåóÇ³-ÛÇÝ: ºÃ» ëñ³Ý ãÇ Ñ»ï¨áõÙ ùñ»³Ï³Ý¹³ï³í³ñáõ-ÃÛáõÝÁ (Ñ³ëÏ³Ý³ÉÇ¿, »Ã» ³Û¹åÇëÇ ·áñÍáõÝ»áõ-ÃÛ³Ý í»ñ³µ»ñÛ³É ï»Õ»Ï³ï íáõÃÛáõÝÁµ³ó³Ñ³Ûï-í»É¿ ³½ÝÇí¨ÉñÇí Í³í³ÉáÍ), ³Û¹åÇëÇ åñ³Ï ïÇ-Ï³Ý Ï³ñáÕ¿Í³é³Û»É ³ÛÝ µ³ÝÇÝ, áñå»ë½Ç ³Ùá-Ã³Ýù ïñíÇÇñ³í³Ë³Ë ïÝ»ñÇÝ, áñáÝù ³ÝóÛ³ÉáõÙ ³Û¹åÇëÇ ³ñ³ñùÝ»ñ »Ý Ï³ï³ñ»É, ÇÝãå»ë Ý³¨ Ñ³ë³ñ³Ï³ÛÝáõÃÛ³ÝÁ Çñ³½»Ï»Éáõ ÙÇçáó, ³ÛÝ Ù³-ëÇÝÃ» áñ ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÝ »Ý Ñ³Ù³ñíáõÙ ³ÝÁÝ-¹áõÝ»ÉÇ¨ å»ïù¿ ÷áËí»Ý:

àÙ³Ýù ·ïÝáõÙ »Ý, áñ ³ñ¹³ñáõÃÛ³Ý µ³ó³-Ñ³ÛïÙ³Ý¨ Ñ³ßï»óÙ³Ý Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÝ»ñÁ Ï³-ñáÕ »Ý û·Ý»É í»ñç ¹Ý»Éáõ ³ÝóÛ³ÉÇÝ: ê³Ï³ÛÝ Í³-·áõÙ »Ý ÙÇß³ñù ÑÇÙÝ³Ñ³ñó»ñ: ØÇµ³Ý¿, »ñµÝ»-ñáõÙ »Ý Ýñ³Ý, áí Ë³Ë ïáõÙ¿Ù³ñ¹áõÇñ³íáõÝùÝ»-ñÁ ¨ ÙÇ³Ý·³Ù³ÛÝ ³ÛÉµ³Ý¿Ý»ñ»É Ýñ³Ý, áí ³Ýû-ñÇÝ³Ï³Ý Ó»éù¿µ»ñ»É Ñ³ñëïáõÃÛáõÝ¨ ïÇñáõÙ¿ ¹ñ³Ý:

²ÎÜÎ²ÈÆøÜºð

ºÝÃ³¹ñíáõÙ¿, áñ Ñ³Ï³ïáéáõåóÇáÝ ·áñÍ³-Ï³ÉáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ·áñÍáõÝ»áõÃÛáõÝÁ ÏÑ³Ý·»óÝÇ áã ÙÇ³ÝßÝ³Ï ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÇ: ¸»é¨ë ÉñÇí ãµ³ó³-Ñ³ÛïÍ³Í å³ï×³éÝ»ñáí, ³Û¹åÇëÇ Ñ³ÝÓÝ³Åá-ÕáíÝ»ñÁ ³í»ÉÇ Ñ³çáÕáõÃÛ³Ùµ »Ý ·áñÍáõÙ ²ñ¨»É-Û³Ý ²ëÇ³ÛÇ ³ÛÝåÇëÇ »ñÏñÝ»ñáõÙ, ÇÝãåÇëÇù »Ý` êÇÝ·³åáõñÁ, Ø³É³½Ç³Ý, Â³Ûí³ÝÁ, ÐáÝÏáÝ·Á, ù³Ý Ã» ³ÛÉ ï³ñ³Í³ßñç³ÝÝ»ñáõÙ: ä³ï×³éÝ»-ñÇó Ù»ÏÁ Ñ³ÛïÝÇ¿. ³Û¹ »ñÏñÝ»ñÇó Ûáõñ³ù³ÝãÛáõ-ñáõÙ ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝÝ»ñÁ û·ïí»É »Ý ù³Õ³ù³-Ï³Ý ·áñÍÇãÝ»ñÇ¨ Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³ÝÙ»Í³ç³Ïóáõ-ÃÛáõÝÇó: ¸ñ³Ýù Ý³¨ áõÝ»ó»É »Ý Ñ»ï³½áï³Ï³Ý ³ßË³ï³ÝùÝ»ñ³ÝóÏ³óÝ»ÉáõÑ³Ù³ñÅ»ù ÑÝ³ñ³-íáñáõÃÛáõÝÝ»ñ¨ ÙÛß³Ï»É »Ý` ÇÝãå»ë Ñ»ï³ùÝÝáõ-ÃÛ³Ý³ñ¹ÛáõÝ³í»ïÙ»Ãá¹Ý»ñ, ³ÛÝå»ë¿É Ï³ÝË³ñ-·»ÉÇã¨ Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ÏñÃáõÃÛ³Ý Ýáñ³ñ³ñ³-Ï³Ý Íñ³·ñ»ñ:

Î³ëÏ³ÍÝ»ñ Ï³Ý, áñ »ñµ ëï»ÕÍí»É »Ý áñáß ³ÛÉ Ñ³Ï³ïáéáõåóÇáÝ ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝÝ»ñ ã»Ý ëå³ë»É áñ ¹ñ³Ýù Ï³ñáÕ »Ý ã½µ³Õí»É Ï³é³í³-ñ³Ï³Ýµ³ñÓñ Ù³Ï³ñ¹³ÏÇÝ ³éÝãíáÕ µ³ñ¹ ·áñ-Í»ñáí: ¸ñ³Ýù áõÝ»Ý Ñ³Ù³å³ï³ëË³ÝóÝ³-Ï³½Ù ¨ é»ëáõñëÝ»ñ: àñáß ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝÝ»ñ µ³í³Ï³Ý³ã³÷ Ñ³çáÕáõÃÛ³Ùµ å³Ûù³ñ»É »Ý Ñ³-Ù³Ï³ñ·Ç Ã»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¹»Ù, ë³Ï³ÛÝ ¹³ í»ñ³-µ»ñ»É¿ ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý ëï áñÇÝ Ù³Ï³ñ¹³ÏÝ»ñÇÝ: ê³Ï³ÛÝ ¹ñ³Ýó Ù»Í³Ù³ëÝáõÃÛ³Ý ·áñÍáõÝ»áõÃÛáõ-ÝÁ µ³ó³ë³µ³ñ¿ ³½¹»É Ëáßáñ³Ù³ëßï³µ Ïá-éáõåóÇ³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇÇñ³íÇ×³ÏÇíñ³:

ÜáõÛÝÇëÏ, »ñµ ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝÁ Ï³Ù Ñ³ÝÓ-Ý³ÅáÕáíÁ ïÇñ³³å»ïáõÙ »Ý µ³í³Ï³Ý³ã³÷ é»-ëáõñëÝ»ñÇ¨ ëï»ÕÍíáõÙ »Ý ³ÝÃ»ñÇ ûñ»Ýë¹ñáõÃÛ³-ÝÁ Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý` Ñ³çáÕáõÃÛáõÝ Ñ³ëÝ»Éáõ Ñ³Ù³ñ å»ïù¿ Çñ»Ýó ³ßË³ï³ÝùáõÙ Ñ»Ýí»Ý ³ÛÉ ÇÝëïÇïáõïÝ»ñÇ íñ³: ºÃ» ¹³ï³Ï³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ-·Á ÃáõÛÉ¿¨ ³ÝÏ³ÝË³ï»ë»É Ç` ¹³ï³ñ³ÝÇ û·Ýáõ-ÃÛ³Ùµ Çñ³íÇ×³ÏÁßïÏ»Éáõ µáÉáñçÝù»ñÁ Ï¹³é-Ý³Ý åñáµÉ»Ù³ïÇÏ: ºñµ ÏáéáõåóÇ³Ý É³ÛÝ ï³-ñ³Íí³Í¿, ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝÁ ÙÇ³ÛÝ³Ï ãÇ Ï³ñáÕ ³ÙµáÕçáíÇÝ ·ÉáõË Ñ³Ý»É Çñ³íÇ×³ÏÇó: ê³Ï³ÛÝ ³ÛÝ Ï³ñáÕ¿ ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³é³í»É ÁÝ¹³ñ-Ó³Ï ³½·³ÛÇÝ Íñ³·ñÇ ßñç³Ý³ÏÝ»ñáõÙ ¹³éÝ³É Ï³ñ¨áñ Ù³ë:

ÐÔàôØÜºð

1 ÐáÝÏáÝ·Ù³Ý ³ÝÏ³Ë Ñ³Ï³Ïáéáõáóçáý Ñ³ÝÓ-Ý³ÅáÕáíÇ (²ÐÐ) Ï³Ùù. http://www.icac.org.hk/eng/main/

2 ÐáÝÏáÝ·Ç ûñ»Ýë¹ñáõÃÙ³Ý ï»Õ»Ï³ï³ï³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·` »ñÏáõ É»½áõÝ»ñáí. http://www.justice.gov.hk/home.htm

3 ÐáÝÏáÝ·Ù³Ý Ñ³Ï³Ïáéáõáóçáý Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÇ Ù³ëÇÝ ï»ë. http://www.icac.org.hk/eng/abou/index.html

4 î»ë. ÐáÝÏáÝ·Ù³Ý ²ÐÐ-Ç Ï³ÝË³ñ·»ÉÇã ³ßË³-ï³ÝùÇ í»ñ³µ»ñÙ³É ïíÙ³ÉÝ»ñÁ Ñ»ï¨Ù³É Ñ³ëó»áí. http://www.unafei.or.jp/pdf/56-26.pdf

5 http://www.csb.gov.hk/hkgcsb/rcim/pdf/english/central/aan_c.pdf

6 úñ»Ýë¹ñ³Ï³Ý ³Ïï»ñÇ ³ÙµáÕç³Ï³Ý ï»ùë-ï»ñÁ ï»ë Ñ»ï¨Ù³É Ñ³ëó»áí. http://www.justice.gov.hk/blis.nsf/D2769881999F47B3482564840019D2F97OpenView.

7 Üáñ Ð³ñ³í³ÙÇÝ àõ»ÉëÇ ³ÝÏ³Ë Ñ³Ï³Ïáéáõáóçáý Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáí. http://www.icac.nsw.gov.au

8 úÙµáõ¹ëÙ»ÝÁ §ó³ÝÏ³ó³Í Ó¨Ç Ï³Ù ·áñÍ»É³á-×Ç ¨ ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇÝ Ï³Ù Ï³é³í³ñáõÃÙ³Ý ³ß-Ë³ï³ÏÇóÝ»ñÇÝ Ï³Ù Ï³é³í³ñáõÃÙ³Ý ó³ÝÏ³-ó³Í ëïáñ³µ³Å³ÝÙ³ÝÁ, ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÙ³ÝÁ Ï³Ù å»ï³Ï³Ý ÑÇÙÝ³ñÏÇÝ í»ñ³µ»ñáÕ, ³Ù¹ÃíáõÙ` Ï³é³í³ñáõÃÙ³ÝÁ å³ïÏ³ÝáÕ Ï³Ù Ï³-é³í³ñáõÃÙ³Ý ÏáÕÙÇó ÑëïíáÕ ÁÝÏ»ñ³ÏóáõÃÙáõÝÝ»ñÇÝ, ëï³óí³Í µáÕáùÝ»ñÇ ÑÇÙ³Ý íñ³å»ïù¿ ·áñÍÇ ³ñ³·¨ ¹ñ³Ýó »ÝÃ³ñÏÇ í³ñã³-Ï³Ý, ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ï³Ù ùñ»³Ï³Ý å³ï³ë-Ë³Ý³ïíáõÃÙ³Ý, áñå»ë½Ç Ç ß³Ñ ÅáÕáíñ¹Ç ³å³ÑáííÇ Ï³é³í³ñáõÃÙ³Ý ³ñ¹ÙáõÝ³í»ï ³ß-Ë³ï³ÝùÁ (µ³ÅÇÝ 13 ¸.ê. No 6770, ï»ë Ý³¨ 12 µ³ÅÇÝÁ, 1987Ã. ê³ÑÙ³Ý³¹ñáõÃÙáõÝÁ, Ñá¹í³Í XI): úÙµáõ¹ëÙ»ÝÁ å»ïù¿ Ñ³ßíÇ ³éÝÇ µ³ñÓ-ñ³ëïÇ×³Ý Ï³é³í³ñ³Ï³Ý ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇ ¹»Ù Ý»ñÏ³Ù³óí³Í µáÕáùÝ»ñÇ ³é³çÝáõÃÙáõÝÁ ¨/Ï³Ù Ýñ³Ýó, áí ½µ³Õ»óÝáõÙ¿ ÑëïáÕ³Ï³Ý å³ß-ïáÝ, ³ÙÝ µáÕáùÝ»ñÁ, áñáÝù å³ñáõÝ³ïáõÙ »Ý Í³Ýñ Ñ³Ýó³·áñÍáõÃÙáõÝÝ»ñÇ í»ñ³µ»ñÙ³É å³Ñ³ÝçÝ»ñ, ÇÝãå»ë Ý³¨ ³ÙÝ µáÕáùÝ»ñÁ, áñáÝù í»ñ³µ»ñáõÙ »Ý Ù»Í ·áõÙ³ñÝ»ñÇÝ ¨/Ï³Ù ë»÷³Ï³ÝáõÃÙ³ÝÁ (µ³ÅÇÝ 15, R.A. No 6770).¦ http://www.ombudsman.gov.ph/about/mandate.html

9 î»ë. http://www.transparcncy.org/iacc/9th_iacc/papers/day3/ws3/d3ws3_gpienaar.html

10 Àëï ÝÙáõÃ»ñÇ. Bertrand de Speville, Why do anti-corruption agencies fail, UNGOPAC, Vienna, Austria, Aril, 2000. ¶ÇñùÁ Ï³ñ»ÉÇ¿å³ïíÇñ»É¿É»Ïï-ñáÝ³ÙÇÝ ÷áëïáí. bdes@compuserve.com

11 Doig, A, Moran, J, and Watt, D. (2001) Working paper: Business Planning for Anti-Corruption Agencies. ä³ï×»ÝÁ Ï³ñ»ÉÇ¿å³ïíÇñ»É¿É»Ïïñá-Ý³ÙÇÝ ÷áëïáí. r.a.doig@tecs.ac.uk

12 ºñµ Ð³ñ³í³ÙÇÝ ²ýñÇÏ³ÙáõÙ ³éáÕç³å³Ñáõ-ÃÙ³Ý ·Íáí Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÇÝ å³Ñ³Ýçí»É¿ ÏáÝÏñ»ï µáÕáùÇ Ñ»ï Ï³åí³Í ù³ÙÉ»ñ Ó»éÝ³ñ-Ï»Éáõ Ñ³Ù³ñ ³ñ¹³ñ³¹³ïáõÃÙ³Ý Ý³Ë³ñ³-ñáõÃÙ³Ý Ñ³í³ÝáõÃÙáõÝÁ, ³ßË³ï³Ýù³ÙÇÝ ß÷áõÙÝ»ñÝ ÁÝ¹Ñ³ïí»É »Ý` Ý³Ë³ñ³ñÇ ÷á-÷áËÙ³Ý å³ï×³éáí:

13 î»ë. http://www.icac.org.hk/cng/power/powe_acct_1.html

14 1994Ã. §ÎáéáõáóÇ³ÙÇ ¨ ïÝï»ë³Ï³Ý Ñ³Ýó³-·áñÍáõÃÙáõÝÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ¦ ûñ»ÝùÁ:

15 Î³ß³é³Ï»ñáõÃÙ³Ý Ï³ÝË³ñ·»ÉÙ³Ý Ù³ëÇÝ áñáßáõÙÁ, ÐáÝÏáÝ· (ú²Ä 201):

16 1910Ã. ÁÝ¹áõÝí³Í §¶³ÕïÝÇ ÏáÙÇëÇáÝ í×³ñ-Ý»ñÇ Ù³ëÇÝ¦ ûñ»ÝùÁ. http://www.legislation.govt.nz/browse_vw.asp?content-set=pal_statutes

17 î»ë. http://www.iss.co.za/PUBS/CRIMEINDEX/OOVOL4NO3/Assetforfeiture.html

18 §Î³½Ù³Ï»ñåí³Í Ñ³Ýó³íáñáõÃÙ³Ý ¹»Ù å³Ù-ù³ñÇ Ù³ëÇÝ¦ ûñ»ÝùÁ, Ð²Ð, 1998Ã. http://www.gov.za/acts/1998/al21-98.pdf

19 î»ë. ³Ù¹åÇëÇ ·áñÍáÕáõÃÙáõÝÝ»ñÇ ë³ÑÙ³Ý³¹ñ³-Ï³ÝáõÃÙ³Ý í»ñÉáõÍáõÃÙáõÝÝ»ñÁ. Deepak Gupta, Republic of South Africa's Prevention of Organised Crime Act: A Comparative Bill of Rights Analysis: http://www.law.harvard.cdu/studnets/orgs/crcl/v.37/gupta.pdf

20 ²ÐÐ, Üáñ Ð³ñ³í³ÙÇÝ àõ»Ëë. http://www.icac.nsw.gov.au/

A FREE MEDIA RANKS ALONGSIDE AN INDEPENDENT JUDICIARY, AS ONE OF THE TWO POWERS THAT SHOULD NOT BE HELD ACCOUNTABLE TO POLITICIANS!
DETAILS
BOTH SERVE AS POTENT COUNTER FORCES TO CORRUPTION IN PUBLIC LIFE AND BOTH MUST RECEIVE SPECIAL PROTECTION.
NEW
PRINCIPLES O
A FREE MED
GOVERNMENT
SHOULD EMBR
A BASIC SET O
PRINCIPLES TO
SHAPE APPRO
TO THE MEDI
IN GENERAL
THESE ARGU
AGAINST LEGI
AND RESTRICT

¼²Ü¶ì² Ì ²ÚÆÜ Èð²î ìàôÂÚ²Ü ØÆæàòÜºðÀ

¼³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïíáõÃÛ³Ý ³½³ï ÙÇçáóÝ»ñÁ ³ÝÏ³Ë¹³ï³Ï³ÝÑ³Ù³Ï³ñ·Ç Ñ»ïÙÇ³ëÇÝ Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ »Ý ù³Õ³ù³Ï³Ý ·áñÍÇãÝ»ñÇ »ÝÃ³Ï³ÛáõÃÛáõÝÇó ½»ñÍ ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý »ñÏáõ ×ÛáõÕ»ñÇó Ù»ÏÁ: ºí Ù»ÏÁ, ¨ÙÛáõëÁ Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý ÏÛ³ÝùáõÙ Ïáéáõåó³Í ³½¹»óÇÏ Ñ³Ï³ÏßÇéÝ»ñÇó »Ý ¨ »ñÏáõëÝ ¿É Ñ³ïáõÏ å³ßïå³ÝáõÃÛ³Ý Ï³ñÇù áõÝ»Ý: Æ ï³ñµ»ñáõÃÛáõÝ ¹³ï³íáñÝ»ñÇ, å»ï³Ï³ÝÙ»Õ³¹ñáÕÝ»ñÇ ¨ ¹³ï³Ë³½Ý»ñÇ, ½³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïíáõÃÛ³Ý Ù³ëÝ³íáñ ÙÇçáóÝ»ñÇ Õ»Ï³í³ñÝ»ñÁ ã»Ý Ýß³Ý³ÏíáõÙ å»ï³Ï³Ý å³ßïáÝÛ³Ý»ñÇ ÏáÕÙÇó ¨ ã»Ý Ñ³ëï³ïíáõÙ µ³ñÓñ å»ï³Ï³Ý ³ïÛ³ÝÝ»ñáõÙ: ²é³Ýó ³½³ï ½³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïíáõÃÛ³Ý ÙÇçáóÝ»ñÇ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛáõÝÁ ÉÇ³ñÅ»ù ÉÇÝ»É ãÇ Ï³ñáÕ` ÇÝãå»ë ï»Õ»Ï³ ïíáõÃÛ³Ý å³Ï³ëÇ, ³ÛÝå»ë ¿É Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý »ñÏËáëáõÃÛáõÝ í³ñ»Éáõ ³ÝÏ³ñáÕáõÃÛ³Ý å³ï×³éáí:

¼²Ü¶ì² Ì ²ÚÆÜ Èð²î ìàôÂÚ²Ü ²¼²î ØÆæàòÜºðÆ êÎ¼´ àôÜøÜºðÀ

¼³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïíáõÃÛ³Ý ÙÇçáóÝ»ñÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ Ùáï»óáõÙÝ»ñÇ Ó¨³íáñÙ³Ý ·áñÍáõÙ Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝÁ å»ïù ¿ Õ»Ï³í³ñíÇ ÑÇÙÝ³Ï³Ý ëÏ½µáõÝùÝ»ñáí: ÀÝ¹Ñ³Ýáõñ ³éÙ³Ùµ ³Û¹ ëÏ½µáõÝùÝ»ñÝ áõÕÕí³Í »Ý ûñ»Ýë¹ñ³Ï³Ý Ï³ñ·³íáñÙ³Ý ¨ ³Û¹ áÉáñïáõÙ ë³ÑÙ³Ý³÷³ÏáõÙÝ»ñÇ ¹»Ù:

¸ñ³ ûñÇÝ³Ï Ï³ñáÕ ¿ Í³é³Ûª *²½³ï Ù³ÙáõÉÇ Ë³ñïÇ³Ý*, áñÝ ÁÝ¹áõÝí»É ¿ 34 »ñÏñÝ»ñÇ Éñ³·ñáÕÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó` ·ñ³ùÝÝáõÃÛ³Ý Ñ³ñó»ñÇÝ ÝíÇñí³Í §²½³ï áõÃÛ³Ý Ó³ÛÝ¦ Ñ³Ù³ßË³ñÑ³ÛÇÝ ÏáÝý»ñ³ÝëáõÙ²: ÎáÝý»ñ³ÝëáõÙ Ø²Î-Ç ·ÉË³íáñ ù³ñïáõÕ³ñ ´áõïñáë ´áõïñáë Ô³ÉÇÝ Ñ³Ûï³ñ³ñ»ó, áñ §³ÛÝ /Ê³ñïÇ³ÛÇ ëÏ½µáõÝùÝ»ñÁ/ ³ñÅ³ÝÇ ¿ µáÉáñ Ýñ³Ýó Ñ³í³ÝáõÃÛ³ÝÁ, áíù»ñ ÉÍí³Í »Ý ÅáÕáíñ¹³í³ñ³Ï³Ý ÇÝëïÇïáõïÝ»ñÇ Ï³Û³óÙ³Ý ¨ å³ßïå³ÝáõÃÛ³Ý ·áñÍÇÝ¦: Üñ³ Ëáëù»ñáí, ãÝ³Û³Í ³Û¹ ÷³ëï³ÃÕÃ»ñÇ ¹ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ å³ñï³¹Çñ ã»Ý, ³ÛÝáõ³Ù»Ý³ÛÝÇí ¹ñ³Ýù Ý³Ë³ÝßáõÙ »Ý ³ÛÝ Ýå³ï³ÏÝ»ñÁ §áñáÝó Ñ³ëÝ»ÉáõÝ å»ïù ¿ Ó·ï»Ý µáÉáñ »ñÏñÝ»ñÁ¦:

Ê³ñïÇ³ÛáõÙ, Ù³ëÝ³íáñ³å»ë, ³ëí³Í ¿.

- *Ուղղակի կամ անուղղակի ցանկացած գրաքննություն անընդունելի է: Ըստ այդմ՝ զանգվածային լրատվության միջոցների ազատորեն տեղեկություններ հավաքելու և տարածելու իրավունքը սահմանափակող օրենքները և պրակտիկան պետք է չեղյալ հայտարարվեն, իսկ տեղական և կենտրոնական իշխանության մարմինները չպետք է միջամտեն հրապարակվող կամ հաղորդվող նյութերի բովանդակությանը, ինչպես նաև չպետք է սահմանափակեն տեղեկատվության աղբյուրներից օգտվելու հնարավորությունը:*
- *Մամուլի, հեռուստատեսության և ռադիոյի անկախ մարմինները բոլոր երկրներում պետք է ազատ ստեղծվելու և գործելու հնարավորություն ունենան:*
- *Երկրի իշխանությունները տեղեկատվության մարմիններին չպետք է ներարկեն տնտեսական կամ ցանկացած այլ խտրականության: Այն երկրներում, որտեղ կան տեղեկատվության կառավարման մարմիններ՝ անկախ մամուլին պետք է տրամադրվի նյութերի հետ ծանոթանալու և տպագիր արտադրանքի թողարկման, ինչպես նաև հեռուստա-ռադիո հաղորդումների պատրաստման համար անհրաժեշտ տեխնիկական միջոցներից օգտվելու նույն ազատությունը:*
- *Պետությունը չպետք է սահմանափակի լրագրային թղթի, տպարանների և տարածման համակարգերի, նորությունների գործակալությունների հետ կապերի, հեռուստա-ռադիո հաղորդումների հաճախականությունների և ամսագրերի մատչելիությունը:*
- *Դատապարտելի են կապի միջոցների հսկողական ծառայությունների բոլոր իրավաբանական, տեխնիկական և սակագնային կանոնները, որոնք դժվարացնում են տեղեկությունների տարածումը և սահմանափակում են տեղեկատվության հոսքը:*
- *Տեղեկատվության կառավարական միջոցների խմբագիրները պետք է իրավունք ունենան հրապարակել տարբեր կարծիքներ: Այդ դրույթը պետք է ամրագրված լինի օրենքով և պրակտիկայով:*
- *Երկրի ներսում մամուլը և հաղորդակցման մարմինները պետք է նորությունների և տեղեկատվության արտաքին ծառայություններից ազատորեն օգտվելու հնարավորություն ունենան, իսկ լայն հասարակությունը պետք է օգտվի օտարերկրյա հրատարակություններն ստանալու, հեռուստա-ռադիո հաղորդումները ընդունելու հնարավորությունից:*
- *Երկրի սահմանները պետք է բաց լինեն օտարերկրյա լրագրողների համար: Քվոտաներ չպետք է կիրառվեն, վիզաների, մամլո վկայականների և այլ լրագրողական փաստաթղթերի ստացման մասին հայտերը պետք է բավարարվեն սեղմ ժամկետներում: Օտարերկրյա լրագրողներին պետք է տրամադրվի երկրի տարածքով ազատ տեղաշարժի, տեղեկատվության պաշտոնական և ոչ պաշտոնական աղբյուրներից օգտվելու հնարավորություն, ինչպես նաև մասնագիտական գործունեության համար անհրաժեշտ նյութերի և ամփոփումների ազատ ներմուծման իրավունք:*
- *Լրագրողական աշխատանքով զբաղվելու սահմանափակումները կամ այդ գործունեության մեջ ներգրավվելու համար արտոնագրեր կամ այլ պաշտոնական վկայագրերը պետք է վերացվեն:*
- *Այլ փաստաթղթերի պես լրագրողները պետք է օգտվեն*

անշի անշեռնմխելիության և որևէի լիակատար պաշտպանության տակ գտնվելու երաշխիքներից: Ռազմական գործողությունների գոտիներում աշխատող լրագրողները համարվում են քաղաքացիական անձիք և օգտվում են մյուս քաղաքացիական անձանց տրամադրվող բոլոր իրավունքներից և երաշխիքներից[3]:

Î³ñÍÇùÝ»ñÇ ³½³ï ³ñï³Ñ³Ûï Ù³Ý ÑÝ³ñ³-íáñáõÃÛáõÝÁ ¨ ½³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ï íáõÃÛ³Ý ÙÇçáóÝ»ñÇ ³½³ï áõÃÛáõÝÁ Ñ³Ù³ñíáõÙ »Ý Ù³ñ¹áõ ÑÇÙÝ³-ñ³ñ Çñ³íáõÝùÝ»ñÇó ¨ ó³ÝÏ³ó³Í ÅáÕáíñ¹³í³-ñ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý Ï³ñ¨áñ³·áõÙÝ µ³Õ³¹-ñÇáÝ»ñÇó: ¼³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ï íáõÃÛ³Ý ³½³ï, ³Ý-Ï³Ë ¨ ³ÛÉÁÝïñ³Ýù³ÛÇÝ ÙÇçáóÝ»ñÁ ³½³ï ¨ µ³ó Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý Ï³ñ¨áñ ï³ññÝ»Ý:

ºÐÎ ³Ý¹³Ù-å»ï áõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ñéã³Ï»É »Ý ³½³ï, ³ÝÏ³Ë ¨ ³ÛÉÁÝïñ³Ýù³ÛÇÝ ½³Ý·í³Í³-ÛÇÝ Éñ³ï íáõÃÛ³Ý ÙÇçáóÝ»ñÇ ·»ñ³Ï³ÛáõÃÛ³Ý ëÏ½µáõÝùÇÝ Çñ»Ýó Ñ³í³ï³ñÙáõÃÛáõÝÁ, ¹³ Ñ³ë-ï³ï»Éáí 1975 Ãí³Ï³ÝÇÝ Ð»ÉëÇÝÏÛ³Ý ËáñÑñ¹³Ï-óáõÃÛ³Ý »½ñ³÷³ÏÇã³Ï ïáõÙ: ¸³ 1975 Ãí³Ï³ÝÇó ³é³ÛëûñÑÇÙÝ³ñ³ñëÏ½µáõÝù¹³ñÓ³í ºÐÎ³Ý-¹³Ù µáÉáñ å»ï áõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ¨Çñ³ñï³óá-ÉáõÙÁ ·ï³í Ï³ñÍÇùÝ»ñÇ ³ñï³Ñ³Ûï Ù³Ý ³½³-ïáõÃÛ³ÝÝ ³éÝãíáÕ ºÐÎ µáÉáñ ÷³ëï³ÃÕÃ»ñáõÙ: Î³ñÍÇùÝ»ñÇ ³ñï³Ñ³Ûï Ù³Ý ³½³ïáõÃÛ³Ý ëÏ½µáõÝùÝ»ñÇ ³é³í»É Ñëï³Ï Ï»Ýë³·áñÍÙ³Ý Ýå³ï³Ïáí ºÐÎ ³Ý¹³Ù å»ï áõÃÛáõÝÝ»ñÁ áñá-ßáõÙ ÁÝ¹áõÝ»óÇÝ ½³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ï íáõÃÛ³Ý ÙÇ-çáóÝ»ñÇ ³½³ïáõÃÛ³Ý Ñ³ñóó»ñáí ºÐÎ-Ç Ü»ñÏ³-Û³óáõóáÇ, Çñ ï»ë³ÏÇ Ù»ç, »½³ÏÇ å³ßïáÝÇ ëï»ÕÍÙ³Ý Ù³ëÇÝ[4]:

¼³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ï íáõÃÛ³Ý ÙÇçáóÝ»ñÇ Ñ³ñ-ó»ñáí ºÐÎ Ü»ñÏ³Û³óáõóÇáÁ ³é³ÝÓÝ³óñ»ó ÙÇ ß³ñù Ñ³ñó»ñ, áñáÝù Ùï³Ñá·áõÃÛ³Ý ï»ÕÇù »Ý ï³ÉÇë²ñ¨Ùï Û³Ý ºíñáå³ÛáõÙ ¨ Ý³ËÏÇÝ ÊáñÑñ-¹³ÛÇÝ ØÇáõÃÛ³Ý »ñÏñÝ»ñáõÙ: ¸ñ³ÝóÇó ³é³í»É Ï³ñ¨áñÁ §Ï³éáõóí³Íù³ÛÇÝ ·ñ³ùÝÝáõÃÛáõÝÝ ¿¦, ³ÛëÇÝùÝ` ù³Õ³ù³Ï³Ý ¨ ïÝïï»ë³Ï³Ý Ï³éáõÛó-Ý»ñÇ ³ÝáõÕÕ³ÏÇ ×ÝßáõÙÁ ½³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ï íáõ-ÃÛ³Ý ÙÇçáóÝ»ñÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ, áñáÝù Ñ³×³Ë ³Ýó-Û³ÉÇ í»ñ³åñáõÏÝ»ñ »Ý: §Î³éáõóí³Íù³ÛÇÝ ·ñ³ùÝÝáõÃÛáõÝÁ¦, ÇÝãå»ë ·ñ³ùÝÝáõÃÛáõÝ ó³ÝÏ³-ó³Í ³ÛÉ Ó¨, Ï³ñáÕ ¿ ÏáñÍ³Ý»É ½³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ï íáõÃÛ³Ý ÙÇçáóÁ: ¼³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ï íáõ-ÃÛ³Ý Ï³é³í³ñ³Ï³Ý ÙÇçáóÝ»ñÇ ßñç³Ý³ÏÇó ¹áõñë` ÙÛáõë ¼ÈØ-Ý»ñÁ ÇÝùÝ³í³ñ»Ý ¨ ÑÇùÝ³Ï³-ÝáõÙ Çñ»Ýó ·áÛáõÃÛáõÝÁ å³Ñå³ÝáõÙ »Ý Ñ³Ýñáõ-ÃÛ³Ý û·ÝáõÃÛ³Ùµ, áñÁ ·Ý³Ñ³ïáõÙ ¿ ½³Ý·í³Í³-ÛÇÝ Éñ³ï íáõÃÛ³Ý Ù³ëÝ³íáñ ÙÇçáóÝ»ñÇ ³ñï³¹-ñ³ÝùÁ ¨ ³ÛÝÓ»éù¿µ»ñáõÙ ïå³·ÇñÏ³Ù¿É»Ï ïñá-Ý³ÛÇÝ ï»ëùáí:

Զանգվածային լրատվության ցանկացած միջոցի գոյության կարևոր նախապայմանը կարծիքների ազատ արտահայտման օրենսդրական երաշխիքներն են, որոնք ամրագրված են շատ երկրների սահմանադրություններում:

¼²Ü¶ì²Ì²ÚÆÜ Èð²îìàôÂÚ²Ü ØÆæàÒÜºðÆ ²ÜÎ²ÊàôÂÚàôÜÀ

à±íå»ïù¿ÉÇÝÇ½³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ï íáõÃÛ³Ý ÙÇçáóÝ»ñÇ ³½³ï áõÃÛ³Ý »ñ³ßË³íáñÁ: ¼ÈØ-Ý»ñÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ ·ñ³ùÝÝáõÃÛáõÝÁ áõÝÇ ï³ñµ»ñ ¹ñë¨áñáõÙÝ»ñ¨ÇÑ³Ûï¿·³ÉÇë·ñ»Ã» µáÉáñ »ñÏñ-Ý»ñáõÙ: øÇã »ñÏñÝ»ñ áõÝ»Ý ûñ»Ýë¹ñ³Ï³Ý Ñ³Ù³-Ï³ñ·»ñ, áñáÝù »ñ³ßË³íáñáõÙ »Ý ½³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ï íáõÃÛ³Ý ÙÇçáóÝ»ñÇ µ³ó³ñÓ³Ï ³½³ïáõÃÛáõ-ÝÁ:

ÆÝãå»ë óáõÛó ï í»óÇÝ ²ØÜ-Ç ¶»ñ³·áõÛÝ ¹³-ï³ñ³ÝáõÙ ³ÝóÏ³óí³Í ÉëáõÙÝ»ñÁ, ³Ù»ñÇÏÛ³Ý ê³ÑÙ³Ý³¹ñáõÃÛ³Ý ³é³çÇÝáõÕÕáõÙÁ »ñ³ßË³íáñáõÙ¿ ³ÛÝåÇëÇ Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ·áÛáõÃÛáõÝÁ, áñÁ ·ñ³ùÝÝáõÃÛáõÝÇó ³½³ï¿ ³ÛÝù³Ý, áñù³Ý ¹³ÁÝ¹Ñ³Ýñ³å»ë ÑÝ³ñ³íáñ¿ ÏáÝÏñ»ï ûñ»Ýë¹ñ³-Ï³Ý ³Ïïáõ Ù:

Ø³É³íÇÇ ê³ÑÙ³Ý³¹ñáõÃÛáõÝáõÙ ½³Ý·í³-Í³ÛÇÝ Éñ³ï íáõÃÛ³Ý ÙÇçáóÝ»ñÇ ³½³ïáõÃÛáõÝÁ Ñéã³Ï íáõÙ¿ áã Ã» Ù»Ï ³ÛÉ »ñÏáõ ³Ý·³Ù, Ñ»ï¨Û³É Ï»ñå.

«Յուրաքանչյուր ոք ունի իր կարծիքը ազատորեն արտահայտելու իրավունք»:

«Մամուլը իրավունք ունի ազատ հաղորդել և հրապարակել ինֆորմացիան «Մալալիում և նրա սահմանափակումներից դուրս, ինչպես նաև օգտվել հասարակական ինֆորմացիայի հասու լինելու բոլոր անհրաժեշտ միջոցներից»[5]:

Î³ñÍÇùÝ»ñÇ ³ñï³Ñ³Ûï Ù³Ý ³½³ïáõÃÛáõÝ Ñéã³ÏáÕ ûñ»ÝùÝ»ñÁ ¹³ï³ñ³ÝÝ»ñÇ ë³ï³ñÙ³Ý Ï³ñÇù áõÝ»Ý, áñå»ë½Ç ¹ñ³Ýù Ï³ï³ñí»Ý: ²ÛëåÇ-ëáí, ½³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ï íáõÃÛ³Ý ³½³ï ÙÇçáóÝ»-ñÇ ëï»ÕÍÙ³Ý ·ñ³í³Ï³ÝÁ ³ÛÝåÇëÇ Çñ³í³Ï³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·Ý¿, áñÝ ³ÝÏ³Ë¿ù³Õ³ù³Ï³Ý ³½¹»-óáõÃÛáõÝÇó ¨ áõÝÇ ³Ùáõñ ÏáÝëïÇïáõóÇáÝ³É Çñ³-í³µ³Ý³Ï³Ýµ³½³` ³½³ï ½³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ï-íáõÃÛ³Ý ÙÇçáóÝ»ñÇ Ñ³Û»ó³Ï³ñ·Á å³ßïå³Ý»Éáõ Ñ³Ù³ñ: ¸³ï³íáñÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý ·áñÍ»É ø³Õ³-ù³óÇ³Ï³Ý ¨ù³Õ³ù³Ï³Ý Çñ³íáõÝùÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ ÙÇç³½·³ÛÇÝ ¹³ßÝ³·ñÇ 19 Ñá¹í³ÍÇÝ Ñ³Ù³å³-ï³ëË³Ý, áñáõÙ, Ù³ëÝ³íáñ³å»ë, ³ëí³Í¿.

«Յուրաքանչյուր ոք ունի համոզմունքների և դրանք ազատ արտահայտելու իրավունք, այդ իրավունքն ընդգրկում է, անկախ պետական սահմանափակումներից, ցանկացած տեսակի տեղեկատվություն և գաղափարներ փնտրելու, ստանալու

և տարածելու ազատությունը, լինեն դրանք բանավոր, գրավոր, թե տպագիր, լինի արվեստի, թե իր ընտրած ցանկացած այլ միջոցով»:

¼²Ü¶ì²Ì²ÚÆÜ Èð²îìàôÂÚ²Ü ä ºî²Î²Ü ØÆæàÒÜºðÀ ºì Ð²ê²ð²Î²Î²Ü /Ð²Üð²ÚÆÜ/ Ð²Ôàð¸àôØÜºðÀ

àÙ³Ýù åÝ¹áõÙ »Ý, áñ å»ïáõÃÛáõÝÁ ãå»ïù¿ Ñ³Ý¹Çë³Ý³ ½³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïíáõÃÛ³Ý ÙÇçáóÝ»ñÇ ë»÷³Ï³Ý³ï»ñ: ²ÛÝáõ³Ù»Ý³ÛÝÇí, ë³Ï³ÛÝ, Ï³ñÍÇùÝ»ñ »Ý ÑÝãáõÙ Ý³¨ Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý Ñ³-Õáñ¹áõÙÝ»ñÇ Ñ³Ù»ó³Ï³ñ·Ç¹»Ù:

Ð³ë³ñ³Ï³Ï³Ý Ñ³Õáñ¹áõÙÝ»ñÁ »ñ»ù¿³Ï³Ý µÝáõÃ³·Çñáõ Ý»Ý: Üñ³Ýå³ï³ÏÝ»ñÁ ï³ñµ»ñíáõÙ »Ý ßáõÏ³ÛÇ Ã»É³¹ñ³Í Ýå³ï³ÏÝ»ñÇó, Ýñ³Ýå³-ï³ÏÝ»ñÝ »Ý` ï»Õ»Ï³óÝ»É, ëáíáñ»óÝ»É ¨ ½í³ñ-×³óÝ»É µáÉáñ Å³Ýñ»ñÇ ßñç³Ý³Ïáõù, ³Ù»Ý µ³ÝÇó ½³ï` ³ÛÝ ³Ýí×³ñ¿ µáÉáñÇ Ñ³Ù³ñ, ÇÝãåÇëÇÝ å»ïù¿ÉÇÝÇ Ñ³Õáñ¹³ÏóÙ³Ý Çëï³å»ë Ñ³ë³ñ³-Ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛáõÝÁ:

Ð³Õáñ¹³ÏóÙ³Ý ßáõÏ³Ý»ñÁ ¹ñë¨áñáõÙ »Ý Çñ»Ýó ³ÝÑáõë³ÉÇáõÃÛáõÝÁ: ºÃ» Ñ³Õáñ¹³ÏóáõÙÝ ³ÙµáÕçáõÃÛ³Ùµ ÃáÕÝíÇ ßáõÏ³Û³Ï³Ý ï³ñ»ñùÇ Ï³ÙùÇÝ, ³å³ ÏÑ³Ûï Ýí»Ý Íñ³·ñ»ñ, áñáÝù ¹Çï»É ãÇ ó³ÝÏ³Ý³ ÝáõÛÝÇëÏ Éë³ñ³ÝÇ §³Ù»Ý³Ï»ñ¦ Ñ³ïí³ÍÁ: ºÃ» ßáõÏ³Ý ÃáÕÝíÇ ÇÝùÝ Çñ»Ý, ³å³ »Ã»ñÁ ÏÑ»Õ»ÕíÇ µéÝáõÃÛáõÝ ¨ åáéÝá·ñ³ýÇ³ óáõó³¹ñáÕ ÝÛáõÃ»ñáí, ÇÝãÁ ãÇ áõ½áõÙ ëå³éáÕÝ»ñÇÙ»-Í³Ù³ëÝáõÃÛáõÝÁ: ²Ûëå Çëáí, å»ï³Ï³Ý ù³Õ³ù³-Ï³ÝáõÃÛ³Ý ÑÇÙÝ³Ï³Ý ¹»ñÁ Ýñ³ÝáõÙÝ ¿, áñ Ï³ñ-·³íáñÇ ³Û¹ ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÁ[6]:

Þ³ï »ñÏñÝ»ñáõÙ Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝÁ Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ¿ ½³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïíáõÃÛ³Ý ÙÇçáóÝ»ñÇ Ëáßáñ³·áõÛÝ ë»÷³Ï³Ý³ï»ñÁ /Ñ³×³Ë` ³é³ç³-ï³ñ Ñ»éáõëï³ï»ë³ÛÇÝ ó³Ýó»ñÇ ¨ é³¹ÇáÏ³-Û³ÝÝ»ñÇ/, ÇÝãÁ Ë³ñËÉáõÙ¿ ÇëÏ³å»ë å»ïáõÃÛ³Ý ³½¹»óáõÃÛáõÝÇó ³½³ï ½³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïíáõ-ÃÛ³Ý ÙÇçáóÝ»ñÇ Ñ³Ù»ó³Ï³ñ·Á: ¼³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïíáõÃÛ³Ý å»ï³Ï³Ý ÙÇçáóÝ»ñáõÙ Éñ³·ñáÕÝ»-ñÇ Çñ³íáõÝùÝ»ñÁ ¨ Ýñ³Ýó áõÝ»ó³Í ³½³ïáõÃÛ³Ý ³ëïÇ×³ÝÁ áã ÙÇßï¿Ý³Ë³Ýßí³Í¨ »ñ³ßË³íáñ-í³Í ûñ»Ýùáí: ²Ûë áÉáñïáõÙ ûñ»ÝùÇ¨ Ï³ñ·³íáñ-Ù³Ýµ³ó³Ï³ÛáõÃÛáõÝÁ Ï³ñáÕ¿ áõÕÕ³ÏÇ í ï³Ý·Ý»ñÏ³Û³óÝ»É ¼ÈØ-Ý»ñÇ ³ÝÏ³ËáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ:

Â»ñ¨ë, ³ëí³ÍÇ É³í³·áõÝ ûñÇÝ³ÏÝ¿§´ñÇ-ÃÇß µñáïù³ëïÇÝ· ùáñåáñ»ßÝ¦-Á /´Ç-µÇ-ëÇ/: êï»ÕÍí»Éáí ·áñÍ³¹Çñ ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý Õ»Ï³í³ñÇ Ï³ñ·³¹ñáõÃÛ³Ùµ /Ã³·³íáñ³Ï³Ý Ññáí³ñï³-Ïáí/, ³Ûë Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÁ å³ñµ»ñ³µ³ñÓ¨³Ï³Ý Ñ³Ù³Ó³ÛÝ³·Çñ¿ ÏÝùáõÙ Ï³é³í³ñáõ-ÃÛ³Ý Ñ»ï`áñáõÙÝ³Ë³ÝßíáõÙ »Ý Ýñ³ ·áñÍáõÝ»áõ-ÃÛ³Ý å³ÛÙ³ÝÝ»ñÁ: Ü»ñÏ³ÛáõÙë ·áñÍáÕÑ³Ù³Ó³Û-Ý³·ÇñÁ ÏÝùí³Í¿10 ï³ñí³Ñ³Ù³ñ¨ å³ÛÙ³Ý³-íáñí³Í ã¿ Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý Ù³Ý¹³ïÇ ·áñÍáÕáõ-ÃÛ³Ý Å³ÙÏ»ïáí: Î³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÁ ýÇÝ³Ýë³-íáñíáõÙ¿Ñ»éáõëï³¹Çïáõ Ý»ñÇó·³ÝÓíáÕ å»ï³-Ï³Ý ïáõñùÇ Ñ³ßíÇÝ: 2.1 Ï»ïáõÙ /áñÁ¿³Ï³Ý Ýß³-Ý³ÏáõÃÛáõÝ áõÝ»óáõ ³é³çÇÝ µ³ÅÇÝÝ¿/Ù³ëÝ³íá-ñ³å»ë³ëí³Í¿.

2.1 «Կորպորացիան անկախ է՝ նրա ծրագրերի բովանդակությանը, դրանց հեռարձակման և հաղորդման ժամանակի, ինչպես նաև գործերի վարմանը վերաբերող բոլոր հարցերում»[7]:

Î³é³í³ñáõÃÛáõÝÁ Ùß ï³å»ëÙñó³ÏóáõÙ¿´Ç-µÇ-ëÇ-Ç Ñ»ï, áñÇ Ï³é³í³ñÇãÝ»ñÁ` Ï³é³í³ñáõ-ÃÛ³Ý ÏáÕÙÇó ùÝÝ¹³ï í»Éáõ ¹»åùáõÙ Ó·ïáõÙ »Ý å³ßïå³Ý»É Çñ»Ýó ³ÝÏ³ËáõÃÛáõÝÁ, ãÝ³Û³Í ³ÛÝ µ³ÝÇÝ, áñ Çñ»Ýù Ýß³Ý³Ïí³Í »Ý Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý ÏáÕÙÇó: Üñ³Ýó ÏáÕÙÝ¿Ñ³Õáñ¹³ÏóÙ³Ý ³ÝÏ³Ë Ù³ñÙÝÇ å³ßïå³ÝáõÃÛ³Ý ¹Çñù»ñáõÙ Ï³Ý·Ý³Í¨ áñáß³ÏÇ áõÅ Ý»ñÏ³Û³óÝáÕ Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý ³ç³ÏóáõÃÛáõÝÁ:

êñ³ ³ÛÉÁÝïñ³ÝùÁ Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý Ñ³Õáñ-¹³ÏóÙ³Ý ³Ù»ñÇÏÛ³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·Ý¿, áñÁ ·á-Û³ï¨áõÙ¿Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ³Ý¹³ÙÝ»ñÇ ÝíÇñ³ï-íáõÃÛáõÝÝ»ñÇ, µÛáõç»ï³ÛÇÝ Ñ³ïÏ³óáõÙÝ»ñÇ, áã å»ï³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇ¨ Ïáñåáñ³-ïÇí ëåáÝëáñÝ»ñÇ ïñ³Ù³¹ñ³Í¹ñ³Ù³ßÝáñÑÝ»ñÇ ¨ ÙÇçáóÝ»ñÇ, ÇÝãå»ë Ý³¨ ý»¹»ñ³É, é»·ÇáÝ³É¨ ï»Õ³Ï³Ý Ù³Ï³ñ¹³ÏÝ»ñáõÙ Ñ³ñÏ³ÛÇÝ Ùáõïù»ñÇ Ñ³ßíÇÝ: üÇ-µÇ-¿ë-Ý, Ï³Ù§ö³µÉÇÏ µñá¹ù³ëïÇÝ·ë»ñíÇë¦-Á Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ¿Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç Ñ»éáõëï³-ï»ë³ÛÇÝëïáñ³µ³Å³ÝáõÙÁ, ÇëÏé³¹ÇáÍñ³·ñ»ñÁ Ñ»é³ñÓ³Ïíáõù »Ý ¾Ý-÷Ç-¿é /§Ù»ßÝÉ ÷³µÉÇÏ é»¹Çá¦/ Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç ÙÇçáóáí: âÝ³Û³Í ï³ñ³Í-í³Í ³ÛÝ Ï³ñÍÇùÇÝ, áñ ³Ûë Ñ³Ù³Ï³ñ·Á ÑÇÙÝ³-Ï³ÝáõÙ ýÇÝ³Ýë³íáñíáõÙ¿å»ï³Ï³Ý ÙÇçáóÝ»ñÇ Ñ³ßíÇÝ, ³ÛÝáõ³Ù»Ý³ÛÝÇí Ýñ³ µÛáõç»Ç 75 ïáÏáëÁ ëï³óíáõÙ¿Ù³ëÝ³íáñ ³ÕµÛáõñÝ»ñÇó[8]:

êºö²Î²ÜàôÂÚ²Ü Æð²ìàôÜøÆ ê²ÐØ²Ü²ö²ÎàôØÜºðÀ

¼³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïíáõÃÛ³Ý ÙÇçáóÝ»ñÇ ÝÏ³ïÙ³ÙµÙ³ëÝ³íáñë»÷³Ï³ÝáõÃÛ³Ý Çñ³íáõÝùÁ Çñ»ÝáõÙ ½³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïíáõÃÛ³Ý ÙÇçáóÝ»-ñÇ ÏáÝ·ÉáÙ»ñ³ïÝ»ñÇëï»ÕÍÙ³Ýíï³Ý·¿å³ñá-Ý³ÏáõÙ: ¼ÈØ-Ý»ñÇ ÝÏ³ïÙ³ÙµË»÷³Ï³ÝáõÃÛ³Ý Çñ³íáõÝùÇ Ñ³Ù³Ï»Ýïñá Ý³óáõÙÁ ÙÇ ù³ÝÇ ³Ý-Ó³Ýó Ó»éùáõÙ Ï³ñáÕ¿Éé»óÝ»É ³ÝÑ³Ù³Ó³ÛÝÝ»ñÇ Ó³ÛÝ»ñÁ¨ ÁÝïñ³½³Ý·í³ÍÇÑ»ï Ó»éÝ³ÍáõÃÛáõÝ-Ý»ñÇ Ñ³ßíÇÝ Éáõñç íï³Ý·ë ï»ÕÍ»É ÅáÕáíñ¹³í³-ñáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ: ²Û¹ íï³Ý·Á Ù³ï³Ý³óáõÛó¿

³ÝáõÙ ÙÇ³íáñÙ³Ý ¨ ÏÉ³ÝÙ³Ý ë³ÑÙ³Ý³÷³ÏáõÙ-Ý»ñÇ Ï³ñ·³íáñÙ³Ý ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï ¨ ëÏ½µáõÝù³-ÛÇÝ Ù»Ë³ÝÇ½ÙÝ»ñÇ ³éÏ³ÛáõÃÛ³Ý ³ÝÑñ³Å»ßïáõ-ÃÛ³ÝÁ: ºñÏñÝ»ñÇ Õ»Ï³í³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ å»ïù ¿ ³å³Ñáí»Ý Ùñó³ÏóáõÃÛáõÝÁ ¼ÈØ-Ý»ñÇ ßáõÏ³ÛáõÙ: ê³Ï³ÛÝ, ·Éáµ³ÉÇ½³óÇ³ÛÇ ¨ Ñ³ïÏ³å»ë ³ñµ³Ý-Û³Ï³ÛÇÝ Ñ»éáõë ï³ï»ëáõÃÛ³Ý å³ÛÙ³ÝÝ»ñáõÙ ¹³ ³Ù»Ý¨ÇÝ ¿É Ñ³ë³ñ³Ï ËÝ¹Çñ ã¿: ²ÛÝáõ³Ù»Ý³ÛÝÇí, ÆÝïï»ñÝ»ïÇ ½³ñ·³óÙ³ÝÁ ½áõ·³Ñ»é ï»Õ»Ï³ï-íáõÃÛ³Ý Ñ³Õáñ¹Ù³Ý ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ áñá-ß³ÏÇáñ»Ý ³í»ÉÇ ÅáÕáíñ¹³í³ñ³Ï³Ý »Ý ¹³ñÓ»É: ê³Ï³ÛÝ ¹³ Ï³ñáÕ ¿ ëï»ÕÍ»É Ýáñ ÑÇÙÝ³Ñ³ñó»ñ: ºí, ³ÛÝáõ³Ù»Ý³ÛÝÇí, ¹³ ÝÃ³Ý³Ïáõù ¿, áñ ³Ûë ³ß-Ë³ñÑÇ Ñ½áñÝ»ñÁ ³ÛÉ¨ë ·Éáµ³É Ï³åÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ Ù»Ý³ßÝáñÑãáõÝ»Ý:

ØÇ³óÛ³É Â³·³íáñáõÃÛáõÝÁ ³ÛÝ »ñÏñÝ»ñÇó Ù»ÏÝ ¿, áñÁ Ó·ïáõÙ ¿ Ýå³ëï»É ë»÷³Ï³ÝáõÃÛ³Ý ¹Çý»ñëÇýÇÏ³óÇ³ÛÇÝ: ²Ûëï»Õ ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý ï»Õ³Ï³Ý ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ, ù³Õ³ù³-Ï³Ý ¨ ÏñáÝ³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó Ù»¹Ç³-ÑáÉ¹ÇÝ·Ý»ñÇ ëï»ÕÍÙ³Ý ³ñ·»ÉùÝ»ñ /Ï³ñ-·³íáñÇã Ù³ñÙÇÝÝ»ñÁ Çñ³íáõÝù áõÝ»Ý ³é³ÝÓÇÝ Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ ¹³ ãÏÇñ³é»É/: ÜÙ³Ý ³ñ·»ÉùÝ»ñ»Ý ·áñÍáõÙÝ³¨ Ñ³ë³ñ³Ï³Ý ýÇÝ³Ýë³íáñÙ³Ùµ ·áñÍáÕ Ï³éáõÓÝ»ñÇ, ·áí³½-¹³ÛÇÝ ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ, áñáÝù Ï³ñ-·³íáñÇã Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ Ï³ñÍÇùáí, ³ñ¹»Ý ÇëÏ ã³-÷ÇóÙ»Í ³½¹»óáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý: ´³óÇ ³Ûª, ·áÛáõ-ÃÛáõÝ áõÝ»Ý½³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïáõÃÛ³ÝÙÇçáõÝ»-ñÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ Ë³ã³Ó¨ ë»÷³Ï³ÝáõÃÛ³Ý Çñ³-íáõÝùÇ ³ñ·»ÉùÝ»ñ, áñáÝù ë³ÑÙ³Ý³÷³ÏáõÙ »Ý Ñ»éáõë ï³-é³¹ÇáÑ³Õáñ¹áõÙÝ»ñÇ ¨ ½³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïáõÃÛ³Ý ïå³·Çñ ÙÇçáõÝ»ñÇ áÉáñïáõÙ ³ß-Ë³ïáõÙ»¹Ç³-ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ãí³ù³Ý³ÏÁª:

´àì²Ü¸²Î²ÚÆÜ ê²ÐØ²Ü²ö²ÎàôØÜºð

Î³ñÍÇùÇ ³ñï³Ñ³ÛïÙ³Ý ³½³ïáõÃÛ³Ý Ñ³-ÙÁÝ¹Ñ³Ýáõñ ×³Ý³ãÙ³Ý ³ñÅ³Ý³ó³Í Çñ³íáõÝùÇ ë³ÑÙ³Ý³÷³ÏáõÙÝ»ñÁ í»ñ³µ»ñáõÙ »Ý Ù³ëÝ³íáñ ³ÝÓ³Ýó Çñ³íáõÝùÝ»ñÇÝ ¨ Ñ³Ùµ³íÇÝ, ³½·³ÛÇÝ ³Ýí ï³Ý·áõÃÛ³Ý Ñ³ñó»ñÇÝ ¨ ³ÛÝ ³ñ·»ÉùÝ»ñÇÝ, áñáÝù áõÕÕí³Í»Ý Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý ß³Ñ»ñÇ å³ßï-å³ÝáõÃÛ³ÝÁ, áñáÝó ·áÛáõÃÛáõÝÁ ÅáÕáíñ¹³í³ñ³-Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛáõÝáõÙ Ï³ñáÕ ¿ ³ñ¹³ñ³óí³Í ÉÇÝ»É ÙÇ³ÛÝ áÕç³ËáÑ ë³ÑÙ³ÝÝ»ñáõÙ /³ÛëÇÝùÝ` åáéÝá·ñ³ýÇ³ÛÇ ¨ å»¹áýÇÉÇ³ÛÇ ³ñ·»ÉùÁ/:

Ø³ñ¹áõ Çñ³íáõÝùÝ»ñÇ »íñáå³Ï³Ý ÏáÝ-í»ÝóÇ³ÛÇ 10 Ñá¹í³ÍáõÙ ³ëí³Í ¿Ñ»ï¨Û³ÉÁ.

1. *«Յուրաքանչյուր ոք ունի ազատորեն արտահայտվելու իրավունք: Այդ իրավունքը ներառում է սեփական կարծիք ունենալու, տեղեկություններ և գաղափարներ ստանալու և տարածելու ազատությունը՝ առանց պետական մարմինների միջամտության և անկախ սահմաններից: Այս հոդվածը չի խոչընդոտում պետություններին սահմանելու ռադիոհաղորդումների, հեռուստատեսային կամ կինեմատոգրաֆիական ձեռնարկությունների լիցենզավորում»:*

2. *«Այս ազատությունների իրականացումը, քանի որ այն կապված է պարտավորությունների և պատասխանատվության հետ, կարող է պայմանավորվել այնպիսի ձևականություններով, պայմաններով, սահմանափակումներով կամ պատժամիջոցներով, որոնք նախատեսված են օրենքով և անհրաժեշտ են ժողովրդավարական հասարակությունում՝ ի շահ պետական անվտանգության, տարածքային ամբողջականության կամ հասարակության անվտանգության, անկարգությունները կամ հանցագործությունները կանխելու, առողջությունը կամ բարոյականությունը, ինչպես նաև այլ անձանց հեղինակությունը կամ իրավունքները պաշտպանելու, խորհրդապահական պայմաններով ստացված տեղեկատվության բացահայտումը կանխելու կամ արդարադատության հեղինակությունն ու անաչառությունը պահպանելու նպատակով»:*

âÝ³Û³Í ³ÛÝ µ³ÝÇÝ, áñ Éñ³·ñáÕÝ»ñÇó ß³ï»-ñÁ ÝÙ³Ý ë³ÑÙ³Ý³÷³ÏáõÙÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý áÕç³-ÙÇï Ñ³Ù³ñ»É, Ýñ³Ýù ·ñ»Ã» µáÉáñÁ ÏÑ³Ù³Ó³ÛÝ-í»Ý, áñ ³Û¹ ¹ñáõÛÃÝ»ñÁ å»ïù ¿ ËÇëï ë³ÑÙ³Ý³-÷³Ï Ù»ÏÝ³µ³ÝáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý³Ý: ä³ï íÇ ¨ Ñ»ÕÇ-Ý³ÏáõÃÛ³Ý å³ßïå³ÝáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ Ñ³Ûó»ñÁ Ï³-ñáÕ»Ý¹³éÝ³É³Ñ³µ»ÏÙ³Ý` ³Ý·³Ù³½³ïáõÃÛáõ-ÝÇó ½ñÏ»Éáõ ¨ Éñ³·ñáÕÝ»ñÇÝ áõ Ù»¹Ç³-ÁÝÏ»ñáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇÝ ëÝ³ÝÏ³óÝ»Éáõ ·áñÍÇù: ²í»ÉÇ í³ï ¿ ³ÛÝ, áñ ³Û¹ ûñ»ÝùÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý û·ï³·áñÍí»É ³ÛÝ µ³ÝÇ Ñ³Ù³ñ, áñ Ñ³ñï³¹ñ»Ý ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»-óáÕ Çñ³í³Ï³ñ·ÁùÝÝ³¹³ïáõù³Õ³ù³Ï³ÝÁÝ¹-¹ÇÙ³ËáëÝ»ñÇÝ Éé»É, Ýñ³Ýó½ñÏ»É ·áÛ³ï¨Ù³ÝÙÇ-çáõÝ»ñÇó ¨ Ï³É³Ý³íáñ»É:

Æñ³í³µ³Ý³Ï³Ý¨ ÝáñÙ³ïÇí µ³½³Ý å»ïù ¿ ³å³ÑáíÇ ³ÝÙ»ÕÝ»ñÇ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï å³ßïå³-ÝáõÃÛáõÝÁ ¨ ãå»ïù ¿ Ý³Ë³ï»ëÇ ë³ÑÙ³Ý³÷³-ÏáõÙÝ»ñ, áñáÝù Ï³ñáÕ »Ý Ñ³Ý·»óÝ»É½³Ý·í³Í³-ÛÇÝ Éñ³ïáõÃÛ³ÝÙÇçáõÝ»ñáí ÝÛáõÃ»ñÇ Ññ³å³ñ³-ÏáõÙÇó Ññ³Å³ñÙ³ÝÙÇ³ÛÝ ³ÛÝ å³ï×³éáí, áñ ¹ñ³Ùù Ï³ñáÕ »Ý íÝ³ë»É å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓ³Ýó Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý í³ñÏÇÝ: ÜÙ³Ý ÙÇçáõÝ»ñÁ ÙÇ³ÛÝ ÏË³ñËÉ»Ý Ï³ñÍÇùÝ»ñÇ ³ñï³Ñ³ÛïÙ³Ý ³½³-ïáõÃÛ³Ý ÑÇÙù»ñÁ: Ø³ñ¹áõ Çñ³íáõÝùÝ»ñÇ »íñáå³Ï³Ý ¹³ï³ñ³ÝÇ áñáßáõÙÝ»ñáõÙ ³ëíáõÙ ¿, áñ ù³Õ³ù³Ï³Ý ·áñÍÇãÁ §³ÝËáõë³÷»ÉÇáñ»Ý ¨ ·Çï³Ïó³µ³ñÑ³Ù³Ó³ÛÝíáõÙ ¿ ³ÛÝ µ³ÝÇÑ»ï, áñ Çñ ÛáõÑ³ù³ÝáÛáõñ ËáëùÁ ¨ ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÁ ¹³éÝ³Éáõ ¿ Éñ³·ñáÕÝ»ñÇ ¨ Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý Ù³Ýñ³ÏñÏÇï

áõëéáõÙÝ³ëÇñáõÃÛ³Ý ³é³ñÏ³ ¨ Áëï ³Û¹Ù å»ïù¿ Ñ³Ý¹»ë µ»ñÇ Ù»Í Ñ³Ý¹áõñÅáÕ³Ï³ÝáõÃÛáõÝ¦[10]: úñ»ÝùÝ»ñÁ å»ïù¿ Ñëï³Ï ë³ÑÙ³Ý³·ÇÍ ¹Ý»Ý Ñ³Õáñ¹³·ñáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ ï»Õ·ï³Í ãÏ³ÝË³Ù-ï³Í í³Í ¨ Ýå³ï³Ï³¹ñí³Í, ã³ñ³ÙÇï ëË³ÉÝ»-ñÇ ÙÇç¨, ÇÝãå»ë Ý³¨ Ýå³ëï»Ý Ý»ñáÕáõÃÛáõÝ Ñ³Û-óáÕ, Ñ»ñùáÕ å³ï³ëË³ÝÝ»ñÇ ßáõï³÷áõÛÃ Ññ³-å³ñ³ÏÙ³ÝÁ, »Ã» í³ñÏ³µ»ÏÇã ÝÛáõÃÁ ÃáÕ³ñÏí»É¿ ãÏ³ÝË³Ùï³Íí³Í:

ÖÞØ²ðîàôÂÚ²Ü ²ä²òàôòØ²Ü Ì²ÜðàôÂÚàôÜÀ, Üð² Ðð²ä²ð²Î²ÚÜ²òØ²Ü ìî²Ü¶À

ì»ñçÇÝ ï³ñÇÝ»ñÇÝ ÙÇß³ñù »ñÏñÝ»ñáõÙ ÁÝ-¹áõÝí»É »Ý ûñ»ÝùÝ»ñ, áñáÝù Éáõñç å³ïÇÅÝ»ñ »Ý Ý³Ë³ï»ëáõÙ µ³ñÓñ³ëïÇ×³Ý å³ßïáÝÛ³Ý»ñÇÝ í³ñÏ³µ»ÏáÕÑá¹í³ÍÝ»ñÑñ³å³ñ³Ï³ÍÉñ³·ñáÕ-Ý»ñÇ ¨ Ññ³ï³ñ³ÏÇãÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ: ºñµ»ÙÝ ³Û¹ûñ»ÝùÝ»ñÁ ã»Ý ë³ÑÙ³Ý³½³ïáõÙ ³ñÅ³Ý³Ñ³-í³ï ¨ áã ³ñÅ³Ý³Ñ³í³ï Ñ³Õáñ¹³·ñáõÃÛáõÝÝ»-ñÁ: ²ÛÉ Ï»ñå ³ë³Í, ³ÛÝ ÷³ëïÁ, áñÉñ³·ñáÕÁ ³ñ-Å³Ý³Ñ³í³ï ï»Õ»Ï³óñ»É ¿ Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý å³ßïáÝÛ³ÛÇ ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ ¹³ï³å³ñï»ÉÇ ³ñ³ñùÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ, ¹³ï³ñ³ÝÇ ÏáÕÙÇó ãÇ ¹Ç-ï³ñÏíÇ áñå»ë å³ßïå³ÝáõÃÛ³Ý ÏáÕÙÇ ÷³ë-ï³ñÏ ³ÛÝ ¹»åù»ñáõÙ, »ñµ ÏÇñ³éíáõÙ »Ý å³ïíÇ ¨ ³ñÅ³Ý³å³ïíáõÃÛ³Ý å³ßïå³ÝáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ Ñá¹í³ÍÝ»ñÁ: Àëï¿áõÃÛ³Ý, ³Û¹ Ñá¹í³ÍÝ»ñÁ ³Ñ³-µ»ÏÙ³Ý¨ ·ñ³ùÝÝáõÃÛ³Ý Ó¨ »Ý, áñáÝù, Ù³ëÝ³íá-ñ³å»ë, ³é³í»ÉáõÃÛáõÝ »Ý ï³ÉÇë ÏáéáõÙå³ói³Í å³ßïáÝÛ³Ý»ñÇÝ: ²Û¹ ï»ë³ÝÏÛáõÝáí å³ïíÇ¨ ³ñÅ³Ý³å³ïíáõÃÛ³Ý å³ßïå³ÝáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ ûñ»ÝùÝ»ñÁ å»ïù¿¹³ëí»Ý½ñå³ñïáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ ûñ»ÝùÝ»ñÇ ß³ñùÇÝ: ²ëí³ÍÇ ³é³í»É ó³Ûïáõ Ý ûñÇÝ³ÏÝ»ñÁ Ï³ñ»ÉÇ¿ ï»ëÝ»É ýñ³ÝëÇ³Ï³Ý¨ ·»ñÙ³Ý³Ï³Ý ûñ»Ýë¹ñáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ:

üñ³ÝëÇ³ÛáõÙ å³ßïå³ÝÛ³ÉÁ Ï³ñáÕ¿ ÙÇç-Ýáñ¹áõÃÛáõÝ Ý»ñÏ³Û³óÝ»É ×ßÙ³ñïáõÃÛ³Ý, µ³-ñ»ËÕ×áõÃÛ³Ý¨ ËáñÑñ¹³å³ÑáõÃÛ³Ý å³ßïå³-ÝáõÃÛ³ÝÙ³ëÇÝ: ÖßÙ³ñïáõÃÛáõÝÁ Ñ³Ù³ñáõÙ¿µ³-ó³ñÓ³Ï ³ñ¹³ñ³óáõÙ` µ³ó³éáõÃÛ³Ùµ ùñ»³Ï³Ý¨ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý ³ÛÝ ·áñÍ»ñÇ, áñáÝóáõÙ ÏÇ-ñ³éíáõÙ »Ý ³ÝÓÝ³Ï³Ý ÏÛ³ÝùÇ ³ÝÓ»éÝÙË»ÉÇáõ-ÃÛáõÝÁ å³ßïå³ÝáõÃ Çñ³íáõÝùÇ ÝáñÙ»ñÁ, ÇÝãå»ë Ý³¨ ³ÛÝ

¹»åù»ñáõÙ, »ñµ ·áñÍÁ í³ñíáõÙ¿10 ï³ñáõó ³í»ÉÇ Ï³ÙÝñ³ íñ³ ï³ñ³Ííáõ Ù¿

Ñ³Ù³Ý»ñÙ³Ý, ³ñ¹³ñ³óÙ³Ý, í³Õ»ÙáõÃÛ³Ý Å³ÙÏ»ïÇ¹ñáõÛÃÝ»ñÁ Ï³Ù í×é³µ»ÏáõÃÛ³Ý Ï³ñ·áí ¹ñ³Ï³Ý áñáßáõÙÁ: ÖßÙ³ñïáõÃÛáõÝÁ µ³ó³Ñ³ÛïÇ»-Éáõ ³ÝÑÝ³ñáõÃÛ³Ý ¹»åùáõÙ` å³ßïå³ÝÛ³ÉÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý Ý»ñÏ³Û³óÝ»É µ³ñ»ËÕ×áõÃÛ³Ý ³å³-óáõÛóÝ»ñ, ûñÇÝ³Ï, ³ÛÝ µ³ÝÇ ³å³óáõÛó, áñ Çñ»Ýù Ñ³Ûï³ñ³ñáõÃÛáõÝÁ Ñ³Ù³ñ»É »Ý Çñ³Ï³ÝáõÃÛ³ÝÁ Ñ³Ù³å³ï³ëË³ÝáÕ, ÇÝãå»ëÝ³¨ ÑÕáõÙÝ»ñëÑ-Ù³Ýí³Í Å³ÙÏ»ïÝ»ñÇ, Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³ÝÁ Çñ³½»-Ï»Éáõ ó³ÝÏáõÃÛ³Ý, §ÇµñÇ¨ Ã»¦ µ³éÇ û·ï³·áñÍ-Ù³ÝÏ³Ù ³ÛÝÑ³Ý·³Ù³ÝùÇ íñ³, áñ ËÝ¹ñá ³é³ñ-Ï³ Ñ³Ûï³ñ³ñáõÃÛáõÝÁ ³ñí»É¿ ³ÛÉ ³ÕµÛáõñÇ ÏáÕ-ÙÇó:

¶»ñÙ³ÝÇ³ÛáõÙ ¨ë ³Ûë ÝáñÙ»ñÁ Ñëï³Ï Ñ³ß-í»ÏßéÍ³Í »Ý: ¼³Ý·í³Í³ÛÇÝ ÉñÇ³ïíáõÃÛ³Ý ·»ñ-Ù³Ý³Ï³ÝÙÇçáõÝ»ñÁ áõÝ»Ý Ï³ñÍÇùÇ ³ñï³Ñ³Ûï-Ù³Ý ³½³ïáõÃÛ³Ý ë³ÑÙ³Ý³¹ñ³Ï³Ý Çñ³íáõÝù, ÇÝãÁ ë³ÑÙ³Ý³÷³ÏáõÙ¿½ñå³ñïáõÃÛ³Ý Ù»Õ³¹-ñ³Ýùáí¹³ïÇï³ÉáõÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ¨µ³-óÇ ³Û¹ ³Ýí³Ý³ñÏÙ³Ý/¹Çýý³Ù³óÇ³/·áñÍ»ñáí ÷áËÑ³ïáõóÙ³Ýã³÷Á ³í»ÉÇ ÷áùñ¿ù³Ý²ØÜ-áõÙ Ï³Ù ³ÛÉ »ñÏñÝ»ñáõÙ` ÇÝãåÇëÇÝ ³ë»Ýù Ø»Í ´ñÇ-ï³ÝÇ³Ý¿:

Ð³Ýó³íáñ³Ýí³Ý³ñÏÙ³Ý Ù³ëÇÝ ·»ñÙ³Ý³-Ï³Ý ûñ»ÝùáõÙ ï³ñµ»ñ³Ï³íáõÙ »Ý ÝÙ³Ý ·áñÍáÕáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇ »ñ»ù ï»ë³Ï. íÇñ³íáñ³Ýù, ½ñå³ñïáõ-ÃÛáõÝ¨ã³ñ³ÙÇï ³Ýí³Ý³ñÏáõÙÁ: ìÇñ³íáñ³ÝùÁ` Ñ³ÛóíáñÇ å³ïÇíÁ Ùñáïáõ¨ Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ³ãùáõÙ ½áÑÇ í³ñÏ³ÝÇßÁ ³ñ³ï³íáñáÕ ³ñ³ñùÝ¿: ¼ñå³ñïã³Ï³Ý Ñ³Ûï³ñ³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ÷á-Ë³ÝóíáõÙ »Ý »ññáñ¹ ³ÝÓÇ ÙÇçáóáí¨ Ýí³ëï³ó-ÝáõÙ »Ý Ýñ³ ³ñÅ³Ý³å³ïíáõÃÛáõÝÁ Ñ³ë³ñ³Ïáõ-ÃÛ³Ý ûñÇÝ³íáñ ³Ý¹³ÙÝ»ñÇ ³ãùáõÙ: â³ñ³ÙÇï ³Ýí³Ý³ñÏáõÙÁ »ÝÃ³¹ñáõÙ¿Ï»ÕÍ ï»Õ»ÏáõÃÛáõÝ-Ý»ñÇ ¹Çï³íáñÛ³É¨ Ï³ÝËë³Ùï³ÍÍ³Í ï³ñ³-ÍáõÙ, áñÁ Ï³Ùí³ñÏ³µ»ñÏáõÙ¿Ù³ñ¹áõÝ Ï³ÙÝñ³Ý íÝ³ë¿å³ï×³éáõÙ:

¶áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý¨ ùñ»³-Ï³Ý ³Ýí³Ý³ñÏÙ³Ý ·áñÍ»ñáí Çñ³í³Ï³Ý å³ßï-å³ÝáõÃÛ³Ý Ñ»ï¨Û³É ï»ë³ÏÝ»ñÁ. ×ßÙ³ñïáõÃÛáõ-ÝÁ, ûñÇÝ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý ß³Ñ»ñÁ¨ Ù»ÏÝ³-µ³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÝ áõ ùÝÝ³¹³ï³Ï³Ý Ñ³Û³óùÝ»ñÁ: âÝ³Û³Í ³ÛÝ µ³ÝÇÝ, áñ ×ßÙ³ñïáõÃÛáõÝÁ å³ßï-å³ÝáõÃÛ³Ý É³í Ó¨ ¿, ³ÛÝ ÙÇßï ã¿, áñ Ï³ñáÕ ¿ ÉÇ-³ñÅ»ù å³ßïå³ÝáõÃÛáõÝ ³å³ÑáíÁ»É: úñÇÝ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý ß³Ñ»ñÁ` ¹ñ³Ýù å³ßïå³Ýáõ-ÃÛ³Ý ÙÇçáóÝ»ñ»Ý, áñáÝùµ³ó³é³å»ë ÏÇñ³éíáõÙ »Ý ·áñÍÇ Ñ³Ý·³Ù³ÝùÝ»ñÇß³ñ³¹ñÙ³Ý¹»åùáõÙ: ¶»ñÙ³Ý³Ï³Ý¹³ï³ñ³ÝÝ»ñÁ µ³ñ»Ñ³×»Ý ïñ³-Ù³¹ñí³Í å³ßïå³ÝáõÃÛ³Ý Ñ³Ûó»ñáí, »ñµ íÇ-×³ñÏíáõÙ »Ý Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý ß³Ñ»ñÁ: ´³óÇ ³Û¹, ³é³ÝÓÝ³ÏÇ áõß³¹ñáõÃÛáõÝ¿¹³ñÓíáõÙ Ù³ÙáõÉáõÙ ÃáõÛÉ ï í³Í ëË³ÉÁ` Ñ»ñùÙ³Ý Ï³Ù Ý»ñáÕáõÃÛáõÝ Ñ³Ûó»Éáõ ÙÇçáóáí áõÕÕ»ÉáõÝ, ³ÛÝ ¹»åùáõÙ, »ñµ ÷áËÑ³ïáõóÙ³Ý í×³ñáõÙÁ ¹Çïíáõ¿áñå»ë »ñÏ-ñáñ¹³Ï³ÝÙÇçáó:

¼³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïíáõÃÛ³ÝÙÇçáóÝ»ñÇ Ñ³ñ-ó»ñáí º²ÐÎ Ü»ñÏ³Û³óáõóÇãÁ ¨ë Ù³ïÝ³óáõÛó¿ ³ñ»É Ï³é³í³ñ³Ï³Ý å³ßïáÝÛ³ÝÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó ½ñå³ñïáõÃÛáõÝÇó ¨ ³Ýí³Ý³ñÏáõÙÇó å³ßïå³Ý-

í»Éáõ Ù³ëÇÝ ûñ»ÝùÇ áã ×Çßï ÏÇñ³éÙ³Ý ÑÇÙÝ³-Ñ³ñóÇ íñ³, ÇÝãÁ Ñ³×³Ë Ñ³Ý·»óÝáõÙ¿ ³ÝÏ³Ë ¨Ñ³ïÏ³å»ëÁÝ¹¹ÇÙ³¹Çñ½³Ý·í³Í³ÛÇÝÉñ³ïíáõÃÛ³Ý ÙÇçáóÝ»ñÇ ÷³ÏÙ³ÝÁ: ¼ñå³ñïáõÃÛ³Ý¨ ³Ý-í³Ý³ñÏÙ³Ý ÏÇñ³éáõÙÁ Ï³ñáÕ¿Ý»·³ïÇí ³Ý¹-ñ³¹³éÝ³É½³Ý·í³Í³ÛÇÝÉñ³ïíáõÃÛ³Ý ÙÇçáóÝ»-ñÇ Ï³ñ·³íáñáÕ ·áñÍ³éáõÛÃÇ íñ³` Ï³é³í³ñ³-Ï³Ý Ï³Ù ·áñÍ³ñ³ñ áñáßáõÙÝ»ñÇ ³éáõÙáí¨ Ïáñ-Í³Ý³ñ³ñ ³½¹»óáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý³É Ïáéáõåóç³ÛÇ ·áñÍ»ñáí Ñ»ï³ùÝÝ³Ï³ÝÉñ³·ñáõÃÛ³Ý íñ³:

²ÝóáõÙ³ÛÇÝ ïÝï»ëáõÃÛáõÝ áõÝ»óáÕ ³é³ÝÓÇÝ »ñÏñÝ»ñáõÙ Ñ³×³Ë å»ï³Ï³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ ³Ýû-ñÇÝ³Ï³Ý ·áñÍáÕáõÃÛáõÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ ·ñáÕ Éñ³·-ñáÕÝ»ñÁ×ÝßáõÙÝ»ñÇ»Ý»ÝÃ³ñÏíáõÙ`Ýå³ï³Ï Ñ»-ï³åÝ¹»Éáí µ³ó³Ñ³Ûï»É ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛ³Ý Ýñ³Ýó ³ÕµÛáõñÁ, ³ÛëÇÝùÝ Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç Ý»ñëáõÙ ·ïÝíáÕ ³ÛÝ ³ÝÓ³Ýó`áíù»ñ ïñ³Ù³¹ñáõÙ»Ý³Û¹-åÇëÇ ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛáõÝÁ: ²ëí³ÍÁÁÝ¹·ÍáõÙ¿ºí-ñáå³ÛÇ ËáñÑñ¹ÇÝ³Ë³ñ³ñÝ»ñÇ ÎáÙÇï»Ç P/2000/ºñ³ßË³íáñáõÃÛ³Ý Ï³ñ¨áñáõÃÛáõÝÁ, áñáõÙ ³ëíáõÙ¿, áñ Éñ³·ñáÕÝ»ñÁ Çñ³íáõÝù áõÝ»Ý ãµ³ó³-Ñ³Ûï»É ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛ³Ý Çñ»Ýó ³ÕµÛáõñÁ:

Î²è²ì²ðàôÂÚ²Ü ²¼¸ºòàôÂÚàôÜÀ ¶àì²¼¸Æ îºÔ²¸ðØ²Ü Î²Ø âîºÔ²¸ðØ²Ü ØÆæàòàì

Þ³ï »ñÏñÝ»ñáõÙ ·áí³½¹Çóëï³óíáÕ »Ï³-Ùáõïí»ñÁ µ³í³ñ³ñã»Ý½³Ý·í³Í³ÛÇÝÉñ³ïíáõÃÛ³Ý ÙÇçáóÝ»ñÇ ÇÝùÝ³³å³ÑáíÙ³ÝÑ³Ù³ñ: ¸ñ³Ñ»ï¨³Ýùáí ¼ÈØ-Ý»ñÁ ³ÝÑñ³Å»ßï ýÇÝ³Ýë³íáñáõÙ ã»Ý ëï³ÝáõÙ ¨ Ñ³Ûï Ýíáõ Ù »Ý ·áí³½¹Çóëï³óíáõ»Ï³Ùáõïí»ñÇóí ï³Ý·³íáñÏ³Ëí³Íáõ-ÃÛ³Ý Ù»ç: ÐÇÙÝ³Ï³Ý ·áí³½¹³ïáõÝ»ñÁ /áñáÝó ÃíáõÙ ·ÉËë³íáñÝ»ñÁ, áñå»ëÏ³ÝáÝ, Ï³é³í³ñáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÝ »Ý/ ËÇëï ÑëÏáÕáõÃÛáõÝ »Ý Çñ³Ï³Ý³ó-ÝáõÙ ÝÛáõÃ»ñÇ µáí³Ý¹³ÏáõÃÛ³ÝÝÏ³ïÙ³Ùµ: ´³óÇ³Û¹, ù³Õ³ù³Ï³Ý¨ ·áñÍ³ñ³ñ Ï³éáõÛóÝ»ñÁ Éñ³·ñáÕÝ»ñÇÝ Ï³ß³é»Éáõ Ù»Í ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ-Ý»ñ áõÝ»Ý/Éñ³·ñáÕÝ»ñÁ, áñå»ëÏ³ÝáÝ, ÷áùñ³ß-Ë³ï³í³ñÓ »Ý ëï³ÝáõÙ/: ¸³Ï³ï³ñíáõÙ¿ ³ÛÝ Ñ³ßíáí, áñÉñ³·ñáÕÝ»ñÁ Ññ³å³ñ³Ï»Ý Çñ»Ýó ù³-Õ³ù³Ï³Ý¨ ·áñÍ³ñ³ñß³Ñ»ñÇÝ Ñ³Ù³å³ï³ë-Ë³ÝáÕ Ñá¹í³Í Ý»ñ: ÜÙ³ÝÇñ³íÇ×³ÏÝ»ñáõÙ½³Ý·-í³Í³ÛÇÝÉñ³ïíáõÃÛ³ÝÙÇçáóÝ»ñÁ Ñ³×³Ë ã»Ý Ï³-ñáÕ³ÝáõÙ Çñ³Ï³Ý³óÝ»É Çñ»Ýó ÑëÏáÕ³Ï³Ý ·áñ-Í³éáõÛÃÝ»ñÁ:

Ø²ØàôÈÆ ÜÎ²îØ²Ø´ Ð²ÎàÔàôÂÚàôÜÀ ÂºðÂºðÆ ºì ²Ø²²¶ðºðÆ ¶ð²ÜòØ²Ü ØÆæàòàì

àñáß»ñÏñÝ»ñáõÙÉñ³·ñ³ÛÇÝ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý ³ñïáÝ³·ñáõÙÁ û·ï³·áñÍíáõÙ¿ Ù³ÙáõÉÇ ÝÏ³ï-Ù³Ùµ ÑëÏáÕáõÃÛáõÝ Çñ³Ï³Ý³óÝ»Éáõ Ýå³ï³Ïáí: ÜÙ³Ý³ñïáÝ³·ñáõÙ ÏÇñ³é»Éáõ ÙÇ³Ï ûñÇÝ³Ï³Ý ÑÇÙùÝ³ÛÝ¿, áñ å»ï³Ï³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÁ å»ïù¿ íëï³Ñ ÉÇÝ»Ý³ÛÝ µ³ÝáõÙ, áñ Ã»ñÃÁ áõÝÇ ·ñ³Ýó-í³Í Ñ³ëó», áñï»Õ, Ýñ³ï»ñ»ñÇ ÏáÕÙÇó ûñ»ÝùÝ»-ñÇ Ë³Ëï Ù³Ý¹»åùáõÙ` Ï³ñáÕ »Ý¹³ï³í³ñ³-Ï³Ý·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇñ³Ï³Ýóí»É:

Èñ³·ñáÕÝ»ñÇ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý ³ñïáÝ³·ñ-Ù³Ý Ñ»ï Ï³åí³Í å³Ñ³ÝçÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý ï³ñ-µ»ñ Ó¨»ñ ëï³Ý³É¨ Ñ³×³Ë ³Ñ³µ»ÏÙ³Ý ÙÇçáó»Ý: ²é³ÝÓÇÝ »ñÏñÝ»ñáõÙ Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ÷áñÓáõÙ»Ý½³Ý·í³Í³ÛÇÝÉñ³ïíáõÃÛ³ÝÙÇçáóÝ»-ñÇ ¨ ¹ñ³Ýó ³ßË³ï³ÏÇóÝ»ñÇ ³ñïáÝ³·ñáõÙ Çñ³Ï³Ý³óÝ»É áõÕÕ³ÏÇ, ³ÛÝ ¹»åùáõÙ`»ñµ ³ÛÉ ï»-Õ»ñáõÙ Ï³ñáÕ »Ý·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý³É¼ÈØ-Ý»ñÇ ³ß-Ë³ï³ÏÇóÝ»ñÇ ³ñÑÙÇáõÃÛáõÝÝ»ñ, áñáÝù Ó·ïáõÙ »Ý Çñ»Ýó ³Ý¹³ÙÝ»ñÇÝ å³ñï³¹ñ»É ³ßË³ï³Ýù-Ý»ñÇë³ÑÙ³Ý³÷³ÏáÕ åñ³Ï ïÇÏ³: ²ñïáÝ³·ñáõ-ÙÁ ãÇ Ñ³Ù³å³ï³ëË³ÝáõÙ Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý ß³-Ñ»ñÇÝ, ¨ ¹ñ³ Çñ³Ï³Ý³óÙ³Ý Ñ³Ù³ñ ãÏ³ ùÇã-Ã» ß³ï Í³Ýñ³ÏßÇé å³ï×³é: ¼ÈØ-Ý»ñÇ ·áñÍáõÝ»áõ-ÃÛ³Ý ³ñïáÝ³·ñÙ³Ý í»ñ³óÙ³ÝÝáõÕÕí³Í ÙÇçáó-Ý»ñÁ å»ïù¿ï³ñ³Íí»ÝÝ³¨ûï³ñ»ñÏñû³ ÃÕÃ³-ÏÇóÝ»ñÇ íñ³, áñáÝù ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛáõÝÇóû·ïí»-Éáõ ¨ Çñ»Ýó ·áñÍáõÝ»áõÃÛáõÝÁ Çñ³Ï³Ý³óÝ»Éáõ ÝáõÛÝ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ å»ïù¿áõÝ»Ý³Ý` ÇÝã áñáõÝ»Ý ï»Õ³óÇÉñ³·ñáÕÝ»ñÁ:

¶ð²øÜÜàôÂÚàôÜÀ ºì ä²î²êÊ²Ü²îìàôÂÚàôÜÀ

¼ÈØ-Ý»ñÇ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý ó³ÝÏ³ó³Í ë³Ñ-Ù³Ý³÷³ÏáõÙ å»ïù¿Ñ³Ù³å³ï³ëË³ÝÇ Ù³ñ-¹áõ Çñ³íáõÝùÝ»ñÇ í»ñÁ ÑÇß³ï³Ïí³Í ºíñáå³-Ï³Ý ÏáÝí»ÝóÇ³ÛÇÝ:

¼ÈØ-Ý»ñÇ ³½³ïáõÃÛ³Ý ë³ÑÙ³Ý³÷³ÏÙ³Ý Ñ»ï Ï³åí³Í Ï³ñ¨áñ ËÝ¹Çñ¿³ÛÝ, áñ ÝÙ³Ýë³Ñ-Ù³Ý³÷³ÏáõÙÝ»ñÁ å»ïù¿¹³éÝ³Ý Ñ³ë³ñ³Ï³-Ï³Ý µ³Ý³í»×Ç ³é³ñÏ³ ¨ Ù»ÏÝ³µ³ÝáõÃÛ³Ý å»ïù¿»ÝÃ³ñÏí»Ý ÉÇ³Ï³ï³ñ ³ÝÏ³Ë¹³ï³-Ï³ÝÙ³ñÙÝÇ ÏáÕÙÇó, áñÁ Ï³½Ùí³Í¿³ÛÝåçëÇ³Ý-Ó³ÝóÇó, áñáÝó ³½ÝíáõÃÛáõÝÝ áõÑ³Ù³ñáõÙÁ Ï³ë-Ï³Í ãÇÑ³ñáõóáõÙ:

ê³Ï³ÛÝ, Ýáñ Ó¨³íáñíáÕ ÅáÕáíñ¹³í³ñáõ-ÃÛ³Ý ß³ï »ñÏñÝ»ñáõÙ ½³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïíáõ-ÃÛ³Ý ÙÇçáóÝ»ñÁ å³ï³ëË³Ý³ïíáõÃÛáõÝÇó Ëáõ-ë³÷»Éáõ ë³ÑÙ³Ý³÷³Ï ÷áñÓ¨Ù»Í ·³ÛÃ³ÏÕáõ-ÃÛáõÝ áõÝ»Ý: Æñ³í³Ï³ÝÑ³Ù³Ï³ñ·Á, áñÝ Áëï ¿áõ-ÃÛ³Ý å»ïù¿µáÉáñ å³ÛÙ³ÝÝ»ñÁ ëï»ÕÍÇ¼ÈØ-Ý»ñÇ å³ï³ëË³Ý³ïáõ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ, Çñ³-Ï³ÝáõÙ Ï³ñáÕ¿Ý»·³ïÇí ³½¹»óáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý³É ÅáÕáíñ¹³í³ñáõÃÛ³Ý ½³ñ·³óÙ³Ý íñ³: ÅáÕáíñ-¹³í³ñ³Ï³Ý½³ñ·³óÙ³Ý áõÕÇáí ÁÝÃ³óáÕ »ñÏñ-Ý»ñÇó Ù»ÏáõÙ ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ù³ëÝ³Ïó³Í ¹Ç-

ïáñ¹Ý»ñÁ Ñ³Ý·»É ¿ÇÝ ³ÛÝ »½ñ³Ï³óáõÃÛ³Ý, áñ ½³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïíáõÃÛ³Ý ÙÇçáóÝ»ñÁ ¨ Ýñ³Ýó ³ñï³ëáíáñé»åáñï³ÅÝ»ñÁ Ù»Í íï³Ý· »Ý Ý»ñ-Ï³Ù³óÝáõÙ ÁÝïñ³Ï³Ý·áñÍÁÝÃ³óÇÑ³Ù³ñ[11]:

Ø³ÙáõÉÇ ËáñÑáõñ¹Ý»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý ëï»ÕÍí»É ÇÝãå»ë Ñ»Ýó ¼ÈØ-Ý»ñÇ ÏáÕÙÇó` ÇÝùÝ³Ï³é³í³ñ-Ù³Ý Ýå³ï³Ïáí, ³ÛÝå»ë ¿É å»ïáõÃÛ³Ý Ý³Ë³-Ó»éÝáõÃÛ³Ùµ: ÀÝ¹ëÙÇÝ, ¹ñ³Ýù å»ïù¿ ¹³éÝ³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ÏáÕÙÇó ¼ÈØ-Ý»ñÇ ·áñÍáõÝ»áõ-ÃÛ³ÝÁ Ý»ñÏ³Ù³óíáÕ å³Ñ³ÝçÝ»ñÇ ùÝÝ³ñÏÙ³Ý µ³ó ³ÙµÇáÝ, ãËáõë³÷»Éáí ³Ýå³ï³ëË³Ý³ïáõ ³ßË³ï³Ýùç Ñ³Ù³ñ ¼ÈØ-Ý»ñÇÝ ùÝÝ³¹³ï»Éáõó ¨ Ýñ³Ýó íñ³ Ý»ñ·áñÍáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý³Éáõó /áñáß³-ÏÇ ë³ÑÙ³ÝÝ»ñáõÙ/: ²ÝÑñ³Å»ßï ¿, ë³Ï³ÛÝ, Ýß»É, áñ Ù³ÙáõÉÇ ³Ù¹ ÊáñÑáõñ¹Ý»ñÁ ³é³ÛÅÙ ³ßË³-ï³Ýù³ÛÇÝ Ñ³ñáõëï ÷áñÓãáõÝ»Ý¨ ³Ù¹ÇëÏå³ï-×³éáí Ýñ³ÝóÇóÙ»Í ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñ³ÏÝÏ³É»É å»ïù ã¿:

Ø³ÙáõÉÇ ËáñÑáõñ¹Ý»ñÁ å»ïù¿ ³ÝÏ³Ë ÉÇÝ»Ý ¨ Õ»Ï³í³ñí»Ý ³ÛÝåÇëÇ ³ÝÓ³Ýó ÏáÕÙÇó, áñáÝù Çñ»Ýó ³ÝÏáÕÙÝ³Ï³ÉáõÃÛ³Ý, ³½ÝíáõÃÛ³Ý, áñ¨¿ Ïáõë³Ïó³Ï³Ý ³½¹»óáõÃÛáõÝÇó ½»ñÍ ÉÇÝ»Éáõ Ñ³-Ù³ñ ³ñÅ³Ý³ó»É »Ý Ñ³ÙÁÝ¹Ñ³Ýáõñ Ñ³ñ·³ÝùÇ: ²Ûï Ù³ñÙÇÝÝ»ñÁ áñ¨¿ Çñ³í³Ï³Ë³ÝÏóÇ³ ÏÇñ³-é»Éáõ ÉÇ³½áñáõÃÛáõÝÝ»ñ ãå»ïù¿ áõÝ»Ý³Ý, ù³ÝÇ áñ ³Ûï ¹»åùáõÙ Ýñ³Ýù Ï³ñáÕ »Ý ·ñ³ùÝÝÇãÝ»ñÇ ¹»ñ Ï³ï³ñ»É: ²ÛÝáõ³Ù»Ý³ÛÝÇí, Ýñ³Ýù å»ïù¿ Ñ»ÕÇÝ³ÏáõÃÛáõÝ ¨ µ³ñáÛ³Ï³Ýµ³ñÓñáñ³ÏÝ»ñáõ-Ý»Ý³Ý, áñå»ë½Ç Ýñ³Ýó »½ñ³Ï³óáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ÏßÇéáõÝ»Ý³Ý: ú·ï³Ï³ñÏÉÇÝ»ñ³ÝÑñ³Å»ßï Ñ³-Ù³ñ»É, áñ ½³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïíáõÃÛ³Ý ³ÛÝ Ù³ñ-ÙÇÝÁ, áñÇ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³ÝÑ»ïÏ³åí³Í ËáñÑáõñ-¹Å å³Ñ³ÝçÝ»ñ¨ ¹Çïáõáõ ÃÛáõÝÝ»ñáõÝÇ ³ÙµáÕçáõ-ÃÛ³Ùµ, ³é³Ýó Ïñ×³ïáõÙÝ»ñÇ Ññ³å³ñ³ÏÇ Ø³-ÙáõÉÇ ËáñÑñ¹Ç ÏáÕÙÇó ³ÝóÏ³óí³Í Ñ»ï³ùÝÝáõ-ÃÛ³Ý ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ Ñ³ßí»ïïáõÃÛáõÝÁ, ÇÑ³ñÏ», »Ã» ³Ûï Ù³ñÙÝÇÝ Ý»ñÏ³Ûï³óíáÕ å³Ñ³Ýç-Ý»ñÁ Ñ³ë ï³ï í»É»Ý:

ä³ï³ëË³Ý³ïáõ ¨ ³Ýå³ï³ëË³Ý³ïáõ Éñ³·ñáõÃÛ³Ý ÙÇç¨ ·ÛáõÃÛáõÝ áõÝ»óáÕ ë³ÑÙ³Ý³-·ÇÍÁ ËÇëï Ýáõñµ¿¨ Ñ³×³Ë` ³ÝÝÏ³ï:Å³Ù³Ý³-ÏÁ¨ ï»ÕÁ í»ñçÝ³Ï³Ý í×Çéï³Ûï³óÝ»Éáõ íñ³ ³½-¹áÕ ËÇëï Ï³ñ¨áñ ·áñÍáÝÝ»ñ »Ý: ÆëÏ³å»ë, Ø³-ÙáõÉÇ ËáñÑñ¹Ç µ³ñáÛ³Ï³Ý Ý»ñ·áñÍáõÃÛ³Ý áõÅÁ` ¼ÈØ-Ý»ñÇ å³ï³ëË³Ý³ïáõ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý ³å³ÑáíÙ³Ý³é³í»É³ñ¹ÛáõÝ³í»ï ·áñÍÇù¿ù³Ý Ï³é³í³ñáõÃÛ³ÝÁ¨ ¹³ï³ñ³ÝÇÝ Ýñ³Ýó ·áñÍáõ-Ý»áõÃÛáõÝÁë³ÑÙ³Ý³÷³Ï»ÉáõÉ³ÛÝÉÇ³½áñáõÃÛáõÝ-Ý»ñ ï³ÉÁ:

¼ÈØ-Ý»ñÇ ³Ýå³ï³ëË³Ý³ïáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ Ñ³Ûï³ñ³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ñ³×³Ë å³ï×³é»Ý¹³é-ÝáõÙ ½³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïíáõÃÛáõÝ ÙÇçáóÝ»ñÇ ³½³ïáõÃÛáõÝÁ ÙÇ³ÛÝ §áÕç³ËáÑáõÃÛ³Ý¦ë³ÑÙ³Ý-Ý»ñáõÙ »ñ³ßË³íáñáÕ ûñ»ÝùÝ»ñÇ ¨ Ù»Ë³ÝÇ½ÙÝ»-ñÇ Ùß³ÏÙ³Ý³ÝÑñ³Å»ßïáõÃÛáõÝÁ ÑÇÙÝ³íáñáÕ Ïá-ã»ñÇ Ñ³Ù³ñ: öáñÓÁ óáõÛó¿ï³ÉÇë, áñ §áÕç³ËáÑ¦ ï»ñÙÇÝÁ ËÇëï ëáõµÛ»Ïï Çí¿¨ ¹ñ³ ÁÝ¹áõÝáõÙÁ ³Û¹ ÏáÝï»ùëïáõÙ ¹»åÇ·ñ³ùÝÝáõÃÛ³Ý ï³ñ³ï»-ë³Ï ¹ñë¨áñáõÙÝ»ñÁ ï³ÝáÕ ë³ÛÃ³ÏáõÝ ×³Ý³-å³ñÑÇ ³é³çÇÝ ù³ÛÉÝ¿:

ÄáÕáíñ¹³í³ñ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³Ï³ñ·áõÙ ¼ÈØ-Ý»ñÇ ³½³ïáõÃÛáõÝÁ»ñ³ßË³íáñáÕ ³Ù»Ý³Ñáõë³-ÉÇ¨ ³é³í»É³ñ¹ÛáõÝ³í»ïÙ»Ë³ÝÇ½ÙÁ ³ÛÝÙ»Ë³-ÝÇ½ÙÝ¿, áñÇ ¹»åùáõÙ ¼ÈØ-Ý»ñÁ ÉÇ³½áñáõÃÛáõÝ áõ-Ý»Ý` Çñ»ÝùÁÝ¹áõÝ»ÉáõÉ³í ÏßÉ³¹³ï³Í áñáßáõÙ-Ý»ñ: Èñ³·ñáÕÝ»ñÇÝ¨ Ññ³ï³ñ³ÏÇãÝ»ñÇÝ ïñí³Í ³½³ïáõÃÛáõÝÁ` Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý å³ï³ëË³Ý³ï-íáõÃÛ³Ý Ñ»ï Ï³åí³Í áã Ñ³ë³ñ³Ï áñáßáõÙÝ»ñ Ï³Û³óÝ»Éáõ³éáõÙáí`Éñ³óáõóÇã å³ï³ëË³Ý³ï-íáõÃÛ³Ý µ»é¿: ê³Ï³ÛÝ ½³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïíáõ-ÃÛ³Ý ³½³ï ÙÇçáóÝ»ñÇ ³í³Ý¹áõÛÃÝ»ñÝ áõ ÏáõÉ-ïáõñ³Ý Ó¨³íáñíáõÙ »Ý ¼ÈØ-Ý»ñÇ Õ»Ï³í³ñÝ»ñÇ ¨ ¹ñ³ÝóáõÙ ³ßË³ïáÕ Éñ³·ñáÕÝ»ñÇ å³ï³ëË³-Ý³ïáõ áñáßáõÙÝ»ñÇ, ÇÝãå»ë Ý³¨ ¹³ï³Ï³Ý Çß-Ë³ÝáõÃÛ³Ý Ñ»ï¨áÕ³Ï³Ý³ç³ÏóáõÃÛ³Ý ÙÇçáóáí: ²Ûï ÏáõÉïáõñ³Ý, ³ÛÉµ³Ý»ñÇÑ»ïÙÇ³ëÇÝ, ¼ÈØ-Ý»-ñÇ ³½³ïáõÃÛ³Ý¨ å»ï³Ï³Ý å³ßïáÝÛ³Ý»ñÇ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý ÝÏ³ïÙ³Ùµ Ýñ³Ýó ·áñÍ³éáõÛÃÇ Çñ³Ï³Ý³óÙ³Ý Ï³ñ¨áñ »ñ³ßËÇùÝ¿: ÆëÏ³í³Ý-¹áõÛÃÝ»ñÁ ÃáõÛÉ»Ý ï³ÉÇë¼ÈØ-Ý»ñÇÝ ëÏ½µáõÝùáñ»Ý ·áñÍ»É³ÛÝ³ÝÓ³Ýó ·áñÍáõÝ»áõÃÛáõÝÁ áõëáõÙÝ³ëÇ-ñ»ÉÇë`áíù»ñûÅïí³Í»Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý íëï³-ÑáõÃÛ³Ùµ[12]:

¼³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïíáõÃÛ³Ý ÙÇçáóÝ»ñÇ ÏáõÉ-ïáõñ³Ý, ÇÝãå»ë¹³Ý»ñÏ³ÛáõÙë »ñ¨áõÙ¿ ÅáÕáíñ-¹³í³ñ³Ï³Ýß³ï å»ïáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ûñÇÝ³Ïáí, »Ý-Ã³¹ñáõÙ¿, áñ ¼ÈØ-Ý»ñÁ å»ïù¿ §³ÝÑ³Ý·ëï³ó-Ý»Ýµ³ñ»Ï»óÇÏÏÝ»ñÇÝ¦/å»ï³Ï³Ý å³ßïáÝÛ³ÝÝ»-ñÇÝ/, áñ Ï³ñáÕ³Ý³Ý, §ë³ï³ñ»ÉÓ³ËáÕ³ÏÝ»ñÇÝ¦ /Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³ÝÁ` ÁÝ¹Ñ³Ýáõñ³éÙ³Ùµ/:

Î³ëï³Íãï³, áñ»ñµ»ÙÝ¹³Ï³ñáÕ¿Ñ³Ý·»ó-Ý»É¼ÈØ-Ý»ñÇ ³Ýå³ï³ëË³Ý³ïáõÃÛ³Ý: ¸³ ³ÛÝ ·ÇÝÝ¿, áñÝ ³Ù»Ý³Ý·³ÙÑ³ñÏ³¹ñí³Í»ÝùÉÇÝáõÙ í×³ñ»É ÅáÕáíñ¹³í³ñ³Ï³Ý ³Û¹ ÇÝë ï Ç ïáõï Ç ·á-ÛáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ: ²ÝÏ³Ë¨ ÇÙ³ëïáõÝ ¹³ï³Ï³Ý ÇßË³ÝáõÃÛáõÝÁ¨ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï ·áñÍáõ Ø³ÙáõÉÇ ËáñÑáõñ¹Ý»ñÁ Ï³ñáÕ»Ý³ç³Ïó»É ÝÙ³Ý ß»ÕáõÙÝ»-ñÇ ¹»Ù å³Ûù³ñáõÙ: ²ÛÝáõ³Ù»Ý³ÛÝÇí, Ñ³ë³ñ³Ïáõ-ÃÛáõÝÁ å»ïù¿å³ïñ³ëï ÉÇÝÇ áñáß³ÏÇ ·ÇÝ í×³-ñ»Éáõ ½³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïíáõÃÛ³Ý ÙÇçáóÝ»ñÇ ³½³ïáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ: Â»ñ¨ë, ³ñÅ» ½ÇÝí»É ·áÝ» ³ÛÝ ÑÇÙÝ³Ï³Ý µ³ñáÛ³Ï³Ý ëÏ½µáõÝùáí, áñÁ Ó¨³Ï»ñå»É¿ Ø»Í ´ñÇï³ÝÇ³ÛÇ Ù³ÙáõÉÇ ·áñÍáõ-Ý»áõÃÛ³Ý Ñ»ï Ï³åí³Í å³Ñ³ÝçÝ»ñÇ ¹Çï³ñÏÙ³Ý Ð³ÝóÝ³ÅáÕáíÇÝ³Ë³·³ÑÉáñ¹Ø³Ïùñ»·áñÁ.

«Ազաս հաստատակությունը, որը պատասխանատու կեցվածք է ակնկալում ազաս մամուլից, պետք է հանդուրժողական լինի «հանախ շփոթմունքի մատնող» անպա-

տասխանատվության ենթարկմամբ, նկատի ունենալով, որ դա այն գինն է, որ հարկադրված ենք վճարել ազատության համար, քանի որ այն մամուլը, որն ազատ է, պատասխանատու լինելու համար՝ պետք է նաև ազատ լինի՝ որպեսզի լինի անպատասխանատու»[13]:

¾ÂÆÎ²ÚÆ Î²ÜàÜ²¶Æðø Èð²¶ðàÔÜºðÆ Ð²Ø²ð

Èñ³·ñáÕÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó áñáß³ÏÇ å³ï³ëË³-Ý³ï íáõÃÛáõÝ ëï³ÝÓÝ»Éáõ ¨ Ù³ëÝ³·Çï³Ï³Ý ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý Ñ»ï Ï³åí³Í ¿ÃÇÏ³Ï³Ý å³ñ-ï³¹Çñ ÝáñÙ»ñ ÏÇñ³é»Éáõ å³ñï³ íáñáõÃÛáõÝ ÁÝ-¹áõÝ»Éáõ ûñÇÝ³Ï Ï³ñáÕ ¿ Í³é³Û»É ëÉáí³ÏÛ³Ý ÉñÇ³·ñáÕÝ»ñÇ êÇÝ¹ÇÏ³ïÇ áñáßáõÙÁ Çñ ³Ý¹³Ù-Ý»ñÇÝ Ñ»ï¨Û³É å³Ñ³ÝçÝ»ñÁ Ý»ñÏ³Û³óÝ»Éáõ Ù³ëÇÝ[14]:

I Èñ³·ñáÕÁ ¨ Ñ³ë³ñ³ ÏáõÃÛáõÝÁ

Լրագրողը կչեռնարկի բոլոր անհրաժեշտ գործողությունները հասարակությունը հավաստի, ճիշտ, ստուգված, լրիվ և մասնագիտական տեղեկատվությամբ ապահովելու համար: Տեղեկատվության հավաստիությունը ենթադրում է, որ այն փաստերը, որոնց վրա հիմնված է այդ տեղեկատվությունը ներկայացված են օբյեկտիվորեն՝ իրական կոնտեքստում, առանց խեղաթյուրումների կամ հանգամանքների կոծկման, պաշտամ օգտագործելով լրագրողի ստեղծագործական հնարավորությունները: Եթե ինչ-որ փաստեր հնարավոր չէ ստուգել, ապա այդ մասին պետք է հղում արվի: Լրագրողը կարող է գաղափարների բազմակարծության համատեքստի շրջանակներում ազատորեն արտահայտել իր կամ խմբի կարծիքը, այն պայմանով, որ նա չի խախտում այլ անձի կամ խմբի քաղաքական իրավունքները և վնասագ չի ներկայացնում հասարակության բարոյական հիմքերի համար: Միաժամանակ նա պետք է հարգի տեղեկատվության ազատ փոխանակման և տեղեկատվության ազատ հոսքի մասին պահանջները: Նա մշտապես պետք է հարգանքով վերաբերվի լավ վարվելակերպի նորմերին և կարծիքների արտահայտման պաշտամ միջոցների ընտրությանը:

Նա իրավունք և բարոյական պարտականություն ունի հրաժարվել այդպիսի տեղեկատվության հրապարակումից, եթե պարզվի, որ այն չի համապատասխանում իրականությանը, կիսամճմարտություն է /խեղաթյուրված է/, սպեկուլյատիվ բնույթ ունի, լրիվ չէ և ունի առնտրային ուղղվածություն /այսպես կոչված՝«թաքնված գովազդ»/:

Եթե լրագրողը հրապարակել է իրականությանը չհամապատասխանող տեղեկատվություն, որը կիսամճմարտություն է /խեղաթյուրված է/, սպեկուլյատիվ բնույթ ունի կամ լրիվ չէ, նա պետք է շտկի սխալը՝ հրապարակելով ուղղում կամ արդարանք: Ուղղումը պետք է հրապարակվի գրաֆիկական մոտավորապես նույն կատարմամբ և նույն տեղում, ինչ տեղում հրապարակվել է ուղղման ենթակա տեղեկատվությունը: Նախապես հրապարակված տեղեկատվության հեղինակի պատասխան գրությունը չպետք է ուղեկցի ստացած ուղղմանը, այն հաշվով, որ կողմերից մեկը մշտական առավելություն չստանա:

Անապացույց մեղադրանքները, վստահության շարաշահումը, մասնագիտության կամ զանգվածային լրատվության միջոցների օգտագործումը անձնական կամ խմբակային շահերի նպատակով, փաստաթղթերի կեղծումը, փաստերի խեղաթյուրումը, ցանկացած սուտ կամ օրենքի և հասարակական բարոյականության խախտման մասին տեղեկատվության կանխամտածված թաքցումը լրագրողի կողմից՝ դիտվում է որպես լրջագույն մասնագիտական զանցանք:

II Èñ³·ñáÕÁ ¨ Ýñ³ Ñ»ï³ùñùñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÛµÛ»Ï ïÁ

Լրագրողը պատասխանատվություն է կրում իր բոլոր հրապարակումների համար: Լրագրողը բարոյական իրավունք չունի միջամտելու խաղաթացու անձնական կյանքին, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ այդ անձը խախտում է օրենքը կամ թույլ է տալիս հասարակական զանցանք:

Իր գործունեության նախապատրաստման և իրականացման ընթացքում օբյեկտիվության պահպանման նպատակով լրագրողը պետք է ձեռնարկի բոլոր քայլերը, որպեսզի արտահայտվելու հնարավորություն տա շահագրգիռ բոլոր կողմերին:

III Èñ³·ñáÕÁ ¨ ï»Õ»Ï³ï íáõÃÛ³Ý ³ÕµÛáõñÁ

Լրագրողը տեղեկատվության բոլոր աղբյուրներից ազատորեն օգտվելու անօտարելի իրավունք ունի:

Լրագրողը պարտավոր է տեղեկատվության աղբյուրին անհապաղ հայտնել որպես հեղինակի իր մտադրությունների մասին:

Տեղեկատվություն հավաքելիս նա չպետք է դիմի ճնշումների:

Չի թույլատրվում ոչ պատշաճ ձևով օգտագործել այն իրադարձությունները ու հայտարարությունները, որոնց նա վկա է եղել, ինչպես նաև՝ ստացված փաստաթղթերը:

Լրագրողը պարտավոր է ապահովել տեղեկատվության իր աղբյուրների խորհրդապահությունը քանի դեռ նրանք կամ դատարանը իրեն չեն ազատել այդ պարտավորությունից:

IV Èñ³·ñáÕÁ ¨ ËÙµ³·ñ³Ï³Ý ËáñÑáõñ¹Á Ï³Ù Ññ³ï³ñ³ÏçãÁ

Լրագրողը ունի այնպիսի աշխատանքային պայմանագրի իրավունք, որը ապահովում է նրա նյութական պահանջմունքները և պաշտպանում է նրա մասնագիտական պատիվը:

Նա իրավունք ունի մերժել ցանկացած ճնշում, որ

գործադրվում է նրա նկատմամբ՝ նպատակ ունենալով հարկադրել նրան գործել իր համոզմունքներին հակառակ: Նա ենթարկվում է միայն իր ղեկավարության ցուցումներին՝ աշխատանքային պայմանագրին համապատասխան:

Լրագրողը իր անմիջական ղեկավարի կամ հրատարակչի կողմից պաշտպանության իրավունք ունի՝ բոլոր օրինական և նրանց տրամադրության տակ եղած միջոցների օգտագործմամբ, այդ թվում նաև կեղծանուն ունենալու նրա իրավունքի պաշտպանությունը: Լրագրողը չպետք է առաջ մղի մասնավոր կամ սուբյեկտիվ շահեր՝ սեփական օգուտի ակնկալիքով և նա իր անվամբ չպետք է տորագրի առևտրային կամ վճարովի հայտարարություններ և գովազդային նյութեր:

Խմբագրական խորհրդի անդամները՝ խմբագրական խորհրդի կամ հրատարակիչների խորհրդի կողմից տեղեկացվում են նշված աշխատակիցների գործունեության համար կարևոր նշանակություն ունեցող յուրաքանչյուր որոշման մասին:

V Èñ³·ñáÕÁ ¨ Ýñ³ ·áñÍÁÝÏ»ñÝ»ñÁ

Լրագրողը չի կարող այլ անձի նյութը հրապարակել իր անունով կամ անվան սկզբնատառերով:

Նա չի կարող մեջ բերել հատված այլ հրապարակումից՝ չնշելով աղբյուրը:

Նա չի կարող իր պատրաստած նյութը միաժամանակ առաջարկել մի քանի հրատարակությունների:

Նա չի կարող առանց հեղինակի համաձայնության միջամտել նյութի բովանդակությանը:

Նա չպետք է ազդի իր գործընկերների հեղինակության և ընդունակությունների վրա, կոլեկտիվ աշխատանքի դեպքում նա պետք է հարգի նրանց պահանջմունքներն ու հայացքները:

VI Èñ³·ñáÕÁ ¨ Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý ß³Ñ»ñÁ

Լրագրողը պետք է հարգի սահմանադրական պետական կարգը, նրա ժողովրդավարական ինստիտուտները, գործող օրենքները և հասարակության՝ համընդհանուր ճանաչման արժանացած բարոյական սկզբունքները:

Լրագրողը չպետք է քարոզի զավթողական պատերազմներ, բռնություն ու ագրեսիա՝ որպես միջազգային հակամարտությունների լուծման միջոց, քաղաքական, քաղաքացիական, ռասայական, ազգային, կրոնական և այլ տիպի խտրականություն և անհանդուրժողականություն: Լրագրողը հարգանքով պետք է վերաբերվի այլ պետություններին և ժողովուրդներին, ինչպես նաև նրանց ժողովրդավարական ավանդույթներին:

Շատ երկրներում լրագրողներին անհրաժեշտ է տիրապետել լրագրողական հետաքննությունների անցկացման մասին հաշվետվությունների կազմման հմտություններին և միջազգային չափանիշներին[15]:

Ðº Î ²øÜÜ ²Î ²Ü Èð²¶ðàôÂÚàôÜ

Ð»ï³ùÝÝ³Ï³Ý Éñ³·ñáõÃÛáõÝÝ ³ÛÝ ÑÇÙÝ³Ï³Ý ·áñÍáÝÝ»ñÇó ¿, áñÇ û·ÝáõÃÛ³Ùμ Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛáõÝÁ Ï³ñáÕ ¿ μ³ó³Ñ³Ûï»É Ïáéáõåóí³ÍÇ ÷³ëï»ñÁ: Ð»ï³ùÝÝ³Ï³Ý Éñ³·ñáõÃÛáõÝÁ` ¹Åí³ñ ¨ »ñμ»ÙÝ éÇëÏÇ Ñ»ï Ï³åí³Í ½μ³ÕÙáõÝù ¿ ¨ ë³ï³ñÙ³Ý Ï³ñÇù áõÝÇ: Ð»ï³ùÝÝ³Ï³Ý Éñ³·ñáõÃÛáõÝÁ ÙÇß³ñù Ï³ÝáÝÝ»ñ áõÝÇ, áñáÝù ³ÝÑñ³Å»ßï ¿ å³Ñå³Ý»É` Çß³Ë ³ñÑ»ëï³í³ñÅáõÃÛ³Ý: úñÇÝ³Ï. §´áõÉÕ³ñ³Ï³Ý Ïá³ÉÇóÇ³ 2000¦-Á Éñ³·ñáÕÝ»ñÇ Ñ³çáñ¹ ë»ñÝ¹Ç Ñ³Ù³ñ »ñ³ßË³íáñ»É ¿ Ñ»ï¨Û³É 11 Ï³ÝáÝÝ»ñÁ[16].

- *Միշտ վերստուգեք տեղեկատվությունը՝ նվազագույնը երկու անկախ աղբյուրներում:*
- *Ճշտեք այն կառույցները /անձանց, որոնց շահերը կարող են շոշափվել ձեր հետաքննության ընթացքում:*
- *Խորհրդակցեք փաստաբանի հետ, հատկապես այն հետաքննությունների ժամանակ, որոնք առնչվում են փաստաթղթային նյութերի հետ:*
- *Ձեր հոդվածներում խուսափեք անհատական որակումներից:*
- *Կեղծանուն օգտագործեք այն ժամանակ, երբ առանց դրա յոլա գնալ հնարավոր չէ:*
- *Միշտ քննադատաբար մոտեցեք ոստիկանությունից, չհիմնավորված պաշտոնատար անձանցից և զոհերից տացված տեղեկատվությանը:*
- *Մի շտապեք հրապարակել հետաքննության արդյունքները՝ քանի դեռ չեք ստուգել ձեր ունեցած տեղեկատվությունը:*
- *Գործերի հետաքննության ընթացքում ցանկալի է խորհրդակցել արդարադատության նախարարության կամ դատական իշխանության պաշտոնատար անձանց հետ:*
- *Միշտ ձգտեք հարցազրույցները ձայնագրել, այդ թվում նաև հեռախոսային հարցազրույցները:*
- *Հետաքննության ձեր կողմից կիրառվող մեթոդները միշտ պետք է օրինական լինեն:*
- *Մուծիր հարկերը /չմուծված հարկերը կարող են օգտագործվել որպես լրագրողների վրա ճնշում գործադրելու միջոց, այն հաշվով, որ հարկադրեն նրանց հրաժարվել իշխանությանը քննադատող նյութերի հրապարակումներից/:*

ø²Ô²ø²òÆ²Î²Ü Ð²ê²ð²ÎàôÂÚàôÜ

ìáõ¹ñá ìÇÉëáÝÇ ÙÇ ³ñï³Ñ³ÛïáõÃÛáõÝ ¹³ñÓ»É ¿ Ýß³Ý³íáñ: §ÆßË³ÝáõÃÛáõÝÁ »ñμ»ù ³½³ïáõÃÛ³Ý ³ÕμÛáõñ ãÇ »Õ»É: ²½³ïáõÃÛ³Ý ³ÕμÛáõñ ÙÇßï »Õ»É »Ý Ýñ³ Ñå³ï³ÏÝ»ñÁ¦: ø³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý Ï»Ýë³·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ å³Ñ³ÝçíáõÙ »Ý Ñ³í³ùÝ»ñÇ ¨ ËáëùÇ ³½³ïáõÃÛ³Ý Ýí³½³·áõÛÝ »ñ³ßËÇùÝ»ñ:

ì»ñçÇÝ Å³Ù³Ý³ÏÝ»ñë ù³Õ³ù³Ï³Ý í×Çé-Ý»ñ Ï³Ù³óÝáÕ ³ÝÓÇÝù ·Çï³Ïó»É »Ý, áñ »ñÇï³-ë³ñ¹ÅáÕáíñ¹³í³ñ³Ï³ÝÇÝëïÇïáõïÝ»ñÁ`Ñ³ï-Ï³å»ë ³ÝóáõÙ³ÙÇÝ ßñç³ÝáõÙ, ß³ï ÷ËñáõÝ »Ý ¨ ßáõÏ³Ù³Ï³ÝáõÅ»ñÝ ÇÝùÝ³µ»ñ³µ³ñ` ³é³Ýó áñá-ßáõÙÝ»ñÇ ÁÝ¹áõÝÙ³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÇÝ ù³Õ³ù³óÇ³-Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÙ³Ý ÏßÉ³¹³ï í³Í Ù³ëÝ³Ïóáõ-ÃÙ³Ý, ã»Ý Ï³ñáÕ ³å³ÑáÍ»É ëáóÇ³É³Ï³Ý¨ ïÝï»-ë³Ï³ÝÑ³í³ë³ñáõÃÙ³ÝÁ:

ä³ï³ëË³Ý³ïáõ áã Ï³é³í³ñ³Ï³Ý Ï³½-Ù³Ï»ñåáõÃÙáõÝÝ»ñÁ ³å³ÑáíáõÙ »Ý ³Ù¹ ·áñÍÁÝ-Ã³óÝ»ñÇ ÅáÕáíñ¹³í³ñ³Ï³Ý¨ ÑëÏ»ÉÇ ÁÝÃ³óùÁ: ê³Ï³ÙÝ, ×ßÙ³ñïáõÃÙáõÝ ¿ Ý³¨ ³ÙÝ, áñ ä³ï³ë-Ë³Ý³ïáõáã Ï³é³í³ñ³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÙáõÝ-Ý»ñÇó ß³ï»ñÇ Ñ³Ù³ñ µÝáõÃ³·ñ³Ï³Ý ã»Ý á'ã Ù»-ÏÁ`á'ã ÙÙáõëÁ: ÆëÏ³å»ë, ¹ñ³ÝóÇóß³ï»ñÁëï»ÕÍ-íáõÙ »Ý ÙÇ³ÙÝ Ù»Ï Ýå³ï³Ïáí`¹áÝáñ Ï³½Ù³Ï»ñ-åáõÃÙáõÝÝ»ñÇó ÙÇçáóÝ»ñëï³Ý³É áã Ï³é³í³ñ³-Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÙáõÝÝ»ñÇ ÑÇÙÝ³¹ÇñÝ»ñÇ ³ÓÓ-Ý³Ï³Ý Ï³ñÇùÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ: Ü»ñÏ³ÙáõÙë ³ßË³-ï³ÝùÝ»ñ»Ý ï³ñíáõÙ áã Ï³é³í³ñ³Ï³Ý Ï³½Ù³-Ï»ñåáõÃÙáõÝÝ»ñÇ í³ñù³·ÍÇ ¨ óáõó³¹ñ³Ï³Ý Ñ³ßí»ïáõÃÙ³Ý Ï³ÝáÝ³·ñùÇ ÁÝ¹áõÝÙ³Ý áõÕÕáõ-ÃÙ³Ùµ` ³ÙÝ Ýå³ï³Ïáí, áñ Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý»Ý ³Ù¹ å³Ñ³ÝçÝ»ñÇÝ: ê³Ï³ÙÝ, áã Ï³é³í³ñ³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÙáõÝÝ»ñÇ µ³ñ»÷áËÙ³Ý ·ÉË³íáñ ß³ñÅçã áõÅÁ ³ÙÝ µ³ÝÇ ×³Ý³ãáõÙÝ ¿, áñ ù³Õ³-ù³óÇ³Ï³ÝÑ³ë³ñ³ÏáõÃÙáõÝÁãÇ Ï³ñáÕÑ³ë³ñ³-Ï³Ï³Ý ·áñÍáõÝ»áõÃ³Ý áÉáñïáõÙ ³í»ÉÇ µ³ñÓñ ã³÷áñáßÇãÝ»ñ å³Ñ³Ýç»É ù³Ý Ýñ³Ýù, áñáÝó å³ïñ³ëï »Ý Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý»É áã Ï³é³í³-ñ³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÙáõÝÝ»ñÁ:

ø²Ô²ø²òÆ²Î²Ü Ð²ê²ð²ÎàôÂÚ²Ü ¸ºðÀ Îàèàôà òÆ²ÚÆ ¸ºØ ä²Úø²ðàôØ

ø³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÙáõÝÁ Ý»ñ³-éáõÙ¿ ÷áñÓ¨ Ï³éáõóí³ÍùÝ»ñÇó³Ýó, áñáÝù ³ÝÑ-ñ³Å»ßï »Ý ÁÝ¹Ñ³ÝáõñÇ ß³Ñ»ñÇÝ Ñ³Ù³å³ï³ë-Ë³ÝáÕ Ñ³ñó»ñÇ` ³Ù¹ Ãíáõù Ý³¨ ÏáéáõåóÇ³ÙÇÝ ³éÝãíáÕ ËÝ¹ÇñÝ»ñÇ ÉáõÍÙ³Ý Ñ³Ù³ñ: ¸ñ³ÝáõÙ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³ÝÑ³ë³ñ³ÏáõÃÙáõÝÁÑ»ï³å Ý¹áõÙ ¿ ÇñÏáÝÏñ»ï ß³ÑÁ: Ø»Í Ù³ë³Ùµ Ïáéáõåóç³ÙáõÙ Ý»ñ·ñ³íí³Í »Ý»ñÏáõ ÏáÕÙ»ñ, Ï³é³í³ñáõÃÙáõÝÁ ¨ Ù³ëÝ³íáñ ë»Ïï áñÁ: àñå»ë Ï³ÝáÝ, ù³Õ³-ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÙáõÝÁ Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ ¿ ·ÉË³íáñ ½áÑÁ: Î»Ýï ñáÝÇó ¹»åÇ é»·ÇáÝÝ»ñ ÇßË³Ý³Ï³ÝÉÇ³½áñáõÃÙáõÝÝ»ñÇ µ³Å³ÝÙ³ÝáÝÃ³ó-ùáõÙ, Ïáéáõåóç³ÙÇ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÙáõÝÝ»ñÁ áõÕÕ³-Ñ³Ù³ó Ý»ñù¨ »Ý ÇçÝáõÙ, Ý»ñ³é»Éáí Ýáñ ·áñÍáÕ ³ÝÓ³Ýó, áñáÝù ³í»ÉÇ ë»ñï Ï³å»ñ áõÝ»Ý ù³Õ³-ù³óÇ³Ï³ÝÑ³ë³ñ³ÏáõÃÙ³Ý Ñ»ï:¸³ Ýß³Ý³ÏáõÙ ¿, áñ å³ßïáÝ³Ï³Ý ÇßË³ÝáõÃÙ³Ý ÝÏ³ïÙ³Ùµ ÑëÏáÕáõÃÙáõÝ Çñ³Ï³Ý³óÝ»Éáõ ¨ Ýñ³Ýó¹ÇÙ³Ï³Ù»-Éáõ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÙ³Ý ÑÝ³ñ³íá-ñáõÃÙáõÝÝ»ñÁ áõÅ»Õ³ÝáõÙ »Ý` ¹Çëï³ÝóÇ³ÙÇ Ïñ×³ïÙ³ÝÁ¨ ï»Õ³Ï³Ý Ù³Ï³ñ¹³Ïáí ÑÇÙÝ³-Ñ³ñó»ñÇÝ³í»ÉÇ ù³ç³ï»ÕÙ³ÏÉÇÝ»ÉáõÝÑ³Ù³å³-ï³ëË³Ý: ²Ûë ·áñÍ³éáõÙÃÝ Çñ³Ï³Ý³óÝ»ÉÇë ÙÇ ß³ñù áã Ï³é³í³ñ³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÙáõÝÝ»ñ ÙßïÝ³å»ë Ñ»ï¨áõÙ »Ý ½³Ý·í³Í³ÙÇÝ Éñ³ïáõ-ÃÙ³Ý ÙÇçáóÝ»ñÇ Ññ³å³ñ³ÏáõÙ- Ý»ñÇÝ¨ Ï³½ÙáõÙ Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý ï»ëáõÃÙáõÝÝ»ñ[17]:

²í»ÉÇ Ù»Í áõß³¹ñáõÃÙáõÝ¿ ¹³ñÓíáõÙ ³ÙÝ ¹»-ñÇÝ, áñÁ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÙáõÝÁ Ï³-ñáÕ¿ Ë³Õ³É ÑëÏáÕ³Ï³Ý ÏáÙÇï»Ý»ñÇ ³ßË³-ï³ÝùÝ»ñÇÝ¨ §ÑëÏáÕ³Ï³ÝÑ³ßí»ïáõÃÙáõÝÝ»ñÇ¦ áõÅ»Õ³óÙ³Ý ·áñÍÇÝ Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý ÉÇ¹»ñÝ»ñÇ Ý»ñ·ñ³íÙ³Ý ·áñÍáõÙ, ÇÝãÁ ³½·³ÙÇÝ ÙÇ³ëÝáõ-ÃÙ³ÝÑ³Ù³Ï³ñ·Ç ·ÉË³íáñµ³Õ³¹ñÇãÝ¿:

²ëí³ÍÇó³Ùïáõ ûñÇÝ³ÏÝ¿, ÇÝãå»ë ³ñ¹»Ý Ýß»É »Ýù, ÐáÝÏáÝ·áõÙ ·áñÍáÕ Ñ³Ï³Ïáéáõåóçáõ ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÙ³Ý ·áñÍáõÝ»áõÃÙ³Ý ÝÏ³ïÙ³Ùµ ÑëÏáÕáõÃÙ³Ý Çñ³Ï³Ý³óÙ³Ý Ýå³ï³Ïáí ëï»ÕÍ-í³Í 40-Ñá·áõó µ³ÕÏ³ó³Í Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý ¹Ç-ïáñ¹³Ï³Ý ³é³ù»ÉáõÃÙáõÝÁ: àñå»ë ³ÙÉ ûñÇÝ³Ï Ï³ñáÕ»ÝùÑÇß³ï³Ï»É üÇÉÇåÇÝÝ»ñÇ Ïáéáõåóç³-ÙÇÝ³Ë³Ï³ÝËÙ³Ý ëïáñ³µ³Å³ÝáõÙÁ, áñÁ áñå»ë áã Ï³é³í³ñ³Ï³Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÙáõÝ ·áñÍáõÙ¿ Ø³ñ¹áõ Çñ³ÍáõÝùÝ»ñÇ ÉÇ³½áñÇ í³ñãáõÃÙ³Ý Ñ³ÝÓÝ³ñ³ñáõÃÙ³Ùµ¨ ûÅ³Ý¹³ÏáõÙ¿ Ï³ß³é³Ï»-ñáõÃÙ³Ý¨ Ïáéáõåóç³ÙÇ ¹»Ù ÙÕíáÕ å³Ùù³ñÇÝ[18]:

ØÇß³ñù »ñÏñÝ»ñáõÙ¨ ÙáõÝÇóÇå³É Ï³éáõÙó-Ý»ñáõÙ å ñ³Ï ïÇï³¿ ¹³ñÓ»É §µÙáõç»Ç Ó¨ ³íáñÙ³Ý Ã³÷³ÝóÇÏáõÃÙáõÝÁ¦[19] (ï»Õ»Ï³ïíáõÃÙ³Ý ëï³ó-Ù³Ý å³ñ½»óÙ³Ý Ñ»ïÙÇ³ëÇÝ), ¨ ä³ï³ëË³Ý³-ïáõ áã Ï³é³í³ñ³Ï³Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÙáõÝÝ»ñÇó ß³ï»ñÁ Ý»ñÏ³ÙáõÙë ÑëÏáÕáõÃÙáõÝ »Ý Çñ³Ï³Ý³ó-ÝáõÙ å»ï³Ï³Ý ·ÝáõÙÝ»ñÇ¨ ÁÝïñ³Ï³Ý ·áñÍÁÝ-Ã³óÝ»ñÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ:

ò³ÝÏ³ó³Í ³½·³ÙÇÝ ëïñ³ï»·Ç³ÙáõÙ ³é³ÝÓÇÝ ï»Õ å»ïù¿ Ñ³ïÏ³óíÇ Ù³ëÝ³·Çï³-Ï³Ý ÏáÙå»ï»ÝïáõÃÙ³ÝÁ: ö³ëï³µ³ÝÝ»ñÇ, µÅÇßÏÝ»ñÇ¨ ×³ñï³ñ³·»ïÝ»ñÇ ÙÇç³í³ÙñáõÙ ³éÏ³ Ïáéáõåóç³Ý¨ áã ÏáÙå»ï»ÝïáõÃÙáõÝÁ Ñ³-ë³ñ³ÏáõÃÙ³ÝÁ Ù»Í íÝ³ë »Ý å³ï×³éáõÙ: ²Ù¹ Ù³ëÝ³·ÇïáõÃÙáõÝÝ»ñÇÝ»ñÏ³Ù³óáõóÇãÝ»ñÁ å»ïù¿ Ñ³ëï³ï ù³ÙÉ»ñ Ó»éÝ³ñÏ»Ý Çñ»Ýó ß³ñù»ñáõÙ Ï³ñ·áõÏ³ÝáÝÇ Ñ³ëï³ïÙ³Ý áõÕÕáõÃÙ³Ùµ, Ï³Ù å»ïù¿ ÃáõÙÉ ï³Ý, áñ ¹³ ³Ý»Ý å»ï³Ï³Ý Ù³ñ-ÙÇÝÝ»ñÁ: ÆÑ³ñÏ», Çñ³í³µ³Ý³Ï³Ý Ù³ëÝ³·Ç-ïáõÃÙ³ÝÝÏ³ïÙ³Ùµ ÑëÏáÕáõÃÙáõÝ Çñ³Ï³Ý³óÝáÕ Ù³ñÙÇÝÝ»ñÁ áñáß³ÏÇ ¹ÇïáÕáõÃÙáõÝÝ»ñ áõÝ»Ý, áñáÝù ³éÝãíáõÙ »Ý ûñÇÝ³Ï³ÝáõÃÙ³Ý å³ÑåÃ³Ý-Ù³Ý ËÝ¹ÇñÝ»ñÇÝ (÷³ëï³µ³ÝÝ»ñÇó áÙ³Ýù Ï³-é³í³ñáõÃÙ³Ý áõß³¹ñáõÃÙ³Ý Ï»Ýïñáõù »Ý Ñ³ÙïÝíáõÙ Çñ»Ýó Ñ³×³ËáñÝ»ñÇ ßÝáñÑÇí): ²Ûë-

åÇëáí, µáÉáñ ÑÇÙù»ñÁ Ï³Ý Ñ³Ù³ñ»Éáõ, áñ Çñ³í³-µ³Ý³Ï³Ý ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ¨ Çñ³í³µ³ÝÝ»ñÇ ³ëáóÇ³óÇ³Ý»ñÁ Çñ»Ýó Ù³ëÝ³·Ç ïáõÃÛ³Ý ã³÷á-ñáßÇãÝ»ñÁ å³Ñå³Ý»Éáõ Ñ³Ù³ñ Éñ³óáõóÇã ³½-¹³ÏÝ»ñÇ ¨ û·ÝáõÃÛ³Ý Ï³ñÇù ã»Ý ½·áõÙ, Ñ³ëÏ³-Ý³ÉÇ¿` ÙÇ³ÛÝ ³ÛÝ å³ÛÙ³Ýáí, áñ Ýñ³Ýù Çñ³íáõÝù áõÝ»Ý½µ³Õí»Éáõ ÝÙ³Ý ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ùµ[20]:

Î³é³í³ñáõÃÛ³Ý, ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³-ñ³ÏáõÃÛ³Ý ¨ Ï³åÇï³ÉÇ ³ÕµÛáõñÇ ÙÇç¨ ·áÛáõ-ÃÛáõÝ áõÝÇ »é³ÏáÕÙ Ï³å: Îáéáõåóç³Ý Ï³ñáÕ ¿ Í³·»É³Ûë»ñ»ù ï³ññ»ñÇó µáÉáñáõÙ Ï³Ù¹ñ³ÝóÇó ó³ÝÏ³ó³ÍáõÙ: ²ÛëåÇëáí, ÏáÕÙ»ñÇó áã Ù»ÏÁ ï»-ë³Ï³Ýáñ»Ý Ï³Ù ·áñÍÝ³Ï³ÝáõÙ ãÇ Ï³ñáÕ Ïá-éáõåóÇ³ÛÇ ÑÇÙÝ³Ñ³ñóÁ ÉáõÍ»É ÙÛáõëÝ»ñÇó ³Ý-ç³ï:ÆÝãå»ë»ñ¨áõÙ¿, ³Û¹Ñ³ñóÁ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ïá-ñ»Ý ãÇ Ï³ñáÕ ÉáõÍí»É ³é³Ýó µáÉáñ »ñ»ù ÏáÕÙ»ñÇ ³ÝÙÇç³Ï³ÝÙ³ëÝ³ÏóáõÃÛ³Ý:

Ð»ï¨³å»ë, Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝÁ Ï³ñáÕ¿Çñ³-í³Ï³Ý ¨ ÝáñÙ³ïÇí ÑÇÙù ëï»ÕÍ»É, áñÁ ³ÝÑñ³-Å»ßï ï³ñ³Íù Ï³å³ÑáíÇ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³-ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý Ï»Ýë³·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ: ²Û¹ ÑÇÙùÁ å»ïù¿Çñ»ÝáõÙ Ý»ñ³éÇ Ï³ñÍÇùÇ ³ñï³-Ñ³Ûïï³Ý ³½³ïáõÃÛáõÝÁ, Ñ³í³ùÝ»ñÇ ³½³ïáõ-ÃÛáõÝÁ, áã Ï³é³í³ñ³Ï³Ý Ï³éáõÛóÝ»ñëï»ÕÍ»Éáõ ³½³ïáõÃÛáõÝÁ: àã Ï³é³í³ñ³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñ-åáõÃÛ³Ý Ó¨³Ï³Ý ÑÇÙÝ³¹ñáõÙÁ ¨ Ñ³ñÏ³ÛÇÝ ëï³-ïáõëÁ Ï³ñ·³íáñáÕ ûñ»ÝùÝ»ñÁ Éáõñç ÷á÷áËáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇ »Ý»ÝÃ³ñÏí»Éáõ, ë³Ï³ÛÝ¹ñ³Ýù å»ïù¿ ÉÇÝ»Ý Ï³ëÏ³Ý³ÉÇ ¨ Ñ³ë³Ý»ÉÇ, å»ïù¿Ñ³Ù³å³-ï³ëË³Ý»Ý ÙÇç³½·³ÛÇÝ ÝáñÙ»ñÇÝ ¨ ³í»Éáñ¹ ë³ÑÙ³Ý³÷³ÏáõÙÝ»ñ Ï³Ù ËáãÝ¹áïÝ»ñãëï»ÕÍ»Ý: Ð³í³ï³ñÙ³·ñÙ³Ý Ñ³ñó»ñáí ½µ³ÕíáÕ å³ß-ïáÝÝ»ñÁ, å»ïù¿Ñëï³Ï·Çï³Ïó»Ý, áñ ûñ»ÝùÝ ³ÝÑñ³Å»ßï¿ÏÇñ³é»É³Ý³ã³é, ³é³Ýóß»ÕáõÙÝ»-ñÇ: ²Ûë Ñ³Ù³ï»ùëï áõÙ ·ñ³ÝóÙ³Ý Ñ»ï Ï³åí³Í ó³ÝÏ³ó³Í å³Ñ³Ýç Ï³ñáÕ¿É³í³·áõÛÝë µ³í³-ñ³ñí»É³ÛÝ¹»åùáõÙ, »Ã» Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý áñá-ßáõÙÝ ÁÝ¹áõÝíÇ ¹³ï³ñ³ÝÇ Ï³Ù ³ÛÉ ³Ý³ã³é Ù³ñÙÝÇ ÏáÕÙÇó:

ÐÔàôØÜºð

1 ¼³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïíáõÃÛ³Ý ÙÇçáóÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ ï³ñµ»ñ »ñÏñÝ»ñÇ ûñ»ÝùÝ»ñÇ ¿É»Ï ïñáÝ³ÛÇÝ ï³ñµ»ñ³ÏÝ»ñÁ ·ïÝíáõÙ »Ý Ñ»ï¨Û³É Ñ³ëó»áõÙ. http://www.ijnet.org/FE-Article/MediaLawsearch.asp?Ulang=l

2 ÎáÝý»ñ³ÝëÁ ï»ÕÇ ¿ áõÝ»ó»É ÈáÝ¹áÝáõÙ 1987 Ãí³Ï³ÝÇ ÑáõÝí³ñÇ 16-18-ÇÝ, Ã»ñÃ»ñÇ Ññ³-ï³ñ³ÏçáÝ»ñÇ ÙÇç³½·³ÛÇÝ ³ëáóÇ³óÇ³ÛÇ, è³¹ÇáÑ³Õáñ¹³ÏóÙ³Ý ÑÛáõëÇë³Ù»ñÇÏÛ³Ý ³½-·³ÛÇÝ ³ëáóÇ³óÇ³ÛÇ ¨ ä³ñµ»ñ³Ï³Ý Ù³ÙáõÉÇ ÙÇç³½·³ÛÇÝ ý»¹»ñ³óÇ³ÛÇ Ñáí³Ýáõ Ý»ñùá:

3 ²½³ï Ù³ÙáõÉÇ Ë³ñïÇ³: http.://www.wpfc.org/index.jsp?page=Charter%20For%Free%20Press

4 Ø³ÙáõÉÇ ³½³ïáõÃÛ³Ý Ñ³ñóñáí º²ÐÎ Ý»ñÏ³-Û³óáõóÇãÁ Ñ»ï¨áõÙ ¿ º²ÐÎ ³Ý¹³Ù å»ïáõ-ÃÛáõÝÝ»ñáõÙ ½³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïíáõÃÛ³Ý ÙÇ-çáóÝ»ñÇ ½³ñ·³óÙ³ÝÁ ¨ Ý³Ë³½·áõß³óÝáõÙ ¿ ³ñï³Ñ³Ûïï³Ù³Ý ³½³ïáõÃÛ³Ý Ë³Ëïáõ ÙÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ: ²Ý¹³Ù-å»ïáõÃÛáõÝÝ»ñÁ 1992 Ãí³Ï³-ÝÇÝ ìÇ»ÝÝ³ÛáõÙ ëï»ÕÍ»óÇÝ ½³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïíáõÃÛ³Ý ÙÇçáóÝ»ñÇ ³½³ïáõÃÛ³Ý Ñ³ñó»-ñáí º²ÐÎ Ý»ñÏ³Û³óáõóãÇ ·ñ³ë»ÝÛ³Ï, áñÇ íñ³ËÝ¹Çñ ¹ñí»ó Ñ»ï¨»É Ï³ñíÇùÝ»ñÇ ³ñï³-Ñ³ïÙ³Ý ³½³ïáõÃÛ³Ý íÇ×³ÏÇÝ, áñå»ë Ù³ñ-¹áõ ÑÇùÝ³ñ³ñ Çñ³íáõÝùÝ»ñÇó Ù»ÏÁ ¨ ÅáÕáíñ-¹³í³ñ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý Ï³ñ¨áñ³·áõÙÝ ï³ññ: Øßï³Ï³Ý ËáñÑñ¹Ç Ñáí³Ýáõ Ý»ñùá Ü»ñ-Ï³Û³óáõóÇãÁ, áñÁ Çñ³í³Ï³Ý ·áñÍ³éáõÛÃÝ»-ñáí ûÅï í³Í ã¿, ÑëÏáÕáõÃÛáõÝ ¿ Çñ³Ï³Ý³óÝáõÙ ½³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïíáõÃÛ³Ý ÙÇçáóÝ»ñÇÝ ³éÝã-íáÕ ·áñÍ»ñÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ, Ñ»ï¨áõÙ ¿ º²ÐÎ-Ç ëÏ½µáõÝùÝ»ñÇ ¨ å³ñï³íáñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÉÇ³-Ï³ï³ñ Çñ³Ï³Ý³óÙ³ÝÁ ÇÝãå»ë Ý³¨ Ñ³Ù³-å³ï³ëË³Ý ½·áõß³óáõÙÝ»ñÇ Ñ³ÝóÙ³ÝÁ: àñ-å»ë Ù³ñ¹Ï³ÛÇÝ ã³÷áõÙÝ»ñÇ Ï³ñ¨áñ³·áõÙÝ ï³ññ»ñÇó Ù»ÏÁ` º²ÐÎ-Ç Ü»ñÏ³Û³óáõóÇãÁ ï»-Õ»Ï³ïíáõÃÛáõÝ Ñ³í³ù»Éáõ, ³½³ï ï»Õ³ß³ñÅ-í»Éáõ ¨ ³é³Ýó Ý³ËÝ³Ï³Ý Ñ³Ù³Ó³ÛÝ»óÙ³Ý Ñ³ëï³ïíáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ý»ñÏ³Û³óáõóÇãÝ»ñÇ ¨ ³ÝÑ³ïÝ»ñÇ Ñ»ï ß÷í»Éáõ Çñ³íáõÝù áõÝÇ: Üñ³ÝÇó å³Ñ³ÝçíáõÙ ¿ ½»ÏáõÓ»É º²ÐÎ ÙßÏ³-Ï³Ý ËáñÑñ¹ÇÝ Çñ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ (http://www.isn.ethz.ch/osce/structure/osce_bodies_e/fom.htm).

5 Ðá¹í³ÍÝ»ñ` 35-36. http://www.sdnp.org.mw/constitut/chapter4.html#36.

6 î»ë The Future of Communications: Public Service Broadcasting: A Discussion Document by Andrew Graham, úùëíáñ¹ (2000) (http://www.communicationswhitepaper.gov.uk/dti-dcms_comms-reform_experts.html).

7 ö³ëï³ÃÕÃ»ñÇ ï»ùëï»ñÁ ·ïÝíáõÙ »Ý Ñ»ï¨Û³É Ñ³ëó»Ý»ñáõÙ http://bbc.co.uk/info/policies/charter/

8 Ð³ë³ñ³Ï³Ï³Ý Ñ³Õáñ¹³ÏóÙ³Ý Ïáñåáñ³óÇ³, Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý Ñ³Õáñ¹³ó³Ýóáí ³í»ÉÇ Ñ³-×³Ë ïñíáÕ Ñ³ñó»ñÁ http://www.cpb.org/pubcast/#what_is_cpb.

9 ²í»ÉÇ Ù³Ýñ³Ù³ëÝ ï»Õ»ÏáõÃÛáõÝÝ»ñ Ï³ñ»ÉÇ ¿ ·ïÝ»É Ø»Í ´µÇï³ÝÇ³ÛÇ Ï³åÇ ë»Ïïáñç ³ß-Ë³ï³ÝùÇ ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÁ Ý»ñÏ³Û³óÝáÕ Ñ³ßí»-ïíáõÃÛáõÝáõÙ, http://www.communicationswhitepaper.gov.uk/

10 Ø³ñ¹áõ Çñ³íáõÝùÝ»ñÇ »íñáå³Ï³Ý ¹³ï³ñ³-ÝÇ §ÈÇÝ·»ÝëÝ ÁÝ¹¹»Ù ²íëïñÇ³ÛÇ Ï³é³í³ñáõ-ÃÛ³Ý¦ ·áñÍáí áñáßáõÙÁ (1986) &E.H.R.407:

11 ÀÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ¶³Ý³ÛáõÙ. Ð³Ù³·áñÍ³Ïóáõ-ÃÛ³Ý ¹Çïáñ¹³Ï³Ý ËÙµÇ Ñ³ßí»ïíáõÃÛáõÝÁ, Ð³-Ù³·áñÍ³ÏóáõÃÛ³Ý ù³ñïáõÕ³ñáõÃÛáõÝ, ÈáÝ¹áÝ, 1991:

12 ²ßË³ñÑÇ ï³ñµ»ñ »ñÏñÝ»ñÇ §¾ÃÇÏ³ÛÇ Ï³Ýá-Ý³·ñù»ñÁ¦ Ç ÙÇ »Ý µ»ñí³Í ØÇç³½·³ÛÇÝ Éñ³·-ñáÕ³Ï³Ý ó³ÝóÇ ÏáÕÙÇó ¨ ¹ñ³Ýù Ï³ñ»ÉÇ ¿ ·ïÝ»É Ñ»ï¨Û³É Ñ³ëó»Ûáí. http://www.ijnet.org/FE_Article/DoceEthicsList.asp?UIlang=l

13 Ø»çµ»ñíáõÙ ¿ www.transporency.org/sourcebook/14.html

14 ØÇç³½·³ÛÇÝ Éñ³·ñáÕ³Ï³Ý ó³Ýó, §¿ÃÇÏ³ÛÇ Ïá-¹»ùëÝ»ñ¦. http://www.ijnet.org/FE_Article/codeethics.asp?uilang=l&ClsI=8352&ClsILang=l

15 Ð³Ù³ßË³ñÑ³ÛÇÝ µ³ÝÏÁ Å³Ù³Ý³Ï ³é Å³Ù³-Ý³Ï ³Ýó ¿ Ï³óÝáõÙ Ñ»ï³ùÝÝã³Ï³Ý ·áñÍáõ-Ý»áõÃÛ³Ùµ ½µ³ÕíáÕ Éñ³·ñáÕÝ»ñÇ áõëáõóáõÙ: ²í»ÉÇ Í³í³ÉáõÝ áõëáõóáõ³Ï³Ý Íñ³·ñ»ñ »Ý Çñ³Ï³Ý³óíáõÙ ²ØÜ-áõÙ` Éñ³·ñáÕÝ»ñÇ ï»Õ³-Ï³Ý ³ëáóÇ³óÇ³Ý»ñÇ Ñ»ï ÙÇ³ëÇÝ, http://www.icij.org

16 §¼³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïíáõÃÛ³Ý ÙÇçáóÝ»ñÝ ÁÝ¹-¹»Ù Ïáéáõåóó³ÛÇ¦, êáý. 2000, ¿ç 44-47 /µáõÉÕ³-ñ»ñ»Ý/:

17 ¼³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïíáõÃÛ³Ý ÙÇçáóÝ»ñÇ ÙáÝÇ-ïáñÇÝ·Ç Ó»éÝ³ñÏÁ Ï³ñáÕ »ù ·ïÝ»É Ñ»ï¨Û³É Ñ³ëó»áõÙ. www.media-diversity.org/resource%20categories/diversity%20manuals.htm

18 "ØÇç³½·³ÛÇÝ µÛáõç»¦ Íñ³·ñÇ Ù³ëÇÝ ï»Õ»-Ï³ïíáõÃÛáõÝÁ Ï³ñ»ÉÇ ¿ ·ïÝ»É Ñ»ï¨Û³É Ñ³ë-ó»áí. http://www.ombudsman.gov.ph/publicatons/cpu_program.htm/

19 §ØÇç³½·³ÛÇÝ µÛáõç»¦ Íñ³·ñÇ Ù³ëÇÝ ï»Õ»Ï³ï-íáõÃÛáõÝÁ Ï³ñ»ÉÇ ¿ ·ïÝ»É Ñ»ï¨Û³É Ñ³ëó»áí. http://www.internationalbudget.org/faq ¨ A Taste of Success: Examples of the budget work of NGOs (2000)" http://www.internationalbudget.org/resources/success.pdf, èáõë³ëï³ÝÇ Ñ»ï Ï³å³í³Í ÝÛáõÃ»-ñÁ Ï³ñáÕ »ù ·ïÝ»É Ñ»ï¨Û³É Ñ³ëó»áõÙ. http://openbudget.Karelia.ru/eng/anona.shtml

20 ÀÝ¹Ñ³Ýáõñ áñáßáõÙ Ï³ñáÕ ¿ñ ¹³éÝ³É Ï³ñ·³-å³Ñ³Ï³Ý ÙÇçáóÝ»ñÇ ¿áõÃÛ³Ý Ñ»ï Ï³å³í³Í ¹³ï³Ï³Ý ·áñÍ»ñÇ ÁÝÃ³óùáõÙ µáÕáùÝ»ñÇ í×é³µ»Ï³ÛÇÝ ÉëáõÙÝ»ñÇ Ý³Ë³å³ïñ³ëïáõ-ÃÛ³Ý ÷áõÉáõÙ ³ÝóÏ³óíáÕ Ñ»ï³ùÝÝáõÃÛáõÝÝ»-ñÇÝ Çñ³í³µ³ÝÝ»ñÇ Ù³ëÝ³ÏóáõÃÛáõÝÁ: ²é³Ý-ÓÇÝ »ñÏñÝ»ñ åÝ¹áõÙ »Ý, áñ Çñ³í³µ³Ý³Ï³Ý Ï³éáõÛóÝ»ñÝ Çñ»Ýó Ï³½ÙáõÙ å»ïù ¿ áõÝ»Ý³Ý ³ÝÓ³Ýó ë³ÑÙ³Ý³÷³Ï ÃÍ³ù³Ý³Ï, áñáÝù Çñ³í³µ³Ý³Ï³Ý Ù³ëÝ³·ÇïáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ý»ñ-Ï³Û³óáõóÇãÝ»ñ ã»Ý` ¹ñ³Ýáí ÇëÏ µ³ñÓñ³óÝ»-Éáí Ï³ñ·³å³Ñ³Ï³Ý ³ñ³ñáÕ³Ï³ñ·»ñÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý íëï³ÑáõÃÛáõÝÁ:

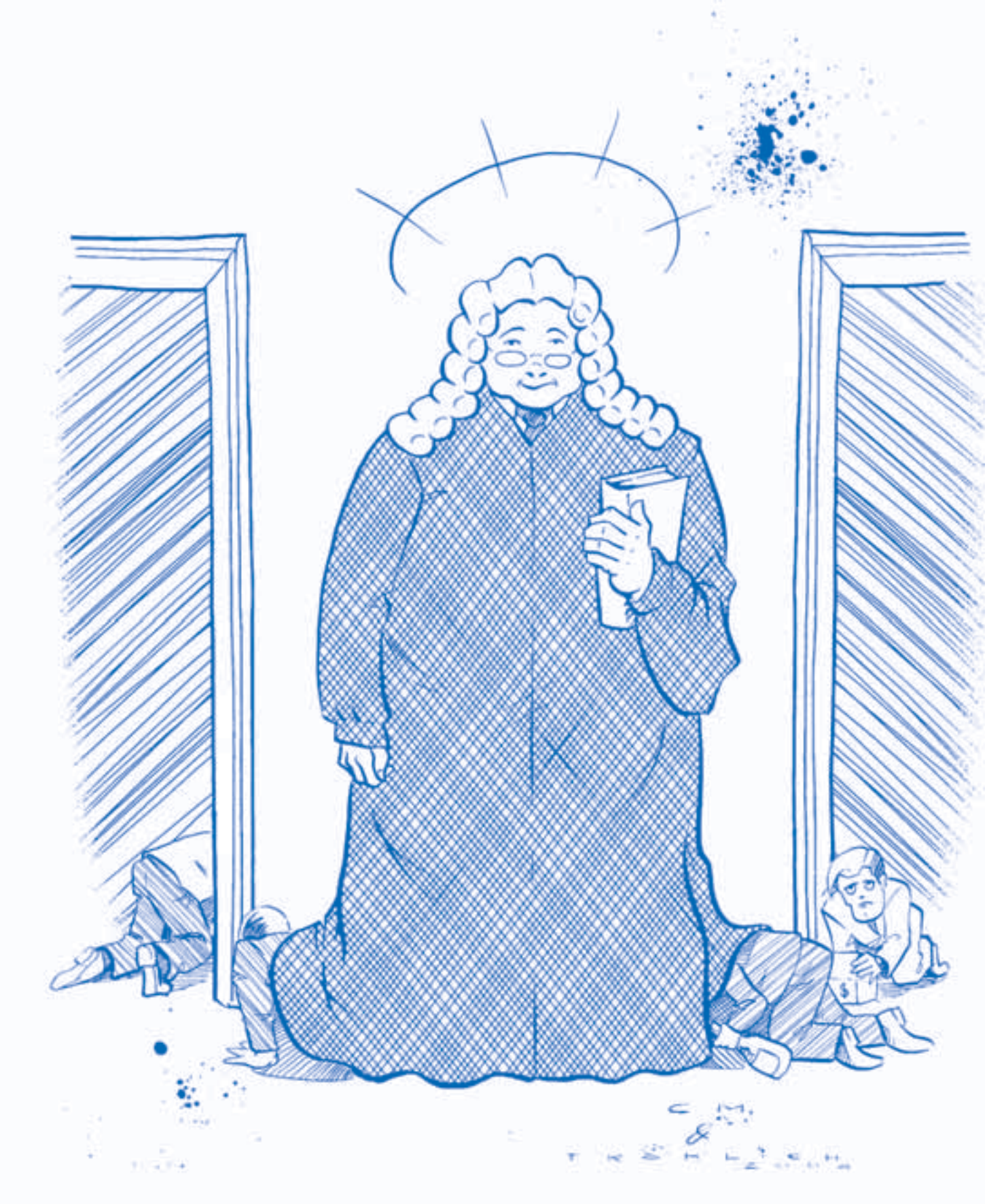

¸²î²Î²ÜØ²ðØÆÜÜºðÀ

Ð³Ù³ßË³ñÑ³ÛÇÝ åñ³Ï ïÇÏ³Ý íÏ³ÛáõÙ ¿, áñ ³é³Ýó ûñ»ÝùÇ ·ñ³Ï³ÛáõÃÛ³Ý ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇÝ áõÕÕí³Í µáÉáñ ç³Ýù»ñÝ ³å³ñ¹ÛáõÝ »Ý: ¸³ï³íáñÝ»ñÇ ³ÝÏ³ËáõÃÛ³Ý, ³Ý³ã³éáõÃÛ³Ý, åñáý»ëÇáÝ³ÉÇ½ÙÇ µ³ó³Ï³ÛáõÃÛ³Ý å³Ûù³ÝÝ»ñáõÙ ùñ»³Ï³Ý ûñ»Ýë¹ñáõÃÛáõÝÁ ãÇ Ï³ñáÕ ¹Çï í»Éáñå»ë ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ ÑÇÙÝ³-Ï³Ý ½»Ýù: ÆëÏ »Ã» ¹³ï³íáñÝ»ñÝ ¿É »Ý ÏáéáõÙ-å³ó í³Í, ³å³ ¹ñáõÃÛáõÝÁ ¿É ³í»ÉÇ ¿ í³ïÃ³ñ³-ÝáõÙ: ¸³ï³Ï³Ý ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý ³ÝÏ³ËáõÃÛáõÝÁ Ñ³Ù³ßË³ñÑ³ÛÇÝ Ù³ëßï³µáí ë³ÑÙ³Ý»É»Ý Ø³ñ-¹áõ Çñ³íáõÝùÝ»ñÇ Ñ³ÙÁÝ¹Ñ³Ýáõñ Ñéá³Ï³·ÇñÁ ¨ ø³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý ¨ ù³Õ³ù³Ï³Ý Çñ³íáõÝùÝ»ñÇ ÙÇç³½·³ÛÇÝ ¹³ßÝ³·ÇñÁ:[1]

Ø²ÎÇ §¸³ï³Ï³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ ³ÝÏ³ËáõÃÛ³Ý ÑÇÙÝ³Ï³Ý ëï½µáõÝùÝ»ñÝ¦ ÁÝ¹áõÝí»É»Ý 1985 Ã® Ø²ÎÇ 7-ñ¹ ·³·³ÃÝ³ÅáÕáíáõÙ` ÝíÇñí³Í Ñ³Ý-ó³·áñÍáõÃÛ³Ý Ï³ÝË³ñ·»ÉÙ³Ý ¨ Çñ³í³Ë³Ëï-Ý»ñÇÑ»ï í³ñí»É³Ï»ñåÇÝ: ²Û¹ ÷³ëï³ÃÕÃÇ` ¹³-ï³Ï³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ ³ÝÏ³ËáõÃÛ³ÝÁ ÝíÇñí³Í ·ÉËáõÙ ³ëíáõÙ ¿[2]®

1. Դասական մարմինների անկախությունը երաշխավորվում է պետության կողմից և ամրագրվում է երկրի Սահմանադրության կամ օրենսդրության մեջ: Պետական և բոլոր այլ հաստատությունների պարտականությունն է հարգել և պահպանել դասական մարմինների անկախությունը:

2. Դասական մարմինները ենթակա են իրենց փոխանցված գործերն անաչառ կերպով, փաստերի հիման վրա և օրենքին համապատասխան, առանց որևէ սահմանափակումների, անհրավաչաի ազդեցության, դրդումների, ճնշման, սպառնալիքների կամ միջամտության, ուղղակի կամ անուղղակի՝ ում կողմից և ինչ պատճառներով էլ դա կատարվի :

3. Դասական մարմիններն իրավասու են դասական բնույթի բոլոր հարցերով և բացառիկ լիազորություններ ունեն որոշելու՝ արդյոք նրանց ներկայացված հարցը ըն?դասյա՞ է նրանց ըստ օրենքի:

4. Չի թույլատրվում ոչ մի անհրավաչաի կամ չարդարացված միջամտություն դասական գործընթացին, իսկ դատարանների կողմից կայացրած իրավական որոշումները ենթակա չեն վերանայման: Այս սկզբունքը չի տարածվում դասական վերահսկողություն, ինչպես նաև իրավասու մարմինների կողմից՝ օրենսդրության համապատասխանությամբ դասական մարմինների կայացրած դատավճիռների մեղմացման վրա:

5. Յուրաքանչյուր քաղաքացի իրավունք ունի կանգնել սովորական դատարանի կամ տրիբունալի առ?ջ՝ համաչայն սահմանված իրավական ընթացակարգերի: Չի թույլատրվում ստեղծել դասական գործընթացի պատշաճ կերպով ընդունված իրավական ընթացակարգերի վրա չհիմնված տրիբունալներ, որոնք իրենց վրա են վերցնում սովորական դատարանների կամ իրավական տրիբունալների իրավասությունները:

6. Դասական մարմինների անկախության սկզբունքն իրավունք է տալիս դասական մարմիններին և պահանջում է նրանից ապահովել դատաքննության արդար վարույթ և կողմերի իրավունքների պահպանում:

7. Մասնակից պետություններից յուրաքանչյուրի պարտականությունն է անհրաժեշտ միջոցներ ապահովել դասական մարմիններին՝ իրենց գործառույթները պատշաճ կատարելու համար:

àã í³Õ ³Ýóû³ÉáõÙ ß³ï »ñÏñÝ»ñÇ ·ÉË³íáñ ¹³ï³íáñÝ»ñÁ ÙßÙ³Ï»óÇÝ ¨ ÁÝ¹áõÝ»óÇÝ ¹³ï³-Ï³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ ³½ÝíáõÃÛ³Ý ¨ ³ÝÏ³ß³é»ÉÇáõ-ÃÛ³Ý ´³Ý·³ÉáñÛ³Ý ëï½µáõÝùÝ»ñÁ³: ²Û¹ ÷³ëï³-ÃáõÕÃÁ, áñÁ Ø²ÎÇ Ñ³í³ÝáõÃÛ³ÝÝ ³ñÅ³Ý³ó³í 2003 Ã®, Ïáãí³Í ¿ áõÕ»óáõÛó Í³é³Û»Éáõ ¹³ï³íáñ-Ý»ñÇ Ñ³Ù³ñ ¨ ÑÇÙù Ñ³Ý¹Çë³Ý³É ¹³ï³Ï³Ý ÁÝ-Ï»ñ³ÏóáõÃÛ³Ý ³Ý¹³ÙÝ»ñÇ í³ñùÇ Ï³ÝáÝÝ»ñÇ ÙßÙ³ÏÙ³Ý Ñ³Ù³ñ: Üßí³Í ëï½µáõÝùÝ»ñÁ å»ïù¿ Ý³¨ û·Ý»Ý ·áñÍ³¹Çñ ¨ ûñ»Ýë¹Çñ ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý Ý»ñÏ³Û³óáõóÇãÝ»ñÇÝ, ÷³ëï³µ³ÝÝ»ñÇÝ ¨ Ñ³ë³-ñ³ÏáõÃÛ³ÝÁ ÁÝ¹Ñ³Ýñ³å»ë, ³í»ÉÇÉ³í Ñ³ëÏ³Ý³-Éáõ¹³ï³Ï³Ý¹³ëÇ ³Ý¹³ÙÝ»ñÇÝ ¨ ³ç³ÏóáõÃÛáõÝ óáõÛó ï³Éáõ Ýñ³Ýó: ö³ëï³ÃÕÃáõÙ ³ëíáõÙ ¿, áñ Çñ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³ÝÁÝÃ³óùáõÙ¹³ï³íáñÁ å»ïù¿ »ÝÃ³Ñ³ßí»ïáõ ÉÇÝÇ Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý Ù³ñÙÇÝ-Ý»ñÇÝ, áñáÝù ëï»ÕÍí³Í »Ý ³ñ¹³ñ³¹³ïáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ýã³÷áñáßÇãÝ»ñÇ ³å³ÑáíÙ³ÝÁ Ñ»ï¨»Éáõ Ñ³Ù³ñ: Üßí³Í Ù³ñÙÇÝÝ»ñÝ ³ÝÏ³Ë »Ý ¨ ³Ý³ã³é áõ Ïáãí³Í »Ý Ñ³í»É»Éáõ¹³ï³íáñÝ»-ñÇÝ í»ñ³µ»ñáÕ Çñ³í³Ï³Ý áõ í³ñùÇ ÝáñÙ»ñÁ, ³ÛÉ µÝ³í áã ÃáõÉ³óÝ»É Ýñ³Ýó ³½¹»óáõÃÛáõÝÁ:

ºíñåå³Ï³Ý åñ³ï ïÇÏ³ÛáõÙ Ñ³Ûï ÝÇ »Ý ³Û¹ Ñ³ñó»ñáí ÙÇß³ñù ÷³ëï³ÃÕÃ»ñ, ³Û¹ ÃíáõÙ` ¸³-ï³íáñÝ»ñÇ »íñåå³Ï³Ý Ë³ñïÇ³Ý⁴, ºíñåå³ÛÇ ËáñÑñ¹Ç Ñ³ÝÓÝ³ñ³ñ³Ï³ÝÝ»ñÁ ¹³ï³íáñÝ»ñÇ ³ÝÏ³ËáõÃÛ³Ý, ³ñ¹ÛáõÝ³í»ïáõÃÛ³Ý ¨ ¹»ñÇ Ù³-ëÇÝ⁵, ÇÝãå»ë Ý³¨ ¸³ï³íáñÝ»ñÇ Ï³ñ·³íÇ×³ÏÇ Ù³ëÇÝ »íñåå³Ï³Ý Ë³ñïÇ³Ý⁶, áñÝ ÁÝ¹áõÝí»É ¿ 1998 Ã® µ³½Ù³ÏáÕÙ Ñ³Ý¹ÇåÙ³Ý Ù³ëÝ³ÏÇóÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó: ¸³ï³íáñÝ»ñÇ ³ÝÏ³ËáõÃÛáõÝÝ áõ ³½Ý-íáõÃÛáõÝÁ ³é³í»É ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï Ï»ñåáí ³å³Ñá-íáõÙ »Ý Ñ»Ýó¹³ï³Ï³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÁ` áñå»ë å»-ïáõÃÛ³Ý »ññáñ¹ ÇßË³ÝáõÃÛáõÝ (ûñ»Ýë¹Çñ ¨ ·áñ-Í³¹Çñ ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý Ñ» ï ÙÇ³ëÇÝ): ²Û¹ Ýå³ï³ÏÁ Ñ³ë³Ý»ÉÇ ¿ ¹³éáõÙ Ñëï³Ï, Ññ³å³ñ³Ï³ÛÇÝ ¨ Ëëï Çí å³Ñå³ÝíáÕí³ñùÇ Ïá¹»ùÝ»ñÇ ÁÝ¹áõÝÙ³Ý ×³Ý³å³ññáí, ÇÝãå»ë Ý³¨ ßÝáñÑÇí³ÛÝ¹³ï³-

íáñÝ»ñÇ, áñáÝù óáõÛó »Ý ï³ÉÇë³Ýµ³ëÇñ í³ñùÇ ûñÇÝ³ÏÝ»ñ: ²Ûë ï»Õ Õ»Ï³í³ñ¹»ñ å» ï ù¿Ë³Õ³Ý µ³ñÓñ³·áõÝ¹³ ï³Ï³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÁ, ÇëÏ¹³ ï³-Ï³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·áõÙ Ñ³Ï³ûñÇÝ³Ï³Ý áñáßáõÙÝ»ñÇ ¨ ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ù»ç Ù»Õ³íáñÝ»ñÁ »ÝÃ³Ï³ »Ý å³ïÅÇ: ²ÝÑñ³Å»ßï ¿ í»ñ³ÑëÏ»É¹³ï³ñ³Ý-Ý»ñÇ ÁÝ¹áõÝ³Í áñáßáõÙÝ»ñÇ Ñ»ï¨áÕ³Ï³ÝáõÃÛáõ-ÝÁ: ¸³ï³Ï³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ ³ßË³ï³ÏÇóÝ»ñÇ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý ÝÏ³ïÙ³Ùµ ³ÝÑñ³Å»ßï ¿ë³Ñ-Ù³Ý»É å³ïß³×í»ñ³ÑëÏáÕáõÃÛáõÝ, ÇëÏù³Õ³ù³-óÇÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ`ëï»ÕÍ»É¹³ï³Ï³Ý áñáßáõÙÝ»ñÇ ¨ ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ µáÕáù³ñÏÙ³Ý ·áñÍáõÝ Ù»-Ë³ÝÇ½ÙÝ»ñ: Î³ñ¨áñ¿Ý³¨¹³ï³Ï³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ-·Ç ³ßË³ïáÕÝ»ñÇ ³ÝÓÝ³Ï³Ý ³Ýí ï³Ý·áõÛ³Ý ³å³ÑáíáõÙÁ, Ýñ³Ýó ³ßË³ï³ÝùÇ å³ÙÙ³ÝÝ»ñÁ, í³ñÓ³ïñáõÃÛáõÝÁ¨ëáóÇ³É³Ï³Ý Ï³ñ·³íÇ×³ÏÁ: úñÇÝ³Ï` ÊáñÑñ¹³ÛÇÝ ØÇáõÃÛ³Ý áñáß Ý³ËÏÇÝ Ñ³Ýñ³å»ïáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ áã ÏáÙå»ï»Ý ï³ï³-íáñÝ»ñÇó Ó»ñµ³½³ï í»Éáõ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï ÙÇçáó Ñ³Ý¹Çë³ó³í¹³ï³Ï³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ ³ßË³ï³-ÏÇóÝ»ñÇ ³ï»ë ï³íáñáõÙÁ, áñÝ ³ÝóÏ³óíáõÙ ¿ñ å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛ³Ý ³Ù»Ý³ë ï áñÇÝ ³ë ï Ç-×³ÝÝ»ñáõÙ: ÆëÏ ³ÛÅÙ ³Û¹ Ù»Ãá¹Á ÏÇñ³éíáõÙ ¿ Ý³¨ ³ÛÉ »ñÏñÝ»ñáõÙ:

²ÜÎ²ÊàõÂÚàõÜÀ ºì ¸²î²Î²Ü ÎàÈº¶Æ²Üºð À

¸³ï³Ï³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇÝ, ÇÝãå»ë ¨ ó³ÝÏ³-ó³Í å»ï³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛ³ÝÁ, ³ÝÑñ³Å»ßï ¿Ù³ëÝ³·Çï³Ï³Ý ÑÙáõï Ï³é³í³ñáõÙ, áñå»ë½Ç Ýñ³Ýù Ï³ñáÕ³Ý³Ý Çñ»Ýó Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ù³-ïáõó»É Å³Ù³Ý³ÏÇÝ¨ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï: ê³Ï³ÛÝ¹³-ï³Ï³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ §³ñï³¹ñ³ÝùÁ¦ í»×»ñÇ ³ñ-¹³ñÉáõÍáõÙÝ¿, ÇÝãÁ»ÝÃ³¹ñáõÙ¿Ýñ³Ýó ³ÝÏ³ËáõÃÛáõÝÁ¨ ³½³ïáõÃÛáõÝÁ ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý ÙÛáõë ×ÛáõÕ»ñÇ ×ÝßáõÙÇó:

Ð³×³Ë í»×»ñ »Ý Í³·áõÙ ¹³ï³íáñÝ»ñÇÝ å³ßïáÝÇ Ýß³Ý³Ï»Éáõ Ù»Ë³ÝÇ½ÙÝ»ñÇ í»ñ³µ»ñ-Û³É: ¸³ï³íáñÝ»ñÇ Ýß³Ý³ÏÙ³Ý Ï³ñ·Á, ÇÝãå»ë Ý³¨ Ýñ³Ýó ³ÝÏ³ËáõÃÛ³Ý »ñ³ßËÇùÝ»ñÁ, áñå»ë Ï³ÝáÝ, ³Ùñ³·ñí³Í »Ý »ñÏñÝ»ñÇ ë³ÑÙ³Ý³¹ñáõ-ÃÛ³Ý Ù»ç:

È³ÛÝáñ»Ý ï³ñ³Íí³Í¿³ÛÝ Ï³ñÍÇùÁ, Ã» ù³-Õ³ù³Ï³Ý ÇßË³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ß³Ñ³·ñ·éí³Í »Ý Ýß³Ý³Ï»É ³ÛÝåÇëÇ ¹³ï³íáñÝ»ñÇ, áñáÝù ÏÏ³-ï³ñ»Ý Ýñ³Ýó Ï³ÙùÁ: ø³Õ³ù³Ï³Ý ·áñÍÇãÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý Ñ³Ù³ñ»É, áñ Çñ³íáõÝù áõÝ»Ý Ï³ëï³ÍÇ ï³Ï¹Ý»É ÁÝïñáíÇ å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓ³Ýó ·áñ-Í»ñÁ ùÝÝáÕ ¹³ï³íáñÝ»ñÇ Çñ³í³ëáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, ³ÛÝ ¹»åùáõÙ »ñµ¹³ï³íáñÝ»ñÇÝ áã áù ãÇ ÁÝï-ñáõÙ: Æ¹»³É³Ï³ÝáõÙ ³ÝÑñ³Å»ßï ¿ëï»ÕÍ»É ËáñÑñ¹³ï í³Ï³Ý áñáß³ÏÇ Ù»Ë³ÝÇ½Ù` µ³ñÓñ Ù³Ï³ñ¹³ÏÇ ³ÛÉ ¹³ï³íáñÝ»ñÇ, ÇÝãå»ë Ý³¨ ·áñÍÝ³Ï³ÝáõÙ ³ßË³ïáÕ ¹³ï³íáñÝ»ñÇ Ù³ë-Ý³ÏóáõÃÛ³Ùµ:

²ÛÝåÇëÇ ¹ñáõÃÛáõÝÇó Ëáõë³÷»Éáõ Ñ³Ù³ñ, áñÇ Å³Ù³Ý³Ï ¹³ï³íáñÝ»ñÇ Ýß³Ý³ÏáõÙÁ¨ ¹³-ï³ñ³ÝÝ»ñÇ Õ»Ï³í³ñáõÙÁ í³ñÏ³µ»ÏáõÙ ¿ ¹³-ï³Ï³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ ³ÝÏ³ËáõÃÛáõÝÁ, ÙÇ ß³ñù »ñÏñÝ»ñáõÙ ëï»ÕÍí»É »Ý ¹³ï³Ï³Ý ÏáÉ»·Ç³Ý»ñ: ä»ï³Ï³Ý ³ÛÉ Ñ³ëï³ïáõÃÛáõÝÝ»ñÇó ¨ ÇÝëïÇ-ïáõïÝ»ñÇó ³ÝÏ³Ë ³Û¹ Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ Ýå³ï³ÏÝ¿ ¹³ï³íáñÝ»ñÇ ÁÝïñáõÃÛáõÝÁ, Ýñ³Ýó Í³é³ÛáõÃ³-Ï³Ý ³é³çË³Õ³óáõÙÁ¨ ¹³ï³Ï³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç Ï³é³í³ñáõÙÁ: Ð³×³Ë Ýñ³Ýó ÉÇ³½áñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ù»ç Ùï ÝáõÙ¿Ý³¨ ·»ñ³·áõÛÝ¹³ï³íáñÇ Ýß³Ý³-ÏáõÙÁ, ÇÝãå»ë Ý³¨ ë³ÑÙ³Ýí³Í Ï³ÝáÝÝ»ñÇ¨ Ýáñ-Ù»ñÇ å³Ñå³ÝÙ³Ý³å³ÑáíáõÙÁ: êáíáñ³µ³ñ¹³-ï³Ï³Ý ÏáÉ»·Ç³Ý»ñÇ Ï³½Ù³íáñáõÙÁ¨ ·áñÍáõ-Ý»áõÃÛ³Ý ëï½µáõÝùÝ»ñÝ ³Ùñ³·ñíáõÙ »Ý ë³ÑÙ³-Ý³¹ñáõÃÛ³Ùµ, ë³Ï³ÛÝ ÁÝ¹Ñ³Ýáõñ ¹»åùáõÙ ¹ñ³Ýù Ï³ñáÕ »Ý Ï³ñ·³íáñí»É Ý³¨ ûñ»Ýë¹ñáõÃÛ³Ùµ:

Â»¨ »ñÏñÇó »ñÏÇñ ³ÛëÙ³ñÙÇÝÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý ï³ñµ»ñí»É ÙÇÙÛ³ÝóÇó, ¹ñ³Ýó ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý Ñ³çáÕáõÃÛáõÝÁ Ï³ËÍ³Í¿Ýñ³ÝÇó, Ã» áñù³Ý³ñ¹-ÛáõÝ³í»ï¿»ñÏñÇ ·»ñ³·áõÛÝ ÇßË³ÝáõÃÛáõÝÁ Éáõ-ÍáõÙ ¹ñ³Ýó Ó¨³íáñÙ³Ý¨ Ï³¹ñ³ÛÇÝ Ï³½ÙÇ, ÇÝãå»ë Ý³¨ å³ï³ëË³Ý³ïáõÃÛ³Ý¨ »ÝÃ³Ñ³ßí»-ï³ÛÝáõÃÛ³Ý Ñ³ñó»ñÁ: Æëå³ÝÇ³ÛÇ¨ Ýñ³¹³ï³-Ï³Ý ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý Ñ³ÙÁÝ¹Ñ³Ýáõñ ËáñÑñ¹Ç (Consejo General del Poder Judicial) ÷áñÓÝ³ÏÝ»ñ¨ óáõÛó¿ï³ÉÇë, Ã» ÇÝãå»ë »Ý ³Ûë ÏáÝÏñ»ï »ñÏñáõÙ ÉáõÍíáõÙ ³Û¹ Ñ³ñó»ñÁ¨ ÇÝã ·áñÍáÝÝ»ñ»Ý ³ÝÑñ³-Å»ßï Ñ³ßíÇ ³éÝ»É[7]:

²ð¸Úàø¸²î²ìàðÜºðÀ äºîø¾ÀÜîðìº±Ü

²é³çÇÝ Ñ³Ù³óùÇó ¹³ï³íáñÝ»ñÇ ÁÝïñáõ-ÃÛáõÝÁ µÝ³ÏãáõÃÛ³Ý ÏáÕÙÇó ÙÇ³Ý·³Ù³ÛÝ¹ñ³Ï³Ý »ñ¨áõÛÃ¿[8]: ²Ûë åñ³Ïï ÇÏ³Ý ²ØÜáõÙ ÁÝ¹áõÝí»ó 19-ñ¹¹³ñáõÙ¨Ã»É³¹ñí³Í¿ñÏáéáõÙå³ói³Í ù³Õ³-ù³Ï³Ý ·áñÍÇãÝ»ñÇÝ ¹³ï³íáñÝ»ñ Ýß³Ý³Ï»Éáõ Çñ³íáõÝùÇó ½ñÏ»Éáõó³ÝÏáõÃÛ³Ùµ ³Û¹ Çñ³íáõÝùÁ í»ñ³å³Ñí»óÁÝïñáÕ»ñÇÝ:

ÆÝãå»ë ÝßáõÙ¿·ÇïÝ³Ï³ÝÝ»ñÇó Ù»ÏÁ, §¹³-ï³íáñÝ»ñÇ ÁÝïñáõÃÛ³Ý¨ Ýß³Ý³ÏÙ³Ý ·áñÍÁÝ-Ã³óÇ íñ³ù³Õ³ù³Ï³Ý Ñ³Ù³Ïñ³ÝùÝ»ñÇ ³½¹»-óáõÃÛ³ÝÙï³í³ËáõÃÛáõÝÝ áõÅ»Õ³óñ»ó ³ÝÑ³Ý·ë-ïáõÃÛáõÝÁ¹³ï³Ï³Ý¨ ÷³ë ï³µ³Ý³Ï³Ý Ë³í»-ñÇ Ù³ëÝ³·Çï³Ï³Ý ³ñ¹ÛáõÝ³í»ïáõÃÛ³Ý¨ Ï³ñ-·³íÇ×³ÏÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ: 1840-³Ï³Ý Ãí³Ï³ÝÝ»ñ? ²Ù»ñÇÏ³ÛáõÙ Ýß³Ý³íáñí»óÇÝ»ñÏñáñ¹ ÏáõË³Ïó³-Ï³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç Í³ÕÏáõÙáí` áñå»ë ³ñÙ³ï³-íáñí³Í ù³Õ³ù³Ï³Ý ÏáõÉïáõñ³ÛÇ Ù³ë, áñÇ ßñç³Ý³ÏÝ»ñáõÙ å»ï³Ï³Ý å³ßïáÝÝ»ñÇ Ýß³-Ý³ÏÙ³Ý Çñ³íáõÝùÁ å³ïÏ³ÝáõÙ ¿ñ Ñ³ÕÃáÕÇÝ:

¸³ï³Ï³Ý å³ßïáÝÝ»ñÁ Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ ¿ÇÝ å³ï-ñáÝ³Å³ÛÇÝ Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç Ï³ñ¨áñ Ù³ë: ê³Ï³ÛÝ ÙÇ¨ÝáõÛÝ Å³Ù³Ý³õÏ ù³Õ³ù³Ï³Ý Ý»ñÏ³åÝ³ÏÇ µáÉáñ áõÅ»ñÇ Ý»ñÏ³Ù³óáõóÇãÝ»ñÁ ùÝÝ³¹³ï áõÙ ¿ÇÝ ÏáõË³Ïó³Ï³Ý ëÏ½µáõÝùáí ³Ù¹ å³ßïáÝÝ»ñÇ µ³ßËáõÙÁ` ÉÇÝÇ ·ñÍ³¹Çñ Ã» ûñ»Ýë¹Çñ ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý ÏáÕÙÇó: ØáÉÇ §Ñ³Ï³ÏáõË³Ïó³Ï³Ý¦ ¹Çñù»-ñÇó Ñ³Ý¹»ë ¿ÇÝ ·³ÉÇë Í³ûñ³Ñ»Õ³Ï³ÝÝ»ñÁ: Üñ³Ýó Ï³ñÍÇùáí` ¹³ï³íáñÝ»ñÇ ÁÝïñáõÃÛáõÝÁ µÝ³ÏãáõÃÛ³Ý ÏáÕÙÇó ÏáõË³Ïó³Ï³Ý ³é³çÝáñ¹Ý»-ñÇÝ Ï½ñÏÇ §¹³ï³Ï³Ý ÏáñåáõëÇ Ï³½ÙÁ Ã»É³¹ñ»-Éáõ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÇó¦⁹:

´³í³Ï³Ý»ñÏ³Å³Ù³Ý³Ï ÃíáõÙ ¿ñ, áñ ³ûë Ñ³Ù³Ï³ñ·Á Ñ³çáÕ ¿ ·áñÍáõÙ: ê³Ï³ÛÝ Å³Ù³Ý³-ÏÇ ÁÝÃ³óùáõÙ¹³ï³íáñÝ»ñÇ ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ í»-ñ³Íí»óÇÝ ï³ñµ»ñ ËÙµ³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÙÇç¨ Ùñó³ÏóáõÃÛ³Ý. ¹ñ³ÝóÇó ÛáõÑ³ù³ÝãÛáõñÁ ç³ÝáõÙ ¿ñ ³å³ÑáíÉ §Çñ¦ ¹³ï³íáñÇ Ñ³ÕÃ³Ý³ÏÁ, áñÝ ³ÛÝáõÑ»ï¨ Ïå³ßïå³ÝÇ ³Û¹ ËÙµ³ÏóáõÃÛ³Ý ß³-Ñ»ñÁ: ¸ñ³Ñ»ï Ù»Ï ï»Õ ¹Åí³ñÏ³óáõÃÛ³Ý Ù»ç ¿ÇÝ Ñ³ÛïÝíáõÙ ³Û¹ å³ßïáÝÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ å³ïñ³ëï Ã»ÏÝ³ÍáõÝ»ñÁ, áñáÝù Ï³ñáÕ ¿ÇÝ ³ñ¹³ñ³¹³ïáõ-ÃÛáõÝ Çñ³Ï³Ý³óÝ»É ³½ÝÇí, ³Ý³ã³é¨ ³Ýí³ñ³Ý: Þ³ï Ñ³×³Ë Ýßí³Í ËÙµ³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ÝáõÛÝÇëÏ ã¿ÇÝëï³ÝáõÙ Çñ»Ýó ÏáÕÙÇó ³é³çù³ßíáÕ Ã»ÏÝ³-ÍáõÝ»ñÇ Ñ³Ù³Ó³ÛÝáõÃÛáõÝÁ: ²Ûë ³Ù»ÝÁ ÏÛ³ÝùÇ Ïá-ã»ó Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç µ³ñ»÷áËÙ³Ý Íñ³·ñ»ñ, áñáÝó Ýå³ï³ÏÝ¿ñí»ñ³óÝ»É ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»óáÕ Í³ûñ³-Ñ»ÕáõÃÛáõÝÝ»ñÁ:

¸³ï³íáñÝ»ñÇ ÁÝïñ»ÉÇáõÃÛ³Ý µáõÝ ·³Õ³-÷³ñÝ Çñ Ù»ç Ã³ùóÝáõÙ ¿ áñáß³ÏÇ å³ñ³¹áùë: ÀÝïñáÕÝ»ñÇÝ ³ÝÑñ³Å»ßï ¿ ï»Õ»Ï³ïáõÃÛáõÝ, áñÇ ÑÇÙ³Ý íñ³ Ýñ³Ýù ÏÏ³ñáÕ³Ý³Ý áñáß»É, Ã» áñ-å»ë¹³ï³íáñ ÇÝãå»ë Ïå³ÑÇ Çñ»Ý³ûë Ï³Ù³ûÝ Ã»ÏÝ³ÍáõÝ: àñå»ë Ï³ÝáÝ` ·áñÍ³¹Çñ¨ûñ»Ýë¹Çñ Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Å³Ù³Ý³Ï Ã»ÏÝ³-ÍáõÝ»ñÁ Ñ³Ý¹»ë »Ý ·³ÉÇë Ý³ËÁÝïñ³Ï³Ý Ëáë-ïáõÙÝ»ñáí, å³ïÙ»Éáí, Ã» ÇÝã Ï³Ý»Ý ÁÝïñí»Éáõ ¹»åùáõÙ: ê³Ï³ÛÝ ¹³ï³íáñÝ»ñÇó ÁÝïñáÕÝ»ñÁ ëå³ëáõÙ »Ý ÙÇÙÇ³ÛÝ ·áñÍ»ñÇ ³ñ¹³ñ¨ ³Ý³ã³é ÉáõÍáõÙ: ºí »Ã»¹³ï³íáñÝ»ñÁ¹»é Çñ»ÝóÁÝïñí»-Éáõó ³é³çå³ïÙ»Ý, Ã» ÇÝã Ùáïï»óáõÙ »Ý óáõó³µ»-ñ»Éáõ ³ûë Ï³Ù ³ûÝ ¹»åùÁ Ï³Ù ·áñÍÁ ùÝÝ»ÉÇë, ³å³, ÇÝã Ëáëù, Ýñ³Ýù ³ñ¹»Ýã»Ý Ï³ñáÕÑ³Ù³ñ-í»É ³Ý³ã³é: ²ØÜáõÙ` ëñ³ Ñ»ï Ï³åí³Í ·áÛáõ-ÃÛáõÝ áõÝ»Ý Ñ³ïáõÏ Ï³ÝáÝÝ»ñ. Ã»ÏÝ³ÍáõÝ»ñÇó å³Ñ³ÝçíáõÙ¿Ý»ñÏ³ûóÝ»É¿³Ï³Ý ï»Õ»Ï³ïíáõ-ÃÛáõÝ Çñ»Ýó Ù³ëÇÝ, ë³Ï³ûÝ Ýñ³Ýù ãå»ïù¿í³ñ-Ï³µ»Ï»Ý Çñ»Ýó ³Ý³ã³éáõÃÛáõÝÁ` áñå»ë¹³ï³-íáñÝ»ñÇ (ûñÇÝ³Ï` ³ñï³Ñ³ûï»Éáí ù³Õ³ù³Ï³Ý Ï³ñÍÇùÝ»ñ, áñáÝù»ÝÃ³¹ñ»É»Ý ï³ÉÇë, Ã» Ýñ³Ýù, ³é³Ýó Çñ³í³Ï³Ý ÷³ëï³ñÏÝ»ñÁ Ëë»Éáõ, ³ñ¹»Ý áñáß³ÏÇ Ï³ñÍÇùÝ»ñ »Ý Ó¨³íáñ»É): ºí ù³ÝÇ áñ Ù»ñ ûñ»ñáõÙ¹³ï³íáñÇ å³ßïáÝÇÝ Ñ³í³ÏÝáÕÝ»-ñÁ¨»ññáñ¹³ÝÓÇÝùÝ Çñ»Ýó Ñ³ûóùÝ»ñÁ å³ßï-å³Ý»ÉÇë ³í»ÉÇ áõ ³í»ÉÇ Ñ³×³Ë³ÏÇ »Ý û·ï³-·áñÍáõÙ §³·ñ»ëÇí, ÇëÏ »ñµ»ÙÝ Ý³¨ß÷áÃáõÃÛ³Ý Ù»ç ·óáÕ ×³ñï³ë³ÝáõÃÛáõÝÁ¦¹⁰, ³å³ ³ÝÑñ³-Å»ßï¿áÕç ËáñáõÃÛ³Ùµí»ñÉáõÍ»É ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»-óáÕ Ï³ÝáÝÝ»ñÝ áõ ÝáñÙ»ñÁ, Ñ³ïÏ³å»ë³ÛÝ ÉáõÛëÇ Ý»ñùá, áñ¹³ï³Ï³Ý å³ßïáÝÝ»ñÇ Ã»ÏÝ³ÍáõÝ»ñÇ »ÉáõÛÃÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ Ñ³ñóÝ³ÛÅÙ ùÝÝ³ñÏíáõÙ¿²ØÜÇ ¶»ñ³·áõÛÝ¹³ï³ñ³ÝáõÙ:

²ÛÉ »ñÏñÝ»ñÇ ¹³ï³Ï³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·»ñÇ µ³ñÓñ³·áõÛÝ Ù³Ï³ñ¹³ÏÝ»ñÇ Ý»ñÏ³Ûóáõó ÇãÝ»-ñÇ ÙÇç¨ ³Ûë Ñ³ñóáí µ³Ý³í»×»ñÇó Ï³ñ»ÉÇ ¿ »½-ñ³Ï³óÝ»É, áñ Ýñ³Ýù ³Ù»Ý³ÛÝ í×é³Ï³ÝáõÃÛ³Ùµ Ñ³Ý¹»ë »Ý ·³ÉÇë¹³ï³íáñÝ»ñÇ ÁÝïñ»ÉÇáõÃÛ³Ý ëÏ½µáõÝùÇ ¹»Ù:

¸²î²ìàðÜºðÆ ÎàÔØÆò ê²ÐØ²Üì²Ì Î²ÜàÜÜºðÆ àô ÜàðØºðÆ ä²Ðä²ÜØ²Ü ²ä²ÐàìàôØÀ

¶áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý ë³ÑÙ³Ý³¹ñ³Ï³Ý »ñ³ß-ËÇùÝ»ñ, áñáÝù¹³ï³íáñÝ»ñÇÝ å³ßïå³ÝáõÙ »Ý å³ßïáÝÇó Ï³Ù³Ûï³Ï³Ý ³½³ïáõÙÇó: ¸ñ³Ýó Ñ³-Ù³å³ï³ëË³Ý` ¹³ï³Ï³Ý ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý µ³ñÓ-ñ³·áõÛÝ ³ïÛ³ÝÇ áñ¨¿ ³Ý¹³Ù Ï³ñáÕ¿ å³ßïá-Ý³ÝÏ ³ñí»É Áëï Ñ³ïáõÏ ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·Ç, áñÇÝ, áñå»ë Ï³ÝáÝ, Ù³ëÝ³ÏóáõÙ¿Ý³¨ûñ»Ýë¹Çñ Ù³ñ-ÙÇÝÁ: ºí ÝáõÛÝÇëÏ ³Û¹ ¹»åùáõÙ å»ïù¿å³Ñå³Ý-í»Ý µáÉáñ Ó¨³Ï³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÁ: ²ñ·»ÉíáõÙ¿Ý³¨ Ýí³½»óÝ»É ¹³ï³íáñÝ»ñÇ ³ßË³ï³ÝùÇ í³ñ-Ó³ïñáõÃÛáõÝÁ Ï³ÙÝñ³Ýó ½ñÏ»É ë³ÑÙ³Ýí³Í³ñ-ïáÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇó: ¸³ ³ñíáõÙ¿³ÛÝ Ýå³ï³Ïáí, áñå»ë½Ç å»ï³Ï³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇÝ ÑÝ³ñ³íáñáõ-ÃÛáõÝãï³Ý×ÝßáõÙ·áñÍ³¹ñ»É¹³ï³íáñÝ»ñÇ íñ³, ëå³éÝ³ÉáíÝñ³Ýó½ñÏ»É»Ï³ÙáõïÝ»ñÇ ÙÇÙ³ëÇó: ´³óÇ ³Û¹, ¹³ï³Ï³Ý Ë³íÇ Ý»ñÏ³Û³óáõóÇãÝ»ñÁ å³ßïå³Ýí³Í»Ý Çñ»ÝóÇëÏ ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñáí Çñ»Ýó ·áñÍáõÝ»áõÃÛáõÝÁ Ýñ³Ýù í³ñáõÙ »Ý µ³ó ÝÇëï»ñáõÙ, µ»ñáõÙ »Ý Çñ»Ýó áñáßáõÙÝ»ñÇ ÑÇÙÝ³-íáñáõÙÝ»ñÁ¨»å ù»ñÇÙ»Í³·áõÛÝÙ³ëáõÙ ³Û¹ áñá-ßáõÙÝ»ñÁ Ï³ñáÕ»Ý µáÕáù³ñÏí»É í»ñ³¹³ë¹³ï³-ñ³ÝáõÙ: ØÇ ß³ñù »ñÏñÝ»ñáõÙ ëï»ÕÍíáõÙ »Ý §¹³-ï³ñ³ÝÝ»ñÇ Ñ³×³Ëáñ¹Ý»ñÇ ÏáÙÇï»Ý»ñ¦, áñï»Õ ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÇ ËÙµ»ñÇ Ý»ñÏ³Û³óáõóÇãÝ»ñÁ Ñ³Ý-¹ÇåáõÙÝ»ñ »Ý ³ÝóÏ³óÝáõÙ ï»ÕÇ¹³ï³íáñÝ»ñÇ Ñ»ï` ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»óáÕ ÑÇÙÝ³Ñ³ñó»ñÇÝ Ñ³Ù³-ï»Õ ÉáõÍáõÙ ·ïÝ»Éáõ Ýå³ï³Ïáí: ²Ûë »Õ³Ý³ÏáÍ¹³ï³íáñÝ»ñÇ »ÝÃ³Ñ³ßí»ïí³ÛÝáõÃÛáõÝ¿ë³Ñ-Ù³ÝíáõÙ ³Ù»Ý³ë ïáñÇÝÙ³Ï³ñ¹³ÏáÍ:

Î³ñíáõÙ »Ýù, áñ ³é³í»É Ï³ñ¨áñ ·áñÍáÝ¿ Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ å³ßïáÝÇ å³Ñå³ÝÙ³Ý»ñ³ßËÇùÁ: ºÃ» ¹³ï³íáñÁ Ï³ñáÕ¿ å³ßïáÝÇó Ñ»é³ói»É ÙÇÙÇ³ÛÝ Éáõñç½³Ýó³ÝùÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ, ³å³Ý³ Çñ

¹ÇñùÁ å³Ñå³Ý»Éáõ Ñ³Ù³ñ ÁÝïñáÕÝ»ñÇ, ÇßË³-ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ï³Ù ù³Õ³ù³Ï³Ý ·áñÍÇãÝ»ñÇ Ñ³-Ù³Ïñ³ÝùÁ ß³Ñ»Éáõ Ï³ñÇù ãáõÝÇ: ²ØÜÇ ÷áñÓÁ óáõÛó ¿ ï³ÉÇë, áñ ÝáõÛÝÇëÏ å³Ñå³ÝáÕ³Ï³Ý ÇßË³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó ËÝ³Ùùáí ÁÝïñí³Í ¹³-ï³íáñÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý ¹³éÝ³É ³é³ç³¹»Ù µ³ñ»-÷áËÇãÝ»ñ:

¸³ï³Ï³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ ³ÝÏ³ËáõÃÛáõÝÇó ß³ÑáõÙ ¿ áã Ã» ³é³ÝÓÇÝ ¹³ï³íáñÁ, ³ÛÉ ¹³ï³-Ï³Ý ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý áÕç ÇÝëïÇïáõïÁ: ØÇ¨ÝáõÛÝ Å³Ù³Ý³Ï ¹³ï³íáñÝ»ñÇ ³ÝÏ³ËáõÃÛáõÝÁ Ýñ³Ýó ãÇ ¹³ñÓÝáõÙ µ³ó³ñÓ³Ï³å»ë ³ÝÓ»éÝÙË»ÉÇ áõ áã Ñ³ßí»ïáõ:

²é³í»É ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï Ï»ñåáí ¹³ï³Ï³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ ³ÝÏ³ËáõÃÛáõÝÝ ³å³Ñáíí áõÙ ¿ µáõÝ ¹³ï³íáñÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó, áñáÝù Çñ»Ýó íñ³ å³ï³ë-Ë³Ý³ïáõÃÛáõÝ »Ý í»ñóÝáõÙ ³é³ÝÓÇÝ ¹³ï³íáñÇ »ÝÃ³Ñ³ßí»ïí³ÛÝáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ: ²éÝí³½Ý ÙÇÝã¨ ³ÛÝ å³ÑÁ, »ñµ ûñ»Ýë¹ñ³Ï³Ý Ù³ñÙÇÝÁ ·áñÍ ÏÑ³ñáõóÇ áñ¨¿ ¹³ï³íáñÇ å³ßïáÝ³ÝÏ ³Ý»Éáõ Ù³ëÇÝ, ³é³ÝÓÇÝ ¹³ï³íáñÝ»ñ å»ïù ¿ ÝßÝ³Ý³Ïí»Ý ¨ »ÝÃ³Ñ³ßí»ïáõ ÉÇÝ»Ý ³ÛÝå»ë, áñ Ï³ëÏ³ÍÇ ï³Ï ã¹ñíÇ ¹³ï³Ï³Ý ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý ÇÝëïÇïáõóÇáÝ³É ³ÝÏ³ËáõÃÛáõÝÁ: ¸³ï³Ï³Ý Ë³íÇ Ý»ñÏ³Û³óáõóÇãÝ»ñÁ å»ïù ¿ Ï³½Ù»Ý Ï³ñ-·³å³Ñ³Ï³Ý ïñÇµáõÝ³ÉÝ»ñÇ Ù»Í Ù³ëÁ: ²Û¹ ïñÇ-µáõÝ³ÉÝ»ñÇ Çñ³í³µ³Ý³Ï³Ý Ï³ñ·³íÇ×³ÏÁ Ï³-ñ»ÉÇ¿ ³Ùñ³åÝ¹»É`¹ñ³ÝóáõÙ ÁÝ¹·ñÏ»Éáí Ý³¨ ³ÛÉ Ù³ëÝ³·Çïáõ ÃÛáõÝÝ»ñÇ Ý»ñÏ³Û³óáõóÇãÝ»ñÇ, ë³-Ï³ÛÝáã ÙÇ ¹»åùáõÙ` ù³Õ³ù³Ï³Ý ·áñÍÇãÝ»ñÇ:

´³Ý·³ÉáñÛ³Ý ëÏ½µáõÝùÝ»ñÇ (ï»ë` í»ñ¨áõÙ) ÙßÏÙ³ÝÁ Ù³ëÝ³Ïó³Í ·ÉË³íáñ ¹³ï³íáñÝ»ñÁ »É»É »Ý ³ÛÝ µ³ÝÇó, áñ µ³ñÓñ³·áõÛÝ Ù³Ï³ñ¹³ÏÇ ¹³ï³íáñÝ»ñÁ å»ïù¿Çñ»Ýó íñ³ í»ñóÝ»Ý Ù³ë-Ý³·Çï³Ï³Ý ³½ÝíáõÃÛ³Ý ¨ ³Ý³ã³éáõÃÛ³Ý Ó¨³íáñÙ³Ý ¨ å³Ñå³ÝÙ³Ý ËÝ¹ÇñÁ: ²Ûë ËÝ¹ñÇ ÉáõÍÙ³Ý ³é³í»É ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï »Õ³Ý³Ï Ï³ñáÕ ¿ ¹³éÝ³É í³ñùÇ Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý Ïá¹»ùëÁ: ²ÛÝ å»ïù¿ÙßÏ»Ý Ñ»Ýó Çñ»Ýù` ¹³ï³íáñÝ»ñÁ, áñáÝù å»ïù ¿ ³å³Ñáí»Ý ÇÝãå»ë Ýñ³ å³Ñå³ÝáõÙÁ, ³ÛÝå»ë ¿É ³é³ÝÓÇÝ ¹³ï³íáñÝ»ñÇ ÑÝ³ñ³íáñáõ-ÃÛáõÝÁ û·ÝáõÃÛ³Ý Ï³Ù ËáñÑñ¹Ç Ñ³Ù³ñ ¹ÇÙ»Éáõ ³ÛÝ µáÉáñ ¹»åù»ñáõÙ, »ñµ Ýñ³Ýù Ñ³Ùá½í³Í ã»Ý, Ã» ³ñ¹ÛáùÏá¹»ùëÇ ³ÛëÏ³Ù ³ÛÝ ¹ñáõÛÃÁ ÏÇñ³é»-ÉÇ±¿ïíÛ³ÉÏáÝÏñ»ï ¹»åùáõÙ:

¸³ï³íáñÝ»ñÇ í³ñùÇ Ïá¹»ùëÝ»ñÁ ÏÇñ³éí»É »Ý, ûñÇÝ³Ï, ³ÛÝåÇëÇ ³ÝÁÝ¹áõÝ»ÉÇ å³Ï³ïÇÏ³Ý ³ñÙ³ï³ËÇÉ ³Ý»Éáõ Ñ³Ù³ñ, ÇÝãåÇëÇÝ¿ ¹³ï³-ñ³ÝáõÙ áñå»ë ¹³ï³í³ñáõÃÛáõÝÁ Ý³Ë³·³ÑáÕ ¹³ï³íáñÇ ½³í³ÏÝ»ñÇ ¹³ï³ñ³ÝáõÙ Ñ³Ý¹»ë·³ÉÁ` áñå»ë ÷³ëï³µ³Ý¹¹: ²ÛÝ »ñÏñÝ»ñáõÙ, áñ-ï»Õ¹³ï³Ï³Ý ÏáñåáõëÁ í³Û»ÉáõÙ ¿ µÝ³ÏãáõÃÛ³Ý íëï³ÑáõÃÛáõÝÁ, ¹³ Ï³ñáÕ ¿ áñ¨¿ ³é³ñÏáõÃÛáõÝ-Ý»ñ ã³é³ç³óÝ»É, ë³Ï³ÛÝ »Ã» Éáõñç Ï³ëï³ÍÝ»ñ Ï³Ý¹³ï³Ï³ÝÙÇç³í³ÛñáõÙ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ í»ñ³-µ»ñÛ³É, ³å³ ³Û¹ åñ³Ï ïÇÏ³ÝÝ»ñÏ³Û³ÝáõÙ¿ÙÇ-³Ý·³Ù³ÛÝ ³ÛÉ¹»Ùùáí:

ÆÜâäº±ê Î²ðàÔºÜ ¸²î²ìàðÜºðÀ ú¶ÜºÈ ²ä²ÐàìºÈàô ²¼ÜìàôÂÚàôÜÜ àô ²Ü²â²èàôÂÚàôÜÀ ºì ²Øð²äÜ¸ºÈ Ð²ê²ð²ÎàôÂÚ²Ü ìê î²ÐàôÂÚàôÜÀ Æðº Üô Ø²êÜ²¶ÆîàôÂÚ²Ü Ð²Ü¸ºä

Ü³Ñ³Ý·³ÛÇÝ ·ÉË³íáñ ¹³ï³íáñÝ»ñÇ Ñ»ï ÜÇ·»ñÇ³ÛÇ ·ÉË³íáñ ¹³ßÝ³ÛÇÝ ¹³ï³íáñÇ í»ñ-ç»ñëï³Û³ó³Í Ñ³Ý¹ÇåÙ³ÝÅ³Ù³Ý³Ï ùÝÝ³ñÏí»-óÇÝ Ýñ³Ýó ³éç¨ Í³é³ó³Í ÑÇÙÝ³Ñ³ñó»ñÁ: àñ-å»ë Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý ¹³ï³Ï³Ý ëïáñ³µ³Å³-ÝáõÙÝ»ñÇ Õ»Ï³í³ñÝ»ñ, Ýñ³Ýù å»ïù¿ ³å³-Ñáí»ÇÝ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý Ï³ï³ñ»É³·áñÍáõÙÁ ³ÛÝ ³ëïÇ×³ÝÇ, áñ Ñ³ë³ñ³Ï³ÛÝáõÃÛáõÝÁ ÉÇ³Ï³ï³ñ íëï³ÑáõÃÛáõÝ ï³ÍÇ ÇÝãå»ë¹³ï³Ï³Ý Ù³ñÙÇÝ-Ý»ñÇ` áñå»ë ÇÝëïÇïáõïÇ, ³ÛÝå»ë ¿É ³é³ÝÓÇÝ ¹³ï³íáñÝ»ñÇÑ³Ý¹»å[12]:

øÝÝ³ñÏÙ³ÝÁÝÃ³óùáõÙÑ³Ý¹ÇåÙ³ÝÙ³ëÝ³-ÏÇóÝ»ñÁ ³é³ÝÓÝ³óñÇÝ Çñ»Ýó ÉáõÍÙ³ÝÁ ëå³ëáÕ Ñ³ñó»ñÇ ãáñë ËáõÙµ:

- *արդարադատության մատչելիության դյուրացում,*
- *արդարադատության իրականացման որակի բարձրացում,*
- *արդարադատության գործընթացի հանդեպ հասարակայնության վստահության աստիճանի բարձրացում,*
- *արդարադատության գործընթացի վերաբերյալ հասարակայնության դժգոհությանը արձագանքման արդյունավետության և գործունեության բարձրացում:*

Ò¨³Ï»ñå»ÉáíÑ³ñó»ñÇ ÝßÍ³Í ËÙµ»ñÁ`Ñ³Ý-¹ÇåÙ³Ý Ù³ëÝ³ÏÇóÝ»ñÁ ÝßÙ»ÃáÝ»ñÁ, áñáÝó Ñ³Ù³Ó³ÛÝ, Ýñ³Ýó Ï³ñÍÇùáí, ³ÝÑñ³Å»ßï ¿ Ï³ï³ñ»É·Ý³Ñ³ïáõÙÁ Ï³Ù, ï»ËÝÇÏ³Ï³Ý É»½-íáí ³ë³Í, §ã³÷áõÙÁ¦:

¸³ï³ñí»ó ÇÝï»ÝëÇí §áõÕ»Õ³ÛÇÝ ·ñáÑÇ¦ ÁÝÃ³óùáõÙ, áñÇ Å³Ù³Ý³Ï ùÝÝ³ñÏí»óÇÝ ¹³-ï³íáñÝ»ñÇ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý ³ñ¹ÛáõÝ³í»ïáõÃÛ³Ý ã³÷Ù³Ý óáõó³ÝÇßÝ»ñÁ: ¸ñ³ Ñ»ï Ù»Ï ï»Õ Ñ³ßíÇ ¿ñ ³éÝíáõÙ, áñ ³Û¹ óáõó³ÝÇßÝ»ñÇ í»ñ³ÑëÏáõÙÁ å»ïù¿ áñáß³ÏÇ ã³÷áí å³ïÏ³ÝÇ Ñ»Ýó ¹³ï³-íáñÝ»ñÇÝ ¨ áñ ¹ñ³Ýó ÃíÇ Ù»ç å»ïù¿Ý»ñ³éí»Ý ³ÛÝ ·áñÍáõáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, áñáÝù Å³Ù³Ý³ÏÇ ÁÝÃ³ó-ùáõÙ ¹ñ³Ï³Ý ³½¹»óáõÃÛáõÝ Ï·áñÍ»Ý ³ñ¹³ñ³¹³-ïáõÃÛ³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÇ íñ³:

²ñ¹ÛáõÝùáõÙ ÜÇ·»ñÇ³ÛÇ ·ÉË³íáñ¹³ï³íáñ-Ý»ñÁ Çñ»Ýó Ñ³Ù³ñ Ó¨³Ï»ñå»óÇÝ ·áñÍáõáõÃÛáõÝ-Ý»ñÇ Ñ»ï¨Û³É Íñ³·ÇñÁ:

²Ñ¹³Ñ³¹³ ï áõÃÛ³Ý Ù³ ï ã»ÉÇáõÃÛáõÝÁ

7. Վերլուծել և անհրաժեշտության դեպքում վերանայել վարքի կոդեքսն այնպես, որ նա ազդի սեմինարում համաձայնեցված ցուցանիշների վրա: Մասնավորապես, անհրաժեշտ է այն համեմատել ավելի ուշ ընդունված վարքի կոդեքսների, այդ թվում Բենգալորյան կոդեքսի հետ: Բացի այդ, անհրաժեշտ է նրա մեջ կատարել ուղղումներ, որոնք նախատեսվում են որպես ուղեցույց դատավորների համար այն ամենում, ինչ վերաբերում է գործադիր իշխանության հետ հարաբերություններում վարքի որոշակի չափերի թույլատրելիությանը (օրինակ՝ ներկա լինել օրենսդրական նախաձեռնությանը՝ նախնական ճանապարհ դնելու կամ դիմավորելու համար): Անհրաժեշտ է ապահովել անաչառ բողոքների ստացումն ու պատշաճ քննումը:
8. Քննարկել հասարակայնության համար Դատավորների վարքի կոդեքսի մատչելիության ընդլայնման հնարավորությունները:
9. Քննարկել գլխավոր դատավորների մասնակցության առավել արդյունավետ եղանակները հասարակայնությանը հիմնական իրավունքների և ազատությունների հետ ծանոթացնելու գործում՝ առաջին հերթին ՁԼՄների օգտագործմամբ:
10. Դիտարկել դատական տուրքերի մակարդակը՝ այն հաշվով, որ ապահովվի ինչպես դրանց պատշաճ մակարդակը, այնպես էլ բնակչության համար դրանց մատչելիությունը:
11. Ստուգել վկաների և այլոց համար ապաստանելայնքների բավարար քանակի հարցը, իսկ դրանց բացակայության դեպքում պարզել՝ կա՞ն արդյոք ազատ տեղեր և այլն, որոնք կարող են օգտագործվել այդ նպատակով:
12. Պարզել արտագնա դատավորների թիվը, որոնք կարող են գործեր ունենալ արտագնա նիստերում:
13. Քննարկել դատարաններում տեղեկատվական աշխատանքի կազմակերպումը՝ մեղադրյալներին գրավով ազատելու հարցերով բնակչությանը հիմնական տեղեկատվություն տրամադրելու նպատակով:
14. Զգեստ դատավորներին օժտել իրավասություններով, որոնք թույլ կտան նրան պայմանական պատիժներ ու տուգանքներ նշանակել վերանայված դրույքներով:

²Ñ¹³Ñ³¹³ ï áõÃÛ³Ý áÑ³ ÏÁ

15. Ապահովել փոխգործակցության բարձր մակարդակ արդարադատության իրականացման համար պատասխանատու մարմինների (ոստիկանություն, դատախազություն, բանտային վարչակազմ) միջև:
16. Քննարկել երեսկան գործերով կոմիտեի և հասարակական այլ կոմիտեների արդյունավետ աշխատանքի հարցը, նշված կոմիտեներ ստեղծել այն դեպքերում, երբ նրանք բացակայում են, այդ թվում համապատասխան ոչ կառավարական կազմակերպությունների մասնակցությամբ:
17. Առաջնահերթ նշանակություն տալ անավարտ հին գործերին և պարբերաբար միջոցառումներ անցկացնել «կուտակումները» մաքրելու նպատակով:
18. Ավելի մեծ նշանակություն տալ լուսմները հետաձգելու մասին խնդրանքների դիտարկմանը և հնարավորինս փոքր բավարարել նման խնդրանքները:
19. Քննարկել դատավարական կանոնները՝ չարաշահումների համար հնարավորություններ ընձեռող դրույթները վերացնելու նպատակով:
20. Բոլոր մակարդակների դատարանները պետք է ժամանակին սկսեն դատական նիստերը: Ավելի լայնորեն կիրառել խորհրդատվությունները դատական մարմինների ու փաստաբանության միջև՝ ջնջումները վերացնելու և գործունեության արդյունավետությունը բարձրացնելու նպատակով:
21. Պարզել գործերի կառավարման համակարգեր կիրառող դատավորների թիվը և անհրաժեշտության դեպքում ավելացնել այդպիսի դատավորների քանակը:
22. Մարդու իրավունքների պաշտպանության ոլորտում գործող ոչ կառավարական կազմակերպությունների և շահագրգիռ այլ կողմերի հետ ապահովել պարբերական այցելություններ բանտեր:
23. Հստակեցնել ստորին մակարդակի դատարանների իրավազորությունը ամբաստանյալներին գրավով ազատելու մասով (օրինակ՝ մահապատժով պատժվող հանցագործության կատարման մեղադրանքի դեպքում):
24. Վերլուծել դատարանների ստուգումների քանակը և ապահովել դրանց բավարար թիվը:
25. Վերլուծել դատական վճիռների վերանայման իրավունքների համաչափ պահանջված գործերի քանակը և անհրաժեշտության դեպքում ապահովել դրանց բավարար թվաքանակը:
26. Քննարկել դատավճիռ կայացնելու պահին ամբաստանյալների երեսկան անցյալի վերաբերյալ ճշգրիտ տեղեկատվության առկայության ապահովման մեթոդները:
27. Մշակել մեթոդական ուղեցույց դատավճիռներ կայացնելու մասին (ԱՄՆում կիրառվող մոդելի հիման վրա):
28. Վերահսկել այն գործերը, որոնցով վճիռներ են կայացվում դատական արգելքի մասին՝ առանց իրազեկելու մյուս կողմին կամ նրա բացակայության պայմաններում, երբ որոշումը կայացվում է փակ նիստում և որոնք ընթացակարգային խախտումներով, օրինակ, չարաշահումները արգելակելու ունակ կողմերի բացակայությամբ:
29. Դիտարկել գործերի ցուցակը և լուսմների ժամանակացույցը՝ համոզվելու համար, որ արդյունքում գնացող դատավորները նշանակվում են միայն անհետաձգելի գործեր ունենալու համար:

Ð³ë³ñ³Ï³ÛÝáõÃÛ³Ý íëï³ÑáõÃÛáõÝÁ ¹³ï³ñ³ÝÝ»ñÇ Ñ³Ý¹»å

30. Ներդնել կոռուպցիայի կանխարգելման կոմիտեի կողմից դասարանների ընտրական ստուգումներ:

31. Քաղաքանների, դասավորների, դասավարության կողմերի, դասական ծառայողների, ոստիկանների, հասարակայնության, դասարանների վճիռներով դասապարտվածների և դասական մարմինների ծառայություններից օգտվող անշանց շրջանում անցկացնել պարբերական ուսումնասիրություն՝ վստահության մակարդակը որոշելու նպատակով:

32. Ամրապնդել դասական մարմինների և գործադիր իշխանության միջև փոխհարաբերությունների կատարելագործմանն ուղղված հաղորդակցությունն ու նախաձեռնությունները:

33. Դասական մարմինների ծառայություններից օգտվող անշանց կոմիտեներում ընդլայնել հաղորդակցական հասարակության մասնակցությունը:

²ñ¹³ñ³1³ïáõÃÛ³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ ³ßË³ï³ÝùÇ í»ñ³µ»ñÛ³É µÝ³ÏáõÃÛ³Ý µáÕáùÝ»ñÇÝ ³ñÓ³.³Ýù»Éáõ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ïáõÃÛ³Ý ¨ ·áñÍáõÝ³ÏáõÃÛ³Ý µ³ñÓñ³óáõÙ

34. Կանոնավոր կերպով գրանցել բողոքները դաշնային, նահանգային և առանձին դասարանների մակարդակով:

35. Բարձրացնել հասարակայնության իրազեկության մակարդակը բողոքարկման մեխանիզմի վերաբերյալ:

36. Ամրապնդել բնակչության բողոքների արդյունավետությունը և գործունակությունը[13]:

ÜÇ·»ñÇ³ÛÇ ¹³ï³íáñÝ»ñÁ óáõÛó ï í»óÇÝ, áñ Ï³Ý áÉáñïÝ»ñ, áõñ Ýñ³Ýù Ï³ñáÕ »Ý ¹ñ³Ï³Ý ³½-¹»óáõÃÛáõÝ ·áñÍ»É ¹³ï³Ï³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÇ ³½Ý-íáõÃÛ³Ý ¨ ³Ý³ã³éáõÃÛ³Ý íñ³` ãëå³ë»Éáí ûñ»Ýë¹ñ³Ï³ÝÑ³Ù³å³ï³ëË³Ý ÷á÷áËáõÃÛáõÝ-Ý»ñÇ:

¸²î²ð²ÜÜºðÆ ²¼ÜìàôÂÚ²Ü º ì ²Ü²â²èàôÂÚ²Ü ²ä²ÐàìàôØÀ ÈÆî ì²ÚàôØ

ÈÇïí³ÛÇ §¸³ï³í³ñáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ¦ ûñ»Ý-ùáõÙ í»ñ³å³ÑíáõÙ¿, áñ ¹³ï³íáñÏ³ñáõ»Ý Ýß³-Ý³Ïí»É ÙÇ³ÛÝ ³Ýµ³ëÇñ Ñ³Ùµ³í áõÝ»óáõ ù³Õ³-ù³óÇÝ»ñÁ: ¸³Ñ»ïÙ»Ï ï»Õ ÝßíáõÙ¿, áñ ù³Õ³ù³-óÇÝ ãÇ Ï³ñáõ §³Ýµ³ëÇñ Ñ³Ùµ³í¦ áõÝ»óáõ Ñ³-Ù³ñí»É, »Ã»

- *դասապարտված է եղել հանցագործություն կատարելու համար՝ անկախ այն բանից, լրացել է արդյոք պատժաժամկետը, թե՞ոչ,*
- *դասապարտված է եղել անփութության կամ պարտականություններն անտեսելու պատճառով հանցագործություն կատարելու համար, իսկ պատժաժամկետը դեռ չի լրացել,*
- *պաշտոնից հեռացվել է դասավորների պատվո դատարանի որոշման հիման վրա,*
- *նրա գործունեությունը չի համապատասխանում դասավորի մասնագիտական էթիկայի կանոններին:*

¸³ï³íáñÝ»ñÇ³ÝÏ³ËáõÃÛáõÝÝ³å³Ñáí»Éáõ Ýå³ï³Ïáí ûñ»ÝùÁ` ³)³ñ·»ÉáõÙ ¿ å»ï³Ï³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ ¨ Ñ³ëï³ïáõÃÛáõÝÝ»ñÇ, ê»ÛÙÇ ³Ý-¹³ÙÝ»ñÇ ¨ ³ÛÉ å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓ³Ýó, ù³Õ³-ù³Ï³Ý ÏáõÉ³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¨ Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇ áõ ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÇ ÏáÕ-ÙÇó ó³ÝÏ³ó³Í ÙÇç³ÙïáõÃÛáõÝ ¹³ï³íáñÇ ³ß-Ë³ï³ÝùÇÝ, µ) ³å³ÑáíáõÙ¿ ÙÇ Çñ³íÇ×³Ï, »ñµ ¹³ï³íáñÝ»ñÁ·ïÝíáõÙ»Ý ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛáõÝÇó ¹áõñë: ¸³ï³íáñÁ ãÇ Ï³ñáÕ ½µ³Õ»óÝ»É Ù»Ï ³ÛÉ ÁÝïñáíÇ Ï³ÙÝß³Ý³ÏáíÇ å³ßïáÝ, ½µ³Õí»É µÇ½-Ý»ëáí Ï³Ù ³ßË³ï»É ó³ÝÏ³ó³Í ³ÛÉ Ù³ëÝ³íáñ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝáõÙ Ï³Ù Ó»éÝ³ñÏáõÃÛáõÝáõÙ: Ü³ãÇ Ï³ñáÕëï³Ý³É³ÛÉí³ñÓ³ïñáõÃÛáõÝ, µ³óÇ ¹³ï³íáñÇ Çñ³ßË³ï³í³ñÓÇó ¨ ¹³ë³ËáëÏ³-Ï³Ý Ï³Ù Ñ»ï³½áï³Ï³Ý ³ßË³ï³ÝùÇ ¹ÇÙ³ó ïñíáÕí³ñÓ³ïñáõÃÛáõÝÇó[14]:

¸²î²ð²ÜÆ ²ÞÊ²î²Î²¼ØÀ

î³ñµ»ñ »ñÏñÝ»ñáõÙ Ï³ï³ñí³Í Ñ»ï³½á-ïáõÃÛáõÝÝ»ñÁ óáõÛó »Ý ï³ÉÇë, áñ ¹³ï³Ï³Ý ³å³ñ³ïÇ ³ßË³ï³ÏÇóÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó ã³ñ³ß³-ÑáõÙÝ»ñÁ ³é³í»É Ñ³×³Ë ï»ÕÇ »Ý áõÝ»ÝáõÙ ³ÛÝ-ï»Õ, áõñ í³ï¿ ¹ñí³Í ·áñÍ³í³ñáõÃÛáõÝÁ: ö³ë-ï³µ³ÝÝ»ñÁ ¨ Ýñ³Ýó Ñ³×³ËáñÁ¹Ý»ñÁ å³ïñ³ëï »Ý Ï³ß³éùÝ»ñ ï³É ÷³ëï³ÃÕÃ»ñÁ §ÏáñÃ»Éáõ¦, ·áñÍ»ñÁ ¹³Ý¹³Õ»óÝ»Éáõ Ï³Ù, ÁÝ¹Ñ³Ï³é³ÏÁ` ³ñ³.³óÝ»Éáõ Ñ³Ù³ñ, ¹³ï³Ï³Ý áñáßáõÙÝ»ñÁ ãÏ³Ûó³óÝ»Éáõ Ï³Ù ·áñÍÁ ùÝÝáõ Çñ»Ýó §Ñ³ñÙ³ñ¦ ¹³ï³íáñÝ»ñ ÝßÝ³Ý³Ï»Éáõ Ñ³Ù³ñ: ²Ûë ³Ù»ÝÝ ³ÝÑÝ³ñ ÏÉÇÝ»ñ ³é³Ýó ¹³ï³Ï³Ý ³å³ñ³ïÇ Í³é³ÛáÕ³Ï³Ý ³ßË³ï³Ï½ÙÇ ·áñÍáõÝÙ³ëÝ³Ï-óáõÃÛ³Ý: ²Û¹ ÑÇÙÝ³ËÝ¹ñÇÙ³ëßï³µÝ»ñÁ ×ßï»Éáõ ¨ Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý¹³ï³Ï³Ýµ³ñ»÷áËáõÙÝ»ñ ÙßÏ»Éáõ Ýå³ï³Ïáí ÙÇ ß³ñù »ñÏñÝ»ñáõÙ ³Ýó-Ï³óí»É »Ý Ñ³ñóáõÙÝ»ñ ¨ Ñ»ï³½áïáõÃÛáõÝÝ»ñ` ¹³ï³í³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ Ù³ëÝ³ÏÇó ¹³ñÓ³Í ³Ý-Ó³Ýó ßñç³ÝáõÙ:

Î³ñÝ³ï³Ï³ Ý³Ñ³Ý·áõÙ (ÐÝ¹Ï³ëï³Ý) å³ñ½í»ó, áñ ¹³ï³Ï³Ý ³å³ñ³ïÇ ³ßË³ï³-ÏÇóÝ»ñÁ ÃáõÛÉã»Ý ï³ÉÇë ¹³ï³í³ñáõÃÛ³Ý ÏáÕÙ»-ñÇÝ Í³ÝáÃ³Ý³Éáõ ÷³ëï³ÃÕÃ»ñÇ Ñ»ï ³Ý·³Ù ³Ù»Ý³Ñ³ë³ñ³Ï ï»Õ»Ï³ï íáõÃÛáõÝÁ, ³Û¹ ÃíáõÙ Ý³¨ Ñ³çáñ¹ ÝÇëïÇ ûñí³ áõ Å³ÙÇ Ù³ëÇÝ, ëï³-

Ý³Éáõ Ñ³Ù³ñ: ²Ûë Ñ³ñóÇ ÉáõÍÙ³Ý Ýå³ï³ÏáíëïªÕÍí»óí»µÏ³Ûù, áõñ ï»Õ³¹ñí»óª³ÝÑñ³Å»ßï áÕç ï»Õ»Ï³ï íáõÃÛáõÝÁ: Ð³Õáñ¹íáõÙ¿, áñ í»µÏ³Ûùç` áñå»ë ï»Õ»Ï³ï íáõÃÛ³Ý Ùñó³ÏÇó ³ÕµÛáõñÇ µáõÝ ·áÛáõÃÛáõÝÁ ëïÇå»ó ¹³ï³Ï³Ý ³å³ñ³ïÇ ³ßË³ï³ÏÇóÝ»ñÇÝ Ññ³Å³ñí»É¹ñ³Ù³ßáñÃáõÙÇó: Ð³ñÏ¿ÝßÉ, áñ í»µÏ³ÛùÁãÇ ³å³ÑáíáõÙ ·áñÍ»ñÇ ÝÛáõÃ»ñÇ Ù³ïã»ÉÇáõÃÛáõÝ` ³ÛÝ ÙÇ³ÛÝ ïíÛ³ÉÝ»ñ¿å³ñáõÝ³ÏáõÙ ³é³çÇÏ³ ¹³ï³Ï³Ý ÝÇëï»ñÇ ï»ÕÇ¨ Å³ÙÇ Ù³ëÇÝ:

¸²î²Î²Ü Ø²ðØÆÜÜºðÆ Ì²è²ÚàôÂÚàôÜÜºðÆ êä²èàÔÜºðÆ ÎàØÆî ºÜºð

²í»ÉÇ áõ ³í»ÉÇ Ù»Í Ãíáí »ñÏñÝ»ñ (³Û¹ ÃíáõÙ Ý³¨` ÜÇ·»ñÇ³Ý) »Ý ëï»ÕÍáõÙ §¹³ï³Ï³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ëå³éáÕÝ»ñÇ ÏáÙÇï»Ý»ñ¦: ¸ñ³Ýó ßñç³Ý³ÏÝ»ñáõÙ ¹³ï³í³ñ³Ï³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÝ»ñÇÝ Ù³ëÝ³ÏóáÕ ³Ù»Ý³ï³ñµ»ñ ËÙµ»ñÇ ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÇ Ý»ñÏ³Û³óáõóÇáÝ»ñ Ñ³Ý-¹ÇåáõÙÝ»ñ »Ý áõÝ»ÝáõÙ ¹³ï³íáñÝ»ñÇ Ñ»ï, ùÝÝ³ñÏ»Éáí ¹³ï³Ï³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý, Ñ³Ù³ ·áñÍ³ÏóáõÃÛ³Ý ½³ñ·³óÙ³Ý, ³éÏ³ ÑÇÙÝ³ËÝ¹ÇñÝ»ñÇ ¨ ¹ñ³Ýó ÉáõÍÙ³Ý í»ñ³µ»ñÛ³É: î»Õ³Ï³Ý Ù³Ï³ñ¹³Ïáí ÝÙ³Ý »ÝÃ³Ñ³ßí»ïíÛ³ÝáõÃÛáõÝÁ Ï³ñáÕ¿Ñ½áñ ³½¹³Ï ¹³éÝ³É ¹³ï³Ï³Ý Ë³íÇ µáÉáñ ³Ý¹³ÙÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ ¨ ëïÇå»É Ýñ³Ý ·áñÍ»É ³½ÝíáõÃÛ³Ý ¨ ³Ý³ã³éáõÃÛ³Ý á·áí:

ö²êî²´²ÜÜºðÆ Ø²êÜ²¶ÆîàôÂÚàôÜÀ

Þ³ï »ñÏñÝ»ñáõÙ Ïáéáõåóç³ÛÇ ÑÇÙÝ³Ï³Ý ³ÕµÛáõñ¿ Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ ÷³ï³µ³ÝÝ»ñÇ Ë³íÁ: Üñ³Ýó Ù»Õ³¹ñáõÙ »Ý ¹³ï³Ï³Ý ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇÝ Ï³ß³é»ÉáõÃ, ¹³ï³íáñÝ»ñÇÝ Ï³ß³éù ³é³ç³ñÏ»ÉáõÙ »ç, ÇÝãå»ë Ý³¨ Ýñ³ÝáõÙ, áñ Ýñ³Ýù Ë³µáõÙ »Ý Çñ»ÝóÑ³×³ËáñÁÝ»ñÇÝ, ëï³ÑáÁ Ï»ñåáí Ñ³Ùá½»Éáí Ýñ³Ýó, áñ ëïÇåí³Í »Ý »Õ»É Ï³ß³éùÝ»ñ ï³É: ²Û¹åÇëÇ»ñÏñÝ»ñáõÙ ¹³ï³í³ñáõÃÛ³Ý ³½ÝíáõÃÛ³Ý ¨ ³Ý³ã³éáõÃÛ³Ý ³å³ÑáíÙ³Ý ·áñÍáõÙ ÷³ëï³µ³ÝÝ»ñÇ å³ïß³× í³ñùÇ ï»ë³Ï»ïÇó Ï³ñ¨áñ³·áõÛÝ ¹»ñÁ å³ïÏ³ÝáõÙ¿Ù³ëÝ³·Çï³-Ï³Ý ¿ÃÇÏ³ÛÇ Ï³ÝáÝÝ»ñÇÝ: ØÇ¨ÝáõÛÝ Å³Ù³Ý³Ï ÝßÍ³Í ÑÇÙÝ³ËÝ¹ÇñÝ»ñÁ ¹³éÝáõÙ »Ý å»ï³Ï³Ý ÙÇç³ÙïáõÃÛ³Ý ¨ë Ù»Ï áÉáñï, ÇÝãÁ ÑÕÇ¿ ·áñÍ»ñÇ Ñ»ï³·³ í³ïÃ³ñ³óÙ³Ùµ: ¶³ÛÃ³ÏÕáõÃÛáõÝÁ §Ï³ñ·Ç Ññ³íÇñ»É¦ ÷³ëï³µ³ÝÇÝ, áñÇ Ñ³çáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ¹³ï³ñ³ÝáõÙ Ñ³ñáõóáõÙ »Ý ÇßË³Ý³-íáñÝ»ñÇ ¹Å·áÑáõÃÛáõÝÁ, Ï³ñáÕ¿¹³éÝ³É³ÝÑ³Õ-Ã³Ñ³ñ»ÉÇ: ê³Ï³ÛÝ »Ã» ËáëùÁÑ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ¨ûñ»ÝùÇ ·»ñ³Ï³ÛáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ¿, ³å³ù³Õ³ù³-óÇÝ å»ïù¿ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý³ û·ï í»ÉáõÃ³ÝÏ³Ë ÷³ëï³µ³ÝÇ Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇó:

Ø²ÎÇ ÁÝ¹áõÝ³Í §ö³ëï³µ³ÝÇ ¹»ñÇ Ù³ëÇÝ ÑÇÙÝ³Ï³Ý ¹ñáõÛÃÝ»ñÁ¦ Ù³ëÝ³íáñ³å»ë ë³Ñù³-ÝáõÙ »Ý, áñ ÷³ëï³µ³ÝÝ»ñÇ Ù³ëÝ³·Çï³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÁ å»ïù¿ Ï»Ýë³Ï³Ýáñ»Ý Ï³ñ¨áñ ¹»ñ Ë³Õ³Ý Ù³ëÝ³·Çï³Ï³Ý ¨ ¿ÃÇÏ³-Ï³Ý ã³÷áñáßÇãÝ»ñÇ ³å³ÑáíÙ³Ý ·áñÍáõÙ[15]: ¸ñ³Ý Ï³ñ»ÉÇ¿Ñ³ëÝ»É, ÝÙ³Ý ÁÝÏ»ñ³ÏóáõÃÛáõÝÝ»-ñÇ ³Ý¹³ÙÝ»ñÇÝ ³ÝÑÇÙÝ Ñ»ï³å Ý¹áõÙÝ»ñÇó, ã³ñ-¹³ñ³óí³Íë³ÑÙ³Ý÷³ÏáõÙÝ»ñÇó ¨ Ýñ³Ýó ·áñ-Í»ñÇÝ ÙÇç³Ùï»Éáõó, å³ßïå³Ý»ÉáíÇÝãå»ë Ý³¨ Çñ³í³µ³Ý³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñ Ù³ïáõó»Éáí µáÉáñÇÝ, áí ¹ñ³ Ï³ñÇùÝáõÝÇ, ¨ Ñ³ÝáõÝ ³ñ¹³ñ³-¹³ïáõÃÛ³Ý Ýå³ï³ÏÝ»ñÇ¨ Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý ß³-Ñ»ñÇ å³ßïå³ÝáõÃÛ³Ý å»ï³Ï³Ý áõ ³ÛÉ Ï³½Ù³-Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇÑ» ï Ñ³Ù³ ·áñÍ³Ïó»Éáí:

Üßí³Í ëï½µáõÝùÝ»ñÇÝ Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý` ÇßË³ÝáõÃÛáõÝÇó å³Ñ³ÝçíáõÙ¿

ա) ապահովել այնպիսի դրություն, որ փաստաբանները կարողանան կատարել մասնագիտական իրենց բոլոր գործառույթները առանց որևէ ահաբեկման, խոչընդոտների, հետապնդումների կամ անօրինաչափ միջամտության,

բ) ապահովել, որպեսզի փաստաբանը հնարավորություն ունենա ազատորեն տեղափոխվել և իր հանձնարարված իրավական ծառայություններ մատուցել ինչպես իր երկրում, այնպես էլ արտասահմանում,

գ) ապահովել, որպեսզի փաստաբանը չենթարկվի հետապնդման, վարչական, տնտեսական կամ այլ սանկցիաների ապառնալիքի՝ ճանաչված մասնագիտական պարտականությունների, չափորոշիչների և էթիկական նորմերին իր գործունեության համար:

Ö³Ý³ã»Éáí ÷³ëï³µ³ÝáõÃÛ³Ý Ï»Ýï ñáÝ³-Ï³Ý ¹»ñÁ ³ñ¹³ñ³¹³ïáõÃÛ³Ý Çñ³Ï³Ý³óÙ³Ý ·áñÍÁÝÃ³óáõÙ` Çñ³íáõÝùÇ ·»ñ³Ï³ÛáõÃÛ³Ý ¨ ³ñ-¹³ñáõÃÛ³Ý ³å³ÑáíÙ³Ý ï»ë³Ï»ïÇó, ùñ»³Ï³Ý Çñ³íáõÝùÇ µ³ñ»÷áËÇãÝ»ñÁ ÙÇ¨ÝáõÛÝ Å³Ù³Ý³Ï å»ïù¿Ñá· ï³Ý»Ý ÷³ëï³µ³ÝáõÃÛ³Ý å³ïß³× Ï³ñ·³íáñÙ³Ý áõ ÷³ëï³µ³ÝÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó ë³Ñ-Ù³Ýí³Í Ï³ÝáÝÝ»ñÇÝ áõ ÝáñÙ»ñÇÝ Ñ»ï¨»ÉáõÙ³-ëÇÝ: ¸³ Ïû·ÝÇ ÷³ëï³µ³ÝÝ»ñÇÝ Ñ»ï å³Ñ»É Ïá-éáõåóÇáÝ ·áñÍáõÝ»áõÃÛáõÝÇó` »ÉÝ»Éáí ÇÝãå»ë Çñ»Ýó ë»÷³Ï³Ý, ³ÛÝå»ë¿É Ýñ³Ýó Ñ³×³ËáñÁÝ»-ÑÇß³Ñ»ñÇó:

ö³ëï³µ³ÝÝ»ñÁ å»ïù¿Çñ»ÝùÇñ»Ýóë»÷³-Ï³ÝÏ³ñ·³å³Ñ³Ï³ÝÙ³ñÙÝÇû·ÝáõÃÛ³Ùµ³å³-Ñáí»Ý ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»óáÕ ÝáñÙ»ñÇ áõ Ï³ÝáÝÝ»ñÇ å³Ñå³ÝáõÙÁ Çñ»Ýó ß³ñù»ñáõÙ: ØÇ¨ÝáõÛÝ Å³Ù³-Ý³Ï ³ëïÇ×³Ý³µ³ñ ³í»ÉÇ¿ ³Ùñ³åÝ¹íáõÙ ³ÛÝ Ï³ñÍÇùÁ, áñáã Ù»Í Ãíáí ÏáÕÙÝ³ÏÇ ³ÝÓ³Ýó Ù³ë-Ý³ÏóáõÃÛáõÝÁ ³Û¹ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³ÝÁ ³Ûë Ù³ñÙÝÇ áñáßáõÙÝ»ñÁ Ï¹³ñÓÝÇ ³í»ÉÇ Ã³÷³ÝóÇÏ¨ Ñ³ë³-ñ³ÏáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ ÁÝ¹áõÝ»ÉÇ:

ÐÔàôØÜºð

1 Bruce Fein and Burt Neuborne, Why Should We Care About Independent and Accountable Judges? Brennan Centre for Justice, NYU School of Law published in Judicature, Journal of the American Judicature Society, (http://www.brennancentre.org/resources/downloads/fein_neuborne.pdf); Reports of the Advisory Panel of Eminent Commonwealth Judicial Experts, Kenya, 17 May 2002 (http://www.icjcanada.org/transfer/documents/default.html); International Convention include the Universal Declaration of Human Rights, Article 10, 12/10/1948, United Nations, G. A. res. 217(lll) Article of particular relevance include Articles 6 – 11, 14 – 16; International Guidelines and Principles include Amnesty International Fair Trials Manual (1999) First published December 1998, Al Index: POL 30/ 02/98 (http://www.amnesty.org/ailib/intcam/fairtrial/fairtria.html); What is a Fair Trial? Basic Guide to Legal Standards and Practice, Lawyers Committee for Human Rights, New York, March 2000 (http://www.lchr.org/pubs/descriptions/fair_trial.pdf); The Universal Charter of the Judge, General Council of the International Association of the Judge, Taipei, Taiwan,11/17/1999 (http://www.domstol.dk/html/publikationer/universal/UniChaUk.pdf).

2 Agreed at the 7th UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Milan, Italy, 08/26-09/06/1985 (http://www1.umn.edu/humanrts/instree/i5bpij.html).

3 Bangalore Principles on Judicial Independence: www.unods.org/pdf/crime/corruption/judicial_group/Bangalore_principles.pdf. ¸³ï³-Ï³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ ³ÝÏ³ËáõÃÛ³Ý Ñ³ñó»ñáí Ñ³ïáõÏ ½»Ïáõóáõ Ñ³ÝÓÝ³ñ³ñ³Ï³Ýáí ³ÛË ÷³ëï³ÃáõÕÃÁ 2003 Ã. Ù³ÛçëçÝ ÁÝ¹áõÝí»É ¿ Ø²ÎÇ Ø³ñ¹áõ Çñ³íáõÝùÝ»ñÇ Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÇ ÏáÕÙÇó:

4 ¸³ï³íáñÝ»ñÇ ³ÝÏ³ËáõÃÛ³Ý, ³ñ¹ÛáõÝ³í»-ïáõÃÛ³Ý ¨ ¹»ñÇ í»ñ³µ»ñÛ³É ¸³ï³íáñÝ»ñÇ »íñåå³Ï³Ý ÁÝÏ»ñ³ÏóáõÃÛ³Ý No. R (94)12 Ñ³ÝÓÝ³ñ³ñ³Ï³ÝÁ ³Ý¹³Ù »ñÏñÝ»ñÇ Ü³Ë³-ñ³ñÝ»ñÇ ÏáÙÇï»ÇÝ (1993 Ã® ÑáÏï»Ùµ»ñÇ 13, å³ï·³Ù³íáñ Ý³Ë³ñ³ñÝ»ñÇ 518-ñ¹ Ñ³Ý¹Ç-åáõÙ) http://cm.coe.int/ta/rec/1994/94r12.html:

5 No. R (94)12 Ñ³ÝÓÝ³ñ³ñ³Ï³ÝÝ ÁÝ¹áõÝí»É ¿ ºí-ñåå³ÛÇ ËáñÑñ¹Ç Ü³Ë³ñ³ñÝ»ñÇ ÏáÙÇï»Ç ÏáÕ-ÙÇó 1994 Ã® ÑáÏï»Ùµ»ñÇ 13-ÇÝ: î»ë. (http://www.coe.int/T/E/Legal_Affairs/Legal_co-operation/Legal_professionals/Judges/Instruments_and_documents/Rec_94_12E%20+%20explanatory%20memorandum.pdf):

6 ºíñåå³ÛÇ ËáñÑñ¹Ç ÏáÕÙÇó Ï³½Ù³Ï»ñåí³Í Ñ³Ý¹ÇåáõÙ ºíñåå³ÛáõÙ ¹³ï³íáñÝ»ñÇ Ï³ñ·³-íÇ×³ÏÇ Ù³ëÇÝ: î»ë. http://www.coe.int/T/E/Legal_Affairs/Legal_cooperation/Legal_professionals/Judges/Instruments_and_documents/charte%20eng.pdf:

7 î»ë Guerra, Luis Lopez: Governing of justice system: Spain's judicial council, World Bank PREM Note 57 (http://www1.worldbank.org/prem/premnotes.cfm?offset=21).

8 îºë Mark Kozlowski and Praveen Krishnan, Freeing Candidate Speech in Judicial Elections: Or, How Safe are Loose Cannons? Brennan Centre for Justice Judicial Independence Series (http://www.brennancentre.org/resources/jiseries/jiseries2.pdf); Mark Kozlowski, Regulating Interest Group Activity in Judicial Elections, Brennan Centre for Justice Judicial Independence Series (http://www.brennancentre.org/resources/jiseries/jiseries1.pdf); Deborah Goldberg, Craig Holman, Samantha Sanchez, The New Politics of Judicial Elections: Special Interest Pressure, and TV Advertising in State Supreme Court For Justice, NYU School of Law, p. 28).

9 Kermit Hall in The Judiciary on Trial: Constitutional Reform and the Rise of an Elected Judiciary 1846-1860, The Historian 46 (1983): 337-354 (http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/justice/howdid/kermit.html).

10 Mark Kozlowski and Praveen Krishna, Freeing Candidate Speech in Judicial Elections: Or, How Safe Are Loose Cannons? (Brennan Centre for Justice at New York University Law School), www.brennancentre.org/resources/ji/ji2/pdf.

11 §¾ÃÇÏ³Ï³Ý ëÏ½µáõÝùÝ»ñ ¹³ï³íáñÝ»ñÇ Ñ³-Ù³ñ¦ ·ñùÇ Ññ³ï³ñ³ÏáõÙÁ (Michael Kirby, Tackling Corruption Globally http://www.hcourt.gov.au/speeches/kirby/kirbyj_stjames.html) í»ñ-çÇÝÝ ¿ñ ³ÛÝ ù³ÛÉ»ñÇó, áñáÝù Ó»éÝ³ñÏí»óÇÝ û·-Ý»Éáõ ¹³ï³íáñÝ»ñÇÝ Ï³ï³ñ»Éáõ Çñ»Ýó Í³Ýñ å³ñï³Ï³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÁ: ²ÛÝ Ý»ñÏ³Ù³óÝáõÙ ¿ ë»ÕÙ, ë³Ï³ÛÝ ëå³éÇã ó³ÝÏ ³ÛÝ ëÏ½µáõÝùÝ»ñÇ, áñáÝù Ý»ñ³éáõÙ »Ý ¿ÃÇÏ³Ï³Ý µ³ñ¹ ËÝ¹Çñ-Ý»ñ, áñáÝù Í³é³ÝáõÙ »Ý ¹³ï³íáñÝ»ñÇ ³éç¨ Ýñ³Ýó ³ßË³ï³ÝùÇ ¨ Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý Ù»ç ÏÛ³ÝùÇ ÁÝÃ³óùáõÙ: ²ÛÝ û·ÝáõÙ ¿ Ý³¨ ³í»ÉÇ É³í Ñ³ëÏ³Ý³É ¹³ï³íáñÇ ¹»ñÁ Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý Ù»ç ¨ ³ÛÝ µ³ñ¹ Çñ³íÇ×³ÏÝ»ñÁ, áñáÝóáõÙ Ýñ³Ýù Ñ³×³Ë Ñ³ÛïÝíáõÙ »Ý: (ï»ë. www.cjc-ccm.dc.ca/english/publications/ethic_e.pdf.): Ð³-ñ³í³ÛÇÝ ²ýñÇÏ³ÛÇ ¹³ï³íáñÝ»ñÇ ¿ÃÇÏ³Ï³Ý Ïá¹»ùëÇ Ý»ñ³ÍáõÃÛáõÝáõÙ Ù³ëÝ³íáñ³å»ë ³ëí³Í ¿® §ê³ÑÙ³Ý³¹ñ³Ï³Ý Çñ ËÝ¹ÇñÁ Ï³-

ï³ñ»Éáõ Ñ³Ù³ñ ¹³ï³Ï³Ý ÏáñåáõëÇÝ ³ÝÑ-ñ³Å»ßï ¿ Ýñ³ µ³ñáÛ³Ï³Ý Ñ»ÕÇÝ³ÏáõÃÛ³Ý, ³Ý³ã³éáõÃÛ³Ý ¨ ³½ÝíáõÃÛ³Ý Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý ×³Ý³ãáõÙ, ÇÝãÝ ¿É Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ ¿ Ýñ³ ÉÇ³½á-ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÇëÏ³Ï³Ý ³ÕµÛáõñÁ: ²Û¹ å³ï×³-éáí ê³ÑÙ³Ý³¹ñáõÃÛáõÝÁ µáÉáñ å»ï³Ï³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇó å³Ñ³ÝçáõÙ ¿ Ýå³ëï»É ¹³ï³-Ï³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ ³Ý³ã³éáõÃÛ³ÝÁ, ³ÝÏ³ËáõÃÛ³ÝÁ, å³ï íÇÝ, Ù³ïã»ÉÇáõÃÛ³ÝÁ ¨ ³ñ¹ÛáõÝ³-í»ïáõÃÛ³ÝÁ, ÇÝãå»ë Ý³¨ å³ßïå³Ý»É ³Û¹ Ñ³ïÏáõÃÛáõÝÝ»ñÁ: ê³Ï³ÛÝ ¿É ³í»ÉÇ Ï³ñ¨áñ ¿, áñ ¹³ï³íáñÝ»ñÝ Çñ»Ýù Ó·ï»Ý å³Ñå³Ý»É, å³ßïå³Ý»É ¨ ³Ùñ³åÝ¹»É ¹³ï³Ï³Ý Ù³ñ-ÙÇÝÝ»ñÇ Ï³ñ·³íÇ×³ÏÁ: ¸ñ³ Ñ³Ù³ñ Ýñ³Ýù å»ïù ¿ ËëïÇí Õ»Ï³í³ñí»Ý ¹³ï³íáñÝ»ñÇ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý ¨ í³ñùÇ ¿ÃÇÏ³Ï³Ý Ï³ÝáÝÝ»-ñáí` ÇÝåå»ë ³ßË³ï³ÝùÇ Å³Ù³Ý³Ï, ³ÛÝå»ë ¿É ¹ñ³ÝÇó ¹áõñë¦ (ï»ë. http://www.sundaytimes.co.za/2000/04/16/politics/pol16.html):

12 Strengthening Judicial Integrity and Capacity in Nigeria: Extract Report of the First Federal Integrity Meeting for Nigerian Chief Judges, Abuja, Nigeria, 26-27 October 2001.

13 î»ë “Strengthening Judicial Integrity and Capacity in Nigeria: Report of the First Federal Integrity Meeting for Nigerian Chief Judges, Abuja, Nigeria, 26-27 October 2001”.

14 Anti-Corruption Network for Transition Economies: http://www.anticorruptionnet.org/acncgi/user_side/projects.cgi?lang=en&site_type=graphics&come_from=projects&search=1&country_id=14.

15 8th UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Havana, Cuba, 08/27-09/07/1990 adopted by the UN Congress in Havana (http://www1.umn.edu/humanrts/instree/i3bprl.html).

Ì»ñçÇÝ ï ³ëÁ ï ³ñÇÝ»ñÇ ÁÝÃ³óùáõÙ Ï ³é³í³-ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, ÙÇç³½·³ÛÇÝ Ù³ñÙÇÝÝ»ñÁ ¨ áã Ï ³é³-í³ñ³Ï³Ý Ï ³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ³ÝÝ³Ë³¹»å ç³Ýù»ñ»Ý ·áñÍ³¹ñ»É Ïáéáõåóç³ÛÇ ³é³çÝ ³éÝ»Éáõ Ñ³Ù³ñ: ÆëÏ ÙÇÝã ³Ûª ï ³ñÇÝ»ñ ß³ñáõÝ³Ï Ïá-éáõåóç³Ý Ññ³Å³ñíáõÙ ¿ÇÝ ÁÝ¹áõÝ»É ³í»ÉÇ Éáõñç ÙÇ µ³Ý, ù³Ý§³ÝÝß³Ý ï»Õ³Ï³ÝÑÇÙÝ³Ñ³ñóÝ¿¦: ²Ù»-Ýáõñ»ù, µ³ó³éáõÃÛ³Ùµ ²ñ¨»ÉÛ³Ý ²ëÇ³ÛÇ, ãÏ³ñ ÝÙ³Ý ÑÇÙÝ³ËÝ¹ÇñÝ»ñÁ Éáõí»Éáõ ³ÝÑñ³Å»ß ï ÷áñÓ: ´³óÇ ³Ûª, ÝßÍ³Í ÑÇÙÝ³ËÝ¹ÇñÝ»ñÁ ùÇã ¿ÇÝ áõëáõÙ-Ý³ëÇñí³Í ¨ Éáõñç ·Çï Ý³Ï³ÝÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó ùÝÝ³ñÏ-íáõÙ ¿ÇÝ ÙÇ³ÛÝ ¹»åùÇó ¹»åù: Îáéáõåóç³ÛÇ ÑÇÙ-Ý³ËÝ¹ÇñÁ áõÕÕ³ÏÇ Éáõñç ã¿ÇÝ ÁÝ¹áõÝáõÙ:

²Ûë ÑÇÙÝ³ËÝ¹ñÇ Éáõí Ù³Ý Ýå³ï³ÏáíÉ³ÛÝ³-Í³í³É ·áñÍáÕáõÃÛáõÝÝ»ñ ëÏë»óÇÝ Ó»éÝ³ñÏí»É ÙÇ³ÛÝ í»ñç»ñë, ³ÛÝ µ³ÝÇó Ñ» ï á, »ñµ ·Çï ³Ïóí»ó ³Ûë »ñ¨áõÃÇ áÕç ËáñáõÃÛáõÝÁ ¨ Í³í³ÉÁ: Ü»ñÏ³-ÛáõÙë ÁÝ¹áõÝí»É »Ý ÙÇ ß³ñù ÷áËÏ³å³ÏóÍ³Í ÙÇ-ç³½·³ÛÇÝ ÏáÝí»ÝóÇ³Ý»ñ, ³Û¹ ÃíáõÙ îÐ¼Î-Ç ²ñ-ï³ë³ÑÙ³ÝÛ³Ý»ñÏñÝ»ñÇ å³ßïáÝ³ï³ñ³ÝÓ³Ýó Ï³ß³é»Éáõ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ ÏáÝí»ÝóÇ³Ý, ÇÝãå»ë Ý³¨ ºíñáå³ÛÇ, Ð³ñ³í³ÛÇÝ ¨ ÐÛáõëÇë³ÛÇÝ ²Ù»-ñÇÏ³Ý»ñÇ ï³ñ³Í³ßñç³Ý³ÛÇÝ ÏáÝí»ÝóÇ³Ý»ñÁ: Þáõïáí ÝÙ³Ý ÏáÝí»ÝóÇ³ ¿ÁÝ¹áõÝ»Éáõ Ý³¨ ²ýñÇ-Ï³Ý: ²ÛëåÇëáí, å³ïÙáõÃÛ³Ý Ù»ç³é³çÇÝ³Ý·³Ù Ó»éù¿ µ»ñí»É ·Éáµ³É ÙÇ ÏáÝë»Ýëáõë³é ³ÛÝ, Ã» Çñ»ÝÇó ÇÝã ¿ Ý»ñÏ³Û³óÝáõÙ Ïáéáõåóç³Ý, ÇÝãáõ å»ïù¿ å³Ûù³ñ»É Ýñ³ ¹»Ù ¨ ÇÝãå»ë å»ïù¿ ÙÕ»É ³Û¹ å³Ûù³ñÁ: àõÃ»¨ ÏáÝë»ÝëáõëÁ ³ÝËáõë³ ÷»ÉÇ-áñ»Ý»ÝÃ³¹ñáõÙ¿ÝÍ³½³·áõÛÝ ³ñ¹ÛáõÝù, ³ÛÝáõ³-Ù»Ý³ÛÝÇí, µ³Ý³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÁÝÃ³óùáõÙ Ñ³Ù³-å³ï³ëË³Ý ÏáÝí»ÝóÇ³Ý»ñÁ Ñ³Ù³Ó³ÛÝ»óí»óÇÝ, ÁÝÃ³ÝáõÙ¿ Ýñ³Ýó í³í»ñ³óáõÙÁ, ³ÛÝáõÑ»ï¨ ÏëÏëíÇ¨ ¹ñ³Ýó Ï»Ýë³·áñÍáõÙÁ: ²Ûë ³Ù»ÝÁ É³í Ñ»é³ÝÏ³ñ¿ Ëáëï³ÝáõÙ ·Éáµ³É Ù³ëßï³µáí Ïá-éáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñáõÙ:

Æ±Ýã Ï³ñ»ÉÇ¿³ë»É³Û¹ å³Ûù³ñÇ í»ñçÇÝ ï³-ëÁ ï³ñí³ Ñ³çáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ áõ ³ÝÑ³çáÕáõÃÛáõÝ-Ý»ñÇ Ù³ëÇÝ: Îáéáõåóç³Ý ³ÛÝ ³ëïÇ×³Ý µ³ñ¹ »ñ¨áõÛÃ¿, áñ Ñ³Ï³Ïáéáõåóç áÝ áñ¨¿ ÏáÝÏñ»ï Ý³-Ë³Ó»éÝáõÃÛ³Ý Ãí³óÛ³É Ñ³çáÕáõÃÛáõÝÁ Ñ³×³Ë ß³ï Ë³µáõëÇÏ¿: Æñ³Ï³Ý³ó í»É »Ý áñáß³ÏÇ Éáõñç µ³ñ»÷áËáõÙÝ»ñ, áñáÝù, ë³Ï³ÛÝ, áñ¨¿ ³ÏÝ»ñ¨ ³½¹»óáõÃÛáõÝã·áñÍ»óÇÝ Ïáéáõåóç³ÛÇ Ù³Ï³ñ¹³-ÏÇ íñ³: ²Û¹áõÑ³Ý¹»ñÓ, ÙÇ³Ý·³Ù³ÛÝÑ³í³Ý³Ï³Ý ¿, áñ ³Û¹ µ³ñ»÷áËáõÙÝ»ñÇ µ³ó³Ï³ÛáõÃÛ³Ý å³-ñ³·³ÛáõÙ íÇ×³ÏÁß³ï ³í»ÉÇ í³ïÃ³ñ ÏÉÇÝ»ñ: ºí ëË³É ÏÉÇÝÇ »ÝÃ³¹ñ»É, áñ »Ã» Ïáéáõåóç³ÛÇ Ù³-Ï³ñ¹³ÏÁ µ³ñÓñ³ó»É¿, ³å³ Ýñ³ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ ÙÇçáóÝ»ñÝ ³Ý³ñ¹ÛáõÝ³í»ï»Ý: Îáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ ÁÝÃ³óùáõÙ Í³·áÕµ³½Ù³ÃÇí Ñ³ñó»ñÇÝ å³ï³ëË³Ý»ÉáõÑ³Ù³ñ ³ÝÑñ³Å»ß ï »Ý í»ñ³ÑëÏ-Ù³Ý ß³ï ³í»ÉÇ ×ß·ñÇï ÙÇçáóÝ»ñ, áñáÝù ÃáõÛÉ Ï ï³Ý·Ý³Ñ³ ï»É Ïáéáõåóç³ÛÇ ý»ÝáÙ»ÝÁ:

êáõÛÝ ³ßË³ïáõÃÛáõÝáõÙ µ»ñí³Í Ñ³Ï³Ïá-éáõåóçáÝ å³Ûù³ñÇ¹³ë»ñÁ áã ÙÇ ¹»åùáõÙ ãÇ Ï³-ñ»ÉÇë å³éÇã Ñ³Ù³ñ»É, ÇëÏ ³í»ÉÇ Ù³Ýñ³Ù³ëÝß³-ñ³¹ñ»É ¹ñ³Ýù ³ÝÑÝ³ñ¿ñ` Ññ³å³ñ³ÏÙ³Ý ë³Ñ-Ù³Ý³÷³Ï»É Í³í³ÉÇ å³ï×³éáí: ²Ûë ï»Õ Ý»ñÏ³-Û³óí³Í »Ý ÙÇ³ÛÝ ÑÇÙÝ³Ï³Ý »½ñ³Ñ³Ý·áõÙÝ»ñÁ, ÇëÏ ³Ù»Ý³ÑÇÙÝ³Ï³ÝÁ¹ñ³ÝóÇó ³ÛÝ¿, áñ Ù»Ýù µá-Éáñë ¹»éß³ï µ³Ý å»ïù¿ëáíáñ»Ýù:

1. àâ ØÆ ºðÎÆð âÆ Î²ðàÔ Ð²Ì²ÎÜºÈ ´²ðàÚ²Î²Ü ¶ºð²Î²ÚàôÂÚ²Ü

²é³çÝ»ñáõÙ áñáß½³ñ·³ó³Í »ñÏñÝ»ñ Ñ³Ï-í³Í¿ÇÝ óáõó³¹ñ»É Çñ»Ýó µ³ñáÛ³Ï³Ý ·»ñ³Ï³Ûáõ-ÃÛáõÝÝ ³ÛÝ µáÉáñ ¹»åù»ñáõÙ, »ñµ ËáëùÁ ·ÝáõÙ ¿ñ Ïáéáõåóç³ÛÇ Ù³ëÇÝ: Üñ³Ýó Ñ³í³ëïÙ³Ùµ, §³ñ-ï³ë³ÑÙ³ÝáõÙ ·áñÍ»ñÁ ³ÛÉ Ï»ñå »Ý ³ñíáõÙ¦, ³ÛÝåëéáñ, §Ù»Ýù ëïÇåí³Í »Ýù ³ÛÝï»Õ ³ÛÝåÇëÇ µ³Ý»ñ ³Ý»É, áñáÝó Ù³ëÇÝ Ñ³Ûñ»ÝÇùáõÙ ÝáõÛÝÇëÏ Ùï³Í»É ã¿ÇÝù Ï³ñáÕ¦: ²ÛÅÙ µáÉáñÇÝ¿Ñ³Ûï ÝÇ, Ã» ëÇëï»Ù³ï ÇÏ Ïáéáõåóç³ÛÇ Ù»ç ÇÝã ³ëï Ç×³ÝÇ»Ý Ý»ñ·ñ³íí³Í ³Û¹ »ñÏñÝ»ñÇ ³ñï ³Ñ³ÝáÕÝ»ñÁ Ñ³-Ù³ßË³ñÑ³ÛÇÝ Ù³ëßï³µáí, ÇëÏ Ýñ³Ýó ë»÷³Ï³Ý ù³Õ³ù³Ï³Ý ÇÝë ï Ç ï áõ ï Ý»ñÇ Ïáéáõåóç³Ý³Íáõ-ÃÛáõÝÁ ¨ §ë¨¦ ÷áÕ ë ï³Ý³Éáõ ÙßÏ³Ï³Ý å³ï-ñ³ë ï³Ï³ÙáõÃÛáõÝÁë ï Çå»óÇÝ ³Û¹ »ñÏñÝ»ñÇ Ù»Í Ù³ëÇÝ í»ñ³Ý³Û»É Çñ»Ýó Ï³ñÍÇùÁ:

2. Îàèàôäòæ²ÚÆ¸ºØ²ÜÐð²ÄºÞî¼ ä²Úø²ðºÈÆÜøÜàôðàôÚÜ` ú¶î²¶àðÌºÈàì êºö²Î²Ü Øº Âà¸ÜºðÀ

´³ñ»÷áËáõÙÝ»ñÁ å»ïù¿ Ùß³Ï»É ï»Õ»ñáõÙ ¨ Çñ³·áñÍ»É ï»ÕÇ Ý³Ë³Ó»éÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ×³Ý³-å³ñÑáí: ¸ñ³Ýù Ï³ñáÕ »Ý ³é³ç ù³ß»É ¨ Ëñ³-Ëáõë»É Ý³¨ ³ñï³ùÇÝ ·áñÍÁÝÏ»ñÝ»ñÁ (ûñÇÝ³Ï` ¹áÝáñÝ»ñÁ ¨ ÙÇç³½·³ÛÇÝ ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý Ñ³ëï³-ïáõÃÛáõÝÝ»ñÁ), ë³Ï³ÛÝ ³Û¹ ·áñÍÁÝÃ³óÇ ÑÇÙÝ³í-ñáõÙÁ¨ Õ»Ï³í³ñáõÙÁ å»ïù¿ÉÇÝ»Ý Ñ³Ûñ»Ý³Ï³Ý: Ü»ñùÇÝ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÁ å»ïù¿ÙÕíÇ Ý»ñëÇó, ÇëÏ ÙÇç³½·³ÛÇÝ ·áñÍ³ñ³ñ ·áñÍáõÝ»áõ-ÃÛ³Ý Ù»ç Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù` Ï³å»ñÇ ßÕÃ³ÛÇ »ñÏáõ ÏáÕÙ»ñÇó: ÀÝ¹ áñáõÙ, áõÝÇí»ñë³É §µ³É³ë³Ý¦ ·á-ÛáõÛÃáõÝ ãáõÝÇ:

3. §²ð²¶ Èàôàôø Ü ºð¦ âºÜ ÈÆÜàôØ

²ÛÝ µáÉáñ ¹»åù»ñáõÙ, »ñµ ËáëùÁ ·ÝáõÙ¿ Ïá-éáõåóç³Ý½ëå»Éáõ Ù³ëÇÝ, ³ÝÑñ³Å»ß ï¿ÑÇß»É, áñ ³ÛÝåÇëÇµ³Ý, ÇÝãåÇëÇÝ¿§³ñ³·ÉáõÍáõÙÁ¦, ·áÛáõ-ÃÛáõÝ ãáõÝÇ: Î³ñáÕ »Ý ÉÇÝ»É µÝ³·³í³éÝ»ñ, áõñ ÑÝ³ñ³íáñ»Ý³ñ³·Ñ³ÕÃ³Ý³ÏÝ»ñ, ÇÝãå»ë, ûñÇ-

Ý³Ï, ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·»ñÇ Ï³ÝáÝ³Ï³ñ·áõÙÝ áõ Ï³-ï³ñ»É³·áñÍáõÙÁÙ³ùë³ÛÇÝáÉáñïáõÙ, å»ï³Ï³Ý ·ÝáõÙÝ»ñÇ Ññ³å³ñ³Ï³ÛÝáõÃÛáõÝÁ` ¹ñ³Ýù³í»ÉÇ Ã³÷³ÝóÇÏ ¹³ñÓÝ»Éáõ Ñ³Ù³ñ, ÏáéáõÙå³óí³Í Ù»Í ÃíáíãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇ¹³ï³Ï³Ý Ñ»ï³åÝ¹áõÙÁ¨³ÛÉÝ: ²Ûëå»ëÃ»³ÛÝå»ë, ÁÝ¹Ñ³Ýáõñ§³ñ³·Éáõ-ÍáõÙ¦ãÏ³: ä³Ûù³ñÁ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ¹»Ù »ñÏ³-ñ³ï¨, Í³Ýñ¨, Ã»ñ¨ë, ³Ýí»ñç³Ý³ÉÇ ·áñÍÁÝÃ³ó ¿:

4. ¸àÜàðÜºðÆ ²ð²¶ ÆÜøÜ²Ø º Îàôê²òØ²Ü ²ÜÂàôÚÈ² îðºÈÆàôÂÚàôÜÀ

Îáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ é³½Ù³í³ñáõ-ÃÛáõÝÁ ãáõÝÇ Ñ³ëï³ï³·ñí³Í Å³Ù³Ý³Ï³ÛÇÝ ßñç³Ý³ÏÝ»ñ: ´³ñ»÷áËáõÙÝ»ñÇ Ùß³ÏÙ³Ý, ¹ñ³Ýó Ï»Ýë³·áñÍÙ³Ý¨³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñëï³Ý³Éáõ Ñ³Ù³ñ Å³Ù³Ý³Ï¿³ÝÑñ³Å»ßï: Êáë»Éáí ¹áÝáñÝ»ñÇ Ù³-ëÇÝ` å»ïù¿ß»ßï»É, áñ Ýñ³Ýù ãå»ïù¿Ó·ï»Ý ÑÝ³ñ³íáñÇÝë ßáõï ÙÇ ÏáÕÙ ù³ßí»É` ¹áÝáñÝ»ñÁ å»ïù¿å³ïñ³ëï ÉÇÝ»Ý Ùßï³å»ë Ù³ëÝ³Ïó»É »ñÏ³ñ³ï¨·áñÍÁÝÃ³óÇÝ:

5. ²ÜÐð²ÄºÞî¾Îàèàôäòà²ÚÆ¸ºØäÚø²ðÆ ÐêÎ²Î è²¼Ø²ì²ðàôÂÚàôÜºì Ð²ê²ð²Î²ÚÜàôÂÚ²ÜÐºî Î²äºðÆ àôÔÔàôÂÚ²Ø´ ²ð¸ÚàôÜ²ìºî ø²ðà¼²ðÞ²ì

´³ñ»÷áËáõÙÝ»ñÇ í»ñ³µ»ñÛ³É áã Ñ³Ù³ÉÇñ Ùáï»óáõÙÁ Ñ³çáÕáõÃÛáõÝ ãÇ µ»ñÇ: è³½Ù³í³ñáõ-ÃÛáõÝÁ å»ïù¿ÉÇÝÇ Ñ³ÙÁÝ¹·ñÏáõÝ¨Ý»ñ³éÇ Ï³¹-ñ»ñÇ ³ÝÏ³ß³é»ÉÇáõÃÛ³Ý ³½.³ÛÇÝ Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç µáÉáñ ³éáõÙÝ»ñÁ: ì×é³Ï³Ý ç³Ýù»ñÇ Çñ³·áñÍ-Ù³ÝÑ»ïÙ»Ïï»ÕÑ³ë³ñ³Ï³ÛÝáõÃÛ³Ý å³ïÏ»ñ³-óáõÙÝ»ñÁ Ï³ñáÕ»ÝÑ³Ûï Ýí»É³Ýµ³ñ»Ýå³ëï ³½-¹»óáõÃÛ³Ý Ý»ñùá: ¸ñ³å³ï×³éÁß³ï¹»å ù»ñáõÙ Ñ³Ï³Ïáéáõåóçáý Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÝ»ñÇ½»ÏáõÛóÝ»ñÝ »Ý, áñáÝù Ñ³Õáñ¹áõÙ »Ý óÝóáÕ ÷³ëï»ñ, Ï³Ù Í³Ýñ Ñ³Ýó³·áñÍáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ ³Ù»Ý³-µ³ñÓñ³ëïÇ×³Ý å³ßïáÝ³ï³ñ³ÝÓ³ÝóÑ³Ý¹»å ¹³ï³í³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ×ÝßáÕ ï»ë³ñ³ÝÝ»ñ: ºÃ» µ³ñ»÷áËáõÙÝ»ñÇ ·áñÍÁÝÃ³óÁ ãÇ áõÕ»ÏóíáõÙ Ñ³-ë³ñ³Ï³ÛÝáõÃÛ³Ý Çñ³½»ÏáõÃÛ³Ý ³ëïÇ×³ÝÇ µ³ñÓñ³óÙ³Ý Ýå³ï³Ï³áõÕÕí³Í ç³Ýù»ñáí ¨ Íñ³·ñ³ÛÇÝ ï»Ó»Ï³ïáõÃÛ³Ùµ, ³å³Ù³ñ¹Ï³Ýó Ùáï Ï³ñáÕ¿ïå³íáñáõÃÛáõÝëï»ÕÍí»É, áñ ³Ù»Ý ÇÝã áã Ã» í³ï¿, ³ÛÉáõÕÕ³ÏÇë³ñë³÷»ÉÇ: ²Ýã³÷ Ï³ñ¨áñ¿Ñ»Ýó ³Ù»Ý³ëï½µÇó ë»ñï Ï³å»ñ Ñ³ë-ï³ï»É Ñ³ë³ñ³Ï³ÛÝáõÃÛ³Ý Ñ»ï: ²ÝÑñ³Å»ßï¿Ï³é³í³ñ»É Ñ³ë³ñ³Ïáõ Ã Û³Ý ë å³ë»ÉÇùÝ»ñÁ, ÇÝã-å»ëÝ³¨³ÝÑñ³Å»ßï¿½ëå»É ù³Õ³ù³Ï³Ý éÇë-Ï»ñÁ:

6. ¾ÂÆÎ²Î²Ü Îà¸ºøêÜºðÀºì ø²Ô²ø²òÆÜºðÆ Ê²ðîÆ²ÜºðÀ

²Ûï¹ ÷³ëï³ÃÕÃ»ñÁ å»ïù¿û·ï³·áñÍí»Ýáã Ã»áñå»ëùáÕ, ³ÛÉáñå»ë ÷á÷áËáõÃÛáõÝÝ»ñÇß³ñ-ÅÇã: ¾ÃÇÏ³Ï³Ý Ïá¹»ùëÝ»ñÁ û·ï³Ï³ñ »Ý, µ³Ûó ÙÇ³ÛÝ ³ÛÝ ¹»åùáõÙ, »Ã» Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý ³ÝÓ-Ý³Ï³½ÙÁ ¹ñ³Ýó Ñ»ï¨áõÙ ¿: ¸ñ³Ýó ÙÃ³ÏÙ³ÝÁ å»ïù¿Ù³ëÝ³ÏóÇ áÕç ³ÝÓÝ³Ï³½ÙÁ, ¨Ý³Ë³-å³ïñ³ëïÙ³Ý Íñ³·ñ»ñÁ å»ïù¿Çñ³·áñÍí»Ý µáÉáñÇ Ñ³Ù³ñ: Ü³Ë³å³ïñ³ëïÙ³Ý Íñ³·ñ»ñÁ å»ïù¿³ãùÇ ÁÝÏÝ»Ý Ù³ëÝ³ÏóáõÃÛ³Ý µ³ñÓñ³ë-ïÇ×³Ýáí¨Ý³Ë³ï»ë»Ý ÑÇåáÃ»ïÇÏ Çñ³íÇ×³Ï-Ý»ñÇ ùÝÝ³ñÏáõÙÝ»ñ`µ³ó³éí³Í ã¿Ý³¨ÏáÝÏñ»ï ¹»ñ³Ï³ï³ñáõÙÝ»ñáí: Ð³ë³ñ³Ï ¹³ë³ËáëáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ï³Ù ï»Õ»Ï³ïí³Ï³Ý ÝÛáõÃ»ñÁ ³Ý-¹³ñ¹ÛáõÝ³í»ï»Ý: ÜáõÛÝ ³Û¹ Ó¨áí ù³Õ³ù³óÇÝ»-ñÇ Ë³ñïÇ³Ý»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý Ñ³Ý¹»ë·³É áñå»ë Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ³éç¨ ÉÇ³ñÅ»ù å³ñï³íáñáõ-ÃÛáõÝÝ»ñ`ëïÇå»Éáí å»ï³Ï³Ý·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝ-Ý»ñÇÝ Ï³ï³ñ»É Çñ»ÝóËáëïáõÙÝ»ñÁ: ¸³ÝßÝ³Ý³-ÏáõÙ ¿, áñ ³Û¹ Ë³ñïÇ³Ý»ñáõÙ å³ñáõÝ³ÏíáÕ å³ñï³Ï³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÁ å»ïù¿ÉÇÝ»Ý Çñ³Ï³Ý: ÆëÏ Çñ»Ýù` Ë³ñïÇ³Ý»ñÁ, å»ïù¿É³ÛÝáñ»Ý ·á-í³½¹í»Ý:

7. ´ÚàôðàÎð²î²Î²ÜÀÜÂ²ò²Î²ð¶ºðÆ Î²ÜàÜ²Î²ð¶àôØÀ

´ÛáõñáÏñ³ïÇ½ÙÇ ¹»Ù ³ÝÑñ³Å»ßï¿å³Ûù³-ñ»É, ÇëÏ µÛáõñáÏñ³ï³Ï³Ý å³Ñ³ÝçÝ»ñÁ í»ñ³Ý³-Û»É¨Ñ³ëóÝ»É Ýí³½³·áõÛÝÇ: ²ÛÝï»Õ, áñï»Õ ¹³ÑÝ³ñ³íáñ¿, §ËáóÉÇ¦å³ßïáÝÝ»ñ½µ³Õ»óÝáÕÙ³ñ¹ÇÏ å»ïù¿³ßË³ï»Ýéáï³óÇ³ÛÇ ëï½µáõÝ-ùáí: Ð³ïÏ³å»ë³ÝÑñ³Å»ßï¿¹ÇÙ³½»ñÍ»É ß÷áõÙÝ»ñÁ ³ÝÓÝ³Ï³½ÙÇ¨Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ÙÇç¨` ³ÝÓÝ³Ï³Ý Ñ³ñ³µ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Í³·Ù³Ý ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ýí³½³·áõÛÝÇ Ñ³ëóÝ»Éáõ Ñ³Ù³ñ: Ø³ùë³ïáõÝÝ, ûñÇÝ³Ï, Ù»ÏÝ¿³ÛÝ µÝ³-·³í³éÝ»ñÇó, áñáÝù»ÝÃ³Ï³»Ý ÁÝÃ³ó³Ï³ñ·»ñÇ ÝÙ³Ý Ï³ÝáÝ³Ï³ñ·Ù³Ý: ²ÝÓÝ³Ï³Ý ß÷Ù³Ý³ÝÑ-ñ³Å»ßïáõÃÛ³Ý ¹»åùáõÙ ³ÝÏ³ÝË³ï»ë»ÉÇáõÃÛáõ-ÝÁ, Ã» ÏáÝÏñ»ïáñãÇÝáíÝÇÏÁ Ï½µ³ÕíÇïíÛ³ÉÑ³ñ-óáí Ï³ÙÑ³×³ËáñÁáí, Ýí³½»óÝáõÙ¿Ï³ß³é³Ï»-ñáõÃÛ³Ý ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÁ: Ø³ùë³ÛÇÝ Ñ³Ù³-Ï³ñ·Ç ÏáÙåÛáõïï»ñ³óáõÙÁ Ï³ñáÕ¿³é³çÙÕ»É³Û¹ ·áñÍÁÝÃ³óÝ»ñÁ, ÙÇ³Å³Ù³Ý³Ï³í»É³óÝ»Éáí³å-ñ³ÝùÝ»ñÇ Ù³ùë³½»ñÍÙ³Ý³ñ³·áõÃÛáõÝÁ, µ³ó³-Ñ³Ûï»ÉáíÓ·Ó·áõÙÝ»ñÁ¨ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝëï»Õ-Í»ÉáíÑ»ï³ùÝÝ»ÉÝÙ³ÝÓ·Ó·áõÙÝ»ñÇå³ï×³éÝ»-ñÁ: Þ³ï»ÑïñÝ»ñáõÙµ³ñ¹¨¹³Ý¹³Õ³ß³ñÅµÛáõ-ñáÏñ³ï³Ï³Ý³å³ñ³ïÁëï»ÕÍí»É¿Ñ»Ýó Ï³-ß³éùÝ»ñëï³Ý³Éáõ ÝÏñïáõÙÝ»ñáí: ²é³ç³ñÏíáÕ µ³ñ»÷áËáõÙÝ»ñÝ ÇÝùÝÇÝ å³ñ½»Ý, Ñ³ëÏ³Ý³ÉÇ

áõ ³ ÏÝ»ñ¨, µ³Ûó, ³Û¹áõÑ³Ý¹»ñÓ, ¹ñ³Ýù ¹Åí³ñáõ-ÃÛ³Ùµ»Ý Çñ³ ·áñÍíáõÙ:

8. Æð²¼º ÎàÔÜºðÆÜ ²ÜÐð²ÄºÞî ¾ Êð²ÊàôêºÈ º ì ä²Þî ä²ÜºÈ

Ü»Õ³ó³Í ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÁ ¨ í³ñã³Ï³½ÙÇ Ý»ñëáõÙ ³éÏ³ Çñ³½»ÏÇãÝ»ñÁ Ï³ñáÕ»Ý Ëñ³ Ëáõë-í»É áñå»ë½Ç µáÕáùÝ»ñ Ý»ñÏ³Û³óÝ»Ý Ýáñ Ó¨³ íáñ-í³Í Ñ³ë ï³ ïáõÃÛáõÝÝ»ñ, ÇÝãåÇëÇù »Ý, ³ë»Ýù, Ñ³Ï³ Ïáéáõåóçáý Ñ³ÝÓÝ³ ÅáÕáíÝ»ñÁ, ûÙµáõ¹ëÙ»-ÝÇµ³ÅÇÝÝ»ñÁ Ï³Ù¿É ï»Õ»Ï³ ï íáõÃÛáõÝ Ñ³Õáñ¹»Ý Ñ»é³ Ëáë³ÛÇÝ §Ã»Å ·Íáí¦: ºÃ» Ýñ³Ýù ¹³ ã³Ý»Ý, ³å³ ³ÝÑñ³Å»ß ï ÙÇçáóÝ»ñÇ Ó»éÝ³ñÏáõÙÁ, ÑÝ³-ñ³íáñ¿ ÏÑ» ï³Ó·íÇ` ³Ýáñáß Å³Ù³Ý³Ïáí: Ð³Ûó-íáñÝ»ñÁ å» ï ù¿ Ñ³Ùá½í³Í ÉÇÝ»Ý, áñ Ýñ³Ýó µá-ÕáùÝ»ñÁ Éáõñç»Ý ÁÝÏ³Éí»Éáõ ¨ áñ Ýñ³Ýù áã ÙÇ éÇë-ÏÇã»Ý »ÝÃ³ñÏíÇ: ÐÝ³ñ³ íáñ¿, áñ ³é³ÝÓÇÝ »ñÏñ-Ý»ñáõÙ ³ÝÑñ³Å»ß ï ÉÇÝÇ Ñ³ÕÃ³Ñ³ñ»É ëáóÇ³É³-Ï³Ý ï³µáõÝ»ñÁ` Ï³å í³Í §Ûáõñ³ÛÇÝÝ»ñÇ¦ µ³ó³-Ñ³Ûï³Ý Ñ»ï: ²Ûë Ñ³ñó»ñáí Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý Çñ³½»ÏáõÃÛ³Ý µ³ñÓñ³óÙ³Ý ÑÇÙÝ³ËÝ¹ÇñÁ Ý»ñ-Ï³ÛáõÙë ¹³ñÓ»É¿ Éáõñç ùÝÝ³ñÏáõÙÝ»ñÇ ³é³ñÏ³, ë³Ï³ÛÝ ¹ñ³ ÉáõÍáõÙÁ Ñ³Ù³ñÛ³ ³ÙµáÕçáíÇÝ ÃáÕÝ-íáõÙ¿ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ ÏáõÃÛ³Ý Ñ³Û»óá-ÕáõÃÛ³ÝÁ:

9. ä²Ð²Üæ ìàôØ ¾ ²ÜÀÜ¸Øºæ ØàÜÆÂàðÆÜ¶

öáñÓÁ óáõÛó¿ ï³ÉÇë, áñ, ûñÇÝ³Ï, áë ï ÇÏ³Ý-Ý»ñÇ ÏáéáõÙå³ó í³ÍÉÇÝ»Éáõ ¹»åùáõÙ Ïáéáõ Ùå³ó-í³Í áë ï ÇÏ³ÝáõÃÛáõÝÁ §Ù³ùñ»ÉÁ¦ ¹»é µ³í³ñ³ñ ã¿: ºÃ» ãë ï »ÕÍí»Ý ³ÝÁÝ¹Ù»ç ÙáÝÇÃáñÇÝ·Ç ÁÝÃ³-ó³Ï³ñ·»ñ, ³å³ áë ï ÇÏ³ÝáõÃÛ³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõ-ÃÛáõÝÁ í³Õ Ã» áõß ÝáñÇó ÏÁÝÏÕÙíÇ Ïáéáõåóç³ÛÇ ×³ÑÇ×Á, ³ÛÝå»ë áñ, Ýáñ, ³ñï³Ï³ñ· ç³Ýù»ñ Ïå³Ñ³Ýçí»Ý Ýñ³ í»ñ³Ï³Ý·ÝÙ³Ý Ñ³Ù³ñ: ´³-í³ñ³ñ ã¿ Ñ»é³óÝ»É Ïáéáõ Ùå³ó í³Í ãÇÝáíÝÇÏÝ»-ñÇÝ, ÙÇ³Å³Ù³Ý³Ï ãí»ñ³óÝ»Éáí Ïáéáõåóç³ÛÇ µáõÝ å³ ï×³éÝ»ñÁ ¨ã³å³Ñáí»Éáí, áñ íë ï³Ñáõ-ÃÛ³Ý Ñ»ï Ï³åí³Í å³ßïáÝÝ»ñÇ ÝÃ³Ý³Ïí»Ý ÙÇ³ÛÝ ³½ÝÇí å³ßïáÝ³ ï³ñ ³ÝÓÇÝù: §²ÝÏ³ß³-é»ÉÇáõÃÛ³Ý ë ïáõ·áõÙÁ¦ Ï³ñáÕ¿ û·Ý»É, áñ ³½ÝÇí ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÁ ·Ý³Ñ³ï í»Ý Áë ï ³ñÅ³ÝíáõÛÝ ¨ ¹Çï í»Ý áñå»ë Í³é³ÛáÕ³Ï³Ý ³é³çË³Õ³óÙ³Ý Ã»ÏÝ³ÍáõÝ»ñ:

10. Þ ºÞîÀ ¸ÜºÈ Î²è²ì²ðØ²Ü ÀÜ¸Ð²Üàôð Ð²Ø²Î²ð¶Æ Î²Ø ØºÜºæØºÜÂÆ ìð²

Ð³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ³ç³ÏóáõÃÛáõÝÁ ë ï³Ý³Éáõ Ñ³Ù³ñµ³ñ»÷áËáõÙÝ»ñÇ Íñ³·ÇñÁãå» ï ù¿µ¨»é-í³Í ÉÇÝÇ ÙÇ³ÛÝ Ïáéáõåóç³ÛÇ Ñ» ï Ï³åí³Í Ï³ë-Ï³Í»ÉÇ Ï»Ýë³·ñáõÃÛáõÝ áõÝ»óáÕ ³ÝÓ³ÝóÇó ³½³ï í»Éáõ íñ³: Ð³Ù³Ï³ñ·³ÛÇÝ Ïáéáõåóç³ÛÇ Çñ³íÇ×³ÏáõÙ Ïáéáõ Ùå³óí³Í ³ÝÓÁÙÇ³Ï §Ý»Ë³Í ËÝÓáñÁ¦ ã¿, ¨ å³ßïáÝÇó Ýñ³ Ñ»é³óáõÙÁ ¨ ¹³-ï³å³ñïáõÙÁ` áÕç§ï³Ï³éÇ¦ å³ñáõÝ³ÏáõÃÛáõ-ÝÁã»Ý ÷ñÏÇ: ¸ñ³ ÷áË³ñ»Ý å» ï ù¿½µ³Õí»É áÕç Ñ³Ù³Ï³ñ·áí, áñáíÑ» ï¨ Ñ³Ï³é³Ï ¹»åùáõÙ ³½³ï í³Í å³ßïáÝÇÝ Ýß³Ý³Ïí³Í Ýáñ Ù³ñ¹Á Ï»ÝÃ³ñÏíÇ Ýáõ ÛÝ ·³ÛÃ³ ÏÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ: äñáýÇ-É³Ï ïÇÏ³Ý, Ï³ÝË³ñ·»ÉáõÙÁ Ï³ñáÕ¿ß³ï ³í»ÉÇ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï ¨ ³ÝÑ³Ù»Ù³ï ³í»ÉÇ ¿Å³Ý ù³ÛÉ ¹³éÝ³É, ù³Ý Ñ» ï³ùÝÝáõÃÛáõÝÁ ¨ ¹³ï³Ï³Ý Ñ»-ï³å Ý¹áõÙÁ: â¿± áñ, Ç í»ñçá, Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝÁ å» ï ù¿áõÝ»Ý³ µ³ÝÇÙ³ó ³ßË³ï³Ï³½Ù¨áõÝ³Ï ÉÇÝÇ å» ï³Ï³Ý ·áñÍ»ñÁ í³ñ»É ·áñÍáÕ ÇÝë ïÇ-ïáõóÇáÝ³É ÝáñÙ»ñÇ ßñç³Ý³ÏÝ»ñáõÙ ¨ Ñ³ßíÇ ³é-Ý»Éáí Çñ³í³ÏÇñ³éÙ³Ý ³ñ¹ÛáõÝ³í» ï é»ÅÇÙÁ:

11. Ð²Ø²Ü ºðàôØÜºðÀ, ¶àôò º, ²ÜÊàôê²ö ºÈÆ ºÜ

Îáéáõ Ùå³óí³Í Ï³ñ·³íÇ×³ÏÇó ¹áõñë ·³ÉÁ ã³÷³½³Ýó ¹Åí³ñ ·áñÍ¿: ¼áñ»Õß³ï áõÅ»ñ ÑÇÙ-ù»ñáõÝ»ÝÙï³Ñá·í»Éáõ` Ã» ³ñ¹Ûáù Ýáñ Çñ³íÇ×³-ÏÁ ëå³éÝ³Éçù ã¿± Çñ»Ýó Ñ³Ù³ñ: ²ÛÝï»Õ` áõñ Ïá-éáõÙå³óí³Í ï³ññ»ñÁ Ó»éù »Ý µ»ñ»É Ëáßáñ ÑáÉ-¹ÇÝ·Ý»ñ, Ýñ³Ýó ¹»Ù Ó»éÝ³ñÏíáÕ ù³ÛÉ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý ³å³Ï³Ûáõó³Ý»É å» ï áõÃÛ³Ý ï Ý ï»ëáõÃÛáõÝÁ: àõñ»ÙÝ, ÇÝãå»±ë Ï³ñ»ÉÇ ¿ ßïÏ»É ¹ñáõÃÛáõÝÁ, ÙÇ¨ÝáõÛÝ Å³Ù³Ý³Ï ãí³ïÃ³ñ³óÝ»Éáí ·áñÍ»ñÁ: Ð³Ù³Ý»ñáõÙÝ»ñÁ Ã»¨ ³ÝÁÝ¹áõÝ»ÉÇ »Ý, ë³Ï³ÛÝ Ï³ñáÕ»Ý ³ÝËáõë³÷»ÉÇ ¹³éÝ³É: ²ÝßáõßÏ, ¹ñ³Ýù ³ÝËáõë³÷»ÉÇ »Ý Ù³Ýñ Çñ³í³Ë³Ë ïáõÙÝ»ñ Ï³-ï³ñ³Í ó³Íñ³ë ïÇ×³Ý å³ßïáÝ³ ï³ñ ³ÝÓ³Ýó å³ñ³·³ÛáõÙ: àõÃ»¨ Ñ³Ù³Ý»ñáõÙÝ»ñÇ Ñ³ñóÁµ³-í³Ï³Ý íÇ×»ÉÇ¿, ³ÛÝáõ³Ù»Ý³ÛÝÇí, ³ÝÓÝ³Ï³½ÙÇ áñáß Ù³ëÇ Ý»ñáõÙÁ áõÝÇ Çñ áñáß³ÏÇ ³é³í»Éáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÁ: ÐÝ³ñ³íáñ¿å³ßïáÝÝ»ñÇó Ï½ñÏí»Ý Ï³Ù Ï³ñ·³å³Ñ³Ï³Ý ïáõÛÇ Ï»ÝÃ³ñÏí»Ý áñáß ³í³·ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñ, ë³Ï³ÛÝó³Íñ³ë ïÇ×³Ý ³ÝÓ-Ý³Ï³½ÙÁ, áñÁã¿ñ å³ïÏ³ÝáõÙ íë ï³ÑáõÃÛ³Ý Ñ» ï Ï³åí³Í Çñ»Ýó å³ßïáÝÝ»ñÇ Éáõñçã³ñ³ß³ÑáÕÝ»-ñÇ ÃíÇÝ, ãå» ï ù¿Ñ³Ù³ñÇ, áñ Çñ»Ýó éÇë Ï¿ë å³é-ÝáõÙ: º í ù³ÝÇ ¹»é ÙÛß³Ï í³Í ã»Ý ÏáÝÏñ» ï, åñ³Ï-ï ÇÏ ÉáõÍáõÙÝ»ñ (³Ûë å»ë, ¹Çï³ñÏí»É¿§³½ÝíáõÃÛ³Ý ¨ Ñ³ßï»óÙ³Ý Ñ³ÓÝ³ÅáÕáíÝ»ñÇ¦ û·ï³-·áñÍÙ³Ý ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ), ³ÛÝ Ñ³ñóÁ, Ã» ÇÝãå»ë å» ï ù¿ÁÝÃ³Ý³ §Ñ³ßï»óáõÙÁ¦ ³ÝóÛ³ÉÇ Ñ» ï, ¹»é ÏÙÝ³ ó³ÝÏ³ó³Í µ³ñ»÷áËÙ³Ý Ëáßáñ ÷áñÓ³ù³ñ»ñÇó Ù»ÏÁ:

12.ÈÆ¸ºðàôÂÚàôÜÀ ²è²Üòø²ÚÆÜ ÜÞ²Ü²Îàôâ Úàôü àôÜÆ, àðÜ ÆÜøÜÆÜ ´²ì²ð²ð â¾: Î²ðàÔ ºÜ ú¶ÜºÈÞ²Ðºðæ ¸²ÞÆÜøÜºðÀ (Ø²êÜ²ì àð êºÎîàð, ø²Ô²ø²òÆ²Î²Ü Ð²ê²ð²Îàôâ Úàôü, Îðàü²Î²Ü Î²¼Ø²Îºðäàôâ Úàôüüºð, êä²èàÔüºð, ¾ÎàÈà¶Üºð, Æð²ì²ä²Þîä²ÜüºðºÌ²ÚÈü)

²é³Ýó í»ñ¨Çó ëï³óí³Í Ññ³Ñ³Ý·Ç Ñ³Ù³-Ï³ñ·³ÛÇÝ Ïáéáõåóç³ÛÇ ÙÇç³í³ÛñáõÙ Ëáßáñ µ³-ñ»÷áËáõÙÝ»ñ Ï³ï³ñ»Éáõ ó³ÝÏ³ó³Í ÷áñÓ, Áëï³Ù»Ý³ÛÝÇ, ¹³ï³å³ñïí³Í ¿Ó³ËáÕÙ³Ý: ÈÇ¹»-ñ³Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ, ³ÝÑ³ï³Ï³Ý ³é³çÝáñ¹áõÃÛáõÝÝ ³é³Ýóù³ÛÇÝ ÝßÝ³Ï³ÝáõÃÛáõÝ áõÝÇ, ÁÝ¹ áñáõÙ, ³é³çÝáñ¹ åå»ïù¿¹Çï íÇëáëÏÍ³ÙÍÙí³Í×ßÙ³ñ-ïáõÃÛáõÝÝ»ñ ³ñï³µ»ñáÕ ³ÝÓÁ: ê³Ï³ÛÝ ÇÝãå»ë ûñ»ÝùÝ»ñÁ ¹»é µ³í³ñ³ñ ã»Ý µ³ñ»÷áËáõÙÝ»ñ Çñ³Ï³Ý³óÝ»Éáõ Ñ³Ù³ñ` ³ÛÝï»Õ, áñï»Õ Ïáéáõåóç³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·³ÛÇÝ µÝáõÛÃ ¿ Ïñáõù, ÝáõÛÝ»ñå ¿É ÉÇ¹»ñ³Ï³ÝáõÃÛáõÝÝ ÇÝùÝÇÝ ÝáõÛÝå»ë ¹»é µ³í³ñ³ñ ã¿: Î³ñáÕ »Ý ëï»ÕÍí»É ÉÇ¹»ñ³Ï³ÝáõÃÛ³ÝÝ ³ç³ÏóáÕ ¹³ßÇÝùÝ»ñ, ë³Ï³ÛÝ íï³Ý· ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝÇ, áñ Ýñ³Ýù ÏëÏë»Ý å³ßï å³Ý»É Ï³ëÏ³Í»ÉÇ ³ÝóÛ³É áõÝ»óáÕ ß³Ñ»ñ: ºí ³ÛÝáõ³Ù»Ý³Û-ÝÇí, »Ã» ³Û¹ ¹³ßÇÝùÝ»ñáõÙ ÁÝ¹·ñÏí»Ý ÙÇ³ÛÝ ËÙµ»ñ, áñáÝù½»ñÍ »Ý ³ÓóÛ³ÉÇ Ïáéáõåóç³ÛÇ ÏÝÇ-ùÇó ¨ Ï³ëÏ³ÍÇó ¹áõñë »Ý, ¹ñ³Ýó ÃÇíÁ ã³÷³-½³Ýó ÷áùñ ÏÉÇÝÇ: Î³ñ¨áñ¿ë³Ï³ÛÝ, áñ ¹³ßÇÝùÇ µáÉáñ ³Ý¹³ÙÝ»ñÁ å³ñï³íáñí»Ý Ï³éáõó»É Ýáñ³å³·³, ¨, áñ ÝÙ³Ý å³ñï³íáñáõÃÛáõÝ ëï³ÝÓ-Ý»ÉáÍ`Ñ³ëï³ï³Ï³Ùáñ»Ý Ñ»ï¨»Ý ¹ñ³Ý:

13.âäºîø¾²âø²ÂàÔ ²ÜºÈø²Ô²øÆ²òÆ²Î²Ü Ð²ê²ð²ÎàôÂÚàôÜÀ

Î³ñÍáõÙ »Ýù, áñ Ñ³Ù³Ñ³ñ³µ»ñ³Ï³Ý áñáß³ÏÇ Ï³å Ï³ Ïáéáõåóç³ÛÇ µ³ñÓñÙ³Ï³ñ¹³ÏÇ ¨ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý ó³ÍñÙ³Ï³ñ¹³ÏÇ ÙÇç¨: êï»ÕÍ³·áñÍ¨ ³Ï-ïÇí ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý Ó¨³íáñ-Ù³ÝÝ ûÅ³Ý¹³ÏáÕ ç³Ýù»ñÁ å³Ñ³ÝçáõÙ »Ý ÙÛß³-Ï»É ÇÝãå»ë Çñ³í³µ³Ý³Ï³Ý ßñç³Ý³ÏÝ»ñ, áñáÝ-óáõÙ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛáõÝÁ Ï³ñáÕ¿ ëï»ÕÍ»É Ï³é³í³ñ³Ï³Ý ÙÇç³Ùïáõ-ÃÛáõÝÇó ¨ í»-ñ³ÑëÏáÕáõÃÛáõÝÇó ³½³ï Çñ ÇÝëïÇïáõïÝ»ñÁ, ³ÛÝå»ë ¿É Ï³½Ù³íáñ»É å½Çïçí »ñÏËáëáõÃÛáõÝ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ¨ Ï³é³í³-ñáõÃÛ³Ý ÙÇç¨: ¸ñ³Ý Ñ³ëÝ»ÉÁ áã ÙÇßï ¹ÛáõñÇÝ, Ñ³ïÏ³å»ë Ýáñ³ëï»ÕÍ ÅáÕáíñ¹³í³ñáõÃÛáõÝÝ»-ñáõÙ, ù³ÝÇ áñ ¹³ Ï³ñáÕ¿ áõÕÕ³ÏÇáñ»Ý í»ñ³-Ï³Ý·Ý»É ÑÇÝ Ñ³Û³óùÝ»ñÝ ³ÛÝ Ù³ëÇÝ, Ã» ÇÝãå»ë å»ïù¿½³ñ·³Ý³Ý ¨ Çñ³·áñÍí»Ý Ï³é³í³ñ³-Ï³Ý áñáßáõÙÝ»ñÁ:

Î³é³í³ñáõÃÛ³Ý Ñ³Ï³Ïáéáõåóçáý Ëáë-ïáõÙÝ»ñÇ ÇëÏáõÃÛ³Ý å³ñ½Ù³Ý »Õ³Ý³ÏÝ»ñÇó Ù»ÏÝ ³ÛÝ¿, áñëïáõ·íáõÙ¿. ³ñ¹Ûá±ù Ï³é³í³ñáõ-ÃÛáõÝÁ å³ïñ³ëï ¿ Ñ³Ù³·áñÍ³Ïó»É ù³Õ³-ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý Ñ»ï:

14.ø²Ô²ø²òÆ²Î²Ü Ð²ê²ð²ÎàôÂÚ²Ü Î²¼Ø²Îºðäàôâ Úàôüüºð À ÆÜøÜÆÜ Î²ðàÔ ºÜ Ð²Ü¸Æê²Ü²È Îàèàôäòà²ÚÆ ²Ô´Úàôð

ØÇ ß³ñù »ñÏñÝ»ñáõÙ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³-ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Í³·»É »Ý ad hog, áñáß³ÏÇ Ýå³ï³ÏÇ Ñ³Ù³ñ` áñå»ë½Ç û·-ï³·áñÍ»Ý ³ÛÝ ¹áÉ³ñÝ»ñÁ, áñáÝù ³ñï³ùÇÝ ¹á-ÝáñÝ»ñÁ å³ïñ³ëï »Ý ïñ³Ù³¹ñ»É Ï³½Ù³Ï»ñ-åáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ` ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³Ïáõ-ÃÛ³Ý ³Ùñ³åÝ¹Ù³Ý Ýå³ï³Ïáí: ø³Õ³ù³óÇ³-Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÁ å»ïù¿Ã³÷³ÝóÇÏ¨ »ÝÃ³Ñ³ßí»ïáõ ÉÇÝ»Ý Çñ»Ýó ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý Ù»ç: Ð³Ý¹Çë³Ý³Éáí å³ßïáÝ³-Ï³Ý µÝáõÛÃÇ Ñ³ëï³ïáõÃÛáõÝÝ»ñ` Ýñ³Ýù »ÝÃ³Ï³ »Ý ÙáÝÇÃáñÇÝ·ÇÃ³÷³ÝóÇÏáõÃÛ³Ý ³éáõÙáí:

15.úðºÜê¸Æð Ø²ðØÆÜÆÜºðÀ Î²ðàÔ ºÜ ¶àÚàôÂÚàôÜ àôÜºÜ²È §ä²Ð²ä²Ü ÞÜºðÆò¦ ØÆÜâºì §¶àÔºð¦ ¸Æ²ä²¼àÜàôØ

ØÇ Éáõñç Ã»ñáõÃÛáõÝ »ñ¨³Ý »Ï³í ÙÇ ß³ñù »ñÏñÝ»ñáõÙ, áñï»Õ ûñ»Ýë¹Çñ Ù³ñÙÇÝÁ Ñ³Ý¹Çë³-ÝáõÙ¿ áã ÙÇ³ÛÝ å³ßïáÝ³Ï³Ý Í³Ëë»ñÁ å³Ñå³-ÝáÕ §å³Ñ³å³Ý ßáõÝ¦, ³ÛÉ¨ å»ï³Ï³Ý ÷áÕ»ñÁ Í³ËëáÕ (³Û¹ ÃíáõÙ Ý³¨ ûñ»Ýë¹ÇñÝ»ñÇ ³ßË³ï³-í³ñÓ»ñÁ µ³ñÓñ³óÝ»Éáõ Ñ³Ù³ñ) ¨ å»ï³Ï³Ý Ï³-å³ÉÝ»ñ ïñ³Ù³¹ñáÕ Ù³ñÙÇÝ: §ä³Ñ³å³Ý ß³Ý¦ ¨ ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý ·áñÍ³¹Çñ ×ÛáõÕÇ ·áñÍ³éáõÛÃÝ»ñÇ ½áõ·áñ¹áõÙÁ ÍÝáõÙ¿ß³Ñ»ñÇµ³ËáõÙ¨, ÷³ëï áñ»Ý, ÃáõÝ³íáñáõÙ¿å»ïáõÃÛ³Ýù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ýûñ·³-ÝÇ½ÙÁ: ¸³ Ý³¨ Ñ³ë³ñ³Ï³ÛÝáõÃÛ³Ý É³ÛÝ ßñç³Ý-Ý»ñáõÙ ÍÝáõÙ¿ ³Ýíëï³ÑáõÃÛáõÝ ÅáÕáíñ¹³í³ñ³-Ï³Ý ÇÝëïÇïáõï Ý»ñÇ Ñ³Ý¹»å: ºÃ» ³Ûë Ñ³Ï³ëáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÁ µ³í³ñ³ñÓ¨áí ãÉáõÍí»Ý (ûñÇÝ³Ï`ÇßË³-ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñëï³Ï ï³ñ³Ýç³ïÙ³Ý ×³Ý³å³ñ-Ñáí), ³å³ß³ï Ï³ëÏ³Í»ÉÇ¿¹³éÝáõÙ, Ã» ³ñ¹Ûá±ù ³Û¹ »ñÏñÝ»ñáõÙ Ï³ñáÕ »Ý ÇëÏ³å»ë ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï Çñ³·áñÍí»É Ñ³Ï³Ïáéáõåóçáý µ³ñ»÷áËáõÙÝ»ñÁ:

16.ÐÆØÜ²Ð²ðò ¾ØÜàôØ Ü²º ì ø²Ô²ø²Î²Ü Îàôê²ÎòàôÂÚàôÜÜºðÆ üÆÜ²Üê²ìàðàôØÀ

ØÇÝã¨ í»ñçÇÝ Å³Ù³Ý³ÏÝ»ñë ù³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ýÇÝ³Ýë³íáñáõÙÁ ÙÇç½·³-ÛÇÝ Ñ³ÝñáõÃÛ³Ý ßñç³Ý³ÏÝ»ñáõÙ ½·³ÉÇ ã³÷áí ³Ýï»ëíáõÙ ¿ñ: ²é³ÝÓÇÝ Ù³ñ¹ÇÏ åÝ¹áõÙ »Ý, áñ

§÷áÕÇ ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛ³Ý¦ ³½¹»óáõÃÛ³Ý ë³Ñ-Ù³Ý³÷³ÏÙ³Ý É³í³ ·áõÛÝ »Õ³Ý³ÏÁ áã Ã» ù³Õ³-ù³Ï³Ý ÏáõÑ³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¹ñ³Ù³ñÏÕ»ñÁ ÑáëáÕ ¹ñ³ÙÇ ù³Ý³ÏÇ ë³ÑÙ³Ý³÷³ÏáõÙÝ ¿, ³ÛÉ ³ÛÝ, áñ ë³ÑÙ³Ý³÷³ÏíÇ ³ÛÝ ³é³ñÏ³Ý»ñÇ ¨ Í³Ëë»ñÇ Í³í³ÉÁ, áñáÝó íñ³ í³ïÝíáõÙ »Ý ³Û¹ ÷áÕ»ñÁ: 2002 Ã. Ù³ñïÇÝ Â³Ûí³ÝÇ Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý ³Ý-ÏáõÙÁ óáõÛó ïí»ó, áñ ÝáõÛÝÇëÏ Ï³Û³ó³Í ù³Õ³ù³-Ï³Ý ÏáõË³ÏóáõÃÛáõÝÁ` ËáßáñÝ»ñ¹ñáõÙÝ»ñáí ¨ ³½-¹»óÇÏ µ³ñ»Ï³ÙÝ»ñáí Ñ³Ý¹»ñÓ, Ï³ñáÕ¿ÇßË³ÝáõÃÛáõÝÇó ½ñÏí»É ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ×³Ý³å³ñÑáí: ¸³ ³Ùñ³åÝ¹áõÙ¿Ñ³í³ïÝ ³é ³ÛÝ, áñù³Õ³ù³-Ï³Ý ÏáõË³ÏóáõÃÛ³Ý ýÇÝ³Ýë³íáñÙ³Ý Ñ»ï Ï³å-í³Í Ó»éÝ³ÍáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ³Ù»Ý¨ÇÝ¿É³ÝÑ³ÕÃ³Ñ³-ñ»ÉÇ ³ñ·»Éù ã»Ý ÇßË³Ý³÷áËáõÃÛ³ÝÑ³Ù³ñ:

17. ²ÜÎ²Ê Ø²ðØÆÜÜºð, àðàÜò ÔºÎ²ì²ðàôÂÚàôÜÀ ä²ÞÎä²Üì²Ì â¾ Ðºè²òàôØÆò

úÙµáõ¹ëÙ»ÝÇ ¨ ·»ñ³·áõÛÝ ³áõ¹Çïáñ Ç Ýë-ïÇïáõïÝ»ñÁ ï»ë³Ï³Ýáñ»Ý µ³í³Ï³Ý û·ï³-Ï³ñ »Ý, ë³Ï³ÛÝ Çñ³Ï³ÝáõÙ Ýñ³Ýù Ï³ñáÕ »Ý ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï ·áñÍ»É ÙÇ³ÛÝ ³ÛÝ ¹»åùáõÙ, »ñµ ³Û¹ å³ßïáÝÛ³Ý»ñÁ å³ßïå³Ýí³Í »Ý Ï³Ù³Û³Ï³Ý Ñ»é³óáõÙÇó` Ñ»Ýó ³ÛÝ ·áñÍ³¹Çñ ³ÝÓÇ ÏáÕÙÇó, áñÇÝ å»ïù¿ÑëÏ»Ý… ÜÙ³Ý å³ßïáÝÝ»ñÁ å»ïù¿ûñ»Ýë¹ñáñ»Ý å³ßïå³Ýí³Í ÉÇÝ»Ý ù³Õ³ù³Ï³Ý ÑÝ³ñ³íáñ×ÝßáõÙÝ»ñÇó, ÇëÏ Ýñ³ÝóÓ³ÛÝÁ å»ïù¿ ³ÝÑñ³Å»ßïáõÃÛ³Ý ¹»åùáõÙ Ëë»ÉÇ ÉÇÝÇ:

18. ÎºÔºÎ²îàôÂÚ²ÜØ²îâºÈÆàôÂÚàôÜÀ Î²ðàÔ¾Þ²î ²ð¸ÚàôÜ²ìºî¼ºÜø¸²èÜ²È Îàèàôäòæ²ÚÆ¸ºØäòæ²Úø²ðàôØ

àñáß Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝÝ»ñ ï»Õ»Ï³ïáõÃÛ³Ý Ã³÷³ÝóÇïáõÃÛáõÝÝáõÙ³ïã»ÉÇáõÃÛáõÝÁ¹Çï³ñÏáõÙ »Ý áñå»ë ÏáëáõåóÇ³Ý ½ëå»Éáõ ³Ù»Ý³³ñ¹ÛáõÝ³-í»ï ½»Ýù¨ Ñ»Ýó ³Û¹ ÝÏ³ï³éáõÙÝ»ñÇó »ÉÝ»ÉáÍ` Ùß³ÏáõÙ »Ý Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý ûñ»Ýë¹ñáõÃÛáõÝ: Î³é³í³ñ³Ï³Ý ·áñÍ³Ï³ÉáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ Ï³ñ»ÉÇ ¿ Ñ³ñóáõÙ ³Ý»É¨ëï³Ý³ÉÝñ³Ýó Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ·Ý³óáõó³ÏÁ: ÆÝ¹áÝ»½Ç³Ý ³ÛÝ »ñÏñÝ»ñÇó Ù»ÏÝ¿, áñï»Õ Ñ³ë³ñ³Ï³ÛÝáõÃÛáõÝÁ, ³ã³Éñçáñ»Ý Ñ»ï¨»-Éáí ½³ñ·³óÙ³Ý Íñ³·ñ»ñÇÝ, Ï³ñáÕ¿ ³ÝÏ³ßÏ³Ý¹ë ï³Ý³Éó³ÝÏ³ó³Í ï»Õ»Ï³ïáõÃÛáõÝ:

19. ¶ð²èàôØÜºðÆ ÊºÈ²ØÆî Î²è²ì²ðàôØÀ ²ÜÐð²ÄºÞî¾Îàèàôäòæ²ÚÆÜÐºî ºì ºÈàô Ð²Ø²ð

î»Õ»Ï³ïáõÃÛ³Ý Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý Ù³ïã»-ÉÇáõÃÛáõÝÁ å³Ñ³ÝçáõÙ¿ ·ñ³éáõÙÝ»ñÇ Ë»É³ÙÇï Ï³é³í³ñáõÙ: ÜáõÛÝÁ í»ñ³µ»ñáõÙ¿ Ý³¨ å»ï³-Ï³Ý Í³é³ÛáõÝ»ñÇ ³ÝÑ³ï³Ï³Ý Ñ³ßí»ïí³ÛÝáõ-ÃÛ³Ý ³å³ÑáíÙ³ÝÁ: Î³é³í³ñ³Ï³Ý ÑÇÙÝ³ñÏÇÝ Ï³ñ»ÉÇ ¿ Ñ³ÓÓÝ³ñ³ñ»É Ý³¨ í»ñ³ÑëÏ»É ÷³ë-ï³ÃÕÃ»ñÇ ßñç³Ý³éáõÃÛáõÝÁ ³é³ÝÓÇÝ ¹»å³ñ-ï³Ù»Ý ïÝ»ñáõÙ¨ Ý³Ë³ï»ë»É, áñ Çñ»Ýó ³ñ¹Ç³-Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ ÏáñóñÍ³ ÷³ëï³ÃÕÃ»ñÁ Ñ³ÝÓÝí»Ý ³ñËÇí:

20. ¼²Ü¶ì²Ì²ÚÆÜ Èð²îì²ØÆæàòÜºðÀ ºì Æð²¼ºÎÆâÛºðÀ: Èð²¶ðàÔÜºðÀ´²Üî ºÜ Üêîàôø

Èñ³·ñáÕÝ»ñÇ ëå³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ù»Í Ù³ëÁ í»ñçÇÝ ï³ñÇÝ»ñÇÝ µ³ó³ïñíáõÙ¿ Ýñ³Ýáí, áñ Ýñ³Ýù Ñ»ï³ùÝÝáõÙ »Ý ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ¹»åù»ñ: ²Û¹ ÇëÏ å³ï×³éáí ³ÝÑñ³Å»ßïáõÃÛáõÝ¿ Í³·áõÙ Ýñ³Ýó ³ßË³ï³ÝùÁ¹³ñÓÝ»É å³Ï³ëéÇëÏ³ÛÇÝ¨ µ³ñÓñ³óÝ»É Ýñ³Ýó Ù³ëÝ³·Çï³Ï³Ý ã³÷áñáßÇã-Ý»ñÁ: àñáß Ñ³ëï³ïáõÃÛáõÝÝ»ñ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÙ »Ý Ñ»ï³ùÝÝ³Ï³Ý ÅáõéÝ³ÉÇëïÇÏ³ÛÇ Ñ³ïáõÏ ¹³-ëÁÝÃ³óÝ»ñ: ê³Ï³ÛÝß³ï »ñÏñÝ»ñáõÙ ÏáéáõåóÇ³-ÛÇó ï³é³åáõÙ »Ý ÝáõÛÝÇëÏ ½³Ý·í³Í³ÛÇÝ ÉÑ³ï-í³ÙÇçáóÝ»ñÁ: ºí ù³ÝÇ áñ Ñ³ë³ñ³Ï³ÛÝáõÃÛ³Ý ³ãùáõÙ ½³Ý·í³Í³ÛÇÝ ÉÑ³ï í³ÙÇçáóÝ»ñÁ Ý»ñÏ³-Û³ÝáõÙ »Ý áñå»ë ³ÝÏ³ß³é»ÉÇáõÃÛ³Ý ÑÇÙÝ³ëûáõ-Ý»ñ, ³å³ ³Û¹ ÑÇÙÝ³Ñ³ñóÁ ß³ï »ñÏñÝ»ñáõÙ å»ïù¿¹³éÝ³ ÉáõñÇáõß³¹ñáõÃÛ³Ý ³é³ñÏ³:

21. Îàèàôäòæ²ÚÆØºæØºÔ²¸ðìàÔ²ÜÒ²Üò òàôò²ÎÜºðÆÐð²ä²ð²ÎàôØÀÐ²Ö²Ê ò²ÜÎ²ÈÆ²ð¸ÚàôÜøÜºð âÆî²ÈÆê

§²ÝáõÝÝ»ñáí ÝÞ»ÉÁ ¨ Ë³Ûï³é³Ï»Éáõ¦ ÷áñ-Ó»ñÁ ø»ÝÇ³ÛÇ ËáñÑñ¹³ñ³ÝáõÙ §¹³ï³ñÏ Ïñ³-Ïáó¦ Ñ³Ý¹Çë³ó³Ý: 2000 Ãí³Ï³ÝÇÝ ÏáÙÇï»Ç ½»-ÏáõÛóÁ, áñáõÙ §³ÝáõÝ ³é ³ÝáõÝ¦ ÝßÍ³Í¿ÇÝ ÏáéáõÙ-å³óí³Í µ³ñÓñ³ë ïÇ×³Ý ³ÝÓÇÝù, ·ñ³ùÝÝáõ-ÃÛ³Ý »ÝÃ³ñÏí»ó, ÇëÏ ÝßÍ³ÍÝ»ñÇó áÙ³Ýù ëå³é-ÝáõÙ¿ÇÝ ¹³ïÇï³É ³ÛÝ Ã»ñÃ»ñÇÝ, áñáÝù ï å³·-ñ»É¿ÇÝ Ù³Ýñ³Ù³ëÝ»ñÁ` Ã»¨ áÕÇ ï»Õ»Ï³ïáõ-ÃÛáõÝÝ ³ñ¹»Ý Ñ³ë³ñ³Ï³ÛÝáõÃÛ³Ý ë»÷³Ï³Ýáõ-ÃÛáõÝÝ ¿ñ ¹³ñÓ»É: ÐÝ¹Ï³ëï³ÝáõÙ ½·áÝáõÃÛ³Ý Ñ³ñó»ñáí Ñ³ÝÓÝ³Ï³ï³ñÝ û·ïí»ó ÇÝï»ñÝ»-ïÇó` Ññ³å³ñ³Ï»ÉáõÑ³Ù³ñ ³ÛÝÑ³ñÛáõñ³íáñãÇ-ÝáíÝÇÏÝ»ñÇ ³ÝáõÝÝ»ñÁ, áñáÝù Ï³ëÏ³ÍíáõÙ ¿ÇÝ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ Ù»ç: ²ÛÝ Í»ùÍ»ùáõÝ ³ñï³Ñ³Ûïáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÁ, áñáÝó û·ÝáõÃÛ³ÙµÜÇ·»ñÇ³ÛÇ ê»Ý³ïÇ Ý³Ë³·³ÑÁ, áñÁ 2000 Ã. ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³ñ¹-ÛáõÝùáõÙ ½ñÏí»ó Çñ å³ßïáÝÇó, Ñ³Ûï³ñ³ñáõÙ ¿ñ Çñ ³ÝÙ»ÕáõÃÛ³Ý Ù³ëÇÝ` Ñ³Ï³é³ïÝñ³ Í³é³Ûá-Õ³Ï³Ý ¹ÇñùÇã³ñ³ß³ÑáõÙÝ»ñÇ ³ÝÑ»ñù»ÉÇ ³å³-óáõÛóÝ»ñÇ, íï³ÛáõÙ »Ý, áñù³Õ³ù³Ï³ÝÕ»Ï³í³ñ-

Ý»ñÁ, Ã»ñ¨ë, ß³ï ³í»ÉÇ §Ñ³ëï³Ù³ßÏ¦ »Ý , ù³Ý Ýñ³Ýù, áíù»ñ ÙßÙ³ÏáõÙ »Ý Ïáéáõ åóÇ³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ é³½Ù³í³ñáõÃÛáõÝÁ: ²Ù»Ý ¹»åùáõÙ, ³Ù»Ý³Ù»Í ½·áõß³íáñáõÃÛáõÝÝ ¿ å³Ñ³Ýçíáõù, áñå»ë½Ç Ù³ñ¹ÇÏ ã½ñÏí»Ý ÇÝùÝ³ å³ßï å³ÝáõÃÛ³Ý ß³ÝëÇó:

22. ²ÞÊ²î²ì²ðÒÆ´²ðÒð²òàôØÜ ÆÜøÜÆÜ ²Ü´²ì²ð²ð¾ Îàèàôäò Æ²ÚÆØ²Î²ð¸²ÎÀ Üì²¼ºòÜºÈàô Ð²Ø²ð

ØÇ³Ý·³Ù³ÛÝ Ñ³ëÏ³Ý³ÉÇ ¿, áñ ó³Íñ í³ñÓ³ïñíáõ Í³é³ÛáõÝ»ñÁ ß³ï ³í»ÉÇ Ëáó»ÉÇ »Ý ·³ÛÃ³ÏÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ, ù³Ý Ýñ³Ýù, áñáÝó ³ßË³ï³ÝùÁÉ³í¿í³ñÓ³ïñíáõÙ: ²ÛÝáõ³Ù»Ý³ÛÝÇí, ïËáõñÇñ³Ï³ÝáõÃÛáõÝ¿, áñ³é³í»É ÏáéáõÙå³óí³Í ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇó ß³ï»ñÁ Õ»Ï³í³ñ å³ßïáÝÝ»ñ»Ý½µ³Õ»óÝáõÙ, áñáÝù ã³ñ³ß³Ñ»Éáí`Ýñ³Ýù §É³ÛÝ³í³É ÏáéáõåóÇ³ÛÇ¦ ßÝáñÑÇí Ù»ÍÑ³ñëïáõÃÛáõÝÝ»ñ»Ý¹Ç½»É: Ð»ï¨³µ³ñ, ó³Íñ³ßËïáõÙ³ñ³íñÓÁ³í»ÉÇ ßáõïÑÇÙÝ³Ñ³ñó¿ó³Íñ å³ßïáÝÝ»ñ½µ³Õ»óÝáõÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ,¨Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇ¹ÇÙ³ó Çñ»Ýó í×³ñ»Éáõ Ýñ³Ýó å³Ñ³Ý-çÁ`Ï³ñáÕ¿¹Çïí»É áñå»ë`§í³ñáõÙ¿û·ïíáÕÁ¦ åÝ¹Ù³Ý ï³ñµ»ñ³Ï: Ð»ï³½áïáõÃÛáõÝÝ»ñÁ óáõÛó »Ý ï³ÉÇë, áñÙ³ñ¹ÇÏ, ·áõó»¨å³ïñ³ëï»Ý í×³-ñ»Éëï³ó í³Í Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¹ÇÙ³ó` å³ÛÙ³-Ýáí, áñÏ³ñáÕ»Ý Çñ»Ýó ÃáõÙÉ ï³ÉÝÙ³Ý í×³ñÝ»ñ¨áñ¹ñ³Ýù ûñÇÝ³Ï³Ý»Ý: ê³Ï³ÛÝ Ýñ³Ýó ÙÇ³Ý·³-Ù³ÛÝ ¹áõñ ãÇ ·³ÉÇë ³ÛÝ, áñ Çñ»ÝóÇó ¹ñ³Ù»Ý ßáñ-ÃáõÙ: ¸Çïáñ¹Ý»ñÇó Ù»ÏÁ ÝßáõÙ ¿. §²å³óáõÛóÝ»ñÝ³é³ÛÝ, áñ³ßË³ï³í³ñÓ»ñÇ µ³ñÓñ³óáõÙÁ å»-ï³Ï³Ý ë»Ïïáñáõù Ï³ñáÕ ¿ Ýí³½»óÝ»É Ïáéáõåóç³ÛÇ Ù³Ï³ñ¹³ÏÁ, É³í³·áõÛÝ ¹»åùáõÙ Ñëï³Ï ã»Ý: ²Ûá, å»ï³Ï³Ý í³é³ÛáõÃÛ³Ý µ³ñ»-÷áËÙ³Ý Ñ³ÙÁÝ¹·ñÏáõÝ ÷³Ã»ÃÇ ßñç³Ý³ÏÝ»ñáõÙ å³ïß³×÷áËÑ³ïáõóáõÙÝáõ ËÃ³ÝÝ»ñÁ Ï³ñáÕ»Ý Ñ³ÛïÝÇ ¹»ñ Ë³Õ³É, ë³Ï³ÛÝ ÏáÝÏñ»ï »ñÏñÇ ïíÛ³ÉÝ»ñÇ Ñ»ï Í³ÝáÃáõÃÛáõÝÁ ãÇ Ñ³ëï³ïáõÙ ³ÛÝ åÝ¹áõÙÁ, áñ å³ßïáÝ³Ï³Ý ³ßË³ï³í³ñÓÇ ëáëÏ µ³ñÓñ³óáõÙÁ û·ï³Ï³ñ¿ ³ÛëûñÍ³ áã ÏáéáõÙå³óí³Í å»ï³Ï³ÝÑ³ëï³ïáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³ß-Ë³ï³Ï³½ÙÇ Ñ³Ù³ñ¦:

23. ²ÞÊ²î²ì²ðÒÆ´²ðÒð²òàôØÀ ²èÜì²¼Ü Î²ðàÔ¾Îàèàôäò Æ²ÚÆ¸ºØäº²Úø²ðÆ è²¼Ø²ì²ðàôÂÚ²Ü àðàÞ²ÎÆ î²ðð Ð²Ü¸Æê²Ü²È

ØÇ ß³ñù »ñÏñÝ»ñÇ å»ï³Ï³Ý ë»Ïïáñáõù Çñ³Ï³Ý³ßË³ï³í³ñÓÁµ³í³Ï³Ý»ñÏ³ñÅ³Ù³-Ý³Ï³ÝÁÝ¹Ñ³ïÝí³½áõÙ¿ñ: Þ³ï¹»åù»ñáõÙ ³Ûº Ïñ×³ïáõÙÝ³ñï³óáÉáõÙ¿ñ å»ï³Ï³Ý ë»Ïïáñç³ñ¹ÛáõÝ³í»ïáõÃÛ³Ý³ÝÏáõÙÁ: Ð»ï³½áïáõÃÛáõÝ-Ý»ñÇó Ù»ÏÁóáõÛó¿ï³ÉÇë, áñ³ßË³í³ñÓ»ñÇ³í»ÉÇ µ³ñÓñÙ³Ï³ñ¹³ÏÁ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ¿ï³ÉÇë å»-ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ Ñ³í³ù³·ñ»É³í»ÉÇ µ³ñÓñáñ³Ï Ù³ëÝ³·»ïÝ»ñÇ, µ³ñÓñ³óÝ»É Ù³-ïáõóíáõ Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇ áñ³ÏÁ¨, ÇÝãå»ë³ë-í³Í¿÷³ëï³ÃÕÃáõÙ, Ù»Í³óÝ»É ëï³óíáõÑ³ñÏ»ñÇ ù³Ý³ÏÁ: ÐÝ³ñ³íáñ¿, áñÑ³ñÏ³¹ñáõÛùÝ»ñÇ µ³ñÓ-ñ³óáõÙÁ å»ïáõÃÛ³ÝÁ ³ÛÝù³Ý Ñ³í»ÉÛ³É»Ï³Ùáõï ãÇ µ»ñáõÙ, áñù³Ý ³Û¹ Ñ³ñÏ»ñÁ Ñ³í³ùáõ Ù³ñ¹-Ï³Ýóáñ³Ï³íáñÙ³Ýµ³ñÓñ³óáõÙÁ:

24. ²ÜÎ²Ê Ð²ðÎ²ÚÆÜ Ø²ðØÆÜÜºðÀ Î²ðàÔ ºÜ Üä²êîºÈ´ÚàôæºÎ²ÚÆÜØàôîøºðÆ²ÖÆÜ

´Ûáõç» Ñ³ñÏ»ñ Ñ³í³ùáõ ÇÝùÝáõñáõÛÝ Ù³ñ-ÙÇÝÝ»ñÁ Ï³ñáõ »Ý Ñ³Ù³Éñí»É ÙßïÏ³Ï³Ý ÑëïáÕáõ-ÃÛ³Ý ï³Ï·ïÝíáõ ³ÝÓÝ³Ï³½Ùáí, áñÇ ³ßË³ï³-í³ñÓ»ñÝ ³í»ÉÇ µ³ñÓñ ÏÉÇÝ»Ý, ù³Ý å»ï³Ï³Ý ë»Ïïáñáõù Ñ³Ù³ÝÙ³Ý·áñÍ³éáõÛÃÝ»ñ Ï³ï³ñáõ Í³é³ÛáõÓÝ»ñÇÝÁ: ²Û¹Ù³ñÙÇÝÝ»ñ Ï³ñáõ »Ý Ù»Í³ó-Ý»É Ñ³ñÏ»ñÇ Ñ³í³ù³·ñáõÙÁ¨ÃáõÙÉ ï³É½³ñ·³-óáõ»ñÏñÇÝ í×³ñ»É Çñ ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇÝ áõ ÑÝ³ñ³íáñÇÝë ³å³ÑáíÉ Çñ ÇÝë ïÇïáõïÝ»ñÇ ýÇÝ³Ýë³-Ï³Ý å³Ñ³ÝçÙáõÝùÝ»ñÁ:

25. ÂàÞ²ÎÆ²ÜòÜºÈàôò Ðºîà Ð²îÎ²äºê ø²Ô²ø²Î²Ü ¶àðÌÆâÜºðÆÜ îðìàÔ´²ðÆøÜºðÀ, Ð²Ö²Ê ä²îÞ²Ö ä²î²êÊ²Ü âºÜ Ð²Ü¸Æê²ÜàôØ Îàèàôäò ÆàÜ¸ðêºìàðàôØÜºðÆ¸ÆØ²ò

îñ³Ù³µ³ÝáõÃÛáõÝÁ ÑáõßáõÙ¿, áñ Ãáß³ÏÇ³Ýó-Ý»ÉáõóÑ»ïá³Ýµ³í³ñ³ñ³å³ÑáíáõÙÁ`ÏáéáõåóÇ-áÝÑ³í³ë³ñÙ³Ý·áñÍáÝÝ»ñÇó Ù»ÏÝ¿: ê³Ï³ÛÝ³ÛÝ ¹»åù»ñáõÙ, »ñµ ËáëùÁ Ï³é³í³ñ³Ï³Ý³í³. å³ßïáÝÛ³Ý»ñÇ Ù³ëÇÝ¿, ³å³µ³Ý³íáñ íÏ³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ÙÇ³Ý·³Ù³ÛÝ³ÛÉµ³ÝÇÙ³ëÇÝ»Ý ËáëáõÙ:

26. Ð²Î²Îàèàôäò ÆàÜ Üàð úðºÜøÜºðÜ ÆÜøÜÆÜ ä²î²êÊ²Ü âºÜ ä²ðàôÜ²Îàôø

ÆÝã Ëáëù, ÙÇ³ÛÝ ûñ»ÝùÝ»ñÝ ÇÝùÝÇÝã»Ý³å³-ÑáíáõÙ ÏáéáõåóÇ³Ý ë³ÝÓ³Ñ³ñ»ÉáõÏ³ñ× ×³Ý³-å³ñÑ`µ³ó³éáõÃÛ³Ùµ ³ÛÝ ¹»åù»ñÇ, »ñµ Ýñ³Ýù ¹³ï³ñ³ÝÝ»ñÇÝ ûÅïáõÙ »Ý Ýáñ, Ý³ËÏÇÝáõÙ µ³-ó³Ï³ÛáõÓÉÇ³½áñáõÃÛáõÝÝ»ñáí, ÇÝãåÇëÇÝ¿, ûñÇÝ³Ï, ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó Ï³Û³óíáÕ í³ñã³Ï³Ý áñá-ßáõÙÝ»ñÇ ûñÇÝ³Ï³ÝáõÃÛ³Ý í»ñÉáõÍáõÙÁ: ´³½ÙÇóë ûñ»Ýë¹Çñ Ù³ñÙÇÝÝ»ñÁ Ù»Í×áËáõÃÛ³Ùµ Ýáñ Ñ³Ï³-Ïáéáõåóç áÝ ûñ»ÝùÝ»ñ»Ý ÁÝ¹áõÝáõÙ, ÇëÏ Ñ³Ï³Ïáéáõåóç áÝ µ³ñ»÷áËÙ³Ý (Ï³Ù, Ñ³Ù»Ý³ÛÝ ¹»åë, ÝÙ³Ýµ³ñ»÷áËÙ³Ý ï»ëÉ³Ï³ÝÁ) Çñ³Ï³Ý³óÙ³ÝÁ áõÕÕí³Í·áñÍáõÝ»áõÃÛáõÝÁ ¹Çïáõù ¿ÇÝ áñå»ë³ñ-

¹»Ý ³í³ñïí³Í ³ßË³ï³Ýù: ê³Ï³ÛÝ ³ÛÝ »ñÏñÝ»-ñáõÙ, áñï»Õ ÏáéáõåóÇ³Ý ÏñáõÙ ¿ëÇëï»Ù³ïÇÏ µÝáõÛÃ, ûñ»ÝùÝ»ñÁ ã»Ý ·áñÍáõÙ` ³é³í»É³å»ë ³Ý-µ³í³ñ³ñ Çñ³í³ÏÇñ³éÙ³Ý, ù³Ý µáõÝ ûñ»ÝùÝ»ñÇ Ã»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ å³ï×³éáí: ²ÛÝÇÝã, ³Ý·³Ù å»ï³-Ï³Ý ·ÝáõÙÝ»ñÇ áÉáñïáõÙ Ï³Ý ß³ï »Õ³Ý³ÏÝ»ñ áñáÝóáí ÑÝ³ñ³íáñ¿¹ñáõÃÛáõÝÁ ßïÏ»É³é³Ýó Ýáñ ûñ»ÝùÝ»ñÁÝ¹áõÝ»Éáõ` í³ñùÇã³÷áñáßÇãÝ»ñÇµ³ñ»-É³íÙ³ÝÝå³ï³Ïáí û·ï³·áñÍ»Éáí ÙÇ³ÛÝ ù³Õ³-ù³óÇ³Ï³Ý ïáõ·³ÝùÝ»ñÝáõ å³ÛÙ³Ý³·ñ»ñÁ:

27. ÎàèàôØä²òì²Ì ¸²î²Î²Ü Ð²Ø²Î²ð¶ºðÀ âºÜ Î²ðàÔ ²ä²ÐàìºÈ Æð²ìàôÜøÆ ¶ºð²Î²ÚàôÂÚàôÜÀ

àñáß³ÏÇ ûñ·³Ý³Ï³Ý Ñ³Ï³ëáõÃÛáõÝ Ï³ Ïáéáõåóí³Í¹³ï³Ï³ÝÑ³Ù³Ï³ñ·»ñÁ Çñ³íáõÝùÇ ·»ñ³Ï³ÛáõÃÛáõÝÁ å³Ñå³Ý»Éáõ Ñ³Ù³ñ û·ï³-·áñÍ»Éáõ ÷áñÓ»ñÇ Ù»ç: ¸³ï³Ï³Ý ÇßË³ÝáõÛ³Ý ÇÝë ïÇï áõóÇáÝ³É ï³ññ»ñÇÙ»ç å»ïù¿¹ñáõÛÃÝ»ñ Ùïóí»Ý Ñ³ïÏ³å»ë Ï³åí³Í ÝßÝ³ÏÙ³Ý, ³½³ïÙ³Ý ¨ Ñ³ßí»ïí³ÛÝáõÃÛ³Ý Ñ»ï: úÙµáõ¹ë-Ù»ÝÁ Ï³ñáÕ ¿ ³é³ç³ñÏ»É ¹ñáõÃÛáõÝÁ ßïÏ»Éáõ Ï³ñ×, ³ñ³· ¨ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï ×³Ý³å³ñÑ, ÁÝ¹ áñáõÙ` å³ßïå³Ýí³Í ³Õ³í³ÕáõÙÝ»ñÇó, áñáÝù Ï³ñáÕ »Ý ËáõÁÝ¹áï»É¹³ï³Ï³Ý ÇßË³ÝáõÃÛ³ÝÁ, ë³Ï³ÛÝ ³Ù»Ý ¹»åùáõÙ ¹³ï³Ï³Ý ³ÝÏ³ËáõÃÛ³Ý ¨ ¹³ï³Ï³Ý ÇßË³ÝáõÛ³Ý ³ÝÏ³ß³é»ÉÇáõÃÛ³Ý Ñ³ñó»ñÁ å»ïù¿¹ñí»Ý ¨ ÉáõÍí»Ý Çë Ï½µ³Ý»:

28. úðºÜøÀ âäºîø¾²ð¶ºÈøÐ²Ü¸Æê²Ü² Îàèàôäòæ²ÚÆ Î²ä²ÎòàôÂÚ²Ø´¸²î²Î²Ü Ðºî²äÜ¸Ø²Ü Ð²Ø²ð

²é³çí³ å»ë³ÝÑñ³Å»ßï »Ý ·áñÍáõÝ ûñ»Ýù-Ý»ñ: Ø»Õ³¹ñáÕÇáõë»ñÇÝ¹ñí³Í³å³óáõóÙ³Ý µ»éÁ åå»ïù¿ã³÷³½³Ýó Í³Ýñ ÉÇÝÇ: ²Ùµ³ë ï³ÝÛ³ÉÇÝ ïñí³Í ³ñ¹³ñ ¹³ï³ùÝÝáõÃÛ³Ý »ñ³ßËÇùÁ ¹³-ï³Ë³½Ç Ñ³Ù³ñãÇ Ñ»ßï³óÝáõÙ Ýñ³ Ù»ÕùÇ ³å³-óáõóÙ³Ý ËÝ¹ÇñÁ: ²å³óáõóÙ³Ý ûñ»ÝùÝ»ñÁ å»ïù¿ Ýáñ³ói»Ý, ¹ñ³Ýó Ù»ç ³ÝÑñ³Å»ßï¿ÝßÁ»É ÏáÝÏñ»ï Çñ³í³Ë³Ëïáõ ÙÝ»ñÁ, áñáÝó ¹»Ù å³ÛÙ³ñÇÝ ¿É áõÕÕí»Éáõ¿Ñ³Ï³Ïáéáõåóáý Ý³Ë³Ó»éÝáõÃÛáõÝÁ: ÐáÝÏáÝ·áõÙ ³Ûë Ù»Ãá¹Á ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ ïí»ó Ñ³ëÝ»Éáõ ³é³ÝÓÝ³ÏÇÑ³çáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ:

29. ¸²î²Î²Ü Ðºî²äÜ¸Ø²Ü Ä²Ø²Ü²Î²ÚÆÜ ê²ÐØ²ÜÜºðÀ äºîø¾Æð²îºê²Î²Ü ÈÆÜºÜ

§Ø»Í Ïáéáõåóç³ÛÇ¦ ¹»åù»ñÁ Ñ³ÛïÝ³µ»ñ»-Éáõ Ñ³Ù³ñ Ï³ñáÕ¿ß³ï Å³Ù³Ý³Ï å³Ñ³Ýçí»É: ºí¿É³í»ÉÇß³ï Å³Ù³Ý³Ï` ·áñÍÁ ËÝ³Ùùáí Ý³-Ë³å³ïñ³ëï»Éáõ ¨ Ù»Õ³íáñÝ»ñÇÝ å³ïÅ»Éáõ Ñ³Ù³ñ: ²Û¹ÇëÏ å³ï×³éáí`¹³ï³Ï³ÝÑ»ï³åÝ-¹áõÙÁ Ï³Ù ÏáÝÏñ»ï ·áñÍ»ñÁ ë³ÑÙ³Ý³÷³ÏáÕ Å³Ù³Ý³Ï³ÛÇÝ ßñç³Ý³ÏÝ»ñÁ å»ïù¿ ÉÇÝ»Ý Çñ³-ï»ë³Ï³Ý: àñáß»ñÏñÝ»ñáõÙ ·áñÍÇí³ñáõÛÃÁ ÙÇÝã¨ í»ñç Ñ³ëóÝ»ÉÁ ÷³ëïáñ»Ý ³ÝÑÝ³ñ¿: ¸³ï³Ï³Ý Ñ»ï³åÝ¹Ù³ÝÓ·ÓÙ³Ý ÷áñÓ»ñÁ ¨/Ï³Ù§Å³Ù³Ý³-ÏÁ ëå³é»Éáõ¦ ç³Ýù»ñÁ ÙÇ³ÛÝ ³ÝÑ³ñ·³Ýù »Ý ÍÝáõÙ ûñ»ÝùÇ Ñ³Ý¹»å ¨µ³ñÓñ³óÝáõÙ »Ý Ñ³ë³-ñ³ÏáõÃÛ³Ý Ñáõë³ÉùáõÃÛ³ÝÙ³Ï³ñ¹³ÏÁ:

30. äºî²Î²Ü Ì²è²ÚàÔÜºðÆÐ²Î²Æð²ì²Î²Ü Ð²ðêî²òØ²ÜØ²êÆÜ úðºÜøÀ Î²ðàÔ¾ §¶ÈÊ²ìàðºÈ¦ Îàèàôäòæ²ÚÆ ¸ºØ ä²Úø²ðÆ ²ðÞ²ìÜºðÀ

Î³ÙÇûñ»Ýù, áñÁÙÇ³ÙµáÕçß³ñù »ñÏñÝ»ñáõÙ ³ñ¹»Ý³å³óáõó»É¿Çñ³ñ¹ÛáõÝ³í»ïáõÃÛáõÝÁ: ¸³§Ð³Ï³Çñ³í³Ï³Ý Ñ³ñëï³óÙ³Ý Ù³ëÇÝ¦ ûñ»ÝùÝ¿: ²Û¹ûñ»ÝùÁí»ñ³µ»ñáõÙ¿å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáõÝ»-ñÇ ÏáÕÙÇóÓ»éùµ»ñí³Í Ñ³ñëïáõÃÛ³ÝÁ, áñÇÍ³·áõ-ÙÁ ¹Åí³ñ¿µ³ó³ïñ»É: ²Û¹ûñ»ÝùÁ, ·áñÍáõÝ Çñ³-í³µ³Ý³Ï³Ýáõ¹³ï³Ï³ÝÑ³Ù³Ï³ñ·»ñÇÑ»ïÙÇ-³ëÇÝ, §·ÉË³íáñáõÙ¦ ¿ñ Ñ³Ï³Ïáéáõåóáý µ³ñ»-÷áËáõÙÝ»ñÁ ÐáÝÏáÝ·áõÙ: ²Û¹áõÑ³Ý¹»ñÓ, áñáß ûñ»Ýë¹ñ³Ï³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñ Ññ³Å³ñíáõÙ »Ý ÝÙ³Ý ûñ»Ýù ÁÝ¹áõÝ»Éáõó` ³ÛÝ å³ï×³é³µ³ÝáõÃÛ³Ùµ, áñ ³ÛÝ, Çµñ, Ï³ñáÕ¿áïÓÓ·áõÃÛáõÝ Ñ³Ý¹Çë³Ý³É Ù³ñ-¹áõ Çñ³íáõÝùÝ»ñÇ Ñ³Ý¹»å: Æñ³Ï³ÝáõÙ, ë³Ï³ÛÝ, Ï³ñ»ÉÇ¿»ÝÃ³¹ñ»É, áñ ÝÙ³Ý ûñ»Ýù ÁÝ¹áõÝ»Éáõó Ññ³Å³ñí»ÉÁ áã³ÛÉÇÝã¿,»Ã» áã` ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»óáÕ ¹ñáõÃÛáõÝÁ å³Ñå³Ý»Éáõó³ÝÏáõÃÛáõÝ:

31. äºî²Î²Ü âÆÜàìÜÆÎÜºðÆ ²Î îÆìÜºðÆ ØàÜÆÂàðÆÜ¶À ²è²ÚÄØ ØÜàôØ¾ âöàðÒ²ðÎì²Ì ¶àðÌÆø

¶áÛáõÃÛáõÝ áõÝÇ É³ÛÝáñ»Ý ï³ñ³Íí³Í Ï³ñ-ÍÇù, áñ å»ï³Ï³Ý ãÇÝáíÝÇÏÝ»ñÇ ³Ï ïÇíÝ»ñÇ Ùá-ÝÇÃáñÇÝ·Á, Ñ³í³Ý³µ³ñ, ß³ï ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï ·áñ-ÍÇù Ï³ñáÕ¿ÉÇÝ»É Ïáéáõåóç³Ý ½ëå»Éáõ ïëï³Ï»-ïÇó: ê³Ï³ÛÝ ÙÇÝã¨ ûñë ÝÙ³Ý µÝáõÛÃÇ ¹³ï³Ï³Ý ·áñÍ ³éÏ³ ¿ ÙÇ³ÛÝ ÃÕÃÇ íñ³: ÊáñÑñ¹³ñ³Ý³-Ï³ÝÝ»ñÁ ½³ñÙ³Ý³ÉÇ §»ñÏãáïáõÃÛáõÝ¦ »Ý ¹ñë¨á-ñáõÙ ³Ù»Ý ³Ý·³Ù, »ñµ Ëáëù¿µ³óíáõÙ¿³í³· å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓ³Ýó »Ï³ÙáõïÝ»ñÇ ¨ ³Ï ïÇí-Ý»ñÇë ïáõ·Ù³ÝÙ³ëÇÝ: ²Û¹åÇëÇ ûñ»ÝùÝ»ñ ÁÝ¹áõ-Ý»ÉÇë Ñ³½í³¹»å »Ý å³Ñ³ÝçíáõÙ Ññ³å³ñ³Ï³-ÛÇÝ µÝáõÛÃÇ Ñ³Ûï³ñ³ñáõÃÛáõÝÝ»ñ: ºí ³ÝÑ³Ù»-Ù³ï ³í»ÉÇ ùÇã áõß³¹ñáõÃÛáõÝ¿¹³ñÓíáõÙ ³Û¹ûñ»ÝùÝ»ñÇ ×ßïÇí Ï³ï³ñÙ³ÝÁ: ²Ûë µÝ³·³í³-éáõÙÝ³Ë³Ó»éÝáõÃÛáõÝÝ»ñÁß³ñáõÝ³ÏáõÙ »Ý ÙÝ³É ë¨»éáõÝ áõß³¹ñáõÃÛ³Ý ³é³ñÏ³:

32. ä²Þîà Ü²Î²Ü ÆØàôÜÆî º îÜºðÜ àô ²ðîà ÜàôÂÚàôÜÜºðÀ âäºîø¾ ÎàèàôØä²òì²Ì ²ÜÒ²Üò ä²Þîä²ÜºÜ Ð²Üò²¶àð Ì àôÂÚàôÜÜºðÆÐ²Ø²ð ä²î²êÊ²Ü²îìàôÂÚàôÜÆò

Þ³ï »ñÏñÝ»ñáõÙ ³í³· å³ßïáÝ³ï³ñ ³Ý-Ó³Ýó ÇÙáõÝÇï»ïÝ»ñÁ ¨ ³ñïáÝáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ýñ³Ýó å³ßïå³Ýáõù »Ý Çñ³íáõÝùÇ ·»ñ³Ï³ÛáõÃÛáõÝÇó: ²Û¹ ÇëÏ å³ï×³éáí, å³ï³Ñ³Ï³Ý ã¿, áñ áñáß»ñÏñÝ»ñáõÙ Ñ³Ýó³·áñÍÝ»ñÁç³ÝáõÙ»Ý ³Ù»Ý ·Ýáí Ó»éùµ»ñ»É ÁÝïñáíÇ å³ßïáÝ` ÙÇÙÇ³ÛÝ ÇÙáõ-ÝÇï»ïëï³Ý³Éáõ Ñ³Ù³ñ: ²Û¹ ÇÙáõÝÇï»ïÝ»ñÝ áõ ³ñïáÝáõÃÛáõÝÝ»ñÁ å»ïù¿í»ñ³·Ý³Ñ³ïí»Ý, ÇëÏ ¹ñ³Ýó ÁÝ¹·ñÏáõÙÁ å»ïù¿Ñ³ëóíÇÝí³½³·áõÛÝÇ` Ý»ñ³é»Éáí ½áõï åñ³ÏïÇÏ å³Ñ³ÝçÙáõÝùÝ»ñ: ¸ñ³Ýù ïñíáõÙ »Ý ³ÝÓÇÝ áã Ã» áñå»ë å³ïíá Ýß³Ý, ³ÛÉ Ýñ³ Ñ³Ù³ñ, áñ å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓÁ Ï³ñáÕ³Ý³ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï Ï³ï³ñ»É Çñ å³ñï³-Ï³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÁ:

33. ÆÜî ºðÜºî À Î²ðàÔ¾²ä²Ðàì ºÈ îºÔºÎ²îìàôÂÚ²Ü´²ò öà Ê²Ü²ÎàôØ Î²è²ì²ðàôÂÚ²Ü ºì Üð²Üò ØÆæºì, àôØ Ü² Î²è²ì²ðàôØ¾

ÆÝï»ñÝ»ïÁÏ³ñáÕ¿û·Ý»Éëï»ÕÍ»Éáõ Ï³é³-í³ñÙ³Ý ³í»É Ç µ³ó Ñ³Ù³Ï³ñ·»ñ: úñ»Ýë¹Çñ Ù³ñÙÇÝÝ»ñÁ Ï³ñáÕ»Ýëï»ÕÍ»É í»µ-Ï³Ûù»ñ, áñáÝù ù³Õ³ù³óÇÝ»ñÇÝ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ Ïï³Ý Ñ³Ù³-·áñÍ³Ïó»É Çñ»Ýó ÁÝïñáíÇ Ý»ñÏ³Û³óáõóÇãÝ»ñÇ Ñ»ï ¨ Çñ³½»Ï ÉÇÝ»É ËáñÑñ¹³ñ³Ý³Ï³Ý ·áñÍ»-ñÇó: Î³é³í³ñ³Ï³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÁ, Çñ»Ýó Ñ»ñÃÇÝ, Ï³ñáÕ»Ý Ý»ñÏ³Û³óÝ»É Çñ»Ýó ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛáõÝÁ é»³É Å³Ù³Ý³ÏÇ é»ÅÇÙáí: ´³ñ»÷áËÇãÝ»ñÁ Ï³-ñáÕ »Ý Çñ»Ýó ³½·³ÛÇÝ Ñ³Ï³Ïáéáõåóçáý Íñ³·-ñ»ñÝ ·áí³½¹»É ³ßË³ñÑáíÙ»Ï¨ ³Ù»Ý³µ³ó»Õ³-Ý³Ïáí Ñ»ï¨»É Ó»éùµ»ñí³Í ³é³çÁÝÃ³óÇÝ: ÆÝ-ï»ñÝ»ïÁÏ³ñáÕ¿û·ï³·áñÍí»É é»³ÉÅ³Ù³Ý³ÏÇ é»ÅÇÙáí Ññ³å³ñ³Ï³ÛÇÝ ë³Ï³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñ Ï³½Ù³Ï»ñå»Éáõ áõ ³ÝóÏ³óÝ»Éáõ Ñ³Ù³ñ, ³Û¹åÇ-ëáí` Ïñ×³ï»Éáí Ïáéáõåóí³Í ³ÝÓÝ³Ï³Ý ß÷áõÙÝ»ñÇ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÁ: ÆÝã Ëáëù, Ñ³Ù³ß-Ë³ñÑ³ÛÇÝ §ë³ñ¹áëï³ÛÝÇ¦ ÝÙ³Ý û·ï³Ï³ñáõ-ÃÛáõÝÁë³ÑÙ³Ý³÷³Ïí³Í¿ ³ÛÝ Ù³ñ¹Ï³Ýó ßñç³-Ý³Ïáí, áñáÝó Ñ³Ù³ñ Ù³ïã»ÉÇ¿ ÇÝï»ñÝ»ïÁ: ²ß-Ë³ñÑÇ ³Õù³ï »ñÏñÝ»ñÇó ß³ï»ñÇ Ñ³Ù³ñ ÇÝ-ï»ñÝ»ïÇÝ»ñáõÅÇ ½·³ÉÇ Ù³ëÝ ³é³ÛÅÙ Ù³ïã»ÉÇ ã¿, ë³Ï³ÛÝ ³ÛÝ »ñÏñÝ»ñáõÙ, áõñ ÇÝï»ñÝ»ïÁÙ³ï-ã»ÉÇ¿, ûñ»óûñ ³×áõÙ¿¹ñ³ÝÇó û·ïíáÕÙ³ñ¹Ï³Ýó ÃÇíÁ: ºíó³ÝÏ³ó³Í û·áõï, áñÁµËáõÙ¿ ³Û¹ »ñÏñ-Ý»ñÇ ÇÝëïÇïáõïÝ»ñÇ¨ ³ÝÓ³Ýó ³í»ÉÇµ³ñÓñ»Ý-Ã³Ñ³ßí»ïíáõÃÛáõÝÇó, å»ïù¿Í³é³Û»ÝÇß³Ñµá-ÉáñÇ:

34. ¶ÜàôØÜºðÀ àðäºê Ø²ðî²¸²Þî

ä»ï³Ï³Ý·ÝáõÙÝ»ñÇ áÉáñïÁÇëÏ³Ï³ÝÙ³ñ-ï³¹³ßï¿ ÏáéáõÙå³óí³Í §Ù³ñïÇÏÝ»ñÇ¦ Ñ³-Ù³ñ: Ð»Ýó å»ï³Ï³Ý·ÝáõÙÝ»ñÇ µÝ³·³íáõÙ¿ ïÕÇ áõÝ»ÝáõÙ §Ù»Í ÏáéáõåóÇ³ÛÇ¦ ½·³ÉÇ Ù³ëÁ, ÁÝ¹ áñáõÙ, ³éÛáõÍÇ µ³ÅÇÝÁ ÏñáõÙ »Ý ³é³í»É ³Õ-ù³ï Ï³Ù ³ÝóáõÙ³ÛÇÝ ÷áõÉáõÙ·ïÝíáÕ »ñÏñÝ»ñÇ ½³ñ·³óÙ³Ý·áñÍÁÝÃ³óÝ»ñÁ: àõÃ»¨ëÏ½µÝ³Ï³Ý ßñç³ÝáõÙ·ïÝí»óÇÝÃ»ñ³Ñ³í³ïÝ»ñ, áñáÝù Ï³ë-Ï³ÍÇ ï³Ï³é³Ý§³ÝÏ³ß³é»ÉÇáõÃÛ³Ý¹³ßÇÝùÝ»-ñÇ¦ ·³Õ³÷³ñÁ áõ ÝáõÛÝÇëÏ å³Ûù³ñ»óÇÝ ¹ñ³ ¹»Ù, ³ÛÝáõ³Ù»Ý³ÛÝÇí, Ñ³çáÕáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³éÏ³-ÛáõÃÛáõÝÝ ³í»ÉÇ áõ ³í»ÉÇ Ù»Í ×³Ý³ãáõÙ¿ëï³-ÝáõÙ: §²ÝÏ³ß³é»ÉÇáõÃÛ³Ý¹³ßÇÝùÝ»ñÁ¦ ÙÇ ·áñ-ÍÁÝÃ³ó»Ý, áñÇ ßñç³Ý³ÏÝ»ñáõÙë³Ï³ñÏáõÃÛáõÝ-Ý»ñÇ Ù³ëÝ³ÏÇóÝ»ñÁ ¨ Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝÁ Ï³Ù³-íáñ Ñ³Ù³Ó³ÛÝ³·Çñ»Ý Ï³Û³óÝáõÙ ÏáÝÏñ»ï Ý³-Ë³·ÍáõÙ Ï³Ù Íñ³·ñáõÙ Ïáéáõåóç³Ý ÑÝ³ñ³íáñÇÝë ë³ÑÙ³Ý³÷³Ï»ÉáõÝå³ï³Ïáí: ê»áõÉù³Õ³-ùáõÙ ¨ Ø»ùëÇÏ³ÛáõÙ ÇÝï»ñÝ»ïÇ û·ï³·áñÍáõÙÁ å»ï³Ï³Ý ·ÝáõÙÝ»ñ Çñ³Ï³Ý³óÝ»ÉáõÑ³Ù³ñ` ÝÙ³Ý åñ³Ïï ÇÏ³ÛÇ ÑáõË³¹ñáÕ ûñÇÝ³ÏÝ»ñ»Ý:

35. ØÆæÜàð¸²ìÖ²ðÜºðÀ, àðàÜø ê²Î²ðÎàôÂÚàôÜÜºðÆØ²êÜ²ÎÆòÜºðÀ î²ÈÆê ºÜ ¶àðÌ²Î²ÈÜºðÆÜ, ÜàôÚÜäºê äºîø¾Ð²Úî²ð²ð²¶ðìºÜ

àñáßÙ³ñ¹ÇÏ Ï³ñÍáõÙ »Ý, áñ ûñ»Ýë¹ñáõÃÛáõ-ÝÁ, áñÁ å³Ñ³ÝçáõÙ¿µ³ó³Ñ³Ûï»É ÙÇçÇÝáñ¹³í×³-Ý»ñÁ (ÏáÙÇëÇáÝ í×³ñÁ), ÏË³ñËÉÇ ÙÇç³½·³ÛÇÝ ÙñóáõÃ³ÛÇÝ ë³Ï³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ¨ áñ Ï·ïÝí»Ý Ïáñåáñ³óÇ³Ý»ñ, áñáÝù ã»Ý ó³ÝÏ³Ý³ Ñ»ï¨»É ³Û¹ Ï³ÝáÝÝ»ñÇÝ: ê³Ï³ÛÝ ³Û¹ å³Ñ³ÝçÝ ÁÝ¹áõÝ»-ÉáõÓ Ñ»ïá å³ñ½ ¹³ñÓ³í, áñ ÝÙ³Ý åñ³Ïïç Ï³Ý É³í ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñ¿ï³ÉÇë: ²½ÝÇí Ù³ñ¹ÇÏÃ³ùóÝ»-Éáõµ³Ýãáõ Ý»Ý, ¨»Ã» ÏáéáõÙå³óí³Í ³ÝÓÇÝù Ï³Ù Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ñ»é³ÝáõÙ »Ý ë³Ï³ñÏáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇ ·áñÍÁÝÃ³óÇó, ³å³ß³Ñ³·ñ·Çé ÏáõÙ»-ñÁ ¹ñ³ÝÇó ÙÇ³ÛÝ ß³ÑáõÙ »Ý: ÜÛáõ Úáñù ù³Õ³ùÇ ûñÇÝ³ÏÁ á·»ßÝãáÕ ûñÇÝ³Ï¿ Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñáÕ µáÉáñÙ³ñïÇÏÝ»ñÇÑ³-Ù³ñ:

36. ê²Î²ðÎàôÂÚàôÜÜºðÆ ÎàèàôØä²òì²Ì Ø²êÜ²ÎÆòÜºðÀ äºîø¾ÀÜ¸¶ðÎìºÜ §êºì òàôò²ÎÜºðàôØ¦

Î³ß³é³Ï»ñáõÃÛ³Ý Ù»ç µéÝí³Í ÁÝÏ»ñáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇ ·ñ³ÝóáõÙÁ §ë¨ óáõó³ÏáõÙ¦ Ï³ñáÕ¿ ÑáõÅÏáõ ÙÇçáó Ñ³Ý¹Çë³Ý³É Ïáéáõåóç³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñáõÙ: ¸ñ³ Ñ³Ù³ñ, ÇÝã Ëáëù, ³ÝÑñ³Å»ßï

¿, áñ Ñ³Ù³Ï³ñ·Á ÉÇÝÇ ³ñ¹³ñ, ÇëÏ å³ïÇÅÅ` ³ñ³ñùÇÝ Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý: ê³Ï³ÛÝ áã ÙÇ Ï³ë-Ï³Íãï³, áñ 1990-³Ï³ÝÃí³Ï³ÝÝ»ñÇÝ êÇÝ·³åáõ-ñáõÙ §ë¨ óáõó³ÏÝ»ñÇ¦ Ù»ç Ùïóí³Í ÙÇç³½·³ÛÇÝ ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Éáõñç óÝóáõÙ ³å ñ»óÇÝ: ²Û¹ Å³-Ù³Ý³ÏÇó Ç í»ñ` ëÇÝ·³åáõñóÇ ãÇÝáíÝÇÏÇÝ Ï³-ß³éù ³é³ç³ñÏ»Éáõó ³é³ç µáÉáñÁ ï³ëÝ ³Ý·³Ù ÏÙï³Í»Ý: Ð»ï³·³ÛáõÙ Ð³Ù³ßË³ñÑ³ÛÇÝ µ³ÝÏÁ áñ¹»·ñ»ó §ë¨ óáõó³ÏÝ»ñ¦ Ï³½Ù»Éáõ ÝáõÛÝ ù³Õ³-ù³Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ: Æñ §ë¨ óáõó³ÏÝ»ñáõÙ¦ ÁÝ¹·ñÏ-í³Í ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ¨ ³ÝÓ³Ýó ³ÝáõÝÝ»ñÁ Ð³-Ù³ßË³ñÑ³ÛÇÝ µ³ÝÏÁ ï»Õ³¹ñáõÙ ¿ Çñ í»µ-Ï³Û-ùáõÙ: ²½·³ÛÇÝ Ù³Ï³ñ¹³Ïáí ³Ûë ÙÇçáóÝ ³Ù»Ý³-É³íÝ ³ßË³ïáõÙ¿ ³ÛÝ»ñÏñÝ»ñáõÙ, áñïÕ å³ï-ß³×Ï»ñåáí¿ ·áñÍáõÙ Çñ³íáõÝùÇ ·»ñ³Ï³ÛáõÃÛ³Ý ëÏ½µáõÝùÁ¨ áñï»Õ Ï³Ý µáÕáù³ñÏÙ³Ý ·áñÍáõÝ Ù»Ë³ÝÇ½ÙÝ»ñ: ²Û¹áõÑ³Ý¹»ñÓ, ³ÝÑñ³Å»ßï¿ ·áñÍÝ ³ÛÝå»ë Ï³½Ù³Ï»ñå»É, áñå»ë½Ç §ë¨ óáõ-ó³ÏÝ»ñáõÙ¦ ·ñ³ÝóÙ³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÝ ÇñÑ»ñÃÇÝ Ïá-éáõåóÇ³ÛÇ¨ ¹ñ³Ù³ßáñÃáõÃÛ³Ý ÙÇçáóã¹³éÝ³:

37.ØÆæ²¼¶²ÚÆÜ ÐÆØÜ² ÊÜ¸ÆðÜºðÀ ä²Ð²ÜæàôØ ºÜ ØÆæ²¼¶²ÚÆÜ Èàô Ì àôØÜºð

Æ½³ñÙ³Ýë ß³ï ³Ù»ñÇÏ³óÇÝ»ñÇ, ³ÝóÏ³ó-í³Í»ñÏáõÑ»ï³½á ïáõÃÛáõÝÝ»ñÁ óáõÛó ïí»óÇÝ, áñ ¹»é 1977 Ã. ÁÝ¹áõÝí³Í§²ñï³ë³ÑÙ³ÝÛ³Ý ÏáéáõÙ-å³óí³Í åñ³Ïï ÇÏ³ÛÇÙ³ëÇÝ¦ ûñ»ÝùÁ, Áëï ³Ù»-Ý³ÛÝÇ, ëå³ëí³Í ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñ ãï í»ó: ä³ñ½í»ó, áñ ³Ù»ñÇÏÛ³Ý ÁÝÏ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, áñáÝù Çñ»Ýó ³ñ-ï³¹ñ³ÝùÝ ³ñï³Ñ³ÝáõÙ »Ý Ýáñ Ó¨³íáñíáÕ ³é³Ýóù³ÛÇÝ ßáõÏ³Ý»ñ, Ùáï³íáñ³å»ë ÝáõÛÝ ã³-÷áí »Ý ÏáéáõÙå³óí³Í, ÇÝã ã³÷áí ÏáéáõÙå³ó-í³Í »Ý ³ñï³Ñ³ÝáÕÝ»ñÁ, áñáÝù ³ßË³ïáõÙ »Ý ³é³Ýó ÝÙ³Ý½ëåÇã ÙÇçáóÇ¨ Ñ³í»É Û³É ³é³í»Éáõ-ÃÛ³Ý, áñÝ ³Ù»ñÇÏ³óÇÝ»ñÇÝ ï³ÉÇë¿Ñ³ñÏÙ³Ý»Ý-Ã³Ï³ ·áõÙ³ñÝ»ñÇó ïí³Í Ï³ß³éùÝ»ñÇ ·áõÙ³ñ-Ý»ñÇ Ñ³ÝáõÙÁ: ¸³ ³å³óáõóáõÙ ¿, áñ Ù»Ï Ï³é³-í³ñáõÃÛ³Ý` Ã»Ïáõ½¨ ³ßË³ñÑÇ ³Ù»Ý³Ñ½áñ »ñÏ-ñÇ, ÙÇ³ÏáÕÙ³ÝÇç³Ýù»ñÁ ¹»é µ³í³ñ³ñã»Ý ·Éá-µ³É ÑÇÙÝ³Ñ³ñóÁ ³ñÙ³ï³å»ë ÉáõÍ»Éáõ Ñ³Ù³ñ: ²ÛÝ ÙÇç³½·³ÛÇÝ Ñ³Ù³Ï³ñ·í³Í å³ï³ëË³Ý¿ ³ÏÝÏ³ÉáõÙ: ²Ûë ï»ÕÇó ¿É Í³·áõÙ¿ ÙÇç³½·³ÛÇÝ Ñ³Ù³Ó³ÛÝ³·ñ»ñÇ ³ÝÑñ³Å»ßïáõÃÛáõÝÁ, ÇÝãåÇ-ëÇù»Ý, ûñÇÝ³Ï, ²ñï³ë³ÑÙ³ÝÛ³Ý å»ïáõÃÛáõÝÝ»-ñÇ å»ï³Ï³Ý å³ßïáÝÛ³Ý»ñÇ Ï³ß³éÙ³Ý ¹»Ù ú¾êð-Ç ÏáÝí»ÝóÇ³Ý: ²Ûë ÏáÝí»ÝóÇ³ÛÇ ¹ñáõÛÃÝ»ñÁ ³ÝÑñ³Å»ßï¿Ï»Ýë³·áñÍ»É, ³ÛÝÇÝã ³é³çí³å»ë ùÇã Ýß³ÝÝ»ñ Ï³Ý, áñ ³é³ÝÓÇÝ å»ïáõÃÛáõÝÝ»ñ å³ïñ³ëï »Ý ¹³ ³Ý»É: Ð»ï³½áïáõÃÛáõÝÝ»ñÁ óáõÛó »Ý ï³ÉÇë Ý³¨, áñ ÙÇç³½·³ÛÇÝ µÇ½Ý»ëÙ»Ý-Ý»ñÁ ß³ï ³Õáï å³ïÏ»ñ³óáõÙ áõÝ»Ý ³Û¹ ÏáÝ-í»ÝóÇ³ÛÇÙ³ëÇÝ: àõÑ³½ÇíÃ» å»ïù¿ëå³ë»É, áñ Ýñ³Ýù ÏÑ»ï¨»Ý ÙÇ ÏáÝí»ÝóÇ³ÛÇ ¹ñáõÛÃÝ»ñÇ, áñÇ Ù³ëÇÝ ·ñ»Ã» áãÇÝãã·Çï»Ý:

38.ØÆæ²¼¶²ÚÆÜ Ð²Ø²Ò²ÚÜ²¶ðºðÀ ØàÜÆÂàðÆÜ¶ ºÜ ä²Ð²ÜæàôØ

¸»é µ³í³ñ³ñã¿, áñ áñ¨¿ »ñÏÇñ ëïáñ³·ñÇ ³Ûë Ï³Ù³ÛÝ ÏáÝí»ÝóÇ³Ý: ÎáÝí»ÝóÇ³Ý å»ïù¿áõ-ÅÇÙ»çÙïÝÇ: ºñµ ÏáÝí»ÝóÇ³Ý Ë÷áõÙ¿»ñÏñÇÑ³-çáÕ ³ñï³Ñ³ÝáõÙ³ÛÇÝ ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛ³ÝÁ, ³å³ ½³ñÙ³Ý³ÉÇã¿, áñ ³Û¹ »ñÏÇñÁ ³é³ÝÓÝ³ÏÇ á·¨áñáõÃÛáõÝã¹ñë¨áñÇ ÝÙ³Ý ÏáÝí»ÝóÇ³ÛÇ Ýå³-ï³ÏÝ»ñÇ Ñ³Ý¹»å: ØÛáõë ÏáÕÙÇó` ÏáÝí»ÝóÇ³ÛÇ Ýå³ï³ÏÝ»ñÁ å³ßïå³ÝáõÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ Ùñó³ÏÇó »ñÏñÝ»ñÇÝ Ï³ëÏ³Í³Ýùáí í»-ñ³µ»ñí»É¨ å»ïù¿íëï³ÑÉÇÝ»Ý, áñ ÍáõÕ³ÏÁã»Ý ÁÝÏÝÇ: Æñ³Ï³Ý³óÙ³Ý ¨ Çñ³í³ÏÇñ³éÙ³Ý Ëëï Çí ÙáÝÇÃáñÇÝ·Á, ÁÝ¹ áñáõÙ, ÇÝãå»ëÑ³Ù³å³-ï³ëË³Ý å»ïáõÃÛáõÝÝ»ñÇ, ³ÛÝå»ë ¿É ù³Õ³-ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý áõ Ù³ëÝ³íáñ ë»Ï-ïáñÇ ÏáÕÙÇó, ¹³éÝáõÙ¿ Ï»Ýë³Ï³Ý ³ÝÑñ³Å»ß-ïáõÃÛáõÝ: ²é³ÝÓÝ³ÏÇ Ï³éáõóáÕ³Ï³Ý ï»ë³ÏÇ ÙáÝÇÃáñÇÝ· »íñáå³Ï³Ý ÏáÝí»ÝóÇ³Ý»ñáõÙ Ý³-Ë³ï»ëíáõÙ¿ ¶ðºÎúÇ Ù»Ë³ÝÇ½ÙÝ»ñÇ ÙÇçáóáí, ë³Ï³ÛÝ, ó³íáù, ÙÛáõë µáÉáñ ï»Õ»ñáõÙ ³ÛÝ µ³ó³-Ï³ÛáõÙ¿: àõÃ»¨ ¶ðºÎúÇ ·áñÍÁÝÃ³óÁ ÏáãíáõÙ¿ §ÙáÝÇÃáñÇÝ·¦, Çñ³Ï³ÝáõÙ ³ÛÝ §û·ïíáÕÇÑ³Ù³ñ µ³ñ»Ï³Ù³Ï³Ý¦¨ µ³ñÓñ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï ³å³ÑáÍ-í³ÍáõÃÛ³Ùµ µÝáõÃ³·ñíáÕ ï»ËÝÇÏ³Ï³Ý Ñ³Ù³-·áñÍ³ÏóáõÃÛ³Ý í³ñÅ³Ýù¿:

39.î ºêàôÂÚàôÜÜºðÆØÆæàòàì Î²ðºÈÆ¾ â²ö ºÈàô ä²ð¼ºÈ Ð²æàÔàôÂÚàôÜÜºðÀ º ì ²ÜÐ²æàÔàôÂÚàôÜÜºðÀ

´³ñ»÷áËáõÙÝ»ñÇ Íñ³·ñ»ñÁ å»ïù¿ ¹³é-Ý³Ý ÙáÝÇÃáñÇÝ·Ç ³é³ñÏ³`Ýå³ï³Ï áõÝ»Ý³Éáí å³ñ½»É Ó»éù µ»ñ³Í ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÁ: ØáÝÇÃáñÇÝ·Á å³Ñ³Ýçáõù¿å³ïß³×ã³÷áõÙÝ»ñ, ¨ ¹ñ³ÝÑ³ë-Ý»Éáõ É³í³·áõÛÝ ÙÇçáóÁ å³ñµ»ñ³Ï³Ý ï»ëáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÝ »Ý, ÁÝ¹ áñáõÙ` ¹ñ³Ýó ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÁ å»ïù¿Ññ³å³ñ³Ïí»Ý: î»ëáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÙÇçáóáí Ï³ñ»ÉÇ¿å³ñ½»É ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ³½¹»óáõÃÛáõÝÁ µÇ½Ý»ëÇ íñ³, ÇÝãå»ëÝ³¨ Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ßñç³-ÝáõÙ ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»óáÕ å³ïÏ»ñ³óáõÙÝ»ñÁ¨, å³ï³Ñ³Ï³ÝëÏ½µáõÝùáí ÁÝïñ»Éáí áñáß³ÏÇÙ³-ï³Ï³ñ³ñÝ»ñÇ, ã³÷»É áõ·Ý³Ñ³ï»É ÏáéáõåóÇ³-ÛÇÙ³ëßï³µÝ»ñÁ` ïñ³Ù³¹ñíáÕ Í³é³ÛáõÃÛáõÝÝ»-ñÇ ßñç³Ý³ÏÝ»ñáõÙ: ²Ûë ï»ëáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý ÉÇÝ»É ÙÇç³½·³ÛÇÝ, ³½·³ÛÇÝ Ï³Ù ï»Õ³ÛÇÝ: ²ÝÑ-ñ³Å»ßï¿, ë³Ï³ÛÝ, ÝÏ³ïÇ áõÝ»Ý³É, áñ áñù³Ý ¹ñ³Ýù³í»ÉÇ Ùáï ÉÇÝ»Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ëïáñÇÝ

Ï³éáõÛóÝ»ñÇÝ, ³ÛÝù³Ý Ù»Í ÏÉÇÝÇ ¹ñ³Ýó ·áñÍÝ³-Ï³Ý û·áõïÁ: Ð³Ù»Ù³ï»Éáí »ñÏñÇ ï³ñµ»ñ ßñç³ÝÝ»ñáõÙ Ï³ï³ñí³Í Ñ»ï³½áïáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÁ` Ï³ñ»ÉÇ¿ å³ñ½»É³é³í»É³Ý³ñ¹-ÛáõÝ³í»ï Ï³Ù, ÑÝ³ñ³íáñ¿, ³é³í»É ÏáéáõÙå³ó-í³Í Ñ³ëï³ïáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ¨ Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý ù³ÛÉ»ñÓ»éÝ³ñÏ»É¹ñ³Ýó ·áñÍáõÝ»áõÃÛáõÝÁµ³ñ»-É³í»Éáõ áõÕÕáõÃÛ³Ùµ: ØÇç³½·³ÛÇÝ ï»ëáõÃÛáõÝ-Ý»ñÝ û·ÝáõÙ »Ý ³½·³ÛÇÝ ûñ³Ï³ñ·Ç Ù»ç ÙïóÝ»É ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ ÏáÝÏñ»ï Ñ³ñóÁ ¨ ³ÛÝ ³é³çÝ³Ñ»ñÃ ùÝÝ³ñÏÙ³Ý ³é³ñÏ³ ¹³ñÓÝ»É ³ÛÝ Ñ³ë³ñ³Ï³-Ï³Ý É³ÛÝ µ³Ý³í»××»ñáõÙ: ê³Ï³ÛÝ ÙÇç³½·³ÛÇÝ ï»ëáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ÏñáõÙ »Ý Ñ³Ù»Ù³ï³Ï³Ý µÝáõÛÃ¨ ÑÕÇ»Ý íÇ×³Ï³·ñ³Ï³Ý³Ý×ß ïáõÃÛáõÝÝ»ñáí¨ ³Û¹å³ï×³éáí Ýñ³Ýó û·ï³Ï³ñáõÃÛáõÝÁµ³í³Ï³Ý ë³ÑÙ³Ý³÷³Ï¿: ²é³í»É³ñÅ»ù³íáñ »Õ³Ý³ÏÝ»-ñÇó ¿ñ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ Ñ³ñóÁ ³½·³ÛÇÝ ù³Õ³ù³-Ï³Ý ûñ³Ï³ñ·áõÙ ÁÝ¹·ñÏ»ÉÁ¨ ³ÝÑñ³Å»ß ïáõÃÛáõ-ÝÁ ³½·³ÛÇÝ ï»ëáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ Éáõë³µ³Ý»ÉÁ, ÇÝãÝ ³ÛÅÙ Çñ³Ï³Ý³óíáõÙ ¿ ³é³ÝÓÝ³ÏÇ ç³Ý³¹ñáõ-Ã³Ùµ:

40. Îàèàôäòæ²ÚÆ Î²ÜÊ²ð¶ºÈØ²ÜÜ ú¶ÜºÈàôÜ àôÜ²Î ÆÜêîÆîàôîÜºðÀ ²Øð²äÜ¸Ø²Ü Î²ðÆø àôÜºÜ

ä»ï³Ï³Ý í³ñã³Ï³½ÙÇ ¹åñáóÝ»ñÁ Ïáãí³Í »Ý áñáß³ÏÇ ¹»ñ Ë³Õ³Éáõ å»ï³Ï³Ý Í³é³ÛáÕÝ»-ñÇ å³ïñ³ëïÙ³Ý¨ í»ñ³å³ïñ³ëïÙ³Ý ·áñ-ÍáõÙ: ²Û¹ ¹åñáóÝ»ñÇ ÑÝ³ñ³ íáñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ å»ïù ¿ ÁÝ¹É³ÛÝí»Ý, Ñ³ïÏ³å»ë ¿ÃÇÏ³Ï³Ý å³ïñ³ëï-í³ÍáõÃÛ³Ý¨ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ éÇëÏ»ñÇ Ï³é³í³ñÙ³Ý áÉáñïáõÙ: ´Ç½Ý»ëÇ ¹åñáóÝ»ñÁ ¨ë ÏáéáõåóÇ³ÛÇ éÇëÏ»ñÇ Ï³é³í³ñÙ³Ý å³ñï³¹Çñ¹³ëÁÝÃ³óÝ»-ñÇ å³Ñ³Ýç áõÝ»Ý, ÇëÏ µÇ½Ý»ëÇ ¿ÃÇÏ³Ý ãå»ïù¿ ¹Çï³ñÏíÇ áñå»ë ¾Ù´Ç¾Ç ·Çï³Ï³Ý ³ëïÇ×³ÝÇ ëï³óÙ³ÝÑ»ï Ï³åí³Í ³ÝÝß³Ý ï³ñµ»ñ³Ï:

41. Ø²êÜ²ìàð êºÎîàðÀàðäºê ²ÜÐàôê²ÈÆ ¶àðÌÀÜÎºð

Â»¨ Ù³ëÝ³íáñ ë»Ïïáñ Çó áñáß ·áñÍÁÝÏ»ñ-Ý»ñ ¹ñ³Ï³Ý ³í³Ý¹ µ»ñ»óÇÝ ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ ·áñÍÇÝ¨ ëï³ÝÓÝ»óÇÝ ÏáñåáñÃ³ïÇí ëáóÇ³É³Ï³Ý å³ï³ëË³Ý³ïíáõÃÛáõÝ, ³ÛÝáõ³Ù»-Ý³ÛÝÇí, Ù³ëÝ³íáñ ë»Ïïáñ¼ ¹»é »ñÏ³ñ ×³Ý³-å³ñÑ å»ïù¿ ³ÝóÝÇ, ÙÇÝã¨ éÇëÏÇ Ñ³Ï³Ïá-éáõåóÇáÝ é³½Ù³í³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ÁÝÏ³ÉÇ áñå»ë Çñ ·áñÍÝ³Ï³Ý ß³Ñ»ñÇó µËáÕ: ²ÝÏ³Ë ³ÛëûñÍ³ Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý É³ÛÝ ÑÝã»ÕáõÃÛáõÝÇó, áñÁ Ó»éù¿ µ»ñ»É ÏáéáõåóÇ³ÛÇ Ñ³ñóÁ, ¹³éÝ³Éáí ¼ÈØÝ»ñÇ ÙßïÏ³Ý áõß³¹ñáõÃÛ³Ý ³é³ñÏ³, Ëáßáñ Ïáñåá-ñ³óÇ³Ý»ñÁ ³é³çí³ å»ë ³Ýï»ëáõÙ »Ý¨´ûñ»Ý-ùÁ¨´Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý Ï³ñÍÇùÁ, ¨ß³ï Ñ³×³Ë Ýñ³Ýó ÝÙ³Ý Ï»óí³ÍùÁ ³ñÅ³Ý³ÝáõÙ¿ ¹ñ³Ýù ÁÝ-¹áõÝáÕ Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³ç³ÏóáõÃÛ³ÝÁ: ØÇ-ç³½·³ÛÇÝ ³é¨ïñ³Ï³Ý å³É³ïÁ (Ø²ä) ã³÷³-½³Ýó»é³Ý¹áõÝ ³é³çï³ñ³í Ï³ß³é³Ï»ñáõÃÛ³Ý ¹»Ù å³Ûù³ñÇ Çñ ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ, ë³Ï³ÛÝ Ï³Ù³íáñ Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝ ÉÇÝ»ÉáÍ` µ³í³Ï³Ý Ý»ñáõÅãáõÝÇ Çñ ³Ý¹³ÙÝ»ñÇ ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý ÙáÝÇ-ÃáñÇÝ·Ç Çñ³Ï³Ý³óÙ³ÝÑ³Ù³ñ:

42. Îàèàôäòæ²ÚÆ ¸ºäøàôØ ²ðî²Ð²ÜàôØ²ÚÆÜ ì²ðÎºðÆºð²ÞÊÆøÜºðÀ Î²ðàÔºÜ Îàðòüº È ÆðºÜò Æð²ì²´²Ü²Î²Ü àôÄÀ

Ð³ÛïÝ³µ»ñ»Éáí, áñ áñáß ÙÇç³½·³ÛÇÝ ·áñ-Í³ñùÝ»ñ ÏñáõÙ »Ý ÏáéáõåóÇ³ÛÇ ÏÝÇù, ÙÇß³ñù Ï³-é³í³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÑ³Ý»óÇÝ å³ÛÙ³Ý³·ñ»ñÇ³å³-Ñáí³·ñÙ³Ý Ýå³ï³ÏáíÏ³ñï³Ñ³ÝáõÙ³ÛÇÝ í³ñ-Ï»ñáí Çñ»Ýó ïí³Í»ñ³ßËÇùÝ»ñÁ: ²Û¹áõÑ³Ý¹»ñÓ, áõñÇß ß³ïÏ³é³í³ñáõÃÛáõÝÝ»ñß³ñáõÝ³ÏáõÙ »Ý ³ãù ÷³Ï»É ÏáéáõåóÇ³ÛÇ íñ³, Ñ³ïÏ³å»ë »ñµ ¹ñ³Ù³ëßï³µÝ»ñÁ Ù»Í »Ý¨ ¹ÇïáõÙ »Ý áñå»ë ³½·³ÛÇÝß³Ñ»ñÇÝ ûµÛ»Ïï Çáñ»Ý Ýå³ëïáÕ:

• • • • •

Ð³Ï³ïáéáõåóÇáÝ Ï³ÛáõÝ ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÇ Ñ³-Ù³ñÙÕíáÕ å³Ûù³ñÁ ÉÇÝ»Éáõ¿ »ñÏ³ñ³ï¨¨Í³Ýñ: ²ÛÝ, áñ Ë³Õ³·áõÙ³ñÁã³÷³½³Ýó Ù»Í¿, Ï³ëÏ³Í ãÇÑ³ñáõóáõÙ: ²ÛÝáõ³Ù»Ý³ÛÝÇí, ³Û¹å»ë¿É³Ýáñáß¿, Ã» áñù³Ý Å³Ù³Ý³ïïå³Ñ³ÝçíÇ ³Û¹Ýå³ï³-ÏÇÝÑ³ëÝ»ÉáõÑ³Ù³ñ:

Þ³ï ÑÝ³ñ³íáñ¿, áñ ³é³í»É ÏáéáõÙå³ó-í³Í »ñÏñÝ»ñáõÙ Ù³ñ¹ÇÏ ÑáõëÑ³ïí»Ý, ÏáñóÝ»Ý Ñ³í³ïÁ ÅáÕáíñ¹³í³ñ³Ï³Ý åñ³ÏïÇÏ³ÛÇÑ³Ý-¹»å¨, áñå»ë ÅáÕáíñ¹³í³ñáõÃÛ³Ý å³ñïáõÃÛ³Ý ïñ³Ù³µ³Ý³Ï³Ý Ñ»ï¨³Ýù` Ñ³Ý¹áõñÅ»Ý³íïá-ñÇï³ñÇ½ÙÁ: Â»¨, áã ÙÇ ÑÇÙù ãÏ³ »ÝÃ³¹ñ»Éáõ, áñ ³íïáÏñ³ïÇ³ÛÇ ³Ûë Ýáñé³áõÝ¹Á å³Ï³ë ³Õ»-ï³ÉÇ ÏÉÇÝÇ, ù³Ýµáéáñ Ý³Ëáñ¹Ý»ñÁ:

ØÇç³½·³ÛÇÝ Ñ³ÝñáõÃÛáõÝÁ ÝáõÛÝå»ë Ï³ñáÕ¿ ÃáõÉ³óÝ»É Çñ ç³Ýù»ñÁ ³Ûë ·áñÍáõÙ: Üñ³ áõß³¹-ñáõÃÛáõÝÁ Ï³ñáÕ »Ý ß»Õ»É ³ÛÉÑñ³ï³å Ñ³ñó»ñ¨, ÑÝ³ñ³íáñ¿, Ýñ³Ýó Ù³ñï³Ññ³í»ñÝ»ñÁ Ïëï³-Ý³Ýß³ï³í»É Ç ³ÝÙÇç³Ï³Ý å³ï³ëË³ÝÝ»ñ:

ØÇµ³Ý, ë³Ï³ÛÝ, å³ñ½¿. »Ã» ÇßË³ÝáõÃÛáõÝ-Ý»ñÁ, ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ïáõÃÛáõÝÁ, Ù³ë-Ý³íáñ ë»Ïïáñ Á¨ ÙÇç³½·³ÛÇÝ Ï³½Ù³Ï»ñåáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÁ ãû·ïí»Ý ÏáéáõåóÇ³ÛÇÝ ³ñ¹ÛáõÝ³í»ï ¹ÇÙ³Ï³Ù»Éáõ Ý»ñÏ³ÛÇë ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÝ»ñÇó, ³å³ ³Û¹ß³Ýë»ñÁ Ïí»ñ³Ý³Ý: Îáéáõåóç³Ý Ïß³-ñáõÝ³ÏÇ ³ÝáÕáù ù³Ûù³Ù»É Ýáñ ÅáÕáíñ¹³í³ñáõ-

ÃÛáõÝÝ»ñÁ ¨ Ïñ×³ï»É³í³Ý¹³Ï³Ý ÅáÕáíñ¹³í³-ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ: ²ÛÝ Ïß³ñáõ-Ý³ÏÇ Ý³¨ µ³ó³ë³µ³ñ ³½¹»É Ù³ñ¹áõ Çñ³íáõÝù-Ý»ñÇ, ßñç³Ï³ ÙÇç³í³ÛñÇ ¨ ·Éáµ³É³óÙ³Ý µáÉáñ ³éáõÙÝ»ñÇ íñ³: ²ÛëûñÑ Ë³Õ³·áõÙ³ñÝ ³ÝÑ³Ù»-Ù³ï ³í»ÉÇ Ù»Í ¿, ù³Ý »ñµ¨»:

ÐÔàôØÜºð

1 Daniel Kaufmann. î»ë` http:/www2.worldbank.org/hm/ anticorruppt/0140.html

WEB-Î ²ÚøºðÆ Ð²êòºÜºðÀ

¶ÈàôÊ 1

¿ç 5. Japanese Government information-New Rules for Access:
http://www.freedominfo.org/analysis/japan I/

¿ç 5. Commonwealth Ombudsman-Australia-Freedom of information:
http://www.comb.gov.a^publication_information/freedom_information.htm.
5 U.S Freedom of information Act: http://www.epic.org/open_gov/foia/us_foia_act.html

¿ç 10. (1) World Bank Governance Policy Research Working Papers:
http://econ.worldbank.org./resource.php?topic= 13&type=5

¿ç 10. (1) World Bank Institute-Governance Indicators (1996-2002):
http://www.worldbank.org/wbi/governance/govdata2002/

¿ç 10. (ii) The Office of the Commissioner for Public Appointments:
http://www.ocpa.gov.uk/index2.htm

¿ç 11. (x) "Newspapers: A Ban is Not a Ban Unless Restricted." 2002 Presentation by Francis T.Seow. Former Solicitor-General of Singapore: www.sfdonline.org/Link%20 Pages/ Link%20Folders/Press%20Freedom/seow.html

¶ÈàôÊ 2

¿ç 1. International Institute for Democracy and Electoral Assistance-Participation, Political Parties and Institutions: http://www.idea.int/thematic_b.htm

¿ç 13(l). The Center for Public integrity: www.publicintegrity.org/dtaweb/home.asp

¿ç 13(1). Administration and Cost of Elections Project: http// www.aceproject.org

¿ç 13(1). International Institute for Democracy and Electoral Assistance-State of Democracy Project: http://www.idea.int/ideas_work/14_political_state.htm

¿ç 13(l). The Comparative Study of Electoral Systems: http://www.umich.edu/~cses/

¿ç 13(3). Administration and Cost of Elections Project-Cost Considerations:
http://www.aceproject.org/main/english/ei/ei40.htm

¶ÈàôÊ 3

¿ç 14(4). Independent Commission Against Corruption: www.icac.nsw.gov.au

¿ç 14(9). Parliament of Australia Library - "Conflicts of Interest Avoidance-Is There a Case for Blind Trusts?": http://www.aph.gov.au/library/pubs/CIB/1996-97/97cibl4.htm

¶ÈàôÊ 4

¿ç **2.** Center for Responsive Politics-Lobbying Spending: http://www.opensecrets.org/lobbyists/

¿ç **4.** Federal Lobbying Regulations (31USC, Section 1352), Lobbying Disclosure Act.P.L.104-65: http://www.research.uh.edu/downloads/PDF_format/lobby99.pdf

¿ç **4.** U.S.Code- "Crimes and Criminal Procedures - Lobbying with Appropriated Moneys" -Title 18 > Part 1> Chapter 93 > Sec. 1913: http://liimirror.warwick.ac.uk/uscode/18/1913 .html

¿ç **5(1).** Lobbyists Registration Act: http://laws.justice.gc.ca/en/L- 12.4/text.html

¿ç **5(1).** Federal Lobbying Regulations (31USC, Section 1352), Lobbying Disclosure ActP.L. 104-65: http://www.research.uh.edu/downloads/PDF_format/lobby99.pdf

¶ÈàôÊ 5

¿ç **10(1).** Rules Parliamentary Immunity in the European Parliament and the Member States of the European Union: http://www.ecprd.org/Doc/publica/OTH/RulesParllmmu.pdf

¿ç **10(2).** GRECO Evaluation Reports and Compliance Reports: http://www.greco.coe.int/evaluations/cyclel/EvallReports.htm

¿ç **10(3).** GRECO Evaluation Reports and Compliance Reports: http://www.greco.coe.int/evaluations/cyclel/EvallReports.htm

¿ç **10(5).** Impeachment Documents Relating to a U.S.President: http://www.lib.auburn.edu/madd/docs/impeach.html

¿ç **10(6).** GRECO Evaluation Reports and Compliance Reports: http://www.greco.coe.int/evaluations/cyclel/EvallReports.htm

¶ÈàôÊ 6

¿ç **19(6).** Applied Ethics Resources on the World Wide Web: http://www.ethics.ubc.ca/resources/govt/

¿ç **19(6).** OECD/PUMA-Ethics and Corruption Homepage: http://wwwl.oecd.org/puma/ethics/index.htm

¿ç **19(6).** U.S. Office of Government Ethics: http://www.usoge.gov

¿ç **19(6).** TI Source Book 2000,Chapter 20: Public Service Ethics, Monitoring Assets and integrity Testing: http://www.transparency.org/sourcebook/20.html

¿ç **19(6).** Office of the Ethics Counsellor: http://strategis.ic.gc.ca/epic/internet/inoec-bce.nsf/vwGeneratedlnterE/Home

¿ç 19(6). International institute for Public Ethics: http://www.iipe.org

¿ç 19(12). Prerequisites for Effective Anti-Corruption Ombudsman's Offices and Anti-Corruption Agencies (South Africa): http://www. 10iacc.org/download/workshops/cs06.pdf

¿ç 19(12). Inspector General of Government (Uganda): http://www.igg.go.ug

¿ç 19(12). TI Source Book 2000.Chapter 10: The Ombudsman: http://www.transparency.org/sourcebook/10.html

¿ç 19(14). U.S. Office of Government Ethics: http://www.usoge.gov/

¿ç 19(15). Office of the Ethics Counsellor (Canada): http://strategis.ic.gc.ca/epic/internet/inoec-bce.nsf/vwGeneratedInterE/Home

¿ç 19(16). The Ethics Package: Conflict,Conduct, and a Commissioner for Parliament Hill-A Commentary Prepared by Gregory J.Levine, General Counsel, Office of the Ombudsman.Province of British Columbia: http://www3.telus.net/GovtEthicsLaw/EthPackPaper2002.htm#_ednl

¿ç 19(17). TI Source Book 2000.Chapter 3: Developing Responses: http://www.transparency.org/sourcebook/03.html

¿ç 19(19). TI Source Book 2000.Chapter 12: Public Service to Serve the Public: http://www.transparency.org/sourcebook/12.html

¿ç 19(19). World Bank-Administrative and Civil Service Reform-Recruitment and Promotion: http://wwwl. worldbank.org/publicsector/civilservice/recruitment.htm

¿ç 20(20). World Bank-Administrative and Civil Service Reform-Rublic Service Pay Policy in Anglophone Africa: http://wwwl.worldbank.org/publicsector/civilservice/public-africa.htm

¿ç 20(20). IMF-Corruption and the Rate of Temptation: www.imf.org/external/pubs/ft/wp/wp9773.pdf

¿ç 20(20). TI Source Book 2000.Chapter 1: The Challenge of Renovation: http://www.transparency.org/sourcebook/01 .html

¿ç 20(20). World Bank-Institute -Working Papers and Articles-improving Governance and Controlling Corruption: http://www. worldbank.org/wbi/governance/pubs/improving.htm

¿ç 20(20). IMF-Corruption Around the World: http://www.imf.org/external/Pubs/FT/staffp/1998/12-98/pdf/tanzi.pdf

¿ç 20(20). The Honest Reformer's Guide to Fighting Corruption: http://www.people.hbs.edu/rditella/papers/honest-reformer.pdf

¿ç 20(20). World Bank-Institute - Governance and Anti-Corruption: http://www. worldbank.org/wbi/governance/pdf/wps2394.pdf

¿ç **20(21).** Prerequisites for Effective Anti-Corruption Ombudsman's Offices and Anti-Corruption Agencies: http://www.10iacc.org/download/workshops/cs06.pdf

¿ç **20(21).** TI Source Book 2000.Chapter 10: The Ombudsman: http://www.transparency.org/sourcebook/10.html

¿ç **20(21).** Inspector General of Government (Uganda): http://www.igg.go.ug

¿ç **20(22).** TI Source Book 2000.Chapter 12: Public Service to Serve the Public: http://www.transparency.org/sourcebook/12.html

¿ç **20(22).** World Bank-Administrative and Civil Service Reform-Recruitment and Promotion: http://wwwl. worldbank.org/publicsector/civilservice/recruitment.htm

¿ç **20(24).** TI Source Book 2000.Chapter 1: The Challenge of Renovation: http://www.transparency.org/sourcebook/01 .html

¿ç **20(24).** IMF-Corruption and the Rate of Temptation: www. imf.org/external/pubs/ft/wp/wp9773 .pdf

¿ç **20(24).** World Bank-Working Papers and Articles-improving Governance and Controlling Corruption: http://www. worldbank.org/wbi/governance/pubs/improving.htm

¿ç **20(24).** IMF-Corruption Around the World: http://www.imf.org/external/Pubs/FT/staffp/1998/12-98/pdf/tanzi.pdf

¿ç **20(24).** Tax Evasion.Corruption and the Remuneration of Heterogeneous inspectors: http://www. worldbank.org/wbi/goveraance/pdf/wps2394.pdf

¿ç **20(24).** World Bank-Public Sector Management Anticorruption: http://wwwl. worldbank.org/publicsector/anticorrupt/publicsectormanagement.htm#l

¿ç **21(24).** World Bank-Administrative and Civil Service Reform-Public Service Pay in Anglophone Africa: http://wwwl. worldbank.org/publicsector/civilservice/public_africa.htm

¿ç **21(24).** World Bank-Administrative and Civil Service Reform-Site Map: http://wwwl. worldbank.org/publicsector/civilservice/sitemap.htm

¶ÈàôÊ 7

¿ç **14(4).** Public Interest Disclosure Act, 1998: www.hmso.gov.uk/acts/actsl998/19980023.htm

¿ç **14(10).** Public Concern at Work: http://www.whistleblowing.org.uk

¿ç **14(11).** Open Democracy Advice Centre: http://www.opendemocracy.org.za

¿ç **14(12).** Government Accountability Project: http://www. whistleblower.org

¶ÈàôÊ 8

¿ç 5.

¿ç 6(1). IACC-Practical Measures to Improve integrity in Customs Administrations: http://www.transparency.org/iacc/8th_iacc/papers/crotty.html

¿ç 6(1). World Bank-Working Papers and Articles-improving Governance and Controlling Corruption: http://www.worldbank.org/wbi/govemance/pubs/improving.htm

¿ç 6(l).OECD-Taxation: http://www.oecd.org/topic/0,2686,en_2649_37427_1_1_1_1_37427,00.html

¿ç 6(3). IACC-Corruption in the Public Finances: http://www. transparency.org/iacc/8th_iacc/papers/vtanzi.html

¿ç 6(6). Transparency international Working Paper-Review of integrity Management of Staff in the Ghana, Tanzania and Uganda Revenue Authorities: http://www.transparency.org/working^_papers/mwaller/integrity_management_review.html#summary

¿ç 6(8). Utstein Anti-Corruption Resource Centre-FAQs: http://u4.no/document/faqsl.cfm

¶ÈàôÊ 9

¿ç 9. Foreign Corrupt Practices Act: www.usdoj.gov/criminal/fraud/fcpa.html

¿ç 9. OECD Convention on Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions: http://www. imf.org/external/np/gov/2001/eng/091801.htm

¿ç 20(2). Transparency International, The Corruption Fighters' Toolkit, Integrity Pacts-Colombia: http://www transparency.org/toolkits/2001/ccinp_ip-columbia.html

¿ç 20(3). Excluded Parties Listing System: http://epls.arnet.gov/

¶ÈàôÊ 10

¿ç 7(2). World Bank-Measuring Governance, Corruption and State Capture: How Firms and Bureaucrats Shape the Business Environment in Transit: http://econ.worldbank.org/view.php? type=5&id= 1066

¿ç 7(3). Rational Bureau of Economic Research-"Does `Grease Money? Help Speed Up the Wheels of Competition?" http://www.nber. org/papers/w7093

¿ç 7(4). Charter Mark: http://www.chartermark.gov.uk/about/

¿ç 7(5). World Bank-Helping Countries Combat Corruption- The Role of the World Bank-Helping Countries Strengthen Institutions: http://wwwl. worldbank.org/publicsector/anticorrupt/corruptn/cor06.htm#note35.

¶ÈàôÊ 11

¿ç **7(2).** Centre for European Reform-Corruption in Eastern Europe:
http://www cer.org.uk/articles/n_l 0_2.html

¿ç **7(3).** PSI: Water Privatisation Corruption and Exploitation:
http://www.laboumet.net/world/0208/psi4.html

¿ç **7(4).** TI Sourcebook 2000-Chapter 26:Competition Policy and Containing Corruption:
http://www. transparency. org/sourcebook/26.html

¿ç **7(4).** OECD Global Forum on Corruption-Contribution from Thailand:
www.oecd.org/dataoecd/40/45/2491524.doc

¿ç **7(4).** Competition Commission, South Africa:
http://www.compcom.co.za/thelaw/thelaw_act_competition_acts.asp?level=l&child=l

¿ç **7(6).** Corruption Risks in the Privatisation Process:
http://www.internet.sk/mesalO/PRIVAT/CORRUPT.HTM#lll.l%20Small-scale%20Privatisation

¿ç **7(7)**. Transparency International-The Corruption Fighters' Toolkit:
http://www transparency.org/toolkits/200 l/ccinp_tele-bulgaria.html

¶ÈàôÊ 12

¿ç **32(1).** World Bank-PREM Notes-Writing an Effective Anticorruption Law:
http://wwwl .worldbank.org/publicsector/legal/PREMnote58.pdf.

¿ç **32(1).** Eighth IACC-Reversing the Onus of Proof:
Is it Compatible with Respect for Human Rights Norms?:
http://www transparency.org/iacc/8the_iacc/papers/despeville.html

¿ç **32(2).** Current English Ordinance:
http://www justic gov.hk/blis.nsf/CurEngOrd?OpenView&Start=201&Count=59&Expand=201.1

¿ç **33(7).** Partnership Against Corruption-ICAC-Interpol Conference 2003:
http://www.icac.org.hk/conference/AboutCF/Progframe.html

¿ç **33(8).** Interpol-Global Standards to Combat Corruption in Police Forces/Services:
http://www.interpolint /Public/Corruption/Standard/Defaultasp

¿ç **33(9).** International Prosecution Standards: www.odpp.nsw.gov.au/speeshes/
HOPAC%20200120%International%20Prosecution%20Standards.htm

¿ç **33(9).** International Association of Prosecutors: http://www.iap.nl.com/

¿ç **33(10).** Why Should We Care About Independent and Accountable Judges?
hrtp://www.brennancenter.org/resources/downloads/fein neuborne.pdf

¿ç 33(10). ICJ Canada-Documents: http://www.icjcanada org/transfer/documents/default.htm

¿ç 33(10). Article 16 Universal Declaration of Human Rights:
http://www.un.org/Overview/rights.html

¿ç 34(10). Article 16 UN Office of the High Commissioner for Human Rights:
International Covenant on Civil and Political Rights:
http://www.unhchr.ch/.html/menu3/b/a_copr.htm

¿ç 34(10). Article 16 Amnesty International Fair Trials Manual:
http://www.urnnesty.org/ailib/intcam/fairtrial/fairtria.htm

¿ç 34(10). Article 16 The Universal Charter of the Judge:
http://www.domstol.dk/html/publikationer/universal/UniChaUk.pdf

¿ç 34(11). Basic Principles on the Independence of the Judiciary, Seventh United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Milan, 26 August to 6 September 1985: http://wwwl.umn.edu/humanrts/instree/i5bpij.htm

¿ç 34(12). The Bangalore Principles of Judicial Conduct 2000: http://www.unodc.org/pdf/crime/corruption/judicial_group/Bangalore_principles.pdf

¿ç 34(13). European Association of Judges-Judges' Charter in Europe
http://www.richtervereinigung.at/international/eurojusl/eurojustl5a.htm

¿ç 34(14). Independence, Efficiency and the Role of Judges-Recommendation adopted on 13 October 1994 by the Committee of Ministers of the Council of Europe:
http://www.coe.int/T/E/Legal_Affairs/Legal_cooperation/Legal_professionals/Judges/instruments_and_documents/Rec_94_12E%20+%20explanatory%20memorandum.pdf

¿ç 35(17). The New Politics of Judicial Elections:
http://www.justiceatstake.org/files/JASMoneyReport.pdf

¿ç 35(18). Public Broadcasting System, Frontline, Justice for Sale:
http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/justice/howdid/kermit.html

¿ç 35(20). The St. James Ethics Centre-Tackling Judicial Corruption Globally:
http://www.hcourt. gov/au/speeches/kirbyj/kirbyj -stj ames.htm

¿ç 35(20). Ethical Principles for Judges-Canadian Judicial Council:
http://www.cjc-com.gc/ca/english/publications/ethic-e.pdf

¿ç 35(20). "Judicial Ethics in South Africa," The Sunday Times, March 2000:
http://www.sundaytimes.co.za/2000/04/16/politics/poll6.htm

¿ç 35(22). Basic Principles on the Role of Lawyers, Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Havana, 27 August to 7 September 1990:
http://www1.umn.edu/humanrts/instree/i3bprl.htm

¶ÈàôÊ 13

¿ç 12(1). TI Sourcebook 2000-Confronting Corruption-The Elements of a National Integrity System: http://www.transparency.org/sourcebook/index.html

¿ç 12(2). United Nations Office on Drugs and Crime-Anti-Corruption Toolkit: http://www.unodc.org/unodc/corruption_toolkit.html

¿ç 12(4). National Pledge of Integrity for the Sustainable Development of a New Honduras: http://www.wri.org/governance/pdf/ncsds-gfed/honduraspledge-eng.pdf

¿ç 12(6). Anti-Corruption Network for Transition Economies-Status Report of the Republic of Lithuania on the Baltic Anti-Corruption Act: http://www.oecd.org/dataoecd/48/57/1960725.pdf

¿ç 12(9). European Commission Stategy Paper and Report 2003-The Copenhagen Criteria: http://www.fifoost.org/EU/strategy_en_2002/node7.php

¿ç 12(10). Anticorruption Prosecutor's Office in Spain and Some Suggestions for Slovakia: http: //www. vlada. gov. sk/bojprotikorupcii/twining_eng/ anticorruption_prosecution_spanishslovakia.doc

¿ç 12(11). Transparency International-National Integrity Systems: http://www.transparency.org./ activities/nat_integ_systems/nis_index.html

¿ç 13(12). Griffith University-Key Center for Ethics, Law, Justice and Governance: http://www.gu.edu.au/centre/kceljag/

¶ÈàôÊ 14

¿ç 1. Independent Commission Against Corruption, Hong Kong: http://www.icac.org.hk/eng/main/

¿ç 1. Current English Ordinance & Sub.Leg: http://www.justice.gov.hk/home.htm

¿ç 1. Independent Commission Against Corruption, Hong Kong-About the ICAC: http://www.icac.org.hk/eng/abou/index.html/

¿ç 1. Current English Ordinance http://www.justice.gov.hk/blis.nsf/ D2769881999F47B3482564840019D2F97OpenView

¿ç 8. Independent Commission Against Corruption, Hong Kong-Checks and Balances: http://www.icac.org.hk/eng/power_acct_l .html

¿ç 11. Current English Ordinance http://www.justice.gov.hkMis.nsf/ D2769881999F47B3482564840019D2F97OpenView

¿ç 15(1). TI Sourcebook 2000-Independent Anti-Corruption Agencies: http://www.transparency.org./sourcebook/l l.html

¿ç 16. Prerequisites for Effective Anti-Corruption Ombudsman's Offices and Anti-Corruption Against (South Africa): http://www.10iacc.org/download/workshops/cs06.pdf

¿ç 16(1). Independent Commission Against Corruption, New Zealand: http://www.icac.nsw.gov.au/

¿ç 16(1). Independent Commission Against Corruption, Hong Kong: http://www.icac.org.hk

¿ç 16(3). Office of the Ombudsman, Republic of the Philippines-Mandate: http://www.ombudsman.gov.ph/about/mandate.html

¿ç 16(4). International Anti-Corruption Conference-The Role of the Ombudsman in Fighting Corruption: http://www.transparency.org/iacc/9th_iacc/papers/day3/ws3/d3ws3_gpienaar.html

¿ç 16. Statutes of New Zealand: http://www.legislation.govt.nz/browse_vw.asp?content-set=pal_statutes

¶ÈàôÊ 15

¿ç 3. About the BBC: http://www.bbc.co.uk/info/

¿ç 10(2). Communications Reform White Paper: http://www.communicationswhitepaper.gov.uk/dti_dcms_comms_reform_experts.html

¿ç 10(3). Communications White Paper http://www.comniunicationswhitepaper.gov.uk/

¿ç 10(4). Office of the Ombudsman, Republic of the Philippines-Primer on Corruption Prevention Unit (CPU) Program: http://www.ombudsman.gov.ph/publications/cpu_program.html

¿ç 10(5). The International Budget Organization: FAQs: http://www.internationalbudget.org/fag/

¿ç 10(5). Open Budget-Regions of Russia-Regulations for Regional Representatives: http://openbudget.karelia/ru/eng/anona.shtml

Please contact the OCEEA Project Support Unit if you find some of these websites are no longer accessible.
Email: psu-oceea-at@osce.org